37
11 E
4

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTI

GREGORII MAGNI

PAPAE PRIMI

Opera,

SIXTI V. PONT. MAX.

IVSSV,

Diligentiſsime emendata, atq; aucta,

ET IN TOMOS SEX DISTRIBVTA.

Quæ vero in Tomis ſingulis continentur, vniuſcuiuſque eorum initio explicantur.

B A

ROMÆ

Ex Typographia VATICANA.

M. D. LXXXVIII.

CVM PRIVILEGIIS.

ILDEFONSVS TOLETANVS
DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

S. Gregorius ita cunctorum meritorum claruit perfectione ſublimis, vt, excluſis omnium virorum illuſtrium comparationibus, nihil illi ſimile demonſtraret antiquitas. Vicit enim ſanctitate Antonium, eloquentia Cyprianum, ſapientia Auguſtinum.

non eſſet. Quare, Idolorum cultu ſublato, meruit in Eccleſia Dei tantam videre pacem, quantam non vidit vmquam. Itaque nemo dubitat, quin doctrinæ tanti Pontificis, clariſsimis factis comprobatæ, ſplendore, vetus illa diſciplina eniteſcat. Ex ea enim, tamquam a puriſsimo fonte, Romana Eccleſia, omnium eccleſiarum mater, ac veritatis magiſtra, ſanctiſsimos ritus in ſacris adminiſtrandis retinet, in quibus fideles omnes perpetuo perſeuerant. Ab eo ſummi Pontifices pontificiæ dignitatis decus eximium ſumunt, et præcipuum quoddam virtutis ſpecimen ad pontificij muneris rationem. Inde Epiſcopi paſtoralis curæ diſciplinam percipiunt: inde verbi Dei præcones doctrinam hauriunt, ad hominum mores accommodatam. Studet enim in omnibus turpem, ac fœdis maculis inquinatam vitam in odium adducere, incenditq. animos ad virtutem toto pectore colendam. Habet namque hoc ſingulare, et peculiare S. Gregorij doctrina, quòd accommodatiſsima eſt vniuſcuiuſque moribus, vſque adeo; vt ſanctus Thomas ſcriptum reliquerit, qui eam legerit, videtur ipſum Gregorium ſecum habere loquentem, et eius mores exprimentem, ac deſcribentem. Sed cum doctrina catholica Sanctitati Tuæ, tamquam ſpirituale depoſitum, credita ſit: reliquum eſt, vt contendat maxime in vita, luceq. retinere veteres Patres, quorum monumentis, veluti præſidijs, perpetuo Eccleſia Dei munita, hæreticorum improbitati viam obſtruit, ne Catholici, veluti infantes, circumueniantur, et quouis vento doctrinæ circumferantur. Sanctitas ergo Tua noſtros conatus, qua maxime excellit benignitate, complectatur, qui Prædeceſſoris tui opera maximo, quo potuimus, ſtudio reſtituere curauimus. Quod vt proſpere, feliciterq. facere queat, vitæ a Deo incolumitatem et felicitatem ei aſsidue precamur.

Sanctitatis Tuæ

Seruus deditiſſimus

F. Petrus Epiſc. Venuſinus.

TOMO PRIMO
HÆC CONTINENTVR.

VIta S. Gregorij Papæ primi, a Ioanne Diacono libris quattuor ſcripta.

De eiuſdem rebus geſtis { Gregorius Turonenſis. / Paulus Diaconus. / Venerabilis Beda. / Ado Viennenſis. / Simo Metaphraſtes.

Elogia, et teſtimonia de eiuſdem operibus.

Argumentum omnium operum: quo etiam explicatur ratio emendationis.

Argumentum ſecundum in expoſitionem libri primi Regum.

Expoſitio in Lib. I. Reg.

PROOE-

PROOEMIVM IN VITAM SANCTI GREGORII A IOANNE, DIACONO ROMANO, SCRIPTAM.

BEATISSIMO AC FELICISSIMO DOMINO Ioanni ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ Præſuli, Ioannes vltimus Leuitarum.

NVPER ad vigilias beati Gregorij Romani Pontificis, Anglorum gentis Apoſtoli, lectione de Paulino ciuitatis Nolanæ præſule conſuetudinaliter perſonante, viſus es a venerabilibus Epiſcopis, diuino quodam inſtinctu commotus, requirere, cur tantus Pontifex, qui multorum ſanctorum vitas texuerat, geſtis proprijs in propria duntaxat eccleſia caruiſſet: præſertim cum et apud Saxones, et apud Longobardorum ſibi prorſus infenſiſſimam gentem, geſtis proprijs vbique polleret. Cumq. venerabiles Epiſcopi has ab vtriſque gentibus haberi quidem, ſed compendioſiſſime, reſponderent: meam quoque paruitatem conſciſcens, præceperas, vt vitam ipſius de ſcrinio ſanctæ Sedis Apoſtolicæ tanto plenius, quanto certius carpere ſtuduiſſem. Sed dum ego propriæ inertiæ conſcius, me meis prioribus, ac per hoc ſapientibus, qui vitam eius, licet breuiter, tamen pio conatu, pulcherrimoq. ſtylo deſcripſerant, conferre penitus dubitarem; identidem iubendo vehementer hortatus es, vt Romanæ ſedis Pontificem, eiuſdem ſedis præſulis auctoritate deſcriberem, cui Deus omnipotens probandorum, ſeu repellendorum ſcriptorum omnium ſpecialem dederit proculdubio poteſtatem. Itaque tam imperioſis auctoritatibus tandem compulſus, vix primum librum Gregorianæ vitæ compleueram, quando hunc in eiuſdem vigilijs annua vertigine reuolutis, tua probauit, ac publicauit auctoritas. Ergo ſolicitior factus ad cetera, pauca de multis, te incentore, te præceptore, te fautore, teq. iudice, colligens, in libris quattuor, auxiliante Domino, coartaui: & ſecundum diſtributionem eiuſdem doctoris, qui librum regulæ paſtoralis quadripartita ratione diſtinxerat, ego quoque illum, qualiter ad culmen regiminis venerit, in primo huius operis libro perhibui: et ad hoc rite perueniens, qualiter vixerit, in ſecundo diſſerui: et bene viuens, qualiter docuerit, in tertio deſignaui: et recte docens, infirmitatem ſuam quotidie quanta conſideratione cognouerit, in quarto concluſi. Neque magnopere tempora temporibus contuli, ſed rebus ſimilibus ſimilia coaptaui: quoniam re vera non tantum quando feciſſet, ſed quantum feciſſet, ſolicitus deflorare curaui. In quibus quamquam multa et

varia memoratu digna ſtudio breuitatis omiſerim, nihil memini me poſuiſſe, quod ſcriptorum veterum auctoritate nequeat defendi, exceptis illis miraculis, quæ noſtris temporibus facta, multorum adhuc ſuperſtitum viuis vocibus celebrantur. Si cui tamen, vt aſſolet, viſum fuerit aliter, ad plenitudinem ſcrinij veſtri recurrens, tot chartaceos libros epiſtolarum eiuſdem patris, quot annos probatur vixiſſe, reuoluat. Et quia quædam illarum, vario tempore deſtinatæ, varium ſenſum retinent: eædemq. nonnullis integræ, quibuſdam vero parte aliqua diminutæ pro perſonarum, locorum, ſiue temporum diſpenſatione videntur, finetenus relegendo conſpiciat: ſicq. demum lucidam veritatem cognoſcens, me aut cum amaſijs defendat, aut cum oſoribus arguat: quamquam in eo, quòd tuo iudicio placeo, cunctis veritatem tuentibus me perpetuo placiturum fore præſumam. Peto igitur, vt, ſicut tuis iuſſionibus parui humiliter: ſic beati Gregorij precibus, et in hoc ſæculo ab æmulorum inſidijs, et in futuro a peccatorum nexibus merear miſericorditer liberari. Per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

CAPITA LIBRI PRIMI.

De genere beati Gregorij. Caput primum.
De nomine, quod is habuit cõueniẽs vitę ſtudijs. c. ij.
De inſtitutione eius. cap. iij.
Prætor vrbanus exprimitur. cap. iiij.
Sex monaſteria in Sicilia fecit. cap. v.
Sub abbatibus in ſuæ domus monaſterio militans, poſtmodum abbas efficitur. cap. vj.
Paſchali ſabbato ieiunare non valet. cap. vij.
A Domino ieiunandi fortitudinẽ impetrat. cap. viij.
Mater Siluia ei conſuetudinaliter legumina mandat. cap. ix.
Duabus vicibus ab Angelo Dei tentatur, tertia vero liberaliſſimus comprobatur. cap. x.
Frater furtum faciens, a dæmonio vexatur, & a Gregorio liberatur. cap. xj.
Fugitiuus frater cæcatur, & a nigri canis morſibus liberatur. cap. xij.
Frater fugam molitus, a dæmone corripitur, a Gregorio liberatur. cap. xiij.
Fratrum latebræ immobilitate caballorum cognoſcuntur. cap. xiiij.
Frater Iuſtus pro re peculiari ſeueriter in morte punitur. cap. xv.
Eius anima de inferni cruciatibus liberatur. cap. xvj.
Dimiſſis peccatis, Antonius mori iubetur. cap. xvij.
Gerontius cum quibuſdam fratribus ſe aſſerit moriturum. cap. xviij.
Ioãnes, ab Apoſtolo ſanatus, a defũcto vocatur. c. xix.
Frater Merulus albis floribus ſe ſomniat coronatum. cap. xx.
De venalibus, Anglorum pueris percontatur. cap. xxj.
Pro conuertendis Anglis Britanniam petiturus abſoluitur. cap. xxij.
A præſule tribus ſententijs conſternato redire iubetur. cap. xxiij.
Per locuſtã ſe cognoſcit cõtinuo reuerſurũ. ca. xxiiij.
A monaſterio tractus Diaconus conſecratur. ca. xxv.
Cõſtantinopolim Apocriſiarius deſtinatus. cap. xxvj.
Pro exponẽdo libro beati Iob enixe rogatur. c. xxvij.
Cũ Eutychio diſputans victor agnoſcitur. cap. xxviij.
Liber Eutychij ab Auguſto ignibus deputatur. c. xxix.
Eutychius moriens pellem manus ſuæ tenebat, dicẽs ſe in ea veraciter reſurrecturum. cap. xxx.
Apocriſiariatus Gregorij qualitas declaratur. c. xxxj.
Epiſtola Pelagij papæ Gregorio mittitur. cap. xxxij.
Maximianus cũ fratrib' a naufragio liberatur. c. xxxiij
Romana vrbs diluuio Tiberis inundatur. cap. xxxiiij.
Atheſis fluuius mirabiliter ſolidatur. cap. xxxv.
Dracone cum beſtijs in mari necato, aẽr corrumpitur. cap. xxxvj.
Sagittis cæleſtibus, cladem ferentibus, Pelagius præſul extinguitur. cap. xxxvij.
Theodorus, a dracone liberatus, cõuertitur. c. xxxviij.
Gregorius ad Pontificatum nolẽs eligitur. cap. xxxix.
Pontificatum ſubterfugere geſtiens, Imperatori litteras latenter mittit. cap. xl.
Pro concione pœnitentiam prædicat. cap. xlj.
Septiformem litaniam localiter ordinat. cap. xlij.
Octoginta homines peſtilẽtia proſternuntur. c. xliij.
Ab vrbe diffugiẽs, indicio cæleſti mõſtratur: & reductus, primæ ſedis Pontifex conſecratur. cap. xliiij.
Noluiſſe ſummum ſacerdotium, veraciter demonſtratur. cap. xlv.
Diſcretionis eius perfecta qualitas indicatur. ca. xlvj.
Conabatur extra mundum, & extra carnem fieri, & ad ſpeciem anhelare. cap. xlvij.
Condoluit ruinæ ſuæ gemitum renouari. cap. xlviij.
Ex ſcriptis Anaſtaſij Patriarchę quaſi beatitudinis requiem, ſalutem accipiens, fontem ſitiens, vmbram æſtuans inuenit. cap. xlix.
Ab Andreę illuſtris charitate & animo nõ receſſit. c. l.
Ioannis excõſulis bona excellẽtiæ eſt expertus. cap. lj.
Leandro Hiſpalenſi epiſcopo reſpondere noluit, epiſtolis ad ſe tranſmiſſis. cap. lij.
Cum magno angore animi ſummum ſacerdotium ſuſcepit. cap. liij.
Inueſtigare ſuperna iudicia, nullus homo ſufficere poteſt. cap. liiij

S. GREGORII MAGNI PAPAE PRIMI

Vita

A IOANNE DIACONO SCRIPTA

Libris Quattuor.

LIBER PRIMVS,

Qua ratione, quibusue virtutibus ad pontificatum aſcenderit, cumulate diſſeritur.

A GREGORIVS, genere Romanus, arte philoſophus, Gor- j.
diani, viri clariſſimi, & beatæ Siluiæ filius, præfuit Romanæ
ſedi annis tredecim, menſibus ſex, diebus decem, tempo- *Beda lib. 2. c. 1.*
ribus Tiberij, Mauritij, & Phocæ, Auguſtorum. Iſte ſenatoria *Hiſt. Angl.*
ſtirpe progenitus, tam nobiliſſimam, quàm etiam religioſiſ- *Ado in Marty.*
ſimam genealogiam duxit, ita vt quartus Felix Apoſtolicæ *Beda. ibidem.*
ſedis pontifex, vir magnæ in Chriſti Eccleſia reuerentiæ, qui baſilicam ſancto- *Grego. Tur. lib. x. hiſt.*
rum Coſmæ & Damiani martyrum via ſacra iuxta templum Romuli, ſicut ha-
ctenus cernitur, venuſtiſſime fabricauit, eius atauus fuerit: & beata virgo *Infra lib. 3. ca.*
Tharſilla, quæ moritura promiſſionis cæleſtis audiuit harmoniam, & Ieſum *37. & lib. 4. Dial. c. 16.*
B Chriſtum ad ſe recipiendam videre meruit, amita nihilominus eius extiterit. *Hom. 38. in Eu.*

Quam Gregorius geminæ nobilitatis lineam pijs moribus extulit, probis ij.
actibus exornauit, adeo vt præſagio quodam Græce Γρηγόριος, quod Latine vi- *Gregorius.*
gilantius reſonat, vocaretur. Nam recta, quæ docturus erat, dum viuis operibus adimpleuit, ſibimet ipſi vtique ſe vigilaſſe perdocuit: dum vero recta, quæ faciebat, docendo quoque diſſeruit, vigilaſſe dignoſcitur, non ſolum ſibi, ſed etiam futuri temporis Chriſtianis.

Siquidem inerant ei, in tenera ætate, matura iam ſtudia, & auditurus in co- iij.
gnita, religioſis ſenibus indagator ſolertiſſimus adhærebat: ſumptaq. doctrinæ
C ſemina, tenaci memoria ruminanda, quæ poſt in populos mellito declamaret gutture, congerebat. Denique docilis adoleſcens cum tranſmiſſo communiter ſtylo ſurgientis infantiæ, ad biuium Pythagoricæ litteræ perueniſſet, incun- *S. Ant. in Chr. p. 2. tit. 12. c. 3.*
ctanter ſiniſtrum ramum cum ſæculi voluptate relinquere, & ad dextrum cœpit cum cæleſti deſiderio totis viribus anhelare.

Sed, dum conuerſionis ſuæ gratiam longius protrahens, tutius ſe Chriſto iiij.
famulaturum putaret, ſi ſub Prætoris vrbani habitu, mundo ſpecietenus deſeruiret, cœperunt multæ contra eum eiuſdem ſæculi curæ ſuccreſcere, ita vt non iam, ſicut propoſuerat, ſpecie, ſed in eo retineretur & mente.

Tandem patre orbatus, vbi liberam diſponendarum rerum ſuarum nactus v.

 eſt

Gregor. Tur. lib. x. hiſt. eſt facultatem, ſex monaſteria in Sicilia fabricans, ſufficientibus fratribus cumulauit: quibus tantum prædiorum contulit, quantum poſſet ad victum quotidianum Deo illic militantium ſine indigentia ſuffragari. A

vj. Septimum, intra Romanæ vrbis mœnia, ſub honore ſancti Andreæ Apoſtoli, iuxta baſilicam ſanctorum Ioannis & Pauli ad cliuum Scauri monaſterium *Idem loco eod.* in proprio domate fabricauit. In quo, relictis ſericis, auro, gemmiſq. radiantibus togis, ſimulq. ſupellectilibus reliquis, in vſum pauperum erogatis, ex huius mundi naufragio nudus euaſit: diuq. deſideratum monachicum capiens indumentum, primo ſub Hilarionis, deinde ſub Maximiani, venerabilium patrum, regimine, multis ſibi ſociatis fratribus, regulari tramite militauit. Poſt vero, cum ſubeſſe mallet, fratrum votiua concordia imminente, præeſſe non renuit, ſicut in conſequentibus apparebit. B

vij. Erat ei tanta abſtinentia ciborum, ſedulitas orationum et ieiuniorum, ſtu- *Ibidem.* dioſitas tam deſiderata ſacrorum librorum, vt infirmato ſtomacho laceſſitus vix ſubſiſtere proculdubio videretur. Nam cum quodam tempore inciſionem *Lib. 3. Dialog. c. 33.* vitalium, quam Græci συγκοπὴν dicunt, pateretur, crebriſq. anguſtijs per horarum momenta deficeret, & ad exitum propinquaret, ac niſi eum fratres frequenter cibo reficerent, vitalis ei ſpiritus funditus intercipi videretur, paſchalis ſuperuenit dies. Et dum ſacratiſſimo ſabbato, in quo omnes, etiam paruuli pueri ieiunant, ipſe ieiunare non poſſet: cœpit plus mærore, quàm infirmitate deficere. C

viij. Mox accerſito viro ſanctiſſimo Eleutherio, dudum penes Spoletum multis *Ibidem.* Præpoſito, tunc vero eiuſdem ſui monaſterij monacho, a quo videlicet audierat mortuum ſuſcitatum, oratorium petijt, ſeſeq. cum lacrymis, vt ſaltem die illo ad ieiunandum ſibi virtus daretur, in orationem dedit. Et poſt paululum, completa oratione, digreſſus, tantam virtutem ſuum ſtomachum percepiſſe cognouit, vt ei cibus, & morbus de memoria funditus tolleretur. Cœpit ſecum mirari, quis eſſet, quis fuerit, & cum ad animum redibat infirmitas, nihil in ſe ex his, quæ meminerat, recognoſcere præualebat. Cumq. in diſpoſitione monaſterij occupata mens eſſet, obliuiſcebatur funditus ægritudinis ſuæ. Si vero rediret ægritudo ad memoriam, cum tam fortem ſe eſſe ſentiret, mirabatur, ſi non comediſſet. Qui veniens ad veſperum, cognouit ſibi tantam fortitudinem permanere, vt ad diem alterum ieiunium transferre potuiſſet, ſi voluiſſet. Verum, quamquam pene quotidiano languore tabeſceret: nullam tamen corpori ſuo cupiebat quietem, quo minus aut oraret, aut legeret, aut ſcriberet, aut dictaret. D

ix. In huius ſacri monaſterij penetrabilibus idem vir omnipotentis Dei, Gregorius, a matre Siluia tunc temporis iuxta portam beati Pauli Apoſtoli, loco, qui dicitur Cella noua, quo hactenus oratorium nomini eius dedicatum, & famoſum ſancti Sabæ confeſſoris Chriſti monaſterium, cuius laus eſt in ſexta et ſe- *Syn. vi. Syn. vij.* ptima ſynodo, conſtitutum videtur, degente, crudis leguminibus paſcebatur. E

x. Vbi hunc, de more quædam ſcribentem, Angelus Dei reperiens, miſereri ſibi *Infra li. 2. c. 23. S. Anton. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 9.* flebiliter ſub habitu naufragi poſtulabat. Cui Gregorius ex intimo corde compatiens, bis ternis numiſmatibus datis, abire præcepit. Nec multo poſt, eadē die idem naufragus redijt, ſeq. multa perdidiſſe, pauca vero ſuſcepiſſe perhibuit. A quo, pari modo ſenis numiſmatibus ſumptis, lætabundus abſceſſit. Sed die tertia rediens, identidem adiutorium naufragus importunis vocibus requirebat.

A bat. Cui liberaliſſimus pater, accerſito Veſtario, alia ſex numiſmata dari præcipiens, cognouit in veſtiario nihil numiſmatum, vnde poſſet conſolari naufragum, remanſiſſe. Quid faceret, neſciebat. Æſtuabat Deo deuoti pectoris pietas, non ſufferens vacuam proximi reliquiſſe miſeriam. Rurſus Veſtarium ſuum, ſi forte vas quodlibet aut veſtimentum haberet, interrogans, audiuit nil penitus remanſiſſe, præter matris argenteam, quæ cum infuſis leguminibus mitti ſolita erat, ſcutellam. Mox alacrior factus, Ergo, inquit, frater hanc defer, ne triſtis abeat, qui conſolari quęrit, pauper. Itaque delatam ſcutellam Gregorio ſatis hilariter largiente, pauper, qui putabatur, lætus amplectitur, non iam ad expetenda,
B ſed ad conferenda ſuffragia rediturus. A quo videlicet angelicæ viſitationis tempore tantis miraculis, tantis eſt virtutibus publicatus, vt omnibus ſecum viuentibus, & exemplo fuerit, & terrori: quippe qui non ſolus, ſed ſocialiter cum beato Andrea Apoſtolo, ſuo monaſterio, ſignis euidentibus, ſit præfuiſſe putatus.

Nam, vt pauca de multis loquar, quadam die duos exinde fratres miſit, qui xj.
aliquid emere pro eiuſdem monaſterij vtilitate debuiſſent: vnus iunior, qui prudentior videbatur: alter ſenior, qui cuſtos iunioris eſſet. Pertexerunt vtrique, & S. Ant. chron. p.2.c.3.tit.12.
de pretio, quod acceperunt, ipſe, qui cuſtos miſſus fuerat, neſciente altero, furtum fecit. Ibidem. Qui mox vt in monaſterium ſunt reuerſi, atque ante oratorij limen
C venerunt, arreptus a dæmonio is, qui furtum fecerat, cecidit. Dimiſſus autem a dæmonio is, concurrentibus monachis, abbatis iuſſu requiſitus eſt, an forte de eo, quod acceperat, furtum feciſſet. Negauit, & iterum vexatus eſt. Dimiſſus, atque iterum requiſitus, negauit, atque iterum vexatus eſt. Octo itaque vicibus negauit, octo vicibus vexatus eſt. Poſt octauam vero negationem, Gregorio interrogante, confeſſus eſt, quòd nummos furto abſtulerat: eiq. proſtratus ſe peccaſſe teſtatus eſt, perceptaque pœnitentia, vlterius ad eum dæmonium non acceſſit.

Alio quoque tempore, dum in die natalitio eiuſdem Apoſtoli, iam meridia- xij.
D nis horis fratres quieſcerent, ſubito quidam frater apertis oculis cæcatus, cœpit tremere, voces ingentes emittere, quibus vocibus teſtabatur, ferre ſe non poſſe, Ibidem.
quod patiebatur. Concurrerunt fratres, viderunt cæcum, apertis oculis trementem, & clamantem, & a præſentibus alienum, nihilq. quod foris agi poterat, ſentientem. Hunc in manibus leuauerunt, atque ante altare ſancti Andreæ Apoſtoli, iuſſu Gregorij proiecerunt, ipſiq. pro eo in orationem proſtrati ſunt. Qui ſtatim ad ſe reuerſus, confeſſus eſt, quia ſenex quidam ei apparuit, & canem nigrum ad eum dilacerandum dimiſit, dicens: Quare fugere voluiſti de monaſterio iſto? Cumq. euadere de canis morſibus nullo modo potuiſſem: venerunt
E quidam monachi, & eundem ſenem pro me rogauerunt, qui ſtatim iuſſit, canem abſcedere: & ipſe ad me reuerſus ſum. Hic etiam ſæpe confeſſus eſt poſtea, dicens, quòd eo die, quo iſta pertulerat, conſilium habuerit de monaſterio fugiendi.

Alius quoque monachus, diſcedere ex eodem monaſterio latenter diſponens, xiij.
oratorium ingredi voluit, ſed dæmone corripiente nequiuit. Relinquebatur a S. Anton. ibidem
dæmone, quandiu extra oratorium ſtabat, ſi ingredi conabatur, ſtatim maligno ſpiritui traditus, vexabatur. Hoc dum ſæpius fieret, tandem, Gregorio inquirente, ſe de monaſterio fugere voluiſſe, confeſſus eſt: eiuſq. per triduum ſimul cum fratrum precibus ita pietate diuina curatus eſt, vt ad eum poſtmodum malignus ſpiritus nunquam accedere tentauiſſet.

xiiij. Alio quoque tempore duo fratres ex eiuſdem patris monaſterio fugerunt: A
Ibidem. qui aliqua prius colloquendo fratribus ſigna dederant. quòd per Appiam viam deſcendentes, Hieroſolymam tenderent. Hi exeuntes diuerterunt de itinere: & vt a ſequentibus inueniri minime poſſent, retruſas cryptas iuxta Flaminiam portam inuenientes, in eis ſe occultauerunt. Cum vero veſpertinis horis, iuſſu Gregorij, requiſiti, minime in congregatione inuenti fuiſſent, aſcenſis caballis, eos quidam fratres ſecuti ſunt, per Metronij portam exeuntes, vt eos in Latinam, vel Appiam viam ſequerentur: ſubito eis conſilium ortum eſt, vt eos in Salaria via extra ciuitatem requirere debuiſſent. Igitur pergentes deflexerunt iter: & in Salaria veteri eos non inuenientes, per portam Flaminiam decreuerunt redire. B
Cumq. reuerterentur, mox vt equi ante cryptas illas venerunt, in quibus ſe monachi abſconderant, fixerunt gradum: pulſati & compulſi, paſſum mouere noluerunt. Conſiderauerunt equites rem talem ſine myſterio eſſe non poſſe, attenderunt ad cryptas, viderunt earum aditus miſſa maceria prædemptos: ſed caballis ſuis nuſquam ire volentibus, deſcenderunt: & lapides, qui ad ora cryptarum compoſiti fuerant, deponentes, ingreſſi ſunt: eosq. in eiſdem tenebroſis latibulis conſternatos terræ, inuenerunt. Qui ad monaſterium reducti, tam ſtupore miraculi, quàm exhortatione venerabilis patris Gregorij ſic meliorati ſunt, vt eis multum profuerit ad paruum tempus de monaſterio C receſſiſſe.

xv. Alio quoque tempore quidam monachus, Iuſtus nomine, medicinali arte
Lib. 4. Dial. cap. 55. Iuo p. 17. c. 67. imbutus, beato Gregorio ſedule obſequi, atque in aſſiduis ægritudinibus eius excubare conſueuerat. Hic itaque corporis languore præuentus, ad extremum deductus eſt: cui in ipſa moleſtia frater germanus Copioſus nomine, ſeruiebat. Sed prædictus Iuſtus cum iam ſe ad extrema perueniſſe cognoſceret, eidem Copioſo fratri ſuo, quia occultos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirum fratribus celari non potuit: qui ſubtiliter indagantes, atque illius medicamenta omnia perſcrutantes, eoſdem tres aureos inuenerunt in medicamine abſconditos. Quod mox vbi Gregorio nunciatum eſt, tantum malum de fratre, qui D ſecum communiter vixerat, æquanimiter ferre non valuit: quippe qui eidem monaſterio iam dudum regulam conſtituerat, vt cuncti fratres ita communiter viuerent, quatenus eis ſingulis nulla habere propria liceret. Tunc Gregorius nimio mærore percuſſus, cogitare cœpit vel quid ad purgationem morientis faceret, vel quid ad exemplum viuentibus prouideret. Pretioſo igitur, eiuſdem monaſterij Præpoſito ad ſe accerſito, dixit: Vide, vt nullus ex fratribus, ſe ad eum morientem iungat, nec ſermonem conſolationis ex cuiuſlibet eorum ore percipiat: ſed cum in morte conſtitutus fratres exquiſierit, ei ſuus frater carnalis dicat, quia propter aureos, quos occultatos habuit, a cunctis fratribus E abominatus ſit: vt ſaltem in morte de culpa ſua mentem illius amaritudo tranſuerberet, atque a peccato, quod perpetrauit, purget. Cum vero mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur: ſed quolibet in ſterquilinio
Act. 8. foſſam facite, & in ea corpus proijcite, ſuper eum tres aureos, quos reliquit, iactate, ſimul omnes clamantes: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: & ſic eum terra cooperite. In quibus vtriſque rebus ſolertiſſimus pater Gregorius vnam morienti, alteram vero viuentibus fratribus prodeſſe voluit: vt & illum amaritudo mortis a culpa ſolubilem faceret, & iſtos, auaritiæ tanta damnatio terreret, atque a culpa prohiberet. Quod ita factum eſt. Nam cum idem monachus perueniſſet

A uenifſet ad mortem, atque anxie ſe quæreret fratribus commendari, nullusq. fratrum ei applicare, vel loqui tentaret: ei carnalis frater, cur ab omnibus eſſet abominatus, aperuit. Ille protinus vt audiuit, de reatu ſuo vehementer ingemuit, atque in ipſa triſtitia e corpore exiuit. Qui ita eſt ſepultus, vt Gregorius iuſſerat. Sed fratres omnes eadem eius ſententia conturbati, cœperunt ſinguli extrema quæque & vilia, & quæ eis regulariter ſemper habere licuerat, ad medium proferre: vehementerq. formidare, ne quid apud ſe eſſet, vnde reprehendi potuiſſent.

Cum vero poſt mortem fratris triginta iam eſſent dies euoluti, cœpit animus xvj.
Gregorij miſericorditer ei compati, eiusq. cum graui mærore ſupplicia penſare: *Lib. 4. Dial. cap. 55. Iuo vt ſupra.*
B & ſi quod eſſet, ereptionis eius remedium, quærere. Tunc euocato ad ſe eodem Pretioſo, monaſterij ſui Præpoſito, triſtis dixit: Diu eſt, quod frater ille Iuſtus, qui defunctus eſt, in igne cruciatur, debemus ei aliquid charitatis impendere, & ei, inquantum poſſumus, vt eripiatur, adiutorium noſtrum commodare. Vade itaque, & ab hodierna die continuis triginta diebus offerre pro eo ſacrificium ſtude: vt nullus omnino prætermittatur dies, quo pro abſolutione illius ſalutaris hoſtia non offeratur. Qui protinus abſceſſit, & dictis paruit. Gregorio autem alia curante, atque euolutos dies minime numerante, idem frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri ſuo Copioſo per viſionem apparuit. Quem ille
C cum vidiſſet, inquiſiuit dicens: Quid eſt frater? quo modo es? Cui ille reſpondit: Nunc vſque male fui, ſed iam modo bene ſum: quia hodie communionem recepi. Quod idem Copioſus pergens, protinus in monaſterio fratribus indicauit. Fratres vero ſolicite computauerunt dies, & ipſum diem fuiſſe inuenerunt, quo pro eo trigeſima oblatio fuerat completa: cum & Copioſus neſciret, quid pro eo fratres, auctore Gregorio, agerent, & fratres ignorarent, quid de eo Copioſus vidiſſet: vno eodemq. tempore dum agnoſcit ille oblationem, iſti audiunt ſomnium, trigeſimumq. diem cognoſcunt: concordante ſimul viſione, & ſacrificio, res aperte claruit, quia frater, quem ſub animaduerſionis ſententia Gregorius mori permiſerat, per ſalutarem hoſtiam a ſupplicio liberatus
D eſſet.

Sed quia idem venerabilis pater, quemadmodum fratribus terrori fuerit, ex xvij.
parte iam tetigi, qualiter eius exemplis ijdem profecerint, breuiter indicandum *Lib. 4. Dial. cap. 47.*
putaui. Frater quidam in eodem monaſterio, nomine Antonius, beato Gregorio ſedulus adhærebat: qui tanti patris verbis, exemplisq. commonitus, multis, quotidianisq. lacrymis ad gaudia patriæ cæleſtis anhelabat. Cumq. ſtudioſiſſime & magno feruore deſiderij, duce Gregorio, ſacra eloquia meditaretur, non in eis verba ſcientiæ, ſed fletum compunctionis inquirebat, quatenus per hæc excitata mens eius inardeſceret, & ima deſerens, ad regionem cæleſtis patriæ per contemplationem peruolaret. Huic per nocturnam viſionem dictum
E eſt: Paratus eſto, quia Dominus iuſſit migrare te. Cumq. ille non habere ſe ſumptus ad migrandum, diceret, reſponſum protinus audiuit, dicens: Si de peccatis tuis agitur, dimiſſa ſunt. Quod cum ſemel audiſſet, & magno adhuc metu trepidaret: nocte quoque alia eiſdem eſt verbis admonitus. Poſt quinque vero dies febre correptus, cunctis fratribus orantibus, flentibusq. defunctus eſt.

In eodem monaſterio frater quidam Gerontius dicebatur, qui cum graui xviij.
moleſtia corporis fuiſſet depreſſus, in viſione nocturna albatos viros, & clari *Dial. li. 4. c. 26.*
omnimodo habitus in hoc ipſum monaſterium deſcendere de ſuperioribus aſpexit.

aſpexit. Qui dum coram lecto iacentis aſſiſterent, vnus eorum dixit: Ad hoc ve- A
nimus, vt de monaſterio Gregorij quoſdam fratres in militiam mittamus. Atque
alteri præcipiens, adiunxit: Scribe Marcellum, Valentinianum, Agnellum,
atque alios, quorum nunc minime recordor. Quibus expletis, addidit dicens:
Scribe & hunc ipſum, qui nos aſpicit. Ex qua viſione Gerontius certus redditus,
facto mane, intonuit fratribus, quot & qui eſſent ex eodem monaſterio moritu-
ri, ſeq. illos continuo ſecuturum. Cumq. die alio prædicti fratres mori cœpe-
runt, atque ſub eodem ordine ſe in mortem ſecuti ſunt, quo fuerant in deſcri-
ptione nominati, ad extremum vero & ipſe obijt, qui eoſdem fratres morituros
præuidit. B

xix. Alius etiam frater in eodem monaſterio Merulus dicebatur, vehementer la-
Lib. 4. Dial. ca. 47. crymis atque eleemoſynis, ex Gregorij viri venerabilis doctrina, intentus: pſal-
modia vero ex ore illius pene nullo tempore ceſſare conſueuerat, excepto cum
aut alimentum corpori, aut membra dediſſet ſopori. Huic nocturna viſione ap-
paruit, quòd ex albis floribus corona de cælo in caput illius deſcendebat, qui
mox moleſtia corporis occupatus, cum magna ſecuritate animi atque hilaritate
defunctus eſt. Ad cuius ſepulchrum, dum poſt annos quattuordecim, Petrus,
qui pontificatus iſtius beati Gregorij tempore monaſterio eidem præfuit, ſibi ſe-
pulturam facere voluiſſet, tanta de eodem ſepulchro fratris Meruli fragrantia ſua- C
uitatis emanauit, ac ſi illic florum omnium fuiſſent odoramenta congregata.
Ex qua re manifeſte patuit, quàm verum fuit, quod per nocturnam viſionem
tanti patris diſcipulus vidit.

xx. Alius quoque frater in eodem monaſterio Ioannes dictus eſt, magnæ indolis
Lib. eod. &c. adoleſcens, qui ætatem ſuam intellectu, & humilitate, & grauitate, docente
Gregorio, tranſcendebat. Huic ægrotanti, atque ad extremum deducto, per
nocturnam viſionem ſub habitu ſenis beatus Apoſtolus Andreas apparuit, &
hunc virga tetigit, eiq. dixit: Surge, ex hac enim moleſtia modo minime mo-
rieris, ſed paratus eſto: quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum iam D
eſſet a medicis deſperatus, repente ſanatus eſt, atque conualuit. Rem, quam vi-
derat, narrauit, ſeq. per biennium in Dei ſeruitio, ſicut prædixi, vltra ætatis ſuæ
annos exhibuit. Euolutis autem duobus annis, cum quidam frater fuiſſet mor-
tuus, atque in monaſterij eiuſdem cœmeterio a Gregorio fratribusq. ſepultus,
cunctis inde diſcedentibus, idem Ioannes, ſicut poſtmodum pallens & tremens
Gregorio & fratribus indicauit, ſolus inuentus, ab eodem frater, qui ſepultus
fuerat, de ſepulchro vocatus eſt. Quod mox etiam ſubſequens finis edocuit.
Nam poſt dies decem inuaſus, carne ſolutus eſt. Verum quia longum eſt, &
multa reſtant, quæ de huius viri ſanctimonia certis poſſunt atteſtationibus præ- E
dicari, quæ etiam ex relatione maiorum, ſcriptiſve priorum compererim, his
inſerenda decreui.

xxj. Quadam die, cum, aduenientibus nuper negotiatoribus, multa venalia in
S. Anton. p. 2. c. 1. §. 7. forum Romanæ vrbis fuiſſent propoſita, multiq. ad emendum vndique con-
Bed. lib. 2. c. 1. Hiſtor. Angl. fluxiſſent, contigit & Gregorium virum Deo digniſſimum præterire: qui cer-
Naucl. Gener. 20. nens, inter alia, pueros corpore candidos, forma pulcherrimos, vultu venu-
ſtos, capillorum quoque nitore perſpicuos eſſe venales, interrogauit merca-
torem, de qua patria illos attuliſſet. Ille reſpondit: De Britanniæ inſula, cuius
incolarum omnium facies ſimili candore fulgeſcit. Gregorius dixit: Chriſtiani
ne ſunt ijdem inſulani, an adhuc paganis tenentur erroribus implicati? Mer-
cator

A cator reſpondit: Non ſunt Chriſtiani, ſed paganis tenentur laqueis irretiti. Tunc
Gregorius acriter ingemiſcens: Heu pro dolor, inquit, quàm ſplendidas fa-
cies princeps tenebrarum nunc poſſidet: tantaq. frontis ſpecies vacuam ab in-
terna Dei gratia mentem geſtat. Rurſum interrogauit, quod eſſet vocabulum
gentis illius. Mercator reſpondit: Angli vocantur. At ille: Bene, inquit, Angli,
quaſi Angeli: quia & Angelicos vultus habent, & tales in cælis Angelorum
decet eſſe conciues. Iterum ergo interrogauit, quod nomen haberet ipſa pro-
uincia. Mercator reſpondit: Prouinciales illi Deiri vocantur. Et Gregorius:
Bene, inquit, Deiri, quia de ira ſunt eruendi, & ad Chriſti gratiam conuocandi.
Rex, ait, illius prouinciæ quo modo nuncupatur? Mercator reſpondit: Aelle *Lib. 27. Mor. cap. 8.*
B vocatur. Et Gregorius, alludens ad nomen, dixit: Bene, quia rex dicitur Aelle.
Alleluia etenim in laude Creatoris in partibus illis oportet decantari.

Mox itaque accedens ad Benedictum, Apoſtolicæ ſedis pontificem, cœpit xxij. *S. Anton. ibid.*
vehementer expetere, vt in Britanniam aliquos verbi miniſtros mitteret. Quo
cum neminem ire velle cognoſceret, ſemetipſum quoque non dubitauit inge-
rere, dummodo ſibi Pontifex licentiam commodaret. Qui, licet cum magna
cunctatione totius cleri ac populi, Gregorium ſponte proficiſci cupientem abi-
re permiſit, imprecatus ei diuinitus proſpera miniſtrari.

De cuius abſentia Romani plurimum perturbati, deliberato conſilio trifa- xxiij. *S. Anton. ibid.*
rie per loca viæ contigua, vnde pontifex ad beati Petri baſilicam profecturus
C erat, partiuntur: eumq. turmatim taliter alloquuntur: Petrum offendiſti, Ro-
mam deſtruxiſti, quia Gregorium dimiſiſti. Quibus ſententijs omnino Papa
perterritus, miſit continuo nuncios, qui virum Domini reuocarent Grego-
rium. Quod ipſe ſibi commeantibus iam prædixerat fore futurum.

Iamq. trium dierum itinere profligato, ad quendam locum requieturi, for- xxiiij. *S. Anton. ibid.*
te diuerterant: quo, ſingulis quieſcentibus, Gregorius lectitabat. Quem locu-
ſta ſuperueniens coëgit paululum a legendo quieſcere, & ex conſideratione
nominis docuit eum in eodem loco ſe ſtare debere. Tunc fertur dixiſſe: Locu-
ſta, inquit, dici poteſt, quaſi loco ſtat. Statimq. comites adhortatus, feſtinan-
tius ire certabat: ſed præuenientibus Apoſtolicis nuncijs, licet magnopere tri-
D ſtaretur, redire ad proprij compulſus eſt monaſterij curam.

Denique cernens Benedictus venerabilis Pontifex, virtutum gradibus Grego- xxv. *S. Anton. ibid.*
rium ad alta conſcendere, violenter eum a quiete monaſterij ſui abſtrahens,
Eccleſiaſtici ordinis officio ſublimauit, leuitamq. ſeptimum ad ſuum audito-
rium conſecrauit. In quo venerabilis pater Gregorius tanta humilitate viguit,
tanta ſolertia miniſtrauit: vt in Eccleſiaſticæ hierarchiæ miniſterio videretur di-
uinis Angelis non ſolum nitore habitus, verum etiam claritate morum pro-
babilium quodam modo coæquari.

Nec multò poſt pro reſponſis Eccleſiaſticis ad Vrbem Conſtantinopolim a xxvj. *Beda lib. 2. c. 1. hiſt. Angl.*
Pelagio præſule deſtinatur: vbi quamuis in terreno conuerſaretur palatio, vi-
E tæ cæleſtis non intermiſit propoſitum. Secuti namque ſunt eum multi ex ſuo *S. Ant. in Chro. p. 2. c. 2. tit. 12.*
monaſterio fratres germana deuincti charitate. Quod diuina factum diſpen- *Blondus lib. 8. Dec. 1.*
ſatione conſpicitur, vt eorum videlicet exemplo ad orationis placidum litus,
quaſi anchoræ fune, ſtringeretur: & dum cauſarum ſæcularium continuatis
vertiginibus fluctuaret, ad illorum conſortium, velut ad tutiſſimi portus ſi-
num refugeret. Ac licet illud eum miniſterium, a monaſterio abſtractum, a
priſtinæ quoque quietis vita mucrone ſuæ occupationis extinxerat: inter eos
tamen

tamen per ſtudioſæ lectionis alloquium, quotidianæ aſpiratio compunctio- A
nis animabat.

xxvij. Horum ergo conſortio non ſolum a terrenis eſt munitus incurſibus, verum
etiam ad vitæ cæleſtis exercitia magis magiſq. ſuccenſus. Nam ab eiſdem fra-
Epiſt. in expoſ. Iob. c. 1. tribus enixe rogatus, maximeq. a Leandro Hiſpalenſi Epiſcopo, qui pro cau-
ſis Vviſigothorum legatus eodem tempore Conſtantinopolim venerat, com-
pulſus eſt, vt librum beati Iob, multis inuolutum myſterijs enodaret. Ne-
que ille negare potuit opus, quod ſibi amor fraternus multis vtile imponebat
futurum, ſed eundem librum quo modo iuxta litteram intelligendus, quali-
ter ad Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta referendus, quo ſenſu vnicuique fide-
lium ſit aptandus, per trifarias intelligendi ſpecies miranda ratione perdo- B
cuit: in quibus tamen ita de virtutibus vitijsq. diſſeruit, vt non ſolum videatur
eadem verbis exponere, ſed formis quodam modo viſibilibus, ſeu palpabili-
bus, demonſtrare. Vnde non eſt dubium perfectionem ipſarum eum conſe-
cutum fuiſſe virtutum, quarum tam efficaciter valuit indicare profectus.

xxviij. Præterea venerabilis Leuita Gregorius in eadem vrbe regia conſtitutus, na-
ſcentem nouam hæreſim de ſtatu noſtræ reſurrectionis cum ipſo, quo orta eſt,
Lib. 4. Moral. cap. 29. Beda lib. 2. c. 1. hiſt. Angl. Io. Diac. lib. 4. Vit. cap. 27. S. Ant. ſ chron. cap. 2. tit. 12. §. 12. initio, iuuante gratia noſtri Redemptoris, attriuit. Siquidem Eutychius, eiuſ-
dem ciuitatis Epiſcopus, libro de reſurrectione mortuorum confecto, dog-
matizabat corpus noſtrum in illa reſurrectionis gloria impalpabile, ventis ae-
req. ſubtilius eſſe futurum. Quod Gregorius audiens, & ratione veritatis, C
& exemplo dominicæ reſurrectionis probauit hoc dogma orthodoxæ fidei
omni modo eſſe contrarium. Catholica etenim fides habet, quòd corpus
noſtrum in illa immortalitatis gloria ſublimatum, ſubtile quidem erit per effe-
ctum ſpiritualis potentiæ, ſed palpabile per veritatem naturæ, iuxta exemplum
dominici corporis, de quo a mortuis reſuſcitato dicit ipſe diſcipulis: Palpa-
Luc. 24. f te, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis ha-
bere. Cumq. hoc euangelicæ veritatis teſtimonium Gregorius protuliſſet,
Eutychius ait: Idcirco hoc Dominus fecit, vt dubitationem reſurrectionis
ſuæ de diſcipulorum cordibus amoueret. Cui Gregorius dixit: Mira res eſt
valde, quam adſtruis, vt inde nobis dubietas ſurgat, vnde diſcipulorum D
corda fuerunt a dubietate ſanata. Quid enim deterius dici poteſt, quàm
vt hoc nobis de eius vera carne dubium fiat, per quod diſcipuli eius ad fi-
dem ab omni dubietate ſunt reparati? Si enim hoc non habuiſſe adſtruitur,
quod oſtendit: vnde fides diſcipulorum eius eſt confirmata, inde noſtra de-
ſtruitur. Eutychius ait: Corpus palpabile habuit, quod oſtendit: ſed poſt
confirmata corda palpantium, omne illud in Domino, quod palpari potuit,
in ſubtilitatem eſt aliquam redactum. Ad hæc Gregorius reſpondit: Scriptum
Rom. 6. b eſt: Chriſtus reſurgens a mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non do-
minabitur. Si quid ergo in eius corpore poſt reſurrectionem potuit mutari;
contra veridicam Pauli ſententiam, Dominus redijt in mortem poſt reſurre- E
ctionem. Quod quis dicere vel ſtultus præſumat, niſi qui veram carnis eius
reſurrectionem denegat? Tunc Eutychius obiecit dicens: Cum ſcriptum ſit:
1. Cor. 15. f Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt: qua ratione credendum
eſt reſurgere veraciter carnem? Cui Gregorius reſpondit: In ſacro eloquio
aliter caro dicitur iuxta naturam, atque aliter iuxta culpam, vel corruptionem.
Geneſ. 2. d Caro quippe dicitur iuxta naturam, ſicut ſcriptum eſt: Hoc nunc, os ex oſſibus
meis,

A meis, & caro de carne mea. Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. *Ioan. 1. b*
Caro vero iuxta culpam, ſicut ſcriptum eſt: Non permanebit ſpiritus meus in *Geneſ. 6. a*
hominibus iſtis, eo quòd ſunt caro. Et ſicut Pſalmiſta ait: Memoratus eſt, quia *Pſal. 77. d*
caro ſunt: ſpiritus vadens, & non rediens. Vnde & diſcipulis Paulus dicebat: Vos *Rom. 8. b*
autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, neque enim in carne non erant quibus epiſtolas tranſmittebat: ſed quia paſſiones carnalium deſideriorum vicerant, iam liberi per virtutem ſpiritus in carne non erant. Quod ergo Paulus Apoſtolus dicit: Quia caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt: carnem ſecundum *1. Cor. 15. f*
culpam intelligi voluit, non carnem ſecundum naturam. Vnde & mox quia
B carnem ſecundum culpam diceret, oſtendit ſubdens: Neque corruptio incorruptelam poſſidebit. In illa ergo cæleſtis regni gloria caro ſecundum naturam erit, ſed ſecundum corruptionem vel etiam paſſionis deſideria non erit: quia deuicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus auditis, Eutychius conſentire ſe protinus reſpondebat: ſed tamen adhuc corpus palpabile reſurgere poſſe denegabat: qui etiam in libello, quem de reſurrectione ſcripſerat, Pauli quoque teſtimonium indiderat, dicentis: Tu quod ſeminas, non *1. Cor. 15. e*
viuificatur, niſi prius moriatur: & quia non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum. Hoc nimirum oſtendere feſtinans, quia caro vel pal-
C pabilis, vel ipſa non erit, dum ſanctus Apoſtolus de reſurrectionis agens gloria, non corpus, quod futurum eſt, ſeminari dixerit, ſed nudum granum. Sed ad hæc citius Gregorius reſpondit: Paulus Apoſtolus dicens: Non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum: hoc inſinuat, quod videmus, quia videlicet granum cum culmo & folijs naſcitur, quod ſine culmo & folijs ſeminatur. Ille itaque in augmento gloriæ reſurrectionis non dixit grano ſeminis deeſſe quod erat, ſed adeſſe quod non erat. Tu autem dum verum corpus reſurgere denegas, nequaquam dicis adeſſe, quod deerat, ſed deeſſe quod erat.

D Tunc itaque Gregorius Romanus diaconus, & Eutychius Conſtantinopo- xxix.
litanus epiſcopus, hac de re in longam contentionem perducti, grauiſſima cœ- *Moral. ibidem.*
perunt ab inuicem ſimultate reſilire. Tum piæ memoriæ Tiberius Conſtantinopolitanus imperator, ſecreto vtrumque ſuſcipiens, quid inter eos diſcordiæ verſaretur, agnouit: & vtriuſque partis allegationem ſubtiliter penſans, eundem librum, quem Eutychius de reſurrectione conſcripſerat, ſuis quoque allegationibus deſtruens, deliberauit, vt flammis cremari debuiſſet. A quo videlicet pijſſimo Imperatore, vt ſimul egreſſi ſunt, poſt longiſſimæ diſputationis conflictum, pariter ægrotantes in lectulum deciderunt.

E Cum ergo Gregorius validiſſimis febribus æſtuaret, Eutychius cum mor- xxx.
te confligens, pellem manus ſuæ tenebat coram omnibus dicens: Confiteor *Moral. ibidem.*
quia omnes in hac carne reſurgemus. Poſt quam catholicæ fidei confeſſionem defunctus eſt: quo mortuo, quia pene nullus erat, qui eius dicta ſequeretur, Gregorius diſſimulauit cœpta perſequi, ne in fauillas videretur verba iaculari.

Quanta autem auctoritate miniſterium ſui apocriſiariatus impleuerit, quan- xxxj.
tæ reuerentiæ apud Auguſtos extiterit, quantaq. ſolicitudine afflictæ Italiæ ſuccurri ſæpius fecerit, ſi quis plenius noſſe deſiderat, epiſtolas anteceſſoris eius Papæ Pelagij ad eum ſuper multimodis Eccleſiæ Dei neceſſitatibus deſtinatas, quæ hactenus in ſcrinio ſanctæ ſedis Apoſtolicæ ſtudioſiſſime conſeruantur,

percurrat:

percurrat: ex quarum multitudine hic vnam interſero, quatenus et illius mi- A
niſterij qualitas, et reliquarum quoque conſequentia cognoſcatur. Quæ ita
ſe habet:

xxxij. Pelagius epiſcopus dilecto filio Gregorio venerabili Diacono. Omnia quidem, quæ neceſſaria fuerunt, per Honoratum notarium, tibi curauimus indicare: quem cum fratre et coepiſcopo Sebaſtiano ad dilectionem tuam direximus: vt quia illis in partibus ad Rauennam vſque nunc cum viro glorioſo domino Decio patricio fuit, ipſe ſua relatione ſe ex omnibus ſtudeat informare: vel ſi qua neceſſaria iudicaueris, poſſit domino Imperatori ſuggerere. Quia tantæ calamitates ac tribulationes nobis a perfidia Longobardorum il- B
latæ ſunt, contra ſuum proprium iuſiurandum, vt nullus poſſit ad referendum ſufficere. Prædictum autem fratrem Sebaſtianum quo modo ſuſceperimus, vel in quali apud nos, te ſuggerente, fuerit charitate, ipſius poteris relatione cognoſcere. Qui etiam promiſit nobis, neceſſitates vel pericula totius Italiæ pijſſimo domino Imperatori ſuggerere. Loquimini ergo et tractate pariter, quo modo noſtris poſſitis celeriter ſubuenire periculis: quia ita hic coanguſtiata eſt reſpublica, vt niſi Deus pijſſimi in corde principis inſpirauerit, vt inſitam ſibi miſericordiam ſuis famulis largiatur, et ſuper illam diacopoſin, vel vnum magiſtrum militum, et vnum ducem dignetur concedere, in omni ſi- C
mus anguſtia deſtituti: quia maximæ partes Romanæ omni præſidio vacuatæ videntur: et Exarchus ſcribit nullum nobis poſſe remedium facere: quippe qui nec ad illas partes cuſtodiendas ſe teſtatur poſſe ſufficere. Imperet ergo illi Deus noſtris velociter periculis ſubuenire, antequam nefandiſſimæ gentis exercitus loca, quæ adhuc a republica detinentur, Deo ſibi contrario, quod abſit, præualeant occupare. Presbyterum autem ad nos, Deo adiuuante, retranſmittere feſtina: quia et in monaſterio tuo, et in opere, cui eum præpoſuimus, neceſſarius eſſe omnino cognoſcitur. Data quarto nonarum Octobrium, Indictione tertia. D

xxxiij. Huic ſiquidem monaſterio, cuius hic Papa Pelagius meminit, Siculus Maximianus, qui poſtea Siracuſanus epiſcopus extitit, eodem tempore præfuit: qui ad venerabilem Leuitam Gregorium in eiuſdem regiæ vrbis palatio pro reſponſis eccleſiaſticis deſudantem, viſitationis gratia cum fratribus venit: & dum ad monaſterium eius, ſibi quoque commiſſum Romam rediret, in mari Adriatico nimia tempeſtate deprehenſus, inæſtimabili ordine atque inuſitato miraculo erga ſe, cunctosq. qui ſecum aderant, omnipotentis Dei, & iram cognouit, et gratiam. Nam cum in eorum morte ventorum nimietatibus fluctus eleuati ſæuirent, ex naui claui perditi, arbor abſciſſa eſt, vela in vndis pro- E
iecta, totumq. vas nauis nimijs quaſſatum fluctibus ab omni fuerat ſua compage diſſolutum. Rimis itaque patentibus, intrauit mare, atque vſque ad ſuperiores tabulas impleuit, ita vt non magis nauis inter vndas, quàm vndæ iam intra nauim eſſe viderentur. Tunc in eadem naui reſidentes, non iam ex mortis vicinia, ſed ex ipſa eius præſenti viſione turbati, omnes ſibimetipſis pacem dederunt, corpus et ſanguinem Redemptoris acceperunt, Deo ſe ſinguli commendantes, vt eorum animis benigne ſuſciperet, quorum corpora ita pauendæ morti tradidiſſet. Sed omnipotens Deus, qui eorum mentem mirabiliter terruit, eorum quoque vitam, per meritum Gregorij famuli ſui, pro cuius ſpeciali amore venerant, mirabilius reſeruauit. Nam diebus octo

Dial. lib. 3. c. 37. S. Ant. chron. p.2.c.3.tit.12. §.4.

nauis

A nauis eadem vſque ad ſuperiores tabulas aquis plena iter proprium peragens,
enatauit. Nono autem die ad Crotonienſis caſtri portum deducta eſt. Ex qua
exierunt omnes incolumes, qui cum prædicto Maximiano viro venerabili na-
uigabant. Cumq. poſt eos ipſe quoque fuiſſet egreſſus, mox in eiuſdem por-
tus profundum nauis demerſa eſt, ac ſi illis egredientibus pro pondere ſub-
leuatione caruiſſet, & quæ plena hominibus in pelago aquas portauerat, at-
que natarat, Maximiano cum fratribus recedente, aquas ſine hominibus in
portu, nec portare valuit, nec natare: vt hinc omnipotens Deus oſtenderet,
quia per meritum Gregorij, quem fratres viſitauerant, hanc onuſtam ſua ma-
nu tenuerat, quæ ab hominibus vacua permanere non potuit ſupra aquas.
B Igitur poſtquam Romam Gregorius venerabilis Leuita reuerſus eſt, ali- xxxiiij.
quanto interiecto tempore, tanta inundatione Tiberis fluuius alueum ſuum
egreſſus eſt, tantumq. excreuit, vt eius vnda ſuper muros vrbis influeret, at-
que in ea regiones maximas occuparet, & antiquarum ædium plurima mo-
nimenta deijceret, Eccleſiaſtica quoque horrea violenter ſubuerteret, in
quibus nonnulla tritici modiorum millia periere.
Tunc ſiquidem apud Veronenſem vrbem fluuius Atheſis, vt idem Grego- xxxv.
rius refert, excreſcens, ad beati Zenonis martyris atque Pontificis Eccleſiam *Lib. 3. Dial.*
venit. Cuius eccleſiæ dum eſſent ianuæ apertæ, aqua in eam minime intrauit.
C Quæ pauliſper creſcens, vſque ad feneſtras eccleſiæ, quæ erant tectis proxi-
mæ, peruenit: ſicq. ſtans aqua eccleſiæ ianuam clauſit, ac ſi illud elementum li-
quidum in ſoliditatem parietis fuiſſet mutatum. Cumq. eſſent multi interius
inuenti, ſed aquarum magnitudine circundata omni eccleſia, qua poſſent
egredi, non haberent, ibiq. ſe fame & ſiti deficere formidarent, ad eccleſiæ
ianuam veniebant, ad bibendum hauriebant aquam, quæ vſque ad feneſtras
excreuerat, & tamen intra eccleſiam aqua nullo modo diffluebat. Stans autem
ante ianuam, ad oſtendendum cunctis meritum martyris, & aqua ad adiuto-
rium erat, & aqua non erat ad inuadendum locum. Quod nimirum miracu-
D lum Babylonici illius ignis miraculo non diſſimile poterit æſtimari, qui trium *Dan. 3. b c*
puerorum, & veſtimenta non tetigit, & vincula incendit.
Tunc etiam innumerabilis multitudo ſerpentium cum magno dracone, in xxxvj.
modum trabis validæ per Tiberini fluminis alueum, in mare deſcendit: ſed ſuf- *Greg. Tur. li. x.*
focatæ beſtiæ inter ſalſos maris turbidiſſimi fluctus ſine mora in litore decide- *hiſt. cap. 1.*
runt, ſuaq. putredine totum aerem corruperunt.
Secuta eſt e veſtigio clades inguinaria, quæ Romanam vrbem adeo vehe- xxxvij.
menti peſtilentia laniauit, vt etiam corporali viſu ſagittæ cælitus venire, & ſin- *S. Ant. 5 chron.*
gulos quoſque percutere viderentur. Quæ in menſe vndecimo veniens, pri- *p. 2. c. 3. tit. 12.* *§. 1.*
E mum omnium iuxta illud, quod in Ezechiele Propheta legitur: A ſanctuario *Ezech. 8. c*
meo incipite, Pelagium Papam perculit, & ſine mora extinxit. Quo defuncto,
ita in reliquum vulgus deſæuit, vt, ſubtractis habitatoribus, domos in vrbe
plurimas, vacuas omnino reliquerit.
Eodem tempore in monaſterio Venerabilis Leuitæ Gregorij puer inquie- xxxviij.
tus valde, Theodorus nomine, cum fratre religioſo magis neceſſitate, quàm *Dial. li. 1. c. 38.*
voluntate degebat, cui nimium grauis erat, ſi quis ei pro ſui ſalute quidquam di *& lib. 4 c. 37.* *S. Ant. 5 chron.*
cebat. Bona autem non ſolum facere, ſed audire non poterat. Numquam ſe ad *p. 2. c 3. tit. 12.* *§. 4.*
ſanctæ conuerſationis habitum venire, iurando, iraſcendo, ac deridendo teſta-
batur: qui tamen eiuſdem peſtilentiæ clade percuſſus in inguine eſt, perductus
 ad mortem

ad mortem. Cumq. extremum ſpiritum ageret, conuenerunt cum Gregorio A
fratres, vt egreſſum illius orando protegerent. Iam corpus ab extrema fue-
rat parte præmortuum: in ſolo tantummodo pectore vitalis adhuc calor an-
helabat. Cuncti autem fratres, qui aderant, tanto pro eo cœperunt enixius ora-
re, quantum eum iam videbant ſub celeritate diſcedere: cum repente cœpit
eiſdem fratribus aſſiſtentibus clamare, atque cum magnis vocibus orationes
eorum interrumpere, dicens: Recedite, ecce draconi ad deuorandum datus
ſum, qui propter veſtram præſentiam me deuorare non poteſt. Caput meum
in ſuo ore iam abſorbuit, date locum, vt me amplius non cruciet, ſed faciat
quod facturus eſt. Si ei ad deuorandum datus ſum, quare propter vos moras
patior? Tunc fratres cum Gregorio cœperunt ei dicere: Quid eſt, quod loque- B
ris frater? ſignum tibi ſanctæ crucis imprime. Reſpondit ille cum magnis cla-
moribus dicens: Volo me ſignare, ſed non poſſum, quia ſquammis huius dra-
conis premor. Cumq. hoc fratres audirent, vna cum Leuita Dei Gregorio in
terram proſtrati, cum lacrymis cœperunt, pro ereptione illius vehementius
Dominum orare. Et ecce ſubito cœpit æger cum magnis vocibus clamare, di-
cens: Gratias Deo, ecce draco, qui me ad deuorandum acceperat, fugit: ora-
tionibus veſtris expulſus ſtare non potuit. Pro peccatis meis modo intercedi-
te, quia conuerti, & ſæcularem vitam relinquere funditus ſum paratus. Homo
igitur, qui, ſicut iam dictum eſt, ab extrema parte fuerat præmortuus, Grego- C
rij precibus & morte corporis caruit, & ſalutem animæ acquiſiuit.

xxxix. Sed peſtilentia ſupra modum ſæuiente, quia Eccleſia Dei ſine rectore eſſe
S. Ant. ibidem. non poterat, Gregorium licet totis viribus renitentem, clerus, ſenatus, po-
pulusq. Romanus ſibi concorditer pontificem delegerunt. Quem ille apicem
totis viribus euitare decernens, ſeſe indignum omnino tali honore clamita-
bat, videlicet metuens, ne mundi gloria, quam prius abiecerat, ei ſub Eccle-
ſiaſtici colore regiminis aliquo modo ſurrepere potuiſſet.

xl. At vbi decretum generalitatis euadere nequiuit, conſenſurum ſe tandem
S. Ant. ibidem. aliquando ſimulauit: & Imperatori Mauritio, cuius filium ex lauacro ſancto ſu- D
ſceperat, latenter litteras deſtinauit, adiurans, & multa prece depoſcens, ne vm-
quam aſſenſum populis præberet, vt ſe huius honoris gloria ſublimaret. Sed
præfectus vrbis, Germanus nomine, eius nuncium anticipauit, comprehen-
ſumq. ac diruptis epiſtolis conſenſum, quem populus fecerat, Imperatori dire-
xit. At ille gratias agens Deo pro amicitia Diaconi, eo, quòd locum deferendi
ei honoris, vt cupierat, reperiſſet, data præceptione ipſum ordinari præcepit.

xlj. Interim dum ab vrbe regia Imperatoris præſtolaretur aſſenſus, & lues ip-
Reg. li. 11. ep. 2. ſa populum vehementius deuaſtaret, venerabilis Leuita Gregorius verbum
S. Ant. Cchron. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 1. ad plebem exorſus eſt, dicens: Oportet, fratres chariſſimi, vt flagella Dei, quæ E
metuere ventura debuimus, ſaltem præſentia, & experta timeamus. Conuer-
Greg. Tur. li. x. hiſt. 1. ſionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis noſtri duritiam ipſa iam, quam pa-
Hiere. 4. c timur, pœna diſſoluat. Vt enim Propheta teſte prædictum eſt: Peruenit gla-
dius vſque ad animam. Ecce etenim cuncta plebs, cæleſtis iræ mucrone, per-
cutitur, & repentina ſinguli cæde vaſtantur: nec languor mortem præue-
nit, ſed languoris moras, vt cernitis, mors præcurrit. Percuſſus quiſque an-
te rapitur, quàm ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Penſate ergo, qualis
ad conſpectum diſtricti iudicis peruenit, cui non vacat flere, quod fecit. Et
habitatores quidem non ex parte ſubtrahuntur, ſed pariter corruunt. Domus
vacuæ

A vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aſpiciunt, & ſui eos ad interitum heredes præcedunt. Vnuſquiſque ergo noſtrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percuſſionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis, quidquid errando commiſimus: & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Præueniamus faciem eius in confeſſione: &, ſicut Propheta admonet, *Pſal. 94. a*
leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum. Ad Deum quippe corda cum *Thr. 3. e*
manibus leuare, eſt, orationis noſtræ ſtudium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori noſtro fiduciam, qui per Prophetam clamat: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. Nullus autem de iniqui- *Ezech. 33. c*
B tatum ſuarum immanitate deſperet. Veternoſas namque Niniuitarum culpas *Ionæ 3. d*
triduana pœnitentia abſterſit: & conuerſus latro vitæ præmia etiam in ipſa ſen- *Luc. 23. f*
tentia ſuæ mortis emeruit. Leuemus igitur corda, & præſumamus, nos iam percepiſſe, quod petimus. Citius ad precem iudex flectitur, ſi a prauitate ſua petitor corrigatur. Imminente ergo tantæ animaduerſionis gladio, nos importunis precibus inſiſtamus. Ea namque, quæ ingrata eſſe hominibus ſolet, importunitas, iudici veritatis placet: quia pius ac miſericors Deus vult, a ſe precibus veniam exigi: quia quantum meremur, non vult iraſci. Hinc etenim per Pſalmiſtam dixit: Inuoca me in die tribulationis tuæ: & eripiam te, & magni- *Pſ. 49. c*
C ficabis me. Ipſe ergo ſibi teſtis eſt, quia inuocantibus miſereri deſiderat, qui monet, vt inuocetur. Proinde, fratres chariſſimi, contrito corde, & correctis operibus craſtina die, primo diluculo, ad ſeptiformem Litaniam iuxta diſtributionem, inferius deſignatam, deuota cum lacrymis mente veniamus. Nullus veſtrum ad terrena opera in agros exeat: nullus quodlibet negotium agere præſumat, quatenus ad ſanctæ genetricis Dei eccleſiam conuenientes, qui ſimul omnes peccauimus, ſimul omnes mala, quæ fecimus, deploremus: vt diſtrictus iudex dum culpas noſtras nos punire conſiderat, ipſe a ſententia propoſitæ damnationis parcat.

D Litania clericorum exeat ab eccleſia ſancti Ioannis Baptiſtæ: Litania virorum xlij.
ab eccleſia ſancti martyris Marcelli: Litania monachorum ab eccleſia ſancto- *Reg. ibidem.*
rum martyrum Ioannis & Pauli: Litania ancillarum Dei ab eccleſia beatorum *Ant. ibidem.* *Gre. Tur. li. x.*
martyrum Coſmæ & Damiani: Litania feminarum coniugatarum ab eccle- *hiſt. cap. 1.*
ſia beati primi martyris Stephani: Litania viduarum ab eccleſia beati *Amal. lib. 4. c. 25. off. eccl.*
martyris Vitalis: Litania pauperum & infantium ab eccleſia beatæ Ceciliæ martyris.

Igitur dum magna multitudo omnis ætatis, ſexus, atque profeſſionis, iuxta xliij.
præceptionem Leuitæ Gregorij, die conſtituta, Dominum rogatura veniſſet: *S. Ant. vt ſup.*
E in tantum lues ipſa iudicio diuino deſæuit, vt intra vnius horæ ſpatium, dum *Greg. Tur. li. x. cap. 3.*
voces plebs ad Dominum ſuplicationis emitteret, octoginta homines, ad terram corruentes, ſpiritum exhalarent. Sed nequaquam deſtitit facundiſſimus rhetor populo prædicare, ne ab oratione ceſſarent, donec miſeratione diuina peſtis ipſa quieſceret.

Enimuero cum adhuc futurus antiſtes putaret, ſe principem a conſenſu con- xliiij.
ſecrationis ſuæ penitus auertiſſe, cognouit tandem ſuas litteras a Germano, *S. Ant. in chr.*
præfecto vrbis, interceptas fuiſſe. Cuius rei gratia imperiale reſponſum, *p. 2. c. 3. tit. 12. §. 2.*
quod videlicet voluntati ſuæ contrarium rebatur, præueniens, quia palam egredi portas ciuitatis non poterat, a negotiatoribus exponendum ſe diſſimulato, vt fertur, habitu callidus impetrauit, ſiluarum ſaltus petijt, cauernarum

latibula requiſiuit. In quibus dum ab omnibus ſumma ſolicitudine quæreretur, A
indicio columnæ fulgidæ, ſuper ſe iugiter a cælo dependentis, agnoſcitur, capitur, trahitur, & apud Beati Petri, Apoſtolorum principis, templum ſummus Pontifex conſecratur.

xlv. Verum, quia ſunt nonnulli Longobardorum perfidi, qui Gregorium appetiſſe magis pontificium autument, quàm fugiſſe, operæpretium reor, pauca de multis inſerere, quibus eum, inquantum ſine pertinaciæ vitio potuit, noluiſſe pontificium, immo quaſi pondus importabile penitus cauere voluiſſe, luce clarius manifeſtem. Ait enim, pene in ipſo conſecrationis ſuæ principio, in epiſto-
Reg.lib.1.ep.5 la Paulo Scholaſtico: Quidquid mihi ex honore ſacerdotalis officij extranei B
arrident, non valde penſo: de vobis autem, mihi hac ex re arridentibus, non minimum doleo, qui deſiderium meum pleniſſime ſcitis, & tamen profeciſſe me creditis. Summus enim mihi profectus fuerat, ſi potuiſſem implere, quod volui: ſi voluntatem meam, quam dudum cognitam habetis, perficere, optatæ quietis perceptione, valuiſſem. At quia honoris nunc huius vinculis in ciuitate teneor Romana religatus, habeo aliquid, quod etiam veſtræ gloriæ exultem: & quia viro excellentiſſimo domino Leone ex conſule veniente, vos in Sicilia remanere non ſuſpicor: & cum ipſe quoque tuo honore religatus Romæ retineri cœperis, quid mæroris, quid amaritudinis ego patiar, agno- C
ſces. Veniente autem viro magnifico domino Maurentio Chartulario, ei, quæſo, in Romanæ vrbis neceſſitate concurrite, quia hoſtilibus gladijs foris ſine ceſſatione confodimur: ſed, ſeditione militum, interno periculo grauius vrgemur.

xlvj. Item Gregorius Ioanni, Patriarchæ Conſtantinopolitano: Si charitatis virtus
Reg.li.1.ep.4. in proximi dilectione conſiſtit, ſi ſic diligere proximos, ſicut nos, iubemur; quid eſt, quod me beatitudo veſtra non ita, ſicut ſe, diligit? Quo enim ardore, quo ſtudio epiſcopatus pondera fugere volueritis, ſcio: & tamen hæc eadem epiſcopatus pondera, ne mihi deberent imponi, non reſtitiſtis. Conſtat ergo, quia D
non me, ſicut vos, diligitis, qui illa me voluiſtis onera ſuſcipere, quæ vobis imponi noluiſtis. Sed quia vetuſtam nauim, vehementerq. confractam indignus ego infirmusq. ſuſcepi, vndique enim fluctus intrant, & quotidiana ac valida tempeſtate quaſſatæ putridæ naufragium tabulæ ſonant; per omnipotentem Deum rogo, vt in hoc mihi periculo orationis veſtræ manum porrigatis, quia & tanto enixius poteſtis exorare, quanto, & a confuſione tribulationum, quas in hac terra patimur, longius ſtatis.

xlvij. Item Gregorius Theoctiſtæ, ſorori Imperatoris: Mens mea veſtræ venera-
Reg.lib.1.ep.5 tioni quanta deuotione ſubſternitur, explere verbis nequeo: nec tamen me E
prodere laboro: quia & me tacente, in veſtro corde legitis, quid de mea deuotione ſentiatis. Miror autem, quòd in me collatas dudum continentias veſtras, ex hac moderna paſtoralis officij continentia diſtraxiſtis, in qua ſub colore epiſcopatus ad ſæculum ſum reductus: in qua tantis terræ curis inſeruio, quantis me in vita laica nequaquam deſeruiſſe reminiſcor. Alta enim quietis meæ gaudia perdidi, & intus corruens, aſcendiſſe exterius videor, vnde me a conditoris mei facie longe expulſum deploro. Conabar namque quotidie extra mundum, extra carnem fieri, cuncta phantaſmata corporis ab oculis mentis abigere, & ſuperna gaudia incorporaliter videre: & non ſolum vocibus, ſed totis medullis cordis ad Dei ſpeciem anhelans, dicebam:

Tibi

A Tibi dixit cor meum: Quæſiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. *Pſal.26.c*
Nihil autem in hoc mundo appetens, nihil pertimeſcens, videbar mihi in quodam rerum vertice ſtare, ita vt in me pene crederem impletum, quod pollicente Domino ex Propheta didiciſſem: Suſtollam te ſuper altitudines terræ. *Iſa.58.d* Super altitudines etenim terræ ſuſtollitur, qui & ipſa, quæ alta & glorioſa præſentis videntur ſæculi, per mentis deſpectum calcat. Sed repente a rerum vertice, tentationis huius turbine impulſus, ad timores pauoresq. corrui: quia & ſi mihi nihil timeo: eis tamen, qui mihi commiſſi ſunt, multum formido. Vndique cauſarum fluctibus quatior, ac tempeſtatibus deprimor; ita vt recte dicam: Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. *Pſal.68.a*
B Redire poſt cauſas ad cor deſidero: ſed vanis ab eo cogitationum tumultibus excluſus, redire non poſſum. Et hoc ergo mihi longe factum eſt, quod intra me eſt: ita vt obedire nequeam propheticæ voci, qua dicitur: Redite præuaricatores ad cor: *Iſa.46.c* ſed ſtultis preſſus cogitationibus, ſolummodo exclamare compellor: Cor meum dereliquit me. *Pſal.39.c* Contemplatiuæ vitæ pulchritudinem velut Rachelem dilexi ſterilem, ſed videntem ac pulchram: quæ & ſi per quietem ſuam minus generat, lucem tamen ſubtilius videt. Sed quo iudicio, neſcio, Lia mihi in nocte coniuncta eſt, actiua videlicet vita, fecunda, ſed lippa, minus videns, quamuis amplius pariens. Sedere ad pedes
C Domini cum Maria feſtinaui, verba oris eius percipere: & ecce, cum Martha compellor in exterioribus miniſtrare, atque erga multa ſatagere. Expulſa a me, vt credidi, legione dæmonum, volui obliuiſci, quos noui, & ad ſaluatoris pedes quieſcere: & ecce mihi nolenti atque compulſo dicitur: Reuertere in domum tuam, & annuncia, quanta tibi fecerit Deus. *Mar.5.b* Sed quis inter tot terrenas curas valeat, Dei miracula prædicare, cum iam mihi difficile ſit, ſaltem recolere? Preſſus namque in hoc honore, tumultu ſæcularium negotiorum, ex eis me eſſe video, de quibus ſcriptum eſt: Deiecisti eos, dum alleuarentur. *Pſal.72.c* Neque enim dixit: Deiecisti eos, poſtquam alleuati ſunt, ſed dum alleua-
D rentur: quia praui quique dum temporali honore ſuffulti, foris videntur ſurgere, intus cadunt. Alleuatio ergo ipſa ruina eſt: quia dum gloria falſa ſubnixi ſunt, a vera gloria vacuantur. Hinc iterum dicitur: Deficientes vt fumus, deficiant. *Pſal.36.d* Fumus quippe aſcendendo deficit, & ſe ſe dilatando euaneſcit. Sic videlicet fit, cum peccatoris vitam præſens felicitas comitatur: quia, vnde oſtenditur, vt altus ſit, inde agitur, vt non ſit. Hinc rurſum ſcriptum eſt: Deus meus pone illos vt rotam. *Pſal.82.c* Rota quippe ex poſteriori parte attollitur, & in anterioribus cadit. Poſteriora autem nobis ſunt bona præſentis mundi, quæ relinquimus: anteriora vero ſunt æterna, & permanentia, ad quæ voca-
E mur, Paulo atteſtante, qui ait: Quæ retro ſunt oblitus, in ea, quæ ſunt priora, extendens me. *Phil.3.c* Peccator ergo cum in præſenti vita profecerit, vt rota ponitur: quia in anterioribus corruens, ex poſterioribus eleuatur. Nam cum in hac vita gloriam percipit, quam relinquit, ab illa cadit, quæ poſt hanc venit. Et quidem multi ſunt, qui ſic exteriores prouectus regere ſciunt, vt per eos nequaquá interius corruant. Vnde ſcriptum eſt: Deus potentes non abijcit, cum & ipſe ſit potens. *Iob.36.a* Et per Salomonem dicitur: Et intelligens gubernacula poſſidebit. *Prouer.1.a* Sed mihi hæc difficilia ſunt, quia & valde oneroſa: & quod mens voluntarie non recipit, congrue non diſponit. Ecce Sereniſſimus Dominus Imperator, fieri ſimiam leonem, iuſſit. Et quidem pro iuſſione illius vocari leo poteſt: fieri

autem leo non poteſt. Vnde neceſſe eſt, vt omnes culpas ac negligentias meas A
non mihi, ſed ſuæ pietati deputet, qui virtutis miniſterium infirmo commiſit.

xlviij. Item Gregorius Narſi Patricio. Dum contemplationis dulcedinem alte de-
Reg. lib. 1. ep. 6. ſcripſiſtis, ruinæ meæ mihi gemitum renouaſtis: quia audiui, quid intus per-
didi, dum foris ad culmen regiminis immeritus aſcendi. Tanto autem me
percuſſum mærore cognoſcite, vt vix loqui ſufficiam. Oculos enim mentis
meæ doloris tenebræ obſident: triſte eſt quidquid aſpicitur: quidquid dele-
ctabile creditur, cordi meo lamentabile apparet. Penſo enim, ab alto quie-
tis meæ culmine corruens, ad quàm deiectum exterioris prouectus culmen
aſcendi: & pro culpis meis in occupationis exilium a facie dominantis miſſus, B
Thr. 1. e quaſi deſtitutæ viduæ vocibus cum Propheta dico: Qui conſolabatur me, lon-
ge receſſit a me. Quòd vero cauſæ & nominis ſimilitudinem faciendo per ſcri
pturam, clauſulas declamationesq. formatis, certe frater chariſſime, ſimiam
leonem vocas. Quod eo modo vos agere conſpicimus, quo ſcabioſos ſæpe
catulos, pardos, vel tigres vocamus. Ego enim, bone vir, quaſi filios perdidi:
Ruth. 1. d quia per terrenas curas recta opera amiſi. Nolite ergo me vocare Noemi, ideſt
pulchrum, ſed vocate me Mara, quia amaritudine plenus ſum.

xlix. Item Gregorius Anaſtaſio, Patriarchæ Antiocheno. Scripta veſtræ beati-
Reg. lib. 1. ep. 7. & ep. 25. tudinis, vt feſſus requiem, ſalutem æger, fontem ſitiens, vmbram æſtuans
accepi. Neque enim illa verba per linguam carnis videbantur expreſſa: quia C
ſic ſpecialem erga me amorem ſuum, quem geſtabat, aperuit, ac ſi mens per
ſemetipſam loqueretur. Sed durum valde fuit, quod ſecutum eſt: quia amor
veſter terrena me portare onera præcepit, & quem prius ſpiritualiter dilige-
batis, poſt, vt æſtimo, temporaliter amantes, vſque ad terram me, ſuperpoſi-
to onere, depreſſiſtis, ita vt mentis rectitudinem funditus perdens, contem-
plationisq. aciem amittens, non per prophetiæ ſpiritum, ſed per experimen-
Pſal. 118. o tum dicam: Incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquequaque. Tanta quippe
me occupationum onera deprimunt, vt ad ſuperna animus nullatenus eri-
gatur. Multis cauſarum fluctibus quatior: & poſt illa quietis otia, tumultuo- D
Pſal. 68. a ſæ vitæ tempeſtatibus affligor, ita vt recte dicam: Veni in altitudinem maris,
& tempeſtas demerſit me. Periclitanti igitur mihi orationis veſtræ manum ten-
dite vos, qui in virtutum litore ſtatis. Quòd vero me os Domini, quòd lu-
cernam dicitis, quòd loquendo multis prodeſſe, multisq. poſſe lucere per-
hibetis; æſtimationem meam mihi, fateor, in dubietatem maximam perdu-
xiſtis. Conſidero namque qui ſum, & nihil in me ex huius boni ſigno depre-
hendo. Conſidero autem, qui eſtis: & vos mentiri poſſe non arbitror. Cum
ergo credere volo, quod dicitis, contradicit mihi infirmitas mea: cum diſcu-
tere volo, quod in laude mea dicitur, contradicit mihi ſanctitas veſtra. Sed E
quæſo, vir ſancte, nobis aliquid de hoc certamine noſtro conueniat: vt & ſi
non quod dicitis, ita eſt, ſit ita, quia dicitis.

l. Item Gregorius Andreæ Illuſtri. Omnipotens Deus dulciſſimo cordi ve-
Reg. li. 1. ep. 29. ſtro indicet, quia & abſens corpore, a charitate veſtra animo non receſſi. Bo-
na enim veſtra, etiam ſi volo, obliuiſci non valeo. Hoc autem, quod me ad
epiſcopatus ordinem cognoſcitis perueniſſe, ſi me diligitis, plangite: quia
tantæ hic huius mundi occupationes ſunt, vt per epiſcopatus ordinem pene
ab amore Dei me videam eſſe ſeparatum, quod inceſſanter defleo: atque, vt
pro me Dominum exoretis, rogo.

Item

A Item Gregorius Ioanni exconſuli, atque patricio, & quæſtori. Bona veſtræ excellentiæ expertus, tanto erga vos amore conſtringor, vt veſtra memoria de meo pectore aboleri nullatenus poſſit. Sed contra amorem non modice contriſtor: quia quietem me quærere cognouiſtis, & ad inquietudinem perduxiſtis. Vobis quidem omnipotens Deus, quia hoc bono animo feciſtis, bona æterna retribuat: ſed me a tanto loci huius periculo qualiter voluerit, abſoluat: quia ſicut peccata mea merebantur, non Romanorum, ſed Longobardorum epiſcopus factus ſum: quorum ſyntychiæ, ſpathæ ſunt, & gratia, pœna. Ecce vbi me veſtra patrocinia perduxerunt. Gemo quotidie occupationibus preſſus, & reſpirare non valeo. Sed vos, qui adhuc B valetis, mundi huius occupationes fugite: quia quantum in eo quiſque profecerit, tanto, vt video, ab amore Dei amplius decreſcit. lj. Reg.li.1.ep.30.

Gregorius Leandro, Hiſpalenſi epiſcopo. Reſpondere epiſtolis veſtris tota intentione voluiſſem, niſi paſtoralis curæ ita me labor atterreret, vt mihi magis flere libeat, quàm aliquid dicere. Quod Veſtra quoque Reuerentia ipſo litterarum mearum textu vigilanter intelligit, quando ei negligenter loquor, quem vehementer diligo. Tantis quippe in hoc loco huius mundi fluctibus quatior, vt vetuſtam ac putreſcentem nauim, quam regendam, occulta Dei diſpenſatione, ſuſcepi, ad portum dirigere nullatenus poſſim. Nunc ex aduerſo C fluctus irruunt, nunc ex latere cumuli ſpumoſi maris intumeſcunt, nunc a tergo tempeſtas inſequitur: interq. hæc omnia turbatus, cogor modo in ipſum clauum aduerſitatem dirigere, modo curuata naui impetum fluctuum, latere, minas fluctuum ex obliquo declinare. Ingemiſco, quia ſentio quòd negligente me, creſcit ſentina vitiorum: & tempeſtate fortiter obuiante, iam iamq. putridæ naufragium tabulæ ſonant. Flens reminiſcor, quòd perdidi, meæ placidum litus quietis: & ſuſpirando terram conſpicio, quam tamen, rerum ventis aduerſantibus tenere non poſſum. Si ergo me, frater chariſſime, diligis, tuæ mihi orationis in his fluctibus manum tende: vt quo laborantem D me adiuuas, ex ipſa vice mercedis in tuis quoque laboribus valentior exiſtas. lij. Reg.li.1.ep.41.

Sed quia Gregorium non ſolum declinare voluiſſe, quinetiam cum magno angore animi ſummum ſacerdotium ſuſcepiſſe, ſatis, vt opinor, probatum eſt: qua diſcretione id fecerit, videtur breuiter indicandum: ne ſcilicet tantus vir, aut pertinaciæ, aut puſillanimitatis vitio ſaltem leuiter ſuccubuiſſe putetur. liij.

Ait enim in epiſtola Anaſtaſio Corinthiorum archiepiſcopo. Iudicia Dei quanto ſunt inueſtigabilia, tanto debent eſſe humanis ſenſibus metuenda: vt quia ea ratio mortalis comprehendere non valet, his ſe neceſſe eſt humili E cordis ceruice ſubſternat: quatenus quò eam regentis voluntas duxerit, illuc obedientis mentis greſſibus proſequatur. Ego autem conſiderans infirmitatem meam ad apoſtolicæ ſedis culmen non poſſe pertingere, onus hoc malui declinare: ne in paſtorali regimine imparis adminiſtrationis actione ſuccumberem. Sed, quia contraire non eſt Domini diſponentis arbitrio, obedienter ſecutus ſum, quod miſericors de me regentis manus voluit operari. Nam Fraternitati veſtræ, & ſi præſens non eueniret occaſio, neceſſario fuerat indicandum, quòd, licet indignum, me apoſtolicæ ſedi Dominus præeſſe dignatus eſt. liiij. Reg.li.1.ep.26.

Idem de eadem re Philippo, Comiti Excubitorum. In quantum homo diſcutere Reg.li.1.ep.31.

ſcutere & inueſtigare iudicia ſuperna non ſufficit, in tantum ſub eis debet ceruicem cordis inflectere: & quia id, quod ſibi tribuitur, quo iudicio diſponatur ignorat, nec ad appetendum locum procax inſiſtere, nec ad repellendum contumax debet inueniri. Vnde indignus ego ad ſuſcipienda epiſcopatus onera, iuſſioni omnipotentis Dei, veſtræq. voluntati me ſubdidi: cui me præeſſe largitate magis gratiæ, quàm iudicij æſtimatione voluiſtis. Potens eſt enim Deus, propter quem me indignum diligitis, hanc vobis in perpetuum compenſare mercedem, vt gratiam, quam indignis famulis eius impenditis, apud eum multiplicius inuenire valeatis. A

At ego hic a deflorationis opere paululum reſpirabo, vt, quæ ſpecialiter de pontificio eius dicenda ſunt, in libello alio, ſuffragante Domino, referantur. B

CAPITA LIBRI SECVNDI.

Gregorius ſeruum ſeruorum Dei ſe ſcribens, mediocribus veſtimentis amicitur. Caput primum.
Fidei ſuæ irreprehenſibile ſymbolum dictat. cap.ij.
Patriarchalibus thronis ſuam ſynodicā dirigit. cap.iij.
Quinque concilia ſe venerari fatetur. cap.iiij.
Collecta ſynodo prauas cōſuetudines damnat. cap.v.
Antiphonarium centonizans, cantorum conſtituit ſcholam. cap.vj.
Cur occidentales dulcedinem cantilenæ corrumpant. cap.vij.
Per Ioannem Romanum cantorē correcti ſunt. ca.viij.
Carolus rex diſſonantia cantus offenſus, duos clericorum ſuorum erudiendos Romæ dimiſit. cap.ix.
Idem diſſonantia cantus, offenſus duos Romanos cantores ab Adriano rurſus percepit. cap.x.
Gregorius, pulſis laicis, familiares ſibi clericos elegit. cap.xj.
Talem eccleſiam Romanam exhibuit, qualis prima ſub Apoſtolis fuit. cap.xij.
Quāta & qualia tunc Romæ ſtudia reflorebant. ca.xiij.
Quòd non diuites, ſed ſapientes ad conſilium conuocabat. cap.xiiij.
Quamobrem laici primo cœperint tonſurari. cap.xv.
Laicos non ad eccleſiaſticum officium admittit, ſed tantum ad monachicum habitum. cap.xvj.
Codicem Gelaſianum coartat. cap.xvij.
Stationes conſtituens, tractatus euangeliorum declamat. cap.xviij.
Cū verbi pabulo pauperibus alimēta miniſtrat. ca.xix.
Conſuetudines nouas inducit. cap.xx.
Murmurātibus pro eiſdem humiliter ſatisfacit. ca.xxj.
Pro hoſpite Dominum recipit. cap.xxij.
Duodecim inuitatis, tertiumdecimum angelum ſibi deputatum diuinitus recognoſcit. cap.xxiij.
Quater in anno diſtribuendum per polyptychum cenſet. cap.xxiiij.
Aureos & peregrina veſtimenta largitur. cap.xxv.
Calendatim diuerſas ſpecies erogat. cap.xxvj.
Tribus millibus ancillis Dei, octoginta libras annualiter præſtat. cap.xxvij.
Dietim per veredarios coacta ſtipēdia deſtinat. c.xxviij.
Pro paupere mortuo vehemētiſſime lamētatur. ca.xxix.
Quot & qualium remunerandorum nomina in ſcrinio teneantur. cap.xxx.
Arrianorū baſilicā in ſuburra Domino dedicat. ca.xxxj.
Quot & qualia miracula ibi diuinitus ſint oſtenſa. cap.xxxij.
Pro cōuertendis Anglis, Saxonibus, Auguſtinum cum aliis mittit. cap.xxxiij.
Sine profectu redire volentes ad proficiſcendum hortatur. cap.xxxiiij.
Prædicantes miracula faciunt, multoſq. conuertunt. cap.xxxv.
Auguſtinus epiſcopus conſecratus poſtulat adiutores. cap.xxxvj.
Et Gregorius palliū, & diuerſa neceſſaria ſimulq. nonnulla reſponſa tranſmittit. cap.xxxvij.
De conſanguinitatibus percunctatus, ponit pacifice rationem. capp.xxxviij.
Quanta & qualia de conuerſione Saxonum, ſignisq. diſcipulorum ſuorū Gregorius præconetur. cap.xxxix.
Auguſtinum monet, ne pro miraculis tumeat. cap.xl.
Panis fruſtū in carnem, carnis rurſus in panis primordia reformauit. cap.xlj.
Pannum pupugit, & ſanguis effluxit. xlij.
Maleficos cæcitate multauit. cap.xliij.
Qualiter intelligi debet, Gregorium Traiani animam de inferni cruciatibus liberaſſe. cap.xliiij.
Monachum ſub excommunicatione defunctum mirabiliter ſoluit. cap.xlv.
Paganos pueros cōparat, vt Chriſtianos efficiat. c.xlvj.
Pro paganis ruſticis epiſcopis comminatur. cap.xlvij.
Iudæos conuertens a penſionibus leuigat. cap.xlviij.
Baptizandis veſtimenta largitur. cap.xlix.
Pueris Arrianorum ſubueniri prædicat. cap.l.
Singulis diaconijs, vel xenodochijs rectores conſtituit. cap.lj.
Hieroſolymis xenodochium conſtituens, & ibi & in monte Sina monachis annualia ſtipendia aſſignauit. cap.lij.
Singulis patrimonijs ſingulos rectores cōſtituit. ca.liij.
Vni perſonæ duo miniſteria nullo modo committenda definit. cap.liiij.
Eleemoſynas localiter ac perſonaliter ordinat. cap.lv.
Quòd omni petenti ſe, voluntarie tribuit. cap.lvj.
Quòd etiam nō petenti neceſſaria miniſtrauit. cap.lvij.
Liberalitatis eius innocentia comprobatur. cap.lviij.
Pro faciendis eleemoſynis frumenta comparat quinquaginta libris auri. lix.
Quale de eo ſomnium eremita cognouerit. cap.lx.

IOAN-

IOANNIS DIACONI
DE VITA SANCTI GREGORII
LIBER SECVNDVS.

A AGE iam nunc, quoniam athletæ Chriſti Gregorij, viriliter j.
in gymnaſio ſanctæ ipſius Eccleſiæ deſudantis, prælato libello, toroſa membra deſcripta ſunt, qualiter in palæſtra quoque conflixerit, aſpirante Domino, proferatur. Si quidem mox, vt ſummum pontificium feliciſſimæ Romanæ vrbis, Chriſto mortalibus conſulente, ſortitus eſt: ſuperſtitioſum, Vniuerſalis, vocabulum, quod Ioannes, Conſtantinopolitanus epiſcopus inſolenter ſibi tunc temporis vſurpabat, more anteceſſorum ſuorum Pontificum, ſub diſtrictiſſimæ interminationis ſententia refutauit: &
B primus omnium ſe in principio epiſtolarum ſuarum ſeruum ſeruorum Dei ſcribi, ſatis humiliter definiuit: cunctisq. ſuis ſucceſſoribus documentum ſuæ humilitatis tam in hoc, quàm in mediocribus pontificalibus indumentis, quod videlicet hactenus in ſancta Romana Eccleſia conſeruatur, hereditarium reliquit.

Denique in ſpecula ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ, vir totius humanitatis, aut ij.
auctoritatis orthodoxæ, vnde videri & audiri clarius euangelicus præco valeret, conſiſtens oris ſui diuiniſſimo gladio, & rectam fidem muniuit, & cunctas hæreſes vno ſymbolo diſſipauit. Quod videlicet ſacræ confeſſionis ſym-
C bolum ita ſe habet: Credo in vnum Deum omnipotentem, Patrem, & Filium & Spiritum ſanctum, tres perſonas, vnam ſubſtantiam: Patrem ingenitum, Filium genitum: Spiritum vero ſanctum nec genitum, nec ingenitum, ſed coæternum, de Patre & Filio procedentem. Confiteor vnigenitum Filium conſubſtantialem, & ſine tempore natum de Patre, omnium viſibilium, & inuiſibilium conditorem, lumen ex lumine, Deum verum de Deo vero, ſplendorem gloriæ, figuram ſubſtantiæ: qui manens Verbum ante ſæcula, perfectus homo creatus eſt iuxta finem ſæculorum, conceptus & natus ex Spiritu ſancto, & de Maria virgine, qui naturam noſtram ſuſcepit abſque peccato: & ſub Pontio
D Pilato crucifixus eſt, & ſepultus, tertia die reſurrexit a mortuis: die autem quadrageſimo aſcendit in cælum, & ſedet ad dexteram Patris: inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos, poſiturus ante oculos omnium omnia occulta ſingulorum: daturus iuſtis perpetua præmia regni cæleſtis, iniquis autem ſupplicia ignis æterni: innouaturus ſæculum per ignem, et carnis reſurrectionem. Confiteor vnam fidem, vnum baptiſma, vnam Apoſtolicam, & vniuerſalem Eccleſiam: in qua ſola poſſunt laxari peccata, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Synodicam quoque ſuam Gregorius, ſecundum priſcum deceſſorum ſuo- iij.
rum morem, Ioanni Conſtantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio *Reg. li. 1. ep. 24*
Antiocheno,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Antiocheno, Ioanni Hieroſolymitano, & Anaſtaſio Patriarchæ Antiocheno A
deſtinauit, quæ ita ſe habet: Conſideranti mihi, quòd impar meritis, ac toto
animo renitens, paſtoralis curæ pondera portare compulſus ſim, caligo mæ-
roris occurrit, & triſte cor nihil aliud, niſi eas, quæ videri nil ſinunt, tenebras
videt. Nam quid antiſtes ad Dominum, niſi pro delictis populi interceſſor
eligitur? Qua itaque fiducia ad eum pro peccatis alienis interceſſor venio,
apud quem de proprijs ſecurus non ſum? Si fortaſſe quiſpiam apud poten-
tem virum, qui et ſibi iratus, et mihi eſſet incognitus, interceſſorem ſuum
me fieri quæreret, protinus reſponderem: Ad intercedendum venire ne-
queo, quia eius notitiam ex ſedula familiaritate non habeo. Si igitur recte
homo apud hominem, de quo minime præſumpſiſſem, fieri interceſſor eru- B
beſcerem; quantæ hoc audaciæ eſt, quòd apud Deum pro populo locum
interceſſoris obtineo, cui familiarem me eſſe, per vitæ meritum, non agno-
ſco? Qua in re, eſt mihi adhuc aliud grauius formidandum: quia, ſicut cun-
cti liquido cognouimus, cum is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur,
irati animus ad deteriora prouocatur, & valde pertimeſco, ne commiſſa mihi
plebs fidelium, reatus mei additamento, depereat, cuius nunc vſque Domi-
nus æquanimiter delicta tolerabat. Cum vero vtcumque hunc timorem ſup-
primo, & conſolatam mentem ad pontificalis operis ſtudia accingo: conſidera-
Paſt. li. 2. c. 2. 3 ta ipſa rei immenſitate, deterreor. Perpendo quippe, quòd omni cura vigilan- C
& ſeq. Syn. Aquiſgr. dum eſt, vt rector cogitatione ſit mundus, operatione præcipuus, diſcretus
cap. 21. 24. in ſilentio, vtilis in verbo, ſingulis in compaſſione proximus, præ cunctis
Grat. diſt. 43. cap. 1. contemplatione ſuſpenſus, bene agentibus per humilitatem ſocius, contra de-
linquentium vitia per zelum iuſtitiæ erectus: & cetera, quæ poſt in libro paſto-
rali proſequitur.

iiij. Præterea quia corde, inquit, creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit
Rom. 10. b ad ſalutem: ſicut ſancti Euangelij quattuor libros, ſic quattuor concilia ſu-
Reg. lib. 1. ep. ſcipere, & venerari me fateor: Nicænum ſcilicet, in quo peruerſum Arij dog-
24. & lib. 2. ep. 10. & lib. 3. ep. ma deſtruitur: Conſtantinopolitanum quoque, in quo Eunomij, & Mace- D
33. & lib 4. ep. donij error conuincitur: Epheſinum etiam primum, in quo Neſtorij impietas
13. & lib. 5. ep. iudicatur: Chalcedonenſe vero, in quo Euthycetis, Dioſcoriq. prauitas repro-
2. & lib. 12. ep. 7. batur, tota deuotione complector, integerrima approbatione cuſtodio:
Grat. diſt. 15. cap. 2. quia in his velut in quadrato lapide ſanctæ fidei ſtructura conſurgit, & cuiuſ-
libet vitæ atque actionis norma conſiſtit: quiſquis eorum ſoliditatem non
tenet, etiam ſi lapis eſſe cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum
quoque concilium pariter veneror, in quo epiſtola, quæ Ibæ dicitur, erro-
ris plena, reprobatur, & Theodorus perſonam mediatoris Dei & hominum
in duabus ſubſtantijs ſeparans, ad impietatis perfidiam cecidiſſe conuincitur. E
Scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, auſu
dementiæ prolata refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda con-
cilia perſonas reſpuunt, reſpuo: quas venerantur, amplector. Quia dum
vniuerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit,
aut ſoluere quos religant, aut ligare quos ſoluunt. Quiſquis ergo aliud ſapit,
anathema ſit.

v. Hoc modo, poſtquam Gregorius fundamentum ſuæ fidei ſecundum pri-
ſcum prædeceſſorum ſuorum Pontificum morem, luculenter apoſtolicis thronis
expoſuit, animaduertens ſe ideo a Domino ſuper gentes, & regna ſummum
Pontifi-

A pontificem conſtitutum, vt, iuxtà illud propheticum, vitiorum radices euel- *Hiere.1.b*
leret, deſtrueret atque diſperderet, ſicq. demum ædificaret plantaretq. virtutes:
omnes conſuetudines, quas contra priſcam traditionem Apoſtolicam noui- *In Syn. Rom. cap.1. & ſeq. in lib.12. Reg.*
ter pullulaſſe cognouerat, videlicet de miniſtris, cantoribus, de laicis pon-
tifici familiariter adhærentibus, de titulandis præiudicialiter quibuſlibet re-
bus, de contegendo Dalmaticis apoſtolico feretro, de paſtillatico pro pal-
lio, vel conſecratione pontificum, & de non admittendis paſſim laicis ad ec-
cleſiaſtici iuris officium: primo quidem a Romanæ eccleſiæ, poſtmodum ve-
ro collectis circumquaque poſitarum prouinciarum epiſcopis, a totius ſan-
ctæ vniuerſalis Eccleſiæ corpore ſegregauit, eaq. ſub interpoſitione terribilis
B anathematis tam generaliter, quàm perpetualiter condemnauit.

Deinde in domum Domini, more ſapientiſſimi Solomonis, propter muſi- vj.
cæ compunctionem dulcedinis, antiphonarium centonem cantorum ſtudio- *S. Ant. 2 chron. p.2. c.3. tit.12. §.5.*
ſiſſimus nimis vtiliter compilauit: ſcholam quoque cantorum, quæ hacte- *Valfridus.*
nus eiſdem inſtitutionibus in ſancta Romana eccleſia modulatur, conſtituit: *Berno Augien. Micrologus.*
eiq. cum nonnullis prædijs duo habitacula, ſcilicet alterum ſub gradibus ba- *Alcuinus.*
ſilicæ beati Petri Apoſtoli, alterum vero ſub Lateranenſis patriarchij domi- *Amalarius.*
bus fabricauit: vbi vſque hodie lectus eius, in quo recubans modulabatur,
& flagellum ipſius, quo pueris minabatur, veneratione congrua cum au-
C centico Antiphonario reſeruatur: quæ videlicet loca per præcepti ſeriem
ſub interpoſitione anathematis ob miniſterij quotidiani vtrobique gratiam
ſubdiuiſit.

Huius modulationis dulcedinem inter alias Europæ gentes Germani, ſeu vij.
Galli diſcere, crebroq. rediſcere inſigniter potuerunt: incorruptam vero tam *Idem eodē loco.*
leuitate animi, quia nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miſcuerunt,
quàm feritate quoque naturali, ſeruare minime potuerunt. Alpina ſiquidem
corpora, vocum ſuarum tonitruis altiſone perſtrepentia, ſuſceptæ modula-
tionis dulcedinem proprie non reſultant: quia bibuli gutturis barbari feri-
D tas, dum inflexionibus & repercuſſionibus mitem nititur edere cantilenam,
naturali quodam fragore, quaſi paluſtra per gradus confuſe ſonantia rigidas
voces iactat, ſicq. audientium animos, quos mulcere debuerat, exaſperando
magis, ac obſtrependo conturbat.

Hinc eſt, quòd huius Gregorij tempore cum Auguſtino tunc Britannias viij.
adeunte, per occidentem quoque Romanæ inſtitutionis cantores diſperſi,
barbaros inſigniter docuerunt. Quibus defunctis occidentales eccleſiæ ita
ſuſceptum modulationis organum vitiarunt, vt Ioannes quidem Romanus
cantor cum Theodoro æque ciue Romano, ſed Eburaci archiepiſcopo, per
Gallias in Britannias a Vitelliano ſit præſule deſtinatus: qui circumquaque
E poſitarum eccleſiarum filios ad priſtinam cantilenæ dulcedinem reuocans,
tam per ſe, quàm per diſcipulos ſuos multis annis doctrinæ Romanæ regu-
lam conſeruauit.

Sed & Carolus noſter patricius, rex autem Francorum, diſſonantia Ro- ix.
mani, & Gallicani cantus Romæ offenſus, cum Gallorum procacitas cantum *S. Ant. chron. 2. cap.3. tit.12. §.5.*
a noſtratibus quibuſdam nænijs argumentaretur eſſe corruptum, noſtriq. e *Sigibertus in chron.*
diuerſo auctenticum antiphonarium probabiliter oſtentarent, interrogaſſe *Rodul. Tungrẽſis prop.12. de can. obſer.*
fertur, quis inter riuum, & fontem limpidiorem aquam conſeruare ſoleret?
reſpondentibus fontem, prudenter adiecit: Ergo & nos, qui de riuo corru-
ptam

ptam lympham vſque hactenus bibimus, ad perennis fontis, neceſſe eſt, fluenta principalia recurramus. Mox itaque duos ſuorum induſtrios clericos Adriano tunc epiſcopo dereliquit: quibus tandem ſatis eleganter inſtructis, Metenſem metropolim ad ſuauitatem modulationis priſtinæ reuocauit, & per illam, totam Galliam correxit. A

x. Sed cum multa poſt tempora defunctis his, qui Romæ fuerant educati, cantum Gallicanarum eccleſiarum a Metenſi diſcrepare prudentiſſimus regum vidiſſet, ac vnumquemque ab alterutro vitiatum cantum iactantem aduerteret: Iterum, inquit, redeamus ad fontem. Tunc regis precibus, ſicut hodie quidam veridice adſtipulantur, Adrianus Papa permotus, duos in Galliam cantores miſit: quorum iudicio rex omnes quidem corrupiſſe dul- B

Ibidem vt ſup. cedinem Romani cantus leuitate quadam cognouit: Metenſes vero ſola naturali feritate paululum quid diſſonare peruidit. Denique vſque hodie quantum Romano cantui Metenſis cedit, tantum Metenſi cedere Gallicanarum eccleſiarum Germaniarumq. cantus, qui puram veritatem diligunt, comprobant. Hæc ergo per anticipationem retulerim, ne indiſcuſſam Gallorum leuitatem videar prætérijſſe.

xj. Cæterum prudentiſſimus rector Gregorius, remotis a ſuo cubiculo ſæcularibus, clericos ſibi prudentiſſimos conſiliarios familiareſq. delegit: inter quos Petrum Diaconum coætaneum ſuum, cum quo poſtea diſputans, quattuor Dialogorum libros compoſuit. Æmilianum quoque notarium, qui quadraginta homilias Euangelij cum ſocijs ſuis excepit. Paterium æque notarium, qui ab eo ſecundicerius factus, ex libris ipſius aliqua vtiliſſima defloràuit: & Ioannem defenſorem, qui eius iuſſu in Hiſpanias cognitor deſtinatus, Ianuarium epiſcopum ciuitatis Malalitanæ, ab epiſcopis ſuis compatriotis depoſitum ſedi propriæ reſtituit: & depoſitores eius cum eo, qui in locum eius obrepſerat, pari ſententia condemnauit. Monachorum vero ſanctiſſimos ſibi familiares elegit: inter quos Maximianum monaſterij ſui abbatem, quem poſtea Syracuſis epiſcopum fecit, eiq. per Siciliam vices ſuas commiſit. Auguſtinum eiuſdem monaſterij ſui præpoſitum, & Mellitum, per quos Anglorum gentes ad Chriſtianiſmi gratiam conuocauit, Marinianum eiuſdem monaſterij ſui monachum, quem in Rauennati Metropoli epiſcopum conſecrauit, Probum quem ſubito abbatem ſpiritu reuelante conſtituens, pro conſtruendo xenodochio Hieroſolymam deſtinauit: ſimulq. Claudium Claſſitanæ ciuitatis abbatem, qui de Prouerbijs, de Canticis canticorum, de Prophetis, de libris Regum, deq. heptateucho, Papa diſputante, multa, licet non eodem ſenſu, compoſuit. C D

Syn. Rom c. 2. Beda lib. 2. c. 1. hiſt. Angl. S. Ant. 3 chron. p. 2. li. 3. cap. 13. §. 6.

xij. Cum quibus Gregorius die noctuq. verſatus nihil monaſticæ perfectionis in palatio, nihil pontificalis inſtitutionis in Eccleſia dereliquit. Videbantur paſſim cum eruditiſſimis clericis adhærere Pontifici religioſiſſimi monachi: & in diuerſis profeſſionibus habebatur vita communis: ita, vt talis eſſet tunc ſub Gregorio penes vrbem Romanam Eccleſia, qualem hanc ſub Apoſtolis Lucas, & ſub Marco Euangeliſta penes Alexandriam Philo commemorat. E

Act. 2. & 4. Philo. in lib. de vita contempl. S. Ant. ibidem.

xiij. Tunc rerum ſapientia Romæ ſibi templum viſibiliter quodammodo fabricarat, & ſeptemplicibus artibus, veluti columnis nobiliſſimorum totidem lapidum, Apoſtolicæ ſedis atrium fulciebat. Nullus pontifici famulantium, a minimo

A a minimo vſque ad maximum, barbarum quodlibet in ſermone, vel habitu
præferebat, ſed togata, Quiritum more, ſeu trabeata Latinitas ſuum Latium in
ipſo latiali palatio ſingulariter obtinebat. Refloruerant ibi diuerſarum ar-
tium ſtudia: & qui, vel ſanctimonia, vel prudentia forte carebat, ſuo ipſius iu-
dicio ſubſiſtendi coram Pontifice fiduciam non habebat.

Arceſſebantur pontificalibus profundis conſilijs prudentes viri, quos per- xiiij.
hibui, potius quàm potentes: & a paupere philoſophia intrinſecus, quid po- *S.Ant. ibidem.*
tius, aut potiſſimum in vnoquoque negotio ſequendum putaretur, artificio-
ſis argumentationibus rationabiliter inquirente, diues inertia, quæ modo
B ſe de ſapientibus pari ſorte vlciſcitur, præ cubiculi foribus deſpicabilis rema-
nebat. Sola deerat interpretandi bilinguis peritia: & facundiſſima virgo Ce-
cropia, quæ quondam ſuæ mentis acumina, Varrone cælibatum ſuum aufe-
rente, Latinis tradiderat, impoſturarum ſibi præſtigia, ſicut ipſe in ſuis epi-
ſtolis queritur, vindicabat.

Nemo laicorum, quodlibet palatij miniſterium, vel eccleſiaſticum patri- xv.
monium procurabat, ſed omnia eccleſiaſtici iuris munia eccleſiaſtici viri ſu- *S.Ant. ibidem.*
bibant, nimirum laicis ad armorum ſolam militiam, vel agrorum curam con-
tinuam deputatis. Ob hoc ſe nonnulli procerum ſub obtentu religionis pri-
mo tonſurare cœperunt. Quorum tergiuerſationi Mauricius Imperator pru-
C denter occurrens, data per Longinum Stratorem lege præcepit, vt quiſquis
fuiſſet publicis adminiſtrationibus implicatus, ei ad eccleſiaſticum officium
venire non liceret. Quam legem Gregorius ſuper hoc valde laudauit, dicens:
Qui ſæcularem habitum deſerens, ad eccleſiaſtica officia venire feſtinat, non
relinquere cupit ſæculum, ſed mutare.

Verum, dum ad clericalem profeſſionem tam ex eccleſiaſtica, quàm ex ſæcu- xvj.
lari quoque militia diuerſis occaſionibus, quotidie pene innumerabilis mul- *Iuo p.10.c.127.*
titudo conflueret: paſtor ad omnia prouidus, nequaquam eos ad eccleſiaſtici *Reg. lib. 10. in decr. c.6.*
decoris officium, ſed ad capiendum ſolummodo monachicum propoſitum ſu- *Grat. diſt. 54. c.23.*
D ſcipiendos eſſe cenſebat, dicens: Multos ex eccleſiaſtica familia, ſeu ſæculari *Syn.Trib. c.29.*
militia, nouimus ad omnipotentis Dei ſeruitium feſtinare, vt ab humana ſer-
uitute liberi, in diuino ſeruitio valeant familiarius in monaſterijs conuerſari.
Quos ſi paſſim dimittimus, omnibus, fugiendi eccleſiaſtici iuris dominium,
occaſionem præbemus. Si vero feſtinantes ad omnipotentis Dei ſeruitium, in-
caute retinemus, illi inuenimur negare quædam, qui dedit omnia. Vnde ne-
ceſſe eſt, vt ſiquis ex iuris eccleſiaſtici, vel ſæcularis militiæ ſeruitute ad Dei ſer-
uitium conuerti deſiderat, probetur prius in laico habitu conſtitutus. Et, ſi mo-
res eius atque cõuerſatio bono deſiderio illius teſtimonium perhibuerint, abſ-
E que vlla retractatione, ſeruire in monaſterio omnipotenti Deo permittatur,
vt ab humano ſeruitio liber recedat, qui in diuino amore diſtrictiorem ſubire
appetit ſeruitutem. Si autem & in monachico habitu ſecundum patrum regu-
las irreprehenſibiliter fuerit conuerſatus, poſt pręfixa ſacris canonibus tempo-
ra licenter iam ad quodlibet eccleſiaſticum officum prouehatur: ſi tamen illis xvij.
non fuerit criminibus maculatus, quæ in teſtamento veteri morte multantur. *Berno lib. de Miſſa.*

Sed, & Gelaſianum codicem de Miſſarum ſollemnijs, multa ſubtrahens, *S.Ant. chron. p.2.c.3.tit.12. §.6.*
pauca conuertens, nonnulla adijciens, pro exponendis euangelicis lectioni-
bus in vnius libri volumine coartauit. In canone Miſſæ appoſuit: Dieſq. no- *Amal. lib. 3. c.23. off.ecc.*
ſtros in tua pace diſpone, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electo- *Valaf lib. de reb.eccl.c.2.*

rum tuorum iubeas grege numerari. A

xviij. Stationes per baſilicas, vel ſanctorum martyrum cœmeteria ſecundum quod hactenus plebs Romana quaſi eo viuente certatim diſcurrit, ſolicitus ordinauit: per quas, & ipſe ſimul diſcurrens, dum adhuc eloqui præualeret, viginti homilias Euangelij coram Eccleſia diuerſo tempore declamauit: reliquas vero eiuſdem numeri dictauit quidem, ſed laſſeſcente ſtomacho languore continuo, alijs pronunciandas commiſit.

S. Ant. 3 chron. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 6.

xix. Sequebatur exercitus Domini vltra citraq. Gregorium præeuntem, & audituræ verbum doctrinæ innumerabiles vndique diuerſi ſexus, ætatis ac profeſſionis voluntariæ confluebant cohortes: quibus ille, vtpote ductor cæleſtis militiæ, cunctis dumtaxat arma ſpiritalia ſuggerebat: pauperibus vero, & aduenis, qui pro conditione temporum Romam influxerant, quotidiana ſtipendia miniſtrabat. B

S. Ant. ibidem.

xx. Super corpora beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum, Miſſarum ſollemnia celebrari decreuit, acquiſitis numeroſiſſimis oliuetis, quorum ſummam in tabulis marmoreis præ foribus eiuſdem baſilicæ annotauit. Luminaria ſuperaddidit, officia ſedula deputauit. De ſepultura iuxta eccleſiam, commodum ſperare prohibuit. Septem ex defenſoribus honore regionario decorandos indixit. Alleluia, extra Pentecoſtes tempora, dici ad Miſſas fecit. Subdiaconos expoliatos procedere ſtatuit. Kyrie eleiſon cantari præcepit: & orationem Dominicam mox poſt canonem ſuper hoſtiam cenſuit recitari. C

Beda lib. 2. c. 1.

xxj. De quibus cum poſtea quoſdam murmurare ſentiret, tamquam, qui Conſtantinopolitanæ eccleſiæ conſuetudines ſequeretur: pijſſimus pater non dedignatus eſt reddere rationem, dicens: Nos in nullo horum aliam eccleſiam ſecuti ſumus. Nam & Alleluia hic, vt diceretur, de Hieroſolymorum eccleſia ex beati Hieronymi traditione, tempore beatæ memoriæ Damaſi Papæ, traditur tractum: & ideo magis in hac ſede illam conſuetudinem amputauimus, quæ hic a Græcis fuerat tradita. Subdiaconos autem, vt ſpoliatos procedere facerem, antiqua conſuetudo Eccleſiæ fuit: ſed quia placuit cuidam noſtro Pontifici, neſcio cui, qui eos veſtitos procedere præcepit. Nam veſtræ eccleſiæ, numquid traditionem a Græcis acceperunt? Vnde habent ergo hodie, vt ſubdiaconi in lineis tunicis procedant, niſi, quia hoc a matre ſua Romana Eccleſia perceperunt? Kyrie eleiſon autem nos neque diximus, neque dicimus, ſicut a Græcis dicitur, quia in Græcia omnes ſimul dicunt: apud nos vero a clericis ſimul dicitur, a populo reſpondetur, & totidem vocibus etiam Chriſte eleiſon dicitur: quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Miſſis alia, quæ dici ſolent, tacemus: tantummodo Kyrie eleiſon, & Chriſte eleiſon dicimus, vt in his deprecationis vocibus paulo diutius occupemur. Orationem vero Dominicam idcirco mox poſt precem dicimus, quia mos Apoſtolorum fuit, vt ad ipſam ſolummodo orationem oblationis hoſtiā conſecrarent. Et valde mihi inconueniens viſum eſt, vt precem, quam ſcholaſticus compoſuerat, ſuper oblationem diceremus, & ipſam traditionem, quam Redemptor noſter compoſuit, ſuper eius corpus, & ſanguinem non diceremus. Sed & Dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur: apud nos vero a ſolo ſacerdote. In quo ergo Græcorum conſuetudines ſecuti ſumus, qui aut veteres noſtras reparauimus, aut nouas, & vtiles conſtituimus? in D E

S. Ant. 3 chron. p. 2. c. 3. lib. 12. Reg. li. 6. ep. 63. Amal. lib. 4. c. 33. de off. ecc. Reg. li. 7. ep. 63. ind. 2.

quibus

A quibus tamen alios comprobamur imitari? Ergo veſtra charitas, cum occaſio dederit, vt ad Catanenſem ciuitatem pergat, vel in Syracuſana eccleſia eos, quos credit aut intelligit, quia de hac re murmurare potuerunt, facta collocutione doceat, & quaſi alia ex occaſione eos inſtruere non deſiſtat. Nam *Grat. diſt. 23. c. 4.*
de Conſtantinopolitana eccleſia, quod dicunt, quis eam dubitet ſedi Apo- *Anſ. li. 2. c. 66.*
ſtolicæ eſſe ſubiectam? quod, & pijſſimus Dominus Imperator, & frater noſter Euſebius, eiuſdem ciuitatis epiſcopus, aſſidue profitentur: tamen, ſi quid boni, vel ipſa, vel altera eccleſia habet, ego, & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus ſum. Stultus eſt enim, qui in eo ſe primum exiſtimat, vt bona, quæ viderit, diſcere contemnat.

B Tantæ hoſpitalitatis Gregorius in ipſo etiam patriarchio permanſit, vt ex- xxij.
ceptis his, quos tam per diuerſas regiones, quàm Romæ quoque Longobar- *S. Ant. 2 chron.*
dorum perfidiæ gladios fugientes, eccleſiaſtica ſtipe miſericorditer nutrie- *p. 2. c. 3. tit. 12. §. 9.*
bat: ad menſam ſuam, quotidie peregrinos quoſlibet inuitaret. Inter quos, die quadam, vnus acceſſit, in cuius manibus dum ipſe ex humilitatis miniſterio aquam fundere vellet, conuerſus vrceum accepit: ſed repente eum, in cuius manibus aquam fundere volebat, non inuenit. Cumq. hoc factum ſecum ipſe miraretur, eadem nocte Dominus ei per viſionem dixit: Ceteris diebus me in membris meis, heſterno autem die me in memetipſo ſu-
C ſcepiſti.

Alio quoque tempore, idem Gregorius, iuxta conſuetudinem ſuam, præ- xxiij.
cepit Sacellario, vt duodecim peregrinos ad prandium inuitaret. Qui per- *S. Ant. 2 chron.*
gens iuſſa compleuit, eosq. ad menſam pariter ordinauit. Dum autem ſimul *p. 2. c. 3. tit. 12. §. 9.*
diſcumberent, intuens Papa tredecim numerauit: & accerſito Sacellario, cur contra iuſſionem ſuam tertium decimum inuitare præſumpſerit, requiſiuit. Ille obſtupefactus, conuiuantes peregrinos curioſius numerauit, & duodecim ſolos inueniens, veluti ſecurus reſpondit: Crede mihi, honorabilis pater, non ſunt niſi duodecim, ſicut ipſe iuſſiſti. Ergo dum conuictus ſæpius duo-
D decim identidem numeraret, ac tertium decimum, quem ſolus Papa videre poterat, non videret: animaduertit ſpiritualis pater Gregorius virum propius diſcumbentem vultus crebro conuertere, & nunc adoleſcentem, nunc vero vetulum veneranda quadam canicie ſimulare. Finito conuiuio, duodecim quidem abire permiſit: tertium decimum vero manu ſuſcipiẽs, in cubiculum ſuum induxit, vehementer adiurans, vt ei ſe nomenq. ſuum ſimpliciter prodere dignaretur. Qui reſpondit, dicens: Et cur interrogas de nomine meo, quod eſt mirabile? Verumtamen ſcito memoria recognoſcens, quia ego ſum naufragus ille, qui quondam veni ad te, quando ſcribebas in cella monaſterij tui ad cliuum Scauri, cui dediſti duodecim numiſmata, & argenteam ſcutel-
E lam, quam tibi miſerat cum infuſis leguminibus beata Siluia mater tua. Et hoc tibi pro certo ſit cognitum, quia ab illo die, quo mihi hæc hilari animo tribuiſti, deſtinauit te Dominus fieri præſulem ſanctæ ſuæ Eccleſiæ, pro qua & proprium ſanguinem fudit, & eſſe te ſucceſſorem atque vicarium Apoſtolorũ principis Petri, cuius & virtutem imitatus es, cum ſubſtantiam offerentium diuideres, prout cuique opus erat. Hæc audiens Gregorius dixit: Et tu quo modo noſti, quòd tunc me Dominus præeſſe ſanctæ Eccleſiæ deſtinarit? At ille, inquit, quoniam ego Angelus eius ſum, & tunc ab eo ad tuum inquirendum propoſitum deſtinatus. Tunc Gregorius, quia nondum manifeſte viderat

Angelum, prorſus expauit: ſibiq. hunc taliter dicentem audiuit: Ne timeas, A
neque formides: ecce enim miſit me Dominus, vt ſim tibi cuſtos, quandiu
fueris in iſto mortali ſæculo: quatenus quamcumque rem petieris, per me
apud eum fiducialiter valeas impetrare. Illico Gregorius in faciem ſuam cor-
ruit, dicens: Si propter meæ paruitatis munuſculum tanta mihi retribuit om-
nipotentiſſimus Dominus, vt & Pontificem me ſanctæ ſuæ Eccleſiæ faceret, &
cuſtodem mihi ſuum Angelum deputaret: quanta putem mihi reſtitui, ſi in
præceptis eius totis viribus permanens, plura ſtuduero de pluribus erogare?
xxiiij. Igitur incipiens tantum largior eſſe decollato temporali commodo, quan-
S. Ant. 1 chron. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 9. tum certior de recipiendo præmio ſempiterno, cunctorum patrimoniorum B
prædiorumq. reditus ex Gelaſiano polyptyco, cuius nimirum ſtudioſiſſimus
videbatur, pediſſequus adærauit, eorumq. penſionibus in auro argentoq.
collatis omnibus ordinibus eccleſiaſticis, vel palatinis, monaſterijs, eccle-
ſijs, cœmeterijs, diaconijs, xenodochijs vrbanis, vel ſuburbanis, quot ſo-
lidi ſingulis quater in anno diſtribuerentur, Paſcha ſcilicet, natali Apoſtolo-
rum, natali ſancti Andreæ, natalitioq. ſuo per polyptychum, quo hactenus
erogatur, indixit.
xxv. Extra quos primo Dominicæ reſurrectionis diluculo in baſilica quondam
doctiſſimi Papæ Vigilij, iuxta quam conſuetudinaliter habitabat, ad imper-
tiendum pacis oſculum reſidens, cunctis epiſcopis, presbyteris, diaconibus, C
alijsq. axiomaticis aureos erogabat. Natalitio vero Apoſtolorum, vel ſuo, mix-
tos ſolidos offerens, peregrinis nihilominus veſtimenta donabat.
xxvj. Omnibus omnino Kalendis, pauperibus generaliter eaſdem ſpecies, quæ
S. Ant. ibidem. congerebantur, ex reditibus erogabat: &c ſuo tempore frumentum, ſuo vi-
num, ſuo caſeum, ſuo legumen, ſuo lardum, ſuo manducabilia animalia, ſuo
piſces, vel oleum paterfamilias Domini diſcretiſſime diuidebat. Pigmenta ve-
ro, aliaq. delicatiora commercia primoribus honorabiliter offerebat, ita vt ni-
hil aliud, quàm communia quædam horrea, communis putaretur eccleſia.
xxvij. Tribus millibus ancillis Dei, quas Græci monaſtrias vocant, quindecim D
S. Ant. ibidem. libras auri pro lectiſternijs dedit, eiſq. pro quotidianis ſtipendijs octoginta li-
Reg. lib. 6. ep. 187. bras annualiter conferebat. De quibus Theoctiſto patricio ſcribens: Harum,
inquit, talis vita eſt, atque in tantum lacrymis, & abſtinentia diſtricta, vt
credamus, quia ſi ipſæ non eſſent, nullus noſtrum iam per tot annos in loco
hoc ſubſiſtere inter Longobardorum gladios potuiſſet.
xxviij. Quotidianis quibuſque diebus per omnium regionum vicos, vel compi-
S. Ant. li. 2. c. 3. tit. 12. §. 9. ta infirmis, ſeu qualibet corporis parte debilibus certa ſtipendia per conſtitu-
tos veredarios emittebat. Verecundioribus vero, antequam ipſe cibum cape-
ret, a menſa ſua benedictionis Apoſtolicæ, oſtiatim dirigere curabat ſcutel-
lam, ita, vt neminem prorſus exciperet miſericordiſſimi beneuolentia proui- E
ſoris, quem ad fidem traxerat omnipotentis cognitio creatoris.
xxix. Horum dum quendam pauperem in anguſtis andronarum receſſibus a
S. Ant. ibidem. veſpillonibus inueniri mortuum contigiſſet, æſtimans eum ſtipis inopia pe-
rijſſe, ita per aliquot dies a Miſſarum celebratione vacando, triſtatus eſt, tam-
quam ſi eum proprijs manibus, quod dictu nefas eſt, peremiſſet.
xxx. Extat vſque hodie in ſacratiſſimo Lateranenſis palatij ſcrinio huius con-
fectum temporibus chartaceum prægrande volumen, in quo communis ſe-
xus cunctarum ætatum ac profeſſionum nomina tam Romæ, quàm per ſub-
urbana,

A urbana, ciuitateſve vicinas, necnon longinquas maritimas vrbes degentium
cum ſuis cognominibus, temporibus, & remunerationibus expreſſius continentur.
Quorum ſummam, ne videlicet faſtiditus tranſiliar, ego transferre diffugio:
meiq. lectoris oculum ad illius venerandi ſcrinij plenitudinem,
cuius ipſe pene in cunctis auctoritatem, Papa largiente, ſecutus ſum, retranſmitto.

Præterea cum Arianorum baſilica in regione vrbis huius, quæ Suburra di- xxxj.
citur, clauſa vſque ad Gregorij pontificatus tempora remanſiſſet, placuit ei, *Grat. de conſec.*
vt in fide catholica, introductis illuc beati Sebaſtiani, & ſanctæ Agathæ mar- *diſt. 1. c. 22.*
Poly. li. 3. tit. 4.
B tyrum reliquijs, dedicari debuiſſet, quod factum eſt. Nam cum magna po- *Anſ. li. 5. c. 26.*
S. Ant. ibidem.
puli multitudine Gregorius laudes canendo perueniens, baſilicam præfatam *Dial. li. 3. c. 30.*
ingreſſus eſt. Cumq. venerabilis Pontifex iam Miſſarum ſollemnia celebraret,
ac propter eiuſdem loci anguſtias, populi ſe turba comprimeret, quidam ex
his, qui extra ſacrarium ſtabant, porcum ſubito inter ſuos pedes huc, & il-
luc diſcurrere ſenſerunt. Quem dum vnuſquiſque ſentiret, & iuxta ſe ſtan-
tibus indicaret, idem porcus eccleſiæ ianuas petijt, & omnes, per quos tran-
ſit, in admirationem conuertit: ſed videri nil potuit, quamuis ſentiri po-
tuiſſet. Quod idcirco diuina pietas oſtendit, vt cunctis pateſceret, quia ve-
niente cum reliquijs ſanctorum Gregorio, de loco eodem immundus habi-
C tator exiret.

Peracta igitur Miſſarum celebratione, Papa cum plebe receſſit: ſed adhuc xxxij.
nocte eadem magnus in eccleſiæ eiuſdem tectis ſtrepitus factus eſt, ac ſi in ea *S. Ant. ibidem.*
aliquis errando diſcurreret. Sequenti autem nocte grauior ſonitus excreuit,
cum ſubito tantus terror inſonuit, ac ſi omnis illa eccleſia a fundamentis fuiſ-
ſet euerſa: & protinus receſſit, ac nulla illic vlterius inquietudo antiqui ho-
ſtis apparuit: ſed per terroris ſonitum, quem fecit, innotuit, a loco, quem diu
tenuerat, quod per inuocationem Gregorij coactus exibat. Poſt paucos vero
dies in magna ſerenitate aeris, ſuper altare eiuſdem eccleſiæ nubes cælitus de-
D ſcendit, ſuoq. illud velamine operuit, omnemq. eccleſiam tanto terrore, ac
ſuauitate odoris impleuit, vt, patentibus ianuis, nullus illic præſumeret intra-
re: & ſacerdotes atque cuſtodes, vel hi, qui ad celebranda Miſſarum ſollemnia
venerant, & rem videbant, ingredi minime poterant, & ſuauitatem mirifici
odoris trahebant. Die vero alia in ea lampades ſine lumine ſunt accenſæ. Poſt
paucos iterum dies cum expletis Miſſarum ſollemnijs, extinctis lampadibus,
cuſtos ex eadem eccleſia egreſſus fuiſſet, poſt paululum intrauit, & lampades
quas extinxerat, lucentes reperit: quas negligenter extinxiſſe ſe credidit, at-
que eas iam ſolicitius extinxit, qui exiens, eccleſiam clauſit. Sed poſt horarum
E trium ſpatium regreſſus, lucentes lampades, quas extinxerat, inuenit: vt vide-
licet ex ipſo lumine aperte clareſceret, quia per beatum Gregorium locus ille
de tenebris ad lucem veniſſet.

Sed cum Gregorius pro conuertendis Anglis Saxonibus, quemadmo- xxxiij.
dum in monachatu ſuo propoſuerat, aſſiduis cogitationum fluctibus vrge- *S. Ant. 1 chron.*
retur, mox vbi Eccleſiæ ſtatu compoſito, quartum ſui pontificatus annum *p. 2. c. 3. tit. 12.* *§. 7.*
intrauit, Auguſtinum cum alijs domus ſuæ monaſterij monachis in Britan- *Bed. lib. 1. c. 23.*
niam euangelizandi gratia deſtinauit. Qui ſuſceptæ peregrinationis, poſt
dies aliquot, inerti tædio prægrauati, redire domum potius, quam barbaram,
feram, incredulamq. gentem, cuius ne linguam quidem intelligerent, adire,

decreuerunt. Nec mora, Auguſtinum, quem eis epiſcopum conſecrandum, ſi ab Anglis exciperentur, indixerat, Romam remittunt, ſummum præſulem deprecantes, vt tam laborioſam, tam incertam, tamq. periculoſam peregrinationem ſibi nuper impoſitam remoueret, & ad ſuos reuerti permitteret. Quibus ille reſcripſit, dicens. A

xxxiiij. Gregorius epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, ſeruis Domini Noſtri Ieſu Chriſti. Quia melius fuerat bona non incipere, quàm ab his, quæ cœpta ſunt, cogitatione retrorſum redire: ſummo ſtudio, dilectiſſimi filij, oportet, vt opus bonum, quod cœpiſtis, auxiliante Domino, compleatis. Nec labor vos ergo itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreant, ſed omni inſtantia, omniq. feruore, quæ inchoaſtis, Deo auctore, peragite, ſcientes, quòd laborem magnum maior æternæ retributionis gloria conſequetur. Remeanti autem Auguſtino præpoſito veſtro, quem & abbatem vobis conſtituimus, in omnibus humiliter obedite, ſcientes veſtris animabus per omnia profuturum, quidquid a vobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotens Deus ſua vos gratia protegat, & noſtri laboris fructum in æterna me patria videre concedat: quatenus & ſi vobiſcum laborare nequeo, ſimul in gaudio retributionis inueniar, quia laborare ſcilicet volo. B

xxxv. His exhortationibus Auguſtinus cum fratribus roboratus, per Ætherij Arelatenſis vatis, perq. aliorum epiſcoporum Galliæ, regumq. quibus eos pijſſimus pater proprijs litteris comendarat, hoſpitia, Britanniam petijt, & ad Ethelbertum regem Cantuariorum veniens, Dei cooperante gratia, non ſolum licentiam prædicandi, verumetiam victus & manſiones in ciuitate Doruernenſi, quæ erat regni eius metropolis, facile impetrauit. Ad quam Auguſtinus cum ſocijs prælata cruce, ſeu Saluatoris imagine, appropinquans cecinit dicens: Deprecamur te Domine in omni miſericordia tua, vt auferatur furor tuus, iraq. tua a ciuitate iſta, & a domo ſancta tua, quoniam peccauimus. Prædicantibus autem eis, & in nomine Ieſu miracula facientibus, crediderunt multi, & baptizati ſunt, mirantes innocentis vitæ ſimplicitatem, complectenteſq. dulcedinem cæleſtis doctrinæ. C D

S. Ant. Chron. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 7. *Beda.*

xxxvj. Quapropter Auguſtinus Arelate venit, & ſecundum Gregorij iuſſionem ab Ætherio epiſcopus conſecratus, in Britanniam remeauit: illicoq. per Laurentium presbyterum, & Petrum Monachum Papæ Gregorio conuerſionem gentis Anglorum, ſeq. conſecratum innotuit, ſuggerens, vt ſibi mitteret plurimos verbi miniſtros, eo, quòd meſſem multam haberet, operarios autem paucos.

S. Ant. ibidem. *Matth. 9. d*

xxxvij. Quibus relationibus Gregorius in Chriſto lætificatus, miſit Auguſtino plurimos verbi miniſtros, in quibus præcipui erant, Mellitus, Iuſtus, Paulinus, & Rufinianus: & per eos vniuerſa, quæ ad cultum erant Eccleſiæ neceſſaria, vaſa videlicet ſacra, & veſtimenta altarium, ornamenta eccleſiaſtica, veſtimenta clericalia, Apoſtolorum & multorum Sanctorum reliquias, & codices multos. Miſit ei & pallium, iubens, vt ſub metropoli ſua Cantiæ duodecim epiſcopos ordinaret, ad Lundoniam, & Eburacam ſingulos epiſcopos mitteret, qui ſub ſe duodecim nihilominus epiſcopos conſecrantes, pallium ab apoſtolica ſede perciperent, & poſt Auguſtini obitum ipſe inter eos primus haberi debuiſſet, qui prius conſecrari, meruiſſet. Præcepit quoque, vt in Anglorum gente idolorum fana non deſtrueret, ſed ſanctificatis E

S. Ant. ibidem.

ctificatis

A ćtificatis aquis reſperſa in baſilicas dedicaret. Et quia ſolebant Saxones in ſa-
crificio dæmonum boues multos occidere, iuſſit, vt in die dedicationis, vel
natalitijs ſanctorum martyrum, quorum reliquiæ illic ponerentur, taberna-
cula ſibi circa eaſdem eccleſias, quæ ex fanis commutatæ ſunt, de ramis ar-
borum facerent, & religioſis conuiuijs ſollemnitates debitas celebrarent. Et
quia ſuper quibuſdam capitulis Auguſtinus eum interrogans, qualiter epiſco-
pus cum ſuis conuerſari deberet clericis, requiſiuit, doctor humillimus in-
ter cetera ſic reſcripſit: Quia tua fraternitas monaſterij regulis erudita, ſeor- *Epi. inter. c. 1. Grat. 12. q. 1. cap. 1.*
ſum viuere non debet a clericis ſuis, in Eccleſia Anglorum, quæ nuper, au- *Anſ. lib. 7. c. 1.*
B ctore Deo, ad fidem conuerſa eſt, hanc debet conuerſationem inſtituere,
quæ in initio naſcentis Eccleſiæ fuit patribus noſtris, in quibus nullus eorum
ex his, quæ poſſidebant, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia com- *Act. 4.*
munia. Cum vna ſit fides: cur ſuper miſſarum celebratione, Gallicana eccle- *Ep. inter. c. 3.*
ſia a Romana diſcordet, Auguſtino quærenti, Gregorius ait: Nouit tua frater- *Iuo p. 2. c. 80. Grat. diſ. 12.*
nitas Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, in qua ſe meminit enutritam. Sed *cap. 10. Beda lib. 2. c. 1.*
mihi placet, vt ſiue in Romana, ſiue in qualibet eccleſia aliquid inueniſti,
quod plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſolicite eligas, & in Anglorum
eccleſia, quæ adhuc noua eſt ad fidem, inſtitutione præcipua, quæ de multis
eccleſijs colligere potuiſti, infundas. Non enim pro locis res, ſed pro bonis
C rebus loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergo quibusque eccleſijs, quæ pia, quæ re-
ligioſa, quæ recta ſunt, elige: & hæc quaſi in vaſculo collecta, apud Anglo-
rum menſam in conſuetudinem depone. Interrogatus etiam quomodo ea, *Epi inter c. 4.*
quæ fures de eccleſijs abſtulerint, reddere debeant: mitiſſimus pater, abſit,
inquit, vt Eccleſia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur
amittere, & lucra vana requirere. Sane requiſitus ab eodem Auguſtino, vſ- *Ep. eadem c. 6.*
que ad quotam generationem fideles debeant copulari: Gregorius diſpenſa- *Grat. 35. q. 2. cap. 20.*
torie ſic reſcripſit: Quædam terrena lex in Romana republica permittit, vt ſi- *Beda lib. 1. hiſt. c. 27.*
ue frater, & ſoror, ſeu duorum fratrum germanorum, vel duarum ſororum *Vgo de S. lib. 2. p. 2. c. 16.*
D filius, & filia miſceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio ſobo- *Bur. lib. 7. c. 19.*
lem non poſſe ſuccreſcere: & ſacra lex prohibet cognationis turpitudinem
reuelare. Vnde neceſſe eſt, vt iam tertia, vel quarta generatione generatio fi-
delium licenter ſibi iungi debeat. Nam in ſecunda, quam prædiximus, om-
nimodo debet abſtinere.

Verum poſt multum temporis a Felice, Meſſanæ Siciliæ præſule, requiſitus, xxxviij.
vtrum Auguſtino ſcripſiſſet, vt, Anglorum quarta generatione contracta ma- *Reg. lib. 12. ep. 31.*
trimonia minime ſoluerentur, humillimus pater Gregorius inter cetera ta- *Iuo p. 9. c. 56.*
lem reddidit rationem: Quod ſcripſi Auguſtino, Anglorum gentis epiſcopo;
E alumno videlicet noſtro, vt recordor, de ſanguinis coniunctione, ipſi, &
Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne a bono, quod cœperat, me-
tuendo auſteriora recederet, ſpecialiter, & non generaliter ceteris me ſcripſiſ-
ſe cognoſcas. Vnde, & mihi teſtis omnis Romana ciuitas exiſtit. Nec ea in-
tentione hæc illis ſcriptis mandaui, vt poſtquam firma radice fuerint in fide
ſolidati, ſi infra propriam conſanguinitatem inuenti fuerint, non ſeparen-
tur: aut infra affinitatis lineam, ideſt, vſque ad ſeptimam generationem iun-
gantur: ſed adhuc illos neophytos exiſtentes, ſæpiſſime eos prius illicita do-
cere, vitare, & verbis, ac exemplis inſtruere: & quæ poſt de talibus egerint,
rationabiliter ac fideliter excludere oportet. Nam iuxta Apoſtolum, qui ait:

Lac

1. Cor. 3. a Lac vobis potum dedi, non eſcam: iſta illis modo, non poſteris, vt præfixum A
eſt, temporibus tenenda indulſimus: ne bonum, quod infirma adhuc radice
plantatum eſt, erueretur, ſed cœptum firmaretur, & vſque ad perfectionem
cuſtodiretur. Hæc ergo idcirco perſtringenda curaui, vt hi, qui occaſione no-
uæ diſpenſationis illicita matrimonia contrahunt, eruditiſſimum Papam Gre-
gorium non regulariter quartę generationis copulam cenſuiſſet, immo venia-
S. Ant. 1 chron. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 7. liter ſimulq. temporaliter permiſiſſe cognoſcant. Cuius nimirum precibus
Deus omnipotens tantam Auguſtino, eiuſq. ſocijs faciendorum ſignorum
gratiam contulit: vt verbum vitæ, quod ore prædicabant, ſignorum effica-
cia confirmarent. Vnde factum eſt, vt paucis elabentibus annis, etiam cete- B
ri Saxoniæ regis ad Chriſti Domini fidem per diſcipulos eius accederent.

xxxix. De cuius gentis conuerſione, ſimulq. miraculorum prodigijs, quæ ibidem
Lib. Mor. 27. cap. 8. S. Ant. vt ſup. fiebant, ita Gregorius in libris moralibus perhibet, dicens: Ecce lingua Bri-
tanniæ, quæ nihil aliud nouerat, quàm barbarum frendere, iamdudum in Dei
laudibus Hebræa cœpit verba ſonare. Ecce quondam tumidus, iam ſubſtra-
tus ſanctorum pedibus ſeruit Oceanus: eiuſq. barbaros motus, quos terreni
principes edomare ferro nequiuerant, hos, pro diuina formidine, ſacerdotum
ora ſimplicibus verbis ligant: & qui cateruas pugnantium infidelis nequa-
quam metuerat, iam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia enim perce-
ptis cæleſtibus verbis, clareſcentibus quoque miraculis, virtus ei diuinæ co- C
gnitionis infunditur, eiuſdem diuinitatis terrore refrænatur, vt praue agere
metuat, ac totis deſiderijs ad æternitatis gratiam peruenire concupiſcat. Eu-
Reg. lib. 7. ep. 3. ind. 1. S. Ant. vt ſup. logio quoque, Patriarchæ Alexandrino, de doctrina ſuæ eccleſiæ, conuerſio-
ne hæreticorum, concordiaq. fidelium plauſibilia referenti, Gregorius ita re-
ſcripſit: Quoniam in bonis, quæ agitis, ſcio quòd & alijs congaudetis, veſtræ
quoque gratiæ vicem reddo: quia dum gens Anglorum in mundi angulo po-
ſita, in cultu lignorum, ac lapidum perfida, nunc vſque remaneret, ex veſtræ
mihi orationis adiutorio placuit, vt ad eam monaſterij mei monachum in præ-
dicationem tranſmittere, Deo auctore, debuiſſem: qui data a me licentia a Ger- D
maniarum epiſcopis epiſcopus factus, cum eorum quoque ſolatijs ad prædi-
ctam gentem in finem mundi perductus eſt. Et iam nunc de eius ſalute & ope-
re ad nos ſcripta peruenerunt, quia tantis miraculis, vel ipſe, vel hi, qui cum
eo tranſmiſſi ſunt, in gente eadem coruſcant, vt Apoſtolorum virtutes in ſi-
gnis, quæ exhibent, imitari videantur. In ſollemnitate autem dominicæ nati-
uitatis, quæ prima indictione tranſacta eſt, pluſquam decem millia Angli ab
eodem nunciati ſunt fratre, & coepiſcopo noſtro baptizati. Quod idcirco nar-
raui, vt cognoſcatis, quod in Alexandrino populo loquendo, & quod in
mundi finibus agitis orando. Veſtræ enim orationes ſunt in eo loco, vbi non E
eſtis, quarum operationes ſanctæ monſtrantur in eo loco, vbi eſtis.

xl. Nihilominus eidem Auguſtino ſuper eiſdem miraculis inter alia ſcribit,
S. Ant. vt ſup. Reg. li. 9. ep. 58. inquiens: Scio, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam
eligi voluit, magna miracula oſtendit. Vnde neceſſe eſt, vt de eodem dono
cæleſti, & timendo gaudeas, & gaudendo pertimeſcas: gaudeas, videlicet,
quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertra-
huntur: pertimeſcas vero, ne inter ſigna, quæ fiunt, infirmus animus in ſui præ-
ſumptione ſe eleuet, vt vnde foras per honorem tollitur, inde per inanem
gloriam intus cadat, &c.

A Quæ autem de Gregorij miraculis penes eaſdem Anglorum eccleſias vul- xlj.
go leguntur, omittenda non arbitror, ne ſtudioſi lectoris animus, aut defrau- *S. Ant. ibid. §. 8.*
daſſe ſe peruicaciter, aut negligenter præterijſſe me cognitionem congruã ſuſpicetur. Matrona quædam beato Gregorio, per ſtationes publicas Miſſarum ſollemnia celebranti, ſolitas oblationes obtulerat. Cui poſt myſteria traditurus cum diceret: Corpus Domini Noſtri Ieſu Chriſti conſeruet animam tuam: laſciua ſubriſit. Ille continuo dexteram ab eius ore conuertens, partem illam Dominici corporis ſuper altare depoſuit. Expletis vero Miſſarum ſollemnijs, matronam coram populo inquiſiuit, quamobrem corpus Dominicum ſum-
B ptura ridere præſumpſerit. At illa diu muſſitans, tandem prorupit, quia panem, inquiens, quem proprijs manibus me feciſſe cognoueram, tu corpus Dominicum perhibebas. Tunc Gregorius pro incredulitate mulieris cum tota plebe ſe in orationem proſtrauit: & poſt paululum ſurgens, particulam panis, quam ſuper altare poſuerat, carnem factam reperit: quam coram cunctis incredulæ matronæ demonſtrans, ad credulitatis gratiam tam illam reuocare potuit, quàm totum populum confirmare curauit. Rurſus itaque in orationem cum eiſdem proſtratus, carnis fruſtum in panis primordia reformauit.

Alio quoque tempore vir Dei Gregorius, miraculum pene huic ſimile per- xlij.
C petrauit. Nam cum petentibus quibuſdam occidentalibus per Legatos, in ſin- *S. Ant. vt ſup.*
gulis pyxidibus ſub nominibus petitorum martyrum, brandeum ſolito more concludens, deſuper ſigillaſſet, Legatis largitus eſt. Illi ſuſceptas reliquias veneratione congrua deferentes, poſtquam quædam itineris milliaria conſumpſerunt, ſtulte ſe tantum viaticum confeciſſe murmurare cœperunt, ſi neſciant vtrum ſanctorum oſſa, an magis carnes a Romano Pontifice ſuſcepiſſent. Itaque communi conſilio, remoto pontificali ſignaculo, reſeratisq. pyxidibus, particulas brandei repererunt. Mox ad vrbis mœnia cum furore nimio reuertentes, per Archidiaconum a Gregorio ſe deluſos fuiſſe, vt pro re-
D liquijs vilem pannum ſuſciperent, flebiliter querebantur, dicentes dominos ſuos pulcherrimis pallijs abundare, ac per hoc Romanorum vilibus brandeis non egere. Forte tunc Gregorius Miſſarum ſollemnia celebrabat. Quibus expletis, ab eiſdem Legatis brandeum coram cunctis recipiens, ſuper altare compoſuit: ſeq. cum omnibus in orationem dedit, vt Deus omnipotens verum, quod a liminibus Apoſtolorum de more tranſmiſſum eſt, pro reliquijs martyrum venerari deberet, quantocyus indicaret. Deinde ab oratione ſurgens, incredulos Legatos propius aſtare fecit. Cultellum petijt: more ſanctiſſimi Pa-
pæ Leonis, brandeum pupugit: de cuius punctionibus ſanguis protinus ema- *S. Ant. tit. 11. cap. 1. §. 4.*
E nauit. Quo miraculo tam Legati confuſi, quàm omnes, qui aderant, tremefacti, iuſſu Gregorij cum eo terræ proſtrati ſunt, nec ante ab oratione ceſſauerunt, quàm cuncta brandeorum foramina diuinitus clauderentur.

Quidam præterea diuitum Romanorum relicta coniuge, fuerat a Roma- xliij.
no Pontifice communione priuatus. Quod ille moleſtiſſime ferens, & aucto- *S. Ant. 1 chron.*
ritatem tanti Pontificis euacuare non præualens, magorum ſuffragia requiſi- *p. 2. c. 3. tit. 12. §. 8.*
uit. Qui magnis muneribus perſuaſi, poſſe ſe ſuis carminibus agere, vt immiſſo dæmone tam diu caballus Pontificis vexaretur, quouſque cum ſeſſore ſuo periclitaretur, fiducialiter promiſerunt. Hac inceſtus iudex pollicitatione lætatus, magos iuxta viam, qua Pontifex ad ſtationem profecturus erat, in

edito

edito ſtare permiſit, vt videre tranſeuntes, non videri a tranſeuntibus poſ- A
ſent. Cumq. magi ex planetatorum mappulatorumq. proceſſionibus magnum Pontificem cognouiſſent, immiſſo dæmone tam fortiter eius equum vexari fecerunt, vt numquam a ſeſſore, ſiue a ſtratoribus teneri poſſe putaretur. Tunc Gregorius, reuelante Spiritu ſancto, dæmoniacam immiſſionem cognoſcens, facto crucis ſigno, tam caballum a præſenti rabie liberauit, quàm maleficos ex latente culmine iubens deponere, perpetua cæcitate multauit. Quos reatum ſuum ſuggeſtione inceſti iudicis confitentes, ac poſt multum temporis ad ſacri baptiſmatis gratiam venientes, luminibus quidem, ne magica relegerent, reddere noluit: eos tamen eccleſiaſtica ſtipe nutrire præcepit. B

xliiij. Legitur etiam penes eaſdem Anglorum eccleſias, quòd Gregorius per forum Traiani, quod ipſe quondam pulcherrimis ædificijs venuſtarat, procedens, iudicij eius, quo viduam conſolatus fuerat, recordatus atque miratus ſit: quod ſcilicet, ſicut a prioribus traditur, ita ſe habet. Quodam tempore Traiano ad imminentis belli procinctum vehementiſſime feſtinanti, vidua quædam proceſſit flebiliter dicens: Filius meus innocens, te regnante, peremptus eſt: obſecro, vt quia eum mihi reddere non vales, ſanguinem eius legaliter vindicare digneris. Cumq. Traianus, ſi ſanus reuerteretur a prælio, hunc ſe vindicaturum per omnia reſponderet, vidua dixit: Si tu in prælio mortuus fueris, quis mihi præſtabit? Traianus dixit: Ille qui poſt me imperabit. Vidua C
dixit: Et tibi quid proderit, ſi alter mihi iuſtitiam fecerit? Traianus reſpondit: Vtique nihil. Et vidua: Nonne, inquit, melius tibi eſt, vt tu iuſtitiam mihi facias, & pro hoc mercedem tuam recipias, quàm alteri hanc tranſmittas? Tunc Traianus ratione pariter pietateq. commotus, equo deſcendit, nec ante diſceſſit, quàm iudicium viduæ per ſemet imminens profligaret. Huius ergo manſuetudinem iudicis aſſerunt Gregorium recordatum ad ſancti Petri Apoſtoli baſilicam perueniſſe: ibiq. tam diu ſuper errore tam clementiſſimi principis defleuiſſe, quouſque reſponſum ſequenti nocte cepiſſet, ſe pro Traiano fuiſſe auditum: pro nullo vlterius pagano preces effunderet. Sed cum D
de ſuperioribus miraculis Romanorum nemo ſit, qui dubitet, de hoc, quod apud Saxones legitur, huius precibus Traiani animam ab inferni cruciatibus liberatam, ob id vel maxime dubitari videtur, quòd tantus doctor nequaquam præſumeret pro pagano prorſus orare, qui quarto Dialogorum ſuorum libro docuerit, eandem cauſam eſſe, cur non oretur a ſanctis in futuro iudicio pro peccatoribus æterno igne damnatis, quæ nunc etiam cauſa eſt, vt non orent ſancti homines pro hominibus infidelibus impijſq. defunctis: non aduertentes, quia non legitur pro Traiano Gregorium exoraſſe, ſed tantum fleuiſſe. Sic enim cum non orauerit Gregorius, plangendo potuit exaudiri, ſi- E
cuti Moyſes cum dolendo taceret, potuit clamaſſe videri: cui Dominus tacenti labijs: Quid clamas, inquit, ad me? Nimirum Deus omnipotens corda renesq. ſcrutatur, & frequenter ea miſertus concedit, quæ homo quamuis, vt carnalis deſideret, ea tamen petere non præſumit. Vnde Pſalmiſta: Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus: & deſideria cordis eorum audiuit auris tua. Et notandum, quia non legitur Gregorij precibus Traiani anima ab inferno liberata, & in paradiſo repoſita: quod omnino incredibile videtur propter illud, quod ſcriptum eſt: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum: ſed ſimpliciter dicitur, ab inferni ſolummo-

S. Ant. vt ſup. — *Io Dam. in ſer. pro defunctis. Theologi in 4. ſent.* — *Exod. 14. d* — *Pſal. 7. c* — *Pſal. 9. d.* — *Ioan. 3. a.*

A ſolummodo cruciatibus liberata. Quod videlicet poteſt videri credibile, quippe cum ita valeat anima in inferno exiſtere, & inferni cruciatus per Dei miſericordiam non ſentire, ſicuti vnus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere: ſic per Dei iuſtitiam cunctos non valet æqualiter exurere. Nam vniuſcuiuſque quantum meruit culpa, iuſto Dei iudicio tantum ſentietur & pœna.

Nihilominus ex libro, qui a Græcis λειμών dicitur, a Latinis vero intelligitur campus, vel pratum, præceptor meus inter alia toto orbe iam diffamata miracula interpretatus eſt, mihi ſcribens: Enarrauit nobis presbyter nomine Petrus de ſancto Gregorio Papa Romano: Illinc enim erat reuerendiſſimus, hic xlv. *Ex Prato ſpirituali c.192. S.Ant. vt ſup.*
B presbyter. Is, inquit, effectus Papa, ædificauit monaſterium virorum magnum, & dedit mandatum, vt nullus monachorum proprium aliquid haberet vſque ad vnum obolum. Frater ergo de monaſterio habebat fratrem ſæcularem, & poſtulauit eum, dicens: Caſulam non habeo: ſed fac charitatem: eme mihi. Dicit ei ſæcularis frater: Ecce tria numiſmata ſuſcipiens, compara, qualis tibi placet. Acceptis itaque monachus tribus numiſmatibus habebat ea apud ſe. Alius autem frater videns eum habentem tria numiſmata, pergens nunciauit abbati. Abbas vero audiens, retulit beatiſſimo Papæ. Beatiſſimus autem Gregorius diſcens hoc ab abbate, ſegregauit eum a communione, tam-
C quam eum qui ſoluerat regulam monaſterij. Igitur poſt modicum temporis moritur frater ſegregatus, neſciente Papa. Poſt duos ergo aut tres dies pergens abbas nunciauit ei, quia frater requieuit. In hoc itaque non mediocriter triſtatus eſt, quia antequàm exiret de hac vita, non ſoluit eum ab excommunicationis epitimio: & ſcribens orationem in pyctatio, dedit vni diaconorum ſuorum, iubens ei ire; & ſuper fratrem legi eam. Erat autem oratio ſoluens ab excommunicatione defunctum. Vadit ergo diaconus, ſicut præceptum ei fuerat, & ſuper tumulum fratris legit pyctatium, habens orationem. Et ipſa nocte vidit abbas fratrem illum defunctum, & dixit ei: Non es mortuus frater? Ille reſpondit, etiam. Et iterum interrogauit eum abbas:
D Vbi eras vſque hodie? Reſpondit frater: Vere domine in cuſtodia, & vſque heri non ſum abſolutus. Notum itaque factum eſt omnibus, quia in hora, qua diaconus orationem dixit ſuper ſepulchrum, in ea hora abſolutus eſt ab excommunicatione, & liberata eſt à damnatione anima eius.

Igitur Gregorius non ſolum Saxones in proprijs ſedibus commanentes Chriſto domino dedicauit, verum etiam pueros eorum per exteras regiones diffuſos, ſuis pretijs comparans annualiter, ad cognitionem fidei deducebat. Vnde Candidum presbyterum commonet dicens: Pergens, auxiliante xlvj. *S.Ant. ſchron. c.3. tit.12. §.9. Reg. li.5. ep.10.*
E Domino Deo Noſtro Ieſu Chriſto, ad patrimonium, quod eſt in Gallijs gubernandum, volumus, vt dilectio tua ex ſolidis, quos acceperit, veſtimenta pauperum, vel pueros Anglos, qui ſunt ab annis decem & ſeptem, vel decem & octo, in monaſterijs dati, vt Deo proficiant, comparent, quatenus ſolidi Galliarum, qui in terra noſtra expendi non poſſunt, apud locum proprium vtiliter expendantur. Si quid vero de pecunijs reddituum, quæ dicuntur ablatæ, recipere potueris, ex his quoque veſtimenta pauperum comparare te volumus: vel, ſicut præfati ſumus, pueros; qui in omnipotentis Dei ſeruitio proficiant. Sed quia pagani ſunt, qui illic inueniri poſſunt, volo, vt cum eis presbyter tranſmittatur, ne quid ægritudinis contingat in via: vt quos mo-

rituros

rituros conſpexerit, debeat baptizare. A

xlvij. Sardiniæ quoque ruſticos mitiſſimus rector Gregorius in errore vetuſtiſſimo adeo permanere, condoluit, vt Ianuarium Caralitanum epiſcopum pro negligentijs increpando, inter cætera ſcribat: Accidit aliud valde lugendum, quia ipſos ruſticos, quos habet Eccleſia, nunc vſque in infidelitate remanere negligentia fraternitatis veſtræ permiſit. Et quid vos admoneo, vt ad Dominum extraneos adducatis, qui veſtros ab infidelitate negligitis corrigere? Vnde neceſſe eſt vos per omnia in eorum conuerſione vigilare. Nam ſi cuiuſlibet epiſcopi in Sardinia inſula paganum ruſticum inuenire potuero, in eodem epiſcopo fortiter vindicabo. Iam vero ſi ruſticus tantæ fuerit perfidiæ & obſtinationis inuentus, vt ad Dominum venire minime conſentiat, tanto penſionis onere grauandus eſt, vt ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare. B

Reg.li.4.ep.33. cap.77.

xlviij. Quod cum Gregorius fructuoſe ſimulq. ſalubriter in Sardiniæ ruſticos proceſſiſſe cognoſceret, etiam in Iudæos patrimoniorum ſuorum ruſticos non diſſimiliter eſt conatus extendere. Vnde Cypriano Diacono ſcribit, dicens: Peruenit ad me, eſſe Hebræos in poſſeſſionibus noſtris, qui conuerti ad Deum nullatenus volunt. Sed videtur mihi, vt per omnes poſſeſſiones, in quibus ipſi Hebræi eſſe noſcuntur, epiſtolas tranſmittere debeas, eis ex me ſpecialiter promittens, quòd quicumque ad verum Dominum Deum noſtrum Ieſum Chriſtum ex eis conuerſus fuerit, onus poſſeſſionis eius ex aliqua parte imminuetur. Quod ita quoque fieri volo, vt ſi quis ex eis conuerſus fuerit, ſi ſolidi penſionem habet, tremiſſis ei relaxari debeat: ſi tres, vel quattuor, vnus ſolidus relaxetur: ſi quid amplius, iam iuxta eundem modum debet relaxatio fieri, vel certe iuxta, quod dilectio tua præuidet: vt & ei, qui conuertitur, onus releuetur, & eccleſiaſtica vtilitas non graui diſpendio prematur. Nec hoc inutiliter facimus, ſi pro leuandis penſionum oneribus eos ad Chriſti gratiam perducimus: quia & ſi ipſi minus fideliter veniunt, hi tamen, qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizantur. Aut ipſos ergo, aut filios eorum lucramur, & ideo non eſt graue quidquid de penſione pro Chriſto dimittimus. C D

Reg.lib.4.ep.6. cap.50.

xlix. Enimuero tam leuigationibus dationum, quàm promiſſionibus regni cælorum Iudæi per diuerſa loca ad Chriſtum, quem patres eorum negauerant, venire cœperunt. Quibus cum ſalute animæ veſtimenta quoque baptizandis habilia conferebat. Vnde Fantino Defenſori: Domina, inquit, Abbatiſſa monaſterij ſancti Stephani, quod in Agrigentino eſt territorio conſtitutum, indicante, comperimus multos Iudæorum ad Chriſtianam fidem, diuina gratia inſpirante, velle conuerti: ſed eſſe neceſſarium, vt aliquis illuc ex noſtro mandato debeat proficiſci. Proinde huius tibi auctoritatis tenore præcipimus, vt omni excuſatione ſummota, ad prædictum locum pergere, & deſiderium eorum tuis, Deo propitio, adhortationibus adiuuare feſtines. Quibus tamen, ſi longum, vel triſte videtur ſollemnitatem ſuſtinere Paſchalem, & eos nunc ad baptiſma feſtinare cognoſcis: ne, quod abſit, longa dilatio eorum retro poſſit animos reuocare, cum Epiſcopo loci ipſius loquere, vt pœnitentia ac abſtinentia quadraginta dierum indicta, aut die Dominico, aut ſi celeberrima feſtiuitas fortaſſis occurrerit, eos, omnipotentis Dei miſericordia protegente, baptizet: quia & temporis qualitas propter eam, quæ ſibi imminet, damnationem impellit, vt deſideria eorum nulla debeant dilatione differri. E

Reg.li.7.ep.24.

Iuo p.1.c.61. Grat. de conſ. diſt.4.c.98. S. Ant. vt ſup.

Quoſcum-

A Quoſcumque vero ex eis pauperes, & ad veſtem ſibi emendam non ſufficere
poſſe cognoſcis, te eis veſtem, quam ad baptiſmum habeant, comparare volu-
mus ac præbere: in quibus pretium, quod dederis, tuis noueris rationibus im-
putandum. Si vero ſanctum Paſcha elegerint expectare, iterum cum Epiſcopo
loquere, vt modo quidem catechumeni fiant, atque ad eos frequenter acce-
dat, geratq. ſolicitudinem, & animos eorum admonitione ſuæ adhortatio-
nis accendat: vt quanto, quæ expectatur, eſt longa feſtiuitas, tanto ſe præpa-
rent; & eam deſiderio feruenti debeant ſuſtinere. Item Petro, epiſcopo Corſi-
cæ, inter alia: Tranſmiſimus, ait, fraternitati tuæ quinquaginta ſolidos ad ve-
ſtimenta eorum, qui baptizandi ſunt, comparanda.

B Nihilominus pro Arianorum paruulis fidei catholicæ ſociandis, Gregorius l.
paſtoralis curæ ſolicitudinem prorſus extendit. Quapropter, vniuerſis Epiſco- *Reg.li.1.ep.17.*
pis Italiæ ſcribens, ait: Quoniam nefandiſſimus Antharith in hac, quæ nuper *S.Ant.ꝛ chron. p.2.c.3.tit.12.*
expleta eſt, Paſchali feſtiuitate, Longobardorum filios in fide catholica bapti- *§.9.*
zari prohibuit, pro qua culpa eum diuina maieſtas extinxit, vt ſollemnitatem
Paſchæ vlterius non videret: veſtram fraternitatem decet cunctos per loca ve-
ſtra Longobardos admonere, vt quia vbique grauis mortalitas imminet, eoſ-
dem filios ſuos, in Ariana hæreſi baptizatos, ad catholicam fidem concilient:
quatenus iram ſuper eos omnipotentis Dei placent. Item Proiecto, Epiſcopo *Reg.lib.2.ep.2.*
C Narnienſi: Peruenit ad nos, peccatis imminentibus, in ciuitate veſtra Nar- *ind.10.*
nienſi mortalitatem omnino graſſari: quæ res nos nimis addixit. Quamob-
rem ſalutantes fraternitatem veſtram, inſtantiſſime ſuademus, vt a Longobar-
dorum, ſiue Romanorum, qui in eodem loco degunt, admonitione, nulla ra-
tione ceſſetis, & maxime gentilium & hæreticorum, vt ad veram rectamq. fi-
dem catholicam conuertantur. Sic enim aut diuina miſericordia pro ſua for-
ſan eis conuerſione, & in hac vita ſubueniet: aut ſi eos migrare contigerit, a
ſuis, quod & magis optandum eſt, tranſient facinoribus abſoluti.

Igitur prudentiſſimus paterfamilias Chriſti Gregorius ſingulis diaconijs, vel lj.
D xenodochijs viros idoneos deputauit: quos etiam, vt ſecurius, immo ſagacius *S.Ant.ꝛ chron. p.2.c.3.§.9.*
in opere pietatis, ac miſericordiæ laborarent, huiuſmodi priuilegijs munien-
dos eſſe decreuit. Licet eos, qui pia intentione ſolicitudinis curam debilibus
ac egenis impendunt, ſua apud omnes valeat tueri deuotio: melius tamen eſt,
ſi pro quiete ſua de his fuerint muniti, quæ geſſerint: ne inde eis inquietudinis
occaſio, vnde magis laudandi ſunt, oriatur. Quia igitur te virum religioſum
intentionis tuæ ſtudio prouocati, menſis pauperum exhibendæ diaconiæ ele-
gimus præponendum, ne qua tibi ex hac naſcatur adminiſtratione dubietas,
hac te munitione proſpeximus fulciendum, conſtituentes, vt de hoc, quod ad
menſas pauperum, vel diaconiæ exhibitionem percepiſti, ſiue ſubinde perce-
E peris erogandum, nulli vmquam hominum quolibet modo, ſeu ingenio co-
garis ponere rationem, vel aliquam debeas moleſtiam ſuſtinere. Sed quia ita
humanis te omnibus eſſe volumus rationibus abſolutum, vt Deo noſtro de
his, quæ tibi commiſimus, rationem te noueris poſiturum: hortamur, vt fidei
in te ſinceritas vigeat, ſi mens in rebus intentior, cura propenſior, ſtudium
vigilantius, deuotio clarior, exhibitio efficacior: quatenus dum diuino intus
auxilio hoc opus ſolerter impleueris, & illi, pro quibus ſolicitudinem geris,
ſtudij tui ſolatio vtiliter conſolentur: & tu mercedis tuæ bonum in æterna vi-
ta Redemptoris noſtri gratia compenſante recipias.

lij. Hæc quidem Gregorius intra, vel extra vrbem ſtudio pietatis exercuit: ce- A
S. Ant. vt ſup. terum Probum religioſum abbatem cum multis pecunijs Hieroſolymam de-
ſtinauit: cuius inſtantia venerabile xenodochium conſtituit, & tam ibi, quàm
in monte Sina penes Arabiam, Dei famulis ſub regimine Palladij conſtitutis,
quotidiani victus, & veſtimenti copiam quamdiu viuere potuit, annualiter
mittere procurauit.

liij. Nihilominus per diuerſas prouincias pro cuſtodia ſacræ religionis, rebusq.
Idem vt ſup. pauperum ſtrenue gubernandis, Eccleſiæ ſuæ viros induſtrios, rectores patri-
moniorum aſciuit. In quibus Cyprianum Diaconum patrimonij Siculi, Pan-
taleonem notarium Syracuſani, Fantinum Defenſorem Panhormitani, Ser- B
gium Defenſorem Calabritani, Romanum notarium Apuli, Benenatum De-
fenſorem Samnitici, Anthemium Subdiaconum Neapolitani, Petrum Subdia-
conum Campani, Candidum Defenſorem Tuſci, Vrbicum Defenſorem Sabi-
ni, Optatum Defenſorem Nurſini, Benedictum Defenſorem Carſeolani, Feli-
cem Subdiaconum Appiæ, Caſtorium chartularium Rauennatis, Caſtorium
notarium Hiſtriani, Antonium Subdiaconum Dalmatini, Ioannem notarium
Illyricani, Symmachum Defenſorem Sardiniæ, Bonifacium notarium Corſi-
cani, Pantaleonem notarium Liguriæ, Hieronymum Defenſorem Alpium
Cottiarum, Hilarium notarium Germanitiani, & Candidum Presbyterum Gal-
licani. Hæc autem prudentiſſimus pater Gregorius, non ſolum in Romana, C
ſed & per diuerſas eccleſias perpetualiter obſeruanda cenſebat. Vnde Ianuario
Reg. li. 7. ep. 66. Caralitano epiſcopo inter cetera ſcribit dicens: Indicatum eſt nobis, quòd
Anſ. lib. 6. c. 146. laicis quibuſdam curam veſtri patrimonij committentes, poſtmodum in ru-
Gra. di. 89. c. 5. ſticorum veſtrorum deprædationibus, atque per hoc ex fatigationibus fuerint
deprehenſi, & reddere res, quas indecenter retinent, habitas quaſi ſuæ ditio-
nis, quippe veſtræ non ſuppoſiti curationi poſtponunt, vobisq. deſpiciant
actuum ſuorum reddere rationem. Quod ſi ita eſt, diſtricte a vobis diſcuti
conuenit, atque inter eos eccleſiæq. veſtræ ruſticos cauſam examinari ſubti-
lius: vt quidquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna legibus ſtatuta D
reddere compellantur. De cetero vero cauendum a fraternitate veſtra eſt, ne
ſæcularibus viris, atque non ſub regula noſtra degentibus, cuiuſlibet res ec-
cleſiæ committantur, ſed probatis de veſtro officio clericis: in quibus ſi quid
reperiri poterit prauitatis, vt in ſubditis emendare, quòd illicite geſtum fue-
rit, valeatis: quo videlicet apud vos habitus ſui officium magis commendet,
quàm excuſet.

liiij. Singula eccleſiaſtici iuris officia, ſingulis quibuſque perſonis ſingulatim
Iuo p. 6. c. 344. committi debere iubebat, aſſerẽs, quia ſicut in vno corpore multa membra ha-
Poly. li. 4. ti. 23. bemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita in Eccleſiæ cor-
Anſ. lib. 7. c. 108. pore ſecundum veridicam Pauli ſententiam, in vno eodemq. ſpiritu, alij confe- E
Gra. di. 89. c. 1. rendum eſt hoc officium, alij committendum eſt illud: neque vni, quantumli-
Rom. 12. b bet exercitatæ perſonæ, vno tempore duarum rerũ officia committenda ſunt:
quia ſi totum corpus oculus, vbi auditus? Sicut enim varietas membrorum per
diuerſa officia, & robur corporis ſeruat, & pulchritudinem repræſentat: ita va-
rietas perſonarum per diuerſa nihilominus officia diſtributa, & fortitudinem,
& venuſtatem ſanctæ Dei Eccleſiæ manifeſtat. Et ſicut indecorum eſt, vt in cor-
pore humano alterum membrum alterius fungatur officio, ita nimirum no-
xium ſimulq. turpiſſimum, ſi ſingula rerum miniſteria perſonis totidem non
fuerint

A fuerint diſtributa. Hinc eſt, quòd quibuſdam ambitioſis, ſicut in ſuis litteris, quas ego ſtudio breuitatis omiſi, poterit inueniri, moderationis fræna frequenter impoſuit. Vnde Anthemio Subdiacono pro Paſchaſio Epiſcopo, qui *Reg.li.9.ep.66. Grat. diſt.89. cap.2. Poly.lib.4.tit.22. Anſ.li.6.c.145.* per ſemetipſum ſibimet maior domus, & vicedominus permanebat, inter cetera præcipit, dicens: Volumus autem, vt frater noſter Paſchaſius & vicedominum ſibi ordinet, & maiorem domus: quatenus poſſit, vel hoſpitibus ſuperuenientibus, vel cauſis, quæ eueniunt, idoneus, & paratus exiſtere. Si vero, vel negligentem eum proſpicis, vel ea, quæ dicimus, implere differentem: omnis clerus eius adhiberi debet, vt communi conſilio ipſi eligant, quorum perſonæ ad ea, quæ prędiximus, valeant ordinari.

B Item Rauennatibus clericis, ad monaſteriorum regimina importune tendentibus, reſtitit: *Reg.lib.4.ep.1. cap.45. Iuo p.3.c.18. Grat. 18. q. 2. cap.20. Anſ. lib. 7. c.183.* Ioanni Rauennati epiſcopo ſcribens: Peruenit ad me, quòd in eccleſia fraternitatis tuæ aliqua loca dudum monaſterijs conſecrata, nunc habitacula clericorum, aut etiam laicorum facta ſunt; dumq; hi, qui ſunt in eccleſijs, fingunt ſe religioſe viuere, monaſterijs præponi appetunt; & per eorum vitam monaſteria deſtruuntur. Nemo etenim poteſt, & eccleſiaſticis obſequijs deſeruire, & in monachica regula ordinate perſiſtere: vt ipſe diſtrictionem monaſterij teneat, qui quotidie in miniſterio eccleſiaſtico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum eſt, emendare feſtinet: quia ego nullo modo patior, vt loca ſacra per clericorum ambitum deſtruantur.

C Item Mariniano epiſcopo Rauennæ: *Reg.li.6.ep.40. c.204. Poly.li.3.ti.25. Grat. 18. q. 2. cap.27. Anſ.li. 5, c.65.* Dudum ad nos multorum relatione peruenerat, monaſteria in Rauennæ partibus conſtituta, omnino clericorum veſtrorum dominio prægrauari: ita vt occaſione quaſi regiminis, ea, quod dici graue eſt, velut in proprietate poſſideant. Quibus non modicum condolentes, deceſſori veſtro litteras miſimus, vt hoc emendare per omnia debuiſſet. Sed quoniam vitæ eſt termino citius occupatus, ne hoc onus monaſterijs remaneret, fraternitati veſtræ eadem nos ſcripſiſſe recolimus. Et quia, vt comperimus, in huius rei hactenus correctione ceſſatum eſt, hæc ad vos iterum præuidimus ſcripta dirigere.

D Hortamur ergo, vt omni mora omniq. excuſatione ſummota, ita monaſteria ipſa ab eiuſmodi ſtudeatis grauamine releuare, quatenus nullam deinceps in eis clerici, vel hi, qui in ſacro ſunt ordine conſtituti, ob aliud habeant, niſi orandi tantummodo cauſa, accedendi licentiam: aut ſi forte ad peragenda ſacra Miſſarum fuerint inuitati myſteria. Sed ne, vel pro cuiuſlibet monachi, *Grat. 16. q. 1. cap.37.* aut abbatis promotione, onus aliquod fortaſſe ſuſtineant; ſtudendum nobis eſt, vt ſi quiſpiam abbatum, aut monachorum ex quocumque monaſterio ad clericatus officium, vel ordinem ſacrum acceſſerit, non illic aliquam habeat, vt diximus, vlterius poteſtatem: ne monaſteria huius occaſionis velamine, ea, quæ prohibemus, ſuſtinere onera compellantur.

E Hæc itaque omnia vigilanti cura emendare iam ſecundo commonita ſanctitas veſtra non differat: ne ſi poſt hoc negligentes vos eſſe, quod non credimus, ſenſerimus, aliter monaſteriorum quieti proſpicere compellamur. Nam notum vobis ſit, quia tantæ neceſſitati ſeruorum Dei congregationem amplius ſubiacere non patimur. Item Maximiano epiſcopo Syracuſano poſt aliqua: *Reg.li.3.ep.11. ind.12.* Presbyteros, Diaconos, ceteroſq. cuiuſlibet ordinis clericos, qui in eccleſijs quoquo modo militant, abbates fieri per monaſteria non permittas: ſed aut omiſſa clericatus militia, monachicis promoueantur ordinibus, aut ſi in abbatis loco permanere decreuerint, clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incon-

gruum eſt, ſi cum vnum ex his pro ſui magnitudine diligenter, quis non poſſit A
explere, ad vtrumque iudicetur idoneus: ſicq. inuicem & eccleſiaſticus ordo vitæ monachicæ, & eccleſiaſticis vtilitatibus regula monachatus impediatur.

lv. Qualiter ſane Gregorius per procuratores eccleſiaſticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminoſiſſimus, per totius mundi latitudinem ſuæ paſtoralis ſolicitudinis oculos circumtulerit, non ab re forſitan duxerim perſtringendum. Ait enim in epiſtola Anthemio Subdiacono: Diſcedenti tibi mandauimus, & poſtmodum præceptis diſcurrentibus iniunxiſſe me memini, vt curam pauperum gereres: & ſi quos illic egere cognoſceres, ſcriptis recurrentibus indicares: & vix de paucis hæc facere curaſti. Volo autem, vt Domnæ Paterichiæ meæ mox, vt præſentem iuſſionem ſuſceperis, offeras ad calciarium puerorum, ſolidos quadraginta, & tritici modios quadringentos: Domnæ Palatinæ relictæ Vrbici ſolidos viginti, & tritici modios trecentos: Domnæ Viuianæ relictæ Felicis ſolidos viginti, & tritici modios trecentos, qui omnes ſimul octoginta ſolidi in tuis rationibus imputentur: Summam vero penſionis ſub feſtinatione tranſmitte, & ad Paſchalem diē, Domino auxiliante, occurrito. B

S. Ant. 2 chron. p. 2. tit. 12. §. 10.
Reg. li. 1. ep. 37.

Item eidem: Inſinuatum nobis eſt, ancillas Domini quaſdam Nolanæ ciuitatis, in Boritana domo commorãtes, nimiam victus, veſtitusq. penuriam ſuſtinere.

Reg. li. 1. ep. 23. cap. 23.

Quibus ex præcepto Dei ſubuenire nos conuenit, & inopiam earum, quantum poſſumus, donante Domino, ſubleuare. Propterea experientiæ tuæ præſenti iuſſione mandamus, vt hac præſenti nona indictione quadraginta in auro eis ſolidos dare debeas, & deinceps ſuccedentibus indictionibus annuos viginti ſolidos miniſtrare, qui tuis poſſint rationibus imputari. Præterea Paulino presbytero monaſterij ſancti Eraſmi, quod in latere montis Soraptis ſitum eſt, ſed, & duobus monachis in oratorio ſancti Archangeli ſeruientibus, quod in Lucullano noſtro caſtro iuxta ſancti Petri baſilicam eſſe dinoſcitur, binos te tantummodo ſolidos dare præcipimus, qui & ipſi tuis rationibus imputentur. Ita ergo fac, vt impenſæ mercedis tu quoque participium ſortiaris. Item eidem: Si in proximorum neceſſitatibus, habita compaſſione, benigna mente concurrimus, noſtris proculdubio petitionibus clementem Dominum reperimus. Palatina ſi quidem illuſtris femina continua hoſtilitate inſinuauit, ſe plurimis neceſſitatibus ſubiacere. Propterea experientiæ tuæ præſenti auctoritate præcipimus, vt ei pro ſuſtentatione eius annuos ſolidos triginta dare non differas, qui tuis poſſint poſtmodum rationibus imputari. Ita ergo fac, vt & tu bene miniſtratæ mercedis commodum percipias, & noſtra ad effectum præcepta perducas. Item Petro ſubdiacono: Inſinuatum nobis eſt Marcellum Barunitanæ eccleſiæ, ibidem in ciuitate Panormitana in monaſterio ſancti Adriani, in pœnitentiam deputatum, non ſolum victus neceſſitatem pati, ſed & nuditatis nimiam ſuſtinere moleſtiam. Pro qua re neceſſe habemus ſtrenuitati tuæ præſenti iuſſione præcipere, vt ipſi pro victu, ac veſtimento, ſtratoq. ad continentiam, pueroq. eius annonam, quantam proſpexeris ſatis eſſe, conſtituas: vt inopia nuditasq. eius tali prouidentia poſſint habere conſultum, & ea, quæ eidem viro deputaueris, tuis poſtmodum poſſint rationibus imputari. Ita ergo fac, vt noſtram iuſſionem impleas: & tu quoque hoc ipſum bene diſponendo, hac ipſa poſſis participari mercede. Item eidem: Monaſterium ſancti Archangeli, quod in Tropæis eſt conſtitutum, indicante præſentium portitore, victus habere neceſſitatem didicimus.

C D E

Reg. lib.
Reg. li. 1. ep. 65. ind. 9.
Reg. li. 1. ep. 18. ind. 9. S. Ant. vt ſup.
Reg. lib. S. Ant. ibidem.

A didicimus. Ideoq. experientia tua diligenter inuigilet, vt ſi eiuſdem loci monachos bene ſe tractare cognoueris, in quibus eos neceſſitatem habere manifeſta veritate patuerit, eis ſubuenire hac auctoritate ſuffultus, modis omnibus feſtinabis, ſciturus tuis eſſe rationibus, quidquid noſtra præceptione præbueris, imputandum. Sed & terrulam eccleſiæ noſtræ vicinam ſibi, quam ſolidum vnum & tremiſſes duos penſatam aſſerunt, ſi ita eſt, libellario nomine ad ſummam tremiſſis vnius habere concede. Studij ergo tui ſit hæc omnia ita complere, ſi, ſicut diximus, eius monachi in Dei ſeruitio, ſicut decet, ſolertes perſtiterint. Item eidem: Diuina præcepta nos admonent diligere proximos Reg.li.1.ep.44.
ſicut noſmetipſos: & cum hac eos præcipiamur charitate diligere, quanto ma-
B gis debemus his in ſubſidijs neceſſitatum carnalium ſubuenire, vt eorum anguſtias ſi non ex omnibus, ſaltem aliquibus ſuſtentaculis ſubleuemus? Quoniam ergo filium Filimoud viri digniſſimi non ſolum amiſſione viſus, ſed etiam inopia victus egeſtatem pati cognoſcimus, neceſſarium duximus, in quantum poſſibilitas ſuppetit, ei præbere conſultum. Propterea experientiæ tuæ præſenti iuſſione præcipimus, vt annis ſingulis viginti quattuor modios tritici, fabæ quoque modios duodecim, & vini decimatas viginti pro ſuſtentatione vitæ debeas miniſtrare: quod tuis poſtmodum poſſit rationibus imputari. Ita ergo fac, vt præſentium lator nullas de percipiendis Domini
C donis moras ſuſtineat, & tu in die Domini bene diſpenſatæ mercedis poſſis particeps inueniri. Item Gregorius Cypriano diacono: Coſmas ex varijs pe- Reg.li.2.ep.55. cap.94.
riculorum neceſſitatibus, multis ſe dicit debitis obligatum, ita vt pro eis a creditoribus ſuis ſuos dicat filios detineri. Quæ res, ſi ita eſt, nos omnino commouet. Quamobrem hortamur dilectionem tuam, vt quia de rebus pauperum dandis agitur, cauſam eius cum ſubtilitate ſumma perquiras: & ſi inueneris eum prædictis debitis veraciter ita inuolutum, vt non ſit ſubſtantia, vnde poſſit hæc ipſa perſoluere, prædictos creditores eius videas, & propter recolligendos filios eius, quanta cognoueris quantitate, componas. Et quia ip-
D ſe, ſicut dicit, non habet vnde reſtituat, de rebus pauperum ex præſenti noſtra auctoritate perſolue: ſciens, quidquid illic, te prouidente, datū fuerit, patrimonij noſtri penſionibus eſſe reputandum. Idem eidem: Zeno frater & coepiſco- Reg. lib.5. ep.4. ind.14.
pus noſter, quoſdam in ciuitate ſua alimoniarum neceſſitatem, innotuit, ſuſtinere. Quibus quoniam, vt poſſibile eſt, aliquod deſideramus ferre conſultum, idcirco dilectionem tuam antedicto fratri noſtro mille modios tritici, aut, ſi plus leuare potuerit, vſque ad duo millia ſcriptis te dare præſentibus deputamus. Hortamur ergo, vt in his prębendis nullam moram, aut excuſationem adducas: quatenus, dum tempus ſinit, & hinc cum Dei adiutorio ſine periculo ad propria remeare, & citius neceſſitatem patientibus valeat ſubuenire. Item Gre-
E gorius Euſebio religioſo abbati: Credat mihi charitas tua, quia valde contriſta- Reg li.2. ep.24 ind.10.
tus ſum de triſtitia tua, & cetera. Propterea centum ſolidos per Petrum ſubdiaconum dilectioni tuæ dari fecimus, quos peto, vt abſque iniuria ſuſcipias. Item Gregorius Candido Defenſori: Neceſſitatem patientibus pontificale conuenit adeſſe ſubſidium. Pro quo experientiæ tuæ præſenti auctoritate præcipimus, quatenus Albino priuato luminibus, filio quondam Martini coloni, ſingulis annis duos tremiſſes ſine aliqua dilatione præſtare non deſinat, non dubitatura, ſuis hoc ſine dubio rationibus imputari. Item Gregorius Fantino De- Reg.li.3.ep.28. Reg.li.3.ep.43.
fenſori: Lator præſentium, Coſmas Syrus in negotio, quod agebat, debitum

ſe contraxiſſe perhibuit: quod & multis alijs, & lacrymis eius atteſtantibus, A
verum eſſe credimus. Et quia centum quinquaginta ſolidos debebat, volui, vt creditores illius cum eo aliquid paciſcerentur: quoniam, & lex habet, quòd homo liber nullatenus pro debito teneatur, ſi res defuerint, quæ poſſint eidem debito addici. Creditores ergo ſuos, vt aſſerit, ad octoginta ſolidos conſentire poſſibile eſt. Sed quia multum eſt, vt a nil habente homine octoginta ſolidos petant: ſexaginta tibi ſolidos per notarium tuum tranſmiſimus, vt tu cum eiſdem creditoribus ſubtiliter loquaris, & rationem reddas, quia filium eius, quem tenere dicuntur, ſecundum leges tenere non poſſunt. Et ſi poteſt fieri, ad aliquid minus, quàm nos dedimus, condeſcendant: & quidquid de B
eiſdem ſexaginta ſolidis remanſerit, ipſi trade, vt cum filio ſuo exinde viuere valeat. Si autem nil remanet, vel ad eandem debitum eius ſummam incidere ſtude, vt poſſit ſibi libere poſtmodum laborare: hoc tamen ſolerter age, vt,
Reg. li. 4. ep. 24. cap. 68. acceptis ſolidis, ei plenariam munitionem ſcripto conficiant. Item Gregorius Caſtorio Diacono, & chartulario Rauennæ, inter cetera: Valerianum monachum, quem emendatum in monaſterio beati Ioannis in Claſſe poſito tradidiſti, in eo enim monaſterio ſine dubio volumus permanere. Præterea nequam neceſſitatem in expenſis tua experientia patiatur, de reditibus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, qui illic, te prouidente, aggregati ſunt, omnes expenſas tuas te facere volumus: & ſi quid ſuperfuerit, nobis, cum veneris, defer. C
Reg. li. 7. ep. 38. ind. 2. Item Gregorius Romano Defenſori: Diuinorum nos admonent eloquia præceptorum, neceſſitatem patientibus Eccleſiaſticum præbere ſubſidium. Quia ergo dilectiſſimus filius noſter Cyprianus Diaconus, Gaudioſum Defenſorem ſedis noſtræ, qui Syracuſis degere comprobatur, paupertatis aſſeruit inopia conſtringi: idcirco experientiæ tuæ præſentium auctoritate mandamus, vt a præſenti ſecunda indictione ſex ſolidos annis ſingulis ei dare non differas, vt & ille huius remedij ſolatio potiatur, & tu quod dederis, tuis ſine dubio no-
Reg. li. 8. ep. 31. S. Ant. ibidem vt ſup. ueris rationibus imputandum. Item Gregorius Libertino expraetori: Quanta vos ſæculi huius premat anguſtia, incognitum non habemus. Sed quia in ſum- D
ma tribulatione poſitis ſola eſt conſolatio miſericordia creatoris: in eum ſpem veſtram ponite, ad ipſum vos tota mente conuertite, qui & iuſte, quem vult, permittit affligi, & confidentem in ſe miſericorditer liberabit. Ipſi ergo gratias agite, & patienter quæcumque illata ſunt ſuſtinete. Nam rectæ mentis eſt, Deum non ſolum in proſperis benedicere, ſed etiam in aduerſitatibus collaudare. In his igitur, quæ patimini, nullum contra Dominum murmur cordi veſtro ſurrepat: quia ad quid hoc creator noſter operetur, ignotum eſt. Forſitan enim, magnifice fili, aliquid illum in proſperis poſitus offendiſti, vnde te clementi amaritudine vult purgare. Et ideo nec temporalis te frangat afflictio, nec rerum damna diſcrucient: quia ſi in aduerſis gratias referens, E
Deum tibi patientia feceris eſſe placabilem: & quæ amiſſa ſunt, multiplicata redduntur: & ſuper hæc gaudia æterna præſtantur. Peto autem ne iniurioſum ducatis, quod viginti annuos veſtitus ad pueros veſtros per Romanum Defenſorem ſcripſimus præberi: quia de beati Petri Apoſtoli rebus, quamuis parua ſint, quæ offerantur, pro magna benedictione ſuſcipienda ſunt ſemper: quoniam, & hic vobis maiora valebit impendere, & apud omnipotentem
Reg. lib. 11. ep. 20. Deum beneficia æterna præſtare. Item Gregorius Philippo epiſcopo: Suſcepi Epiſtolas dilectionis tuæ, in quibus mihi innoteſcere curaſti, quod vir venerabilis

A nerabilis Andreas presbyter de hac luce migrauerit. De cuius ereptione gauiſus ſum, quia ad ea, quæ ſemper expetijt gaudia æterna peruenit. De ſolidis vero, qui pro faciendo xenodochio a filio noſtro Probo abbate Hieroſolymis relicti ſunt, hoc, quod deliberatum fuerat, vt fieri debuiſſet, immutare non potui, ſed benedictionem paruulam ſanctitati veſtræ quinquaginta ſolidos tranſmiſi.

Longum eſt, nimiſq. difficile, ſi eleemoſynarum eius ſaltem huiuſmodi lvj.
proſequar actiones: hoc breuiter aſſero, quia & non petentibus vltro diſtribuit, & omnibus ſibi petentibus hilariter miniſtrauit. Vnde Eliæ presbytero, & abbati prouinciæ Iſauriæ: Euangeliſtam, inquit, ſicut mandaſtis, *Reg. li. 4. ep 30.*
B tranſmiſimus, & poſt pauca: Solidos autem vobis voluiſtis pro neceſſitatibus *cap. 74.*
cellæ quinquaginta tranſmitti: quos multos eſſe exiſtimantes, ex eis nobis decem donaſtis, vt quadraginta mitteremus. Sed ne forſitan, vel hoc graue eſſet, alios decem nobis ex eis adhuc dignati eſtis largiri. Sed quia vos valde in continentia veſtra benignos inuenimus: eidem benignitati vice ſimili reſpondentes, quinquaginta tranſmiſimus. Et ne forſitan minus eſſet, alios decem ſuperaddidimus. Ne vero & hoc adhuc minus eſſet, alios duodecim iungi fecimus. In hoc autem cognoſcimus charitatem veſtram, quia de nobis ita præſumitis, ſicut vos præſumere debetis.

C Item idem Iuliano: Gloriæ veſtræ ſcripta ſuſcipiens, legenda lætus aperui, lvij.
ſed triſtis perlecta replicaui. In eis quippe dicebatur, quòd pudoris cauſa fuerit, mihi vos ea, quæ dicenda erant, tempore multo tacuiſſe. Et certum eſt, *Reg. lib. 11. ep. 21. ind. 6.*
quia minus amatur, qui adhuc erubeſcitur. Atque modo contriſtatus ſum, quia me a vobis comperi minus, quàm æſtimaueram amari. In hoc autem valde me contemnitis, ſi mercedis cauſas mihi aſſidue prouidendas ſtudioſe non requiritis. Nec debet eſſe verecundiæ ei aliquid de eleemoſynis importune dicere, quem conſtat non ſuas, ſed ad diſpenſandum res pauperum habere. De cauſis itaque mercedis, apud epiſcopum libere agere debuiſtis, etiam ſi
D meum animum qualis in amore veſtro exiſteret neſciretis. Poſtquam enim, & nos omnino gloriam veſtram diligimus, & diſpenſationis locum in rebus, ſicut ſcitis, pauperum tenemus: veſtra, fateor, verecundia valde accuſabilis fuit. Quam ideo tot verbis increpando inſequor, vt hanc a corde veſtro funditus repellam: & in mercedis cauſas magnum ſolatium veſtræ prouiſionis habeam. Monaſterio itaque noſtro, quod a vobis in Catinenſe vrbe conſtructum eſt, per Adrianum notarium, & rectorem patrimonij, emiſſa præcepti pagina, decem annuos ſolidos dari deputauimus. Quos petimus ſine iniuria ſuſcipi, quia non hæc vobis noſtra oblatio, ſed ſancti Petri Apoſtolorum principis benedictio offertur.

E Sane, quia ſunt nonnulli, qui ea quidem, quæ habent tribuunt, ſed aliena lviij.
quæ non habent rapere non deſiſtunt: & dum valde videri munifici appetunt, *Reg. lib. 11. ep. 39.*
violenter ab habentibus auferunt, quæ quaſi miſericorditer non habentibus largiantur: duas hic Gregorij epiſtolas inſero, quibus liberalitatis eius innocentia mirabiliter doceatur. Ait enim in epiſtola Pantaleoni notario: Experientia tua, quod vel quale apud ſacratiſſimum corpus beati Petri Apoſtoli iuſiurandum præbuerit, memor eſt. Vnde nos quoque ſecuri diſcuſſionis tibi cauſas in patrimonio partis Syracuſanæ commiſimus. Oportet ergo te fidem tuam, & eiuſdem beati Petri Apoſtoli timorem ſemper ante oculos habere,

bere, atque ita agere, vt neque in præſenti vita ab hominibus, neque ab omnipotenti Deo in extremo iudicio valeas reprehendi. Valerio ſiquidem chartulario noſtro narrante, cognouimus, quia modium, cum quo coloni eccleſiæ frumenta dare compellebantur, vigintiquinque ſextariorum inueneris, quod omnino execrati ſumus, atque eandem diſcuſſionis cauſam te tarde feciſſe doluimus. Quia ergo eundem modium te fregiſſe, & iuſtum feciſſe commemoras, gauiſi ſumus. Sed quia prædictus chartularius ſummam quoque nobis indicare ſtuduit, quæ de fraudibus conductorum apud experientiam tuam iam de duobus territorijs eſt collecta, ſicut te ſtudioſe feciſſe, fracto iniuſto modio, gaudemus, quia in futuro nobis proderit: ita etiam de peccatis præteritis cogitamus, ne ſi ea, quæ fraudulenter conductores a ruſticis abſtulerunt, ad nos perueniant: peccata, quæ ab ipſis perpetrata ſunt, ad nos trahantur. Et ideo volumus cum omni fide, omniq. puritate, conſiderato timore omnipotentis Dei, reducta ad memoriam diſtrictione beati Petri Apoſtoli, per vnamquamque maſſam colonos pauperes, & indigentes experientiam tuam deſcribere: atque ex eis pecunijs, quæ in fraudibus ſunt inuentæ, vaccas, oues, porcosq. comparare, & ſingulis colonis pauperibus eas diſtribuere. Quod facere te cum conſilio viri Reuerendiſſimi Domini Ioannis epiſcopi, atque Adriani chartularij noſtri, & rectoris volumus. Si autem neceſſe propter conſilium fuerit, etiam filius meus dominus Iulianus debet adhiberi, ita vt nullus alius hoc cognoſcat, ſed omnino ſecretum ſit. Vos igitur apud vos pertractate, vtrum in auro, an certe in pecunijs eiſdem colonis pauperibus, dari eadem continentia debeat. Quidquid vero communiter ſteterit, prius deſcriptionem, ſicut prædixi, facito, & poſtmodum ſingulis iuxta qualitatem ſuæ paupertatis diſtribuere ſtude. Ego enim, ſicut Magiſter gentium teſtatur, habeo omnia, & abundo, nec pecunias, ſed mercedem quæro. Ita ergo age, vt in die iudicij de eadem cauſa mercedis, quæ experientiæ tuæ commiſſa eſt, mihi fructum, quem feceris, oſtendas. Quod ſi pure, & fideliter ac ſtrenue egeris, & hic illum in filijs tuis recipies, poſtmodum retributionem plenariam in æterni iudicis examine habebis.

Phil. 4. d

lix. Item idem Petro ſubdiacono: Quòd reſponſalem tuum tarde dimiſimus, Paſchalis feſtiuitatis occupationibus implicati eum relaxare citius minime valuimus. Cauſas vero, de quibus indicandum curaſti, omnes ſubtiliter perquirentes, qualiter diſpoſuimus, inferius agnoſces. Cognouimus ruſticos eccleſiæ vehementer in frumentorum pretijs grauari, ita vt inſtituta ſumma eis in comparatione, abundantiæ tempore non ſeruetur. Et voluimus, vt iuxta pretia publica omni tempore ſiue minus, ſiue amplius frumenta naſcantur, in eis comparationis menſura teneatur. Frumenta autem, quæ naufragio pereunt, per omnia volumus reputari: ita tamen, vt a te negligentia ad tranſmittendum minime fiat: ne dum tranſmittendi tempus negligitur, damnum ex vitio veſtro generetur. Valde enim iniquum, & iniuſtum eſſe perſpeximus, vt a ruſticis eccleſiæ de ſextariaticis aliquid accipiatur, & ad maiorem modium dare compellantur, quàm in horreis eccleſiæ infertur. Vnde præſenti admonitione præcipimus, vt plus, quàm decem & octo ſextariorum modium numquam a ruſticis eccleſiæ frumenta debeant accipi: niſi forte ſi quid eſt, quod nautæ iuxta conſuetudinem ſuper accipiunt, quod minui ipſi in nauibus atteſtantur. Cognouimus etiam in aliquibus maſſis eccleſiæ exactionem

Reg. li. 1. ep. 42.

nem

A nem valde iniuſtiſſimam fieri, ita vt ad ſeptuaginta vrnas, & ſemis, quod dici nefas eſt, conductores exigantur. Et adhuc neque hoc ſufficit: ſed inſuper aliquid ex vſu iam multorum annorum exigi dicuntur. Quam rem omnino deteſtamur, & amputari de patrimonio funditus volumus. Sed tua experientia ſiue in hoc, quod per libram amplius, ſiue in alijs minutis oneribus, & quod vltra rationis æquitatem a ruſticis accipitur, penſet: & omnia in ſummam penſionis redigat, & prout vires ruſticorum portant, penſionem integram; & penſantem ad ſeptuaginta vini lagenas, perſoluant: & neque ſiliquas extra libras, neque libram maiorem exigere debeant, ſed per æſtimationem
B tuam prout virtus ſufficit, in ſummam penſionis creſcat: & ſic turpis exactio nequaquam fiat. Neque vero poſt obitum meum hæc ipſa onera, quæ ſuper penſum illata ſubtraximus, & in capite penſionis fecimus creſcere, iterum in quolibet addantur, & inueniatur ſumma penſionis augeri, & onera adiectionis inſuper ruſtici perſoluere compellantur: volumus, vt ſecuritatis libellos ita de penſionibus facias, quatenus in primis dicas tantam penſionem vnumquemque perſoluere debere, inibi abiectis ſiliquis, oleribus, vel granaticis. Quod autem ex his minutis in vſum rectoris accedebat, volo, vt hoc ex præſenti iuſſione noſtra ex ſumma penſionis in vſum tuum veniat. Ante omnia hoc te volumus ſolicite attendere, ne iniuſta pondera in exigendis penſioni-
C bus ponantur: ſed ſiqua talia inueneris, frange: & noua, & recta conſtitue, quia & filius meus ſeruus Dei Diaconus iam talia inuenit, quæ ipſi diſplicerent: ſed licentiam hæc immutandi non habuit. Super iuſta ergo pondera præter excepta, & vilia cibaria, nihil aliud volumus a colonis eccleſiæ exigi. Præterea cognouimus, quòd prima illatio burdationis ruſticanos noſtros vehementer anguſtet, ita vt prius, quàm labores ſuos venundare valeant, compellantur tributa perſoluere. Quæ dum de ſuo, vnde dare non habent, ab auctionarijs publicis mutuo accipiunt, & grauia commoda ex eodem beneficio perſoluunt. Ex qua re fit, vt diſpendijs grauibus coanguſtentur. Vnde præ-
D cipimus præſenti admonitione, vt plus, quàm decem, & octo ſextariorum, numquam exigatur: & omne, quod mutuum pro eadem cauſa ab extraneis accipere poterant, a tua experientia ex publico detur, & a ruſticis eccleſiæ paulatim, vt habuerint, accipiatur: ne, dum in tempore coanguſtantur, quod eis poſtmodum ſufficere poterat, in inferendum prius compulſi, vilius vendant, & hoc eis minime ſufficiat. Peruenit etiam ad nos, quòd de nuptijs ruſticorum immoderata commoda percipiantur. De quibus præcipimus, vt omne commodum nuptiarum vnius ſolidi ſummam nullatenus excedat. Si qui ſunt pauperes, etiam minus dare debent. Si qui autem diuites, præfati ſolidi ſummam nullatenus tranſgrediantur. Quod nuptiale commodum nullatenus volumus
E in noſtra ratione redigi, ſed vtilitati conductorum proficere. Cognouimus etiam, quòd, quibuſdam conductoribus morientibus, parentes ſui non permittuntur ſuccedere, ſed res eorum ad vſus eccleſiæ pertrahuntur. De qua re diffinimus, vt parentes morientium, qui in poſſeſſione eccleſiæ degunt, heredes eis ſuccedere debeant, nec aliquid de ſubſtantia morientium ſubtrahatur. Si vero filios paruulos aliquis reliquerit, quouſque ad ætatem talem veniant, vt ſubſtantiam ſuam regere valeant, perſonæ eligantur cautæ, quibus parentum eorum res tradi debeant ad cuſtodiendum. Cognouimus *Grat. 16. q. 6. cap. 4.* etiam, quòd ſiquis ex familia culpam fecerit, non in ipſo, ſed in eius ſub-

ſtantia

Iuo p.16. c.81. Gra. 16. q.6. cap.4. ſtantia vindicatur. De qua re præcipimus, vt quiſquis culpam fecerit, in ipſo A quidem, vt dignum eſt, vindicetur: a communione autem eius omni modo abſtineatur: niſi forte parum aliquid, quod in vſum executoris, qui ad eum tranſmiſſus fuerit, proficere poſſit. Cognouimus etiam, quia quoties conductor aliquid a colono ſuo iniuſte abſtulerit, hoc quidem a conductore exigitur, ſed ei non redditur, a quo ablatum eſt. De qua re præcipimus, vt quidquid violenter cuilibet ex familia ablatum fuerit, ipſi reſtituatur, cui ablatum eſt, & vtilitati noſtræ non proficiat: ne nos ipſi auctores eſſe violentiæ videamur. Præterea volumus, vt ſi quando eos, qui ſunt in obſequio experientiæ tuæ, in aliquibus cauſis, quæ ſunt extra patrimonium, tranſmittis: parua qui- B dem ex eis commoda accipiant, ſed tamen ita, vt in eorum vtilitatem proficiant, vt nulla ſibi exinde lucri commoda ſub ſpecie noſtræ vtilitatis requirant: quia nos ſacculum eccleſiæ ex lucris turpibus nolumus inquinari. Iubemus etiam, vt hoc experientia tua ſummopere cuſtodiat, vt per commodum conductores in maſſis eccleſiæ numquam fiant: ne dum commodum, quæritur, conductores frequenter immutentur. Ex qua mutatione, quid aliud agitur, niſi vt eccleſiaſtica prædia numquam colantur? Sed & ipſa etiam libellatica, prout ſumma penſionis fuerit, moderentur. Res, cellas, & cellaria non plus de maſſis eccleſiæ te accipere volumus, niſi quantum conſuetudo eſt. C Tua autem, quæ comparari iuſſimus, ab extraneis comparentur. Peruenit autem ad nos, tres libras auri Petro conductori de Subpatriana iniuſte ablatas: de qua cauſa Fantinum Defenſorem ſubtiliter require: & ſi manifeſte, iniuſte, & incompetenter ablatæ ſunt, ſine aliqua tarditate reſtitue. Cognouimus etiam ruſticos burdationem, quam iam ab eis exactam Theodoſius minime perſoluerat, iterum dediſſe: ita in duplo exacti ſunt. Quod ideo factum eſt, quia eius ſubſtantia ad debitum eccleſiæ non ſufficiebat. Sed quoniam per filium noſtrum ſeruum Dei, Diaconum edocti ſumus, quòd ex rebus ſubſtantiæ eius poſſit hoc ipſum damnum ſufficienter reſarciri; volumus quingentos ſeptem ſolidos, eiſdem ruſticis ſine aliqua imminutione reſtitui: ne in duplo videan- D tur exacti. Si autem ſupra damnum ruſticorum, etiam quadraginta ſolidi de rebus Theodoſij remanent; quos, & apud te diceris habere, volumus, vt filiæ eius reddantur: vt res ſuas, quas in pignore dederat, recipere debeat. Cui etiam baciola patris ſui reſtitui volumus. Campaninus glorioſus magiſter militum, duodecim ſolidos annuos Ioanni notario ſuo reliquerat ex maſſa Varroniana; quos dare te annis ſingulis ſine aliqua diminutione præcipimus nepti Eupli conductoris, quamuis omne mobile eiuſdem Eupli perceperit, exceptis dumtaxat ſolidis. Dare etiam de ſolidis illius te volumus ſolidos viginti quinque. Suppoſitorium aliquod argenteum pro vno ſolido dicitur eſſe appoſitum, & E calix pro ſex ſolidis dicitur eſſe appoſitus. Interrogato Dominico ſecretario, vel alijs, qui ſcire poſſunt, debitum recipe, & vaſcula præfata reſtitue. Agimus autem gratias ſolicitudini tuæ, quia de cauſa fratris mei præcepi tibi, vt argentum illius retranſmittere debuiſſes: & ſic obliuioni mandaſti, ac ſi tibi aliquid ab extremo mancipio tuo diceretur. Quod iam, vel modo non experientia, ſed negligentia tua ſtudeat implere: vel quidquid eius apud Antoninum fuiſſe cognoueris, ſub omni velocitate retranſmitte. De cauſa Salpingi Iudæi epiſtola aliqua eſt inuenta, quam tibi fecimus tranſmitti, vt eam relegens, & ſubtiliter cauſam eius, vel viduæ cuiuſdam, quæ in eodem negotio

A dicitur implicata, cognoſcens, de quinquaginta vno ſolidis, qui redhiberi
noſcuntur; ſicut iuſtum tibi viſum fuerit, reſponſum facias, ita vt res alienæ
iniuſte nullo modo a credituarijs defraudentur. Antonino medietas legati ſui
data eſt, medietas redimetur: quam medietatem ex communi ſubſtantia eis
volumus adimpleri: & non ſolum eis, ſed etiam defenſoribus, & peregrinis,
quibus legati titulo aliquid dereliquit, & familiæ legatum perſolui volumus:
quod tamen ad nos pertinet. Collecta ergo ratione pro noſtra parte, ideſt pro
nouem vncijs perſolue. De ſolidis eccleſiæ Canuſinæ volumus, vt aliquid
clericis eiuſdem eccleſiæ largiaris, quatenus, & ij, qui nunc inopiam patiun-
B tur, ſuſtentationem aliquam habeant: & ſi illic Deus voluerit ordinare epi-
ſcopum, habeat vnde ſubſiſtat. De lapſis ſacerdotibus, vel quolibet ex clero, *Grat. 16. q. 6. cap. 5.*
obſeruare te volumus, vt in rebus eorum nulla contaminatione miſcearis, ſed *Iuo p. 6. c. 380.*
pauperrima regularia monaſteria require, quæ ſecundum Deum viuere ſciunt: *& p. 15. c. 20.*
& in eiſdem monaſterijs ad pœnitentiam lapſos trade, & res lapſorum in eo
loco proficiat, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenus ipſi ex rebus
eorum ſubſidium habeant, qui de correctione eorum ſolicitudinem gerunt.
Si vero parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur: ita vt eorum
ſtipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, ſufficienter debeat procurari.
Si qui vero ex familia eccleſiaſtica Sacerdotes vel Leuitæ, vel Monachi, vel
C Clerici, vel quilibet alij lapſi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus, ſed
res eorum eccleſiaſtico iuri non ſubtrahi: ad vſum tamen ſuum accipiant, vn-
de ad pœnitendum ſubſiſtant: ne, ſi nudentur, locis, in quibus dati fuerint,
oneroſi ſint. Si qui parentes in poſſeſſione habent, ipſis res eorum tradendæ
ſunt, vt ab ipſis iuri Eccleſiæ conſeruentur. Ante triennium Subdiaconi om- *Grat. diſt. 31.*
nium eccleſiarum Siciliæ prohibiti fuerant, vt more Romanæ Eccleſiæ ſuis *cap. 1. Pann. lib. 3.*
vxoribus nullatenus miſcerentur. Quod mihi durum atque incompetens vi- *cap. 89.*
detur, vt qui vſum eiuſdem continentiæ non inuenit, neque caſtitatem ante
propoſuit, compellatur a ſua vxore ſeparari, atque per hoc, quod abſit, dete-
D rius cadat. Vnde videtur mihi, vt a præſenti die Epiſcopis omnibus dicatur, vt
nullum facere Subdiaconum præſumant, niſi qui ſe victurum caſte promiſerit. *Grat. diſt. 28. cap. 1.*
quatenus & præterita, quæ propoſito mentis appetita non ſunt, violenter non
exigantur, & futura caute caueantur. Qui vero poſt eandem prohibitionem,
quæ ante triennium facta eſt, continenter cum ſuis coniugibus vixerunt, lau-
dandi atque remunerandi ſunt, vt in bono ſuo permaneant, exhortandi. Eos
autem, qui poſt prohibitionem factam ſe a ſuis vxoribus continere nolue-
runt, peruenire ad ſacrum ordinem nolumus: quia nullus debet ad miniſte-
rium altaris accedere, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit ap-
E probata. Liberato negotiatori, qui ſe Eccleſiæ commendauit, qui habitat in
maſſa Cinciana, annuam continentiam a te volumus fieri. Cuius continentiæ
ſummam ipſe æſtima, qualis eſſe debeat, vt renuntiata nobis, in tuis rationi-
bus poſſit imputari. De præſenti vero indictione iam a filio noſtro, ſeruo Dei,
Diacono percepi, Fantinum Defenſorem, Ioannes quidam monachus mo-
riens in ſex vncias heredem dimiſit. Cui hoc quidem dimiſſum eſt trade, ſed
conteſtare eum, vt hoc facere vlterius non præſumat: ſed pro labore ſuo ſta-
tue, quod accipiat, vt ei vacuus labor ſuus eſſe non debeat: & hoc memine-
rit, vt qui eccleſiæ ſtipendijs ſubſiſtit, ad lucra propria non anhelet. Siquid
vero ſine peccato, & ſine appetitu concupiſcentiæ, per eos, qui cauſas ec-
cleſiæ

cleſiæ agunt, ad eccleſiam venerit: dignum eſt, vt ipſi vacui ex labore ſuo eſſe non debeant, ſed noſtro ſeruetur iudicio, qualiter debeant remunerari. De argento Ruſticiani cauſam ſubtiliter require, & quod tibi iuſtum videtur, exequere. Alexandrum virum magnificum admone, vt cauſam ſuam cum ſancta Eccleſia dicere debeat. Quod ſi forte facere neglexerit, eandem cauſam cum timore Dei, honeſtate ſeruata, vt potes, exequere. In qua re etiam largiri aliquid te volumus: & ſi poteſt fieri, quod alijs dandum eſt, ipſi relaxetur, dummodo cauſam, quam nobiſcum habet, peragat. Donationem ancillæ Dei, quæ lapſa eſt, & in monaſterio præfato data, omni poſtpoſita tarditate reſtitue: quatenus ipſe locus, vt ſuperius dixi, rerum eius ſtipendia habeat, qui eius ſolitudinis labores portat. Sed & quidquid ab alijs ex eius ſubſtantia tenetur, recollige, & monaſterio præfato trade. Penſiones xenodochij de via noua, quantas mihi indicaſti, quia apud te habes, nobis dirige. Actionario autem, quem in eodem patrimonio deputaſti, prout tibi videtur, ei aliquid elargire. De ancilla, quæ cum Theodoſio fuit, Extranea nomine, videtur mihi, vt ei continentiam facias, ſi vtile conſpicis: aut certe donationem, quam fecit, reddas. Domum monaſterij, quam Antonius, datis triginta ſolidis, a monaſterio tulerat, receptis ſolidis, omni poſtpoſita tarditate, reſtitue. Amulas onychinas, requiſita ſubtiliter veritate, reſtitue, quas per portitorem præſentium retranſmiſi. Saturninum, ſi vacat, & occupatus apud te non eſt, ad nos dirige. Felix conductor domnæ Campanæ, quem liberum reliquerat, atque indiſcuſſum eſſe iuſſerat, dixit ſibi a Maximo ſubdiacono ſeptuaginta duos ſolidos ablatos: pro quibus dandis aſſeruit, quia omnes res ſuas, quas in Sicilia habuit, vel venundedit, vel appoſuit. Sed ſcholaſtici dixerunt, quia de fraudibus indiſcuſſus eſſe non poteſt, dum tamen ad nos de Campania reuerteretur, facta tempeſtate, mortuus eſt. Cuius te volumus vxorem, & filios requirere: & quidquid, vel appoſuerat, vel vendiderat, appoſita abſolue: de venditis pretium reſtitue: & inſuper eis aliquod alimentum præbe, quia Maximus Siciliam miſerat, & ibi quæ aſſerebat, ei abſtulerat. Cognoſce ergo, quæ ablata ſunt, & vxori filijsq. eius ſine aliqua mora reſtitue. Hæc omnia ſolicite relege: omnemq. illam familiarem tuam negligentiam poſtpone. Scripta mea ad ruſticos, quæ direxi, per omnes maſſas fac relegi, vt ſciant, quid ſibi contra violentias ſuas ex auctoritate noſtra defendere debeant: eisq. vel auctentica, vel exemplaria eorum dentur. Vide, vt omnia abſque imminutione cuſtodias: quia de his, quæ tibi pro ſeruanda iuſtitia ſcribo, ego abſoluor: & tu ſi negligis, obligaris. Terribilem iudicem venientem conſidera, & de aduentu illius nunc tua conſideratio contremiſcat: ne tunc ſine cauſa iam timeat, cum coram illo cælum & terra tremuerint. Audiſti quid volo: vide, quid agas.

lix. Hactenus de Gregorianæ liberalitatis innocentia me retuliſſe ſufficiat: ceterum, quia famis tempore, vt videlicet haberet, vnde Chriſti pauperibus ſubueniret, frumenta comparare ſtudebat, nullo modo prætermittam. Ait enim in alia epiſtola eidem Petro ſubdiacono inter cetera: Quinquaginta auri libris noua frumenta ab extraneis compara, & in Sicilia in locis, in quibus non pereant, repone: vt menſe Februario illuc naues, quantas poſſumus, dirigamus, vt eadem ad nos frumenta deferantur. Sed & ſi nos tranſmittere ceſſamus, ipſe naues prouide, vt ad nos auxiliante Domino hæc eadem frumenta Februario menſe tranſmitte, exceptis dumtaxat frumentis, quæ nunc menſe

Reg.li.1.ep.70.

Septem-

A Septembrio, vel Octobrio iuxta conſuetudinem tranſmitti præſtolamur. Ita
ergo tua experientia faciat, vt ſine alicuius vexatione coloni eccleſiaſtici fru-
menta congregentur: quia tam hic parua natiuitas fuit, vt, niſi, auxiliante
Deo, de Sicilia frumenta congregentur, fames vehementer immineat.

Huius liberalitatis multitudinem, quidam eremitarum, vir magnæ virtu- lx.
tis, qui nihil in mundo poſſidebat præter vnam cattam, quam, blandiens cre-
bro, quaſi cohabitatricem in ſuis gremijs refouebat, cognoſcens, oraſſe fer-
tur ad Dominum, vt ſibi oſtendere dignaretur, quam futuræ remuneratio-
nis manſionem ſperare debuiſſet, qui pro illius amore ſæculum deſerens,
B nil ex eius diuitijs poſſideret. Cumq. nocte quadam dormiret, cognoſcit
ſibi reuelatum fuiſſe, vt cum Gregorio Romano Pontifice manſionem ſibi
præparandam ſperare debuiſſet. At ille fortiter ingemiſcens, parum ſibi
profuiſſe voluntariam rerum inopiam, tantaq. ſuæ remotionis ieiunia puta-
bat, ſi cum eo manſionem reciperet, qui tantis mundialibus diuitijs redun-
daret. Cum vero Gregorianas diuitias ſuæ paupertati die noctuq. ſuſpiran-
do conferret, alia nocte quieſcens, audiuit ſibi Dominum in ſomnis dicen-
tem: Quando diuitem non poſſeſſio diuitiarum faciat, ſed cupido: cur audes
paupertatem tuam Gregorij diuitijs comparare, qui magis illam cattam,
quàm habes, quotidie palpando, nulliq. conferendo, diligere comproba-
C ris, quàm ille, qui tantas diuitias non amando, ſed contemnendo, cunctisq.
liberaliter largiendo, diſpergit? Ita ſolitarius increpatus Deo gratias retulit: &
qui meritum ſuum decreuiſſe putauerat, ſi Gregorio conferretur, orare vehe-
mentius cœpit, vt cum eo manſionem, quandoque percipere mereretur.
Sed iſtius iam ſecundi libri finis adueniat, vt, quæ ſecutura ſunt, auxilian-
te Domino, tertius proſequatur.

FINIS.

CAPITA LIBRI TERTII.

Quibus Gregorius ſtudijs commiſſam ſibi regebat eccleſiam. Caput primum.
Quantis auctoritatibus contra ſimoniacam, & Neophytorum hæreſes dimicarit. ij.
Pro eiſdem fieri ſynodum iuſſit. iij.
Contra eaſdem totis viribus non pugnantes, cum Simone mago portionem habituros prædixit. iiij.
Quàm ſapienter etiam paſtellaticum pro vſu pallij, vel conſecratione Pontificis, dari ſiue accipi prohibuerit. v.
Tria genera ſimoniacæ dationis notauit. vj.
In ordinandis Epiſcopatibus, neque Cardinalibus eccleſiæ ſuæ, neque monachis pepercit. vij.
Violenter neminem omnino promouit. viij.
Violenter promotos, in priſtinum gradum reduxit. ix.
Ab alijs calumnioſe deiectos in ordines ſuos reſtituit. x.
Cardinales in forenſibus parochijs promotos ad cardinem reuocauit. xj.
Vndecũque meliores eligere potuerat, epiſcopos conſecrabat: & quanta diſtrictione conſecrandos examinaret. xij.
Etiam alterius diœceſis epiſcopos ad regẽdas ſuæ diœceſis eccleſias inuitabat. xiij.
Quemadmodum epiſcoparuum ſedes vnierit. xiiij.
Vacantes epiſcopos, vacantibus incardinauit eccleſijs. xv.
Inthronizatis epiſcopis expulſos præſules iunxit. xvj.
Sedium loca mutauit. xvij.
Nulla occaſione pontificem ab vna in aliam eccleſiã, aut mutauit, aut mutari permiſit. xviij.
Alterius parochianum ſibi Cardinalem ſacrauit. xix.
Qualiter alterius eccleſiæ clericos, alijs incardinari permiſerit. xx.
Numquam prioribus, clericis poſterius ordinatos prætulit. xxj.
Qualiter defunctorum epiſcoporum, eccleſias vicinis viſitatoribus committebat. xxij.
Pro inuentario faciendo, nihil accipiendum decreuit. xxiij.
Conſuetudines dationum, vel xeniorum repulit. xxiiij.
Epiſcopos ad vrbem Romanam, niſi ſemel in quinquennio, venire ſtatuit. xxv.
Etiam rerum pretia ſuſcipere recuſauit. xxvj.
Suffraganeis ſuis epiſcopis neceſſaria prærogauit. xxvij.
Quàm curioſe ab eiſdem ſanctitatem, ſapientiam, &

liberalitatem quærebat. xxviij.
Marinianum epiſcopum pro auaritia notat. xxix.
Serenum epiſcopum, pro confractis imaginibus arguit. xxx.
Ianuarium epiſcopum ſuas iniurias vindicantem deterret. xxxj.
Eundem pro exaratione meſſis exaſperat. xxxij.
Deſiderium epiſcopum pro lectione librorum gentilium corripit. xxxiij.
Natalem epiſcopum de negligentia ſimulq. conuiuijs reprehendit. xxxiiij.
Quàm facetiſſime eundem proprijs aſſertionibus obligat. xxxv.
Epiſcopos ab eccleſia ſua deeſſe vetuit. xxxvj.
Epiſcopos per diuerſa loca non vagari cenſuit. xxxvij.
Lapſum propriæ amitæ non dubitauit memoriæ commendare. xxxviij.
Vitalianum epiſcopum, pro femina, quæ religioſum habitum mutauerat, arguit. xxxix.
Sergium Defenſorē pro negligentia reprehendit. xl.
Paſchaſium epiſcopum pro fabrica nauis, & ſui vtilitate compeſcuit. xlj.
Campanorum epiſcoporum, & Victoris Panhormitani negligentias increpat. xlij.
Quàm moderate Andream epiſcopum, pro concubina dijudicat. xliij.
A prauis conſiliarijs abſtinendum cenſuit. xliiij.
Lapſos, vel criminoſos ab epiſcoporum familiaritate repulit. xlv.
Reſtringendam præpoſitorum iram, & vnius culpam alij non eſſe nociuam ſtatuit. xlvj.
Liberos homines verberari, vel includi vetuit. xlvij.
Qualiter iudicum vitia redarguens publicarit. xlviij.
Inſtigante diabolo iudices contra eū ſæuierunt. xlix.
Mauritio Imperatori, peſſimam legem ferenti, viriliter contradicit. l.
De hypocriſi Ioannis Conſtantinopolitani epiſcopi ſe vniuerſalem fatentis. lj.
Auguſtales litteras pro eo ſupplicantes redarguit. lij.
Tempora Mauritij moresq. deturpat. liij.
Superbiam hypocritæ ſapienter eneruat. liiij.
Conſtantiam ſuam demonſtrans, aſſerit ſe pro Imperatore fidem nullatenus perditurum. lv.
Quamobrem poſtulatas reliquias Imperatrici nō dederit. lvj.
Vſque ad illa tempora Romanus Pontifex pro reliquijs brandeum conferebat. lvij.
Quantis miraculis veſtes ſancti Ioānis claruerint. lviij.
Quid ſit de eiuſdem veſtibus ſentiendum. lix.
Gregorius peſtem vniuerſalis nominis, a totius Eccleſiæ vniuerſitate repulit. lx.

IOANNIS

IOANNIS DIACONI
DE VITA SANCTI GREGORII
LIBER TERTIVS.

Quo exponitur, quemadmodum S. Gregorij vita doctrina reſponderit.

A TALIBVS venerabilis Papa Gregorius commiſſam ſibi diuinitus Eccleſiam ſtudijs efficaciter gubernabat. Iam Ligures, Venetos, Iberos, aliosq. a ſchiſmate ſub libello confeſſos, Chalcedonenſem ſynodum venerari compellens, ad vnitatem ſanctæ Eccleſiæ reuocarat. Iam Barbaricinos, Sardos, & Campaniæ ruſticos tam prædicationibus, quàm verberibus emendatos, a paganizandi vanitate remouerat. Iam Donatiſtarum hæreſim penes Africam, Manichæorum penes Siciliam, Arianorum penes Hiſpaniam, Agnoetarum vero penes Alexandriam, ſcriptorum ſuorum validiſſimis auctoritatibus, importuniſſimisq. legationibus, Domino ſuffragante, a corpore totius ſanctæ matris Eccleſiæ ſequeſtrarat. Sola penes Galliam Neophytorum hæreſis, quot ſimoniacis muneribus, quaſi tot radicibus pullulans, longe lateq. prorſus excreuerat, & manabat. Contra quam venerabilis Pater apud Brunichildem reginam, Theodoricum quoque, & Theodobertum Francorum reges, fortiter expugnauit: donec, collecta generali ſynodo, hanc ſub anathemate damnandam penitus impetraret. Nec ante, Syagrio, Epiſcopo Auguſtudunenſi, regina & regibus, multis precibus, flagitantibus, pallium dedit, quàm, præſente Cyriaco ſuo abbate, ipſi, quod de propellendis hæreſibus moniti fuerant, adimplerent. Nam pro his Brunichildi reginæ inter cetera ſcribit, dicens: Sacerdotale officium in tantam illic, ſicut didicimus, ambitionem perductum eſt, vt ſacerdotes ſubito, quod graue nimis eſt, ex laicis ordinentur. Sed quid iſti acturi, quid populo præſtaturi ſunt, qui non ad vtilitatem, ſed fieri ad honorem, Epiſcopi concupiſcunt? Hi ergo, qui necdum, quod docere debeant, didicerunt, quid aliud agunt, niſi, vt paucorum prouectus illicitus, fiat multis interitus, & in confuſionem Eccleſiaſticæ moderationis obſeruantia deducatur? Quippe vbi nullus regularis ordo ſeruatur. Nam qui ad eius regimen improuidus, vel præcipitatus accedit, qua admonitione ſubiectos ædificet, cuius exemplum non rationem docuit, ſed errorem? Pudet profecto, pudet alijs imperare, quod ipſi neſciunt cuſtodire. Nec illud quidem, quod ſimili emendatione radendum eſt, præterimus; ſed omnino execrabile, & eſſe grauiſſimum deteſtamur, eo, quòd ſacri illic ordines per ſimoniacam hæreſim, quæ prima contra Eccleſiam orta eſt, & diſtricta maledictione damnata eſt, conferantur. Hinc ergo agitur, vt ſacerdotij dignitas in deſpectu, & ſanctus ſit honor in crimine. Perit vtique reuerentia, adimitur diſciplina: quia, qui culpas debuit emendare, committit, &

Margin notes: A; j.; *S. Ant. chron. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 5.*; B; *Reg. lib. 7. ep. 110. 113. & 114.*; *Grat. 1. q. 1. cap. 27.*; *Iuo p. 3. c. 111. & 112.*; C; *Grat. diſt. 61. cap. 1.*; D

nefaria ambitione honorabilis ſacerdotij ducitur in deprauationem cenſura. A
Nam quis denuo veneretur, quod venditur? Aut quis non vile putet eſſe, quod emitur? Vnde valde contriſtor, & terræ illi condoleo: quia dum Spiritum ſanctum, quem per manus impoſitionem omnipotens Deus hominibus largiri dignatur, diuino munere habere deſpiciunt, ſed præmijs aſſequuntur; ſacerdotium illic ſubſiſtere diu, non arbitror. Nam vbi dona ſupernæ gratiæ venalia iudicantur, ad Dei ſeruitium non vita quæritur: ſed magis contra Deum pecuniæ venerantur.

Reg. lib. 7. ep. 114. Grat. 1. q. 1. c. 28. Anſ. li. 6. c. 78. Iuo p. 5. c. 111. Poly. li. 2. tit. 1. Iac. 2. d

ij. Item de eiſdem Theodorico, & Theoberto regibus Francorum poſt aliqua: Fertur Simoniaca hæreſis, quæ prima contra Dei Eccleſiam, diabolica B plantatione ſubrepſit, & in ipſo ortu ſuo, zelo apoſtolicæ vltionis percuſſa atque damnata eſt, in regni veſtri finibus dominari: cum in ſacerdotibus fides ſit eligenda cum vita: quæ ſi deeſt, fides meritum non habet, beato Iacobo atteſtante, qui ait: Fides ſine operibus, mortua eſt. Quæ enim opera eſſe valeant ſacerdotis, qui honorem tanti ſacramenti conuincitur obtinere per præmium? Ex qua re agitur, vt ipſi quoque, qui ſacros ordines appetunt, non vitam corrigere, non mores componere ſtudeant: ſed diuitias, quibus ſacer honor emitur, congregare ſatagant. Hinc ſit etiam, vt inſontes, & pauperes a ſacris ordinibus prohibiti deſpectiq. reſiliant: & dum innocentia pauperis diſplicet, dubium non eſt, quòd præmium illic delicta commendent: quia vbi C aurum placet, ibi & vitium. Hinc igitur non ſolum in ordinatoris, & ordinati animam letale vulnus infligitur; verum etiam excellentiæ veſtræ regnum, epiſcoporum veſtrorum culpa, quorum magis interceſſionibus iuuari debuerat, prægrauatur. Sic enim is dignus ſacerdotio creditur, cui non actionis merita, ſed præmiorum copia ſuffragatur: reſtat, vt nihil ſibi in honores eccleſiaſticos grauitas, nihil defendat induſtria, ſed totum auri profanus amor obtineat: & dum vitia honore munerantur, in locum vltoris is, qui fortaſſe fuerat vlciſcendus, adducitur: atque hinc ſacerdotes non proficere, ſed perire potius iudicantur. Vulnerato namque paſtore, quis curandis ouibus adhibeat D medicinam? Aut quando populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis ſe hoſtium feriendum exponit? Aut qualem de ſe fructum producturus eſt, cuius graui peſte radix infecta eſt? Maior ergo metuenda eſt locis illis fore calamitas, vbi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe magis iracundiam prouocent, quàm per ſemetipſos populis placare debuerant. Nec hoc quoque malum ſolicitudo noſtra patitur negligenter omittere, quòd quidam inſtinctu gloriæ inanis electi, ex laico repente habitu, ſacerdotij honorem arripiunt: &, quod dicere pudet, & tacere graue eſt, regendi, rectores, & qui docendi ſunt, doctores nec erubeſcunt fieri, nec metuunt. Ducatum E animarum impudenter aſſumunt, quibus via omnis ignota ductoris eſt: & quo vel ipſi gradiantur, ignari ſunt. Quod quàm prauum, quàmve ſit temerarium, ſæculari etiam ordine, & diſciplina monſtratur. Nam dum dux exercitus non niſi labore, & ſolicitudine adexpertus eligitur: quales animarum duces eſſe debeant, qui epiſcopatus culmen immatura cupiunt feſtinatione conſcendere? Huius ſaltem rei ſe comparatione conſiderent, & aggredi repente inexpertos labores timeant, ne cæca honoris ambitio, & ipſis in pœnam ſit, & alijs peſtifera erroris ſemina iaciant: quippe qui non didicere, quod ipſi doceant. Proinde paterno ſalutantes affectu, petimus præcellentiſſimi filij, vt hoc tam deteſtabile

A deteſtabile malum de regni veſtri ſtudeatis finibus prohibere: & nulla apud vos excuſatio, nulla contra animam veſtram ſuggeſtio locum inueniat: quia facientis proculdubio locum habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. Item pro eiſdem hęreſibus Syagrio, epiſcopo Auguſtudunenſi, & alijs epiſcopis: Nunciò apud nos olim diſcurrente, vulgatum eſt, quòd in Galliarum *Reg. lib. 7. ep. 110.* partibus ſacri ordines per ſimoniacam hæreſim conferantur. Et vehementi *Grat. 1. q. 1. c. 3.* tædio mæroris afficimur, ſi in eccleſiaſticis officijs quemquam habet locum *Poly. li. 2. tit. 1. Anſ. lib. 6. c. 79.* pecunia, & fit ſæculare, quod ſacrum eſt. Quicumque ergo hoc pretij ſtudet datione mercari, ſacerdos non eſſe, ſed dici tantummodo, inaniter concupi-
B ſcit. Quid ſcilicet, quid per hoc aliud agitur, niſi vt nulla de actu probatio, nulla ſolicitudo de moribus, nulla ſit de vita diſcuſſio, ſed ille ſolummodo dignus, qui dare pretium ſuffecerit, æſtimetur? Ex qua re, ſi recti libraminis examinatione penſetur, dum improbe ad inanem gloriam locum feſtinat vtilitatis arripere, eo ipſo magis, quòd honorem quærit, indignus eſt. Sicut *Gra. 1. q. 6. c. 3.* autem is, qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouen- *Anſ. lib. 6. c. 79. Poly. li. 2. tit. 1.* dus: ſic, qui vltro ambit, vel importune ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Nam, qui ſic nititur ad altiora conſcendere, quid aliud agit niſi, vt creſcendo decreſcat, & aſcendendo exterius, interius ad profunda deſcendat? Itaque fratres chariſſimi, in ſacerdotibus ordinandis ſinceritas vigeat, ſit ſimplex ſine
C venalitate conſenſus, pura præferatur electio: vt ad ſumma ſacerdotij non ſuffragio venditorum prouectus, ſed Dei credatur eſſe iudicio. Nam quia graue omnino ſit facinus, Dei donum, vel precio comparare, vel vendere, euangelica eſt teſtis auctoritas. Templum enim Dominus, & Redemptor noſter in- *Matt. 21. a* greſſus, cathedras vendentium columbas euertit. Quid aliud eſt columbas vendere, niſi precium de manus impoſitione percipere, & ſanctum Spiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit, venundare? Quorum ſacerdotium ante Dei oculos cadere, cathedrarum vtique patenter euerſione ſignatum eſt: & tamen exerit adhuc nequitiæ prauitas vires ſuas. Nam cogit vendere,
D quos decepit, vt emerent. Et dum non attenditur, quod diuina voce præcipitur: Gratis accepiſtis, gratis date: agitur, vt creſcat, & geminata fiat in vno eo- *Matt. 10. a* demq. delicto condicio ementis, ſcilicet, & vendentis. Et cum liqueat hanc *Grat. 1. q. 1. cap. 13.* hæreſim ante omnes radice peſtifera ſurrepſiſſe, atque in ipſa ſua origine Apo- *Bur. lib. 1.* ſtolica eſſe deteſtatione damnatam: cur non cauetur, cur non præpeditur, *cap. 121.* quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc, vt fiat hæreticus, promouetur? Plerumque igitur aduerſarius animarum, dum non poteſt in his, quæ ad faciem ſunt praua, ſurripere, callida ſpecie quaſi pietatis iniecta, nititur ſupplantare: ſuadetq. forſitan debere ab habentibus accipi, vt ſit,
E quod poſſit non habentibus erogari, dummodo, vel ſic venena mortifera eleemoſynæ celata obumbratione transfundat. Nam nec venator feram, aut auem auceps deciperet, vel piſcem piſcator caperet, ſi aut ille laqueum in aperto proponeret, aut ille hamum eſca abſconditum non haberet. Omnino ergo metuenda, & cauenda eſt hoſtis aſtutia, ne quos aperta nequit tentatione ſubuertere, latente telo ſæuius valeat trucidare. Neque enim eleemoſyna reputan- *Grat. 1. q. 1. c. 28.* da eſt, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus accipitur: quia, qui hac intentione male accipit, vt quaſi bene diſpenſet, grauatur potius, quàm iuuatur. Eleemoſyna Redemptoris noſtri oculis illa placet, quæ de non illicitis rebus, & iniquitate congeritur, ſed quæ de rebus conceſſis, & bene acquiſitis

 impendi-

impenditur. Vnde etiam illud certum eſt, quia & ſi monaſteria, aut xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro ſacris ordinibus datur, conſtruatur, mercedi non proficit: quoniam dum peruerſus, & emptor honoris in locum tranſmittitur, & alios ad ſui ſimilitudinem ſub commodi datione conſtituit: plura male ordinando deſtruit, quàm ille poteſt ædificare, qui ab eo pecuniam ordinationis accepit. Ne ergo ſub obtentu eleemoſynæ cum peccato aliquid ſtudeamus accipere, aperte ſacra ſcriptura nos prohibet, dicens: Hoſtiæ impiorum abominabiles Domino, quæ offeruntur ex ſcelere. Quidquid enim in Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei iracundiam non placat, ſed irritat. Hinc rurſus ſcriptum eſt: Honora Dominum de tuis iuſtis laboribus. Qui ergo male tollit, vt quaſi bene præbeat: conſtat ſine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur: Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, ac ſi victimet filium in conſpectu patris. Quantus autem dolor patris ſit, perpendamus, ſi in eius conſpectu filius victimetur: & hinc facile cognoſcimus, quantum apud Deum dolor exaſperatur, quando ei ſacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinãdum eſt, dilectiſſimi fratres, ſub obtentu eleemoſynæ, peccata ſimoniacę hæreſis perpetrare. Nam aliud eſt, propter peccata eleemoſynas facere, aliud propter eleemoſynas peccata committere. Hoc quoque ad nos perueniſſe, non diſſimili dignum deteſtatione complectimur, quòd quidam deſiderio honoris inflammati, defunctis epiſcopis, tonſurantur, & fiunt repente ex laicis ſacerdotes, atque inuerecunde religioſi præpoſiti ducatum arripiunt, qui nec eſſe adhuc milites didicerunt. Quid putamus, quòd iſti ſubiectis præſtaturi ſunt, qui antequàm diſcipulatus limen attingant, tenere locum magiſterij non formidant? Qua de re neceſſe eſt, vt quamuis inculpati, quiſque ſit meriti, ante tamen per diſtinctos ordines eccleſiaſticis exerceatur officijs. Videat, quod imitetur: diſcat, quod doceat: informetur, quod teneat, vt poſtea non debeat errare, qui eligitur viam erranti demonſtrare. Diu ergo religioſa meditatione poliatur, vt placeat, & ſic lucerna ſuper candelabrum poſita luceat, vt aduerſa ventorum vis irruens conceptam eruditionis flammam non extinguat, ſed augeat. Nam cum ſcriptum ſit, vt prius, quis probetur, & ſic miniſtret: multo amplius ante probandus eſt, qui populi interceſſor aſſumitur, ne fiant cauſa ruinæ populis, ſacerdotes mali. Nulla igitur contra hoc excuſatio, nulla poteſt eſſe defenſio: quia cunctis liquido notum eſt, quæ ſit in huius rei diligentia ſancti egregij ſolicitudo doctoris, qui neophytum ad ordines vetat ſacros accedere. Sicut autem tunc neophytus dicebatur, qui initio in ſanctę fidei erat eruditione plantatus: ſic modo neophytus habendus eſt, qui repente in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores ſacros irrepſerit. Ordinate ergo ad ordines aſcendendum eſt. Nam caſum appetit, qui ad ſumma loci faſtigia, poſtpoſitis gradibus, per abrupta quærit aſcenſum. Et cum idem Apoſtolus doceat inter alia ſacri ordinis inſtituta diſcipulum, manum non eſſe cuiquam citius imponendam: quid hoc celerius, quidve præcipitatius, quàm, vt exoriatur a ſummitate principium, & ante quàm eſſe incipiat diſcipulus, ſit magiſter? Quiſquis igitur ſacerdotium nõ ad elationis pompam, ſed ad vtilitatem adipiſci deſiderat, prius vires ſuas cum eo, quod eſt ſubiturus, onere metiatur: vt & impar abſtineat, & ad id cum metu etiam, qui ſe ſufficere exiſtimat, accedat. Ab re autem non facimus, ſi ad argumentum rationabile, vſum rerum irrationabilium colligamus. Apta namque ædificationibus de ſiluis

Margin notes: Prou.21.d — Prou.3.b — Eccli.34.c — Grat.di.59.c.3. Poly.li.2.tit.1. Anſ.lib.6.c.32. — 1.Timot.3.c — Ibidem. — Grat. diſt.48. cap.2. Iuo p.5.c.131. Anſ.lib.6.c.26. — 1. Tim. 5.d

Section letters: A, B, C, D, E

A ſiluis ligna ſucciduntur: nec tamen adhuc viridibus ædificij pondus imponi-
tur, niſi eorum viriditatem multorum dierum mora ſiccauerit, & apta ad ne-
ceſſarium vſum effecerit. Quæ ſi obſeruantia forte negligitur, citius ſuperim-
poſita mole franguntur: & gignit ruinam, ad auxilium res prouiſa. Hinc ete-
nim medici, qui corporum curam gerunt, quædam adiutoria recenti adhuc
confectione formata indigenti non offerunt, ſed maturanda temporibus dere-
linquunt. Nam ſi immature, quis dederit, dubium non eſt, quia fit cauſa peri-
culi, res ſalutis. Diſcant itaque diſcant in officio ſuo ſacerdotes, quibus anima-
rum credita eſt cura, ſeruare, quod diuerſarum artium homines, docente ra-
B tione, cuſtodiunt: & a præcipiti ſe ambitione, ſi non metu, ſaltem pudore, con-
tineant. Sed ne forſan adhuc prauæ ſe conſuetudinis, quiſquam velit obiectu
defendere, fraternitatis tuæ diſcretio, rationis eos fræno coerceat, & labi in il-
licitis non permittat: quia, quidquid vltione dignum eſt, non ad imitationis,
ſed potius ad exemplum debet correptionis adduci. Et poſt pauca.

De his itaque, quæ ſuperius dicta ſunt, fraternitatem veſtram, auctore Deo, iij.
volumus ſynodum congregare: atque in ea Reuerendiſſimo fratre noſtro Are- *Reg. lib. 7. ep. 110. & 111.*
gio epiſcopo, & dilectiſſimo filio noſtro Cyriaco Abbate mediantibus, om-
nia, quæ ſanctis canonibus, ſicut prædiximus, ſunt aduerſa, diſtricte ſub
anathematis impoſitione damnentur: ideſt, vt nullus pro adipiſcendis eccle-
C ſiaſticis ordinibus dare aliquod commodum præſumat, vel pro datis accipe-
re: neque ex laico habitu, quiſquam repente audeat ad locum ſacri regiminis
peruenire: neque, vt aliæ mulieres cum ſacerdotibus habitent, niſi, quæ ſa-
cris canonibus ſunt permiſſæ.

Has peſtiferas hæreſes cernens prudentiſſimus doctor Gregorius, per ſacer- iiij.
dotum conniuentiam, ſiue taciturnitatem magis magiſq. diffuſis muneribus, *Reg. lib. 7. ep. 110.*
quaſi peſtifer cancer, non ſolum infirma poſſe corrodere, verum etiam fortia
membra mucrone pulcherrimarum rerum corrumpere, diuino zelo commo-
tus, Victori epiſcopo generalem ſententiam protulit, dicens: Quiſquis ad hoc
D facinus, videlicet ſimoniæ, ac neophytorum hæreſim emendandam, officij ſui
conſideratione vehementer non arſerit: cum ipſo ſe habere non dubitet por-
tionem, a quo prius hoc piaculare flagitium ſumpſit exordium.

Cum vero quoſdam cognoſceret, ad euitanda ſimoniacæ hæreſis crimina, v.
peſtiferæ negociationis munera paſtellaticum callide vocitare, ac huiuſmodi *In ſyn. Ro. c. 4. Reg. li. 4. ep. 55. Grat. diſt. 100. cap. 3.*
mutato nomine, ſuæ cupiditatis auaritiam velle contegere, prudentiſſimus do-
ctor Gregorius ſententiam, quam in primordio ſui pontificatus coram ſyno-
do promulgauerat, iterato protulit, dicens: Antiquam patrum regulam ſe-
quens, nulli vmquam de ordinationibus accipiendum eſſe conſtituo: neque
ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam noua
E per ambitionem ſimulatio inuenit, appellatione paſtelli. Quia enim in ordi-
nando epiſcopo pontifex manum imponit, euangelij vero lectionem mini-
ſter legit, confirmationis autem eius epiſtolam notarius excipit: ſicut pontifi-
cem non decet manum, quam imponit, vendere: ita miniſter, vel notarius
non debet in ordinatione eius vocem ſuam, vel calamum venundare. Pro
ordinatione ergo, vel pallio, ſeu chartis atque paſtellis eundem, qui ordinan-
dus eſt, vel ordinatur, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis re-
bus ſiquis hinc aliquid commodi appellatione exigere, vel petere forte præ-
ſumpſerit, in diſtricto Dei omnipotentis examine reatui ſubiacebit.

Item

Reg.li.4.ep.55. Grat. diſt.100. cap.3.

Item Ioanni, epiſcopo Corinthiorum, poſt multa: Nouit, inquit, frater- A
nitas veſtra, quia prius pallium, niſi dato commodo, non dabatur. Quod quo-
niam incongruum erat, facto concilio ante corpus beati Petri Apoſtolorum
principis, tam de hoc, quàm de ordinationibus, aliquid accipere ſub diſtricta
interdictione vetuimus. Oportet ergo, vt neque per commodum, neque per
gratiam, aut quorundam ſupplicationem aliquos ad ſacros ordines conſen-
tiatis, vel permittatis adduci.

vj. Sed aſtuta turpiſſimæ cupiditatis iniquitas non ſufferens tantis ſe commo-
dis, licet turpiſſimis, imò periculoſiſſimis, anguſtari, commentum ſatis artificio-
ſum reperit: quo ſcilicet illos ſacerdotio ſublimaret, qui ſibi poſt conſecratio- B
nem tanto ſubiectiores eſſe debuiſſent, quantò non diuino, quin potius hu-
mano iudicio ſe fuiſſe promotos, ipſi proculdubio reputarent. Quapropter
omnipotentis Dei præco Gregorius in euangeliorum tractatibus, vt ſcilicet,
frequentius legi, vel audiri potuiſſet, diſputat, inquiens: Sunt nonnulli, qui
quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros
ordines pro humana gratia largiuntur: atque de largitate eadem, laudis ſolum-
modo retributionem quærunt. Hi nimirum, quod gratis acceperunt, gratis
non tribuunt: quia de impenſo officio ſanctitatis, expetunt nummum fauoris.

Hom.4. ſ Euãg. in fin. Grat. 1. q. 1. c.114. Iuo p.5. c.86. Pann.lib. 3. cap.121. Bur.li.1.c.113. Anſ lib.6.c.83.

Iſa. 33.c

Vnde bene, cum iuſtum virum deſcriberet, Propheta ait: Qui excutit manus
ſuas ab omni munere. Neque enim dixit: Qui excutit manus ſuas a munere, C
ſed adiunxit, ab omni: quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus a ma-
nu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obſequio eſt ſubiectio indebite
impenſa: munus a manu, pecunia: munus a lingua, fauor. Qui ergo ſacros or-
dines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus
non ſolum nullam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit.

vij. Hæ ſunt Gregorij ſuper ſimoniacis, & illicitis ordinationibus doctiſſimi

S.Ant. ſ chron. li.2.c.3. tit.12.

Papæ ſententiæ, quas ipſe ſummo cultu ſeruaſſe docetur, in eo, quòd ab ipſo
ſuæ conſecrationis exordio per omnem diœceſim ſuam, epiſcopos, vndecum-
que meliores inuenire potuit, ſtudioſiſſime ordinauit. Et ſi quando neceſſitas D
ordinandi ſacerdotis obrepſit: neque Cardinales Eccleſiæ ſuæ, neque mona-
chos monaſterij ſui penitus excuſauit, quo minus illis Eccleſiam regendam
committeret, qui exemplis, & verbis pariter illam ædificare melius potuiſſent.
Nam, vt pauca de multis contingam, ex Presbyteris Cardinalibus Eccleſiæ ſuæ
conſecrauit epiſcopos, Bonifacium Rhegij, Habentium Peruſij, & Donum
Meſſanæ Siciliæ. Ex ſubdiaconibus vero Glorioſum Hoſtiæ, Fauſtum Capuæ,
Petrum Trecis, & Caſtorium Arimini. At vero ex monachis monaſterij ſui,
Marinianum Rauennæ, Maximianum Syracuſis, & Sabinum Callipoli præſu-
les ordinauit. Sed & Auguſtinum penes Anglos a Galliarum epiſcopis ordina-
ri præcepit. Per quem nihilominus ad epiſcopatum in eadem gente monachi E
eiuſdem patris, tempore diuerſo, prouecti ſunt: Mellitus, Iuſtus, Laurentius,
& Paulinus. Solis diaconibus Apoſtolicæ ſedis ſuper hac quodam modo parte
parcebat: quorum cum decem & nouem plenitudine redundaret, ipſe Boni-
facium, Florentium, & Epiphanium conſecrauit. Nec quemquam eorum ab
officio, niſi Laurentium archidiaconum pro ſuperbia reliquisq. criminibus,
in baſilica Lateranenſi, quæ dicitur aurea, vbi mox Honoratum archidiaco-
num conſtituit, ſequeſtrauit.

viij.

S.Ant. ſ chron. p.2.c.3. tit.12.

Cumque Gregorius percepta occaſione ſuæ Eccleſiæ Cardinales, ſi tamen
conſenti-

A conſentirent ſatis voluntarie proueheret: neminem prorſus, quantacumque
neceſſitate coactus, violenter promouere certabat: ne, ſub huiuſmodi occaſio-
ne, quemquam eliminando deponere videretur. Vnde Scholaſtico Iudici
Campaniæ ſcribens, ait: Dum de Neapolitanæ ciuitatis cura deſtitutæ ſacerdo-
tis ſolatio vehementius angeremur, ſuperuenientes præſentium latores cum
decreto in Florentium ſubdiaconum noſtrum confecto, aliquid nobis in tan- Reg. li. 2. ep. 15. ind. 11.
to cogitationis pondere releuationis inuenerant: ſed, dum præfatus ſubdia-
conus noſter refugiens ciuitatem ipſam, ordinationem ſuam lacrymabiliter
euitaſſet: quaſi ex maiori quadam deſperatione, noſtram cognoſcite creuiſſe
mæſtitiam. Atque ideo ſalutantes, hortamur magnitudinem veſtram, vt con-
B uocantes priores, vel populum ciuitatis, de electione alterius cogitetis, qui
dignus poſſit cum Dei ſolatio ad ſacerdotium promoueri. In quo decreto ſol-
lemniter facto, atque ad hanc vrbem tranſmiſſo, ordinatio illic tandem, Chri-
ſto auxiliante, proueniat.

Ab alijs quoque violenter promotos, in gradus priſtinos reuocabat. Vn- ix.
de Antonio ſubdiacono ſcribens, ait: Honoratus archidiaconus eccleſiæ Salo- Reg. li. 2. ep. 16. ind. 16.
nitanę a ſanctæ memoriæ deceſſore meo, miſſa ſupplicatione, popoſcerat, vt ab Grat. diſt. 74.
antiſtite ſuo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinem, contra morem, nul- cap. 8. Anſ. lib. 7. c. 75.
latenus cogeretur. Hoc enim fieri ſibi non prouehendi gratia, ſed cauſa ingra-
C titudinis perhibebat. Pro qua re tunc iam ſanctæ memoriæ deceſſor noſter,
ſcriptis ſuis Natali fratri, coepiſcopoq. noſtro interdixerat, ne prædictum Ho-
noratum archidiaconum inuitum proueheret, neve dolorem conceptæ in-
gratitudinis diutius in corde retineret. Cumq. & a nobis hæc eidem ſummo-
pere fuerint interdicta: non ſolum mandata Dei negligens, ſed & ſcripta no-
ſtra contemnens, præfatum archidiaconum, quaſi ad fortiorem honorem pro-
uehens, conatus eſt arte callida degradare. Vnde actum eſt, vt eo de archidia-
conatus loco ſummoto, alium accerſiret, qui eius obtemperare moribus po-
tuiſſet. Quem Honoratum archidiaconum, arbitramur, antiſtiti ſuo aliunde
D diſplicere non potuiſſe, niſi, quòd eum vaſa ſacra ſuis dare parentibus prohi-
bebat. Quam cauſam ſubtili voluimus, & tunc ſanctæ memoriæ deceſſor meus
& nunc ego, indagatione diſcutere. Sed ipſe ſuorum actuum conſcius, perſo-
nam ad iudicium poſtpoſuit deſtinare. Proinde experientiam tuam præſentis
præcepti auctoritate duximus fulciendam, quatenus conueniens in Salonem,
Natalem fratrem, coepiſcopumq. noſtrum ſaltem tot ſcriptis admonitum ſtu-
deat adhortari, vt ſupra memoratum archidiaconum in ſuo ſtatim loco ſuſci-
piat. Quod ſi hoc facere contumaciter, vt conſueuit, forte diſtulerit, vſum ei
pall j, qui ab hac ſede conceſſus eſt, ex auctoritate ſedis Apoſtolicæ contradi-
cito. Quem ſi, etiam amiſſo pallio, adhuc in eadem perſeuerare pertinacia, per-
E ſpexeris, Dominici quoque corporis, ac ſanguinis eundem antiſtitem partici-
patione priuabis. Eum vero, qui contra iuſtitiæ regulam ad locum alterius pro- Grat. 7. q. 1. cap. 11.
uehi cōſenſit, ab eiuſdem archidiaconatus honore deponi præcipimus: quem, Iuo p. 5. c. 357.
ſi vlterius in loco eodem miniſtrare præſumpſerit, communionis ſacræ parti- & p. 6. c. 342.
cipatione priuabis. Æquum enim eſt, vt aſperos de iuſtitia ſentiat, quos erga ſe Ep. ſup.
poſitos in charitate contempſit. Reſtituto ergo loco ſuo Honorato archidiaco-
no, inſtructam perſonam ſupradictus antiſtes, te compellente, dirigat, quæ in-
tentionem eius eſſe, vel fuiſſe iuſtam ſuis nobis allegationibus poſſit oſtēdere.
Sed & eundem archidiaconum ad nos venire præcipimus, vt quidquid iuſtum,
quidquid

quidquid omnipotenti Deo placitum fuerit, cognitis aſſertionibus partium, A decernamus. Nos enim nullum pro perſonali amore defendimus, ſed auctore Deo, normam iuſtitiæ, poſtpoſita cuiuſlibet acceptione perſonæ, ſeruamus.

Reg.li.2, ep.32, cap.71. Item Honorato Salonitano, iam ex presbytero in diaconatum reducto: Dudum quidem deceſſoris noſtri noſtraq. præceptio ad dilectionem tuam cucurrerat, in qua, & de obiectis tibi calumnioſe capitulis fueras abſolutus, & in tui gradus ordinem ſine aliqua inſtituimus altercatione reſtitui. Sed quia rurſus ante non multum temporis ſpatium, ad Romanam ciuitatem veniens, de quibuſdam illic actis incongrue, & de ſacrorum es conqueſtus alienatione vaſorum: atque, dum pro hac re, quæ tuis obiectionibus reſpondere potuiſſet, ſuſtineremus in hac ciuitate perſonas, Natalis epiſcopus tuus, de hac luce B migrauit: neceſſarium iudicauimus eaſdem præceptiones tam deceſſoris noſtri, quàm noſtras, quas dudum, vt dictum eſt, pro tua abſolutione tranſmiſimus, præſentibus deinceps apicibus confirmare. Quamobrem a cunctis tibi obiectis capitulis te plenius abſoluentes, in tui te ordinis gradu ſine aliqua volumus altercatione permanere: vt nihil tibi penitus mota a præfato viro, quæſtio, qualibet occaſione præiudicet.

Reg.li.2, ep.32, cap.91. Item eidem in alia epiſtola poſt multa: Sed etiam nunc dico, aut eaſdem perſonas, videlicet Ioannem Chalcedonenſem, & Athanaſium Iſaurios preſbyteros in ſuis ordinibus ſuſcipe, eisq. quietem præbe: aut, ſi hoc fortaſſe no- C lueris, omni altercatione poſtpoſita, de eorum cauſa ſtatuta maiorum, aut canonum terminos cuſtodi. Sin vero, nos quidem inferre rixam nolumus: ſed tamen venientem a vobis non deuitamus. Quid autem de epiſcopis, qui verPoly.li.5.tit.9. beribus timeri volunt, canones dicant, bene fraternitas veſtra nouit. Paſto-2.Tim.4.a res etenim facti ſumus, non percuſſores. Et egregius prædicator, dixit: Argue, obſecra, increpa cum omni patientia, & doctrina. Noua vero, atque inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.

x. Item Cardinales violenter in Parochijs ordinatos forenſibus, in priſtinum cardinem Gregorius reuocabat. Quapropter Ioanni, epiſcopo Syracuſano D Reg. lib. 11. ep.34. ſcribens ait: Quorumdam ad nos relatione peruenit, Coſmam, qui ex monacho monaſterij ſanctæ Luciæ, a deceſſore tuo memorandæ memoriæ Maximiano in eccleſia Syracuſana ſubdiaconus factus, atque a te poſtea in poſſeſſione, quæ Iuliana vocatur, presbyter dicitur ordinatus, ita nimia triſtitia, & loci qualitate vehementer afflictum, vt vitam ſibi pœnam exiſtimet, & contriſtationis ſuæ, fugam, quærat auxilium. Et ideo, quia tales erga ſubiectos noſtros debemus exiſtere, quales nos, ſi ſubiecti fuiſſemus, noſtros volueramus eſſe præpoſitos: magnæ benignitatis eſt, ſi eum in eccleſiam, vbi ſubdiaconatus eſt functus officio, ſanctitas tua reducere, atque illic presbyterum ſtuduerit conſtituere Cardinalem. Quod & facere, quantum arbitramur, debes, ſi ni- E hil eſt, quod iuſte contra ipſum animum tuum exaſperet. Si vero aliqua culpa eſt, ſuis nobis hoc epiſtolis fraternitas tua, vt ſcire poſſimus, inſinuet.

xj. Quanta curioſitate Gregorius idoneos quoſque ad regimen deſtitutarum, quæſierit plebium, breuiter indicabo: vt tantus vir non ſolum doctrinis, quin, & operibus verus paterfamilias fuiſſe gregis Dominici probabiliter colReg.li.2 ep.18. cap.18, ind.10. ligatur. Ait enim in epiſtola Maximiano Syracuſano epiſcopo: Felix vir conſularis præſentium lator, edocuit nos, eſſe quendam in illis partibus presbyterum, qui ad epiſcopatus ordinem prouehi probatæ vitæ merito dignus appareat. Hunc

A reat. Hunc ergo fraternitas tua coram ſe deduci faciat: cumq. ſicut certus
ſum, propter animæ periculum diligenter examinet. Quem ſi ad hunc proue-
hi gradum dignum eſſe perſpexerit, ad nos ſtudeat deſtinare, vt eum, Do-
mino diſponente, loco, cui præuiderimus, poſſimus ordinare paſtorem. Item
Cypriano diacono: Amariſſimas dilectionis tuæ epiſtolas de domini Maximia- Reg.li.4.ep.19. cap.61.
ni obitu, menſe Nouembri ſuſcepi. Et quidem ille ad præmia deſiderata per-
uenit: ſed infelix populus Syracuſanæ ciuitatis lugendus eſt, qui paſtorem ta-
lem diu habere non meruit. Proinde dilectio tua ſolicitudinem gerat, vt in ea-
dem eccleſia talis debeat ad ordinandum eligi, qui poſt domnum Maximia-
num, eiuſdem regiminis locum non indignus videatur, aut immeritus ſortiri.
B Et quidem credo, quòd Traianum presbyterum maxima pars eligat, qui, vt di-
citur, bonæ mentis eſt: ſed, quantum ſuſpicor, ad regendum locum illum ido-
neus non eſt. Tamen, ſi melior inueniri non valet, & ipſe nullis criminibus
tenetur inuolutus, condeſcendi ad eum, cogente nimia neceſſitate, poteſt. Si
autem mea voluntas ad hanc electionem quæritur, tibi ſecreto indico, quod
volo: quia nullus mihi in eadem eccleſia, poſt domnum Maximianum, tam di-
gnus videtur, quàm Ioannes archidiaconus Catinenſis eccleſiæ. Qui, ſi fieri
poteſt, vt eligatur, credo, quòd apta valde perſona inueniatur. Sed ipſe quo-
que prius de criminibus, quæ impedire poſſunt, a te ſecreto requirendus eſt:
C a quibus, ſi liber inuentus fuerit, eligi iure poteſt. Quod ſi factum fuerit, etiam
frater, & coepiſcopus noſter, Leo ei ceſſionem præſtare debebit, vt liber ad
ordinandum valeat inueniri. Item Clementinæ patriciæ: Amandum presby- Reg.li.8.ep.17.
terum a Surrentinis ad epiſcopatum glorioſa filia electum eſſe cognoſcas:
Quem quia huc ſcripſimus debere tranſmitti, contriſtari de eius abſentia non
debetis: quia nec abſcedere creditur, qui mente vobiſcum eſt. Et quoniam
paſtorem quærentibus, is, qui vobis olim placuit, gratus eſt: omnipoten-
tem Deum benedicentes, Chriſtiana magis in hoc deuotione gaudete. Et vt
ad nos celerius alijs profuturus venire debeat, hilariter ſtudete: quia ſinceræ
D charitatis eſt exultare; quando is, qui diligitur, ad hoc vocatur, vt creſcat.
Item Paſſiuo epiſcopo: Bene nouit fraternitas veſtra, quàm longo tempore Reg.lib.10. ep.13. Grat. diſt.61. cap.18.
Aprutium paſtorali ſit ſolicitudine deſtitutum. Vbi diu quæſiuimus, quis ordi-
nari debuiſſet, & nequaquam potuimus inuenire. Sed quia opportunus mihi
in moribus ſuis, in pſalmodiæ ſtudio, in amore orationis valde laudatus, reli-
gioſam vitam omni modo agere dicitur: hunc volumus, vt fraternitas veſtra
ad ſe faciat venire, & de anima ſua admoneat, quatenus in bonis ſtudijs cre-
ſcat: & ſi nulla ei crimina, quæ per legis ſacræ regulam morte multata ſunt,
obuiant, tunc hortandus eſt, vt vel monachus, vel a vobis ſubdiaconus fiat: &
poſt aliquantum temporis, ſi Deo placuerit, ipſe ad paſtoralem curam debeat
E promoueri. Item Venantio patricio Panhormitano petenti ſibi quēdam preſ- Reg.lib.11. ep.14.in med.
byterum epiſcopum conſecrari, reſcribit inter cetera, dicens: Hunc presby-
terum dare omnino nobis excellentia veſtra ſciat eſſe difficile: quia perſonarũ
nos neceſſitas, ad ordinanda alia loca paſtoribus deſtituta, non leuis anguſtat.
Sed quia neceſſitate ordinandarum ſe anguſtatum meminit perſonarum: ne
indiſcuſſe quemquam promouiſſe putetur, vno exemplo videtur eſſe docen-
dum. Ait enim in epiſtola Ioanni epiſcopo: Ne incauta eorum ordinatio, qui Reg.li.12.ep.6. Grat. diſt. 55. cap.1.
ad epiſcopatum eliguntur, valeat prouenire, vigilanti de eorum perſonis eſt
ſolicitudine requirendum. Indicatum ſiquidem nobis eſt, Florentium archi-
diaconum

Reg.li.12.ep.6. Grat. diſt.85. c.1. Archid. diaconum eccleſiæ Anconitanæ, qui ad epiſcopatum electus fuerat, ſcripturæ quidem ſacræ ſcientiam habere, ſed ita ætatis eſſe ſenio iam confectum, vt ad regiminis officium non poſſit aſſurgere, adijcientes etiam ita illum tenacem exiſtere, vt in domum eius amicus ad charitatem, numquam introeat. Ruſticus autem, diaconus eiuſdem eccleſiæ, qui ſimiliter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur, ſed, quantum aſſeritur, pſalmos ignorat. Florentinum vero, diaconum eccleſiæ Rauennatis, qui electus ab omnibus memoratur, ſolicitum eſſe nouimus, ſed qualis ſit interius, omnino neſcimus. Ideoque fraternitas tua, vna cum fratre, & coepiſcopo noſtro Armenio ſuprafcriptæ Anconitanæ eccleſiæ viſitatore illuc feſtinet accedere, & diligenter de vita ac moribus ſingulorum requirere: vel ſi de nullo ſibi ſunt crimine conſcij, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum eſt, ſi hoc, quod de præfato archidiacono dictum eſt, quia numquam amicus domum eius ingreſſus eſt, ſi ita ſe veritas habeat: & vtrum ex neceſſitate, an ex tenacia talis ſit: aut ſi ita ſenex eſt, vt ad regendum non poſſit aſſurgere: vel ſi tactis ſacroſanctis euangelijs, ſicut nobis nunciatum eſt, iuſiurandum præbuit, numquam ſe ad epiſcopatum accedere. Sed & de Ruſtico diacono, quantos pſalmos minus teneat, ſcrutandum eſt. Florentino autem diacono Rauennati ſi nullum, ſicut diximus, crimen eſt, quod obſiſtat, apud epiſcopum eius agi neceſſe eſt, vt ei debeat ceſſionem concedere: non tamen ex noſtro mandato, vel dicto, ne contra ſuam voluntatem eum concedere videatur. A B C

xiij. Et quidem Gregorius, prudenter cognoſcens totum corpus Eccleſiæ tam per bonos epiſcopos feliciter ſtare, quàm per malos infeliciter cadere: non ſolum diuerſarum gentium diuerſi ordinis clericos, verum etiam vacantes epiſcopos in ſuæ diœceſeos epiſcopatus inuitabat. Vnde Sebaſtiano, Smyrnenſi epiſcopo inter cetera ſcribit, dicens: Debitum ſalutationis alloquium ſoluens, indico, quòd ad me Bonifacio Defenſore referente, peruenerit: quia vir ſanctiſſimus frater noſter, dominus Anaſtaſius, Patriarcha in vna ſuarum ciuitatum regendam vobis eccleſiam committere voluit, & conſentire noluiſtis. Quem ſenſum, & ſapientiam veſtram valde ego libenter amplexus ſum, & laudaui vehementer: & vos felices, me infelicem eſſe deputaui, qui tali hoc tempore regimen Eccleſiæ ſuſcipere conſenſi. Si tamen animus veſter fortaſſis fratribus condeſcendendo, & miſericordiæ operibus intentus, ad hoc vmquam conſentire decreuerit, peto, vt amori meo alium minime præponatis. Sunt enim in Sicilia inſula eccleſiæ vacantes epiſcopis: & ſi vobis placet, auctore Deo, Eccleſiam regere, iuxta beati Petri Apoſtoli limina, cum eius adiutorio melius poteſtis. Si vero non placet, feliciter ſtate, & pro nobis infelicibus exorate. (Reg.li.4.ep.35.) D

xiiij. Interea Gregorius locis munitis, epiſcopis conſtitutis, diſſipatas eccleſias adunabat. Quapropter Bagandæ, Formienſi epiſcopo ſcribit, dicens: Et temporis neceſſitas nos perurget, & imminutio perſonatum exigit, vt deſtitutis eccleſijs, ſalubri, ac prouida debeamus diſpoſitione ſuccurrere. Et ideo quoniam eccleſiam Minturnenſem funditus tam cleri, quàm plebis deſtitutam deſolatione cognouimus: tuamq. pro ea petitionem, quatenus Formianæ eccleſiæ, in qua beati Eraſmi corpus requieſcit, cuiq. fraternitas tua præſidet, adiungi debeat, piam eſſe ac iuſtiſſimam prouidentes: neceſſarium duximus, conſulentes tam deſolationi loci illius, quàm tuæ eccleſiæ paupertati, reditus ſupradictæ (Reg.lib.1.ep.8. Iuo p.3.c.39.) E

A prædictæ eccleſiæ Minturnenſis, vel quidquid ei antiquo modernoq. iure, vel priuilegio potuit, poteſtve qualibet ratione competere: ad tuæ eccleſiæ ius poteſtatemq. hac præcepti noſtri auctoritate migrare, vt a præſenti tempore ſicuti de propria eccleſia debeas cogitare, eiq. competentia, tua prouiſione diſponere, quatenus deinceps, quod perire hucuſque potuit, pauperum eccleſiæ tuæ vtilitatibus cleriq. proficiat.

Item Benenato epiſcopo: Et temporis, qualitas, & vicinitas nos locorum inuitat, vt Cumanam atque Miſenatium vnire debeamus eccleſias: quoniam hæ non longo a ſe itineris interuallo ſeiunctæ ſunt: nec, peccatis facientibus, tanta populi multitudo eſt, vt ſingulos, ſicut olim fuit, habere debeant ſa- B cerdotes. Quia igitur Cumani caſtri ſacerdos vitæ huius curſum expleuit, vtrasque nos eccleſias præſentis auctoritatis pagina vniſſe, tibiq. commiſiſſe cognoſce: propriumq. vtrarumque eccleſiarum ſcito te eſſe Pontificem: & quæcumque tibi de earum patrimonio, vel cleri ordinatione promotioneve iuxta canonum ſtatuta viſa fuerint, ordinare atque diſponere habebis, vt proprius reuera ſacerdos, liberam ex noſtræ auctoritatis conſenſu atque per miſſione licentiam. Vbi vero commodius, aut vtilius eſſe proſpexeris, habitato: ita ſane, vt alteram eccleſiam, a qua corporaliter ad præſens abſens es, ſolicita prouidentiq. cura diſponas, quatenus diuina illic myſteria ſollemniter, au- C xiliante Domino, peragantur. Fraternitas ergo tua tanto in adhortationibus lucrandisq. animabus ſolicitiore cura ſemper inuigilet, quanto ſe vnitarum eccleſiarum gubernationis onera ſuſcepiſſe cognoſcit.

XV. Reg. li. 2. ep. 31. c. 31. ind. 10. Grat. 10. q. 1. c. 48. Anſ. li. 6. c. 108. Poly. lib. 3. tit. 30.

At vero ciuitatum deſolatarum Pontifices Gregorius vacantibus ciuitatibus incardinare curabat. Vnde Martino, epiſcopo Corſicæ inter cætera ſcribens: Quoniam, inquit, eccleſia Tamitana, in qua dudum fuerat honore ſacerdotali tua fraternitas decorata, ita eſt, delictis facientibus, hoſtili feritate occupata, & diruta, vt illuc vlterius ſpes remeandi nulla remanſerit: in eccleſia te Alerienſi, quæ iam diu eſt Pontificis auxilio deſtituta, Cardinalem ſe- D cundum petitionis tuæ modum hac auctoritate conſtituimus, ſine dubio ſacerdotem. Ita ergo ſtudio vigilanti cum Dei amore, ſecundum canonum præcepta cuncta diſpone, & ordina, vt, & fraternitas tua ſuis deſiderijs ſe gaudeat eſſe potitam, & eccleſia Dei alterno gaudio repleatur, Cardinalem te ſuſcepiſſe Pontificem. Item Ioanni, epiſcopo Squillaceno: Paſtoralis officij cura nos admonet, deſtitutis eccleſijs proprios conſtituere ſacerdotes, qui gregem Dominicum paſtorali debant ſolicitudine gubernare. Propterea te Ioannem, ab hoſtibus captiuatum Liſitanæ ciuitatis epiſcopum in Squillacena Cardinalem neceſſe duximus conſtituere ſacerdotem: vt ſuſceptam ſemel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas. Et licet a tua, hoſte imminente, E depulſus ſis, aliam, quæ paſtore vacat, debeas eccleſiam gubernare: ita tamen, vt ſi ciuitatem hoſtibus liberam effici, & Domino protegente, ad priorem ſtatum contigerit, reuocari: in eam, in qua prius ordinatus es, eccleſiam reuertaris. Si autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur, in hac, in qua a nobis ordinatus es, debeas eccleſia permanere. Item Ioanni epiſcopo Vellitrano. Poſtquam hoſtilis impietas diuerſarum ciuitatum, ita peccatis facientibus, deſolauit eccleſias, vt reparandi eas ſpes nulla, populo deficiente, remanſerit: maiori valde cura conſtringimur, ne defunctis earum ſacerdotibus, reliquiæ plebis, nullo paſtoris moderamine gubernante, per deuia fidei, hoſtis

Reg. li. 1. ep. 77.

Reg. li. 2. ep. 25. c. 25. ind. 10.

Reg. li. 2. ep. 11. ind. 10.

callidi rapiantur, quod abſit, inuidia. Huius ergo rei ſolicitudine ſæpe commoniti, hoc noſtro ſedit cordi conſilium, vt vicinis eas mandaremus pontificibus gubernandas. Ideoq. fraternitati tuæ curam gubernationemq. trium Tabernenſium eccleſiarum præuidimus committendam, quam tuæ eccleſiæ aggregari vniriq. neceſſe eſt: quatenus vtrarumque eccleſiarum ſacerdos, & rector, Chriſto adiutore, poſſis exiſtere: & quæcumque tibi de eius patrimonio, vel cleri ordinatione ſeu promotione, vigilanti, ac canonica viſa fuerint cura diſponere, quippe, vt pontifex proprius liberam habebis ex præſenti noſtra permiſſione licentiam. Item Gratioſo Numentano Epiſcopo curam gubernationemq. ſancti Anthemij eccleſiæ, in Curium Sabinorum territorio conſtitutæ incardinando coniunxit. Item Agnello epiſcopo Fundano poſt aliqua: Quoniam propter cladem hoſtilitatis, nec in ciuitate, nec in eccleſia tua eſt cuiquam habitandi licentia: ideo te auctoritate noſtra Terracinenſis eccleſiæ Cardinalem conſtituimus ſacerdotem. Et poſt pauca. Illud quoque fraternitatem tuam ſcire neceſſe eſt, quoniam ſic te prædictæ Terracinenſis eccleſiæ Cardinalem eſſe conſtituimus ſacerdotem, vt, & Fundenſis eccleſiæ, Pontifex eſſe non deſinas, nec curam gubernationemq. eius prætereas.

A B

Reg. li. 2. ep. 20. c. 39.

Reg. li. 2. ep. 13. c. 32.

xvj. Sed & expulſos epiſcopos, quos tam cito Gregorius, vel incardinare non poterat, vel quorum reditum ad ſedes proprias contingere poſſe ſperabat, alijs epiſcopis, qui tunc videlicet in locis ſuis degebant, interim pro ſuſtentatione, ac ſtipendijs præſentis vitæ iungebat, generaliter, dicens: Fratres, & coepiſcopos noſtros, quos & captiuitatis diuerſarumq. neceſſitatum anguſtiæ comprimunt, ſtudete conſolandos, conuiuandosq. vobiſcum in eccleſiaſticis ſuſtentationibus libenter ſuſcipere: non quidem, vt per communionem epiſcopalis throni dignitas diuidatur, ſed, vt ab eccleſia iuxta poſſibilitatem ſufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in veſtris eccleſijs auctoritatem tribuimus, ſed tantum veſtris ſolatijs eos contineri ſummopere hortamur. C D

xvij. Loca quoque ſedium prudentiſſimus Pontifex accepta iuſta occaſione mutabat. Vnde Ioanni epiſcopo Vellitrano ſcribit, dicens: Temporis qualitas admonet, epiſcoporum ſedes antiquitus certis ciuitatibus conſtitutus, ad alia, quæ ſecuriora putamus eiuſdem diœceſis loca tranſponere, quo, & habitatores nunc degere, & barbaricum poſſint periculum facilius declinare. Propterea te Ioannem fratrem coepiſcopumq. noſtrum Vellitrenſis ciuitatis, ſedemq. tuam in loco, qui appellatur Arenata, ad ſanctum Andream Apoſtolum, præcipimus exinde tranſmigrare: quatenus, & ab hoſtilitatis incurſu liberior exiſtere valeas: & illic conſuetudine ſollemnium, feſta diſponas. E

Grat. 7. q. 1. c. 44.
Anſ. lib. 6. c. 98.
Reg. li. 2. ep. 11.
Bur. lib. 3. c. 89.
Iuo p. 3. c. 179.
Pann. li. 2. c. 37.

xviij. Et notandum, quòd Gregorius licet monaſteria, & epiſcopatus vnierit, atque vacantes epiſcopos vacantibus ciuitatibus incardinare ſtuduerit, numquam tamen epiſcopum ab integritate ſuæ eccleſiæ, vel ipſe in aliam commutauit, vel ſub quacumque occaſione migrare conſenſit. Nam poſtquam Demetrium Neapolitanum epiſcopum ſuper criminibus manifeſtis depoſuit: cum ab eiſdem Neapolitanis incardinari ſibi Paulum Nepeſinum epiſcopum magnopere quæreretur: diſcretiſſimus pontifex viſitatione ciuitatis Nepeſinæ Ioanni Epiſcopo delegata, eundem quidem Paulum viſitatorem illis tribuit:

Cardina-

A Cardinalem vero conſtituere tam primo diſpenſatorie diſtulit, quàm poſtea penitus recuſauit. Cui poſtmodum licentiam reuertendi ad ſuam diœceſim concedens, centum ſolidos de Neapolitana eccleſia, & vnum puerulum orphanum, qualem ipſe de familia eiuſdem eccleſiæ voluiſſet, dari præcepit.

Aliarum parochiarum clericos ſibi & alijs, diſcretiſſimus Pontifex diſcretiſſime incardinare curabat. Quapropter Heliæ, presbytero, & abbati prouinciæ Iſauriæ poſt aliqua ſcribens: Filium, inquit, veſtrum Epiphanium mandaſtis, vt ad ſacrum ordinem prouehere deberemus, vobiſq. retranſmittere. Sed in vno vos audiuimus, in altero vero audire minime potuimus. Diaconus quidem factus eſt: ſed quiſquis ſemel in hac eccleſia ſacrum ordinem acceperit, egrediendi ex ea vlterius licentiam non habet. Si ergo videre vos non potui, hac ex re conſolationem habeo, quia in filio veſtro requieſco. xix. *Reg.li.4.ep.30. c.74.* B

Item Maximiano, epiſcopo Syracuſano: Præſentium lator, Felix diaconus, cum nullatenus in hæreticorum dogma lapſus ſit, nec a catholica fide diſceſſerit, prauis illectus aduerſus Conſtantinopolitanam ſynodum ſuſpicionibus, in Iſtricorum ſe ſeparatione remouerat. Qui cum Romam veniſſet, recepta a nobis, iuuante Domino, ratione, exceſſum ſuum recepta Dominici corporis communione correxit. Quia ergo, vt dictum eſt, non in hæreſim incidit, ſed a ſacris generalis Eccleſiæ myſterijs, quaſi rectæ ſtudio intentionis errauit, imbecillitati eius atque neceſſitatibus conſulentes, maximeq. ſuſtentationi eius pietatis intuitu prouidentes, in tua Syracuſana eccleſia eum præuidimus cardinandum. Item Fortunato, epiſcopo Neapolitano: Fraternitatem tuam a nobis petiſſe recolimus, vt Gratianum eccleſiæ Venafranæ diaconum, tuæ concederemus eccleſiæ cardinandum. Et quoniam nec epiſcopum, cui obſecundare, nec propriam habet eccleſiam, hoſte ſcilicet prohibente, quo ſuum debeat miniſterium exhibere: petitionem tuam non præuidimus differendam. Idcirco, ſcriptis tibi præſentibus, eum neceſſario duximus concedendum, habituro licentiam diaconum illum, noſtra interueniente auctoritate, eccleſiæ tuæ, Deo propitio, conſtituere Cardinalem. xx. *Reg.li.3.ep.24. c.14.* C *Reg.li.5.ep.11. ind.14. Grat. diſt.71. cap.5.* D

Item Cypriano diacono: Sicut dilectio tua ſtudioſe laborauit pro perſona fratris, & coepiſcopi noſtri Ioannis, vt in Syracuſana eccleſia, auctore Deo, debuiſſet ordinari: ita nunc neceſſe eſt, vt per dilectionis tuæ ſtudia ei quoque regiminis ſolatia miniſtrentur. Quendam enim presbyterum proprium habuiſſe ſe perhibet, qui tamen a fratre, & coepiſcopo noſtro Leone in Catinenſi eccleſia dicitur ordinatus. Et quia in nouam eccleſiam vadit, & ſuos illic proprios homines habere neceſſe eſt, vt dum cauſarum tumultibus premitur, in ſecreto ſuo inueniat, vbi requieſcat: prædicto fratri, & coepiſcopo noſtro Leoni blande, & leniter perſuadere debes, vt ei præfatum presbyterum cedere debeat: ne quem tam benignus ad ordinandum ceſſit, ordinatum deſtituere fortaſſe videatur. *Reg.li.5.ep.20.* E

Antiquiſſimum eccleſiaſticæ conſuetudinis ordinem Gregorius ab Apoſtolis traditum, & ad ſua vſque tempora ſollemniter conſeruatum, adeo ſtudioſiſſime retinebat, vt nullum, quantalibet ſanctitate, ſapientia, nobilitateve polleret, anterioribus clericis in conuentu, conſeſſu, ſtatione, ſiue ſubſcriptione præponeret. Vnde Ianuario, Caralitano epiſcopo, ſcribens: Liberatus, inquit, de quo nobis tua fraternitas indicauit, qui diaconi fungi perhibetur officio, ſi a deceſſore tuo non factus eſt Cardinalis, ordinatis a te diaconis xxj. *Reg.li.1.ep.81.*

 nulla

nulla debet ratione præponi: ne eos, quos conſecrando probaſſe cognoſceris, reprobare ſupponendo quodam modo videaris. Prædictum itaque Liberatum, quem reprimendus ambitionis inflat ſpiritus, omni inſtantia ab intentus ſui prauitate compeſce, & vltimum inter diaconos ſtare conſtitue: ne dum ſe illicite præferri contendit, immeritus loco, in quo nunc ſitus eſt, iudicetur. Cuius tamen ſi obedientia fueris inuitatus, & eum poſt hoc facere Cardinalem volueris, niſi pontificis ſui ceſſionem ſollemni more meruerit, abſtinendum ab eius incardinatione memineris: quoniam æquitati conuenire non ambigis, vt alijs ſeruare non differas, quod ipſe quoque tibi ſeruari deſideras. A

xxij. Huius videlicet antiquiſſimæ conſuetudinis ordine Gregorius prouocatus, defunctorum epiſcoporum eccleſias pro faciendo inuentario, & eligendo legitimæ opinionis epiſcopo, vicinis epiſcopis commendabat, hoc modo, ſcribens: Obitum illius antiſtitis directa relatio patefecit. Quapropter viſitationis deſtitutæ eccleſię, fraternitati tuæ operam ſollemniter delegamus: quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, miniſterijsq. vel quidquid illud eſt, in patrimonio eiuſdem a quoquam præſumatur eccleſiæ. Et ideo fraternitas tua ad prædictam eccleſiam ire properet, & aſſiduis adhortationibus clerum plebemq. eius admonere feſtinet: vt remoto ſtudio, vno eodemq. conſenſu talem ſibi præficiendum expetant ſacerdotem, qui & tanto miniſterio dignus valeat reperiri, & venerandis canonibus nullatenus reſpuatur. Qui dum fuerit poſtulatus, cum ſollemnitate decreti omnium ſubſcriptionibus roborati, & dilectionis tuæ teſtimonio litterarum, ad nos veniat conſecrandus: commonentes etiam fraternitatem tuam, vt nullum de altera eligi permittas eccleſia, niſi forte inter clericos earundem ciuitatum, in quibus viſitationis impendis officium, nullus ad epiſcopatum dignus, quod euenire non credimus, poterit inueniri: prouiſurus ante omnia, ne ad cuiuſlibet conuerſationis meritum laicæ perſonæ aſpirare præſumant, & tu periculum ordinis tui, quod abſit, incurras. Monaſteria autem, ſiqua ſunt in ipſius parochia conſtituta, ſub tua cura, diſpoſitioneq. quouſque illic proprius fuerit epiſcopus ordinatus, eſſe concedimus: vt ſolicitudinis tuæ vigilantia propoſito ſuo congrua, Deo adiuuante, actione reſpondeat. B C D

Reg. li. 2. ep. 19. & 26. cap. 26. ind. 10.

Item clero, ordini, & plebi: Veſtri antiſtitis obitum cognoſcentes, curæ nobis fuit deſtitutæ eccleſiæ viſitationem illi fratri, & coepiſcopo noſtro Ioanni ſollemniter delegare: cui dedimus in mandatis, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, miniſterijsq. a quoquam vſurpari patiatur, cuius vos aſſiduis adhortationibus conuenit obedire, quatenus in eccleſiaſtico obſequio ſacerdos exquiratur, qui a venerandis canonibus nulla diſcrepet ratione. Qui dum fuerit poſtulatus cum ſollemnitate decreti omnium ſubſcriptionibus roborati, & viſitatoris pagina proſequente, ad nos veniat ordinandus: prouiſuri ante omnia, ne cuiuſlibet vitæ, vel meriti laicam perſonam præſumatis eligere: nam non ſolum talem ad epiſcopatus apicem nulla ratione prouehendum, verum etiam vos nullis interceſſionibus veniam promereri poſſe cognoſcite: ſed omnes, quos ex vobis de laica perſona aſpiraſſe contigerit, ab officio, & a communione alienos faciendos proculdubio noueritis. E

Reg. li. 2. ep. 27. ind. 10.

xxiij. Nulla occaſione Gregorius quidquam de donarijs, ſiue prædijs quarumlibet eccleſiarum patiebatur auferri. Idcirco Maximiano Syracuſano epiſcopo inter

Reg. li. 9. ep. 11. ind. 12.

A po inter alia ſcribit, dicens: Charitatem tuam commonere curauimus, vt ſi quiſpiam epiſcoporum de hac luce migrauerit, vel, quod abſit, pro ſuis fuerit remotus exceſſibus: conuenientibus hierarchicis, cunctiſq; cleri prioribus, atque in ſui præſentia inuentarium eccleſiæ rerum facientibus, omnia, quæ reperta fuerint, ſubtiliter deſcribantur: nec, ſicut antea fieri dicebatur, ſpecies quædam, aut aliud, quodlibet de rebus eccleſiæ, quaſi pro faciendi inuentarij labore, tollatur. Sic namque ea, quæ ad munitionem facultatis pauperum pertinent, deſideramus expleri, vt nulla penitus in rebus eorum ambitioſis hominibus venalitatis relinquatur occaſio. Viſitatores eccleſiarum, B clerici quoque eorum, qui cum ipſis per non ſuæ ciuitatis parochias fatigantur, aliquod laboris ſui capiant, te diſponente, ſubſidium. Iuſtum namque eſt, vt illic conſequantur ſtipendium, qui pro tempore ſuum commodare reperiuntur obſequium. *Grat. 12. q. 2. c. 45.*

Conſuetudines dationum, vel xeniorum a ſuis epiſcopis accipere Gregorius, quaſi pondus quoddam peſtiferum toto mentis conamine detrectabat. Vnde Felici, epiſcopo Meſſanenſi: Conſuetudines, inquit, quæ eccleſijs noſcuntur, grauamen inducere, noſtra nos decet conſideratione remittere: ne illuc aliqua cogantur inferre, vnde ſibi inferenda debent potius expectare. Clericis quidem tuis, vel aliorum conſuetudinem te oportet illibatam ſeruare, C eiſq. annis ſingulis, quę ſunt conſueta tranſmittere: nobis vero de cetero, ne quid tranſmitti debeat, inhibemus. Et quoniam non delectamur xenijs, palmatianas, quas tua direxit fraternitas, cum gratiarũ actione ſuſcepimus: ſed eas, ne quod exinde ſentire potuiſſes diſpendium, digno fecimus pretio venundari: & id tuæ fraternitati tranſmiſimus ſigillatum. Sed quia charitatem tuam ad nos velle venire cognouimus, ſcriptis præſentibus admonemus, vt ad veniendum non debeas laborem aſſumere: ſed ora pro nobis, vt quanto nos itineris interualla diſſociant, tanto animis noſtris adinuicem, Chriſto adiuuante, ſimus in charitate coniuncti: quatenus alterna nos obſecratione iuuantes, ſuD ſceptum officium venturo integrum iudici reſignemus. Item Ioanni, epiſcopo primæ Iuſtinianæ, cui & pallium mittit, & vices ſuas committit, poſt multa ſcribit: Xenia autem veſtrę ſanctitatis ſuſcipere omnino nolueram, quia valde eſſet incongruum, vt a prædatis atque afflictis fratribus munera percepiſſe videremur: ſed reſponſales veſtri, alio me argumento vicerunt, ad eum illa deferentes, a quo non poſſent, veſtræ fraternitatis oblationes repelli. xxiiij. *Reg. li. 1. ep. 64. ind. 9.* *Lib. 4. ep. 15.*

Hinc eſt, quòd Gregorius epiſcoporum neminem ad vrbem fatigare delectans, Maximiano, Syracuſano epiſcopo, vices ſuas per Siciliam totam commiſit, præcipiens, vt omnes epiſcopi, ſemel in quinquennio, Romam venirent. Vnde Cypriano diacono ſcribens: Nouit, ait, dilectio tua hanc olim conſueE tudinem tenuiſſe, vt fratres, & coepiſcopi noſtri, Romam ſemel in triennio de Sicilia conuenirent: ſed nos eorum labori conſulentes, ſcias, conſtituiſſe, vt ſuam hic ſemel in quinquennio, præſentiam exhiberent, & cetera. Vbi notandum, quia ſi beatus Gregorius xenia, quod credi nefas eſt, anhelaret, non epiſcoporum aduentus à triennio, in quinquennium protelaret, immo a triennio in biennium proculdubio feſtinaret. xxv. *Reg. lib. 2. ep. 4.* *Reg. li. 6. ep. 19.*

Sed quando xenia grate ſuſciperet, qui quamuis diſpenſandas alterius eleemoſynas recuſare timeret, eas tamen, & timendo ſuſcipiebat, & cautiſſime diſpenſabat, quiq. adeo ſua dare, & aliena non accipere conſueuerat, vt xxvj.

etiam rerum quarundam pretia penitus refutaret. Vnde Eulogio Patriarchæ A
Reg.li.7.ep.29. ind.1. Alexandrino inter cetera ſcribit, dicens: De lignis, quod ſcribitis, quia bre-
uia fuerint, nauis, per quam tranſmiſſa ſunt, qualitas fecit: quia ſi maior na-
uis veniſſet, potuiſſem ligna etiam maiora tranſmittere. Quod autem dicitis,
quia ſi maiora tranſmittimus, pretium datis: largitati quidem gratias agimus,
Matt.10.a. ſed accipere pretium, euangelio interdicente, prohibemur. Nos enim ea, quæ
tranſmittimus ligna, non emimus: & quomodo poſſumus pretium accipere,
cum ſcriptum ſit: Gratis accepiſtis, gratis date? Nunc ergo iuxta modum na-
uis, per nauclerum parua ligna tranſmiſimus: ſequenti vero anno, ſi omnipo-
tenti Deo placuerit, maiora præparamus. B

xxvij. Non mirum ſi liberaliſſimus Pontifex nullas conſuetudines a ſuis ſuffraga-
neis; nulla xenia capiebat, quibus ipſe, ſi qua neceſſaria videbantur, ſatis hi-
lariter miniſtrabat. Vnde Venantio epiſcopo Peruſino ſcribit, dicens: Fra-
Reg.lib.10. ep.33. ind.5. trem, & coepiſcopum noſtrum Eccleſium frigore omnino laborare cognoui-
mus, pro eo, quòd hiemalem veſtem non habeat. Et quia aliquid ſibi a no-
bis petijt debere tranſmitti, fraternitati tuæ ad hoc per latorem præſentium
tranſmiſimus amphimallum, tunicam, vel pectorale, vt ad te ei debeant ſine
mora tranſmitti. Et ideo ad prædictum fratrem noſtrum ſub omni illud celeri-
tate ſtude tranſmittere: atque nobis hoc ipſum, quia tranſmiſeris, tuis renun-
tiare epiſtolis non omittas: ſed ita fac, vt ad tranſmittendum, quia vehemens C
frigus eſt, moram aliquam minime facias.

Reg.li.8.ep.46. ind 3. Item eidem Eccleſio Cluſino epiſcopo: Scripta fraternitatis veſtræ ſuſci-
pientes, contriſtati ſumus, quod vos per ea, & grauiter infirmatos, & adhuc
debiles eſſe cognouimus. Et licet ſanctitatem veſtram videndi deſiderium ha-
beremus, bene tamen feciſtis, iſto vos illic tempore continere: ne venientes
huc, de ægritudinis veſtræ moleſtia recidiuam nobis triſtitiam faceretis. Et
poſt pauca: Vnum autem caballum vobis, qualem inuenire potuimus, de be-
nedictione ſancti Petri tranſmiſimus, vt habeatis, cum quo poſt infirmitatem
vectari poſſitis. D

xxviij. Tali patrono tunc illius temporis pontifices ampliati, tam nouas eccleſias
a fundamentis conſtruentes ornare, quàm veteres quoque ſplendidiſſime re-
nouare cœperunt. Nam Gregorius nihil in ſuis coepiſcopis magis, quàm ſan-
ctitatem, ſapientiam & liberalitatem curioſiſſime quæritabat. Quod, vt ſignifi-
cantius eluceſcat, quaſdam epiſtolarum eius adhibebo, quarum teſtimonio le-
ctor meus quorundam epiſcoporum vitia reprehenſa cognoſcat. Ait enim in
epiſtola Secundino, ſeruo Dei inter cetera, ſic:

xxix. Fratrem noſtrum Marinianum epiſcopum verbis, quibus vales, excita, quia
Reg.li.5.ep.29. eum obdormiſſe ſuſpicor. Nam venerunt quidam ad me ſenes mendicantes,
qui a me diſcuſſi ſunt, a quibus, quid acceperint: & per ſingula retulerunt E
quanta eis, & a quibus in itinere data ſint. Quos dum ſolicite de prædicto fra-
tre requirerem, quid eis dediſſet, reſponderunt ſe eum rogaſſe, ſed ab eo ſe
omnino nihil accepiſſe, ita, vt neque panem in via acceperint, quod dare
omnibus illi eccleſiæ, ſemper familiare fuit. Dixerunt enim: Reſpondit no-
bis dicens: Non habeo, quod vobis dare poſſim. Et miror ſi is, qui veſtes ha-
bet, cellaria habet, argentum habet, quod pauperibus debeat dare, non ha-
bet. Dic ergo illi, vt cum loco mutet, & mentem. Non ſibi credat ſolam le-
ctionem, & orationem ſufficere, vt remotus ſtudeat ſedere, & de manu mini-
me fru-

A me fructificare: ſed largam manum habeat, neceſſitatem patientibus concurrat, alienam inopiam ſuam credat: quia ſi hæc non habet, vacuum epiſcopi nomen tenet.

Item Sereno, epiſcopo Maſſilienſi, poſt aliqua: Perlatum ad nos fuerat, quòd xxx.
inconſiderato zelo ſuccenſus, ſanctorum imagines, ſub hac quaſi excuſatio- *Reg. lib. 9. ep. 9. ind. 4.*
ne, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuiſ- *Iuo p. 3. c. 42.*
ſes, omnino laudauimus: fregiſſe vero reprehendimus. Dic frater, a quo fa- *Grat. de conſec. diſt. 3. c. 27.*
ctum ſacerdote aliquando auditum eſt, quod feciſti? Si non aliud, vel illud *Pannor. lib. 2. c. 56.*
te debuit reuocare, ne deſpectis alijs fratribus, ſolum te ſanctum eſſe crederes, *Anſ. lib. 13. cap. 45.*
B & ſapientem. Aliud eſt enim picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, *Bur. lib. 3. c. 36.*
quid ſit adorandum addiſcere. Nam, quod legentibus ſcriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus: quia in ipſa ignorantes vident, quod ſequi debeant, in ipſa legunt, qui litteras neſciunt. Vnde & præcipue gentibus pro lectione pictura eſt. Quod magnopere a te, qui inter gentes habitas, attendi decuerat: ne dum recto zelo incaute ſuccenderis, ferocioribus animis ſcandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in eccleſijs, ſed ad inſtruendas ſolummodo mentes fuit neſcientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus ſanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione vetuſtas admiſit, ſi zelum diſcretione condiſſes, ſine dubio, & ea, quæ inten-
C debas, ſalubriter obtinere, & collectum gregem non diſpergere, ſed diſperſum potius poteras congregare: vt paſtoris in te meritum nomen excelleret, non culpa diſperſoris incumberet. Hæc autem dum in hoc animi tui incauto nimis motu exequeris, ita tuos ſcandalizaſſe filios perhiberis, vt maxima eorum pars a tua ſe communione ſuſpenderet. Quando ergo ad ouile Dominicum errantes oues adduces, qui quas habes, retinere non præuales? Proinde hortamur, vt, vel nunc ſtudeas eſſe ſolicitus, atque ab hac te præſumptione compeſcas: & eorum animos, quos a tua diſiunctos vnitate cognoſcis, paterna ad te dulcedine omni anniſu omniq. ſtudio reuocare feſtines.

D Ianuario quoque Caralitano epiſcopo, poſt aliqua ſcribit, dicens: Inter xxxj.
querelas multiplices, Iſidorus vir clariſſimus a fraternitate tua fruſtra ſe excom- *Reg. li. 2. ep. 34. ind. 10.*
municatum anathematizatumq. conqueſtus eſt. Quod quamobrem factum fuerit, dum a clerico tuo, qui præſens erat, voluiſſemus addiſcere, pro nulla alia cauſa, niſi pro eo, quòd te iniuriauerat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer affligit: quia ſi ita eſt, nil te oſtendis de cæleſtibus cogitare, ſed terrenam te conuerſationem habere ſignificas: dum pro vindicta propriæ iniuriæ, quod ſacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis inuexiſti. Vnde de cetero omnino eſto circumſpectus atque ſolicitus, & talia cuiquam
E pro defenſione iniuriæ tuæ, inferre denuo non præſumas. Nam ſi tale aliquid feceris, in te ſcias poſtea vindicandum.

Item eidem: Prædicator omnipotentis Dei Paulus Apoſtolus præcipit, di- xxxij.
cens: Seniorem ne increpaueris. Sed hæc eius regula tunc ſeruanda eſt, cum *Reg. lib. 7. ep. 1. ind. 2.*
culpa ſenioris exemplo ſuo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi au- *1. Timot. 5. a*
tem ſenior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtricta increpa- *Iuo p. 5. c. 312. & p. 2. c. 78.*
tione feriendus eſt. Nam ſcriptum eſt: Laqueus iuuenum omnes. Et rurſum *Iſa. 42. d*
Propheta dicit: Peccator centum annorum maledictus erit. Tanta autem ne- *Iſa. 65. d* *Bur. li. 1 c. 197.*
quitia ad aures meas de tua ſenectute peruenit, vt eam niſi adhuc humanitus *Grat. diſt. 86. cap. 24.*
penſaremus, fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi eſt, quòd

Domini-

Dominico die prius, quàm Miſſarum ſollemnia celebrares, ad exarandam A
meſſem latoris præſentium perrexiſti: & poſt exarationem eius Miſſarum ſol-
lemnia celebraſti. Poſt Miſſarum ſollemnia etiam, & terminos poſſeſſionis il-
lius eradicare minime timuiſti. Quod factum, quæ pœna debuit inſequi om-
nes, qui audiunt, ſciunt. Dubij autem de tanta hac peruerſitate fueramus: ſed fi-
lius noſter Cyriacus Abbas a nobis requiſitus, dum eſſet Caralis, ita ſe cogno-
uiſſe perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur, aliquando re-
ſipiſce ſenex, atque a tanta leuitate morum, & operum peruerſitate compeſce:
quia quanto morti vicinior efficeris, tanto fieri ſolicitior, atque timidior de-
bes. Et quidem pene ſententia in te fuerat iaculanda: ſed quia ſimplicitatem B
tuam cum ſenectute nouimus, interim tacemus.

xxxiij. Omnes omnino pontifices a lectione librorum gentilium Gregorius inhi-
Reg. li. 9. ep. 48. bebat. Quapropter Deſiderio, Galliarum epiſcopo, pallium poſtulanti, ſcri-
Grat. diſt. 86. cap. 5. bit, inquiens: Cum multa nobis bona de veſtris fuiſſent ſtudijs nunciata, itá
Iuo p. 4. c. 161. & p. 5. c. 199. cordi noſtro eſt nata lætitia, vt negare ea, quæ ſibi fraternitas veſtra conce-
Bur. li. 1. c. 97. denda popoſcit, minime valeremus. Sed poſt hæc peruenit ad nos, quod ſi-
ne verecundia memorare non poſſumus, fraternitatem tuam grammaticam
quibuſdam exponere. Quam rem ita moléſte ſuſcepimus, ac ſumus vehemen-
tius aſpernati, vt ea, quæ prius dicta fuerunt, in gemitum, & triſtitiam verte-
remus: quia in vno ſe ore cum Iouis laudibus, Chriſti laudes non capiunt. Et C
quàm graue, nefandumq. ſit epiſcopos canere, quod nec laico religioſo con-
ueniat, ipſe conſidera. Et quamuis dilectiſſimus filius noſter Candidus preſ-
byter poſtmodum veniens, hac de re ſubtiliter requiſitus, negauerit, atque vos
conatus fuerit excuſare, de noſtro tamen adhuc animo non receſſit: quia quan-
tum execrabile eſt hoc de ſacerdote narrari, tanto vtrum ne ita ſit, diſtricta, &
veraci oportet ſatisfactione cognoſci. Vnde ſi poſt hoc euidenter hæc, quæ ad
nos perlata ſunt, falſa eſſe claruerint, neque vos nugis, & ſæcularibus litteris
ſtudere contigerit: & Deo noſtro gratias agemus, qui cor veſtrum maculari
blaſphemis nefandorum laudibus non permiſit: & de concedendis, quæ po- D
ſcitis, ſecuri iam, & ſine aliqua dubitatione tractabimus.

xxxiiij. Nihilominus Natali, Salonitano epiſcopo ſcribit, dicens: Multis ab vrbe
Reg. li. 2. ep. 14. ind. 10. tua venientibus, frater chariſſime didici, paſtorali cura derelicta, ſolis te con-
Iuo p. 6. c. 204. uiuijs occupatum. Quæ audita non crederem, niſi hæc actionum tuarum ex-
Grat. diſt. 44. cap. 5. perimentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni ſtudeas, nequaquam
Bur. li. 2. c. 130. exhortationi inuigiles, ſed ipſum quoque vſum eccleſiaſtici ordinis igno-
res, hoc eſt in teſtimonio, quòd eis, ſub quibus es poſitus, ſeruare reueren-
tiam neſcis.

xxxv. Sed cum Natalis per inanem philoſophiam, ſcriptis proprijs ſe niteretur in- E
Reg. li. 2. ep. 37. ind. 10. culpabilem demonſtrare, mitiſſimus doctor Gregorius ita reſcripſit: In con-
Gen. 18. a uiuiorum defenſionem veſtra fraternitas Abrahæ conuiuium memorat, in
quo, teſte ſacro eloquio, tres angelos ſuſcepiſſe perhibetur. Sed hoc exemplo
de conuiuio, neque nos beatitudinem veſtram reprehendimus, ſi hanc ſuſci-
pere angelos in hoſpitalitatem cognoſcimus. Rurſum narrat tua fraternitas
Gen. 27. d Iſaac ſatiatum, filio benedictionem dediſſe. Quæ vtraque veteris teſtamenti,
quia ita ſunt geſta per hiſtoriam, vt tamen ſignarent aliquid per allegoriam:
vtinam valeamus ſic res geſtas legendo percurrere, vt poſſimus etiam gerendas
præuidendo ſentire. Ille quippe in tribus angelis vnum ſalutans, Trinitatis
ſubſiſten-

A ſubſiſtentias vnius ſubſtantiæ eſſe declarauit. Iſte vero ſatiatus benedicit filium: quia qui diuinis epulis repletur, illius ſenſus in prophetiæ virtutem tenditur. Diuinæ autem epulæ ſacri eloquij verba ſunt. Si igitur aſſidue legitis, ſi exemplum ab exterioribus trahentes, interna penetratis, quaſi de agri venatione ſatiati, mentis ventrem repletis, vt antepoſito filio, ſuſcepto videlicet populo, poſſitis ventura nunciare. Sed iam in hoc ſæculo caligat, qui de Deo aliquid prophetat: quia profectò dignum eſt, vt hic iam per concupiſcentiam minus videat, cuius ſenſus per intelligentiam intus coruſcat. Hæc ergo ad voſmetipſos trahite: & ſi vos tales agnoſcitis, nihil eſt, quòd de noſtra æſtimatione dubitetis. Gaudere quoque beatitudinem veſtram inuenio, ſi vorax
B cis nomen cum rerum auctore ſuſtineat. Quod ego breuiter expono, quia ſi de vobis falſum dicitur, nomen hoc veraciter cum rerum auctore ſuſtinetis. Si vero de vobis verum eſt, hoc de illo falſum fuiſſe, quis dubitet? abſoluere vos non valet par nomen, quorum diſpar eſt cauſa. Nam cum eo crucem etiam periturus latro ſuſcepit: ſed quem reatus proprius tenuit, par crucifixio non abſoluit. Ego tamen, quantis valeo precibus depoſco, vt ſanctiſſimam fraternitatem veſtram auctori noſtro Deo non ſolum nomen, ſed etiam cauſa coniungat. Conuiuia autem, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, recte veſtra ſanctitas in ſuis epiſtolis laudat: ſed tamen ſciendum eſt, quia tunc
C veraciter ex charitate prodeunt, cũ in eis nulla abſentium vita mordetur, nullus ex irriſione reprehenditur: & non in eis inanes ſæcularium negociorum fabulæ, ſed verba ſacræ lectionis audiuntur: cum non plus, quàm neceſſe eſt, ſeruitur corpori, ſed ſola eius infirmitas reficitur, vt ad vſum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque ſi vos in veſtris conuiuijs agitis, abſtinentium fateor magiſtri eſtis. Quod ergo Pauli Apoſtoli ad me teſtimonium poſuiſtis, in quo ait: Qui non manducat, manducantem non iudicet: omnino exiſtimo incongruum fuiſſe: quia ego non comedo, neque ad hoc a Paulo Apoſtolo dictum eſt, vt membra Chriſti, quæ in eius corpore, ideſt, in eccleſia inui-
D cem ſibi charitatis compage connexa ſunt, nullam de ſe vllo modo curam gerant. Sed ſi neque ego ad te, neque tu aliquid pertineres ad me, iure tacere compellerer: vt cum non reprehenderem, qui emendari non poſſet. Hæc ergo ſententia propter eos ſolummodo dicta eſt, qui illos iudicare ſtudent, quorum cura ſibi commiſſa non eſt. At poſtquam nos, auctore Deo, vnum ſumus, ſi ea, quæ nobis corrigenda ſunt, tacemus, valde delinquimus.

Neminem ſane Pontificum a parochia ſua ſaltem parumper abſque ineuitabili prorſus neceſſitate diſcedere Gregorius permittebat: quos nimirum in in cauſis mundialibus occupari vehementiſſime prohibebat. Vnde Romano
E Defenſori ſcribit, dicens: Perlatum eſt ad nos, Reuerendiſſimum fratrem noſtrum Baſilium epiſcopum velut vnum de laicis in cauſis ſæcularibus occupari, & prætorijs inutiliter deſeruire. Quæ res, quoniam, & ipſum vilem reddit, & reuerentiam ſacerdotalem annihilat: ſtatim, vt experientia tua hoc præceptum ſuſceperit, eum ita ad reuertendum diſtricta executione compellat, quatenus ei illic, te inſiſtente, quinque diebus ſub qualibet excuſatione immorari non liceat: ne ſi quolibet modo eum ibidem moram habere permiſeris, cum ipſo apud nos grauiter incipias eſſe culpabilis.

Item Anthemio ſubdiacono: Peruenit ad nos, Pimenium Amalfitanæ ciuitatis epiſcopum in eccleſia ſua, reſidere non eſſe contentum, ſed foras per loca

Margin notes: Matt. 11. c (beside "matione dubitetis"); Grat. diſt. 44. cap. 6. (beside "coniungat"); Rom. 14. a (beside "quo ait"); xxxvj. (beside "Neminem"); Reg. li. 8. ep. 11. ind. 3. Grat. diſt. 88. cap. 4. (beside "in cauſis mundialibus"); xxxvij. (beside "Item Anthemio"); Reg. li. 1. ep. 23. (beside "uitatis")

loca diuerſa vagari. Quod videntes alij, nec ipſi in caſtro ſe retinent, ſed eius A
exemplum ſequentes, foris magis eligunt habitare. Et quia ſic agentes, ipſi
potius ad ſuam hoſtes deprædationem inuitant, idcirco hac tibi auctoritate
præcipimus, vt ſupradicto epiſcopo interminari non deſinas, quatenus hoc
de cetero facere non præſumat, ſed in eccleſia ſua, ſacerdotali more, reſideat:
Quem ſi forte non emendari poſt tuam interminationem cognoueris, in monaſterio
eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare: vt quid
facere debeas, noſtra iterum præceptione cognoſcas.

xxxviij. Non mirum ſi Gregorius ex miniſterio ſibi credito, curabat vitia quorumlibet
Præpoſitorum verbis ſalubribus increpare, qui lapſum propriæ amitæ B
non dubitauerit ad inſtructionem populi poſterorum memoriæ commendare.
Matt. 22. b Siquidem euangelica ſententia, qua dicitur: Multi ſunt vocati, pauci vero
electi: volens multorum vocationem a paucorum electione formis exemplorum
Homil. 38. in Euang. diſcernere, perhibet, dicens: Pater meus tres ſorores habuit, quæ cunctæ
ſacræ virgines erant: quarum vna Tharſilla, alia Gordiana, alia Æmiliana dicebatur.
Vno omnes amore conuerſæ, vno eodemq. tempore ſacratæ, ſub diſtrictione
regulari degentes in domo propria, ſocialem vitam ducebant.
Cumq. eſſent diutius in eadem conuerſatione, cœperunt quotidianis incrementis
in amorem conditoris ſui Tharſilla, & Æmiliana ſuccreſcere: & cum
ſolo hic eſſent corpore, quotidie animo ad æterna tranſire. At contra Gordianæ C
animus cœpit ab amore caloris intimi per quotidiana decrementa tepeſcere,
& pauliſper ad huius ſæculi amorem redire. Crebro autem Tharſilla dicere
Æmilianæ ſorori ſuæ cum magno gemitu ſolebat: Video Gordianam ſororem
noſtram de noſtra ſorte non eſſe. Perpendo enim, quia foras defluit, &
cor, ad quod propoſuit, non cuſtodit. Quam curabant blanda quotidie redargutione
corripere, atque a leuitate morum ad grauitatem ſui habitus reformare.
Quæ quidem reſumebat vultum ſubito grauitatis inter verba correptionis:
ſed cum eiuſdem correptionis hora tranſiſſet, tranſibat protinus & ſuperducta
grauitas honeſtatis, moxq. ad leuia verba redibat. Puellarum gaudebat D
ſocietate laicarum: eiq. perſona valde oneroſa erat, quæcumque huic mundo
dedita non erat. Quadam vero nocte huic Tharſillæ amitæ meæ, quæ inter ſorores
ſuas virtute orationis continuæ, afflictionis ſtudioſæ, abſtinentiæ ſingularis,
grauitate vitæ venerabilis, in honore & culmine ſanctitatis excreuerat,
ſicut ipſa narrauit, per viſionem atauus meus, Felix huius Romanæ Eccleſiæ
antiſtes, apparuit, eiq. manſionem perpetuæ claritatis oſtendit, dicens:
Veni, quia in hac te lucis manſione ſuſcipio. Quæ ſubſequenti mox febre
correpta, ad diem peruenit extremum. Et ſicut nobilibus feminis, viriſq.
morientibus, multi conueniunt, qui eorum proximos conſolentur: eadem E
hora eius exitum præſtolantes viri, ac feminæ lectulum circumſteterunt, inter
quas mater quoque mea adfuit. Cum ſubito ſurſum illa reſpiciens, Ieſum
venientem vidit, & cum magna animaduerſione cœpit clamare, dicens:
Recedite, recedite, Ieſus venit. Cumq. in eum intenderet, quem videbat,
ſancta illa anima carne ſoluta eſt: tantaq. ſubito fragrantia miri odoris aſperſa
eſt, vt ipſa quoque ſuauitas cunctis oſtenderet, illic auctorem ſuauitatis veniſſe.
Cumq. corpus eius ex more mortuorum ad lauandum eſſet nudatum,
longæ orationis vſu in cubitis eius & genibus, camelorum more, inuenta eſt
obdurata cutis excreuiſſe: & quid viuens eius ſpiritus ſemper egerit, mortua
caro

A caro teſtabatur. Hæc autem geſta ſunt ante Domini natalis diem. Quo tranſacto mox Æmilianæ ſorori ſuæ per viſitationem nocturnæ viſionis apparuit, dicens: Veni, vt quia natalem Dominicum ſine te feci, ſanctum Theophaniæ iam tecum faciam. Cui illa protinus de Gordianæ ſororis ſuæ ſalute ſolicita, reſpondit: Et ſi ſola venio, ſororem noſtram Gordianam, cui dimitto? Cui triſti vultu iterum dixit: Veni: Gordiana etenim ſoror noſtra inter laicas deputata eſt. Quam viſionem mox moleſtia corporis eſt ſecuta: atque ita, vt dictum fuerat, ante Dominicæ apparitionis diem, eadem moleſtia ingraueſcente, defuncta eſt. Gordiana autem mox, vt ſolam remanſiſſe ſe reperit, eius
B prauitas excreuit: & quod prius latuit in deſiderio cogitationis, poſt, effectu prauæ actionis, exercuit. Nam oblita Dominici timoris, oblita pudoris, & reuerentiæ, oblita conſecrationis, conductorem poſtmodum agrorum ſuorum maritum duxit. Ecce omnes tres vno prius ardore conuerſæ ſunt, ſed non omnes in vno eodemq. ſtudio permanſerunt: quia iuxta Dominicam *Matt.22.b* vocem: Multi ſunt vocati, pauci vero electi.

Subditorum quoque negligentias Gregorius, & ſubtiliter inquirebat, & xxxix. diſtrictiſſimis redargutionibus emendabat. Vnde Viteliano Epiſcopo Sypontino ſcribens, Si cuſtos, inquit, religioſi habitus fuiſſes, aut eſſe noſſes epiſcopus, filiam glorioſæ memoriæ Tulliani magiſtri militiæ, te illic poſito,
C nec proiectis religioſis veſtibus ad ſæcularem reuerti habitum, nec ad nos licuiſſet peruerſam epiſtolam deſtinare. Sed quia nimia deſidia nimioq. torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præſens illicita impune commiſſa eſt. Nam ſi, vt præfati ſumus, ſolicitus extitiſſes, prius ad nos vltio mulieris prauiſſimæ, quàm culpa debuit peruenire. Quia ergo tantum hebes, tantumq. es negligens, vt niſi canonicam in te fueris coercitionem expertus, in alijs diſciplinæ diſtrictionem, neſcias cuſtodire: qualiter debeas eſſe ſolicitus, congruo tibi, ſi Domino placuerit, tempore demonſtrabimus.

Reg.lib.7.ep.9. ind.1. Grat. 27.q.1. c.18. Bur.lib.8.c.49. Iuo p.7.c.67.

Item Sergio Defenſori: Si homo eſſes, aut diſcretionem aliquam habuiſ-
D ſes, ita regularis diſciplinæ debuiſti cuſtos exiſtere, vt ea, quæ illic illicite committuntur, ante vindicta corrigeret, quàm ad nos eorum nuncius perueniret. Sed dum nimia te facit ſtultitia negligentem: non ſolum de illis offendimur, ſed etiam ad vlciſcendam deſidiam tuam nihilominus prouocamur.

Reg. lib. eod. ep.10. Grat. 27. q.1. c.19.

Item Anthemio ſubdiacono Campaniæ: Peruenit ad nos, fratrem, & co- xl. epiſcopum noſtrum Paſchaſium ita deſidem, negligentemq. in cunctis exiſtere, vt in nullo, quia eſt Epiſcopus agnoſcatur, adeo, vt neque eccleſia ipſius, neque monaſteria, ſiue filij eccleſiæ, vel oppreſſi, vel pauperes eius erga ſe dilectionis ſtudium ſentiant, nec aliquam ſupplicantibus ſibi ijs, in quibus iuſtum eſt, opem defenſionis accommodet: & quod adhuc dici grauius eſt, con-
E ſilia ſapientium, & recta ſuadentium nulla patiatur ratione ſuſcipere, vt quod ipſe per ſe nequit attendere, ab alio ſaltem poſſit addiſcere: ſed rebus, quæ ad paſtoris curam pertinent, prætermiſſis, ad fabricandam nauim toto ſe ſtudio inutiliter occupet. Vnde, ſicut fertur, contigit quadringentos, aut eo amplius illum iam ſolidos perdidiſſe. Hoc quoque eius culpis adiungitur, quòd ita quotidie deſpectus cum vno, aut duobus clericis dicitur ad mare deſcendere, vt & apud ſuos in fabula ſit, & extraneis, ſic vilis, & deſpicabilis videatur, vt nihil in ſe habere epiſcopalis genij, vel reuerentiæ iudicetur. Quod ſi ita eſt, non ſine culpa tua eſſe cognoſcas, qui eum obiurgare atque coercere

Reg.lib.11. ep.29. Grat. diſt. 84. cap.1.

vt dignum

vt dignum eſt, diſtuliſti. Quia ergo hoc totum non ſolum illum reprobat, A
ſed etiam ad ſacerdotalis officij pertinere probatur opprobrium: volumus, vt
eum coram alijs Sacerdotibus, vel quibuſdam filijs ſuis nobilibus conteſtari
debeas, ac hortari, vt vitio torporis excuſſo, deſes eſſe non debeat, ſed in ec-
cleſiæ ſuæ, ac monaſteriorum cura ſit vigilans: paternam filijs ſuis charitatem
exhibeat: in defenſione pauperum ſit alacer cum diſcretione: in quibus iuſti-
tia ſuaſerit, ſit erectus: conſilia ſapientium libenter ſuſcipiat, quatenus, & ci-
uitas illa, eius queat ſolicitudine conſolari, & ipſe deſidiæ ſuæ culpas valeat
operire. Si vero, quod non credimus, poſt hanc adhortationem noſtram, ſo-
lito adhuc more, negligens eſſe tentauerit, ad nos eſt modis omnibus tranſ- B
mittendus: vt hic poſitus diſcere poſſit, quid vel qualiter ſecundum Dei ti-
morem agere conueniat ſacerdotem.

xlij. Item eidem: Quoties illa de fratribus coepiſcopiſq. noſtris audimus,
Reg. lib. 11. ep. 33. Grat. diſt. 84. cap. 2. quæ, & illos reprehenſibiles oſtendere, & nobis triſtitiam valeant gene-
rare, de eorum nos emendatione non mediocriter cogit neceſſitas cogita-
re. Quia ergo nunciatum nobis eſt, Campaniæ epiſcopos ita negligentes exi-
ſtere, vt immemores honoris ſui, neque erga eccleſias, neque erga filios ſuos
paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel monaſteriorum ſolicitudinem ge-
rant, ſeu in oppreſſorum pauperum ſe tuitionem impendant: ideo hac tibi
auctoritate præcipimus, vt eis ad te conuocatis, ex noſtro illos mandato di- C
ſtricte commoneas, quatenus deſides vlterius eſſe non debeant, ſed ſacerdo-
talem ſe habere zelum, & ſolicitudinem opere doceant: atque ita in his, quæ
eos iuſte ſecundum Deum agere conuenit, vigilantes exiſtant, vt nullum nos
de eis denuo murmur exaſperet. Si quem vero eorum poſt hæc negligentem
cognoueris, ad nos eum ſine aliqua excuſatione tranſmitte: vt quàm ſit graue
nolle ab his, quæ reprehenſibilia, & valde vituperanda ſunt, corrigi, regulari
in ſe valeat diſtrictione ſentire.

Reg. lib. 4. ep. 4. Item Victori, epiſcopo Panhormitano poſt aliqua: Cuius, inquit, iam cul-
pæ ſis, intelligis: vt ego tam longe poſitus, quæ in ciuitate tua aguntur, agno- D
ſcam, & tot curis occupatus, quæ fieri debeant, diſponam.

xliij. Notandum ſane, quia ſicut manifeſta crimina diſcretiſſimus præſul Grego-
rius, aut vix, aut numquam ſine vindicta laxabat: ita nimirum in rebus dubijs
Reg. li. 2. ep. 44. ind. 11. Bur. li. 1. c. 195. Ino p. 5. c. 310. Grat. diſt. 33. cap. 7. numquam aliquando certam ſententiam proferebat. Quapropter Andreæ,
Tarentino epiſcopo ſcribit, dicens: Tribunal iudicis æterni ſecurus aſpiciet,
quiſquis reatus ſui conſcius, digna eum pœnitentia placare contendit. Ha-
buiſſe ſiquidem te concubinam manifeſta veritate comperimus, de qua etiam
contraria eſt, quibuſdam nata ſuſpicio. Sed quia in rebus ambiguis abſolu-
tum non debet eſſe iudicium, hoc tuæ conſcientiæ elegimus committendum. E
Qua de re ſi in ſacro ordine conſtitutus, eius te permixtione eſſe recolis macu-
latum, ſacerdotij honore depoſito, ad miniſtrandum nullo modo præſumas
accedere: ſciturus in animæ tuæ periculum miniſtrare, & Deo noſtro te ſine
dubio reddere rationem, ſi huius ſceleris conſcius in eo, quo es ordine ce-
lans veritatem, permanere volueris.

xliiij. Ob hoc ſoliciti ſſimus Eccleſiæ Dei cuſtos Gregorius, vniuſcuiuſque conſi-
liarios arguens, quantum in ſe erat, omnes omnino ſaluare certabat. Vnde
Reg. li. 1. ep. 33. Venantio exmonacho patricio, poſt aliqua ſcribens, ait: Scio quia cum epi-
ſtola mea ſuſcipitur, protinus amici conueniunt, litterati clientes vocantur,

& de cauſa

A & de cauſa vitæ, conſilium a fautoribus mortis quæritur: qui dum non te, ſed res tuas diligunt, nulla tibi, niſi quæ ad tempus placeant, loquuntur. Tales enim fuerunt, ſicut ipſe reminiſceris, dudum conſiliarij, qui te ad tanti facinus perduxerunt delicti. Et, vt tibi aliquid ſæcularis auctoris loquar, cum amicis omnia tractanda ſunt, ſed prius de ipſis. Si vero in cauſa tua hominem conſiliarium quæris, conſiliarium rogo me ſuſcipe. Nullus tibi fidelior eſſe ad conſilium poteſt, quàm qui non tua, ſed te diligit.

Item Ioanni, Conſtantinopolitano epiſcopo, poſt nonnulla: Ego beatiſſimo viro domino Ioanni ſcripſeram: ſed credo, quia mihi familiaris ille veſter B iuuenculus reſcripſit, qui adhuc de Deo nihil didicit, qui viſcera charitatis neſcit, qui in ſceleſtis rebus ab omnibus accuſatur, qui inſidiari quotidie diuerſorum mortibus per occulta teſtamenta nec Dominum metuit, nec homines erubeſcit. Mihi crede, frater chariſſime, ſi zelum veritatis perfecte habes, ipſum prius corrige, vt ex his, qui vobis vicini ſunt, etiam hi, qui vicini non ſunt, exemplo emendentur. Illius linguam noli recipere. Ille ad conſilium veſtræ ſanctitatis debet dirigi, non autem veſtra ſanctitas ad verba illius inflecti. Si enim illum audit, ſcio, quia pacem cum ſuis fratribus habere non poterit. *Reg. li. 2. ep. 32. ind. 11.*

Item Ianuario, Caralitano epiſcopo: Eos, inquit, quorum conſilijs meſſem C alterius egiſti, & eradicare terminos minime timuiſti, in duobus menſibus excommunicatos eſſe decernimus, ita tamen ſi quid eis intra duorum menſium ſpatium humanitus euenerit, benedictione viatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum conſilijs cautus exiſte, teq. ſolicite cuſtodi: ne, ſi eis in malo diſcipulus fueris, quibus magiſter in bono eſſe debuiſti, nec ſimplicitati tuæ vlterius, nec ſenectuti parcamus. *Reg. lib. 7. ep. 1. ind. 2.*

Item Gallinico, Exarcho Italiæ, poſt nonnulla: Illud vero cognoſcite, quia me non modice contriſtauit, quòd Maior domus, qui petitionem epiſcopi volentis a ſchiſmate reuerti, ſuſcepit, eam ſe perdidiſſe profeſſus eſt, & poſt-D modum ab aduerſarijs Eccleſiæ tenebatur. Quod ego non negligentia, ſed venalitate eius, factum arbitror. Vnde miror, quia in eo culpam hanc minime veſtra excellentia vindicauit: ſed tamen, quia hoc miratus ſum, memetipſum citius reprehendi. Nam, vbi dominus Iuſtinus conſilium præbet, qui pacem cum catholica Eccleſia non habet, ibi non poſſunt hæretici addici. Præterea ſancti Petri Apoſtolorum principis natalitium diem in Romana ciuitate vos facere velle perhibetis: & oramus omnipotentem Dominum, vt ſua vos miſericordia protegat, & vota veſtra vos implere concedat. Sed prædictus vir eloquentiſſimus, peto, vt ſimul veniat, qui ſi non venerit, a veſtris obſequijs re-E cedat: vel certe ſi veſtra excellentia fortaſſe, emergentibus cauſis, venire nequiuerit, ipſe tamen ſanctæ Eccleſiæ vnitati communicet. Bonum enim virum audio, ſi peſſimi non eſſet erroris.

Item Sereno, Maſſilitano epiſcopo poſt multa: Peruenit ad me, quòd dilectio tua libenter malos homines in ſocietate ſua recipiat, adeo, vt presbyterum quendam, qui poſtquàm lapſus eſt, & in ſuæ adhuc dicitur iniquitatis pollutione verſari, familiarem habeat: quod quidem nos ex toto non credimus: quia qui talem recipit, ſcelera non corrigit, ſed magis alijs talia perpetrandi videtur dare licentiam. Sed ne forte aliqua tibi ſurreptione, vel diſſimulatione, vt a te reciperetur, atque adhuc haberetur gratus, ſuaſerit: non xlv. *Reg. lib. 9. ep. 9.*

ſolum hunc a te longius expellere, verum etiam exceſſus ipſius ſacerdotali te zelo modis omnibus conuenit reſecare: alios vero, qui praui eſſe memorantur, paterna adhortatione a ſua prauitate compeſce, & ad vitam ſtude rectitudinis reuocare. Quòd ſi, quod abſit, ſalubri monitione eos videris in nullo proficere, & hos quoque curabis a te procul abijcere, ne prauitates eorum ex eo, quòd recipiuntur, diſplicere minime videantur, & non ſolum ipſi inemendati remaneant, ſed etiam eorum receptione alij corrumpantur. Et conſidera, quàm & hominibus execrabile, & periculoſum ante Dei ſit oculos, ſi per eum, a quo plectenda ſunt crimina, nutriri vitia videantur. Hæc igitur, dilectiſſime frater, diligenter attende, & ita agere ſtude, vt prauos ſalubriter corrigas, & ſcandalum de malorum ſocietate, filiorum tuorum animis non inducas. A B

xlvj. Pro vnius culpa vindicari alium rectiſſimus iudex Gregorius minime permittebat. Ideoque Gudiſcalco Duci Campaniæ, ſcribens ait: Illa Prępoſitorum ſolicitudo vtilis, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor ſibi nihil vindicat. Reſtringenda ergo ſub ratione poteſtas eſt, nec quidquã agendum prius, quàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iuſtum, omne putat ira, quod fecerit. Peruenit itaque ad nos, magnitudinem tuam vſque ad hoc eſſe impetu furoris impulſam, vt non ſolum frangi ianuas monaſterij ſancti Archangeli, verum etiam diripi exinde, quod ibi inuentum eſt, feceris. Inſuper autem ſic contra abbatem eiuſdem monaſterij diceris exarſiſſe, vt niſi occultans ſe iracundiæ tuæ tempore latuiſſet, non leue diſcrimen incurriſſet, denique, vt metu tuo perterritus, de domo, in qua ſe olim receperat, exire hucuſque non audeat. Quod ne fruſtra feciſſe forſitan videreris, fugam monachi ipſius, qui ad hoſtes abijt, ad eius, quantum ad nos perlatum eſt, crimen impingis, aſſerens, quòd illius voluntate fugerit. Quod ſi ita eſt, contriſtamur, & valde ſapientiam veſtram miramur. Nam ſi licitum putatis, vt aliorum culpa alij ſit nociua, multi huic poſſunt crimini ſubiacere. Diuerſorum enim nobilium ſerui, multarum eccleſiarum clerici, diuerſorum monaſteriorum monachi, multorum iudicum homines ſæpe ſe hoſtibus tradiderunt. Ergo ſi hoc creditur, ſeruorum vtique Domini, clericorum epiſcopi, monachorum abbates, diuerſorum fugacium iudices, omnes ſub culpa ſunt, & crimine conſtituti. Numquid & diebus magnitudinis tuæ multi de ciuitate, in qua conſiſtis, ad Longobardorum milites fuga non lapſi ſunt? Et quis tantæ indiſcretionis tantæq. poſſit ſtultitiæ reperiri, vt eorum iniquitatem tibi æſtimet applicandam? C D

Reg.li.8.ep.12. Grat.11. q. 3. c.67. Bur.li.15.c.29. Iuo p.16. c.30.

xlvij. Libertatem vniuſcuiuſque hominis Gregorius contra iudicum inſolentias liberis nihilominus vocibus defendebat. Vnde Leontio Exconſuli poſt aliqua ſcribens, ait: Si Libertinus in iſta cauſa cautionis culpabilis inuenitur, & de alijs cauſis, quid pro ſe alleget, neſcio: vnum tamen hoc bene atque conſtanter noui, quia, & ſi quam rebus publicis fraudem fecit, ſubſtantia eius cædi debuit, non libertas. Nam in hoc, quòd liberi homines cæduntur, vel includuntur, vt taceam, quòd omnipotens Deus offenditur, vt taceam, quòd veſtra opinio vehementer grauatur: pijſſimi tamen Imperatoris noſtri omnino tempora fuſcantur. Hoc enim inter Reges gentium, & Imperatorem Romanorum diſtat, quòd reges gentium, Domini ſeruorũ ſunt: Imperator vero Romanorũ, Dominus liberorum. Vnde & vos, quidquid agitis, prius quidem ſeruata iuſtitia, E

Iuo p.16. c.53. & 54. Reg.li.8.ep.51.

A iuſtitia, deinde cuſtodita per omnia libertate agere debetis. Scriptum eſt enim:
Quod tibi non vis fieri, vide, ne alteri facias. Et per ſemetipſam veritas dicit: *Tob.4.c*
Quæ vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. In libertate *Matt.7.b*
ergo eorum, qui vobis in diſcuſſione commiſſi ſunt, veſtram ſpecialiter atten-
dere debetis: & ſi ipſi a maioribus veſtris iniuriari libertatem veſtram non vul-
tis, ſubiectorum veſtrorum libertatem honorando cuſtodite. Scimus enim,
qui dixit: Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Cuius *Matt.24.c*
quia verba non tranſeunt, ſed per omnia implentur, metuamus, quod iterum
dicit: In qua menſura menſi fueritis, in ea remetietur vobis. Quid autem glo- *Matt.7.a*
ria veſtra exiſtimat, quia ſi ſuperbe, ſi crudeliter agimus deſpecto Deo, nobis
B hominem placamus? nullo modo. Nam ipſe, qui deſpicitur, eum contra nos,
quem, deſpecto Deo, placare volumus, irritat. Curemus ergo per omnia pla-
care Deum, qui potens eſt, & iratos homines ad manſuetudinem reducere.
Nam, ſicut dixi, etiam manſueti homines, indignante Deo, ad iracundiam pro-
uocantur. Si autem dicitur, quia ſine verberibus atque terroribus fraudes pu-
blicæ inueniri non poſſunt, hoc admittere poteram, ſi in ratiociniorum cauſa
dominus Leontius non veniſſet. Nam verum eſt, quia illi ſolent manibus ex-
cedere, qui in ſenſu, & lingua deficiunt.

Cunctorum iudicum cupiditates, vel ſcelera Gregorius quaſi camo, frænoq. xlviij.
C pontificij ſui, validiſſimis auctoritatibus reſtringebat, & ſi quos dulciter a pra-
uitate corrigere non valebat, ſcriptorum ſuorum redargutionibus publica-
bat. Vnde Romano, Exarcho Italiæ reſidenti Rauennæ ſcribit, inquiens: Apud *Reg.li.4.ep.18.*
excellentiam veſtram, prauorum audacia, correptionis debet aculeos magis,
quàm defenſionis inuenire ſolatium. Nam ſatis graue eſt, vt contingat illic ha-
bere prauam actionem refugium, vnde diſciplinæ debet prodire cenſura. Per-
uenit itaque ad nos, Speciosum quendam presbyterum, qui, cauſa poſcente, in
monaſterio a Ioanne, fratre & coepiſcopo noſtro fuerat deputatus, contra ſui
paſtoris exinde voluntatem exijſſe, & Eccleſiaſticæ conſtitutionis vigore de-
D ſpecto, antedicto epiſcopo veſtra fretum tuitione reſiſtere. Quod quia ex-
cellentiæ veſtræ ſine dubio pulſat inuidiam, neceſſe eſt, vt ab eius vos, habi-
ta diſcretione, debeatis tuitione ſuſpendere: ne ſi nominis veſtri occaſione
paſtori ſuo inobediens, vel contumax extiterit: ad tempus veſtros contra vos
iudices defenſare, atque excellentiam veſtram hac ex re cogatur offendere, &
nos pariter de veſtra diſcordia contriſtari. Comperimus præterea, quod dici
nefas eſt, quaſdam mulieres, quæ nunc vſque in religioſo atque monachico
habitu permanſerunt, ſacram veſtem & ſuam velaturam deponere, & coniugi-
bus, quod ſine graui dolore referre non poſſumus, ſociari. Sed hoc quidem, vt
E dicere, vel attentare præſumant, fauoris veſtri patrocinio fulciri dicuntur.
Quod nos credere peruerſitatis ipſius acerbitas non permittit. Petimus ergo, vt
tanto vos peccato miſcere nullatenus debeatis. Nam huiuſmodi iniquitatem
impunitam propter Deum nullo modo patimur remanere. Vnde iterum quæ-
ſumus, vt excellentia veſtra in talium ſe cauſarum defenſione non miſceat: ne;
& Deus ſuam defendat iniuriam, & inter nos aliorum pariat culpa diſcordiam.
Item Venantio, exmonacho patricio: Multi hominum ſtulti putauerunt, quòd *Reg.li.1.ep.31.*
ſi ad ordinem epiſcopatus eueherer, te alloqui, ac per Epiſtolas frequentare
recuſarem. Sed non ita eſt: quia ipſa iam loci mei neceſſitate compellor, vt tace-
re non debeam. Et poſt pauca: Hac igitur cõſideratione compulſus, velis nolis,

locuturus ſum, quia omni virtute, aut te cupio ſaluari, aut de tua morte me A
eripi. In quo enim habitu fueris, recolis: & ſupernæ diſtrictionis animaduerſione propoſita, ad quid ſis delapſus, agnoſcis. Culpam ergo tuam penſa, dum vacat: diſtrictionem futuri iudicis, dum vales, exhorreſce: ne tunc illam amaram ſententiam audias, cum eam iã nullis fletibus euadas. Et infra: Teſte Euangelio, ſcis, quia diuina ſeueritas de otioſo ſermone nos arguit, & de verbo inutili rationes ſubtiliter exquirit. Penſa ergo, quid factura eſt de peruerſo opere, ſi quoſdam in iudicio ſuo reprobat de ſermone. Ananias Deo pecunias vouerat, quas poſt, diabolica victus perſuaſione, ſubtraxit: ſed, qua morte multatus eſt, ſcis. Si ille igitur mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abſtulit: conſidera, quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, B
qui non nummos, ſed temetipſum omnipotenti Deo, cui te ſub monachico habitu deuoueras, ſubtraxiſti Quapropter, ſi correctionis meæ verba ſecuturus audieris, quàm ſint blanda, & dulcia, in fine cognoſces. Ecce, fateor, mærens loquor, & facti tui triſtitia aſtrictus, edere verba vix valeo: & tamen animus tuus actionis ſuæ conſcius, vix ſufficit ferre, quod audit: erubeſcit, confunditur, aduerſatur. Si ergo ferre non valet verba pulueris, quid facturus eſt ad iudicium conditoris? Fateor tamen, quia ſupernæ gratiæ eſſe miſericordiam maximam credo, quòd te effugere vitam conſpicit, & tamen adhuc ad vitam reſeruat: quòd ſuperbientem te videt, & tolerat. Cumq. Venantius, in eadem C
apoſtaſia permanens, obortis quibuſdam ſimultatibus, oblationes ſuas a Ioanne, Syracuſano epiſcopo execratas, cognoſceret, contra epiſcopum hoſtili more commotus eſt, eumq. non timuit Gregorio accuſare. Cui ipſe reſcribit, dicens: Multum nos ea, quam direxiſtis, iam contriſtatos inuenit epiſtola, quòd inter vos, & Ioannem fratrem & coepiſcopum noſtrum, de quorum deſiderabamus gaudere concordia, ſcandalum prodijſſe cognouimus. Quæuis enim cauſa fuiſſet, non vſque ad hoc debuit furor erumpere, vt armati homines veſtri, ſicut audiuimus, in epiſcopum irruerent, & diuerſa hoſtili more mala committerent, atque vos hæc res a paterna interim charitate diuideret. Numquid D
non poterat, ſi quælibet contentio fuit, tranquille diſponi, vt nec partium vtilitas detrimentum, nec ſentiret gratia læſionem? Cuius autem grauitatis, cuius ſanctitatis, cuius manſuetudinis ſupradictus frater noſter ſit, non habemus incognitum. Ex qua re colligimus, quia niſi vis eum doloris nimia coegiſſet, ad hanc rem, de qua vos contriſtatos aſſeritis, eius fraternitas nullo modo perueniſſet. Nos autem, vt hoc eo ſcribente comperimus, illico ei ſcripſimus, admonentes, vt & oblationes veſtras, ſicut ante, ſuſciperet, & Miſſas in domo veſtra non ſolum celebrari permitteret, ſed, ſi velitis, etiam ipſe perageret, & cetera. Verum Venantius cum epiſcopo in concordiam rediens, cum per vndecim annos a Gregorio multiplicibus litteris exhortatus redire ad monachicum propoſitum detrectaret, in grauiſſimam ægritudinem cecidit. Quod a E
Ioanne, Syracuſano epiſcopo Gregorius audiens, reſcripſit, dicens: Fraternitatis veſtræ ſcripta ſuſcepi, quæ mihi de dulciſſimi filij mei domni Venantij ægritudine loquebantur, & cuncta circa eum, qualiter acta ſunt, enarrabant. Sed vno tempore auditis, & illum deſperate, ac grauiter ægrotare, & in rebus orphanorũ, homines iniquos inſiſtere, vix ſe in corde meo dolor capere poterat. Sed in hoc fuit ſolatium, quòd lacrymæ mihi per gemitus erumpebant. Veſtra igitur ſanctitas primam, quam decet, curam negligere non debet, vt de anima eius co-

Matt. 12. c
Grat. 17. q. 1. cap. 3.
Act. 5. c
Reg. li. 5. ep. 42.
Reg. li. 9. ep. 31.

A eius cogitare debeat, exhortando, rogando, Dei terribile iudicium propo-
nendo, ineffabilem eius miſericordiam promittendo, vt ad habitum ſuum
redire, vel in extremis debeat: ne ei reatus tantæ culpæ in æterno iudicio ob-
ſiſtat. Si quos tamen iudicum a ſuis prauitatibus inconuertibiles Gregorius ad-
uertebat, eos ſcriptis proprijs penes principes denotabat. Vnde Conſtantiæ
Auguſtæ queritur, dicens: Dum in Sardinia inſula multos eſſe gentiles cogno- Reg. lib. 4. ep.
uiſſem, eosq. adhuc prauæ gentilitatis more idolorum ſacrificijs deſeruire, et 33.
B eiuſdem inſulæ ſacerdotes ad prædicandum Redemptorem noſtrum torpen- Bar. lib. 11. c. 26.
tes exiſtere: vnum illuc ex Italiæ epiſcopis miſi, qui multos gentilium ad fi- Iuo p. 13. c. 36.
dem, Domino cooperante, conuertit. Sed quidam rem mihi ſacrilegam nun- Grat. 12. q. 2.
ciauit, quia hi, qui in ea idolis immolant, iudici præmium perſoluunt, vt hoc cap. 8.
eis facere liceat. Quorum dum quidam baptizati eſſent, et iam immolare ido-
lis deſiuiſſent, adhuc ab eodem inſulæ iudice, etiam poſt baptiſmum, præ-
mium illud exigitur, quod dare prius pro idolorum immolatione conſueue-
rant. Quem cum prædictus epiſcopus increparet, tantum ſe ſuffragium permi-
ſiſſe reſpondit, vt, niſi de cauſis etiam talibus, impleri non poſſit. Corſica ve-
C ro inſula tanta nimietate exigentium, & grauamine premitur exactionum, vt
ipſi, qui in illa ſunt, eadem, quæ exiguntur, complere vix filios ſuos venden-
do ſufficiant. Vnde fit, vt derelicta pia republica, poſſeſſores eiuſdem inſulæ
ad nefandiſſimam Longobardorum gentem cogantur effugere. Quid enim
grauius, quid crudelius pati poſſunt a Barbaris, quàm vt conſtricti atque com-
preſſi ſuos filios vendere compellantur? In Sicilia autem inſula Stephanus,
quidam marinarum partium chartularius, tanta præiudicia, tantasq. oppreſ-
ſiones operari dicitur inuadendo loca ſingulorum, atque ſine dictione cauſa-
rum per poſſeſſiones, ac domos titulos ponendo, vt ſi velim acta eius ſingu-
D la, quæ ad me peruenerunt, dicere, magno volumine hæc explere non poſ-
ſim. Quæ omnia ſereniſſima domina ſolerter aſpiciat, & oppreſſorum gemi-
tus compeſcat. Et poſt pauca: Quæ enim mentes, qualia viſcera parentum eſ-
ſe poſſunt, perpendite, quando filios ſuos diſtrahunt, ne torqueantur. Quali-
ter autem miſerendum ſit filijs aliorum, hoc bene ſciunt, qui habent proprios.
Vnde mihi breuiter hæc ſuggeſſiſſe ſufficiat, ne ſi ea, quæ in his partibus agun-
tur, pietas veſtra non cognoſceret, me apud diſtrictum iudicem ſilentij mei culpa
multaret.

Hinc eſt, quòd huius Gregorij tempore tot ſacerdotes, & laici per diuerſas xlix.
E regiones miraculis corruſcaſſe, dialogo teſte, probantur, quot numquam ſub Dial. lib. 4.
poſterioribus Pontificibus inuenire poſtea potuerunt.

Tantis igitur Eccleſiæ Dei felicitatibus hoſtis humani generis inuidens, non-
nullos pontificum ſimulq. ſæcularium iudicum, ad eius inuidiam conflagrauit.
Super quorum afflictione Ioanni, Rauennati epiſcopo, inter cetera queritur, di- Reg. li. 2. ep.
cens: Peccatis meis hoc reputo, quia iſte, qui nunc intereſt, haud dubium quin 32. ind. 10.
Romanus exarchus, et pugnare contra inimicos noſtros diſſimulat, et nos face-
re pacem vetat: quamuis iam modo, etiam ſi velit, facere non poſſumus: quia
Arnulphus exercitum Autarith, et Nordulfi habens, eorum ſibi dari precaria
deſiderat, vt nobiſcum loqui aliquid de pace dignetur.

Item Sebaſtiano, epiſcopo Sirmienſi poſt aliqua: Quæ, ſanctiſſime frater, Reg. lib. 4. ep.
de amici veſtri domni Romani, perſona in hac terra patimur, loqui minime 35.
valemus: breuiter tamen dico, quia eius in nos malitia, gladios Longobardo-

rum vicit, ita vt benigniores videantur hoſtes, qui nos interimunt, quàm rei- A
publicæ iudices, qui nos malitia ſua rapinis atque fallacijs in cogitatione conſu-
munt. Et vno tempore curam epiſcoporum, atque clericorum, monaſterio-
rum quoque, et populi gerere, contra hoſtium inſidias ſolicitum vigilare, con-
tra ducum fallacias, atque malitias ſuſpectum ſemper exiſtere: cuius laboris,
cuius doloris ſit, veſtra fraternitas tanto verius penſat, quanto me, qui hæc pa-
tior, purius amat.

Item Anaſtaſio patriarchæ poſt multa: Quæ mala a barbarorum gladijs, quæ B
a peruerſitate iudicum patimur, beatitudini veſtræ narrare refugio, ne eius ge-
mitum augeam, quem minuere conſolando debueram.

Reg. li. 8. ep. 45. Item Palladio, presbytero de monte Sina poſt plurima: Peto, vt pro me orare
debeas, quatenus omnipotens Deus, et a malis me ſpiritibus, et a peruerſis ho-
minibus cuſtodire dignetur: quia in hac vitæ meæ peregrinatione mala me ſi-
mul, et multa circumdant, ita vt cum Pſalmiſta iure dicam: In me tranſierunt
Pſ. 87. c iræ tuæ, et terrores tui conturbauerunt me. Circumdederunt me ſicut aqua to-
ta die, circumdederunt me ſimul.

l. Porro Mauricio tunc auariſſimo ſimulq. rapaciſſimo principi, ſuggeſtionibus C
Reg. li. 2. ep. 61. ind. 11. Iuo p. 10. c. 128 S. Ant. chron. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 13. inimicorum ſuorum funeſtiſſimam legem ferenti, vt nulli militum, qui videli-
cet in manu ſignatus fuiſſet, liceret conuerti, inter cetera ſic reſpondit: Ad hoc
poteſtas ſuper omnes homines, pietati dominorum meorum cælitus data eſt, vt
qui bona appetunt, adiuuentur, vt cælorum via largius pateat, vt terreſtre
regnum cæleſti regno famuletur. Et ecce aperta voce dicitur, vt ei, qui ſemel
in terrena militia ſignatus fuerit, niſi aut expleta militia, aut pro debilitate
corporis repulſus, Dominó noſtro Ieſu Chriſto, militare non liceat. At hæc
ecce per me, ſeruum vltimum ſuum, et veſtrum reſpondebit Chriſtus, dicens:
Ego te de notario comitem excubitorum, de comite excubitorum Cæſarem, D
de Cæſare Imperatorem, nec ſolum hoc, ſed etiam patrem Imperatorum feci.
Sacerdotes meos tuæ manui commiſi: & tu a meo ſeruitio milites tuos ſubtra-
his? Reſponde, rogo, pijſſime domine, ſeruo tuo, quid venienti, & hæc dicenti
reſponſurus es in iudicio Domino tuo? Et poſt pauca: Requirat ergo dominus
meus, quis prior Imperator talem legem dederit, et ſubtilius æſtimet, ſi dari
debuerit.

Reg. li. 2. ep. 64. Iuo p. x. c. 129. Item Theodoro medico, poſt aliqua: Peccatis, inquit, meis facientibus, ex
quorum ſuggeſtione, vel conſilio, neſcio an veſtro, tranſacto anno, talem in
republica ſua legem protulit Imperator, vt nullus, qui actionem publicam egit, E
nullus, qui officio, vel manu ſignatus, vel inter milites habitus eſt, ei in mona-
ſterio conuerti liceat, niſi forte militia eius fuerit expleta. Quam legem primum,
ſicut hi dicunt, qui leges veteres nouerunt, Iulianus protulit, de quo ſcimus om-
nes, quantum a Deo auerſus fuerit.

lj. Confortabat inſaniam iudicum, ſiue fouebat Ioannes, tunc ex monacho
S. Ant. chron. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 13. regiæ vrbis antiſtes, qui eo tempore, quo Gregorius a Pelagio præſule deſtina-
tus Apocriſiarius penes Conſtantinopolim morabatur, fugere ſe ſummum
ſacerdotium quaſi humiliter finxit: ſed eo ſuſcepto vſque adeo in ſuperbiam
doloſæ mentis excreuit, vt cauſa alia occaſionem quærens, ſynodum faceret,
in qua ſe vniuerſalem appellare conatus eſt. Quod mox Papa Pelagius, vt agno-
uit, directis epiſtolis ex auctoritate ſancti Petri Apoſtoli, eiuſdem ſynodi acta
caſſauit. Diaconum vero, qui iuxta morem pro reſponſis eccleſiaſticis facien-
dis Im-

A dis Imperatoribus adhærebat, cum eo Miſſarum ſollemnia celebrare prohibuit. Cuius ſententiam beatus Gregorius ſequens, prædictum Ioannem ſæpe commonitum acquieſcere differentem, ſententia pari multauerat, omnibusq. pontificibus ſub interminatione proprij honoris mandauerat, ne vmquam vniuerſalis prophanum vocabulum aut ſcriberent, aut ſcriptum ſuſciperent, aut vbi fuiſſet ſcriptum, ſubſcriberent. Quapropter Ioannes multis fallacijs *Reg. li. 4. ep. 34.*
ad ſuam hypocriſim conſenſum auariſſimi Imperatoris redimens, obtinuit, vt Imperator Gregorio ſcriberet, quòd ſibi pacificus extitiſſet. Quapropter ipſe imperatrici Conſtantiæ inter aliqua ſcribit, dicens: Sabiniano diacono, Reſponſali meo ſcribente, cognoui, in cauſis beati Petri Apoſtolorum principis
B contra quoſdam ſuperbe humiles, ficte blandos, quanta ſe iuſtitia, veſtra ſerenitas impendat. Vnde adhuc peto, vt nullius præualere contra veritatem hypocriſim permittatis: quia ſunt quidam, qui iuxta egregij prædicatoris vocem, per dulces ſermones, et benedictiones ſeducunt corda innocentium: qui veſte *Rom. 16. e*
quidem deſpecti ſunt, ſed corde tument: et quaſi in hoc mundo cuncta deſpiciunt, ſed tamen ea, quæ mundi ſunt, cuncta ſimul adipiſci quærunt. Qui indignos ſe omnibus hominibus fatentur, ſed priuatis vocabulis contenti eſſe non poſſunt: quia illud appetunt, vnde omnibus digniores eſſe videantur. Et poſt pauca:

C Præterea indico, quia pijſſimi domini ſcripta ſuſcepi, vt cum fratre et con- *lij.*
ſacerdote meo Ioanne debeam eſſe pacificus. Et quidem ſic religioſum domi- *Idem ut ſup.*
num decuit, vt ſacerdoti iſta præciperet. Sed cum ſe noua præſumptione atque ſuperbia idem frater meus vniuerſalem epiſcopum appellet, ita, vt ſanctæ memoriæ deceſſoris mei tempore aſcribi ſe in ſynodo tali hoc ſuperbo vocabulo faceret: quamuis cuncta illius ſynodi, ſede Apoſtolica contradicente, ſoluta ſint: triſte mihi aliquid ſereniſſimus dominus innuit, quòd non eum corripuit, qui ſuperbit, ſed me potius ab intentione mea declinare voluit: qui in hac cauſa, euangeliorum et canonum ſtatuta, humilitatis atque rectitudinis
D defendo virtute. Qua in re a prædicto fratre, et conſacerdote meo contra euangelicam ſententiam, contra beatum quoque Petrum Apoſtolum, et contra omnes eccleſias canonumq. ſtatuta agitur. Sed eſt omnipotens Deus, in cuius manu ſunt omnia, de quo ſcriptum eſt: Non eſt ſapientia, non eſt pruden- *Prou. 21. d*
tia, non eſt conſilium contra Dominum. Et quidem ſæpe præfatus ſanctiſſimus frater ſereniſſimo domino multa ſuadere conatur: ſed bene noui, quia tantæ illæ orationes eius, et lacrymæ nil ei, a quoquam contra rationem, aut animam ſuam ſubripi permittunt. Triſte tamen valde eſt, vt patienter feratur, quatenus, deſpectis omnibus, prædictus frater, et coepiſcopus meus ſolus co-
E netur appellari Epiſcopus. Sed in hac eius ſuperbia, quid aliud, niſi propinqua iam Antichriſti tempora eſſe, deſignatur? Quia illum videlicet imitatur, qui ſpretis in ſociali gaudio Angelorum legionibus, ad culmen conatus eſt ſingularitatis erumpere, dicens: Super aſtra cæli exaltabo ſolium meum, ſedebo in *Iſa. 14. e*
monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. Aſcendam ſuper altitudinem nubium: ſimilis ero altiſſimo. Vnde per omnipotentem Dominum rogo, ne pietatis veſtræ tempora permittatis vnius hominis elatione maculari: neque tam peruerſo vocabulo vllum quoquo modo præbeatis aſſenſum, atque in hac cauſa nequaquam, me pietas veſtra deſpiciat: quia et ſi peccata Gregorij tanta ſunt, vt pati talia debeat: Petri tamen Apoſtoli peccata nulla ſunt, vt veſtris tem-

ſtris temporibus pati talia mereatur. Vnde iterum atque iterum per omnipotentem Dominum rogo, vt ſicut priores principes ſancti Petri Apoſtoli gratiam quæſiuerunt, vos quoque hanc vobis, et quærere, et conſeruare curetis, et propter peccata noſtra, qui ei indigne ſeruimus, eius apud vos honor nullatenus minuatur, quòd et modo vobis adiutor eſſe in omnibus, et poſtmodum veſtra valeat peccata dimittere. Viginti autem iam, et ſeptem annos ducimus, quòd in hac vrbe inter Longobardorum gladios viuimus: quibus quàm multa ab Eccleſia quotidianis diebus erogantur, vt inter eos viuere poſſimus, ſuggerenda non ſunt. Sed breuiter indico, quia ſicut in Rauennæ partibus dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ ſacellarium habet, qui, cauſis ſuperuenientibus, quotidianas expenſas faciat: ita, et in hac vrbe in cauſis talibus eorum ſacellarius ego ſum. Et tamen hæc eccleſia, quæ vno eodemq. tempore clericis, monaſterijs, pauperibus, populo atque inſuper Longobardis tam multa indeſinenter expendit; ecce adhuc ex omnium eccleſiarum afflictione premitur, quia de vnius hominis ſuperbia multi gemunt, etſi dicere nil præſumunt. A B

liij. Auariſſimo quoque principi Gregorius voce libera contradicit, poſt aliqua ſcribens: Ecce claues regni cæleſtis, haud dubium eſt, quin Petrus accepit: poteſtas ei ligandi atque ſoluendi tribuitur: cura ei totius Eccleſiæ, et principatus committitur, et tamen vniuerſalis Apoſtolus non vocatur, et vir ſanctiſſimus conſacerdos meus Ioannes vocari vniuerſalis epiſcopus conatur. Exclamare compellor, ac dicere: O tempora, o mores! Ecce cuncta in Europæ partibus Barbarorum iuri ſunt tradita: deſtructæ vrbes, euerſa caſtra, depopulatæ prouinciæ, nullus terram cultor inhabitat: ſæuiunt, et dominantur quotidie in necem fidelium cultores idolorum, et tamen ſacerdotes, qui in pauimento, et cinere flentes iacere debuerunt, vanitatis ſibi nomina expetunt, et nouis, ac profanis vocabulis gloriantur. Nunquid ego hac in re, piiſſime domine, propriam cauſam defendo? Numquid ſpecialem iniuriam vindico? et non magis cauſam omnipotentis Dei, et cauſam vniuerſalis Eccleſiæ? Quis eſt iſte, qui contra ſtatuta Euangelica, contra canonum decreta, nouum ſibi nomen vſurpare præſumit? Vtinam, vel ſine aliorum imminutione vnus ſit, qui vocari appetat vniuerſalis. Et certe multos Conſtantinopolitanæ eccleſiæ, in hæreſeos voraginem cecidiſſe nouimus ſacerdotes: et non ſolum hæreticos, ſed etiam hæreſiarchas factos. Inde quippe Neſtorius, qui mediatorem Dei, et hominum Chriſtum Ieſum, duas eſſe perſonas exiſtimans, quia Deum hominem fieri potuiſſe non credidit, vſque ad Iudaicam perfidiam erupit. Inde Macedonius, qui conſubſtantialem Patri, et Filio, Spiritum ſanctum, Deum eſſe denegauit. Si igitur illud nomen in ea eccleſia ſibi quiſquam arripuit, vnde tot hæreſiarchæ prodijſſe noſcuntur: vniuerſa ergo Eccleſia, quod abſit, a ſtatu ſuo corruit, quando is, qui appellatur Vniuerſalis, cadit. Sed abſit a Chriſtianorum cordibus nomen iſtud blaſphemiæ, in quo omnium ſacerdotum honor adimitur, dum ab vno ſibi dementer arrogatur. Certe pro beati Petri Apoſtolorum principis honore per venerandam Chalcedonenſem ſynodum Romano Pontifici oblatum eſt: ſed nullus eorum vmquam hoc ſingularitatis nomine vti conſenſit: ne dum priuatim aliquid daretur vni, honore debito ſacerdotes priuarentur vniuerſi. Quid eſt ergo, quòd nos huius vocabuli gloriam, et oblatam non quærimus, et alter ſibi hanc C D E

Reg. lib. 4. ep. 32. c. 76.
Matt. 16. c
Io. 20. e & 21. c.

A hanc arripere etiam non oblatam præſumit? Ille ergo magis eſt pijſſimorum
dominorum præceptiōne flectendus, qui præceptis canonicis obedientiam
præbere contemnit. Ille coercendus eſt, qui ſanctæ vniuerſali Eccleſiæ iniu-
riam facit: qui corde tumet: qui gaudere de nomine ſingularitatis appetit: qui
honori quoque veſtri imperij ſe per priuatum vocabulum ſuperponit. Ecce
omnes hac de re ſcandalum patimur. Ad viam igitur rectam reuertatur auctor
ſcandali, & omnia ſacerdotum iurgia ceſſabunt. Ego enim cunctorum ſacer-
dotum ſeruus ſum, inquantum ipſi ſacerdotaliter viuunt. Nam qui contra
omnipotentem Deum per inanis gloriæ tumorem, atque contra ſtatuta pa-
B trum, ſuam ceruicem erigit, in omnipotente Domino confido, quia meam
ſibi, nec cum gladijs, flectet. Quid autem nuper in hac vrbe ex huius voca-
buli auditu geſtum ſit, Sabiniano Diacono, ac Reſponſali meo ſubtilius in-
dicaui.

Item Ioanni, epiſcopo Conſtantinopolitano: Eo tempore, quo fraternitas liiij.
veſtra in ſacerdotalem honorem prouecta eſt, quantam eccleſiarum pacem, *Reg.li.4.ep.38.*
atque concordiam inuenerit, recolit: ſed quo auſu, quove tumore, neſcio: no-
uum ſibi conata eſt nomen arripere, vnde omnium fratrum corda potuiſſent
ad ſcandalum peruenire. Qua in re vehementer admiror, quia, ne ad epiſcopa-
C tum venire potuiſſes, fugiſſe te velle, memini: quem tamen adeptum ita exer-
cere deſideras, ac ſi ad eum ambitioſo deſiderio concurriſſes. Qui enim indi-
gnum te eſſe fatebaris, vt epiſcopus dici debuiſſes, ad hoc, quandoque per-
ductus es, vt, deſpectis fratribus, epiſcopus appetas ſolus vocari. Et paulo poſt:
Vere enim flens dico, atque ex intimo viſcerum dolore peccatis meis reputo,
quòd ille meus frater, nunc vſque reduci ad humilitatem non valuit, qui ad
hoc in epiſcopatus gradu conſtitutus eſt, vt aliorum animas ad humilitatem
perducat: quòd ille, qui veritatem docet alios, ſemetipſum docere, nec, me
quoque deprecante, conſenſit. Item poſt aliqua: Quis, rogo, in hoc tam per-
uerſo vocabulo, niſi ille ad imitandum proponitur, qui, deſpectis Angelorum
D legionibus ſecum ſocialiter conſtitutis, ad culmen conatus eſt ſingularitatis
erumpere, vt & nulli ſubeſſe, & ſolus præeſſe omnibus videretur? Qui etiam di-
xit: In cælum conſcendam, ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum, ſedebo in *Iſa. 14. c*
monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nu- *Ex editione lxx. Interp.*
bium, ſimilis ero Altiſſimo. Quid enim fratres tui omnes eccleſiæ vniuerſa-
lis epiſcopi, niſi aſtra cæli ſunt: quorum vita ſimul, & lingua inter peccata er-
roresq. hominum quaſi inter noctis tenebras lucent? Quibus dum cupis te-
metipſum vocabulo elationis præponere: eorumq. nomen tui comparatione
calcare: quid aliud dicis, niſi: In cælum conſcendam, ſuper aſtra cæli exalta-
E bo ſolium meum? An non vniuerſi epiſcopi nubes ſunt, qui & verbis pluunt
prædicationis, & bonorum operum luce coruſcant? Quos dum veſtra frater-
nitas deſpiciens ſub ſe premere conatur, quid aliud dicit, niſi hoc, quod ab
antiquo hoſte dicitur: Aſcendam ſuper altitudinem nubium? Quæ cuncta ego
cum flens conſpicio, & occulta Dei pertimeſco iudicia, augentur lacrymæ,
gemitus ſe in meo corde non capiunt: quòd ille vir ſanctiſſimus Dominus Io-
annes, tantæ abſtinentiæ atque humilitatis, familiarium ſeductione lingua-
rum ad tantam ſuperbiam erupit, vt in appetitu peruerſi nominis, illi eſſe co-
netur ſimilis, qui dum ſuperbe eſſe Deo ſimilis voluit, etiam donatæ ſimili-
tudinis gratiam amiſit: & ideo veram beatitudinem perdidit, quia falſam glo-

riam quæ-

riam quæſiuit. Certe Petrus princeps Apoſtolorum membrum ſanctæ & vniuerſalis Eccleſiæ eſt: Paulus, Andreas, Ioannes, quid aliud, quàm ſingularum ſunt plebium capita? Et tamen ſub vno capite omnes, membra ſunt Eccleſiæ. Atque, vt cuncta breui cingulo locutionis aſtringam, ſancti ante legem, ſancti ſub lege, ſancti ſub gratia, omnes hi perficientes corpus Domini, in membris ſunt Eccleſiæ conſtituti, & nemo ſe vmquam vniuerſalem vocari voluit. Veſtra ergo ſanctitas, agnoſcat quantum apud ſe tumeat, quæ illo nomine vocari appetit, quo vocari nullus præſumpſit, qui veraciter ſanctus fuit. Item
1. Io. 2. c poſt pauca: Certe olim clamatur per Apoſtolum: Filioli, nouiſſima hora eſt.
Luc. 21. c Et ſecundum, quod veritas prædixit, peſtilentia, & gladius per mundum ſæuit: gentes inſurgunt gentibus: terra concutitur, orbis cum habitatoribus ſuis, terra dehiſcente, ſorbetur, omnia, quæ prædicta ſunt, fiunt. Rex ſuperbiæ prope eſt: & (quod dici nefas eſt), ſacerdotum eſt, præparatus exitus, quia ceruici militant elationis, qui ad hoc poſiti fuerant, vt ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re, etiam ſi noſtra lingua minime contradicat, illius virtus contra elationem erigitur, qui ſuperbiæ vitio per ſemetipſum ſpecialiter
Heb. 12. d aduerſatur. Et infra: Conſiderare vos conuenit, ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat, & per illam coinquinentur multi: quod tamen ſi nos conſiderare negligimus, contra tantæ elationis tumorem iudicia ſuper-
Lib. 2. epiſt. 52. ind. 11. na vigilabunt. Item eidem in alia epiſtola poſt multa: Sed etiam nunc dico: aut eaſdem perſonas, videlicet Ioannem Chalcedonenſem, & Athanaſium Iſauriæ presbyteros, in ſuis ordinibus ſuſcipe, eisq. quietem præbe: aut ſi hoc fortaſſe nolueris, omni altercatione poſtpoſita, de eorum cauſa ſtatuta maiorum, aut canonum terminos cuſtodi. Si vero neutrum feceris, nos quidem rixam inferre nolumus, ſed tamen venientem a vobis non deuitamus. Quid autem de epiſcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene fraternitas veſtra nouit. Paſtores etenim facti ſumus non percuſſores. Et egregius
2. Tim. 4. a prædicator dicit: Argue, obſecra, increpa, cum omni patientia, & doctrina. Noua vero, atque inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidẽ.

lv. Item Sabiniano, diacono Conſtantinopolitano: De cauſa fratris noſtri, viri
Reg. li. 4. ep. 39. reuerendiſſimi Ioannis epiſcopi Conſtantinopolitani, duas epiſtolas facere nolui: ſed vna breuiter facta eſt, quæ vtrumque habere videtur admiſtum, ideſt & rectitudinem, & blandimentum. Tua itaque dilectio eam epiſtolam, quam nunc direxi, propter voluntatem Imperatoris ei dare ſtudeat. Nam de ſubſequenti talis alia tranſmittetur, de qua eius ſuperbia non lætetur. Ad hoc enim vſque peruenit, vt ſub occaſione presbyteri Ioannis geſta huc tranſmitteret, in quibus ſe pene per omnem verſum œcumenicum patriarcham nominaret. Sed ſpero in omnipotentem Deum, quia hypocriſim illius ſuperna maieſtas ſoluet. Miror autem, quòd dilectionem tuam fallere potuit, vt permitteres Domino Imperatori perſuaderi, quatenus ad me de hac cauſa ſua ſcripta tranſmitteret, in quibus admoneret, vt cum eo pacem habere debuiſſem: qui ſi iuſtitiam tenere vult, illum debuit admonere, vt ſe a ſuperbo vocabulo compeſceret: & protinus inter nos pax fieret. Tamen qua calliditate a prædicto fratre noſtro Ioanne factum ſit, vt ſuſpicor, minime penſaſti. Idcirco enim hoc ille fecit, vt, aut audiretur dominus Imperator, & ille in ſua vanitate confirmatus eſſe videretur: aut non a me audiretur, & eius animus contra me irritaretur. Sed nos rectam viam tenebimus, nil in hac cauſa aliud, niſi omnipo-

tentem

A tentem Dominum metuentes. Vnde tua dilectio in nullo trepidet. Omnia, quæ in hoc ſæculo videt alta eſſe contra veritatem, pro veritate deſpiciat: & in omnipotentis Dei gratia, atque beati Petri adiutorio confidat. Vocem veritatis recolat, dicentis: Maior eſt, qui in vobis eſt, quàm qui in mundo. Et in 1.Io.4.c hac cauſa, quidquid agendum eſt, cum ſumma auctoritate agat. Poſtquam enim defendi ab inimicorum gladijs nullo modo poſſumus, poſtquam pro vtilitate reipublicæ argentum, aurum, mancipia, veſtesq. perdidimus: nimis ignominioſum eſt, vt per eos etiam fidem perdamus. In iſto enim ſceleſto vocabulo conſentire, nihil eſt aliud, quàm fidem perdere. Vnde ſicut tibi B iam tranſactis epiſtolis ſcripſi, numquam cum eo procedere præſumas.

At vero Ioannes nouæ præſumptionis inuentor, vbi Mauricium Deo aduerſum, Gregorio cum ſuis complicibus fecit infenſum, cernens Conſtantinam Imperatricem, totis conatibus Romanæ Eccleſiæ ſeruanda priuilegia ſuadere: quantis valuit artibus, incitauit, vt propter eam, quam in honorem ſancti Pauli Apoſtoli in palatio ædificabat Eccleſiam, a Gregorio caput eiuſdem Apoſtoli, aut aliud, quid de ipſius corpore ſibi dirigi poſtularet. Quam calliditatem beatiſſimus Papa cognoſcens, Imperatricis animo taliter ſatisfecit. Dum illa mihi deſiderarem imperari, de quibus facillimam obedientiam exhibens, veſtram erga me gratiam potuiſſem amplius prouocare: maior me C mæſtitia tenuit, quòd illa præcipitis, quæ facere nec poſſum, nec audeo. Nam corpora ſanctorum Petri, & Pauli Apoſtolorum tantis in Eccleſijs ſuis coruſcant miraculis, atque terroribus, vt neque ad orandum ſine magno illuc timore poſſit accedi. Denique dum beatæ recordationis deceſſor meus, quia argentum, quod ſupra ſacratiſſimum corpus beati Petri Apoſtoli erat, longe tamen ab eodem corpore fere quindecim pedum ſpatio, mutare voluit, ſignum ei non parui terroris apparuit. Sed & ego, aliquid ſimiliter ad ſacratiſſimi corpus ſancti Pauli Apoſtoli meliorare volui: & quia neceſſe erat, vt iuxta ſepulcrum eiuſmodi effodi altius debuiſſet: præpoſitus loci illius oſſa aliqua, D non quidem eidem ſepulcro coniuncta, reperit: quæ quoniam leuare præſumpſit, atque in alium locum tranſponere, apparentibus quibuſdam triſtibus ſignis ſubita morte defunctus eſt. Præter hæc autem ſanctæ memoriæ deceſſor meus idem ad corpus ſancti Laurentij martyris, quædam meliorare deſiderans, dum neſcitur, vbi corpus eſſet venerabile collocatum, effoditur exquirendo: & ſubito ſepulchrum ipſius ignoranter apertum eſt: & hi, qui præſentes erant atque laborabant monachi, & manſionarij, qui corpus eiuſdem martyris viderunt, quod quidem minime tangere præſumpſerunt, omnes intra decem dies defuncti ſunt, ita vt nullus vitæ ſupereſſe potuiſſet, qui ſanctum & iuſtum corpus illius viderat.

E Cognoſcat autem tranquilliſſima domina, quia Romanis conſuetudo non eſt, quando ſanctorum reliquias dant, vt quidquam tangere præſumant de corpore, ſed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad ſacratiſſima ſanctorum corpora ponitur: quod leuatum in Eccleſia, quæ eſt dedicanda, debita cum veneratione reconditur: & tantę per hoc ibidem virtutes fiunt, ac ſi illic ſpecialiter eorum corpora deferantur. Vnde contigit, vt beatæ recordationis Leonis Papæ tempore, ſicut a maioribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquijs dubitarent, prædictus Pontifex hoc ipſum brandeum allatis forficibus incidit, & ex ipſa inciſione ſanguis effluxit. In Romanis

lvj.

Reg.li.3.ep.30. c.30.

manis namque, vel totius occidentis partibus omnino intolerabile eſt, atque A
ſacrilegum, ſi ſanctorum corpora tangere quiſquam voluerit. Quod ſi præſumpſerit, certum eſt, quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Græcorum conſuetudine, qui oſſa leuare ſanctorum ſe aſſerunt, vehementer miramur, & vix credimus. Nam quidam Græci monachi huc ante biennium venientes, nocturno ſilentio iuxta eccleſiam ſancti Pauli corpora mortuorum in campo iacentia effodiebant, atque eorum oſſa recondebant, ſeruantes ſibi, dum recederent. Qui cum tenti, & cur hoc facerent, diligenter fuiſſent diſcuſſi, confeſſi ſunt, quòd illa oſſa ad Græciam eſſent, tamquam ſanctorum reliquias, portaturi. Ex quorum exemplo, ſicut prædictum eſt, maior nobis du- B
bietas nata eſt, vtrum verum ſit, quòd leuari oſſa ſanctorum dicuntur. De corporibus vero beatorum Apoſtolorum, quid ego dicturus ſum? Dum conſtet, quia eo tempore, quo paſſi ſunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora ſicut ciuium ſuorum repeterent: quæ ducta vſque ad ſecundum vrbis miliarium, in loco, qui dicitur Catacumbas, collocata ſunt. Sed dum ea exinde leuare omnis eorum multitudo conueniens niteretur, ita eos vis tonitrui atque fulguris terruit, ac diſperſit, vt talia denuo nullatenus tentare præſumerent. Tunc exeuntes Romani eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, leuauerunt, & in locis, quibus nunc ſunt condita, poſuerunt. Quis ergo, sereniſſima domina, tam temerarius poſſit exiſtere, vt hæc ſciens, C
eorum corpora non dico tangere, ſed vel aliquatenus præſumat inſpicere? Dum igitur talia mihi a vobis præcepta ſunt, de quibus parere nullatenus potuiſſem: quantum inuenio, non veſtrum eſt, ſed quidam homines contra me pietatem veſtram excitare voluerunt, vt mihi, quod abſit, voluntatis veſtræ gratiam ſubtraherent: & propterea quæſierunt capitulum, de quo vobis quaſi inobediens inuenirer. Sed in omnipotente Deo confido, quia nullo modo benigniſſimæ veſtræ voluntati ſurripitur: & ſanctorum Apoſtolorum virtutem, quos toto corde, & mente diligitis, non ex corporali præſentia, ſed ex protectione ſemper habebitis. Sudarium vero, quòd ſimiliter tranſmitti iuſ- D
ſiſtis, cum corpore eius eſt: quod ita tangi non poteſt, ſicut nec ad corpus illius accedi. Sed quia sereniſſimæ dominæ tam religioſum deſiderium eſſe vacuum non debet, de catenis, quas ipſe ſanctus Paulus Apoſtolus, in manibus & collo geſtauit, ex quibus multa miracula in populo demonſtrantur, partem vobis aliquam tranſmittere feſtinabo, ſi tamen hanc tollere limando valuero: quia dum frequenter ex catenis eiſdem multi veniunt, & benedictionem petunt, vt parum quid ex limatura percipiant, aſſiſtit ſacerdos cum lima, & aliquibus petentibus ita concite aliquid de catenis eius excutitur, vt mora nulla ſit: quibuſdam vero petentibus diu per catenas ipſas lima ducitur, & tamen, E
vt aliquid exinde exeat, non obtinetur.

lvij. In quibus Gregorij veracibus vtique verbis apparet, quia vſque ad illa tempora pro reliquijs brandeum Romanus Pontifex conferebat, cum poſteriori tempore de veſtibus, quæ ſub altari ſancti Ioannis in Baſilica Conſtantiniana ſeruantur, particulæ cœperint, pro ſacris reliquijs petentibus dari.

lviij. Quæ quidem veſtes vſque hactenus tantis miraculis coruſcare probantur, vt ſiccitatis tempore foras excuſſæ pluuiam conferant: inundationis vero, ſerenitatem reducant. Nam ſuper hæc, quæ per ſingulas eccleſias faciunt, quæ in oratorio domus meæ in Suburra poſitæ per eas Deus omnipotens fecerit, non celabo.

A non celabo. Nuper Adriani Pontificis tempore viſum mihi eſt, vt altare ſanctæ Dei genitricis Mariæ, quod extra oratorium ſancti Ioannis in apertiſſimo atrio poſitum, congruis luminaribus honorari non poterat, intra oratorium locari debuiſſet. Accerſitus vero Gaudericus Velitrenſis, qui adhuc ſupereſſe videtur, epiſcopus, cum hymnis & canticis ab altari veteri pyxidulas duas ſigillatas excuſſit. Quarum alteram, me deprecante, nimium timoratus aperiens, de illis tunicis, quantum ex ſimilitudine curioſis oculis potuit deprehendi, particulas reperit, quas ſollemniter ſub nouo altari depoſuit. Vbi extunc, ſicut multi norunt, qui adhuc ſuperſtites eſſe probantur, diuinitus accenſæ lampades frequentius ſolito paruerunt. Nam iſta octaua indictione in
B hebdomada ante Dominici natalis diem, cum ego ſuper huiuſmodi parum quid dubitarem, completis matutinalibus hymnis, manſionarius candelam extinxit. Quam poſt veſperum ſuccendere cupiens, accenſam reperit: eamq. ſe negligenter extinxiſſe perpendens, die altera ſolicitius prorſus extinxit: &, obſeratis ianuis, ad veſperum ſuccenſurus lampadem remeauit. Quam vbi nihilominus accenſam reperit, ex conſcientia ſeruatæ a ſe clauis, & miraculo non diminuti olei, profecto cognouit, quia lampadem ille ſuccenderat, qui, ne oleum in ea diurna ſuccenſione minui potuiſſet, diuinitus ampliarat.

Harum quidem veſtium, ſicut opinor, altera, quæ ſtrictioribus manicis con- lix.
C ſtat, veraciter ſancti Ioannis eſt tunica, quam beatus Gregorius ſuo tempore, *Reg.lib.2.ep.8. c.43.ind.11.*
quodam epiſcopo deferente, ſuſcepit. Vnde Ioanni abbati inter cetera ſcribit, dicens: De tunica ſancti Ioannis omnino grate ſuſcepi, quia ſolicitus fuiſti mihi indicare. Sed ſtudeat dilectio tua mihi ipſam tunicam, aut, quod eſt melius, eundem epiſcopum, qui eam habet, cum clericis ſuis, & cum ipſa ad me tranſmittere: quatenus & benedictione tunicæ perfruamur, & de eodem epiſcopo, vel clericis mercedem habere valeamus. Altera vero, quæ largioribus manicis, non tunica, ſed plane videtur eſſe dalmatica, niſi fallor, ſancti Paſchaſij Apoſtolicæ ſedis Diaconi conſtat, qui iuxta quòd idem beatus Grego-
D rius in quarto Dialogorum libro meminit, cum temporibus Symmachi Papę *Dial.li.4.c.40.*
fuiſſet defunctus, eius dalmaticam feretro ſuperpoſitam dæmoniacus tetigit, ſtatimq. ſanatus eſt. Sed quamobrem ambæ veſtes ſancti Ioannis dicantur, ideo priſcam conſuetudinem obtinuiſſe crediderim, quòd ſub eius altari conſuetudinaliter recondantur. Nam quòd earum altera Ioannis Euangeliſtę, non autem Baptiſtæ ſit, nemo eſt, qui dubitet: præſertim cum omnis ſapiens nouerit Baptiſtam camelorum pilis, pro veſtibus vſum fuiſſe, Euangeliſtam *Matt.3.a*
vero, qui per tot annos poſt paſſionem Domini pontificium gerens, Miſſarum ſollemnia frequentiſſime celebrabat, ſine ſacerdotalibus eſſe nequaquam
E veſtibus potuiſſe. Si autem dicitur, quòd tunica, & dalmatica, quia pontificalia ſunt indumenta, vtraque ſancti Ioannis credi debeant: conſiderandum eſt, quia Gregorius Ioanni Abbati non dalmaticam, ſed tunicam nominarit: qui ſi dalmaticam quoque ſancti Ioannis fuiſſe ſentiret, eius tunicam quærens, conſequenter habere ſe ipſius dalmaticam non taceret.

Hæc de ſancti Ioannis veſtibus, de quibus a quamplurimis dubitatur, me lx.
vtcumque in beati Gregorij geſtis inſeruiſſe ſufficiat. Ceterum Ioannes Conſtantinopolitanus hypocrita, qui ab vniuerſalis nominis ambitione conuerti multis tergiuerſationibus recuſabat, iuxta eiuſdem patris Prophetiam iudicia Domini ſuper ſe vigilare cognoſcens, poſt non multi temporis ſpatium ſubi-

ta morte defungitur: & cuius ambitioſam ſuperbiam totus capere mundus A
vix poterat, in vnius ſepulchri anguſtia facile collocatur. Poſt cuius paulatim
diſceſſum, cum Mauricius Imperator, ſacerdotum videlicet Chriſti contem-
ptor, pro Cyriaco, qui Ioanni ſucceſſerat, ſuaderet, ne pro cauſa tam friuoli
nominis Gregorius laboraret: ipſe tamdiu pontificatus ſui auctoritatibus re-
ſtitit, quouſque peſtem vniuerſalis nominis ab ipſis etiam ſubdolis adulato-
Reg.li.7.ep.30. ind.1. rum labijs penitus abſtuliſſet. Quapropter Eulogio, Patriarchæ Alexandrino
poſt aliqua ſcribens, ait: Indicare veſtra beatitudo ſtuduit, iam ſe quibuſdam
non ſcribere ſuperba vocabula, quæ ex vanitatis radice prodierunt: & mihi
loquitur, dicens: Sicut iuſſiſtis. Quod verbum iuſſionis, peto, a meo auditu
remouete: quia ſcio, qui ſum, qui eſtis. Loco enim mihi fratres eſtis, mori- B
bus patres. Non ergo iuſſi, ſed quæ vtilia ſunt, indicare curaui. Non tamen
inuenio veſtram beatitudinem hoc ipſum, quod memoriæ veſtræ intuli, per-
Reg.li.7.ep.30. ind. fecte retinere voluiſſe. Nam dixi, nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale ali-
quid ſcribere debere: & ecce in præfatione Epiſtolæ, quam ad me ipſum, qui
prohibui, direxiſtis, ſuperbæ appellationis verbum, vniuerſalem me Papam
Poly.li.2.ti.26. dicentes, imprimere curaſtis. Quod, peto, dulciſſima mihi ſanctitas veſtra vl-
Anſ.li.6.c.131. Grat. diſt. 99. cap.1. tra non faciat: quia vobis ſubtrahitur, quod alteri pluſquam ratio exigit, præ-
Reg.li.4.ep.32. betur. Ego enim non verbis, quæro proſperari, ſed moribus: nec honorem
meum eſſe deputo, in quo fratres meos honorem ſuum perdere cognoſco. C
Meus namque honor eſt, honor vniuerſalis eccleſiæ. Meus honor eſt, fratrum
meorum ſolidus vigor. Tunc ego vere honoratus ſum, cum ſingulis qui-
buſque honor debitus non negatur. Si enim vniuerſalem me Papam veſtra
ſanctitas dicit, negat ſe hoc eſſe, quod me fatetur vniuerſum. Sed abſit hoc.
Recedant verba, quæ vanitatem inflant, charitatem vulnerant. Et quidem
Synod. Chalc. in ſancta Chalcedonenſi ſynodo, atque poſt a ſubſequentibus patribus hoc
deceſſoribus meis oblatum veſtra ſanctitas nouit: ſed tamen nullus eorum
vti hoc vmquam vocabulo voluit: vt dum in hoc mundo honorem ſacerdo-
tum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum cuſtodirent ſuum.

FINIS.

CAPITA

De temperantia Gregorij. Caput primum.
Ioanni Rauēnati epiſcopo vſum pallij mappularumq. ſubduxit. ij.
Eidem ſuppliciter vſum pallij repetenti, quater in anno per plateas conceſſit. iij.
Eidem, pro diuerſis vitijs increpato, diem ſuæ vocationis prædixit. iiij.
Ioanne defuncto, Rauennatem eccleſiam viſitatori committit: Mariniano, epiſcopo conſecrato, pallij vſum ſimili modo concedit. v.
Andreæ ſupplicanti pro pallio præcipit iuſiurandū. vj.
Mariniano conſuetudinem pallij, ſicut conuenerat, defendere non valente, Gregorius in ſententia ſua permanſit. vij.
Pro vſurpatione compagarum diaconos Catinenſes arguit. viij.
De Maximo Salonitanæ eccleſiæ peruaſore. ix.
Auctoritatem ſui pontificatus contra tyrannum Imperatorem defendit. x.
Contra votum imperiale Maximum cum ſuis complicibus excommunicans, epiſcopos ipſius ad eccleſiam reuerti coegit. xj.
Maximi cauſam Rauennæ præcipit ventilari. xij.
Maximus in terram procidens lacrymabiliter veniam petit. xiij.
Gregorius Maximo, coram ſancti Apollinaris corpore ſatisfacienti, miſerendum eſſe decernit. xiiij.
Maximo, humiliter ſatisfacienti, communionis gratiam reddit, & pallium ſe daturum promittit. xv.
Quàm Didaſcalicis reſponſionibus ſuperbum Imperatorem terruit. xvj.
Mauricio, in Gregorium ſæuienti, mors per gladium imminet. xvij.
Mauricius pœnitens videt in ſomnis ſe diuino iudicio, cum vxore, & filijs Phocæ militi tradi. xviij.
Seditione commota Mauricius, Phocæ iuſſu, cum cuncta cognatione ſua perimitur. xix.
Imagine auguſtali ſuſcepta, ſapienter Mauritij vitia, Phocæ Imperatori dinumerat. xx.
Ei apocriſiarium ex more tranſmittit. xxj.
Pondere grandi remoto, imperiale iugum leuius rediſſe fatetur. xxij.
Ex conſuetudine ſynodicam ſuam direxit, & quòd Orientales nullius in diptychis nomen ſuſcipiant, donec ſynodicam fidei eius cognouerit. xxiij.
Suſceptis decretis Mediolanenſium, eis epiſcopum ordinari conſenſit. xxiiij.
Anaſtaſium Antiochenum poſt multos annos throno ſuo reddidit. xxv.
Adrianum Thebanum epiſcopū ordini ſuo reſtituens, diœceſim ipſius Alarici epiſcopi poteſtati ſubduxit. xxvj.
Exceptis manifeſtis criminibus, neminem depoſuit, ſed communione priuauit. xxvij.
Quanta diſtrictione accuſatorum lites tractauerit, & qualia de ordinibus iudiciorum decreuerit. xxviij.
Aliorum auctoritates epiſcoporū ſua auctoritate confirmabat, non minuebat. xxix.
Cunctis epiſcopis propria iura conſeruans, executores dari, & iudices eligi ab accuſatis voluit. xxx.
Falſarios delatores talione multauit. xxxj.
Semel ingeſta crimina indiſcuſſa præterire non paſſus eſt, & qualibus pœnis peccatorum accuſatores multauerit. xxxij.
Conſueta ſtipendia etiam infirmis clericis iuſſit miniſtrari. xxxiij.
Cautiones epiſcoporum ſuis clericis factas firmauit, eisq. quartas pleniter dari iuſſit. xxxiiij.
Ab alijs obligatos abſoluit. xxxv.
Ab hæreſi ſe purgantes recepit. xxxvj.
Schiſmaticos ad ſuſcipiendam ſatisfactionem Romam inuitare curauit. xxxvij.
Seuerum, Aquileienſem epiſcopum, Rauēnam venire coegit: qui poſtquam ad vnitatem rediit, denuo ad ſuum ſchiſma recurrens, catholicosq. ſacerdotes affligens, cauſa perpetuæ diuiſionis ſuæ diœceſis effectus eſt. xxxviij.
Per ægritudinem corporis nemini ſucceſſorem dedit, & quòd renunciantibus ſuis ſedibus ſucceſſores nō denegauit, eisq. de ſumptibus eiuſdem commoda miniſtrari præcepit. xxxix.
Stupratam in vxorem a ſtupratore ſumi iuſſit. xl.
Virum iam tonſuratum coniugi reddi mandauit. xlj.
Vim nullam Iudæis inferendam ſtatuit. xlij.
Chriſtianos eis ſubijci, nulla occaſione debere cenſuit. xliij.
Chriſtianos ei violenter auferri iubebat, quorum ſi qui auferri non poterant, redimi ſanciebat. xliiij.
Eorum mancipia confugientia ad eccleſiam reddi vetuit. xlv.
Pagana eorum mancipia venire ad fidem volentia, nō reddenda ſtatuit. xlvj.
Iudæorum mancipia ſuos dominos ad fidem præcedentia in eorum ſeruitium nullatenus redigendos indixit: etiam ſi ipſi eos ad baptiſmatis gratiam ſequerentur. xlvij.
Neminem circumcidi paganorum permiſit. xlviij.
A Iudæis munera non ſuſcipienda decreuit. xlix.
Qualiter Iudæi fuerint a Romanis Pontificibus habiti. l.
Gregorius non obſeruari ſabbatum iuſſit, & lauari die Dominico permiſit. lj.
Quantæ compaſſionis extiterit in infirmitatibus Caſtorij, Eulogij, & Mariniani epiſcoporum, ſiue Ruſticianæ patriciæ. lij.
Pro barbaricis incurſionibus litaniam fieri voluit. liij.
Spiritum prophetiæ habuit. liiij.
Peiora prioribus futura prædixit. lv.
Neminem iniuſte ab Eccleſia defendi permiſit. lvj.
Confugientibus ad Eccleſiam ſacramenta præſtari iuſſit de ſeruandis ſibi iuſtitijs. lvij.
Omnes ſacerdotes, fratres, & comminiſtros, clericos autem ceteros, dilectiſſimos filios, vtriuſque vero ſexus laicos dominos uocauit. lviij.
Tam fideli Theudelindæ reginæ, quàm ſuo ſubdiacono ſatisfecit. lix.
Se indignum memorat reuelatione Dei. lx.
Se presbytero comparans, illum ſuperiorem melioremq. pronunciat. lxj.
Se indignum alieno fauore fatetur. lxij.
Monacho ſibi procidenti ſe in terram proſtrauit. lxiij.
Accuſatus innocentiam ſuam expoſuit. lxiiij.
Quid de fine ſæculi ſenſerit. lxv.
Qualia de incommoditate vrbis ſcripſerit. lxvj.
Ab hoſtilibus incurſionibus ab exponendis libris deſtitit. lxvij.
De eius obitu, & faſtigijs argenteis ab eo paratis, necnon ſepulturæ ipſius loco, vel titulo. lxviij.

Qua ratione, æmulis libros eius incendere molientibus, Petrus diaconus moriendo defenderit. lxix.
Quanta Claudius ex verbis eius notauerit: & quòd Gregorius multa dictauerit, quæ nunc nequeant inueniri. lxx.
Duodecim epiſtolarum ſuarum libros reliquit, ex quibus Adriani Papæ tempore duo volumina videntur excerpta. lxxj.
In diaconatu ſuo Moralia cœpit, & quomodo ea in epiſcopatu ſuo per libros digeſſerit, eaq. Leandro Hiſpalenſi epiſcopo roganti direxerit. lxxij.
In epiſcopatus ſui exordio librum regulæ paſtoralis Ioanni, epiſcopo Rauennati exponens, imperitos compreſſit. lxxiij.
Per ſtationes diſcurrens, quadraginta lectiones dictauit, quas Secundo ſeruo Dei petenti mandauit. lxxiiij.
Dialogorum quattuor libros deſcripſit, quos poſtea Zacharias Apoſtolicæ ſedis epiſcopus in Græcam linguam conuertit. lxxv.
Ciuibus ſuis petentibus, primam & vltimam Ezechielis prophetiæ partes per homilias viginti duas tractauit. lxxvj.
Quàm humilia ipſe de ſuis tractatibus ſenſerit, quæ a poſteris doctoribus facetiſſima prædicantur. lxxvij.
Libros ſuos in comparatione Auguſtini tractatuũ furfures nominans, quouſque vixit, legi vetuit. lxxviij.
Quanta conſideratione quotidie infirmitatem cordis ſui cognouerit. lxxix.
Corpus eiùs a Gregorio quarto Papa tranſlatum: & de antiquitate ipſius, vel mediocritate, ac regulari ſpecialitate. lxxx.
Græca neſciens, falſos tractatus ſuo nomine titulatos inuenit. lxxxj.
Monachi, qui ab eo in Saxoniam miſſi ſunt, ſancti Benedicti regulis fuerunt mancipati. lxxxij.
De formis, & veſtimentis patris, & matris eius. lxxxiij.
De forma & habitu ſiue diſtico eius. lxxxiiij.
Saturninus monachus iuxta eius effigiem imagines Apoſtolorum depinxit. lxxxv.
De Ioanne præpoſito, qui cum diabolo coram Chriſto conflixit: & de reuelatione atque terribili tranſitu ipſius. lxxxvj.
De cruciatibus Andreæ conductoris, qui eum in eodem Præpoſito monaſterij chartulas ſe vendidiſſe profeſſus eſt. lxxxvij.
De præſagio mortis Athanaſij œconomi, qui conſuetudines pauperum defraudauit. lxxxviij.
De diabolo a monaſterij clauſtro fugato, qui monachum iacentem percuſſit. lxxxix.
De viſione monachi, qui duodecim homines intra dies totidem morituros præuidit. xc.
De Lucidi, Ficulenſis Epiſcopi conuerſione, & tranſitu. xcj.
De reuelatione monachi, qui per excuſationem lacrymarum cuiuſdam incluſi presbyteri fratris ſui ſanitatem reuerſionemq. cognouit. xcij.
De dæmone a fundo Barbiliano excuſſo, qui conductorem, & bubulcos occidens Caucum fuerat perſecutus. xciij.
De viſione Tetgaudi, Treuerenſis quondam epiſcopi, qui a beato Gregorio pulſus eſt a monaſterio. xciiij.
De increpatione Faraldi, qui a dæmonibus tota nocte ſuſpenſus eſt. xcv.
De Indulpho deſertore monaſterij a ſene percuſſo: & de reuelatione clerici, & digreſſione Supponis. xcvj.
Cednico presbytero, qui Gregorianum fontem detexerat, ligato, & verberato, eiusq. miſerabili tranſitu. xcvij.
De modo monaſterij, & diuerſitate ipſius redundationis, necnon miraculo multiplicati diuinitus panis. xcviij.
Quam frequenter in diuerſis locis Gregorius demonſtretur. xcix.
De diuiſione ſcriptoris, qui ab æmulo terreri potuit, & a beato Gregorio meruit conſolari. c.

IOANNIS DIACONI
DE VITA SANCTI GREGORII
LIBER QVARTVS,

Quo concluditur, quanta conſideratione S. Gregorius recte docens quotidie, ſuam infirmitatem cognouerit.

A HÆC eſt Gregorij, de refutatione nominis, Vniuerſalis, ple- j.
na rationis, humilitatiſq. ſententia. Qui videlicet contra ſuperbos prudenter vti nouerat ſerpentis aſtutia, & a columbæ ſimplicitate circa humiles minime recedebat. Quapropter ſuæ temperantiæ conſcius, Dominico Carthaginenſi Epiſcopo, poſt cetera: De Eccleſiaſticis, inquit, priuilegijs, quod veſtra fraternitas ſcribit, hoc, poſtpoſita dubitatione, teneat: quia ſicut noſtra defendimus, ita ſingulis quibuſque eccleſijs ſua iura ſeruamus. Nec cuilibet, fauente gratia, vltra quàm meretur, impartior: nec vlli hoc, quod ſui iuris eſt, ambitu ſtimulante, derogo: ſed fratres meos honorare per omnia cupio, ſicq. ſtudeo honore ſingulos ſubuehi: dummodo non ſit, quod alteri iure ab altero poſſit opponi.

Reg.li.2.ep.39. c.39.ind.10. Ibidem lib. 7. ep.30. Grat. 25. q. 2. cap.8. Anſ.lib. 4.c.6. Poly. lib. 3. tit.15.

B Item Eulogio Alexandrino, & Anaſtaſio Antiocheno Patriarchis ſcribit, dicens: Cum Prædicator egregius dicat: Quandiu quidem ſum gentium Apoſtolus, miniſterium meum honorificabo: qui rurſus alias dicit: Facti ſumus paruuli in medio veſtrum: exemplum proculdubio nobis ſequentibus oſtendit, vt & humilitatem teneamus in mente, & tamen ordinis noſtri dignitatem ſeruemus in honore: quatenus nec in nobis humilitas timida, nec erectio ſit ſuperba: & cetera. Quod Gregorius, ſicut ex præcedentibus, ac ſubſe-
C quentibus manifeſtiſſime colligi poterit, & fecit, & dixit.

Reg.li.4.ep.36. Rom.11.b 1.Theſſ.2.b

Nam Ioannem, Rauennatem Epiſcopum, typho ſuperbiæ pallium frequen- ij.
tantem, ſuoſq. presbyteros ac diaconos in mappulis præcedere permittentem, primo per Caſtorium chartularium familiariter arguit: poſt ex conſuetudine, ſiue priuilegio ſibi hæc conceſſa pertinaciter defendentem, tali ſententia poſt nonnulla multauit: Vt enim, inquit, ea, quæ ſuperius dixi, breuiter colligam, admoneo quatenus niſi deceſſorum meorum munificentia tibi hæc per priuilegium attributa docueris, vti in plateis pallio vlterius non præſumas: ne non habere & ad Miſſas incipias, quod audacter & in plateis vſurpas.
D De ſecretario autem, quod fraternitas tua reſediſſe cum pallio, & filios eccleſiæ ſuſcepiſſe ſe, & fecit, & excuſauit, nunc interim nihil querimur: quia ſynodorum ſententiam ſequentes, minores culpas, quæ negantur, vlciſci recuſamus. Hoc tamen, quia ſemel & iterum ſit factum, cognouimus, ſed fieri vltra prohibemus. Fraternitas autem tua ſit omnino ſolicita, ne hoc, quod præſumptioni inchoanti adhuc ceditur, in proficiente deterius vindicetur.

Reg.li.2.ep.54. ind.11. Anſ. lib. 7. c.168. Grat. diſt.93. c.22.

Grat. diſt. 93. c.22. Anſ. lib. 7. c.168. Et poſt pauca: Illud autem, quod pro vtendis a clero veſtro mappulis ſcripſi- A
ſtis, a noſtris eſt clericis fortiter obuiatum, dicentibus, nulli hoc vmquam aliæ cuilibet conceſſum eccleſiæ fuiſſe: nec Rauennates clericos, vel illic, vel in Romana ciuitate tale aliquid cum ſua conſcientia præſumpſiſſe. Nec, ſi tentatum eſſet, ex furtiua vſurpatione ſibi præiudicium generari, ſed etiam ſi in qualibet eccleſia hoc præſumptum fuerit, aſſerunt emendandum: quod non conceſſione Romani Pontificis, ſed ſola ſurreptione præſumitur. Sed nos ſeruantes honorem fraternitati tuæ, licet contra voluntatem antedicti cleri noſtri, tamen primis diaconis veſtris, quos, nobis quidam teſtificati ſunt, etiam ante eis vſos fuiſſe: in obſequio dumtaxat tuo, mappulis vti permittimus. Alio autem tempore, vel alias perſonas hoc agere vehementiſſime prohibemus. B

iij. Quam ſententiam vir vanæ gloriæ cupidiſſimus, moleſtiſſime ferens, per quoſcumque poterat, vſum pallij ſibi reſtitui magnopere flagitabat. Cui Gre-
Reg.li.4.ep.10. gorius ita ſcripſit: Fraternitatem veſtram valde inuenio contriſtatam, pro eo, quòd in litanijs induere pallium rationis cenſura prohibetur, ſed per excellentiſſimum Romanum patricium, & per eminentiſſimum præfectum, atque per alios ciuitatis ſuæ nobiles viros importune expetit, vt hoc debeat concedi. Nos autem ſolicite requirentes ab Adeodato, quondam diacono fraternitatis tuæ, cognouimus, quia numquam conſuetudo fuerit deceſſoribus tuis, vt in litanijs pallio, niſi in ſollemnitate beati Ioannis Baptiſtæ, beati Petri Apoſtoli, & C
beati martyris Apollinaris, vterentur. Cui quidem nequaquam credere debuimus: quia multi apud ciuitatem fraternitatis veſtræ Reſponſales ſæpius fuerunt, qui ſe fatentur tale aliquid numquam vidiſſe: & hac de re, multis potius credendum eſt, quàm vni pro ſua eccleſia aliquid atteſtanti. Sed quia nos fraternitatem veſtram contriſtari nolumus, & petitionem filiorum noſtrorum apud nos minime fruſtrari: vſum pallij, donec ſubtilius veriusq. aliquid cognoſcamus, in litanijs ſollemnibus, ideſt, die natalitio beati Ioannis Baptiſtæ, & beati Petri Apoſtoli, & beati Apollinaris martyris, atque in ordinationis veſtræ celebratione concedimus. In ſecretario vero ſecundum morem D
priſtinum ſuſceptis, ac dimiſſis eccleſiæ filijs, induere veſtra fraternitas pallium debeat, atque ad Miſſarum ſollemnia ita proficiſci, & nihil ſibi amplius auſu temerariæ præſumptionis arrogare: ne dum in exteriori habitu inordinate aliquid arripitur, ordinate etiam, quæ licere poterant, amittantur.

iiij. Sed idem Ioannes ab inanis gloriæ ambitione, fræno Apoſtolicæ modera-
Reg.li.4.ep.14. tionis coercitus, ad detractationem Pontificis totus conuertitur. Vnde prudentiſſimus Pontifex ſic eum admonet, dicens: Primum me hoc contriſtat, quia mihi fraternitas tua duplici corde ſcribit, & alia blandimenta in epiſtolis ſuis exhibet, alia in lingua ſua ſæculariter oſtendit. Deinde graue mihi eſt, quia E
irriſiones illas, quas habere notarij adhuc pueri ſolét, vſque hodie frater meus Ioannes in lingua ſua retinet, mordaciter loquitur, & quaſi de talibus ſtudijs lætatur. Amicis præſentibus blanditur, de abſentibus obloquitur. Tertio graue mihi, & omnino execrabile eſt, quia ſeruis ſuis, qua hora furit, turpia crimina imponit, vt effeminati, & adhuc grauiter hoc apertius vocentur. Poſt hæc acceſſit, quòd diſciplina ad vitam clericorum cuſtodiendam nulla eſt, ſed tantummodo ſe clericis ſuis dominum exhibet. Vltimum vero eſt, quod tamen pondere elationis primum eſt, quia de vſu pallij extra eccleſiam, quod temporibus deceſſorum meorũ facere numquam quiſquam præſumpſit, num-

A quam a deceſſoribus eius præſumptum eſt, ſicut Reſponſales noſtri teſtantur, excepto ſi reliquiæ conderentur. Quod tamen de reliquijs vnus tantummodo potuit inueniri, qui meis diebus in deſpectum meum, cum ſumma audacia non ſolum faciebat, ſed etiam frequentabat. Ex quibus omnibus inuenio, quia honor epiſcopatus veſtri totus foras in oſtenſione eſt, non in mente. Et quidem ago omnipotenti Deo gratias, quia eo tempore, quo ad me hoc peruenit, quod ad aures deceſſorum meorum numquam peruenerat, Longobardi inter me & Rauennatem ciuitatem poſiti fuerant. Nam oſtendere forſitan hominibus habui, quantum ſcio eſſe diſtrictus. Ne autem credas, quia ego eccleſiam tuam in aliquo grauari aut minui volo, recordare in Miſſa-
B rum Romanarum ſollemnibus, vbi Rauennas diaconus ſtabat, & require vbi hodie ſtat: & cognoſces, quia Rauennatem eccleſiam honorare deſidero. Sed vt quicumque quodlibet ex ſuperbia arripiat, hoc ego tolerare non poſſum: tamen hac de re iam Diacono noſtro Conſtantinopolim ſcripſi, vt per omnes, qui ſub ſe etiam tricenos, & quadragenos epiſcopos habent, requirere, debeat. Et ſicubi iſte vſus eſt, vt in litanijs cum pallijs ambulent: abſit, vt per me, honor Rauennatis eccleſiæ in aliquo imminui videatur. Hæc ergo omnia, quæ ſuperius dixi, frater chariſſime recogita: diem tuæ vocationis attende: quas rationes de ſarcina epiſcopatus redditurus es, conſidera. Emenda illos mores
C notarij: vide, quid in lingua, quid in actu epiſcopum deceat. Eſto totus purus. Fratribus tuis, non aliud loquaris, aliud in corde habeas: nec appetas vltra videri, quàm es, vt poſſis vltra eſſe, quàm videris.

Hæc, quia Ioannes emendare ſuperbiæ faſtu deſpexit, eodem anno iuxta v.
quod Gregorius ei prædixerat, diem ſuæ vocationis, dum non attendit, incurrit: & ante tumidus crepuit, quàm meruiſſet amictu pallij ſaturari. Cuius rei gratia Gregorius viſitationem Rauennatis eccleſiæ Seuero Ficulino epiſcopo ſecundum conſuetudinem priſcam committens, Marinianum monachum familiarem ſuum Rauennatibus epiſcopum conſecrauit: cui & pallium diri- *Lib. 4. epiſt. 54.*
D git, ſcribens: Apoſtolicæ ſedis beneuolentia, & antiquæ conſuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ, quam in Rauennati eccleſia gubernationis conſtat ſuſcepiſſe officium, pallij vſum præuidimus concedendum: quo non aliter vti te memineris, niſi in propria tuæ ciuitatis eccleſia, dimiſſis iam filijs procedens a ſalutatorio ad ſacra Miſſarum ſollemnia celebranda. Peractis vero miſſis, id in ſalutatorio rurſum curabis deponere. Extra eccleſiam vero non aliter illo tibi, niſi quater in anno in litanijs, quas ad deceſſorem tuum Ioannem expreſſimus, vti permittimus.

Sed Marinianus, clericorum ſuorum ſuggeſtionibus delinitus, tam per An- vj.
E dream virum magnificum, quàm per quoſcumque potuerat, reſtitui ſuæ ec- *Lib. 5. epiſt. 33.*
cleſiæ vſum pallij flagitabat. Quapropter Gregorius Caſtorio chartulario inter cetera ſcribit, dicens: Tua experientia nullius perſonam, nullius verba conſideret: ſolum Dei timorem, & rectitudinem ante oculos habeat: & ſeniores perſonas, ibi eiuſdem eccleſiæ Archidiaconum, quem non ſuſpicor pro alterius honore periurare, & alios antiquiores, qui in ſacris ordinibus ante Ioannis epiſcopi tempora fuerát, requirat, vel ſi qui maturiores ſunt extra ſacros ordines: & veniant ante corpus ſancti Apollinaris: & tacto eius ſepulchro iuret, quæ conſuetudo ante Ioannis epiſcopi tempora fuerit: quia, ſicut ſcis, idem vir multum præſumptor extitit, & multa ſibi per ſuperbiam conabatur arrogare: &

quidquid

quidquid a fidelioribus viris & grauibus iuratum fuerit, ſecundum indiculum A
qui ſubter annexus eſt, hoc volumus in eadem eccleſia conſeruari. Sed vide, ne negligenter agas, ne quis fidem aut deuotionem tuam in hac cauſa corrumpat. Zelum enim tuum ſcio. Age ſolicite, ita tamen, vt prædicta eccleſia contra iuſtitiam non grauetur: ſed vſus, qui ante Ioannis epiſcopi tempora extitit, ei conſeruetur. Perſonas autem non duas, vel tres ad ſatisfaciendum tibi, ſed quantas antiquiores, & grauiores inueneris, require: vt neque quod vſus fuit antiquior eiuſdem eccleſiæ denegemus, neque quòd nouo auſu appetitum eſt, concedamus. Sed omnia age blande, & dulciter, vt & actio tua diſtricta ſit, & lingua mitis. Iuro ego N. per Patrem, & Filium, & Spiri- B
tum ſanctum, inſeparabilis diuinæ potentiæ Trinitatem, & hoc corpus beati Apollinaris martyris, me pro nullius fauore perſonæ, neque commodo aliquo interueniente, teſtari: ſed hæc ſcio, & per memetipſum cognoui, quia ante tempora Ioannis quondam epiſcopi, Rauennas epiſcopus præſente apocriſiario ſedis Apoſtolicæ illo, atque illo, illis & illis diebus conſuetudinem vtendi pallio habuit: & non cognoui, quia hoc latenter, vel abſente apocriſiario, vſurpaſſet.

vij. Hoc Gregorius per indictionem quartamdecimam iuſiurandum præceperat. Quod quia, ſicut rei exitus manifeſtat, deficientibus teſtimonijs per tres continuos annos infectum remanſerat: iterum Marinianus ſuorum ſuggeſtio- C
ne compulſus, vſum pallij, quem ex conſuetudine ſicut conuenerat vindicare non poterat, importunitate precum ſe poſſe recipere confidebat. Quapropter Gregorius in eadem ſententia permanens, eidem chartulario per indi-
Reg.li.7.ep.76. ind.2. ctionem ſecundam ſcribit, dicens: Dum Florentinus, Rauennatis Eccleſiæ diaconus, apud nos pro reuerendiſſimo fratre, & coepiſcopo noſtro Mariniano, de vſu pallij ageret, requiſitus a nobis, quæ eſſet antiqua conſuetudo, reſpondit: quòd in omnibus litanijs pallio Rauennas epiſcopus vteretur. Quod ita non eſſe, & ab alijs didicimus, & ex epiſtolis Ioannis quondam epiſcopi, quas ei oſtendi fecimus, euidenter apparuit: ſed hoc aſſeruit, quod D
dicere iuſſus eſt. Nam tempore, quo a te idem Ioannes quondam epiſcopus eſt inhibitus, ne pallio inordinate, ac temere vti præſumeret, ſcripſit nobis hanc fuiſſe priſcam conſuetudinem, vt ciuitatis ipſius epiſcopus pallio in litanijs ſollemnibus vteretur: quarum tibi litterarum exemplaria pro tua informatione tranſmiſimus. Adeodatus vero prædictæ eccleſiæ diaconus, dũ apud nos tempore, quo hic fuit, ſimiliter de eiuſdem vſu pallij agere enixius ſtuderet, volentes cognoſcere veritatem, eum ſimiliter, quæ eſſet conſuetudo curauimus requirendum. Qui vti credi ſibimet ſuaderet, atque a nobis valeret, quod petebat, exigere, ſub iureiurando teſtatus eſt, antiquam conſuetudinem E
fuiſſe, vt in quattuor, aut quinque ſollemnibus litanijs pallio ciuitatis ſuæ epiſcopus vteretur. Experientia ergo tua diligenter inuigilet, & cum omni ſolicitudine, quot Litaniæ ſollemnes, ab antiquitate fuerint, requirat: nec eas ſollemnes nominando requirere ſtudeat: ſed maiores, vt per hoc, quod nobis præfatus Adeodatus diaconus teſtatus eſt, & prædicti Ioannis epiſcopi fatetur epiſtola, dum conſtiterit, quantæ litaniæ ſollemnes fuerint, quoties indui ſolebat in litanijs pallium cognoſcentes, libentiſſime concedamus. Sed hoc non ab illis perquirat, qui ab eccleſiaſticis exhibentur: ſed ab alijs, quos ſine fauore patris eſſe cognouerit: & quæ ſolicita indagatione repererit, nobis ſubtiliter

A tiliter indicet: vt veritate, ſicut diximus, cognita, fratris & coepiſcopi noſtri
reuerendiſſimi Mariniani animos releuemus. At quia priſca conſuetudo a no-
ſtratibus ſubtiliter inquiſita, a Rauennatibus probari nullo modo potuit:
Gregorium in ſua ſententia permanſiſſe proculdubio illud oſtendit, quòd ne-
que ob hoc, quantum ex apicibus eius dinoſcitur, a quodam ſolicitatus exti-
tit, neque a ſemetipſo commotus vlterius omnino reſcripſit.

Non ſolum in magnis rebus Gregorius ſolicitudinis ſuæ oculos conuerte- viij.
bat, verum etiam ne impune præſumerentur, quandoque maiora, hoc in re- *Reg.li.7.ep.28. ind.1.*
bus minimis curioſiſſime præcauebat. Vnde Ioanni, Syracuſano epiſcopo, *Grat. diſt.93.*
B ſcribit, dicens: Eccleſiaſtici vigoris ordo confunditur, ſi aut temere illicita *c.21.* *Anſ. lib. 7.*
præſumantur, aut impune non conceſſa tententur. Peruenit itaque ad nos, *c.74.*
diaconos eccleſiæ Catinenſis calceatos compagis procedere præſumpſiſſe.
Quod nulli hactenus per totam Siciliam licuiſſe, niſi ſolis tantummodo dia-
conibus eccleſiæ Meſſanenſis, quibus olim a prædeceſſoribus noſtris non du-
bitatur eſſe conceſſum, bene recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis auſus non
eſt leuiter attendendus, cum omni hoc fraternitas veſtra ſubtilitate perquirat:
& ſi ita, ſicut ad nos peruenit, inuenerit, vtrum a ſe vel alicuius auctoritate hoc
præſumpſerint, nobis ſubtiliter innoteſcat, vt cognita veritate, quid fieri de-
beat, diſponamus. Nam ſi negligenter ea, quæ male vſurpantur, omittimus,
C exceſſus viam alijs aperimus.

Interea Natali, epiſcopo defuncto, cum Dalmatinorum generalitas Hono- ix.
ratum archidiaconum, quem ipſe ex presbytero in diaconum conuerterat, ſi- *Iuo p.14. c.50.*
bi præficiendum concorditer elegiſſent, eorumq. decretum Pontifex appro- *Reg.li.4.ep.34.*
baſſet, factione Malchi epiſcopi rectoris Apoſtolici patrimonij, manuq. mi-
litari Maximus multis criminibus inuolutus epiſcopatum Salonitanæ ciuitatis
inuaſit. Quod Gregorius audiens, Dalmatinis, & Iadertinis epiſcopis, ne illi
manus imponerent, ſub magna interminatione prohibuit. At vero Maxi-
mus, qui epiſcopatus ſedem contra canones inuaſerat, etiam ſacerdotium
D contra Deum per ſimoniacam hæreſim ab epiſcopis dumtaxat excommunica-
tis, pretio corruptis, non timuit promereri: fauente ſibi occaſione temporis
ex cupiditate ſimul inſolentiaq. Auguſti, quem diſpergendo facultates inua-
ſæ eccleſiæ adeo defenſorem ſcelerum ſuorum effecit, vt a Gregorio non ſo-
lum frequenter poſtularet, quatenus indiſcuſſam Maximi promotionem re-
linqueret, verum etiam Romam ſatisfacturum pro ſimoniaca hæreſi alijsq.
criminibus, venientem cum honore ſuſciperet.

Gregorius vero faciem nullius contra veritatem cuſtodiens, ipſum Maxi- x.
mum primo a Miſſarum ſollemnijs, poſt a communione corporis, & ſangui-
E nis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quouſque ſuam præſentiam exhiberet, priua-
uit. Maximus autem imperialibus militijs fultus, poſt excommunicationem,
& Miſſas cecinit, & ſacramenta ſatis indignus accepit. Quapropter Conſtanti- *Reg.li.4.ep.34.* *Grat. diſt.63.*
næ Auguſtæ poſt multa alia ſcribit, dicens: Salonitanæ ciuitatis epiſcopus, me *c.24.*
ac Reſponſale meo neſciente, ordinatus eſt: & facta res eſt, quæ ſub nullis an- *Poly.li. 2.tit.5.*
terioribus principibus euenit. Quod ego audiens, ad eundem præuaricato-
rem, qui inordinate ordinatus eſt, protinus miſi: vt omnino Miſſarum ſol-
lemnia celebrare nullo modo præſumeret, niſi prius a sereniſſimis dominis
cognoſcerem, ſi hoc fieri ipſi iuſſiſſent. Quod ei ſub excommunicationis in-
terpoſitione mandaui: & contempto me, atque deſpecto in audacia quorum-
dam

dam ſæcularium hominum, quibus denudata ſua eccleſia, præmia multa præ- A
bere dicitur, nunc vſque Miſſas facere præſumit, atque ad me venire ſecun-
dum iuſſionem dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum
obediens, eidē Maximo, qui, me neſciente, ordinatus eſt, hoc quod in ordina-
tione ſua me, vel Reſponſalem prætermittere præſumpſit, ita ex corde laxaui,
ac ſi me auctore fuerit ordinatus. Alia vero peruerſa illius, ſcilicet mala cor-
poralia, quæ cognoui, vel quia cum pecunijs eſt electus, vel quia excommu-
nicatus Miſſas facere præſumpſit: propter Deum irrequiſita præterire non
poſſum, ſed opto, & Dominum deprecor, quatenus nihil de eo, de his, quæ
dicta ſunt valeat inueniri, & ſine periculo animæ meæ cauſa ipſius termine- B
tur: prius tamen, quàm hæc cognoſcantur, ſereniſſimus dominus diſcurren-
te iuſſione præcepit, vt eum venientem cum honore ſuſcipiam. Et valde gra-
ue eſt, vt vir, de quo tanta, & talia nunciantur, cum ante requiri, & diſcuti de-
beat, honoretur. Et ſi epiſcoporum cauſæ mihi commiſſorum apud pijſſimos
dominos aliorum patrocinio diſponuntur, infelix ego in Eccleſia iſta quid
facio? Sed, vt epiſcopi mei me deſpiciant, & contra me refugium ad ſæculares
iudices habeant, omnipotenti Deo gratias ago: peccatis meis deputo. Hoc ta-
men breuiter ſuggero, quia aliquantulum expecto: & ſi ad me venire diu di-
ſtulerit, exercere in eo diſtrictionem canonicam nullo modo ceſſabo. In om-
nipotente autem Deo confido, quia longa pijſſimis dominis vita tribuetur, C
& nos ſub manu veſtra non ſecundum peccata noſtra, ſed ſecundum gratiæ
ſuæ dona diſponat.

xj. Hæc Gregorius diſſimulatrici Auguſtæ: Ceterum eodem Maximo in ſua
præſumptione manente, conſecratores, atque omnes Dalmatinos, & Iader-
tinos epiſcopos ab eius communione ſub excommunione diſiunxit: adeo, vt
ne nomen quidem Maximi inter ſacra Miſſarum ſollemnia memorarent. Quo
facto ita omnes conſternati ſunt animo, vt ſub pœnitentiæ ſatisfactione, reli-
Reg.li.7.ep.12. ind.1. cto Maximo, veniam poſtularent. Vnde miſericordiſſimus Pontifex Sabinia-
no Iadertino epiſcopo, ſcribens: Sicut, inquit, perſeueranti culpæ debetur D
iure vindicta, ita reſipiſcentibus eſt venia concedenda. Nam vt res illa con-
tra ſe merito iracundiam excitare: ſic hæc in ſua prorſus dilectione ſolet con-
cordiam propagare. Et ideo, quia fraternitatem tuam a conſortio, & commu-
nione Maximi, vbi te prius neglectus impulerat, in tantum poſtea grauitas ſa-
cerdotij ad animum reducta ſuſpendit, vt eius ſola nullatenus patereris eſſe
ſegregatione contentus, niſi & in monaſterij te clauſtra recipiens, dudum
commiſſa defleres: eapropter in noſtra te gratia a communione receptum
eſſe non dubites. Nam quantum nos prius culpa tuæ charitatis offenderat, tan-
tum pœnitentia mitigauit. E

xij. Itaque Maximus cernens tandem aliquando durum eſſe contra ſtimulum
calcitrare, relictis imperialibus adminiculis per Gallinicum Exarchum ſatis
humiliter concedi ſibi pœnitentiam ſimulq. veniam a Gregorio poſtulauit.
Quem ipſe Romam fatigari nolens, cauſam eius diſcutiendam Rauennæ com-
Reg.li.7.ep.68. ind.2. miſit, Conſtantio Mediolanenſi epiſcopo, ſcribens: Maximus, inquit, Salo-
nitanæ eccleſiæ præuaricator, poſtquam per poteſtates maiores ſæculi obti-
nere nil valuit, ad minores ſe contulit: nobiſq. tam nimietate precum, quàm
atteſtatione bonorum operum præualere contendit. Ex qua re inhumanum
credidi, ſi is, qui ſe quaſi multum timere me dicit, in aliquo me temperatio-
rem mi-

A rem minime inuenire potuiſſet: & ideo decreui, vt reuerendiſſimus frater & coepiſcopus noſter Marinianus eius cauſam debeat in Rauennati vrbe cognoſcere. Si autem perſona eius ſuſpecta forſitan habebitur, volumus, vt veſtra fraternitas, ſi ei laborioſum non eſt, ad eandem ciuitatem fatigare ſe debeat, & cum prædicto fratre in eodem iudicio pariter ſedere. Quidquid autem veſtræ vtrorumque ſanctitati placuerit, ſcitote mihi modis omnibus placiturum: & veſtrum ego iudicium meum deputo.

Inter hæc præuaricator Maximus anno ſeptimo excommunicationis ſuæ xiij. poſt caſtigationes, & flagella Gregorij, ad cor reuertens, Rauennam petijt, & B iactauit ſe tenſus intra ciuitatem in media ſilice, clamans, & dicens: Peccaui Deo, & beatiſſimo Papæ Gregorio. Et agente eo pœnitentiam tribus horis, cucurrit Gallinicus Exarchus, & Caſtorius chartularius Eccleſiæ Romanæ cum Mariniano epiſcopo, & eleuauerunt eum de ſilice: qui etiam cœpit ampliorem pœnitentiam coram eis agere. Quod Gregorius, vt audiuit, ad miſericordiam protinus redijt, Mariniano epiſcopo inter cetera, ſcribens: Qualis de cauſa Maximi fraternitatis veſtræ voluntas ſit, ac magis petitio, præſentium latore Caſtorio, chartulario noſtro renunciante cognouimus. Ideoque, ſi idem Maximus coram vobis, & prædicto chartulario noſtro de ſimoniaca hæreſi præſtito ſe ſacramento purgauerit, atque de alijs ante corpus ſancti Apollina- C ris tantummodo requiſitus, liberum ſe eſſe reſponderit: cauſam ipſius fraternitati veſtræ de eo, quòd excommunicatus Miſſarum ſollemnia agere præſumpſit, iudicio committimus, qua debeat pœnitentia talis culpa purgari. Et ideo quidquid vobis ſecundum Deum placet, ſecuri diſponite: nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam quidquid a vobis hac de cauſa fuerit ordinatum, nos & grate ſuſcipimus, & libenter admittimus. Hortamur tamen, vt debeatis eſſe ſoliciti, & ita quæ fienda conſpicitis, temperetis, quatenus & illi, ſi ita videbitur, communionem præſtetis, & vigoris eccleſiaſtici genium congrua, vt oportet, diſpenſatione ſeruetis. Supraſcriptum vero portitorem in D præſenti, quid vobis cum eo ſit agendum, inſtruximus: a quo cuncta ſubtiliter addiſcentes, ſic vos in omnibus exhibete, vt in veſtra ſolicitudine noſtram fuiſſe præſentiam ſentiamus.

Reg.li.7.ep.79. ind.2. Grat. 2. q. 5. cap 9. Poly. lib. 2, tit.37.

Item Caſtorio, & notario, & chartulario Rauennæ: Quanto tibi credi a xiiij. nobis, & neceſſarias vides cauſas iniungi, tanto te magis ſtrenuum debes & ſolicitum exhibere. Proinde ſi Maximus Salonitanus, præſtito ſacramento, firmauerit ſe ſimoniaca hæreſi non teneri, atque de alijs ante corpus ſancti Apollinaris tantummodo requiſitus, innoxium ſe eſſe reſponderit, & de inobedientia ſua pœnitentiam, ſicut deputauimus, egerit: volumus, vt ad conſolandum E illum epiſtolam, quam ad eum ſcripſimus, vbi ei, & gratiam noſtram, & communionem nos reddidiſſe ſignauimus, experientia tua dare debeat: quia ſicut in contumacia perſiſtentibus ſeueros eſſe nos conuenit, ſic iterum humiliatis, & pœnitentibus negare locum veniæ non debemus.

Reg.li.7.ep.80.

Cumq. Maximus penes corpus beati Apollinaris ſecundum iuſſum Grego- xv. rij de cunctis humiliter ſatis feciſſet, Caſtorius chartularius conſolatoriam ei epiſtolam præbuit, verbis Gregorij adſerentem: Quamuis culpabilibus ordinationis tuæ primordijs graue malum per inobedientiæ culpam addideris: nos tamen ſedis Apoſtolicæ auctoritatem eo, quo decuit moderamine, temperantes, numquam contra te, vſque adhuc, vt cauſa poſcebat, exarſimus:

Reg.li.7.ep.81.

ſed vt

ſed vt longius ſe ingratitudo noſtra, quàm tu tibi excitaſti, produceret, credita nos ſolicitudo vehementer angebat: ne quædam illicita, quæ de te audieramus, negligenter omittere videremur. Quæ ſi bene conſideres, ipſe per te ſatisfacere differendo firmabas: atque ex hoc aduerſum te zelum noſtrum actius incitabas. At vbi ſalubri tandem conſilio vſus, iugo te obedientiæ humiliter ſubmiſiſti, & dilectio tua pœnitentiam agens, digna ſe, vt deputauimus, ſatisfactione purgauit, redditam tibi gratiam fraternæ charitatis intellige, atque in noſtro te receptum conſortio gratulare: quia ſicut perſeuerantibus in culpa diſtrictos, ita reſipiſcentibus nos benignos decet eſſe ad veniam. Poſtquam ergo fraternitas tua apoſtolicæ ſedis communionem ſe reparaſſe cognoſcit, perſonam ad nos tranſmittat, quæ pallium tibi deferendum ex more percipiat. Nam quemadmodum illicita perpetrari non patimur: ſic ea, quæ ſunt conſuetudinis, non negamus. Licet autem ad hæc concedenda diſpenſatio nos loci noſtri vocauerit: multum tamen a nobis petitio dulciſſimi atque excellentiſſimi filij noſtri domini Gallinici Exarchi, vt temperantius erga te ageremus, exegit: cuius chariſſimam voluntatem, nec pertulimus, nec potuimus contriſtare.

Grat. diſt. 12. cap. 9.

xvj. Præterea cupidiſſimus, ac tenaciſſimus Imperator, qui conſuetudinibus antiquiſſimis dationum, legionum quoque milites frequentiſſime, ſicuti Romanorum narrat hiſtoria, defraudabat, cernens Gregorium contra omnes mundi ſtrepitus auguſtalibus defenſionibus, quarum ſuffragio ad arcem pontificatus hunc ſe prouexiſſe iactabat, penitus non egere, imo canonicis auctoritatibus ſanctitatis ac prudentiæ ſuæ virtutibus, Chriſto propitio, cunctis alta ſapientibus præualere: ad odium detractionemq. famæ illius magis magisq. conuerſus eſt, liberalitatem pontificis, qui famelicis militibus tam eccleſiaſtica, quàm publica frumenta diuiſerat, ſubdolis aſſertionibus reprehendens. Cui Gregorius, vt pote qui prouectionem ſuam diuino iudicio, in cuius nimirum manu corda regum conſiſtentia, quocumque voluerit, inclinantur, non caducis humanis fauoribus deputabat, voce libera contradicens, his eum reſponſionibus fregit, deturpauit, atque nonnulla de futuro Dei iudicio diſſerendo deterruit. In sereniſſimis, inquit, iuſſionibus ſuis dominorum pietas, dum me de quibuſdam redarguere ſtuduit, parcendo mihi minime pepercit. Nam in eis vrbanæ ſimplicitatis vocabulo me fatuum appellat. In ſcriptura etenim ſacra cum in bona intelligentia ſimplicitas ponitur, vigilanter ſæpe prudentiæ aut rectitudini ſociatur. Vnde etiam de beato Iob ſcriptum eſt: Erat vir ſimplex, & rectus. Et beatus Paulus Apoſtolus admonet dicens: Eſtote ſimplices in malo, & prudentes in bono. Et per ſemetipſam veritas in Euangelio admonet, dicens: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ, eſſe valde inutile iudicans, ſi aut ſimplicitati prudentia, aut prudentiæ ſimplicitas deſit. Vt ergo ſeruos ſuos ad cuncta eruditos efficeret, eſſe eos, & ſimplices ſicut columbas, & prudentes, vt ſerpentes eſſe voluit: quatenus in eis, & ſerpentis aſtutia, columbæ ſimplicitatem acueret, & columbæ ſimplicitas, ſerpentis aſtutiam temperaret. Ego igitur, qui in ſereniſſimis dominorum iuſſionibus ab Arnulphi aſtutia deceptus, non adiuncta prudentia, ſimplex denuncior: conſtat proculdubio, quia fatuus appellor. Quod ita eſſe ego quoque ipſe confiteor. Nam ſi hoc veſtra pietas taceat, cauſæ clamant. Ego enim, ſi fatuus non fuiſſem, ad iſta toleranda, quæ inter Longobardorum gladios hoc

Prou. 21. a
Reg. li. 4. ep. 31.
Iob 1. a
Rom. 16. c
Matt. 10. b

A dios hoc in loco patior, minime veniſſem. In ea autem re, quam de Arnulpho
perhibui, quia toto corde venire ad rempublicam paratus fuit, dum mihi non
creditur, etiam mentitus eſſe reprehendor. Sed & ſi ſacerdos non ſum, ſcio
grauem eſſe hanc iniuriam ſacerdoti, vt veritati ſeruiens, fallax credatur. Et
dudum noui, quia Arnulpho plus eſt creditum, quàm mihi, Leoni amplius;
quàm mihi. Et nunc eis, qui eſſe ad medium videntur, pluſquàm meis aſſer-
tionibus credulitas impenditur. Et quidem ſi terræ meæ captiuitas per quoti-
diana momenta non exceſceret, de deſpectione mea atque irriſione lætus ta-
cerem. Sed hoc me vehementer affligit, quia vnde ego crimen falſitatis tole-
ro, inde Italia quotidie ducitur ſub Longobardorum iugo captiua: dumq;
B meis ſuggeſtionibus in nullo creditur, vires hoſtium immaniter exceſcunt.
Hoc tamen piiſſimo domino ſuggero, vt de me mala omnia quælibet exiſti-
met: de vtilitate vero reipublicæ, & cauſa ereptionis Italiæ non quibuſlibet fa-
cile pias aures præbeat, ſed plus rebus, quàm verbis credat. Sacerdotibus au- *Grat. 11. q. 1. cap. 41.*
tem non ex terrena poteſtate dominus noſter citius indignetur, ſed excellenti
conſideratione propter eum, cuius ſerui ſunt, eis ita dominetur, vt etiam debi-
tam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs ſacerdotes aliquando
dij, aliquando angeli vocantur. Et per Moyſen de eo, qui ad iuramentum de- *Niceph. ep. 7. ad Mich. Imper. cap. 35.*
ducendus eſt: Applica illum ad deos, videlicet ad ſacerdotes. Et rurſum ſcri-
C ptum eſt: Dijs non detrahes, ſcilicet ſacerdotibus. Et Propheta ait: Labia ſa- *Exod. 22. b*
cerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus *ibidem d*
Domini exercituum eſt. Quid ergo ſi illos veſtra pietas dignetur honorare, *Mala. 2. b*
quibus in ſuo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut deos ipſe etiam
appellat Deus? Eccleſiaſtica quoque teſtatur hiſtoria, quia cum piæ memoriæ *Euſeb. in vita Conſt.*
Cōſtantino principi in ſcripto oblatæ accuſationes contra epiſcopos fuiſſent: *Niceph. lib. 8. c. 16. hiſt. eccl.*
libellos quidem accuſationis accepit, & eoſdem, qui accuſati fuerant, epiſco- *Zon. ann. to. 3.*
pos conuocans, in eorum conſpectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: *Act. Nic. ſyn. lib. 2.*
Vos dij eſtis a vero Deo conſtituti. Ite, & inter vos cauſas veſtras diſponite:
D quia dignum non eſt, vt nos iudicemus deos. In qua tamen ſententia, pie do-
mine, ſibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid pręſtitit ex reuerentia impen-
ſa. Ante eum quippe pagani in republica principes fuerunt, qui verum
Deum neſcientes, deos ligneos & lapideos colebant: & tamen eorum ſacer-
dotibus honorem maximum tribuebant. Quid igitur mirum, ſi Chriſtianus
Imperator veri Dei ſacerdotes dignetur honorare, dum pagani, vt prædixi-
mus, principes honorem impendere ſacerdotibus nouerunt, qui dijs ligneis
& lapideis ſeruiebant? Hæc ego pietati dominorum non pro me, ſed pro cun-
ctis ſacerdotibus ſuggero. Ego enim peccator homo ſum: & quia omnipotēti
Deo inceſſanter quotidie delinquo, aliquod mihi apud tremendum examen
E illius eſſe remedium ſuſpicor, ſi inceſſantibus quotidie plagis ferior. Et credo,
quia eundem omnipotentem Dominum tanto vobis amplius placatis, quan-
to ei me male ſeruientem diſtrictius affligitis. Multas enim iam plagas acce-
peram: & superuenientibus dominorum iuſſionibus inueni conſolationem,
quam non ſperabam. Si poſſum, has celeriter plagas enumero. Primo quòd
mihi pax ſubducta eſt, quam cum Longobardis in Tuſcia poſitis ſine vllo rei-
publicę diſpendio feceram. Deinde, corrupta pace, de Romana ciuitate milites
ablati ſunt. Et quidem alij ab hoſtibus occiſi, alij vero Narnijs & Peruſię poſiti;
& vt Peruſiū teneretur, Roma relicta eſt. Poſt hæc plaga grauior fuit aduentus

Agilulfi, ita vt oculis meis cernerem Romanos more canum in collis funibus A
ligatos, qui ad Franciam ducebantur venales. Et quia nos, qui intra ciuitatem
fuimus, Deo protegente, manus eius euaſimus, quæſitum eſt, vnde culpabiles
eſſe videremur: videlicet cur frumenta defuerint, quæ in hac vrbe diu multa
ſeruari nullatenus poſſunt, ſicut in alia ſuggeſtione plenius indicaui. Et qui-
dem de memetipſo in nullo turbatus ſum: quia, teſte conſcientia, fateor, ad-
uerſa quælibet pati paratus ſum, dummodo hæc omnia cum ſalute dumtaxat
animæ meæ euadam. Sed de glorioſis viris, Gregorio præfecto, & Caſtorio
magiſtro militum non mediocriter ſum afflictus: qui & omnia, quæ potue-
runt fieri, nullo modo facere neglexerunt, & labores vigiliarum & cuſtodiæ B
ciuitatis in obſidione eadem vehementiſſimos pertulerunt: & poſt hæc om-
nia graui dominorum indignatione percuſſi ſunt. De quibus patenter intelli-
go, quia eos non ſua acta, ſed mea perſona grauat, cum qua, quia pariter in
tribulatione laborauerant, poſt laborem pariter tribulantur. Quòd autem
dominorum pietas illud mihi pauendum & terribile omnipotentis Dei iudi-
cium intentat, rogo per eundem omnipotentem Dominum, ne hoc vlterius
faciat: nam adhuc neſcimus, quis ibi qualis ſit, & Paulus egregius prædica-
1. Cor.4.a tor dicit: Nolite iudicare ante tempus, donec veniat Dominus, qui & illu-
minabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Hoc ta-
men breuiter dico, quoniam peccator & indignus plus de venientis Ieſu mi- C
ſericordia, quàm de veſtræ pietatis iuſtitia præſumo. Et ſunt multa, quæ de
iudicio illius homines ignorant: quia fortaſſe, quæ vos laudatis, ille repre-
hendet: & quæ vos reprehenditis, ille laudabit. Intermitto ergo incerta, ad ſo-
las lacrymas redeo, petens, vt idem omnipotens Deus pijſſimum dominum
noſtrum, & ſua hic manu regat, & in illo terribili iudicio liberum ab omni-
bus delictis inueniat: & me ita placere, ſi neceſſe eſt, hominibus faciat, vt
æternam eius gratiam non offendam.

xvij. Denique Mauricius Imperator libertatem vocis tanti pontificis, reprehen-
ſionisq. conſtantiam admiratus, quia de futuro Dei iudicio ſe terruerat, ad D
exercendam in eum tyrannidem prodire nitebatur, cum protinus eodem
anno, vir quidam monachicis indutus veſtimentis, diuina quadam virtute
Hiſt. Miſcell. lib.17. ann.20. Imperij Mauricij. commotus, dextera ſpatham cepit, quam videlicet a foro vſque ad æneam
ſtatuam gladiatoris nudam circumferens, Imperatorem gladio cunctis mo-
riturum prædixit. Quod Mauricius, vt audiuit, a tyrannide Gregorio in-
ferenda ſemet continuit, & iudicium diuinum, quod ei minatus fuerat,
cito ſe ſubiturum tanto magis timuit, quanto Gregorium credidit non poſſe
mentiri.

xviij. Mox itaque ſcripto preces compoſitas tam eidem, quàm cunctis Patriar- E
Niceph. lib.18. hiſt. Eccl.c.38. 39. & ſeq. chis Epiſcopis, & Monachis ciuitatum, ſiue ſolitudinum, pecunias multas, ce-
reos & thymiamata deſtinauit, hoc potiſſimum deprecans, vt Domino ſuppli-
carent, quatenus in hoc ſæculo merita ſuorum malorum reciperet: tãtum vt a
futuris cruciatibus redimi meruiſſet. Cumq. hoc & ipſe vehementius per mul-
ta tempora cum lacrymis poſtularet, quadam nocte dormiens, videt apud
æneam palatij portam ſe coram multo populo æneæ ſtatuæ Saluatoris aſſiſte-
re. Tunc vox terribilis facta eſt ex ipſo incarnati verbi charactere, dicens: Da-
te Mauricium. Et capientes eum iudiciorum miniſtri, poſuerunt iuxta pur-
pureum vmbilicum, qui illic erat. Cui eadem vox characteris, ait: Vbi vis
reddam

A reddam tibi mala, quæ in hoc ſæculo perpetraſti? Ille reſpondit: Amator hominum Domine, & iudex iuſte, hic potius ea mihi, & non in ſæculo futuro retribue. Statim diuina vox iuſſit tradi Mauricium & Conſtantinam vxorem eius, cum filijs & filiabus omniq. cognatione ipſius, Phocæ militi. Euigilans ergo Mauricius miſit Paracoemumenum, & vocauit ad ſe Philippicum generum ſuum, quem dudum ſuſpicatus fuerat imperium ſibi velle ſubripere. At ille pro ſuſpicione ſe perdendum conijciens, aduocatæ Gordiæ vxori ſuæ, tanquam non ſe reuiſuræ, vltimum vale dixit. Sacramentoq. communionis accepto, ad palatium venit: & cubiculum Imperatoris ingrediens, ad pedes eius procidit. Cui Imperator aſſurgens, ad pedes eius nihilominus corruit, dicens:
B Ignoſce, deprecor, mihi: quia nunc profecto diuina reuelatione doctus cognoui, quòd nihil in me, vnde ſuſpicabar, commiſeris. Sed ſi quem in agminibus noſtris cognoſcis, qui Phocas ſoleat vocitari, dicito mihi. Et Philippicus, diu apud ſe recogitans, ait: Vnum Phocam cognoſco, qui nuper procurator ab exercitu nuncupatus contradicebat tuo Imperio. Cum vero Mauricius de qualitate ipſius inquireret, Philippicus ait: Eſt quidem iuuenis, & temerarius, attamen timidus. Et Mauricius: Si timidus, inquit, profecto & homicida. Dumq. ſuper huiuſmodi titubaret, in craſtinum Magiſtrianus ab Eremitis, quibus Imperatoris preces portauerat, rediens, reſponſum retulit, dicens: Deus,
C recepta pœnitentia tua, ſaluabit animam tuam: & cum ſanctis te, cum tota domo tua, conſtituet: ab Imperio vero cum ignominia & diſcrimine decides.

Quibus auditis, Mauricius Deum glorificans, pœnitentiam tenuit: ſed a cupiditatis auaritia vſque adeo non receſſit, vt exercitus in periculoſis locis hiemarent, & tranſito Danubio victum ſibi de Sclauorum regione periclitabundi quærerent: ne videlicet alimenta publica manducarent. Quod cum Petro prætori feralibus litteris immineret, ille, Taxiarchis vocatis, ait: Nimis mihi videntur grauia Imperatoris præcepta, Romanos in aliena terra hiemare iubentia. Nam illi non obedire, ſæuum eſt: & rurſus obedire, ſæuiſſimum. Nul- xix.
D lum bonum parit auaritia: quia mater omnium malorum conſiſtit, qua Imperator languens, horum maximorum malorum cauſa Romanis efficitur. Exercitus itaque, hoc per Taxiarchas audito, ad ſeditionem conuertitur: exaltatumq. ſuper clypeum Phocam centurionem, Exarchum acclamauerunt: fugatoq. Prætore, Theodoſio filio Imperatoris, & Germano ſocero eius, dirigũt, vt alter eorum ſibi imperare ſtuderet. Illi nullo modo conſenſerunt, immo hoc Mauricio retulerunt. At ille Germanum perdere voluit, qui quoniam in eccleſiam fugerat, filium tamquam proditorem ſui conſilij flagellauit: multosq. hunc ab eadem eccleſia extrahendum tranſmittens, numquam permittitur;
E immo multis conuitijs a populo laceratus Marcioniſta hæreticus appellatur: & commoto intra Conſtantinopolim graui tumultu, Mauricius, diſſimulato habitu, cum vxore & filijs noctu dromonem cõſcendit: & fugiens, apud ſanctum Autonomum venit. At vero Phocas cum exercitu in Septimium veniens Imperator efficitur, a quo Mauricius cum vxore, filijs & filiabus penes Chalcedonam iuſſus, quemadmodum ſibi denunciatum fuerat, decollatur. Et quia oratio Gregorij, qua illum petierat in terribili Dei iudicio liberum ab omnibus delictis inueniri, vacua eſſe non potuit: idem Mauricius id recepit, quod meruit: & in cunctis ſuis incommodis Deum benedicens, a ſempiterno ſupplicio meruit liberari. *Niceph. lib. 18. cap. 39.*

I 2 Igitur

xx. Igitur ſeptimo Kalendarum Maiarum indictione ſexta imago Phocæ, & A
Leontiæ auguſtorum cum eorundem fauorabilibus litteris, Romam delata eſt. Et poſtquam a clero, & ſenatu acclamatum eſt eis in baſilica Iulij, iuſſu Gregorij in oratorio ſancti Cæſarij Lateranenſi palatio conſtituta reponitur. Qui etiam Phocæ Imperatori ita reſcripſit: Gloria in excelſis Deo, qui, iuxta quod ſcriptum eſt, mutat tempora, & transfert regna: & qui hoc cunctis innotuit, quod per Prophetam ſuum loqui dignatus eſt, dicens: Quia dominatur excelſus in regno hominum: & cui voluerit, ipſe dat illud. In omnipotentis quippe Dei incomprehenſibili diſpenſatione, vitæ mortalis moderamina conſiſtunt: & aliquando cum iuſtorum multorum peccata ferienda ſunt, vnus erigitur, per cuius duritiam tribulationis iugo ſubiectorum colla deprimantur. Quod nos in noſtra diutius tribulatione probauimus. Aliquando vero cum miſericors Deus mærentium multorum corda, ſua decernit conſolatione refouere, vnum ad regiminis culmen prouehit, & per cuius miſericordiæ viſcera in cunctorum mentibus exultationis ſuæ gratiam infundit. De qua exultationis abundantia roborari nos citius credimus, qui benignitatem veſtræ pietatis ad imperiale faſtigium perueniſſe gaudemus. Lætentur cæli, & exultet terra: & de benignis veſtris actibus vniuerſæ reipublicæ populus nunc vſque vehementer afflictus hilareſcat. Comprimantur iugo dominationis veſtræ, ſuperbæ mentes hoſtium: releuentur veſtra miſericordia contriti, ac depreſſi animi ſubiectorum. Virtus cæleſtis gratiæ inimicis vos terribiles faciat, pietas ſubditis benignos. Quieſcat feliciſſimis temporibus veſtris vniuerſa reſpublica, prolata ſub cauſarum imagine præda pacis. Ceſſent teſtamentorum inſidiæ: donationum gratiæ violenter exactæ. Redeat cunctis in rebus proprijs ſecura poſſeſſio: vt ſine timore habere ſe gaudeant, quæ non ſunt ab eis fraudibus acquiſita. Reformetur iam ſingulis ſub iugo pij imperij libertas ſua. Hoc namque inter reges gentium, & reipublicæ Imperatores diſtat, quòd reges gentium, domini ſeruorum ſunt: Imperatores vero reipublicæ, domini liberorum.

Reg. lib. 11. ep. 36. *Dan. 2. c* *Dan. 4. c* *Pſal. 95. c*

xxj. Cum Phocas mandari ſibi Romanæ ſedis diaconum cum magna humilitatis reuerentia poſtularet, Gregorius ita reſcripſit: Conſiderare cum gaudijs, & magnis actionibus gratiarum libet quantas omnipotenti Deo laudes debemus, quòd remoto triſtitiæ iugo, ad libertatis tempora ſub imperiali benignitatis veſtræ pietate peruenimus. Nam quod permanere in palatio iuxta antiquam conſuetudinem Apoſtolicæ ſedis diaconum veſtra ſerenitas non inuenit, non hoc meæ negligentiæ, ſed grauiſſimæ neceſſitatis fuit: quia dum miniſtri omnes huius noſtræ Eccleſiæ contrita, aſperaq. tempora cum formidine declinarent, atque refugerent, nulli eorum poterat imponi, vt ad vrbem regiam in palatio permanſurus accederet. Sed poſtquam veſtram clementiam, omnipotentis Dei gratia diſponente, ad culmen imperij perueniſſe cognouerunt, ipſi quoque ſuadente lætitia, ad veſtra veſtigia venire feſtinant, qui illuc prius accedere valde timuerant. Sed quia eorum quidam ita ſenectute ſunt debiles, vt laborem ferre vix poſſint, quidam eccleſiaſticis curis vehementer implicantur, & lator præſentium, qui primus omnium defenſor fuit, bene mihi ex longa aſſiduitate compertus eſt vita, fide, ac moribus approbatus: hunc aptum veſtræ pietatis veſtigijs iudicaui. Vnde eum, auctore Deo, diaconum feci, & ſub celeritate tranſmittere ſtudui, qui cuncta, quę in his partibus aguntur,

Reg. lib. 11. ep. 43.

B C D E

A aguntur, inuento opportuno tempore, valeat clementiæ veſtræ ſuggerere. Propter quod rogo, vt ſerenitas veſtra pias aures inclinare dignetur: vt tanto nobis celerius valeat miſereri, quanto afflictionem noſtram verius ex eius relatione cognouerit. Qualiter enim quotidianis gladijs, & quantis Longobardorum incurſionibus ecce iam per triginta quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere ſuggeſtionis vocibus valemus. Sed in omnipotente Deo confidimus, quia ea, quæ cœpit, conſolationis ſuæ nobis bona perficiet: & qui ſuſcitauit in republica pios dominos, etiã extinguet crudeles inimicos.

Item Leontiæ auguſtæ: Quæ lingua eloqui, quis animus cogitare ſufficiat, xxij.
B quantas de ſerenitate veſtri imperij omnipotenti Deo gratias debemus, quòd *Reg. lib. 11. ep. 44.* tam dura longi temporis pondera ceruicibus noſtris amota ſunt, & imperialis culminis leue iugum ſubijt, quod libeat portare ſubiectis? Reddatur ergo creatori omnium ab hymnidicis Angelorum choris gloria in cælo: perſoluatur ab hominibus gratiarum actio in terra, quia vniuerſa reſpublica, quæ multa mæroris pertulit vulnera, iam nunc conſolationis veſtræ inuenit fomenta. Vnde nobis neceſſe eſt omnipotentis Dei miſericordiam enixius exorare, vt cor veſtræ pietatis ſua ſemper dextera teneat, eiuſq. cogitationes cæleſtis gratiæ ope diſpenſet: quatenus tranquillitas veſtra tanto rectius valeat ſibi ſeruientes regere, quanto dominatori omnium nouerit verius deſeruire. In amo-
C re catholicæ fidei faciat defenſores ſuos, quos fecit ex benigno opere Imperatores noſtros. Infundat in veſtris mentibus zelum ſimul & manſuetudinem: vt pio ſemper feruore valeatis, & quidquid in Deo exceditur, non inultum relinquere: & ſi quid in vobis delinquitur, parcendo tolerare.

His Gregorius laudibus aut ideo nouos principes demulcebat, vt audien- xxiij. tes, quales eſſe debebant, fierent mitiores, quàm Mauricius fuerat, cuius tot criminibus inuoluta tempora cognoſcebant: aut quia eos ſibi ſuæq. Eccleſiæ deuotiſſimos cernens, non eos ad tyrannidem ruituros eſſe putabat. Qui ſicut quorumlibet vitia liberis vocibus arguebat, & contra canones, priſcaſve
D conſuetudines venire neminem permittebat: ita, quæ conſuetudinis fuerant, nulli penitus denegabat. Nam mox vt epiſcopus apoſtolicæ ſedis enituit, patriarchalibus ſedibus ſuam ſynodicam deſtinauit, & poſtmodum Secundino ſeruo Dei incluſo inter cetera ſcribit, dicens: Hinc eſt etiam, quòd quoties in *Reg. li. 7. ep. 53. ind. 2.* quattuor præcipuis ſedibus antiſtites ordinantur, ſynodales ſibi epiſtolas vi- *Ino p. 4. c. 118.* ciſſim mittant: in quibus ſe ſanctam Chalcedonenſem ſynodum cum alijs generalibus ſynodis cuſtodire fateantur. Item Athanaſio presbytero de Iſauria poſt multa: Fratri noſtro Cyriaco Conſtantinopolitanæ ciuitatis antiſtiti, qui *Reg. li. 5. ep. 64. ind. 14.* nuper in Ioannis reuerendiſſimi epiſcopi loco ordinatus eſt, noſtra voluimus
E ſcripta tranſmittere: ſed quia non eſt conſuetudo, vt prius, quàm ad nos eius ſynodica deferatur, ei ſcribere debeamus: idcirco nunc diſtulimus, poſtea autem indicabimus. Quam videlicet conſuetudinem ſicut noſtri quoque, qui ante biennium ab Adriano liberaliſſimo Papa in ſancta octaua ſynodo præfuere, teſtantur: ita Orientales præcipue retinent vſque hactenus ſedes, vt in ſuis diptychis nullius Pontificis nomen deſcribant, quouſque ſynodicam ipſius ſuſcipiant, & tamdiu defunctum pontificem inter viuentes annumerent, quandiu ſucceſſor illius ſuas litteras ſtuduerit deſtinare.

Hinc eſt nimirum, quòd Gregorius a conſuetudine priſca non diſcrepans, xxiiij. Ioanni, Subdiacono, rectori patrimonij Liguriæ ſcribit, dicens: Quanto Apo-

Reg.li.2.ep.30. ind.11. ſtolica ſedes, Deo auctore, cunctis prælata conſtat eccleſijs, tanto inter multi- A
Grat. diſt. 63. c.10. plices curas, & illa nos valde ſolicitat, vbi ad conſecrandum antiſtitem, no-
Anſ.lib.2.c.26. ſtrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio, eccleſiæ Medio-
Poly.li.1. tit.5. lanenſis epiſcopo, ſua nobis relatione clerus innotuit, in electione ſe filij
noſtri Conſtantij diaconi ſui vnanimiter conſenſiſſe. Sed quoniam eadem
non fuit ſubſcripta relatio, ne quid, quod ad cautelam pertinet, omittamus;
idcirco huius præcepti auctoritate ſuffultum, Genuam te proficiſci neceſſe eſt.
Et quia illic multi Mediolanenſium, coacti Longobardorum barbarica ferita-
te, conſiſtunt: eorum te voluntates oportet, conuocatis eis, in commune per-
ſcrutari. Et ſi nulla eos diuerſitas ab electionis vnitate diſterminat, ſi quidem B
in prædicto filio noſtro Conſtantio omnium voluntates atque conſenſum
perdurare cognoſcis, tunc eum a proprijs epiſcopis, ſicut antiquitatis mos
exigit, cum noſtræ auctoritatis aſſenſu ſolaciante, & auxiliante Domino, facias
conſecrari: quatenus huiuſmodi ſeruata conſuetudine, & apoſtolica ſedes
proprium vigorem retineat, & a ſe conceſſa alijs ſua iura non minuat. Sed
cum poſt annos aliquot Conſtantius functus inſigniter pontificio, dormiſſet
in Domino, clerus & plebs Mediolanenſis Deuſdedit diaconum eligentes,
ab Agilulfo rege terrentur, quatenus illum eligerent, quem Longobardorum
barbaries voluiſſet. At illi decretum ſuum Gregorio dirigentes, conſilium,
& licentiam petunt. Quibus ipſe inter cetera ſic reſcripſit: Illud, quod vobis C
Reg.li.8.ep.65. ind.4. ab Agilulfo indicaſtis ſcriptum, dilectionem veſtram non moueat. Nam quod
nos vtilitati veſtræ ſalubriter conſulere velimus in homine, qui non a catho-
licis, & maxime Longobardis eligitur, nulla præbemus ratione conſenſum;
quia vicarius ſancti Ambroſij indignus euidenter oſtenditur, ſi electus a tali-
Lib.9. epiſt.21. bus ordinatur, & poſt pauca: Vt igitur in ordinando Deuſdedit diacono,
qui a vobis electus eſt, nulla poſſit mora contingere, Pantaleonem notarium
noſtrum tranſmiſimus, qui eum, vt moris eſt, annuente conſenſus noſtri au-
ctoritate, faciat conſecrari.

XXV. Ab aduerſis poteſtatibus prægrauatos fortiſſimus miles Chriſti Gregorius D
viriliter defendebat: iniuſteq. deiectos non ſolum inter depoſitos non habe-
bat; verum etiam priſtinis gradibus auctoritatis ſuæ priuilegio reformabat.
Nam Anaſtaſium Antiochenum patriarcham, qui Ioannem Conſtantinopo-
litanum præſulem voce libera reprehendens, Imperatoris Iuſtini iuſſu de-
truſus in exilium, ab ipſis Ioannis Papæ temporibus, vſque ad ſui pontificatus
tempora permanebat, mox vt ſummum ſacerdotium meruit, inter patriar-
Reg.li.1.ep.25. chas eum reputans, ſcriptis talibus animauit: Præterea, inquit, ſicuti patriar-
chis alijs paribus veſtris, ſynodicam vobis epiſtolam direxi: quia apud me ſem-
per hoc eſtis, quod ex omnipotentis Dei munere accepiſtis eſſe, non quod ex E
Reg.lib.1.ep.7. voluntate hominum putamini non eſſe. Item eidem in alia epiſtola poſt non-
nulla ſcribens: Fraternitati tuæ indico, quia a ſereniſſimis dominis, quantis
valui precibus, poſtulaui, vt vos, honore reſtituto, ad ſancti Petri Apoſtolo-
rum principis limina venire, & quouſque ita Deo placuerit, hic mecum viue-
re concedant, quatenus dum vos videre meruero, peregrinationis noſtræ tæ-
dium, de æterna patria inuicem loquendo, releuemus. Denique ſtudioſiſſimus
pater Gregorius tamdiu penes Mauricium Imperatorem ſuggeſtionibus ſuis
imminuit, donec poſt multorum annorũ curricula magnus Anaſtaſius thro-
Reg.li.4.ep.37. no proprio redderetur. Cui congratulabundus reſcripſit, dicens: Gloria in
excelſis

A excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia magnus ille fluuius, qui quondam arentia Antiochiæ ſaxa reliquerat, ad proprium alueum reuerſus, ſubiectas & iuxta poſitas valles rigat: vt vnum trigeſimum, aliud ſexageſimum, aliud vero centeſimum ferat fructum.

Adrianum Thebanæ ciuitatis epiſcopum a Ioanne primæ Iuſtinianæ & altero Ioanne Lariſſæo epiſcopis iniuſte depoſitum, non ſolum ſedi propriæ reddidit, verum etiam ipſius eccleſiam Romano iure defendens, a Lariſſæi epiſcopi poteſtate ſubduxit, inter cetera, dicens: Adrianum epiſcopum reperimus, & tuo contra ſacerdotales mores odio laboraſſe, & nullo iure pecuniarijs in cauſis eum fraternitatis tuæ condemnatum fuiſſe ſententia. Quia igitur & ab antefato Ioanne primæ Iuſtinianæ epiſcopo contra ius canonesq. depoſitus, honoris ſui gradu carere non potuit: in ſua eum reformari eccleſia, atque in propriæ dignitatis ordinem decreuimus reuocari. Et cum oportuiſſet te ex eo Dominici corporis communione priuari, quòd admonitione ſanctæ memoriæ deceſſoris mei contempta, per quam eum eccleſiamq. eius de tuæ iuriſdictione poteſtatis exemit, rurſus in eis aliquid tibi iuris & ditionis ſeruare præſumpſeris: tamen nos humanius decernentes, communionisq. tibi ſacramentum interim conſeruantes, decernimus, vt fraternitas tua ab eo, eccleſiaq. eius omnem antehabitæ ſuæ poteſtatem iuriſdictionis abſtineat, & ſecundum ſcripta deceſſoris noſtri, ſiqua cauſa vel fidei, vel criminis, vel pecuniaria, aduerſus præfatum Adrianum conſacerdotem noſtrum potuerit euenire: vel per eos, qui noſtri ſunt, vel fuerint in vrbe regia Reſponſales, ſi mediocris eſt quæſtio, cognoſcatur: vel huc ad apoſtolicam ſedem, ſi eſt ardua, deducatur: quatenus noſtræ audientiæ ſententia decidatur. Quòd ſi contra hæc, quæ ſtatuimus, quolibet tempore, ſeu qualibet occaſione, vel ſurreptione venire tentaueris: ſacra te ſcias communione priuatum, nec eam te, excepto vltimo vitæ tuæ tempore, niſi conceſſa Romani Pontificis decernimus iuſſione percipere. Hæc enim conſona ſanctis patribus definimus ſanctione, vt qui ſacris neſcit obedire canonibus, nec ſacris adminiſtrare, vel communionem capere ſit dignus altaribus.

xxvj.

Reg. lib. 2. ep. 7. ind. 11. Grat. 16. q. 1. c. 52.

Grat. 25. q. 1. cap. 3. Poly. lib. 4. tit. vlt.

B C D

Item Ioanni epiſcopo primæ Iuſtinianæ: Poſt longas tribulationes, quas Adrianus Thebanæ ciuitatis epiſcopus a conſacerdotibus ſuis, velut ab hoſtibus pertulit, in Romanam ciuitatem confugit: & licet aduerſus Ioannem Lariſſæum epiſcopum eius fuiſſet prima ſuggeſtio, non ab eo in cauſis pecuniarijs, reſeruatis legibus iudicatum: tamen poſt hæc magis contra perſonam fraternitatis tuæ, a qua non iuſte ſe a ſacerdotij gradu flagitabat eſſe deiectum, grauiſſime querebatur. Et infra: Quod vero, inquit, ad præſens attinet, caſſatis prius atque ad nihilum redactis prædictæ ſententiæ tuæ decretis, ex beati Petri Apoſtolorum principis auctoritate decernimus triginta dierum ſpatio ſacra te communione priuatum, ab omnipotente Deo noſtro tanti exceſſus veniam cum ſumma pœnitentia, ac lacrymis exorare. Quòd ſi hanc ſententiam noſtram te cognoueris impleſſe remiſſius, non iam tantum iniuſtitiam, ſed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoſcas, adiuuante Domino, ſeuerius puniendam. Præfatum vero Adrianum fratrem & coepiſcopum noſtrum ex tua ſententia, vt diximus, nequaquam canonibus neque legibus ſubſiſtente damnatum, in ſuum locum atque ordinem reuerti, Chriſto comitate, diſponimus: vt nec illi fraternitatis tuæ noceat contra iuſtitiæ tramitem prolata ſententia, nec

Reg. lib. 2. ep. 6.

E

tia, nec charitas tua pro placanda futuri indignatione iudicis incorrecta remaneat. A

xxvij. Hinc eſt, quòd exceptis criminibus, neminem ſacerdotum Gregorius deponebat: immo pro qualitatibus delictorum venialiter communione priuabat. Reg.li.2.ep.45. ind.11. Iuo p.10. c.25. Vnde Ioanni, epiſcopo Galliopolitano poſt aliqua ſcribens, ait: Matriculam, quam frater & coepiſcopus noſter Andreas Tarentinus epiſcopus fecit fuſtibus caſtigari, quamuis exinde poſt octo menſes hanc obiſſe non credamus; tamen, quia eam contra propoſiti ſui ordinem huiuſmodi fecit affligi, duobus hunc menſibus a Miſſarum ſollemnitate ſuſpende: vt vel hęc cum verecundia, qualem ſe de cetero exhibere poſſit, inſtituat. B

xxviij. Si quando ſuper ſacerdotum criminibus erat aliquid ventilandum, cum ſumma diſtrictione grandiq. cautela Gregorius vniuſcuiuſque capituli modulos quærens, ſententiam ſuam magis difficulter, quàm faciliter, promulgabat. Reg.lib.2. ep.8. ind.11. Vnde Natali, Salonitano epiſcopo ſcribens, ait: Cum cuncta negotia indagandæ ſolicitudine veritatis indigeant, tum quæ ad deiectionem ſacerdotalium pertinent graduum, ſunt diſtrictius trutinanda: in quibus non tam de humanis conſtitutis, quàm de diuinæ quodam modo benedictionis refragatione tractatur. Nunciatum ſiquidem nobis eſt, Florentium Epitauritanæ ciuitatis epiſcopum a quibuſdam fuiſſe in cauſis criminalibus accuſatum, & nullis canonicis probationibus exquiſitis, nec ſacerdotalis conſilij præueniente iudicio, eum honoris officio non iure, ſed auctoritate depoſitum. Quia ergo non poteſt quemquam ab epiſcopatus gradu, niſi iuſtis ex cauſis, concors ſacerdotum ſummouere ſententia: hortamur fraternitatem veſtram, vt præfatum virū ex eodem, in quod detruſus eſt, eijci faciatis exilio: cauſamq. eius epiſcopali diſceptatione perquiri: & ſi in his, in quibus accuſatur, canonica fuerit probatione conuictus, canonica proculdubio eſt vltione plectendus. Quod ſi alias, quàm de eo æſtimatum eſt, ſynodali fuerit inquiſitione compertum, neceſſe eſt, vt & criminatores, iuſti diſtrictionem iuris exhorreant, & in criminato innocentiæ ſuæ ſeruentur illibata ſuffragia. Executionem vero antefati negotij Antonino ſubdiacono noſtro ex noſtra præceptione mandauimus, quatenus eius inſtantia, & quæ ſunt legibus, canonibusq. placita, decernantur, & decreta, iuuante Domino, mancipentur effectui. Reg.li.8.ep.30. Item Conſtantio, epiſcopo Mediolanenſi: Relectis epiſtolis, quas ad nos per Marianum latorem præſentium tranſmiſiſtis, gratam nobis ſolicitudinem veſtram fuiſſe reſcripſimus, quòd ea, quæ ad nos de fratre & coepiſcopo noſtro Pompeio, qui adhuc a nobis ita eſt nominandus, peruenerunt, diſſimulare minime pertuliſtis. Sed qualis fuit in requiſitione cura, ſi talis fuiſſet in diſcuſſione ſubtilitas, nihil ex hoc, quod de eo dictum eſt, fuiſſet ambiguum: ſed vtrum verum, an eſſe compoſitum, patuiſſet: quia iam contra ipſum dudum in Sicilia apud reuerendæ memoriæ fratrem noſtrum Maximianum epiſcopum talis quæſtio, vt cognouimus, mota eſt. Sed quia cauſa ipſius ſubtili omnino inueſtigatione quæſita eſt, inuentus eſt innocens, qui fuerat accuſatus in crimine. Nunc igitur, quoniam illa, quæ contra eum dicta ſunt, non ſub illa, qua decuit, diſtrictione quæſita ſunt: & geſta, quæ exinde apud fraternitatem veſtram confecta ſunt, neque ad condemnationem, neque ad abſolutionem eius probantur poſſe ſufficere: non leuis res agitur, vt incaute vel in tranſcurſu debeat diffiniri. Grat. 11. q. 3. cap.74. Nam graue eſt ſatis, & indecens, vt in re dubia, certa dicatur ſententia. Et hæc quidem geſta eſſe

poterant

A poterant ad diffiniendum idonea, ſi accuſati ea confeſſio ſequeretur, ſi tamen
eandem confeſſionem ſubtilitas examinis ex occultis eliceret, & non afflictio
vehemens extorqueret, quæ frequenter hoc agit, vt noxios ſe fateri etiam co-
gantur innoxij. Nam poſtquam præfatus epiſcopus, vt dicitur, cruciari cu-
ſtodia, cremariq. fame ſe aſſerit: ſcire debetis, ſi ita eſt, vtrum noceat, ſi ſic fue-
rit extorta confeſſio. Numquid quando ſententiam tales cauſæ ſuſcipiunt, &
ad ſedem Apoſtolicam appellatur, non & perſona, quæ iudicatur, præſens
eſt, vt diſtrictiſſime, atque ab omni latere, veritas requiratur: vt tunc, ſi debeat
necne manere ſententia, decernatur. Necnon & ſi prædictus epiſcopus ad
B ſedem Apoſtolicam appellare voluerit, cauſa ipſius interius, & cum omni eſt
diligentia perſcrutanda: & ideo poſtquam, & perſona abſens eſt, & geſta, quæ
ad nos tranſmiſiſtis, nobis, ſicut præfati ſumus, idonee ſatisfeciſſe non viden-
tur: temere aliquid de epiſcopi perſona decernere, nec debemus, nec poſſu-
mus: ne, quod abſit, reprehenſibiles inueniamur in noſtris, quibus aliorum
iure competit retractare ſententias.

Item Ioanni defenſori poſt aliqua: Quia, inquit, Stephanus epiſcopus in *Reg. lib. 11.*
odio ſuo quædam ficta, ſe falſis de capitulis accuſatum, neque aliquid ordina- *ep. 50.* *Iuo p. 6. c. 143.*
biliter factum, ſed iniuſte ſe aſſerit condemnatum, diligenter quærendum *Pan. li. 4. c. 82.*
eſt, primo ſi iudicium ordinabiliter eſt habitum, ſi alij accuſatores, alij teſtes
C fuerunt. Deinde cauſarum qualitas eſt examinanda, ſi digna exilio, vel depo-
ſitione fuit: aut ſi eo præſente, qui accuſatus eſt, ſub iureiurando contra eum
teſtimonium dictum eſt, ſi ſcriptis actum eſt, ſi ipſe licentiam reſpondendi,
& defendendi ſe habuit. Sed & de perſonis accuſantium, ac teſtificantium
ſubtiliter quærendum eſt, cuius vitæ, cuius conditionis, cuiusq. opinionis,
aut ne inopes ſint, aut ne forte aliquas contra præfatum epiſcopum inimici-
tias habuiſſent: & vtrum teſtimonium ex auditu dixerunt, aut certe ſe ſcire ſpe-
cialiter teſtati ſunt: ſi ſcriptis iudicatum eſt; & partibus præſentibus ſenten-
tia recitata eſt. Quod ſi forte hæc ſollemniter acta non ſunt, neque cauſa
D probata eſt; quæ exilio, vel depoſitione digna ſit: in eccleſiam ſuam modis
omnibus reuocetur.

Auctoritatem quorumlibet ſummorum pontificum Gregorius auctorita- xxix.
tis ſuæ magnitudine nullo modo minuebat, quin potius multipliciter robo-
rabat. Et quamuis inter culpabiles auctoritatem ſui prioratus agnoſceret, ta-
men inter inſontes epiſcopos, ſe præbebat prorſus æqualem. Quapropter Io-
anni, Syracuſano epiſcopo inter cetera ſcribens, ait: Quod primas Bizacenus *Reg. li. 7. ep. 64.*
a ſuis epiſcopis impetitus, ſe ſedi Apoſtolicæ dicit ſubijci: ſiqua culpa in epi-
ſcopis inuenitur, neſcio quis ei epiſcopus ſubiectus non ſit. Cum vero culpa
E non exigit, omnes, ſecundum rationem humilitatis æquales ſunt, & cete-
ra. Item in libro regulæ paſtoralis: Liquet, inquit, quòd omnes homines *Paſt. cura p. 2.*
natura æquales genuit: ſed variante meritorum ordine, alios alijs culpa poſt- *cap. 6.* *Syn. Aquiſgr.*
ponit. Ipſa autem diuerſitas, quæ acceſſit ex vitio, diuino iudicio diſpenſa- *cap. 21.*
tur: vt, quia omnis homo æque ſtare non valet, alter regatur ab altero. Vnde
cuncti, qui præſunt, non in ſe debent poteſtatem ordinis, ſed æqualitatem
penſare conditionis: nec præeſſe ſe hominibus gaudeant, ſed prodeſſe. An-
tiqui etenim patres noſtri non reges hominum, ſed paſtores pecorum fuiſſe
memorantur. Et cum Noe Dominus, filijsq. eius benediceret, dicens: Cre- *Gen. 9. a*
ſcite, & multiplicamini, & replete terram: protinus adiunxit: Et terror veſter,

ac tremor

ac tremor ſit ſuper cuncta animantia terræ. Quorum terror, ac tremor, quia eſſe ſuper animalia terræ præcipitur, profecto ſuper homines eſſe prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus ceteris natura prælatus eſt: & idcirco ei dicitur, vt ab animalibus, & non ab hominibus timeatur. Quia contra naturam ſuperbire, eſt, ab æquali velle timeri: & tamen neceſſe eſt, vt rectores a ſubditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendunt: vt humana ſaltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam tamen præpoſiti ex hoc quæſito timore ſuperbiant, in quo non ſuam gloriam, ſed ſubiectorum iuſtitiam quærunt. In eo enim, quòd metum ſibi a peruerſe viuentibus exigunt, quaſi non hominibus, ſed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte beſtiales ſunt ſubditi, ex ea debent etiam formidini iacere ſubſtrati. Sed plerumque rector eo ipſo, quo ceteris præeminet, elatione cogitationis intumeſcit. Et dum ad vſum cuncta ſubiacent, dum ad votum velociter iuſſa complentur, dum omnes ſubditi, ſi qua bene geſta ſunt, laudibus efferunt, male geſtis autem nulla auctoritate contradicunt: dum plerumque laudant etiam, quæ reprobare debuerant, ſeductus ab his, quæ infra ſuppetunt, ſuper ſe animus tollitur: & dum foris immenſo fauore circumdatur, intus veritate vacuatur, atque oblitus ſui, in voces ſe ſpargit alienas: talemq. ſe credit, qualem foris audit, non qualem intus diſcernere debuit. Subiectos deſpicit, eosq. æquales ſibi naturæ origine non agnoſcit: & quos ſorte poteſtatis exceſſerit, tranſcendiſſe ſe etiam vitæ meritis credit. Cunctis ſe æſtimat amplius ſapere, quibus ſe videt amplius poſſe. In quodam quippe ſe conſtituit culmine apud ſemetipſum: & qui æqua ceteris naturæ conditione conſtringitur, ex æquo ceteros reſpicere dedignatur: ſicque vſque ad eius ſimilitudinem ducitur, de quo ſcriptum eſt: Omne ſublime videt, & ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Qui ſingulare culmen appetens, & ſocialem angelorum vitam deſpiciens, ait: Ponam ſedem meam ad aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo. Miro ergo iudicio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris ſe in culmine poteſtatis extollit. Apoſtatæ quippe Angelo ſimilis efficitur, dum homo hominibus eſſe ſimilis dedignatur. Sic Saul poſt humilitatis meritum, in tumorem ſuperbiæ, culmine poteſtatis, excreuit. Per humilitatem quippe prælatus eſt, & per ſuperbiam reprobatus, Domino atteſtante, qui ait: Nonne, cum eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael? Paruulum ſe prius in ſuis oculis viderat, ſed fultus temporali potentia iam ſe paruulum non videbat. Ceterorum namque comparationi ſe præferens, quia plus cunctis poterat, magnum ſe præ omnibus æſtimabat. Miro autem modo, cum apud ſe paruulus, apud Deum magnus: cum vero apud ſe magnus apparuit, apud Deum paruulus fuit. Plerumque ergo dum ex ſubiectorum affluentia animus inflatur, in luxum ſuperbiæ ipſo potentiæ faſtigio lenocinante corrumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, qui & tenere illam nouerit, & impugnare: Bene hanc regit, qui ſcit per illam ſuper culpas erigi, ſcit & cum illa ceteris æqualitate componi. Humana etenim mens plerumque extollitur, etiam cum nulla poteſtate fulcitur: quanto magis in altum ſe erigit, cum ſe etiam poteſtas ei adiungit? Quam tamen poteſtatem recte diſpenſat, qui ſolicite nouerit, & aſſumere ex illa, quod adiuuat; & expugnare, quod tentat: & æqualem ſe cum illa ceteris cernere, & tamen ſe peccantibus zelo vltionis anteferre. Sed hanc diſcretionem plenius agnoſci-

Marginal notes: A; B; C; Iob 41.d (beside "tur: ſicque vſque ad eius ſimilitudinem ducitur"); Eſa. 14.c (beside "culmen appetens"); D; 1. Reg. 15.d (beside "tus, Domino atteſtante"); E

A agnoſcimus, ſi paſtoris primi exempla cernamus. Petrus namque, auctore Deo, ſanctæ Dei Eccleſiæ principatum tenens, a bene agente Cornelio, & ſeſe ei humiliter proſternente immoderatius venerari recuſauit, ſeq. illi ſimilem recognouit, dicens: Surge, ne feceris: & ego ipſe homo ſum. Sed cum Ananiæ, & Sapphiræ culpã reperit, mox quanta potentia ſuper ceteros excreuiſſet, oſtendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam ſpiritu perſcrutante deprehendit: & ſummum ſe intra Eccleſiam contra peccata recoluit, quod, honore ſibi vehementer impenſo, coram bene agentibus fratribus non agnouit. Illic quippe communionem æqualitatis meruit ſanctitas actionis: hic zelus vltionis ius aperuit poteſtatis. Et paulo poſt: Sed cum delinquentes ſubditos præpoſiti corrigunt, reſtat, neceſſe eſt, vt ſolicite attendant, quatenus per diſciplinæ debitum culpas quidem iure poteſtatis feriant, ſed per humilitatis cuſtodiam æquales ſe ipſis fratribus, qui corriguntur, agnoſcant: quamuis plerumque etiam dignum eſt, vt eoſdem, quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum namque per nos vitia diſciplinæ vigore feriuntur: in his vero, quæ ipſi committimus, ne verbi quidem ab aliquo inuectione laceramur. Tanto ergo apud Deum obligatiores ſumus, quanto apud homines inulte peccamus, & reliqua.

Act. 10. d

Act. 5. a

B

Hac Gregorius æqualitate ſeruata, Romano defenſori Siciliæ ſcribit, dicens: Peruenit ad nos, quòd ſi quis contra quoſlibet clericos cauſam habeat, deſpectis eorum epiſcopis, eoſdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod ſi ita eſt, quia valde conſtat eſſe incongruum, hac tibi auctoritate præcipimus, vt hoc denuo facere non præſumas: ſed ſiquis contra quemlibet clericum cauſam habuerit, epiſcopum ipſius adeat, vt aut ipſe cognoſcat, aut certe ab ipſo iudices deputentur. Aut ſi ob hoc fortaſſe ad arbitros eundum eſt, partes ad eligendum iudicem ab ipſo executio deputata compellat. Siquis vero, vel clericus, vel laicus contra epiſcopum cauſam habuerit, tunc te interponere debes: vt inter eos aut ipſe cognoſcas, aut certe, te admonente, ſibi iudices eligant. Nam ſi ſua vnicuique epiſcopo iuriſdictio non ſeruatur, quid aliud agitur, niſi, vt per quos eccleſiaſticus cuſtodiri ordo debuerat, confundatur?

XXX.

C

Reg. li. 9. ep. 32.
Grat. 11. q. 1. c. 39.

D

Sicut conuictum de crimine ſine vindicta canonica Gregorius neminem relinquebat: ſic nimirum falſarium delatorem regulari tramite puniebat. Vnde Anthemio ſubdiacono ſcribens, ait: Cum fortius punienda ſint crimina, quæ inſontibus, & maxime ſacris ordinibus ingeruntur, quàm ſitis culpabiles omnes, qui in cauſa Ioannis diaconi reſediſtis. Attendite, vt Hilarium criminatorem eius nulla ex diffinitione veſtra pœna veniens caſtigaret. Nec illud ad excuſationem veſtram eſſe credatis idoneum, quod vobis quaſi iudicare volentibus, ſolus frater & coepiſcopus noſter Paſchaſius dicitur diſtuliſſe. Nam ſi zelus in vobis rectitudinis viguiſſet, facilius vni a multis rationabiliter ſuaderi, quàm multi ab vno poterant ſine cauſa differri. Quia ergo tantæ nequitiæ malum ſine digna non debet vltione tranſire: ſupraſcriptum fratrem noſtrum Paſchaſium volumus admoneri, vt eundem Hilarium prius ſubdiaconij, quo indignus fungitur, priuet officio, atque verberibus publice caſtigatum faciat in exilium deportari: vt vnius pœna multorum poſſit eſſe correctio. Cuius ſi forte lenitatem diaconij ſui adhuc opinio lacerata non commouet, & in hoc, quod non credimus, torpens extiterit, experientia

XXXJ.

Reg. li. 9. ep. 66.
Iuo p. 6. c. 274.

E

tua hæc

tua hæc, quæ diximus, faciat, & de illius nobis neglectu renunciet.

Gra.5. q.6.c.3. Idcirco Gregorius non probantem, quod obiecerat, ſubdiaconum officio iubet priuari: quia iuxta canonicas patrum ſententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam ſi probaſſet, reus vtique ſuſtineret. Ac per hoc, quia ſubdiaconus crimen diacono probare non potuit, quoniam impoſitionem manus, qua carere potuiſſet, non habuit: non ſacerdotio, ſed officio caruit: & tamquam reuera infamis meruit verberibus caſtigari. Nam cui cum tribus teſtibus veluti laico crimen quodlibet approbatur, non eſt mirum, quod obiecit, dum probare non ſufficit, ſi corporali infamiæ, quemadmodum laicus, ex iuris ſimilitudine ſubiugatur. Quod enim eſſet diacono gradum amittere, hoc fuit ſubdiacono famæ plenitudine caruiſſe. B

xxxij. Crimina ſemel audita Gregorius indiſcuſſa nullo modo præteribat, etiam ſi accuſatus, cum accuſatore ſuo rediſſet in gratiam. Quapropter vniuerſis Reg.li.2.ep.38. ind.11. epiſcopis Corinthi ſcribens, ait: Deſiderij noſtri eſt ad concordiam redigere diſcordes, & vnitos eſſe in gratia eos, quos diuiſos ab alterutra dilectione voluntatis facit eſſe diuerſitas. Scripta igitur fraternitatis veſtræ relegentes agnouimus, quòd ij, qui contra Adrianum fratrem, & coepiſcopum noſtrum aliqua dixerant, modo cum eodem epiſcopo in amicitiam conueniſſent: & magna nobis ad præſens facta eſt de eorum vnitate lætitia. Sed quoniam ea, quæ dicta ſunt, indiſcuſſa remanere non patimur, ſedis noſtræ diaconum ad ea inueſtiganda dirigimus: quia nunciati nos facinoris qualitas vehementer impellit, vt ea, quæ audiuimus, diſſimulare nullatenus debeamus, præſertim cum accuſatores, & accuſatum inter ſe feciſſe gratiam indicaſtis. Hoc nobis neceſſe eſt ſubtilius perſcrutari, ne fortaſſe eorum ſit comparata concordia: quæ ſi, quod abſit, non ex charitate, ſed ex præmio facta conſtiterit, maiori hoc emendatione plectendum eſt. Nam nos, qui canonice, reuelante Deo, mala, ſi quidem vera ſunt, reſecare præcedentia feſtinamus, commiſſam poſtmodum culpam ſine vindicta nulla ratione dimittimus. C D

Reg.li.4.ep.50. Gra.2. q.3.c.6. Anſ.li.3.c.113. Item Ioanni, epiſcopo Corinthiorum poſt aliqua: Paulum, inquit, diaconum, latorem præſentium, quamuis culpa ſua vehementer confundat atque redarguat, quòd deceptus promiſſione, ab accuſatione nuper depoſiti quondam epiſcopi ſui deſtiterit, & cupiditatis ſtudio ſilere contra animam ſuam potius, quàm prodere vera conſenſit: tamen, quia plus nos eſſe conuenit miſericordes, quàm diſtrictos, hanc ei culpam ignoſcimus, atque eum in ordine locoq. ſuo recipiendum cenſemus. Nam ei a tempore prolatæ ſenGra.2.q.3.c.7. tentiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam huius culpæ poſſe ſufficere. Euphemium vero, atque Thomam, qui pro deſerenda accuſatione ſacros ordines acceperunt, eiſdem ordinibus priuatos eſſe, atque ita ſicuti ſunt depoſiti, volumus permanere: nec vnquam eos ſub qualibet excuſationis ſpecie in ſacros ordines reuocari decernimus. Nam nimis indignum, & contra eccleſiaſticæ regulam diſciplinæ eſt, vt honore, quem non ex meritis, ſed pro ſceleris præmio percepere, fungantur: quia tamen plus miſericordiæ, quàm diſtrictæ nos conuenit operam dare iuſtitiæ, eoſdem Euphemium, atque Thomam in ordinem locumq. tantummodo, vnde ad ſacros ordines promoti fuerant, volumus reuocari, & cunctis diebus vitæ ſuæ eorundem E

A tundem locorum continentiam ſicut conſueuerant, ante percipiant. Clematium vero lectorem ſimiliter benignitatis intuitu in ordinem locumq. ſuum reuocandum eſſe conſtituo. Quibus etiam omnibus, ideſt Paulo diacono, Euphemio, Thomæ, atque Clematio commoda ſua ſecundum locum, & ordinem, in quo quiſque eorum eſt, ſicut ſolitus erat accipere, a præſenti indictione fraternitas veſtra ſine aliqua ſtudeat imminutione præbere.

Conſueta clericorum ſtipendia nullis quarumlibet ægritudinum occaſionibus miſericordiſſimus pater Gregorius retrahebat. Vnde Candido, epiſcopo Vrbis veteris, ſcribens, ait: Cum percuſſio corporalis, vtrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoratur, non debet a nobis addi flagellatis afflictio, ne nos culpæ, quod abſit, offenſa reſpiciat. Et quia præſentium lator calumnioſus pro hac percuſſione, quam ſuſtinet, conſueta ſibi commoda ab eccleſia veſtra aſſerit denegari: idcirco fraternitatem tuam præſentibus hortamur epiſtolis, quatenus nihil eum ad percipienda, quæ conſueta ſunt, hæc ægritudo debeat impedire: quia diuerſis in Eccleſia militantibus, varia, ſicut noſti, ſæpe contingit infirmitas. Et ſi hoc fuerint exemplo deterriti, nullus de cetero, qui Eccleſiæ militet, poterit inueniri: ſed ſecundum loci ipſius ordinem, quæque ei, ſi ſanus eſſet, poterant miniſtrari, de ipſa exiguitate, quæ eccleſiæ poteſt accidere, fraternitas tua diuini contemplatione iudicij ægrotanti præbere non deſinat. xxxiij.

Reg. lib. 2. ep. 5. ind. 10. *Grat. 7. q. 1. c. 2.*

(B, C)

Epiſcoporum venerabilium factas proprijs clericis ſponſiones Gregorius Apoſtolicæ ſedis auctoritatibus roborabat. Vnde Ioanni, Panhormitano epiſcopo ſcribit, dicens: Implenda ſemper ſunt poſtulantium deſideria, quoties illa poſcuntur, quæ a ratione non deuiant. Et ideo, quia quædam capitula, quę ſeruaturum te clericis tuis petentibus promiſiſti, noſtra ab eis poſtulatur auctoritate firmari. Fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt ea, quæ præſentia ſcripta continent, ſine aliqua debeat refragatione ſeruare. Primum, vt de reditibus eccleſiæ quartam in integro portionem eccleſiæ tuæ clericis ſecundum meritum, vel officium ſiue laborem ſuum, vt ipſe vnicuique dare proſpexeris, ſine aliqua debeas præbere tarditate. De hoc vero, quod ex fidelium oblatione acceſſerit, quartam partem in ſolidis, vel cellario eis iuxta priſtinam conſuetudinem dare non differas. Reliqua autem omnia mobilia in tua retineas poteſtate: immobilia cuncta eccleſiaſticis reditibus aggregentur, vt multiplicata quantitate clericorum tuorum vſibus, Deo largiente, proficiant. Tabularium autem vna cum conſenſu ſeniorum & cleri, memineris ordinãdum, qui annis ſingulis ad imputandam fraudis ſuſpicionem ſollemniter ſuas debeat rationes exponere. Vindemiarum vero tempore idem clerus emendi vinum de poſſeſſionibus eccleſię tuę ad iuſta pretia, inquantum vendendum eſt, remediũ conſequatur. Nam ſatis contra rationem eſt, vt, quod poteſt extraneis venundari, clericis, dato pretio, denegetur. Poſſeſſiones igitur, vel ſi qua ſunt eccleſiaſtico iuri competentia, & ab extraneis indebite detinentur, cum omni ſtudio ſeruata ciuilitate in ius eccleſiæ tuæ reparare feſtina, vt negligens in aliquo videri non valeas. Siquid vero de quocumque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuſte poſſit offendere: facile non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita, ſed præſentibus eccleſiæ tuæ ſenioribus diligenter eſt veritas perſcrutanda. & tunc ſi qualitas rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpas feriat delinquentis. Hæc itaque omnia ſic ſolicite, ac manſuete ſtudij xxxiiij.

Reg. lib. 11. ep. 49.

(D, E)

Iuo p. 77. *Grat. diſt. 86. c. 23. et 15. q. 7. cap. 2.*

tui ſit cuſtodire, quatenus nec tu promiſſionis tuæ videaris immemor extitiſſe, nec illi iuſtam contra te occaſionem inuenire valeant murmurandi. Item A
Reg.li.3.ep.11. Maximiano, Syracuſano epiſcopo, poſt pauca: Cognouimus de reditibus eccleſiæ nouiter acquiſitis canonicam diſpoſitionem quartarum minime prouenire: ſed epiſcopos locorum tantummodo diſtribuere quartam antiquorum redituum, nunc vero quæſita ſuis vſibus retinere. Quamobrem prauam ſubintroductam conſuetudinem fraternitas tua viuaciter emendare feſtinet: vt ſiue de præteritis reditibus, ſiue de his, quæ nouiter obuenere, vel obuenientibus quarta ſecundum diſtributionem canonicam diſpenſetur. Incongruum namque eſt, vnam eandemq. eccleſiæ ſubſtantiam duplici quodam B
modo iure cenſeri, ideſt vſurpationis, & canonum.

xxxv. Ab alijs epiſcopis communione priuatos Gregorius communioni priſtinæ
Reg.li.2.ep.26. ind 11. reformabat. Quapropter Magno presbytero Mediolanenſis eccleſiæ ſcribens,
Iuo p.14.c.17. ait: Sicut, exigente culpa, digne quis a ſacramento communionis abigitur, ita
Pann. lib.5. cap.129. inſontibus nullo modo talis irrogari debet vindicta. Comperimus ſiquidem,
Grat. 24.q.3. cap.2. quòd Laurentius quondam frater & coepiſcopus noſter nullis te culpis extantibus communione priuauerit: ideoq. huius præcepti noſtri auctoritate munitus, officium tuum ſecurus perage, & communionem ſine aliqua ſume formidine.

xxxvj. Purgantes ſe a crimine cuiuſlibet hæreſis Gregorius non ſolum recipiebat, immo etiam catholicos declarabat. Vnde Ioanni Cõſtantinopolitano epi- C
Reg.li.5.ep.15. ſcopo ſcribit, dicens: Sicut hæreticorum prauitas zelo rectæ fidei comprimenda, ita veræ confeſſionis eſt integritas amplectenda. Nam ſi credi fideliter confitenti deſpicitur, cunctorum in dubium fides adducitur, atque errores ex incauta diſtrictione mortiferi generantur: & hinc non ſolum errantes oues ad caulas minime dominicas reuocantur, ſed etiam intus poſitæ ferinis dentibus laniandæ crudeliter exponuntur. Hoc ergo ſubtiliter, frater chariſſime, perpendamus, & ſub prætextu hæreſis affligi quempiam veraciter profitentem fidem catholicam non ſinamus, ne, quod abſit, hæreſim fieri ſub emenda- D
tionis magis ſpecie permittamus. Valde autem mirati ſumus, cur ij in cauſa fidei iudices contra Ioannem Chalcedonenſis eccleſiæ presbyterum a vobis fuerant deputati, negligentes veritatem, opinioni crediderunt, & credere diſtricte profitenti noluerunt: maxime cum accuſatores ipſius, Marcioniſtarum, quam memorabant, hæreſim, vnde eum reum moliebantur efficere, interrogati, quæ eſſet, neſcire ſe manifeſta profeſſione reſponderint. Ex qua re euidenter agnoſcitur, quia perſonam ipſius ſine Dei reſpectu non iuſte, ſed cõtra animas ſuas ſola grauare voluntate tantummodo voluerunt. Nos itaque, facto concilio, ſicut geſtorum apud nos habitorum tenor oſtendit, cuncta, E
quæ erant neceſſaria, ſubtiliter perſcrutantes, ac tractantes, quoniam in nullo ante dictum presbyterum reum inuenire potuimus, præcipue, quia libellus, quem delegatis a vobis iudicibus obtulit, rectæ fidei per omnia ſinceritati concordat: eapropter eorundem iudicum reprobantes ſententiam, noſtra eum diffinitione catholicum, & ab omni hæreticorum crimine liberum eſſe, Chriſti Dei redemptoris noſtri miſericordia, & gratia reuelante, denuncia-
Reg.li.5.ep.16. uimus. Item Mauricio Imperatori poſt pauca: Relatis in concilio, quæ contra Ioannem eccleſiæ Chalcedonenſis presbyterum acta ſunt, ſimul & ſerie iudicatis, maiorem illum iniuſtitiam ſuſtinuiſſe cognouimus, quippe quem claman-

A clamantem ſe atque monſtrantem eſſe catholicum, non reatus culpa, ſed diu accuſatio incerta contriuit, in tantum, quia accuſatores ipſius, Marcioniſtarum, quam memorabant, hæreſim neſcire ſe aperta reſponſione profeſſi ſunt: & qui illico in ipſo iudicij fuerant limine repellendi, in accuſatione eius incerti permanere permiſſi ſunt. Sed, ne dicta eum ſaltem lacerare potuiſſet opinio, libellum fidei obtulit, in quo ſe patenter oſtendere fidei rectę profeſſorem ſtuduit & ſequacem. Sed hunc a ſanctiſſimo Ioanne fratre, & coepiſcopo noſtro iudices deputati, iniuſte, ac irrationabiliter negligentes, dum in eius ſe niſi ſunt occupare grauamine, ſe potius reprehenſibiles oſtenderunt. Nam nullus ambigit infidelitatem eſſe, fidem fidelibus non habere. Item Narſi Comiti de Reg.li.5.ep.14.
B eodem poſt alia: De Ioanne vero presbytero cognoſcite, quia illius cauſa per ſynodum deciſa eſt: in qua aperte cognoui, quia eius aduerſarij eum facere hæreticum voluerunt, & diu conati ſunt, ſed minime potuerunt. Item Athanaſio presbytero de Iſauria: Sicut de eis, quos ab vnitate Eccleſiæ hæreticæ praui- Reg.li.5.ep.64.
tatis error abſcidit, affligimur, & dolemus: ita his, quos intra ſinum ſuũ catholicæ fidei profeſſio continet, congaudemus: & vt paſtorali ſolicitudine illorum nos oportet impietatibus obuiare, ſic pijs eorum profeſſionibus congruit fauorem impendere, & ſincera eſſe, quæ ſapiunt, declarare. Atque ideo dum tibi Athanaſio presbytero monaſterij ſancti Milæ, cui eſt vocabulum Tannaco,
C quod in Lycaonia eſt prouincia conſtitutum, contraria integræ fidei orta ſuſpicio eſt, vt profeſſionis tuæ potuiſſet integritas apparere, ad apoſtolicam ſedem, cui præſidemus, elegiſti recurrere, aſſerens etiam te corporaliter verberatum, aliqua iniuſte, ac violenter feciſſe. Et quamquam ea, quæ vi impulſionis fiunt, canonum minime cenſura recipiat, & iure habeantur infirma, quia ipſe ea diſſoluit, qui iniuſtum fateri compellit, ſed magis illa eſt ſuſcipienda, & amplectenda confeſſio, quæ ſpontanea monſtratur voluntate procedere, ſicut apud nos feciſſe dinoſceris: nequid tamen nobis ambiguum potuiſſet exiſtere, ſanctiſſimo Ioanni quondam fratri noſtro Conſtantinopolitanæ ciuitatis
D antiſtiti de te præuidimus ſcribendum, vt ſuis nos, quid actum eſſet, epiſtolis informaret. Qui ſæpe a nobis admonitus reſcribens innotuit, quendam codicem apud te fuiſſe inuentum, quo plura continebantur hæretica: & ob hoc aduerſus dilectionem tuam fuiſſe commotum. Quem quia ad nos ſtuduit pro ſatisfactione tranſmittere, priores eius partes ſolicita lectione percurrimus: & quoniam manifeſta in eo hæreticæ prauitatis venena reperimus, ne denuo debuiſſet legi, vetuimus. Sed quia hunc te ſimpliciter legiſſe teſtatus es, ad amputandam ambiguæ ſuſpicionis materiam, libellum nobis manu tua porrexiſti perſcriptum, in quo fidem tuam exponens, omnes generaliter hæreſes, vel
E quidquid aduerſus catholicæ profeſſionis integritatem eſt, apertiſſime condemnaſti: & cuncta, quæ ſanctæ quattuor vniuerſales ſynodi recipiunt, te ſemper recepiſſe, ac recipere, & quæ condemnauerunt, condemnaſſe condemnareq. profeſſus es. Eam quoque ſynodum, quæ Imperatoris Iuſtiniani temporibus de tribus capitulis facta eſt, te & ſuſcipere & cuſtodire promiſiſti: & prohibitus a nobis codicem ipſum legere, in quo peſtiferæ virus fraudis innexum eſt, libentiſſime conſenſiſti: reprobans etiam atque condemnans omnia, quæ in eo contra catholicæ fidei integritatem in eo dicta, vel latenter inſerta ſunt, nec eum te legere denuo promiſiſti: Hac ratione permoti, poſtquam etiam exprobrata eſt a te libelli pagina, & fides tua nobis catholica,

Deo cuſtodiente, perclaruit, ab omni te hæreticæ peruerſitatis macula iuxta A
profeſſionem tuam liberum eſſe decernimus, atque catholicum, atque ſinceræ in omnibus fidei profeſſorem, ac ſequacem Ieſu Chriſti Saluatoris gratia claruiſſe pronunciamus: liberam quoque tribuendo licentiam ad tuum monaſterium in tuo te loco, vel ordine nihilominus remeare.

xxxvij. Schiſmaticos ad recipiendam ſatisfactionem venire Gregorius inuitabat: quibus etiam, ſi nuſquam ad vnitatem eccleſiæ redire voluiſſent, nullam ſe facturum violentiam promittebat. Vnde Petro & Prudentio, epiſcopis de Iſtria
Reg.li.4.ep.49.
ſcribens, ait: Deus, qui lætatur in vnitate fidelium, & reuelat quærentibus veritatem, cordibus veſtris, dilectiſſimi fratres, aperiat quanto vos deſiderio B
in gremio cupiam ſanctæ vniuerſalis Eccleſię contineri, & in eius manere vnitate concordes. Quod fore non dubito, ſi abiecto contentionis ſtimulo, ſatisfieri vobis veraciter de quibus eſt dubietas, intendatis. Remeantis autem Caſtorij notarij mei, edoctus relatione ſum, fraternitatem veſtram ad me habere deſiderium veniendi, ſi promiſſum fuerit, quia nullam moleſtiam ſuſtinebit. Hoc ego cognoſcens, & opto, & accenſus ardore charitatis, inuito, vt ad me veniendi debeatis laborem aſſumere: quatenus, pariter conferentes, quę vera, & redemptori noſtro ſunt placita, & communiter loquamur, & modis omnibus teneamus. Ego vero diuinæ protectionis gratia ſuffragante ſatisfacere vobis de quibus dubitatis paratus ſum, & confido de omnipotentis Dei C
miſericordia, quia ita vobis ſatisfactio mea interius inhærebit, vt nihil charitati veſtræ de cetero poſſit ambiguum remanere. Nam illa, quæ ſanctiſſimæ quattuor ſynodi ſapuerunt, atque diffinierunt, ſicuti prædeceſſor noſter Leo ſanctiſſimus Papa, ita ea & nos ſapimus, ſequimur, ac tenemus: nec ab earum fide aliquo modo diſſentimus. Sed quia plus perſona præſens, quàm epiſtola ſatisfacit, hortor, dilectiſſimi fratres, vt ad me venire, ſicut præfatus ſum, debeatis, dummodo ratione percepta, a concordia ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ diſſenſio vos nulla diſſociet. Hoc tamen certa ſit veſtra charitas, quia vos, & cum affectu, quo decet, ſuſcipiam, & cum gratia relaxabo: nec aliquam vos, vel D
quoſcumque alios, qui pro hac ad me cauſa venire voluerint, afflictionem, vel moleſtiam ſuſtinere permitto: ſed ſeu ad conſentiendum mihi cor veſtrum miſericordia diuina compunxerit, ſiue, quod abſit, in ea vos durare diſſenſione contigerit, ad propria vos remeare, quando volueritis, iuxta promiſſionem meam, ſine læſione, vel moleſtia relaxare curabimus.

xxxviij. Seuerum, Aquileienſem epiſcopum, caput totius ſchiſmatis exiſtentem,
Reg.li.1.ep.16. Romam venire compellit, dicens: Sicut gradientem per deuia, carpentem denuo rectum tramitem, tota Dominus auiditate complectitur: ita demum de deſerente cognitam veritatis viam, maiori mærore, quàm gaudio, quo de conuertente lætatus fuerat, contriſtatur: quia minoris exceſſus eſt veritatem non E
cognoſcere, quàm in eadem cognita non manere: aliudq. eſt, quod ab errante committitur, aliud, quod per ſcientiam perpetratur. Et nos ſiquidem, quantum incorporatum te iam pridè fuiſſe in vnitate eccleſię, gauiſi fueramus, abundantius nunc diſſociatum a catholica ſocietate confundimur. Pro qua re imminente latore pręſentium iuxta Chriſtianiſſimi & ſereniſſimi rerum domini iuſſionem, ad beati Petri Apoſtoli limina cum tuis ſequacibus venire te volumus: vt, auctore Deo, aggregata ſynodo, de ea, quę inter vos vertitur, dubietate, quod iuſtũ fuerit, iudicetur. At Seuerus Apoſtolica ſimul, imperialiq. iuſſione coactus imminen-

A imminente Smaragdo Exarcho, ſimulq. Antonio Eccleſiæ Romanæ defenſore Rauennam perducitur. Vbi veritus cum Gregorio ſynodalem ſubire conflictum, ad vnitatem ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ, mediante Ioanne Rauennati pontifice, remeauit. Sed cum poſt anni ſpatium ad propria redijſſet, ab alijs ſchiſmaticis perſuaſus, non ſolum ad priſtinum vomitum redijt, verum etiam Mauricij Deo ſemper aduerſi, iuſſione ſurrepta, qua iubebatur, vt ſchiſmatici redire ad vnitatem Eccleſiæ minime cogerentur, reliquis epiſcopis Eccleſiæ ſe iungentibus, maximas ſeditiones conflabat. Quapropter Gregorius neminem iam reuertentium ſine cautione iuratoria penitus ſuſcipere ſatagebat. Qua pręſtita, huiuſmodi litteris eidem patricio Exarcho commendabat: Firminus frater & coepiſcopus noſter, Trigeſtinæ antiſtes eccleſiæ, ante aduentum veſtræ
B excellentiæ ſalubri conſilio ab ſchiſmate, cui inhæſerat, reſipiſcens, atque ad vnitatem matris eccleſiæ rediens, noſtris eſt epiſtolis confirmatus, quatenus in veræ, quam agnouerat, ſinu matris Eccleſiæ, fortitudine animi fixus ac ſtabilis permaneret. Quo audito, Seuerus Gradenſis epiſcopus eiuſdē caput ſchiſmatis eum diuerſis primum cepit, ſi poſſet, ſuaſionibus a bono reuocare propoſito. Quod dum perficere, auctore Deo, minime valuiſſet, ſeditionem illi ſuorum ciuium excitare non timuit. Quanta vero prædictus frater & coepiſcopus noſter Firminus ex eadem immiſſione pertulerit, plenius illic, ac verius
C e vicino poteritis agnoſcere. Directis itaque excellentię veſtræ iuſſionibus ijs, qui in Hiſtriæ partibus locum veſtrum agere, Deo auctore, noſcuntur, diſtrictius iubetote, quatenus, & ſæpe dictum fratrem noſtrum ab illatis debeant defenſare moleſtijs, & quietem illius multis ad imitandum profuturam, modis omnibus procurare: vt hæc veſtra prouiſio, & conuerſorum ſit optata ſecuritas, & occaſio oborta ſequentium. Denique Seuerus, quia ad vnitatem ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ redire non meruit, ad ſcindendam quoque ſuę ipſius diœceſeos vnitatem, Romanum Pontificem ſua vecordia ſuſcitauit: adeo vt ab ipſo illius obitus tempore, Aquileienſis diœceſis in duos metropolitanos, ca-
D tholicorum videlicet, ſchiſmaticorumq. diuiſa ſit: neque potuit poſtmodum, licet omnes generaliter ad vnitatem de ſchiſmate repedauerint, ad priſtinæ coniunctionis vnionem vſque hactenus reformari.

Reg. lib. 11. ep. 38.

Sicut nulli clericorum pro infirmitate corporis quartarum ſubſidia Gregorius minuebat: ita nulli Pontificum pro ægritudine qualibet ſuccedendum fore docebat. Vnde Anatolio, Conſtantinopolitano ſubdiacono reſcribens, ait: Scripſit mihi dilectio tua, pijſſimum Dominum noſtrum reuerendiſſimo fratri meo primæ Iuſtinianæ epiſcopo pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere ſuccedi, ne forte dum epiſcopi iura eadem ciuitas non habet, quod
E abſit, ab hoſtibus pereat. Et hæc quidem nuſquam canones præcipiunt, vt pro ægritudine epiſcopi, epiſcopo ſuccedatur: & ideo iniuſtum eſt, vt ſi moleſtia corporis irruit, honore ſuo priuetur ægrotus: atque ideo hoc per nos fieri nullatenus poteſt, ne peccatū in mea anima ex eius depoſitione veniat. Sed ſuggerendum eſt, vt ſi is, qui eſt in regimine, ęgrotat, diſpenſator illi talis requiratur, qui poſſit eius curam omnem agere, & locum illius in regimine eccleſiæ, ipſo non depoſito, ac in cuſtodia ciuitatis implere: vt neque Deus omnipotens offendatur, neque ciuitas inueniatur eſſe neglecta. Si vero idem reuerendiſſimus Ioannes fortaſſe pro moleſtia ſua petierit, vt ab epiſcopatus honore debeat vacare, eo petitionem dante ſcripto, concedendum eſt. Aliter autem nos id face-

xxxix.

Reg. li. 9. ep. 41. Ino p. 5 c. 304. Gra. 7. q. 1. c. 1. Anſ. li. 6. c. 201. Bur. li. 1. c. 188.

re pro omnipotentis Dei timore omni modo non audemus. Quod ſi hoc petere ille noluerit, quod piiſſimo Imperatori complacet, quidquid iubet facere, in eius eſt poteſtate: ſicut nouit, ipſe prouideat: nos tantummodo in depoſitionẽ inſontis non faciat permiſceri. Quod vero ipſe fecerit, ſi canonicum eſt, ſequimur: ſi vero canonicum non eſt, inquantum ſine peccato noſtro valemus, portamus. Pontificibus voluntarie ſuis renunciantibus ſedibus ſucceſſores Gregorius nullo modo denegabat: eosq. poſtmodum de reditibus relictæ Eccleſiæ ſufficienter nutriendos eſſe cenſebat. Vnde Mariniano Rauennati epiſcopo ſignificans, ait: Qualiter ordinati a nobis ſacerdotis, corporis, qua, notum eſt, impediente moleſtia, Ariminenſis eccleſia paſtorali hactenus ſit regimine deſtituta, dudum fraternitas veſtra cognouit. Quem dum habitatorum loci illius precibus permoti ſæpius hortaremur, vt ſi de eadem capitis, qua detinebatur moleſtia, melioratum ſe eſſe ſentiret, ad ſuam, auxiliante Domino, reuerteretur eccleſiam: datis inducijs, in hoc quadriennio expectatur. Quem dum nos clericorum, vel ciuium illinc veniẽtium, nosq. precibus arguentium inſtantius hortaremur, vt ſi valeret, auxiliante Domino, cum eis remearet: data ſcriptis ſupplicatione, nos petijt, vt quia ad eiuſdem eccleſiæ regimen, vel ſuſceptum officium pro eadem, qua detinebatur, moleſtia aſſurgere nullatenus poſſet, eccleſiæ ipſi ordinare epiſcopum deberemus. Vnde quia cunctarum eccleſiarum iniuncta nos ſolicitudinis cura conſtringit, ne diutius gregi fidelium deſit cuſtodia paſtoralis, illorum precibus, huiusq. ex ſui impoſſibilitate renunciatione compulſi, viſum nobis eſt eidem Ariminenſi eccleſiæ debere epiſcopum ordinari: & datis ex more præceptis, clerum plebemq. eiuſdem eccleſiæ non deſtitimus admonere, quatenus ad eligendum ſibi antiſtitem concordi prouiſione concurrant.

Reg. li. 7. ep. 49. ind. 2. Iuo p. 5. c. 305. Bur. li. 1. c. 189. Grat. 7. q. 1. c. 15.

xl. Item Eleutherio epiſcopo: Quamuis triſte nobis ſit valde, quod loquimur, atque fraterna nos potius compaſſione vigeat, quàm aliquid de auditis diffinire permittat: ſuſcepti tamen ſolicitudo regiminis cor noſtrum inſtanti pulſat aculeo, magna nos eccleſijs cura proſpicere, & ante, quàm harum poſſit vtilitas deperire, quid fieri debeat, Deo auctore, diſponere. Peruenit igitur ad nos, quendam epiſcopum ita paſſionem capitis incurriſſe, vt, quæ mente alienata agere ſoleat, gemitus & fletus audire ſit. Ne ergo, languente paſtore, grex, quod abſit, inſidiatoris dentibus laniandus exponatur, vel eccleſiæ ipſius vtilitates depereant: cauta nos neceſſe eſt prouiſione tractare. Et ideo quia, viuente epiſcopo, quem ab officio ſuo neceſſitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco eius, niſi recuſante eo, nulla ſinit ratio ordinari: ſi interualla ægritudinis habere eſt ſolitus, ipſe, data petitione, nec ſe vlterius ad hoc miniſterium intellectum habere, nec ad alia officia, ſubuertente infirmitate, poſſe fateatur aſſurgere, & alium loco ſuo expetat ordinandum. Quo facto, omnium electione ſollemni alter, qui dignus fuerit, epiſcopus conſecretur, ſic tamen, vt quouſque eundem epiſcopum in hoc ſæculo vita tenuerit, ſumptus ei debiti de eadem eccleſia miniſtrentur. Enimuero, ſi nullo tempore ad ſanæ mentis redit officium, perſona eſt fidelis, ac vitæ probabilis eligenda, quæ ad regimen eccleſiæ idonea poſſit exiſtere, atque de animarum vtilitate cogitare, inquietos ſub diſciplinæ vindicta reſtringere, eccleſiaſticarum rerum curam gerere, & maturum atque efficacem ſe in omnibus exhibere: qui etiam, ſi epiſcopo, qui nunc ægrotat, ſuperſtes extiterit, loco

Reg. li. 11. ep. 7. Iuo p. 5. c. 307. Grat. 7. q. 1. c. 14. Bur. li. 1. c. 191.

A eius debeat conſecrari.

Virginem ſtupratam Gregorius iubebat vxorem percipere, aut ſtupratorem eius caſtigatum verberibus in monaſterio deputare. Vnde Felici Sypontino Epiſcopo, ſcribit, dicens: Expectabamus fraternitatem tuam ſua aliquos ad Deum prædicatione conuertere, & male agentes ad rectitudinem reuocare. Qua de re nimis contriſtamur, quia e diuerſo in nepotis tui Felicis prauitate tua euidenter, qui talem nutriſti, culpa monſtrata eſt. Peruenit itaque ad nos, quòd ſupraſcriptus Felix Euangeli diaconi tui filiam ſtupro deceperit. Quod ſi verum eſt, quamuis graui eſſet de lege pœna plectendus, nos B tamen aliquatenus legis duritiam mollientes, huiuſcemodi diſponendo, præcipimus, vt aut quam ſtuprauit, vxorem habeat: aut certe ſi renuendum putauerit, diſtrictus, ac corporaliter caſtigatus, excommunicatusq. in monaſterium, in quo pœnitentiam peragat, retrudatur: de quo ei nulla ſit egrediendi, ſine noſtra præceptione, licentia. xlj.

Reg. li. 2. ep. 42. ind. 11. Iuo p. 8. c. 81.

Virum ſine vxoris propriæ voluntate conuerſum, etiam ſi fuiſſet iam tonſuratus, Gregorius vxori reddi iubebat. Quapropter Adriano, Panhormitano Notario ſcribens, ait: Agathoſa, latrix præſentium, queſta eſt, maritum ſuum contra voluntatem ſuam in monaſterio Vrbici abbatis eſſe conuerſum. Quod quia ad eiuſdem abbatis culpam, & inuidiam non eſt dubium C pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquiſitione diſcutiat, ne forte cum eius voluntate conuerſus ſit, vel ipſa ſe mutare promiſerit: & ſi hoc repererit, & illum in monaſterio permanere prouideat, & hanc, ſicut promiſit, mutare compellat. Si vero nihil horum eſt, nec quondam fornicationis crimen, propter quod viro licet vxorem relinquere, prædictam mulierē commiſiſſe cognoueris, ne illius conuerſio vxori relictæ in ſæculo fieri poſſit perditionis occaſio, volumus vt maritum ſuum illi, etiam ſi iam tonſuratus eſt, reddere debeas, omni excuſatione ceſſante: quia & ſi mundana lex præcipit, conuerſionis gratia, vtrolibet inuito, ſolui poſſe coniugium, diuina lex fie- D ri non permittit. Nam, excepta fornicationis cauſa, virum vxorem relinquere nulla ratione concedit: quia poſtquam copulatione coniugij viri, atque mulieris vnum corpus efficitur, non poteſt ex parte conuerti, & ex parte in ſæculo remanere. xlij.

Reg. li. 9. ep. 44. Iuo p. 8. c. 186. Grat. 27. q. 2. c. 21. Bur. lib. 9. c. 48.

Cōſt nouel. 123. c. 38. apud Iulianum.

Iudæorum perfidiam rationibus magis, quàm violentijs excutere, Gregorius decertabat. Quapropter Virgilio, & Theodoro epiſcopis Galliarum, poſt aliqua ſcribens, ait: Plurimi Iudaicæ religionis viri in hac prouincia commanentes, ac ſubinde in Maſſiliæ partibus pro diuerſis negotijs ambulantes, ad noſtram perduxere notitiam, multos conſiſtentium in illis partibus Iudæo- E rum vi magis ad fontem baptiſmatis, quàm prædicatione perductos. Nam intentionem huiuſcemodi, & laude dignum cenſeo, & de Domini noſtri deſcendere dilectione profiteor: ſed hanc eandem intentionem, niſi competens ſcripturæ ſacræ comitetur effectus, timeo, ne aut mercedis opus exinde non proueniat, aut iuxta aliquid animarum, quas eripi volumus, quod abſit, diſpendia ſubſequantur. Dum enim quiſpiam ad baptiſmatis fontem non prædicationis ſuauitate, ſed neceſſitate peruenerit, ad priſtinam ſuperſtitionem remeans, inde deterius moritur, vnde renatus eſſe videbatur. Fraternitas ergo veſtra huiuſmodi homines frequenti prædicatione prouocet, quatenus mutare veterem magis vitam de doctoris ſuauitate deſiderent. Sic enim & xliij.

Reg. li. 1. ep. 45. Iuo p. 1. c. 180.

intentio

intentio veſtra recte perficitur, & conuerſi animus ad priorem denuo vomitum non mutatur. Adhibendus ergo illis eſt ſermo, qui & errorum in ipſis ſpinas vrere debeat, & prædicando quod in his tenebreſcit, illuminet: vt pro his admonitione frequenti mercedem fraternitas veſtra recipiat, & eorum quantos Deus donauerit ad regenerationem nouæ vitæ perducat. Item Reg.li.7.ep.26. ind.1. Victori epiſcopo Panhormitano: Sicut Iudæis non debet eſſe licentia quidquam in ſynagogis ſuis vltra, quàm permiſſum eſt lege, præſumere, ita in his, quæ eis conceſſa ſunt, nullum debent præiudicium ſuſtinere.

xliiij. Quemadmodum Iudæos violenter baptizari Gregorius denegabat, ita Chriſtianos eis quoquo modo ſubijci nullatenus permittebat. Vnde Libertino B Reg.li.2.ep.37. ind.11. Iuo p.1.c.183. prætori Siciliæ ſcribens, ait: Fertur, quòd Naſas, quidam ſceleratiſſimus Iudæorum ſub nomine beati Eliæ altare punienda temeritate conſtruxerit, multosq. illic Chriſtianorum ad adorandum ſacrilega ſeductione deceperit: ſed & Chriſtiana, vt dicitur, mancipia comparauit, & ſuis ea obſequijs, ac vtilitatibus deputauit. Dum igitur ſeueriſſime in eum pro tantis facinoribus debuiſſet vlciſci, glorioſus Iuſtinus medicamento auaritiæ, vt nobis ſcriptum eſt, delinitus, Dei diſtulit iniuriam vindicare. Gloria autem veſtra hæc omnia diſtricta examinatione perquirat: & ſi huiuſcemodi manifeſtum eſſe repererit, ita diſtrictiſſime, ac corporaliter in eundem ſceleratum feſtinet vindicare Iudæum: quatenus hac ex cauſa, & gratiam ſibi Dei noſtri conciliet, & C Grat. diſt. 54. cap.13. his ſe poſteris pro ſua mercede imitandum monſtret exemplis. Mancipia autem Chriſtiana, quæcumque eum comparaſſe patuerit, ad libertatem iuxta legum præcepta ſine omni ambiguitate perducite: ne, quod abſit, Chriſtiana Reg.li.3.ep.21. religio Iudæis quoque modo ſubdita polluatur. Item Venantio epiſcopo Lunenſi: Multorum ad nos relatione peruenit, a Iudæis in Lunenſi ciuitate degentibus in ſeruitium Chriſtiana detineri mancipia. Quæ res nobis tanto viſa eſt aſperior, quanto à fraternitate tua, & patientia operoſior. Oportebat quippe te, reſpectu loci tui, atque Chriſtianæ religionis intuitu, nullam relinquere occaſionem ſuperſtitioni Iudaicæ, ne ſimplices animæ non tam ſuaſionibus, quàm poteſtatis iure quodam modo deſeruirent. Quamobrem hor- D tamur fraternitatem tuam, vt ſecundum pijſſimarum legum tramitem nulli Iudæo liceat Chriſtianum mancipium in ſuo retinere dominio: ſed ſiqui penes eos inueniuntur, libertas eis tuitionis auxilio ex legum ſanctione ſeruetur.

xlv. Si quos Chriſtianorum pro longitudine itineris per prouincias ab Hebræorum ſeruitio per legalem violentiam Gregorius liberare non poterat, ſuis pre- Reg.li.6.ep.21. tijs redimendos eſſe cenſebat. Vnde Candido presbytero per Gallias ſcribens: Dominicus, inquit, præſentium portitor lacrymabiliter nobis innotuit, quattuor fratres ſuos de captiuitate a Iudæis redemptos eſſe, atque eos nunc Nar- E bonæ in eorundem Iudæorum ſeruitio detineri. Et quia omnino graue execrandumq. eſt Chriſtianos in ſeruitio eſſe Iudæorum, dilectionem tuam ſcriptis præſentibus adhortamur, vt cum omni ſubtilitate, & ſolicitudine ſtudeat perſcrutari: & ſi re vera ita eſt, atque manifeſta veritate tibi conſtiterit, quia neque ipſi vnde ſe redimant, neque ſupraſcriptus portitor habet, eos ſtudij tui ſit redimere, ſciens, quia quidquid in eis dederis, tuis ſine dubio rationibus imputabitur.

xlvj. Iudæorum mancipia ſemel confugientia ad Eccleſiam, numquam quibuſlibet

A libet ſuaſionibus reddi iubebat. Vnde Ianuario Caralitano epiſcopo inter ce- *Reg.lib.3.ep.9.*
tera ſcribens, ait: Peruenit ad nos, ſeruos ancillasq. Iudæorum fidei cauſa ad
eccleſiam confugientes, aut infidelibus dominis reſtitui, aut eorum, ne reſti-
tuantur, pretium dari. Hortamur igitur, vt nullatenus tam prauam conſuetu- *Grat. diſt. 54. cap.16.*
dinem manere permittas: ſed cum quilibet Iudæorum ſeruus ad venerabilia *Ivo p.13.c.102.*
loca fidei cauſa confugerit, nullatenus eum patiamini præiudicium ſuſtinere:
ſed, ſiue olim Chriſtianus, ſiue nunc fuerit baptizatus, ſine nullo pauperum
Chriſtianorum damno, religioſo eccleſiaſticæ pietatis patrocinio in liberta-
tem modis omnibus defendatur.

B Non ſolum Chriſtiana mancipia Gregorius in libertatem priſtinam lega- xlvij.
liter reuocabat, verum etiam pagana ad fidem venire volentia, vendi nullo *Reg.li.5. ep.31.*
modo permittebat. Vnde Fortunato, Neapolitano epiſcopo inter cetera ſcri- *Grat.diſt.54. cap.15.*
bens, ait: Fraternitatem veſtram oportet eſſe ſolicitam: vt, ſi de Iudæorum ſer- *Ivo p.13.c.106.*
uitio non ſolum Iudæus, ſed etiam quiſquam paganorum fieri voluerit Chri-
ſtianus, poſtquam voluntas eius fuerit patefacta, ne hunc ſub quolibet inge-
nio, vel argumento cuipiam Iudæorum venundandi facultas ſit: ſed is, qui ad
fidem Chriſtianam conuerti deſiderat, defenſione veſtra in libertatem modis
omnibus vindicetur. Hi vero, quos huiuſmodi oportet ſeruos amittere, ne
forſitan vtilitates ſuas irrationabiliter æſtiment impediri, ſolicita vos hoc con-
C uenit conſideratione ſeruare: vt ſi paganos, quos mercimonij cauſa de exter-
nis finibus emerint, intra tres menſes, dum emptor, cui vendi debeant, inue-
niatur, fugere ad eccleſiam forte contigerit: & velle ſe fieri, dixerint, Chriſtia-
nos, vel etiam extra eccleſiam hanc talem voluntatem prodiderint, pretium
eorum a Chriſtiano ſcilicet emptore percipiant. Si autem poſt præfinitos tres
menſes, quiſquam huiuſmodi ſeruorum Iudaicorum velle ſuum dixerit, &
fieri voluerit Chriſtianus, nec aliquis eum poſtmodum emere, nec dominus
qualibet occaſionis ſpecie audeat venundare, ſed ad libertatis proculdubio
præmia perducatur, quia hunc non ad vendendum, ſed ad ſeruiendum ſibi
D intelligitur reſeruaſſe.

Pagana mancipia, Iudæos videlicet dominos ſuos ad fidem præcedentia, in xlviij.
eorum ſeruitium, etiam ſi ipſi eos ad Chriſtianitatem ſubſequebantur, nullo
modo reuocabat. Vnde Ioanni Syracuſano epiſcopo, Felix, inquit, præſen- *Reg.li.7.ep.22. ind.1.*
tium portitor queſtus nobis eſt, cum ſit de Chriſtianis parentibus natus, a *Ivo p.3.c.103.*
quodam Chriſtiano Samaræo, quod dici ſcelus eſt, ſe eſſe donatum: & dum
huiuſcemodi ſuperſtitionis homines Chriſtiana quolibet modo mancipia
poſſidere, nec ratio legis, nec reuerentia religionis admittat, ſe tamen per
decem & octo annos in eius aſſerit ſeruitio permanſiſſe. Sed cognoſcente hoc
E deceſſore veſtro ſanctæ memoriæ Maximiano, ab eo ſe zelo, ſicut decuit, ſa-
cerdotali commodo, de Samaræi nefario ſeruitio liberauit. Sed quia eiuſ-
dem Samaræi filius poſt quinque annos factus dicitur Chriſtianus, & ſupra-
dictum Felicem in eius ſeruitium, quantum ipſe dicit, quidam nituntur redi-
gere, ſanctitas veſtra hæc, quæ edocti ſumus, diligenter inquirat: & ſi ita ei
eſſe conſtiterit, eum tueri ſtudeat, & a nullo ſub qualibet occaſione grauari
permittat: quia dum ſuperſtitioſæ ſectæ mancipia dominos ſuos ad fidem præ-
cedentia, ſeruitio eorum aperte redigi iura prohibeant, quanto magis hic de
Chriſtianis parentibus natus, & factus a paruulo Chriſtianus, hanc non de-
bet quæſtionem aliquo modo ſuſtinere? Maxime, quia nec patris eſſe ſeruus
potuit,

potuit, quem liquet ex praua potius præſumptione pœnam poſſe venientem de legibus ſuſtinere. A

xlix. Circumcidi ſaltem paganorum neminem Gregorius permittebat. Quamobrem Leoni Catinenſi epiſcopo: Res, inquit, ad nos omnino deteſtabilis, & legibus inimica peruenit: quæ ſi vera eſt, fraternitatem tuam vehementer accuſat: quia eam de minori ſolicitudine probat eſſe culpabilem. Comperimus autem, quòd Samaræi degentes Catinæ pagana mancipia emerint, atque ea circumcidere auſu temerario præſumpſerint. Atque idcirco neceſſe eſt, vt omni modo zelum in hac cauſa ſacerdotalem exerceas, & cum omni, hoc, viuacitate, ac ſolicitudine ſtudeas perſcrutari: & ſi ita repereris, mancipia ipſa ſine mora in libertatem modis omnibus vindica, & Eccleſiaſticam eis tuitionem impende, nec quidquam dominos eorum de pretio quolibet modo recipere patiaris, qui non ſolum hoc damno multandi, ſed etiam alia erunt pœna de legibus feriendi. B

Reg.li.5.ep.32.

l. Sane, quia Iudæorum perfidia zelum Chriſtianorum datis contra ſe muneribus ludificare ſolebat: non ſolum nil penitus ab eis capiebat, quinimmo eorum munera Gregorius execrabilia iudicabat. Vnde Recaredo regi Vviſigothorum poſt cetera ſcribit, dicens: Præterea indico, quia creuit de veſtro opere in laudibus Dei hoc, quod, dilectiſſimo filio meo Probino presbytero narrante, cognoui, quia cum veſtra excellentia conſtitutionem quandam contra Iudæorum perfidiam dediſſet, ij, de quibus prolata fuerat, rectitudinem veſtræ mentis inflectere, pecuniarum ſummam offerendo, moliti ſunt. Quam excellentia veſtra contempſit: & omnipotentis Dei placere iudicio requirens, auro innocentiam prætulit. Qua in re mihi Dauid regis factum ad memoriam venit, cui dum concupita aqua de ciſterna Bethleemitica, quę inter hoſtiles cuneos habebatur, ab obſequentibus militibus fuiſſet oblata, protinus dixit: Abſit a me, vt ſanguinem iſtorum hominum bibam. Quam quia fudit & bibere noluit, ſcriptum eſt: Libauit eam Domino. Si igitur ab armato rege in ſacrificium Dei verſa eſt aqua contempta: penſemus quale ſacrificium omnipotenti Deo rex obtulit, qui pro amore ipſius non aquam, ſed aurum accipere contempſit? Itaque, fili excellentiſſime, fidenter dicam, quia libaſti aurum Domino, quod contra eum habere nullo modo voluiſti, & cetera. C D

Reg. lib.7. ep. 126.ind.2. Grat. 7. q. 1. c.48.

2.Reg.23.c 1.Par.11.d

lj. Hinc eſt, quòd ſicut a maioribus traditur, & nos vſque ad tempora noſtra, dum adhuc pubeſceremus, oculis noſtris conſpeximus, conſuetudo vetus obtinuit, vt omnes illius ſuperſtitionis homines quantumcumque pulcherrima mercimonia detuliſſent, numquam Pontificalibus alloquijs fruerentur, numquam obtutibus Apoſtolicis potirentur, ſed extra velum longiſſimæ porticus, non quidem in ſcamnis, ſed in marmoreo pauimento ſedentes, ſuſcepta pretia numerabant: ne videlicet viderentur aliquid de manu pontificis accepiſſe. Nam reuerendæ memoriæ Nicolaus Pontifex, Arſenium quondam Hortanæ ciuitatis epiſcopum, Iudaicas tunc primum pellicias introducere molientem, adeo auerſatus eſt, vt ei palatinam proceſſionem vellet adimere, niſi ſuperſtitioſæ gentis veſtes abiurando, cum ſacerdotalibus infulis conſuetudinaliter procedere ſtuduiſſet. E

lij. Antichriſti præcurſores obſeruari debere ſabbatum prædicantes, Gregorius taliter refutauit: Peruenit ad me, quoſdam peruerſi ſpiritus homines praua

Reg.li.11.ep.3.

A praua inter vos aliqua, & ſanctæ fidei aduerſa ſeminaſſe, ita vt die ſabbati ali- Iuo p.4. c.6.
quid operari prohiberent. Quos, quid aliud, niſi Antichriſti prædicatores di- Pann. lib. 2. c.169.
xerim? Qui veniens, diem ſabbatum atque Dominicum, ab omni faciet opere Grat. de conſe. diſt.3.c.12.
cuſtodiri. Quia enim mori ſe ſimul & reſurgere ſimulat, haberi in veneratio- Nic. P. ad conſ. Bul.c.10.
ne vult diem Dominicum. Et quia iudaizare populum compellit, vt exterio-
rem ritum legis reuocet, & ſibi Iudæorum perfidiam ſubdat, coli vult ſabba-
tum. Hoc enim, quod per Prophetam dicitur: Ne inferatis onera per portas Hier.17.d
veſtras die ſabbati: tam diu teneri potuit, quamdiu legem licuit iuxta litteram
cuſtodiri. At poſtquam gratia omnipotentis Domini noſtri Ieſu Chriſti appa-
B ruit, præcepta legis, quæ per figuram dicta ſunt, iuxta litteram ſeruari non
poſſunt. Nam ſi quis dicit hoc de ſabbato eſſe ſeruandum, dicat neceſſe eſt
etiam carnalia ſacrificia perſoluenda: dicat præceptum quoque de circumci-
ſione corporis adhuc vſque retinendum. Sed contra ſe, Paulum Apoſtolum
audiat dicentem: Si circumcidamini, Chriſtus vobis nihil prodeſt. Nos ita- Galat.5.a
que hoc, quod de ſabbato ſcriptum eſt, ſpiritaliter accipimus, ſpiritaliter reti-
nemus. Sabbatum enim requies dicitur. Verum autē ſabbatum ipſum redem-
ptorem noſtrum Ieſum Chriſtum Dominum habemus: & qui lucem fidei co-
gnoſcit, ſi peccata concupiſcentiæ ad mentem per oculos trahit, in die ſab-
bati onera per portas introducit. Non ergo in die ſabbati onera per portas in-
C troducimus, ſi in redemptoris noſtri gratia conſtituti, pondera peccati ad ani-
mam per ſenſus corporeos non trahamus. Nam idem Dominus, ac redemptor
noſter multa in die ſabbati legitur operatus, ita vt Iudæos reprehenderet, di-
cens: Quis veſtrum bouem, aut aſinum ſuum non ſoluit in die ſabbati, & ducit Luc.13.d
adaquare? Si ergo ipſa per ſe veritas non cuſtodiri iuxta litteram ſabbatum pręcipit, quiſquis otioſus ſabbatum ſecundum legis litteram cuſtodit, cui alteri,
niſi ipſi veritati contradicit? Aliud quoque ad me perlatum eſt, vobis a per-
uerſis hominibus eſſe prædicatum, vt Dominico die nullus debeat lauari. Et
quidem pro luxu animi, atque voluptate quis lauari appetit, hoc fieri, nec reli-
D quo quolibet die concedimus. Si autem pro neceſſitatis corporis, hoc nec
Dominico die prohibemus. Scriptum quippe eſt: Nemo vmquam carnem Ephe.5.g
ſuam odio habet, ſed nutrit, & fouet eam. Et rurſum ſcriptum eſt: Carnis cu- Rom.13.d
ram ne feceritis in concupiſcentijs. Qui igitur carnis curam in concupiſcen-
tijs fieri prohibet, profecto in neceſſitatibus concedit. Nam ſi Dominico die
corpus lauare peccatum eſt, lauari ergo die eodem nec facies debet. Si autem
hoc in corporis parte conceditur, cur hoc, exigente neceſſitate, toti corpori
denegetur? Dominico vero die a labore terreno ceſſandum eſt, atque omni
modo orationibus inſiſtendum: vt ſi quid negligentiæ per ſex dies agitur,
E per diem reſurrectionis Dominicæ precibus expietur.

Tanta compaſſionis gratia circa omnes Gregorius redundabat, vt alterius liij.
infirmitatem in ſuo corpore hunc ſuſtinuiſſe, ſi velis, aſpicias. Vnde Ioanni
Rauennati epiſcopo ſcribens, ait: Dominicis mandatis præcipimur proximos, Reg.li.2.ep.22. ind.10.
ſicut noſmetipſos diligere, eorumq. languoribus tamquam proprijs infirmi-
tatibus condolere. Quorum memor veſtra fraternitas competenti ſibi more
Caſtorium fratrem, & coepiſcopum noſtrum, & prius per compaſſionem ſtu-
duit viſitare, & eum poſtmodum poſt, excreſcente moleſtia corporis, in Rauen-
nati vrbe ſuſcipere. Vnde non ſolum nos impenſæ charitatis, ſed, & Deum
vobis feciſtis proculdubio debitorem, cui in fratris infirmitate condoluiſſe
probami-

probamini, ipſumq. ægrum in ſui membri moleſtia non ſolum viſitaſſe, ſed etiam ſuſcepiſſe. Quem quidem ipſe pro ſua ſimplicitate illic ordinare omnino renuebam: ſed petentium importunitas fecit, vt contradicere nullatenus potuiſſem. Si autem fieri poteſt, multum mihi, & ipſi conſulitis, ſi eum ad me, vel per Siciliam traſmittatis. Item Leontio, epiſcopo Vrbinati: Caſtorium fratrem coepiſcopumq. noſtrum Romæ pro corporis ſui moleſtia retinemus: & quia nunc ad ſuam non valet eccleſiam remeare, propterea, eo abſente, eccleſiæ ipſius fraternitati tuæ viſitationis operam prouidimus delegandam. Item vniuerſis habitatoribus Arimini: Si in culpam veſtram filij, dilectiſſimi, intentius velitis intendere, aſſidua vos apud Deum debetis oratione purgare, quòd epiſcopum veſtrum non deuota mente, nec vt filij ſuſcepiſtis: quem inquietudo & tribulatio a vobis illata ad hoc vſque perduxit, vt moleſtiam corporalem incurreret: quamuis in eo nihil de his, quæ nobis ſunt ſcripta, cognouimus; ſed ſolam ineſſe debilitatem vidimus, pro qua eum hic retinere curauimus. Item Eulogio, Patriarchæ Alexandrino: Ante hoc temporis Bonifacij chartularij Reſponſalis mei, qui in vrbe regia demoratur, vehementer me ſcripta turbauerunt, quæ dicebant dulciſſimam mihi atque ſuauiſſimam ſanctitatem veſtram defectum corporei luminis pertuliſſe. Ex quibus ſcriptis graui mærore perculſus ſum: ſed ſubito Creatoris, ac Redemptoris noſtri gratia proſperante, beatitudinis veſtræ ſuſcepi epiſtolam, & ſanum de ea corporis moleſtia, quam audieram, agnoſcens, exultaui vehementer: quia tanta cordis lætitia ſecuta eſt, quanta prius triſtitiæ amaritudo præceſſerat. Scimus enim, quia in omnipotentis Dei adiutorio multorum ſalus eſt vita veſtra. Item Ruſticianæ patriciæ: Quoties de vrbe regia ad nos aliquis venit, curæ nobis eſt, de corporis veſtri ſoſpitate requirere. Sed peccatis meis facientibus, ſemper audio, quæ me tædet audire: quia in tanta tenuitate atque debilitate adhuc in vobis, referunt, podagræ dolores excreſcere. Sed oro omnipotentem Dominum, vt omnia, quæ in veſtro corpore aguntur, ad ſalutem animæ dirigantur, flagella temporalia æternam vobis quietem præparent: & per eos dolores, qui cum fine ſunt, gaudia vobis ſine fine concedat.

Reg. li. 2. ep. 24. — Reg. ibid. ep. 25. — Reg. lib. 11. ep. 47. — Reg. lib. 11. ep. 24.

A B C D

Reg. li. 9. ep. 28. Item Mariniano, Rauennati epiſcopo: Venientes quidã Rauennates homines grauiſſimo me mærore percuſſerunt, quia fraternitatem tuam retulerunt de vomitu ſanguinis ægrotare. Ex qua re ſolicite, & ſingulatim eos, quos hic doctos lectione nouimus, medicos fecimus requiri: & quid ſinguli ſenſerint, quidve dictauerint, ſanctitati veſtræ ſcriptum miſimus: qui tamen quietem & ſilentium præ omnibus dictant. Quam ſi tua fraternitas in ſua eccleſia poſſit habere, valde ſum dubius: & ideo videtur mihi, vt ordinata illic eccleſia, vel qui Miſſarum ſollemnia celebrent, vel qui epiſcopi curam gerens, hoſpitalitatem & ſuſceptionem poſſit exhibere, quive monaſterijs cuſtodiendis præeſſe, tua fraternitas ad me ante æſtiuum tempus debeat venire, vt ægritudinis tuę ego ſpecialiter, inquantum valeo, curam geram, quietemq. tuam cuſtodiam: quia huic ægritudini ęſtiuum tempus medici vehementer dicunt periculoſum. Et valde pertimeſco, ne ſi curas aliquas cum aduerſitate temporis ceperis, amplius ex eadem moleſtia pericliteris. Ego enim ipſe valde ſum debilis, & omnino eſt vtile, vt cum Dei gratia ſanus ad tuã eccleſiam redeas: aut certe, ſi vocandus es, inter manus tuorũ voceris: & ego, qui me morti proximum video, ſi me omnipotens Deus ante vocare voluerit, inter tuas manus debeam tranſire. E

Pro barba-

A Pro barbarorum incurſionibus bis in hebdomada fieri letanias Gregorius liij.
decernebat. Quapropter vniuerſis epiſcopis Siciliæ ſcribens, ait: Super affli- *Reg.lib.9.ep.43*
ctiones & gemitus, quos annoſa hic continuatione de hoſtibus ſuſtinemus,
maior nos metus excruciat, quòd inimicos noſtros omni anniſu ad Siciliæ in-
uaſionem cognoſcimus feſtinare. Sed ne, hoc illis molientibus, proſperitatem
multitudo noſtrorum præbeat peccatorum, toto nos corde ad Redemptoris
noſtri remedia conferamus, & quibus reſiſtere virtute non poſſumus, lacry-
mis obuiemus. Nam quid vobis cauendum, quidve ſit vehementius formi-
dandum, ex iſtius prouinciæ debetis deſolatione colligere. Itaque hortor, fra-
B tres chariſſimi, vt omni hebdomada, quarta & ſexta feria letaniam inexcuſabi-
liter indicatis: & contra hos barbaricæ crudelitatis incurſus ſupernæ prote-
ctionis auxilium imploretis.

Tandem Siciliam ſimoniaca hæreſi libidineq. ſordentem Gregorius, ſicut liv.
modo cernitur, perituram prædixit, Maximiano, Syracuſano epiſcopo ſcri- *Reg.li.3.ep.22.*
bens: Tanta nobis ſubinde mala, quæ aguntur in illa prouincia, nunciantur, vt *Iuo p. 8. c. 58.*
peccatis facientibus, quod auertat omnipotens Deus, celeriter eam peritu-
ram credamus.

Sed & peiora prioribus eſſe futura, præſago ſpiritu, Maximo, Salonitano epi- lv.
C ſcopo ſcribit, dicens: Ad Romanam vrbem veniens communis filius preſby- *Reg.lib.8.ep.86*
ter Veteranus ita me podagræ doloribus debilem reperit, vt fraternitatis tuæ
epiſtolis per me reſpondere nullatenus valuiſſem. Et quidem de Sclauorum
gente, quæ vobis valde imminet, & affligor vehementer & conturbor. Affli-
gor in his, quæ iam in vobis patior, conturbor autem, quia per Hiſtriæ aditum
iam ad Italiam intrare cœperunt. De Iuliano autem Scribone quid dicam?
quando vbique video, quia nobis peccata noſtra reſpondeant: vt & foris a
gentibus, & intus a peruerſis iudicibus conturbemur? Sed nolite de talibus
omnimodo contriſtari: quia qui poſt nos vixerint, deteriora tempora vide-
bunt: ita vt in comparatione ſui temporis, felices nos æſtiment dies habuiſſe.
D In quantum vero fraternitas tua præualet, opponere ſe pro oppreſſis debet:
quæ, etiam ſi prodeſſe minime valuerit, ipſa omnipotenti Deo mentis deuotio
ſufficit, quam dedit. Scriptum eſt enim: Eripe eos, qui ducuntur ad mortem: & *Prou. 24. b*
qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes. Quòd ſi dixeris: Vires non ſup-
petunt: qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit. In omni ergo, quod agis, inſpe-
ctorem cordis appete habere placatum. Quidquid eſt, vnde illi placeas, facere
non omittas. Nam humani terrores & gratiæ, fumo ſunt ſimiles, qui leni aura
raptus euaneſcit. Hoc certiſſime ſcito, quia placere Deo ſine prauis homini-
bus nullus poteſt. In tanto ergo ſe æſtimet fraternitas tua omnipotenti Deo
E placuiſſe, quanto ſe peruerſis hominibus diſplicuiſſe cognouerit. Ipſa tamen
defenſio pauperum moderata & grauis ſit: ne, ſi quid nimis rigide agitis, ex
iuuentute vos arbitrentur homines ſuperbire. Sed talis neceſſe eſt, vt inuenia-
tur pro oppreſſis veſtra defenſio, quatenus & humiles protectionem ſentiant,
& oppreſſores non facile inueniant, quod ex maleuola mente reprehendant.
Attende ergo quod ad Ezechielem dicitur: Fili hominis increduli & ſubuerſo- *Ezech.2. c*
res ſunt tecum: & cum ſcorpionibus habitas. Et beatus Iob ait: Frater fui draco- *Iob.30. d*
num, & ſocius ſtruthionum. Et Paulus diſcipulis dicit: In medio nationis prauæ *Phil.2. b*
& peruerſæ, inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo. Tanto ergo debe-
mus cautius ambulare, quanto nos ſcimus inter Dei inimicos viuere.

lvj. Huius cautelæ ſuæ conſcius Romano defenſori Gregorius ait: Peruenit ad A
Reg.li.7.ep.24. ind.2. nos, quia quidam, homines minorem omnimodo diſcretionem tenentes, in ſuis nos periculis implicari deſiderant: atque ita volunt ab eccleſiaſticis perſonis defendi, vt ipſæ quoque eccleſiaſticæ perſonæ ex eorum culpa teneantur: Idcirco præſenti te præceptione admoneo, & per te fratrem & coepiſcopum noſtrum domnum Ioannem, vel cæteros, qui intereſſe poſſunt, vt patrocinia
Grat. 14. q. 6. cap. 3. Pol.lib.6.tit.16 eccleſiaſtica, ſiue mea ſuſcipiatis ſcripta, ſiue etiã ea minime fuerint directa, ſub tanto moderamine debeatis impẽdere, quatenus ſi qui in furtis publicis implicati ſunt, a nobis non videantur iniuſte defendi: ne opinionem male agentium ex indiſcretæ defenſionis auſu, in nos vllo modo transferamus: ſed quantum B decet, Eccleſiã admonendo & verbũ interceſſionis adhibendo, quibus valetis ſuccurrite, vt & illis opem feratis, & opinionem ſanctę Eccleſię nõ inquinetis.

lvij. Item Ioanni epiſcopo poſt aliqua. Si qui eorum, de quibus eſt aliqua quęſtio, in eccleſiam fortaſſe refugerint, ita debet cauſa diſponi, vt nec ipſi violentiam patiantur, nec hi, qui dicuntur oppreſſi, damna ſuſtineant. Curæ ergo veſtræ ſit, vt eis ſacramentum ab his, quorum intereſt, de ſeruanda lege & iuſtitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque ſuorum actuum reddere rationem. Quibus etiam eccleſiæ veſtræ defenſorem deputare vos conuenit, cuius ſolicitudine ea, quæ illis fuerint promiſſa, ſeruentur.

lviij. Quantæ humilitatis Gregorius fuerit, cum ex multis, tum ex his manifeſtiſ- C ſime poterit deprehendi, quòd omnes quidem ſacerdotes fratres & comminiſtros: clericos autem diuerſi ordinis dilectiſſimos filios: at vero laicos viros dominos: & fœminas dominas in ſuis litteris nominabat: neque ab aliquo ſe ſummum pontificem, aut vniuerſalem ſiue dominum vocari æquanimiter permittebat. Nam vt ea, quæ ſuper huiuſmodi comprehenſa ſunt, prætermittam,
Reg.lib.9.ep.38 Ruſticianæ patriciæ ſcribens, ait: Excellentiæ veſtræ ſcripta ſuſcepi, quæ me in grauiſſima ægritudine poſitum, de ſalute, de deuotione, ac de dulcedine ſua omnino releuarunt. Vnum vero ægre ſuſcepi, quia in eiſdem epiſtolis ad me (quòd ſemel eſſe poterat) ſæpius dicebatur, ancilla veſtra, ancilla veſtra. Ego D enim, qui per epiſcopatus onera ſeruus ſum omnium factus, qua ratione te mihi ancillam dicis, cuius ante ſuſceptum epiſcopatum proprius fui? Et ideo rogo, per omnipotentem Deum, ne hoc verbum aliquando ad me in ſcriptis veſtris inueniam.

lix. Huius humilitatis manſuetudine Gregorius non ſolum Theudelindæ regi-
Reg.lib.2.ep.10 Ind.11. næ Longobardorum pro tribus capitulis, verum etiam inter alios Sauino quoque ſuo ſubdiacono ſatisfacere non renuit, dicens: Exeuntes maligni homines turbauerunt animos veſtros, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, aſtruentes, quòd aliquid de ſancta Chalcedonenſi ſy- E nodo piæ memoriæ Iuſtiniani temporibus ſit imminutum: quàm nos omni fide, omniq. deuotione veneramur: & ſic quattuor ſynodos ſanctæ vniuerſalis eccleſiæ, ſicut quattuor libros ſancti Euangelij, recipimus. De perſonis vero, de quibus poſt terminum ſynodi aliquid actum fuerat, eiuſdem piæ memorię Iuſtiniani temporibus eſt ventilatum, ita tamen, vt nec fides in aliquo violaretur, nec de eiſdem perſonis aliquid aliud ageretur, quàm apud eandem ſanctam Chalcedonenſem ſynodum fuerat conſtitutum. Anathematizamus autem, ſi quis ex definitione fidei, quæ in eadem ſynodo prolata eſt, aliquid imminuere præſumit, vel quaſi corrigẽdo eius ſenſum mutare, ſed ſicut illic prolata eſt,

A eſt, per omnia cuſtodimus. Te ergo, fili chariſſime, decet ad vnitatem fidei remeare, vt finem tuum valeas in pace concludere, ne malignus ſpiritus, qui contra te per alia opera præualere non poteſt, ex hac cauſa inueniat, vnde tibi in die exitus tui in aditu regni cæleſtis obſiſtat.

Item Gregoriæ Cubiculariæ Auguſtæ, poſt cetera. Quod dulcedo tua in ſuis lx.
epiſtolis ſubiunxit, importunam ſe mihi exiſtere, quouſque ſcribam, mihi eſſe *Reg. lib. 6. epiſt. 22.*
reuelatum, quia peccata tua dimiſſa ſint: rem et difficilem et inutilem poſtulaſti. Difficilem quidem, quia ego indignus ſum, cui reuelatio fieri debeat: Inutilem vero, quia ſecura de peccatis tuis fieri non debes, niſi cum iam in die vitæ tuæ vlti-
B mo plangere eadem peccata minime valebis: quæ dies quouſque veniat, ſemper ſuſpecta, ſemper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare.

Item Anaſtaſio, preſbytero Iſauriæ, poſt aliqua: Tua itaque fraternitas quan- lxj.
tum in charitate perfecta ſit, ſcio: & qui omnipotentem Deum multum diligit, *Reg. lib. 6. epiſt. 29.*
oportet vt de proximo multum præſumat. Non enim loca vel ordines Creato- *Grat. diſt. 40. cap. 4.*
ri noſtro proximos faciunt, ſed ei nos aut merita bona coniungunt, aut mala *Poly. lib. 3. tit. 7.*
diſiungunt. Quia ergo adhuc incertum eſt, quis interius qualis ſit, cur non audeas ſcribere, cum inter me & te quis ſit ſuperior, ignores. Et quidem bene te viuere ſcio, me autem multis oneratum peccatis cognoſco. Sed etſi ipſe peccator
C es, tamen me multo melior es: quia tua tu tantummodo, ego vero & eorum, qui mihi commiſſi ſunt, peccata porto. In hoc ergo te altum, in hoc te magnum aſpicio, quia ante humanos oculos in magno atque in alto loco minime profeciſti, in quo ſæpe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur: quia curis diſcerpentibus grauatur. Tibi autem omnipotens Deus iuxta hoc, quod ſcriptum eſt, aſcenſus in corde diſpoſuit in valle lacrymarum. *Pſal. 83. b*
Multo autem mihi altior, multo ſublimior videri poteras, ſi neque ducatum monaſterij, quod Neas dicitur, ſuſcepiſſes.

Item Stephano Epiſcopo, inter alia: Multum mihi, & vltra quàm indignus lxij.
audire debui, fauorem in epiſtolis demonſtratis: & ſcriptum eſt: Ne laudes ho- *Reg. lib. 6. ep. 8*
D minem, quamdiu viuit. At tametſi audire talia dignus non fui, orationibus ve- *Eccl. 11. d*
ſtris peto, vt dignus efficiar: vt ſi bona in me non ideo dixiſtis, quia ſunt, ideo ſint, quia dixiſtis.

Sed ne ſolis verbis tanti præſulis humilitas inculcari credatur, ſupereſt, vt ex lxiij.
Græcorum relationibus ad me nuper interpretatis eadem patris humilitas viuis operibus demonſtretur: in quibus videlicet ita refertur: Enarrauit nobis abbas *Prati ſpiritualis c. 151.*
Ioannes Perſa ſanctus & reuerendus vir exiſtens, de magno Gregorio beatiſſimo Papa Romano, dicens: Quoniam iui Romam ad adorandum loculos ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli: & vna dierum, cum ſtarem in medio ciuitatis, video Papam Gregorium per me tranſiturum: & cogitaui me mittere ante eum.
E Cum ergo appropinquaſſet mihi Papa, videns quia pergerem, vt mitterem me ante eum, ſicut coram Deo, dico, fratres, primus miſit ſe ante me ſuper terram: & non ante ſurrexit, quàm ego prior ſurgerem: & amplexatus me cum magna humilitate, tribuit mihi per manum numiſmata tria: & iuſſit mihi dari caſulam & neceſſitates meas omnes. Glorificaui ergo Deum, qui donauit ei talem humilitatem circa omnes, & eleemoſynam & charitatem.

Hinc eſt, quòd patientiſſimus paſtor Gregorius penes Imperatorem Mauricium, ſibi prorſus infenſum, dudum accuſatus, quòd Malchum Epiſcopum ſui patrimonij prouiſorem pro retentis penſionibus tam diu in cuſtodijs afflixiſſet,

 quouſque

quouſque ſpiritum exhalaret, Sabiniano ſuo diacono Conſtantinopolitano A
Reg.lib.7.ep.1. Ind. 1. Gr. 23. q. 8. c. 20. ſcribens, ait: Vnum eſt, quod breuiter ſuggeras ſereniſſimis dominis noſtris,
quia ſi ego ſeruus eorum in morte Longobardorum me miſcere voluiſſem, hodie Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in ſumma confuſione diuiſa eſſet. Sed quia Deum timeo, in morte cuiuſlibet hominis me miſcere formido. Malchus autem idem Epiſcopus neque in cuſtodia fuit, neque in aliqua afflictione, ſed die, qua cauſam dixit, & addictus eſt: neſciente me, a Bonifacio notario in domum eius ductus eſt, ibiq. prandidit, & honoratus eſt ab eo, & nocte ſubito mortuus eſt inuentus.

lxv. Igitur in omnibus ſuis dictis, vel operibus, Gregorius imminentem futuræ B
retributionis diem vltimum perpendebat: tantoq. cautius cuncta cunctorum negotia ponderabat, quanto propinquius finem mundi inſiſtere, ruinis eius crebreſcentibus, aduertebat. Quapropter in homilijs Euangelicis perhibet dicens:
Hom. 1. in Euang. Exurget gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum: & erunt terręmotus magni per loca, peſtilentię, & fames, & quibuſdam interpoſitis adiunxit: Et erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis, & in terris preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris & fluctuum. Ex quibus profecto omnibus alia iam facta cernimus, alia in proximo ventura formidamus. Nam gentem contra gentem exurgere, earumq. preſſuram terris inſiſtere, plus iam in noſtris temporibus cernimus, quàm C
in codicibus legimus. Quod terræmotus vrbes innumeras obruat, ex alijs mundi partibus ſcitis quàm frequenter audiuimus: peſtilentias ſine ceſſatione patimur. Signa vero in ſole, & luna, & ſtellis adhuc aperte minime vidimus: ſed quia hæc non longe ſint, ex ipſa iam aeris immutatione colligimus: quamuis prius quàm Italia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cælo acies vidimus: ipſumq., qui poſtea humani generis fuſus eſt, ſanguinem coruſcantem. Confuſio autem maris, & fluctuum necdum noua exorta eſt: ſed cum multa iam prænunciata, ſint completa, dubium non eſt, quin ſequantur etiam pauca, quæ reſtant: quia ſequentium rerum certitudo eſt, præteritarum exhibitio. Et paulo D
poſt: Ecce fratres mei, iam cernimus quod audiebamus: nouis quotidie & crebreſcentibus malis mundus vrgetur. Ex illa plebe innumera quanti remanſeritis, aſpicitis: & tamen adhuc quotidie flagella vrgent: repentini caſus opprimunt: nouæ nos & improuiſæ clades affligunt. Sicut enim in iuuentute viget corpus, forte & incolume manet pectus, toroſa ceruix, plena ſunt brachia: in annis autem ſenilibus ſtatura curuatur, ceruix exſiccata deponitur, frequentibus ſuſpirijs pectus vrgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus intercidit, nam ſi languor deſit, plerunque ſenibus ipſa ſalus ægritudo eſt: ita & mundus in annis prioribus velut in iuuentute viguit, ad propagandam humani gene- E
ris prolem robuſtus fuit, ſalute corporum viridis, opulentia rerum pinguis: at nunc ipſa ſua ſenectute deprimitur, & quaſi ad vicinam mortem moleſtijs crebreſcentibus vrgetur. Et iterum:
Hom. 4. in Eu. Matth. c. 10. Euntes prędicate dicentes, quia appropinquabit regnum cælorum. Hoc iam, fratres chariſſimi, etiam ſi Euangelium taceat, mundus clamat: Ruinæ namque illius voces ſunt. Qui enim tot attritus percuſſionibus a gloria ſua cecidit, quaſi iam nobis e proximo regnum aliud, quod ſequatur, oſtendit. Ipſis iam & a quibus amatur amarus eſt. Ipſæ enim eius ruinæ prædicant, quòd amandus non eſt. Si enim ruinam ſui domus quaſſata minaretur, quiſquis in illa habitaret, fugeret: & qui ſtantem dilexerat, recedere quantocyus a cadente feſtinaret. Si igitur mundus cadit, & nos cum amando ample-

A amplectimur, opprimi volumus potius, quàm habitare: quia nulla nos ratio a ruina illius ſeparat, quos in eius paſſionibus amor ligat. Facile ergo eſt nunc iam, cum deſtructa omnia cernimus, animum noſtrum ab eius dilectione diſiungere. Sed hoc illo in tempore difficillimum fuit, quo Apoſtoli prædicare cæleſte regnum inuiſibile mittebantur, cum longe lateq. omnia cernerent florere regna terrarum.

Quæ autem de iſtius vrbis Gregorius incommoditate deſcripſerit, indicabo, quatenus ij, qui nunc in ruinis eius habitantes, eam ordinatiorem, ac per hoc valentiorem fuiſſe non autumant, contremiſcant. Ait enim in expoſitionis Ezechielis homilia octauadecima ſic: Quid eſt iam rogo, quod in hoc mundo libeat? Vbique luctus aſpicimus, vbique gemitus audimus. Deſtructæ vrbes, euerſa ſunt caſtra, depopulati ſunt agri, in ſolitudinem terra redacta eſt. Nullus in agris incola, pene nullus in vrbibus habitator remanſit: & tamen ipſæ paruæ generis humani reliquiæ adhuc quotidie & ſine ceſſatione feriuntur, & finem non habent flagella cœleſtis iuſtitiæ, quia nec inter flagella correctę ſunt actionis culpæ. Alios in captiuitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. Quid eſt ergo, quod in hac vita libeat, fratres mei? Si talem mundum adhuc diligimus, non iam gaudia, ſed vulnera amamus. Ipſa autem, quæ aliquando mundi domina eſſe videbatur, quaſi remanſerit Roma, conſpicimus, immenſis doloribus multipliciter attrita, deſolatione ciuium, impreſſione hoſtium, frequentia ruinarum: ita vt in ea completum eſſe videamus, quod contra Samariam per Ezechielem Prophetam prædictum eſt: Pone ollam, pone, inquam, & mitte in ea aquam, & congere fruſta eius in eam. Et paulo poſt: Efferbuit coctio eius, & decocta ſunt oſſa eius in medio illius. Atque iterum: Congere oſſa, quæ igne ſuccendam, conſumentur carnes, & coquetur vniuerſa compoſitio, & oſſa tabeſcent. Pone quoque eam ſuper prunas vacuam, vt incaleſcat, & liquefiat æs eius. Tunc enim nobis olla poſita eſt, cum hæc eſt ciuitas conſtituta. Tunc enim in ea aqua miſſa eſt, & fruſta eius congeſta ſunt, quando ad eam vndique populi confluebant, qui velut aqua calens, actionibus mundi ferueſcerent, & quaſi fruſta carnium in ipſo ſuo feruore liquarentur. De qua bene dicitur: Efferbuit coctio eius, et decocta ſunt oſſa illius in medio eius: quia prius quidem in ea vehementer incaluit actio glorię ſæcularis: ſed poſtmodum ipſa gloria cum ſuis ſequacibus defecit. Per oſſa etenim potentes ſæculi, per carnes vero populi deſignantur: quia ſicut carnes oſſibus portantur, ita per potentes ſæculi, infirmitas regitur populorum. Sed ecce iam de illa omnes huius ſæculi potentes ablati ſunt: oſſa ergo excocta ſunt. Ecce populi defecerunt: carnes eius liquefactæ ſunt. Dicatur itaque: Congere oſſa, quæ igne ſuccendam: conſumentur carnes, & coquetur vniuerſa compoſitio, & oſſa tabeſcent. Vbi enim ſenatus? vbi iam populus? Contabuerunt oſſa, conſumptæ ſunt carnes: omnis in ea ſæcularium dignitatum ordo extinctus eſt. Excocta eſt vniuerſa compoſitio eius: & tamen ipſos nos paucos, qui remanſimus, adhuc quotidie gladij, adhuc quotidie innumeræ tribulationes premunt. Dicatur ergo: Pone quoque eam ſuper prunas vacuam. Quia enim ſenatus deeſt, populus interijt: & tamen in paucis, qui ſunt, dolores & gemitus quotidie multiplicantur: iam vacua ardet Roma. Quid autem iſta de hominibus dicimus, cum ruinis crebreſcentibus ipſa quoque eius deſtrui ædificia videmus? Vnde apte de ciuitate iam vacua ſubditur:

Marginal notes: lxvj. — B — *Hom. 18. prope finem.* — C — *Ezech. 24. a* — D — E

Incaleſcat & liquefiat æs eius. Iam enim & ipſa olla conſumitur, in qua prius A
carnes & oſſa conſumebantur: qui poſtquam defecerunt homines, etiam pa-
rietes cadunt. Vbi enim ſunt, qui in eius aliquando gloria lætabantur? Vbi
eorum pompa? vbi ſuperbia? vbi frequens & immoderatum gaudium? Im-
pletum eſt in ea, quod contra deſtructam Niniuen per Prophetam dicitur: Vbi
Nahum. 2. c eſt habitaculum leonum, & paſcua catulorum leonum? An eius duces ac prin-
cipes, leones non erant, qui diuerſas mundi prouincias diſcurrentes prædam
ſæuiendo & interficiendo rapiebant? Hinc leonum catuli inueniebant paſcua:
quia pueri, adoleſcentes, iuuenes ſæculares, & ſæcularium filij, huc vndique
concurrebant, cum proficere in hoc mundo voluiſſent. Sed ecce iam deſolata, B
ecce contrita, ecce gemitibus oppreſſa eſt. Iam nemo ad eam currit, vt in hoc
mundo proficiat. Iam nullus potens & violentus remanſit, qui opprimendo,
prædam diripiat. Dicamus ergo: Vbi eſt habitaculum leonum, & paſcua catulo-
rum leonum? Contigit ei quod de Iudæa nouimus per Prophetam dictum: Di-
Mich. c. 1. d lata caluitium tuum ſicut aquila. Caluitium quippe hominis in ſolo capite fieri
ſolet: caluitium vero aquilæ in toto fit corpore: quia cum valde ſenuerit, plu-
mæ eius ac pennæ ex omnibus illius membris cadunt. Caluitium ergo ſuum,
ſicut aquila, dilatat, quia plumas perdidit, dum populum amiſit. Alarum quip-
pe pennæ ceciderunt, cum quibus volare ad prædam conſueuerat: quia om-
nes eius potentes extincti ſunt, per quos aliena rapiebat. Item in dialogorum
Dial. lib. 2. c. 15 libro ſecundo: Præterea, inquit, antiſtes Canuſinæ eccleſiæ ad Benedictum
Domini famulum venire conſueuerat, quem vir Dei pro vitæ ſuæ merito val-
de diligebat. Is itaque dum cum illo de ingreſſu regis Totilæ & Romanæ vr-
bis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem ciuitas iſta de-
ſtruetur, vt iam amplius non inhabitetur. Cui vir Dei reſpondit: Roma a gen-
tibus non exterminabitur, ſed tempeſtatibus, coruſcis turbinibus, ac terræ-
motu fatigata marceſcet in ſemetipſa. Cuius prophetiæ myſteria nobis iam fa-
cta ſunt luce clariora, qui in hac vrbe diſſoluta mœnia, euerſas domos, de-
ſtructas eccleſias turbine cernimus, eiusq. ædificia longo ſenio laſſata, quia D
ruinis crebreſcentibus proſternantur, videmus. Item in epiſtola Ioanni epi-
Reg. li. 2. ep. 32. Ind. 10. ſcopo Rauennati, poſt aliqua: Si quo modo eſt aliquando locus obtinendi,
agat apud Exarchum fraternitas veſtra, vt pacem cum Agilupho, ſi aliquid poſ-
ſumus, faciamus, quia miles de Romana vrbe ablatus eſt, ſicut ipſe nouit. Theo-
doſiani vero, qui hic remanſerunt, togam non accipientes, vix ad murorum
quidem cuſtodiam ſe accommodant, & deſtituta ab omnibus ciuitas, ſi pacem
eius non habet, quo modo ſubſiſtet?

lxvij. Tantis curarum tumultibus pro animarum pariter ac ciuitatis cuſtodia Gre-
gorius grauabatur, vt in coli moleſtias corruens, non ſolum (ſicut propoſue- E
Hom. 22. in Ezechielé in fine. S. Anton. Chr. par. 2. tit. 12. c. 3 §. 11. rat) per ordinem Ezechielis myſteria minime pertractaret: verumetiam hoſti-
libus incurſionibus, multisq. corporis debilitatibus aggrauatus, a ſtudio ex-
poſitionis omnino deſiſteret, & ad dies illos ſe perueniſſe defleret, atque
Reg. lib. ibidem diſſolutionem ſui corporis totis conatibus flagitaret. Quapropter eidem
Ioanni epiſcopo queritur, dicens: Quòd multis veſtræ beatitudini minime
reſpondi, non hoc torpori meo, ſed languori deputate: quia peccatis meis
facientibus eo tempore, quo Agilulphus ad Romanam vrbem veniens, alios
occidit, alios detruncauit, tanta mæſtitia affectus ſum, vt in coli moleſtiam
caderem.

Item

A Item in expoſitione vltimæ viſionis Ezechielis prophetæ: Quia multis curis prementibus, Ezechielis prophetæ librum coram charitate veſtrá totum per ordinem perſcrutari non licuit, bonis veſtris deſiderijs placuit petere, vt ſaltem extrema eius viſio, quæ ei facta eſt de ædificio in monte conſtituto, quæ & cunctis eſt viſionibus eius obſcurior, exponi debuiſſet. Et quidem voluntati veſtræ me parere neceſſe eſt: ſed duo ſunt, quæ hac in re perturbant animum meum: Vnum, quod hæc eadem viſio tantæ obſcuritatis nebulis tegitur, vt vix in ea aliquid, intellectu interlucente, videatur. Aliud, quod iam Agiulphum, Longobardorum regem ad obſidionem noſtram ſummopere feſtinantem, Padum tranſiſſe cognouimus. Vnde penſate, fratres chariſſimi, in caliginoſis ac myſticis ſenſibus quid valeat mens miſera, timoris ſui perturbationibus occupata. Quanto enim circa terrena plus ſatagit, tanto in his, quæ ſunt cæleſtia minus videt: pro eo quòd curis ſuis extra ſe ducitur, valde intus minor eſt: quia ſcriptum eſt: Deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Quæ enim ſuperiora penetrare, etiam collecta, non ſufficit, penſate, quid agere poterit diuiſa. Scimus autem omnes, quia & fluuius, qui in multis riuis diuiditur, a ſuo alueo ſiccatur.

In præfatio lib.2. — B — *Sap.9. d*

Item in eiuſdem prophetæ tractatibus, homilia xj. Siue, inquit, iuſtus in culpa, ſiue peccator in morte corruat, ſpeculatori timendum eſt, ne hunc ex C ſuo ſilentio reatus peccantium pariter inuoluat. Sed interim, dum loquor, auertere a memetipſo oculos volo: & ecce iterum ſermo diuinus me impingit in memetipſum, vt meam negligentiam videam, & mihi dici hæc, quæ audio, pertimeſcam. Sicut enim ſuperius dixi, cuius cor innumeris curis ſparſum, ſe ad ſe colligat? Quando etenim poſſum, & ea, quæ circa me ſunt ſolicite omnia curare, & memetipſum, adunato ſenſu, conſpicere? Quando poſſum prauorum nequitias inſequendo corrigere, bonorum actus laudando & admonendo cuſtodire, alijs terrorem, atque alijs dulcedinem demonſtrare? Quando valeo & de his, quæ ſunt neceſſaria fratribus, cogitare, & contra hoſtiles D gladios de vrbis vigilijs ſolicitudinem gerere, ne incurſione ſubita ciues pereant, prouidere: & inter hæc omnia pro animarum cuſtodia plene, atque efficaciter verbum exhortationis impendere? Loqui etenim de Deo quietæ valde, & liberæ mentis eſt. Tunc namque bene lingua dirigitur in ſermone, cum ſecure ſenſus quieuerit in tranquillitate: quia nec concuſſa aqua imaginem conſpicientis reddit: ſed tunc in ea vultus intendentis aſpicitur, cum non mouetur. Quam ergo exhortationem vobis ſpeculator veſter, fratres chariſſimi, faciat, quem tot rerum confuſio perturbat? Et paulo poſt: Sacerdos etiam poſt compunctionem ac lacrymas cogitur neceſſaria quæque filiorum ſuorum cognoſcere, & ea, quæ refugit, animo, patienter audire: atque poſt ſuſpiria E cæleſtium, quorumlibet carnalium hominum onera portare, & ſæpe cum ſuperuenientibus cor in diuerſam qualitatem transfundere. Nam aliquando de lucris ſpiritualibus gaudet: ſed cum quilibet mærens ſuperuenerit, niſi eius mærorem in ſe ſuſceperit, tribulationi illius compatiens non eſt. Et aliquando de damnis animarum luget: ſed repente ſuperueniunt, qui de ſuis proſperitatibus lætantur: quorum ſi lætitiæ ſacerdos non congaudet, minus amare creditur filios, in quorum gaudio non exultat: præcipue cum Paulus dicat, Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Nihil ergo tam oneroſum in ordine ſacerdotum video, quàm rigorem mentis compatiendo flectere, & cum

Hom. 11. in Ezech. prope finē. — *Rom. 12. c*

cum perſonis ſuperuenientibus animum mutare: & tamen hoc valde eſt ne- A
ceſſarium. Nam, quando ex prædicatione eius ad boni operis gratiam peccator reducitur, ſi ipſe, qui prædicat, videtur ingratus? Item in fine eiuſdem voluminis: Ecce hæc, vt, Domino largiente, potuimus, coram vobis, fratres chariſſimi, rimati ſumus. Nemo autem me reprehendat, ſi poſt hac a locutione ceſſauero: quia, ſicut omnes cernitis, noſtræ tribulationes excreuerunt. Vndique gladijs circumfuſi ſumus, vndique imminens mortis periculum timemus. Alij detruncatis ad nos manibus redeunt: alij capti: alij interempti nunciantur. Iam cogor linguam ab expoſitione retinere: quia tædet animam meam vitę meæ. Iam nullus in me ſacri eloquij ſtudium requirat: quia verſa B
eſt in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium. Iam cordis oculus in myſteriorum diſcuſſione non vigilat: quia dormitauit anima mea prę tædio. Iam minus lectio animo dulcis eſt: quia oblitus ſum manducare panem meum, a voce gemitus mei. Cui autem viuere non licet, de ſcripturæ ſacræ ſenſibus loqui myſtica qualiter libet? Et qui cogor quotidie amara bibere, quando poſſum dulcia propinare?

Hom. 12. in fine. Iob 10. Iob 30. d Pſal. 118. Pſal. 101.

Item Italicæ patriciæ, & Venantio exmonacho patricio: Quoſdam de Sicilia venientes, affectu quo debui, de ſoſpitate excellentiæ veſtræ requirere curaui: ſed de aſſiduitate ægritudinum mihi triſtia reſponderunt. Hæc autem dicens, nec ego vobis de meipſo inuenio aliud, quod debeam nunciare, niſi C
quod, peccatis meis facientibus, ecce iam vndecim menſes ſunt, quod valde rarum eſt, ſi de lecto ſurgere aliquando potui. Tantis enim podagræ doloribus, tantisq. moleſtiarum premor angoribus, vt vita mea mihi grauiſſima pæna ſit. Quotidie enim in dolore deficio, & mortis remedium expectando ſuſpiro. In clero vero huius vrbis & populo tanti febrium languores irruerunt, vt pene nullus liber, nullus ſeruus remanſerit, qui idoneus eſſe ad aliquod officium vel miniſterium poſſit. De vicinis autem vrbibus ſtrages nobis mortalitatis quotidie nunciantur. Africa autem qualiter mortalitate & languoribus vaſtetur, quanto viciniores eſtis, tanto credo, quòd ſubtilius cognouiſtis. D
De oriente vero qui veniunt, grauiores deſolationes nunciant. In his itaque omnibus, quia appropinquante fine mundi, generalem percuſſionem eſſe cognoſcimus, affligi nimis de proprijs moleſtijs non debemus.

Reg. li. 2. ep. 27. Ind. 2.

Item Eulogio patriarchæ Alexandrino: Tranſacto anno, ſuauiſſima ſanctitatis veſtræ ſcripta ſuſcepi, quibus pro ægritudinis meæ nimietate reſpondere nunc vſque non valui. Ecce enim iam biennium pene expletur, quo lectulo teneor, tantisq. podagrę doloribus affligor, vt vix in diebus feſtis vſque ad horarum trium ſpatium ſurgere valeam Miſſarum ſollemnia celebrare. Mox autem cum graui compellor dolore decumbere, vt cruciatum meum non poſ- E
ſim, gemitu interrumpente, tolerare. Qui dolor interdum mihi lentus eſt, interdum nimius: ſed neque ita lentus, vt recedat: neque ita nimius, vt interficiat. Vnde fit, vt qui quotidie in morte ſum, repellar a morte. Nec mirum, quia peccator grauis tali corruptionis carcere diu teneor incluſus: vnde compellor clamare: Educ de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo Domine. Sed quia meis adhuc precibus obtinere non mereor, rogo vt veſtræ ſanctitatis oratio ſuæ mihi interceſſionis adiutorium præbeat, meq. a peccati & corruptionis pondere liberum reddat in illam, quam bene noſtis, libertatem gloriæ filiorum Dei.

Reg. lib. 8. ep. 35 S. Anton. Chr. tit. 12. c. 3. §. 12. Pſal. 141. b

Item

A Item eidem: Peto autem vt pro me enixius veſtra ſanctitas orare debeat, quia *Reg. lib. 7. ep.*
podagræ doloribus, & barbarorum gladijs, & curarum afflictionibus inceſſan- *78. ind. 2.*
ter premor. Sed ſi mihi orationis veſtræ opem impenditis, credo quòd me con-
tra aduerſa omnia fortiter iuuetis.

Item eidem: Rogo ergo, vt pro me peccatore enixius oretis: quia & dolor *Reg. lib. 11*
corporis ex podagris, & amaritudo cordis ex curarum afflictionibus, & immen- *epiſt. 47*
ſa vaſtitas mortalitatis inter tot barbarorum gladios me vehementer affligit.
Inter quæ omnia non temporalem, ſed æternam conſolationem requiro, quam
per me impetrare non valeo, ſed per interceſſionem veſtræ beatitudinis hanc me
B obtinere confido. Item Maximiano Epiſcopo Arabiæ: Multum iam tempus eſt, *Reg. lib. 9.*
quo ſurgere de lecto non valeo: nam me modo podagræ dolor cruciat, modo *epiſt. 26*
neſcio quis in toto corpore ſe ignis cum dolore expandit. Et fit plerumque, vt
vno in me tempore ardor cum dolore affligat, & corpus in me animusq. deficiat.
Quantis autem alijs neceſſitatibus extra has, quas protuli, infirmitates, afficiar,
enumerare non valeo: ſed breuiter dico, quia ſic me infectio noxij humoris im-
bibit, vt viuere mihi pœna ſit, & mortem deſideranter expectem, quam gemi-
tibus meis ſolam eſſe credo remedium. Proinde, frater Sanctiſſime, diuinæ
pro me pietatis miſericordiam deprecare: vt percuſſionis ſuæ erga me flagella
C propitius mitiget, & patientiam tolerandi concedat, ne nimio, quod abſit,
tædio in impatientiam cor erumpat: & quæ curari per plagam poterat, culpa
creſcat ex murmure.

Item Rusticianæ patriciæ: De podagræ moleſtia, quam vobis eueniſſe ſigna- *Reg. lib. 9.*
ſtis, et contriſtatus vehementer ſum, et lætatus. Lætatus, quia humor noxius *epiſt. 38*
inferiora petens, ſuperiora profecto deſeruit. Contriſtatus vero, quia in tam
tenuiſſimo corpore dolores vos nimios perpeti pertimeſco. Vbi enim deeſt caro,
quæ virtus eſſe poterit doloribus reſiſtens? Me etenim, quem, qualis fuerim,
noſtis, ita amaritudo animi, & aſſidua exacerbatio, atque per hoc podagræ
D moleſtia affecit, vt corpus meum tamquam in ſepultura ſiccatum ſit: vnde fit,
vt iam raro de lecto ſurgere valeam. Item eidem. Ego in tanto gemitu & occu- *Reg. lib. 1.*
pationibus viuo, vt ad dies, quos ago, perueniſſe me pœniteat: ſolaq. mihi in *epiſt. 24*
conſolatione ſit mortis expectatio. Vnde peto, vt pro me orare debeatis, qua-
tenus de hoc carnis carcere citius educar, ne tantis laboribus diutius torquear.
Item Anaſtaſio Antiocheno: Rogo, vt pro mei cordis infirmitate enixius ore- *Reg. lib. 7.*
tis, quatenus omnipotens Deus mentem meam a malis omnibus pro veſtra in- *epiſt. 3. ind. 1*
terceſſione tueatur, & citius me de tot procellis huius tempeſtatis eripiat, atque
in æternæ quietis littore perducat.

E Tantis precibus Gregorius tandem aliquando diuinitus exauditus, poſt- lxviij.
quam ſedem catholicæ & apoſtolicæ ſanctæ Romanæ Eccleſiæ annis tredecim, *S. Anton. Chr.*
menſibus ſex, & diebus decem, doctrinis pariter ac operibus feliciſſimis illu- *par. 2 c. 3. tit.*
ſtrauit, anno Imperij Phocæ ſecundo, indictione ſeptima, quarto iduum Mar- *12. §. 11.*
tiarum, a carnis corruptione ſubtractus eſt, incorruptionis perpetuæ gloria ſu-
blimandus. Qui videlicet omni vitæ ſuæ tempore ſicut nouas baſilicas mini-
me fabricarat, ita nimirum fabricatarum veterum ſarta tecta cum ſummo ſtu-
dio annualiter reparabat: quas reditibus, luminaribus, officijs atque donarijs
cumulans, in baſilica beati Petri Apoſtoli faſtigium de argento puriſſimo,
quod a Leone tertio Pontifice in baſilica Sixtiana ſanctæ Mariæ nomini dedi-
cata tranſlatum eſt, fabricauit: & in baſilica beati Pauli Apoſtoli ſuper altare
nihi-

nihilominus aliud faſtigium procurauit. Huius prætcrea venerabile corpus in A
extrema porticu baſilicæ beati Petri Apoſtoli ante ſecretarium tunc antiquiſſimum, quo videlicet Leo, Simplicius, Gelaſius, atque Symmachus, Apoſtolicæ ſedis Epiſcopi cum nonnullis alijs tumulati, ſuis hactenus epitaphijs prædicantur, ſepultum tali titulo decoratur.

Suſcipe terra tuo corpus de corpore ſumptum,
Reddere quod valeas, viuificante Deo.
Spiritus alta petit, leti nil iura nocebunt,
Cui vita alterius mors magis illa via eſt.
Pontificis ſummi hoc clauduntur membra ſepulchro,
Qui innumeris ſemper viuat vbique bonis. B
Eſuriem dapibus ſuperauit, frigora veſte,
Atque animas monitis texit ab hoſte ſacris.
Implebatq. actu quidquid ſermone docebat:
Eſſet vt exemplum myſtica verba loquens.
Anglos ad Chriſtum vertit pietate magiſtra,
Acquirens fideiq. agmina gente noua.
Hic labor, hoc ſtudium, hæc tibi cura, hoc paſtor agebas,
Vt Domino offerres plurima lucra gregis.
Hisq. Dei conſul factus, lætare triumphis,
Nam mercedem operum iam ſine fine tenes. C

lxix. Quo ſcilicet liberaliſſimo paſtore defuncto, vehementiſſima fames eodem *Ant. vt ſupra* anno incubuit: & quanto patrono tunc Roma caruerit, licet rerum inopia toto pene mundo monſtrauerit, inuidorum tamen feritas minime recognouit. Nam ſicut a maioribus traditur, cum calumniarum veterum incentores, Gregorium prodigum dilapidatoremq. multiplicis patriarchatus theſauri perſtreperent, deficiente perſonali materie, ad comburendos libros eius cœperunt *S. Anto. Chr. par. 2. c. 3. tit. 12. §. 30.* pariter anhelare. Quorum dum quoſdam iam combuſſiſſent, ac reliquos vellent exurere, Petrus diaconus familiariſſimus eius, cum quo quattuor Dialogorum libros diſputauerat, traditur vehementiſſime obſtitiſſe, dicens, ad obliterandam eius memoriam, librorum exuſtionem nihil proficere, quorum exem- D plaria, diuerſis petentibus, mundi ambitum penetraſſent: ſubiungens immane ſacrilegium eſſe, tanti patris tot & tales libros exurere, ſuper cuius caput ipſe Spiritum ſanctum in ſimilitudine columbæ tractantis frequentiſſime perſpexiſſet. Cumq. dudum deuotum populum diaconus cerneret occaſione temporis cum inuidis reſultare, in hoc omnium ſententiam dicitur prouocaſſe, vt, ſi quod dixerat, iureiurando confirmans, mori continuo meruiſſet, ipſi a librorum exuſtione deſiſterent: ſi vero teſtimonij ſui ſuperſtes extitiſſet, ipſe quoque combuſtoribus manus daret. Itaq. cum Euangelijs in ambonem venerabilis leuita Petrus aſcendens, mox vt Gregorianæ ſanctitati teſtimonium E præbuit, inter verba veræ confeſſionis ſpiritum efflauit, & a dolore mortis extraneus iuxta pyrgi baſim, ſicut hactenus cernitur, confeſſor veritatis meruit ſepeliri.

lxx. Hinc eſt, quòd conſuetudinaliter Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper ſcribentis Gregorij caput depingitur, & quòd expoſitionum illius pars maxi- *Reg. lib. 10. epiſt. 22. S. Ant. ibi. §. 12.* ma, quæ vtique ab inuidis exuſta recolitur, non habetur. Quarum ipſe ſummam Ioanni ſubdiacono Rauennæ reſponſali ſuo ſignificare videtur, inter cætera ſic deſcribens: Quia chariſſimus quondam filius meus Claudius, aliqua me loquente de Prouerbijs, de Canticis Canticorum, de Prophetis, de libris

quoque

A quoque Regum, & de Heptateucho audierat: quæ ego ſcripto tradere præ infirmitate non potui, ipſe ea ſuo ſenſu dictauit, ne obliuione deperirent, vt apto tempore hæc eadem mihi inferrentur, & emendatius dictarentur. Quæ cum mihi legiſſet, inueni dictorum meorum ſenſum valde in multis fuiſſe permutatum. Vnde neceſſe eſt, vt tua experientia, omni excuſatione atque mora ceſſante, ad eius monaſterium accedat, conuenire fratres faciat: & ſub omni veritate quantaſcunque de diuerſis ſcripturis chartulas detulit, ad medium deducat: quas tu ſuſcipe, & mihi celerrime tranſmitte. Enim vero, quia ſtudioſitas Gregorij, qui poſt hæc tribus ferme annis ſuperfuit, falli non potuit: conſtat nimirum, quia plures libros, quàm nunc habeantur, compoſuit. Quorum memoriam quidam in epiſcopali eius perſtringens, ait Iob, Ezechiel, Euangelia B & paſtoralem expoſuit, & multa alia, vt ſubaudias, quæ iam inueniri non poſſunt: quoniam reuera ante ſuccenſa ſunt, quàm edita, ſicut reliqua ipſius opera, quæ nunc in ſancta Romana eccleſia retinentur adhuc ſub cuſtodia, ne penitus vulgarentur.

Itaque ſi curioſius perpendatur, omne Gregorij tractandi tempus, quo libros, qui nunc habentur, expoſuit, a diacono ſuo vſque ad penultimum ſui pontificatus annum extenditur: & licet Longobardorum perſidia ſæuiente, poſt Ezechielis tractatus, ab expoſitione librorum deſtiterit, ab componendis tamen epiſtolis, quamdiu viuere potuit, nunquam omnino ceſſauit: quarum videlicet tot libros in ſcrinio reliquit, quot annos vixit. Vnde tertiumdecimum epiſtolarum librum ſeptimæ indictionis imperfectum reliquit, quoniam ad eiuſdem indictionis terminum non pertingit. Ex quarum multitudine primi Adriani papæ temporibus quædam epiſtolæ decretales per ſingulas indictiones excerptæ ſunt, & in duobus voluminibus, ſicut modo cernitur, congregatæ. Et Gregorius iamdudum in monaſterio poſitus, vbi eum angelus Domini ſub habitu naufragi ſcribentem repererat, nimirum quædam dictauerat, vt ad expoſitionem tantæ profunditatis, quam in libro Iob penetrare potuit, eo paratior, quo ex dictandi conſuetudine doctior, perueniret. lxxj. *Iuo p.4. c.144. S. Anton. par. 2 c.3. ti.12. §.12.* C D

Ergo Gregorius in diaconio ſuo, dum illum in Conſtantinopolitana vrbe ſedis apoſtolicæ reſponſa conſtringerent, & Leandrum Hiſpanum epiſcopum iniuncta pro cauſis fidei Vvſigothorum ibi legatio perduxiſſet, eodem Leandro (ſicut in primo libro dixiſſe me recolo) cum fratribus tunc Gregorio adhærentibus, importuniſſime compellente, librum beati Iob cœpit exponere: Quibus coram poſitis priora libri ſub oculis dixit: & quia tempus paulo vacantius reperit, poſteriora tractando dictauit. Cumq. ei ſpatia largiora ſuppeterent, multa augens, pauca ſubtrahens, atque ita vt inuenta ſunt nonnulla derelinquens, ea quæ ſe loquente excerpta ſub oculis fuerant, per libros emendando compoſuit. Qui cum iam factus epiſcopus Romæ poſtrema dictaret: quo ſtylo prima dixerat ſolicite attendens, egit vt ea quæ locutus fuerat, ſtudioſa emendatione tranſcurrens, quaſi ad ſimilitudinem dictatus erigeret: & ea quæ dictauerat, non longe a colloquentis ſermone diſcreparent: quatenus dum hoc tenditur, illud adtrahitur, edita modo diſſimili res non diſſimilis formaretur: quamuis tertiam ipſius operis partem vt colloquendo protulit, pene ita dereliquit: quia dum eum fratres ad alia exponenda pertraherent, hanc ſubtilius emendari noluerunt. Quibus multa iubentibus, dum parere modo per expoſitionis myſterium, modo per contemplationis aſcenſum, modo per moralitatis lxxij. *Supr. l. 1. c. 28.* *Lib. 1. 6.* E

tatis inſtrumentum ſtuderer · hoc opus per triginta & quinque libros exten- A
ſum, in ſex codicibus expleuit. Quorum exemplaria primo per vrbis monaſteria ſubdiuiſit: poſtremo vero eidem Leandro epiſcopo deſtinauit.

lxxiij. Sed in ipſo ſui epiſcopatus exordio, dum a Ioanne Rauennatis vrbis epiſcopo humiliter reprehenſus fuiſſet, cur paſtoralis curæ deliteſcendo pondera fugere vir tam idoneus voluiſſet, librum regulæ paſtoralis compoſuit: quem quadripertita ratione diſtinguens, valde penſandū eſſe perdocuit, cum rerum neceſſitas expoſcit, ad culmen quiſque regiminis qualiter veniat: atque ad hoc rite perueniens, qualiter viuat: & bene viuens, qualiter doceat: & recte docēs, infirmitatem ſuam quotidie, quanta, valet conſideratione cognoſcat: ne aut B
humilitatis acceſſum fugiat: aut peruentioni vita contradicat: aut vitam doctrina deſtituat: aut doctrinam præſumptio extollat. Primum ergo appetitum timor temperet: poſt autem magiſterium, quod a non quærente ſuſcipitur, vita commendet. Deinde neceſſe eſt vt paſtoris bonum, quod viuendo oſtenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremum vero ſupereſt, vt perfecta quæque opera conſideratio propriæ infirmitatis deprimat: ne hæc ante occulti arbitrij oculos tumor elationis extinguat. Et quia quoſdam imperitos ad ſacerdotium conſpiraſſe cognouerat, quoſdam conſpiraturos eſſe præuidebat: qui metiri ſe neſcientes: quæ non didicerunt, docere concupiſcerent, quiq. pondus magiſterij tanto leuius æſtimarent, quanto vim illius magnitudinis ignora- C
rent: hos in ipſo libri ſui reprehendit exordio, vt ſi quando indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetiſſent, a præcipitationis ſuæ auſibus in ipſa Gregorianæ locutionis ianua pellerentur. Hunc librum Anatolius diaconus eius apocriſarius quærenti ac iubenti imperatori quondam obtulerat: quem magnus Anaſtaſius Antiochenus epiſcopus in Græcam linguam transfudit, & & orientalibus eccleſijs opus venerabile procurauit.

Pa[illegible]. in proœm. & cap 1. lib. 1.

lxxiv. Deinde, ſicut in ſecundo huius operis libro iam retuli, dum adhuc Gregorius ad loquendum voce flatuq. ſibi ſufficeret, per ſtationes diſcurrens, viginti homilias Euangelij diuerſo tempore coram populo declamauit: reliquas ve- D
ro eiuſdem numeri dictauit quidem, ſed laſſeſcente ſtomacho languore continuo, alijs pronunciare permiſit: quarum exemplaria Secundo, ſeruo Dei petenti, mandauit.

[illegible] 40. hom. in Euang.

lxxv. Cumq. a ſuis familiaribus, vt aliqua de miraculis patrum deſcriberet, Gregorius enixius rogaretur, Maximiano, Syracuſano epiſcopo ſcripſit, dicens: Fratres mei, qui mecum familiariter viuunt, omni modo me compellunt aliqua de miraculis patrum, quæ in Italia facta audiuimus, ſub breuitate deſcribere. Ad quam rem ſolatio veſtræ charitatis vehementer indigeo: vt quæ vobis in memoriam redeunt, quæq. cognouiſſe vos contigit, mihi breuiter indice- E
tis. De domino autem Nonnoſo abbate, qui iuxta domnum Anaſtaſium de Pentonijs fuit, aliqua retuliſſe te memini, quæ obliuioni mandaui. Et hæc ergo, & ſi qua ſunt alia, tuis peto epiſtolis imprimi, & mihi ſub celeritate tranſmitti: ſi tamen ad me ipſe non proficiſceris. Hinc Gregorius roboratus, ſanctorum miracula patrum cum Petro ſuo diacono quę per inquiſitionem atque reſponſionem protulerat, expoſitionis altius ſtudium interrumpens, ſola nominum prænotatione diſtinxit, & in libros quattuor ordinauit: vt ſicut in libris expoſitionum ſuarum, quibus eſſet virtutibus inſudandum, docuerat: ita etiam deſcriptis ſanctorum miraculis, quæ virtutum fuiſſet earundem claritas,

Reg. li. 2. ep. 50. Ind. 11.

A tas, luce clarius oſtentaret. Quos libros Zacharias ſanctæ Eccleſiæ Romanæ
Epiſcopus græco latinoq. ſermone doctiſſimus, temporibus Conſtantini impera-
toris poſt annos ferme centum ſeptuaginta quinque in grçcam linguam conuer-
tens, Orientalibus eccleſijs diuulgauit, quamuis aſtuta Græcorum peruerſitas
in commemoratione Spiritus ſancti a patre procedentis, nomen filij ſuaptim ra-
dens, abſtulerit.

Primam quoque & vltimam Ezechielis prophetæ partes, quæ videbantur ob- lxxvj.
ſcuriores, Romanis poſtulantibus, pertractauit, eaſq. per homilias viginti & *S. Ant. p. 2. c. 1. tit. 12. §. 12.*
duas diſtinguens, quantum lucis intus habeant, demonſtrauit, & in his tractan-
B dis, ſicut ſuperius patuit, finem fecit.

Qui libri dum a doctoribus ſequentis temporis tam rectiſſimis ſententijs edi- lxxvij.
ti, quàm luculentiſſimo rhetoricæ facundiæ ſtylo compoſiti veraciter docean- *Idem, ut ſupra.*
tur: eos beatus Gregorius ex humilitatis ſuæ dulcedine incultos perhibet,
Leandro epiſcopo inter cetera ſcribens: Quæſo vt huius operis, haud dubium
quin Moralium dicta percurrens, in his verborum folia non requiras: quia per *Exp. in S. Iob. cap. 5.*
ſacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuoſæ loquacitatis leuitas ſtudioſe *Deut. 16.*
compeſcitur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Et cuncti procul-
dubio ſcimus, quia quotiens in folijs male lætæ ſegetis culmi proficiunt, minori
C plenitudine ſpicarum grana turgeſcunt. Vnde & ipſam loquendi artem, quam
magiſterium diſciplinæ exterioris inſinuat, ſeruare deſpexi. Nam ſicut huius
quoque epiſtolæ tenore nunciat, non miotaciſmi colliſionem fugio, non bar-
bariſmi confuſionem deuito hiatus motuſq. etiam, & præpoſitionum caſus ſer-
uare contemno: quia indignum vehementer exiſtimo, vt verba cæleſtis oraculi
reſtringam ſub regulis Donati. Neque enim hæc ab illius temporis interpreti-
bus in ſcripturæ ſacræ auctoritate ſeruata ſunt. Ex qua re nimirum quia no-
ſtra expoſitio oritur, dignum profecto eſt, vt quaſi edita ſoboles ſpeciem ſuæ
matris imitetur. In quibus verbis agnoſcitur Gregorius non affectaſſe locutio-
nem pompaticam, ſed ex priſtina ſæcularis exercitij conſuetudine potius incur-
D riſſe. Cuius facundiæ conſonantiam Iſidorus Hiſpalenſis vrbis epiſcopus in
expoſitione Geneſeos admiratus: Sumpta, inquit, ſunt ab auctoribus hæc
Origene, Victorino, Ambroſio, Hieronymo, Caſſiano, Auguſtino, Fulgen-
tio, ac noſtris temporibus inſigniter eloquente Gregorio. Sed & Beda presbyter
in libro de ſchematibus oratores homœoteleuton facere perhibens, exemplum
propoſuit dicens: Beatus Iob Deo ſoli ſibiq. cognitus, in tentatione ad noſtram
notitiàm perducendus, tactus eſt vulnere, vt odorem ſuarum virium tanto latius
ſpargeret, quanto, more aromatum, melius ex intentione fragraret. Quo ſche-
mate ipſe, qui hoc dixit beatus Papa Gregorius ſæpiſſime vſus fuiſſe cognoſcitur:
& huiuſmodi orationes eſſe reor, quas Hieronymus concinnas rhetorum de-
E clamationes appellat.

At Gregorius humilitatis ſuæ cautela commonitus, non ſolum facundiæ lxxviij.
ſuæ redolentiam contemnebat, verum etiam in comparatione tractatus alte-
rius dictatum ſuum furfurem nominans, libros ſuos legi, quàm diu viueret,
vehementiſſime prohibebat, Innocentio præfecto Africæ inter cetera ſcribens: *Reg. lib. 8. c. 37.*
Quod in expoſitione ſancti Iob tranſmitti vobis codicem voluiſtis, veſtro om-
nino ſtudio congaudemus: quoniam illi rei eminentiam veſtram ſtudere
conſpicimus, quæ nec totos foras vos exire permittat, & ad cor iterum ſæcula-

ribus curis diſperſos recolligat. Sed ſi delicioſo cupitis pabulo ſaginari, bea- A
ti Auguſtini patriotæ veſtri opuſcula legite: & ad comparationem ſiliginis il-
Reg. lib. 6. ep. 9. lius noſtrum furfurem non quæratis. Item Ioanni, epiſcopo Syracuſano: Præ-
terea audio, quòd aliqua de his, quæ ſcripſiſſe me memini, fraternitas veſtra ad
menſam ſuam coram extraneis legi faciat. Quod mihi non videtur eſſe fa-
ciendum: quia hoc, quod vos pro charitate facitis, poſſunt quidam, quantum
ad me eſt, vanæ gloriæ deputare. Ideoq. coram extraneis antiquorum dicta
legite, ex quorum auctoritate valeant, qui audiunt, reformari. Item Ioanni
Reg. lib. 10. ep. 22. ſubdiacono Rauennæ poſt multa. Illud, inquit, quod ad me quorundam
relatione perlatum eſt, quia reuerentiſſimus frater & coepiſcopus meus Mari- B
nianus legi commenta beati Iob publice ad vigilias facit, non grate ſuſce-
pi: quia illud opus non eſt populare, & rudibus auditoribus impedimentum
magis, quàm prouectum, generat. Sed dic ei, vt commenta Pſalmorum le-
gat ad vigilias, quæ mentes ſæcularium ad bonos mores præcipue infor-
ment. Neque enim volo, dum in hac carne ſum, ſiqua dixiſſe me contigit,
ea facile hominibus innoteſci.

lxxix. Quanta ſane conſideratione Gregorius, qui ad culmen regiminis humili-
ter perueniſſe, ad hoc opus perueniens bene vixiſſe, bene viuendo recte do-
cuiſſe, ſatis, vt opinor, monſtratus eſt, infirmitatem ſuam cognouerit, in C
Moral. lib. 35. c. 26. extremo libro Moralium manifeſtat, cum dicit: Expleto itaque hoc opere,
ad me mihi video eſſe redeundum. Multum quippe mens noſtra etiam cum
recte loqui conatur, extra ſemetipſam ſpargitur. Integritatem namque ani-
mi, dum cogitantur verba, qualiter proferantur, quia trahunt extrinſecus,
minuunt. Igitur a publico locutionis redeundum eſt ad curiam cordis: vt
quaſi in quodam concilio conſultationis ad me ipſum diſcernendum conuo-
cem cogitationes mentis: quatenus ibi videam me aut incaute mala, aut bo-
na non bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cum is, qui dicit, ſoli
ei, a quo accepit, per id appetit placere, quod dicit. Et quidem mala me ali-
qua, etſi dixiſſe non inuenio, tamen quia omnino non dixerim, non defen- D
do. Bona vero ſi qua diuinitus accipiens dixi, meo videlicet vitio minus me
bene dixiſſe profiteor. Nam ad me intrinſecus rediens, poſtpoſitis verbo-
rum folijs, poſtpoſitis ſententiarum ramis, dum ipſam ſubtiliter radicem meæ
intentionis inſpicio: Deo quidem ex ea me ſummopere placere voluiſſe
cognoſco: ſed eidem intentioni, qua Deo placere ſtudeo, furtim ſe neſcio
quo modo intentio humanæ laudis interſerit. Quod cum iam poſtmo-
dum tardeq. diſcerno, inuenio me aliter agere, quod ſcio me aliter incho-
aſſe. Sic enim ſæpe intentionem noſtram, dum ante Dei oculos recte in-
cipitur, occulte ſubiuncta, et eam velut in itinere comprehendens huma- E
næ laudis intentio aſſequitur, ſicut pro neceſſitate quidem cibus ſumitur:
ſed in ipſo eſu, dum furtim gula ſurrepit, edendi delectatio permiſcetur: vn-
de plerumque contingit, vt refectionem corporis, quam ſalutis cauſa cæ-
pimus, cauſa voluptatis expleamus. Fatendum eſt igitur, quòd rectam
quidem intentionem noſtram, quæ ſoli Deo placere appetit, nonnumquam
intentio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, inſidiando
comitatur. Si autem de his diuinitus diſtricte diſcutimur, quis inter iſta
remanet ſalutis locus, quando et mala noſtra pura mala ſunt, et bona,

quæ

A quæ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſunt? Sed hoc mihi operæ pretium credo, quòd fraternis auribus omne, quod in me latenter ipſe reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celaui quod ſenſi, confitendo non abſcondo quod patior. Per expoſitionem patefeci dona, per confeſſionem detego vulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec parui deſunt, qui dictis meis debeant inſtrui: nec magni deſunt, qui cognitæ meæ valeant infirmitati miſereri: per hæc vtraque alijs fratribus, quantum poſſum, curam confero ab alijs quæro. Illis dixi exponendo quod faciant, iſtis aperio confitendo quod parcant. Illis verborum medicamenta non ſubtraho, iſtis lacerationem vulnerum non abſcondo. Igitur quæſo, vt quiſquis hoc legerit, apud diſtrictum iudicem ſolatium mihi ſuæ orationis impendat, et omne, quod in me ſordidum deprehendit, fletibus diluat. Orationis autem atque expoſitionis virtute collata, lector meus in comprehenſatione me ſuperat, ſi cum per me verba accipit, per me lacrymas reddit.

B

Huius Beatiſſimi Gregorij venerabile corpus a Gregorio Quarto Sedis Apoſtolicæ præſule poſt annos circiter quinquaginta tranſlatum ante nouellum ſecretarium conſtructis abſidibus, ſicuti modo cernitur, ſub altaris ſui nominibus collocatur: quo eius anniuerſarie ſollemnitas cunctis certatim pernoctantibus veneratione gratiſſima celebratur: in qua pallium eius, et phylacteria, ſed et baltheus eius conſuetudinaliter oſculantur. Quæ ſigillatim conſiderata, et antiquitatem viri, et mediocritatem habitus, et ſpeciem regularis propoſiti ſignis perſpicuis repræſentant. Nam in eo quòd pallium eius byſſo candente contextum nullis fuiſſe cernitur accubijs perforatum, ſic ipſum circa ſcapulas obuolutum fuiſſe, non autem confixum dignoſcitur, ſicuti vetuſtiſſimis muſis, vel picturis oſtenditur: quod autem reliquiarum phylacteria tenui argento fabricata, vilique pallio, de collo ſuſpenſa fuiſſe videntur, habitus eius mediocritate demonſtratur. Porro in exilitate balthei, quæ vnius pollicis menſuram nunquam excedit, ſpeciem propoſiti regularis olim a ſancto Benedicto ſtatuti, cuius ipſe vitam deſcribens, in dialogo regulam quoque laudauerat, eum ſeruaſſe luce clarius manifeſtat: præſertim cum idem venerabilis Doctor Gregorius Græcam linguam neſcierit, et ſui monaſterij monachos Benedicti vtique regulis mancipatos in Saxoniam deſtinarit. lxxx.

C

D

Dial. li.2.c.36

Siquidem quod Græcam linguam neſcierit, ipſe teſtatur in epiſtola Euſebio Theſſalonicenſi Epiſcopo ſcribens: Lator præſentium Theodorus Eccleſiæ veſtræ lector ad Sanctorum Apoſtolorum limina veniens, dum homo (quippe vt nouus) haberetur incognitus, Andreæ monacho, qui ad ſanctum Paulum incluſus fuerat, res et chartas, quas detulit, vt re vera olim noto, innocenter depoſuit, credens, quòd mens ipſius (ſicut et nos ante putaueramus) cum habitu concordaret. Sed illæ tantæ prauitatis inuentus eſt, vt ſi eius ſtultitiæ ſub incluſionis ſpecie paulo adhuc amplius licuiſſet, multorum animas malitiæ ſuæ falſitate deciperet: et quæcunque potuiſſet non leuia ſcandala generaret. Nam inter alia, quæ idem Andreas peſſime cogitauit, et fecit: eam quoque, quam ad nos miſiſtis, dum apud ipſum a præfato lectore eſſet depoſita, infalſauit Epiſtolam: vt quicunque eam legeret, vos ne Catholica, nec recta ſapere eui- lxxxj.

Reg.li.3.ep.69

E

denter argueret. Ex qua re contigit, vt dum veritatem ſtudioſe quæreremus, A
eius, quæ latebat, iniquitas vulgaretur: et tanta in eo reperta ſunt, quanta nec de ſcelerato quocunque laico crederentur. Et quia inter diuerſa mala aliquos etiam ſermones ſcripſit atque eos ex noſtro nomine titulauit, & ſuſpecti ſumus ne eos alicubi tranſmiſerit, fraternitas veſtra ſolicitudinem gerat: et ſi quid tale repererit, eos exſcindi, et omnimodo faciat aboleri: vt quod imperitus litterarum, et ſcripturæ diuinæ neſcius noſtro, ſicut diximus, nomine prænotauit, quorundam animos non poſſit inficere. Nam nos nec Græce nouimus, nec aliquod opus Græce aliquando conſcripſimus.

lxxxij. Quod vero monachi, qui a Gregorio in Saxoniam miſſi Sancti Benedicti regulæ fuerint mancipati: inter alia etiam illud oſtendit, quòd ex ipſius diſcipulis vix poteſt in illis partibus monachus aliquis inueniri, a quo non obſeruetur tam in propoſito, quàm in habitu, regula Benedicti. Quapropter ſicut conſtat Gregorianum monaſterium a Latinitate in Græcitatem neceſſitate potius quàm voluntate conuerſum, ita fideliter præſtolatur in Latinitatis cultum fauente Domino denuo reuerſurum. B

lxxxiij. In cuius venerabilis monaſterij atrio iuſſu Gregorij iuxta nymphium duæ iconiæ veterrimæ artificialiter depictæ vſque hactenus videntur. In quarum altera beatus Petrus Apoſtolus ſedens conſpicitur ſtantem Gordianum Regionarium videlicet patrem Gregorij manu dextera per dexteram nihilominus ſuſcepiſſe. Cuius Gordiani habitus caſtanei coloris planeta eſt, ſub planeta dalmatica, in pedibus caligas habens, ſtatura longa, facies deducta, virides oculi, barba modica, capilli condenſi, vultus grauis. In altera vero mater Gregorij ſedens depicta eſt Siluia, candido velamine a dextro humero taliter contra ſiniſtram reuoluto contecta, vt ſub eo manus tanquam de planeta ſubducat: et circa pectus ſub gula inferior tunica pſeudolactini coloris appareat, quæ magno ſinuamine ſuper pedes defluat: duabus zonis ad ſimilitudinem dalmaticarum, ſed latioribus omnino diſtincta, ſtatura plena, facies rotunda quidem et candida, ſed ſenio iam rugoſa: quam ipſa quoque ſenectus pulcherrimam fuiſſe ſignificat: oculis glaucis, et grandibus, ſupercilijs modicis, labellis venuſtis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem mitram candentis brandei raritate niblatam: duobus dexteræ digitis ſignaculo crucis ſe munire velle prætendens, in ſiniſtra vero patens pſalterium retinens, in quo hoc ſcriptum eſt: Viuit anima mea, et laudabit te, et iudicia tua adiuuabunt me. A dextero vero cubitu vſque ad ſiniſtrum circa ſcapulas verſus aſcendens reflectitur, qui ita ſe habet: Gregorius Siluiæ matri fecit. C D

Pſ. 118.

lxxxiiij. Sed et in abſidicula poſt fratrem Cellarium Gregorius eiuſdem aurificis magiſterio in rota gypſea pictus oſtenditur, ſtatura iuſta, et bene formata, facie de paternæ faciei longitudine, et materna rotunditate ita medie temperata, vt cum rotunditate quadam decentiſſime videatur eſſe deducta, barba paterno more ſubfulua, et modica, ita caluaſter, vt in medio fronte gemellos cincinnos raruſculos habeat, et dextrorſum reflexos: corona rotunda, et ſpacioſa, capillo ſubnigro, et decenter intorto, ſub auriculæ medium propendente, fronte ſpecioſa, elatis, et longis, ſed exilibus ſupercilijs: oculis pupilla fuluis, non quidem magnis, ſed patulis, ſuboculari bus plenis, naſo a radice vergentium ſuperciliorum ſubtiliter directo, circa medium E

latiore:

A latiore: deinde paulum recuruo, & in extremo patulis naribus præminente, ore rubeo, craſſis & ſubdiuiduis labijs, genis compoſitis, mẽto a confinio maxillarum decibiliter prominente, colore aquilino & liuido, nondum, ſicut ei poſtea contigit, cardiaco, vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, & habilibus ad ſcribendum. Præterea planeta ſuper dalmaticam caſtanea, euangeliũ in ſiniſtra, modus crucis in dextra: pallio mediocri a dextro videlicet humero ſub pectore ſuper ſtomachum circulatim deducto: deinde ſurſum per ſiniſtrum humerum poſt tergum depoſito, cuius pars altera ſuper eundem humerum veniens propria rectitudine, non per medium corporis, ſed ex latere pen-
B det: circa verticem vero tabulæ ſimilitudinem, quod viuentis inſigne eſt, præferens, non coronam. Ex quo manifeſtiſſime declaratur: quia Gregorius dum adhuc viueret, ſuam ſimilitudinem depingi ſalubriter voluit, in qua poſſet a ſuis monachis non pro elationis gloria, ſed pro cognitæ diſtrictionis cautela frequentius intueri. Vbi huiuſmodi diſtichon ipſe dictauit:

Chriſte potens domine noſtri largitor honoris,
Indultum officium ſolita pietate guberna.

Ibi etiam iam tempore Petri archidiaconi, & Ioannis œconomi Saturninus xxcv.
monachus dextra læuaq. Gregorij beati, effigies ſanctorum Apoſtolorum, quẽadmodum modo videntur, depinxit. Quo ſcilicet loco nonnumquam diuini-
C tus candela ſuccenditur; & in eiuſdem ſimilitudinis effigie pro regimine ſui monaſterij ſæpe beatus Gregorius præſentatur.

Nam vt pauca de multis contingam, Leonis quarti pontificis tempore, cum xxcvj.
Megiſtus Oſtienſis epiſcopus & apoſtolicæ ſedis Bibliothecarius, eidem monaſterio præeſſet, Ioannes preſbyter eiuſdem præpoſitus cum quadam femina turpiter viuens, vehementiſſimo podagræ dolore correptus eſt, qui medicorum manu cauteriatus, per exuſtionis vulnus calcem cœpit effundere. Quam reſtringere nullis artibus præualens, in tantam deſperationem perductus eſt, vt ab omni illius feminæ viſitatione deſiſteret, & illa ſibi al-
D terum ſub eodem facinore copularet. Sed poſt annum preſbyter ad priſtinam ſanitatem reuertens, quamquam propoſitum ſibi fuiſſet, vt vlterius nullam contingeret, ad eandem tamen miſſo nuntio futuro die dominico ſe redire profeſſus eſt. Quo recepto, vbi ſuo deſiderio votum quoque mulierculæ conuenire gauiſus eſt, ad balnea proceſſit. Vnde reuertens, tantum lætitiæ potionibus, & cantionibus ſe diſſoluit, vt ſubrepente ſomno intereſſe nocturnis cum fratribus numquam potuiſſet officijs. Eadem nocte cuidam preſbytero & monacho beatus Gregorius in ſomnis apparens, ait: Surge, & dic præpoſito, vt pœnitentiam agens, peculium ſuum, quod eum aggregare non puduit pro peccato conſcientiæ ſuæ, diſpergat: quia die tertia
E funditus extinguetur a vita. Quod præpoſitus, vt audiuit, vehementer expauit. Et quia Gregorij mandato incredulus eſſe non poterat, pœnitentiam cœpit: cunctaq. ſua ſanus diſtribuens, tanto febris ardore correptus eſt, vt a diluculo diei tertij vſque ad horam tertiam cum ingenti fragore præ incendio linguam ab ore proijciens, vltimum flatum protraheret. Quem preſbyteri tam duriter laborare videntes, deputatis illic monachis, qui cum pſalmodijs eius exitum commendarent, ipſi pro eo omnipotenti Deo ſtuduerunt ſollemnes hoſtias immolare. Sed monachi pſalmodiam deſerentes, non timuerunt inter ſe morienti fratri detrahere: cum ecce preſbyteri a miſſarum

ſollemnijs circa horam ſeptimam remeátes, Ioannem preſbyterum, quem incredibiliter cum morte luctantem reliquerant, leuius ſe habere mirati ſunt: eumq. nominatim clamare cœperunt. Mox ille oculos, ſubridendo, concutiens: Parcat, inquit, vobis Dominus fratres: quare me ſolicitare voluiſtis? Qui ab ipſo huius diei principio vſque nunc coram Chriſto prçſidenti multis millibus angelorum cum diabolo ad iudicium ſteti: & adiuuantibus me ſanctis Andrea & Gregorio, cunctis eius obiectionibus bene reſpondi. Sciatis autem, quia monaſterij ſextarium, modium, libram, conſuetudinem eleemoſynarum & luminum, omnemq. menſuram curioſiſſime Chriſto quærenti vſque ad ſcabellum pedũ eius portaui. Sed de vna obiectione, fateor, conuictus erubui, de me, qua nimium, ſicut vidiſtis, laborando vexaui, & me adhuc liberare non potui. Cumq. fratres de ea requirerent, ait: Non audeo dicere, quia quando vos me clamaſtis, & a ſancto Gregorio redire iuſſus ſum, vt vobis etiam de menſuris & conſuetudinibus monaſterij ponerem rationem, diabolus queſtus eſt, putans, quòd me pater ad pœnitentiam remiſiſſet. Quapropter beatum Gregorium vadem dedi, ne commotam calumniam cuilibet reuelarem. Illis imminentibus, & ſe pro eo deprecaturos Deum promittentibus, vt cauſam fratribus reuelaret, defunctorum quorundam domos & viuentium merita proferebat, dicens: Omnia, in quibus mihi detraxiſtis, fratres, audiui, quamquam reſpondere nequiuerim: & impedimentum mihi non modicum generaſtis: quia tam a vobis, quàm a diabolo ſub vno tempore accuſatus, neſciebam cui calumniæ reſponderem. Sed ſi quando quemlibet migrantẽ videritis, compatimini ſorti communi, & nolite de eo iudicare, qui ad tam diſtricti iudicis cum criminatore ſuo iudicium vadit. His expletis cunctos iubent abſcedere: ſolum preſbyterum, qui ſibi mortem prænunciauerat, ſecum tenens. Qui ſolus remanere paueſcens, alterum ſecum tenuit, hortatus vt cauſam, pro qua conflixerat, ſaltem ſibi pandere non timeret. At ille vehementer ingemuit, & conuerſo ad parietem capite, clamabat, dicens: O Andrea Andrea, hoc anno pereas, qui me prauo conſilio ad periculum compuliſti. Eueſtigio Zacharias medicus, qui anno præterito ad ſuos videlicet Saracenos apoſtatando reuerſus eſt, adfuit: tactiſq. temporibus, iurare cœpit preſbyterum ex eadem valetudine minime moriturum. Quem languidus vt audiuit, cum ingenti animaduerſione repulit, dicẽs: Fratres, iam omne corpus meum eſt mortuum, in extremis faucibus ſpiritum permiſſum retineo, continuo moriturus, tantum pſallite, vt reuideam angelos, quos videbam, innuens vobis oſtendam. Quibus orantibus totus cœpit tremere, palleſcere, ſurſum deſideranter aſpicere: cum ſubito ſpiritus aduentare conſpiciens, reuolutis terribiliter oculis, monachis innuit, & abſceſſit: eoſq. tanto terrore perculſos dimiſit, vt multis noctibus ſoli iacere timuerint.

xxcvij. Eodem die, ſicut poſtea deprehenſum eſt, eodemq. momento, quando preſbyter moriens Andreæ periculum fuerat imprecatus, idem Andreas, fundi Barbiliani, poſiti ſcilicet via Oſtienſi, conductor, in lectulum decidit: in quo per multum temporis continuo languore correptus, ita totus emarcuit, vt omne corpus particulatim videretur diſſolui. Cumq. defluentibus carnibus conſumi poſſet, mori autem non poſſet, vxor, quæ fœtorem vulnerum, viriq. cruciatus iam ſuſtinere non poterat, intellexit tanti languoris incommoda ſine diuinç vltionis ſententia hunc nullatenus incurriſſe. Quem flendo curauit inquirere, vt quoniam a moriente præpoſito fruſtra vocari non poterat, quid cum

A cum ipſo commiſerat, vt monachis reuelaret, ſi forte Dominus eius confeſſionem recipiens, eum a tantis cruciatibus liberaret. At ille, malum cognoſcés, quod fecerat, latere non poſſe, monaſterij monachos conuocari rogauit: eisq. confeſſus eſt cum eodem præpoſito quaſdam monaſterij chartulas rapuiſſe, ac receptis pretijs extraneis tradidiſſe, ſeq. certum exiſtere, quia pro hoc flagitio mori non poſſet, quouſque hoc coram omnibus reuelaret. Quod videlicet verum fuiſſe, rei exitus euidenter oſtendit. Nam mox vt tantum facinus cunctis innotuit, is, qui dudum mori volens non poterat, inter verba ſuæ confeſſionis efflauit. Quem idcirco Deus omnipotens diu cruciari voluit, mori autem, donec reatum ſuum confiteretur, non poſſe ſe permiſit, vt exemplo ſui B cruciatus oſtenderet, quid conſumptores rerum Gregorij de ſemetipſis vtique ſperare debuiſſent.

Ipſius quoque pontificis tempore eiuſdem patris monaſterio Athanaſius præfuit, vir quidem charitate conſpicuus, & ſui monaſterij cautiſſimus executor. Qui cum ſeuientis inopiæ tempus agnoſceret, ne monachis neceſſitas fortaſſis incumberet, quadraginta pauperum, quos beatus Gregorius paſci ſemel in anno decreuerat, refectionem ſubduxit. Quod impune ſe feciſſe perpendens, etiam duodecim pauperum totidem denarios, qui die depoſitionis beati Gregorij pro commemoratione duodecim ab eo quondam inuitatorum, C quorum tertius decimus angelum ſe eſſe profeſſus eſt, conſuetudinaliter paſcebantur, pœnitus intercepit: cum eiuſdem Quadrageſimæ tempore beatus Gregorius eidem preſbytero, cui ſupra, & monacho, in ſomnis apparuit, dicens: Vade & dic œconomo, quia diminuit conſuetudinem, quam ego conſtitui, Dominus quoque eius dies diminuet. Quod œconomus vt audiuit, primo quidem contremuit, poſt vero tantò minus credidit, quantò vitam ſuam longius cognoſcebat extendi. Et ecce ſub ipſis albis paſchalibus in oratorio ſancti Seuerini cum fratribus veſpertinis aſſiſtens officijs, ardere parieté vidit, quem fratribus extinguere imperauit. Quibus hunc vinolentum credentibus, ipſe D tandem ferulam, quam tenebat, proijciens, manusq. per parietem circumducens conabatur foris flammas extinguere, quas conſtabat intima eius depaſcere. Denique tandem ad hoſpitium rediens, tantæ febris ardore ſuccenſus eſt, vt peruenire ad diem ſeptimum nullatenus potuiſſet. Quia ergo dum conſuluiſſe putauit ſe monachis, pauperibus nocuiſſe non timuit, ac per hoc, quo ſe placare poſſe Gregorium credidit, prorſus offendit: fruſtra flammas parietis extinguere voluit, qui tenacitatis ſuæ flammas extinguere recuſauit. xxcijx.

Eodem nihilominus tempore poſt abſidem oratorij ſanctæ Mariæ ſemper Virginis oratorio ſanctæ Barbaræ, vbi Gregorius laudes Domino celebrare ſo- E lebat, coniuncto, dæmon apparuit, ſibiq. in antro, quod illic cernitur, hoſpitium faciens, nocturnis horis tanto crepitabat fragore, vt omnia fundamenta monaſterij putaretur conuellere. Nonnumquam equos de ſtabulis auferens audiebatur tota nocte diſcurrere: quorum duos præcipitio demerſiſſe probatus eſt. Cumq. pauore tanti ſonitus monachos a triclinio, in quo ad auram propter feruorem caumatis iacere ſolebant, pœnitus auertiſſet, vnus eorum confiſus in virtute Dei omnipotentis ante foramen decumbens, oratione facta, cœpit dormire. Cui dæmon in ſimilitudine catti apparuit: cumq. vnguibus eſt aggreſſus diſcerpere. Quo, monachus, oratione repulſo, identidem ſopori ſe tradidit, cum ſubito dæmon in ſimilitudine cuiuſdam Aethiopis lancea mi- xxcix.

nando

nando apparuit, dicens: Ego quidem hinc vado, ſed te vulneratum dimitto. A
Quo dicto, lanceam vibrauit, monachumq., ſicut videbatur, in ſomnis percuſſit. Qui tantis clamoribus eiulauit, tamquam ſi re vera percuſſus extiterit: accurrentibusq. monachis, licet pauidus, quod viderat, indicauit, & deinceps ibi vlterius dæmonium non acceſſit.

xc. Benedicti quoque pontificis tempore, Lucido, Ficulino epiſcopo eidẽ monaſterio præminente, cum peſtilentia faucium multitudo quotidie maxima deperiret: idem monachus præcluſis faucibus, venit ad mortem, cui deſperanti beatus Gregorius in ſomnis apparuit, dicens: Vis ſanus fieri? At ille reſpondit ſe velle. Et beatus Gregorius, ſi mihi, inquit, promiſeris ea, quæ tibi dixero fore dicturum, ſcito te eſſe ſanandum: ſin vero, citius moriturum. Cumq. ille ſe B
dicturum tota certitudine promitteret, audiuit: Ito, denuncians Sabæ, Ioanni, Benedicto, Martino, Palumbo & Antonio monachis, Laurentio coco, Gemmoſo carpentario, Accepto piſtori, Andreę, Romano, & Leoni laicis, quoniam a craſtino incipientes omnes dietim ſe moriendo ſubſequentur. Poſt quorum deceſſum denuncia, Lucidum epiſcopum, qui tenet id monaſterium, die ſeptimo moriturum. His dictis, monachum oſcitare præcipiens, duos digitos in faucem coniecit: vulnusq. diſrumpens vt excrearet iniunxit. Ille tuſſiens, partem coagulatam ſanguinis in modum lapidis re uera proiecit: & ab ipſis penè mortis ianuis liberatus, eadem nocte contra ſpem omnium matutinalibus hymnis interfuit. Mirantibus fratribus, ſanitatis ſuæ modũ innotuit: quos quando & qualiter ex monaſterij familia morituros præuiderit, indicauit: de ſola interim epiſcopi morte dubitando conticuit. Et e veſtigio in cunctorum morti deputatorum auribus volans fama diſcurrit: & dum ex relatione monachi ſe morituros certo die cognoſcerent, diſpoſitis ſuis regulis, ita ſe in mortem ſecuti ſunt, ſicut fuerant in ſomnio nominati. C

xcj. Cumq. preſbyter monachus Lucido epiſcopo tam dirum nuncium reuelare timeret, tacere autem penitus non auderet: monaſterio ſe tandem proripuit, & ad domum epiſcopi non longe a flumine Tiberi, regione videlicet iuxta baſilicã Cyri & Ioannis poſitã, ſomnium nunciaturus acceſſit. Quem ſcilicet, vbi cũ pontifice in palatio prandere cognouit, expectans redeuntem, ſacerdotalibus veſtimentis indutum, colore fulgidũ, valetudine quoque ſaniſſimum, ſalutare curauit. Cui epiſcopus ait: Iam nunc in tota vrbe pro diuino haberis, quia de his, quos morituros prænunciaſti, ſolus vnus remanſit. At ille, vtinam ſicut & ille, quem viuere putas, defunctus eſt: ſic ipſe, qui hunc ſequi prædictus eſt, exiliret. Cumq. epiſcopus de eo tota curioſitate requireret, & monachus dicere palpitaret, tandem vbi die ſexto ſe moriturum cognouit, expalluit atque contremuit: reſumptisq. viribus frenduit: quem redire volentem retinuit. Interiora cubiculi peruagus penetrauit: paulatim ſibi fauces dolere perſenſit. Deinde ſibi tacto pulſu, mox febris ſigna cognouit: monacho credidit: domum ſuam diſpoſuit: ad monaſterium, cui præerat, eiſdem infulis redimitus, quibus a patriarchio reuerſus fuerat, venit. Secunda feria cunctis tam ſubitam conuerſionem mirantibus, monachicum habitum ſuſcepit: & paulatim ingraueſcente moleſtia, ſextæ feriæ diluculo ſubdormiuit. Ac denuo ſuſcitatus apparuiſſe ſibi ſanctum Andream apoſtolum, ſeq. circa horam tertiam vocandum eſſe, ſibiq. præceptum perhibuit, vt quia ſuæ mortis expectatione ſuſpenſi monachi, ſancti Fabiani munia ſolita celebrare non poterant, mox corpus ſuum ſepulturæ

trade-

A traderent: Acceptis a ſe cereis ac thymiamatibus ad peragenda ſollemnia feſtina-
rent. Hora itaque tertia Epiſcopus lætus defungitur, vt in ipſa vultus eius lætitia,
conuerſio ipſius Deo fuiſſe placabilis cunctis videntibus monſtraretur.

Eodem tempore germanus eiuſdem monachi mentis inſaniam paſſus eſt, ita xcij.
vt humana conſortia fugiens, multo tempore peruagus per cryptas ſolitarias, et
cœnoſa monumenta diſcurreret. Cuius inſaniæ frater nimium condolens, quo-
tidie ſanctum Gregorium profuſis lacrymis precabatur, vt ſibi fratrem ſoſpitem
reddere dignaretur. Itaque cum nocte quadam poſt huiuſmodi fletus quieſceret,
beatus Gregorius apparuit ei dicens: Videns lacrymas tuas, ſuſcepi orationem
B tuam: et ecce germanum tuum tibi hodie ſanum reducam. Et hoc tibi ſignum,
quia ſtatim vt dies illuxerit, iuſſu Pontificis Presbyter, qui hîc incluſus eſt, extra-
hetur. Qui ſurgens matutinali tempore fratribus indicauit. Forte tunc idem
presbyter Campanus de loco qui Clauſtrum non longe a Terracina vocatur, a
ſuis pro quodam crimine accuſatus in eodem monaſterio tenebatur, et tempo-
ribus multis labentibus a ſuis accuſatoribus iam contemptus, a cunctis quoque
ſuis fuerat in obliuionem deductus, cum nullum propinquum, nullum in vrbe
cognitum habere potuiſſet, qui de eo Pontifici ſuggeſſiſſet, et monachi quidem
pro eo ſatagerent, ſed proficiendi aditum non haberent: Pontifex diuinitus re-
C cordatus eiuſdem diluculo hunc ab ergaſtulo iuſſit extrahi, liberumq. dimitti.
Nec multo poſt monachi frater ita ſanus reuerſus eſt, vt videretur hactenus in
eiuſdem patris monaſterio tanto fidelius deſeruiſſe, quanto ſe illius adminiculo
meminit ad priſtinam ſanitatem remeaſſe.

Reuerendæ quoque memoriæ Nicolai Pontificis tempore, regimen eiuſdem xciij.
monaſterij Zacharia ciuitatis Anagninę præſule, ſicut hodie ſupereſt, procurante,
fundum Barbilianum, cuius ſuperius feceram mentionem, pro incolarum ſceleri-
bus dæmon aggreſſus eſt: et in ſimilitudine taurelli de pratis mugiendo ad do-
mum recurrens, inuiſibiliter ſuis corniculis virum ſentiebatur noctu percutere,
bouesq. a præſepijs extrahens, per contiguos campos, et compita curſu velociſſi-
D mo fatigare. Cumq. hoc diutius faceret, crebroq. ruſticis noxius immineret:
huiuſmodi percuſſionibus ſaxulum quendam eiuſdem prædij conductorem af-
fligendo diſperdidit. Deinde bubulcos aggreſſus, tanta cæde perdomuit, vt in-
tra trium menſium ſpacium neminem illic præter vnum tantum Vrſellum no-
mine, quem ſimiliter affligebat, reliquerit. Qui Romam veniens, dum tantæ
cladis periculum fratribus indicaret, interrupto ſermone monaſterij portis egreſ-
ſus eſt, et obſtupeſcentibus monachis non niſi mane facto reuerſus eſt. A quibus
curioſe diſcuſſus, quonam ſe pridem tam ſubita velocitate proriperet, confeſſus
eſt dicens: Dum vobis inſaniam dæmonis reuelarem, taurellus adfuit, anteriori-
E busq. pedibus me complectens, ac ſuis corniculis tundens, ante ſe cœpit minare,
et tota nocte me ſubire, muros coegit et arbores. Cumq. nouiſſime per pontem
me conaretur demergere, de complexibus ipſius exilui: eumq. toto conamine fu-
giens, ad portas, quas Euthymius œconomus fecerat, monaſterij huius perueni:
quas clauſas inueniens, ambabus manibus ambos eius anulos apprehendi: et
dum ab eis me luctaretur diuellere, quidam caluus Pontifex obliquo latere ſe inter
portarum rimas excutiens, ferula caput taurelli percuſſit: eumq. in fugam com-
pellens, me ab illius percuſſionibus liberauit. Ergo dum incolæ deperiſſent, et
nullus ibidem habitator accederet, ac per hoc monachi pro deſolatione loci ſata-
gerent, cuidam eorum Gregorius in ſomnis apparens iubet, vt ſi dæmonem a
monaſterij

monaſterij fundo voluiſſent repellere, ab oratorio ſanctæ Martinæ in eodem A fundo vſque ad oratorium ſanctæ Mariæ ibidem in Dominica conſtitutum, fratres cum litanijs aquam ſpargentes exorcizatam procederent. Quo facto ita dæmon ab omni monaſterij fundo repulſus eſt, vt poſtea per confinij limites ore naribus atque oculis flammas eijcere, porcosq. cogere a ſubulco notatus ſit: ſed intra fines monaſterij nunquam intrare permiſſus.

xciiij. Alio quoque tempore Thetgaudus quondam Treuerenſis Epiſcopus, qui cum Guntario Aggrippinæ Coloniæ Epiſcopo a reuerendæ memoriæ Nicolao fuerat ſacerdotali priuatus officio, liberalitate Adriani Pontificis in eodem monaſterio manſionem ſuſcepit. Cui beatus Gregorius in ſomnis apparens, maximum terrorem, quo de ſuo monaſterio concitus egrederetur, incuſſit. B Ille perpendens viſum fuiſſe phantaſticum, oratione facta rurſus dormire cœpit. Cui Gregorius Pontificali habitu redimitus apparens: Nonne, inquit, dixi tibi, vt a monaſterio meo, quod in rebus proprijs per inuocationem ſancti Andreæ Apoſtoli Domino dedicaui, recederes, quia diuerſorium fieri nullo modo licuiſſet? Cumq. Thetgaudus hoſpitandi ſibi licentiam ſuſcepiſſe ſe a Pontifice reſpondiſſet, Gregorius ait: Et tu, qui petiſti, et ille, qui dedit, vtrique contra Deum feciſtis, cuius vindictam citius incurretis. Euigilans Thetgaudus intremuit, et facta oratione ſopori ſe reddere voluit, cum repente venientium ſonitum audiens vehementer expauit, ſeque dormire ſimulauit. C Appropinquans ergo Gregorius ſanctum Andream Apoſtolum per dexteram tenens, præcepit ſubdiacono, qui ſe præibat cum lumine, dicens: Corripe illum. Qui dum correptus in lectulo clauſis oculis reſediſſet, Gregorius ait: Aſpice in nos. Intuitus in eos Thetgaudus magis intremuit: cumq. ſibi taliter comminantem audiuit: Quia ſecundo commonitus verbis oris mei, credere noluiſti, & me tua inobedientia adeo prouocaſti, vt hunc Apoſtolum Dei huc fatigare ſtuduerim, ſcito cognoſcens, quia niſi hodie ab hoc monaſterio meo receſſeris, futura hebdomada cum tuis omnibus vita priuaberis. Si vero receſſeris, ab hac quidem momentanea ſententia liberaberis: ſed neque tu, neque aliquis hic tecum degentium ſuam patriam reuidebit. Mox Thetgaudus D lectulo ſe proripuit, et primo ſuis, deinde monaſterij monachis, poſtremo quibuſcunque potuit ſomnium reuelauit. Et quia aliud hoſpitium citius a Pontifice impetrare non potuit, apud Sabinos conſedens eodem anno cum ſuis omnibus vita priuatus eſt.

xcv. Eodem quoque tempore Suppo Piceni comes ibi applicuit, qui monachis quidem plurimam dapſilitatem oſtendit, et in rebus tam venerabilis monaſterij vſurpationem ſuorum prohibuit. Huius familiaris quidam nomine Faraldus exiſtens, ſiquando Suppo ad palatium proceſſiſſet, fornicarias illuc deteſtantibus monachis non verebatur inducere, atque cum eis commeſſationes, et ſaltationes E illicitas celebrare. Idemq. noctis principio ſeceſſum petens, a ſpiritibus immundis in aëre per capillos appenſus eſt, cumque tota nocte pendens vocis officium non haberet, matutinalibus horis beatus Gregorius ei videndum ſe præbuit, dicens: Inimice Dei, non ſufficiunt tibi alia mala, quæ in meo monaſterio peruicaciter perpetraſti, niſi inſuper ſcenicas meretriculas in clauſtro monachico tanquam in theatro conducas? Crede mihi, hoc anno peribis. Tunc ille magnis cœpit viribus pœnitentiam ſupplicare, et de cætero plenam correctionem promittere. Continuo Gregorius iuſſit eum dimitti. Qui ad terram decidens, quia corrigi noluit, eodem anno veram fuiſſe Gregorij ſententiam moriendo probauit.

Eiuſdem

A Eiuſdem comitis homo ſub alio tempore Indulfus vocatus eſt, cui dum cocus pro comparandis lignis denarios peteret, nullo modo potuit impetrare, ſed nefario iure percepit licentiam, vt attegias, et feneſtras et vicini dormitorij tabulas aggreſſus diriperet, earumque ignibus ſibi prandium præpararet, cum ſequenti nocte idem Indulfus ad ſeceſſum pergens, cur monaſterij tabulas tam petulanter incendi præcepiſſet, a quodam ſene diſcuſſus eſt. At ille more Gallico ſanctum ſenem increpitans follem, ab eo quidem virga leniter percuſſus eſt: ſed vir ſuperbus tanto terrore lapſus eſt, vt ſemiuiuus humi decumberet. Eodem momento ſub eadem ſpecie cuidam clerico foris dormienti idem ſenex apparuit, dicens: B Surge, et dic Comiti, vt ab hoc meo monaſterio, in quo diuerſorium fieri omnino non licet, ante quàm me ad iracundiam prouocet, ſaluus recedat. Ecce ego familiari eius mihi obnoxio, quem videlicet percuſſum ante ſeceſſum dimiſi, congruam medelam refundam. Quem cum, quis eſſet clericus, requireret, ipſum ſe eſſe perhibuit, qui ex pictura, quæ eius lectulo præminebat, agnoſci facile potuiſſet. Statim clericus ſurgens lumen arripuit, et ex picturæ ſimilitudine ſanctum Andream Apoſtolum ſibi apparuiſſe cognouit. Itaque ad Indulfum iacentem perrexit, et eum ſemiuiuum iam reperit. Quem magnis eiulatibus clamare incipiens, tam comitem, quàm cunctos, qui ſub eiſdem domibus dormiebant, miſe- C rabili vociferatione venire coegit, et in faciem iacentis aquam ſuffundens, per inuocationem ſancti Andreæ Apoſtoli tandem aliquando loqui fecit: atque cuncta, quæ ſibi reuelata fuerant, cum eo pariter Comiti reuelauit. Qui, die facto, monachos euocauit, quid contra ſanctum Andream commiſerit, querelabundus inquirere cœpit. At illi deletum dormitorium cocorum manibus oſtenderunt. Cumq. Deo deuotus Comes eos vellet ſupplicio ſubiugare, confeſſi ſunt ſe illud ædificium Indulfi iuſſionibus deleuiſſe. Pro cuius reparatione dum Comes monachis argentum voluiſſet tribuere; Sergius magiſter militum reſtitit, promittens illud ſe pro eo continuo melius refecturum. Mox Comes humiliter à monaſterij D clauſtro ſecedens, ad domum Petri filij quondam Caroli cum omnibus ſuis conceſſit: neque vlterius in eodem monaſterio hoſpitium ſibi dari conceſſit. Indulfus vero in domo eiuſdem Sergij magiſtri militum derelictus diſperijt, ſibiq. ſanctum Apoſtolum præualuiſſe ſuo ipſius detrimento monſtrauit. xcvj.

Nuper Dominicus quidam presbyter, Zacharia epiſcopo, de quo præfatus ſum, Gregoriani monaſterij curam gerente, præpoſitus extitit monaſterij: qui carnis fragilitate corruptus, Eupraxiam quandam ſanctimonialem a monaſterio ſancti Andreæ Apoſtoli, quod appellatur Cliuus Scauri, diripuit vel ſubduxit, et in regione ſeptem viarum loco, qui dicitur Vipera, collocauit. Cui cum correpta ſan- E ctimonialis, quia latrinam, et furnum contiguum non habebat, crebro videretur eſſe moleſta: infelix presbyter peccatum peccato connectens, vt meretriculæ placere potuiſſet, beatum Gregorium non recuſauit offendere: cuius mirabilis immo ſaluberrimi fontis ligna tegulasq. diripiens, ſeceſſum, et furnum proſtitutæ feminæ non erubuit fabricare. Quibus peractis, cum ſequenti nocte iam ſecurior a querelis laſciuiæ mulieris in eadem domo dormiret, vidit duos quoſdam terribiles cubicularios ſe ligatis manibus ad venerabile monaſterium reducentes. Quos interrogans, cuius præcepto ſibi talia facerent, audiuit hoc Romanum Pontificem præcepiſſe. Forte tunc Ioannes ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Pontifex contra Sarracenorum incurſus littora peragrabat: cuius abſentiæ ligatus preſbyter recordatus, increpando ſubiunxit: Domnus Papa pridie contra Sarracenos xcvij.

perrexit,

perrexit, et vos quo modo dicitis quòd ipſe me ligari iuſſerit, qui eum poſtea non A
vidiſtis? At illi dixerunt: Si Ioannes Papa hinc abijt, ſanctus Gregorius hic remanſit, qui monaſterij ſui clauſtra ſolito more perluſtrans, a te ſuum fontem reperit diſſipatum, et nos ex eius tegminibus tuæ meretriculæ furnum ac neceſſarium vidimus coopertum. Quod presbyter vt audiuit, erubeſcens intremuit, eorumq. violentia ſe in chorte monaſterij teneri conſpiciens, quendam ſubdiaconum ab intimis egredientem, atque cubicularijs dicentem audiuit: Extendite eum, et cum quadraginta rubricis ventrem, totidemque dorſum fornicatoris atque ſacrilegi presbyteri verberate. Quarum doloribus re vera presbyter iam febricitans, excitatus ad monaſterium caballo impoſitus, dextra læuaq. ab alijs ſuſten- B
tatus recucurrit, reatus ſui ſententiam fratribus indicauit, et inuiſibilibus verberibus ſub febris ſpecie laniatus, nihil aliud dicere poterat, niſi: Domine reficio, Domine reficio. Cumq. interrogaretur cur hoc tam frequenter repeteret, dicebat ſe ſub continuo verbere gemere: ſicq. ſexto die ſub hac miſerabili voce defunctus eſt. Siquidem plurimis documentis probatum eſt in eodem venerabili monaſterio fornicationis contagione pollutos diu ſubſiſtere omnino non poſſe.

xcviij. Quo ſcilicet hactenus libra omniſq. menſura, quam idem beatus Gregorius inſtituit, cum modio reſeruatur, de cuius menſura ſiquis ad opus monaſterij panes velit efficere, triginta et quinque fiunt, ſinguli duntaxat trium librarum: ſi C
quis vero ad opus alterius, ad eundem numerum numquam pertingit. Quod cum præfatus Zacharias epiſcopus pro certo vellet addiſcere, pro celebranda feſtiuitate beati Andreæ Apoſtoli decem modiorum tritici menſuram piſtoribus dedit: e quibus pro vndecim modijs multiplicatos, obſtupeſcentibus eiſdem piſtoribus, panes recepit: qui vtique ſolicite prius denumerantes, ſi ſuperfluos aliquot inueniſſent, ſibi proculdubio reſeruarent.

xcix. Sane quàm frequenter beatus Gregorius tam illic quàm in Apoſtolorum baſilicis, necnon in patriarchio nunc exhortans innoxios, nunc vero deterrens obnoxios in ipſa ſuæ cognitionis effigie appareſcat, quia nunc narrare non valeo, D
hic huius operis, adminiculante Domino, terminum facio: et reliqua eiuſdem patris miracula poſt me doctioribus memoranda relinquo. Cuius nimirum venerabile meritum quouſque mundi huius orbita voluitur, vt cum Paulo viro diſertiſſimo fatear, ſemper accipiet incrementum: quia ipſius ſine dubio gratiæ aſcribitur; vel quod Anglorum eccleſia noua ſemper ſobole fecundatur, vel quòd illius doctrinis per orbem vniuerſum multi per peccatum elongati, ad Chriſti clementiam reuertuntur: vel quód boni quique ipſius ſuaſionibus inflammati cæleſtem patriam deſideranter inquirunt.

c. Ecce ſtudioſe pontificum, iuſſionis tuæ virtute coactus, dum quædam geſto- E
rum beati Gregorij prædeceſſoris tui, Saxonum videlicet gentis Apoſtoli, deflorare deſidero, virum deſcripſi rhetoricum ſcriptor ignarus. Sed deprecor vt ea curioſitate, qua me dudum hæc decerpere iuſſeras, ad omnium, ſicut cœpiſti, facias peruenire notitiam: vt in eo, quòd ſacroſancto veſtro iudicio placuiſſe me gaudeo, nulli penitus dijudicandus addicat, quin potius iudicaturus inueniar. Siquidem nuperrime quando hunc quartum librum, cooperante Domino, clauderem geſtiebam, nocte, qua Dominicæ Reſurrectionis dies venerabilis illuceſcebat, inſomnis deſcribens, quidam ſub effigie cuiuſdam veteris inſidiatoris palam videndum ſe præbuit, et candidiſſima tunica ſimulq. tenuiſſima, cuius nimirum raritate nigredo ſubterioris tunicæ extra lucebat, ſacerdotaliter inſignitus mox

proprius

A proprius aſtitit, et inflatis buccis riſum continere non potuit. Cui dum curulem
præparare cogitarem, hunc ſupra modum cachinnantem conſpiciens, compel-
lare videbar, quamobrem nocturno ſilentio tam petulanter, vir officij grauioris
perſtreperet. At ille, quia, inquit, tu ſcribis de mortuis, quos viuentes aliquan-
do, numquam vidiſti. Cumq. ego tanto me veracius ſcribere, quanto incogni-
tum facie, non autem incognitum lectione, ſine vllo liuoris, vel adulationis vi-
tio retuliſſem, reſpondit: Tu, ſicut video, quod voluiſti feciſti: at ego, quæ fa-
cere potero, non ceſſabo. Hæc dicens lucernæ flammas, cuius lumine forte frue-
bar, prorſus extinxit: et lychnum totum quidem extinguere non potuit, me ta-
B men in tenebris conſtitutum ita perterruit, vt putarem me gladijs ab eo protinus
iugulari: cum poſt paululum deſperanti mihi beatus Gregorius, comitante ſe-
cum dextrorſum reuerendæ memoriæ Papa Nicolao, ſiniſtrorſum vero, ſicut mi-
hi videbatur, Petro ſuo diacono, multo lumine clarificatus apparuit, dicens:
Modicæ fidei, quare dubitaſti? Cui dum ego priori pauore percuſſus reſpondere
non poſſem, beneuolus mihi pater Nicolaus latentem aduerſarium poſt corti-
nam, quæ tunc meum lectulum circumdabat, digito manifeſtans, quia, inquit,
hic inuidus lucernæ ipſius flammas quantum in ſe fuit, extinxit. Mox Gregorius
manum diaconi, qua magnam facem tenere videbatur, arripiens, eiusq. flam-
C mis os faciemq. petulantis exurens: ad inſtar Æthiopis denigrauit. Qua ex vſtio-
ne ab ore petulantis paruiſſima ſcintilla deſcendens, candentem tunicam dicto
citius conflagrauit: ſicq. nigerrimus totus apparuit. Cumq. diaconus diceret
ſatis aduerſarium denigratum, beatus Gregorius: Nos, ait, illum non denigraui-
mus, ſed nigrum fuiſſe monſtrauimus. Deinde infortunium meum diuerſis con-
ſolationibus exhortatus abſceſſit: et facem quidem ſecum detulit, ſed tanto lu-
mine locum, in quo dormiebam, re vera fulgentem dimiſit, vt expergefactus
pueros ante me dormientes crebrius inclamarem: nec ante quidquam ſub graui
ſopore quoquo modo reſponderent, aut ſurgere potuiſſent, quàm relictæ lucis
copia paulatim ſe ſubtrahens, penitus effluxiſſet. At de his Deus viderit: ego ta-
D men diuinæ ſpei fiducia roboratus, quia Gaudericus Epiſcopus Veliternus expo-
ſtulat, ad Clementem Romanæ ſedis antiſtitem, ſuffragante Domino, ſtylum
conuertam: quatenus qui continuis infortunijs tenuatus, amicis meis, a quibus
vtcumque ſuſtentor, meritum rependere nequeo, ſaltem verba, quæ valeo, mi-
nime denegaſſe cognoſcar.

DE EODEM S. GREGORIO PAPA
GREGORIVS TVRONENSIS.
LIBRO X. HISTORIARVM.

Vixit hic anno Domini 600.

Cap. I.

ANNO quintodecimo Childeberti regis, Diaconus noſter ab vrbe
Roma cum ſanctorum pignoribus veniens, ſic retulit, quòd anno ſu-
periore, menſe nono, tanta inundatione Tiberis fluuius vrbem *Ioan. Diac. lib. 1. c. 36.*
Romam obtexit, vt ædes antiquæ diruerentur: horrea etiam Eccle-
ſiæ ſubuerſa ſint, in quibus nonnulla millia modiorum tritici periere. Multitu-

S. Ant. in chr. p. 2. c. 3. tit. 12. §. 1.

do etiam ſerpentium cum magno dracone in modum trabis validæ, per huius A
fluuij alueum in mare deſcendit. Sed ſuffocatæ beſtiæ inter ſalſos maris turbidi
fluctus, littori eiectæ ſunt. Subſecuta eſt e veſtigio clades, quam inguinariam vo-
cant. Nam medio menſe vndecimo aduenìens, primum omnium, iuxta illud,
quod in Ezechiele propheta legitur: A ſanctuario meo incipite: Pelagium Papam
perculit. Quo defuncto, magna ſtrages populi de hoc morbo facta eſt. Sed quia
Eccleſia Dei abſque rectore eſſe non poterat, Gregorium diaconum plebs om-
nis elegit.

Ezec. 9. c

Ioan. Diac. lib. 1. c. 1. b

Hic enim de Senatoribus primis, ab adoleſcentia deuotus Deo, in rebus pro-
prijs ſex in Sicilia monaſteria congregauit. Septimum intra vrbis Romæ muros B
inſtituit: quibus tantam delegans terrarum copiam, quanta ad victum quotidia-
num præbendum ſufficeret. Reliqua vendidit cum omni præſidio domus, ac pau-
peribus erogauit. Et qui ante ſerico contextu, ac gemmis micantibus ſolitus erat
per Vrbem procedere trabeatus, nunc tenui contectus veſtitu ad altaris Dominici
miniſterium conſecratur, ſeptimusq. Leuita ad adiutorium Papæ aſciſcitur. Tan-
ta inſuper ei abſtinentia in cibis, vigilantia in orationibus, ſtrenuitas in ieiunijs
erat, vt infirmato ſtomacho, vix conſiſtere poſſet. Litteris grammaticis, dialecti-
cisq. ac rhetoricis ita erat inſtitutus, vt nulli in Vrbe ipſa putaretur eſſe ſecundus.
Hunc apicem attentius fugere tentans, ne quod prius abiecerat, rurſum ei in ſæ- C
culo de adepto honore iactantia quædam ſubrepeteret: vnde factum eſt, vt epi-
ſtolam ad Imperatorem Mauritium dirigeret, cuius filium ex lauachro ſancto
ſuſceperat, coniurans, et multa prece depoſcens, ne vmquam conſenſum præbe-
ret populis, vt ſe huius honoris gloria ſublimarent. Sed præfectus vrbis Romæ
germanus eius, anticipauit nuncium, et comprehenſo eo, ac diſruptis epiſtolis,
conſenſum, quem populus prębuerat, Imperatori direxit. At ille gratias Deo agens
pro amicitia ipſius Diaconi, quòd tanti honoris locum reperiſſet, data præceptio-
ne, ipſum iuſſit inſtitui. Cumq. in hoc reſtaret vt benediceretur, et lues popu-
lum deuaſtaret, verbum ad plebem pro agenda pœnitentia in hunc mo- D
dum exorſus eſt.

Oratio beati Gregorij Papæ ad Plebem. Cap. II.

Reg. lib. 11. ep. 2. Ioan. Diac. li. 1 c. 41. Hier. 4. c

OPortet, fratres chariſſimi, vt flagella Dei, quæ metuere ventura de-
buimus, ſaltem præſentia, et experta timeamus. Conuerſionis no-
bis aditum dolor aperiat, et cordis noſtri duritiam ipſa, quam pati-
mur, pœna diſſoluat. Vt enim Propheta teſte, prædictum eſt: Perue-
nit gladius vſque ad animam. Ecce etenim cuncta plebs cæleſtis iræ mucrone E
percutitur, et repentina ſinguli cæde vaſtantur, nec languor mortem præuenit,
ſed languoris moras, vt cernitis, mors præcurrit. Percuſſus quiſque ante rapitur,
quàm ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Penſate ergo qualis ad conſpectum
diſtricti iudicis peruenit, cui non vacat flere quod fecit. Et habitatores quidem
non ex parte ſubtrahuntur, ſed pariter corruunt: domus vacuæ relinquuntur,
filiorum funera parentes aſpiciunt, et ſui eos ad interitum heredes præcedunt.
Vnuſquiſque ergo noſtrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante
percuſſionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis, quidquid errando com-
miſimus, et quod nequiter egimus, flendo puniamus. Præueniamus faciem
eius

Pſ. 94.

A eius in confeſſione: et ſicut propheta admonet, Leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum. Ad Deum quippe corda cum manibus leuare, eſt orationis noſtræ ſtudium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori noſtro fiduciam, qui per Prophetam clamat: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, et viuat. Nullus autem de iniquitatum ſuarum immanitate deſperet; veternoſas namque Niniuitarum culpas triduana pœnitentia abſterſit, et conuerſus latro vitæ præmia etiam in ipſa ſententia ſuæ mortis emeruit. Leuemus igitur corda, et præſumamus nos iam percepiſſe, quod petimus. Citius ad precem iudex flectitur, ſi a prauitate ſua petitor corrigatur. Imminente ergo tan- *Thr.3.e* *Ezech.33.c* *Iona 3.d* *Luc.23.f*

B tæ animaduerſionis gladio, nos importunis precibus inſiſtamus. Ea namque, quæ ingrata eſſe hominibus importunitas ſolet, iudici veritatis placet: quia pius, et miſericors Deus, vult a ſe precibus veniam exigi, qui, quantum meremur, non vult iraſci. Hic etenim per Pſalmiſtam dicit: Inuoca me in die tribulationis tuæ, eripiam te, et magnificabis me. Ipſe ergo ſibi teſtis eſt, quia inuocantibus miſereri deſiderat, qui monet, vt inuocetur. Proinde, fratres chariſſimi, contrito corde, et correctis operibus, ab ipſo feriæ quartæ primo diluculo, ad ſeptiformem litaniam iuxta diſtributionem inferius deſignatam, deuota ad lacrymas mente veniamus: vt diſtrictus iudex, cum culpas noſtras nos punire conſidera- *Pſ.49.c*

C uerit, ipſe à ſententia propoſitæ damnationis parcat. Clerus igitur egrediatur ab eccleſia ſanctorum martyrum Coſmæ, et Damiani cum presbyteris regionis ſextæ. Omnes vero Abbates cum monachis ſuis, ab eccleſia ſanctorum martyrum Geruaſij, et Prothaſij cum preſbyteris regionis quartæ. Omnes Abbatiſſæ cum congregationibus ſuis, egrediantur ab eccleſia ſanctorum martyrum Marcellini, et Petri cum preſbyteris regionis primæ. Omnes infantes ab eccleſia ſanctorum martyrum Ioannis, et Pauli cum preſbyteris regionis ſecundæ. Omnes vero laici ab eccleſia Protomartyris Stephani cum preſbyteris regionis ſeptimæ. Omnes mulieres viduæ ab eccleſia ſanctæ Euphemiæ cum preſbyteris regionis quintæ.

D Omnes autem mulieres coniugatæ egrediantur ab eccleſia ſancti martyris Clementis cum preſbyteris regionis tertiæ: vt de ſingulis eccleſijs exeuntes cum precibus, et lacrymis, ad beatæ Mariæ ſemper virginis Genitricis Domini noſtri Ieſu Chriſti baſilicam congregemur, vt ibi diutius cum fletu, ac gemitu Dominum ſupplicantes, peccatorum noſtrorum veniam promereri valeamus.

Hæc cum dixiſſet, congregatis clericorum cateruis, pſallere iuſſit per triduum, ac deprecari Domini miſericordiam. Hora igitur tertia veniebant omnes chori pſallentium ad eccleſiam, clamantes per plateas Vrbis: Kyrie eleiſon. Aſſerebat autem Diaconus noſter, qui aderat, in vnius horæ ſpatio, dum voces plebs ad Do- *Ioan.Diac.lib.1.c.43.vit.*

E minum ſupplicationis emiſit, octoginta homines ad terram corruiſſe, et ſpiritum exhalaſſe. Sed non deſtitit Sacerdos tantus prædicare populo, ne ab oratione ceſſarent. Ab hoc etiam Diaconus noſter reliquias ſanctorum, vt diximus, ſumpſit, dum adhuc in Diaconatu degeret. Qui cum poſt elationem latibula fugæ præpararet, capitur, trahitur, et ad beati Apoſtoli Petri baſilicam deducitur, ibiq. ad pontificalis gratiæ officium conſecratus, Papa Vrbi datus eſt. Sed noluit Diaconus noſter niſi poſt Epiſcopatum eius confirmatum redire, et niſi prius qualiter ordinatus eſſet, præſenti contemplatione ſuſpiceret.

PAVLVS DIACONVS.

Lib. 5. cap. 11. hiſt. Long. IN peſtilentiæ calamitate beatiſſimus Gregorius, qui tunc Leuita erat, A
a cunctis generaliter Papa electus eſt. Qui dum ſeptiformem Lita-
niam ordinaſſet: intra vnius horæ ſpatium, dum populi Deum pre-
carentur, octoginta ex eis, ſubito ad terram corruentes, ſpiritum ex-
halauerunt. Septiformis autem Litania ideo dicta eſt, quia totius Vrbis populus
a beato Gregorio in ſeptem partes, Deum deprecaturus, diuiſus eſt. In primo
namque choro fuit omnis clerus. In ſecundo omnes Abbates cũ monachis ſuis.
In tertio omnes Abbatiſſæ cum congregationibus ſuis. In quarto omnes infan-
tes. In quinto omnes viri laici. In ſexto omnes viduæ. Et in ſeptimo omnes mu- B
lieres coniugatæ. Ideo autem de beato Gregorio plura dicere omittimus, quia
iam ante aliquot annos eius vitam, Deo auxiliante, contexuimus. In qua, quæ
dicenda fuerant, iuxta tenuitatis noſtræ vires, vniuerſa deſcripſimus.

Idem.

Lib. 3. c. 12. HOC eodem tempore idem beatus Gregorius Auguſtinum, et Melitum, et
Ioannem cum alijs pluribus monachis timentibus Deum, in Britanniam miſit: C
eorumq. prædicatione Anglos ad Chriſtum conuertit.

Idem.

Lib. 4. c. 2. IISDEM diebus ſapientiſſimus, ac beatiſſimus Papa Gregorius Romanæ vr-
bis Epiſcopus, poſt alia multa, quæ ad vtilitatem ſanctæ Eccleſiæ ſcripſerat, etiam
libros quattuor de vitis ſanctorum compoſuit: quem Codicem Dialogum, quia
eum, colloquens cum ſuo diacono Petro, ediderat, appellauit. Hos autem li-
bros præfatus Papa Theodelindæ Reginæ miſit: vtpote quam ſciebat, et Chriſti D
fidei deditam, et in bonis artibus eſſe præcipuam. Per hanc quoque reginam
multum vtilitatis Eccleſia Dei conſecuta eſt. Nam pene omnes eccleſiarum ſub-
limitates Longobardi, cum adhuc gentilitatis errore tenerentur, inuaſerant: ſed
eius ſalubri ſupplicatione rex permotus, et catholicam fidem tenuit, et multas
poſſeſſiones Eccleſiæ largitus eſt: atque Epiſcopos, qui in depreſſione et abiectio-
ne erant, ad dignitatem, et honorem reduxit.

Lib. 4. c. 3. REX autem Agilulfus, extincto Mauritione, Ticinum repedauit. Nec mul-
to poſt ſuggerente maxime Theodelinda Regina coniuge eius, ſicut eam beatus
Gregorius ſuis Epiſtolis ſæpius admonuerat, cum eodem viro ſanctiſſimo Papa E
Gregorio, atque Romanis pacem firmiſſimam pepigit.

Lib. 4. c. 9. TVNC beatus Gregorius Papa migrauit ad Chriſtum; cum iam Phocas
per indictionem octauam anno regnaret ſecundo. Cuius in locum ad Apoſtola-
tus officium Sabinianus eſt ordinatus. Fuit autem hiems frigida nimis: et mor-
tuæ ſunt vites pene in omnibus locis. Meſſes quoque percuſſæ vredine paſ-
ſim euanuere. Debuit etenim mundus famem ſitimq. pati: quando, de-
cedente tanto doctore, animas hominum ſpiritualis alimoniæ penuria, ſi-
tiſq. ariditas inuaſit.

VITA

VITA S. GREGORII MAGNI *Vixit hic anno Domini 1070.*

EX ADONE ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

A ROMÆ depoſitio ſancti Gregorij Papæ, qui nobili genere liberalibus artibus eruditus eſt. Deinde defunctis parentibus, ſex in Sicilia monaſteria conſtruens, ſeptimum intra Vrbis muros conſtituit: In quo ipſe poſt ſæcularem habitum multis fratribus aggregatis, ſub Abbatis imperio ſtrenue militauit, et ſuæ nobilitatis lineam moribus extulit, probis actibus decorauit. Nam qui ante ſericis veſtibus ac gemmis micantibus per vrbem ſolebat procedere trabeatus, poſt vili contectus tegmine, miniſtrabat pauper ipſe pauperibus. Quibus monaſterijs tantum de redditibus prædiorum delegauit, quantum poſſet commorantibus ad quotidia- *Habetur in Martyrol. iiij. Martij.*

B num victum ſufficere: reliqua vero vendidit, ac pauperibus erogauit. Deinde coactus et multum renitens, factus vrbis Romæ Summus Pontifex, Anglorum gentem ad fidem conuertit: directis videlicet ſui monaſterij monachis, Melito, Auguſtino, atque Ioanne, et cum eis alijs plurimis fratribus. Rexit autem glorioſiſſime Romanam Eccleſiam annis xiij. menſibus ſex, et diebus decem. Augmentauit etiam in præfatione Canonis: Dieſq. noſtros in tua pace diſpone.

DE EODEM S. GREGORIO PAPA

C ## VENERABILIS BEDA.

ANNO Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo quinto, beatus Papa Gregorius, poſtquam ſedem Romanæ et Apoſtolicæ Eccleſiæ tredecim annos, menſes ſex, et dies decem glorioſiſſime rexit, defunctus eſt, atque ad æternam regni cæleſtis ſedem translatus. De quo nos conuenit, quòd noſtram, ideſt Anglorum gentem de poteſtate ſatanæ ad fidem Chriſti ſua induſtria conuertit, latiorem in noſtra hiſtoria Eccleſiaſtica facere ſermonem: quem recte noſtrum appellare poſſumus, et debemus Apoſto-

D lum: quia cùm primum in toto orbe gereret Pontificatum, et conuerſis iamdudum ad fidem veritatis eſſet prælatus in Eccleſia, noſtram gentem eatenus idolis mancipatam Chriſti fecit Eccleſiam: ita vt Apoſtolicum illum de eo liceat nobis proferre ſermonem: Quia etſi alijs non eſt Apoſtolus, ſed tamen nobis eſt. Nam *1.Cor.9.a* ſignaculum Apoſtolatus eius nos ſumus in Domino. Erat autem natione Romanus, ex patre Gordiano, genus a proauis non ſolum nobile, ſed et religioſum ducens. Deinde Felix eiuſdem ſedis Apoſtolicæ quondam Epiſcopus, vir magnæ gloriæ in Chriſto, et in Eccleſia, fuit eius atauus: ſed et ipſe nobilitatem Religionis non minorem, quàm parentes, et cognati, virtute deuotionis exercuit. Nobilitatem vero illam, quam ad ſæculum videbatur habere, totam ad nanciſcen-

E dam ſupernæ gloriam dignitatis, diuina gratia largiente, conuertit. Nam mutato repente ſæculari habitu, monaſterium petijt: in quo tanta perfectionis gratia cœpit conuerſari, vt ſicut ipſe poſtea conteſtari ſolebat flendo, animo illius labentia cuncta ſubter eſſent: vt rebus omnibus, quæ voluuntur, emineret, numquam niſi cæleſtia cogitare ſoleret, vt etiam retentus corpore ipſa iam carnis clauſtra contemplatione tranſiret: vt mortem quoque, quæ pene cunctis pœna eſt, vide-

 licet

licet vt ingreſſum vitæ, et laboris ſui præmium amaret. Hæc autem ipſe de ſe, non profectum iactando virtutum, ſed deflendo potius defectum, quem referre conſueuerat, ſibi per curam paſtoralem incurriſſe videbatur. Denique tempore quodam ſecreto cum Diacono ſuo Petro colloquens, enumeratis animi ſui virtutibus priſcis, mox dolendo ſubiunxit: At nunc ex occaſione curæ paſtoralis ſæcularium hominum negotia patitur, et poſt tam pulchram quietis ſuæ ſpeciem, terreni actus puluere fœdatur. Cumq. pro condeſcenſione multorum ſe ad exteriora ſparſerit, etiam cum interiora appetit, ad hæc proculdubio minor redit. Perpendo itaque quid tolero, perpendo, quid amiſi: dumq. intueor illud, quod perdidi, fit hoc grauius, quod porto. A

Hæc quidem ſanctus vir ex magnæ humilitatis intentione dicebat, ſed nos credere decet nihil eum monachicæ perfectionis perdidiſſe, occaſione curæ paſtoralis: immo potiorem tunc ſumpſiſſe profectū de labore conuerſionis multorum, quàm de propriæ quondam quiete conuerſationis habuerat, maxime quod et Pontificali functus officio, domum ſuam monaſterium facere curauit. Et dum primum de monaſterio abſtractus, ad miniſterium altaris ordinatus, atque Conſtantinopolim Apocriſiarius ab Apoſtolica Sede directus eſt, non tamen in terreno conuerſatus palatio, propoſitum vitæ cæleſtis intermiſit. Nam quoſdam fratrum ex monaſterio ſuo, qui eum gratia germanæ charitatis ad Regiam vrbem ſecuti ſunt, in tutamentum cœpit obſeruantiæ regularis habere, videlicet, vt eorum ſemper exemplo, ſicut ipſe ſcribit, ad orationis placidum littus quaſi anchoræ fune reſtringeretur, cum inceſſabili cauſarum ſæcularium impulſu fluctuaret, concuſſamq. ſæculi mentem actibus, inter eos quotidie per cuſtodiam lectionis roboraret eloquium. B C

Horum ergo conſortio non ſolum a terrenis munitus incurſibus, verumetiam ad cæleſtia exercitijs vitæ magis ſuccenſus. Nam hortati ſunt eum, vt librum beati Iob magnis inuolutum obſcuritatibus, myſtica interpretatione diſcuteret, neque negare potuit opus, quod ſibi fraternus amor multis vtile futurum imponebat. Sed eundem librum quo modo iuxta litteram intelligendus, qualiter ad Chriſti, et Eccleſiæ ſacramenta referendus, quo ſenſu vnicuique fidelium ſit aptandus, per triginta quinque libros expoſitionis miranda ratione perdocuit. Quod videlicet opus in Regia quidem vrbe Apocriſiarius inchoauit, Romæ autem iam factus Pontifex impleuit. Qui cum eſſet adhuc in vrbe Regia poſitus, naſcentem ibi nouam hæreſim de ſtatu noſtræ reſurrectionis, in ipſo, quo exorta eſt, initio, iuuante ſe gratia catholicæ veritatis, attriuit. Siquidem Eutychius eiuſdem vrbis Epiſcopus dogmatizabat, corpus noſtrum in illa reſurrectionis gloria impalpabile, ventis, aereq. ſubtilius eſſe futurum. Quod ille audiens, et ratione veritatis, et exemplo Dominicæ reſurrectionis probauit, hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodis eſſe contrarium. Catholica etenim fides habet, quòd corpus noſtrum in illa immortalitatis gloria ſublimatum, ſubtile quidem ſit per effectum ſpiritalis potentiæ, ſed palpabile per veritatem naturæ, iuxta exemplum Dominici corporis, de quo a mortuis ſuſcitato dicit ipſe diſcipulis: Palpate, et videte, quia ſpiritus carnem, et oſſa non habet, ſicut me videtis habere. *Luc. 24. b* In cuius aſſertione fidei venerabilis pater Gregorius in tantum contra naſcentem hæreſim nouam laborare contendit, tantaq. hac inſtantia, iuuante etiam pijſſimo Imperatore Tiberio Conſtantino, comminuit, vt nullus exinde ſit inuentus, qui eius reſuſcitator exiſteret. Alium quoque librum compoſuit egregium, D E

A egregium, qui vocatur Paſtoralis, in quo manifeſta luce patefecit, qualis ad Ec-
cleſiæ regimen aſſumi, qualiter ipſi rectores viuere, qua diſcretione ſingulas quaſ-
que audientium inſtruere perſonas, et quanta conſideratione propriam quoti-
die debeant fragilitatem penſare. Sed et Homilias Euangelij numero quadragin-
ta compoſuit, quas in duobus codicibus æqua ſorte diſtinxit. Libros etiam Dia-
logorum quattuor fecit, in quibus rogatu Petri Diaconi ſui virtutes ſanctorum,
quos in Italia clariores noſſe, vel audire poterat, ad exemplum viuendi poſteris
collegit: vt ſicut in libris expoſitionum ſuarum, quibus ſit virtutibus inſudan-
dum, edocuit, ita etiam deſcriptis ſanctorum miraculis, quæ virtutum eorun-
B dem ſit claritas, oſtenderet. Primam quoque et vltimam Ezechielis prophetę par-
tem, quæ videbantur obſcuriores, per Homilias viginti duas declarauit, ac quan-
tum lucis intus habeant, demonſtrauit. Non excepto libello Reſponſionum,
quas ad interrogationes S. Auguſtini, primi Anglorum epiſcopi, ſcripſit, vt ſu-
pra docuimus, totum ipſum libellum his inſerentes hiſtorijs: libello quoque ſy-
nodico, quem cum Epiſcopis Italiæ de neceſſarijs Eccleſiæ cauſis vtiliſſimum
compoſuit, et familiaribus ad quoſdam litteris. Quod eo magis mirum eſt, tot
eum ac tanta condere volumina potuiſſe, quod pene omni iuuentutis ſuæ tem-
pore, vt verbis ipſius loquar, crebris viſcerum doloribus cruciabatur, horis mo-
C mentisq. omnibus fracta ſtomachi virtute laſſeſcebat, lentis quidem, ſed tamen
continuis febribus anhelabat. Verum inter hæc dum ſolicitus penſaret, quia
ſcriptura teſte, omnis filius, qui recipitur, flagellatur, quo malis præſentibus du-
rius deprimebatur, eo de æterna certius præſumptione reſpirabat. Hæc quidem
de immortali eius dicta ſint ingenio, quod nec tanto potuit corporis dolore re-
ſtringi. Nam alij quidem Pontifices conſtruendis ornandisq. auro vel argento
eccleſijs operam dabant: hic autem totus erga animarum lucra vacabat. Quid-
quid pecuniæ habuerat, ſedulus hoc diſpergere, ac dare pauperibus curabat, vt
iuſtitia eius maneret in ſæculum ſæculi, et cornu eius exaltaretur in gloria: ita vt *Pſal. 111. b*
D illud beati Iob veraciter dicere poſſet: Auris audiens beatificabat me, et oculus *Iob 29. b*
videns teſtimonium reddebat mihi, quòd liberaſſem pauperem vociferantem, et
pupillum, cui non eſſet adiutor. Benedictio perituri ſuper me veniebat, et cor vi-
duæ conſolatus ſum. Iuſtitia indutus ſum, et veſtiui me ſicut veſtimento, et
diademate, iudicio meo. Oculus fui cæco, et pes claudo. Pater eram pauperum,
et cauſam, quam neſciebam, diligentiſſime inueſtigabam. Conterebam molas
iniqui, et de dentibus illius auferebam prædam. Et paulo poſt: Si negaui, inquit, *Idem 31. b*
quod volebant, pauperibus, et oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellam
meam ſolus, et non comedit pupillus ex ea: quia ab infantia mea creuit mecum
E miſeratio, et de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum. Ad cuius pietatis, et iuſti-
tiæ opus pertinet etiam hoc, quòd noſtram gentem per prædicatores, quos huc
direxit, de dentibus antiqui hoſtis eripiens, æternæ libertatis fecit eſſe partici-
pem. Cuius fidei, et ſaluti congaudens, quæque digna laude commendans, ip-
ſe dicit in expoſitione beati Iob: Ecce lingua Britanniæ, quæ nihil aliud nouerat,
quàm barbarum frendere, iamdudum in diuinis laudibus Hebræum cæpit Alle-
luia reſonare. Ecce quondam tumidus, iam ſubſtratus ſanctorum pedibus ſer-
uit Oceanus, eiuſq. Barbaros immites, quos terreni principes edomare nequiue-
rant, hos pro diuina formidine, ſacerdotum ora ſimplicibus verbis ligant: et
qui cateruas pugnantium infideles nequaquam metuerant, iam nunc fideles hu-
milium linguas timent. Qui enim perceptis cæleſtibus verbis, clareſcentibus

quoque miraculis virtus ei diuinæ cognitionis infunditur, eiuſdem diuinitatis A terrore refrenatur, vt graue agere metuat, ac totis deſiderijs ad æternitatis gratiam venire concupiſcat. Quibus verbis beatus Gregorius hoc quoque declarat, quòd S. Auguſtinus, et ſocij eius, non ſolum prædicatione verborum, ſed etiam cæleſtium oſtenſione ſignorum, gentem Anglorum ad agnitionem veritatis perducebant.

Fecit inter alia beatus Papa Gregorius, vt in eccleſijs beatorum Apoſtolorum Petri et Pauli, ſuper corpora eorum Miſſæ celebrarentur. Sed et in ipſa Miſſarum celebratione tria verba maximæ perfectionis plena ſuperadiecit: Dieſq. noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum B tuorum iubeas grege numerari. Rexit autem Eccleſiam temporibus imperatorum Mauritij et Focatis. Secundo autem eiuſdem Focatis anno tranſiens ex hac vita, migrauit ad veram, quæ in cælis eſt, vitam. Sepultus vero eſt corpore in eccleſia beati Petri Apoſtoli ante ſecretarium, die quarto Iduum Martiarum, quandoque in ipſo cum ceteris ſanctæ Eccleſiæ Paſtoribus reſurrecturus in gloria. Nec ſilentio prætereunda opinio, quæ de beato Gregorio traditione maiorum ad nos vſque perlata eſt: qua videlicet ex cauſa admonitus, tam ſedulam erga ſalutem noſtræ gentis curam geſſerit. Dicunt, quia die quadam, cum aduenientibus nuper mercatoribus, multa venalia in forum fuiſſent collata, multiq. ad emendum C confluxiſſent, et ipſum Gregorium inter alios aduениſſe, ac vidiſſe inter alia pueros venales poſitos candidi corporis, ac venuſti vultus, capillorum quoque forma egregia. Quos cum aſpiceret, interrogauit, vt aiunt, de qua regione vel terra eſſent allati: dictumq. eſt, quòd de Britannia inſula, cuius incolæ talis eſſent aſpectus. Rurſus interrogauit, vtrum ijdem in ea inſula eſſent Chriſtiani, an paganis adhuc erroribus eſſent implicati. Dictum eſt, quòd eſſent pagani. At ille intimo ex corde longa trahens ſuſpiria: Heu pro dolor, inquit, quòd tam lucidi vultus homines tenebrarum auctor poſſidet, tantaq. gratia frontis ſpeciei mentem ad internam gratiam vacuam geſtat. Rurſus ergo interrogauit, quod D eſſet vocabulum gentis illius. Reſponſum eſt, quòd Angli vocarentur. At ille: Bene, inquit, nam et Angelicam habent faciem, et tales Angelorum in cælis decet eſſe coheredes. Quod habet nomen ipſa prouincia, de qua iſti ſunt allati? Reſponſum eſt, quòd Deiri vocarentur ijdem prouinciales. At ille inquit: Bene, Deiri, de ira eruti, et ad miſericordiam Chriſti vocati. Rex prouinciæ illius quomodo vocatur? Reſponſum eſt, quòd Elle diceretur. At ille alludens ad nomen, ait: Alleluia laudem Dei creatoris illis in partibus oportet cantari. Porro accedens ad Pontificem Romanæ, et Apoſtolicæ Sedis, nondum enim erat ipſe Pontifex factus, rogauit, vt genti Anglorum in Britanniam aliquos verbi mini- E ſtros, per quos ad Chriſtum conuerterentur, mitteret: ſeipſum paratum eſſe in hoc opus, Domino cooperante, perficiendum: ſi tamen Apoſtolico Papæ, hoc vt fieret, placeret. Quod dum perficere non poſſet, quia etſi Pontifex concedere illi, quod petierat, voluit; non tamen ciues Romani, vt tam longe ab Vrbe ſecederet, potuerunt permittere. Mox vt ipſe Pontificatus officio functus eſt, perfecit opus diu deſideratum, alios quidem prædicatores mittens, ſed ipſe prædicationem, vt fructificaret, ſuis exhortationibus, ac precibus adiuuans. Hæc iuxta opinionem, quæ ab antiquis accepimus, hiſtoriæ noſtræ eccleſiaſticæ inſerere optimum duximus.

VITA S. GREGORII MAGNI PER SIMONEM METAPHRASTEM.

Vixit hic anno Domini 1300.

A BEATVS Gregorius, qui ſanctæ Dei Eccleſiæ Romanæ Pontifex fuit, antequam fieret Patriarcha, monachus erat in monaſterio ſancti Andreæ Apoſtoli ad cliuum Scauri, prope templum ſanctorum martyrum Ioannis et Pauli. Atque illi quidem monaſterio ipſe præerat. Matrem vero habuit Beatam Siluiam, quæ tunc iuxta portam ſancti Apoſtoli Pauli locum patrium, qui Cella noua dicitur, incolebat. Accidit vt, cum in cellula ipſe ſua ſederet, et ſcriberet, acceſſerit ad eum mendicus voce ſupplici: Miſerere mei, inquiens, ſerue Dei altiſſimi, qui cum eſſem nauis gubernator, naufragium feci, et aliena meaq. perdidi. At ille, vti benignus in *Io. Diac. lib. 1. c. 9. 10.*
B pauperes, ac vere Chriſti ſeruus, vocato procuratore: Da, inquit, frater huic ſex nummos aureos. Frater autem id, quod ſeruus Dei Gregorius mandauerat, fecit, mendicoq. pecuniam dedit. Eodem rurſus die pauper idem ad beatum Gregorium venit, et, Miſerere mei, inquit, ſerue Dei altiſſimi, qui cum multa amiſerim, parum abs te accepi. Beatus autem Gregorius miniſtrum ſuum iterum vocauit, dixitq. vt ſex item nummos eidem pauperi numeraret. Ac frater quidem paruit. Sed pauper cum, acceptis duodecim nummis, diſceſſiſſet, ad beatum Gregorium paulo poſt redijt eodem die: Miſerere, inquiens, mei ſerue Dei altiſſimi, et aliquid rurſum elargire: quoniam magnam iacturam feci. Procuratore tertium
C accerſito: Da frater, inquit, huic pauperi ſex alios nummos. At ille reſpondens: Crede mihi pater, inquit, ne vnus quidem in arca relictus eſt nummus. Cui beatus Gregorius: Nonne aliud quidquam habes in promptuario, vt vas aliquod, aut veſtimentum, quod pauperi largiaris? Nullum, reſpondit ille, vas habemus, præter argenteum illud, quod magna domina de more leguminibus plenum miſit. Abi, inquit ſeruus Dei Gregorius, atque illud pauperi præbe. Frater autem fecit, quod ſibi a beato Gregorio mandatum fuerat. Pauper igitur, acceptis duodecim nummis, et vaſe argenteo, diſceſſit. Cum autem in ſanctiſſima et maxima Dei Eccleſia veteris Romæ creatus eſſet Patriarcha, et quemadmodum Patriar-
D charum eſt conſuetudo, quodam die theſaurario mandaſſet, vt duodecim pauperes ad menſam ſuam conuocaret, qui ſecum prânderent, paruit ille, ac pauperes conuocauit. Verum cum diſcubuiſſent cum Patriarcha, deprehenſi ſunt eſſe tredecim. Quamobrem accerſito theſaurario: Nonne, inquit, mandaui tibi, vt duodecim vocares? Cur igitur tredecim vocaſti præter ſententiam meam? His ille auditis perterritus: Crede, inquit, mihi venerande domine, duodecim ſunt: nec alius quiſquam, præter Patriarcham, tredecim vidit. Inter prandendum igitur Patriarcha tertiumdecimum illum ſpectabat, qui in ſummo ſcamno conſidebat. Et ecce facies eius varias formas ſumebat. Modo enim ſenex, modo ado-
E leſcens ille videbatur. Itaque cum e menſa conſurrexiſſent, beatus Gregorius, reliquis omnibus dimiſſis, tertiumdecimum illum, qui tam admirandus ipſi viſus fuerat, manu apprehenſum in cubiculum duxit, et allocutus eſt ad hunc modum: Adiuro te per magnam omnipotentis Dei virtutem, vt aperias mihi, qui ſis, et quo nomine appelleris. Et ille: Cur, inquit, nomen meum quæris, quod eſt admirabile? Ego ſum pauper ille, qui ad te veni in manſionem ſancti Andreæ Apoſtoli ad cliuum Scauri, cum tu in cellula tua ſederes ac ſcriberes, cui duode-

duodenos dediſti nummos, et vas, quod tibi beata mater tua Siluia cum legu- A
minibus miſerat. Itaque cum perſpicuum fuerit, te in cordis ſimplicitate, et patientia conſtantem permanſiſſe, ex quo die mihi hæc tribuiſti, conſtituit Dominus, vt Eccleſiæ ſanctæ ſuæ, pro qua proprium etiam ſanguinem effudit, Pontifex fieres, et Petri principis Apoſtolorum ſucceſſor eſſes: vt poſſes omnibus, quodcumque opus foret, ſubminiſtrare. Vnde, beatus, inquit, Gregorius noſti, tunc Dominum, vt ego Pontifex fierem, decreuiſſe? Quia reſpondit, ſum Dei Angelus omnipotentis, idcirco id noui. Et tunc Dominus miſit me, vt animi tui propoſitum explorarem, et vtrum humanitate ductus, an oſtentatione faceres eleemoſynam. Quo beatus Gregorius audito, timuit, neque enim antea eum Ange- B
lum eſſe cognouerat: et ideo cum illo, tamquam cum homine, egerat, et locutus fuerat. Dixit autem Angelus ad beatum Gregorium: Ne timeas, miſit enim me Deus, vt tecum verſer in hac vita. Quod ille cum audiſſet, humi proſtratus in faciem ſuam, adorauit Dominum: Si propter exiguam hanc inquiens, ad promerendum animi propenſionem, tantum benignitatis cumulum clementiſſimus Dominus declarauit, vt Angelum ſuum mitteret, qui mei in perpetuum cuſtos eſſet, quænam eorum futura eſt gloriæ magnitudo, qui mandatis eius obtemperabunt, et iuſtitiam colent? Verax enim eſt ille, qui dixit: Iudicio miſericordiam præſtari, et Deo fenerari eum, qui pauperis miſeretur. Quinetiam ipſe C
Dominus Angelorum, qui ſalutis hominum auctor eſt, eos, qui a dextris erunt collocati, ſic alloquetur: Venite Benedicti Patris mei, paratam vobis a mundi conſtitutione ſuſcipite regni hereditatem. Et: Eſuriui enim, et dediſtis mihi manducare. Sitiui, et dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram, et collegiſtis me. Æger, et viſitaſtis me. Nudus, et operuiſtis me. In carcere, et veniſtis ad me. Quatenus enim feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Quam quidem beatam vocem vtinam audiamus nos omnes, qui hæc vel legimus, vel audimus, et conſequamur ea bona ſempiterna, quæ parauit Deus ijs, a quibus diligitur, per gratiam atque humanitatem Domini Noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria in ſæcula D
ſæculorum, Amen.

Matt. 25. a

DE EIVSDEM OPERIBVS
ISIDORVS HISPALENSIS.

Lib. de Eccl. ſcrip.

GREGORIVS Papa, Romanæ Sedis Apoſtolicæ præſul, compunctione timoris Dei plenus, et humilitate ſummus, tamquam per gratiam ſancti Spiritus ſcientiæ lumine præditus, vt non mo- E
do illi præſentium temporum quiſquam doctorum, ſed nec in præteritis quidem illi par fuerit vmquam. Hic in Epiſcopatus ſui exordio edidit librum regulæ paſtoralis, directum ad Ioannem, Rauennæ Sedis Epiſcopum. In quo quiſque docetur, qualis ad officium regiminis veniat, vel qualiter, dum venerit, viuere vel docere ſubiectos ſtudeat. Idem etiam, efflagitante Leandro Epiſcopo, librum beati Iob myſtico, ac morali ſenſu diſſeruit, totamq. Prophetiæ eius hiſtoriam in triginta quinque voluminibus largo eloquentiæ fonte explicauit. In quibus quidem quanta myſteria Sacramentorum aperiantur, quantaq. ſint in amorem vitæ ſupernæ morum præcepta, vel quanta clareant ornamenta verborum, nemo ſapiens explicare valebit, etiam ſi omnes artus eius

A vertantur in linguis. Scripſit etiam, et quaſdam epiſtolas ad prædictum Leandrum, e quibus vnam in eiſdem libris Iob titulo præfationis adnectit. Altera eloquitur de merſione baptiſmatis, in qua inter cetera ita ſcriptum eſt: Reprehenſibile, inquit, eſſe nullatenus poteſt infantem in baptiſmate mergere vel ſemel, vel ter, quando in tribus merſionibus perſonarum Trinitas, et in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Fertur tamen idem excellentiſſimus vir, et alios libros morales ſcripſiſſe, totumq. textum quattuor Euangeliorum ſermocinando in populis expoſuiſſe, incognitum ſcilicet nobis opus. Felix tamen, nimium felix, qui omnium ſtudiorum eius potuit cognoſcere dicta. Floruit autem Mauritio B imperatore: obijtq. in ipſo exordio Phocæ, Romani principis.

HONORIVS AVGVSTVDVNENSIS.

GREGORIVS, Romanæ Vrbis Epiſcopus, organum ſancti Spiritus, incomparabilis omnibus ſuis prædeceſſoribus, multa præ ſole præclara, ac præ obrizo auro pretioſa ſcripſit. Ad ſupradictum Ioannem, paſtoralem curam: Ad Leandrum Epiſcopum, librum Iob triginta quinque voluminibus largo eloquentiæ fonte explicauit. Dialogum de miraculis Sanctorum ad Petrum Ar-C chidiaconum. Quadraginta oracula Euangeliorum, immo totum textum quattuor Euangeliorum, ſermocinando, populo expoſuiſſe dicitur: et viginti Homilias in Ezechielem, et infinitas epiſtolas, quarum collectio Regiſtrum dicitur. Floruit ſub Mauritio.

SIGEBERTVS GEMBLACENSIS.

GREGORIVS natione Romanus, ex prætore vrbano, monachus, Abbas, ſeptimus Romanæ Eccleſiæ Leuita, Apochriſiarius Papæ Romanæ D Eccleſiæ, multa ſcripſit. Rogatus a Leandro Hiſpalenſi Epiſcopo, librum Iob expoſuit tripliciter, Hiſtorice, Allegorice, et Moraliter, et librum diuidens in ſex libros, conſummauit hoc mirabile opus in triginta quinque libris. Primam, et vltimam partem Ezechielis prophetæ, quæ obſcuriores erant, expoſuit homilitico ſermone. Scripſit ad Marianum Epiſcopum quadraginta duas Euangelij homilias. In initio Pontificatus ſui ſcripſit ad Ioannem Rauennæ Epiſcopum, librum regulæ paſtoralis: librum Dialogorum: quem cum Petro diacono ſuo de miraculis Sanctorum ſui temporis habuit, Theudelindæ Longobardorum reginæ pro munere miſit. Epiſtolarum tot libros poſteris reli-E quit, quot annos in pontificatu vixit, ideſt, tredecim et ſemis. Scripſit et alia, quæ a Romanis poſt mortem eius combuſta ſunt: qui et omnia opera eius combuſſiſſent, niſi Petrus diaconus eius interueniens confirmaſſet iureiurando, ſe vidiſſe Spiritum ſanctum, quaſi columbam ſuper caput Gregorij tractantis, ſedentem, roſtrum ſuum ori illius inſerentem. Et hoc ipſum Petrus hac conditione fecit, vt ſi poſt factum iuſiurandum ſtatim moreretur, Romani a libris Gregorij comburendis ceſſarent, ſi non moreretur, ipſe etiam combuſtoribus librorum manus daret. Sic Petrus inter verba iuramenti expirauit, et Romanorum inſania ceſſauit. Quæ ſcriptura Gregorium tam illuſtrauit, quàm illud, quod Antiphonarium regulari muſica modulatione centonizauit, et ſcholas Cantorum in Romana Eccleſia conſtituit.

IOAN-

IOANNES TRITHEMIVS.

A GREGORIVS Papa primus, ex monacho ordinis Sancti Benedicti, patria Romanus, poſt Pelagium Pontificem ſedit in Cathedra Petri annis tredecim, menſibus ſex. Vir in diuinis ſcripturis eruditiſſimus, et in ſæcularibus litteris vtique doctiſſimus, Theologorum princeps, ſplendor Philoſophorum, et Rhetorum lumen, vita et conuerſatione integer atque ſanctiſſimus, cui diuinas ſcripturas explananti, Spiritus ſanctus aliquoties viſibili ſpecie apparuit, eiq. arcana myſteriorum earundem inuiſibili magiſterio reſerauit. Hic Romæ apud ſanctum Petrum habita Synodo viginti quattuor Epiſcoporum, multa ad Eccleſiæ vtilitatem conſtituit, et decretum immunitatis monaſteriorum promulgauit. Scripſit autem plura neceſſaria volumina, de quibus feruntur ſubiecta. B

AD LEANDRVM
HISPALENSEM EPISCOPVM,
MORALIVM

In librum Iob.	*Lib. 35. Inter multos ſæpe.*
De cura paſtorali.	*Lib. 2. Paſtoralis curæ me.* C
Dialogorum de miraculis Sanctorum.	*Lib. 4. Quadam die nimis.*
In Cantica Canticorum.	*Lib. 4. Poſtquam a paradiſi,*
In Ezechielem Prophetam.	*Lib. 2. Dei omnipotentis.*
Homiliæ Euangeliorum 40.	*Lib. 2. Dominus ac Redemptor.*
Explanatio 4. Euangeliorum breuis.	*Lib. 4. Matthæus ſicut in ordine.*

ARGV-

ARGVMENTVM

IN OMNES LIBROS SANCTI GREGORII PAPÆ PRIMI,

Quo eorum ordo, correctionisq. ratio exponitur.

A *MAGNVM et difficile eſt, hoc præſertim tempore, vete-
rum Patrum, et Scriptorum monumenta in integrum re-
ſtituere, librariorum negligentia, et hominum male ſen-
tientium vitio ita corrupta; vt nihil tam ſanctum, vel per-
fectum ſit, quod ipſi, qui omnem deprauandi libros artem
norunt, ad falſos impiosq. eorum ſenſus non extorſerint. Hic eorum mor-
bus, peſtilentiſsimus cum ſit, latius ſeſe diffuderat, atque in Reipublicæ Chri-
ſtianæ viſceribus aliquando ita hæſerat, vt nihil fœdius eſſet, vel pernicio-*
B *ſius, quàm ſanctorum Patrum atque aliorum ſcripta corrupta legere. Cui
peſtifero morbo occurritur Vaticanæ Typographiæ inſtituto et vſu, ne cui-
quam poſthac integrum ſit, Scriptores violare, et eorum auctoritates ali-
ter, quàm hic imprimantur, in medium afferre. In reſtituendis autem
exemplaribus atque operibus diligentiam adhibuimus non minimam.
Quædam enim ſuperuacanea falſoq. adiecta præcidimus, quædam, quæ
deerant, ſuppleuimus: alia vero mendoſe mutata ac reiecta reſtituimus.
Si quid præterea vniuerſo opere temere quorundam culpa erratum eſt: id,*
C *vt accuratiſsime potuimus, animaduertimus. Quæ difficilia atque obſcu-
ra videbantur, notationibus vltimo tomo appoſitis explicauimus, et illu-
ſtrauimus. Ne vero ad Vaticanæ huiuſce editionis cumulum quidquam
deeſſet, libris, qui græce a ſanctis eruditisq. viris verſi ſunt, græcas ver-
ſiones adiecimus. Ad hæc etiam acceſsionem fieri voluimus lucubrationis
S. Paterij: qui tanti Pontificis diſcipulus, ex illius et verbis ac ſententijs
commentarios in vtrumque Teſtamentum ordine collegit. Verum ad om-
nem hanc emendationem vſi ſumus multitudine antiquiſsimorum exem-
plarium: quæ partim ex bibliotheca Vaticana, partim ex ſanctæ Cæciliæ
monaſterio Vrbis celebri, partim ex alijs veteribus archiuijs accepimus.*

Neque

Neque hac diligentia contenti, auctoritatem adiunximus luculentiſſimorum ſcriptorum, vtpote eiuſdem Paterij, et item aliorum, Gratiani, Petri Lombardi, Iuonis, et ceterorum: qui ipſius Gregorij doctrinis opera ſua locupletarunt. Libris denique diſponendis ordinem ſecuti ſumus, quem ſacrorum Bibliorum ratio poſtulat: et quem idem Pontifex ipſi Paterio præſcripſiſſe dicitur. Nec vero mirum cuiquam eſſe debet, ſi ad Ioannis Diaconi, qui vitam illius Pontificis ſcripſit, libros auctoritatem etiam adiunximus S. Antonini Archiepiſcopi, atque aliorum: etenim ij cùm eruditione præſtant, tum exemplaria longe antiquiora habuerunt, quæ minus corrupta, minusq. vitioſe ſcripta putantur. A B

Hoc vniuerſo opere, cum in Eptateuchum expoſitionem tanti Pontificis aſſequi nullo modo potuerimus, exorſi ſumus a commentario in capita ſexdecim primi libri Regum. Quem commentarium inchoatæ expoſitionis nomine appellat: quia inde periculum fecit, quos in explanatione progreſſus habere poſſet. In hac, vt in reliquis, vtitur S. Gregorius duplici editione, et ſeptuaginta, et illa, quæ tum primum ad Eccleſiæ vſum adhibebatur. Ad explanationem autem eorum capitum affert, vt ſæpius ſolet, triplicem ſenſum, hiſtoricum, moralem, allegoricum. Sequitur deinceps in beati Iob librum commentarius vere aureus, vno omnium ore laudatus, ex intimis ſacrarum litterarum fontibus depromptus, ordine diſpoſitus, locupletiſſima ſenſuum copia diuinitus affluens, ſtylo preſſiori et vere accommodato ad morales explanationes egregie conſcriptus. Tertio loco ſubijcitur explicatio breuis in ſeptem Pſalmos, qui pœnitentiales dicuntur, ſtricto et arguto ſcribendi genere. Qua in explicatione S. Auguſtini enarrationem in Pſalmos conſectatus eſt. Eſt eiuſdem compreſſæ expoſitionis commentarius, qui proxime conſequitur, in Cantica Canticorum: ita tamen ſenſuum ſplendore eluceſcit, vt inde plerique, præſertim Beda, eius et verba et ſententias ſecutus ſit. Homiliæ viginti duæ in Ezechielem prophetam recte ordineq. adiunguntur, quarum duodecim ad tria priora illius capita pertinent: decem vero ad caput quadrageſimum de viſione templi Hieroſolymæ conſtruendi. Eas ad populum Romanum habuit: quas tamen omnes abſoluere non potuit, Italiæ Longobardorum barbarie direptæ ac vaſtatæ dolore exardeſcens. Atque hæ quidem expoſitiones ad vetus Teſtamentum pertinent: aliæ multæ diu conquiſitæ adhuc deſiderantur. Nouum autem Teſtamentum expoſuiſſe dicitur, præſertim Euangelia, in quorum expoſitionem extant ex illis homiliæ quadraginta, breui conſcriptæ: ſed ad mores pietatis chriſtianæ conformandos diuinis doctrinis inſtructæ. Verum de his loco ſuo vberius dicendum erit. Liber autem ſingularis, quem legendo et exequendo omnes, quicumque paſtoralem aliorum curam gerunt, in manu, atque adeo in promptu habere debent, eſt ille, qui cura Paſtoralis vocatur. Eo in libro cum Eccleſiæ bene gerendæ ratio omnis eluceat, tanti eum fecit Anaſtaſius Sinaita, Antiochiæ Patriarcha, vt C D E

græce

A *græce illum reddiderit. Paſtorali libro adiunximus de vita et miraculis Patrum Italicorum, libros Dialogorum, quorum cauſa Damaſcenus Gregorium Dialogum appellat. Tantopere Zacharias Pontifex his libris delectatus eſt, vt illos a ſe latine factos ſæpiſſime lectitaret. Eorum græcam interpretationem latine adiunximus. Conſequentes ſunt epiſtolarum libri duodecim pro ratione annorum, quibus ad Eccleſiæ gubernacula ſedit. His anneximus epiſtolas nuper inuentas. Cetera vero vel opuſcula, vel tractationes cuiuſcumque generis ſint, recte atque ordine connexæ, in hac Vaticana editione ſpectabuntur. In omnibus autem ſanctiſſimi huius Pontificis et Doctoris Eccleſiæ eximij monumentis ſtylus elucet, et ſi non va-*
B *rio verborum ornatu, atque elegantia ſplendeſcens: at pietate vberrimus, intelligentia facilis, et morum diſciplina vndique recte conformatus. Hæc in primis dicenda erant non aliam ob cauſam, niſi vt rationem et ordinem lector habeat eorum, quæ, duce et auctore Spiritu ſancto, tantus Pontifex Gregorius ſancte dictauit, et ſapientiſſime docuit.*

ARGVMENTVM IN EXPOSITIONEM PRIMI REGVM LIBRI, S. GREGORII PAPÆ PRIMI,

Quo Auctoris propoſitum, et libri vtilitas explicatur.

C *PRIMVS ac ſecundus liber Regum ab Hebræis et Syris Samuelis Prophetia dicitur: nam de eius ortu agitur, qui facta Heli, Saulis, Dauidis, et ſua, primi libri capitibus viginti quinque complexus eſt. Floruit enim Samuel temporibus Saulis, et Dauidis: et illa omnia locupletiſſima ſenſuum et ſermonis copia conſcripſit, quæ ad obitum Nabuchodonoſoris, qui populum Iſraelis captiuum abduxit, geſta ſunt. Hunc librum Gregorius*
D *ſanctus, idemq. eruditus Latinorum primus dilucide explicauit: prima ſcilicet primi libri capita ſexdecim exponere aggreſſus eſt, vt eorum expoſitione lectoris animum exploraret. Notabant enim inuidi, alienæ laudis hoſtes, in Doctore ſancto, quòd nimis allegoricus eſſet et difficilis, cum ſenſum eius non perciperent. In duobus autem prioribus libris fuſior eſt, quàm in ceteris quattuor: vbique tamen adeo copioſus, vt doctrina eius diuinitus tradita potius, quam humana induſtria et labore parta videatur.*

In pau-

In paucis enim verborum comprehenſionibus, aut interpunctionibus tam multæ ſententiæ ſunt, vt in tanta myſteriorum vbertate, ac multiplici ſententiarum varietate legenti tota animi attentione opus ſit. Siquidem non ſemel ſe dixiſſe contentus eſt, ſed vnam et eandem rem multis rationibus, verbis, et exemplis exponit: quouſque veritatem ipſam omnino exhauriat: Quo dicendi genere vniuerſa eius clariſſima monumenta elucent, et maxime præſtant. Quattuor autem præcipue ex huius libri explicatione colliges, ſi diligenter cuncta perpendes. Primo prophetiæ veritatem e rebus ipſis elicit, multisq. exemplis et præclaris ſacrarum ſcripturarum teſtimonijs colluſtrat. Deinde multiplicem ſanctioris expoſitionis rationem affert: vt diſcat homo ſe virtutibus ornare, et vitia fugere. Ad hunc finem omnem doctrinam ſuam dirigit, vt fragilitatis humanæ peſtiferos morbos aperiat, appoſitiſſimaq. remedia apponat: quod certe diuinum potius, quàm humanum eſt, et tam ſacri Doctoris officium maxime complet. Auctoritates præterea ſacras tam apte adiungit, atque intexit, vt in re propoſita videantur eſſe natæ, ibiq. propriam ſedem habere. Denique in fine cuiuſcumque capitis diſtincte, diſtribute, et eleganter omnia ſummatim concludit: et quæ prudenter ab eo diſputata et commode dicta ſunt, quàm breuiſſime repetit. Cum id plurimum interſit ad intelligentiam mentis et animi, quem ad ſummam rerum cæleſtium contemplationem excitare atque inflammare ille contendit.

SANCTI

SANCTI GREGORII
PAPÆ
EXPOSITIO
IN PRIMVM REGVM
Qui et Samuelis dicitur.

PROOEMIVM.

A POST Moyſi, & Ieſu Naue libros, & Iudicum, octauus, ſiue nonus
in canone ſanctarum ſcripturarum, primus liber Regum oſtendi-
tur. Qui profecto liber, ſicut & pleraque volumina ſacri eloquij,
quòd a ſanctæ Eccleſiæ doctoribus nondum ſit expoſitus, nonnulli
ſimpliciores hunc non eſſe myſticum arbitrantur, & eò ſublimiora
per ſpiritum nulla dicere, quò planiora per litteram videtur enar-
rare. Sed ſi ea, quæ in alijs explanationum libris doctores ſancti
locuti ſunt, legerent, huius quoque hiſtoriæ quàm ſit immenſa
profunditas, inuenirent. Nam plerumque in illorum expoſitionibus, quod hic pla-
num per litteram dicitur, valde eſſe arduum per ſpiritalem intelligentiam declaratur: *V. Beda etiam*
& aperte inſinuant, quia longe ſublimius de ſacra hiſtoria intelligunt, quàm in eius *proœmiũ, quod*
ſuperficie foris legunt. Planum namque eſt, quòd Helcana, vir Ephrathæus, vxores *ad hanc ipſam*
B duas habuiſſe deſcribitur: quod Heli ſacerdos, dum a cenſura correptionis filiorum *ſententiam refertur.*
affectione diſſoluitur, de ſella cadit, & fracta ceruice interit: quòd rex Saul obedire *1. Reg. c. 1.*
Deo in Amalechitarum demolitione noluit, ſed non multo poſt, & vitam, & regnum *1. Reg. c. 4.*
amiſit. Sed hæc nimirum plana, ſicut placet ſimplicioribus, doctores ſancti, vt di- *1. Reg. 13.*
gna ſublimitate perciperent, eorum intellectum non in ſimplicitate quæſierunt litte-
ræ, ſed in volatu allegoriæ. Hinc eſt enim, quòd, cum ſanctus Auguſtinus duas Hel- *S. Aug. lib. 17.*
canæ vxores per hiſtoriam legeret, in planitie lectionis ſpiritalem altitudinem intuens, *de ciuit. Dei cap. 4.*
ſynagogæ typum vna, altera vero, quia figuram ſanctæ Eccleſiæ haberet, expoſuit.
Sanctus quoque Hieronymus Heli ſacerdotis & Saul mortem, non ad hoc ſolum in ſa- *S. Hieron. adu.*
cra hiſtoria poſitam, vt inobedientes præpoſitos eorum terreret pœna, ſed etiam, vt *Pel. lib. 1. c. 8.*
dum veterum, & tranſgreſſorum rectorum repulſio legitur, antiquæ legis & ſacerdo- *& cont. Iouin.*
tij interitus deſignetur. Sacra igitur Regum hiſtoria, non idcirco ſpiritalibus ſacra- *lib. 1. c. 20.*
C mentis vacua credenda eſt, quia a venerabilibus patribus ſeriatim non eſt expoſita,
ſed eò altior & profundior, quò velut immenſi vaſtitas fluminis, ex parte quauis exi-
gua hauriri exponendo potuit, & repletis eorum vaſculis, ſuæ plenitudinis impetu
quotidie implendis alijs decurrit. Dum ergo quædam huius ſacræ hiſtoriæ ad robur
ſuorum operum tollerent, plenitudinem vero illius in ſuæ ſublimitatis ſecreto indi-
ſcuſſam præterirent, quid aliud agere viſi ſunt, quàm de immenſo amne aliquid cape-
re, quod ſitientibus fidelium mentibus propinarent? Quorum profecto morem nos
quoque in præſenti opere ſequimur, qui ad ingentem hanc hiſtoriam gratia aperiendæ
intelligentiæ eius accedimus, cuius tamen vniuerſitatem exponendam ſuſcipere non
audemus: hoc videlicet, a præfatis venerabilibus patribus diſtantes, quia non ſparſim
& de diuerſis locis eligimus, quod expoſituri ſumus, cum illi non ex ordine aliquam
ſacræ huius hiſtoriæ partem, ſed ſparſim teſtimonia quædam ſuſciperent, quæ ad eru-

ditionem fidelium exponere habuiſſent. Dei ergo omnipotentis adiutorio confiſi, a A
principio voluminis vſque ad Dauid regis vnctionem explanare proponimus: vt bre-
ui iſto, quod cernitur, experiri poſſimus, ſi vltra progredi exponendo debeamus. Ple-
rique etenim dum immoderata proponunt, executores propoſiti ſui fieri numquam
poſſunt: maxime cum tractator ſacri eloquij morem gerat viri in alta ſpecula conſi-
ſtentis: ſcriptura vero ſacra ſiluæ vaſtioris ſimilitudinem. Qui profecto vir in alto
ſitus, & ſi acuta viſione nemoris vaſtitatem conſiderat, tamen dum ſumma montium,
dum extrema collium, dum arborum celſa, in quadam æqualitate ſibi conuenientia
reſpicit, quàm magnæ valles, quàm diſtentæ planities in medio lateant, non attendit.
Sed ſi perambulare, quod ei breue videtur, cœperit, repente cognoſcit: quia qui ſe totum
vidiſſe putauerat, valde plura remanſerant, quæ non viderat. Vnde & ſæpe immode
ratus viator decipitur, vt tanto periculoſius iter expleat, quanto & eum in via, exple- B
to die, noctis error intercipit, qui velut in parui itineris ſpatio, nec diei partem ſe ex-
plere cogitauit. Sic ſic nimirum dum ſacræ hiſtoriæ intellectum in quadam ſenſuum
eius ſummitate conſideramus, omnipotentis Dei gratia, velut altos opacioris ſiluæ
vertices de quadam ſublimitate attendimus. Sed quia dum ijdem ſenſus ſubtilius con-
ſiderari & proferri cœperint, alios ſe multipliciores gignunt, velut in ſuperficie, vt vi-
detur, totius inſpecti nemoris: at valliũ concaua, & diſtenti Matini latent ſpatia, quæ
non videntur. Tutius ergo gradimur, ſi ſic metimur ea, quæ cernimus, vt etiam ea,
quæ procedendo viſuri ſumus, percurrenda eſſe cogitemus. Itaque dum ingentis hi-
ſtoriæ paruam partem explanare proponimus, pro modulo imbecillitatis noſtræ cur-
ſum itineris in vicinio terminamus: tam videlicet ingenij tenuitate diffiſi, quàm ſacri
voluminis profunditate perterriti. Sed & primum non tam inſtituere, quàm obſecrare
lectorem cenſui, vt inanitate expoſitionis meæ pondus ſacrę hiſtoriæ nequaquam pen- C
ſet: quia diuina eloquia ex menſura tractatorum numquam æſtimanda ſunt. Nam
nec idcirco ſunt vilipendēda, quia non ſubtiliter conſiderantur: nec celſa, & venerabi-
lia ideo, quia facunde & ſubtiliter exponuntur. Alia quippe virtus eſt, quæ apud ſæ-
2.Tim.3.d culi ſapientes tanta habetur, quantum eam extollere poſſunt præclara ingenia. Sa-
cra vero ſcriptura, quia diuinitus inſpirata eſt, tanto ſublimius etiam præclara ho-
minum ingenia ſuperat, quanto ipſi præclari homines Deo inferiores ſunt, & nihil in
illa ſpiritali ſublimitate conſpiciunt, niſi quod eius ipſius diuinæ dignationis bonita-
te reuelatur. Nemo igitur in eius ſcientia ita perfectus eſt, vt proficere vltra non
poſſit: quia inferior eſt omnis profectus hominis, diuinitatis altitudine eam inſpiran-
Pſ. 103.a tis. Vnde & per Pſalmiſtam de Domino dicitur: Qui tegit aquis ſuperiora eius. Si
enim aquarum appellatione illæ ſupernæ deſignantur profundæ intelligentiæ ange- D
lorum: dum ſacri eloquij altitudinem Deus in aquis tegere dicitur, conſtat nimi-
rum, quia homo ſemper illa ſit inferior, cui ſolum eius inferiora reuelantur. Hinc
Exo. 12.b etiam per Moyſen præcipitur, vt agni reſiduum igne comburatur: quia videlicet,
ſcripturæ ſacræ, quæ ad cognoſcendum Redemptorem ſunt editæ, pro ſublimitatis
ſuæ dignitate venerandæ tunc etiam ſunt, cum non intelliguntur. Itaque & ſi nihil
penſatur, quod a me dicitur, nihilominus penſandum eſt, quia hæc ſacra ſcriptura,
quæ a me indigne exponitur, ei, cui omnipotens Deus ſecreta aperire voluerit, bona
& ſublimia multa dicit. Scriptura etenim ſacra tam mirabiliter ab omnipotente Deo
condita eſt, vt & ſi multipliciter videatur expoſita, non deſunt tamen ei ſecreta, quibus
ſeruet occulta: quia fere numquam ſic exponitur, vt ei non plura remaneant, quæ
quotidie exponantur. Qua profecto eius incomprehenſibilitate omnipotens Deus E
humanæ mutabilitati magna diſpenſatione conſuluit: nam, vt vileſcere nota non poſ-
ſit, ſic mire diſpoſita eſt, vt cognita neſciatur: & eò legatur gratius, quò quotidie
diſcitur, ac dum ſemper recentia intimat, ſuauius oblectet. Hiſtoria ergo Regum,
quia eo ſpiritu condita, quo & cetera ſcripturæ ſanctæ volumina cognoſcuntur, non
debet credi eis eſſe minor ſacramentis, quibus non eſt inferior titulo auctoritatis.
Nam omnes ſcriptores eius Prophetæ fuiſſe referuntur: qui cum hiſtorica narrant,
ſpiritualia ſignant: exteriora loquuntur, & intima innuunt: terrena proponunt,
vt cæleſtia exequantur. Vnde & hic liber primus, & ſecundus eiuſdem hiſtoriæ, ad
hoc Prophetæ Samueli aſcribitur, vt ex auctoris titulo ſentiatur hiſtoria, quam ſcri-
bit, non tam hiſtoria, quàm prophetia: ſimplex veraq. littera, ſed alta nimis, &
multi-

A multiplicitate occultorum ſenſuum profunda. Nos autem de tanto eius pondere
pro modo puſillitatis noſtræ aſſumimus ferenda, quæ poſſumus. Nam cum ſuauis ſit
in ſuperficie litteræ, altior in typis allegoriæ, moribus inſtruendis vtilis, lucida in
exemplis exhibendis, in locis tamen ſingulis, & hiſtorica aſſerere, & typica profer-
re, & conferre moralia, & proponere exempla refugio: quamquam alia ſub vno in-
tellectu, adiuuante Domino, ſim expoſiturus, alia vero ſub pluribus. Maxime cum
his temporibus ſcribendi operam dare cenſuerim, in quibus dum cordibus quorum-
dam Eccleſiaſticorum virorum vetus ſolicitudo mundanæ intentionis immergitur,
noua ſcribendi ſtudia, eò eſſe ſuperflua iudicant, quò & doctorum venerabilium
abundare vetera non ignorant. Qui nimirum ratione conuincendi eſſent, niſi ſignum
calumniæ, expoſita fronte, prætenderent. Nam qui noua velut noua contemnunt,
B illa, quæ probant vetera, curarum ſæcularium ſaturitate faſtidiunt. Quos ſane plu-
res ſub vnius denotatione ſcriptura exponit, dicens: Anima ſaturata calcabit fauum. *Prov. 27. a*
Fauus quippe mel nouum continet. Quaſi ergo dicat: Dum terrenarum rerum
cura immoderatius paſcitur, in ea, quæ valde placere ſolet, recenti ſcripturarum
dulcedine non lætatur. Sed quia huius ſacræ hiſtoriæ commenta veterum nulla re-
periunt, rectius agunt, ſi opus noſtri laboris ea charitate, qua ad vtilitatem paruulo-
rum ſanctæ Eccleſiæ impenditur, amplectuntur, & pro reprehenſionum moleſtia,
nobis in tanta ſcripturæ profunditate, velut altiſſimo pelago, laborantibus, præſidia
orationum ferant. Hinc nimirum noſtri ſudoris fructum ſuum faciunt: quia dum
ex benignitate diligunt, ad æternæ remunerationis ſibi cumulum vertunt, & quod tan-
tis temporibus tam clauſa, & inexpoſita ſcriptura ad communem intelligentiam du-
C citur, & quod paruuli ſanctæ Eccleſiæ dum in veteris ſcripturæ tegminibus nouæ re-
ligionis ſplendorem ſuſcipiunt, in profectu ſuæ deuotionis adiuuantur. Sed quia in
diuerſis ſanctorum patrum operibus, diuerſa huius hiſtoriæ teſtimonia inueniuntur
expoſita, notare lector debet: quia aliquando eorum ſenſus tractando ſubſequor, ali-
quando autem enodare hiſtoriam aliter inſudo, vt & opus, quod ſpe diuinæ inſpira-
tionis aggredior, & antiquorum patrum auctoritate ſit validum, & lectori nequaquam
faſtidioſum: dum inter ea, quæ nouit vetera, ea etiam ei, quæ non nouit, noua repræ-
ſentat. Ad quam profecto ſententiarum pronunciationem, aliquando ex neceſſitate
ducor: quia & patres venerabiles ſi ſeriatim cuncta exponerent, quæ ex parte tetige-
runt, eam ſeriem locutionis, quam tenere viſi ſunt, obſeruare nequaquam potuiſſent.
Dum igitur ſanctorum patrum intellectus prætereo, neceſſitate aliquando, aliquan-
do commoditate vtor: quia & faſtidium lectori amoueo, & dum totum ſeriatim di-
D ſcutio, multa ex medijs contra me veniunt, quæ illorum ſequi ſententias non per-
mittunt. In quo ſane opere lectorem flagito, vt non verba ex eloquentium orato- *S. Aug. lib. 4. de doct. christiana. cap. 5.*
rum ſanctæ Eccleſiæ comparatione conſideret, ſed ſententiarum intellectus ex Eccle-
ſiaſticæ diſciplinæ rationibus penſet: quia & ſi iuxta Dei prohibitionem in eius domo *Deut. 16. d*
nemus plantare neſcio, regulam tamen, qua ſancta ſcriptura fideliter exponitur, in
nullo derelinquo. Sed & vbi minus placet, quod peritus lector inuenerit, conſideret,
quòd dum ſpiritalem hiſtoriam & altis ſenſibus profundam, velut magni pelagi pro-
cellas nauta peregrinus aggredior, reprehenſibile valde non eſt, ſi gubernaculum di-
cendi pulchre non ducitur, cum ſpumantes vndarum vertices irruunt, qui peritiſſi-
mum regimen ſæpe ſoluere clauum cogunt. Sic ſic nimirum, nec ſiluoſa colere de-
uotus arator ingrediens, rectas ſulcorum diſponit lineas, ſi ea prius, reducto vomere,
E ſæpius non reſcindat: quia artem facilitas nulla ſequitur, ſi eandem arandi peritiam
conſuetudo culturæ præire nulla videatur. Verum nec planitiem hiſtoriæ quis hac
æſtimatione conſideret, quia plerumque tanto difficilius ad ſpiritalium ſenſuum ſecre-
ta pertingimus, quantò in littera planiori ſecretorum aditum ſitum longius vide-
mus: & eò eius tangere ſumma non poſſumus, quò gradus eſt inferior, vnde tangere
ſumma cogitamus. Quid enim eſt intellectus diuinitatis, niſi ineffabilis quædam ſum-
ma celſitudinis? Et quia omnipotens Deus per ſcripturas agnoſcitur, quid eſt eadem
ſacra ſcriptura, niſi gradus quidam, qui conſcenditur, vt illa ſublimitas contingatur?
Quoties ergo hiſtoria planior eſt, ſed altior intellectus, quid eſt aliud, niſi quia talem
gradum illa ſublimitas habet, a quo facile contingi non poteſt? Si ergo aliquid inde-
cens etiam in planioris hiſtoriæ explanatione lector inſpexerit, tanto benignius dare

veniam poterit, quantò rationabilius agnoſcit, quia dum a plano, quod cernitur, A
ad illa ſublimia vltra non tendimus, facile vacillamus. Priora igitur voluminis, quia tam ſanctæ Eccleſiæ ſacramenta continent, quàm mores electi hominis demonſtrant, poſiti in ſtudio bonæ conuerſationis, ſub vtroque intellectu ſigillatim ediſſero: vt, cum in actibus veterum, nouæ fidei rationes agnoſcimus, in eis etiam conuerſationis noſtræ ædificationem capiamus. Sed & quia in ſalute fidelium fides operibus prior eſt, typicam ſignificationem, velut ſolidum fundamentum, præmittimus, cui totius ſuſcepti operis fabrica in morali, vel hiſtorica expoſitione, imponatur, vel ſubſequatur.

S. GREGORII PAPAE
Liber I.

EXPOSITIONIS
IN PRIMVM REGVM,
Qui et Samuelis dicitur.

CAPVT PRIMVM.

FVit vir vnus de Ramatha Sophim, de monte Ephraim,& nomen eius Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph Ephrathæus.

A QVEM ergo vir iſte nobis inſinuat, niſi Dominum ac Redemptorem *ALLEGORIÆ.*
noſtrum,qui & in infirmitate noſtræ carnis apparuit, & tamen eandem ſuſceptæ naturæ infirmitatem vitæ remiſſioris blanditijs non ſubegit? Vir quippe a virtute nominatur: Homo autem in Paradiſo conditus, bellum cum apoſtata angelo habuit, cui tamen per conditionalem virtutem reſiſtere non curauit. Fortis ergo conditus, ſed hoſti eneruiter ſubiugatus, vir non fuit ex congreſſione, qui fuit ex munere. Sic itaque factus eſt fortis, vt, damnata humana natura, victori hoſti præualere non poſſet, ſi hanc ille non aſſumeret, qui ſupra homines extitiſſet. Factus eſt itaque præliator noſter, conditor noſter. Sed vtrum vir fuerit, noſcitur, ſi ex oſtenſa virtute conſideretur. Aſſumpſit noſtram naturam, quæ *Beda in com. cap. 1.* *Gen. 2. b* *Idem in lib. 5. Moral. cap. 6.*
B dum in ipſo vinceret, nobilitatem conditam repararet, & fieret in Redemptore infirma valida, quæ in Adam facta fuerat fortis infirma. Cui nimirum, dum ieiunaret, in *Mat. 4. a*
eremo tentator affuit, antiquæ victoriæ ſuæ tela reparauit, gulæ, elationis, ac ſuperbiæ iacula intorſit, ſed eum ſibi per omnia reſiſtentem reperit. Vir ergo claruit per victoriam, qui fortem iam victorem apoſtatam angelum ſuperans, non ei potentiam ſuæ diuinitatis exhibuit, ſed infirmitatem humanitatis. Hunc virum Propheta Hieremias conſiderans, ait: Femina circumdabit virum. Hunc Zacharias monſtrat, di- *Hier. 31. d*
cens: Ecce vir, Oriens nomen eius. Hunc beatus Petrus Apoſtolus Iudæis prædicans, *Zach. 6. c*
dicit: Ieſum Nazarenum, virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus, & prodigijs, *Act. 2. d*
& ſignis: hunc præfinito conſilio, & præſcientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, interemiſtis. Hinc eidem Redemptori in via colloquens Cleophas, ait:
C De Ieſu Nazareno, qui fuit Propheta, potens in opere & ſermone. Vir etenim fuit, *Luc. vlt. c*
qui & in hoc mundo ab Eccleſia expulit antiquum hoſtem, & in inferno, moriens, alligauit. Et quia qui moriens inferni vires comminuit, reſurgens nobis aditum reſerauit æternitatis, magnitudinem virtutis ſuæ non ſolum viuendo monſtrauit nobis, ſed etiam moriendo, & reſurgendo. Quia ergo Redemptor noſter per humanitatem, quam aſſumpſit, magnæ virtutis opera egiſſe cognoſcitur, recte is, qui eum typo ſignificat, vir fuiſſe perhibetur. Sed quærendum eſt, cur dicatur vir vnus. Nam ſi vnitas hæc referatur ad numerum, ſuperfluum videtur: vnuſquiſque enim vnus,& non duo, eſt. Et ſanctus Samuel, a quo iſta ſcribuntur, contra morem ſcriptorum ſanctæ Eccleſiæ fruſtra inchoaſſe nullatenus credendus eſt. Nam ſcriptor illius voluminis, cum beati Iob vitam ad exemplum fidelium duceret, ſic exorſus eſt: Vir erat in terra *Iob 1. a*

Luc. 1. a Hus, nomine Iob. Euangeliſta etiam Lucas, cum in principio ſui Euangelij iuſti ſa- A
cerdotis præconia diceret, ait: Fuit in diebus Herodis regis ſacerdos nomine Zacha-
Luc. 2. a rias. Nam nec ille ait: Vir vnus: nec euangeliſta: Fuit ſacerdos vnus. Quid eſt ergo
quòd electus propheta contra vſum ſcriptorum, ſcribendi tale cæpit exordium? Sed
quia non ſolum ſcriptor erat, ſed etiam propheta, nouerat de quo hiſtoria diceret: &
qui per hiſtoriam dicebatur, nouerat quem ſignaret. Quod ergo de hiſtoria præter
vſum narrat hiſtoriæ, hoc ad vſum catholicæ fidei, in intellectu loquitur allegoriæ.
Vnde & hac noua conſuetudine, ſimul tota confitetur Eccleſia, quia Deus & homo
vnus eſt Chriſtus. Dicit ergo: [Fuit vir vnus:] quia de Deo homine loquebatur, vt dei-
tatem, & humanitatem eius aſſereret, & non aliam ſuſcipientis verbi, & ſuſcepti ho-
minis perſonam, ſed Dei & hominis vnam, eandemq. eſſe apertius demonſtraret: quę
tamen vnitas, ad excellentiam dignitatis eius referri conuenienter poteſt. Nam etſi B
Redemptorem alium ſancta Eccleſia non habuit, ex virtutis oſtenſione viros nonnul-
los habuit. Dum ergo vnus dicitur, incomparabilis demonſtratur. Nam æqualem
non habuit, qui dum humano generi excellenti vita, & verbo conſuluit, ſingulari mu-
Rom. 5. d nere dare potuit dona Redemptionis. Vnde & Paulus ait: Abundantiam gratiæ, &
donationis, & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Hanc
Ioan. 15. d excellentiæ ſuæ dignitatem per ſemetipſum Iudæis improperans, ait: Si opera non fe-
ciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Excellentiam quoque
Pſ. 44. a pulchritudinis eius Pſalmiſta conſiderans dixit: Specioſus forma præ filijs hominum,
Iſa. 53. b diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Singulare bonum Redemptionis Iſaias in eo teſtificans,
Mat. 8. c ait: Vere languores noſtros ipſe tulit, & iniquitates noſtras ipſe portauit. Singularem
1. Pet. 2. d quoque dignitatem eius, æternus genitor oſtendens, a magnifica gloria clamauit di-
Mat. 17. b & 3. g cens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Vnus vir erat, quem C
Act. 4. c Petrus confitens, ait: Non eſt aliud nomen datum ſub cælo, in quo oporteat nos ſal-
Marc. 1. b uos fieri. Hanc excellentiæ eius magnitudinem, Paulus aſſerit, dicens: Dominus exal-
2. Pet. 1. d tauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Et quia excellentia vir-
Phil. 2. b tutis eius non ſolum electos homines, ſed etiam cunctos beatos Angelos ſuperat, He-
Heb. 1. a bræis hunc prædicans Paulus, dicit: Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ
eius, portanſq. omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad
dexteram maieſtatis in excelſis, tanto melior Angelis effectus, quanto differentius
Pſ. 2. b præ illis nomen hereditauit. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es
tu, ego hodie genui te? Et rurſum: Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium.
Recte ergo vir vnus dicitur, cui nemo comparatur. Sed quem tantum agnouimus, au-
diamus iam, vnde eſſet. De Ramatha Sophim, de mõte Ephraim. Ramatha, Sophim, D
& Ephraim, Hebraica nomina ſunt, quorum primum in lingua noſtra ſonat, Viſio
Beda, ibidem. conſummata: ſecundum vero, Specula: tertium denique, Frugifer, ſiue fructificans,
interpretatur. Quæ autem eſt viſio conſummata, niſi Dei omnipotentis cognitio per-
1. Cor. 13. d fecta? Hanc profecto conſummatam viſionem, doctor gentium inſinuat, dicens: Vi-
demus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem: nunc cognoſco
ex parte: tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum. Et quid in ſpecula, niſi illa
Angelorum ſublimitas intelligitur? Specula quippe in ſublimi, ad clariorem viſionem
eligitur. Ramatha autem Sophim recte dicitur: quia illa conditoris noſtri perfecta
cognitio, a ſolis illis beatis ciuibus haberi poteſt, qui in ſuperna illa ſublimitate con-
ſiſtunt. Iubar quippe æterni luminis in ſui plenitudine, non in immo præſentis exilij,
ſed de ſtatu reſpicitur æternæ ſublimitatis. Vnde bene Ramatha Sophim, in monte E
Ephraim ſita perhibetur. Quis eſt enim mons Ephraim, niſi cælum? Mons quippe eſt
frugifer, qui æternæ pulchritudinis flores, & fructus indeficientis gaudij, ſemper pro-
fert. Bene autem, & Ramatha, & Sophim in Ephraim monte ſita perhibetur, quia illa
omnipotentis Dei æterna viſio, & altitudo illa ciuium beatorum, non in terra habe-
Ioan. 10. c tur, ſed in cælo. De Ramatha namque ſe eſſe inſinuans, ait: Sicut nouit me pater, &
Luc. 10. d ego agnoſco patrem. Hinc iterum dicit: Nemo nouit filium niſi pater, & patrem ne-
Mat. 10. d mo nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. De ſpecula, hoc eſt ſublimi fuit,
Ioan. 8. c qui & Iudæos increpans, dicit: Vos de deorſum eſtis, ego autem de ſupernis ſum: vos
Ioan. 6. f de hoc mundo eſtis, ego autem non ſum de hoc mundo. De monte Ephraim fuit, qui
Idem 3. d dicit: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. De monte Ephraim cum fuiſſe Ioan-

nes Ba-

A nes Baptiſta affirmans, ait: Qui de cælo venit, ſuper omnes eſt. Hinc Pſalmiſta ait: A ſummo cælo egreſſio eius. Hinc gentium doctor ait: Secundus homo de cælo cæleſtis. Vir ergo, qui vnus fuiſſe aſſeritur, de Ramatha Sophim de monte Ephraim extitiſſe perhibetur: quia qui inter omnes natus ſupra omnes enituit, inde tantus in terra apparuit, quia de cælo venit. De Ramatha quippe Sophim fuit, quia etſi incomparabilis hic refulſit, magnitudo tamen excellentiæ eius non capitur, niſi vbi eius perfecta cognitio æternis ciuibus exhibetur. Nam hic cum in excellentia virtutis aſpexerat, qui dicebat: Quod vidimus, & audiuimus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ. Sed quia magnitudinem excellentiæ eius non viderat, in Ramatha eam nobis repromittit, dicens: Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicuti eſt. Poteſt autem huius montis nomine, beatiſſima ſemper virgo Maria Dei genitrix deſignari: mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendit. An non mons ſublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni verbi pertingeret meritorum verticem ſupra omnes Angelorum choros, vſque ad ſolium deitatis erexit? Huius enim montis præcellentiſſimam dignitatem, Iſaias vaticinans, ait: Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ ſupra omnes ſanctos refulſit. Nam ſicut mons altitudinem, ita domus deſignat habitationem. Mons quippe & domus apte dicitur, quæ dum incomparabilibus eſt illuſtrata meritis, Dei vnigenito, in quo recumberet, ſacrum præparauit vterum. Nam mons in vertice montium Maria non fieret, ſi ſupra Angelorum altitudinem, hanc diuina fecunditas non leuaret. Et domus Domini non fieret, ſi in eius venrre, per aſſumptam humanitatem, verbi diuinitas non iaceret. Sed recte mons frugifer dicitur, de qua optimus fructus, ideſt, nouus homo generatur, quam certe in fecunditatis ſuæ gloria pulchram, ornatamq. Propheta reſpiciens, ait: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. De huius namque montis fructu, Dauid Deo exultans, ait: Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum ſuum. Terra quippe fructum ſuum dedit, quia quem Virgo peperit, non concepit materiali opere, ſed Sancti ſpiritus obumbratione. Hinc eidem regi, & prophetæ a Domino dicitur: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Hinc Iſaias, ait: Erit fructus terræ ſublimis. Nam quem Virgo genuit, non ſolum homo ſanctus fuit, ſed etiam potens Deus. De hoc fructu ad eandem beatam Virginem, Eliſabeth ſalutante, dicitur: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Recte igitur mons Ephraim dicitur, quæ dum ineffabili dignitate diuinæ generationis attollitur, in eius fructu, arida humanæ conditionis germina reuireſcunt. Vir igitur de Ramatha Sophim factus eſt de monte Ephraim: quia qui per diuinitatis ſuæ potentiam Angelos condidit, de carne præcelſæ Virginis, formã ſuſcepit humanitatis. Et quia per humanitatem, quam aſſumpſit, non ex infidelibus, ſed ex fidelibus naſci voluit, ſequitur: [Filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph.] Quattuor prippe patrum nomina aſſignantur: quia dum ex fideli populo Dominus carnem ſumpſit, eos per humanitatem patres habuit, quos totidem principalium virtutum gloria illuſtrauit. Vnde & non ad infidelem aliquem, ſed ad fidelem Abraã diuina promiſſione dicitur: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Hinc euangeliſta Matthæus generationis eius ordinem texens, ait: Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraam. Hinc per ſemetipſum Samaritanæ mulieri loquitur, dicens: Salus ex Iudæis eſt. Hinc Paulus ait: Quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Quibus profecto, quia & prudentia affuit in cognitione rerum: iuſtitia, qua cognita, diſponere recta cuperent: fortitudo, qua exequi quæ vellent, bona potuiſſent: temperantia, per quam diſcrete cuncta perficerent, apte quaternario numero deſignantur. Sequitur: [Ephrathæus.] Qui autẽ de Ephraim monte aſſeritur, cur Ephrathæus eſſe perhibetur? Sed hoc ad litterã patet, quia videlicet de Ephraim monte eſſe aliquis potuit, qui de tribu Ephraim natus non fuit. Dicitur ergo Ephrathæus, vt qui ex loco oſtenditur, de ſtirpe etiam propaginis agnoſcatur. Quia vero Ephrathæus fructificans dicitur, recte hoc perſonæ Redemptoris aſcribitur, qui prophetæ vaticinio prædicatur: Erit tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.

Pſ. 18.b *1. Cor. 15.f* *1. Ioan. 1.a* *1. Ioan. 3.a* B *Iſa. 2.a* C *Iſa. 11.a* *Pſ. 66.a* *Luc. 1.d* *Pſ. 131.b* *Iſa. 4.a* *Luc. 1.e* D *Gen. 22.d* *Mat. 1.a* *Luc. 3.f* *Ioan. 4.c* E *Rom. 9.a* *Pſ. 1.a*

pore ſuo. Nam in præfinita apparens plenitudine temporum, cæleſtis doctrinæ flores, in poma vertit electorum, & quotquot ſibi coniunxit ex humano genere, quaſi tot fructus protulit ad æternitatem: quo in loco dum Redemptoris vita deſcribitur, latenter A
Mat. 7. c etiam diaboli perditio demonſtratur. Nam de monte Ephraim fuit, & tamen Ephrathæus non fuit: quia de cælo quidem cecidit, ſed arbor peſſima bonum fructum non dedit.

Qui habebat duas vxores, nomen vni Anna, nomen ſecundæ Phenenna, fueruntq. Phenennæ filij, Annæ vero non erant liberi.

Beda in Sam. lib. 1. c. 1. *S. Aug. lib. 17. de Ciuitate Dei cap. 4.* Quid per Phenennam, niſi ſynagoga exprimitur? Et quid per Annam, niſi ſancta Eccleſia figuratur? Phenennæ quippe filij fuiſſe referuntur: quia cum Redemptor noſter in carne apparuit, per legem, quam dederat, per prophetas, quos miſerat, editos in B
fide ſynagogæ filios inuenit. Annæ autem non erant liberi, quia nouitia tunc, & cæleſti ſponſo nuper coniuncta ſancta Eccleſia, prædicando adhuc nequaquam pariebat.
Cant. 8. c Vnde & ei eiuſdem ſponſi voce in Cantico dicitur: Soror noſtra paruula eſt, & vbera non habet. Vel certe non pro inęqualitate ætatis filios non habuiſſe dicitur, ſed per infecunditatem ſterilitatis. Quæ eſt ergo ſterilitas Annæ, niſi obduratio Iudææ? Quę enim dura corda Iudæorum ad Redemptoris fidem conuertere non potuit, nimirum ſterilis fuit. Sed notandum, quia Phenenna, quæ prius parere dicitur, vxor ſecunda nominatur. Prius quippe ſynagoga in fide filios edidit, ſed tamen dignitate ſanctæ Eccleſiæ minor fuit. Secunda igitur vxor extitit, non tempore coniugalis copulæ, ſed inæqualitate prærogatiuæ. Sequitur:

Et aſcendebat vir ille ſtatutis diebus de ciuitate ſua, vt adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo. C

Quæ enim ſpiritalis ciuitas Redemptoris, niſi ſcriptura ſacra extitit? Hæc nimirum ciuitas ſuis ciuibus tot defenſionum munimina contulit, quot præcepta: tot arma eis præbuit, quot conſilia ſalutis. Quid autem fuit Redemptori noſtro aſcendere, niſi in humanitatis forma, diuinitatis ſuæ alta reuelare? Et quia in ſacra ſcriptura cognoſcitur, de ciuitate ſua recte aſcendere perhibetur. Statuti vero dies ſunt promiſſiones de ſe, in ſanctis ſcripturis poſitæ. Dies quippe ſunt, quia ad cognoſcendum eum, electis lucent. Statuti quoque dies ſunt, quia ab antiquis patribus in eodem ſacro eloquio eos eſſe poſitos non ignoramus. Diem namque aſcenſus eius præfigebat
Deut. 18. c Moyſes, cum dicebat: Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus de filijs veſtris, tam-
Exod. 20. d quam meipſum audietis. Diem quoque ſtatuebat, qui dicebat: Non deficiet ſceptrum D
Gen. 49. b de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expecta-
Mich. 5. a tio gentium. Diem huius aſcenſus ſtatuens, ait Michæas: Et tu Bethleem terra Iu
Mat. 2. a da, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux, qui regat po-
Iſa. 7. c pulum meum Iſrael. Hinc Iſaias ait: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium:
Mat. 1. d & vocabitur nomen eius Emmanuel. Quotquot enim de illo legis, & prophetarum
Mar. 2. c promiſſiones ſunt, tot ſtatutos dies ad eius aſcenſum intuemur. Nam velut in ſtatutis
Ioan. 5. g diebus aſcendebat, cum Iudæis dicebat: Scrutamini ſcripturas, in quibus vos putatis æternam habere vitam, quia ipſæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me. Hinc ite-
Ibidem 2. d rum dicit: Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi, de me enim ille ſcripſit. Statutis ergo diebus aſcendit, quia promiſſionum inſignia, quæ in ſanctis ſcripturis poſuit, apparendo monſtrauit. Poſſunt autem ſtatuti dies intelligi, promiſſi in ad- E
uentu eius ſplendores miraculorum. Quos nimirum dies Propheta Iſaias ſtatutos in-
Iſa. 35. a b tuens, ait: Dicite puſillanimis: confortamini, & nolite timere: ecce Deus noſter
Mat. 15. d vltionem adducet retributionis: Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum audient: tunc ſaliet, ſicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua mutorum. Sed qui dies ſtatutos ad aſcenſum Redemptoris agnoui-
Luc. 7. d mus, vtrum in eis aſcenderit, videamus. Requiſitus namque a Ioanne, ſi ipſum, an
Mat. 15. d alium expectarent, reſpondit miſſis diſcipulis, & ait: Ite & dicite Ioanni, quæ vidiſtis & audiſtis: cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, pauperes euangelizantur: & beatus homo, qui non fuerit ſcandalizatus in me. Statutis ergo diebus aſcendit, qui vt ab electorum ſuorum cordibus vetuſti erroris caliginem pelleret, tot promiſſo-

A promiſſorum miraculorum ſplendoribus radiauit. Sed aſcendit, vt adoraret, & immolaret, quia ad hoc cognoſci voluit, vt moriendo redimeret, quos viuendo docuiſſet. Adorauit quippe, quia in exemplum electorum ſe Deo patri totum humilem, & abiectum per obedientiam præbuit. Immolauit autem, quia qui nobis exempla humilitatis viuendo dedit, ſe Deo patri in ara crucis oblationem, & hoſtiam tradidit, & quos viuendo docuit, moriendo redemit. Vtrumque enim nobis valde neceſſarium nouit, & ideo alterum ſine altero non impendit. Nam cum natus eſſet in Bethleem Iudæ, *Mat. 2. a*
eum fraude Herodes ad interficiendum quæſiuit, ſed ſi tunc Redemptor moreretur, immolaret vtique, & non adoraret: quia victima moriendo fieret, ſed quos morte debebat liberare, nequaquam viuendo docuiſſet. Et ſi viuendo nos docens, mori contemneret, *Mat. 11.*
profecto adoraret, & non immolaret. Vt ergo adoraret, perſequentem ſe regem in *Idem 2. c*
B Ægyptum fugit, & vt immolaret, diſſuadenti Petro exprobrauit, dicens: Vade retro *Idem 16. d*
ſatana, non enim ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Adorare namque ſe inſinuans, ait: Non veni facere voluntatem meam, ſed eius, qui miſit me. Hinc, item dicit: *Io. 6. d*
Quæ ei ſunt placita, facio ſemper. Immolare etiã ſe inſinuans, ait: Propterea me diligit *Idem 8. d*
pater, quia ego pono animã meam, & iterum ſumã eam: nemo tollit eam a me, ſed ego pono eam a meipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam, & iterum ſumendi eam. Et paulo poſt: Ego ſum paſtor bonus, qui pono animam meam pro ouibus meis. Immolare eum *Io. 10. b*
Paulus intuẽs, ait: Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem *Ephe. 5. a*
ſuauitatis. Aſcendit ergo, vt adoraret, & immolaret: quia ad hoc ſe tot miraculis oſtendit, vt nos verbis & exemplis inſtrueret, & mortem noſtram moriendo ſuperaret. Sed notandum, quia cum ad immolandum Ephrathæus aſcendere dicitur, Deus omnipotens, cui immolat, Deus exercituum nominatur. Cur hoc fieri cognoſcitur, niſi quia
C Redemptoris morte non vnus Iudaicus populus, ſed omnes gentes redimebantur? Quid enim ſunt fideles multitudines nationum, niſi Dei omnipotentis exercitus? Hos nimirum exercitus ad regis ſui triumphum Pſalmiſta exultare cohortans, ait: Omnes *Pſ. 46. a*
gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Hos conuenire item intuens, dixit: Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te Do- *Idem 85. b*
mine, & honorificabunt nomen tuum. Dicitur ergo Dominus exercituum, quia profecto per mortem dominicam non ſolum electa Iudæa colligitur, ſed omnes gentes ad Dei omnipotentis ſeruitium perducuntur, quæ dum contra occultos hoſtes fideles acies virtutum armis robuſtas ducunt, per gloriam triumphi ad ſuperna regna perueniunt. locus etiam immolationis declaratur, quia dicitur: [In Silo.] Silo enim miſſus, ſiue
D miſſio interpretatur. Quid namque per hanc miſſionem, niſi ſummi patris iniunctum vnigenito præceptum obedientiæ deſignatur? Quid eſt etiam quod in Silo immolare dicitur, niſi quia non aliter ſe morti dedit, quàm a patre mandatum habuit. Non quippe immolaret in Silo, ſi aliter moreretur, quàm præceptum a patre habuiſſet. Vnde & per ſemetipſum dixit: Sicut mandatũ dedit mihi pater, ſic facio. Hinc Paulus, ait: *Io. 14. d*
Factus obediens patri vſque ad mortem crucis. In Silo igitur & adorauit, & immolauit: *Phil. 2. a*
quia tam viuendo, quàm moriendo, patris ſui voluntatem fecit. Sequitur:

Erant ibi duo filij Heli, Ophni, & Phinees, ſacerdotes Domini.

De quibus recte quæritur, cur dicantur ſacerdotes Domini, qui non valde inferius Belial filij eſſe referentur? Sed ſi ad litteram ſimpliciter iſtud de Heli filijs quæritur, facile
E reſpondetur: quia eo tempore ſacerdotes Domini dicti ſunt, quãdo ſimulachrorum ſacerdotes ex deorum falſorum nominibus cenſebantur. Cum ergo dicuntur ſacerdotes Domini, per inſignia fidei, a ſimulachrorum cultoribus diſcernuntur. His enim verbis eorum fides, & non vita prædicatur: quia & prauitatẽ exercebant operis, ſed non errabant in fide conditoris. Quod tamen & tempore diuinæ incarnationis Iudææ prælatis conuenienter aſcribitur. Qui nimirum ſacerdotes duo eſſe referuntur, & hoc ipſum non refertur ad virtutis laudem, ſed ad calliditatis reprehẽſionem. Vnde & per ſemetipſum Dominus eis comminatur, dicens: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ſimiles *Mat. 23. c*
eſtis ſepulchris dealbatis, quæ a foris videntur pulchra, intus ſunt plena oſſibus mor- *Luc. 11. f*
tuorum. Sed quid eſt, quòd ibi eſſe referuntur? Si enim Silo, ideſt, miſſio, illam ſummi patris præceptionem ſignificat, quomodo prælati Iudææ ibi fuerunt, qui eum, cui iniuncta fuit, non recipiendo venerati ſunt, ſed expellendo peremerunt? Ibi tamen fuerunt, quia

runt, quia & ſi crudeliter ſæuierunt in mortem Domini, ex illa tamen crudelitate non A
Io. 11. f ſunt conſecuti, quod ſæuiendo ſtatuerunt, ſed æterni patris conſilium in eius vnigeniti morte complebant. Conſilium namque eorum fuit, vt eum ideo morti traderent, ne in ipſum populus credere potuiſſet: ſed qui perſecutores ſuos iniunctæ ſibi paternæ præceptionis adiutores habebat, mortuus reſurrexit, & omnis mundus in eum credidit. Ibi enim erant filij Heli, Ophni, & Phinees, ideſt, in miſſione: quia Redemptor noſter ad implendam patris ſui voluntatem, Iudæorum prælatos fautores habuit, quamquã ipſi ſe ei nequaquam fauere crederent, quem occidere non pauiſſent. Vnde & ſequitur:

Venit ergo dies, & immolauit Helcana, deditq. Phenennæ, & filijs, & filiabus eius partes.

Quem diem iſtum eſſe credimus, niſi quem ſcripturæ ſacræ teſtimonio Iſaias ſtatuit, B
Iſa. 53. c dicens: Tamquam ouis ad occiſionem ducetur, & ſicut agnus coram ſe tondente obmuteſcet, non aperiet os ſuum? Venit quippe dies, cum claritas promiſſi oraculi tempus oſtendit Dominicæ paſſionis. Tunc immolauit Helcana, qui ſe Redemptor noſter æterno patri in ſacrificio noſtræ abſolutionis, per mortẽ crucis obtulit. Tunc Phenennæ, & filijs, & filiabus eius dedit partes, quia nimirum electos Iudææ, quos apud inferos reperit, ad paradiſi gaudia reportauit. Partes quippe eorum, ſunt dona gaudiorum perennium. Vnde & Pſalmiſta ſortis ſuæ ſitum eligens, ait: Portio mea Domine ſit in terra viuentium. Bene autem ſeorſum Phenenna, & filij & filiæ ſeorſum in accipiendis partibus nominantur. Phenenna quippe doctores Iudææ ſignificat, filij vero validiores auditores eius, filiæ autem infirmiores, ipſius ſubditos deſignant. Seorſum ergo mater, & filij, & filiæ memorantur: quia propter diſparia electorum veterum merita, æqualia eorum præmia non fuerunt. Sequitur: C

Pſ. 141. b (margin)

Annæ autem dedit partem vnam triſtis: quia Annam diligebat.

S. Aug. ad Probam in fi. Quid eſt, quòd cum partes Phenennæ, & filijs, & filiabus dedit, triſtis nequaquam fuit: cum vero partem vnam Annæ tribuit, triſtis fuiſſe perhibetur? Sed quid eſt vna pars Annæ, niſi temporalis afflictio ſanctæ Eccleſiæ? Hanc namque ei partem dabat,
Io. 16. f cum dicebat: Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos vero contriſtabimini. Hanc partem ei dabat, cum Ananiæ Paulum com-
Act. 9. c mendaret, dicens: Vade, quia vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filijs Iſrael: ego enim oſtendam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Vnde in eius acceptione idem doctor gentium gloriatur, dicens:
Col. 1. d Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in corpore meo. Hinc iterum dicit: Ego D
Gal. 6. d ſtigmata Ieſu in corpore meo porto. Hinc ait: Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce
Ibidem. Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Vnam quippe partem a ſponſo ſuſceperat, qui gloriari in ſola cruce diſponebat. Cum ergo partes Phenennæ tribuit, Helcana triſtis non fuit, quia Redemptor noſter electos ſynagogæ, poſt mortis triumphum, paradiſi gaudijs iam lætus reddidit. Annæ autem partem triſtis tribuit, quia non compati ei non poterat, quam mortis coniugem
Act. 7. g relinquebat, & crucis heredem. Vnde & patiente Stephano, apertis cælis, Ieſus ſtare perhibetur. Stare enim eius compati eſt. Quod autem ſubditur, [quia Annam diligebat,] vtriuſque rei cauſa intelligi conuenienter poteſt. Nam ſiue hunc ideo triſtem eſſe quis accipiat, quia Annam diligebat, ſiue idcirco ei partem vnam tribuiſſe, a bono intellectu non vacat. Si enim non diligeret, compati eius paſſionibus nequaquam vellet. Nam cur illa de Ægypto educitur, niſi quia ad paſſionem inuitatur? Sed ei lacte, & E melle emanantia loca promittuntur. Bene igitur cũ ei partem vnam dare dicitur, diligere eam perhibetur: quia nimirum Redemptor noſter ſanctæ Eccleſiæ, etſi crucis ſuæ laborem credidit, excellentiora ei valde in cælo conſtituit dona retributionis. Cuius nimirum paſſionis incrementa ediſſerens ſubdit, atque ait:

Dominus autem concluſerat vuluam eius. Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat in tantum, vt exprobraret ei, quia concluſerat Dominus vuluam eius.

Vuluam quippe ſanctę Eccleſię Dominus clauſit, quia ſummo eius iudicio repulſum Iudæorum

A Iudæorum populum in Redemptoris noſtri fide generare non potuit. Quam nimirum
eius æmula afflixit, quia contra eam ſynagoga minis, atque exprobrationibus ſæuit.
Sed ei, quam nec minæ, neque contumeliæ fregerant, etiam tormento pœnas infere-
bat. Bene itaque eam non ſolum affligere, ſed vehementer angere perhibetur: quia
repulſa Iudæa, contra electam Eccleſiam cum terrore minarum, mouit; & plagis cæ-
dit. Vnde & de perſequente tunc Saulo, in Apoſtolorum actibus dicitur: Saulus ad- *Act. 9. a*
huc ſpirans minarum, & cædis in diſcipulos Domini, acceſſit ad principem ſacerdo- *Gal. 1. c*
tum, & petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum, vt ſi quos inueniret huius viæ viros, vin-
ctos perduceret in Hieruſalem. Qui enim minas, & cædes ſpirabat, nimirum eam, *Idem lib. 31.*
quam non bene æmulabatur, Eccleſiam non ſolum affligebat, ſed etiam angebat. *Moral. in expoſitione 41. c.*
Nam eius æmulum ſe fuiſſe fatetur, dicens: Audiſtis enim aliquando conuerſationem *Gal. 1. c*
B meam in Iudaiſmo, quoniam ſupra modum perſequebar Eccleſiam Dei, & expugna-
bam illam, & proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo,
abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum. Et quia in tantæ
damnationis profundum Iudæa cecidit, vt inde lætetur, quòd æterna Dei animad-
uerſione proijcitur, ſubiunctum eſt: [In tantum, vt exprobraret ei, quòd Domi-
nus concluſiſſet vuluam eius.] Adhuc quippe pro magno habebat, quod conuerti
ad fidem non præualebit. Quaſi ergo magnitudinem cæcitatis eius, Propheta admi-
rans, ait: Tanta caligine erroris deprimitur, vt inde bonis inſultet, quòd ipſa bo-
na fieri vltra non poteſt. Cui profecto pereunti quia ſancta Eccleſia condoluit,
ſequitur:

Porro Anna flebat.

C Nam & doloris ſui lamenta protulit, dicens: Triſtitia eſt mihi magna, & conti- *Rom. 9. c*
nuus dolor cordi meo: optabam quidem, & ipſe anathema fieri pro fratribus meis a
Chriſto, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem. Et quia de eorum conuerſione gau-
dium non recepit, ſubditur:

Et cibum non capiebat.

Cibum denique caperet, ſi de Iudææ integra conuerſione lætitiæ refectionem habuiſ-
ſet. Quæ ergo fleuit, cibum non accepit, quia quæ de pereunte Iudæa doluit, de eius
ſalute gaudium non recepit. Sed cibus lætitiæ, qui de Iudæorum conuerſione non da-
tur ſanctæ Eccleſiæ, per ſponſi cohortationem porrigitur. Nam verba prædicatio-
nis eius, etſi auditores non recipiunt reprobi, non tamen vacant a mercede retributio-
D nis. Omnipotens enim Deus, & hoc remunerat, quod ſine reproborum profectu re-
probis impenditur, & quod electis prædicatoribus aduerſitatis ingerunt, per liberam
æqui examinis in lucro eis penſat retributionis. Vnde apte ſubinfertur:

Dixit ergo ei Helcana vir ſuus: Anna, cur fles? Et quare non comedis?
Et quamobrem affligitur cor tuum? Numquid non ego melior ſum tibi, quàm
decem filij?

Quaſi ergo per internæ inſpirationis ſolatium menti doctoris Redemptor dicat: Fru-
ſtra de amiſſo lucro prædicationis quereris, quæ eo abundantiorem fructum recipis,
quo affectum charitatis etiam inimicis impendis. Inde igitur doles, vnde gaudere de-
buiſſes. Et quia ipſe eſt electorum præmium, interrogat dicens: [Numquid non ego
E melior ſum tibi, quàm decem filij?] Decem namque filios Anna pareret, ſi primitiua
Eccleſia Iudæorum populum ſub decalogo legis poſitum in fide genuiſſet. Et quia
nonnulli prædicando proſunt alijs, qui per multa diſplicent conditori, ratione oſten-
ditur, quia melior vir ſuus Annæ, quàm decem filij ſunt. Poteſt autem & per hoc quòd
cur fleat, inquiritur, ipſius Iudææ perditio deſignari. Quaſi dicat: Otioſe plangitur,
cui iuſtorum prece nequaquam indulgetur. Cum ergo ſubſequenter interrogat: [Quare
non comedis?] profecto ei gaudium de conuerſione gentilitatis intimatur. Quaſi ergo
dicat: Cum orbem vniuerſum parere debeas, fruſtra non gaudes, quòd ea, quæ proie-
cta eſt, erroris tenebras non relinquat, ſequitur:

Surrexit ergo Anna, poſtquam comederat, & biberat in Silo. Heli ſacer-

dote ſe-

dote ſedente ſuper ſella ante poſtes templi Domini: & cum eſſet amaro ani- A
mo, orauit ad Dominum flens largiter, & votum vouit.

Quid enim fuit tunc ſanctæ Eccleſiæ manducare, niſi cibum ſolatij diuina cohorta-
tione ſuſcipere? Et bibere ei quid extitit, niſi de infuſa ſibi internæ conſolationis ſua-
uitate gaudere? Nam ſi cibus confortat, potus exhilarat, cibum ergo ſumimus, quan-
do, viſis æternis præmijs, inter aduerſa roboramur. Et quaſi poſt cibum bibimus: quia
vbi ſe mens electi in æternorum bonorum cogitatione roborat, eò copioſius gaudet in-
ter magna aduerſa, quæ ſuſtinet, quo magnis laboribus ampliores repoſitas in cælo re-
tributiones videt. Audax quippe ſuperna refectione tūc reddita, vires renouat, vt tan-
tò fortius terrena deſpiciat, quantò eam ſupernorum amor exaltat. Bene itaque poſt-
quam manducauit, & bibit, ſurgere Anna memoratur. Surrexit namque, quia ad præ- B
1.Reg.1.b dicationis inſtantiam animum reformauit. Et quia Iudaicus populus adhuc ſacrifi-
ciorum ritus, adhuc & honorem legalis magiſterij, & ſublimitatem pontificalis digni-
tatis habebat, ſuper ſellam Heli ſacerdos ſedere perhibetur. Quod tamen legis magi-
ſterium, quia non ſpiritaliter, ſed carnaliter, exhibere poterat: non intra templum,
ſed ante poſtes templi ſedebat. Quid eſt enim templum Domini, niſi ſpiritalis intelli-
gentia ſanctarum ſcripturarum? Poſtes autem templi ſunt Lex, & Prophetia. Vnde
Mat. 17. a & in monte Dominus in medio Moyſi & Heliæ transfiguratus apparuit: quia tunc di-
Luc. 9. b uinitatis eius ſplendor aſpicitur, cum non in occidente littera, ſed in ſpiritalis legis &
2.Pet. 1. d prophetiæ ſignificatione, eius ſacramenta requiruntur. Heli ergo ſedebat ante poſtes
templi, ideſt, foris, quia doctores ſynagogæ a ſpiritali ſcripturarum intelligentia ex-
pulſi erant, & tamen in ſubuerſione ſubiecti populi, auctoritatem habebant magiſte- C
rij, & dignitatem prælationis. Anna autem amaro animo fleuiſſe ſcribitur. Et quia
potum Annæ ad lætitiam retulimus ſanctæ Eccleſiæ, quæ lętari oſtenditur, amaro ani-
mo fleuiſſe quo modo narratur? Sed rationabiliter intelligi poteſt, quia ad lætandum
hanc contemplatio ſupernæ retributionis extulerat, & compaſſio repulſæ Iudææ in
amaritudinem animi afficiendo concitauit. Inter turbines quippe magnæ perſecutio-
nis deprehenſa, reuelatis ſibi ſupernis præmijs, exultauit, ſed in amaritudinem incidit,
quia electum prius populum perire conſpexit. Vnde & orans largiter, flere deſcribi-
tur, vt tantæ affectionis munere, populi ſui ſalutem a Domino impetrare potuiſſet.
Poteſt & hoc totū aliter intelligi. Nam in Silo, ideſt, in miniſterio, quo miſſa eſt, man-
ducauit, quia etſi omnem Iudæorum populum lucrifacere non potuit, plures tamen
Act. 4. a ex eo ad Redemptoris fidem prædicando conuertit. Vnde & prædicante Petro, vna die
Act. 2. f quinque millia hominum, altera vero, tria millia crediderunt. Et quia quod bibimus, D
facilius glutire poſſumus, quàm quod manducamus, manducauit Anna & bibit, quia
difficile alios, alios vero facile prædicando conuertit. Nam & ad prædictam Petri præ-
dicationem plura millia vno momēto crediderunt, ſed Paulus non ante credidit, quàm
ipſis prædicatoribus per minas, & cædes vehementer obſtitit. Poſtquam autem man-
ducauit, & bibit in Silo Anna, ſurrexit: quia vt eos, qui erant prædeſtinati ad æternam
vitam, de Iudæa abſtulit, ſeſe ad prædicationem gentium præparauit. Sed qualem
gignere appetebat, oſtenditur per hoc, quod additum eſt: Et votum vouit, dicens:

Domine exercituum, ſi reſpiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & re-
cordatus mei fueris, nec oblitus, dederiſq. ſeruæ tuæ ſexum virilem, dabo
eum Domino omnibus diebus vitæ ſuæ, & nouacula non aſcendet ſuper ca- E
put eius.

Quid eſt, quòd Anna virilem ſexum a Domino poſtulat, niſi quia eos, quos ſancta
Eccleſia parere prædicando appetit, Euangelica perfectione fortes eſſe concupiſcit?
In comparatione quippe euangelicæ perfectionis, opera illa legis, quæ videbantur for-
Leui. 19. d tia, non fuerunt fortia, ſed infirma. Ibi enim mandatum eſt: Diliges proximum tuū,
Mat. 5. g & odio habebis inimicum tuum. In Euangelio autem Dominus præcipit, dicens: Di-
Luc. 6. d ligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos. Ibi immunditia fornicationis a
Rom. 12. d Luc. 23. c corpore reciditur, vt fortitudo conuerſationis, quaſi virili ſexu præcellat, etiam a cor-
Act. 7. g de immunda cogitatio reſecatur: Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiſcendum
Mat. 5. d eam, iam mæchatus eſt eam in corde ſuo. Synagoga igitur, quæ infirmitate præce-
ptorum

A ptorum Iudaicum populum genuit, non peperit ſexum virilem, ſed potius muliebrẽ.
Anna itaque dum virilem ſexum ſibi dari a Domino poſtulat, quid aliud exoptare cer-
nitur, niſi tales per Euangelium gignere, qui fortes appareant, & exteriori munditia
corporis, & interna charitate? Et quia de conuerſione gentilium humanam gloriam
prædicatorum ordo non appetit, ſubiectum eſt: [Dabo eum Domino omnibus diebus
vitæ ſuæ.] Domino namque filium dat, qui de eo, quem prædicando gignit, aliquid
ſuis laudibus non vſurpat. Omnibus quoque diebus vitæ ſuæ hunc Domino tribuit,
qui de virtutibus, in quibus ſubditus meliorando proficit, proprijs fauoribus nihil ad-
ſcribit. Dies namque vitæ electi ſubditi ſanctæ virtutes ſunt, quæ eius animã coruſcan-
do illuminant, ne in via cæleſtis patriæ vitiorum nocte tenebreſcat. Sed perfectus ordo
prædicatoris, dum fauores de lucro prædicationis habere deſpicit, ſubditorum tempo-
B ralia bona ambiendo, non tollit. Vnde bene quoque illic ſubditur: [Et nouacula non
aſcendet ſuper caput eius.] Nouacula cum ſuper caput aſcendit, capillos radit. Quid *S. Aug. to. 8. in*
enim per capillos, qui corpori ſuperfluunt, niſi abundans terrenæ ſubſtantiæ copia deſi- *pſal. 51. l. m*
gnatur? Et quid per nouaculam, niſi malorum paſtorum cupiditas exprimitur? Qua
nouacula nati filij caput raditur, cum bona ſubditorum per prædicatorum cupiditatẽ
rapiuntur: Hinc namque & delinquenti Iudææ per Prophetam dicitur: Paſtores tui lu- *Soph. 3. a*
pi veſpere non relinquentes in mane. Veſpere namque paſtores lupi fiunt: quia inte-
nebreſcente, atque decreſcente in fine iſto ſeculo, rapere ſubditorũ bona non metuunt.
Qui in mane non relinquunt, quia dum temporalibus inhiant, inalbeſcente aduentu
futuri iudicij, danda ſibi præmia non reſeruant. Quos nimirum Michæas denotat, di-
cens: Prophetæ, qui ſeducunt populum meum, qui mordent dentibus ſuis, & prædi- *Mich. 3. b*
C cant pacem: & ſi quis non dederit in ore eorum quippiam, ſanctificant ſuper eum præ-
lium. Prophetæ quippe populum Domini ſeducunt, cum prædicatores reprobi audi-
torum ſuorum iudicia confundunt. Et mordentes dentibus pacem nunciant: quia in
appetitu ſuæ rapacitatis, dum terrena flagitioſorum dona ſuſcipiunt, eis diuinæ in-
dulgentiæ ſecuritatem pollicentur. Super ipſos autem prælium ſanctificant, qui in
ore eorum aliquid non dant: quia iuſtos etiam diſtrictis ſententijs terrent, qui eis pro
voto terrena non exhibent. Qui nimirum ſuper caput filij nouaculam ponunt, dum *Hier. 6. c. 23. a*
prætextu charitatis cæleſtia prædicant, vt eis terrena per cupiditatem tollant. Hanc *Eſd. 56. d*
certe nouaculã, quòd ſancta Eccleſia in prædam ſubditorum non habeat, doctor egre- *Ezech. 13. a. b*
gius in ſemetipſo oſtendit, dicens: Non quæro datum, ſed quæro fructum. Hinc item *34. a*
dicit: Qui Euangelium annunciat, de Euangelio viuat. Ego autem non ſum vſus hac *Malach. 1. & 2. b. c*
poteſtate. Qui enim neceſſaria non curat a ſubditis alimenta percipere, oſtendit plane, *Phil. 4. c*
qua mundani contemptus ſublimitate, lucra turpia, & illicita dona confutaret. An- *1. Cor. 9. b*
D na igitur dum nouaculam non aſcenſuram ſuper caput filij vouet, aperte mores ſanctæ
Eccleſiæ inſinuat, quæ ad æternam vitam electos loquendo parturit, ſed temporalia
bona eorum per auaritiam numquam tollit. Sed quia hoc de Anna adhuc vouente, &
non pariente dicitur, apte ſubinfertur:

Factum eſt autem, dum illa multiplicaret preces coram domino, vt Heli
obſeruaret os eius.

Quid fuit ſanctæ Eccleſiæ pro pariendi deſiderio preces coram Domino multiplica-
re, niſi aſſiduis orationibus pro conuertenda ſynagoga inſiſtere? Et quid Iudaico ſacer-
dotio os eius obſeruare, niſi prædicationi ſanctæ Eccleſiæ inſidiari? Os namque eius ob-
ſeruauit, quia rectam prædicationem fidei reprehendere vehementer ſtuduit. Bene au-
E tem tunc os eius obſeruaſſe dicitur, cum illa preces multiplicaret: quia tanto callidius
ei nocere ſtuduit, quanto maiora eius deſideria in prædicationis inſtantia recognouit.
Denique os eius non obſeruaret, ſed attenderet, ſi prædicationis inſtantia recognouit.
Denique os eius non obſeruaret, ſed attenderet, ſi prædicationem fidei noſtræ ad ſalu-
tis ſuæ fructum audire voluiſſet. Sequitur:

Porrò Anna loquebatur in corde ſuo, tantumq. labia eius mouebantur, &
vox penitus non audiebatur.

Quid eſt aliud cor ſanctę Eccleſię, niſi ea, quę intra ſe eſt, deuota, & erudita beatitudo
fidelium? In corde autem ſuo Anna locuta eſt: quia ſanctæ Eccleſiæ prædicatio eis tan-

tum profuit, qui vero lumine illuſtrandi erant ex diuina prædeſtinatione. Quid vero A
eſt motus labiorum, niſi ſignorum promotio in ſanctis prædicatoribus? Qui profecto,
& ſi velut foris loquentia labia, & in imo ſtare videbantur, dum cæcis viſum, auditum
ſurdis, vitam mortuis dabant, magnos vtique meritorum motus exhibebant. Vnde
& illud ingens labium ſanctæ Eccleſiæ, dum loquens velut in imo ſtare videretur, quia
non ſolum verbo, & conuerſatione humilis erat, ſed & ſignorum poteſtate ſublimis,
Phil. 3.d vt motus ſui, vſque ad cælum ſe extulit, dicens: Noſtra conuerſatio in cælis eſt. Heli
itaque tantum Annæ labia mota conſpexit, & vocem penitus non audiuit: quia Iudaicum ſacerdotium opera Apoſtolorum miratus eſt, ſed ex eorum prædicatione non eſt
promotus in ſalutem. Vox itaque Annæ non audiebatur, quia & ſi ſignorum oſtenſione ſancta Eccleſia mirabilis erat, dum prædicationis verba protulit, ad amorem
Redemptoris extraneos accendit. Sed quid de ea ſentiat Heli, quam non intelligit, B
Sequitur:

Æſtimauit eam igitur Heli temulentam.

Act. 2.b Hoc nimirum etiam iuxta hiſtoriam Actuum Apoſtolorum agnouimus, quia diebus Pentecoſtes ſancti Apoſtoli ebrij crediti ſunt, cum accepta ſancti Spiritus plenitudine, Chriſti magnalia omni lingua loquerentur. Spiritualiter autem ſancta Eccleſia ebria creditur, quam Iudæa non æſtimat vera aſſerere, ſed hæretica, & falſa prædica-
Act. 9. re. Ebria tamen erat, non potatione erroris, ſed repletione Spiritus ſancti. Etenim mutare cor, mentem alienare conſueuit ebrietas. Mutato autem corde pergebat, qui nuper domos intrans, fideles quoſque minis terrens, cædibus lanians, iam eum, quem
perſecutus Ieſum fuerat, verum eſſe omnipotentis Dei filium prædicabat. Vnde &
1. Tim. 1.c ſuperioris ſenſus inſaniam ſeſe perdidiſſe glorians, dicit: Qui prius fui blaſphemus, & C
perſecutor, & contumelioſus, ſed miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci.
1. Cor. 2.d Aliud cor ſe accepiſſe teſtificans, ait: Nos autem ſenſum Chriſti habemus. Vnde &
tanto attentius prædicabat, quanto in ſenſu Chriſti vim maioris dilectionis acceperat.
Sed dum ardenter ſancta Eccleſia diligeret, dum fiducialiter ea, quæ diligebat prædicaret, Iudæorum ſacerdotium eius verba in onere impatientiæ, non in ſuauitate deuotionis habuit. Quare & ſequitur:

Dixitq. ei: Vſquequo ebria eris.

Et quia ei ſilentium indicere tentauit, adiunxit:

Digere pauliſper vinum, quo mades. D

Vinum, quo madebat Anna, digereret, ſi a feruore prædicationis ſancta Eccleſia Iudæorum minis victa, tepuiſſet. Et quia vltro prædicationis ſenſum ei ſubtrahere nitebantur, vinum Anna pauliſper digerere iubetur. An non digerere Annam Heli tunc
iuſſit, cum Iudæorum principes, cæſis Apoſtolis, denunciauerunt, dicentes, ne vltra
loquerentur in nomine Ieſu? Sed quia illud, quo madebant, digerere vinum noluerunt,
Act. 5.e reſpondentes, dixerunt: Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus. Et iterum:
Act. 4.d Non poſſumus quæ vidimus, & audiuimus non loqui. Sed quia ſancta Eccleſia inter
verba libertatis, virtutem manſuetudinis cuſtodiuit, ſequitur:

Nequaquam, Domine mi.

Dominum namque vocauit, cui miniſterium prædicationis exhibuit, ſed Domi- E
num vocans, ebriam ſe eſſe abnegat, vt ſuperiori ordini ex humilitate ſe ſubderet, &
falſæ obiectioni ex veritate contrairet. Dominum namque eum vocans, honorauit:
& ebriam ſe eſſe abnegans, quod non erat, ſatis humiliter oſtēdit. Poteſt autem ebrietatis obiectio erga ſanctam Eccleſiam aliter accipi. Nam dum miniſterio Euangelicæ
prædicationis inſiſteret, dum ex lucro credentium, in magnam populorum gloriam
veniret, eam ſacerdotes Iudæorum non putabant æternorum bonorum culmen appetere, ſed terrenæ ſublimitatis gloriam deſiderare. Dum ergo ebria vocatur, euerſo
ſtatu mentis, cæleſtia poſtponere, & appetere terrena reprehenditur. Sed quæ labentia
bona ſæculi deſpexit, dicit: [Nequaquā Domine mi. Nā mulier infelix nimis ego ſum.]
Quaſi dicat: Tu me labentis mundi felicitatē appetere cogitas, ſed ego tanto infelicior ē
me vi-

A me video, quanto felicitatis meæ gaudia hinc longius recognoſco. Quia vero illic me futuram felicem credo, hic eo valde me infelicem arbitror, quoad gloriam nullam concupiſco. Mulier quippe ſancta Eccleſia dicitur, pro fecunditate, infelix nimis pro fortitudine: quia & orbem verbo paritura erat, & orbis gloriam non poſſet perfecte deſpicere, ſi non eam ſupernus amor, mira fortitudine roboraret: vel nimis infelix fuit, quia de perditione populi ſui non parum doluit. Quam profecto ſapiens Salomon vehementer admirans, ait: Mulierem fortem quis inueniet? Quo in loco etiam *Prou. 31.b*
notandum eſt, quia non dicit mulier infelix, ſed nimis ego ſum. Nimis namque infelix fuit, cui nullum de ſæculo blandimentum placuit. Vel certe nimis infelicem ſe aſſerit, quæ ſe ab æternæ vitæ gaudijs expulſam, per primæ culpæ meritum meminit, ad quæ redire non præualet, niſi per multas vitæ huius tribulationes. Non enim
B nimis infelix exiſteret, ſi ad perdita paradiſi gaudia ſine præſenti tribulatione reuerti potuiſſet. Hinc namque Paulus, nimiæ huius infelicitatis ærumnam ineuitabilem oſtendens, dicit: Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Ac ſi *Act. 14.d*
ergo detrahendi ſibi Iudaico ſacerdotio, ſancta Eccleſia reſpondens, dicat: Tu mihi regnum adſcribis in felicitate temporis, ſed meum illud eſt, ad quod non pertingitur, niſi ex afflictione multæ tribulationis. Sequitur:

Vinum, & omne, quod inebriare poteſt, non bibi.

Vinum namque non bibit, quia de prædicationis officio temporalia lucra non petijt. Aliud, quod inebriare poteſt, non bibit, quam in lapſum vitiorum, carnis concupiſcentia non euertit. Iuxta ſuperiorem vero ſententiam vinum non bibit, quæ
C aliquid prauitatis hæreticæ non habuit in refectione. Aliud, quod inebriare poteſt, biberet, ſi de verbi facundia decepta tumuiſſet. Quia vero recta intentione vera docuit, ſubdens, ait:

Sed effudi animam meam in conſpectu Domini.

In conſpectu namque Domini animam effundere, eſt conceptam in mente verbi Dei ſcientiam, pro ſolo conditoris amore prædicare. Anima quippe effunditur, cum innatus verbi Dei intellectus, ad vtilitatem audientium diuulgatur. Quiſquis enim pro humanis fauoribus, quiſquis pro terreno commodo, verbum Dei prædicat, quia res alia de prædicatione attenditur, in conſpectu Domini verbum illud animæ non profertur. Quare & doctor gentium aſſerit, dicens: Non ſumus, ſicut plurimi adul- *2. Cor. 2.d*
D terantes verbum Dei, ſed ſicut ex ſinceritate, ſed ſicut ex Deo, coram Deo in Chriſto loquimur. Anna ergo in conſpectu Domini animam ſuam effudit: quia ſancta Eccleſia in virtutum omnium culmine perfecta, in eruditione fidelium magna facundię verba protulit: ſed ex vitæ verbis ſoli Deo placere deſiderauit. Cuius prædicationis etiam miniſterium commendat, dicens:

Ne putes ancillam tuam quaſi vnam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris, & mæroris mei locuta ſum vſque in præſens.

Quaſi dicat: Quæ tibi æternæ vitæ bona loquitur, velut idolatra deſpici non meretur. Ancillam quoque ſuam ſe eſſe aſſerit, vt cognoſcat ex nomine miniſterij, quia ad æterna ei appetit lucra famulari. Sequitur: [Quia ex multitudine mæroris, & doloris locuta ſum vſque in præſens.] Quaſi apertius loquatur, & dicat: Hinc agno-
E ſce, quòd nihil a malo ſpiritu habeam, quia ex multa pœna perſecutionis, ad loquendum venio, & prædicationis inſtantiam, nullis pœnis victa derelinquo. Poteſt etiam dolor Annæ ad affectionem ſanctæ Eccleſiæ, mæror eius referri ad paſſionem. Ex multitudine quidem locuta eſt, quæ pereunti Iudaico populo, verbum prædicationis protulit ex affectu compaſſionis. Quod Paulus inſinuat, dicens: Veritatem dico in Chri- *Rom. 9.a*
ſto Ieſu, non mentior, teſtimonium perhibente mihi conſcientia mea in Spiritu ſancto, quoniam triſtitia eſt mihi magna, & continuus dolor cordi meo: optabam ego ipſe anathema eſſe pro fratribus meis a Chriſto, qui ſunt cognati mei ſecundum carnē, qui ſunt Iſraelitæ. Sed qui ſe ex multitudine doloris loqui inſinuat, an ex multitudine loquatur, dicat: A Iudæis quinquies quadragenas, vna minus accepi, ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum. Sancta vero Eccleſia patienter aduerſa tolerans, hu- *2. Cor. 11.f*

militer innocentiæ, & veritatis ſuæ virtutem manifeſtans, quibuſdam Iudææ ſacerdotibus bonum prædicationis ſuæ loquendo perſuaſit, Quare & ſubditur: A

Tũc ait Heli: Vade in pace, det tibi Deus Iſrael petitionem quam rogaſti eũ.

Prius quippe Heli oranti Annæ prolatis contumelijs contradixit, poſtea vero in eius ſibi deuotione complacuit. Quid eſt hoc, niſi quòd Iudaicum ſacerdotium, & per alios ſui officij miniſtros prædicanti Eccleſiæ obſtitit, & per alios cognitæ demum fidei noſtræ veritati conſenſit? Nam de obſiſtentibus dicitur, qui cæſis denunciauerunt Apoſtolis, dicentes, ne vltra loquerentur in nomine Ieſu. De conſentientibus autem, idem
Act. 5.g Lucas meminit, dicens: Plurima turba ſacerdotum obediebat fidei. Tunc ergo Heli
Act. 6.b pro voto fecunditatis Annæ precatus eſt, cum ſacerdotum plurima illa turba fidei obediens, per prædicationem ſanctæ Eccleſiæ electorum numerum multiplicari deſiderauit. Quam certe in pace ire optauit: quia fructum prædicationis eam deſiderauit conſequi, ſine dolore paſſionis. Et quia in eorum voto ſancta Eccleſia ſibi complacuit, ſequitur: B

Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis.

Quaſi dicat: Iuxta intuitum deſiderij tui, opus miniſterij mei ſubſequatur, gratia diuinæ diſpenſationis. Sequitur.

Et abijt mulier in viam ſuam, & comedit, & bibit, vultusq. eius non ſunt amplius in diuerſa mutati.

In viam ſuam mulier abijt: quia ſancta Eccleſia verbum fidei gentibus prædicauit. C
Act. 13.g Quod & Apoſtoli Iudæis comminantes, dicunt: Quia indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Quæ bene mulier tunc dicitur, cum recedit, quia per prædicationem Redemptoris, exhibitura erat in gentibus fructum magnæ fecunditatis. Comedit autem, & bibit, & tamen vultus eius non ſunt amplius in diuerſa mutati, quia magna lucra de conuerſione gentium habuit, ſed perſecutionem, quam in Iudæa paſſa fuerat, etiam in gentibus inuenit. Sed ordine quo abierit ediſſerens, ait:

Et ſurrexerunt mane, & adorauerunt coram Domino, reuerſiq. ſunt, & venerunt in domum ſuam, in Ramatha.

Quid eſt autem quòd ſupra de ſola Anna ſingulariter dicitur: Abijt mulier in viam ſuam: nunc vero pluraliter: Surrexerunt mane, niſi vt cum viro deſcendere cognoſcatur? Et quia vir ſanctæ Eccleſiæ Redemptor humani generis eſt, qui iã ad cælos aſcenderat, cum ipſam Iudæam incredulitatis ſuæ caligine obrutam relinquebat, quo modo de Anna, & de viro ſuo Helcana intelligi in Chriſti & Eccleſiæ typo nunc poteſt, quòd ſimul mane ſurgerent, & in ciuitatem ſuam pariter redirent. Sed quia ciuitatem Ramatha, cæleſtem patriam deſignare iam diximus, quomodo hoc ſanctæ Eccleſiæ conuenit, quæ ſtatim vt a Iudæorum prædicatione ceſſauit, ad cæleſtẽ patriam non aſcenditur. Verum quia reſurgens a mortuis Dominus, miſſis in prædicatione doctoribus D
Mat. vlt. d loquitur, dicens: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi: abſurdum non eſt, vt cum eo ſancta Eccleſia ſurgere, & reuerti ſentiatur. Qui enim electos ſuos per ſpiritalem præſentiam numquam deſerit, & cum ſtantibus permanet, & cũ abeuntibus recedit. Ramatha vero cæleſtem patriam deſignare diximus, ſed quòd nihil aliud ſignificare poſſit, non diximus. Quid ergo aliud hoc in loco ſignifi- E
S. Hieron. de nominibus hebraicis 1. Reg. cat, niſi adimpletionẽ prophetiæ in gẽtium vocatione? Ramatha quippe viſio conſummata dicitur, vt iam diximus. Quid vero eſt gentiũ iam impleta vocatio, niſi prophetarũ viſio conſummata? Nam viſionem aſſerebat, ſed non conſummatã, qui de futuro ad-
Pſ. 85. b huc, quod viderat, pronunciabat, dicens: Omnes gentes, quaſcumque feciſti, venient, &
Pſ. 71. c adorabunt te coram te, Domine. Hinc item repromittit, dicens: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei: viſio igitur conſummata recte prophetarum promiſſio dicitur, quia nimirum, auctore Deo, iuxta eorum oracula, in Redemptorem humani generis omnes gentes crediderunt. Mane autẽ cum viro ſuo Anna ſurgere dicitur: quia ſancta Eccleſia in exortu interni luminis ad gentes tranſijt cum verbo prædicationis. Vel mane ſurgit, quòd Iudæam in nocte infidelitatis deſeruit. Mane etiam ſurgit, quia

A quia proſperum iter in conuerſione gentium inuenit. Et coram Domino adorauit,
quia in repulſione ſynagogæ incomprehenſibile iudicium venerata eſt omnipotentis
Dei. Adorauit quippe, & receſſit, quia cum a gentis ſuæ prædicatione pro ſola Dei
omnipotentis ordinatione recederet, diuino iudicio per obedientiam obſecuta eſt,quod
penetrare intelligendo non potuit. Adorans autem reuerſa eſt: quia miniſterium præ-
dicationis in vocatione gentium adimplere propoſuit, ſed tantum eiuſdem prædicatio-
nis modum in ſuperna contemplatione quæſiuit. Reuerti enim prædicatoribus, eſt ad
diuinæ contemplationis lumen recurrere. Inde quippe lucem hauriunt, qua & ad ve-
nerationem fidelium luceant, & quam loquendo, auditorum ſuorum mentibus infun-
dant. Hinc namque eſt, quòd prædicator egregius ante ad tertij cæli ſecreta ſuſtolli- *S. Aug. to. 3. de hæreſi ad litteram lib. 12. c. 2. 3. 4. 28. & 34. to. 7. de anima. & eius orig. lib. 4. cap 8.*
tur, & ſic terrena diſponere perhibetur, & paradiſi ſecreta ingrediens verba percipit,
B quæ non licet homini loqui, vt diſcernere, & loqui vtiliter foris poſſit. Anna ergo re-
uerſa memoratur: quia ſancta Eccleſia dum terrena diſpoſuit, qualiter ſint eadem ter-
rena diſponenda, in ea, ad quam ſæpe reuertitur, Dei contemplatione inſtruitur. Et
tunc demum in domum ſuam venit: quia in auditorium deuotione collocare ſe potuit, *2. Cor. 12. a*
cum accedendi ad eos modum, ſurſum reuertendo cognouit. Domum namque ſanctę
primitiuæ Eccleſiæ gentium deuotio extruxit, quam, dum ſibi in eis condidit, cuſto-
diæ ſolicitudine inhabitauit. Quæ videlicet domus poſita in viſione conſummata de-
ſcribitur: quia non ante condi potuit, quàm vocationis eius prædictum a prophetis
tempus aduenit. Sequitur:

Cognouit autē Helcana Annam coniugem ſuā, & recordatus eſt Dominus.

C Helcana Annam coniugem ſuā tunc cognouit, cum Redemptor noſter præfinitum
tempus vocandæ gentilitatis aſpexit, quo dum nouæ ſponſæ, ſanctæ videlicet Eccleſiæ
gremio gratiam ſuperni amoris infunderet, nouam ex ea prolem fidelium generaret.
Nam velut nondum cognoſcebat eam, cum volentes tranſire in Aſiam prædicatores, *Act. 16. a*
a Spiritu ſancto prohibiti ſunt. Hinc eſt, quòd cum ad prædicationem Iudææ diſcipu-
los ſuos mitteret, per ſemetipſam veritas prohibet, dicens: In viam gentium non abie- *Mat. 10. a*
ritis, & in ciuitates Samaritanorum non intraueritis. Quando autem cognouit An-
nam coniugem ſuam Helcana, tunc recordatus eſt eius Dominus, quia gentilitas tunc
veniſſe in Dei memoriam viſa eſt, cum ſancta Eccleſia verbo Dei per amoris gratiam
coniuncta, in ſalute viſitatur. Quid eſt hoc loco circulus dierum, niſi innumeris ſan-
cti ſpiritus oſtenſa radijs manifeſtatio diuinæ voluntatis? Quæ profecto dum prædica-
torum ſuorum mentibus, in contemplatione ſuſpenſis, claritates ſupernæ diſpoſitio-
D nis innumeras exhibet, nimirum veluti plures dies, temporum circulus clauſas tenet.
Circulus quippe dierum Annæ conceptum præuenit, quia ſanctæ Eccleſiæ verbum Dei
ad docēdum non ante infunditur, quàm ab ea ſupernæ diſpoſitionis radij plenius agno-
ſcantur. Quæ concipiens filium peperit, quia ij, quos in fide Redemptoris parit, no-
ua conuerſatione robuſti ſunt.

Et vocauit nomen eius Samuel, eo quòd a Domino poſtulaſſet eum.

Samuel interpretatur nomen eius Deus. Quem ergo nobis Samuel conuenientius
inſinuat, quàm prædicatorum ordinem, qui ad fidem vocatus eſt ex gentilitate? Quia
enim fortis conuerſatione eſt, poteſtate ſublimis, & dum in eo ſpeciale ſignum gratiæ
diuinæ conſpicitur, ad venerationem prædicationis eius, deuotæ auditorum turbæ de-
E ducuntur, recte nomen eius nuncupatione declaratur. Hinc eſt, quòd ad Moyſen a Do-
mino dicitur: Poſui te in Deum Pharaonis. Hinc item in lege prohibens, ait: Dijs non *Exo. 7. a*
detrahes. Et notandum, quia cuius nomen Deus dicitur, filius, non filia fuit: quia certe *Exo. 22. d*
paſtoralis dignitas, cum infirma conuerſatione deprimitur, ſplendore tam celſi nomi-
nis non ornatur. Quia igitur ordo doctorum ad euangelizandi miniſterium ex genti-
litate promotus, excellentiæ dignitatis ſuæ, meritorū gratia impar non fuit, recte nunc
dicitur: [Vocauit nomē eius Samuel, eo quòd a Domino poſtulaſſet eum.] Et notan-
dum, quia hoc loco poſtulare dicitur, quòd poſtulando promeruit. Apertis ergo verbis
oſtenditur, cur Annæ primogenitus tanto nomine cenſeatur. Quod tale eſt, ac ſi dicat:
Idcirco ei tantum nomen impoſuit: quia is, qui ſuperno munere naſcitur, meritorum
gratia magnus fuit. Sed vt oſtendatur, quo ſtudio eū prouida mater foueat, ſequitur:

Aſcendit autem vir eius Helcana, & omnis domus, vt immolaret hoſtiam A
ſollemnem, & votum ſuum, & Anna non aſcendit. Dixit enim viro ſuo:
Non vadam, donec ablactetur.

Quæ eſt autem immolatio ſollemnis hoſtiæ, niſi illa ſanctæ Eccleſiæ amoris oblatio, qua conditori coniungitur in æterna contemplatione? Ad hanc autem Helcana tunc aſcendit, cum Redemptor noſter iam de morte triumphans, iam poſſibilitatis noſtræ tenebras ſuperans, carnem, quam pro noſtra ſalute ſuſcepit, ad cæleſtia ſublimauit. Cum quo & omnis domus eius aſcendit, quia priores electos ſynagogæ in altitudinem immortalitatis extulit. Tunc immolauit ſollemnem hoſtiam, cum ſe æterno patri per glorificatæ carnis materiam in cælo exhibuit, & angelorum naturam, ſicut de redemptione noſtra, ita etiam de eorum reparatione lætificauit. Ad hanc ſol- B
lemnem hoſtiam Anna inuitatur: quia ſancta Eccleſia ſuperni ſponſi ſpirituali cohortatione ad æternam contemplationem diuinæ claritatis per quotidiana deſideria amoris accenditur. Quæ tamen ab aſcenſu ſuo abſtinet, vt filium lactet: quia vt proſit hic Chriſti paruulis, dilationem ſuæ gloriæ patienter ſuſtinet. An non ad immolationem
Phil. 1. c huius ſollemnis hoſtiæ mater illa inuitata fuerat, quæ dicebat: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto? Sed quæ per amoris deſideria ad ſponſi ſpeciem trahitur, an amet lactare filium, dicat: In carne mihi manere neceſſarium eſt propter vos. Quo etiam cibo ſe
1. Cor. 3. a Corinthios aluiſſe inſinuat, dicens: Lac vobis potum dedi, non eſcam. Lactare quippe
Idem B. Aug. de SS. Petro, & Paulo ſer. 11. in fine. paruulos ſanctæ Eccleſiæ eſt paſtoribus, infirmorum ſiue ſimplicium auditorum corda planioris ſcripturæ pabulo enutrire. Quibus profecto idem doctor egregius dicit:
1. Cor. 2. a Nihil iudicaui me ſcire inter vos, niſi Chriſtum, & hunc crucifixum. Ablactantur C
S. Hieron. in Com. in epiſt. ad Rom. cap. 3. autem infantes, cum paruuli ſanctæ Eccleſiæ tam ſpiritualis eruditionis, quàm bonæ conuerſationis incrementa ſuſcipiunt, & iam non planiora ſacri eloquij, ſed alta eius ſacramenta requirunt. Et ablactatus infans ante conſpectum Domini, vt appareat, ducitur, cum per adhortationem prædicatorum quiſquis ſubiectus bene proficiens, bonis operibus adornatur. Qui enim ad hoc ducitur, vt appareat, non tantum vt videat, defertur, ſed etiam vt videatur. Quia enim in fine a Domino multi audituri ſunt: Ne-
Mat. 25. a ſcio vos, apparere in conſpectu Domini Samuel dicitur: quia electus, & humilis ſubditus, dum perfecte præſentia deſpicit, aduenientе extremo iudice, nequaquam reprobatur. Quos autem ſeculum in ſui amore defixos retinet, in conſpectu Domini non apparent. Qui enim in honore rerum tranſeuntium videri elatiores appetunt, hoc profecto ſuperbiendo agunt, vt ab eo, quo ſolo videri debent honorabiles, numquam videantur. Vnde & rex electus, & in rerum culmine poſitus, ne in flore ſæculi decipere- D
Pſ. 50. c tur, obſecrat, dicens: Ne proijcias me Domine a facie tua. Anna ergo & ablactare filium repromittit, & ante conſpectum Domini, vt appareat, ducere: quia ſancta Eccleſia electos ſubditos, quos erudit, præſentia perfecte deſpicere docet, & bona agere, & ad æterna bona per humilitatem feſtinare. Et notandum, quia ab ablactationis loco ductus aſſeritur, qui apparere debere in conſpectu Domini perhibetur: quia videlicet, non parum intereſt ſpiritualis itineris, cum ab eo, quod de cæleſti magiſterio diſcimus, in vſum perfectæ tendimus operationis. Quia vero a ſtudio eiuſdem boni operis numquam ceſſandum eſt, ſequitur:

Et appareat ibi iugiter.

Iugiter namque ibi apparemus, vnde numquam diſcedimus. Iugiter ergo in con- E
ſpectu Domini apparere eſt, decorem bonæ conuerſationis nullis vitæ tenebris obſcurare, quia qui ad illicita nulla defluit, a ſecreto diuini intuitus numquam exit, & quaſi in luce poſitum, hunc diuina bonitas reſpicit: quia eas, quas damnauit peccatorum tenebras, electione ſui examinis non attendit. Donec igitur ablactetur infans, ad immolandam ſollemnem hoſtiam ſe non aſcenſurum Anna denunciat: quia ſancta Eccleſia tamdiu cuſtodire filios proponit, quamdiu de eorum perfectione ſecura fieri valeat, quia ipſi ab accepta bonitate vlterius non recedant. Poteſt tamen aſcenſus ſollemnis hoſtiæ ad altitudinem ſanctæ prædicationis referri. Nam de aſcenſu viri eius per Pro-
Pſ. 17. a phetam ſcriptum eſt: Aſcendit ſuper Cherubim, & volauit ſuper pennas ventorum. Super Cherubim quippe Dominus aſcendit, quia in ſublimibus prædicatorum ſuorum
mentibus

A mentibus aſcendit, & ſcientiæ ſuæ altitudinem ponit. Et ſuper pennas ventorum volat: quia coram ſpiritualibus eorum oculis in altitudinem miræ intelligentiæ ſe ſancti Spiritus flatibus eleuat. Et tenebras latibulum ſuum ponit: quia maieſtatis ſuæ ſublimitatem reprobis abſcondit. Sed in circuitu eius tabernaculum ſuum: quia quos per ſublimia dona eleuat, eis ſuæ maieſtatis etiam gloriam manifeſtat. Bene autem cum Helcanæ aſcenſus aſſeritur, omnis domus eius aſcendiſſe perhibetur: quia illos, quorũ mentibus eminet, in altitudine ſuæ contemplationis velut domeſticos, & familiares tenet. Quæ eſt autem Helcanæ, ideſt Redemptoris noſtri hoſtia ſollemnis, niſi ſanctorum ſuorum cordibus ineffabilis illius internæ amor eruditionis? Nam eorum quiſque ſibi ineffabiliter complacet, in eo, quòd ſe oſtenſa Redemptoris ſublimitas, tam ſublimiter docet. Anna ergo ſe cum viro ſuo aſcendere abnegat, donec filium lactat, quia *S. Aug. in expoſitione pſal. 17.*

B ſancta Eccleſia tamdiu vitauit alta prædicando contingere, quamdiu cognouit rudes auditores ſuos, velut paruulos, alta capere nequaquam poſſe. Hinc namque in ipſis ſanctæ Eccleſiæ primordijs factum eſt, vt velut paruulo adhuc Annæ filio, per trium Euangeliſtarum ſcripta, Matthæi, ſcilicet, Lucæ, & Marci lac propinaretur, qui humanitatis Dominicæ hiſtoriam ſcribentes, pauca de eius diuinitate tractauerunt: ſed cum paruulus Eccleſiæ populus creſceret, & in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti proficeret, cui lactis potus non ſuffecerat, paſci cibo ſolido perquirebat. Compulſa itaque mater Eccleſia aſcendere eſt, vt ipſa quoque Cherubim fieret, volantiq. ſuper ſe Redemptori appropinquaret, pennas aſſumeret, ambulantem ſuper eas in ſacramentorum altitudine teneret, atque ex eius maieſtate caperet, quod poſcenti vnico alimentum daret. Vnde factum eſt, vt rogatus a fratribus euangeliſta Ioannes, non ſolum

C humana, ſed etiam Angelica ſuperans, condita cuncta tranſcenderet, & quem videre meruit, vnigenitum in ſinu patris prædicaret, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Tunc ergo Anna aſcendit, cum ſancta Eccleſia ſe in celſitudinem diuinæ prædicationis tam ſublimiter extulit. Tunc etiam immolauit ſollemnem hoſtiam, quia de cognitione diuinitatis in adiutorium ſuorum cordibus flammam miræ deuotionis accendit. Sollemnis quippe hoſtia fuit, de incomparabili eloquio, ſingularis oblatio deuotionis. Tunc in conſpectu Domini filium adduxit, cum auditorum ſuorum cordibus perfectam cognitionem ſummæ diuinitatis intimauit. Quæ profecto Dei cognitio, quia non ſolum fide tenenda eſt, ſed confeſſione, & quod credimus, & confitemur, nec ignorare vlterius, nec ſilere permittimur, puer ablactatus, qui ad domum Domini adducitur, iugiter in conſpectu Domini manere declaratur. Sequitur: *Io. 1. a*

D

Et dixit ei Helcana vir ſuus: fac quod tibi bonum videtur, mane, donec ablactes eum.

Quid eſt, quòd Annæ conſilium viri ſui auctoritate roboratur, niſi quia propoſitum ſanctæ Eccleſiæ non ex humano præſumitur iudicio, ſed ex diuino? Nam quidquid ſancta Eccleſia in ſubiectis ſibi nationibus diſponere voluit, tunc demum id ratum habuit, cum ex internæ veritatis iudicio, quid diſponendum eſſet, agnouit. Et quia aduocatum habemus apud patrem, qui interpellat pro nobis, ſubiungit, atque ait:

Precorq. vt impleat Dominus verbum ſuum.

Quod eſt verbum, quod implendum aſſeritur, niſi prædeſtinata conuerſio gentilita-

E tis? Et quia per eius ſanguinem reconciliamur Deo, ipſe pro implendo verbo precatur, cuius obtentu ſalus noſtra perficitur. Precari etiam ei eſt, ſe in humanitate aſſumpta, pro ſalute noſtra æterno patri continue exhibere: quod dum ſic ſe offerre non deſinit, receptioni noſtræ aditum ad vitam facit. Quia vero diſpoſitionis ſuæ conſilium exquirendo perfecit, apte ſubinfertur: [Manſit ergo mulier, & lactauit filium ſuum, donec amoueret eum a lacte.] Deinde ſequitur: *1. Io. 2. a*

Et adduxit eum, poſtquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus modijs farinæ, & amphora vini, & adduxit eum in domum Domini in Silo.

Quid namque per vitulum hoc loco ſignificatur, niſi propoſitum imitandæ vitæ perfectorum? Sed vitulus eſt, cum in corde exoritur proficientis: bos autem, cum per robur

robur virtutis ad effectum perducitur magnæ conuerſationis. Quo in loco valde quæ- A
rendum eſt, cur non vnus vitulus, ſed tres ad tabernaculum adducti perhibentur. Sed
in tribus vitulis infans delatus oſtenditur, vt eorum formam inſinuet, qui ad prædica-
tionis miniſterium inſtruuntur. Perfectus etenim doctor, & peccatoribus conuerten-
dis, & cuſtodiendis iuſtis inuigilat. Quaſi enim colonus ſummi patrisfamilias vtrum-
que bouem aratris inſerit, vt non ſolum vigilare ſtantibus, ne corruanr, ſed etiam lap-
ſos poſſit erigere, vt ſubſiſtant. Sed qui duos boues habet in ſubiectorum ſolicitudine,
vt eſſe perfectus valeat, bouem tertium iungat in diuina contemplatione: vt & corda
proximorum integro iugo loquendo, velut arando aperiat, & ſemetipſum per ſingu-
larem amoris fortirudinem, ad conditoris ſui ſpeciem ſemper extendat. Samuel ergo
in vitulis tribus ad domum Domini ducitur, cum bene quiſque proficiens, proponit,
vt ex labore prædicationis prodeſſe valeat proximis, & ex ſecreto quietis, inhærere in- B
timæ viſioni cònditoris. Et quia id bene exhibere animus imperiti numquam poterit,
in tribus etiam farinæ modijs offertur. Ex farina quippe cum panes fiunt, præparatio
refectionis perficitur. Quòd vero non in panibus, ſed in farinæ modijs offertur, bo-
nam deuotionem, doctrinam proponere oſtenditur, non ipſius doctrinæ commodum
exhibere. Modius ergo farinæ ſanctæ prædicationis præparationem ſignificat. Sed in
tribus modijs farinæ infans adducitur: quia dũ prædicare proponimus, verbum ſcien-
tiæ præparamus peccatoribus ad conuerſionem, iuſtis ad ſtatum perſeuerantiæ, & no-
bis ad ſupernam contemplationem: vel certe vnus modius eſt, vt diximus, pro con-
uerſione peccatoris, alius pro diſciplina coniugati, tertius vero pro excellenti purita-
te continentis. Et modij quidem dicuntur pro menſura diſcretionis. Vnde & beatus
Rom. 12. a Paulus perhibet, dicens: Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrie-
tatem. Quod profecto, quia prædicatorum ordo electus exigentibus, non ex leuitate C
vanitatis habuit, ſed ex virtute bonæ intenrionis. Sequitur: [Et amphora vini.] Vir-
tus vero bonæ intentionis eſt charitas Dei, quæ in electorum cordibus diffunditur, per
donum Spiritus ſancti. Quod nimirum charitatis donum, recte vini appellatione figu-
rarur, quia mentem occupat, & a terrenis affectibus alienat, vt intentionem ad ſæcu-
lum non habeat, quam ad appetenda ſola cæleſtia inflammat. Verum, vt huius quo-
que virtutis non perfectio, ſed initium deſignetur, amphora vini, & non poculũ fuiſſe
oſtenditur. In amphoram quippe reponimus, quod quandoque per poculum propi-
nemus. Hinc eſt enim, quòd is, qui ſupernæ charitatis perfectionem guſtauerat, Deo
Pſ. 22. a omnipotenti confitebatur, dicens: Impinguaſti in oleo caput meum, & poculum
Ex edit. vet. meum inebrians, quàm præclarum eſt. In amphora ergo vini Samuel oblatus oſten-
ditur: quia electus quiſque cum ad Euangelicæ prædicationis miniſterium præpara- D
tur, ipſius prædicationis bonum proponit, non pro vana huius ſæculi ambitione, ſed
pro ſola charitate impendere. In vitulis ergo adducitur, pro propoſito fortitudinis, in
farinæ modijs, pro doctrina verbi, in amphora vini, pro intẽtione charitatis. Quæ pro-
fecto virtutum initia, vbi ſint perficienda, edocet, cum ſubiungit: [Et adduxit in do-
mum Domini in Silo.] Domus Domini ſancta Eccleſia recte intelligitur, quæ nimi-
rum in Silo ſita eſſe perhibetur. Silo autem locus eſt, in quo arca Dei manſiſſe perhi-
S. Hier. vbi ſupra in Hierem. cap. 26. betur. Quid ergo aliud Silo iſto in loco ſignificat, quàm veteris legis traditionem?
Nam velut arcam Dei continet, dum carnalem litteram foris exhibet, quæ in ſuis ſe-
cretis ſpiritalem ſcientiam clauſam tenet. Quid eſt ergo, quòd domus Domini in Silo
ſita eſſe perhibetur, niſi quia ſancta Eccleſia in ſacramento ſcripturarum, velut in lo-
co fundata cognoſcitur? Illuc Samuel adductus aſſeritur, illic oblatus: quia præter E
ſanctam Eccleſiam, locus non eſt, vbi merita virtutum creſcant, & ad culmen perfe-
ctionis veniant. Sed cum ipſe, qui adductus eſt, aſſeritur, eius quoque dilationis cau-
ſa memoratur, cum ſubditur:

Puer autem erat adhuc infantulus.

Nam ſi infantulus tunc non eſſet, dum per ſe poſſet accedere, duci huc ab alio non
oporteret. Sequitur:

Et immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.

Superius de ſola Anna dicebatur. [Et adduxit eum ſecum, poſtquã ablactauerat.]
Nunc

A Nunc autem de Helcana pariter, & de Anna ſubiungitur: [Et immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.] Tunc immolatus eſt vitulus, cum adductus eſt Samuel, & oblatus. Si ergo ibi erat tunc Helcana, & cum ducebatur, & cum offerebatur, quare non dictum eſt, adduxerunt eum ſecum, ſicut dictum eſt, immolauerunt, & obtulerunt? Sed quia hæc ad Eccleſiam, & ad Chriſtum retulimus, illi lactare, illi adducere pertinet: offerre, & immolare ſibi, & Chriſto. Ipſa quippe inſtitit verbo prædicationis, ſed quibus doctrinam inſinuat, virtutem adimplendæ operationis nequaquam ſubminiſtrat. Litteram quippe ſcripturæ loquendo exhibet, ſed ipſum bonum ſe petentibus, non niſi cum ſponſo dare poteſt. Immolatur ergo vitulus, cum diuina gratia cordi bona petentis infunditur, vt bona, quæ deſtinando deliberat, ſtudio boni operis hilariter impendat. Vitulus enim tunc immolatur, quia

B victima boni operis propoſiti, ab omnipotenti Deo deuotæ mentis oblatione ſuſcipitur, ſi id, quod ei vouendo mens exhibet, totum Deo mactatur per hilaritatem. De hac immolatione vituli Dominus in Euangelio, ait: Si vos, cum ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris, quanto magis pater meus cæleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe? Hinc Paulus ait: Qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet, vnuſquiſque pro vt deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate, hilarem enim datorem diligit Deus. Quid namque eſt deſtinare in corde, niſi proponere ex deliberatione? Dum ergo deſtinauit, dixit, quaſi vitulum adductum aſſeruit. Sed dum addidit, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate, quia hilarem datorem diligit Deus, adductum vitulum, qualiter immoletur, expoſuit. Adducuntur ergo vituli, cum ad agenda fortia bene proponendo præparamur: ſed vitulus immolatur,

Mat. 7. b

2. Cor. 9. b

C cum deliberatio boni propoſiti Deo impenditur, in oblatione magnæ deuotionis. Vterque autem, ideſt vir, & vxor vitulum immolaſſe perhibentur: quia eadem hilaritas fidelibus ſubditis prædicatoris voce oſtenditur, atque in eorum cordibus diuina gratia propagatur. Pariter ergo vitulum immolant, cum in corde bene proficientis ſubditi, diuina conuenit cum humana prædicatione. Tres autem vituli adducuntur: quia cum auxilium lapſis, & ſtantibus ferre, & nobis ipſis opem cuſtodiæ proponimus, dum vna bona intentione hæc attendimus, tria quidem ſunt reſpectu operis, ſed vnum in munere oblationis. Tria quidem ſunt, quia ergo nos, & proximos noſtros diuerſo reſpectu, & diuerſis temporibus exhibentur: ſed vnus ſunt vitulus, quia ſimul proponuntur, & pari deuotione oblationis Deo impenduntur, & vna in eis hilaritas, & alia non habetur. Sequitur: [Et obtulerunt puerum Heli.] In Heli non

D ſolum perſonæ doctorum veterum, ſed etiam doctrinæ figurantur. Quid eſt ergo, quòd puer Samuel Heli oblatus aſſeritur, niſi hoc, quod aperte cognoſcitur: quia quiſquis prædicando, alijs prodeſſe nititur, non ſolum noua ſcribere debet, ſed etiam vetera. Vnde & Dominus in Euangelio per parabolam dicit: Ideo omnis ſcriba doctus in regno cælorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. Samuel ergo Heli tunc offertur, cum mens bene proficientis ſubditi legis, & Prophetarum ſcientia eruditur, vt in libris antiquorum occidentem litteram legat, ſed etiam ſecundum ſpiritum viuificantem intelligat: & ſic quod foris ſonat, accipiat, vt præter elementorùm ſonum, quod intus inſonet ſpiritus, recognoſcat, & ad fidem noua habeat, ſed quoties neceſſe fuerit, ad noui teſtamenti confirmationem ſcripturas veteres adducat. Tunc quippe defendere noua poterit, cum eorum rationem ex veteribus agnoſcit. Aperte igitur Samuel Heli oblatus aſſeritur, quia

Mat. 13. g

E ſolum ſufficienter noua prædicat, qui eam rationem, qua intelligenda ſunt vetera, non ignorat. Et quia eaſdem ſcripturas veteres intelligere ſine præceptore non poſſumus, & doctor nihil in nobis docendo proficit, ſi quod ipſe foris loquitur, in cordibus noſtris per diuinam gratiam non infundatur, mater non ſola puerum obtulit, ſed cum viro. Ei autem, cui filium tradit, ſe cum verbo præconij Anna inſinuauit, dicens:

Obſecro mi Domine viuit anima tua, ego ſum illa mulier, quæ ſteti coram te hic.

Coram Heli Anna ſtetit, quia ſancta Eccleſia doctorum ſynagogæ nullis perſecutionibus corruit. Quod tale eſt, ac ſi dicat Eccleſia glorians ſynagogæ præpoſitis:

Idcirco

Idcirco orbem parere per Euangelium Deo potui, quia aduerſa, quæ mihi intuliſtis, A
inuicta toleraui. Nam ſi pœnis victa vetuſtati me ſubderem, nouam Redemptori tot
nationum ſobolem nequaquam genuiſſem. Et quia humiliter loquitur, obſecrando
dominum vocat. Quia vero ei vitæ æternæ pignus in fide Redemptoris dare appetit,
dicit: [Viuit anima tua.] Sed quæ ſe ſtetiſſe gloriata eſt, magna de ſe protulit. Et
quia eadem magna humiliter, non ſuperbe dixerat, ea protinus ad laudem omnipo-
tentis Dei retulit, dicens:

Oraui, & dedit mihi Dominus petitionem, quam rogaui eum, idcirco &
ego commendaui eum Domino.

Diuina gratia ad hoc ſanctæ Eccleſiæ filios tribuit, vt eos doctrina veritatis inſti-
tuat, bonis moribus exornet, pia ſuper eos cuſtodia vigilet, a malo declinare perfecte B
faciat, & ad æternam patriam ſufficientem bonorum operum copiam præparare.
Hæc profecto miniſterij paſtoralis ſunt, ſed electus prædicator ea ſuis viribus implere
poſſe diffidit. Quia ergo nec ſua virtute aliquos per Euangelium poteſt gignere, nec
quos generat, cuſtodire, recte per Annam in Eccleſiæ typo nunc dicitur: [Oraui, &
dedit mihi Dominus petitionem, quam rogaui eum. Idcirco & ego commendaui eum
Domino, cunctis diebus, quibus fuerit commendatus Domino.] Nam vt gignere poſ-
ſit, obſecrat, & vt hi, quos orando obtinet, in ſancta conuerſatione permaneant, eos
item omnipotenti Deo precibus commendat. Et quia ab eiſdem precibus numquam
deſinit, cunctis diebus ſe commendare filium Deo dicit. Cunctis namque diebus Do-
mino filium commendare, eſt ei pro eorum ſalute, quos generat, omni huius vitæ tem-
pore ſupplicare. Dies namque, quibus Domino commendamur, tempora præſentis C
vitæ ſignificant. In quibus profecto diebus tanto validioribus diuinæ protectionis au-
xilijs indigemus, quanto grauioribus ſpirituum malignorum tentamẽtis impetimur.
Quia vero in plerisq. codicibus non commendatus, ſed commodatus legitur, a bono
intellectu non vacat. A matre quippe Eccleſia in hac vita filij commodantur. Quid-
quid vero commodamus, id reddi nobis in fide excipientis expectamus. Dies vero vir-
tutum ſpiritalium, claritates ſunt. Quibus profecto diebus Annæ filius Domino com-
modatur: quia ei ſancta Eccleſia electos offert in claritate virtutum, vt eos poſtmodum
ad augmentum ſui æterni gaudij ſibi omnipotens Deus exhibeat in ſplendoribus præ-
miorum. Et notandum, quia omnibus diebus commendatus aſſeritur, vt ei de eo, quod
habendum eſt de ſpirituali conuerſatione, nihil deſit, quem prædicator electus in æter-
na vita recipere tenebroſum ex aliqua parte non poterit. Sequitur: D

Et adorauerunt ibi Dominum.

Et nos membra ſanctæ Eccleſiæ, cum per ſcripturas teſtamenti veteris, veneratio-
ni, & præcepto conditoris ſubmittitur, ibi profecto Dominum adoramus: quia pa-
trum veterum fidem tenemus, & eandem fidem per dilectionem in bono opere exer-
cemus.

CAPVT I.

MORALIS. HÆC de principio typica expoſitione protulimus: nunc in eiuſdem ver-
bis hiſtoriæ, eruditionem noſtram per moralem ſignificationem requi-
ramus.

Fuit vir vnus, inquit, de Ramatha Sophim. E

In hoc viro vno, quid rectius, quàm vnuſquiſque nouus ſæculi contemptor deſi-
gnatur? Vir namque dicitur, quia propoſito fortis eſt: vnus vero, quia amore ſingu-
laris: vir namque eſt, quia ex magna virtute cuncta præſentia deſpicit: ſed vnus, quia
ſola omnipotentis Dei ſpecie frui concupiſcit. Quiſquis enim perfecte terrena deſpi-
cit, vir eſt ex fortitudine, ſed ſi conditorem ſuum ardenter videre non cupiat, non eſt
vnus ex intentione. Perfectio igitur viri, in præconio ponitur vnitatis, vt qui ſæculum
potenter deſpicit, mentem non diuidat, ſolis ſupernis inhiet, ad ea tantum, quæ de
viſione conditoris ſunt, æterna gaudia ſuſpiret. Talis profecto erat, qui Deo confi-
Pſ. 72. d tens, ait: Quid mihi reſtat in cælo, & a te quid volui ſuper terram? Hinc item dicit:
Vultum

A Vultum tuum Domine requiram. Qui enim in terra nihil voluit, profecto vir fuit: ſed *Pſ. 26. c*
qui neque in cælo, neque in terra aliquid præter ipſum voluit, qui, ſpretis omnibus,
ſolum eius vultum quæſiuit, non ſolum vir, ſed etiam vnus extitit. De hac vnitate Do-
minus in Euangelio, Marthæ loquitur, dicens: Martha, Martha, ſolicita es, & tur- *Luc. 10. c*
baris erga plurima, porro vnum eſt neceſſarium. Hinc Lucas de perfecto credentium
numero loquens, ait: Erat eis cor vnum, & anima vna. Vnum quippe eis cor erat, *Act. 4 f.*
quia per intentionem rationis, ſolum conditorem aſpexerant, vnam animam habe-
bant: quia per affectionem amoris, ſolum eius faciem videre deſiderabant. Hinc eſt,
quòd diligens propheta ſecum reputat, dicens: Sitiuit anima mea ad Deum, fontem *Pſ. 41. a*
viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Pro hac vnitate obtinenda,
veritas docens, ait: Qui non renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus *Luc. 14. g*
B eſſe diſcipulus. Quæ etiam noſtra ſunt: quia hi, qui abrenunciantes ſæculo, remotio-
ris vitæ ſecretum petiuimus, monachi vocamur. Monos quidem grecè, latine autem
vnus dicitur. Hoc quippe titulo appellationis inſcribimur, vt vox nominis noſtri no-
bis inſinuet altitudinem dignitatis, & animus noſter tanto ardentius ad conditoris vi-
ſionem ſe erigat, quanto ſublimitatem claritatis, in qua ſemper debet conſiſtere, qua-
ſi in fronte prælatam portat. Sed diuini amoris ſublimitas in ſola catholica Eccleſia
veris electis impenditur. Bene ergo vir, qui vnus dicitur: De Ramatha Sophim, de
monte Ephraim fuiſſe perhibetur. Ramatha quippe, vt iam dixi, hebræum nomen
eſt, ſed latina locutione, dicitur Viſio conſummata. Quæ profecto appellatio ſanctæ
Eccleſiæ conuenit, quæ antiquitus a prophetis præuiſa eſt, ſed in finem ſæculorum in
Redemptoris fide diſpoſita. Conſummata ergo viſio ſancta Eccleſia dicitur: quia per
C Redemptorem humani generis erecta eſt in religionis culmine, quæ olim tantum prę-
uiſa erat ſpiritu prophetiæ. Hæc autem Sophim eſſe deſcribitur in monte Ephraim *Supra initio*
ædificata: quia contemplatione Dei celſiſsima eſt, & ſpiritalibus virtutibus fecunda. *expoſitionis*
Sophim quippe ſpecula dicitur, Ephraim fructificans. Quæ profecto vocabula ſitum *allegoricæ.*
ſanctæ Eccleſiæ recte inſinuant, quæ non ſolum intentione viſionis alta eſt, ſed excel-
lentia conuerſationis. Quibus etiam uocabulis, & hęreticorum dementia, & cæterorum
improborum ſterilitas reprobatur. Illi quidem, dum a rectitudine fidei deuiant, ſpe-
culationem ſublimitatis non habent: iſti uero, quia recta uident, quæ agant, & ea fa-
cere ſemper diſsimulant, ſpeculam quidem habent, ſed uirtutum montem excellen-
ti uita non obtinent. Sancta uero Eccleſia quia in Sophim, ideſt in ſpeculatione
ſublimis eſt, gloriatur, dicens: Noſtra conuerſatio in cælis eſt. Quia etiam in uirtutum *Phil. 3. d*
D monte per boni operis fructum conſtituta eſt, eliſam reproborum fidem reprobans,
ait: Fides ſine operibus mortua eſt. Hinc item prædicans, dicit: Dum tempus habe- *Luc. 2. c*
mus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei. Vir ergo, qui *Gal. 6. c*
unus dicitur, de monte Ephraim eſſe memoratur: quia & terrena deſpicere, & ſuperna
deſiderare, ei ſolum prodeſt, qui per fidem catholicam intra ſanctam Eccleſiam ſeſe
continet. Sequitur:

Et nomen eius Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, fi-
lij Suph.

Hoc etiam nomen ſuperius oſtendimus, quia ab Hebræa lingua in noſtram, Dei *Supra initio al-*
feruor, verteretur. Quod profecto nomen uiri bene congruit ordini ſpiritalis expoſi- *legoriæ.*
tionis. Qui enim uir unus dicitur, neceſſe eſt, ut ex Dei feruore cenſeatur. Quis enim
E aut temporalia deſpicere, aut amare cæleſtia ſine diuina gratia poſſit? Neceſſe quippe
eſt, ut hunc gratia diuina pręueniat: quatenus Spiritus ſancti igne ſuccenſus, quanto
ardentius ſumma diligit, tanto fortius ima contemnat. Cui etiam in genealogiæ ordi- *Mat. 1.*
ne quattuor patrum nomina perſcribuntur: quia in fide Redemptoris, eorum prædica-
tione genitus eſt, qui in eundem humani generis Redemptorem, per quattuor Euan-
geliſtarum ſcripta, de omni mundi parte crediderc. Qui etiam Ephrathæus dicitur.
De monte Ephraim, & Ephrathæus eſt, qui in fertili terra, ſterilis non eſt. Nam plerique
intra ſanctam Eccleſiam nomine cenſentur fidei, cuius nullos proferunt fructus actio-
nis. Qui nimirum dum de Eccleſia prodeunt, uelut de monte fructifero eſſe ſentiun-
tur: ſed quia ipſi bonorum operum non habent fructum, non ſunt Ephrathæi. De mon-
te ergo Ephraim eſt, & Ephrathæus non eſt, qui fidem catholicam in Eccleſia didicit,
ſed

ſed opera digna fidei non impendit. Talibus profecto veritas in Euangelio commi- A
Mat.21.d natur, dicens: Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius.
Luc.13.b Hinc ſub ficulneæ ſpecie, colono ſanctæ Eccleſiæ repulſionem infructuoſæ animæ imperans, ait: Succide eam, vt quid terram occupat? Hinc Ioannes Baptiſta com-
Luc.3.b minans, ait: Iam ſecuris ad radicem arboris poſitá eſt. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. De monte quoque Ephraim eos eſſe oſtenderat, ſed non Ephrathæos, de quibus veritas in Euangelio per parabolam
Mat.21.d dicit: Malos male perdet, & vineam ſuam alijs locabit agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis. Vir ergo de monte Ephraim, dicitur Ephrathæus: quia quicumque intra ſanctam Eccleſiam fidem catholicam tenemus, dum per ardorem affectionis terrena abijcimus, cæleſtia amamus, oportet & vt a terrenis, quæ deſpicimus, per boni operis laborem ſeparemur, & ad ea, quæ diligimus, cæleſtia præparemur. B Eſſe ergo in Eccleſia, & opera bona non facere, quia ad acquirendæ æternæ ſalutis bonum non prodeſt: vir qui de monte Ephraim aſſeritur, etiam Ephrathæus fuiſſe memoratur. Vnde & duas vxores habere deſcribitur: quia actiuæ vitæ per fecunditatem boni operis, & contemplatiuæ vitæ coniungitur per amorem internæ delectationis. Quamobrem Phenennæ filij fuiſſe dicuntur, Annæ autem filij non fuiſſe. Quid enim ſunt actiuæ vitæ filij, niſi bonorum operum fructus? Et quid eſt, quòd Anna filios non habet, niſi quia rudis contemplatio, ea, quæ iam amare cepit, internæ contemplationis gaudia cito non obtinet? Filij quidem ſunt contemplatiuæ vitæ gaudia internæ viſionis. Sed mens, quę contemplari æterna inchoat, ad eorum gaudia excipienda, tanto difficilius peruenit, quanto etiam illorum pulchritudinem non attendit. Quis ergo in gloria eius pulchritudinis gaudere præualet, quam non C videt? Mens autem, quę in æternorum bonorum contemplatione ſe nouiter eleuat, ad ea tanto tardius aſſurgit, quanto humanitatis ſuæ familiares tenebras velociter non deponit: quia dum a ſe abijcere mundanas curas non præualet, velut in oculis geſtat puluerem, quo id, quod cupit, videre non poteſt. Prius ergo abijciendus eſt puluis ex oculo, deinde oculus refouendus. Puluis quippe abijcitur, cum ab intentione mentis cuncta rerum corporearum phantaſmata remouentur: & oculus refouetur, cum vſu continuę meditationis, eadem mentis intentio ad ęterna ſuſtollitur. Quæ profecto cum diuturna conſuetudine in ſupernis morari didicerit, eadem diuturnitate conſuetudinis, puritatem obtinet: qua dum clarius æterna reſpicit, in eorum gloria exultare plenius poſſit. Anna ergo non habuiſſe filios dicitur, vt non ſolum inchoantis imperfectio deſignetur, ſed etiam vitę contemplatiuę celſitudo. D Magno enim meritorum ſita eſt culmine, quæ in fecunditatis ſuæ gaudio facile haberi non poteſt. Hinc eſt enim, quòd Iacob Rachelem coniugem habere deſiderat, ſed
Gen.29.d tamen ei prius Lia ſubſternitur, vt pro obtinenda illius ſpecie, ſeptenarius annorum numerus in ſoceri ſeruitio geminetur: quia amator vitę contemplatiuę, hãc in vbertate æterni gaudij cito adipiſci deſiderat, ſed tamen ei omnium donorum largitor Spiritus cito non tribuit, ne habitam quaſi vilem deſpiciat, ſi facilitas ei hanc pro voto repręſentat: ſed tanto ea fruatur dulcius, ſolicitiusq. cuſtodiat, quanto hanc difficilius promeretur. Quare & ſequitur:

Et aſcendebat vir ille ſtatutis diebus, vt adoraret, & immolaret Domino exercituum in Silo.

Statutis quidem diebus aſcendit: quia in ſplẽdoribus ęternę viſionis paulatim pro- E ficit. Quid enim ſunt illę manifeſtationes interni luminis, niſi dies electę mentis? & ſtatuti namque dies ſunt: quia in profectu ſpiritalis vitę poſitis, diuina ordinatione diſponuntur: ſtatuti etiam dies ſunt, quia in eorum claritate non poſſumus admitti, cum volumus, ſed cum diuina dignatione ſubleuamur. Aliquando namque nos in contemplatione internę lucis excipit, quandoque labi vſque ad pręferendas humanitatis tenebras relinquit. Quaſi enim ſtatutis diebus eleuat, quibus amoenitatem internę lucis non iugiter aperit, ſed per tempora ſuę diſpoſitionis oſtendit. Dies ergo noſtri ſunt, quia in magnis ſplendoribus excipimur, cum internę glorię nobis pulchritudo reuelatur. Statuti vero dies idcirco nominantur: quia vt intima luce fruamur, non eſt noſtri conaminis, ſed diuinę dignationis. Sępe namque diuturno ſilentio, inſtantibus

A ſtantibus ſupplicationibus, crebris gemitibus, illam nobis internæ lucis gloriam aperiri flagitamus, & in eius amœnitate recipi non meremur. Sæpe nil tale pro eius deſiderio agimus, ſed ſubito nos diuina gratia præuenit, ab imo noſtræ infirmitatis erigit, in ſuperna rapit, inſperantibusq. nobis gloriam ſuæ lucis oſtendit. Diebus ergo ſtatutis aſcendimus: quia in contemplationem cæleſtium ſublimari non poſſumus noſtro conamine, ſed diuina diſpoſitione. Aſcenſus quoque dies ſunt: quia quando illa ſublimi luce non fruimur, in imo ſumus, & cum in illius alta viſione aſſumimur, quàm in imo iacuiſſemus, ante aſſumptionis noſtrę horam, cognoſcimus. Diſplicemus nos tunc nobis, in quo fuimus, placemus autem, in quo ſumus: quia abſorpta iã mens amore cæleſtium, dum lætatur luce, qua fruitur, cuncta terrena horrore nimio dedignatur: Vnde & beatus Petrus, dum in montem aſſumitur, dum nube lucida obumbratur,

B dum ei transfigurati gloria Saluatoris oſtenditur, dicit: Bonum eſt nos hic eſſe, Domine. *Mat. 17. a* Nam quia iam Dei omnipotentis munere meretur intereſſe ſublimibus, incomparabile illic bonum ineffabiliter diligit, ex cuius pulchritudine, cuncta, quæ tranſeunt, velut fœda reprehendit. Sed quid eſt, quòd idem vir de ciuitate ſua aſcendere dicitur? Quid verò aliud eſt ciuitas, niſi cohabitantium munimentum? Quæ autẽ eſt hæc ciuitas, niſi muniti cordis perfecta cuſtodia circumſpectionis? Hæc nimirum velut cohabitantes ciues altis mœnibus protegit: quia dum cuſtodiendis virtutibus ſolerter inuigilat, internam eorum pacem hoſtis callidus non conturbat. In hac certe ciuitate nos conſiſtere ſapiens ille præcepit, qui ait: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, *Prou. 4. c* quoniam ex ipſo vita procedit. Hinc etiam Dominus diſcipulis præcipit, dicens: Vos *Luc. 24. g* autem ſedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. In ciuitate quippe ſedemus,

C cum per quotidianam ſolicitudinem in internæ cuſtodiæ defenſione requieſcimus. In qua ſedentes virtute induimur ex alto: quia præparati iam in habitaculum ſancti Spiritus per eius gratiam, in ſupernæ gloriæ contemplationem ſubleuamur. In hoc igitur, quòd vir Ephrathæus de ciuitate ſua aſcendere dicitur, quid aliud, quàm negligentiæ noſtræ culpa indicatur? Nam per contemplationem rimari cæleſtia volumus, qui non ſolum cordis, ſed etiam corporis cuſtodiam non habemus. Et quidem ſæpe indecenter aſpicimus, otioſa audimus, ſuperflua loquimur, ſomnum, cibum non ad refectionem corporis habemus, ſed ad vſum delectationis. Itaque cum diſcutere ambigua volumus, ſuperna conſpicere, tenebras noſtras deſerere, internæ dulcedinis ſaporem guſtare, ab illius ſecreto tanto dignius repellimur, quanto munitionis noſtræ fortitudines negligentius diſſipamus: iamq. nobis tanto eſt aſcendere difficilius, quanto

D ad noſmetipſos relapſi, in altitudinem cuſtodiæ erigere non curauimus cordis munitiones. Aſcendat ergo vir de ciuitate ſua, vt qui per internam contemplationem appetit proficere, exteriores ſenſus ordinet, mentem regat, & quaſi in altis receptus munitionibus expectet, vbi eum ſuperna illuſtratio viſitet. Ad ſtatutorum quippe dierum aſcenſum iam qui paratus inuigilat, dignus cuſtodia puritatis efficitur, vt ſæpius diuina dignatione viſitetur. Sed dum aſcendere dicitur, aſcenſionis etiam cauſa memoratur, cum ſubditur: [Vt adoraret, & immolaret Domino exercituum in Silo.] Quiſquis diuinæ contemplationis arce ſuſtollitur, in illa cuncta, illuminãte luce, reſpicit, & quòd ſe mirabiliter terreat, & quòd ineffabiliter delectet. Nam illa ſumma viſio, vt electæ menti ſe aperit, & imperſcrutabilem abyſſum iudiciorum Dei, & bonitatis eius abundantiam miſericorditer oſtendit: vt videntem magno pauore deijciat, & ingenti gaudio ſuſtollat, & terrore quidem deijcitur, vt ſtatum mundanæ affectionis

E deſerat, & mulcetur gaudio, vt quod prægustare de conditoris bonitate inchoat, ardentius concupiſcat. Tunc quippe adorat, cum conſiderata illa immẽſitate omnipotentiæ ſic conditori ſubmittitur, vt contra ſpiritualem conuerſationem carnalis concupiſcentiæ impulſibus non leuetur. Adorãs autem immolat: quia quo humilius diuina veneratione proſternitur, ſummæ claritatis illius blandimento ſuauius refouetur. Adorare igitur aſcendenti, eſt diuinæ omnipotentiæ magna caſti amoris veneratione ſubmitti: immolare vero, diuinæ lucis ſuauitate ineffabiliter delectari. Electa enim mens, velut ſpirituali immolationi Deo ſe conſecrat, dum in illa ineffabili eleuationis ſuæ lætitia, eam ignis diuinæ charitatis ardentius inflammat. Dum ergo electi cuiuſque ſtudiũ ſub Ephrathæo viro oſtenditur, & adorare dicitur, & immolare: quia ſic mens electa appetit ſuperna conſpicere, vt ſpirituali viſione proficiens, & omnẽ ſtatum

conterat carnalis vitæ, & plenitudinem capiat æternæ lætitiæ. Nam & ſi ad hanc A ſummæ contemplationis altitudinem carnalis aliquis non aſſumitur, quantum tamen ad illam ſpiritualem conuerſationem, in quam illo aſcenſu contemplationis proficit, antequam proficiat, quodam modo carnalis eſt. Hoc enim ipſum quaſi carnale eſt, per altitudinem viſionis a corporearum rerum intentione ſeparari non poſſe. Sed, vt temeritas humanæ audaciæ comprimatur, prius adorare dicitur, poſtea immolare. Ordinatus quippe contemplantis aſcenſus eſt, ſi a timore incipiat. Timor autem ipſe, quid eſt aliud, quàm electæ mentis ad diuinā gloriam ſpeculandam tranſeuntis præordinata purgatio? Eo enim purius diuinæ lucis radios intueri merebatur, quo validiori timore deiecta, viſioni maieſtatis intimæ purgatior exhibetur. Sic ergo Ephrathæi huius conuerſatio foris nobis oſtenditur, vt ad perfectionem tendentibus, quid intus agendum ſit, rationabiliter demonſtretur. Igitur dum ſummæ gloriæ B reſpergi claritate appetimus, præſumptionis noſtræ auſum in hoc timoris tranſitu præfigamus: vt quo venerabilius omnipotentem Dominum metuimus, eo perſpicacius benignitatis eius gloriam videamus. Cuius etiā timoris magnitudo, electæ menti aliquando poſt oſtenſionem lætæ viſionis incutitur. Quod profecto dum fit, non fit vt
Mat. 17.a mentem ad gloriæ viſionem purificet, ſed vt cuſtodiat ab elatione. Vnde & Petrus, & Iacobus, & Ioannes prius transformati Domini gloriam viderunt, deinde incuſſo eis timore cecidere, ne elati perderent, quod humiliter aſſumpti videre meruiſſent. Aliquando ergo adoratio immolationem præcedit, aliquando immolatio adorationem: ſed nimirum diuina diſpoſitione, non noſtro conamine. Vir quippe Ephrathæus, vt prius adoraret, & poſtea immolaret, aſcendiſſe deſcribitur: quia profecto ordo ita perfectus eſt, vt a veneratione, quæ ex pauore diuinæ diſtrictionis naſcitur, ad ſpecu- C lationem lætæ maieſtatis efferamur. Diuina tamen clementia electas mentes aliquando ſic ſuæ dulcedinis infuſione exhilarat, vt eas in timoris magnitudinem non inducat. Vnde & ſubditur:

Venit ergo dies, & immolauit Helcana.

Quid eſt quod dicit: Venit dies, & immolauit: & non dixit, Adorauit, & immolauit: niſi quia, vt ſuperius dixi, ſic ſæpe diuina dignatione ad videndum gloriam diuinæ claritatis extollimur, vt nulla tunc iudiciorum immixta conſideratione turbemur. Et quamquam ſine magna veneratione omnipotenti Deo electa anima numquam aſſiſtat, tamen velut immolat, & non adorat, dum ſic illa ſummi gaudij felicitate fruitur, vt deiectione timoris nulla quatiatur. In hunc quippe affectum venerat, quæ D
Cant. 1.a dicebat: Oſculetur me oſculo oris ſui. Quem timoris affectum prætendit, quæ oſculari
Exo. 33.b appetit. Hinc etiam de Moyſe ſcriptum eſt: quia Deo loquebatur, ſicut ſolet loqui vir ad amicum ſuū. Nam velut veniente die, hunc ſcriptura ſacra ſic immolare oſtendit, vt eum adoratio timoris nulla proſtrauiſſet. Quo in loco hoc notandum video, quòd vt adoraret, & immolaret, aſcendere dicitur: non tamen adoraſſe & immolaſſe, veniente die, ſed immolaſſe ſolum. Alij ergo ſunt dies, quibus aſcendimus, vt adoremus, & immolemus: alius ille dies, qui dum venerit, immolamus. Dum enim noſtro conamine in diuinarum rerum meditatione ſuſpendimur, quaſi ſtatuti aſcenſus noſtri dies ſunt: quia quoſdam ſpiritualis luminis radios intuemur, quoſdam nos ipſi nobis ordinamus, ab imo noſtræ humanitatis quadam altitudine ſubleuamur. Sed quia his meditationibus ſine diuina gratia nihil agitur, & quia nec timorem nobis præualemus incutere, nec diuinæ dulcedinis ſuauitatem exhibere, aſcenſus quidem E dies ſunt, in quibus adorare, & immolare ſtatuimus, ſed tamen in eis nec adoramus, nec immolamus. Dies autem alius venit, & immolamus: quia ſubita luce gratiæ diuinæ reſpergimur, & de gloria maieſtatis eius ineffabilem percipimus abundantiam dilectionis. Hic ergo dies non eſt illorum aliquis, ſed illos ſequitur: quia nimirum ſi noſtra diſpoſitione hanc diuinæ gratiæ largitatem accipere non valeamus, tamen eam numquam promeremur, niſi omnino curemus, vt & meditando, & quotidie legendo, & orando, & in ijs, quæ poſſumus, ſpiritualibus claritatibus immoremur. Veniſſe autem dies dicitur, vt ſuperna dignatio deſignetur: quia cum electas animas viſitat, non eſt facultatis noſtræ, ſed bonitatis ſuæ. Sequitur:

Deditq.

A Deditq. Phenennæ, & filijs, & filiabus partes. Annæ autem dedit partem vnam triſtis: quia Annam diligebat.

Filij namque Phenennæ ſunt mentis ſacræ conſilia, quæ per ſtudium pietatis actiuę vitæ ſubcreſcunt. Qui nimirum filij cùm matre partes accipiunt, cum conſilia pietatis ad ſplendorem ſupernæ gratiæ, in operum bonorum pingueſcunt deuotione. Pia etenim mens, quo ſublimius tollitur in diuina contemplatione, eo deuotius ſe extendit in ſancta operatione. Partes namque matris huius, & filiorum, præparationes ſanctorum operum ſunt. Vnam verò partem Annæ triſtis exhibet: quia per contemplationem, qua ſuperna deſiderat, quamdiu in hac ærumna temporis impedita, ſuperna, quæ amat, non obtinet, in ſolis fletibus paſtum refectionis habet. Ieiunam quippe ſe B tenet, quoties ſe proiectam ab æternis gaudijs memorans, flere non poteſt. Partem igitur vnam a triſti accipit: quia numquam pro voto reficitur, niſi cum flendo ſatiatur. Quam ei vir Ephrathæus triſtis tribuit, qui cum partem Phenennæ tribueret, triſtis non fuit: quia videlicet lætatur in præparatione bonorum operum, quia ſupernis, quæ amat, quamdiu differtur, gaudijs non lætatur. Hanc certe partem Annæ tribuerat, qui æternis ſe intuens excluſum bonis loquebatur, dicens: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur, mihi quotidie: vbi eſt Deus tuus? Sed inchoantis adhuc imperfectio deſignatur, dum Ephrathæi coniux altera, alteram affligere, & vehementer angere perhibetur. Perfecto enim cuique eo nequaquã pugna committitur vxorum, quo firma iam experientia nouit, diſcrete diſponere indigentiam operis, & intentionem contemplationis. Nam velut in pace vtramque vxorem poſſi- C det, qui nec tempora operis, contemplationi deputat, nec contemplationis ocia per intentionem operis inquietat. *Pſ. 41. a*

Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat: in tantum, vt exprobraret ei, quòd concluſiſſet Dominus vuluam eius.

Ab æmula Anna affligitur, cum immoderata intentio boni operis turbat quietem internæ viſionis. Affligitur, cum ei illa præponitur, quæ eſſe nobilior comprobatur, & vehementer angitur: quia electæ mentis contemplatio anguſtatur, dũ is, qui in contemplatione ſublimium eſſe deſiderat, ſe ſe in actiuæ vitæ operibus immoderatius dilatat. Angere quippe, ſtringere eſt. Mentis quippe viſio ſtringitur, cum impedita occupationibus operum, in illa internæ lucis immenſitate nequaquam dilatatur. Et quia D hanc vehementer angere dicitur, notandum eſt: quia etiam boni operis immoderata ſolicitudo contemplationi non parum nocet. Phenenna quippe Annam vehementer angit: quia mens, dum actiuæ vitæ immoderate impenditur, valde difficile eſt, vt cum ad diſponenda terrena ſe occupat, in viſione cæleſtium potenter ſurgat. Cui etiam velut ſterili Phenenna exprobrat: quia dum ex actiua vita bonorum operum fructus cito proferimus, & ad internæ contẽplationis gaudia facile pertingere non valemus, ſterilis iſta cernitur, dum rudes de eius fecunditate deſperamus. Dum ergo pro fecunditate Phenennam diligimus, Anna affligitur, angitur, & ſterilitatis opprobrio notatur: quia dum bonarum actionum ſolicitudinẽ non ea, qua debemus, diſcretione reſtringimus, puritatem contemplationis tanto nobis difficiliorem reddimus, quanto nobiliorem vitam excellenti ſtudio nequaquã retinemus. Sed quia ad altiora inchoauit aſcendere, ſi fortis eſt in ſuo propoſito, huiuſmodi tentamenta tolerans, non deſperat. Nam E ad ea, quæ cœpit, alta contemplationis innititur: & de actionis cibo conſolari deſpicit, qui in ſola conditoris ſpecie delectari concupiuit. Apte itaque ſubditur:

Porro Anna flebat, & non capiebat cibum.

In fletu quippe ardens deſiderium diuinæ contemplationis oſtenditur: in dedignatione vero cibi, deſpectum lætitiæ tranſeuntis. Mens enim, quæ feruentibus deſiderijs interna deſiderat, dum terrenæ lætitiæ blandimentum reſpuit, dum inſtantibus gemitibus infundi ſibi ſupernæ lucis amœnitatem expetit, flet vtique, & cibum non capit. Hunc namque cibum faſtidiebat, qui dicebat: Renuit conſolari anima mea. Sed qui cibum ſolatij capere de oblectamento rerum conditarum dedignatus eſt, epulas deliciarum ſuarum, quia in ſolo conditore inuenerit, dicit: Memor fui Dei, & delecta- *Pſ. 76. a*

Ibid. a tus ſum. Ad has profecto epulas flentem coniugem hortabatur, cum diceret: Quare A
Pſ. 42. b triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei, & Deus meus. Quæ nimirum exhortatio hic quoque cognoſcitur, quia viro ſuo cur fleat, & quare non comedat, & afflictum cor habeat, interrogatur. Quaſi dicat: Cur de non habita contemplationis perfectione contriſtaris, quam ſi rudis non obtines, proficiens obtinebis? Vnde & quæ afflicta ab æmula, *Inf. c. 2.* comedere noluit, a viro cohortata manducauit: quia quæ ſeniori conſilio ima deſpicit, perfectionem contemplationis habet in ſpe, quam nondum habet in virtute experientiæ. Fere enim deficienti, & collapſæ contemplationi ſpei renouatæ gaudiũ cibus eſt. Ad viri ergo ſui vocem Anna reficitur, cum contemplationis intentio concuſſa per tentationem, ab eo, qui ſe amare cœperat, ad ſpem ſui profectus excitatur. Vnde ſumpto cibo ſurrexit, omnipotenti Deo preces fudit, atque ei ſexum virilem, ſi hunc ab eo accipere mereretur, vouit. Natũ filium omnipotenti Deo vouet, qui gaudium contẽplationis ad fructum mentis expetit, non ad fauorẽ vanitatis. Sed bene petentibus, in contemplationis deſiderio carnales præpoſiti obſiſtere vehementer ſolent: eo quippe ineptius agere ſecretiorem vitam appetentes cogitant, quo ipſi vim internæ dulcedinis ignorant. Qui ſi aliquando in ſpiritales ſubditos voce aſperæ inuectionis ſæuiunt, ab eis humillima ratione ſedandi ſunt. Nam ſi ſe irrationabiliter contra recte agentes erigunt, reuerentia ſuperioris ordinis exigit, vt tunc honorẽtur, cum modum rationis excedunt. Quos ſane vtroſq. & carnales ſcilicet prælatos, & ſpiritales ſubditos, bene Heli, & Anna inſinuant: nam cum ille ante poſtes templi Domini ſederet, & Anna oraret, os eius Heli obſeruauit: & eam ebriam vocauit. Sed hæc, quæ iniurias patienter ſuſtinuit, humilitatem reſponſi exhibuit, cum veritate rationis. Ancillam ſe eius aſſeruit, ex multo dolore & mœrore loqui, & furentem in ſe animum non ſolum ſedauit, ſed etiam pro conſequendo fructu ſui deſiderij, ad orationem conuertit. Sed quia hæc vltima ad hiſtoriã diximus, non ab re agimus, ſi in his ſacræ hiſtoriæ verbis eruditionem noſtram paulo ſubtilius requiramus. Si ergo rerum ordo requiritur, prius manducauit, & bibit, dehinc amarum animum habuit, orauit Dominum flens largiter, poſtea votum vouit, & preces multiplicauit. Quid multiplicatio precum Annæ, niſi illam electorum perfectionem ſignificat, ad quam nos Doctor egregius hortatur, dicens: Sine intermiſſione orate. Sine intermiſſione namque orare, niſi perfectus vir poteſt: orare enim ſine intermiſſione, eſt per affectum ſupplicationis conditori ſemper aſſiſtere. Qui autem imperfectionis adhuc infirmitate deprimitur, eo ſine intermiſſione Dominum non obſecrat, quo in ipſo etiam orationis tempore a conſpectu eius mentis elabitur vagatione. Bene autem ante precum multiplicationem, votum vouiſſe ſancta mulier dicitur: quia niſi quis ſe totũ cælitem per propoſiti rigorem exhibeat, eo ſæpius ab affectu ſupplicationis educitur, quo mobilitate mentis in gyrum mundanæ intentionis vertitur, & in conſpectu Domini per fortem cuſtodiam non tenetur. Sed ſpiritali propoſito ſeſe vouere electi mens cæleſtibus gaudijs poterit, ſi largiter flere iam nouit, ſi fletuum largitate ſupernæ dulcedinis ſaporem guſtare iam didicit: atque in illius internę refectionis ſuæ gaudio occupata, reſpicere terrena faſtidit. Aperte igitur ante votum ſuum fleuiſſe largiter Anna deſcribitur: quia totum ſeſe quis exhibere ſic cælitem terrena obliuiſcendo non poterit, niſi magnis accenſus fletibus, in mortuæ iam mundo mentis ſolatio, delectationis intimæ recipere ſuauitatem nouit: & quia in gaudio animæ hoc lacrymarum ſolatium non recipitur, ſi ſe prius non afficit per amaritudinem compũctionis: & quidquid in ſe de labenti viuit lætitia, ſalubris triſtitiæ pugione transfigit, Anna amaro animo ante fleuiſſe relata eſt, & ſic largiter flere potuiſſe. Quod bene Salomon inſinuat, dicens: Cor, quod nouit amaritudinẽ animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcetur extraneus. Extraneus quippe eſt, qui adhuc de bonis exterioribus intentionẽ delectationis habet. Qui certe in gaudio amaricati cordis non recipitur: quia non poteſt experiri, quæ ſit interna lętitia, niſi qui perfecte contemnere exteriorem curat. Sed notãdum adhuc, quia ante iſta omnia ſurrexiſſe, relata eſt: & antequã ſurgeret, comediſſe, & bibiſſe. Quis eſt cibus electæ animæ, niſi iuxta veritatis vocem: Omne verbũ, quod procedit de ore Dei? & quid eſt ei ſurgere, niſi ſe ad ſtatum ſupernæ intẽtionis erigere? Ante ergo ſurrexiſſe, quàm amaro animo fuiſſe dicitur, & antequã ſurgeret, mãducaſſe & bibiſſe: quia electa anima de ærumna vitæ pręſentis

Marginal notes and letters: *1. Theſſ. 5. d* (beside "tur, dicens: Sine intermiſſione orate"); *Prou. 14 b* (beside "flere potuiſſe"); *Mat. 4. a* (beside "ritatis vocem"); B (beside "cibo ſurrexit"); C (beside "ſeruit, ex multo dolore"); D (beside "mentis elabitur vagatione"); E (beside "cit per amaritudinem").

A ſentis dolere non poterit, ſi ſeſe ad illa, quæ in cæleſtibus perdidit, non extendit, & ſe ad illa ſumma non eleuat, ſi a ſcripturæ ſacræ pabulo ieiunat. Vt ſurgamus ergo, manducamus, & bibimus: quia tum ad altitudinem ſuperni amoris erigimur, cum ſcripturæ ſacræ profundis, & planioribus ſenſibus roboramur. Dehinc ſi ſurgamus, amaritudinem cordis acquirimus: quia dum in ſuperna per amorem ferimur, quæ in imo ſunt, non nobis præbent blandimenta gaudij, ſed aſperitatem afflictionis. Sed iam ab amaro animo ad fletuum fluēta conſcendimus: quia cum iugi, validaq. compunctione transfigimur, ea mala, quæ in hac valle lacrymarum incurrimus, & futura, quę timemus, & æterna bona, quæ amiſimus, flere copioſius valemus. Hinc vero ad vouendorum votorum ſecreta procedimus: quia dum ab omni, quod foris libet, fletuum nos largitas ſepelit, velut totos effectos cælites, ſupernis obtutibus oſtendit, & vota voue-
B mus, quibus ſic æterna bona placent, vt mens noſtra per nulla terrena, atque carnalia ſe inquinet. Dehinc profectus noſtros precum multiplicatio ſequitur: quia eo iam libentius ſæpius, & inſtantius æterna orando quærimus, quo in ſolo futurorum bonorum ſolatio reſpiramus. Mane autē adorant, & in ciuitatem ſuam reuertuntur. Poſt multiplicationem precum, cum Anna coniuge mane adorare, eſt inter magna virtutum dona, humilitatis virtutem cuſtodire: & quia in illa ſublimi viſione diutius ſtare non poteſt anima, quæ adhuc iſta corruptionis ſarcina prægrauatur, apte in ciuitatem ſuam reuerſi referuntur. Electa enim anima, cum infirmitate prægrauante, a Dei contemplatione repellitur, vt redire in eandem viſionis altitudinem valeat, debet habere conſtructa ædificia munitionis, quatenus ad ſemetipſam relapſa, in alto ſe teneat, vnde iterum ad eandem intimæ claritatis altitudinem conſurgat. Quod,
C & ſub typo Hieruſalem, electæ animæ per Prophetam dicitur: Sta in excelſo, & vi- *Baruc.5.a.b*
de iucunditatem, quæ veniet tibi a Deo tuo. Quaſi dicat, & ſi manere iugiter in Dei contemplatione non potes, ne vſque ad ima deponaris: vt ab altis cuſtodiæ tuæ turribus, ad eum contemplandum, ſine difficultate conſcendere, quem deſideras, poſſis. In Ramatha quidem ciuitatem ſuam reuertitur, ſi cum a diuinæ maieſtatis viſione repellitur, in ſanctorum angelorum contemplatione retinetur. Sed cum de iſta ſubtiliori natura, ideſt angelica, cogitare non præualet, ſi ad beatos martyres, vel electos alios, qui iam æternitate recepti ſunt, meditando recurrit, quia de perfecta eorum gloria cogitat, nimirum tunc in ſua ciuitate recipitur, qui morari in ſublimibus prohibetur. Bene autem eadem Ramatha ciuitas ſua dicitur: quia quam familiariter diligit, ſuam eſſe indubitanter credit: ſuam namque hanc ciuitatem eſſe cognouerat, qui dicebat: Scimus quia ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quia *2. Cor. 5.a*
D ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, ſed æternam in cælis. Hinc iterum dicit: Hieruſalem, quæ ſurſum eſt, mater noſtra eſt. Sed qui in illa ſublimi ci- *Gal.4.d*
uitate reuerti non poteſt, redeat nihilominus in ciuitatem ſuam Ramatha: & qui ab altiſſima illa deponitur, in iſtius Eccleſiæ adhuc in imo peregrinantis, ſed ſublimis vitę fulgore radiantis, viſione teneatur. Eo quippe hinc iterum redire ad reuiſendum iubar alti veriq. luminis poterit, quo eum ſenſum, quem carnis ſarcina ab internæ lucis ſecreto retrahit, vſque ad terræ infima non deponit. Quid eſt autem, quòd poſt dierum circulum Anna concipit, & parit, niſi quia gaudium perfectæ deuotionis contemplatio ad conditoris pulchritudinem ſemel eleuata non ſuſcipit? Poſt dierum ergo circulum concepiſſe, & peperiſſe dicitur: quia dum ex conſuetudine contemplatio ad ſuperna rapitur, in viſione ſuperni luminis munus accipit deſideratæ fecundi-
E tatis. Circulus namque dierum, eſt infuſio diuinæ lucis. Quæ profecto in ſuo ambitu diebus pluribus cingitur, dum vna ſua claritate mentem irradiat, ſed ſui ſplendoris radios per vices diſpenſatiuæ manifeſtationis ei inſinuat, quouſque perfectius gaudium de ampliori manifeſtatione comprehendat. Vel certe poſt dierum circulum Anna concipit: quia nimirum quamdiu mentis aciem contemplationis ruditas in gyrum mutabilitatis concutit, ipſa mens ad percipiendum plenum internæ maieſtatis gaudium non aſſurgit. Velut enim in quodam circulo dies tranſeunt, cum mens inchoantis in contemplationis ſe culmen eleuat, ſed vix per reſpecti iubar luminis eam adhuc rotantem, ac diſcurrentem, fixam in ſua luce ſeruat. Poſt dierum ergo circulum concipit, quia prius a mutationis ſuæ vertigine in ſtandi robur anima ducitur, & cum ſtare fixa ex vſu in contemplatione didicerit, gaudium perfectæ

deuotionis in fructu ſuæ fecunditatis apprehendit. Quod etiam conceptum parit, A
quando proximis ad gloriam ſupernæ maieſtatis innoteſcit. Natus vero puer in tribus vitulis ad tabernaculum ducitur: quia de largitate ſpiritualis muneris gratias referre debemus ſummæ Trinitati. De quibus vitulis Dominum obſecrans Propheta di-
Oſe. 14. a cit: Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum noſtrorum. Quaſi dicat: Pro largitate munerum reddemus ſacrificia laudis, per obſequium labiorum. In domum vero Domini puer offerēdus adducitur, cum ſacræ mentis profectus, ſanctæ eccleſiæ doctoribus reuelatur, vt dum collatione ſapientum diſcutitur, fraude hoſtis callidi nequaquam maculetur. Poteſt & domus Domini æter-
Pſ. 83. a nam patriam deſignare. De hac quippe Pſalmiſta exultans, dicit: Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. In domum Domini puer adducitur, cum electa mens in alta ſuſtollitur, & de omni, quod ſpiritualiter proficit, B
omnipotenti Deo gratias referre ſatagit, a quo profectus ſui ſibi impenſa munera recognoſcit. Bene autem vnus vitulus immolatur, cum tres delati referantur: quia & ſi perſonarum Trinitas, confeſſione fidelium in diuinis laudibus canitur, earundem perſonarum inſeparabilis vnitas prædicatur. Sed qualis, aut quanta ſit laus, ſi deuota non ſit? Apte itaque tribus vitulis, totidem farinæ modij coniunguntur, vt de eo, quod in Dei laudibus ore dicimus, per deuotionem ſatiemur. Nam ſine farina vitulum offert, qui in Dei laudibus verba quidem edit, ſed mente vaga ad ea, quæ loquitur, non intendit. Sed ſi verba Dei laudando, vel orando proferentes hilareſcimus, dum intelligentiæ miſcemus gaudium, illius vini, quod lætificat cor hominis, amphoram
Pſ. 66. b farinæ ſociamus. Hoc profecto inſinuat, qui exoptans ait: Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Quaſi tres vitulos C
ad tabernaculum duxit, qui Deum laudans diuinitatis eius nomen repetendo, perſonarum proprietates expoſuit. Sed cum metuant, non eos, ſed eum dixit, profecto qui tres adduxit vitulos, vnum immolauit. Et quia farinam vitulis, & farinæ vinum
Pſ. 65. d miſcuit, gloriatur, dicens: Ad ipſum ore meo clamaui, & exultaui ſub lingua mea. Dum enim clamauit, quaſi ad immolandum ſacrificij vitulum duxit, ſed ſub lingua ſua exultare non poſſet, ſi alta precis ſuæ verba non intelligeret. Cum clamauit ergo, intellexit, quæ clamauit, & exultauit in oblatione omnipotentis Dei, non ſolum vitulum habuit, ſed etiam farinæ modios, & amphoram vini. Igitur vitulus, farina & vinum, laus eſt Dei, intellectus laudis, & lætitia deuotæ mentis. Cur autem modius, & amphora in Dei oblatione nominantur, niſi quia menſuræ ſunt nomina? Hoc
1. Cor. 7. b etiam quid ſpiritualiter indicet, Paulus exponit, dicens: Vnuſquiſque proprium do-
Luc. 6. e num habet ex Deo, vnus quidem ſic, alius vero ſic. Hinc veritas dicit: Menſuram bo- D
nam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.
Mat. 7. a. 1. Hanc nobis menſuram cuſtodire ſacra ſcriptura præcipit, dicens: Supra te onus ne leuaueris. Sed electæ animæ valde cauendum eſt, vt hæc tria omnipotenti Deo ardore piæ deuotionis offerat, & ſtudio manifeſtæ veritatis. Vnde & eiuſdem Annæ filius ſacerdoti oblatus aſſeritur. Quod profecto & nos agimus, ſi cum in ſancta conuerſatione proficimus, cum fecundis iam mentibus ſpiritalium gaudiorum fructum proferimus, ad prælatorum noſtrorum examen ducimus omne, quod in nobis ex ſuperna contemplatione generatur. Et quia electi viri inter dona ſublimia humilitati ſuæ bonum non deſerunt, ſequitur:

Et adorauerunt ibi Dominum. E

In domo Domini Dominum adorant, qui & alta mente in ſupernæ patriæ contemplationem ſe eleuant, ſed per humilitatem omnipotenti Deo ſubſternuntur, & omni corde in virtute Spiritus tam ſublimiter eleuantur. Hæc non ex ordine, ſed ſummatim ad hiſtoriam, ſiue moralem intelligentiam exponendo perſtrinximus, vt verba ſpiritalis cantici, quod ſubſequitur, ſecundum moralem, typicamq. explanationem paulo latius indagemus.

CAPVT

A

CAPVT II.

ET orauit Anna, & ait: Exultauit cor meum in Domino.

In Annæ perſona ſanctæ Eccleſiæ typum latere iam oſtendimus. Quę *Caput II.*
nimirum nato iam puero, in domino exultare ſe perhibet: quia de eo, *1. Regum.*
quòd ad fidem Redemptoris gentilem populum traxit, vane non tu- *Beda. hoc ipſo capite.*
muit, ſed in eo lætitiæ ſuæ intentionem tenuit, a quo fecunditatis ſuę
dona ſuſcepit. Quibus nimirum verbis ſic lætitiæ ſuæ ſitum indicat, vt cauſam pari-
ter exultationis eiuſdem oſtendat. Sterilis quidem fleuit, pariens exultauit, vt ſanctę
Eccleſiæ mores portenderet, quæ ſe in hanc vallem lacrymarum a paradiſi gaudijs
B proiectam dolet, ſed pro lucrandis animabus exilij ſui ærumnas patienter ſuſtinet.
In hoc tantum exultare conſueuit, ſi in ærumna temporis, qua premitur, per fecun-
ditatis ſuæ gloriam, multiplicatis electis, cæleſtis patriæ damna reparentur. Dicit
ergo: [Exultauit cor meum in Domino,] quia fructus ſui propoſiti conſecuta eſt.
Quo in loco notandum eſt, quia hoc, quod glorians loquitur, oraſſe perhibetur. Nam
præmiſſum eſt: [Et orauit Anna, & ait: Exultauit cor meum in Domino.] Quæ au-
tem nihil a Deo petere flagitando cognoſcitur, cur oraſſe perhibetur? Sed quia hoc
futurum eſſe, per prophetiæ ſpiritum ſancta mulier nouerat, & id fieri vehementer
optat, & exultando loquitur, & orando. Exultabat quidem certitudine futurorum,
vehementer exoptans fieri, quod nouerat, reuelatione ſacramenti. Sancta quoque
Eccleſia inde diuina beneficia amando & venerando recolit, prædicat, & orat: quia
nimirum id foris loquendo exequitur, quod intus miro deſiderio fieri cupit, & factum
C magna deuotione veneratur. Dicit ergo: [Exultauit cor meum in Domino:] quia
munera, quæ ad æternæ lætitiæ fructum accipit, ad temporale gaudium non conuer-
tit. Sequitur: [Et exaltatum eſt cornu meum in Deo meo.] Quid eſt cornu Annæ,
niſi poteſtas ſanctæ Eccleſiæ? Quod profecto cornu tunc mirabiliter ſe extulit, cum Dei
filius per aſſumptam humanitatem naturæ noſtræ participem ſe fecit. In eo igitur
cornu ſanctæ Eccleſiæ exaltatum eſt, in quo humana natura iam ſplendet ſupra an-
gelos eleuata. Sed in hoc, quod hunc Deum ſuum & ſalutarem ſancta Eccleſia ſingu-
lariter aſſerit, ſynagogæ repulſionem latenter oſtendit. In Deo igitur ſalutari no-
ſtro exaltatum eſt cornu noſtrum: quia ſublimitas eccleſiaſticæ poteſtatis in huma-
nitate nobis erecta eſt Redemptoris. Vnde & de eodem Redemptore per Zachariam
dicitur: Erexit cornu ſalutis nobis, in domo Dauid pueri ſui, ſicut locutus eſt per os *Luc. 1.g*
D ſanctorum Prophetarum ſuorum: quia exaltatum cornu ſuum refert, latenter indi-
cat, quia ante cornu habuerat, quod exaltatum non erat. Sancta quippe Eccleſia
ante Redemptoris aduentum cornu habuit: quia in Patriarchis, & Prophetis tam re-
cte viuẽdi ordinem, quàm delinquentes corrigendi poteſtatem diuinitus accepit. Sed
tamen cornu exaltatum non habuit: quia etſi viuere iuſte poterat, tamen ad Paradiſi
gaudia ſine Redemptoris præſentia redire non poterat. Nunc autem ſanctæ eccle-
ſiæ cornu exaltatum eſt: quia iam mundi Redemptorem venientem recepimus, per
cuius gratiam non ſolum recte poſſumus viuere, ſed & ad paradiſi gaudia tranſire:
quia ille iam pro nobis mortuus reſurrexit, in cuius morte mors obijt, & paradiſus ſe
eius fidelibus reſerauit. Exaltatum eſt ergo cornu noſtrum in Deo noſtro: quia effuſa
iam gratia ſancti Spiritus, in electorum multitudinem impreſſam Redemptoris ima-
E ginem videmus, dum qui terrena omnia deſpiciunt, carnis voluptates fugiunt, pro-
pria derelinquunt, tanto altiori poteſtate radiant, quanto hæc tanta virtutis inſignia,
in veterum multitudine ſancta Eccleſia non habebat. Exaltatum eſt cornu noſtrum
in Deo ſalutari noſtro: quia quotquot eum recipimus, dedit nobis poteſtatem filios *Io. 1.b*
Dei fieri. Hoc cornu exaltare volebat Salutaris noſter, cum dicebat: Ecce dedi vobis *Luc. 10.c*
poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & omnem virtutem inimici. Hinc *Mat. 16.c*
item aſſerens, ait: Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. Hinc
iterum repromittit, dicens: Sedebitis ſuper ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael. *Mat. 19.d*
Dicat ergo Anna: [Exaltatum eſt cornu meum, in Deo meo,] vt videlicet ſanctæ
Eccleſiæ gloria deſignetur, quæ ſingulare culmen poteſtatis obtinet de præſentia
Redemptoris. Et quia iam in toto mundo diſtenditur, quæ quondam intra Iudæam

perſecu-

perſecutionibus angebatur, ſequitur: A

Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos.

Qui enim inimici Eccleſiæ alij, quàm Iudæi intelligendi ſunt? Supra quos nimi-
rum dilatatum os habet: quia contra eorum perfidiam omnium gẽtium iam fidelium
linguas mouet. Os ergo ſanctæ eccleſiæ dilatatum eſt: quia per vniuerſum orbem dif-
funditur, & dum nationes vniuerſas prædicatione veritatis erudit, Iudæorum ſtul-
titiam, veluti dilatato ore, reprehendit. Et quia hoc inde potuit: quia venientem in car-
ne mundi Redemptorem gaudenter excepit, cauſam dilatati oris exponit, dicens:

Quia lætata ſum in ſalutari tuo.

Iſa. 52. c Iam quis ſit ſalutaris Dei, cognouimus. De quo etiam Iſaias vaticinans, ait: Vi- B
Pſ. 97. a debunt omnes fines terræ ſalutare Dei. Ieſus autem noſtro eloquio Salutaris dicitur:
Abac. 3. d De quo etiam Abacuc ſibi gaudium repromittit, dicens: Gaudebo in Deo Ieſu meo.
Ecce veterum Iudæorum vocibus Dominus Ieſus Deus aſſeritur. Sed nũc Iudæi Salua-
torem expectant, quem Deum eſſe nequaquam credunt. Sed fortaſſe hoc Iudæi in ore
ſuo reprobare contendunt, & dum Ieſum Saluatorem interpretantur, Deum Saluato-
rem non vnigeniti perſonam, ſed patris intelligunt: veruntamen in eodem loco ſub-
ditur, vnde vnigeniti perſona apertius demonſtretur. Domine Deus, inquit, virtus
mea, conſtitue pedes meos in conſummatione, & ſuper excelſa ſtatue me, vt vincam
in claritate ipſius. Ecce, Deo loquitur, dicens: Statue me ſuper excelſa. Sed quia di-
cit: Vincam in claritate ipſius, alius vtique eſt, de quo dicit. Quis ergo eſt, de quo
dicit, niſi vnigenitus Dei filius, quem non ſolum verum hominem, ſed etiam Deum C
credit? Dum ergo Deo loquitur, dicens: Gaudebo in Deo Ieſu meo, & vincam in cla-
ritate ipſius, non Deum alium, ſed Deus perſonam aliam demonſtrat. Hæ ſunt ſan-
ctæ Eccleſiæ rationes, hæ contra Iudæorum perfidiam inuincibiles aſſertiones per
vniuerſum orbem diffuſæ. Dilatatum ergo os habet ſancta Eccleſia ſuper inimicos
ſuos: quia iam, auctore Deo, vbique cognoſcitur, vnde & Iudæorum perfidia con-
uincatur. Cauſam igitur dilatati oris audiant, qui ſalutare Dei negant, & de gaudio
Salutaris noſtri feriantur argumento confuſionis ſuæ. Sed feriri poſſunt, a blaſphe-
mijs vero ſuis ceſſare nolunt. Iam Dei Salutare mundus excepit, omnis caro vidit,
Iudæus non credit: quia, vt dixi, Saluatorem expectat, qui Deus non ſit. Audiant
Hier. 17. a ergo maledictionem Prophetæ dicentis: Maledictus homo, qui confidit in homine, &
a Domino recedit cor eius. In hominem Iudæi confidunt, qui credere in Redempto-
rem refugiunt, dum Antichriſtum in fine mundi præſtolantur. In quorum confuſio- D
Pſ. 97. a nem, Pſalmiſta prædicat, dicens: Viderunt omnes fines terræ ſalutare Dei. Quaſi
perfidiam Iudæorum confundat, dicens. Quid in poſterum viſiones differtis? Quem
expectatis, iam venit, quem promiſſum habuiſtis, iam omnibus finibus terræ appa-
ruit, cum clauſiſtis oculos, tranſijt, immo ſic cæci facti eſtis, quòd coram vobis tanta
Pſ. 97. b lux ſtetit, & non vidiſtis. Ergo, iubilate Domino omnis terra, cantate, & exultate, &
pſallite: pſallite Deo noſtro in cithara, & voce pſalmi, in tubis ductilibus, & voce tu-
bæ corneæ. Iubilate in conſpectu regis Domini, moueatur mare, & plenitudo eius,
orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo. Flumina plaudent manu in idipſum,
montes exultabunt ante faciem Domini, quoniam venit, quoniam venit iudicare ter-
ram. Quaſi dicat: Quia tam immenſa cæcitate premũtur, vt nequaquam videre me-
ruerint, vos gaudete abundantius, qui vidiſtis. Sed quàm mirabiliter, atque ineffabi- E
liter gaudendum ſit, ſigna gaudij coaceruans, ait: Iubilate, cantate, & pſallite. Ce-
lebritatem quoque lætitiæ inſinuare geſtiens, inſtrumenta eius enumerans, dicit: Pſal-
lite Domino in cithara, & cithara, & voce pſalmi, in tubis ductilibus, & voce tu-
bæ corneæ, iubilate in conſpectu regis Domino. Quid in conſpectu regis, niſi in co-
gnitione Redemptoris? Sed a quantis hæc gaudiorum ſollemnitas ſit agenda, exponit,
dicens: Moueatur mare, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitãt in eo.
O infelix Iudæa, fines terræ viderunt ſalutare Dei, omnis terra commota iubilat, gau-
det vniuerſus orbis, flumina plaudunt manibus, montes exultant: ſed impia Iudæorũ
corda non credunt, & in cæcitatis ſuę tenebris liuoris pœna feriuntur. Sed quem bla-
ſphemare non metuunt, ſancta Eccleſia attentius commendat, dicens:

Non eſt

A Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus.

In deſcriptione Redemptoris omnia incomparabilia deſignantur. Inde enim verus Redemptor oſtenditur, quòd in omni, quod ad eius gloriam dicitur, ei nemo comparatur. Ille enim omnes redemit, qui omnibus excellit. Quod recte contra Iudæam dicitur, quæ eo audacius Redemptorem deſpicit, quo multos ſe habuiſſe viros recolit, qui magna claruerunt laude ſanctitatis. Hinc eſt enim, quòd illuminato cæco, exprobrantes, dicunt: Tu ſis diſcipulus illius, nos autem Moyſi diſcipuli ſumus. Scimus, quia Moyſi locutus eſt Deus, hunc neſcimus vnde ſit. Hinc item gloriantur, & dicunt: Semen Abraæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vmquam. Sed homo fuit Moyſes, homo Abraam, homo Chriſtus. Verumtamen illi aſſumpti ad locutionem Dei, iſte aſſumptus in diuinitatem. Illi aſſumpti ad miniſterium, iſte vt vnigenitus aſſumptus ad regnum. Vnde & loquitur, dicens: Omnia, quæ habet pater, mea ſunt. [Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus.] Hoc etiam ſacra ſcriptura teſtatur, dicens: Cui ſe infudit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hinc Ioannes, ait: De plenitudine eius, omnes accepimus: [Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus.] quia in eo, quòd Dominus aſſeritur, ſanctitatis eius excellentia commendatur. Sed Iudæi Chriſtum, quem expectant, purum hominem aſſerunt, & tamen ſuum Dominum futurum, & ſingulariter ſanctum credunt. Sed Pſalmiſta illos reprobans, nos ad fidei gaudium cohortatur, dicens: Iubilate Deo omnis terra, ſeruite Domino in lætitia. Intrate in conſpectu eius in exultatione, ſcitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus. Illi Dominum vocant, qui Deus non ſit. Nobis ergo iubilandum, nobis in lætitia ſeruiendum, qui talem habemus Dominum, qui etiam Deus veraciter credatur, qui maieſtatem diuinitatis, quam in ſe aſſeruit, incomparabilibus miraculis comprobauit. Qui ergo inuiſibilem eius diuinitatem abnegant, patentibus operibus credant. Sed quàm mira ſanctitas illa eſt, quæ peccatores ſanctificat? Vnde & de peccatrice muliere dicit: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hanc excellentiam ſanctitatis, illa in fluxu ſanguinis poſita, cognoſcens, ait: Si tetigero vel fimbriam veſtimenti eius, ſalua ero. Sed quis fidem eius aſſereret, ſi effectus fidei non pateret? Nam vt veſtimentum eius tetigit, ſanguis ſtetit. Non eſt ergo ſanctus, vt eſt Dominus: quia quiſquis potuit ſanctus exiſtere, eius accepit munere, vt ſanctus eſſe potuiſſet. Hoc namque ſancta Eccleſia ſubſequenti verbo inſinuans, ad eundem Redemptorem ex nimia charitate conuertitur, dicens:

Io. 9. e · *Io. 8. d* · B · *Io. 16. e* · *Col. 2. b* · *Io. 1. b* · *Pſ. 99. a* · C · *Luc. 7. g* · *Mat. 9. c*

D Neque enim eſt alius extra te.

Subauditur ſanctus. Extra eum ſanctus aliquis eſſet, ſi abſque dono vnigeniti, ſanctificationis ſpiritum habere potuiſſet. Sed quis hoc aſſerere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam conſtat? Scriptum quippe eſt: Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum? Verbum Domini eſt vnigenitus Dei. Quem profecto euangeliſta Ioannes inſinuans, ait: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Si ergo etiam Angeli ſanctificati creduntur in filio, multo magis de hominibus creditur, quia extra eum ſanctificationis gratiam inuenire non poſſunt. Poteſt etiam hoc ſine aliqua ſubauditione intelligi. Cum ergo dicit: [Nec eſt alius extra te.] Quid aliud in Redemptore, quàm diuinæ eſſentiæ incommutabilitas deſignatur? Vnde & Iudæis blaſphemantibus, dicit: Antequam Abraam fieret, ego ſum. Idipſum in Geneſi Moyſi inſinuans, ait: Ego ſum, qui ſum. Deo enim vnigenito eſſe eſt, diſſimiliter numquam eſſe. Qui certe ſtatus tanto longe eſt a cunctis mortalibus, quanto clarius cognoſcitur, quia momentis ſingulis per multa variantur. Poteſt hoc & ad iuſtitiæ ſtatum pertinere, quia electorum eſſe eſt, in Deo per iuſtitiam manere. Et quia vnigenitus Dei, Deus eſt, extra eum non eſt aliquis, quia nemo electorum, niſi in ipſo eſt. Quod ſi refertur ad diuinitatem eius, vt nequaquam intellectum humanitatis eius euacuet: quia iuſtus eſſe non poteſt, qui fidem non habet diuinæ incarnationis. Iudæi ergo per hæc ſingula verba feriuntur, qui dum Redemptorem contemnunt, Antichriſtum expectant, qui Deus non eſſe liquido comprobatur. Vnde & per beatum Iob dicitur: Habitent in tabernaculo eius ſocij eius, qui non eſt. Tabernaculum Antichriſti, eſt amor perfidię, quo fidei

Pſ. 28. · *Io. 1. a* · *Io. 8. g* · E · *Exo. 3. d* · *Iob 18. c*

quo fidei contradicit Redemptoris. In quo nimirum tabernaculo Iudæi nunc perma- A
nent: quia dum perfidiæ ſuæ ſitum amanter inhabitant, contra Redemptorem pugnāt.
Qui etiam eius, qui non eſt, ſocij eſſe referuntur: quia in propoſito ſuo diabolum ad-
iuuant, qui dum a ſummæ illius eſſentiæ amore corruit, verum eſſe protinus amiſit.
Cui nimirum non eſſe eſt, ad ſummam illam beatam eſſentiam per amoris participa-
tionem reuerti non poſſe. Et quia Iudæorum populus, non ſolum arduam patrum ve-
terum conuerſationem, ſed etiam miraculorum oſtenſionem, ad augmentum elationis
habuit: ſubditur:

Et non eſt fortis, ſicut Deus noſter.

Quaſi inaniter gloriantem Iudæam reprimat, dicens: Quos magna feciſſe aſtruis,
puri homines fuerunt: quem prædico, non ſolum homo ſanctus fuit, ſed etiam po- B
tens Deus. Dum ergo fortitudo reſpicitur, excellentia indicatur: quia nimirum om-
nino infirma eſt omnis fortitudo hominis in comparatione deitatis. Quo tamen in
loco aſſertio diuinitatis non probat excellentiam operis: ſed incomparabilitas forti-
tudinis oſtendit veritatem deitatis. Quaſi dicat: In hoc cognoſcitur, quia vera pro-
tulit: quia deitatem, quam in ſe aſſeruit, incomparabilibus operibus comprobauit.
Io. 15. d Vnde per ſemetipſum dicit: Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, pecca-
Exo. 14. d tum non haberent. Iam vero ipſa opera diſcutienda ſunt. Moyſes mare, Helias flu-
4. Reg. 2. b men diuiſit: Dominus noſter Ieſus ſuper mare ambulauit. Quid ergo eſt elegantius,
Mat. 14. c in ſicco profundi alueo viam tranſeunti populo exhibere, an ipſam maris faciem viā
facere? Illi quippe, quia humanitatis deprimebantur pondere, in profundi ſolido viā,
qua pergerent, requirebant: ſed qui infirma humanæ naturæ in celſitudinem diuini- C
Exo. 34. f tatis aſſumpſiſſe cognoſcitur, ſuper aquas virtute propria ferebatur. Moyſes de con-
Ioſue 10. c ſortio ſermonis Domini ſplendorem vultus obtinuit. Ioſue orationibus ſolem fixit:
ſed quia Deus eſt Ieſus, coram diſcipulis in ſolis virtute reſplenduit. In illius faciem
filij Iſrael intendere non poterant: iſtius gloriam qui meruerunt cernere, ceciderunt:
vt aperte cognoſceres, quia diuinum exiſteret, quo humana tranſiret. Huic, in mon-
Mat. 17. a te illis aſſiſtentibus, ab æterno patre dicitur: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi
Mar. 1. b complacui, ipſum audite. Et idcirco etiam Helias, qui, ne plueret, cælum clauſit, &
Luc. 3. c vt plueret, reſerauit: in eius comparatione quid eſt, qui, apertis cælis, patrem exhibuit
2. Pet. 1. d teſtem ſuæ diuinæ generationis? [Non eſt ergo fortis vt Dominus:] quia quidquid
3. Reg. 17. virtutis Moyſes oſtendere potuit, Dominus, non ipſe fecit. Ieſus autem omnia, quæ
Exo. 16. mire geſſit, propria virtute exhibuit, quia Dominus etiam Moyſi fuit. Non enim
Exo. 16. c Moyſes populo per deſerta gradienti, ſed Dominus Manna pluit. Non Moyſes, ſed D
Exo. 14. f Dominus in columna ignis per noctem, & nubis in die populum præceſſit. Non Moy-
Exo. 17. b ſes, ſed verbum, quod factum eſt ad eum, aquam de rupe produxit. Non Moyſes, ſed
Num. 20. b Dominus volatilia concupiſcentibus exhibuit. Vnde & Dominus Iudæos in patrum
Io. 6. d fortitudine gloriantes, reprimit, dicens: Non Moyſes, ſed pater meus dedit vobis pa-
nem de cælo. Hinc Pſalmiſta, non Moyſen inaniter efferens, ſed Dominum laudabi-
Pſ. 77. b liter extollens, dicit: Fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Thaneos, interrupit
mare, & perduxit eos, & ſtatuit aquas quaſi in vtre. Eduxit eos in nube diei, & tota
nocte in illuminatione ignis. Eduxit aquam de petra, & deduxit tamquam flumina
aquas. Et mandauit nubibus deſuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad
manducandum, & pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes, & ſicut arenam maris, vo-
latilia pennata. Dominus autem Ieſus fortis incomparabiliter non in aliena virtute E
Mat. 9. a apparuit, ſed in ſua. Vnde & ex ſeipſo potens, paralytico imperans, ait: Tibi dico
Mar. 6. g ſurge. Hinc etiam ſcriptum eſt: Quotquot tangebant eum, ſalui fiebant a quocum-
Luc. 6. c que languore tenebantur. Et iterum: Virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Hoc
namque inſigne fortitudinis, nec Moyſes, nec Helias habere potuit, vt, dum incom-
parabilia ſigna innoteſcerent, aduentum vnigeniti apertiſſime deſignarent. Recte er-
go ſynagoga perpetuo ſilentio damnatur, cum ſubditur.

Nolite multiplicare loqui ſublimia. Recedant vetera de ore veſtro.

Quaſi dicat: Dum incomparabiliter noua cernitis, geſta antiquorum reprehenſibi-
liter effertis. Quaſi enim vmbra, illa præceſſerant. Sed nunc palam veri fideles hæc
Redem-

A Redemptoris noſtri opera venerabiliter adorant: quia quod vmbrabatur ibi occulta-
tione ſacramenti, in aduentu Redemptoris patuit, expectaſſe corpus reuelandæ veri-
tatis. Ergo ſi ad noua referantur, vetera non ſunt: quia in Spiritu ſancto intellecta,
vetuſtatem aliquam non recipiunt. De illo quippe renouante omnia ſpiritu, Pſalmi-
ſta precatur, dicens: Emitte ſpiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. *Pſ. 103.d*
Vetera ergo ſunt, ſi Redemptoris operibus conferantur: ſed cum ad confirmanda
hæc, ſpiritaliter illa proferimus, eo ſpiritu, quo hæc intelligimus, illa renouantur.
Sancta ergo Eccleſia dũ Iudæos de veterum narratione reprehendit, quid aliud, quàm
eos acta patrum ſpiritualia carnaliter intelligere deſignatur? Synagoga etenim con-
tra ſanctam eccleſiam ſe tanto temerius erigit, quanto legis, & Prophetarum ſcientia
ſuperbius extollitur, quam ſuis patribus diuinitus inſpiratam, ſibi autem materiali-
B ter exhibitam didicit. Vnde ſequitur: [Nolite multiplicare loqui ſublimia, glorian-
tes.] Et vt tumere deſinant, ſubiungit, dicens: [Recedant vetera de ore veſtro.] Iam
quippe ei vetera ſunt, quæ, vt dixi, per renouantem ſpiritum non intelliguntur. Tale
eſt igitur, ac ſi dicat: Dignum eſt, vt ab eorum narratione ſileas, quorum nouos, &
ſplendidos ſenſus ignoras. Quæ nimirum etſi ſubtiliter intelligis, tumorem arrogan-
tiæ tibi præſtare non debent: quia Deus ſcientiarum Dominus eſt. Redemptor quippe
humani generis, quia ſummi patris eſt verbum, Dominus eſt vtique omnium ſcien-
tiarum. Alta quippe, & magna locutus eſt Iſaias, magna locutus eſt Hieremias: ſed
profecto nihil dicerent, ſi hoc verbum ſcientiarum Dominus, non eis, antequam loque-
rentur, ſcientias indicaret. Vnde & frequenter in libris eiuſdem Iſaiæ prophetæ legi-
tur: Verbum, quod factum eſt ad Iſaiam Prophetam. Frequenter & in libro Hiere-
C miæ ſcribitur: Verbum, quod factum eſt ad Hieremiam prophetam. Hoc verbũ ſcien-
tiarum Dominum, Ioannes in altiſſimo ſummi patris ſinu aſpiciens, ait: In principio *Io. 1.a*
erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hinc Paulus ſcien-
tiarum Dominum Redemptorem noſtrum inſinuans, dicit: Quia in ipſo habitat om- *Coloſſ. 2.b*
nis plenitudo diuinitatis corporaliter. Dum ergo dicit: [Recedant vetera de ore ve-
ſtro, quia Deus ſcientiarum Dominus eſt:] quid eſt aliud dicere, niſi ſynagogæ aper-
ta ratione monſtrare, vt tanto ſolicite tacere debeat, quanto non ſolum quòd ſint,
ſed etiam a quo ſint ea, quæ dicit, ignorat? Quaſi dicat: Illam ſcientiam, quam pa-
trum tuorum fuiſſe aſtruis, tanto tibi dare arrogantiam non debuit, quanto non ip-
ſorum, ſed vnigeniti filij Dei fuit: & ipſam eandem ſcientiam non intelligis. Dicit
ergo: [Recedant vetera de ore veſtro.] Vt Iudæi nequaquam deprauent, quod in-
telligere recte non præualent. Deus ſcientiarum, dicit, Dominus eſt, vt quod vera-
D citer Dei eſſe comprobant, hominibus fallaciter non adſcribant. Sed dum de verbis ia-
ctantia Iudæa reprehenditur, quia nullo timore compungitur, ei etiã de occultis per-
fidorum cordium motibus tormenta nunciantur. Nam ſequitur:

Et ipſi præparantur cogitationes.

Quaſi dicat: Quem blaſphemare non metuis, non ſolum linguæ habebis iudicem,
ſed & cordis. Vnde & per Iſaiam comminatur, dicens: Ego opera, & cogitationes *Iſa. 66. f*
eorum venio vt congregem. Hinc per Moyſen Dominus comminans, ait: Nonne hæc *Deut. 32. e*
condita ſunt apud me, & ſignata in theſauris meis? Et quia his verbis ſilentium ſyna-
gogæ præcipitur, videamus iam, ſancta Eccleſia quibus fecunditatis ſuæ laudibus in
Annæ voce glorietur. Subdens namque, ait:

E Arcus fortium ſuperatus eſt.

Quis nam eſt arcus fortium, niſi fraudulenta ſæuitia Iudæorum? Ex occulto quip- *Aug. lib. 17. de*
pe, quaſi ex arcu Redemptori vulnus inflixerant, quem gentium manibus occidebãt. *Ciuit. Dei c. 4.*
Sed ſuperatus eſt arcus fortium: quia qui eorum vulnere obijt, à mortuis reſurrexit, in
cælum aſcendit, promiſſum Spiritum ſanctum diſcipulis miſit. Vnde ſubditur:

Et infirmi accincti ſunt robore.

Appellatione quidem roboris, virtus oſtenditur Spiritus ſancti. Vnde & eundem
ſpiritũ Dominus diſcipulis repromittens, ait: Vos autem ſedete in ciuitate, donec in- *Luc. 24. g*
duamini virtute ex alto. Robur autẽ, gratia ſancti Spiritus recte dicitur, quam vt ele-
cti reci-

ĉti recipiunt, contra omnia aduerſa huius ſæculi fortes fiunt. Qui vero infirmi hoc loco, niſi Apoſtoli intelligendi ſunt? Sed infirmi profecto, cum arcus fortium tenditur, non cum virtute ex alto veſtiuntur. Nam in hora Dominicæ comprehenſionis ſcriptũ de eis eſt, quia relicto Domino, omnes fugerunt. An non valde infirmus tunc Petrus erat, cum interrogantis ancillulæ vocem timuit, & Redemptorẽ negauit? Iam quippe ſuperatus erat arcus fortium, annihilata ſæuitia Iudæorum, quia Redemptor morte victa ſurrexerat: & tamen adhuc infirmi Apoſtoli, ſuperatos fortes, clauſis ianuis, metuebant. Sed vbi eos robur induit, libet intueri, quàm fortes fecit. Repentino quippe ſonitu ſuper eos Spiritus ſanctus venit, & eorum infirmitatem in miræ charitatis virtutem permutauit. Cœperunt enim Chriſtum iam robore induti prædicare, qui perſecutorum minas non erubeſcebant deliteſcendo fugere: & qui mulierum verba timuerant, auctoritatem principum, libertate frangebant. Vicit robur formidinẽ, terrores, minas, & cædes ſuperauit: & quos ſuperueniendo induit, in cæleſti militia mirabilis audaciæ inſignibus illuſtrauit, vt inter flagella, cædes, & opprobria non metuerent, ſed exultarent. Scriptum quippe de eis, hoc iam robore indutis, eſt: Ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Hinc iam prædicantes, dicunt: Omne gaudium exiſtimate fratres, cum in tentationes varias incideritis. Bene ergo dicitur: [Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore.] quia prius a mortuis reſurrexit, & ſic ad cælum Redemptor abijt, & Spiritum ſanctum diſcipulis miſit. Prius namque ſuperandus erat arcus fortium, & poſt infirmi robore accingendi. Vnde & ſcriptum eſt: Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus. Quo in loco notandum eſt, quia hoc contra Iudæam dicitur, quæ miracula Redemptoris tanto ſuperbius deſpicit, quanto inter ſupplicia mortuum recognoſcit. Dicit ergo: [Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore.] Quaſi mortem Redemptoris calumnianti ſynagogæ reſpondeat, dicens: Noli deſpicere, quòd mori potuit: ſed mirare potius, quia mortuus reſurrexit, & gentis tuæ ſæuitiem reuiuiſcendo ſuperauit. Et quia hoc de præterito oſtendit, non ſolum denunciando ei loquitur, ſed inſultando. Quaſi enim inaniter inſultanti improperet, dicens: Quid vobis profuit occidiſſe, quem mortis laqueus non potuit tenere? Vos occidiſtis, ne poſt eum totus mundus iret: ſed idcirco poſt eum totus mundus vadit, quia verum ſe Dei filium probauit, moriendo humanum genus redimere: & dum reſurgendo viuentem ſe monſtraret, & ad cælum conſcenderet, & Spiritum ſanctum promiſſum diſcipulis deſtinaret. Et quia pro incredulitatis ſuæ merito, ſynagoga a participatione promiſſæ gratiæ repulſa eſt, id ipſum ſancta Eccleſia improperans ei, ſubdens, ait:

Mat. 26. e. g
Mat. 14. f. e
Act. 2. a
Act. 5. g
Iacob. 1. a
Io. 7. f

A B C D

Repleti prius, pro panibus ſe locauerunt, & famelici ſaturati ſunt.

Qui fuerunt prius repleti, niſi qui cognitionem Dei, antequam ceteri populi, habuerunt? Qui ergo repleti prius, intelligendi ſunt alij, quàm Iudæi, qui in fide conditoris fere ab ipſo fuerunt principio mundi eruditi? Ipſi quidem pro panibus ſe locauerunt. Quid enim panes hoc loco ſignificant, niſi myſteria diuinæ incarnationis? Locus autem inueniendorum panum ſacra eſt ſcriptura. Vnde & panis, qui de cælo deſcendit, ad inueniendum ſe, ignorantibus, dicit: Scrutamini ſcripturas, quia ipſæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me. Pro panibus ergo ſe locauerunt, quia omnes ſcripturas acceperant, vt in eis ſacramenta diuinæ incarnationis inuenire debuiſſent: ſed cum panis venit, ſynagoga, quæ ſe pro pane locauerat, locum reliquit, in quo inuenire panem debuit, quem quæſiuit. Scripturas quidem, vt dixi, ad cognoſcẽdum Redemptorem habuit, ſed qui ſecundum ſcripturas venerat, venientem confutauit. Famelici ergo ſaturati ſunt: quia qui crediderunt de gentibus, dum myſteria diuinæ incarnationis veneranter accipiunt, cæleſtem cibum habent ad internæ delectationis vſum. Famelici quidem dicti ſunt, quia ante aduentum Redemptoris infidelitatis fame proiecti, ſpiritualis refectionis cibum nullum habuerunt. Vel certe famelici dicuntur, quia ſpiritualis cibi dulcedinem cum magna auiditate ſuſcipiunt. Repleti vero, qui ſe pro pane locauerunt, audiant quem expectabant: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Sed quia non merebantur agnoſcere, reſpondebant: Nonne hic eſt filius Ioſeph? quomodo dicit, quia de cælo deſcendi? Ipſe autem, qui omnia nouerat,

E

Ioan. 5. e
Ioan. 6. e
Luc. 4. d

A nouerat, ad delectationis ſuæ recubitum famelicos venturos prophetabat, dicens: Amen dico vobis, quia ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraam, Iſaac, & Iacob in regno cælorum: filij autem regni proijcientur in tenebras exteriores. Repleti ergo ſe locauerunt pro panibus, ſed famelici ſaturantur, quia ſynagogæ filij in ſcripturis ſanctis paſtum fidei de futura incarnatione Redemptoris habuerũt: ſed nunc proiectis illis, dum gentiles in eum veraciter credunt, diuinitatis, & humanitatis eius ſacramenta, in delectationis intimæ refectione ſuſcipiunt. Quia vero per egregium doctorem dicitur: Omnes eandem eſcam manducauerunt, & omnes eundẽ ſpirituale potum biberunt, bibebãt de ſpiritali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus: poteſt rationabiliter colligi, quia illi manducauerunt, & non ſunt ſaturati, iſti manducauerũt, & ſaturati ſunt. Quod nimirum contra ſynagogam a ſancta Eccle- *Mat. 8. b*
B ſia recte dicitur, vt ij, qui ſunt ſub gratia mira celſitudine præeminere ſub lege poſitis, deſignentur. Quid enim illis fuit ſe pro panibus locare, niſi ſacramenta vẽturi Redemptoris in ſcriptura ſacra perquirere? Quorum profecto vnuſquiſque manducauit, & ſaturatus non eſt: quia futuram ſummi vnigeniti incarnationem credidit, ſed præſentẽ non vidit. Manducare quidẽ ei fuit, diuinam incarnationem in mentis deſiderio dulciter retinere: & non ſaturari ei fuit, deſideratam eius præſentiam non videre. Sed infirmi, qui robore accingendi erant, ſaturitatis ſuæ præconia ab eo, quo ſaturabantur pane audiebant: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Amen dico vobis, quia multi reges & prophetæ voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, & audire, quæ vos auditis, & non audierunt. Qui enim videre volebant, iam intimæ delectationis panem per deſiderium manducabant: ſed quia videre non poterant, habebant gaudium deſiderij, ſed non habebant perfruitionem ſaturitatis. Nam & ſi ſcriptura dicat: *Matth. 13. c*
C Quia panem omnem ſuauitatem habentem, & omnem dulcedinem Deus eis dedit: ſic dicitur ab eis accipi, ſicut noſci, ſicut per fidem notus ab eis per charitatis deſiderium poterat concupiſci. Synagogæ igitur in primis patribus glorianti, ij accincti robore proferuntur, vt dum nouum culmen electorum conſpicitur præcelſum, nequaquam inaniter vltra glorietur. Et quia a diſcubitu ſanctę eccleſiæ cibus vitæ numquam tollitur, futura, quàm præterita inſinuans, ait: *Sap. 16. c*

Donec ſterilis peperit plurimos, & quę multos habebat filios, infirmata eſt.

Quæ eſt ſterilis, niſi ſancta Eccleſia, vt ſupra latius in Annæ typo iã diximus? Quid eſt ergo famelicos ſaturari, donec ſterilis pariat, niſi vſque in mundi finem panem vitæ poſſidere? Quod & ipſe repromittit, dicens: Ecce ego vobiſcum ſum vſque in con- *Mat. ult. d*
D ſummationem ſæculi. Non enim ſunt niſi famelici, quos ſancta Eccleſia parit. Ergo donec parit, famelici ſaturantur: quia vſque in mundi finem Deo filios generat: qui dum veniſſe in carne Redemptorem credunt, panem vitæ, quem deſiderant, comedũt, & plenitudine replentur. Sed donec ſterilis plurimos parit, ea, quæ multos habebat filios, infirmatur. Infirmari ſynagogæ, eſt inſtitutione legis veteris parere non poſſe. Quæ enim fidem viri prioris perdidit, diabolo iam, & non Deo parit. Bene autem dicitur: Quæ multos habebat filios: quia dum in veritate ſcripturarum ſubiectum ſibi populum antiquitus erudiret, venturi Redemptoris aduentum concupiſcere, de complexu cæleſtis ſponſi filios pariebat. Nunc autem, quæ habebat filios, infirmata eſt, & filios non habet. Scripturas quidem ſuis auditoribus exhibet, ſed quia Redemptorem negat, Deo filios numquam generat. Infirmari ergo dicitur, cui ſpiritualis fecundi-
E tas negatur. Et quia tam ſynagogæ repulſio, quàm electio gentilitatis incomprehenſibili Dei iudicio facta eſt, ſequitur:

Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit: Dominus pauperẽ facit, & ditat: humiliat, & ſubleuat. Suſcitat de puluere egenũ, & de ſtercore erigit pauperem: vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat.

Quaſi obſtupeſcenti alicui de tam electæ gentis repulſione reſpondeat, dicens: Quid in his rationem quæris, quæ ſumma ratio incomprehenſibiliter facit? Quod etiam genus quærendi, doctor egregius reprehendens, ait: Homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? Numquid dicit figmentum factori ſuo: Quid me feciſti ſic? aut non habet poteſtatem figulus ex eodem luto aliud quidem vas facere in honorem, aliud vero *Rom. 9. d* *S. Aug. to. 4. li. 83. quæſt. q. 68.*

in contumeliam? Tale eſt ergo, ac ſi dicat: Quia omnium Dominus recte cognoſcitur, opus illius, & in Iudææ abiectione, & in gentium electione venerandum, & non diſcutiendum eſſe ſentiamus. Mortificat quidem Dominus: quia incomprehenſibili iudicio quondam electum Iudæorum populum a cognitione veritatis ſeparat, & in perpetuum damnat. Viuificat: quia gentilitatem ad agnitionem ſui vnigeniti temporaliter per fidem recipit, & ad eius contemplandam gloriam æternaliter perducit. Ad inferos ducit: quia diſtricto eius iudicio, vltrix gehenna eos puniendos in perpetuum recipit, qui per culpam perfidiæ a veneratione ſe diuidunt Redemptoris. Reducit ab inferis: quia gentilem populum ad filij ſui fidem deuote accedentem ſuſcipit, cui velut altus abyſſi carcer extitit, immenſa obſcuritas erroris. Pauperem facit, & ditat: quia & repulſam Iudęam ſpiritalibus virtutibus ſpoliat: & electam gentilitatem, tam pretio fidei, quàm bonorum operum fulgoribus exornat. Quia etiam humiliare, & ſublimare dicitur. Etenim ſynagoga a Redēptore recedēdo, ſublimitatis ſuę alta depoſuit: & ſancta Eccleſia Redemptorē venerando, ab imo infidelitatis, vbi proiecta iacuerat, in altitudinē rectæ fidei, & Chriſtianæ poteſtatis celſitudinem ſurrexit. Quia ergo Dei filium Iudæa contempſit, gentilitas promeruit, recte & illa humiliata, & iſta creditur exaltata. Sequitur: [Suſcitans de puluere egenum, & de ſtercore erigens pauperem: vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat.] Egenus, & pauper gentilis populus intelligitur, qui de puluere ſuſcitatus, & de ſtercore erectus dicitur: quia cū recipitur in fidem Redemptoris, & ei minima, & grauiora peccata remittuntur. Quia enim facile puluis excutitur, & quem ſtercora inquinant, horribiliter fœdant: puluis leuiora, ſtercus grauiora peccata ſignificat. Bene etiam de puluere ſuſcitatus egenus dicitur, & de ſtercore pauper erectus. In illis ſiquidem dormiebat, a quibus leui tactu gratiæ ſuſcitari poterat. In illis vero iacebat, quia lapſus in grauioribus, manu magni auxilij indigebat. Sed iam egenus, qui de puluere ſuſcitatur, & is, qui de ſtercore pauper erigitur, audiamus, quo culmine præferatur, [Vt ſedeat cum principibus, & ſoliū gloriæ teneat.] Qui vero principes hoc in loco, niſi ſancti Apoſtoli deſignantur? De quibus nimirum principibus, Deo per Pſalmiſtam dicitur: Conſtitues eos principes ſuper omnem terram, memores erunt nominis tui Domine. Quid eſt, quòd pauper cū principibus ſedet, niſi quia ordo prædicatorum, de gentibus electus, in ſancta Eccleſia culmen Apoſtolicæ auctoritatis obtinet? Cum principibus quippe ſedet: quia de throno cæleſtis magiſterij doctrinam ſalutis exhibet. Et ſolium gloriæ tenet: quia bonæ famæ odorem ſpargit, quibus dignitate præeminet. Vel certe ſolium gloriæ tenet, & cū principibus ſedet: quia & ſublimitatis honore radiat, & miraculis coruſcat. Sed qui tam ſublimi dignitate ſuſtollitur, qualiter vti ea debeat, indicat, cum ſubiungit:

(Margin letters: A, B, C, D; margin note: Pſ.44.c)

Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.

Cardines terræ ſunt extrema terræ. Nomine autē cardinum, ipſos prædicatores electos de gentibus voluit deſignari. Extrema quidem terræ dicuntur, quia de vili quodā modo & abiecta gentilitate producūtur. Qui profecto cardines Domini eſſe dicuntur pro mortificatione propriæ voluntatis. Domini quidem ſunt, quia non ſua quærūt, ſed quæ Ieſu Chriſti. Sed dum Domini eſſe dicūtur, ſingularis quædam in eis ſanctitas deſignatur. Qui vero Domini ſunt, videant: quia ſuper eos orbis ponitur, non ſub eis. Quid enim orbis nomine, niſi ſanctæ Eccleſiæ ſubiecta deſignatur plenitudo fidelium? Super cardines quidem terræ Deus orbem poſuit: quia prædicatores ad hoc ſanctæ Eccleſiæ præponuntur, vt eorum infirmitatem releuent, & debiles quoque ad cæleſtem patriam, velut ſuperimpoſitum onus, portent. Non igitur ſe ſemper prælatos debent aſpicere, ſed quandoque ſubiectos: vt diſciplina cohibendis vitijs præſint, ſed æſtimatione, & obedientia miniſterij ſæpe ſubſint eis, quibus præeminet cura prælationis. Et quia magna ſunt onera, quæ prædicatores ſuſtinent, ſubdit, atque ait: E

Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit.

Quaſi dicat: Inter onera tam immenſa corruerēt, ſi eorum pedes Dominus non ſeruaret. Pedes quidem ſanctorum ſuorum ſunt affectus mētium. Qui profecto a Domino ſeruantur: quia ab ipſis gratia miræ deuotionis infunditur, qua onus tātum gratanter ferunt. Seruare quidem pedes ſanctorum Dominus dicitur: quia tanti ponderis molem

fugerent,

A fugerent, ſi hoc intolerabiliter graue, non eis infuſa deſuper charitas leuigaret. Poſ-
ſunt etiam & ſtatus fortitudinis pedum appellatione ſignari. Pedes vero ſanctorum
ſuorum Dominus ſeruat, quando eos mira fortitudine roborat, vt inter tam immenſa
onera nequaquam cadant. Et quia non pedem, ſed pedes ſeruare dicitur, quid in
vtroque pede ſanctorum intelligimus, niſi fortitudinem, & humilitatem? Ne enim
ruamus, in vtroque pede conſiſtimus. Quicumque enim fidelibus gregibus præſunt,
in via, qua ad ſupernam patriam tendunt, modo proſpera, modo aduerſa inueniunt.
Ipſa enim proſpera, quia elationem menti excitant, eā ad caſum valde impugnant: ve-
rumtamen ne electa mens cadat, hinc ſubſiſtere nititur pede fortitudinis, inde conſiſtit
pede humilitatis. Firmum quippe ſtatum inter vtramque tentationem retineret, ſi tam
ſolida humilitate conſiſteret: vt nulla hanc proſperitas eleuaret, aduerſitas nulla deij-
B ceret. Quid eſt ergo, quod dicitur: Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit: niſi quia debilis
eſt omnis virtus hominis, ſine auxilio conditoris? Infirma quippe humilitas noſtra,
dum proſperitatis fauore mulcetur, ab ineptæ lætitiæ impulſu proſternitur. Infirma
fortitudo noſtra, dum aduerſitate impingitur, leuiter ſuperatur. Sed triſtibus elidi-
mur, lætis eneruamur: cum nos nobis omnipotens Deus deſerit, non cum auxiliū ſuæ
protectionis impendit. Dicit ergo: [Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit:] quia omni-
potens Deus infirmitatem noſtram in ferendis ſubditorum noſtrorum oneribus adiu-
uat: vt nos nec aduerſa atterant, nec læta ſeducant. Tunc quidem a Domino pedes
noſtri ſeruantur, cum diuino auxilio roborati obuiantia mundi læta contemnimus,
aduerſa nulla formidamus? cum ſtabili patientia gratanter mala ferimus, & incon-
cuſſa humilitate ſublimem animum a vana delectatione refrenamus. Poſſunt autem
C pedes ſanctorum, fides, & amor Redemptoris intelligi. Quibus profecto pedibus gra-
diuntur, cum eum, quem per fidem fideles credunt, amore conſequuntur. Hos pro-
fecto pedes ſeruari ſibi a Domino poſtulabat, qui precabatur, dicens: Super excelſa
ſtatue me, vt vincam in claritate ipſius. Super excelſa ſtatuitur, cui Redemptoris di-
uinitas reuelatur. Et in claritate eius vincit: quia dum eius charitatis radijs illuſtra-
tur, cuncta maligni ſpiritus tentamenta deſtruuntur. Statutos quidem in monte pe-
des tenet, qui veritatis contemplatione arduus eſt, & eius, quem credit ſummi patris
vnigenitum, amore ſuccenſus. Super excelſa quidem Petrus ſtatutus erat, qui cum
Domino confiteretur, dicens: Tu es Chriſtus filius Dei viui, protinus audiuit: Beatus *Mat. 16.c*
es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui eſt in
cælis. Fundatus enim fide, accenſus charitate, eum, quem amabat, etiam prædica-
bat. Bene ergo de reprobis ſubiunctum eſt:

D

Et impij in tenebris conticeſcent.

Qui enim impij hoc in loco, niſi Iudæi intelliguntur, qui a pietate veræ fidei ſunt
extranei, & Redemptoris morte cruenti? De quibus recte dicitur: [In tenebris conti-
ceſcent:] quia ſancti ſuper excelſa ſtatuti, Redemptorem mundi, quem in diuinæ
maieſtatis claritate conſpiciunt, æternis laudibus confitentur. In tenebris ergo tacēt
impij: quia Iudæi ideo Redemptorem non prædicant, quòd ineffabilis eos illa clari-
tas diuinitatis non illuſtrat. Scriptum quippe eſt: Tollatur impius, ne videat glo- *Iſa. 26.b*
riam Domini. His quippe tenebris damnatos eos intuens, Ioannes ait: Lux in tene- *Io. 1.a*
bris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Hinc Dauid non optans, ſed prophe-
tans, dicit: Obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. *Pſ. 68.c*
E In tenebris ergo tacent impij: quia etſi Iudæi diuinæ ſcripturæ verba in Dei laudibus
proferunt, dum filium negant, Deo patri nulla vocum obſequia conſecrant. Deo enim
ſilet, qui patrem laudans, vnigeniti laudem tacet. Sed quem crucifixum deſpiciunt,
quando iudex venerit, expaueſcent. Vnde etiam ſubditur:

Quia non in fortitudine ſua roborabitur vir, Dominum formidabunt
aduerſarij eius.

Nunc autem durus in fidelitate, fortis in errore eſt: & quem credere Deum contem-
nit, audacter blaſphemare non metuit. Velut vir ſiquidem nunc vinci non poteſt: ſed
tunc ſicut vir nequaquam roborabitur, cum is, qui eorum inſidijs crucifixus eſt, in ſua
maieſtate conſpicietur. Tunc formidabunt eius aduerſarij, quando crucifixi virtute

omnia moueri conſpexerint, cum eius iudicio vniuerſa ſummitti, cum per excelſos A
cælos tonantia iudicia audierint æternæ ſuæ damnationis. Vnde & ſubditur:

Et ſuper ipſos in cælis tonabit.

Qui enim, cælorum nomine, hoc loco, niſi ſancti Apoſtoli deſignantur? Quibus pro-
Mat. 19.d fecto cælis ſublimitatis ſuæ gloriam Dominus repromittens, ait: Sedebitis ſuper ſe-
Luc. 11.b des iudicantes duodecim tribus Iſrael. Horum profecto cælorum tonitrua, Iudæis Dominus inſinuans, ait: Ipſi iudices veſtri erunt. Super Iudæos igitur impios tunc in cælis tonabit: quia a ſanctis Apoſtolis tunc terribilia iudicia ſuæ damnationis audient: vt eorum examine ſententiam æternæ mortis accipiant, quos prædicantes humiliter vitę æternę bona perſecutionibus affligebant. Quia vero de extremo iudicio iſta intelligi debeant, ſequitur: B

Dominus iudicabit fines terræ.

Qui ſunt fines terræ, niſi vltima huius mundi? Fines vero terræ Dominus iudicat, vt æquitatis eius ſententia impunita, aut irremunerata nulla derelinquat: quia dum in iudicio extrema concludit, aliqua diſcutienda non deſerit.

Tunc ſublimabit cornu Chriſti ſui.

Quando omnes electos in æterna contemplatione ſui vnigeniti recipiet: vt eis æterna illa, & ineffabili maieſtate præſideat, qui dum in præſentis vitæ peregrinatione viuerent, ſecum non erat: [Tunc ſublimabit cornu Chriſti ſui:] Quando in celſitudi-
1. Io.3.a ne ſua reſpicietur ſublimitas Redemptoris. De hac ſublimitate per Ioannem dicitur: C
Videbimus eum, ſicuti eſt: Nam poteſtas, ſiue regnum Domini noſtri Ieſu Chriſti ſemper æquale eſt: ſed tunc ſublimari dicitur, quando tales erimus, vt eius ſublimitatem intueri valeamus: quidquid enim nunc de illa ſublimitate humana mens ſibi poteſt fingere, omnino nihil eſt in illius gloriæ comparatione. Nam ſcriptum eſt de illa:
Iſa.64.a Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Prius ergo Chriſto datur imperium, deinde cornu eius ſublimabitur: quia tunc ſublimitatis eius celſitudo reſpicitur, cum noſtra quoque natura a corruptionis ſuæ imo ſubleuatur, cum renouationis ſuæ integritatem reſurgendo ſuſcipit: quia præcelſum lumen contemplari valeat Redemptoris. Si vero in cornu aliquis vult regnum intelligi, per regnum Chriſti ſancta Eccleſia deſignatur. Quod profecto cornu ſublimabitur, quia ima noſtra ad angelorum æqualitatem perducen-
Mat.22.c tur. Quare & de electis in euangelio Dominus dicit: Erunt ſicut Angeli Dei in cælo. D
Mat.13.f De iſta cornu ſui ſublimitate, iterum dicit: Fulgebũt iuſti, ſicut ſol in regno patris eorum. Sublimabitur ergo cornu Chriſti: quia ſancta Eccleſia in æterna contemplatione ſui Redemptoris extolletur: & quæ nunc in hac valle miſeriæ depoſitionis ſuæ pœna deprimitur, abſorpta tunc morte, renouata æterni gaudij culmine, ſubleuatur. Sed hæc iam typica explanatione protulimus, reſtat, vt in ſequenti volumine moraliter exprimamus.

SECVNDI

SECVNDI LIBRI

CAPVT PRIMVM.

A SVPERIORI libro, dum ſacræ hiſtoriæ textum moraliter diſcuteremus, Annæ fecunditatem in ſummæ contemplationis perfectione poſuimus: quia concipere menti, eſt de ſumma Dei omnipotentis contemplatione ineffabiliter gaudere: parere autem, in mente conceptæ charitatis inſignia occultare non poſſe. Nunc autem parienti canticum dicere quid eſt, niſi conditorem, quem ineffabiliter diligit, veris præconijs prædicare? Dicit ergo: MORALIS.

Exultauit cor meum in Domino.

Sed ea, quæ manducauit, & bibit, quæ amarum animum habuit, quæ fleuit largiter, quæ votum vouit: quia illa mens omnipotentem Deum digne laudare
B poteſt, quæ dignis agonibus ad charitatis eius ſumma peruenit. Hæc quidem diuturno vſu contemnere omnia didicit, & dum cuncta creata ab intentione abijcit, tanto amplius in viſione æternæ maieſtatis gaudet, quanto alicuius creaturæ ſpecies in ſui amore hanc retinere non præualet. Hæc ergo dicit: [Exultauit cor meum in Domino.] Quæ eum, contemptis omnibus, ſolum amat. In hunc profecto affectum venerat, qui dicebat: Quid mihi reſtat in cælo, & a te quid volui ſuper terram? Hinc *Pſ. 72. d*
in Deo exultans, dicit: Vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. Hinc Sponſa in Canticis petit, dicens: Oſculetur me oſculo oris ſui. Dum ergo dicit: [Exultauit cor meum in Domino.] Quid aliud, quàm in eius ſe oculis inhæſiſſe, quem ardenter diligit, gloriatur? Et idcirco illa ſola hæc dicit, quæ experta nouit, quæ vis amoris ſit in thalamo Sponſi. Cunctis quippe paſſionum victorijs illuſtrata, & prælata virtutum culmine ad illam ſublimitatem peruenit, ex qua per gaudium miræ de- *Pſ. 26. c* *Cant. 1. a*
C uotionis exultationiſq. cor ſuum in Deo poſuit. Et quia cor ſuum dicit, quid aliud, quàm mentis ſuæ libertatem aſſeruit? Reprobi quidem corda ſua non habent, quia ea diabolus poſſidet. Vnde & de proditore dicitur: Cum diabolus iam miſiſſet in *Io. 13. a*
cor, vt traderet eum Iudas Simonis Scariotes. Si enim Iudas cor ſuum, & non diabolus poſſideret, ipſe potius in eo bonum, quàm diabolus malum poneret. Quo contra electus vir loquitur, dicens: Animam meam porto in manibus meis. Quid enim *Iob 13. b*
aliud manus electi eſt, quàm poteſtas internæ libertatis? Quid ergo ei eſt, animam in manibus portare, niſi internæ libertatis gloriam in poteſtate retinere? Quotieſcumque ergo grauiter delinquimus, cor noſtrum nos non habemus, Quare & Hieremias, Iudaico populo grauiter delinquenti, improperans, ait: Audi popule ſtulte, & *Hier. 5. e*
qui non habes cor. Hinc item conuerſus alter Propheta Deo confitetur, dicens: In-
D uenit ſeruus tuus cor ſuum. Dicit ergo: [Exultauit cor meum in Domino,] vt libertatem mentis aſſereret, ſine qua Deum digne laudare non poſſet. Sequitur:

Exaltatum eſt cornu meum in Deo meo.

In cornu electæ mentis intentio deſignatur, quæ mirabiliter extollitur, cum ad eum gaudendo peruenit, qui ſuper vniuerſa conſiſtit. Vnde & cornu ſuum, non in alio aliquo exaltatum aſſerit, ſed in Deo. Qui enim tranſeuntia bona diligit, huius profecto intentio depreſſa, non exaltata eſt: quia in imo figitur, vbi per deſiderium locatur. Hinc eſt, quòd in euangelio Dominus dicit: Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. *Mat. 6. e*
Exaltare ergo cornu noſtrum volebat Dominus, cum dicebat: Theſaurizate vobis theſauros in cælo. Exaltatum cornu habebãt ij, quibus ſe Paulus conformabat, dicens: No- *Luc. 12. d* *Phil. 3. d*
E ſtra conuerſatio in cælis eſt. Sed qui cæleſtia tantum diligit, ſi illam intimæ dulcedinis ſuauitatem guſtare non nouit, quamquam valde exaltatus ſit, ad huius tamen exaltationis ſublimitatem non peruenit. Ille ergo hac exaltatione ſublimis eſt, qui per incrementa virtutum proficiens, ſublimitatem ſummæ contemplationis obtinuit, non ſolum, vt perfecte cæleſtia diligat, ſed etiam, vt amoris perfectione in ſola omnipotẽtis Dei contemplatione requieſcat. In Deo exaltatum cornu habet, qui interni lu-

minis alta viſione fruitur, in qua familiari quadam ſingularitate gloriatur, Quare non ait: In Deo noſtro, ſed in Deo meo. Meum namque de eo dicit, quem familiariter, ac ſingulariter diligit. Ad quam certe diuinæ familiaritatis dignitatem peruenerat, qui dicebat: Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te. Hinc Iſaias ait, incredulos increpans: Numquid parum eſt vobis moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo? Quæ ergo exaltatione cornu in Deo ſuſtollitur, Deum ſuum ſingulariter fatetur: quia ſumma illa infuſio diuinæ dulcedinis, exaltatam mentem, & ſui ſuſceptibilem, & valde familiarem facit. Sequitur: A

Pſ. 116. *Iſa. 7.*

Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos.

Qui ſunt inimici electæ mentis, niſi ſpiritus maligni? Quid ergo eſt dilatatum os ſuper inimicos habere, niſi omnes malignorum ſpirituum ſuaſiones, ampliſſima ſibi infuſæ gratiæ largitate reprobare? Anguſtum quippe os habet, qui cunctis fraudibus malignorum ſpirituum, per conſiderationem rationis, contraire non præualet. Os quippe mentis eius, ratio eſt, & loqui, deliberare. Os namque repletur, cum mentis ratio per infuſam ſibi gratiam in contemplationem ſummæ veritatis attollitur. Repleri quidem ei eſt, illuſtratione ſummæ veritatis imbui. Ibi quippe diſcit, & quod æternaliter appetat, & quod temporaliter contemnat. Et quia ſumma veritas amor eſt, ſubtilitate veritatis attollitur electa anima, eiuſq. rei charitate, quam didicerit, inflammatur: & tanto ſtrictius ſeruat magiſterium, quanto feruentius id ſibi inuiſcerat vis amoris. Cui nimirum etſi maligni ſpiritus mala ſuggerunt, dilatati oris apertione confunduntur: quia veritate ſummæ ſapientiæ inſtructa, & ſummi amoris facibus accenſa, habet iam contra ſuggeſtionem erroris immenſam lucem ſapienriæ: habet & contra oblatam mundi huius pompam ineffabilem charitatem. In immenſitate lucis videt, quæ reprobet, ſed per vim ſummæ charitatis amat inepta reprobare, quæ nouit. Per ſapientiam mala ſuggeſta reprehendit, ſed in virtute charitatis deprehenſa redarguit. Os ergo ſuper inimicos dilatat, quia ex abundantia rationis, contra dæmones multa deliberat: & eo acurius eorum obiecta deſtruit, quo id, vnde mala ſuggeſta reprobet, in ſublimibus agnoſcit: Vnde protinus cauſam inſinuans, ait: B C

Quia lætata ſum in ſalutari tuo.

Quod profecto tale eſt, ac ſi dicat: Quia exaltatum eſt cornu meum in Deo meo. Hoc certe eſt lætari in ſalutare Dei, quod exaltatum cornu habere in Deo ſuo. Quod non de qualibet lætitia ſalutaris accipitur, ſed de illo perfectiſſimo gaudio, quo electa, perfectaq. anima more ſponſæ gaudet in ſponſo. De qua nimirum lætitia Dauid obſecrat, dicens: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Quæ ergo dilatatum os habere ſuper inimicos ſuos ſe gloriatur, in ſalutare Dei prius lætata fuiſſe deſcribitur: quia illa beata mens valide reprobare malignorum ſpirituum ſuaſiones poterit, quæ in Redemptoris diuinitate per contemplationem ſublimiter aſſumpta, ex eo & ſapientiæ accipit magnitudinem, & plenitudinem charitatis. Quem profecto dignis laudibus prædicat, dicens: D

Pſ. 50.

Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus: neque enim eſt alius extra te, & non eſt fortis, ſicut Deus noſter.

His namque Annæ vocibus quæque electa anima hoc Redemptori clamat in laude, quod ab ipſo credit in munere. Sed ex hoc piæ confeſſionis ordine, ordo innuitur, quo eadem muneris bona, quæ ſeriatim protulit, conſequamur. Sanctus itaque Dominus & fortis aſſeritur, a quo ſanctificamur, ad requiem ducimur, & glorificamur. Sanctificationẽ a Domino accipimus, in virtute regenerationis, eſſe autem, id eſt quietem ab huius mutabilitate corruptionis in terminatione exilij, fortitudinem in triumpho reſurrectionis. Primum itaque horum munerum in iſta vita conſequimur, cum electi cuiuſque anima in carne eſt, ſed vtraque adhuc in agone operis poſita, ſequens autem in ſola anima præter carnem, poſt carnis vitam, & iam de huius vitæ laboribus aſſumpta: vltimum vero, in carne, & anima, ſed vtraque iam per gloriam æternitatis innouata. Prius itaque ſanctus dicitur, quia regeneratis per ſalutis lauacrum, charitas Dei cordibus noſtris infunditur, per cuius gratiam ad æternæ patriæ bona E

præpa-

A præparamur: vt dum hæc vita per decurſionis ſuæ tempus elabitur, ea nos vita ſuſcipiat, cuius gaudio hinc electorum egredientes animæ, ſine mortis pauore potiatur. Deinde eſſe ei aſcribitur, quia ſecuri conſummationis noſtræ diem, videlicet claritatem vltimæ reſurrectionis expectamus, dum in illo munere acceptæ requiei diſcimus, extremi examinis non diſcuſſionem metuere, ſed promiſſæ gloriæ lætitiam expectare. Vltimo autem loco fortis aſſeritur: quia in gaudio futuræ reſurrectionis infirma noſtra roborantur, cum caro ſurgit de puluere: ſed idem carnis noſtræ puluis tranſlatus in perpetuæ incorruptionis gloriam ad fragilitatis ſuæ miſeriam vltra non redit. Sed & notandum, quia in his tribus ab altero ad alterum ducimur, ſed cum habere non habitum cœperit, qui hoc accipit, quod non habuit, quod ante habuerat, non amittit. Nam cũ de ſanctificatione ad requiem perducimur,& de quiete animæ B perducimur ad robur æternæ incorruptionis, & ſanctificatio charitatis augetur nobis in illa requie: & requies, & amor excreſcit valde in reſurrectione. Conditorem namque ſuum, vnaquæque anima per amorem coniuncta, in tantis muneribus intuens, Annæ vocibus dicat, dicat,quàm bene ſapit ſibi donum perfectæ regenerationis, & vis amoris: Dicat, [Non eſt ſanctus vt eſt Dominus.] Dicat, quàm melius munus ſibi eſt, promiſſio quietis in hora ſui tranſitus. [Neque eſt alius extra te.] Dicat,quàm optimum ſibi placens præmium ſit, vltima renouatio ſua, in gaudio perfecti ſpiritus ſui, & glorificatæ carnis. Dicat: [Et non eſt fortis, ſicut Deus noſter.] Et notandum quia hoc in precis cantico Anna loquitur. Electæ etenim menti hæc in cantico poſcere eſt, dona tam grandia, cum gaudio deſiderare. Petere quippe ei, deſiderare eſt: & gaudere, cantare. Sed quæ tam gaudenter dignitatis ſuæ munera conſpicit, quàm C fortiter occultis hoſtibus exprobret, innoteſcit. Sequitur enim, & dicit:

Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes, recedát vetera de ore veſtro.

Sublimia quippe, & vetera ſpiritus maligni loquuntur, cum alta, quæ videntur, huius ſæculi appetenda, fidelibus ſuggerunt. Qui ergo cornu ſuum in Deo exaltare iam didicit, qui teneri in gaudio maieſtatis nouit, quidquid offertur ſibi de blãdimento ſæculi labentis, exprobrando deſpicit, dicens: [Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes, recedant vetera de ore veſtro.] Ac ſi aperte loquatur, & dicat: Eo mihi ea,quæ offeruntur diſplicent, quo per deſiderium alia video, quæ valde placent.Quod profecto dicere, quia ei competit, qui iam idoneus ad miniſteriũ prædicationis agnoſcitur: apte quoque contra arrogantes ſapientes, & contra negligentes ſanctæ vitæ profeſſores, iſta prolata ſentiuntur. Alta quippe glorians, loquitur, qui per ſcientiã, D quam accepit, ſe intelligere ſublimiter gloriatur. Vetera vero loquitur, qui poſtpoſitis ſanctæ ſcripturæ eloquijs, ſæcularibus verbis occupatur. Dicitur itaque arrogantibus: Nolite loqui ſublimia gloriantes. Quibus profecto verbis oſtenditur, quia non modum locutionis prohibet, ſed affectum intentionis. Quaſi aperte dicat: Sublimia loquimini,ſed de eo, quod altum dicitur, gloriari refugite. Vnde & Paulus pie diſcipulum admonet, dicens: Noli altum ſapere, ſed time. Non dixit: Noli altum loqui, *Rom.11.* ſed, Noli altum ſapere: ſicut & hic non dicitur, Nolite loqui ſublimia: ſed Nolite gloriantes loqui, quia ſacra eloquia altius exquirenda ſunt, ſed quo altius exquirens proficit, ſemetipſum cohibere a vanæ gloriæ faſtu debet per cuſtodiam humilitatis. Dicitur etiam ocioſe loquentibus: [Recedant vetera de ore veſtro.] Vetera quippe ſunt verba ſæculi, quia dum in eis loquentis animus per intentionem figitur,deuotionis ſuę E decore ſpoliatur. Quare illi ſublimia gloriantes loqui non debent,& cur ab eorum ore vetera debeant recedere, hæc cauſa demonſtrat, quæ ſubiungitur:

Quia Deus ſcientiarum Dominus eſt.

Audiat itaque ſciens & arrogans, quia non ipſe ſcientiarum Dominus eſt,ſed Deus. Nam recte glorians diceret, ſi eius, qua tumeret ſcientia, non omnipotens Deus, ſed ipſe Dominus extitiſſet. Audiamus & nos,quando loquimur verba ſæculi, quia Deus ſcientiarum Dominus eſt. Iam quippe electorum mentes non ſolum noui, ſed etiam *Iſa.43.* veteris teſtamenti ſcientia innouat,venit namque,qui diceret: Ecce noua facio omnia. Cum ergo tot noua habeamus, quæ loqui poſſumus, vetera loqui ſine culpa nullatenus valemus. Recedant igitur de ore noſtro vetera, vt cum damnatæ vetuſtatis culpa

etiam a

etiam a ſermone compeſcitur, in noui hominis pulchritudinem tranſeamus. Quod profecto ſi contemnimus, audiamus. A

Et ipſi præparantur cogitationes.

Quaſi a minori culpa, ſubintellecta comparatione, nos terreat, dicens: Hinc ocioſa loquentes cogitent, quàm metuere culpam locutionis debeant, ſi is, cui loquendo delinquitur, etiam cogitationum exceſſus ad iudicij ſui examen ſeruat. Audiant item arrogantes, quod ſequitur:

Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore.

Iam quippe in allegorica expoſitione diximus, quia immundi ſpiritus horum fortium appellatione deſignantur. Qui nimirum qui a cæleſti gloria ſuperbiendo ceciderunt, apte elatis doctoribus ad terrorem proponuntur, vt de ſe tanto iam humiliter ſentiant, quanto etiam angelos a ſuperna gloria lapſos, per appetitum vanæ gloriæ contemplantur. Quod etiam Redemptorem noſtrum in elatis diſcipulis egiſſe recolimus, qui cum ſe ſubiecta dæmonia habere iactarent, ab eo protinus audiere: B

Luc. 10. c Videbam ſatanam, quaſi fulgur, de cælo cadentem. Arcus itaque fortium ſuperbia eſt ſpirituum malignorum. Dicuntur autem fortes, vel quia de ſe magna ſenſerunt, vel quòd humanum genus magnarum tentationum impetu vincant. Quem profecto arcum dum intentio impia tetendit, iacere malitiæ iacula ſupra ſe in conditorem ſtuduit.

Iſa. 14. c Ponam, inquit princeps eorum, ſedem meam ad Aquilonem, ſimilis ero Altiſſimo. Sed ſuperatus eſt arcus fortium, quia Deus apoſtatarum ſpirituum ſuperbiæ reſtitit, de cælo præcipitauit, conditionali gloria virtutis exuit, vt in lapſis angelis homo diſceret, quid timeret. Nam quid de æreo vaſe fiet, ſi Deus nec aureis ſuperbiæ fœtore plenis ignoſcit? C

2. Pet. 2. a Vnde & Petrus in epiſtola ſua loquitur, dicens: Deus peccantibus angelis non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium reſeruari. Quaſi ergo electus, & humilis prædicator ſuperbientibus dicat: Vt ceſſetis ab elatione, in conformibus vobis angelis, videlicet lapſis, damnationis debitæ pœnas aſpicite. Et quos imitari debeant, proponens, ait: [Et infirmi accincti ſunt robore.] Si ob præſumptionem æſtimationis mali angeli fortes vocantur, infirmorum appellatio recte beatis ſpiritibus conuenit, qui de ſe nulla præſumentes, virtuti ſui opificis perpetua humilitate ſubiecti ſunt. [Infirmi accincti ſunt robore.] Quia voluntariæ ſubiectionis merito, ſancti angeli interni amoris vinculo, conditori ſuo coniuncti ſunt. Quibus apte accinctionis nomen congruit, quia accinctus quilibet, eo, quo cingitur cinctorio, ex omni parte retinetur: quia videlicet beatiſſimi illi ſpiritus ſic ſunt in æternitate ſolidati, ne ab ea cadere vmquã poſſint. Hinc eſt, quòd D

Dan. 10. b ad Danielem in Babylonia prædicantem Angelus mittitur, qui accinctus obrizo perhibetur. Hinc eſt, quòd Angelus, cum quo in Apocalypſi Ioannes colloquium habuit, aurea zona ad mammillas circundatum conſpexit. Quia vero idem beati ſpiritus ab humilitatis merito, in amoris gloriam ſurrexerunt, ſed quia eandem gloriam in complexu æternitatis habent, & in timore amiſſionis non habent: glorioſi ſiquidem ineffabiliter ſunt, ſed ineffabilem illã gloriam amittere numquam poſſunt. Vt itaque deſinat gloriari, audiat arrogans: [Arcus fortium ſuperatus eſt.] Et vt damnata culpa ſuperbiæ proficiant in humilitate, dicitur ſibi: [Infirmi accincti ſunt robore.] Robur namque infirmis impẽditur, cum ſubiectionis merito mitibus infunditur virtus ſupernæ charitatis. Accingimur etiam, cum ad verbi miniſterium præparamur. Bene itaque accincti robore infirmi, in alta locutione gloriantibus præponuntur: quia ij, qui in miniſterium mittuntur ſpiritus, propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis, priuſquam accingerentur ad miniſterium, humiles fuerunt. Ante enim memoratur infirmitas, poſt vero accinctio roboris. Hos profecto nobis accinctos Paulus inſinuat, di- E

Heb. 1. d cens: Non ne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi, propter eos,

Dan. 7. b qui hereditatem capiunt ſalutis? De quibus & Propheta etiam loquitur, dicens: Millia millium miniſtrabant ei. Quaſi ergo dicat: Prius vos agnoſcite, & ſic vos ad aliorum ſalutem præparate: quia bonum prædicationis tunc bene impletur, cum prædicatur, qui ſublimis eſt verbo, humilis eſſe ſatagit miniſterio. Sed quia ſuperbos & arrogantes prædicatores loquendo redarguit, ſubdit, dicens:

Repleti

A Repleti prius, pro panibus ſe locauerunt, & famelici ſaturati ſunt.

Repleti prius illi ſunt, qui dum tumoris cibos in mentis refectione ſuſcipiunt, delitias ſanctarum virtutum, velut cibo iam pleni, capere non poſſunt. Sed tamen pro panibus ſe locant, quia in ſcripturis, quas intelligunt, iuxta magnitudinem ſapientiæ, ſe percipere ſpiritualia munera virtutum putant. Sed ſaturari nequeunt, quia repletioni arrogantiæ dona ſancti Spiritus addere nequaquam poſſunt. Ipſe namque ſpiritus diſciplinæ effugit fictum, & non habitat in corpore pleno peccatis. Hinc etiam ſcriptum eſt: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Fruſtra ergo, quæ Dei ſunt, accipere geſtiunt, qui in eo quòd ſuperbiunt, largitorem munerum ſibi aduerſantem reddunt. Saturari ergo nequeunt, quia munera ſpiritualium gratia-
B rum non adipiſcuntur. Qui vero ſunt famelici, niſi a cibis vitiorum vacui, a tumore ieiuni? Famelici ergo ſaturati ſunt, quia ſancti viri humilitatis arce præditi, dum de ſe alta non ſentiunt, alta virtutum dona promerentur. Nam per humilitatis bonum, ſancti Spiritus ſedes fiunt, quem dum in ſe manentem recipiunt, eius donis plenius replentur. Vnde & per Prophetam Dominus dicit: Super quem requieſcit ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos? Valde ergo ſaturantur famelici, quia in donorum plenitudine ſuper humiles ſanctus Spiritus requieſcit. Quod tamen contra negligentes ſacri altaris miniſtros, atque audaces Dominici corporis ſuſceptores dici non inconuenienter poteſt. Repleti vero prius ſunt, vitiorumq. cibo ſaturati, qui pro pane ſe locant: quia corpus ad ſuſceptionem euchariſtiæ præparent. Qui nimirum comedunt, & ſaturari non poſſunt: quia etſi ſacra-
C mentum ore percipiunt, virtute ſacramenti nequaquam replentur. A virtute ergo illa ſacramenti ideo ieiunant, quia prius repleti fuerant. Salutis quippe fructum non percipiunt, in comeſtione ſalutaris hoſtiæ, qui ea, quibus ſe repleuerant, flagitia portant in mente. Non ſaturantur ergo, niſi famelici: quia a vitijs perfecte ieiunantes, diuina ſacramenta percipiunt in plenitudine virtutis. Et quia ſine peccato electi etiam viri eſſe non poſſunt, quid reſtat, niſi vt a peccatis, quibus eos humana fragilitas maculare non deſinit, euacuari quotidie conentur? Nam qui quotidie non exhaurit, quod delinquit, etſi minima ſunt peccata, quæ congerit, paulatim anima repletur, atque ei merito auferunt fructum internæ ſaturitatis. Hac repletione nos euacuare Paulus inſinuans, ait: Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Quid enim eſt hoc loco probare, niſi euacuata peccatorum nequitia, ſe probatum ad Dominicam menſam, & purum exhibere? De repletis etiam ſubdit: Qui
D enim manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit. Qui ergo quotidie delinquimus, quotidie ad pœnitentiæ lamenta curramus: quia ipſa ſola virtus eſt, quæ euacuat, quod in ventre animæ culpa coadunat. Et tunc vere famelici ſaturantur, quia quo ſtudioſius mundamur lamento pœnitentiæ, eo vberiorem diuinæ gratiæ fructum recipimus in ſpiritali refectione. Quæ nimirum electorum ſaturitas, quia vſque in mundi finem extenditur, ſubdit, atque ait:

Sap.1.b — *1.Pet.5.b* — *Iſa.66.a* — *1.Cor.11.e* — *Vide B.Aug. in euang. Ioannis c.26. per totũ.*

Donec ſterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata eſt.

Quæ itaque huius appellatione ſterilis ſignatur, niſi ea, de qua Paulus loquitur, dicens: Quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ mater noſtra eſt: Vnde & paulo poſt Iſaiæ vaticinium ei coaptauit, dicens: Scriptum eſt enim, Lætare ſterilis, quæ
E non paris, erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filij deſertæ, magis quàm ei, quæ habet virum. Sed quo modo Hieruſalem ſterilis, beatorum ſcilicet Angelorũ ſancta ſocietas intelligitur, cum iuxta vocis ſuæ ſignificatum de æterna pacis viſione perenni gaudio ſit fecunda? Sed ſi mater eſt electorum hominum, ſterilis profecto erat, quando humanum genus in Adam perierat. Velut enim parturire non potuit, cum eum, in quo fecunditatis ſuæ extendere ſinum debuit, lapſi ſpiritus ſuaſionibus amiſit. Tamdiu accinguntur infirmi, donec ſterilis pariat: quia angelorum humilium valido miniſterio euſque indigemus, donec quotquot ad vitam prædeſtinati ſunt de humano genere, vſque in mundi finem colligantur. Mittet namque filius hominis angelos ſuos, & colligent electos ſuos a quattuor ventis. Ad eos namque colligendos tunc mittendi ſunt, in quorum ſalute quotidie mittuntur: quia ad regnum non colligent, niſi

Gal.4.d — *Iſa.54.a* — *Mat.24.c* — *Marc.13.d*

gent, niſi quibus per robur accinctionis ſuæ nunc adiutorium præbent. Vſque etiam in mundi finem famelici ſaturantur. Sed & bene plurimos hæc ſterilis parere dicitur: quia non omnes homines, ſed electi ſolummodo ad æterna gaudia perducuntur. Apte igitur etiam parere dicitur: quia angelorum miniſterio docemur ſuperna petere, vt ad eorum valeamus bona peruenire. Sed dum hæc ſterilis parit, ea, quæ multos habebat filios, infirmatur: quia quo pleniora lucra electorum, per angelorum miniſteria ſuperna regna percipiunt, huius Babyloniæ filij minuuntur. Velut enim infirma in partu ſuo eſt, quæ inordinato amore rerum tranſeuntium, vt ſolet, filios gignere nequaquam poteſt. Vbique enim iam cæleſtia regna prædicant, quę profecto dum fideliũ mentes audita diligunt, dum ea etiam bonis moribus inquirunt, velut in partu ſuo Babylonia ſtringitur: quia mater noſtra Hieruſalem eos per orbem Deo parturit, quos illa laſſo perditionis vtero parere gehennæ conſueuit. Quorum tamen accinctorum robur, non ipſis, ſed ei, a quo accinguntur, aſcribitur. Apte itaque ſubditur: A B

Dominus mortificat, & viuificat.

In quibus profecto verbis, etiam ordo notandus eſt. Prius quippe mortificare dicitur, deinde viuificare: quia niſi ſeculum amare deſiſtimus, Deo per amorem viuere non valemus, Ioanne atteſtante, qui ait: Qui diligit mundum, non eſt charitas patris in eo. Vnde & is, qui ſe mortificatum, & viuificatum, qui ſe proſtratum & erectũ meminerat, loquebatur, dicens: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Viuebat, ſed non mundi vita, quia dicebat: Viuo iam, non ego, viuit vero in me Chriſtus. Non ergo accinctorum aliquis, ſed Dominus mortificat, & viuificat. Mortificatum quippe, & viuificatum eſſe, eſt præſentia nulla concupiſcere, & æterna deſiderare. Cui itaque de his muneribus referendæ ſint gratiæ, exponit, dicens: [Dominus mortificat, & viuificat.] Vnde & ſæpe iam nominatus gentium prædicator dicit: Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat Deus. Sed quo ordine omnipotens Deus iſta in electis operetur, exponit, dicens: C

1. Io. 2. c — *Gal. 6. d* — *Ibidem.* — *1. Cor. 3. b* — *Idem lib. 17. Moral. c. 11.*

Ducit ad inferos, & reducit.

Vt mortificet, quippe ducit ad inferos, & vt viuificet, reducit ab inferis. Omnipotenti etenim Deo ad inferos ducere, eſt peccatorum corda æternorum cruciatuũ conſideratione terrere. Ei quoque ab inferis reducere, eſt territas pœnitentiũ, atque commiſſa lugentium mentes, ſpe vitæ indeficientis attollere. Tunc quippe peccare deſinimus, cum ſuperna gratia mollitis cordibus, futura tormenta formidamus. Et ab inferis reducimur, cum interno viſitati ſolatio, ad ſpem veniæ de pœnitentiæ lamento reſpiramus. Apte itaque Dominus ducere ad inferos, & reducere dicitur: quia humana duritia in hominis ſolius prædicatione, nec terrore concutitur, nec amore ſubleuatur. Nam ſi doctorum eſſet mortificare, quotquot eorum prædicatio tangeret, peccare deſinerent: & ſi eorum eſſet viuificare, quicumque ab eis cæleſtia audirent, ad ea nos protinus omni conatu perquirenda, intimi affectus ſui amor accenderet. Nunc autem, cum ſæpe peccatoribus æterna ſupplicia minentur, cum ea, quæ poſſunt eis cæleſtia bona prædicent, & nec ſupplicia metuant, nec læta concupiſcant, clamemus Annæ vocibus in laudibus Dei, & ei etiam illud, quod per eos quidam proficiunt imputantes, dicamus: [Dominus mortificat, & viuificat.] Dominus itaque ducit ad inferos, & reducit: quia illi poſſunt futura tormenta metuere, illi ſuperna gaudia diligere, in quibus per eas voces, quas foris homo loquitur, intus Dei pietas operatur. Eſt autem in quo ſeſe quiſque cognoſcat, ſi iam ad inferos ductus, & reductus ſit, ſi mundo obijt, cælis viuit: nam ſi electus eſt, proficit. De eodem vero profectu ſubdit: D E

Dominus pauperem facit, & ditat.

Sæculi diuites idcirco de larga facultate gloriantur, quia alto, & incomprehenſibili iudicio Dei cæleſtia eis bona abſcondita ſunt. Dominus itaque facit pauperes, quia dum æterna electis bona inſinuat, eo ſe pauperiores tenent, quo a veris ſeſe diuitijs pulſos vident. Vnde & rex ille, qui ſæculi poſſeſſione latiſſimus erat, quia ei veras diuitias Dominus oſtenderat, clamabat ad eum, dicens: Reſpice in me, & miſerere mei, quia vnicus & pauper ſum ego. Hinc Propheta Hieremias, electi cuiuſque illumi-

Pſ. 24. d

A illuminationem in ſe exprimens, ait: Ego vir videns paupertatem meam. Pauperem itaque Domino facere, eſt in contemplatione bonorum perennium electorum mentes ad contemptum rerum omnium viſibilium excitare. Sed cui ſumma reuelat, quia eadem ſumma diutius laboris pretio ſint quærenda, inſinuat, dicat: quia qui pauperes facit, etiam ditat: quia nimirum dum ab omnipotenti Deo bonorum cæleſtium cognitionem percipimus, ab ipſo etiam virtutem conſequimur, vt digno pro eis labore certemus. Bene autem ſubditur: *Thr. 3. a*

Humiliat, & ſubleuat.

Quia in contemplatione cæleſtium, quàm abiecti ſunt in terra, conſpiciunt: ſed in eadem abiectione temporalis inopiæ per Dei gratiam meritorum ſe pennis ſubleuant
B ad gaudia perennis vitæ. Humilitatem ergo percipiunt in æſtimatione exilij, ſublimitatem vero in præparatione ſanctæ operationis. Sequitur:

Suſcitans de puluere egenum, & de ſtercore erigit pauperem, vt ſedeat cum principibus.

Puluis namque eſt ſubtilis deliberatio cogitationis illicitæ, quæ eam mentem, cui inſederit, fœdam reddit. Quid namque in ſtercore, niſi fœda perpetrataq. flagitij audacia deſignatur? Vnde & propheta vitam carnalium cœno fœdi operis obrutam intuens, ait: Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Apta igitur ſerie dona Dei in flagitioſorum conuerſione numerantur. Prius namque ſuſcitatur de puluere egenus, quàm pauper de ſtercore: quia a corde ante deliberatio immundæ cogitationis abſcin- *Ioel 1. d*
C ditur, & poſtmodum ab actione culpa reſecatur. Apte quoque ſuſcitari de puluere egenus dicitur, pauper de ſtercore erigi: quia intus praua deliberans dormit a contemplatione iuſtitiæ, foris illicita perpetrans, in iniquitate per actum iacet. Et quia iam cum fortibus de malignis ſpiritibus trophæa conſequitur, ſuſcitatus egenus, & erectus pauper, quid mereatur, exponit, dicens: Vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. Sedere quippe triumphantis eſt. Vnde & in Apocalypſi Ioannis, victoriæ noſtræ dignitatem Dominus oſtendit, dicens: Qui vicerit, faciam eum ſedere in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius. Quod & Paulus, intuens, ſuſcitationis, atque ſeſſionis noſtræ dona in Dei laudibus numerãs, ait: Conreſuſcitauit, & conſedere nos fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu. Cum eo itaque principes ſedent: quia qui eius auxilio malignorum ſpirituum vires reprimunt, in eorum *Apoc. 3. d* *Ephe. 2. b*
D triumpho dignitatem ſeſſionis habent, quibus ex præſidentis ſibi virtute dominantur. Cum eo item principes ſedent: quia etſi ſtare per corpus in hac vitæ labentis ærumna cernuntur, meritorum tamen ſedem cum Redemptore in ſublimibus habent, a cuius conformitate claritatis, nec in iſta fœditatis valle ſeparantur. Egeni quoque rebus, & pauperes ſunt, qui propter Euangelium ea, quæ in ſæculo habere poterant, cuncta reliquerunt. Qui certe vt cum principibus poſſint ſedere, de puluere ſuſcitari debent, & de ſtercore erigi. Quid enim fauores linguæ, quid ſunt aliud labentium dignitatum infulæ, niſi puluis? Nam eam, quam blandiendo ſordidant, a veris ſplendoribus mentem cæcant. Et quid diuitiæ pereuntes, & tranſitoriæ facultates, niſi ſtercora æterna diligentibus ſunt? Stercora quippe ſunt, quæ ſanctæ animæ in contemptu vtilitatis habent, non in appetitu deſiderij. Vnde & Salomon in amiſſione bonorum temporalium contriſtatum ſæculi diuitem intuens, ait: De ſtercore boum lapidandus *Eccli. 22. a*
E eſt piger. Quaſi dicat: De eo verbera doloris ſuſtinet, quòd is, qui pro æterna vita laborare appetit, velut ſtercora contemnit. Hinc Paulus ait: Omnia detrimentum feci, & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam. De puluere itaque egenus ſuſcitatur, & de ſtercore pauper erigitur, cum mens ſæculo abrenuncians, quidquid ſibi placere ſolebat de linguæ humanæ fauoribus, de honore dignitatum, & de abundantia rerũ, calcat, dum ad ſola æterna reſpicit, quæ ſola ardenter amat. Ei namque ſuſcitari, & erigi eſt, ea, quæ corpore derelinquit, mentis ſublimitate deſpicere. Et cum principibus ei ſedere eſt, ſupernæ patriæ ciuibus per gaudium æternæ quietis intereſſe. Qui certe tunc gloriæ ſolium tenet, quia qui tam ſublimiter præſidet, a conditoris ſui laudibus numquam ſilet. Hanc namque gloriæ ſedem Pſalmiſta admirans Domino loquitur, dicens: Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt, *Philip. 3. b* *Pſ. 83. b*

Iſa. 51.b dabunt te. Hanc ſedem gloriæ Iſaias prædicat, dicens: Gaudium & lætitia inuenietur A
Tob.13.c in ea: gratiarum actio, & vox laudis. Hanc item ſanctus Tobias oſtendens, ait: Et omni lapide pretioſo, & mundo plateæ eius ſternentur, & per omnes vicos eius Alleluia cantabitur. Sed ea, quæ ſequuntur, ereptus pauper aſpiciat: quia ad principum ſeſſionem, ad gloriæ ſolium non ſtatim, vt fuerit erectus, adducitur:

Domini, inquit, ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.

Quia terræ nomine peccatores in ſacro eloquio deſignantur, cardines terræ hi accipi conuenienter poſſunt, in quibus per inepta deſideria ſæculum circuit, & de alio ad alium ducit. Cum igitur conuerſos peccatores aſpicimus, in laudẽ creatoris his Annæ verbis erumpamus. Quaſi enim alijs verbis tunc dicimus: Iam Domini eſſe per eius gratiam cœperunt, qui diu in rota rerum tranſeuntium per mundi concupiſcentiam B
tenti ſunt. Et cum, iam derelictis vitæ ſæcularis blandimentis, fortia tentamenta fortiter tolerant, dicamus: [Poſuit ſuper eos orbem.] Orbem quippe ſuper eos poſuit, qui antequam eis imponeretur, ſub eis fuit. Nam cum iam in onere tentationum habent, qui eis blandiendo velut ſubiectus ſeruiebat, cum in eo delicias, & voluptates ſequendo recumberent. Et quia magnas ex eo tentationes habent, qui magna in illo oblectamenta habuerunt, adiungitur:

Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit.

Quibus profecto verbis ſic auxiliũ diuinæ protectionis, propitiationiſq. oſtenditur, vt pericula tentationum grauia deſignentur. Quaſi etenim dicat: Tam grandia de eo, cui adhæſerant, ſæculo tentamenta ſuſtinent, vt ſolus ad adiuuandum ille ſufficiat, qui deeſſe fidelibus ſuis in tribulatione non poteſt. Pedes namque ſanctorũ ſuorum ſeruare, eſt concuſſos in tentatione affectus electorum, ne corruant, per gratiam roborare. Vnde & qui ad caſum nutauerat, & tamen a Domino conſeruatus erat, Propheta dixit: Mei autem pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei. Hinc iterum: Pulſus ſum, & euerſus ſum, vt caderem, & Dominus ſuſcepit me: Fortitudo mea, & laudatio mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. Et de hoſtium infirmitate ſubiunxit, dicens: C
Pſ. 72.a
Pſ. 117.b

Et impij in tenebris conticeſcent.

Quid eſt autem, quòd cum ſeruare ſanctorum pedes Dominus dicitur, ſilentium memoratur impiorum, niſi quia ad peccati lapſum nequaquam impellimur, niſi cum peruerſa nobis malignorum ſpirituum tentamenta ſuggeruntur? Cum ergo pedes noſtros Dominus ſeruat, in tenebris tacent impij: quia dum gratia diuina protegimur, vocem, qua nos præcipitent, dare nobis immundi ſpiritus nequaquam poſſunt. In tenebris quippe tacent, quia caliginoſa reproborum corda poſſident, a quorum ad nos progredi obſcuritate non audent. Quare autem ſanctorum pedes ſeruet, exponit, dicens: D

Quia non in fortitudine ſua roborabitur vir.

Quaſi dicat: Idcirco tenet, quia ſine ipſo ſtare non poſſent. Nam etſi vir virtutis agnoſcitur, in fortitudine ſua timorem lapſus habet, ſtatum robur non habet, & toties illicita concupiſcendo labitur, quoties interna eius veſtigia a Domino tenente deſeruntur. An vero non vir erat cui in iuuencularum choro cantabatur: Saul percuſſit mille, & Dauid decem millia? Qui nimirum cum inter onera fortitudini ſuæ relinquitur, in carnis ſuæ culpam impulſus corruit, atque in ſe expertus eſt, quia vir in ſe non habeat ſtatum roboris, ſed lapſum infirmitatis. Vnde & relabi metuens eum, a quo teneri ad ſtatum debeat, expoſcit, dicens: Non me derelinquas vſquequaque. Nemo ergo ſe fallat, quaſi in ſe robur ſtandi inueniat: quia etſi magna ſæpe occultorum hoſtium bella ſuperamus, ſi digne eos in ſuis ſuaſionibus reprobando, velut in fugam verſos inſequimur, non nos tunc refugi ſpiritus, ſed eum, quem in nobis aſpiciunt, expaueſcunt. Vel certe ſi nos etiam timent, idcirco profecto timent, quia in diuinæ gratiæ robur aſſumptos vident. Apte ergo ſubiungitur: E
1. Reg. 18.b
Pſ. 118.a

Dominum

A Dominum formidabunt aduerſarij eius, & ſuper ipſos in cælis tonabit.

Cæli namque tunc ſumus, cum in altitudinem diuinæ gratiæ præſidentis nobis, ſubleuamur. Et tonitrua contra eius aduerſarios habemus, cum validis ſanctorum deſideriorum vocibus, omne, quod nobis de eorum ſuggeſtione ſpirat, elidimus. Quidquid enim tonitruum ferit, interficit. Tonitrua ergo cælorum, ſunt perfecta deſideria electorum. Nam velut a cælorum altitudine terribiliter ſonando prodeunt, cum ab eo mentis culmine malignos ſpiritus feriunt, cui omnipotens Deus ſic præſidet, vt amore præſidentis facile ſuperet omne, quod ad pugnam moueri poterat, hoſtis audacia mala ſuggerentis. Sed præmonente Redemptore nouimus, quia qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit: eodẽ quoque Domino promittente, didicimus: Quia *Mat. 10. c*
B quacumque hora peccator conuertitur, ſaluus erit. In extremo itaque ſui cantici addat Anna, & dicat, vnde peccantem terreat: dicat, quo iuſtum cautiorem reddat: *Ezec. 18.*

Dominus, inquit, iudicabit fines terræ.

Non ait terram, ſed fines terræ. Fines quippe terræ ſunt, qui vitæ ſuæ vltima cum culpæ perpetratione clauſerunt. Nam qui peccat, & corrigit quod delinquit, terra eſt per peccatum, & finis terræ non eſt: quia delinquendo, Redemptionis ſuæ alta depoſuit, ſed ab imo depoſitionis ſuæ ante iudicium reſurrexit. Fleuit namque quod fecit, & venturum iudicem eo lætius ſuſtinet, quo in damnatione terrenitatis, per pœnitentiam ipſe in ſe flagella vltionis tenet. Quia ergo fines terræ Dominus iudicat, conuerſus peccator ad Dominum priora, ſiue media, non expaueſcat. Quia item fines terræ *Idem in Exp. Iob lib. 29. c. 5.*
C Dominus iudicat, iuſtus inchoata iuſtitia, non præſumat. Nam ſi hunc ab ea, qua cadere poteſt, adhuc æquitate, labentem ſubita mors intercipit: quia in ſuis extremis culpa clauditur, finium terræ lege iudicatur. Sequitur:

Et dabit imperium regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui.

Hoc profecto ſuperius, quia ad Redemptorem retulimus, in huius quoque explanationis ordine non mutamus. Ipſe namque eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Ipſe quoque eſt lapis angularis, in quo dum electorum paries vterque copulatur, æternæ ciuitatis ſtructura diſponitur. Teneat itaque morem ſuum locutio noſtra, vt prolato iam ſacri cantici & morali, & allegorico intellectu, in eo vterque conueniat, quem fide credimus, moribus promereamur. *Eph. 2. c* *1. Pet. 2. a*

D

CAPVT II.

Sequitur enim diuinus ſermo, & dicit:

Et abijt Helcana in Ramatha, in domum ſuam.

Quem profecto virum, humani generis Redemptorem: Annam vero coniugem, eius Eccleſiam: puerum Samuelem, credentium de gentibus populum: Ramatha quoque ciuitatem, cæleſtem patriam deſignare oſtendimus. Quid ergo eſt, quòd poſt coniugis canticum, abijſſe in Ramatham, ciuitatem ſuam Helcana dicitur, cum poſt natum puerum, Deo canticum Anna dixerit, atque ante ad cælos Redemptor aſcenderit, quàm gentilem populum ſancta Eccleſia in fide genuiſſet? Quod profecto ab eis ſolummodo quæritur, qui tantum *Sup. in all. cap. 1.*
E Domini noſtri corporalem præſentiam ſcire noſcuntur. Numquid enim tũc non eum ſecum Paulus habebat, qui ad patrem aſcenderat, cum dicebat: An experimentum quæritis eius, qui in me habitat Chriſtus? Qui item fatetur, dicens: Sicut ex Deo, coram Deo, & Chriſto loquimur. Quid eſt ergo, quòd ſanctæ Eccleſiæ aliquando affuit per gratiam muneris, aliquando ei ſe ſubtraxit per diſpenſationem probationis? Affuit namque, vt in acquiſitione gentium vitæ verba abundanter effunderet: ſed aliquãdo ei velut abſens ſe abſcondit, vt verbi munere ſublato, cognoſceret ſine eius præſentia, qualis eſſet. Poſt finẽ itaque cantici, dicitur: Abijt Helcana in domum ſuã: quia ſancta Eccleſia ex eius præſentia alta prædicat, qui cum mortalibus per diſpenſationẽ ſe ſubtrahit, æternis ſe ciuibus iugiter repræſentat. Domus nãque ſua illa ſupernorum ciuium, quam amando, replendo, & ſociando Dominus inhabitat, æterna ſocietas eſt. *2. Cor. 13. a* *2. Cor. 2. d*

In eam igitur vadit, cum Annam deſerit: quia qui ſe nobis adhuc proficientibus ſaluberiter ſubtrahit, perfectis atque conſummatis æternæ patriæ ciuibus, eo ſe inceſſanter iungit atque exhibet, quo probari iam probatos eius abſentia, vlterius non oportet. Apte itaque poſt Annæ canticum, dicitur: Abijt Helcana in domum ſuam: quia ſancta Eccleſia, quæ tam ſublimia electos edocet, ſicut pia ſemper Domini diſpenſatione deſeritur, ita & eadem, alta, quæ doceat, non ſemper habet. Sed plerique verba vitæ audiunt, præteritam malitiam deteſtantur, & correctioris vitæ opera proponũt: ſed cum audire deſierint, ac ſi numquam eadem vitæ verba audiſſent, ad iniquitatem redeunt, auditor ſanctæ Eccleſiæ gentilis populus, deuotus ad audiendum fuit, & ad operandum promptus. Apte itaque ſubditur: A

Puer autem Samuel erat miniſter in conſpectu Domini, ante faciem Heli ſacerdotis. B

Ac ſi aperte diceretur: Ex eo quòd audiuit, omnipotenti Deo placere ſtuduit. Qui apte puer dicitur: quia etſi grandia prò defenſione fidei noſtræ agenda ſuſceperat, tamen in eadem fidei generatione adhuc nouus erat. Et quia placidum omnipotenti Deo miniſterium præbuit, miniſter in conſpectu conditoris fuit. In conſpectu etenim Domini eſt, quem in oblatione obſequiorum, diuina dignatio libenter aſpicit. A quo
Pſ.50.c nimirum Domini conſpectu expelli valde metuens quis, orat, dicens: Ne proijcias me a facie tua. In quo item recipi vehementer cupiens, dilationis ſuæ moræ ſecum reputat,
Pſ.41.a tat, dicens: Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Hinc Elias gloriatur,
3.Reg.17.a & ait: Viuit Dominus, in cuius conſpectu ſto. Miniſter itaque erat Samuel in conſpectu Domini: quia in nouæ religionis obſequijs, omnipotenti Deo gentilis populus valde acceptus fuit. Quo nimirum verbo Iudææ quoque repulſio latenter innuitur, dum ſolus Samuel, in quo gentium fidelis populus exprimitur, ante Dominum miniſtrare perhibetur. Solus itaque in eius conſpectu erat, quia profecto ei Iudaicus populus placere deſierat. Quod vtrumque per Malachiam Dominus loquitur. Nam Iudææ C
Mal.1.c repulſionem inſinuans, ait: Non eſt mihi voluntas in vobis, & ſacrificium non ſuſcipiam de manu veſtra. Sed qui a facie ſua Iudaicam perfidiam expulit, quem liben-
Ibidem. ter intueatur, ſubiungens, ait: Ab ortu ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda. Sed ſubtiliter eſt videndum quod dicitur: Ante faciem Heli Samuel Domino miniſtrauit: quia prædicatorum ſanctæ Eccleſiæ miniſterium, gentilis populi conuerſionem, amorem, & reuerentiam circa Redemptoris obſequium, veterum ordo doctorum longe ante videndo cognouit, & prophetando prædicauit. Hunc namque pronum in Domini mini- D
Pſ.71.c ſterio nouerat, qui dicebat: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient
Aggæi 2.b ei. Hinc Aggæus loquitur, dicens: Veniet deſideratus cunctis gentibus, & replebitur
Rom.15.b. ex gloria domus Domini. Hinc Iſaias dicit: Erit radix Ieſſe, qui exurget regere gentes,
Iſa. 2. c *Pſ.116.a* in ipſum gentes ſperabunt. Hinc Pſalmiſta ait: Laudate omnes gentes Dominum, &
Gen.49.b collaudate eum omnes populi. Hinc patriarcha Iacob ait: Ipſe erit expectatio gentiũ. Ante faciem ergo Heli miniſter Domini Samuel puer fuit: quia quod dignum Deo poſtmodum gentilis populus habuit, doctorum ordo veterum per prophetiæ ſpiritum præuidit. Et ſtatim de proiectis ſubditur:

Porro filij Heli neſcientes Dominum, & officium ſacerdotis ad populũ.

Subaudis, erant. Qui namque filij Heli ſunt alij, niſi Iſraelitæ ſecundum carnem, E qui ſcripturam ſacram nouerant a patribus editam, & tamen quem ſcripturã promiſerat; neſciebant? quos nimirum per ſemetipſam veritas in Euangelio increpat, dicẽs:
Io.8.e Abraam exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauiſus eſt. Et item: Si crederetis
Io.5.g tis Moyſi, crederetis vtique & mihi: de me enim ille ſcripſit. Neſcierunt ergo Dominũ, qui venientem in carne noſtra Redemptorẽ ſpreuerunt. Vnde per Iſaiam queritur, di-
Iſa.1.a cens: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me non cognouit. Quaſi dicat: Et incarnationis meæ vias, ei longe ante per prophetas aperui, & tamen id, quod promiſeram, exhibitum non accepit. Quare & officium ſacerdotum ad populum neſcijt. Officium ſacerdotale quippe cognoſceret, ſi ad Redemptionem humani generis eum, qui a lege, & prophetis fuerat promiſſus, iam veniſſe prædica-

A prædicaret. In quem profecto quia non ſolum non credidit, ſed etiam perſequendo inſaniuit, & Dominum neſcijt, & ad populum officium ſacerdotum. Cuius tamen malitia minor eſſet, ſi qui prodeſſe, minoribus Redemptoris aduentum prædicando, noluit, nocere timuiſſet. Sequitur ergo, & dicit:

Sed quicumque immolaſſet victimam, veniebat puer ſacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuſcinulam tridentem in manu ſua, & mittebat in lebetem, vel caldarium aut in ollam, ſiue in cacabum, & omne; quod leuabat fuſcinula, tollebat ſacerdotibus.

Quid enim eſt immolare victimam, niſi veræ fidei omnipotenti Deo offerre confeſ-
B ſionem? Et quid vaſa, in quibus immolando caro coquitur, niſi fidelium mentes ſunt? Quæ dum mediatorem Dei, & hominum hominem Chriſtum Ieſum eſſe verum ſummi patris vnigenitum credunt, nimirum in his caro coquitur, quæ Deo per deuotionis intimæ obſequium immoletur. Quis puer ſacerdotis eſt alius, quàm perfidis ſynagogæ paſtoribus per obſequium ſubiectus populus? Qui apte puer dicitur, quia dum infirma legis ad litteram tenere maluit, in virum perfectum creſcere per Euangelium recuſauit. Quid vero eſt, quòd ad inferendos ciborum raptus deſtinatur? Quid eſt iterum, quòd in illata violentia tenere tridentem fuſcinulam dicitur? Sed cibus electæ animæ perſona eſt Redemptoris. Qui profecto cibus in ſacris vaſis coquitur, dum per calorem ſancti Spiritus ad ſuauitatem refectionis in electis mentibus præparatur. Caro etenim coquitur, dum per Spiritus ſancti gratiam, hu-
C manitatem Dominicam in diuinitatis naturam aſſumptam, & firmiter credimus, & efficaciter confitemur. Vnde & per Moyſen agni paſchalis carnes comedendas inſinuat, dicens: Non comedetis ex eo crudum quid, aut coctum aqua. Crudum quippe ex eo manducare eſt, præter Spiritus ſancti gratiam, Redemptorem noſtrum purum hominem credere. Aqua vero coquitur, cum Redemptoris eſſentia per humanam ſapientiam ventilatur. Crudum ergo Iudæi comedunt, aqua coctum hæretici: quia illi eius diuinitatem negant, iſti per humanam ſapientiam & diuinitatis & humanitatis eius ſacramenta euacuant. Puer itaque ſacerdotis ad tollendum fidelium cibos mittitur: quia Iudæorum populus a fide Redemptoris expulſus, amorem fidei eius a corde fidelium auferre vehementer ſtuduit. Qui apte fuſcinulam tridentem in manu habuiſſe perhibetur, quibus carnis partem, quam poſſet infigere, edu-
D ctam coqui prohiberet. Fuſcinula quippe in manu pueri, illata ſanctæ Eccleſiæ Iudaici populi perſecutio eſt. Et quia blandimentis, pœnis, atque terroribus nocere fidelibus tentauit, tres vtique fuſcinula dentes habuit. Bene autem dicitur, quia quod leuabat fuſcinula, tollebat puer ſacerdotibus: quia magna epulatio iniquorum prælatorum erat, ſi cum blandientium, ſiue furentium ſatellitum turba ſubuerteret, quem in fidei noſtræ ſublimitate ſtare per confeſſionem cognouiſſent. Sequitur:

Exo. 12. b (margin, beside "Non comedetis ex eo crudum quid")

Sic faciebant vniuerſo Iſraeli venienti in Silo, etiam antequam adolerent adipem.

Adeps quidem interna pinguedo eſt, in qua nimirum illa deuotio mentis exprimitur, qua electorum mentes conditori ſuo in perfectiori charitate copulantur.
E Qui recte iam cocta carne immolant: quia aſſurgere quis ad ſublimitatem charitatis non poterit, niſi prius, quæ credit, amet myſteria incarnatæ diuinitatis. Humanitatem quippe Domini Ieſu in diuinitatem aſſumptam, per ſanctum Spiritum credere, quæ immoletur Deo, carnem coquere eſt. Ante igitur, quàm adoleretur adeps, puer carnem præripere ſtuduit in vniuerſo Iſraele: quia apparitores ſynagogæ nouos Chriſti confeſſores putauerunt euertere, prius quàm eos omnipotenti Deo charitas perfecta ſociaret. Quod apertius ipſa ſacræ hiſtoriæ verba indicant, quibus dicitur: [Dum coquerentur carnes.] Per quæ nimirum verba non perfectio coctionis, ſed apparatus innuitur. Sed ordo nefariæ huius exactionis oſtenditur per ea, quæ ſequuntur:

Veniebat puer ſacerdotis & dicebat immolanti: Da mihi carnem, vt coquá ſacerdoti: non enim accipiam a te carnem coctam, ſed crudam. A

Carnem crudam puero daret, qui coram perſecutoribus humanitatem Chriſti puram aſſereret, & eam puer ſacerdoti coqueret: quia per ignem malitiæ Iudaicus populus hoc putaret, quod eius prælati in mentis ſuæ refectione libenter exciperent. Venit ergo puer ſacerdotis, & crudam carnem petijt, quando Iudaicus populus litteræ legis ſeruiens, diuinitatem Redemptoris negare fidelibus ſuggeſſit. Veniens ergo, dicit: [Non accipiam a te carnem coctam, ſed crudam.] Quia quem purum hominem fidelis compulit confiteri, eſſe Deum nec audire voluit. Cuius profecto populi importunitas oſtenditur, cum verba ſacrilega in nefaria exactione geminantur. Nam ſequitur: [Non enim accipiam a te carnem coctam, ſed crudam.] B Quia Ieſum Dominum, ac Redemptorem noſtrum, non Dominum, & hominem, ſed purum tantum hominem audire valde deſiderauit. Sed quos quaſi imperfectos in carne tentauit, perfectos reperit. Nam qui diuinitatem Redemptoris negare compulſi ſunt, non ſolum Redemptorem noluerunt negare, ſed compulſores ſuos curabant ad vitam trahere. Vnde & ſequitur:

Dicebatq. illi immolans: Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi, quantum deſiderat anima tua.

A beſtiali ſiquidem appetitu, cruda poſtulantem auertere nititur, qui ei ad libitum cocta pollicetur. Quaſi male eſurientibus Iudæis ſancta Eccleſia reſponſum prębeat, & pro humanitate ſimplici, quam vorare per deſiderium cupiunt, diuinitatis cibum C repromittat, dicens: Prius coqui ſinite, quod ad refectionem vitæ habeatis in Spiritu ſancto intellectum. An non tunc puer ſacerdotis crudam carnem petijt, cum illumi-
Io. 9. e nato a Domino eo, qui cæcus fuerat natus, diceretur? Da gloriam Deo, nos ſcimus quia hic homo peccator eſt. Quid eſt dicere, da gloriam Deo, niſi non huic curationis tuæ laudes tribuas, quia Deus non eſt? Et quia peccator aſſeritur, non ſolũ Deus eſſe negatur, ſed etiam homo iuſtus. Cui profecto crudam, quam petebat carnem, præbere noluit, coctam obtulit: quia quem ſalutis ſuæ auctorem inſtanter aſſeruit, ex oſtenſo tantæ admirationis ſigno, non ſolum hominem ſanctum, ſed verum Deum eſſe monſtrauit. Qui autem ſequi beſtias, amiſſa ratione, populus cœperat, crudam ſibi carnem exhiberi importune poſtulabat. Nam ſequitur:

Nunc dabis, alioquin tollam tibi vi. D

Sequitur:

Erat enim peccatum puerorum grande nimis coram Domino.

Et cauſam, qua grande fore hoc peccatum demonſtraretur, adiungit, dicens:

Quia detrahebant homines a ſacrificio Domini.

Grande nimis peccatum eſſe cognoſcitur, quod pœnitentiæ lacrymis non deletur. Hoc namque nimis grande peccatum ſynagogæ propheta intuens, ait: Pec-
Hiere. 17. a catum Iudæ ſcriptum eſt ſtilo ferreo in vngue adamantino. Vel certe grande nimis coram Domino peccatum erat: quia ad peccandum alios pertrahebat. Quare & ſubditur: [Quia detrahebant homines a ſacrificio Domini.] Detrahebant quippe a ſacrificio homines: quia ad confeſſionem rectæ fidei progredi infirmorum corda prohibebant. Et notandum, quia qui detrahuntur a ſacrificio, homines dicuntur: quia nimirum ſi in fidei noſtræ vera confeſſione perſiſterent, hos diuinus ſermo filiorum Dei appellatione ſignaret. Quibus profecto per Pſalmiſtam Dominus dicit: E
Pſ. 81. b Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes, vos autem ſicut homines moriemini. Sequitur autem:

Samuel autem erat miniſter in conſpectu Domini, puer accinctus Ephod lineo.

Subtilior quàm lanea veſtis, linea eſſe cognoſcitur. Apte autem Samuel lineo ephod indutus

A indutus aſſeritur, per quem ſacerdotum ordo electus ex gentibus deſignatur. Nam in comparatione legalis vitæ, noua Euangelij conuerſatio lini ſubtilitas eſt. Ibi enim aliquid animale præceptum eſt, ibi omnis maledicitur, a quo ſemina propaginis in Sion nulla relinquuntur. In nouo autem teſtamento, quia ſubtiliora ſunt omnia, quiſquis eius præceptis vtitur, velut delicatiori lini veſte decoratur: ibi quippe connubij abſtinentia damnatur, hic miris laudibus colitur: illic ſacerdotes carnaliter generant, hic fructum ſpiritalis propaginis tanto copioſius afferunt, quanto etiam per coniugale bonum, pudicitiæ detrimenta ſentire non poſſunt. Bene autem dū Samuelis veſtis exponitur, linea fuiſſe perhibetur, vt noui ſacerdotij gloriam aperte oſtenderet, quod nouæ pudicitiæ nitoribus ſplenderet. Sed dum in conſpectu Domini eſſe miniſter Samuel dicitur, ephod lineo accinctus memoratur: quia diuina obſequia tunc
B bene exhibentur, cum exhibentis perſona carnalis voluptatis ſordibus non fœdatur: & acceptum Deo tunc eſt munus miniſterij, cum per ſanctæ conuerſationis munditiā Deo placita eſt perſona miniſtri. Et quia inter primordia nouitatis ſuæ proficiebat, adhuc ſequitur:

Et tunicam paruam faciebat ei mater ſua, quam afferebat ei, cum aſcendebat cum viro ſuo, vt immolaret Domino oſtiam ſollemnem.

Sanctæ Eccleſiæ oſtiam immolare, eſt per eloquia prædicationis auditorum ſuorum corda in amorem conditoris accendere. Tunc itaque Samueli parua veſtis delata perhibetur: quia dum adhuc per nouitatis ſuæ incrementa proficeret, ab Eccleſia apta ſuæ paruitati accepit monumenta iuſtitiæ, cuius ſplendore radiaret. Sequitur:

C Et benedixit Heli Helcanæ, & vxori ſuæ, dicens: Reddat tibi Dominus ſemen de muliere hac, pro fœnore, quod commendaſti Domino.

Quia in perſona Heli ſacerdotis etiam boni doctores populi veteris deſignantur, Helcanæ & vxori eius benedixiſſe cognoſcitur: quia nimirum eorumdem veterum doctorum ordo, Chriſti & ſanctæ Eccleſiæ ſpiritalem copulam præuidit, & eorum electorum prolem futuram, cælo dignam, cum deuotione prædicauit. Quod quamuis longe anteactum fuerit, tamen tunc ſe eis ſic benedixiſſe innotuit, cum reuelata iam noſtræ Redemptionis gratia, credere vnuſquiſque fidelis poterat: quia tot bona patres noſtri veteres de hac renouatione præcinebant. Et vt ordo, quo fiebat, agnoſcatur, ſubiunctum eſt:

D Et abierunt in locum ſuum.

In locum ſuum cum viro ſuo ſanctæ Eccleſiæ abire, eſt vitæ actiuæ moleſtias interdum fugere, & ſupernæ vitæ gaudijs per contemplationem vacare. Puerum quippe ad horam reliquerat mater illa, quæ dicebat: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Si cū *Philip.1.c*
puero erat, quando eundem egregium doctorem vſque ad tertium cælum vis amoris *2.Cor.12.a*
extulerat? Si tunc erat cum puero, quando in paradiſo exceptus, verba, quæ non licet hominis loqui, audiebat? & in locum ſuum rapiebatur, quia oſtendit, dicens: Non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. *Heb.13.c* Sed quæ cum viro abibat in locum ſuum, reuerti hanc materna viſcera cogebant ad filium. Nam loquebatur & dicebat: In carne manere eſt mihi neceſſarium propter vos. Sequitur: *Phil.1.d*

E Viſitauit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias.

In tribus filijs perfectiores quique ſanctæ Eccleſiæ deſignati ſunt, qui pro fide Trinitatis fortia ſemper egiſſe cognoſcuntur. Sed ſi ſolos perfectos ſancta Eccleſia gigneret, noſtra infirmitas ad æternæ vitæ præmia peruenire non poſſet. Robur ergo filiorum duarum filiarum fragilitas ſequitur: quia ſancta Eccleſia etſi contra ſuperbientem hoſtem humani generis fortes protulit, tamen ad æternæ patriæ gaudia etiam infirma eius membra per duo charitatis præcepta perducuntur. Et quia in inchoationis ſuæ initijs non ſemper manſit, quiſquis eo tempore erudiri ad ſacerdotale miniſterium cœperat, ſequitur:

Et magnificatus eſt puer Samuel in conſpectu Domini. A

Quo in loco valde notandum eſt, quòd puer Samuel dicitur, & magnificatus. Sed & cum magnificatus aſſeritur, hoc virtutis ſuæ præconium non in conſpectu hominũ, ſed in conſpectu Domini habere perhibetur. Cur ergo puer, niſi quia humilis? Et cur magnificatus aſſeritur, niſi quia ad perfectionis erat celſitudinem ſublimatus? Puer itaque, & magnificatus in conſpectu Domini Samuel dicitur: quia nouus ordo prædicatorum, etſi ad magnæ conuerſationis celſitudinem peruenit, humilitatis ſuæ virtutem non perdidit. Magnificari quippe ante Deũ non prodeſſet, ſi puer eſſe deſiſteret, quia amiſſa humilitate, placere omnipotenti Deo de conuerſationis altitudine non valeret. *Marc. 22.* Denique magnificati iam fuerant, qui in nomine Ieſu ab obſeſſis dæmonia eijciebant: *Luc. 10. c* ſed quia pueritię ſuæ bonum perdiderant, hos veritas arguit, dicens: Videbam Satanã, B *Mat. 18. a* quaſi fulgur de cælo cadentem. Hinc iterum denuncians, ait: Niſi conuerſi eritis, & *1. Cor. 14. d* efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quia ergo nouorum prædicatorum vita & ſublimis eſt merito, & plana per humilitatem, Samuel apte magnificatus, & puer aſſeritur. Et quia ex vtroque valde accepti Deo ſunt, magnificatus non ſimpliciter, ſed in conſpectu Domini fuiſſe perhibetur. Sequitur.

Heli autem erat ſenex valde, & audiuit omnia, quæ faciebant filij ſui in vniuerſo Iſrael, & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi.

1. Reg. 1. d 3. a 4. c In perſona Heli non ſolum vetus ſacerdotium, ſed antiquorum patrum doctrinæ figurantur: quia ex hoc, quòd ſpiritali dignitate præfuit, hoc ſuſcepit officij, vt ſalutari prædicatione inſtrueret, pro quibus placabiles oſtias Domino offerret. Quid eſt ergo, quòd Heli ſenex aſſeritur, niſi quia in reproborum Iudæorum cordibus vis infirmatur cæleſtium mandatorum? Iuuenis quidem fuit Heli, quamdiu ſacra ſcriptura in electis ſynagogæ vim magnæ auctoritatis obtinuit: quia videlicet promiſſiones venturi Redemptoris acceperat, & eum cum magno deſiderio expectabat. Tunc ergo Heli ſenuit, quando Iudæa deuotionem obſeruandæ promiſſionis amiſit, vt deſideratum a patribus ſuis Redemptorem coram ſe miraculis ſe probantem cerneret, & omnino cæca in tanta eius luce, de veritatis præſentia dubitaret. Valde etiam fuiſſe ſenex dicitur, vt profecto omnis vis fidei in ſynagoga emarcuiſſe doceatur. Vere autem dicimus, quia ſi valde ſenex erat Heli, omnino debilis viuebat. Quid enim tunc erat D ſeni ſcripturæ viuere, niſi debilem valde aſpirationem fidei ſynagogæ miniſtrare? Senex quidem valde eſſe, & viuere poterat, cum Iudæorum corda nutabant, vt Dominũ Ieſum nec Redemptorem verum eſſe crederent, nec quaſi blaſphemum aperte damnarent. *Io. 7. b* Huius namque ſenectutis debilitatem Euangeliſta Ioannes oſtendit, dicens: Alij dicebant, quia bonus eſt, alij vero non, ſed ſeducit turbas. Hinc Iudæi ipſi calliditatis *Io. 10. d* ſuæ verſutiam proferentes, dicunt: Vſquequo animas noſtras tollis, ſi tu es Chriſtus, *Mat. 12. c* dic nobis palam. Hinc item dicunt: Magiſter, volumus a te ſignum videre. Sed Heli valde ſenex audiuit omnia, quæ faciebant filij ſui vniuerſo Iſraeli. Audiuit certe hæc, quia nouit. Quod autem cognoſcimus, intra aulas memoriæ clauſum tenemus. Conſulta vero ſacra eloquia, intra ſe omnem Iudæorum perfidiam ſcriptam foris proferunt, & velut diu ſeruatam memoriter, oſtendunt. Huius profecto auditus notitiam *Amos 3. b* Amos, velut Heli aſcribens, ait: Non faciet Dominus verbum ſuper terram, quod non E *Abac. 3. a* reuelauerit ſeruis ſuis prophetis. Hinc Abacuc Deo vnigenito confitetur, dicens: Do- *Ex interpr. lxx.* mine audiui auditũ tuum, & timui: conſideraui opera tua, & expaui: in medio duorum animalium innoteſceris. Veteribus quippe ſynagogæ doctoribus filiorum ſcelera audire, præcognoſcere eſt. Sed quid præcognouerit, exponit, quia dicit: [Omnia, quæ faciebant filij ſui vniuerſo Iſraeli, & quo modo dormiebant cum mulieribus, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi.] Cum mulieribus quippe Iudæis dormire, eſt varijs hæreſibus pollui. Bene autem ipſæ mulieres ad oſtium tabernaculi obſeruare referuntur. Quid enim eſt oſtium tabernaculi, niſi littera legis ſpiritalis? Iudæi autem dum ſacram ſcripturam iuxta litteram ſolam intelligunt, ibi hæreſes ſtatuerunt, vnde ad ſecretum veræ fidei intrare potuere. Nam ſicut per oſtium ad interiora tabernaculi, ita

A li, ita per litteram ſacræ ſcripturæ ad ſpiritalem intratur cognitionem Redemptoris.
Quia ergo per obſeruantiam litteræ Iudæa decipitur, mulieres ad oſtium, non intra
tabernaculum, obſeruare referuntur. Et quia in omnibus ſcripturis Iudæi Redempto-
ri noſtro contradicunt, non vna mulier fuiſſe dicitur, ſed plures. Hæc quidem ſibi filij
Heli faciunt, quia iuxta prophetæ vocem: Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur: ſed *Hier.33.*
vniuerſo Iſraeli ea facere dicuntur: quia dum in erroris ſui nocte prælati intereunt, ca-
liginis ſuæ minores cæcitate inuoluuntur. Cum mulieribus ergo filij Heli dormiunt:
quia reprobi Iudæi hæreſum ſuarum admixtione vſque in mundi finem polluuntur.
Dormiunt etiam: quia etſi grauiſſima ſunt erroris ſui nocte obruti, per Heliam tamen *Mat. 17.b*
ſunt in fine mundi ad fidem Redemptoris excitandi. Sequitur:

B Et ait ad eos. Quare facitis res huiuſcemodi, quas ego audio res peſſimas
ab omni populo?

Ecce ſenex erat Heli, & acuta loquebatur: quia virtus ſacri eloquij, etſi in reprobo-
rum corde deficit, tamen coram recte intelligentibus, Iudæorum culpas ſubtiliter ex-
quirit. Diſtricte enim diſcutiens, dicit: [Quare facitis res huiuſcemodi, quas ego au-
dio res peſſimas ab omni populo?] Sed qui exquirens interrogat, Quare facitis? pro-
fecto oſtendit eos impingere noctem hæreſis ſine diſcretione rationis. Ipſos autem fe-
ciſſe res peſſimas, quas audiebat, dicit: & ipſas res peſſimas ab omni populo eſſe aſſe-
rit. Quid eſt hoc, niſi quia vniuerſitas Iudaici populi in hæreſum profunda corrue-
rat? Sed ipſius ruinæ cauſa reprobi ſacerdotes erant. Vnde & Oſea prophetans, ait:
C Cauſa ruinæ populi ſacerdotes mali. Nam ideo ſubiectus populus cecidit, quia ruen- *Oſeæ 5.*
tes prælatos ſtuduit imitari. Cum ergo dicit: quas ego audio res peſſimas ab omni
populo, ipſæ res a populo agi debent intelligi, non referri. Quod tale eſt, ac ſi dicat:
Res peſſimas, quas fieri ab omni populo audio, quare facitis? Vnde & ſtatim quid dixe-
rit, apertius inſinuans, ait:

Nolite filij, non eſt bona fama, quam ego audio de vobis, vt tranſgredi
faciatis populum Domini.

In quo autem populus Domini mandata tranſgrederetur, ſi ipſi dormirent cū mu-
lieribus? Sed quia hoc in figura contingebat illis, hoc profecto, quod Dominicæ incar-
nationis tempore debebat fieri, præſignabat. Nam quando ſacerdotes cum mulieribus
dormiunt, ſubditi mandata Domini tranſgrediuntur: quia dum prælati hæreſum ad-
D mixtione maculantur, reproba ſubiectæ ſynagogæ multitudo in eiſdem fetoribus mer-
gitur. Ait ergo: [Quare facitis res huiuſmodi, quas ego audio, res peſſimas ab omni
populo?] Quod tale eſt, ac ſi dicat: Tanto grauius delinquitis, quanto fedius vni-
uerſum populum veſtro crimine maculatis. Simile etiam aliquid per Prophetam di-
citur. A Dan, inquit, auditus eſt fremitus curruum, & equorum eius. In quo nimirū *Hier. 8.*
loco, non eſt intelligendum, quòd a Dan auditum ſonitum referat, ſed quòd ipſe cur-
ribus, & equis ſæuiens, eundem ſonitum, qui audiatur, agat. Quo in loco hoc etiam
notandum eſt, quia qui res peſſimas ab omni populo ſe audiſſe retulit, manſuetæ affe-
ctionis verba ſubiunxit, dicens: [Nolite filij, non eſt bona fama, quam audio de
vobis, vt tranſgredi faciatis populum Domini.] Et acute quidem reprehendit Heli,
& manſuete admonuit: quia ſcriptura patrum veterum, & errorem Iudaici populi
E denuncians, increpat, & ab eiuſdem erroris ſui nocte, benigno affectu ad veræ fidei
diem vocat. Filios quidem eos appellat, vt ſe debere eſſe heredes paternæ promiſſio-
nis agnoſcant, & tanto deuotius mundi Saluatorem recipiant, quanto promiſſionem
eius ſuis fuiſſe factam patribus non ignorant. Sed & de peccati audacia eos reuocare
geſtiens, rationem ſubiungit, dicens:

Si peccauerit vir in virum, pacari ei poteſt Deus: ſi autem in Deum pec-
cauerit, quis orabit pro eo?

Vir in virum peccare, eſt homo in hominem peruerſa agere. Quid eſt ergo quod
dicit: Pacari ei poteſt Deus, niſi quia talia peccata leuia erant in illorum comparatio-
ne, quæ Iudæi committere in Dei filium cogitabant? In Deum quippe peccabant:
quia

quia eum, quem moliebantur occidere Deum ſe eſſe apertiſſima miraculorum luce A
Io.15.d monſtrauerat. Hoc quippe per ſemetipſum Dominus oſtendit, dicens: Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et vt oſtenderet implacabilitatem Dei patris, ſubiungit dicens: Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo: quia viderunt & oderunt me, & patrem meum. Tale eſt ergo, ac ſi dicat: Cuius prece illud peccatum indulgetur, quod in ipſum indultorem committitur? Quis pro eo omnipotētem patrem obſecrat, qui coæternum vnigenitum in mortem damnat? Nihil enim apertius diceret, ſi fateretur, dicens: Hic, quem velut purum hominem perſequimini, etiam Deus eſt. Rationis ergo lex exigit, vt qui conditorem perſequitur, venia defraudetur. Sed ducit diuina pietas diſtrictionem rationis: legis enim æquitatem oſtendit, ſed prolatæ aſſertionis vigore in promulgati iuris executione non tenuit. Æquitatis enim rigore decretum eſt, vt ad indulgentiæ obtentum B nulla prece pertingeret: ſed quibus oratio hominis nulla ſuffecit, pietas Redemptoris non defuit. Omnis homo, qui pro tranſgreſſionibus oret, tollitur: ſed quibus homo ſufficiens erat nullus, ipſe Deus homo factus eſt, interceſſor pius. Nam in cruce
Luc.23.e ſuſpenſus, orauit, dicens: Pater dimitte illis, quia neſciunt, quid faciunt. Pacatus
Mar.15.b eſt ergo Deus ijs, qui in Deum peccauerant, non aliena prece, ſed ſua. Sed pacatus eſt Deus non omnibus, ſed quibuſdam. Quidam namque perſecutores Domini prædicantibus Apoſtolis conuerſi ſunt, ceteri vero periere. De iſtis enim Lucas me-
Act.4.d minit, dicens: Factus eſt numerus eorum quinque millia. De reprobis vero ſubiungitur:

Et non audierunt vocem patris ſui: quia voluit Dominus occidere eos.

Ezech.18.f & 33.c Per Prophetam Dominus denuncians, ait: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Quomodo ergo ei competit velle occidere peccatorem, & mortem pec- C
Idem epiſt. li.7. c.53. catoris nolle? Sed in præfato teſtimonio ſequitur, vnde veritas agnoſcatur: ait enim: Sed vt conuertatur, & viuat. Qui enim peccatorem vult viuere, vt conuertatur, ſi hunc inconuertibilem diuina præſcientia noſcit, occidit. Vult ergo Dominus occidere, ſed eos, quos prænoſcit conuerti nolle. Miſericors enim & iuſtus aſſeritur dum a
Pſ.114.b Propheta flagitatur: Domine, inquit, libera animam meam, miſericors & iuſtus Deus noſter. Per miſericordiam vero conuerſionem peccatorum expectat: per iuſtitiam non conuerſos damnat. Per miſericordiam conuerti vult peccatores & viuere, ſed per iuſtitiam eos, qui conuerti noluerunt, vult punire: miſericorditer non ſaluat, niſi volens: per iuſtitiam nolens damnat. Dum ergo occidere velle dicitur, peccatorum impietas maxima, & inemendabilis oſtenditur, quæ voluntarie diuinæ iuſti- D tiæ executione puniatur. Sic vtique & pijſſimos ſæcularium negociorum iudices agere videmus, qui vellent vt nemo delinqueret, vt ipſi punire neminem deberent: ſed dum ab iniquis audacter ſcelera committuntur, voluntarie eos puniunt, quos libentius non commiſiſſe punienda voluerunt. Quo contra illud hoc in loco cernitur, quia non dicit: Quia corrigentis patris vocem audire noluerunt: ſed, Non audiere: quia voluit eos Dominus occidere. Sed qui diuini examinis æquitatem recte conſiderat, intereſſe nihil putat, an occidatur aliquis, an illo in ſcelere dimittatur, in quo æterna reprobatione perimatur. Tale eſt, ac ſi dicat: Tanta fuit magnitudo culpæ, vt & conuerſionis monumenta ſuſciperent, & a mortis ſuæ fouea ſurgere nequaquam poſſent: & qui iræ Dei pelagus biberant, in damnationis ſuæ cumulum haberent non ſolum pœnam commiſſi ſceleris, ſed etiam additam vindictam contemptæ prædicationis. E Sed cur hoc de præterito miramur, quod nunc vſque fieri cernimus: Heli videlicet monentem, filios contemnentes, Dominum occidere volentem? Quid enim ſacra ſcriptura quotidie Iudæis aliud, quàm caliginem ſui erroris inſinuat? Non equidem ſic per latentes & ſpiritales intellectus Redemptorem prædicat, vt eius Incarnationē, Natiuitatem, Paſſionem, Reſurrectionem, & ad cælos Aſcenſionem non patenter oſtendat. Nec ipſi tam irrationabiles ſunt, vt tam excellentia bona Redemptori conuenire non videant: ſed tamen cæci ſunt, vt promiſſa patribus ſuis ſigna in Redemptorem effulſiſſe audiant, & non credant. Cæci ergo ſunt non modo videndo promiſſa, ſed non credendo exhibita. Cur vocem ſcripturæ monentis non audiunt, niſi quia eos Dominus occidere vult? Nec mirum tamen, ſi eius iudicio pereunt, cuius vnigenitum

nitum

A nitum occidêre. Intimæ enim æquitatis diſtrictione cum Iudæorum populo agitur, vt monita vitæ quotidie, ſcripturis loquentibus, audiant, & ipſi ſcripturis monentibus nequaquam credant: Sed repulſa Iudæorum perfidia, quibus ſucceſſibus Sanctorum prædicatorum ordo potiatur in gentibus, exponit, dicens:

Puer autem Samuel proficiebat atque creſcebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus.

Proficiebat quidem lucro prædicationis, creſcebat numero miniſtrorum. Nam de profectu eius Apoſtolus Paulus gloriatur, dicens: Ab Hieruſalem vſque Illyricum repleui Euangelium Chriſti. Creſcendi quoque modum Lucas meminit, dicens: *Rom.15.f*
B Creſcente numero diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quòd deſpicerentur in miniſterio viduæ eorum. Et paulo poſt: Elegerunt, inquit, Stephanum plenum fide & Spiritu ſancto, & Procorum, & reliquos. Hos ſtatuere ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt eis manus. Item de profectu iſto nouorum prædicatorum ſcriptum eſt: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed ſubtiliter eſt intuendum, quod dicitur: [Placebat tam Deo, quàm hominibus.] Hominibus placet doctor, cum ſe ſubditis venerabilem, & bonis moribus ornatum præbet. Deo autem placet, cum de bona conuerſatione inaniter gloriari refugit, & ſolius Dei laudem promereri concupiſcit. Dicit ergo: [Placebat tam Deo, quàm hominibus:] Quia nonnulli prædicatores prætextum ſanctitatis præferunt, quàm non habent. Hi ergo, quia etſi hominibus placent, *Act.6.b* *Pſ.18.b*
C Deo diſplicent, in typo noui, & electi prædicatoris de Samuele nunc dicitur: [Placebat tam Deo, quàm hominibus.] Venerabiles quidem ſe exhibent ſubditis, & Deo offerunt puritatem intentionis. Hominibus quidem placere ſtuduerat, qui dicebat: Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. Et item: Omnia omnibus factus ſum, vt omnes facerē ſaluos. Hominibus etiam placere auditores ſuos docebat, dicens: Sine offenſione eſtote Iudæis & gentibus, ſicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis. Sed qui ſe hominibus placuiſſe inſinuauerat, puritatem cordis commendat, dicens: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimoniū conſcientiæ noſtræ: [Placebat tam Deo, quàm hominibus.] Qui nouus ordo prædicatorum venerabilem ſe ſuis auditoribus ad imitationem foris præbuit, & intus acceptū Deo, per innocentiam voluntatis: Sequitur: *2.Cor.2.d* *1.Cor.9.d* *1.Cor.10.g*

D Venit vir Dei ad Heli.

Quid per hunc virum Dei, niſi ſanctorum Apoſtolorum ille cætus venerandus exprimitur? Qui certe vir Dei dicitur, pro excellentia ſanctitatis: quia culmen ordinis, quod in vniuerſi orbis prælatione conſcenderat, æquali ſublimitate virtutis diſponebat. Qui profecto ad Heli tunc venit, quando ad annunciandam repulſionem ſynagogæ eius pontificibus acceſſit. Sequitur:

Et ait ad eum: Numquid non aperte reuelatus ſum domui patris tui, cum eſſet in Ægypto in domo Pharaonis, & elegi eum ex omnibus tribubus Iſrael mihi ſacerdotem, vt aſcenderet ad altare meum, & adoleret mihi incenſum, & portaret ephod coram me, & dedi domui patris tui cuncta de ſacri-
E ficijs filiorum Iſrael?

Quia diuino iudicio Iudæa repellitur, ipſius iudicij diſtrictio, quàm mira æquitatis diſpoſitione illata ſit, demonſtratur. Prius enim collata Heli dona numerantur, vt dum tam benignus dator omnipotens Deus oſtenditur, contemptorem ſuum, quàm iuſte feriat, cognoſcatur. Reuelatum ſe domui patris eius aſſeruit, vt ignorantiæ excuſationem habere non poſſit. Eandem vero ſuæ reuelationis cognitionem ſe ei in Ægypto exhibuiſſe edocet, vt ſe ei ſuis meritis Heli obtinuiſſe nequaquam putet. Quaſi aperte dicat: Illic me ei cognoſcendum præbui, vbi mei obliuiſci poterat, reminiſci neſciebat. Et ne ipſa cognitionis diuinæ dona reprobo parua fortaſſe viderentur, de ceteris tribubus Iſrael ad culmen ſacerdotij aſſumptus aſſeritur. Quaſi dicat:

Eis eum

Eis eum prætulit, quibus non ſuperior, ſed æqualis fuit. Notandúm vero eſt, quòd A
in officio ipſius ſacerdotij tria denotantur. [Vt aſcenderet, inquit, ad altare meum,
& adoleret mihi incenſum, & portaret ephod coram me.] Quid vero in hoc altari,
Gen.28. niſi ille lapis oſtenditur, quem patriarcha Iacob in titulum erexit? Et quis lapis iſte
Act.4.b alius, niſi ille exprimitur, quem Paulus in laude fidelium prædicat, dicens: Ædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. Pater ergo Heli ideo in ſacerdotium electus a Domino eſt, vt ad altare aſcenderet: quia ordo doctorum veterum ad hoc ſubiecto ſibi populo præfuit, vt humani generis reparationem in Redemptoris aduentu futuram prædicaret. Et incenſum adoleuit: quia ei, quem futurum Redemptorem prædicat, per deſiderium auditorum corda coniunxit. Ephod quoque portauit: quia deſiderio tantæ expectationis, dignæ conuerſationis ornatum præbuit. Adoleret vtique incenſum, & ephod B
non portaret, ſi auditorum corda in deſiderium venturi Redemptoris accenderet, a quo ipſe fœdæ conuerſationis inæqualitate differret. Et quia omnipotens Deus veritatem religionis, & non prætextum quærebat coram ſe, & non coram populo, ephod ſe ei portare præcepiſſe perhibuit. Coram Domino quidem ephod portare, eſt de vitæ innocentia ſolius diuinæ bonitatis retributionem quærere. Aperte autem iſta contra Heli per improperium dicũtur. Ad altare quippe non aſcendit: quia ſacerdotiũ illud, quod manifeſtatæ veritatis tempore ſynagogæ præfuit, eum, qui tanta ſignorum magnitudine Redemptor humani generis claruit, ſubiectis plebibus nequaquam prædicauit. Et incenſum Deo non adoleuit: quia in perſecutionem eius populum, & non in amorem concitauit. Ephod etiam coram Domino portare contempſit: quia nulla religionis veritate reſplenduit. Nam & ſi nonnulla honeſtatis inſignia præferebat or- C
natus ille vitæ, ex prætextu fallaciæ erat, non ex intentione charitatis. Vnde & hoc
Mat.23.b ipſum in eis Dominus reprehendit, dicens: Væ vobis Scribæ & Phariſæi: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris videntur hominibus ſpecioſa, intus autem plena ſunt oſſibus mortuorum. Sed cui tam multa & ſpiritalia præbuit, minus contuliſſe videretur, niſi etiam temporalia exhiberet. Vnde & ſubditur: [Et dedi domui patris tui cuncta de ſacrificijs filiorum Iſrael.] Quaſi ei aperta obiectione reputet, dicens: In nullo ei defui, ſpiritualis honoris, poteſtatiſq. culmina præbui, & ad temporales vſus terrenæ abundantiæ copiam miniſtraui. Sed qui tam rationabiliter collata dona enumerat, audiamus iam tranſgreſſionis eius audaciam, qua inſtantia diſcuſſionis exquirat. Nam ſequitur:

Quare calce abijcitis victimam meam, & munera mea, quæ præcepi vt of- D
ferrentur in templo?

Quare enim non dicit iudex, niſi qui inſtanter diſcutit. Et qui calce repuliſſe victimam Dei, & munera reprehenditur, ei iniuriam ſine conſilio rationis feciſſe indicatur. Notandum vero eſt, quia plurali numero dicit: Quare calce abijcitis victimam meam: vt non tantum ad Heli, ſed ad filios, quod dicitur, pertinere videatur. Fera quippe animalia ſolent ſibi adhærentia calce repellere. Quæ enim fidelibus victimæ aliæ fuerunt, quàm Redemptoris ſui laudibus inſiſtere, Chriſtum Ieſum pro ſalute mundi in mortem occubuiſſe prædicare, & reſurgendo, humani generis vitam reparaſſe? Et quæ alia eorum munera erant, niſi pro tantis ſibi collatis beneficijs gratiarum actiones omnipotenti Deo inceſſanter offerre? Quæ profecto Heli filij calce repulerunt: quia in repulſione nouæ prædicationis non conſilium rationis per ſacra eloquia E
ſecuti ſunt, ſed impetum feritatis. Ab irrationabili namque ſæuitia ad rationalis
Ioan.5.f conſilij intentionem eos veritas reuocare cupiebat, dicens: Scrutamini ſcripturas: quia vos in ipſis putatis vitam æternam habere, & illæ teſtimonium perhibent de me. Vnde & hic quoque dicitur: [Quæ præcepi, vt offerrentur in templo.] In lege namque, Pſalmis, & Prophetis ſcriptum de paſſione, reſurrectione Domini, & vniuerſalis Eccleſiæ ſtatu fuerat. Calce ergo ſynagogæ præpoſiti victimam & munera Domini in templo Domini offerri iuſſa repulerunt: quia profecto prædicationem ſanctæ Eccleſiæ, non ſcripturæ ſanctæ auctoritate diſcutere, ſed ſolo feritatis ſuæ impetu reprobare, atque abijcere conati ſunt. Nam ſi præcepta Dei in ſacro eloquio illuminata mente conſulerent, ſanctos prædicatores, quos ferociter abijcere, quaſi ad ſe miſſos

A diuinitus, receipiſſent. Sed qui Heli filios, ideſt veteres doctores minoris ordinis, de irrationabili feritate reprehendit, ipſum etiam patrem de negligentia arguit, dicens:

Honoraſti filios tuos magis, quàm me.

Quaſi aperte reprehendens dicat: Illi repulerunt, & tu repulſores honoraſti. Magis, quàm Deum, filios honorauit: quia dum aperta eorum opera oſtenſa, contemneret, lucra temporalia iiſdem prouidebat. Vnde & ſubdit:

Vt comederetis primitias omnis ſacrificij mei.

Quibus nimirum verbis arguere maiorum ordinem doctorum videtur, qui idcirco in Redemptoris morte conſenſit, quòd oblationum veterum lucra amittere formida-
B uit. Vnde & inito conſilio cum Phariſæis, dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. Et iterum: Videte, quia nihil proficimus, ecce mundus totus poſt eum vadit. Ideo igitur filios honorauit, vt comederent: quia a prædicationis intentione conticuit, ne, dum veritatem nouæ oblationis aſſereret, habere vlterius ad voluptatis ſuæ luxuriam vetera non valeret. Quia ergo magnitudinẽ, qualitatemq. reatus expoſuit, videamus iam, quanta æquitate examinis modum inſinuet vltionis. Nam ſubdens ait: *Io.11.f* *Idem 12.c*

Propterea ait Dominus Deus Iſrael: Loquens locutus ſum, vt domus tua, & domus patris tui miniſtraret in conſpectu meo, a modo & vſque in ſempi-
C ternum. Nunc autem abſit hoc a me.

Quaſi aperta congruaq. ſententia feriens, dicat: Tu filios tuos honoraſti, vt omnis ſacrificij primitias ederetis, ſed ideo vobis primitiarum iura auferuntur: quia indigne honorati ſunt. Quid enim eſt dicere: [Abſit a me, vt domus tua miniſtret in conſpectu meo.] Niſi ab illo vos deijcio culmine, cui primitiarum iura debebantur? Mira igitur æquitatis executione comprehenſus eſt, qui vnde primitiarum eſum inhianter appetijt, inde a primitiarum perceptione ieiunauit. Nam Redemptorem mori pertulit, ne ſacerdotalia lucra perderet, ſed ille de triumpho mortis accepit, vnde ſacrificij veteris emolumenta deſtruxit: Dicit autem: [Loquens locutus ſum, vt domus tua, & patris tui miniſtraret in conſpectu meo: nunc autem abſit hoc a me.]
D Quaſi verbis apertioribus dicat: Vt in tanto culmine dignitatis ſtares, te frequenter admonui, ſed modo talis non es, qualem eſſe deſideraui. Quod quia in Iudaici populi reprobatione dicitur, de ordine nouorum prædicatorum ſubiunctum eſt:

Sed qui glorificauerit me, glorificabo eum.

Iam quippe glorificantis gloriam cernimus: quia prædicatores ſanctæ Eccleſiæ magno ſplendore vitæ, omnipotentis Dei laudes concinunt, atque in vniuerſali orbis prælatione gratulantur. Ecce iam ſacerdotum veſtigijs gentilitas vniuerſa ſubſternitur, & eos, quibus ſe gaudet obediendo ſubijcere, patronos gloriatur in cæleſtibus poſſidere. Glorificantẽ ſe ergo Dominus glorificat: quia a quibus deuotas quotidie laudes accipit, ad vniuerſi orbis honorem ſuſtollit. An non glorificati gloria eſt, in terra manere, & cælum claudere? Vitam communiter homines viuere, atque ſupernas cæ-
E lorum ſedes ſubditis auctoritate poteſtatis exhibere? Glorificabat quippe Dominum, qui dicebat: Tu es Chriſtus filius Dei viui. Sed glorificantem ſe Dominus glorificauit: quia ei reſpondit, dicens: Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Sed de proiectis Iudæorum reprobis ſubditur: *Mat.16.c* *Ibidem.*

Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

Ipſi quidem contemnunt, qui nequaquam hunc eſſe mundi Redemptorem credunt: de quibus profecto ipſa veritas in Euangelio queritur, dicens: Ciues autem eius oderant illum, & miſerunt legationem poſt eum, dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos. Sed eorum iam nobilitatem cernimus: quia & genere, & conditione proſcribuntur. *Luc.19.c*

Io. 8. f buntur. Genere quidem ignobiles ſunt, quia ab ipſa veritate audierunt: Vos ex patre A diabolo eſtis. Conditione etiam ignobiles ſunt: quia amiſſa libertate, & regno, perpetua gentium ſeruitute deprimuntur. Sed pœnarum ordinem clarius oſtendit, dicens:

Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non ſit ſenex in domo tua.

Iam quidem ſine brachio eſt: quia qui templum & tabernaculum perdidit, manum ad oblationem ſacrificij veteris non extendit. Et quia Heli, ideſt, maioribus ſynagogæ ſacerdotibus loquebatur, non ſolum brachium eius, ſed etiam domus eius ſe præcidere minatur, vt profecto vniuerſalem ritus veteris deſtructionem inſinuet: & hoc, quod nouo tempore iam factum cernimus, antiquitus fuiſſe diſpoſitum ſentiamus. Et B brachium itaque eius, & domus eius Dominus præcidit: quia & ſummos Iudææ pontifices, & minores ſacerdotes ab immolatione veteri penitus amouit. Vnde & conuenienter adiungitur: [Vt non ſit ſenex in domo tua.] Senes quippe intelligendi ſunt ſacerdotes, quorum officium, quia grauitate magnæ honeſtatis impenditur, a religionis pondere nulla puerili leuitate vacuatur. Brachium igitur eius, & domus patris eius ita præciſum eſt, vt in domo ſua ſenex non ſit: quia ſic veteris ſacerdotij ritus euanuit, vt omnino nemo remanſerit, qui veteri more immolare iam poſſit. Nam poſtquam Redemptor humani generis pro peccatis noſtris, nouo ſacrificij more ſe obtulit, eſſe ſacerdos conſuetudine antiqua ceſſauit. Sed qui amiſſi ſacerdotij damna ſuſtinet, habet tormentum maioris pœnæ de dolore inuidiæ. Quare & ſubditur:

Et videbis æmulum tuum in templo, in vniuerſis proſperis Iſrael. C

Intra templum quippe æmulum ſuum videt: quia ipſe iam foras expulſus eſt. Nam quis æmulus ſacerdotij veteris alius eſt, quàm ordo nouorum prædicatorum? Qui profecto dum veterum & electorum patrum ſtudia viuendo, atque docendo adæquare nititur, bona Heli nimirum in bono æmulatur. Hinc Paulus admonet, dicens: Bo-
Gal.4.d num æmulamini in bono omnes. Quæ autem Iſrael proſpera, niſi felicitates huius tranſeuntis temporis intelliguntur, in quibus Iſrael ſecundum carnem valde lætabatur? In vniuerſis ergo Iſrael proſperis æmulum ſuum videt, qui in ſancta Eccleſia prædicatores veritatis felices aſpicit, & rerum opulentia & celſitudine dignitatis. Hoc etiam, quòd in templo videndus aſſeritur, perfectiori intelligentia declaratur. In omnibus quippe proſperis in templo eſt æmulus: quia ordo prædicatorum, omne quod ſibi famulatur de felicitate temporis, in contemplatione diſponit æternitatis. D Sequitur:

Verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.

Penitus namque ab altari ſuo virum auferret, ſi ad fidei noſtræ vnitatem nullum admitteret. Penitus ergo non abſtulit: quia etſi reprobos ſynagogæ ſacerdotes repulit, plures tamen ex eis ad ſui cognitionem miſericorditer adduxit. Quorum profecto
Act.6.b in Apoſtolorum Actibus Lucas meminit, dicens: Plurima turba ſacerdotum obediebat fidei. Digni namque tanto & nouo miniſterio inuenti ſunt, qui remanere cum perditis in vetuſtate noluere. Sed quia non ſolum electos prædicatores de gentibus, verumetiam illos, qui de Iudæa credidere, ad tormentum inuidiæ Iudaicum ſacerdotium habuit, ſequitur: E

Sed vt deficiant oculi tui, & tabeſcat anima tua.

S. Aug. li. 17. de Ciu. Dei c. 4. Vel idcirco virum penitus ex eo ab altari ſuo non abſtulit, vt Heli oculi deficerent, & anima eius tabeſceret: quia videlicet electos de Iudæa noluit ad miniſterium nouæ prædicationis aſſumere, vt remotis eis, culpa ad pœnam reprobos teneret. Defecerunt namque oculi Heli, cum ſummum ſacerdotium, veritatem fidei per ora prædicatorum in auditu habuit, & non cognouit. Anima quoque eius tabeſcit: quia videlicet per repulſionis ſuæ pœnam emarcuit, dum ſancti Spiritus gratiam amiſit. Sequitur:

A Et pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem peruenerit.

Ætas virilis tẽpus eſt Dominicæ incarnationis: Quod profectò Apoſtolus inſinuat, dicens: Quando venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, & adoptionem filiorum perciperemus. Quid igitur præcepta Iudææ fuerunt, niſi quædam eruditiones infantiæ? Huius item pueritiæ tempus idem Apoſtolus inſinuat, dicens: Cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi huius eramus ſeruientes. In virili ergo ætate mortua eſt: quia in plenitudine temporis in mundi Redemptorem ſæuijt, & ſemetipſam infidelitatis mucrone transfixit. Bene autem non tota domus, ſed pars magna domus eius moritura prædicitur: quia ex eis quidam in Redemptorem crediderunt. Et cauſam maioris doloris adijciens, ait: Gal.4.a Ibid. B

Hoc autem ibi ſignum, quod venturum eſt duobus filijs tuis, Ophni, & Phinees. In vna die morientur ambo.

In duobus filijs Heli, geminum ſacerdotij veteris ordinem ſupra oſtendimus deſignari. Qui certe vna die mortui ſunt: quia ſimul in Redemptoris morte conuenerunt. Bene autem ſacerdotum mors in ſignum morituræ domus poſita memoratur: quia cũ paſtores intereunt, neceſſe eſt, vt ad eundem interitum grex ſequatur. Et quia ex falſa ratione decepti ſunt, in die mori perhibentur. De cuius falſitate lucis beatus Iob loquitur, dicens: Sic in tenebris, ſicut in luce ambulant. Sed qui vetus expulit, nouum ſacerdotium præparauit. Vnde & ſubditur: Iob 24.c

C Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem.

Mortuis namque filijs Heli, fidelem ſacerdotem ſibi Dominus ſuſcitauit: quia extinctis in perfidia prælatis veteris populi, electos ad exhibendum redemptionis noſtræ miniſterium aſciuit. Qui nimirum fidelis aſſumptus dicitur: quia vetus, cui ſucceſſit, per infidelitatem, fuit reprobatus. Et quia ea fides eius ſacerdotis laudibus aſcribitur, quæ per dilectionem operatur, ipſa dilectionis opera per ſequentia verba deſignantur. Nam ſequitur:

Qui iuxta cor meum, & animam meam faciat.

Hoc namque ineffabilis diuina ſubſtantia ſignari per partes hominis voluit, quod in ſe iuxta litteram intelligi non oportet. Dixit itaque: [Qui iuxta cor meum, & animam meam faciat.] Non quòd incorporea & incircumſcripta Dei ſubſtantia cor, & animam habeat: ſed ſic loquitur homini, vt homo homini loqui ſolet, vt per hoc, quod ex verbo ſuo audiens homo cognoſcit, aperte ſciat, quid etiam velit Deus. Quod profectò dici ſimplicius potuiſſet: Qui faciat voluntatem meam. Et præmia operis exponit, dicens: D

Et ædificabo ei domum fidelem.

Quæ namque iſta domus alia, niſi æterna patria intelligitur? Quam profectò domũ Dominus commendans, ait: In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Sed hæc domus ædificari nunc dicitur: quia ex piæ vitæ actionibus præparatur. Verumtamen ad eam promerendam indignum eſt opus hominis, ſi non hoc agat gratia miſericordis Dei. Bene itaque, cum domus ædificium ponitur, Dominus ei eam ædificare pollicetur: quia nimirum vires humanæ a tanta operatione deficiunt, ſi non diuinitus adiuuentur. Hinc Paulus ait: Deus eſt, qui operatur in me velle, & perficere. Hinc iterum dicit: Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Hanc domum ſe ædificare promittebat, cùm diceret: Vado parare vobis locum, & iterum veniam, & accipiam vos ad meipſum, vt, vbi ego ſum, & vos ſitis. Quia vero vocantem ſe, gratiam ex arbitrij libertate deuote ſecuturus erat, adiungitur: Io.14.a E Phil.2.b Rom.9.c Io.14.a

Et ambulabit coram Chriſto meo cunctis diebus.

Vnicuique enim electorũ corã Chriſto ambulare, eſt ſe ſemper in conſpectu Redemptoris aſpicere, & ea, quæ ei accepta cognoſcit, operari. Vel certe coram Chriſto am-

bulat; qui in omni, quod agit; ſemper ad ipſum reſpicit, & vitæ ſuæ rectitudinem in eo dirigit, quem per aſſumptam humanitatem ad componendum electorum ſpeciem veniſſe recognoſcit. Sed in cæcitatis ſuæ tenebris Iudæa non ſemper deſerenda eſt, quia per prophetam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Iſrael, ſicut arena maris, tamen reliquiæ ſaluæ fient. Hinc Paulus ait: Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium introeat, & ſic omnis Iſrael ſaluus fiet. Hanc ergo Iudææ viſitationem ſubſequenter oſtendit, quia dicit: A

Iſa. 16. c
Rom. 11. c
S. Ambr. in eo loco refert hanc cæcitatẽ ad tẽpus, quia non ſempiternã, ſed temporaria tantũ cæcitati Iſrael ſubiectus ſit.

Futurum eſt autem, vt quicumque remanſerit in domo tua, veniat, vt oretur pro eo.

Tunc certe Iudæa pro ſe orari Dominum poſtulat, quando collectis iam electis de gentibus, cæcitatis ſuæ tenebras non ignorat, cum per ſacerdotes omnipotentis Dei ei offerri per confeſſionem ſanctæ Trinitatis appetit: quia in vetuſtate priſtina ſuperna promereri gaudia non præſumit, ſed & fidem Redemptoris, quam conuerſa recepit, prædicando etiam conuertendis alijs impendit. Bene etiam ſubditur: Vt offerret nummum argenteum. Argento quippe eloquia diuina ſignantur, quia per prophetã dicitur: Eloquia Domini igne examinata, argentum igne probatum. Quod profecto argentum tunc Iudæa in Dei laudibus impendit, cum aperte fidem noſtram prędicat, cui infidelitate poſita ante contradixit. Et quia eundem Redemptorem, quem amando prædicat, etiam compatiendo imitatur, adiungitur: B

Eutherius in lib. 1. Reg. c. 2.
Pſ. 11. b

Et tortam panis.

Panis namque nomine ille exprimitur, qui de ſemetipſo ait: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcẽdi. Torta itaque panis, Redemptoris caro eſt, affecta ſupplicijs. Hunc namque totum panem propheta intuens, ait: Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Et quia per quendam ſapientem dicitur: Si ſederis ad menſam potentis, ſapienter attende, quæ apponuntur tibi: quia ſimilia oportet te præparare. Tortam panis, & nummum argenteum Iudæa tunc offert, cum Redemptorem noſtrum aperta confeſſione prædicat, & pro eius amore, quem prædicat, ſuſtinere tormenta a perfidis non recuſat. In qua nimirum imitatione paſſionis, & refectione dulcedinis, quia valde delectatur, ſequitur, C

Io. 6. e
Iſa. 53. b
Prou. 23. a Ex edit. lxx.

Dicatq. Dimitte me, obſecro, ad vnam partem ſacerdotalem.

Dimitte me ait: Quaſi dicat: Noli me, quaſi infamẽ, & morte Redemptoris cruentatam repellere. Vnam quoque partem ſacerdotalem ſibi concedi obſecrat: quia veris ſacerdotibus ſociari deſiderat, vt eorum valeat admiſceri gaudijs, quorum oblationes appetit, ſeipſam offerens, imitari. Vnde & refectionis ſuæ exponens deſiderium, dicit: D

Vt comedam buccellam panis.

Qua in re notandum eſt: quia tortam panis in deuotione oblationis habitura prædicitur, & buccellam in appetitu comeſtionis. Cur ergo ad comedendum non torta panis, ſed buccella concupiſcitur? Et cur non buccella, ſed torta offerenda perhibetur? Sed quia in rotunditate buccella conficitur, rotunditas autem ipſa quodam modo nec principio, nec fine dignoſcitur, recte per panis buccellam Redemptoris æternitas deſignatur. Torta igitur panis a nobis offerri, & non buccella poteſt: quia qui paſſionem Dominicam imitari moriendo, ſiue carnem affligendo poſſumus, æternitatem in nobis, quam præſentemus eius conſpectui, non habemus. Et buccella nobis in perfectione deſiderij eſſe, non torta panis debet: quia qui humani generis Redemptorem compatiendo temporaliter ſequimur, in ſuperna patria non mortalem iam, nec patientem, ſed æternum atque regnantem poſſidere deſideramus. Eam igitur, quam offerre tortam panis deſiderat, dicit: Vt comedam buccellam panis: quia conuerſi de Iudæa, Redemptorem noſtrum in æternitate refectionis poſſidere deſiderant, cuius paſſionem imitati hic ſunt ad ſtrenuitatem militiæ, non ad præmium retributionis. E

CAPVT

A

CAPVT III.

HÆc de ſacra hiſtoria typica explanatione percurrimus, vt in eiſdem ſacræ hiſtoriæ verbis moralis intelligentiæ aliquid perquiramus. Itaque puer Samuel in conſpectu Domini miniſter aſſeritur: quod tamen miniſterium non abſolute, ſed ante faciem Heli Domino exhiberi memoratur. His igitur verbis non oſtenditur perfectio miniſterij, ſed humilitatis. Facies namque Heli vniuſcuiuſque inſtitutoris ratio eſt arbitrij. Ille namque ante præceptoris ſui faciem Domino miniſtrat, qui in exhibitione miniſterij ſui, proprij arbitrij rationem non ſequitur, qui eo operis itinere graditur, quod ei magiſtri ſui cognitione præuidetur. Nam perfecti quique viri, & docibiles Dei, miniſtri quidem in conſpectu Domini ſunt, ſed ante faciem hominis miniſtri eius non ſunt: quia ipſa eos intus diuinitas erudit, qualiter foris etiam vita, & moribus, ac doctrina diſponantur. Vnde & præcurſori Redemptoris paterni oraculi laude promittitur: Tu quidē puer propheta altiſſimi vocaberis: præibis enim ante faciē Domini parare vias eius. Ante faciem quidē Domini præire deſcribitur, qui in miniſterio ſuo non erat ſecuturus arbitriū ſuperioris hominis, ſed inſpirationem diuinitatis. Ante faciem ergo Heli Samuel Domino miniſtrare dicitur, vt ſubiecti quique eius exemplo doceantur, quatenus de miniſterio ſuo ſic placere conditori ſtudeant, vt præter prælatorum ſuorum arbitrium, agere aliquid non præſumant. Nam qui ante inſtitutoris ſui faciem Domini miniſter aſſeritur, ſi eius faciem præire per tumorem deſpicit, miniſter in conſpectu Domini non exiſtit: quia omnipotentem ignorare conuincitur, cui per eius arbitrium placere deſpicit, cuius ſe imperio, vt ei placeret, ſubiugauit. Vnde & Heli, & Belial eſſe filij, & neſcire Dominum dicuntur, & ad populum officium ſacerdotum. Filij namque ſunt, qui ſpiritualibus patribus ad eruditionem ſubiguntur. Qui profecto cum eorumdem patrum ſequi conſilia ſuperbiendo deſpiciunt, Belial filij recte nominantur: quia eius, qui per ſuperbiam de cælo cecidit, apoſtatæ ſpiritus imitatores fiunt. Qui certe tanto deterius Dominum neſciūt, quanto eius ſibi cognitionem arrogantius adſcribunt. Eo namque agitur, vt quod ſcire debent, periculoſius neſciant, quo id, quod ſe ſcire exiſtimant, neſcientes diſcere non curant. Et quia inuiſibilem conditorem amare nequeunt, quem ignorant, in appetitu viſibiliū, ipſa, quæ ſibi vſurpant Dei miniſteria, diſſipant. Vnde & ij, qui ignorare Dominum ſacerdotes relati ſunt, & ſacerdotum quoque officium ad populum neſcire perhibentur. Et, vt reprehenſionis eius cauſas aperiat, ad omnem immolantē ignorantis ſacerdotis puer, cum tridente fuſcinula venire memoratur, & crudam carnem violenter exigere. Quibus profecto verbis in auiditate ſuæ rapacitatis tres gulæ ſpecies notantur. Nam is, cuius puer, antequam coquerentur carnes, ad inferendam pro eis violentiam veniebat, legitimam refectionis horam ſuſtinere non poterat, & cui carnes quærebantur, ſimplicibus cibis vti neſciebat: & quia coctam renuens, crudam carnem exigebat, communi præparatione eandem carnem edere faſtidiebat. Verum cum ſacerdotū voluptati ſeruierit peruerſitas famulorum, quid eſt, quòd non ipſorum ſacerdotum, ſed puerorum peccatum grande nimis, etiam coram Domino, fuiſſe memoratur? Sed eiſdem verbis ſacerdotū culpa maior oſtenditur: nam qui minorum peccatum grande nimis coram Domino fuiſſe aſſerit, maiorum iniquitatem in quem damnationis cumulum excreuiſſe cognouit? Quæ tamen magnitudo reatus aſſeritur, non ſolum pro appetitu illicitæ comeſtionis, ſed etiam pro violentia rapacitatis. Sed ad electi pueri narrationem diuinus ſermo regreditur, vt in eo, non quod reprobandum, ſed quod imitandum eſt, attentius conſideremus. Itaque ephod lineo accinctus, & in conſpectu Domini eſſe perhibetur. Quid ergo in ephod lineo, niſi continentiæ candor oſtenditur? quo nimirū ephod accingimur, cum ad nitorem pudicitiæ ex omni parte retinemur, cum animæ, & carnis pars nulla a diſtrictionis lege abſoluitur, per quā ad luxuriæ caliginem diffluamus. Talis itaque miniſter in conſpectu Domini eſt: quia de omnipotētis Dei ſperata viſione non fallitur, cui cū tanto accinctionis ſuę nitore famulatur. Cui profecto puero, aſcendens mater cū viro ad immolandū ſollemnem hoſtiā, attuliſſe paruam tunicam dicitur. Mater quidē cum viro aſcēdit, quando mens prædicatoris per præſcientiā interni ſponſi ſeſe ad contēplanda ſublimia illa

MORALIS. (right margin, line 1)
Io.6.e (right margin, beside "ditur, quod ei magiſtri…")
B (left margin, beside "cibiles Dei…")
Luc.1.g (right margin, beside "laude promittitur…")
C (left margin, beside "uincitur…")
D (left margin, beside "ignorantis ſacerdotis puer…")
E (left margin, beside "aſſeritur, non ſolum…")

æternitatis gaudia erigit. Tunc quippe immolat ſollemnem hoſtiam: quia, dum per illius amoris ineffabilem ſuauitatem Conditori coniungitur, ſupernis altaribus deuotio feſtiua præſentatur. Et tunc quidem paruam tunicam defert: quia, etſi per magnā internæ viſitationis gratiam, paſtoris anima ad ſuperna ſuſtollitur, paruulus tamen non admodum ſubtilitatis ſuæ, ſed pro eorum viribus imponere præcepta conuerſationis debet. Vnde & Moyſes a monte in immenſo vultus ſui ſplendore regrediens, faciem velauit, vt in eum populus intendere viſum potuiſſet. Paruam itaque tunicam ea, quæ ſpiritalis mater eſt, filio deferat, vt paruulis adhuc initia quædam, & plana præcipiat, & non fortitudinis ſuæ onus imponat. Nam ſæpe inter magna opera corruunt, qui per minora vincere hoſtem poſſunt. Vnde & Dauid contra Allophylorum fortiſſimum in pugnam progrediens, loricā, clypeum & militaria quæque inſtrumenta depoſuit, & qui ſe in eorum pondere contra hoſtem exercere non potuit, in vno eum fundæ lapide proſtrauit. Ad immolandam ſollemnem hoſtiam mater illa aſcēderat, quæ dicebat: Scio huiuſmodi hominem, qui raptus eſt in paradiſum. Sed de tanta magnitudine magnā veſtem paruulis non adduxit, quia dicit: Audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Item: Lac vobis potum dedi, non eſcam. Paruam itaque paruō filio tunicam mater deferat, & pro modo corporis, menſura indumenti tendatur: quatenus dum temperatæ conuerſationis virtute dimicat, hunc hoſtis inæquali armorū ſarcina non ſubſternat. Et quia ex diſcreto curæ paſtoralis ſtudio, prædicatori Deus conuerſorum lucra multiplicat, viſitata a Domino Anna perhibetur, atque per gratiam diuini muneris in filijs, & filiabus meruiſſe gratiam fecunditatis. Quæ filios quidem parit, cum eos verbo lucratur, per quos prædicationis ſemina alijs tribuit. Filias vero parit, cum eas mentes ad omnipotentis Dei ſeruitium reuocat, quæ etſi ad prædicationem idoneæ non ſunt, verbi Dei tamen ſemen diligenter a prædicatoribus acceptum nutriunt: quod velut parturientes poſtmodum filię per bona opera in exemplum proximorum gignunt. Sed quia prius Samuel lineo ephod accinctus aſſeritur, dehinc fecunditas matris in pluralitate liberorum, poteſt rationabiliter intelligi hoc, quod fieri quotidie cernimus: quia videlicet ex bona opinione electi diſcipuli, magiſtro ſuccreſcunt lucra conuerſorum. Vnde & poſt ortum fratrum, & ſororum magnificatus Samuel apud Dominum fuiſſe perhibetur: quia profecto corā Domino iam magni ſunt, qui per exempla piæ conuerſationis proximorum corda, ad omnipotentis Dei ſeruitiū conuertunt. Magnus vero nobis timor incutitur: quia Heli filiorum culpa damnatur, cuius peccata propria nulla referuntur. Nam bonis ſubditis bene viuere ad ſalutem ſufficit: prælatis vero propria vita non ſufficit. Valde etenim ſenex eſt, qui viuere irreprehenſibiliter ſemper ſtudet. Vnde etiam ſcriptum eſt: Senectus enim venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata: cani enim ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. Sed quidam bene viuendo præeminent, qui auctoritatem, quam prælatio exigit, nullam habent. Nam & ſi ad agenda bona excitare ſubditos ſatagunt, tamen contraire delinquentibus per zelum rectitudinis erubeſcunt. Qui nimirum etſi ad redarguendos eos aliquando exeunt, nocent potius loquendo, quàm proſunt: quia eorum obſtinationem non digna ſeueritate confundunt. Nam idem Heli filiorum ſcelera, & quo modo ad tabernaculi oſtium cum mulieribus dormirent, audiuit: qui velut ab aſpera inuectione auctoritatis incipiens, res peſſimas ab omni populo ſe audiſſe perhibuit. Sed qui inſequi eas, quas expoſuit, culpas debuit, per ſubſequentia verba læuigauit, dicens:

Exo. 34. d — 1. Reg. 17. d — 2. Cor. 12. a — Ibid. a — 1. Cor. 3. a — Sap. 4. b

Nolite filij.

In qua nimirum propinquitatis appellatione, quantum a Domini voluntate diſſentiat, liquet: quia illos filios appellauit, quos diuinus ſermo ſupra Belial, ideſt ſpiritus nequam filios eſſe perhibuit, dicens:

1. Reg. 1. c. 2. c

Porro filij Heli, filij Belial.

Cum mulieribus quippe dormire, eſt ſecure, & ſine metu futuræ vindictæ peccare. Mulieres quippe meretrices, ſunt concupiſcentiæ ſæculares. Quæ bene ad tabernaculi oſtium obſeruare perhibentur: quia ad introitum regni cæleſtis tendentibus, inſidiantur. Qui vero ſic mundi concupiſcentias ſequitur, vt ſæpe diuini metus conſi-

A deratione terreatur, polluitur quidem cum mulieribus, ſed non dormit: quia etſi tranſgrediendo labitur, in perpetratis tamen facinoribus per ſecuritatem nequaquam requieſcit. Dormiens itaque cum mulieribus nomine propinquitatis honorandus non eſt: quia qui proiecto iam Dei timore in ſuis ſceleribus obſtinati ſunt, leuiori increpatione arguendi non ſunt, ne leue pondus peccati eſſe putent id, in quo corruunt, dum graue eis illud non ſonat, quod ex auctoritate prædicatur. Sed remiſſi paſtores inter fomenta verborum quædam proferre ſolent argumenta rationis. Vnde & Heli voce dicitur:

Si peccauerit vir in virum, pacari ei poteſt Deus: ſi autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo?

B Vir in virum peccare, eſt de rebus labentibus alterutrum ſibi homines nocere. In Deum vero peccare, eſt ea ei, quæ ad æternitatem condidit, auferre. Quicumque igitur aut ſuam, aut alterius fidelis hominis animam ad peccandum pertrahit, in Deum peccare conuincitur: quia ſua ei auferre propria nititur. Quod nimirum tanto grauius peccatum eſſe oſtenditur, quanto & qui pro eius abſolutione dignus interceſſor exiſtat, rarius inuenitur. Nam ſub interrogatione. Quis orabit pro eo? non dicitur, vt talibus etiam pœnitentiæ remedia denegentur, ſed quia altiora peccatorum vulnera difficilius curantur. Quod tamen idcirco dictum poteſt intelligi: quia ſacerdotes arguuntur. Vir enim in virum peccat, cum ille delinquit, cuius culpa corrigenda ad hominis ſuperioris iudicium reſpicit. Quia igitur peccata ſubditi populi, quæ ad ſacerdotes reſpiciunt, ipſorum ſacerdotum precibus delentur, cum ſacerdos in culpam
C labitur, ſuperior perſona non eſt, cuius precibus expietur. Quod & ipſa veritas per ſe inſinuat, dicens: Si ſal euanuerit, in quo ſalietur? Dicat ergo. [Quis orabit pro eo?] *Mat.5.b*
Quaſi dicat, quis ei interceſſor remanet, cum ille ſe tranſgrediendo præcipitat, qui ad intercedendum pro alijs ordinatus eſt? Quo profecto culpæ magnitudo monſtratur: quia plerique eorum a Domino in impœnitentis cordis caliginem proijciuntur, & nulla hominis adhortatione reſipiſcunt. Quare apte ſubiunctum eſt:

Non audierunt vocem patris ſui, quia voluit eos dominus occidere.

Puer autem Samuel & proficere, & creſcere memoratur, & tam Deo, quàm hominibus placere: vt electi auditoris ſtudium deſignetur, qui rectæ vitæ itinere ſuos conatus ad ſupernam patriam dirigit, dum ad maiora conualeſcit. Vnde & per Pſalmiſtam
D dicitur: Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion. Profe- *Ps.83.b*
ctus itaque conuerſationis eſt creſcere meritis, placere Deo & hominibus conſummatę perfectionis. Et quia ad opera cōuerſatio pertinet, meritumq. prouenit ex charitate, illi auditores proficiunt, & non creſcunt, qui bona opera pro ſtudio vanitatis exhibēt, & charitatem non habent. Proficimus ergo, & creſcimus, ſi cum ſublimiori conuerſatione per opera meliora ſuſtollimur, ex eadem ſublimitate operis ad ſola intendimus gaudia æternitatis. Placere autem tam Deo, quàm hominibus magnæ virtutis eſt: quia plerunque de bono opere noſtro proximos noſtros offendimus, ſi eadem bona opera non cum magna cautela faciamus. Tam Deo igitur, quàm hominibus placet, qui in bono opere, quod omnipotentis Dei obſequijs impendit, cautus eſt, qui ſic Deo placere curat, vt de Dei miniſterio aliquem non offendat. Et quia de Samuele adhuc puero, & ſub aliena inſtructione poſito dicitur, communiter viuentium per hoc vita eruditur.
E Nam quidam in ſacris locis communiter viuentes feruore nouitio ſub colore magnæ operationis ſibi vacare appetunt, qui contubernalibus fratribus quo minus ſunt vtiles, hoc minus placent. Electus itaque puer Samuel communiter viuentibus forma proponitur, cui imprimantur. Deo itaque, & hominibus quiſque eorum placet, cum fratribus vtilis eſt, Deo deuotus: Sic ergo agant curam ſui, vt ea, quæ ſunt proximi, non omittant, quatenus ex benignitate his placeat, qui ſecum in imo ſunt: ſupernis vero oculis ex deuotione, fortitudinis ſuæ robur caute exhibeat, vt infirmorum corda non atterat, dum fortitudinis ſuæ impetu ad ſuperna feſtinat. Vir autem Dei ad Heli veniſſe deſcribitur, qui profecto diuinæ ſententiæ ſeueritatem prolaturus, quanta ei dona contulerat, diligenter enumerauit. Et quia tandem vindictæ, quam mereretur, pœnam denunciat, quid dat intelligi,

niſi quia paſtorum culpæ ſubtilius iudicantur? & non ſolum peccata eis pœnam vltionis aggrauant, ſed etiam munera conceſſa. Item quia ſigillatim eadem dona replicat, aliquid grauius deſignat: quia ſingula ad tormentum veniunt, quæ mala fuiſſe ſeruata comprobantur. Male namque in ſe omnipotentis Dei munera cuſtodit, qui nitorem paſtoralis culminis per maculas polluit prauæ actionis. Vnde & apte Heli domus munera, & victimas Domini calce abieciſſe reprehenditur. Calx quidem ea pars corporis eſt, qua terram tangimus. In hac igitur inferiori parte corporis animæ affectus oſtenditur, quo terrena concupiſcuntur. Et quia, vt quibuſdam viſum eſt, pro conſecuta, vel conſequenda victoria victimæ offerri conſueuerant, & munera amicis dari, quid in victimis, & muneribus, niſi proficientium adhuc vota, & perfectorum deuotiones in omnipotentis Dei laudibus deſignantur? Qui enim per occultorum hoſtium tentamenta proficimus, cum ad eorum conflictum virtutem præparamus, profecto victimas in omnipotentis Dei laudibus tenemus. Sed deuictis iam ijs, quæ ingeruntur nobis, prælijs, cum de victoria conſecuta omnipotenti Deo gratias agimus, eidem Domino nimirum victimas immolamus. Qui autem ei familiaris amoris affectum offerunt, quaſi amico munera impendunt. Munera igitur ſunt affectiones charitatis, quibus corda electorum in deſiderium ſui conditoris inardeſcũt. Et quia cum rector terrena ſequitur, pleriſque in ſpirituali conflictu poſitis, plerisq. etiam iam anhelare incipiẽtibus nocet, calce nimirum Dei victimas, & munera abijcit: quia exemplo ſuæ prauitatis, eorumdem vtrorumque ſtudia expellit. Abijciuntur itaque victimæ: quia ſæpe a rudibus Christi militibus pugnæ ſpiritualis labor relinquitur, cum principes Chriſtianæ expeditionis in terrenorum blandimentorum requie ſequi corporis otia videntur. Calce abijciuntur munera: quia affectiones charitatis a plurimorum iam ſuperna diligentium mente frigeſcunt, dum prælatos ſuos aſpiciunt ſupernam patriam per nulla amoris deſideria quærere, ſed corporis frigore conſtrictos infimis delectationibus iacere. Quorum profecto nonnulli ſunt, qui ipſos ſpiritales honores carnaliter exhibent, & quod meritis debetur, propinquitati tribuunt. Qui profecto præſumptionis ſuæ reatum expaueſcerent, ſi hoc, quod de Heli ſacerdote Dominus queritur, attente penſarent.

Honoraſti, inquit, filios tuos, magis quàm me, vt comederetis primitias omnes ſacrificij populi mei Iſrael.

Filios quippe, & propinquos magis, quàm Dominum honorat, qui ad ſacros ordines perſonas eligit non ex conuerſationis honeſtate, ſed amore propinquitatis. Idcirco filij honorati referuntur, vt ſacrificij primitias ederent: quia carnales prælati ſpiritualis honoris culmina carnalibus propinquis ideo tribuunt, vt eccleſiaſticis facultatibus ditentur, & in altitudine ordinis cumulentur abundantia vbertatis. Nec curant, quales ſunt, qui ad ſpirituale miniſterium veniunt: ſed tantum, vt temporali dignitate præferant, quos carnali affectione complectuntur. Queritur ergo honoraſſe filios, ſed ſceleſtos, qui & carnali propinquitate proximi habendi non ſunt, ſi eccleſiaſticæ doctrinæ conuerſatione nequaquam fulgeſcunt. Sed qui reprobos prouehunt, ipſum promotionis ordinem confundere deſignantur, cum idcirco honoratos filios refert, vt ſacrificij primitias ederent. Non enim prædicat ſacerdos, vt comedat, ſed ideo, vt prædicet, manducare debet. Quod & Paulus inſinuat, dicens: Qui Euangelium annunciat, de Euangelio viuat. Hinc iterum dicit: Boui trituranti non claudatur os: vt videlicet prædicator ſanctæ Eccleſiæ ideo comeſtionem ſubminiſtret corpori, vt ferre valeat laborem prædicationis. Rectum itaque promotionis ordinem peruertere comprobantur, qui propinquos prouehunt, non ad intentionem miniſterij, ſed ad propoſitum dignitatis. Quod profecto non facerent, ſi ſe, & eos in ſpiritali culmine carnaliter non amarent. Sed ſi Heli repulſionem intelligunt, ſui quoque reatus iudicia pertimeſcant. Nam diuina voce dicitur: [Honoraſti filios tuos magis, quàm me, vt comederetis omnes primitias populi mei Iſrael.

1.Cor.9.b
Ibid.b
1.Tim.5.c
Phil.4.c
Lib.19. Moral. 10.& c.1.
S. Aug. de opere Monach.

Propterea ait Dominus Deus Iſrael: Loquens locutus ſum, vt domus tua, & domus patris tui miniſtraret in conſpectu meo vſque in ſempiternum. Nunc autem abſit hoc a me.

Ecce

A Ecce Heli celſitudine dignitatis ſententia diuina deponitur, qui pro primitiarum eſu ſceleſtos filios honoraſſe conuincitur: vt profecto ſanctæ Eccleſiæ prædicatores intelligant: quia ſi carnali amore reprobis ſpiritalia miniſteria ſcienter committunt, ab illo, in quo foris ſtare videntur culmine, interni arbitri æquitate ceciderunt. Et quia ſubſequenter adiunxit:

Sed quicumque glorificauerit me, glorificabo eum.

Etiam inhonoratum fuiſſe eorum audacia, latenter innuit. Quibus profecto & Paulus idipſum improperans, ait: Nomen Dei per vos blaſphematur inter gentes. 1. *Timot.6.a* Quia enim decorem acceptæ dignitatis per miſeræ famæ ſordes maculant, profecto Dominum inhonorant. Digne enim ab honoris arce repellitur, qui ei facit iniuriam,

B a quo honoratus fuiſſe comprobatur. Quo contra generali promiſſione affirmat, dicens: [Sed qui me glorificauerit, glorificabo eum.] Deum quippe paſtor glorificat, qui exemplo bonorum operum ad imitationem fidelium coruſcat, qui de ſublimitate regiminis, ingenti lumine radiat magnæ conuerſationis, qui ad ſpeculum ſacrorum ordinum reproborum miniſtrorum perſonas non accipit, ſed eos ad formam ſubiecti gregis eligit, quos omnis, qui ad imitationem reſpicit, quia verum in eis lumen ſequitur, non offendit. Quibus nimirum per ſemetipſam veritas loquitur, dicens: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent *Mat.5.b* patrem veſtrum, qui in cælis eſt. Glorificantes quidem ſe Dominus glorificat: quia quod electi paſtores ſanctæ Eccleſiæ exterius portant de gloria culminis, hoc intus accipiunt ex gratia diuinæ bonitatis: & honorē, quo ſublimes ſunt in oculis hominum, *Lib.19. Moral. cap.14.& Paſt. par.3.c.1.* digno ſtudio in interiori ab internæ maieſtatis largitate promerentur. Quo contra

C inhonorantium ſe gloriam a ſe non eſſe eis impenſam queritur, dicens: Ipſi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego ignoraui. Ex ſe namque, & non ex *Oſe.8.a* electione ſummæ ordinationis regnãt: quia ad gloriam eccleſiaſtici culminis non vocantur diuinitus, ſed per cupiditatem perducuntur. Quos profecto Dominus ignorat: quia eos per internæ æquitatis iudicium reprobat. Tale eſt ergo, ac ſi dicat: Et ſi meus eſſe videtur honor, quem habent, non illum meruerunt obſequio, ſed per cupiditatem rapuerunt. Vnde & ſubſequenter adiungit:

Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

Quaſi aperte loquatur, dicens: Et ſi nobilitatem dignitatis præferunt prætextu religionis, ignobiles tamen ſunt: quia excellentiæ eius, quam habent gloriæ, non concor-

D dant per ſublimitatem vitæ. Sed quia hoc totum expreſſione futuri temporis promittitur, poteſt non inconuenienter ad venturæ retributionis meritum referri. De qua nimirum Ioannes dicit: Cum apparuerit, ſimiles ei erimus. Hinc Euangeliſta Marcus *1.Io.3.a* aſſerens, ait: Tunc videbunt filium hominis cum poteſtate multa, & gloria. Cum *Mar.13.c* autem glorificantem ſe glorificaturum aſſerit, profecto ei ſuæ ſimilitudinis gloriam repromittit. Glorificantem quippe ſe Dominus glorificat: quia eos æterna ſublimitate remunerat, qui nunc intra ſanctam Eccleſiam per exempla bonorum operum in electorum oculis coruſcant. Contemptores autem erunt ignobiles: quia in electorum gloria recipi non merentur. Nam quia modo per conuerſationem reprobam lapſi Angeli imaginem veſtiunt, ignobiles cum eo tunc erunt, quando ei in interna pœna ſociantur. Horum namque glorificationem, atque illorum ignobilitatem propheta

E intuens, ait: Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. Exultationes *Pſ.149.a* Dei in faucibus eorum, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Glorificantem ſe quippe Dominus glorificat: quia humiles electi cum eo in æterna gloria exultant. Qui nimirum, quia glorificationis claritatem ex modo propriæ conuerſationis accipiunt, in cubilibus ſuis lætari de gloria conſecuta perhibentur. Contemptores autem eius perpetua ignobilitate feriuntur: quia nationum reges, & nobiles ferreis, æternis videlicet vinculis, ad pœnam vinciuntur. Reges autem nationum, & principes, ſunt ſuperbi & glorioſi prælati carnalium. Ignobiles autem tunc erunt, quando ferreis vinculis ligantur: quia qui modo ſe aduerſus paruulos temporaliter erigunt, a fulgore honoris, & auſu ſuæ tyrannidis

nidis æterna pœna cohibentur. Vnde & hic quoque ſubditur: A

Ecce dies venient, & præcidam brachiũ tuum,& brachium domus patris tui.

Brachium quippe contemptoris,eſt fortitudo temporalis. Et quia de ſummi patris familia tranſgrediendo exijt, lapſum angelum a cæleſti gloria habere iam patrem cœpit. Domus itaq. patris eius eſt ea, quæ ſibi fauet in malo ſocietas ſubditorum. De quibus profectò ſuperius dicit:

Honoraſti filios tuos, magis quàm me.

Brachium ergo contemptoris, & domus patris eius præciditur,cum interueniente morte carnis prælatus, & ſubditi violentiam ſuæ tyrannidis pariter amittunt. Tunc
quippe ſine brachio eſt, cum in oppreſſione paruulorum exercere violentiam nequa- B
Mat.22. b quam poteſt. Vnde & æterni iudicis æquitate decernitur: Ligatis,inquit, manibus, & pedibus,proijcite in tenebras exteriores. In cuius etiam domo ſenex non erit. Damnati quippe hominis domus, infernus eſt. Senectus autem vera eſt maturitas ſapientiæ. In domo itaque eius ſenex non erit:quia in inferno nulla inueniri poterunt conſilia ſa-
Eccl.9. c lutis. Vnde & ad veræ ſapientiæ opera ſacra ſcriptura excitat, dicens: Quodcumque poteſt manus tua, inſtanter operare: quia nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia eſt
2.Cor.6. a apud inferos,quo tu properas. Hinc Paulus ait: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. In domo itaque contemptoris ſenex non erit: quia quiſque recte ſapit,non in inferno,ſed in cælo ſibi manſionem parauit. Qui etiam contemptor ad augmentum pœnæ ſuæ æmulum ſuum videt in templo in vniuerſis proſperis Iſrael. Templum etenim Dei, ſuperna patria eſt, de qua etiam per prophetam dicitur: Dominus
Pſ. 10. b in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ſedes eius. Iſrael autem, qui videns Deum in- C
terpretatur, angelorum illa felix multitudo ſignatur, de qua Dominus in Euangelio
Mat.18. b dicit:Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei,qui in cælis eſt. Iſrael autem proſpera ſunt, beatorum illorum ſpirituum gaudia ſempiterna. In templum igitur æmulum ſuum contemptor aſpiciet: quia prædicator reprobus iam damnatus, or-
1.Cor.15. d dinem humilium iam gaudere in cæleſtibus recognoſcit. Cui nimirum æmulo vniuerſa Iſrael proſpera tribuuntur: ſcriptum quippe eſt: Erit Deus omnia in omnibus. Cuncta igitur Iſrael proſpera, omnia,quæ Deus eſt illis beatiſſimis ciuibus,deſignantur.Nam cum æterna illa eſſentia ſummum videlicet & ſimplex bonum in ſemetipſo ſit, tamen quia reuelatione maieſtatis ſuæ omnia illorum beatorum ſpirituum deſideria ſatiat, hanc eſſe doctor egregius demonſtrat. Vnde & caute non in ſemetipſo
Deus omnia,ſed in omnibus omnia eſſe prædicat: quia qui in natura ſua vnum,& ſim- D
plex bonum ineffabiliter exiſtit, tot bona eſt bonis omnibus, quot ipſi omnes de contemplatione gloriæ adimplentur gaudijs. Vniuerſa igitur Iſrael proſpera æmulo tribuuntur:quia ordo humilium electorum inter angelorum choros excipitur,vt diuinæ contemplationis gaudijs æterna perceptione ſatietur. Qui recte æmulus contemptoris eſſe perhibetur:quia electi Dei etiam ſuperborum,atque negligentium prædicatorum bonæ admonitionis hortamenta ſuſcipiunt. Vnde & Dominus præcipit,dicens: Quæ-
Mat.23. a cumque dixerint vobis facite,ſecundum opera illorum facere nolite. Hinc Paulus ait:
Gal.4. b Bonum æmulamini in bono omnes. Sed cum ſcriptura dicat: Tollatur impius, ne vi-
Iſa.26. d deat gloriam Domini,contrarium videtur,vt ij,qui in inferno damnati ſunt,eos,qui in cælo gaudent, videre intelligantur. Sed quia videre etiam ad cognitionem pertinet, in
templo æmulum videt: quia etſi inferni pœnis conſtrictus tenetur impius, electos hu- E
miles, quos oculis non videt, in cælo non dubitat angelorum gaudijs intereſſe. Et notandum,quia bis dicitur:Non erit ſenex in domo tua: quia nec de pœnarum experientia, quam damnatus habet, nec de ſcientia alienæ felicitatis, nec de pœnarum experientia,quam non habet, ad ſalutem eruditur. Aliquando autem a paſtoribus reprobis electi per doctrinam filij naſcuntur. Quos nimirum obligatos paſtorum culpa non retinet: quia bonæ prædicationis eius hortamenta ſequuntur,quæ audiunt, & non peruerſa opera,quæ vident. Vnde & ſubditur:

Veruntamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.

Viri namque ſunt,qui ardua rigidæ conuerſationis arce fulgeſcunt. Quaſi ergo dicat:

A cat: Idcirco eos ab altari meo non aufero: quia viri ſunt. Nam pro merito conuerſationis, ſeruatur eis fortitudo, & celſitudo poteſtatis. Vnde & per Prophetam Dominus æquitatis edicta promulgat, dicens: Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Filius non portabit iniquitatẽ patris, nec pater filij. Ab altari itaque ſuo ex eo virum Dominus iuſte auferret, ſi filius patris iniquitatem portaret. Sed ex eo ipſo, quòd electus auditor in gloria cernitur, reprobo doctori pœna cumulatur. Quare & ſubditur:

Ezec.18.c
Sup.lib.1.c.2. Ex D. Aug. to. 7. poſt Coll. cõt. Donat c.7.10.4 in li. quæſt.ſup. Deut.q.42.

Sed vt deficiant oculi tui, & tabeſcat anima tua.

Oculi namque eius deficiunt: quia ex eius vita, qui ſua perfecit exhortatione, confunduntur. Anima quoque eius tabeſcit: quia abundantius dolere compellitur, dum bonum, quod docuit, per gloriam retributionis florere noſcit in ſubditis, & ipſe hoc
B agere non curauit. In quibus etiam verbis notandum eſt: quia qui penitus ex eo virũ ab altari ſuo ſe non ablaturum promittit, rarus inuenitur eſſe, quẽ recipit: quia profecto doctoris reprobi plures auditores ſunt, qui ſequantur praua, quæ agũt, quàm recta, quæ docent. Vnde & hic quoque, magna pars domus eius in virili ætate moritura perhibetur. Ætas namque virilis, tempus eſt adminiſtrandi ſacerdotij. Imitator itaque doctoris reprobi ad virilem ætatem ducitur, cum ad ſacri ordinis celſitudinem promouetur. Ad quam profecto ætatem cum peruenerit, moritur: quia ad tantum miniſterium quiſquis indignus acceſſerit, vel in eo indigne vixerit, condemnatur. Vnde & Paulus Dominici corporis, & ſanguinis mentionem faciens, ait: Qui manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. In virili ergo ætate moriuntur, quia de præſumptione & auſu miniſterij ſublimioris intereunt. Hinc ergo, hinc iam quique
C præcipites colligant, & tanti miniſterij ſubire onera non ambiant, ſed expaueſcant. Nam qui mori prædicitur, quando ad virilem ætatem peruenerit, donec ad eam perueniat, viuit: quia nimirum infirmi quique, & illi tanto miniſterio impares, ſi puſillitatis ſuæ modum conſiderant, habent in ſancta Eccleſia locum, in quo ſe cuſtodientes viuant. Vnde & per Moyſen Dominus denunciat, dicens: Beſtia, ſi montem tetigerit, lapidetur. Hinc eſt etiam, quòd cum Loth exiret de Sodomis, ab aſcenſu montis abſtinuit, & in Segor paruulam ciuitatem declinauit: ne dum paruulus adhuc ad altiora nititur, virilem ætatem impingens moriatur. Sodomam quippe eximus, cum ardentis concupiſcẽtiæ incendia declinamus. Qui ſtatim ad ſublimia non aſcendimus: quia ſuperioris miniſterij ſummã non tangimus, dum infirmitatem propriam metiendo conſideramus: ne, ſi infirmæ ætatis noſtræ tenere modum contemnimus, qui paruuli viximus, in virili ætate moriamur. In ſignum vero morituræ domus, ambo He-
D li filij vna die mori prædicuntur. Quos nimirum filios illos ſignare diximus: qui ad ſacros ordines a propinquis carnalibus promouerentur, non ad intẽtionem adminiſtrandi ordinis: ſed ad gloriam mundanæ dignitatis. In vna ergo die ambo moriũtur: quia in appetitu mundanæ felicitatis intereunt. Gloria ſæcularis, honoris reuerentia, poteſtas culminis, claritas dignitatis, frequentia obſequentium, affluentia rerum, ſæculariter amata, dies eſt, ſed quæ interficit. Audiant ergo filij Heli: quia in vna die ambo moriuntur. Qui enim de accepto paſtorali culmine, labentis vitæ felicitatẽ diligunt, intentionem quidem habent gaudij, fructum vero lamenti, propoſitum in exultatione vitæ, & peruentionem in mortis mærorem. Ad mortem itaque properant, quoties vane de temporali felicitate gratulantur. Quod & Apoſtolus probat, cum apoſtatantis viduæ meminit, dicens: Quæ autem in delicijs eſt, viuens mortua eſt. In die
E namque hac mori perhibuit, qui cauſam mortis viduæ eſſe delicias oſtendit. Sed mors filiorum minus peſſima eſſet, ſi ipſa cauſa mortis alienæ non fieret. Vnde & non ſimpliciter mori, ſed in ſignum morituræ domus mori prædicuntur: quia cum ij, qui de vicino doctorem reprobum imitantur, in eodem præcipitio corruunt, & ſecutores ſequentium in ruina cumulantur. Hoc itaque de officio ſuſcepti culminis, temporalẽ felicitatem amantes audiant, & reatus ſui magnitudinem pertimeſcant. Tanto denique grauiori pœna digni ſunt, quanto aperte conſpiciunt: quia de vanitate, quam diligunt, non ſoli moriuntur: quia dum in prætextu mundanæ lætitiæ mortem ebibunt, potus ſui peſtem ad ſequentium ſe multitudinem tranſmittunt. Quibus tamen verbis, poteſt doctoribus reprobis præſentis vitæ breuitas intimari. In vna quippe die moriuntur: quia cum ad terminum huius vitæ perueniunt, breue eis omnino fuiſſe cernitur, quod

1.Cor.11.g
Exo.19.b
Gen.19.e
1.Timo.5.a
Sup.li.2.c.2.& B.Aug. de bono viduitat. c.14.

Iob 20.4 quod vixerunt. Vnde per quendam ſapientem dicitur: Gaudium hypocritæ ad inſtar A
Iob 21.b puncti. Hinc iterum de huius mundi amatoribus beatus Iob loquitur, dicens: Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Sed raptis ad pœnam reprobis, ad gregis Dominici curam ſapientes & electi paſtores excitantur. Quare & ſubſequenter adiungit:

Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem.

Fidelem namque ſacerdotem ſibi Dominus excitat: quia videlicet cum ſummus locus ad ſui curam exigit, qui non ſolum recte intelligat, ſed qui fideliter miniſtret. Miniſtrare autem tunc recte poterit, cum miniſterij ſui modum de ſacro eloquio recognoſcit. Vnde & cum fidelis ſacerdos promittitur, iuxta cor, & animam omnipotentis Dei facturus eſſe perhibetur. Quid enim cor, & animam Dei, niſi ſacram eius ſcripturam accipimus? Nam corde cogitamus ad deliberationem, anima vero afficimur ad amorem. Quia ergo in ſacro eloquio conſilia omnipotentis Dei agnoſcimus, ibiq. amorem, quo humanum genus dilexit, inuenimus: ipſum eloquium cor & anima eius rationabiliter deſignant. Illum itaque omnipotens Deus ad ſuum miniſterium ſacerdotem eligit, qui iuxta cor eius, & animam facit: quia profecto non alius tanto ordine dignus eſt, niſi qui voluntatem eius de ſacro eloquio didicit: & hoc, quod didicit, proximorum vtilitatibus per ſtudium charitatis impendit. Sed vigilanter eſt adhuc intuendum, quod dicitur: B

Iuxta cor & animam meam.

Nam quædam in ſcriptura ſacra inueniuntur præcepta, quæ diſpenſatione quidem Dei, præcepta ſunt, & non amore Dei. Quæ profecto ſi ſacerdos, qui excitandus promittitur, adimpleret, iuxta cor quidem Dei, & non iuxta animam faceret, dum conſilium diuinæ diſpenſationis, & non amoris præceptum operibus reddidiſſet. An non C
Ezec.20.c de diſpenſatione Dei illa mandata eius fuerant, de quibus loquitur, dicens: Dedi eis mandata non bona? Et cum Phariſæi, de dando repudij libello, cum ipſa veritate di-
Mat.19.a ſputarent, audierunt: Ad duritiam veſtram dedit vobis legem Moyſes. Quia itaque de diſpenſatione conſilij eius illa fuere, quiſquis eiſdem præceptis vſus eſt, iuxta cor quidem Domini, & non iuxta animam fecit. Nam cordis & animæ præceptum illud
Io.15.b eſt, de quo dicitur: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Quia hoc, quod per conſilium præcipit, per amplexum charitatis apprehendit. Hinc
Luc.6.d item dicit: Diligite inimicos veſtros, benefacite ijs, qui oderunt vos. Hinc item præcipit, dicens: Quæ vultis, vt faciant vobis homines, hæc facite eis. Hæc itaque & huiuſmodi, cordis & animæ Dei præcepta ſunt: quia hoc reuelatione oſtenditur ſecreti eius conſilij, quod in eius conſpectu ſuſcipitur probatione charitatis. Sacerdos ergo fidelis per hoc indicium noſcitur, ſi videlicet iuxta cor & animam eius operatur: quia profecto tunc vere fidelis eſt, ſi non diſpenſationis eius licentiam, ſed præcepta ſequatur amoris. Sed quia non fruſtra, ſed ad lucrum ſubiectæ plebis eligitur, ſubdit, atque ait: D

Et ædificabo ei domum fidelem.

Domus namque ſacerdotis eſt amplitudo, in qua conuerſantur populi ſubiecti. Quæ profecto domus ei fidelis a Domino ædificatur: quia ad obedientiæ ſtudium diuina inſpiratione erigitur. Infidelis namque domus eſt ea ſubditorum ſocietas, quæ boni rectoris quotidie prædicationem ſuſcipit: cui tamen obedire per ſtudium boni operis non intendit. Infidelis enim domus eſſe cognoſcitur: quia verbi Dei pecunia, quæ ei prędicatoris ſui miniſterio creditur, per negligētiam prodigæ vitæ diſſipatur, & quod ſibi ad negocij lucrum committitur, nequaquam in tempore reddendæ rationis inuenitur. Bono itaque prædicatori fidelis a domino domus conſtruitur, cum ad obediendum voci eius ſubiectæ plebis diuinitus corda præparantur: vt non ſolum id, quod in ea reconditur, de verbi talento cuſtodiat, ſed lucro multiplici cumulatum, ad menſam æternæ ſuſceptionis ducat. Et notandum, quia fidelis domus a Domino ædificari dicitur, vt de bona conuerſatione ſubiecti populi prædicator nequaquam inaniter E
Sap. c.2.g glorietur. Notandum quoque, quia ſacerdotem fidelem ſibi Dominus excitat, vt ſubiecto-

A iectorum corda hoc ipſum, quòd optimo rectore reguntur, tribuere ſuis meritis non præſumant. Notandum etiam, quòd ſacerdotem, quem excitat Dominus, dicit fidelem ſibi: domum autem, quam ei ædificat, fidelem ipſi ſacerdoti dicit futuram: quia profecto prædicator Deo obedientiam debet ſubiectus prælato. Sed ante ſubiectum tunc recte prælatus graditur, ſi ad omnia dirigenda vitæ ſuæ itinera veritas ipſa videatur. Sequitur ergo:

Et ambulabit coram Chriſto meo omnibus diebus.

Chriſtus autem Domini Redemptor eſt generis humani. Qui nimirum, quia iam ad cælos aſcendiſſe creditur, a fidelibus ſuis nunc non oculis corporeis, ſed mente videtur. Coram ipſo itaque omnibus diebus ambulat, qui cogitatione ſubita nihil operatur.
B Nam vt rectos greſſus foris ponat in opere, intus ad Chriſtum reſpicit, quem per conſiderationem portat in corde. Sed quia adhuc reprobo paſtori loquitur, ſubiungens, ait:

Futurum eſt autem, vt quicumque remanſerit de domo tua, veniat, vt oretur pro eo.

Remanſurus namque de eius domo aliquis dicitur: quia magna pars illius moritura perhibetur. De domo namque reprobi paſtoris remanet, quem conſcientia peccati a ſpe conſequendæ veniæ non extinguit. Remanet ergo: quia pondus conſcientiæ per pœnitentiæ propoſitum læuigatur ſpe conſequendæ vitæ. Qui profecto, vt oretur pro eo, venit, & ad Deum pœnitendo properat, a quo peccando receſſit. Vt oretur itaque pro eo venit: quia qui indignum Deo ſe fecit, dignum interceſſorem exigit,
C vt alienis precibus expietur, qui proprijs mundari non poſſe cognoſcitur. Vnde & pie Iacobus admonet, dicens: Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini. Hinc iterum: Multum valet oratio iuſti aſſidua. Sed pro eo oratio valet, qui dum ſe a peccati immunditia cohibet, ad Dei ſe ſimilitudinem redigit, qua ſe peccando ſpoliauit. Vnde & hic quoque ſubditur: *Iacob.5.c* *Io.5.d*

Vt offerat nummum argenteum.

In nummo igitur imago Domini ſculpitur, vt eius eſſe cognoſcatur, a quo formari præcipitur. Nūmus itaque Dei, ſimilitudo eius accipitur. Vnde in Geneſi loquitur, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et quia de ſacro eloquio Dei imaginem, & ſimilitudinem, ad quam redigamur, agnoſcimus, ar- *Gen.1.d*
D genteus nummus eſſe perhibetur. Qui ergo a peccati via, vt pro ſe oretur, venit, nummū argenteum offerre debet: quia nihil ei prodeſt, quòd pœnitēdo compungitur, nec quòd flendo confitetur, ſi inemendata, & incorrepta interius pulchritudine bonæ voluntatis luce Dei imaginis nequaquam radiare cognoſcitur. Imago etenim & ſimilitudo Dei, eſt inclyto odio malum odire, & amore perfecto Deum diligere. Vnde & propheta claritatem diuinæ ſimilitudinis ab humano genere perijſſe intuens, ad eum, qui cum inclyta reparationis noſtræ luce de cælo venit, reſpicit, dicens: Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatē. Hinc ſe iam de eius contemplatione in perfectionis formam renouatum conſiderans, ait: Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Qui ergo de domo reprobi per confeſſionem venit, qui per humilitatem pro ſe orari Dominum petit, curet omnino neceſſe eſt, vt nummū argenteum offerat, quatenus ſum- *Pſ.44.b* *Pſ.118.b*
E pto ſplendore bonæ voluntatis, perfecte oderit malum, quod fecit, & bonum integro amore diligat, quod neglexerit. Vnde & iuſti iudicis examine, propitiarionis edicta promulgantur. In quacumque die, vel hora, ait, peccator conuertitur, vita viuet, & non morietur. Conuerſio autem peccatoris non eſt in humilitate confeſſionis, ſed in renouatione interioris hominis, cum peccatori, iam diuina inſpiratione correcto, & malum diſplicet, quod amauit, & bonum placet, quod odit. Nam ſunt nonnulli, qui ſe & de nequitia accuſant criminis, & prauitatem non corrigunt voluntatis. Qui profecto conuerti ad Dominum non credūtur: quia vera conuerſio in ore non accipitur, ſed in corde. Conuerti etenim ſimul verti eſt. Conuerſio itaque peccatoris vera tunc eſt, cum ad creatoris noſtri beneplacitum vterque noſter homo reducitur, cum & caro noſtra per iniquitatis odium cohibetur a perpetratione facinoris, & per amorem iu- *Ezech.18.c*

rem iuſtitiæ mens ſe extendit ad intentionem bonæ operationis. Sed quia nonnulli in- A
tra eccleſiam ſunt, qui tantum in vitæ ſuæ terminum ad pœnitentiæ ſatisfactionem
veniunt, & iudicio veritatis dicitur: Quacumque hora peccator conuertitur, viuit: A
nonnullis valde quæri ſolet, ſi ſtatim vitam poſt carnis mortem inueniant, qui magnę
vitæ tempore peccata perpetrant, & tantum in vitæ exitum ſe nequiter egiſſe accu-
ſant. Ad quod dicendum eſt: Quia ex vi conuerſionis magnitudo deletur criminis.
Vis autem conuerſionis eſt affectio charitatis, cordi infuſæ viſitatione ſancti Spiritus.
Et ſcriptum eſt de eodem ſpiritu: Quia ipſe remiſſio peccatorum eſt. Nam cum electo-
rum corda dignanter viſitat, ab omni peccatorum immunditia potenter purgat:
quia vt ſe menti infuderit eam, protinus in peccatorum, & vitiorum odia, & in virtu-
tum amorem ineffabiliter excitat. Facit eam ſtatim odiſſe, quod amabat, & quod
odio habuerat, ardenter diligere, atque in vtroque valde ingemiſcere: quia & mala, B
quæ odit, ſe damnabiliter amaſſe recolit, & bona, quæ diligit, odiſſe. Quis enim au-
deat dicere, licet omnimoda peccatorum ſarcina prægrauetur, quòd perire poſſit ali-
quis viſitatus gratia Spiritus ſancti? Quia ergo peccator nulla hora conuertitur, niſi
qua a ſancto Spiritu illuſtratur, quid reſtat, niſi, quia ſicut peccati mortem execran-
do deſerit, ita vita iuſtitiæ, ad quam ſe deſideranter conuertit, viuat? Qui ſtatim poſt
mortem in vita recipitur, ſi tantum amoris ignem recipit in conuerſione, qui con-
ſumere in anima poſſit omnem congeſtam peccati rubiginem. Vnde & de peccatrice
Luc.7.g muliere dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hinc ab
Luc.33.c eadem veritate in cruce pendenti dicitur: Amen dico tibi, hodie mecum eris in para-
diſo: In vitæ igitur exitu hi ſolummodo ſalubriter reſipiſcunt, qui & per internam vi-
ſitationem perfecte bona diligunt, & mala oderunt, quæ amauerant. Qui tamen ſi
ſufficienter pro admiſſis iniquitatibus dolere non poſſunt, nihilominus & iſti in hora, C
qua conuertuntur, viuunt. Nam qui perfectionem bonæ voluntatis habuerunt in con-
feſſione peccati, poſt mortem purgatoria pœna peccati ad vitam tranſeunt, ſi ad
delenda peccata ſufficientem in vim amoris nequaquam habuerunt. Vnde & Pau-
1.Cor.3.c lus dicit: Sic ſalui fient, quaſi per ignem. Sed peccator, qui ibi ſaluari per ignem
S.Aug.to.3.ſer. de mortuis. meruit, hic per afflictionem carnis adimpleat hoc, quod ſibi de vi amoris deeſſe co-
gnoſcit.

Et tortam panis.

Panis namque nomine aliquando terrenæ delectationis refectio deſignatur. Quare
& Propheta Hieremias in appetitu ſæculari corruptæ Iudææ populum memorans, ait:
Thren.1.d Omnis populus eius gemens, & quærens panem. Panem itaque peccator conuerſus D
Inf.c.10.a torquet, cum præteritam delectationem cruciat per afflictionem pœnitentiæ. Panem
namque torquere, eſt carnem pro perpetrata delectatione affligere. Qui ergo ſine tor-
mento ignis ad ſalutem tranſire deſiderat, cum nũmo argenteo tortam panis offerat:
vt qui per bonam voluntatem peccata deſerit, ea nimirum valida carnis afflictione
penitus extinguat. Nummum namque argenteum offerebat, qui, recepta iam Dei ſi-
Pſ.37.b militudine, confitendo execrabatur, quod fecerat, dicens: Computruerunt cicatri-
Ex editione ces meæ a facie inſipientiæ meæ. Et item: Incuruatus ſum, & humiliatus vſquequa-
vet. que. Sed qui nummum argenteum ſibi non ſufficere ad oblationem timuit, panis tortã
Baſil. eod Pſ. addere curauit. Nam confitetur, & dicit: Rugiebam a gemitu cordis mei. Rugitus
enim fletum magni doloris inſinuat in afflictione pœnitentis. Hunc tortum panem
Ibid. d argenteo nummo ſocians idem ipſe loquitur, dicens: Quoniam iniquitatem meam an- E
S.Hil. Pſ.118. nunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Pro peccato etenim cogitare, eſt delectatio-
ni præteritæ dignam carnis afflictionem proponere. Offerendum ergo panem torque-
bat, qui & flagitia perpetrata pronuncians, qualiter ea delere poſſet, cogitabat.
Et quia de auſteritate conuerſationis pœnitentibus ſubrepere aliquando ſolet cupi-
do laudis, intentio vere conuerſi peccatoris inſinuatur per hoc, quod ſubditur:

Dicatque: Dimitte me, obſecro, ad vnam partem ſacerdotalem.

Pars namque ſacerdotalis vniuſcuiuſque, eſt in æterna vita retributio electi. Sacer-
dotes etenim Dei omnes electi eius ſunt, quia cui per oblationem miniſterij ſui inceſ-
ſanter ſeruiunt, ſacra ſemper offerre munera non deſiſtunt. Vnde etiam illi in regno
tripudian-

A tripudiantes, dicunt. Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, & feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes. Dicere ergo peccatori conuerſo: *Apoc. 5. c*

Dimitte me obſecro ad vnam partem ſacerdotalem,

Eſt de auſteritate vitæ, & pœnitentiæ ſolam partem æternæ beatitudinis expectare: vt videlicet ſecuritatem delectationis inueniat, quam & perenni perfruitione poſſideat, & poſt ſe tortiones pœnitentiæ numquam trahat. Quare & ſubditur:

Vt comedam bucellam panis.

Si enim panis in ſacro eloquio pro delectatione accipitur, bucella panis eſt indeficiens delectamentum æternæ vitæ. De quo nimirum oblectamento per prophetam
B dicitur: Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Hinc itẽ iam ad menſam non tortæ panis, ſed bucellæ inuitatos conuiuas intuens, ait: Lætitia ſempiterna ſuper capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt. Hinc Pſalmiſta voce correpti pœnitentis pronuncians, dicit: Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vſque in finem. Viæ etenim vitæ ſunt afflictiones pœnitentiæ, quibus nimirum a damnationis ſuæ baratro peccator ad ſupernam patriam ducitur, dum pro commiſſis iniquitatibus ſponte cruciatur. Vnde & cum correptum ſe eſſe peccatorem inſinuat, præſumit, dicens: Tu es Domine, qui reſtituiſti hereditatem meam mihi. Et item confidens, ait: Quoniam non derelinquens animam meam in inferno. Viæ namque vitæ peccatori notæ fiunt, quando afflictiones pœnitentiæ ei diuinitus inſinuantur, quando videlicet illuminata
C mente conſiderat, quam vitæ amaritudinem ſingulis præteritæ culpæ delectationibus apponat. Qui nimirum cum vultu omnipotentis Dei iucunda lætitia adimpleri gloriantur: quia de manifeſta diuinæ contemplationis ſatietate reficitur: & qui in læua vitæ præſentis ad tempus pœnitendo compungitur, in dextra æternæ vitæ vſque in finem delectationibus ſatiatur. Qui ergo tortam panis obtulit, ad bucellæ comeſtionem perducitur: quia qui amore ſupernæ vitæ noxias delectationes cruciat, in diſcubitu æterni gaudij ſibi perpetuam refectionem parat. Sequitur:

Iſ. 22. d · *Ibid. 35. d* · *Pſ. 15. c* · *Ibidem. b* · *Ex verſ. lxx.* · *Ibid. c*

CAPVT IIII.

PVer autem Samuel miniſtrabat Domino coram Heli.

D Illud autẽ hoc in loco repetiſſe oſtenditur, quod de electo puero ſuperius memoratur, vbi dicit: Puer autẽ Samuel erat miniſter in conſpectu Domini ante faciem Heli. Hoc quidem eſt miniſtrare domino coram Heli, quod eſſe miniſtrum domini ante faciem Heli. Et quia ibi iſtud, Domino adiuuante, plenius expoſuimus, in iterãda eius expoſitione penitus non moramur. Verum quia diuinus ſermo eſt, qui hoc in iſto loco, & in illo loquitur, ſine vtilitate rationis nequaquam hoc egiſſe monſtratur. Pro faſtidio itaque lectoris explanationem tacemus, repetitionis vero cauſam dicimus ad eius vtilitatem. Quidam namque prælatorum ſanctæ Eccleſiæ magiſterio ſubditi rudes obediunt, ſed cum paulo altius per conuerſationem proficiunt, in eadem obedientiæ humilitate nequaquam perſiſtunt. Quos bene Agar Saræ ancilla ſpiritaliter deſignat, quæ cum de Abraam viro eius concepiſſe ſe vidit, dominam deſpexerit. Agar quippe concipit, quando reproba mens ſubditi, aut per eruditionem ſcientiæ ſe proficere, aut per vitæ conuerſationem, credit. Quæ profecto prægnans dominam ſuam deſpexiſſe dicitur: quia iam præſidenti ſibi præpoſiti ſui voluntati per obedientiam ſubdi dedignatur. Sed quæ dominam deſpicit, ancilla eſſe perhibetur: quia ſuperbi ſubiecti, & infirmi ſunt per elationem, & ad filiorum Dei numerum non pertingunt. Samuelis autem profectus exponitur: quia ſuperius dictum eſt: [Puer autem Samuel proficiebat, atque creſcebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus.] Quæ profecto tria qua ſublimitate conuerſationis percurrerit, ſupra expoſitum eſt. Quia ergo etiam nunc coram magiſtro miniſtrare memoratur, quid eſt, niſi quia electis auditoribus formam præbet, vt quo altiori vita proficiunt, ſeruare bonum obedientiæ numquam obliuiſcantur? Nam tunc vere proficiunt, ſi ad altitudinem meritorum, &

Caput III. 1. Regum. · *Sup. cap. eod.* · *Gen. 16. a*

E (margin letter beside "do reproba mens ſubditi")

fortitudine conantur operis, & virtute humilitatis. Quo in loco eſt aliud, quod notari debeat: quia tunc Samuel coram Heli Domino miniſtrare oſtenditur, quando ipſe de filiorum negligentia a Domino obiurgatur. Nonnulli namque ſubiecti, dum fortitudinis ſuæ modum conſiderant, prælatorum ſuorum malunt eſſe ſeueri iudices, quàm auditores pij. Qui nimirum quia exaggerare & diſcutere eorũ vitas conſueuerunt, ſi in eorum conuerſatione vel leuioris delicti maculas intuentur, ſubdi eorũ præcepto obediendo renuunt. Sed vere fortes exiſterent, ſi maiorum, quæ infirma exiſtimant, humiliter ſuſtinerent. Nam ante Deum ille magnus per meritum noſcitur, qui ei in bono præcepto ſubijcitur, qui ex parte aliqua venerabilis non videtur. Ecce enim Heli aperta Dei ſententia de negligentiæ ſuæ perpetrata culpa reprehenditur, ſed puer Domini Samuel coram eo miniſtrare Domino memoratur: vt profecto apud ſe colligat, qualis ſit, qui in leuiori culpa ſibi prælatum deſpicit, ſi ei ſe Samuel obediendo ſubdidit, quem omnipotens Deus ſui examinis tanta diſtrictione reprobauit. Sed quia Heli non valde ſupra peccantes ſubditos honoraſſe reprehenditur, ipſæ ſacrorum ordinum dignitates penſandæ ſunt. Nam rector peccantem ſubditum, niſi correptum honorare debet: ſubiectus autem nec tunc prælatum deſpicere, cum ſe iuſtum, & illum agnouerit peccatorem: quia æternus iudex ſubditorum iudicium ſanctæ Eccleſiæ rectoribus tribuit, ſed eoſdem rectores diſcutiendos ſuo examini reſeruauit. Hoc tamen ipſum rectoribus valde timendum eſt, quòd Dei ſeruantur examini: quia tanto ſubtiliores rationes vitæ, & doctrinæ ſuæ parare debent, quanto ſapientior eſt iudex, quem ſuſtinent. Nec tantum eius futurum iudicium in futura vita, quaſi in longinquo poſitum, timeant: ne qui vbique præſens eſt, incautum feriat de vicino. Negligentes namque paſtores ad euadendam futuræ vindictæ pœnam, longa vitæ præſentis ſpatia ad pœnam cogitant: ſed iudex, qui vbique eſt, de vicino pœnitentiã irrogat: quia prius eis lumen contemplationis ſubtrahit, deinde ad tormenta per mortem rapit. Vnde & de eodem Heli, qui paulo inferius, fracta ceruice, moritur, ſubiunctum eſt:

In diebus illis non erat viſio manifeſta.

Nam dum rector agenda, quæ nouit, deſpicit, agitur cum eo diſtricto iudicio, vt agenda non videat: quia implere noluit, quod videbat. Manifeſta namque viſio negligentis paſtoris non eſt, ſed amantis. Vnde & per ſeipſam veritas dicit: Qui diligit me, diligetur a patre meo: & ego diligã eum, & manifeſtabo ei meipſum. Claritas namque manifeſtæ viſionis, eſt reuelatio amatæ veritatis. Quæ profecto veritas ſi merito dilectionis oſtẽditur, ijs, qui torpent a bono opere, digniſſime occultatur: quia ſignũ amoris non eſt in affectione animi, ſed in ſtudio bonæ operationis. Vnde & in Euãgelio Dominus præmiſit, dicens: Qui habet mandata mea, & facit ea, hic eſt, qui me diligit. Quia ergo de negligentia operis caligo incurritur internę viſionis, apte nimis, dum de contemptu mandatorum ſacerdos arguitur, viſio occultata memoratur. Sequitur:

Io. 14. c (beside "gentis paſtoris"); *Ibidem.* (beside "nus præmiſit")

Et ſermo Domini erat pretioſus.

Quantum ad ſacræ hiſtoriæ veritatem pertinet, pretioſum pro raro poſuit. Pretioſus itaque ſermo erat: quia dum rarus eſſet, qui ſumma contemplando cerneret, frequẽs eſſe non poterat, qui bona loquendo prædicaret. Quod nunc quoque in ſancta Eccleſia fieri videmus: quia dum plerique de reuerentia culminis, gloriam affectant honoris, dum ſacri ordinis miniſteria negligunt, ſumma, quæ videre nequeunt, ſubiectis plebibus prædicare non poſſunt, atque in eorum familia pretioſus ſermo eſſe cognoſcitur: quia raro bonæ prædicationis hortamenta audiunt, quorum prælati ex deſiderio non quærunt ſuperna, quæ dicant, ſed terrena, quæ agant. Quos profecto ſacra ſcriptura notat, quæ dicit: Canes muti non valentes latrare. Non dixit, non volentes: ſed non valentes: quia certe dum mundi gloriã ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente & virtute diligunt, vellent populo ſublimia dicere, vt etiam de ſublimitate verbi poſſent gloriam habere. Canes ergo muti volentes latrare, non poſſunt: quia dum prauo corde terrena meditantur, occulta veritatis, quæ proferant, reuelatione nulla comprehendunt. Sed quia quod pretioſum eſt, magna cum diligentia cuſtodiri ſolet, poteſt hoc, quod dicitur: [Non erat viſio manifeſta.] ad carnalium prælatorum negligentiam referri. Quod vero additur: [Et ſermo Domini erat pretioſus,] ad

Iſ. 56. c (beside "notat, quæ dicit")

bonorum

A bonorum ardens ſtudium ſubditorum, cum fideles ſubiecti etſi non habent, qui eis frequenter de theſauro ſacri eloquij ſuperna prædicet, hoc tantum, quod aliquando ſcire potuerunt, mira deuotione complectuntur, & velut rem ineffabiliter pretioſam cuſtodiunt, dum per bona opera in cælo collocant, vbi fures, qui id auferre valeant, nequaquã appropinquant. Vnde & in Euãgelio de emptore bonæ margaritæ dicitur: Inuenta vna pretioſa margarita, dedit omnia ſua & comparauit eã. Cum itaque in occultatæ viſionis tempore pretioſus ſermo eſſe deſcribitur electorum, ſubditorum laudes nunciantur: quia tanto ſublimiori gloria prædicandi ſunt, quanto id bonum, quod de eminentiori loco perijt, perfectione magnæ charitatis in inferioribus remanſit. Quorum profecto bona conuerſatione plerumque agitur, vt ea, quæ occultata fuerat viſio, manifeſtetur, vt qui deuote cuſtodiunt minima, ſcire debeant, quæ faciant, & maio-
B ra. Vnde & ſubditur: *Mat. 13. f*

Factum eſt igitur in die quadam, Heli iacebat in loco ſuo, & oculi eius caligauerant, nec poterat videre lucernam Dei, antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei. Et vocauit Dominus Samuelem.

Samuel quippe puer a Domino vocatur, quoties humilibus ſubiectis diuini conſilij arcana reuelantur, & humilitatis ſuæ merito lumen contemplationis acquirunt, quod ſuperbiæ ſuæ retributione elati prædicatores perdunt. Sed notandum, quia id quadã die factum oſtenditur, qua videlicet Heli & in loco ſuo iacere, & videre non poſſe per-
C hibetur. In die namque vocatur, qui pro ſua, & aliorum ſalute, ad ſupernæ ſapientiæ ſcienda ſecreta ſuſtollitur. Quo contra, & Salomon ſapientiam in nocte percepit, vt caligo temporis indicaret: quia eamdem ſapientiam non perſeueraturus acciperet. Quod intelligi & aliter poteſt: quia videlicet Heli caligo memoratur. Poſitione itaque diei, eius oſtenditur magnitudo cæcitatis: quia profecto magnas tenebras habuit, qui in die non vidit. Nunc quoque ſi ad Eccleſiæ ſtatum reſpicimus, generalis gratia luminis eſt. Venit namque, qui veræ claritatis radios ſpargens, diceret: Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. Et quia interni ſplendoris eius gloria ineffabilis eſt, non dicitur de die iſto, vel illo, ſed die quadam: cuius profecto diei claritas non eſt, claritatis vero magnitudo incognita. Magnas ergo tenebras paſtor ſuſtinet, ſi is, qui Eccleſiæ oculus eſſe per officium noſcitur, in gratia tantæ lucis vi-
D ſionem non habet. Quare & eiuſdem oculi tenebras per ſemetipſam veritas magnas oſtendit, dicens: Ipſæ tenebræ quantæ erunt? Sed iam, vnde ſibi tanta caligo oriatur, inſinuat, quia dicit: [Iacebat in loco ſuo.] Locus namque prædicatoris ſtandi, non iacendi officium habet. Vnde & de ſeipſo Dominus formam eiuſdem prædicatoribus præbet, dicens: Ego autem in medio veſtri ſum, ſicut qui miniſtrat. Stare etenim in medio fratrum, eſt per laborioſam conuerſationem ſe in exemplũ minoribus præbere. Stare itaque ad laborem operis pertinet, & ad pugnæ neceſſitatẽ. Vnde & agonotheta ſpiritualis certaminis pręcipit, dicens: State ergo ſuccincti lũbos in veritate. Et quia iacere quieſcentis eſt, in loco prælij & laboris, quietis teporem ſequi reprehenditur, qui in loco iacere memoratur. Stare etiam iuſti eſt. Vnde & Paulus dicit: Fide enim ſtatis. Iacere ergo etiam ad remiſſioris vitæ negligentiam pertinet. Tunc itaque Heli iacet in loco ſuo, cum per lapſum prauitatis reprobus prædicator requieſcit in ſede iuſti. Ia-
E centis ergo in loco ſuo oculi caligant: quia ſumma videre nequeunt, qui in arce paſtoralis culminis non exequũtur virtutis opera, ſed remiſſioris vitæ blanditijs immerguntur. Qui profecto lucerna Dei iam non veritate laudis, ſed per improperium appellatur deriſionis. Nam qui lucernæ Dei appellatione fungitur, & videre non poſſe perhibetur, deridetur potius tanto nomine, quo cenſetur. Nam in vera iuſti laude dicitur: Ipſe erat lucerna ardens & lucẽs. Nã veri luminis iubar, quod amando hauſerat, loquendo fundebat. Prædicator etiam carnalis, dicitur lucerna per officium, cæca per intentionem: quia dignitate fungitur præbendi luminis, ſed mentem figit in tenebris vanitatis. Cuius profecto conſummata peruerſitas deſignatur: quia non dicitur, non videbat, ſed videre non poterat. Quare & malæ arboris mentionem faciens Dominus, ait: Non poteſt arbor mala fructus bonos facere. Lucerna itaque Dei videri

Sup. c. 2. e *3. Reg. 3. d* *Io. 8. d* *Mat. 6. c* *Luc. 22. e* *Eph. 6. c* *Idem 22. Mor. c. 21.* *2. Co. 1. b* *Io. 5. f* *Mat. 7. c*

non poteſt, cum is, qui paſtorali dignitate præeminet, tanta ſpiſſitate ſæcularis amoris premitur, vt ad internæ claritatis intuitum nulla gratiæ inſpiratione ſubleuetur: cum iam videlicet iuſta Dei indignatione proiectus, in caliginis ſuæ cæcitate relinquitur, vt vlterius per infuſionem ſuperni luminis numquam viſitetur. Bene autem dicitur: [Antequam extingueretur:] Non videre enim, pœna peccatoris eſt in hoc tamen adhuc ſęculo viuentis: videre autem non poſſe, eſt mortui impij in alio iam ſæculo æterna pœna damnati. Vnde & conditoris iudicio in exterioribus tenebris claudi præcipitur, vt videlicet ad lucis intuitum numquam reducatur. Cum ergo antequam extingueretur, videre non poſſe dicitur in iſto adhuc ſæculo viuens prædicator reprobus, damnato iam in perpetuum impio, in cæcitate ſimilatur. Extinguitur autem lucerna, cum paſtor moritur. Vel certe lucerna extinguitur: quia cum reprobus prædicator per mortem carnis interit, quidquid in eo lucere videbatur, de gloria culminis amittit: & velut ſola lucernæ teſta ſine lumine remanet, cum ad æternum iudicium ſeruari perſona cogitur, quæ omni penitus ſæculi fulgore ſpoliatur. Antequam igitur extinguatur lucerna Dei, videre non poteſt: quia & meritum futuræ damnationis per æternitatem ſuæ cæcitatis poſſidet, & tamen adhuc coram hominibus per ſplendorem acceptæ dignitatis fulget. [Samuel autem dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei.] Bene autem reprobus prælatus non dormire, ſed iacere dicitur, puer autem ſubditus & electus non iacere, ſed dormire: quia dormire aliquando in bonam partem accipitur, iacere autem fere ſemper in malam. Vnde & Sponſa in Cantico canticorum dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat. In ſomno itaque pueri perfecti vniuſcuiuſque electi ſubditi a prauo opere requies deſignatur. In templo quippe, & vbi eſt arca, dormit, qui in cæleſti deſiderio, atque in ſacræ ſcripturæ meditatione occupatus, ad ea, quæ ad peruerſitatem pertinent, non intendit. Quidam nãque in templo dormiunt, ſed in loco, vbi eſt arca Dei, non dormiũt: quia nonnulli ſimplices in cæleſti contemplatione per amorem requieſcunt, ſed ſacri eloquij occulta meditari neſciunt. Samuel, autem, qui non ſolum in templo, ſed coram arca Dei dormire dicitur, eruditos pariter, & electos ſubditos deſignat: quia dum amoris ſui flammas de ſacro eloquio frequentius meditando hauriunt, ad ſupernæ patriæ deſiderium altius aſſumuntur, & velut intima templi ad ſomnum eligunt, dum eo longius ſeparantur a publico terreni operis, quo ſecretius per meditationem reconduntur in ſacrario internæ viſionis. [Et vocauit Dominus Samuelem.] Vocare etenim Dei, per vim maioris gratiæ excitare eſt. Dormientem namque Dominus vocat: quia a terrena intentione quieſcentes, ad augmentum ſupernæ cognitionis excitat. Nam dum ad ea, quæ foris ſunt, per ſolicitudinem vigilamus, interna, & ſpiritualia non ſentimus. Repulſio itaque terrenæ curæ, præparatio eſt noſtra ad perceptionem ſupernæ gratiæ: quia in electis fit vberior infuſio diuini muneris, quo mens fuerit purior per cuſtodiam internæ meditationis. Sequitur: [Et vocauit, inquit, Dominus Samuelem.]

Mat. 22.b — Cant. 5. — 4. Mor. 30. & 5. Mor. 21. & 8. Mor. 9. & 23. Mor. 20. 21.

A B C D

Qui reſpõdens, ait: Ecce ego, & cucurrit ad Heli, & dixit: Vocaſti enim me, qui dixit: Non vocaui te, fili mi, reuertere & dormi. Et abijt & dormiuit. Et adiecit Dominus vocare rurſum Samuelem. Conſurgens abijt ad Heli, & dixit: Ecce ego, quia vocaſti me. Qui reſpondit: Non vocaui te, fili, reuertere & dormi. Porro Samuel non ſciebat Dominum, neque reuelatus ei fuerat ſermo Domini. Et adiecit Dominus, & vocauit Samuelem tertio. Qui conſurgens abijt ad Heli, & dixit: Ecce ego, quia vocaſti me. Intellexit igitur Heli, quia Dominus vocaret puerum, & ait ad Samuelem: Vade & dormi, & ſi deinceps vocauerit te, dices: Loquere Domine: quia audit ſeruus tuus. E

Quid eſt ergo, quòd omnipotens Deus vocationem ſuam tanta arte inſinuat, vt vocati mens teneatur, ne ſe vocantem cognoſcat? Deum audiens, magiſtrum hunc eſſe hominem putet? Vocationem emittat, & cauſam taceat? Ire ad magiſtrum ſinat, toties ad ſomni quietem redire, & tamen dormientem quieſcere non permittat? Numquid enim qui ad ſecreta ſua cognoſcenda vocauit, quem voluit, voce tantum Heli ſimili, & non potuit voce, qua voluit? Et qui quando voluit, vocauit, cauſam vocationis ſtatim indicare non potuit: & qui excitare voluit, vt audiret, niſi per magiſtrum

cum

A eum docere non potuit, quemadmodum audire debuiſſet? Sed hac in re magna omnipotens Deus diſpenſatione vtitur, vt profecto electorum corda duplici eruditione doceantur: quatenus & in ſuperficie hiſtoriæ quod ſequantur obedientiæ bonum quique ſubiecti videant, & prælati intueantur occulta myſteria, quæ ad lucem intelligentiæ diſcutiendo perducant. Sed quod primo loco dicendum arbitror, puer, qui loquentem Dominum eſſe magiſtrum putauit, vocem corpoream audiuit. Non itaque per ſemetipſum Deus, ſed per Euangelicum ſpiritum puero locutus eſt: quia qui non ſtringitur forma corporea, inſtrumento corporis non anguſtatur ad ſonum vocis. Quod nimirum & puerili audientiæ conuenit. Nam etſi magna ſunt merita inchoantis ſubditi: quia tamen adhuc non in perfectione eſſe, ſed in profectu conuerſationis agnoſcitur, ad eam locutionem, qua omnipotens Deus per ſemetipſum loquitur, non pertingit.
B Per ſe quidem omnipotens Deus, ſummus videlicet & incircumſcriptus ſpiritus magnis viris, & ſpiritualibus ſpiritualiter loquitur, cum ſpirituali locutione eorum mentibus indicat, & agenda, quæ agant, & loquenda, quæ ſciant. Exteriorem itaque vocem per Euangelicum ſpiritum mouit, ſed gratiæ ſuæ præſentia creator ſpiritus, quæ voluit, indicauit. Vocans itaque voce, dum Heli putatus eſt, cognitione latuit, vt ad magiſtrum puer curreret, & dum ſe non fuiſſe vocatum audiret, deceptus oſtenderet in quanto culmine virtutis ſtaret. Puer ergo humiliter homini ſubiectus, atque obedientiæ ardua arce ſublimatus, dum vocatus acceſſit, iuſſus redijt, quid aliud nobis exemplo præbet, niſi altiſſimæ formã obedientiæ? Vera namque obedientia nec præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit: quia qui omne vitæ ſuæ iudiciũ maiori ſubdidit, in hoc ſolo gaudet, ſi quod ſibi præcipitur, operatur.
C Neſcit enim iudicare quiſquis perfecte didicerit obedire: quia hoc tantum bonum putat, ſi præceptis obediat. Sed in tanta perfectæ conuerſationis eius gloria, vita noſtra confunditur. Ecce etenim ad ſupernam patriã ſub ducibus Chriſtiani exercitus proficiſci decreuimus, ſed opera diuerſa, etiam ſi diuerſis temporibus iubemur, agere murmuramus. Quis enim ſeſe a murmuratione compeſceret, quis ab ira temperaret, ſi vocatum ſe bis, & ter audiret, & tamen ex vocantis reſponſo perciperet, quia vocatus minime fuiſſet? Quam profecto deſidiæ noſtræ caliginem patimur: quia tantæ virtutis bonum, qua præmij ſui claritate reſpondeat, non videmus. Vnicum etenim bonum eſt ad recuperationem vitę, ſi inobedientiæ culpa malum ſufficiens fuit ad perpetrandam mortem. Si ergo in malo inobedientiæ mors præualuit, toties vitæ reddimur, quoties obedimus. Puer itaque Samuel nec vocatus, nec repulſus offenditur: quia vocantis aut repellentis animum videre noluit, qui in hoc ſolo gaudere
D nouerat, quòd obediuit. Et quia ſurgere ad laborem, redire autem ad dormiendum pertinet ad quietem, quid inſinuat, niſi quia vtrumque nobis vitam præparat, ſi obedientis animus in eo, quod agit, non niſi obedientiæ bonum penſat? Præceptum namque in hoc ſolo penſari debet, quod maioris præceptum eſt, & qui obedientiæ bonum exequitur, non iniunctum opus debet conſiderare, ſed fructum: quia ad promerenda æternæ vitę gaudia non exquiritur qualitas operis, ſed mortificatio proprię, & executio alienæ voluntatis. Vnde & Paulus ait: Circumciſio nihil prodeſt, & præputium nihil eſt, ſed obſeruatio mandatorum Dei. *1.Cor.7.d* Iam ergo apud omnipotentem Deum nec ea, quæ ad laborem, neque ea, quæ ad quietem pertinent, parua ſunt, ſi æternam vitam parare obedientibus poſſunt. Quiſquis ergo alieno imperio ſubiectus eſt, hoc ſolum conſideret: quia quod ſibi ſecundum Deum iniungitur, valde magnum & excelſum
E in lucro eſt menti, quod vitã præparet in mercede retributionis. Quo contra inobedientes aſpiciant: *Gen.3.c* quia primus humani generis parens a paradiſi gaudijs nec furto, nec rapina, nec adulterio, nec homicidio, ſed pomi vetiti inobedientia corruit. Vnde & apte colligitur: quia ſi parua, quæ videntur, maiorũ imperia contempta ab internis gaudijs ſeparant, etiam minima, quæ perficiuntur, vitam parant. Operator itaque ſtrenuus vitæ ſocialis, & communiter ſecum Deo ſeruiẽtium pius æmulator, ſi æterni meriti ampliorem retributionem per obedientiæ bonum adipiſci deſiderat, in hoc ſolo ſe cognoſcat excellere, ſi præ ceteris arbitrio maioris propriam ſubdiderit voluntatẽ. Nam nec magna lucra ieiunij, nec aſperæ vitæ ſtudia deuotis Chriſti militibus in maiorũ præcepto valde penſanda ſunt. Maioris etenim eſt meriti charitatis iniuncta refectio, ieiunio propria deliberatione ſuſcepto. Qui enim iuſſus carnẽ reficit, inuitus ieiunij præmium

deuotione promeruit: & ampliorem mercedem obedientiæ manducando conquiſiuit. A
Vocauit ergo Deus puerum, ſed voce magiſtro ſimili: vt profecto modum ſuæ locutionis indicaret. Cauſam vocationis tacuit, vt electus puer, qua humilitate obedientiæ eſſet, ſublimis oſtenderet. Ire ad præceptorem pertulit, vt deuotionis ſuæ munus offerret. Redire ad ſomni quietem ſinitur, vt profecto nec ea, quæ ſunt minima, contemnamus. Iterato excitat, vt eum, quem in forma electorum ponere volebat, oſtenderet: quia nec imperiorum inſtantia fatigaret. Per eum, qui reprobandus erat, audire, quemadmodum debuiſſet, didicit: vt profecto ſciamus, quia maiorum imperia tũc etiam veneranda ſunt, cum ipſi laudabilem non habent vitam: quia eorum doctrina, quæ praua operatione poteſt ſuperbis vileſcere, humiles auditores facit ad diuinæ familiaritatis celſitudinem peruenire. Sed quia ſequitur: [Porro Samuel nec dum ſciebat Dominum.] & ſuperius miniſtrare Domino perhibetur, valde contrarium videtur eſſe quod dicitur: quia neſcire non poterat, cui miniſtrabat. Quis enim ei ſeruiat, quem ignorat? Sed profecto per id, quod ſubiunctum eſt, liquet id, quod ſonat contrarium, qua intelligi conuenientia rationis debeat. [Neque reuelatus ei fuerat ſermo Domini.] Per quod nimirum datur intelligi: quia quem amore & miniſterio nouerat, ſermonis eius reuelatione neſciebat. Nondum enim ſic vocantem audierat, quem ſe cognouiſſe & deuotione miniſterij, & virtute teſtabatur amoris. Sed in conuerſatione fidelium conuenienter accipitur: nam plerique ſub aliena inſtitutione bene proficiunt, qui nouitatis ſuæ tempore omnipotenti Deo miniſteria perſoluunt: & tamen puritate contemplationis ad internæ pulchritudinis eius ſpeciem non pertingunt. Qui cum ſubiectionis ſuæ merito etiam donum diuinæ contemplationis accipiunt: & experientia internæ viſionis intelligunt, quia ſic non dum ſciebant, cui miniſtrabant. C
Quod bene Iacob ad accipiendam coniugem proficiſcens, deſignat, qui poſt laborem
Gen. 28. d itineris, per ſoporem quietis Dominum vidit, ſed a ſomno euigilans, ait: Vere Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Neque enim illic eſſe Dominum, antequã dormiret, dubitare poterat, qui eſſe hunc vbique ſentiebat, ſed quia tunc eum perfectius didicit, ignoraſſe ſe illum perhibuit, cum familiarius non agnouit. Via namque, qua ad coniugem pergitur, intentio deuotæ obedientiæ eſt, qua fecunditas internæ charitatis conſequi deſideratur. Iacob itaque dormit in via, cum fidelis ſubiectus maligni ſpiritus ſupplantator, per laborem obedientiæ ad quietem ſuſcipitur internæ viſionis. Qui profecto tunc Dominum ſe agnouiſſe fatebitur: quia dum eam, ad quam nouiter eſt aſſumptus, internæ lucis miratur ſpeciem, quantum ante neſcierit, experientia reuelatæ pulchritudinis agnoſcit. Fide etenim, velut fama, Deum cognoſcimus: amore D
autem contemplationis is, qui fama innotuit, nobis velut ex oſtenſione præſentiæ reuelatur. Bene autem per obedientiam proficiſcens ſubditus, dum ad contemplationis altitudinem ducitur, dudum ignoraſſe Dominum perhibetur: quia is quaſi ex præſentiæ veritate inuenitur, qui fama velut incognitus, & non præſentia, velut cognitus, ante videbatur. Sed quia ſeparatim dicitur: [Nondum ſciebat Dominum, neque reuelatus ei fuerat ſermo Domini.] Poteſt ſubtilius intelligi. Nam in vna eademq. interna Dei contemplatione, & mira charitas contemplanti infunditur de fructu tantæ gloriæ, & ſtupor magnus in ſecreti verbi reuelatione. Quidam ergo Dominũ ſciunt, & ſermonis eius reuelationem percipiunt: quia & mira dulcedine replentur, ex ea, quã ex conſuetudine hauriũt, infuſione tantæ charitatis, & magna erudiũtur ſapientia reuelatione verbi. A nonnullis vero ſcitur Dominus, quibus ſermo Domini nequaquã
reuelatur: quia ſimplices quique, ſed magna conuerſatione perfecti viri, de contemplationis diuinæ gloria ineffabilem quidem amoris dulcedinem contemplando percipiunt, ſed tamen ad reuelati verbi eius altitudinem non pertingunt: quia ad amantiũ ordinem aſſumpti ſunt, non ad celſitudinem prædicationis. Reuelatur quidem ei verbum, vt ametur: & ne prædicetur, abſconditur. Bene autem de eo, qui ad miniſteriũ prædicationis eleuatur, dicitur: Nondum ſciebat Dominum, neque reuelatus ei fuerat ſermo Domini: vt dum ea, quæ nondum habet rudis, inſinuat, quibus bonis ditari prædicator debeat, patenter oſtendat. Nam qui illam intimi amoris virtutem nondũ percepit, profecto omnipotentem Dominum, quem fide velut fama nouit, præſentia illius magnæ charitatis neſcit. Et ſi ardenter diligit, & arcana myſteriorum diſcutere per ſpiritum nondum nouit, iam quidem Dominum cognoſcit, ſed ad ſermonis E
eius

A eius reuelationem non peruenit. De obediente autem puero ſtatim ſubditur:

Abijt ergo Samuel, & dormiuit.

Iam quippe ad diuinæ locutionis notitiã puer inſtructus mittitur, cum electus ſubditus maioris conſilio ad ſpiritalia cognoſcenda præparatur. Et dormire quidem ei eſt in deſiderio æternæ vitæ quieſcere, cum videlicet animæ iam ſola ſuperna ſitienti cuncta pręſentia in dedignatione ſunt: vt quo ſtudioſius ab intentione ſua corporeũ omne repellitur, amore inuiſibilium abundantius repleatur. Et notandum, quia iam quater ad ſomni quietem redire præcipitur: quia dum negligenter vtimur iſto ſæculo circa viſibilia, opere, locutione, & cogitatione vigilamus. Ter ergo dormire præcipimur, vt ad cognitionem ſupernorum per quietem operis, oris ſilentium, & cogitationum ſuperfluarum abiectionem præparemur. B Quarto autem loco ad ſomnum mittimur, cum maiorum noſtrorum licentia, ab vtili etiam miniſterio ceſſare præcipimur: vt dum nulla præpedimur cura ſolicitudinis, totam ſe mens colligat ad intuitum ſupernæ viſionis. Et notandum, quia quieſcentem puerum, neſciente Heli, Dominus excitat, ſed tamen excitato, niſi eodem Heli præcipiente, vocationis ſuæ cauſam nequaquam manifeſtat: quia electos ſubditos occulta inſpiratione ad ſupernę patriæ deſiderium erigit, ſed per quietem vocare eos ad eam, quam diligunt, patriam ſine maiorum licentia non permittit. Quia ergo quoties vocatur puer, toties ire ad magiſtrum finitur, quid eſt aliud, niſi quia ipſa diuinitus inſpirata ſubiectorum deſideria maiorum iudicio ſubmittuntur? Opus namque ſubiecti diuinitus inſpiratum, tunc Deo gratũ eſſe cognoſcitur, ſi maioris imperio aut permiſſione peragatur. Quater ergo vocatur C puer a Domino, quater ſomni quies præcipitur a magiſtro: quia ad temperamentum operis, ſilentium oris, abiectionem internæ ſolicitudinis, ceſſationem miniſterij, pro amore ſecretioris vitæ per diuinam inſpirationem ſuccendimur, & tamen amoris noſtri deſideria adimplere ſine maiorum noſtrorum permiſſione prohibemur. Vocat itaque Dominus, & vocationis cauſam tacet, vt permittente magiſtro ſemetipſum vocato ſubiecto inſinuet. Nam qui non iuſſo audire, poſtquam vocauit, ſiluit, vbi doctor homo præcepit, vocans Deus vocationis cauſam indicauit. Sequitur enim:

Abijt ergo Samuel, & dormiuit in loco ſuo. Et venit Dominus, & ſtetit: & vocauit, ſicut vocauerat ſecundo, Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine: quia audit ſeruus tuus. Et ait Dominus ad eum.

D Quibus profecto verbis, quia de incorporea, & inuiſibili diuina ſubſtantia illud dicitur, quod ad corpus pertinere cognoſcitur, neceſſe eſt, vt rationabiliter intelligatur. Nam quo veniat, qui vbique eſt? Quo pacto ſtare, & loqui dicitur, qui corporea ſubſtantia non formatur? Sed in illa omnia dictante ſubſtantia, ponuntur verba inopiæ noſtræ, per quæ ſurgere valeamus ad cognoſcenda myſteria operationis ſuæ. Nam venire Domino, eſt præſentia gratiæ ſuæ corda electorum tangere: ſtare eius, eſt manenti eiuſdem gratiæ ſuæ dono, eas, quas tangit mentes, inconceſſæ gratiæ ſuæ dono retinere. Vocare autem eius eſt, electam mentem ad augmentum maioris gratiæ excitare. Venit namque Dominus, & non ſtat, cum corda negligentium tanguntur per gratiam, & tamen in affectu, & amore tangentis gratiæ nequaquam perſeuerant. Velut enim præſens, eſt veniens, & non ſtans, recedens, cum ex præſenti tactu diuinæ E gratiæ, repente bona facere proponunt, & ſtatim derelicti, eiuſdem boni propoſiti intentionem deſerunt. Quod ſi ad vim contemplationis refertur, venit, & ſtat Dominus, cum electorum corda & repente per gratiam tangit, & tacta repente non deſerit, vt veniendo viſitet, ſtando confirmet, & qui ad gaudium ſibi dilectæ mentis oſtenditur, non recedat ipſe prius, quàm illa videndo, ſatietur. Sed quia ſtare dicitur, diſceſſurus quandoque deſignatur: quia etſi aliquando electas animas in ſua reuelatione per aliquantulam moram ſatiat, præſentiæ ſuæ dulcedinem ſubtrahit, vt ſubtractam ardentius concupiſcant. Venit ergo Dominus viſitans, ſtat, ſuauiter ſe demonſtrans, vocat ad amorem oſtenſæ ſuæ gloriæ, per ardentiſſimum deſiderium excitans. Vnde & toties excitatus puer repetito nomine vocatur: quia vocatio ex nomine deſignat affectum magnæ charitatis & familiaritatis. Vnde & Moyſi loquitur, dicens: Noui te ex nomine. *Exo.33.d*

nomine. Vocati igitur nomen iteratur, cum in magnam iam familiaritatem internę maieſtatis mens videntis excipitur, & ferentibus deſiderijs ad amorem ſe vocantis eleuatur, vt præter, id quod audit, nil libeat, atque in lætitia auditus ſui immorari perpetuo concupiſcat. Vnde & hic aperte ſubiungitur: [Ait ergo Samuel: Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.] Qui ergo, loquere, poſuit, ex neceſſitate concluſit. Quaſi enim verbis apertioribus dicat: Ego reſpondi, Loquere, qui aliter reſpondere non potui. Nam quid aliud deſiderare poteſt mens in illo gaudio loquentis maieſtatis aſſumpta? Dicere enim menti Deo, Loquere, illam ineffabiliter dulcem locutionem ſemper audire, deſiderare eſt. Dicit ergo: Loquere, qui vellet vt numquam taceret. Vnde & ſubditur: [Quia audit ſeruus tuus.] Quaſi dicat: quia hoc quod experientia interni affectus excipio, æterna frui perceptione concupiſco: Petit ergo vt loquatur, qui hūc numquam in internis ſuis affectibus ſilere deſiderat, ne qui tam ſublimi exultatione Domino loquente ſuſtollitur, ad proferendas damnatæ humanitatis anguſtias, eo tacente deponatur: Nam ſi a corruptionis noſtræ tenebris, ipſo loquente, aſſumimur, cum nobis per ſubtractionem gratiæ tacet, eiſdem tenebris ſubiugamur. Merito igitur tanto ſubuectus culmine, Domino dicit: [Loquere.] Quia eo interni auditus gaudio ſibi complacet, quo in exterioribus ſuis nihil placet: & manere cum colloquente ſecum tanto ardentius cuperet, quanto ad infirma ſua libentius numquam deponi voluiſſet. Etiam, auctore Deo, cum Domino dicimus, loquere, ipſo donante dicimus: ſed tamen quo affectu id ei perfectiores electi dicant, dicere non valemus: quia quod deſiderij eſt ineffabilis, non exprimitur locutione rationis. Quem profecto affectum bene Petrus inſinuat, qui cum transformato Domino in monte aſſiſteret, refulgentemq. faciem eius, ſicut ſol, cerneret, & ad inſtar niuis albentia veſtimenta eius conſpexiſſet, ait: Bonum eſt nos hic eſſe, ſi vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moyſi vnum, & Heliæ vnum. Qui enim dicit: Bonum eſt nos hic eſſe, ſi poſſet, ab illa viſione tantæ gloriæ numquam deponi voluiſſet. Dum enim dicit Petrus: Domine, bonum eſt nos hic eſſe: & Samuel dicit: [Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.] Voces quidem diuerſæ ſunt, affectiones æquales. Hoc enim ſignificat Petrus in monte, transfigurato Domino, quod Samuel a veniente, a ſtante, & ſtante Domino ſecundò vocatur. Sed etſi quaſi neſciens Petrus quid diceret ab Euangeliſta reprehenditur, huic tamen ſenſui contrarium non videtur. Euangeliſta quippe non affectum Petri, ſed rationem reprehendit: quia cum Domino aſſumptus in gloria ſeorſum, ſic eſſe ſemper cupiebat, & pro redemptione communi cum ad ignominiam crucis deſcendere nolebat. Neſciebat ergo quid diceret, ſed ardenter, quod videbat, amabat: quia profecto tantum bonum videbat, quod ſic non amari nullatenus poterat. Vnde etſi iuſte Petrus reprehenditur, ei tamen rationabiliter indulgetur: quia amore tantæ maieſtatis per fruitionem vincebatur. Verumtamen cum de dicendi ignorantia Petrus arguitur, eiuſdem ignorantiæ cauſa memoratur. Nam ſubdens Euangeliſta, ait: Erant enim timore exterriti. Illa enim internæ maieſtatis ineffabilis pulchritudo electam mentem, cui ſe delectabiliter oſtendit, aliquando mirabili pauore concutit, ne de viſionis magnitudine ad elationem proſiliat, ſi eam, quam blanda contemplatio ad tam ſumma euehit, prouector ſuus ſpiritus timoris moderamine non refrenat. In vna quidem, & eadem reuelatæ gloriæ viſione, & bonitas Redemptoris aſpicitur ineffabiliter blandiens, & æquitas illius ineffabiliter terrens: vt quo videntis animus de reſpectu Dei bonitate dulcius paſcitur, conſideratione æquitatis territus caueat, ne inaniter ſatietur. Vnde & Samuel, cum ad diuinæ locutionis familiaritatem ſuſtollitur, ei non læta de electorum profectu, ſed de magnorum defectu terribilia nunciantur. Nam ſubditur: [Et ait Dominus ad Samuelem:]

(Margin: A, B, C, D, E; Mat. 17.a; Luc. 9.d)

Ecce ego facio verbum in Iſrael, quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures eius.

Inter dona quippe ſublimia electa mens eo cautius ab elatione compeſcitur, quo per omnipotentis Dei iuſtitiam etiam illos repulſos aſpicit, qui donis ſublimioribus fulti eſſe videbantur. Quare & de verbo, quod facturum ſe eſſe Dominus minatur, tinnire aures audientium prædicuntur. Aures quippe corporis tinniunt, quando intolerabili ſonitu impetuntur. Nam cum vltra auditus capacitatem ei clamor infunditur,

A ditur, hunc, quem officij anguſtia ſonitum reijcit, in tinnitum conuertit: quia dum per aurium antra vox ſibilat, quæ infuſa ſimul ad interiora non intrat. Ad aures vero mentium intolerabilis clamor eſt alicuius magni repulſio prædicatoris. Clamoris ergo effuſi magnitudo non capitur: quia dum ſublimia dona prædicatori reprobo conceſſa recoluntur, quo diuinæ æquitatis examine proijcitur, ignoratur. In tinnitum ergo aurium effuſæ vocis magnitudo conuertitur: quia etſi quo Dei iudicio fiat, mentis intentione non capitur, dum diu per conſiderationem penſatur, corda conſiderantia timore conſternantur. Velut enim de clauſo magnæ vocis ſonitu aures tinniunt, quando de diu conſiderata magnorum virorum reprobatione, iuſtorum corda pertimeſcunt. Sed ambæ aures tinnire referuntur, dextera videlicet, & ſiniſtra. Et quia per dextram æterna vita, per ſiniſtram vero præſens deſignatur, & per aurem ea, quæ
B dicuntur, audiuimus: quid per ſiniſtram aurem, niſi intentionem piæ operationis: & quid per aurem dexteram, niſi intentionem ſupernæ viſionis accipimus? Ambæ itaque audientis aures tinnient: quia cum ſummorum virorum ruina oſtenditur, electorum intentio vtraque turbatur: quia & pauenti corde ad contemplanda æterna ſe erigunt, & ſine ingenti formidine temporalia non diſponunt. Hunc namque aurium tinnitum paſſus fuerat, qui Domino loquebatur, dicens: Iuſtitia tua ſicut montes Dei, iudicia tua abyſſus multa. *Pſ.35.b* Montes quippe Dei, ſummi & electi viri intelliguntur. Quibus profecto montibus Dei iuſtitia æquatur, cum ardua eius mandata opere perficiunt, ſed tamen diuina iudicia abyſſus multa ſunt: quia etſi in ſanctorum virorum oculis recta ſunt ea, quæ agunt, ante omnipotentis Dei oculos qualia ſunt, ſcire non poſſunt. Vnde & bona, quæ præualent, inceſſanter agunt, & ſuper ſe tonantem illam
C iudiciorum abyſſum pertimeſcunt: quia de facto Domini verbo, quod audiunt, tinnitu magni terroris eorum corda quatiuntur. Apte autem non niſi audiẽtium aures tinnire prædicuntur. Nam & in Euangelio hoc admonet, dicẽs: Qui habet aures audiendi, audiat. *Luc.8.a* Qui enim tota intentione ad ea, quæ foris ſunt, vigilant, hunc timoris tinnitum neſciunt: quia ſuper ſe diuinorum iudiciorum altitudinem nequaquam penſant. Sed ecce, qui ſubtilia Dei iudicia ſuper ſe penſare noluit, de eo iudiciorum ſententiæ quàm acutæ replicantur: Nam ſubdens dicit:

Prædixi enim quòd iudicaturus eſſem domum eius vſque in æternum propter iniquitatem, eo quòd nouerat filios ſuos indigne agere, & non corripuit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius vi-
D ctimis, & muneribus in æternum.

Quia enim plerumque iuſtæ ſeueritatis ſententia per clementiam temperatur, magnæ diſtrictionis hoc iudicium eſt, vbi animaduerſionis ſententia replicando aſſeritur. Prędixit enim ſuperius Heli, cũ per virum Dei, ſuppreſſo nomine, deiectionis eius ſententiam nunciauit. Quia vero & nunc idem ſe acturum iurat, profecto damnationis iudicium replicat. Qua in re etiam notandum eſt: quia qui inique agentes filios non corripuit, iniquitatem feciſſe reprehenditur: quæ in æternum victimis & muneribus nequaquam expietur. Quæ ergo erit diſtrictio iniquitatis propriæ, ſi irremediabilis culpa eſt negligentia curæ alienæ? Nam ſi ſubditorum peccata incorrepta perenni reatu nos obligant, audacia iniquitatis propriæ, quibus nos pœnis ligat? Merito ergo audientis aures tinniunt: quia nimirum electorum mentes, quæ hoc attente conſiderant, de
E tanta diſtrictione contremiſcunt. Merito audientis hoc aures tinniunt, quia profecto immẽſitatem clamoris habet, quam electa corda vix ſuſtinent. Et dextera quidem audientis auris tinnit: quia etſi perfectionis ſuæ merito ſe quiſque ad ſuperna contẽplanda erigit, tamen de vitæ ſuæ celſitudine non confidit. Siniſtra etiam auris tinnit: quia etſi dono ſcientiæ habet, vt temporalia quis perfecte ordinet, tamen de perfectione miniſterij ſui fiduciam nullam habet. Inter dona quippe ſublimia verbum audiunt, de cuius clamore auris vtraque tinnitum patitur, ſub quo donec iſta incertitudinis vita ducitur, pauere non deſinit. Vnde & apte ſubiungitur:

Dormiuit Samuel vſque mane.

Vſque mane enim dormit, qui quouſque venturi Redemptoris ſplendor appareat, in in-

in incœptæ bonæ operationis conuerſatione requieſcit. Vſque mane dormit, qui tota præſentis vitæ nocte per propoſitum inchoatæ iuſtitiæ expectat, vt ad gaudiũ emeritæ retributionis claritas ſibi promiſſi Redemptoris effulgeat. Verbum enim promiſſum in Iſrael audiuit, de quo aures eius tinnire non deſinunt: quia de conſpecta diſtrictione diuinæ iuſtitiæ timoris ſpiritum hauſit, ſub cuius pondere ad ſæculi amorem euigilare non poterit. Sed fortaſſe vſque mane dormire dicitur, pro tinnitu auris dexteræ. Nam dextera auris tinnit: quia dũ perfectus interioris vitæ amator de perfectione contẽplationis dubitat, magis ac magis proficere in ea, qua cœpit vitæ ſublimitate, appetit. Sed quãdiu in hac mortali carne ſumus, maligni ſpiritus ad ſumma tendentibus inſidiantur, & vt eos ab internæ gloriæ viſione retrahant, ineptarum cogitationum figmenta congregant, quæ internis eorum oculis proponant. Bene itaque dicitur: [Dormiuit Samuel vſque mane.] Tentatio immundorum ſpirituum nox eſt: qui vero vſque mane dormit, oculos tota nocte non aperit. Dormit ergo in nocte, qui figmenta dæmonum dedignatur aſpicere in tentatione. Tota nocte etiam dormit: quia caligine tentationis non vincitur, ſed viriliter ſuſtinet, donec per aduentum gratiæ, claritatis ſupernæ luce viſitetur. Et tunc profecto velut mane euigilat: quia oblectamento refuſi ſibi poſt tenebras luminis hilareſcit. Quaſi euigilans quippe tunc oculos aperit: quia lucem, qua reſpergitur, lætanter aſpicit, qui aſpicere ſibi illatas tenebras non curauit. De tinnitu quidem dexteræ auris obtinet, vt qui ſupernis innititur, videre reproba dedignetur, & certitudinem ſui profectus inſinuat, dum quod pace proficit, per aperta & violenta bella non perdit. Sequitur:

Et timuit indicare viſionem Heli.

Illud namque ei indicare timuit, quod ſibi Dominus oſtendit, vt temeritatem humanæ audaciæ refrenaret vigore diſciplinæ. Quidam namque adeo ſunt præcipites, vt ad prælatorum ſuorum reprehenſionem facile proruant, atque eorum erratibus minari futura ſupplicia non paueſcant. Qui nimirum, quia ſanctę ſcripturæ morem neſciunt, loquentem ſibi Dominum nequaquam audierunt. Nam quibus omnipotens Deus loquens, prælatorum ſuorum pœnas inſinuat, ea, quæ audierunt, eis dicere formidant. Hinc ergo præpoſitorum ſuorum reprehenſores colligant, quanta ſe inconſideratione præcipitent, & lapſus ſui profunda pertimeſcant. Si enim ij, quibus omnipotens Deus loquitur, prælatis ſuis loqui metuunt, ij, quibus nequaquam locutus eſt Deus, recondere ſe ſub linguæ ſuæ ſilentio quanto terrore debuerunt? Timor ergo Samuelis non pauorem ſeruilem inſinuat, ſed reuerentiam debitam culmini paſtorali. Nam & ſi negligens prædicator reprehenſionem, & minas ex reatu meretur proprio, timorem reuerentiæ exigit eius ordinis celſitudo. Sequitur:

Aperuitq. oſtia domus Domini.

Quid nam eſt, quòd is, qui loqui timuit, domus Domini oſtia reſerauit, niſi quia obedire non erubuit, qui indicare triſtitia expauit? Nam ſuperius dictum eſt: Samuel dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei. Puer enim, qui in templo Domini dormiſſe, & nunc eiuſdem aperire oſtia dicitur, iniunctum miniſterium habuiſſe oſtenditur, vt horis congruentibus aperiret oſtia, & obſeraret. Qui ergo viſionem indicare expauit, & oſtia domus Domini aperuit, reuerentiam magiſtro dupliciter impendit, videlicet cura miniſterij, & cuſtodia locutionis. Quam profecto loquendi cuſtodiam quàm diſtricte tenuiſſet, oſtenditur, ſi ea, quæ ſequuntur, ſubtiliter attendantur. Nam repente ſubinfertur:

Venit ergo Heli ad Samuelem, & dixit: Samuel fili mi. Qui reſpondit: Præſto ſum. Et interrogauit eum: Quis eſt ſermo, quem locutus eſt Dominus ad te: oro, ne celaueris mihi. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, ſi abſconderis a me ſermonem ex omnibus, quæ dicta ſunt tibi. Indicauit ergo ei Samuel vniuerſos ſermones, & non abſcondit ab eo.

Qui enim tanta imprecationis inſtantia ad loquendum coactus aſſeritur, magna diſtrictione ſilentij obligatus fuiſſe declaratur. Et quia non tam pro cuſtodia puritatis, quàm

A quàm obſtinatione proteruiæ quidam tacere ſubiecti ſolent, Samuel electi ſubditi formam oſtendit, qui reuerenter tacuit, ſed tacere loqui iuſſus expauit. Itaque gemina luce conuerſationis enituit, dum qui filialis timoris virtute ſiluit, loquendi vtilitatem loquendo, conquiſiuit. Sequitur:

Et ille reſpondit: Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat.

Qui ſimplicius, quàm debet, iſtam Heli reſponſionem conſiderat, tam recte hunc reſpondiſſe, quàm humiliter putat. Nam ſicut auditur exterius, quid humilius reſpondiſſe potuit? qui reprobationem ſuam audiuit, & minanti Deo, immo reprobationis ſuæ ſententiam promulganti, quidquid de ſe facere vellet, obtulit. Sed profecto iſta reſponſionis humilitas ſi ſubtiliter inſpiciatur, vera humilitas non eſt. Vera namque B eſſe cognoſcitur, quæ bonum obedientiæ in maioris imperia conſequenda comitatur. Vere itaque eſſet humilis, ſi ſeſe ad emendationem culpæ, pro qua arguebatur, obtuliſſet. Sed & fortaſſe verius eſſet humilis, ſi reprehenſus nequaquam reſponderet, ſed neglectam correptionem ſceleſtis filijs adhiberet, ſi vel tunc paſtorali zelo inſiſteret, & flagitioſorum ſacerdotum ſcelera digna vltione vindicaret. Dum ergo dicit: [Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat,] electionis ſuæ verbum apertius protuliſſe cognoſcitur, quàm reſponſionem humilitatis: quia nimirum potius elegit minarum Dei cauſas incurrere, quàm de perpetratis iniquitatibus filios condemnare. O quanti ſunt adhuc imitatores Heli, qui cum minantem ſibi omnipotentem Deum quotidie de ſacro eloquio ſentiant, & tamen hominibus diſplicere trepidant, & diuinæ indignationis minas incurrere non formidant: & dum inimicitias hominum, velut C implacabiles metuunt, de Dei miſericordia etiam peccando confidunt. Sed inordinata fiducia apud omnipotentem Deum vindictæ locum habere poteſt, indulgentiam vero obtinere non poteſt. Incorrepto enim peccatori, & in culpæ ſuæ propoſito perduranti, quid eſt de minanti ſibi Deo dicere: [Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat,] niſi de ordinatiſſima Dei miſericordia inordinate confidere? De omnipotentis etenim Dei miſericordia inordinate confidit, qui hoc, quod peccando delinquit, pœnitendo corrigit, flendo tergit. Peccare ergo, & de Dei creatoris clementia præſumere, pelago iuſtitiæ eius exponi eſt. Sic nimirum peccata perpetrata non tergere pœnitendo, & de Dei miſericordia præſumere, in iudicium diſtrictionis eius offendere eſt. Dum ergo Heli vita in reproborum prædicatorum forma deſcribitur, non ſolum culpa lapſus oſtenditur, ſed etiam culpæ in præcipitatione ſecuritas. Nam qui D timore pœnitentiæ, diuinæ indignationis magnitudinem placare potuit, dum neglexit quod audiuit, incurrit quod meruit. Omnipotens enim Deus, etſi æquitate iuſtus eſt, abundantior tamen creditur miſeratione pius. Vnde & per Prophetam dicitur: Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Hinc eſt id, quod per Ionam prophetam *Pſ.114.d*
Niniuitis minas ſubuerſionis protulit, & tamen pœnam euertendæ ciuitatis pœnitentibus indulſit. Hinc eſt enim quod Ezechiæ regi per prophetæ oraculum mortis pœna promittitur, ſed quia rex mori metuens, coram Domino ſe pœnitentiæ lacrymis afflixit, mortem, qua moreretur, apud eum, quem timuit, non inuenit. Et ſupra quidem ſe Dominum locutum fuiſſe aſſeruit, vt domus Heli & patris eius in conſpectu ſuo vſque in ſempiternum miniſtraret, ſed qui de bona agente, bona locutus fuerat, de domo reproba iam effecta, ſententiam permutauit, dicens:

Ion.3.a *Iſa.38.a* *S. Aug. de Geneſi ad litterã. lib.6.c.17.*

E Nunc autem abſit hoc a me.

Si ergo bona promiſſa reuocat omnipotens Deus: quia ij, quibus promiſerat, male permutantur, quanto magis minarum effectus retrahit, cum bene conuerſos eos aſpicit, quibus pro admiſſis iniquitatibus pœnam animaduerſionis intimauit? Quid ergo ad hæc dicimus, qui quotidie delinquimus, atque in reatus noſtri obligatione ſecuri ſumus? Hoc igitur ipſum, quòd diſtrictionem diuinæ iuſtitiæ non tenemus, nobis valde timendum eſt: quia ecce, qui diuina indignatione proijcitur, pro culpa perpetratæ negligentiæ, nullo timore ſolicitus fuiſſe perhibetur. Sed quia ad timorem reprobi prædicatoris repulſionem nouimus, electi profectum audiamus. Nam ſequitur:

Creuit

Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo. A

Hoc profectò ſi ad hiſtoriam legitur, creuiſſe puer Samuel ætate corporis deſignatur: ſi vero vt cetera ſpiritali inueſtigatione iſta perquirimus, cum eo Dominus eſſe deſcribitur, qui creuiſſe memoratur. Creſcit autem qui in virum perfectum mentis ætate proficit. Vnde & per Prophetam de electis proficientibus dicitur: Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion: Hinc Paulus ait: Donec occurramus ei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Verũ nonnulli ſunt, qui dum virtutibus creſcunt, elatione corruunt. Hi nimirum creſcere videntur, ſed tamen cum eis Dominus non eſt: quia a ſe eum alta ſentiendo de ſe eijciũt, quem in profectu virtutum poſiti, per humilitatem ſecum habere potuerunt. Vel ſi per exteriorem dignitatem creuiſſe intelligitur, Dominus cum eo eſſe memoratur: B quia profectò plerique in humiliori ordine religioſi ſunt, ſed cum ſubito ad culmen dignitatis peruenerint, prima opera cum humilitate derelinquunt. Samuel igitur & proficit, & proficiens Dominum ſecum habuit: vt profectò electorum prædicatorum morem præferret, qui cum dona, & dignitates, quibus proſint alijs, aſſequuntur, de ſemetipſis placere Deo non negligunt: & ex eo illa, quæ pro alijs acceperunt dona, multiplicant, vnde in ſemetipſis oſtendunt bonum, quod in eis loquendo propagare concupiſcunt. Quare & ſubditur:

Pſ. 83. d *Eph. 4. c*

Et non cecidit ex omnibus verbis eius in terra.

In terra quippe verbum prædicatoris cadit, cum ex reproba prædicatoris conuerſatione vileſcit. Vnde & veritatis voce dicitur: Ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus: Et notandum, quia ex omnibus verbis eius non cecidiſſe in terra dicitur, vt profectò prædicatori nihil agere liceat, quod licet reprobare. Nam quidquid agi prohibet, is profectò ſi agit, verbum in terram cadit: quia dum a loquente contemnitur, hoc audientes nequaquam venerantur. Verbum namque aliquod in terra cadere prohibebat Dominus, cum negligentibus prædicatoribus negligentiæ ſuæ verbum exponebat, dicens: Quicumque ſoluerit vnum ex mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cælorum: qui autem fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum. Mandatum namque nec minimum prædicator ſoluit, cuius verbum ex verbis omnibus in terram non cadit. Dum autem ex omnibus verbis Samuelis, verbum in terra non cecidiſſe dicitur, cuius mores inſinuat Samuel, niſi qui merito & prædicationis & operis magni ſunt in regno cælorum? Itaque ex omnibus verbis eius in terram non cadit: quia omne, quod D altum ſanctæ Eccleſiæ perfectus prædicator loquitur, ab eo etiam ſublimi prædicatur conuerſatione, cum velut in ardua ſpecula poſitus, & ſapientes verbo erudit, & ſimplicibus iter, per quod ad æternam patriam ingredi debeant, operibus oſtendit. Vnde & ſubditur:

Mat. 5. b C *Mat. 5. c*

Et cognouit vniuerſos Iſrael a Dan vſque Berſabee, quòd fidelis Samuel prophetaſſet Domini.

Quid enim per Dan, niſi ſimplices, & quid per Berſabee, niſi ſapientes deſignantur? a Dan vſque Berſabee fidelis Samuel propheta Domini recognoſcitur, quando electi prædicatoris vita ſimplicibus ad ſalutis exemplum proponitur, & ſapientibus per doctrinam eius ſanctæ ſcripturæ arcana reuelantur. Quia vero Berſabee puteus ſeptimus E interpretatur, poſſunt per Berſabee non ſolum ſapientes, ſed etiam iuſti deſignari. Puteus enim ſeptimus quid eſt, niſi gratia Spiritus ſeptiformis? Per Dan peccatorum vita oſtenditur: quia per veterem Prophetam dicitur: Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulam equi, vt cadat aſcenſor eius retro. A Dan itaque vſque Berſabee Samuel Domini propheta cognoſcitur, dum electi prædicatoris vita, atque doctrina, peccatoribus eſt venerabilis, & iuſtis: vt in eo videlicet & lapſi bonũ videant, in quo ſe pœnitendo corrigant, & boni mirentur vitæ celſitudinem, ad quam quotidie proficiendo conualeſcant. Sequitur:

Gen. 49. c

Et addi-

A Et addidit Dominus, vt appareret in Silo.

Superius de tempore reprobi paſtoris dicitur: In diebus illis non erat viſio manife-
ſta. Cum itaque ex ſacro eloquio optimus prædicator oſtenditur, apparere iterum Do-
minus perhibetur: quia nimirum cognitio diuini conſilij, quæ abſconditur reprobis,
puritatis merito reuelatur electis. Si enim & hominum conſilia niſi familiaribus non
creduntur, omnipotens Deus ſecreta ſuæ diſpoſitionis æſtimandus eſt ſuis patefacere
inimicis? Prius ergo iuſti doctoris vita prædicatur, deinde addidiſſe, vt appareret Do-
minus, dicitur: quia profecto diuinæ lucis oſtenſio reprobos & fictos fugit, quæ ſe ele-
ctis, & mundis cordibus aperit. Vnde & per ſemetipſam vera lux loquendo, nos illu-
minat, dicens: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Igitur, vt appareret *Mat. 5. a*
B Dominus, addidit: quia mundum prædicatoris ſui oculum vidit. Sed cum addidit:
[Vt appareret in Silo,] in eodem loco illum apparuiſſe vice alia deſignatur. Quia
autem dixit, vbi apparuit, ne Heli apparuiſſe crederetur, ſubſequenter & perſonã eius,
cui apparuit, oſtendit, dicens:

Quoniã reuelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, iuxta verbum Domini.

Tunc namque ſe ei reuelauit, cum ei ſecretum ſui conſilij, de repulſione repro-
bi prædicatoris aperuit. Quod profecto iuxta verbum Domini factum aſſeritur,
& hoc, quod non valde ſuperius per virum Dei ad Heli dictum fuerat, etiam ſecun-
dum hiſtoriam impletum eſſe ſentiatur: Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem, *1. Reg. 2. g*
qui iuxta cor meum, & animam meam faciat, & ambulabit coram Chriſto meo om-
C nibus diebus. Et item: Videbis æmulum tuum in templo, in vniuerſis proſperis Iſrael. *Ibidem.*
Quod ſi iuxta ſpiritalem intelligentiam perſcrutamur, quo modo addit Dominus, vt
electis appareat, niſi quia qui electos ſuos de contemplatione iuſtitiæ ſuæ mirabiliter
terret, etiam de oſtenſione gloriæ ineffabiliter demulcet. Qui enim apparendo iuſtus,
corda Sanctorum terrore concutit, vt appareat, addit, quando cordi territo dulcedo
refunditur ſuæ pietatis. Hinc eſt enim, quòd Moyſi non ſemper in igne apparuit, ſed
in igne aliquando, aliquando in nube. In igne quippe terror iudicij eſt. Vnde & de
ſecundo Redemptoris noſtri aduentu per Pſalmiſtam dicitur: Ignis ante eum præibit, *Pſ. 96. a*
& in circuitu eius tempeſtas valida. In nube autem protectio miſerationis expri-
mitur: quia eiuſdem protectionis ſuæ blandimentum electis ſuis promittens Domi-
nus, ait: Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube. In igne itaque & nube *Mar. 13. e*
D per deſerta gradientibus Dominus apparet: quia mentes contemplantium ſe in hac *Luc. 21. e*
exilij peregrinatione, etſi aliquando terret de iuſtitia, pauore deiectas erigit blan-
dimento protectionis. Dominus itaque Samueli apparuit, &, vt appareret, addi-
dit: quia qui ab electorum mentibus in igne terroris aſpicitur, in nube etiam dulce-
dinis exhibetur. Ignis namque viſionem intus viderat, qui nunciabat foris, dicens:
Sanctum & terribile nomen eius. In igne item eũ viſum oſtendere cupiens, ait: Venite, *Pſ. 110. b*
& videte opera Domini, terribilis in conſilijs ſuper filios hominum. Sed qui ei in igne *Pſ. 63. a*
apparuit, vt appareret addidit: quia ſuauitatem gloriæ, & dulcedinis ſuæ, ei etiam de
nube propinauit. Quare & exhilaratus, qui territus fuerat, dixit: Quàm magna mul- *Pſ. 30. e*
titudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te. Hinc item addi-
tam apparitionem admirans, ait: Quàm bonus Iſrael Deus ijs, qui recto ſunt cor- *Pſ. 72. a*
de. Sed attente conſiderandum eſt, quod ſubiungitur: [Iuxta verbum Domini.]
E Verbum ergo Domini cognoſcendum eſt, antequam ad apparitionem Domini per-
tingere mereamur: ne iniuſta & indiſcreta viſio ignis & nubis, non ſolum nobis pro-
fectionem non oſtendat cæleſtis itineris, ſed ad ſubmerſionem erroris nos impellat.
Origenes quippe, dum apparentem Dominum, ſine verbo Domini videre voluit,
viſionem nubis inordinate conſpexit: quia ignis apparitionem horruit. Nam dum,
abnegata vel minuta iuſtitia Dei, ſuperfluam eius clementiam prædicaret, aſſeruit,
quòd non ſolum omnibus damnatis hominibus parceret, ſed etiam de æterna pœna
reprobos Angelos quandoque liberare. Nouatus autem ignis aſpicere viſionem am-
plius amauit, qui dum ſeueram omnipotentis Dei iuſtitiam implacabilem diceret,
ipſe veniæ conſequendæ, & pœnitentiæ omne remedium peccatoribus abſtulit. Nec
Nouato igitur, nec illi alij Dominus apparuit: quia vterque eorum iuxta quòd per

veritatem ſacri eloquij cernitur, omnipotentem Dominum non conſpexit. Tunc ergo A
iuxta verbum Dominus apparet, cum ea oſtenſione ſe menti reuelat, quam ſacræ ſcripturæ fides non reprobat. Vnde & apte ſubiungitur:

Et venit ſermo Samuelis in vniuerſo Iſraeli.

Hæreticorum quippe ſermo non venit. Nouati enim ſermo fuit: quia iuſtus Deus ſemel lapſis fidelibus nequaquam parcit. Origenis ſermo fuit: quia miſericors Dominus nullam creaturam rationalem perire per æternam damnationem ſinit. Sed quia conuerſi ad Dominum peccatores, nequaquam pereunt: & ſemel lapſi Angeli, & in peccato ſuo mortui peccatores numquam ſaluantur, hęreticorum profecto ſermo non venit. Sermo igitur Samuelis venit in vniuerſo Iſraeli: quia catholici viri prædicatio completur, quæ in veritate ſacri eloquij recte cognoſcitur. Et notandū, quia eius ſermo B
veniſſe dicitur, cui viſionem ſuam Dominus addidiſſe perhibetur: quia nimirum eius prædicatio vera eſt, cui ſic diuinæ iuſtitiæ terror oſtenditur, vt benignitatis eius abundans gratia non celetur: videlicet vt mentem videntis ſic conſpecta veritas terreat, vt etiam oſtenſa benignitas mentem territam in deſperationem cadere non permittat: vt ſic de benignitate prę́ſumat, quatenus ad præuaricationis auſum non proruat. Hęc autē in ſecundo libello pręſentis operis diſputata ſufficiant: vt dū ea, quæ ſequuntur, nouo principio inchoare diſponimus, dicendi etiam ſtudium per deuotionem renouetur.

LIBRI TERTII C

CAPVT PRIMVM.

CVM ſacræ hiſtoriæ ſenſus qualiter electorum moribus conueniret ſtudioſe quæreremus, allegoriæ ordinem repetere exponendo diſtulimus. Vt ergo ea, quæ omiſiſſe cernimur, ſuppleamus, quæritur: Quid eſt, quòd dum Samuel miniſtrare Domino coram Heli memoratur, pretioſus ſermo Domini eſſe deſcribitur? Sed, ſicut ſuperius eſt dictū, per Samuelem prædicatores ſanctæ Eccleſiæ, per Heli etiam electi patres teſtamenti veteris deſignantur. Puer ergo Samuel miniſtrabat Domino coram Heli, cum nouus doctorum ordo Redemptoris fidem prædicabat. De quo nimirum miniſterio Paulus loqui- D
Rom.11.b tur, dicens: Quamdiu ſum gentium Apoſtolus, miniſterium meum honorificabo.
2.Cor.11.e Hinc iterum dicit: Hebræi ſunt, & ego: Iſraelitæ ſunt, & ego: miniſtri Chriſti ſunt, & ego. Miniſtrare ergo Domino, in laborem prædicationis pergere eſt. Quod profecto miniſterium Samuel coram Heli Domino impendiſſe dicitur: quia quidquid de religione nouæ fidei, nouus prædicatorum ordo aſſeruit, hoc patrum veterum auctoritate roborauit. Domino quippe miniſtrabat Samuel, quando nouus prædicator aſſe-
Rom.15.b rebat, dicens: Dico enim Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circumciſionis propter veritatem Dei, gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum. Qui profecto vt miniſterium, quod Domino exhibebat, coram Heli quoque impenderet, adiunxit, dicens: Si-
Pſ.116.a cut ſcriptum eſt: Laudate omnes gentes Dominum, & collaudate eum omnes populi. Et vt ſe artius coram Heli in miniſterio Domini cohiberet, adiunxit: Iſaias enim di- E
Rom.15.c ex cit: Erit radix Ieſſe, qui exurget regere gentes, in eum gentes ſperabunt. Puer Sa-
Iſa. 11. c muel Domino miniſtrabat, cum Dominicæ Reſurrectionis gloriam Petrus aſſereret,
Act.2.d dicens: Ieſum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis ſignis & prodigijs, traditum per manus impiorum interemiſtis, hunc Deus ſuſcitauit a mortuis præfinito conſilio tertia die, ſicut impoſſibile erat teneri eum doloribus inferni. Sed hoc miniſterium, quod Domino exhibuit, etiam coram Heli exhibuit, quia ſubiunxit, dicens:
Pſ.15.c Dauid enim dicit: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Coram Heli itaque Samuel miniſtrare Domino apte dicitur: quia electi ſanctæ Eccleſiæ prædicatores, dum ſtatum nouæ fidei prædicando erigerent, quod ratione aſſerere conati ſunt, patrum veterum auctoritate

tate

A tate firmauerunt. Et tunc quidem ſermo Domini pretioſus fuiſſe perhibetur. Pretioſa quippe res paruo pretio emi non poteſt. Pretium autem, quo ſermo Dei emitur, labor eſt ſanctæ operationis. Velut enim rem, quam habere volumus, pretio emimus, cum per ſermonem prædicationis, quem accipimus, laborem operis exhibemus. Tunc autem erat ſermo pretioſus, cum pro qualicumque labore operis non dabatur: cum omnis, qui emptorem ſermonis interficiebat, obſequium Deo ſe præſtare cogitabat. Eo igitur tempore ſermonis emptor multo pretio eguit: quia ſine magno labore verbum fidei ſeruare non potuit, qui pro eo, quod credidit, ad tormenta peruenit. Tempus namque tunc erat, quo is, qui emebatur, ſermo non typo figuratæ mortalitatis, ſed apertæ locutionis præcepto hortabatur, dicens: Qui vult venire poſt me, tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me. Hinc item dicit: Qui autem amat patrem, aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus. Et qui non renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Itaque cum miniſterium Samuelis aſſeritur, pretioſus ſermo Domini eſſe perhibetur: quia profecto inter initia fidei illi, qui prædicantibus æternæ vitæ doctoribus crediderunt, pro accepto verbo fidei, magni laboris opera expendiſſe credendi ſunt. Et quia Iudaicus populus iam lumen diuinæ cognitionis amiſerat, ſequitur:

Mat.16.d *Idem 10.d* B *Luc.14.f*

In diebus illis non erat viſio manifeſta.

Manifeſta namque viſio eius eſſet, ſi in Redemptorem, quem ad viſitationem ſuam veniſſe audierat, credidiſſet. De qua nimirum eius cæcitate ſubiungitur:

Factum eſt autem, Heli iacebat in loco ſuo, nec poterat videre lucernam Dei, antequam extingueretur.

C

Viſio namque Heli manifeſta non eſt, quia Iudæorum ſacerdotium in perfidiæ ſuæ cæcitate ſepultum eſt. Heli ergo iacet in loco ſuo, quia & litteram legis habet, & in lege & prophetis non habet ſtatum luminis, ſed lapſum cæcitatis. Locus namque Heli, videlicet Iudaici prædicatoris ſacra lex eſt. Quia ergo Iudaicum ſacerdotium adhuc ſacram ſcripturam habet, in loco ſuo eſt. Et quia virtutem ſanctæ ſcripturæ neſciens, ad ſtatum fidei non erigitur, nimirum in loco ſuo non ſtare, ſed iacere perhibetur. Quia item vſque ad mundi finem proiectus eſt, lucernam Dei videre non poſſe memoratur. Vnde & cum quotidie tot a ſancta Eccleſia prædicationis hortamenta ſuſcipiant, cum tot ſacræ fidei aſſertionibus Iudæi victi non credant: quid aliud, niſi hoc, quod in ſancta ſcriptura de eis legimus, & etiam per experimentum tenemus, quia videlicet proiecti ſunt, non ſolum vt non videant, ſed etiam vt videre non poſſint? Vnde & Apoſtoli ſuperfluum laborem reputantes eorum, qui videre non poterant, in actibus ſuis dicunt: Quia indignos vos feciſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sed qui videre non poſſe relatus eſt, Dei lucerna vocatur. Synagogæ namque miniſterium Dei lucerna fuit, quando in electis patribus & per veræ prædicationis lumen, & per venturi Redemptoris promiſſionem luxit. Quæ profecto lucerna, miniſtrante Samuele, videri non potuit: quia tempore nouæ prædicationis, ſynagogæ magiſterium pœnam perpetuæ repulſionis incurrit. Et notandum, quia non dicitur, lucere non poterat, quia profecto adhuc lumen ſanctæ ſcripturæ pro nobis portat: ſed quod portat, ignorat. Vnde & antequam extingueretur, videre non poſſe dicitur. Non dum enim extinguitur, & videre non poteſt, quia certe, vt iam dixi, lumen gerit, quod non attendit: ante enim quàm extinguatur, eſt, donec lucet. Et quia ab eo vſque ad mundi finem ſacra ſcriptura non tollitur, ſi antequam extinguatur, non videt, cum mundi fine extenditur in cæcitate. Quòd ſi accenſio eius refertur ad zelum perfidiæ, idcirco non poteſt videre, quia non extinguitur. Nam ſi ignem perfidiæ de mente extingueret, ablato impietatis zelo, ad placitum veræ fidei lumen mentis oculos aperiret. Sed dum videre non poſſe dicitur, indigna lucerna perhibetur, & ad videndum, ea, quæ digna eſt, quæritur. Nam ſubdit, dicens: Samuel autem dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Domini, & vocauit Dominus Samuelem. Confirmata cæcitate Heli, Samuelem Dominus vocauit: quia damnato Iudęorum ſacerdotio ad maiorem gratiã nouum prædicatorum ordinem aſſumpſit. Sed qui expoſuit, quem vocauit, vnde etiam vocaret, oſtendit: quia in templo Domini, vbi erat arca, Samuelem dormire perhibuit.

D *Act.13.g* E

Pſ.10.a Templum enim Dei eſt, locus vbi habitat Deus. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ſedes eius. Quem profecto locum Paulus A
1.Cor.3.d inſinuat, dicens: Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Templũ itaque Dei, vniuſcuiuſque eſt anima electi. Templum, vbi arca Dei reconditur, mens eſt, in qua diuini eloquij ſacramenta per intelligentiam reſeruãtur. Quid ergo ei aliud dormire in templo, niſi per intentionis cuſtodiam in propria circumſpectione perſiſtere? Samuel itaque dormiebat in templo Dei, quia nouæ gratiæ vnuſquiſque prædicator, dum cuncta, quæ mundi ſunt, perfecte contempſit, in electæ ſuæ mentis intima circumſpectione requieuit. Et quia in ſacramentis diuinæ ſcripturæ eruditus fuit, in templo dormiebat, vbi erat arca. Et notandum, quia non dicitur, dormiuit, ſed dormiebat: quia nimirum eamdem mẽtis ſuæ circumſpectionem non in tranſitu ſeruare ſtuduit, ſed in diuturnitate perſeuerantiæ. Somnus itaque Samuelis perfectum mundi contemptum deſignat B in mente doctoris. Dormit ergo prædicator in templo, dum repulſa a ſe penitus mundana ſolicitudine, ſeſe per conſiderationem rerum ſpiritalium recondit in mente. Hu-
Act.6.a ius namque ſomni quietem Petrus elegerat, cum dicebat: Non eſt bonum relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Hinc Ietro Madianita Moyſen cognatum ſuum iu-
Exo.18.c ſte arguit, dicens: Stulto labore conſumeris tu, ſed audi verba mea, & erit Dominus tecum: Eſto tu populo in ijs, quæ ad Deum pertinent, vt referas, quæ dicuntur ad eum.
1.Cor.6.b Hinc Paulus ad templi ſomnum Corinthios reuocat, dicens: Iam quidem delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare non magis fraudem patimini? Dormire quippe in templo Dei non poſſe conſpexerat, quos iudiciorum occupatio a ſpiritali meditatione retrahebat. Dormiens ergo in templo vocatus a Domino dicitur: quia ille tunc doctor ad cognoſcenda diuina ſecreta aſſumptus eſt, qui per cordis intentionem non in exterioribus, ſed in interioribus morabatur. Sequitur: C

Qui reſpondens, ait: Ecce ego, & cucurrit ad Heli, & dixit: Vocaſti enim me, qui dixit: Non vocaui te, fili mi, reuertere & dormi.

Cur is, qui vocantem ſe Dominum audiuit, ad Heli cucurrit, niſi quia ſe ab Heli vocatum putauit? Et quia explanationis typicæ ordinẽ tenemus, quo modo Heli putatur, cum vocato puero Deus loquitur? Sed quæcumque in ſcripturis ſanctis patres noſtri veteres locuti ſunt, ad Heli referuntur locutionem. Qui nimirum, quia a ſemetipſis non ſunt locuti, dum Deus per eos, quæ voluit, locutus eſt; ea, quæ in ſcripturis ſanctis auditur, vox Dei eſſe cognoſcitur, quæ per Heli profertur. Puer autem, quia loquente Deo, ad Heli cucurrit, vocem profecto Deus Heli ſimilẽ protulit. Quid ergo eſt, quòd diuinæ locutionis vox ab Heli voce non differt, niſi quia & per patres veteres ipſe locutionem profert? Vox namque Heli Dei eſſe cognoſcitur; quoniam electi patres quidquid per ſacra eloquia loquuntur, non a ſemetipſis, ſed a Domino acceperunt. Vnde & in Prophetis per omnem fere locutionem repetitur, Hæc dicit Dominus: vt ea, quæ Prophetæ oraculo vox reſonat, ſentiamus non eſſe loquentis hominis, ſed præcipientis Dei. Aliquando autem per ſcripturam loquitur Deus, aliquando per occultam inſpirationem. Reuelatione autem occulta loquitur, cum electæ menti per Spiritum, aut agenda, aut docenda panduntur. Samuel itaque, cum vocantem ſe Dominum audiuit, ad Heli cucurrit: quia electus ordo prædicatorum ſanctæ Eccleſiæ hoc, quod, Deo reuelante, cognouerat, quale eſſet in ſacro eloquio perquirebat. Regula quippe rectæ intelligentiæ in ſcripturæ ſacræ libris expreſſa eſt: quia diuina conſilia ibi per venerabiles patres noſtros expoſita ſunt, qui Spiritum ſanctum habuerunt. E Vocatus ergo tam ſæpius a Domino Samuel, ad Heli cucurrit; quia ordo prædicatorum in omni, quod ſpiritali reuelatione didicit, patrum veterum dicta conſuluit, vt tunc demum a Domino ſibi fuiſſe reuelatum crederet, cum ab eo, quod in ſacra ſcriptura legebat, nequaquam differre cognouiſſet. Nam facile fallitur, qui hoc, quod occulta contemplatione colligit, in præclara ſanctæ ſcripturæ veritate neſcit diſcu-
2.Cor.11.c tere quale ſit. Vnde & Apoſtolus denunciat, dicens: Transfigurat ſe ſatanas in Angelum lucis. Quomodo autem falſa in veræ lucis claritate diſcernuntur: Ad Heli ergo currit Samuel, quoties a Domino vocatur: quia ſancti prædicatores, ne falſæ lucis imagine in intima contemplatione fallantur, modum occultæ reuelationis in aperta ſcripturæ ſanctæ veritate diſcutiunt. Qua in re quærendum eſt, quomodo

modo

A modo Heli dicere competat: [Non te vocaui fili mi.] Sed patres noſtri, qui per ſacrum eloquium nouis prædicatoribus loquuntur, non eos vocant, ſed qualis ſit interna eorum reuelatio indicant. Vocare etenim Dei, electorum ſuorum mentes aſpiratione ſuæ gratiæ excitare eſt. Antiqui vero patres per ſcripturam quidem ſacram loquuntur, ſed tamen aſpiratione diuinæ gratiæ corda audientium excitare non poſſunt. Conſulta ergo ſacra eloquia, dum ſe donum ſpiritualis gratiæ dare non poſſe indicāt, auctoritate Samuelis ſeſe Heli, velut quibuſdam locutionibus excuſant. Sed hoc nimirum, quod dare non poſſunt, inſinuare qualiter acquiri debeat, poſſunt. Vnde & Heli voce ad Samuelem dicitur: [Reuertere, & dormi.] Quid eſt, quòd vocatum puerum redire Heli ad ſomnum præcipit, niſi quia prædicatoribus oſtendit, vt ad percipiendum donum internæ gratiæ ſe per mentis quietem parent? Et notandum, B quia dicitur: [Reuertere.] Samuel namque reuertitur, cum electus prædicator a meditatione ſacri eloquij ad ſecretum redit internæ contemplationis. Reuerſus ergo dormiuit: quia in internæ contemplationis intentione requieuit. Quo in loco etiam hoc notandum eſt, quia Samuel a Domino ter vocatur, ter iterum ab Heli dormire præcipitur. Quid eſt hoc, niſi quia tres gradus dilectionis eſſe, ipſa veritate docente, didicimus? Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Sed quid in corde accipimus, niſi conſilium? Quid autem in mente, niſi voluntatem? Quid vero in virtute, niſi amoris affectio deſignatur? Sed & per conſilium, quid aliud, quàm veritatis certitudinem inueſtigamus? Et per voluntatem quid diligentes, niſi bona valde concupiſcimus? Per affectionem, quid niſi veri gaudij perfruitionem quærimus? Per gradus namque dilectionis ad ſumma ſuſtollimur, cum C cordis noſtri conſilio veritas reuelatur, & voluntati mentis bonitas vera conceditur, atque affectioni virtutis noſtræ per infuſionem diuinæ gratiæ, ſpiritale & verum gaudium datur. Ter igitur eſt Samuel vocatus a Domino, quia dum ordo prædicatorum rudis adhuc Eccleſiæ ad ſuperna ſe ſtudia extendit, & veritatem de ratione conſilij, & bonitatem de electione voluntatis, & verum gaudium appetijt de intentione affectionis. Ter etiam ad Heli vocatus acceſſit: quia de omni appetitu ſuo ſacram ſcripturā meditationis feſtinatione conſuluit. Ter item, quia ab eo non vocaretur audiuit: quia meditando didicit, quòd patres noſtri ad eruditionem noſtram, ſacra nobis eloquia ſcripta tradiderunt: verumtamen dona nobis ſpiritalia dare minime poſſunt. Quid eſt ergo dicere, Non te vocaui: niſi deſiderium donorum ſpiritalium ego non dedi? Nam ſi ſacra ſcriptura, aut aliquis ſcriptorum dona ſpiritalia conferret, quotquot ſacra eloquia legerent, quotquot ſanctæ ſcripturæ tractatores audirent, donis ſpiritalibus or-D narentur. Nunc vero cum multi ſacram ſcripturam legant, & tractantes prædicatores audiant, & poſt ſtudium lectionis, & prædicationis adhortationē, alij in priſtino frigore vitiorum ſuorū remaneant, alij per gratiam in amorem ſanctarum virtutum ferueāt: aperte liquet, quia ordo patrū venerabilium dona nobis virtutum per editas ſcripturas oſtendit, ſed amorem virtutum, quas inſinuat, ſolus nobis conditor tribuit. Quare & Iacobus pie admonet, dicens: Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens a patre luminum. Hinc Paulus ait: Neque qui plantat eſt aliquid, ſed qui incrementū dat, Deus. Quid eſt ergo aliud dicere: Non te vocaui, niſi aperta eruditione oſtendere: quia hoc, quòd fidelis anima ad ſuperna deſideria erigitur, ex ſola diuinæ gratiæ infuſione generatur? Quia ergo ter vocatur a Domino, ter ad dormiendum a magiſtro reuerti præcipitur, tres ille gradus dilectionis inſinuat, qualiter E acquirantur. Nam quia cordi conſilium aptauimus, conſilium vero inuenire veritatē deſiderat, magnus vtique ſopor eſt neceſſarius, ne prius amans euigilet, quàm quæſita veritas inueniatur. Reuertatur ergo puer, & dormiat: vt qui veritatis lucem inuenire deſiderat, per quietem caueat, vt ad ſe errorum tenebras non admittat. Secundo etiā dormiat, vt amoris obſequium omnipotenti Deo ex tota mente impendat, vt bona, quæ amat, pura ſimplicitate, nulloq. malorum velamine pallientur. Quod profecto quia non niſi magna diſcretionis ſubtilitate cognoſcitur: vocatus puer a Domino, ab Heli reuerti, vt dormiat, iubetur. Nam ſi dormire, pro aſcendendo iſto amoris gradu negligit: hoc, quod de virtute appetit, non acquirit: quia etſi iam bona, Deo aſpirante, amare poſſumus, niſi magna mentis quiete, qualia ſint ipſa bona, quæ volumus, non diiudicamus. Ter ergo ad dormiendum Samuel mittitur: quia profecto nouus

Mat. 22. d

Iac. 1. c

1. Cor. 3. b

prædicatorum ordo, vt ex tota virtute diligat; admonetur. Et quia virtutem ad affectionem retulimus, affectio autem mentis de gaudio ſpiritali perficitur, magnam ſomni quietem Samuel habuit: & dum ſpiritualia per quietem, ordo prædicatorum certus didicit, ſub ſpecie veri gaudij, gaudium extraneum non recepit. Nam ſicut de virtutibus ceteris, ita & de profectu contemplationis, mens contemplantis plerumque inaniter hilareſcit. Dormiuit ergo iterum Samuel: quia nimirum ordo doctorum niſi caute ſe in contemplatione circumſpiceret, aliquando vane gaudendo, ſe vero gaudio gaudere exiſtimaret. Primo itaque dormiuit: quia dum cognoſcendæ veritati animum intendit, magna conſilij ſubtilitate, erronea cuncta reprobauit. Secundo dormiuit: quia cum conditorem diligere ex tota mente didicit, magna apud ſe quiete diſpoſuit, vt bonis, quæ cuperet aliqua reproba non miſceret. Tertio etiam dormiuit, vt dum ſupremum gaudium de diuina contemplatione perciperet, vanam lætitiam reprobare conſulta mente potuiſſet. Et quia hoc de Samuele adhuc proficiente dicitur, apte ſubiungitur: A B

Porro Samuel necdum ſciebat Dominum, nec reuelatus ei fuerat ſermo Domini.

Dominum namque tunc ordo prædicatorum neſcijt ea perfectione, qua poſtea profecit. Vel forte idcirco neſcire Dominum dicitur, quia alta, & profunda, quæ nouerat, infirmis adhuc, & rudibus auditoribus non pandebat. Vnde & volentibus diem Dominici aduentus agnoſcere, ea, quæ omnia nouerat, & indicare nolebat, veritas
Mat. 24. d dicit: De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque filius, niſi ſolus pater. Quid eſt quod ſciens omnia filius, iudicij diem neſcit, niſi quia inter cuncta, quæ nouerat, diem ſciens, neſciebat eum, vt diceret, ſed eius tempus, & qualitatem C
Luc. 7. c ſciebat? Hinc Ioannes Baptiſta, qui Dominum perfecte nouerat, ad eum quaſi neſciens diſcipulos mittebat, dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Velut enim Dominum neſciens Samuel prædicabat, cum Euangeliſta Matthæus diuinitatem Re-
Mat. 1. a. & ſeq. demptoris præteriens, a ſola humanitate eius inchoauit, dicens: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraam. Sed ſciebat profecto Dominum, & reuelatus erat ei ſermo Domini, cum Ioannes diuinitatem eius alta exponendo ſuſcipiens, ait:
Io. 1. a In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Neſcie-
1. Cor. 9. d bat Dominum, cũ Paulus loqueretur, dicens: Factus ſum omnia omnibus, vt omnes facerem ſaluos. Qui enim infirmis infirmus, & paruulis fiebat paruulus, & omnibus omnia, nimirum cum ignorantibus etiam ignorabat. Nam vt eiuſdem ignorantiæ ver- D
1. Cor. 2. a bo vteretur, Corinthijs loquens, ait: Nihil iudicaui me ſcire inter vos, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum. Nam cum ſapientibus & Dominum nouerat, & ſermonẽ
2. Cor. 3. d eius reuelatum habebat. Vnde & dicit: Nos autem reuelata facie Domini gloriam ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur, tanquam a Domini ſpiritu. Hinc
1. Cor. 2. b item loquitur, dicens: Sapientiam loquimur inter perfectos, non ſapientiam huius mundi, neque principium huius ſæculi, ſed loquimur Dei ſapientiam, quæ in myſte-
Heb. 1. a rio abſcondita eſt. Hinc item eum, quem nouerat Dominum, prædicat, dicens: Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, portansq. omnia verbo virtutis ſuę, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis, tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Neſcire ergo Dominum dicitur, non ignorantia cognitionis, ſed prætextu ſimplicitatis. Sequitur: E

Intellexit ergo Heli, quia Dominus vocaret puerum.

Nam ſi non intelligeret, per ſacra eloquia ei ſalutis conſilia nequaquã miniſtraſſet. Intellexit namque, quia præuidit. Quidquid enim omnipotens Deus in conſtructione futuræ Eccleſiæ agere diſpoſuit, hoc veteribus patribus per ſanctum prophetiæ ſpi-
Amos 3. b ritum reuelauit. Nam per Amos prophetam dicitur: Non faciet Dominus Deus verbum, quod non reuelauerit ſeruis ſuis prophetis. Quid enim aliud, quàm nouorum
Pſ. 44. d prædicatorum vocationem intellexerat, qui dicebat: Pro patribus tuis, nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Sed ei, quem vocandum intellexit, etiam conſilium ſubminiſtrauit, dicens;

A Vade & dormi, & ſi deinceps vocauerit te, dices: Loquere Domine: quia audit ſeruus tuus.

Iam quidem de ſomno Samuelis ſatis, vt arbitror, quia internæ meditationis quietem deſignet, oſtenſum eſt: Qui profecto ſomnus ab Heli Samueli præcipitur: quia ad contemplanda interna myſteria vacare doctor per ſacrum eloquium docetur. Sed quid eſt, quòd Samuel quoties vocatur, toties ad dormiendum remittitur, & tamen ei adhuc nequaquam iubetur, vt dicat Deo, [Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus?] Ibi enim dormire iubetur, non tamen loqui, hic autem etiam cum obedientia ſomni, etiam licentia iniungitur locutionis. Ibi etiam ad dormiendum miſſo, non dicitur: Vade, ſed, Reuertere: hic quoque nequaquam dicitur: Reuertere, ſed Vade. Quid enim
B ſibi vult tanta præcipiendi varietas? Quam nimirum varietatem clarius agnoſcimus, ſi illud, quod hoc in loco Samuelis ſomnus ſignificat, attendamus. Et quia ſuperiores ſomni modos, ad probationem donorum ſanctæ dilectionis retulimus, quid eſt hoc loco Samueli, ideſt nouo prædicatori dormire, niſi probata iam, & cognita eadem dona cum ſecuritatis quiete poſſidere? Merito igitur ei prius non dicebatur: Vade, ſed Reuertere: nunc autem non Reuertere, ſed Vade. Qui enim adhuc examinabat, reuerti iubebatur, vt mentis tranquillitate aliud donum diſcuteret, qui aliud iam eadem mentis quiete cognouiſſet. Ei autem quia iam cuncta examinando probauerat, Vade, dicitur: quia ad poſſidenda cognita, ſecura iam intentione mittebatur. Cur ergo prius ſomnus ſine locutione præcipitur, nunc autem ſomnus cum locutione, niſi quia non licebat dicere: Loquere, niſi ei, qui vera cognitione certus exiſteret, quia is, qui loque-
C retur mentis ſuæ affectibus, Deus eſſet? Examinanti ergo non dicitur: quia niſi loquentem intus perfecte dijudicet, locutionem ſpiritalem ſibi adhuc incertam, non debet cupere, & excipere quaſi certam. Dicere enim menti Deo, Loquere, eſt internam eius aſpirationem ſecure excipere. Igitur perfecte cognoſcenti hoc competit, non probanti: quia ante iudicium interni examinis, ſicut diuina locutio non probatur, ita quòd de Deo nobis eſt incognitum pro certo & cognito non excipitur. Dictum namque eſt Samueli: [Vade, & dormi,] quia cum ordo ſanctorum prædicatorum dona ſpiritalia per ſacri eloquij probationem didicit, eiuſdem ſanctæ ſcripturæ eruditione cognouit, vt in eiuſdem donis eo ſecurius per amorem requieſceret, quo eorum virtutem apertiori ratione cognouiſſet. Præceptum quoque eſt ei, vt vocanti Deo diceret: [Loquere Domine.] Quia ſacræ locutionis ſtudio doctus eſt, non ſolum per internæ
D viſitationis gratiam loquentem Dominum deuote audire, ſed ſilentem etiam, vt loqui dignaretur magnis deſiderijs implorare.

Abijt ergo Samuel, & dormiuit in loco ſuo.

Tot habet loca prædicator ſanctæ Eccleſiæ, quot profectus vitæ. Vnde & profectus ſui loca diuinis laudibus conſecrans, Beatus Iob dicit: Per ſingulos gradus meos pronunciabo eum. Non enim iam in loco examinis, ſed certæ cognitionis ſiſtitur, cum ad *Iob 31.d*
altiora ſubleuatur. Locus namque prædicatoris, rerum cognoſcendarum certa cognitio eſt. Nam de reprobis prædicatoribus Dominus dicit: Tenentes legem meam, neſcierunt me. In loco igitur ſuo Samuel dormiuit, cum ordo doctorum ſpiritalium rerum cognitionem, cum certitudine veritatis retinuit. Sed in quem gradum proficiat, oſtenditur, quia repente ſubinfertur: *Hier.2.b*

E Venit ergo Dominus, & ſtetit.

Quia non redire, ſed venire Dominus dicitur, Iudææ deſtitutio, & ſanctæ Eccleſiæ viſitatio deſignatur. Vnde non ſolum venire, ſed ſtare perhibetur. Ad Iudææ viſitationem ſe veniſſe inſinuat, dicens: Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus *Mat.15.c*
Iſrael. Sed veniens, non ſtetit, quia ſalutis ſuæ bonum contemnentem deſeruit. Vnde, & ſynagogæ principibus minatur, dicens: Relinquetur vobis domus veſtra deſer- *Mat.23.d*
ta. Hinc item denuncians, ait: Amen dico vobis, quia auferetur a vobis regnum, & *Idem 21.d*
dabitur genti, facienti fructus eius. Ad Samuelem itaque venit, & ſtetit: quia prædicatores ſanctæ Eccleſiæ ſemel aſſumpſit, a quibus per cuſtodiam ſuæ gratiæ vlterius non recedit. Nam ad Samuelem venerat, cum nouos præferens orbi prædicatores,

dicebat:

Mar.16.c dicebat: Ite in orbem vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Sed A
Mat.vlt. d ſi ſtare debeat, qui venit Dominus, dicat: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. Venerat ergo Dominus, non vt recederet, ſed vt ſtaret: quia nouos fidei miniſtros elegit, quos vſque in mundi finem per ſanctarum virtutum ſibi patrimonium ſuccedentes protegit. Sed qui venit, per gratiam viſitans, qui ſtat per electionis tuæ immutabilitatem perſeuerans, quid adiungat, audiamus:

Et vocauit, ſicut vocauerat ſecundo, Samuel Samuel.

Secundo quippe vocauit, quia ei in miniſterio prædicationis officium duplex præbuit: vt videlicet ſynagogæ ſuperbiam repellendo contereret, & humilitatem gentilitatis ad fidem vocando ſubleuaret. Vel certe ſecundo vocatur: quia in deſtructionem B veteris hominis, atque in noui ædificationem excitatur. Vocatus eſt ergo ſemel, cum per ſpiritum inſtruebatur, qualiter peccata & vitia in peccatorum cordibus delere potuiſſet: ſecundo vocatus, cum interni magiſterij eum Deus documento inſtruxit: vt deſtructa in mente conuerſorum impietatis ædificatione, nouam ſanctarum virtutum fabricam erigere deberet. Quod profecto magiſterium, quia ordo ſanctorum prædicatorum & libenter didicit, atque ad obediendum deuote ſe obtulit, ſubditur: Ait ergo Samuel:

Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.

Audire loquentem Deum, præcepta eius operibus adimplere eſt. Quod contra in
Io.8.f Euangelio reprobis per ſemetipſam veritas dicit: Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: C propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Sed audienti quod inſinuare appetit, ſubdit, nam ſequitur:

Et ait Dominus ad Samuelem: Ecce facio verbum in Iſrael, quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures eius.

Et idem verbum aperiens, ait:

Prædixi enim ei, quòd iudicaturus eſſem domum eius vſque in æternum propter iniquitatem, eo quòd nouerat indigne agere filios ſuos, & non corripuit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius victimis, & muneribus in æternum. D

Quid enim his verbis aliud, quàm toties iam explicata Iudæorum repulſio deſignatur? Domus namque prædicatoris, eſt multitudo populi ſubiecti, quam velut poſſidendo inhabitat, dum per ſuæ ſolicitudinis curam ſeruat. Domus ergo Heli, ideſt, ſacerdotij veteris Iudæa fuit, quam dum per conuerſationem reprobam coluit, prauitatis ſuæ maculis immundam fecit. Qui profecto filios ſuos indigne agere conſpexit, quia ſummum ſacerdotium minoris ordinis ſacerdotes in Redemptorem ſæuientes vidit, & eos non corripuit, nec ab effuſione tanti ſanguinis vlla eos auctoritate reuocauit. Idcirco ei diuina comminatione promittitur, quòd domus eius in æternum iudicetur. Iudicare etenim Dei, damnare eſt. In æternum ergo iudicatur, quia perire æterna pœna decernitur. Et quia hoc æterna Dei animaduerſione fit, iureiurando ſe affirmaſſe perhibuit, quòd iniquitas domus Heli in æternum precibus & muneribus E non expietur. Quod profecto aperta veritate impleri conſpicimus: quia Iudaicus populus in ſuæ perfidiæ obſtinatione perſeuerat. Quid enim eſt præſens duritia, & cæcitas quondam tam electi populi, niſi iuſiurandum diuinæ animaduerſionis? Nam digno ſupplicio ſe ſub æterna morte cohibuit, qui ad mortem temporis, æternam vitam cogere non expauit: Sed hoc, quod iureiurando aſſerit, prædixiſſe ſe dicit: quia nimirum ſanctæ Eccleſiæ doctoribus ſubſequentibus de Iudææ repulſione illud innotuit, quod eorum prędeceſſoribus ante manifeſtauit: quia hoc per Samuelem ad Heli nunc dicitur, quod ei per virum Dei ſuperius dicebatur. Sequitur:

Dormi-

A Dormiuit Samuel vſque mane.

Quid eſt, quòd per ſacrum eloquium Samuelis ſomnus tam attente deſcribitur? Et quia iam quater repetiſſe ſomnus dicitur, multum deſipit, qui a Dei ſpiritu hoc non ſpiritualiter dictum credit. Nam etſi dormiſſe toties recte intelligitur pro veritate hiſtoriæ, ad hoc ſcribitur, vt in veritate litteræ intellectus proferantur allegoriæ. Quid ergo deſignat Samuelis hæc quinta dormitio? Sed quia primum ſomnum retulimus ad exquiſitionem veritatis, ſecundum ad probationem veri operis, tertium ad explorationem veri gaudij, quartum ad perfruitionem inuentæ & probatæ, cognitæq. perfectionis: quinta ſomni ſpecies refertur ad ſtudium diſponendæ locutionis. Samuel igitur quinta repetitione dormiuit: quia ordo prædicatorum, etſi per cordis conſilium
B veritatem didicit, per voluntatem mentis bona elegit, per affectionem virtutis verum gaudium recepit, per certitudinem inuentæ & cognitæ beatitudinis in virtutum ſublimium ſecuritate requieuit: hoc tamen, quod in ſemetipſo cognouit, ſine magni diſpenſatione conſilij ſubditis prædicare non potuit. Plerumque etenim doctor & quæ prædicet, apud ſemetipſum habet, ſed tamen ea, quæ habet, prout debet, prædicare ea non poteſt: quia ſi ea, quæ dicat, iam Domino reuelante, didicit; modum, quo ad populũ ſunt proferenda, non nouit. Dormiuit ergo Samuel iterum, quia ordo prædicatorũ apud ſe magna quietis intentione diſpoſuit, ne, prædicando, verbi Dei ſemen inutiliter ſpargeret, quod vtili contemplatione collegiſſet. Nam dum prædicator conſiderare compellitur quid & quantum, ſiue quando loquitur, quæ dicat ſimul omnibus, qualiter moneat aliquos ſeorſum, quia magna ſanctæ meditationis quiete vtitur, apte
C nimis in typo noui prædicatoris Samuel iterum dormire perhibetur. Dormire quippe ei tunc, eſt dicendi modum tranquilla mente diſponere. Et euigilare ei, eſt a quiete meditationis ad loquendum exire. Et quia rationabiliter non euigilat, antequam dicenda diſponat, ſequitur: [Vſque mane.] Mane etenim perfecta pronunciandi verbi cognitio in mente doctoris eſt. Vnde & præcipites doctores Propheta arguit, dicens: Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere. Ante lucem quippe ſurgunt, qui vſque mane *Pſ.126.a*
non dormiunt, ſed in vanum euigilant, quia inutiliter verbum proferunt, quod quali- *Lib. 8. Moral.*
ter proferri debeat, meditatione nulla didicere. Vnde & conſilium eis oſtendit, dicens: *cap.29.*
Surgite poſtquam ſederitis: vt videlicet per quietem meditando, verbum colligant, quod per laborem locutionis non in vanum, ſed audientium lucrum ſpargant. Sequitur:

D Et timuit indicare viſionem Heli.

Quid nam eſt, quod timebat, niſi quia hoc dormiendo didicerat? Nam qui meditando verbum ordinat, ratione ſtatuit, quando etiam verbum dicat. Viſionem quippe Samuel vidit, & Heli indicare timuit, quia doctorum ordo ſanctæ Eccleſiæ, & Iudææ repulſionem debitam conſpexit, atque ei eam obijcere ante repulſionis ſuæ tempora formidauit. Vnde & ad pœnitentiæ remedium eam potius cohortatur, dicens: Pœni- *Act.2.b*
tentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Quare & ſubditur:

Aperuit oſtia domus Domini.

Quæ nam eſt alia domus Domini, quàm ſancta Eccleſia? Et quæ ſunt huius domus oſtia, niſi ſpirituales virtutes? oſtia namque domus Domini Samuel aperuit, quando
E concurrentibus ad vnitatem veræ fidei prædicatorum ordo virtutum ſpiritalium dona patefecit. Velut enim clauſa erant domus oſtia, cum ſanctæ Eccleſiæ virtutes ignorabantur. Bene autem, cum viſionem Heli indicare Samuel timuit, domus Domini oſtia aperuiſſe memoratur: quia prius quàm apertam Iudææ repulſionem prædicatorum ordo indicaret, dum ad pœnitentiam monuit, electis ad fidem currentibus, virtutum ſpiritalium occulta reſerauit. Nam qui miſericordiæ tempore dicere viſa timuit, tempore exquirendæ iuſtitiæ viſionem iuſtitiæ indicauit, dicens: Quia indignos vos *Act.13.g*
feciſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Ex qua profecto ratione quæſtio oritur: quia videlicet viſionem Samuelis prece magis, & imprecatione Heli indicatam fuiſſe perhibetur. Nam ſubditur:

Venit ergo Heli ad Samuelem, & dixit: Samuel fili mi. Qui reſpondit: Præſto ſum. Et interrogauit eum: Quis eſt ſermo, quem locutus eſt Dominus ad te? oro, ne celaueris mihi. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, ſi abſconderis a me ſermonem ex omnibus, quæ dicta ſunt tibi. Indicauit igitur ei Samuel vniuerſos ſermones, & non abſcondit ab eo. A

Quo modo enim ab executore diuinæ ſententiæ viſionem ſuæ repulſionis didicit, qui hoc non tam a comminante, quàm ab eo, qui magis precibus cogebatur, audiuit? Sed, qui iſtud quærunt, primo intelligant, quia non ad litteram, ſed ad ſpiritalem & typicam ſignificationem iſta diſcutimus. Hoc enim loco venire Heli neque ad motum corporis Iudaici ſacerdotij refertur, neque ad effectum mentis: ſed tamen venire ei fuit, hoc ipſum, quòd rationalis Dei creatura eſt, prædicatoribus apparere. Venit itaque, B cum in humana natura viſus eſt, doctorumq. corda ſibi ad miſerendum mouit. Venire ergo Heli non eſt in veteri populo acceſſus mentis, aut corporis, ſed oſtenſio humanæ conditionis. Vel fortaſſe venire ei fuit ex eo, quòd ex omnibus populis ad Dei cultum electus fuit. Eum quoque filium appellauit, quia ab illo reſpicitur, qui in electis patribus inſtitutor ſanctæ Eccleſiæ fuiſſe memoratur. Vocat ergo filium non affectu appellationis, ſed oſtenſione amiſſæ dignitatis. Et quia in caligine cæcitatis aſpicitur, indicari ſibi viſionem poſtulaſſe perhibetur. Obſecrare etenim ei, eſt reſpectu communis naturæ prædicatorum mentes ad miſericordiam prouocare. Qui etiam imprecationem precibus addidit: quia ordo prædicantium, dum in tanta miſeria poſitum Iudæorum ſacerdotium attenderet, iraſci ſibi omnipotentem Dominum timuit, ſi non ei verbo ſubueniret. Vnde & apte ſubiungitur: C

Indicauit ei Samuel vniuerſos ſermones, & non abſcondit ab eo.

Omnia quippe ei viſa indicauit, vt audito, quod meruit, magnitudo formidinis ad ſolicitudinem eum conuerteret impetrandæ diuinæ miſerationis. Vniuerſos ei Domini ſermones indicauit: vt dum in vetuſtate ſua ſe proiectum cognoſceret, per pœnitentiæ lacrymas ad veræ fidei renouationem feſtinaret. Qui profecto reſpondit, dicens:

Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat.

Quibus nimirum verbis, quid aliud, quàm Iudaici populi perfidia clarius agnoſcitur? Nam qui omnipotentem Deum Dominum vocat, adhuc ei ſeruire ſe exiſtimat. D Cum igitur Iudaico populo repulſio ſua a ſanctæ Eccleſiæ doctoribus inſinuatur, dicit: [Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat.] Quia dum Deo ſe placere per veterem inſtitutionem credit, ſanctæ Eccleſiæ nequaquam minas expaueſcit. Quaſi enim apertiori voce Iudaica perfidia aſſerat, & comminantibus ſibi ſanctæ Eccleſiæ prædicatoribus dicat: Eo nobis minis veſtris terrorem nullum incutitis, quo circa fidem ei nos miniſtrare credimus, a cuius gratia nos decidiſſe prædicatis. Cum ergo adiungit: Faciat quod bonum eſt in oculis ſuis: ſanctæ Eccleſiæ doctores ſubſannat potius, quàm ſe diuinæ ſententiæ offerat. Quaſi alia intentione loquatur, & dicat: Eo nobis tale aliquid non facit, quo noſter eſt Dominus ille, quem nobis ad vindictam proponitis. Sequitur:

Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo. E

Quid eſt, quòd, poſtquam Heli viſionem expoſuit, creuiſſe Samuel dicitur: niſi quia doctorum noſtrorum ordo, poſtquam verbo ſynagogæ filios repulit, maioris reuerentiæ gloriam apud gentilitatem inuenit? Creuit ergo, quia qui per verbi miniſterium ſe prius in vna gente cohibuit, poſtmodum ſanctitatis, atque doctrinæ famam in vniuerſo mundo dilatauit. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Hinc iterum ſanctæ Eccleſiæ loquens, ait: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnē terram. Creuit itaque, cum in vniuerſo mundo radiauit. Cum quo etiam Dominus eſſe perhibetur: quia omne, quod de fama ſanctitatis redoluit, omne, quod clarum per verbum luxit, de præſentia Redemptoris accepit, quem ſecum habuit. Nam etſi verbo Paulus non ſo-

Pſ.18.a *Pſ.44.d*

A non ſolum infirma & terrena, ſed etiam ſumma & cæleſtia penetrat, ex eo hanc dicendi virtutem obtinet, quem ſecum eſſe affirmat, dicens: An experimentum eius quæritis, qui in me habitat Chriſtus? Qui enim in ſe loquebatur, ſecum erat. Redolet omni mundo per vitam, ſed ex eo vitæ odorem trahit, quem oſtendit, dicens: Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. Omnia eſſe de præſentia Redemptoris Ioannes inſinuat, quia dicit: De plenitudine eius omnes accepimus. Samuel ergo cum creuiſſe dicitur, cum eo Dominus eſſe memoratur: quia doctorum ordo cum magnæ ſanctitatis, atque doctrinæ gratia omni mundo reſplenduit, ex eo tam magnus apparere potuit, qui eum in mundo poſitum non reliquit. Sequitur:

2.Cor.13.a 2.Cor.2.d Io.1.b

Et cognouit vniuerſus Iſrael a Dan vſque Berſabee, quòd fidelis Samuel propheta eſſet Domini.

B Quibus profecto terræ nominibus, Iudææ vniuerſitas deſignatur. Quid ergo in vniuerſa Iudæa, niſi omnis deſignatur Eccleſia? Vniuerſitas itaque Iſrael, quia Samuel propheta eſt Domini, recognoſcit: quia profecto omnis, qui fidelis eſt, credit, quòd ſanctorum prædicatorum ordo vera de futuris dicit. Prophetæ namque officium eſt, & futura prædicere, & occulta reuelare. Prædicatores autem ſanctæ Eccleſiæ dum latentia quæque vitia in mente deprehendunt, dum ſpiritalium virtutum ſecreta aperiunt, dum ſanctarum ſcripturarum latentes intellectus ad communem notitiam proferunt, dum futura cæleſtis patriæ gaudia electis fidelibus repromittunt, prophetæ miniſterio vtuntur. Ab vniuerſo igitur Iſraele propheta Domini fidelis Samuel eſſe cognoſcitur, quia omnipotentem Dominum fide videre non poteſt, qui ſanctæ Eccleſiæ doctoribus fidem non adhibet. Et quia eadem diuinæ cognitionis gloria in ſancta

C Eccleſia remanſit, quæ ſe doctoribus primis aperuit, ſubditur:

Et addidit Dominus, vt appareret in Silo.

Silo quippe miſſus interpretatur. Et quia vſque in mundi finem in prædicationis miniſterium mittit, in Silo Dominus apparet: quia ſe eis clarius oſtendit, per quos lucis ſuæ gloriam alijs aperit. Bene autem dicitur: [Addidit, vt appareret,] quia inceſſanter eliguntur, quibus claritas diuinæ lucis infunditur. Vnde & cauſam cur additam viſionem aſſerat, ſubdit, dicens:

Quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli.

D Idcirco enim vt appareat addit, quoniam qui reuelatus fuerat Dominus, ſe iterum atque iterum reuelat, & ſuæ oſtenſionis donum a ſancta Eccleſia nequaquam ſubtrahit, quam ei exhibere ex eius exordio non ceſſauit. Sed qui Samueli reuelatus aſſeritur, quoties apparere addiderit, non refertur: quia nimirum vſque in mundi finem ſancta Eccleſia ducitur, cui prædicatores præſunt, qui ex eo in infimis alta æternitatis gaudia prædicent, quo ſumma quæ prædicant, in alta Dei manifeſtatione vident. Quam profecto apparitionem iuxta verbum Domini factam perhibetur. Quid eſt autem verbum Domini, niſi promiſſio Redemptoris? Addidit ergo, vt appareret iuxta verbum Domini, quia promiſſionis ſuæ veritatem exhibere non deſinit. Verbum namque Domini in additione apparitionis eſt, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi, ſequitur: Mat.28.d

E Et venit ſermo Samuelis in vniuerſo Iſraeli.

Sermo etenim venire cognoſcitur, cum prædicatorum noſtrorum promiſſio adimpletur. Promiſſio enim verbi eſt gaudium ſine fine manſurum. Vniuerſo igitur Iſraeli ſermo Samuelis venit, quia omnis multitudo ſanctæ Eccleſiæ ad gaudium æternæ beatitudinis peruenit: & quod nunc in fide ſermonis a ſanctis eius prædicatoribus repromittitur, per rei veritatem eidem in regnis cæleſtibus exhibetur. Verbum namque doctorum in repromiſſione fidelium eſt: Omnis, qui credit in ipſum, non perit, ſed habebit vitam æternam. Vel certe ſermo doctorum in repromiſſione munerum eſt: Quę oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Sermo itaque Samuelis in vniuerſo Iſraeli venit: quia quiſquis ſanctis prędicatoribus, & vitæ præſentis religioſam conuerſationem ſuadentibus, & æterna

Io.3.b Iſa.64.a 1.Cor.1.b

gaudia

gaudia iuſtis promittentibus credit,ad ea,quæ pie viuendo expectauit, gaudia æterna, A
carne moriendo tranſiuit. Vnde & is,in cuius fide promiſerat, affirmat, dicens: Amen
Mar. 13.d dico vobis, cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Vel certe
ſermo Samuelis in vniuerſo Iſraeli iam venit: quia per effectum diuinæ animaduerſio-
nis, generalis impleta cognoſcitur repulſio Iudæorum. Vnde & ordinem, quo idem
ſermo in vniuerſo Iſraeli venerit, latius exponens, ait:

CAPVT II.

Cap. IIII. 1. Regum. EGreſſus namque eſt Iſrael obuiam Philiſtihim in prælium, & ca-
ſtrametatus eſt iuxta lapidem Adiutorij. Porro Philiſtihim ve-
nerunt in Aphet, & inſtruxerunt aciem contra Iſrael. Inito B
autem certamine, terga vertit Iſrael: & cæſa ſunt in illo cer-
tamine paſſim per agros quattuor millia virorum. Et reuer-
ſus eſt Iſrael in caſtra.

Eſſe ſpiritalia prælia beatus Apoſtolus oſtendit, dum ſanctæ Eccleſiæ caſtra ad vi-
Eph.6.b ctoriam cohortatur,dicens: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem,
ſed aduerſus principes, & poteſtates, & contra ſpiritales nequitias in cæleſtibus. De
Ibidem. quibus profecto prælijs etiam conſequendæ victoriæ conſilium præbens, ait: Et ſcutū
fidei,in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumi-
1.Pet.5.c te, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Hinc Petrus exhortans, dicit: Soliciti
eſtote, & vigilate in orationibus: quia aduerſarius veſter diabolus circuit, quærens, C
quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide. Dum ergo Iſraelis prælia per litteram refe-
runtur, interna, & ſpiritalia deſignantur. Philiſtihim namque cadentes poculo inter-
pretantur: quo nimirum nomine reprobi Angeli exprimuntur: quia per abundantio-
rem potum ſuperbiæ, ſtatum perdiderunt æternæ vitæ. Eis quippe velut poculo cade-
re fuit, potum ſuperbiæ ſine omni mora retractionis aſſumere. Nam quod potatur,
facile ſumitur. De quorum profecto cadentium principe, velut de potante Dominus
Io.8.b dicit: Quia in veritate non ſtetit. Velut enim potu corruit, qui ſuperbiæ ſuæ veloci-
tate ebrius, in ea, qua fuerat conditus,veritate, nec ad momentum ſtetit. Sed valde
quærendum eſt,quomodo Iſrael ſecundum carnem egredi in prælium contra iſtos ca-
dentes poculo intelligatur. Nemo enim pugnat cum eo, qui ſibi ſubijcitur. Iudaicus
ergo populus, qui malignis ſpiritibus per infidelitatem ſubiectus, contra eos in præ-
lium quo modo egredi dicitur? Pugnare tamen aſſeritur non veritate fortitudinis,ſed D
fallacia æſtimationis. Veritate quippe fortitudinis a malignis ſpiritibus victus eſt, ſed
tamen dum patrum veterum traditiones ſeruat, cum malignis ſpiritibus ſe certamen
habere exiſtimat. Vnde & ſub captiuitatis ſuæ vinculis tanto ſtrictius ligatur, quanto
ipſa libertatis, quam non habet, fiducia ab eorum ſibi calliditate ſuggeritur. Ver-
ſuti namque aduerſarij occultis ſuggeſtionibus ei falſæ libertatis fortitudinem prædi-
cant, vt eam, qua premitur, caliginem non attendat: & eo ſecurius iam eum dece-
ptum poſſideant, quo ab eis, quibus tenetur, infidelitatis vinculis ſolui,in Redempto-
rem noſtrum credendo non curat. Et notandum, quia de repulſo populo dicitur:
[Egreſſus eſt Iſrael.] Tunc recte exijt, cum ſacræ fidei monumenta dereliquit.
Vnde & de ijs, qui a ſcripturæ ſanctæ myſterijs errando deuiauerant, Ioannes dicit:
1.Io.2.c Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Exire igitur Iſraeli ſecundum carnem eſt, E
rectæ fidei terminos errando præterire. Sed quia alium Chriſtum expectare non deſi-
nunt, iuxta Adiutorij lapidem caſtra ponunt. Merito igitur terga vertiſſe Iſrael di-
citur, quia & egreſſus fuiſſe perhibetur. Nam ſi intus maneret, vinci nequaquam po-
tuiſſet, quia ſi ſe intra munitiones ſeruaret fidei, armatos ſpiritus debellaret erro-
ris. Et quia fraude ſuperatur, Philiſtihim in Aphet aciem inſtruxiſſe perhibentur.
Malignis namque ſpiritibus aciem inſtruere, eſt incautis Iudæorum cordibus argu-
menta deceptionis ordinare. Sed inito certamine, terga vertit Iſrael: quia dum mo-
ri metuit, malignis ſpiritibus non reſiſtit. Ideo quippe pugnæ profugi terga hoſti-
bus vertunt, ne reſiſtentes moriantur. Quia vero, ſi in Redemptorem Iudæi credant,
mori trepidant, idcirco non reſiſtunt, vt viuant, quia in Redemptorem non credunt,
vt in

A vt in veteri circumciſione ſaluentur. Reſiſterent quippe malignis ſpiritibus, ſi arma
ſuæ fortitudinis, in Redemptoris noſtri fide tenuiſſent. Sed ideo, ne moriantur, fugiunt;
& ideo quia fugiunt, moriuntur. Hoſtis namque inſequens eo facilius fugientem
interficit, quo is, qui fugiendo percutitur, imminentis victoris ſui gladio non reſiſtit.
Vnde & in eodem certamine quattuor Iudæorum millia cæſa memorantur. Quę enim
ſunt hæc quattuor millia, niſi qui recipere quattuor Euangeliorum veritatem nolue-
runt? Quare & in agris mori perhibentur, quia in errorum ſuorum latitudine im-
morantur. Et quia erroris ſui latibula adhuc nequaquam derelinquunt, Iſrael in ca-
ſtra reuerſus aſſeritur. Nam, vt iam dixi, cùm malignis ſpiritibus adhuc habere cer-
tamen ſe æſtimat, cum eorum voluntati potius obediat, quàm repugnet. Quia vero
etiam in bona ſignificatione poculum accipitur, cadentes poculo, intelligi ſanctæ Ec-
B cleſiæ prædicatores poſſunt. De quo nimirum poculo Propheta gloriatur, dicens:
Impinguaſti in oleo caput meum, & poculum meum inebrians, quàm præclarum eſt. *Pſ.22.b*
Poculum namque inebrians, abundans eſt gratia Spiritus ſancti: quæ apte poculum
dicitur, quia eius plenitudine electorum corda in momento inebriantur. Vnde & de
primis ſanctæ Eccleſiæ paſtoribus dicitur: Factus eſt repente de cælo ſonus, tamquam *Act.2.a*
aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant ſedentes. Quo
nimirum poculo prædicatores cadunt: quia dum ſancti Spiritus gratiam abundanter
excipiunt, ſtatum vitæ carnalis ex toto derelinquunt. Quotidie namque per hoc po-
culum, velut nimie potantes cadunt, quia etſi eos aliquando carnales motus ad per-
perrandas culpas erigunt, virtute tamen potati ſpiritus in ſtatu peccati non inueniun-
tur. Cum quibus profecto, quia Iudaicus populus certamen habet fidei contra Phili-
C ſtæos iſtos, carnalis Iſrael quotidie egreditur ad campum belli. Poſſunt autem Phili-
ſtinorum appellatione idcirco ſanctæ Eccleſiæ prædicatores intelligi: quia de errore
gentilium, ad gratiam fidei per Dei miſericordiam ſunt perducti. Cum quibus nimi-
rum Iſrael prælians terga vertit, quia loquenti per ora prædicatorum ſpiritui non re-
ſiſtit. In prælium namque Iſrael contra Philiſthijm exierat, cum prædicanti Stepha-
no Iudæi obſiſterent, & de fidei noſtræ ratione diſputarent. Sed prælians terga vertit,
quia reſiſtere diſputando non potuit. Nam de terga vertentibus, in Apoſtolorum
actibus dicitur: Non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui, qui loquebatur. Cæ- *Act.6.c*
di autem Iſraelitis eſt, ab infidelitatis vita ſeparari. Bene quoque in agris mori per-
hibentur: agri enim certaminis ſunt ſacri eloquij virentes intellectus. In agris igitur
cæſa pugnatorum Iſraelitarum millia aſſignantur: quia, qui ſanctorum prædicato-
rum miniſterio de Iudæa conuerſi ſunt, in Redemptorem humani generis per ſan-
D ctarum ſcripturarum documenta crediderunt. Quattuor vero millia cæſorum
fuiſſe memorantur: quia eandem ſacri eloquij auctoritatem, de Lege, Prophetis,
Pſalmis, atque de Euangelio vouerunt. Sed & cæſis alijs, alij in caſtra reuertuntur:
quia de Iudæa nonnulli prædicatorum miniſterio ad cognitionem Redemptoris per-
ducti ſunt, ſed eiuſdem gentis plenitudo ſanctæ eccleſiæ aſſertionibus tanto audacius
aduerſatur, quanto in infidelitatis ſuæ tenebris profundius eiecta, ad veritatis lu-
men non ducitur. In caſtra quippe ei reuerti eſt, aduerſari non deſiſtere. Et quia
eos, qui crediderant, velut ſtultos, & nulla ſufficienti ratione ſuperatos arguunt,
Sequitur:

Dixeruntq. maiores natu Iſrael: Quare percuſſit nos hodie Dominus co-
E ram Philiſthijm?

Quare enim hoc loco non eſt inquiſitionis interrogatio, ſed querela admiratio-
nis. Sub admiratione ergò de percuſſione interrogant: quia ad eam rationem, qua
religionis ſuæ homines fidem Redemptoris excepiſſe conſpexerant, pertingere non
valebant. Et notandum, quia qui admiranter interrogant, maiores natu de Iſrael
fuiſſe memorantur: quia profecto ſuperbi quique in ſua ſapientia gloriantes, ad di-
uinorum myſteriorum cognitionem pertingere nequaquam potuerunt. Vnde &
in Euangelio Dominus ad patrem loquitur, dicens: Confiteor tibi pater rex cæli & *Mat.11.d*
terræ, quia abſcondiſti hæc a prudentibus & ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis.
Qui profecto ſe percuſſos fuiſſe, conqueruntur: quia dum per eos, qui crediderunt,
veterem legis conſuetudinem ſolui conſpicerent, quædam percuſſionis vulnera in-

comprehenſibili iudicio Dei inflicta ſibi arbitrati ſunt, quæ communi dolore decla- A
marent. Sed qui, cecidiſſe alios, conqueruntur, quo ſe conſilio ad reſiſtendum præpa-
rent, ſubdunt:

Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medio no-
ſtri, & ſaluet nos de manu inimicorum noſtrorum.

Et de effectu eiuſdem conſilij protinus ſubinfertur:

Miſit ergo populus in Silo, & tulit inde arcam fœderis Domini exercituum,
ſedentis ſuper Cherubim.

Hoc eſt certe conſilium, hoc opus Iſraelis contra certamen cadentium poculo, ſed
profecto conſilium, & opus inauditum: quia non eſt Iſraelis ſecundum ſpiritum, ſed B
Iſraelis ſecundum carnem: videlicet non Deum videre videntis, ſed Deum, quem de-
ſpicit, ſe videre arbitrantis. Quid eſt enim ad Silo mittere, niſi ad legem Moyſi re-
Exod.3.c currere, cui a Domino dicitur: Veni mittam te ad Pharaonem? Quid eſt afferre ar-
cam Domini, niſi veteris legis ſacramenta, ad reprobandam nouæ fidei veritatem
recolendo adducere? Et quia eandem legis ſcientiam ſuorum neminem ignorare pa-
tiuntur, in medium eorum arca adduci præcipitur. Quid eſt item, quòd dicunt: [Et
ſaluet nos de manu inimicorum noſtrorum:] niſi quia dum pertinaciter defendunt ve-
tera, repellunt noua, & hoc habent in fiducia ſalutis, ſi ad veræ fidei rationem bono-
rum prædicatorum ſtudio trahi non poſſunt? Quia igitur veritatem diuinæ cognitio-
nis per veterem legem habere ſe iactant, eandem arcam, quam ad ſaluationem ſuam
deferri præcipiunt, Domini exercituum eſſe confirmant. Et quia incomparabili ſcien- C
tia eiuſdem legis ſe pollere arbitrantur, dum arca deferri dicitur, Domini exercituum
ſedentis ſuper Cherubim eſſe perhibetur.

Cumque arca veniſſet, omnis Iſrael grandi clamore vociferatus eſt:

Quia profecto de eo, quod carnaliter ſcientiam legis accipiunt, in ſanctæ Eccleſiæ
exprobratione garriunt, ſine oſtenſione rationis. Qui enim clamaſſe, & nihil dicun-
tur dixiſſe, hoc profecto exprimunt, quod agunt: quia dum loqui ſpiritualia carnali-
ter ſatagunt, clamorem quidem in garrulitate habent, ſed rationem veritatis non ha-
bent. Voce quidem multa dicunt, ſed ſine ratione loquentes, ſanctæ Eccleſiæ electis in
nullo obſunt, & in ſemetipſa ſynagoga loquens, inani deuotione concutitur, quia eius
verbis ſancta eccleſia non mouetur. Vnde apte nimis terra tantum ſonuiſſe relata eſt. D
Terra quippe Iudæa nunc dicitur, non quia Deo fructificet, ſed propter carnalitatem,
quia nimirum, dum Redemptoris fidem recipere noluit, cæleſtem conuerſationem pe-
nitus amiſit. Sed dum vociferatione ſua concutitur, ea exiſtimatione, qua ſemetipſam
conſiderat, eſſe ſe terribilem ſanctæ Eccleſiæ prædicatoribus, exultat.

Et audierunt Philiſthijm vocem clamoris, dixeruntq. Quænam eſt hæc
vociferatio in caſtris Hebræorum?

Terræ quippe ſonitum, & caſtrorum vociferationem Philiſthijm audiunt: quia ij,
qui in ſancta eccleſia poculo ſancti Spiritus refecti ſunt, Iudææ quidem & garrulitatē,
& vanam perfidiæ deuotionem cognoſcunt. Et quia eorum æſtimationem in contem-
ptu deriſionis habent, ſubditur:

Et cognouerunt, quòd arca Domini veniſſet in caſtra, timueruntq. Phili- E
ſthijm dicentes: Venit Deus in caſtra: & ingemuerunt.

Arca in caſtra Hebræorū veniſſe, & cadentes poculo timuiſſe, atq. ingemuiſſe per iro-
niam dicitur: quia ad conflictum ſanctæ eccleſiæ ſacramenta legis veteris a ſynagogæ
carnalibus defenſoribus, carnaliter exponuntur. De eo nāque diſputant, quòd ſi ſecun-
dum Dei ſpiritum ſaperent, hoſtibus ſuis, ſi quos haberent, in veritate terribiles eſſe po-
tuiſſent. Dum ergo pertimuiſſe & ingemuiſſe cadentes poculo dicuntur, non paſſio-
nes mentium in ſanctis prædicatoribus ſcriptura oſtendit, ſed ſubſannationem Iudaicę
diſputationis, quæ tanto contemptibilior, & riſu dignior noſcitur, quanto ad ſpiritalē
conuerſationem Iudaicus populus legem a Domino ſpiritalem accepit, & hoc, quod
ſpiritu

A ſpiritu donante acceperat, in ſpiritu non attendit. Quare, & eiuſdem Iudaicæ deriſionis verba addentes, dicunt:

Væ nobis, non fuit tanta exultatio heri, & nudiuſtertius.

Et quia abundantius deridendi ſunt, ſubdentes dicunt:

Quis nos liberabit de manu Deorum iſtorum ſublimium?

Et notandum, quia Deorum appellatione deridentur, qui a fide veterum patrum recedentes, ſe in veritate fidei exiſtere, atque in filiorum Dei numero confidunt. In ſe quidem illa diuinæ laudationis præconia prolata aſſerunt, quæ per Prophetam Dominus pronunciat, dicens: Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes. Si itaque men- Pſ.81.b
B daci exiſtimatione omnes Iſraelitæ ſecundum carnem nuncupatiue dij ſunt, ſublimes dij eiuſdem Iudaicæ exiſtimationis mendacio, ſunt ſapientes Iudæorum. Et quia periti ſynagogæ ad ſanctæ Eccleſiæ conflictum veniunt, ipſi ſanctorum prædicatorum voce deridentur, qui de ea, quam non habent, doctrinæ virtute gloriantur. Et quia de antiqua patrum veterum conuerſatione ſuperbiunt, verba ſubſannationum ſupponuntur.

Hi ſunt dij, qui percuſſerunt Ægyptum omni plaga in deſerto.

Ipſi namque eſſent, ſi nobilitatem, quam trahunt ex carnis origine, rectæ fidei virtutibus illuſtrarent. Nunc autem, quia per carnis propaginem eorum ſunt filij, quorum virtutes non habent, de amiſſa earundem virtutum ſucceſſione, per contraria
C verba deridentur: [Hi ſunt, inquiunt, dij.] Quaſi aperta deriſione Iudæorum ſapientes, doctorum noſtrorum ordo reprobet, dicens: Carne quidem magnorum virorum ſe filios eſſe gloriantur, ſed eorum, de quorum generatione ſuperbiunt, nobilitatem fidei non conſequuntur. Ipſi ergo ſunt dij ſubſecutione generis: ſed quia ipſi non ſunt imitatione virtutis, cum ipſi eſſe dicuntur, qui virtute claruerunt, deridentur potius, quàm laudantur. Et quia eorum aſſertiones ſanctæ Eccleſiæ doctores pro nihilo ducunt, ſequitur:

Confortamini, & eſtote viri Philiſthijm, ne ſeruiatis Hebræis, ſicut ipſi ſeruierunt nobis.

Contra Iudæorum quippe vanas aſſertiones ſanctæ Eccleſiæ doctores eo nihil fortius nouiter præparant, quo quidquid a Iudæis de Redemptoris contemptu falſo aſſe-
D ritur, pro nullo penſant. Contra eorum quippe congreſſionem confortarentur, & quaſi virili fortitudine decertarent, ſi velut a ſapientioribus, & rationabiliter diſputantibus aſſertionis ſuæ munimenta infringi timuiſſent. Quaſi enim dicat: Contra eorum obiectiones eo robuſta & acuta aliqua nobis exquirenda non ſunt, quo ipſi nequaquam ſubtilia & timenda, ſed debilia & contemnenda obijciunt. Sed, vt dixi, prædicatores ſanctæ Eccleſiæ, etſi contra Iudæorum vaniloquia nouiter nulla præparant, plana tamen, & humili veræ fidei noſtræ ratione, quocumque modo defenſorũ ſynagogæ impetum debellant. Vnde & ſubdit:

Pugnauit ergo Philiſthijm, & auerſus eſt Iſrael, vnuſquiſque in tabernaculum ſuum, & facta eſt plaga magna nimis, & arca Dei capta eſt. Duo quoque
E filij Heli mortui ſunt, Ophni & Phinees.

Philiſthijm, ideſt poculo cadentes, pugnant; cum doctores ſanctæ Eccleſiæ cum catholicæ fidei vexillo Iudæis impugnantibus obuiant. Iſrael autem auertitur: quia in omni diſputatione Iudæorum verſutia ſuperatur. Auerti enim ei, eſt ex pari virtute, aduerſari non poſſe. Qui autem præliando auertitur, in prælio quidem eſt, ſed fugiens, etſi virtute deficiens, nocendi tamen deſiderium non amittens. Sic namque eſt omnis repulſus Iſrael. Fugit quippe; quia doctoribus ſanctæ Eccleſiæ reſpondere non ſufficit, ſed fugiens vellet reſiſtere, quia victus & confuſus cuperet ſibi ſuppetere, vnde veritati, qua vincitur, refragari potuiſſet. Bene itaque, cum auerſus Iſrael dicitur, caute ſubiunctum eſt: [Vnuſquiſque in tabernaculum ſuum:] Tabernaculũ

quippe vniuſcuiuſque Iſraelitæ, eſt cor perfidiæ concluſione circumſeptum. Quia igitur victi a ſanctæ Eccleſiæ prædicatoribus, erroris ſui latibula repetunt, ſinguli fugientes de prælio, in ſuum tabernaculum reuertuntur. Et quia hoc totum de adimpletione verbi Samuelis, videlicet de Eccleſiæ primitiuæ comminatione dicitur, plaga magna nimis facta fuiſſe perhibetur: quæ profecto plaga, pro lectoris arbitrio, & ſecundum ſpiritalem percuſſionem, & ſecundum materialem accipi conuenienter poteſt. Nam de ſpiritali eorum plaga, ad diſcipulos in prædicatione deſtinatos Dominus dicit: A
Mat. 10. b Quicumque non receperint vos, exeuntes foras de domo, vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus veſtris. Amen dico vobis: tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Go-
Mar. 16. c morrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati. Hinc iterum dicit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Secundum materialem quoque percuſſionem plagam magnam inſinuat, cum ad Hieruſalem lo- B
Luc. 19. g quitur, dicens: Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coanguſtabunt te vndique, & filios tuos, & ad terram proſternent te, & non relinquetur in te lapis ſuper lapidem. Hinc compatientibus ſibi atque lugentibus mulieribus, ad paſſio-
Luc. 23. d nis ſuæ dignationem proficiſcens loquitur, dicens: Filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros: quoniam ecce venient in te dies, in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres, qui non genuerunt, & vbera, quæ non lactauerunt, tunc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos: & collibus: Operite nos, quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Quibus profecto verbis ea, quæ Iudæorũ populo a Romanis principibus Veſpaſiano, & Tito illata eſt, & mors, & captiuitas deſignatur. Tunc quippe plaga magna facta fuit, quando cum internitione populi Iudæorum ciuitas & capta extitit & euerſa, quando pro vltione diuini ſanguinis, & hoſtili gladio populus corruit, & qui euadere ferrum potuit, pœnam ſuſtinuit æternæ captiuitatis. Quæ profecto plagæ immenſitas, auerſo iam Iſraeli perhibetur: quia Iudaicus populus ante fuit a ſanctæ Eccleſiæ doctoribus & victus, & reprobatus, quàm a Romano exercitu expugnatus, peremptus, & in captiuitatem ductus. Nam inde expugnari, occidi, & in captiuitatem duci temporaliter potuit, quia æternæ libertatis ſecuritatem oblatam ſibi a ſanctæ Eccleſię doctoribus non recepit. Sed & eadem plaga in Iſraelem veterem alta diuinæ bonitatis diſpenſatione decernitur, vt arca Dei a gentilibus caperetur, & diuinorum ſacramentorum intellectus, ſanctæ Eccleſiæ fideles tanto ſecurius ſub ſpiritali explanatione perciperent, quanto in Iudæa nihil remanere cernerent, quod carnaliter exhiberet. Volente namque Deo, ciuitatem, templum, arcam fœderis vetus populus perdidit, vt noua plebs ſanctæ Eccleſiæ eo plenius veri & noui ſacrificij myſterium recognoſcat, quo apud Iudæos nouis apparentibus, vetera penitus defeciſſe conſiderat. Arca itaque Dei a Philiſtæis capta aſſeritur: quia, deſtructo more, veteris ſcripturæ ſacramenta, a gentilibus ſecundum veritatem ſpiritus fideliter accipiuntur. Capit quippe arcam Dei, qui diuinæ cognitionis myſteria in ſacro eloquio per veritatem intelligentiæ, mentis deuotione comprehendit. Sed capta arca, duo protinus Heli filij moriuntur: quia profecto & maioris ordinis ſacerdotes, atque minoris, in officio immolationis veteris nuſquam viuunt. Mori namque perhibentur, qui offerre ſacra omnino deſiere. Sequitur: C D

Currens autem vir vnus de Beniamin ex acie, venit in Silo in die illo, ſciſſa veſte, & conſperſus puluere caput. Cumque ille veniſſet, Heli ſedebat ſuper ſella, ſpectans contra viam. Vir autem ille, poſtquam ingreſſus eſt, nunciauit vrbi, & vlulauit omnis ciuitas. E

Quid per virum iſtum exprimitur, qui de acie fugit, niſi ea pars Iudaici populi, quæ ad Redemptoris cognitionem veniendo, Iudaicam perfidiã dereliquit? Currere namque ei fuit, a prauitate erroris ſui, deuotionis velocitate, deſiſtere. Quia vero fortia agere in Redemptoris profeſſione diſpoſuit, vir fuit. Qui nimirum eo die, quo victus eſt, de prælio currit: quia ea fidei illuminatione, qua perfidiæ tenebras deſeruit, ad prædicandum veritatem, quam nouerat, acceſſit. Vnde & in Silo veniſſe perhibetur, quia ad prædicationem mittitur. Qui veſtem ſcidit, quia veterem ſe hominem exuit: caput puluere conſperſit, quia de ſplendore noui hominis, quo ſe induit, nequaquã ſuperbiuit. Sciſſa namque

A namque veſtis ad decorem ſanctæ conuerſationis pertinet. Conſperſio pulueris, ad æſtimationem humilitatis. Quia ergo ſanctis prædicatoribus, nec vitæ munditia ſine humilitate, nec humilitas ſufficit ſine ſancta conuerſatione; vir, qui in doctorum typo ad annunciandum Iſraelis interitum venit, & veſtem ſcidit, & caput puluere conſperſit. Hoc namque puluere caput conſperſum portabat, qui Domino loquens, ait: Loquar ad Dominum meum, cum ſim puluis & cinis? Conſperſo item capite, loquebatur propheta, cum ſupplicaret, dicens: Memento Domine, quia puluis ſumus. Veſtem quoque ſciderat, qui confitens, dixit: Conſcidiſti ſaccum meum, & præcinxiſti me lætitia. Sed cum eccleſiaſtici prædicatoris humilitas commendatur, pariter & ſuperbia Iudaici doctoris exprimitur: quia videlicet Heli ſuper ſella ſedere perhibetur. In iſto quippe loco Heli non pontifices, ſed legis peritos ſynagogæ inſinuat. Quid eſt B autē, quòd ſedet ſuper ſella, niſi quia ſuperbe extollitur de doctrina? Et quid eſt, quòd ſpectat contra viam, niſi quia dum ſuperbe ſcripturas accipit, ei, per quem ire ad æternam patriam debuit, contradicit? Via quippe ſalutis illa eſt, quæ ſemetipſum aſſerit, dicens: Ego ſum via, veritas & vita. Non itaque viam, ſed contra viam reſpicit: quia Redemptorem non cognoſcit, cui contradicit. Et bene mortuis filijs, pater ſuper ſella ſedere dicitur: quia qui veteri more ſacrificent, ſynagoga non habet, & tamen qui veteri more doceant, adhuc habet. Et quia per ſapientes doctores ad miniſterium erudiebantur, dum ceſſauit, qui ſacrificaret, & adhuc qui doceat, remaneret, apte filij referuntur mortui, & pater ſuper ſella ſedere: ſed de ea, quam audiuit, annunciatione Redemptoris, multitudo ſynagogæ non gaudium, ſed mœrorem habuit. Vnde & poſtquam vir de prælio venit, & captionem arcæ nunciauit, vlulaſſe omnis ciuitas dicitur. C Quæ nimirum triſtitia, quia vſque ad doctores peruenit, ſequitur:

Gen.18.d · *Pſ.101.c* · *Pſ.29.c* · *Io.14.a*

Et audiuit Heli ſonitum clamoris, dixitq. Quis eſt hic ſonitus tumultus huius?

Tumultus eſt vociferatio populi, ſed confuſa, cum videlicet ſine diſciplina audiendi, multis ſimul loquentibus, magnitudo fit murmuris, ſine oſtenſione rationis. Heli ergo cum vlulatum ciuitatis audiuit, dixit: [Quis eſt ſonitus tumultus huius?] Quia videlicet magiſterium ſynagogæ, ſubiectis ſibi perfidis, de prędicatione Ieſu Chriſti dolentibus, dum cauſam doloris audire voluit, non percepit reſponſionem rationabilem, ſed confuſionem querelę. Vt autem excuſationem ignorantię habere non poſſet, qui de circumciſione ad miniſterium eccleſiaſticæ prędicationis acceſſerat, ei rei veritatem aperuit. Vnde & ſubditur:

D

At ille feſtinauit, & venit, & nunciauit Heli.

Sed quia idem Heli ſtatim mortuus, annunciationem ſuſcepit viri venientis, qualis ſit ipſe audiens, ſubſequenter innoteſcit:

Heli autem erat nonaginta, & octo annorum, & oculi eius caligauerant, & videre non poterat.

Perfectę namque ſenectutis eſſet, ſi centenarium numerum annorum viuendo peregiſſet. Cui profecto numero, quia duo anni deeſſe conſpiciuntur: quid eſt aliud, niſi quia perfectę maturitatis exiſteret, ſi ſacramentū geminum in Redemptoris noſtri incarnatione cognouiſſet: videlicet veram diuinitatem in humanitate eius, & veram hu-E manitatem in diuinitate? Nunc autem, quia multa de lege veteri, plurima de mandatis cæleſtibus recte intelligit, nonaginta & octo annorum eſt. Et dum Deum credit, & ex virgine naſci potuiſſe per carnem, & humanitatis eius naturam ſuſcipi abnegat in diuinitate, centum annorum non eſt. Vnde & audita viri relatione, iuſte moritur: quia ſine fide Redemptoris ei bona, quę cognoſcit, & alia nequaquam proſunt. Et quia alto & incomprehenſibili iudicio Dei, cæcitas ignorantiæ eius menti incutitur, caligaſſe, & videre non potuiſſe memoratur. Sequitur: Et dixit ad Heli:

Ego ſum, qui veni de prælio: ego, qui de acie fugi hodie.

Quaſi in prælio ſe fuiſſe memorabat ille, qui dicebat: Audiſtis conuerſationem meā aliquando in Iudaiſmo, quoniā ſupra modum perſequebar Eccleſiā Dei, & expugnabam il- *Gal.1.b*

bam illam, & proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos, in genere meo, A
abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum. Sed de prælio ve-
1. Tim. 1. c nit, qui dicit: Qui prius fui blaſphemus & perſecutor, ſed miſericordiam conſecutus
ſum, quia ignorans feci. Fugere ergo de acie Iudæo quid eſt aliud, quàm a perfidorũ
errore ſeparari? Et de prælio venire, quid eſt, niſi rectæ fidei bonum alijs nunciare?
Fugere namque metuentis eſt, venire volentis. Quo in loco, quia prius dicitur venire
de prælio, quàm ex acie fugere: cum prius deſeratur perfidia, quàm veritas prædice-
tur, mirum non eſt. Nam hoc, quod de acie ſe fugiſſe poſterius dicit, non ad ordinem,
quo factum eſt, dicitur: ſed ad certitudinem verbi, quod præmiſit. Quod etiam ſe-
cundum hiſtoriæ ordinem demonſtratur: quia niſi prius de acie fugiſſet, venire de prę-
lio nequaquam potuiſſet. Nos autem, qui ſecundum ſpiritum ſpiritalia, etiam in re-
bus Iudæorum carnaliter geſtis, inquirimus: illum virum, quem loquentem paulo B
ſuperius introduximus, attendamus. Nam auditum eſt ab Eccleſia, quia is, qui quon-
Act. 9. a dam perſequebatur, euangelizaret: ſicut ſcriptum de eo iam euangelizante eſt: Cum
autem veniſſet Hieruſalem, tentabat ſe iungere diſcipulis, & omnes timebant eum,
non credentes, quia eſſet diſcipulus. Hinc item ad Ananiam diſcipulum, Dominus
Damaſci apparens, ait: Surgens vade in vicum, qui vocatur Rectus: & quære in do-
mum Iudæ Saulum nomine Tharſenſem, & impone ſibi manum, vt viſum recipiat.
Qui nimirum confeſtim Domino reſpondit, dicens: Domine audiui a multis, quanta
mala ſanctis tuis fecerit in Hieruſalem, & poteſtatem habet a principibus ſacerdotũ,
alligandi omnes, qui inuocant nomen tuum. Cum ergo illum Iudæis prædicabat,
quem impugnare minis ſolebat & cædibus, nimirum de prælio veniebat. Sed dum ei
prædicanti, diſcipuli omnes ſe iungere timerent, de acie eũ fugiſſe dubitabant. De præ- C
Ibidem b lio quippe veniebat, cum a vocante Domino in terram proſtrato dictum fuerat: Sur-
ge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Sed fugiſſe eum de
acie, Anania non credidit, qui ea mala, quæ ſanctis in Hieruſalem fecerat, & poteſta-
tem, quam acceperat, Domino præcipienti intimauit. Vt ergo eum veniſſe de prælio,
& fugiſſe de acie veraciter demonſtraret, eidem Ananiæ Dominus præcipit, dicens:
Vade, quia vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram gentibus, &
regibus, & filijs Iſrael. Et notandum, quia eo die, quo hæc nunciabat ſe veniſſe de
Io. 12. f prælio, & fugiſſe de acie aſſerebat. In die quippe fugiunt: quia atteſtante veritate:
1. Theſ. 5. b Qui in tenebris eſt, neſcit quo vadat. Hinc etiam ſcriptum eſt: Qui dormiunt, in no-
cte dormiunt: & qui ebrij ſunt, in nocte ebrij ſunt. Et quia in exemplo beati Apoſtoli
Pauli, virum de acie fugientem videre cœpimus: hoc, quod in die fugiat, attenda- D
Act. 9. a mus. Nam nox erat, quando aciem contra ſanctam eccleſiam conſtruebat, quando
acceptis epiſtolis a principibus ſacerdotum ad Damaſcum, minarum & cædis ſpirans
in diſcipulos, feſtinabat. Sed, qui in nocte bellum parauit, in die fugit: quia in itinere
lux de cælo eum ſubito circumfulſit, in terramq. proſtrauit, ineffabili pauore terruit,
vt tenebras immenſi erroris agnoſceret: & pro ea, quam expugnabat nocte eccleſia, in
diei lumine dimicaret. In die igitur fugit, quem vt perfidiæ noctem deſereret, de cælo
oſtenſa Redemptoris claritas circumfulſit. Quid eſt ergo quòd eo die ſe fatetur veni-
re de prælio, quo de acie fugerit, niſi quia rectæ prædicationis intentio deſignatur?
Quidam namque eo die de acie fugiunt, ſed alio veniunt de prælio: quia errores priſti-
nos, amore æternæ vitæ derelinquunt: ſed cum ad prædicationis miniſterium aſſu-
muntur, de ſua prædicationis facundia, temporales retributiones appetunt. Alio igi-
tur die, quàm eo, quo fugerant, veniunt: quia nimirum recti ſunt conuerſatione, ſed E
prædicationis intentione peruerſi. Sancti ergo prædicatores, qui per Redemptoris no-
ſtri gratiam de circumciſione crediderunt, non alio die, ſed eo, quo de acie fugerant, de
prælio venerunt: quia profecto vtrumque donum in ſuperni amoris ſplendore conſe-
cuti ſunt, veritatem ſcilicet conuerſationis, cum prædicatione verbi. Et quia Iudaicũ
magiſterium, & ſi non intentione cognoſcendæ veritatis, curioſitatis tamen ſolicitu-
dine ſanctorum prædicatorum aſſertiones audire voluit, ſequitur:

Cui ille ait: Quid actum eſt, fili mi?

Sub vnius quippe deſcriptione, omnibus loquitur, quia gentis ſua homines vidit,
quos aliquando doctrina legis inſtruxit. Vel fortaſſe filium vocauit, non affectu amo-
ris, ſed

A ris, ſed adulatione calliditatis: vt eo hunc facilius per deceptionem caperet, quo ſe eum paterno affectu diligere demonſtraret. Eum itaque filium vocat, a quo quid actũ fuerit, ſcire appetit: vt profecto ille pro impenſo honore adulationis, ſeriem peruerteret ueritatis. Honor igitur appellationis non ad amorẽ refertur, ſed ad calliditatem. Sed qui prælatæ laudis fauorem reſpuit, conſtanter vera patefecit. Vnde & ſubditur:

Reſpondens autem qui nunciabat: Fugit, inquit, Iſrael coram Philiſtihim, & ruina magna facta eſt in populo. Inſuper & duo filij tui mortui ſunt, Ophni, & Phinees.

Hoc namque vir fugiens nunciauit, quod experientia didicit. Quid eſt igitur, quòd
B fugiſſe Iſraelem aſſerit, niſi quia conſtanter affirmat, quòd dum Iudaicus populus legis ſenſum carnaliter retinet, ſpiritalibus ſanctæ eccleſiæ doctoribus reſiſtere diſputando non poteſt? Et quid eſt, quòd magnam ruinam factam fuiſſe in populo prædicat, niſi quia omnes, qui de Iudaico populo verbum fidei repulerunt, æterna morte perijſſe confirmat? Et quid eſt, quòd duo Heli filij mortui referuntur, niſi quia vterque ordo veteris ſacerdotij defeciſſe aſſeritur? Et quid eſt, quòd arcam Dei captam fuiſſe dicit, niſi quia cognitionem diuinorum ſacramentorum a Iudæis ablatam, atque a gentibus fideliter apprehenſam aſſerit: quia a gentibus iam, Dei gratia vocante, fidelibus diuina myſteria cognoſcuntur? Sequitur:

Cumque ille nominaſſet arcam Dei, cecidit Heli de ſella retrorſum iuxta oſtium, & fractis ceruicibus, mortuus eſt.

C Quid eſt, quòd Heli audita Iſraelis fuga, relata ſibi ruina populi, intimata filiorum morte, de ſella nequaquam cadit: cognita autem arcæ captione, & de ſella cadit, & vitam perdit? Sed quia in Heli ſapientes Iudæorum, & legis peritos deſignari diximus, audita Iſraelis fuga, de ſella non cecidit: quia quòd ſimplices ſynagogæ filij a ſanctæ Eccleſiæ doctoribus in prædicatione ſuperentur, pro paruo ducit. Non cadit relata ſibi ruina populi: quia dum perire audit eos, qui in Iudaiſmo moriuntur, nequaquam expaueſcit. Intimata filiorum morte non cadit: quia & obiecta ſibi ſacerdotij vtriuſque ceſſatione, ſuperbire non deſinit. Illata autem ſibi arcæ captione cadit: quia dum ſacramenta ſcripturæ ſuæ profunde & ſpiritualiter ſciri a ſanctæ Eccleſiæ prædicatoribus & fidelibus videt, de ea, quam carnaliter tantum intelligit, ſacri eloquij eruditione ſuperbire non audet. De ſella igitur cadit: quia ſpiritali cognito, ſu-
D perbire de carnali magiſterio non præſumit. Sed quia vera prædicari ſublimiter audit, & nequaquam credit, dum confunditur, & non ſaluatur, cadit & moritur. Cadit quippe de ſella, quia extolli deſinit de doctrina. Sed cadens moritur, quia ſi ratione vincitur, eiuſdem tamen rationis iudicio, peruenire ad æterna gaudia non meretur. Qua in re notandum eſt, quia qui cadens moritur, iuxta oſtium cadit. Quid eſt enim quòd cadit iuxta oſtium, niſi quia dum cæcus errat, impingit in Redemptorem? Qui nimirum de ſemetipſo aſſerit, dicens: Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem vero ceciderit, conteret eum. Ipſe quoque de ſemetipſo ait: Ego ſum oſtium, per me ſiquis introierit, ſaluabitur, & egredietur, & regredietur, & paſcua inueniet. Iuxta oſtium ergo mortuus eſt Heli, quia ſynagogæ magiſterium idcirco perijt, qua in Redemptorem offendit. Ibi enim cecidit, vbi deliquit. Qui etiam cadens,
E ceruices fregit. In ceruice tumor temporalis potentiæ deſignatur. Fracta ergo ceruice moritur, qui perfidiæ magnitudine amiſſa, regni potentia condemnatur. Poteſt quoque per oſtium, ſacræ ſcripturæ littera deſignari. Nam velut per oſtium ad æterni templi atria ducimur, dum per ſacri eloquij litteram, ad allegoricam & ſpiritualem intelligentiam ſubleuamur. Intus quoque rex cernitur: quia promiſſus Redemptor humani generis, in ſpirituali ſacræ ſcripturæ intelligentia inuenitur. Heli ergo iuxta oſtium mortuus cecidit: quia profecto ſynagogæ magiſterium idcirco interijt, quia per ſpiritalem ſcripturam eum, qui in ſpiritu promiſſus fuerat Redemptorem humani generis, non ſpiritaliter ſed carnaliter quæſiuit. Iuxta oſtium namque mortuus eſt: quia de eo interijt, quòd ſpiritalem Redemptoris promiſſionem, non ſecundum intelligentiam ſpiritalem, ſed ſecundum ſimplicem locutionem hiſtoriæ intellexit. Et quia

Mat. 21. e
Io. 10. b
Mor. 6. c. 2. & in Ezech. hom. 15. 20.

quia per doctrinæ ſuæ ſtudium, multo tempore Iudææ, non amore bona operanti, ſed timore a malo declinanti, præfuit, ſequitur: A

Senex enim erat, & grandæuus: & ipſe iudicauit Iſrael quadraginta annis.

Senex etenim fuit, & grandæuus diuturnitate temporum. Quadraginta vero annis præfuit, per timorem legalium mandatorum. Quadragenarius quippe numerus ad peccatores pertinet. Vnde & quadrageſimæ tempus in ſancta Eccleſia eodem dierum numero conſecratum eſt, vt videlicet ea, quæ committimus, peccata tergere pœnitendo ſtudeamus. Quadragenarius quippe numerus ex denario & quaternario conſummatur. Et quia peccando, decalogum diuinæ legis tranſgredimur, ipſam vero peccandi facultatem ex ea, qua conſiſtimus, quattuor elementorum compactione contrahimus, ſub numero quadragenario, quamdiu in peccato exiſtimus, continemur. B
Heli ergo quadraginta annis Iſraelem iudicauit: qua ſynagogæ magiſterium, & auſteram legis diſciplinam ad timorem ſubiectæ plebis, exhibuit: vt materiam humanæ conditionis per concupiſcentiam fragilem, in ſtatu iuſtitiæ per timorem retineret. Sed iam mortuus eſt Heli, iam fractis ceruicibus iuxta oſtium iacet, ſed tamen prauæ doctrinæ eius virus in ſemine remanet. Iam quippe, qui non credit de Iudæorum ſapientibus, iudicatus eſt: ſed quia in eius inſtructione prauitatis ſemina mentes concipiunt, qui eius doctrina filij naſcuntur, perfidiæ eius veſaniam non relinquunt. Quare & ſubditur:

Nurus autem eius vxor Phinees prægnans erat, vicinaq. partui, quæ, audito nuncio, quia capta eſſet arca, & mortuus ſocer ſuus, & vir ſuus, incuruauit ſe, & peperit. Irruerunt enim in ea dolores ſubiti. In ipſo autem momento C
mortis eius dixerunt ei, quæ ſtabant iuxta eam: Ne timeas, quia filium peperiſti. Quæ non reſpondit, neque animaduertit.

Quæ autem fuit nurus Heli, niſi plebs Iudæorum, reprobis ſacerdotibus ſubiecta? Quæ quia per eorum prædicationẽ ſemina perfidiæ in mente ſuſceperat, prægnãs erat. Et quia conceptam malitiam ipſa quoque cogitabat effundere, non ſolum prægnans fuiſſe dicitur, ſed etiam partui vicina. Quid eſt autem, quòd audita arcæ captione, & ſoceri atque viri ſui morte, peperiſſe dicitur, niſi quia Iudaicæ plebis reſiduũ, dum ſpiritalia ſacramenta ſcripturarum ad gentium eruditionem tranſiſſe cognoſcit, dum ſapientes ſynagogæ cum vtroque ſacerdotio interijſſe iam conſpicit, ea, quæ concepit, hæreſis ſuæ ſemina, loquendo effundere non deſiſtit? Parere autem ei, eſt conceptam D
prauitatem loquendo alijs aperire. Et quia reproba prædicat, dum parere aſſeritur, incuruata memoratur. Velut enim non ſe curuantes pariunt, qui cæleſtia loquuntur: quia in ſtatu fidei auditorum ſuorum corda ad ſtudium erigunt bonæ operationis. Quæ igitur praua aſſerit, incuruata parit: quia profecto hoc ſibi loquendo agitur, vt quo attentius loquitur, in damnationis ſuæ baratro profundius deponatur. Recte igitur dum ad partum incuruatur, mori dicitur. Pariens namque moritur, quia in blaſphemiæ ſuæ merito condemnatur. Et quia mortis ſuæ tormenta non præuidet, ſubi-
1.Theſ.5.a ti dolores in eam irruere dicuntur. Subiti namque dolores ſunt, repentinæ afflictiones mortis, ſine præuiſione venientis. Subito enim dolores irruunt, cum Iudaicæ plebi ſuppliciorum perennium retributiones obuiant: quæ nunc in contemptu veritatis poſita, non formidat. Quia enim pro paternarum traditionum obſeruatione, ad æternã E
vitam moriendo ſe tranſire æſtimat, in ſubitos dolores tunc corruit, cum ſuſtinere tormenta inchoat, quæ non ſperauit. Et notandum, quia de moriente dicitur: Irruerunt in eam dolores ſubiti: quia videlicet dum per carnis moleſtias ad exitum vitæ cogitur, tunc flagella dolorum irruere in eam temporaliter incipiunt: quibus eius impietas æterna vindicta puniatur. Et quia vicino exitu reprobæ Iudæorum mentes ſe alterutrum ad perfidiam cohortantur. In ipſo autem momento mortis eius, dixerunt ei, quæ ſtabant iuxta eam: [Ne timeas, quia filium peperiſti.] Filium quippe peperit: quia durum in nequitia, & inſuperabilem populum erudiuit. Quæ autem mulieres iuxta ſtant, niſi mentes æquali ordine impietatis aſtrictæ? Stant quippe non veritate & rectitudine fidei, ſed præſumptione & iactantia religionis. Idcirco eam, ne timeat, cohortan-

A hortantur, quia filium peperit: vt videlicet tanto ſecurius in veteri traditione mori non timeat, quanto illos etiam in ea obduratos & inconuertibiles aſpicit, quos ſuo magiſterio eruditos cognoſcit. Sed dum in ſe abundantius dolore compellitur, pro nihilo ducit, quidquid alij ſua eruditione profecerunt, vnde & ſubditur: [Quæ non reſpondit, neque animaduertit.] Nam dum æterni doloris experiri amaritudinem inchoat, hoc, quod temporaliter alijs præfuit, non delectat. Vel certe idcirco de nato puero non lætatur: quia is, qui gignitur ſua inſtitutione, in captiuitate conſpicitur. Vnde & ſubditur:

Et vocauit puerum Hichaboth, dicens: Tranſlata eſt gloria Domini, quia capta eſt arca Dei.

B Arca quidem capitur: quia iam, auctore Deo, a veris fidelibus, ſanctæ ſcripturæ ſacramenta, veræ intelligentiæ capacitate retinentur. Et gloria Iſrael tranſlata eſt: quia poſtquam a vera religione cecidit, redolere per bonæ famæ opinionem ceſſauit. Bene autem non perire Iſrael gloria dicitur, ſed transferri: quia religionis fama, quàm perdidit, ad gentilitatem tranſiuit. Tranſlata quippe eſt gloria: quia in ſancta Eccleſia veræ religionis fragrantia redolet, quæ in fide Redemptoris poſita, pro æterni ſplendoris certitudine, quam expectat, domum ſancti Spiritus pignus tenet. Idcirco de nato filio lætari refugit: quia profecto dum ad gentes tranſiſſe præteritam gloriam conſpicit, ad captiuitatem ſe parere ingemiſcit. A tranſlatione etiam gloriæ filium nominat: quia profecto impietatem, in qua permanet, quaſi prælato nomine perpetuo repræſentat. Poteſt autem per hoc, quòd a matre ei nomen imponitur, aperte intelligi quod videmus. Ex ea enim nomen ſuſcepit, a qua ei meritum impietatis venit.
C Sequitur:

CAPVT III.

PHiliſthijm autem tulerunt arcam, & aſportauerunt a lapide Adiutorij in Azotum. Tulerunt Philiſthijm arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & ſurrexerunt Azotij altera die, & inuenerunt Dagon iacentem ante arcam, pronum in terra. *Caput V. 1.Regum.*

Quid eſt, quòd arca a lapide Adiutorij aſportatur, niſi, quia præcones veritatis ab
D eo, quem Iudæi falſa opinione expectant, Chriſto myſteria ſcripturarum auferunt? Dum enim ad veri Redemptoris cognitionem, ſanctæ ſcripturæ teſtimonia conuertunt, ab eo nimirum, in quem ſui auxilij ſpem Iudæi poſuerant, arcam tollunt. Et quia gentibus fidei myſteria creduntur, arca Dei in Azotum perducitur. Quæ profecto arca in templum infertur. Quid ergo fuit templum Dagon, niſi vnaquæque anima infidelis, quondam idololatriæ ſuperſtitione polluta? Quid ſimulachrum Dagon, *Iud.16.f* niſi totius idololatriæ ſuperſtitionem deſignat? Quid igitur erat aliud, myſteria fidei *Macab.10.g* cordibus gentilium intimare, quàm arcam Dei in templum Dagon inferri? Velut enim iuxta Dagon ſtatuebatur arca, dum prædicatores ſanctæ eccleſiæ gentiles admonerent, vt ad probandam fidei veritatem & prædicationem, quam audiebant, & idololatriæ, quam tenebant, errores diſcuterent. Bene itaque die alia Dagon pronum in terra
E ante arcam iacentem Azotij repererunt. Vnam quippe diem Azotus habuit, in audita prædicatione veritatis, alteram in cognitione fidei. Primo namque die arca Dei iuxta Dagon ſtatuitur, quia in audita prædicatione Redemptoris erroris vetuſti tenebras deprehendunt. Altera vero die ſurgentes, pronum in terra ante arcam iacentem Dagon inuenerunt: quia & in cognitione veritatis ſtatum idololatria perdidit. Vnde & bene cum lapſus Dagon aſſeritur, iacere pronus in terra memoratur. Ante arcam quidem cadit, quia ex myſteriorum diuinorum ſcientia innoteſcit. Sed pronus in terra iacet, quia, auctore iã Deo, ad aſpectum fideliũ ſimulatæ rationis imaginem non habet. Qui enim pronus in terra iacet, faciem in terra deprimit. Per faciem vero ſimulachri ſimulatio exprimitur rationis. Pronum itaque in terra iacere, eſt iam vera cognoſcentibus, ſimulationis ſuæ fraudibus illudere nequaquam poſſe. Sed tamen, vt certius gentiles

gentiles vera cognoſcerent, eandem fidei noſtræ auditam rationem, & ſuperſtitioni A
ſuæ vetuſtam conſuetudinem magis ac magis diſcutere conati ſunt. Apte itaque
ſequitur:

Tulerunt Dagon, & reſtituerunt eum in locum ſuum.

Ideſt in templo, vbi arca Dei poſita fuerat. Quid eſt ergo Dagon in locum ſuum reſtituere, niſi iuxta iam cognitam ſpiritualium ſacramentorum veritatem idololatriæ ſtatum ſubtili conſideratione perquirere? Et quia quo ſubtilius idololatriæ error aſpicitur, verius condemnatur, ſubiunctum eſt:

Rurſusq. diluculo ſurgentes, inuenerunt Dagon iacentem ſuper faciem ſuam coram arca Domini.

B

Diluculo iterum ſurgunt: quia ad amorem auditæ bonitatis iam certitudine deliberationis ſe erigunt. Primus itaque dies probationis eſt, ſequens cognitionis, tertius vero deliberatæ iam certitudinis, & oblatæ profeſſionis. Qui profecto dies, quia illuminatis conuerſorum mentibus, in ſplendore perfectæ & conſummatæ fidei illuxit, ſequitur:

Caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum eius abſciſſæ erant ſuper limen. Porro Dagon truncus remanſerat in loco ſuo.

Quid enim Dagon, ideſt idololatriæ caput, eſt aliud, niſi ipſum initium omnis iniquitatis diabolus? Et quæ ſunt palmæ manuum eius, niſi vniuerſa opera idololatriæ? Caput itaque Dagon amiſit: quia per idolorum culturam regnare maligni ſpiritus in corde gentilium deſinunt. Palmæ etiam manuum eius abſciſſæ ſunt, quia C
idolis vanis ſacrificia nuſquam offeruntur. Et quia a cunctis fidelibus eius deformitas vbique conſpicitur, truncus Dagon in loco ſuo remanſiſſe memoratur. Caput vero & manus abſciſſæ, & ſuper limen poſitæ memorantur: quia profecto quiſquis ad veram fidem ingreditur, principia diabolicæ ſuaſionis repellere, atque vniuerſis eiuſdem ſatanæ operibus renunciare præcipitur. Poſita ergo hæc ſunt in limine, vt ab introeuntibus conculcentur: quia vere fidelis eſſe non poterit, qui & prauis maligni ſpiritus conſilijs aduerſari, atque iniquis operibus non proponit. Nam qui Dagon caput atterere, & manus vitat, & ſi fidelium numero contineri videtur, idololatra quodam modo eſſe conuincitur. In oblectatione etenim dæmonum non ſolum exteriora ſacrificia, ſed etiam iniqua deſideria ab eorum cultoribus offeruntur. Qui ergo in veræ fidei cognitione receptus eſt, & ab immundis deſiderijs & prauis operibus non D
remotus, quia Dagon collidere caput & manus deſpicit, maligno ſpiritui, quem in oblatione cærimoniarum deſpicit, per internæ concupiſcentiæ, & exterioris vitæ immunditiam, oblationem facit. Quare, & ſubditur:

Propter hoc non calcant ſacerdotes Dagon ſuper limen vſque in hodiernum diem.

Sacerdotes quippe Dagon ſe eſſe inſinuant, qui ſuper limen non calcant. Quibus in verbis caute inſpiciendum eſt: quia non dixit, limen, ſed ſuper limen, vt caput & manus Dagon calcanda eſſe doceantur, quæ ſuper limen abſciſſa eſſe referuntur. Idcirco autem ſacerdotes ſuper limen non calcant, quia abſciſſas eius manus, & caput pede conterere vitant. Sacerdotes namque Dagon vſque in hodiernum diem remanent: E
quia qui per immunda deſideria antiquo hoſti ſacrificent, adhuc ſunt. Qui profecto ſuper templi limen calcare refugiunt: quia nec immundis ſuggeſtionibus, nec malis operibus reſiſtunt. Dagon itaque ſacerdotes ſunt: quia etſi manufactis ſe idolis non humiliant, concupiſcentiarum tamen ſimulachris per nefaria opera ſe incuruant. Sequitur:

Aggrauata eſt manus Domini ſuper Azotios.

Manus Domini eſt virtus diuinæ poteſtatis. Et quia in Azotios primordia gentilitatis deſignata ſunt, quid eſt, quòd manus Domini ſuper Azotios aggrauata perhibetur? Sed manum ſuper Azotum aggrauauit, cum gentilium corda virtute ſuæ poten-

A potentiæ ad conuerſionem mouit. Nam dum per internam aſpirationem eis vim ęternæ mortis innotuit, de perpetratis iniquitatibus, gentium mentes mirabili terrore percuſſit. Quia ergo dum manus Domini aggrauata dicitur, interfici Azotij perhibentur, grauedo hæc manus accipitur in multiplicatione conuerſorum. Nam mori gentilibus fuit, ab infidelitate ſeparari. Manu quoque Domini occidi, eſt eandem veræ fidei cognitionem non miniſterio hominũ, ſed diuina virtute promereri. Leuis itaque erat manus Domini ſuper Azotum, cum adhuc per paucos miniſtros fidei pauci errorem deſererẽt gentilitatis. Vnde & quaſi de aggrauatione manus orare verbi miniſtros Dominus admonet, dicens: Meſſis quidem multa eſt, operarij autem pauci: rogate Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam: quaſi aliter dicat: Qui per paucos miniſtros, velut leui manu paucos ab infidelitate ſeparat, rogate, vt miniſtros multiplicet, vt quaſi in conuerſorum multitudine manum grauet. *Mat.9.d*

B Sed & modus interfectionis exponitur: quia quiſquis mori hac interfectione dicitur, dum ad purgandum ventrem exiret, in ſuperiori parte natium morderi a muribus perhibetur. Ad litteram vna percuſſio hic oſtenditur, ſed in typica expoſitione geminatur. Nam per litteræ ſignificationem, & grauationem manus Domini, & murium morſus ad eiuſdem mortis effectum pertinet: quia ad hoc dicitur, manus Domini ſuper Azotios aggrauari, quod per murium morſus interfici. Quia vero per ſpiritalem ſignificationẽ duas mortes agnouimus, vnam videlicet, qua peccatores iuſtitiæ peccando moriuntur: alteram, qua iuſti a peccatis, in quibus vixerant, pœnitendo ſe erigunt: vnam, quæ ad humana corda, diabolo ſuadente, ingreditur: alteram, quam omnipotentis Dei virtus operatur: neceſſe eſt ergo, vt vtramque mortem in hoc loco ſpiritualiter attendamus. Mors quidem,

C qua peccatores a peccatis pœnitendo reſurgunt, deſignatur, quia dicit: Aggrauata eſt ſuper Azotios manus Domini. Illa autem mors, qua gentiles ſe immunditiæ, & iniquitati ſeruos exhibuerunt, deſignatur, cum morderi a muribus, & interfici dicuntur. Mus quippe immundum eſt animal, & per legem edi prohibitum. Quid ergo per mures, niſi dæmonia deſignantur? Et quid eſt morderi a muribus, niſi peccati pœna lacerari? Sed mordebantur a muribus, cum ad purgandum ventrem egrediebantur. Quid eſt ergo purgare ventrẽ, niſi expletione peccati, miſeræ famæ fœtorem proferre? Qui ergo ad purgandum ventrem egreditur, murium morſu perimitur: quia qui peccando ad aliorum notitiam per exemplum prauitatis extenditur, ad æternam quoque mortem graui dæmonum obligatione retinetur. In ſecretiori enim parte natium percuſſi perhibentur: quia peccator quiſque ex ea parte vulnus accipit animæ, quam incuruat ad peccati delectationem. Cum ergo manus Domini ſuper Azotum aggrauatur,

D a muribus percuſſus aſſeritur: quia prædicantibus æternæ vitę doctoribus, dum ab infidelitate gentiles conuerſi ſunt, qua peccatorum morte, ſuaſione dæmonũ, obligati eſſent, cognouerunt. Morderi igitur Azotijs poſt aggrauatam manum Domini, eſt poſt veræ fidei cognitionem, dæmonibus non ſubijci, ſed quibus ſe peccati fœtoribus pœnæ mortis obtulerant, per fidei illuminationem intueri. Quaſi enim tunc morſi ſunt, quando peccatorum ſuorum morſus agnouerunt. Sequitur:

Videntes autem viri Azoti huiuſcemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei apud nos, quoniam dura eſt manus eius ſuper nos, & ſuper Dagon Deum noſtrum.

E Nam cum cernerent templa deſtrui, ſacrificia ceſſare, vxores a viris, & viros ab vxoribus diuidi, a genitoribus filios & patres a filijs ſeparari; quid aliud, quàm & ſuper ſe, & ſuper ſuperſtitionem ſuam, manum Domini duram eſſe putauerunt? Sed quid deinde factum fuerit, ſequitur:

Et mittentes congregauerunt omnes Satrapas Philiſtinorum, reſponderuntq. Gethæi: Circumducatur arca Dei.

Quia Satrapas Philiſtinorum congregauerunt, dicitur: quare autem congregauerunt, non dicitur. Sed quia reſpondiſſe Satrapæ dicuntur, & circumducendæ arcæ conſilium tribuiſſe: quia ad tribuendum pro eadem arca conſilium vocati eſſent, aperte cognoſcitur. Qui ergo ſunt Satrapæ Philiſthinorum, niſi electi prædicatores gentilium? *Et inf. c. 7. Reg.*

lium? Satrapæ quidem principes dicuntur. De quibus profectò principibus per Pſal- A
Pſ.46.b miſtam dicitur: Principes populorum congregati ſunt cum Deo Abraam. Populorum namque appellatione gentes deſignantur. Qui ergo populorum nomen & principum poſuit, nimirum eos, de quibus loquitur Philiſtinorum Satrapas deſignauit. Qui certe populorum principes cum Abraam Deo conuenerunt, quando ad ſalutem conuertendarum gentium, hoc prædicatores ſonuerunt verbo, quod omnipotens Deus interno eis aſpirabat deſiderio. Quaſi enim in auditorum gentilium cordibus mira erat conuenientia Dei & principum, cum ſimul & a ſanctis prædicatoribus rationem rectæ prædicationis acciperent, atque a Domino fructum bonæ voluntatis. Et quia aduerſarij eſſe cognoſcuntur, qui dixerant: non maneat arca Dei apud nos: quo modo principes mittentes congregant? Sed mittere, & principes congregare, eſt ſanctorum prædicatorum mentes ad prædicationis inſtantiam prouocare: quia illic erat atten- B
tius prædicandum, vbi gentilium corda in errore profundius mergebantur. Hinc eſt quòd egregius doctor nobiliorem de indomitis hoſtibus ſe elegiſſe victoriam gloria-
Rom.15.e tur, dicens: Ab Hieruſalem vſque Illyricum per circuitum repleui Euangelium Chriſti: ſic autem hoc prædicaui euangelium, non vbi de eo annunciatum fuerat, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem. Prouocati ergo ſunt principes non deſiderio, ſed errore infidelium, cum inde Deo lucrum maius facere arbitrati ſunt, vnde caligo errorum per flatum ſuperbiæ ſublimius ferebatur. Quare & ſanctæ prædicationis inſtantia deſignatur, cum ſubditur: [Reſponderuntq. Gethæi: Circumducatur arca Dei.] Illi dicunt: [Non maneat arca Dei apud nos:] & iſti dicunt: [Circumducatur.] Quid eſt enim arcam Dei circumducere, niſi veræ fidei myſteria publice prædicare? Manet enim arca apud eos, qui veræ fidei ſacramenta, quæ audiunt, per C
amorem amplectuntur. Qui autem [Non maneat apud nos arca,] dicunt, prædicationem fidei a ſe auerti concupiſcunt. Satrapæ ergo econtrario dicunt: [Circumducatur arca Dei,] quia illis attentius diuina prædicabant, quos ad odium veritatis grauis error accenderat. Et quia per ſanctorum prædicatorum miniſteria etiam talium magna lucra regnis cæleſtibus illata ſunt, ſequitur:

Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per ſingulas ciuitates interfectionis magnæ nimis, & percutiebat viros vniuſcuiuſque vrbis a paruo, vſque ad maiorem, & computreſcebant prominentes extales eorum.

Arca quippe circumducitur, cum myſteria fidei palam, & ſine timore prædicantur. D
Et quia inter initia fidei innumeri conuertebantur, interfectio magna nimis per ciuitates ſingulas facta perhibetur. Item quia non ſolum ſimplices, ſed ſapientes conuerſi ſunt: eadem interfectio a paruo vſque ad maiorem facta aſſeritur. Sed per eandem percuſſionem computreſcere extales referuntur. Extales quippe putreſcere, eſt peccati
Mor.8.c.11.& hom.10. meatus ab effuſione conſueti fœtoris penitus interire. Bene namque percuſſus eſt, cuius prominentes extales computreſcunt: quia nimirum nonnulli ſunt, qui poſt munditiã conuerſionis, priſtina inuoluuntur ſorde flagitij. Horum profectò prominentes extales minime computreſcunt: quia ad conſuetum peccatorum fluxum per iniqua opera recuruantur. Hos nimirum ab imperfecta percuſſione male ſanos ille redarguit, qui ad
2.Pet.2.d fœtores priſtinos deuolutos inſinuat, dicens: Canis reuerſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro luti. Quaſi enim ad computreſcendum extales percutiebat ille, qui verbi
Rom.6.b gladium ingerens, ait: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis E
concupiſcentijs eius. Poteſt autẽ per hoc, quod Azotij dicunt: [Non maneat arca apud nos,] eorum, qui de eiſdem gentibus & verbum fidei audierunt, & ad æternam vitam minime prædeſtinati credere noluerunt, peruerſitas deſignari. Circumducere ergo arcam Dei Satrapis fuit, ſanctis prædicatoribus eius verbum veritatis ſubtrahere, atque illis, qui digni erant, myſteria fidei reuelare. Circumducta ergo eſt arca: quia fidei noſtræ ſacramenta ab aliorum notitia ſublata ſunt, atque alijs reuelata. Vnde & cum circumduceretur, interfectio magna nimis per ſingulas ciuitates fieri perhibetur: quia vbicumque verbum ducebant fidei, gratia multiplicabatur conuerſionis. Et quia vbicumque prædicabant, inter eos, qui credebant, erant, qui prædeſtinati ad æternam vitam non erant, ſequitur:

Miſerunt

A Miſerunt arcam Dei in Accaron. Cumq. veniſſet arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes: Miſerunt ad nos arcam Dei, vt interficiat nos, & populum noſtrum. Miſerunt ergo & congregauerunt omnes Satrapas Philiſthinorum: Qui dixerunt: Dimittite arcam Domini in locum ſuum.

Satrapæ, vt diximus, ſancti prædicatores intelliguntur. Accaronitæ, qui interpretantur ſteriles, gentiles deſignant inconuertibiles. Qui nimirum prædicatores dimittendę arcæ conſilium tribuerunt, vt ſi ſalutem ſuam de diuina prædicatione recuſarent, fidelibus ad æternam patriam cum ſacramentis fidei tendentibus, non obſiſterent. Locus namque arcæ, diuinorum videlicet ſacramentorum ibi eſſe cognoſcitur, vbi quidquid de omnipotente Deo nunc per ſcripturarum myſterium dicitur, aperta poſtmodū nobis cognitione reuelatur. Proprium quippe arcæ locum cognouerat, qui dicebat: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognoſco ex parte, tunc cognoſcam, ſicut & cognitus ſum. Conſiliū itaque Satraparum fuit, vt in locum ſuum reuerti arcam Dei permitterent: vt videlicet, qui de verbi prædicatione nullum fidei fructum ferebant, eam ſaltem illis dimitterent, qui ex ea fructum ſibi in æternitate præpararent. Bene igitur, qui remittendæ arcæ conſilium accipiunt, Accaronitæ nominantur. Accaronitæ quippe interpretantur ſteriles. Quia enim de audita fidei veritate, nullum credulitatis, aut boni operis fructum dederant, ſteriles erant. Tollendæ ergo arcæ principes conſilium præbuerunt, ſed a ſterilibus, vt videlicet verbi Dei ſemen, quod in peſſima terra germinare non poterat, terræ optimæ ſeruaretur, quæ de hoc labore hiemis, in perenni vita fructum centeſimum proferret æſtatis. Et cauſam protinus relaxandæ arcæ oſtendunt, cum prædicatores ſubdunt: *Zach. 9. a* (margin) B *1. Cor. 13. d* (margin) C

Ne interficiat nos cum populo noſtro.

Accaronitæ clamauerunt: [Miſerunt arcam Dei ad nos, vt interficiat nos, & populū noſtrum.] Satrapæ conſilium tribuunt, dicentes: [Dimittite arcam Dei Iſrael, vt non interficiat nos cū populo noſtro.] Quis eſt populus, de quo Satrapæ, ideſt principes, dicunt, vt non interficiat nos cum populo noſtro? Quis eſt populus, niſi populus Chriſtianus? Dicunt ergo principes, Dimittite arcam Dei Iſrael, vt reuertatur in locum ſuum. Quaſi dicat hoc: Vnde vos mori pertimeſcitis, nobis ad æternæ vitæ meritum exercere non prohibeatis. Sed quod addunt: Vt non interficiat nos cum populo noſtro: gentiliū quidem reproborum corda in errore ſuo per hanc reſponſionem confunduntur, dū inde ſe iſti affirmarent mortem euadere, vnde illi trepidarent mori. Arcam quoque Dei D ſancti prædicatores auferunt: quia dum contemptoribus ſpiritalia panduntur, ad damnationem indiſcreti prædicatoris agitur, ſi eadem diuina myſteria, non imitanda perfidis, ſed irridenda, & concludenda deferantur. Nam quaſi transferendæ arcæ non tam Satrapæ, quàm Satraparum Dominus præceptum ponebat, dicens: Nolite ſanctum dare canibus, neque ponatis margaritas ante porcos, ne conuerſi conculcent eas pedibus ſuis. Hinc iterum dicit: Si perſecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliā. Arcam itaque, ne moriantur, auferunt: quia contēptoribus idcirco ſpiritualia abſcondunt, ne de eorum contemptu ij, qui temere ea proferunt, ex indiſcretione puniantur. Sed quia Accaronitis arca præcipitur dimitti, hoc profecto inſinuat, quod præmiſi: quia tempore perſecutionis ſanctorum, prædicatorum exhortatio facta eſt, vt ipſi crederent, aliquando autem, vt ſi ipſi vitæ verbum non reciperent, illud recipientibus E non obſtarent, & ſi ipſi tormentorum metu, ſalutis viā non arriperent, eis impedimēto non eſſent, qui ad regna cæleſtia feſtinare nec minis, nec pœnis deſtitiſſent: ſequitur: *Mat. 7. a* (margin) *Idem 10. b* (margin)

Fiebat enim timor mortis in ſingulis vrbibus, & grauiſſima valde manus Domini.

Hoc quidem ad exteriorem perſecutionem qualiter accipiatur, ſupra expoſitum eſt. Sequitur:

Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in ſecretiori parte natium: & aſcendebat vlulatus vniuſcuiuſque ciuitatis in cælum.

De natium quidem percuſſione, quia ſuperius diximus, dicendum hic non eſſet, ſi hic aliud

hic aliud, quàm ibi nequaquam diceretur. Quid eſt ergo, quod dicit: [Viri quoque, qui A
mortui non fuerant, percutiebantur?] Numquid vero ij, qui mortui fuerant, morderi iterum pro arcæ pœna debuerunt? Sed & cum percuſſorum clamor in cælũ aſcendiſſe dicitur, ſatis oſtendi poterat, quia de viuis, & non de mortuis diceretur. Neque enim in cælum aſcendere clamor poterat virorum mortuorum. Sed quia percuſſionem natiũ ſuperius retulimus ad cognitionem peccatorum, ſunt profecto viri, qui non ſunt mortui. Viri quippe ſunt, qui pro æterna vita, quam appetunt, agere fortia decreuerunt: Sed viri adhuc non ſunt mortui, qui agere magna deliberant, & tamen ad dolorẽ compunctionis mala præterita nequaquam penſant. Mordentur ergo a muribus, vt moriantur: quia in quibus nequiter ceciderunt, recolunt, & pro præteritis actibus ſe promereri æternæ vitæ amiſſionem credunt. Quia ergo viri ſunt, de Dei miſericordia non
deſperant: & quia mordentur, vt moriantur, de eo, quod magni eſſe incipiunt, ſe non B
exaltant. Quorum profecto clamor in cælum aſcendit, quia omnipotens Deus conuerſorum gemitus clementer accipit. Et quia in tempore conuerſionis gentium magnus erat ad fidem concurſus, non ab aliqua vna, ſed a pluribus ciuitatibus clamor aſcẽdiſſe
Pſ.60.a perhibetur. Vnde & in perſona vniuerſalis Eccleſiæ Propheta deprecatur, dicens: Intende orationi meæ, a finibus terræ ad te clamaui. Et in cælum aſcendiſſe clamorem a fi-
Pſ.17.a nibus terræ clamantis oſtendens, ait: Exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meam, & clamor meus in conſpectu eius introiuit in aures eius. Cum ergo vnaquæque ciuitas in cælum clamaſſe dicitur, vniuerſalis pœnitentia conuerſionis commendatur. Quòd ſi percuſſio ad conuerſionem, clamor autem refertur ad diuinæ laudis deuotionem: hoc profecto in myſterijs ſcripturarum legimus, quod videmus. In Dei namque omnipo-
tentis laudibus vnaquæque ciuitas clamat: quia Redemptoris præconia orbis vniuer- C
ſus nequaquam tacet: quem non abſconſe prædicat, ſed ineffabilis lætitiæ iubilatione collaudat. Quid enim aliud, quàm vniuerſas ciuitates ad clamorem cohortabatur, qui
Pſ.46.a dicebat: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis, quoniam Deus ſummus & terribilis, & rex magnus ſuper omnes deos. Hinc iterum admonens,
Pſ.99.a ait: Iubilate Deo omnis terra, ſeruite Domino in lætitia. Hinc rurſum, tam plagam
Pſ.95.a mordentium murium, quàm clamorem ciuitatum exprimit, dicens: Commoueatur a facie eius vniuerſa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnauit. Præmiſerat
Ibidem.a enim: Cantate Domino canticum nouum, cantate Domino omnis terra. Commotio quippe terræ pertinet ad dolorem pœnitentiæ: cantare Domino, ſiue annunciare in gentibus, quia Dominus regnauit, ad ſtudium prædicationis, & ad deuotionem diuinæ laudis. Vniuſcuiuſque ciuitatis clamor in cælum aſcendit: quia in vniuerſo orbe
tam prædicationis veritas, quàm deuotionum laudes a fidelibus ſanctæ Eccleſiæ de- D
clamantur, quæ ad ſuperni auditus celſitudinem per ſuſceptionem diuinæ dignationis aſſumuntur.

CAPVT IIII.

Caput VI. 1. Regum. Sup. cap. 5.

FVit ergo arca Domini in regione Philiſthinorum ſeptem menſibus.

Quid ſeptem menſes iſti, niſi totam vitę præſentis prolixitatem deſignant? Quamquam Azotij, & Accaronitæ clamarent, Circumducatur arca Dei Iſrael, & non maneat arca Dei apud nos: veritate tamen
ſanctæ hiſtoriæ dicitur, quòd in typo ſanctæ Eccleſiæ cognoſcamus, quia in regione E
Philiſthinorum arca Dei ſeptem menſibus fuit. Non ergo malorum & impiorũ hominum voluntas, ſed Dei diſpenſatio in ſalute gentilium adimpleta eſt. Iam quidem de gentilitate ſublati ſunt impij, iam mortui ſunt, qui Chriſti confeſſores perſequebantur, & tamẽ arca Dei a Philiſthinorum regione non tollitur: quia diuina ſacramenta apud gentes, ſancti Spiritus poculo debriatas, per ſtudioſam ſolicitudinem reſeruantur. Be-
Moral. lib. 35. cap. 7. ne autem dicitur ſeptem menſibus, quia ſanctarum ſcripturarum myſteria vſque in mundi finem cum Chriſti fidelibus perdurabunt. Sed quiſquis eiuſdem ſanctæ ſcripturæ myſteria per gratiam intimæ charitatis apprehendit, non de loco, in quo temporaliter arca dimittitur, ſed de eo, in quo æternaliter ſiſtitur, ſolicitus fuit. Quare & ſubditur:

A Et vocauerunt Philiſtæi ſacerdotes, & diuinos dicentes: Quid faciemus de arca Dei? Indicate nobis. Et quo modo remittamus eam in locum ſuum.

Qui ſunt, qui ſacerdotes & diuinos conſulunt, niſi fideles ſanctæ Eccleſiæ, qui æternæ ſalutis viam ſine errore tenere concupiſcunt? Et qui ſacerdotes & diuini, niſi ſanctæ Eccleſiæ prædicatores intelliguntur? Sacerdotes quippe ſunt ob oblationem ſacramenti, diuini vero, miniſterio prædicationis. Nam duo iſta in paſtoris perſona conueniūt, ſi ei adſit & ſanctitas vitæ, & eruditio ſapientiæ: quia ad purganda peccata ſubditorū conſtitutus eſt, & ad errorum caliginem prædicationis luce depellendam: Paſtor ergo ſanctæ Eccleſiæ, qui vitæ ſanctitatem habet, & diuinæ prędicationis virtutem non habet, ſacerdos quidem, & non diuinus eſt. Item ſi verbi facūdiam retinet, ſine B vitę ſanctitate, & ſi diuinus eſſe cernitur, ſacerdotij honore nequaquam decoratur: quia quod ſublimiter prædicat, terrena actione conculcat. Qui autem de arcę loco, & de remittenda arca Dei interrogant, & ſacerdotes & diuinos vocant: quia nimirum ij, qui de cognitione diuinæ prædicationis, venturæ vitæ gaudia diligunt, ad ſalutis conſiliū, nec carnales ſapientes, nec multū ſimplices religioſos paſtores quęrunt. Sacerdotes itaque & diuinos vocāt: quia eis ſe committunt, qui & ſuperni rectitudinē itineris demonſtrant ſublimitate ſcientiæ, & pro ſubditis omnipotenti Deo idonei interceſſores ſunt, per puritatem vitæ. De remittenda igitur in locum ſuum arca interrogant: quia de iſta cognitione ſcripturarum, quam in myſterijs verborum accipiunt, tranſire ad perfectā Dei cognitionem in æternitate concupiſcunt. Velut enim arca remittitur, cum parua iſta cognitio per vitæ præſentis tranſitum adimpletur. Et in loco ſuo oſtenſæ arcæ Dei C gloriam cernimus, quando ab altis figurarum tegminibus ſpeciem diuinæ maieſtatis reuelata facie contuemur. De iſta quippe in loco ſuo arcæ relatione per Prophetam dicitur: Et non docebit vir vltra proximum ſuum, dicens: Cognoſce Dominum, a minimo vſque ad maximum cognoſcent me. Hinc Ioannes repromittit, dicens: Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicuti eſt. Sed iam remittendæ quod conſiliū ſacerdotes, & diuini quærentibus tribuant, attendamus. Nam ſequitur. *1. Io. 3. a*

Qui dixerunt: Si dimiſeritis arcam Dei Iſrael, nolite dimittere eam vacuā, ſed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini, & ſcietis quare non recedat manus eius a vobis.

Quidnam eſt arca vacua, niſi diuina ſcientia, ſine bona operatione? Vacuam namque D arcam remittere, eſt de cognitione ſpiritualium ſacramentorum, fructum boni operis nullum ferre. Vacua ergo arca remittitur, cum mens ad fidem venientis, ad æternā Dei contemplationem iā tranſire deſiderat, & tamē in hac vita bonis operibus inſudare nequaquam curat. Prædicatorum ergo voce præcipitur, vt, arca cum dimittitur, vacua non relaxetur, vt, ſi bona opera, quiſquis fidelis eſt, non multiplicat, ad æternam Dei omnipotentis cognitionem, quod tranſiturus ſit, confidere non præſumat. Vacua autē arca non dimittitur, ſi illud ei pro peccato redditur, quod debetur. Quid eſt, quod pro peccato debetur arcæ, niſi afflictio deuotæ pœnitentiæ? Quo in loco notandum eſt, quia eis loquitur, qui a muribus morſi ſunt. Qui enim ſunt morſi a muribus, niſi qui in fidei catholicę illuminatione poſiti, ante eiuſdem fidei cognitionē, ſiue poſt, praua egiſſe ſe recolunt? Nam qui ante gratiam regenerationis nulla crimina admiſit, & regenerationis donum digna conuerſatione retinuit, arcæ quidem debet, ſed ei pro peccato E non debet. Cognitione quidem diuini eloquij, boni operis reddere fructum cogitur, ſed ad pœnitentię ſatisfactionem ex ſcelerum, quę reſpuit, debito non vrgetur. Qui ergo mordentur adhuc, debitum arcę pro peccato reddant, vt pro criminum memoria, humilem pœnitentię oblationem omnipotenti Deo reſtituant. Et tunc quidem curantur, quia tum conſcientię vulnus obducitur, cum afflicta mens per pœnitentiam ad ſperandę venię ſecuritatem releuatur. Tunc etiam ſciunt, quare manus Domini non recedat ab eis: quia tunc vtilitatem compunctionis, ſeu afflictę carnis bonum intelligunt, cum de fiducia diuinę indulgentiæ ineffabiliter lętantur. Quid eſt enim dolor pœnitentię, niſi plagę moleſtia ex dæmonum percuſſione? Nam quaſi in dolore plagæ adhuc acriter pungentis ſuſpirabat conuerſus ille, cum diceret: Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina. Quid enim ærumna, niſi afflictionem inſinuat *Pſ. 31. a*

pœnitentiæ? Sed in eadem ærumna conuerſum ſe aſſerit, dum ſpinæ confixuram ſentit. Quaſi dicat: Dum recordatione flagitij mordeor, arcæ debitum reddere non deſiſto. Spina quippe configitur, dum per omnipotentis Dei diſpenſationem, ad lacrymas conuerſorum anima criminum recordatione inflammatur. Et arcæ debitum ſoluitur, quando iam pro qualitate criminis, menſura extenditur lamentationis, cum poſt diuturnas lacrymas afflictæ diu menti, interni ſolatij lux infunditur, atque a percuſſionis intimæ pondere diuino dono leuigatur, cum iam purgatæ menti per gratiam ſuæ inſpirationis omnipotens Deus appropiat, atque ex fiducia conſecutæ indulgentiæ eam exhilarat, quam ei ex præſentiæ ſuæ gratia ſumminiſtrat. Quaſi enim de percuſſione tunc ſanatur, cum per refuſæ indulgentiæ gratiam magnitudo doloris de pœnitentis afflicta mente remouetur. Vnde & is, qui in ærumna conuertebatur, dum configeretur ſpina, in eodem Pſalmo omnipotentem Deum curationis ſuæ auctorem læ- B
Pſ. 31. b tanter alloquitur, dicens: Tu es mihi refugium a preſſura, quæ circumdedit me, exultatio mea. Preſſuram quippe vocat grauiſſimam valde manum Domini. De qua per-
Rom. 8. c cuſſione grauiſſimæ manus etiam Paulus loquitur, dicens: Ipſe enim ſpiritus pro nobis poſtulat gemitibus inenarrabilibus. Qui ergo a preſſura inueniſſe Domini refugiũ, & exultationem inſinuat, ab interni doloris percuſſione, gaudio diuinæ indulgentiæ
Pſ. 50. a curatum ſe eſſe manifeſtat. Hinc item dolens adhuc confitetur, dicens: Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. Sed quia de curatione præſumit, inſinuans ait: Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata. Debitum ergo arcę redditur pro peccato, cum peccatores ex ſcripturę ſacræ cognitione affliguntur, & cruciatu tergere culpas ſatagunt, quas carnis delectatione traxerunt. Curantur autem, quando iam expleta menſura afflictionis, ad fiduciam diuinæ indulgentiæ per auxiliũ C
Pſ. 79. a releuantur interni ſolatij. Vnde & pſalmiſta loquitur, dicens: Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis in menſura. Lacrymarum quippe potus ad menſuram dat: quia profecto peccator, etſi ex interna Dei aſpiratione pro culpa compungitur, ex eadem compunctionis afflictione eodem conſolante releuatur. Vnde &
Deut. 32. f per Moyſen Dominus dicit: Ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego ſa-
Idem lib. 6. Moral. cap. 14. nabo. Percutit namque, & ſanat: quia quos per compunctionem ſauciat, per indulgentiæ ſecuritatem curat. Bene itaque curatis iam dicitur:

Et ſcietis, quare manus eius non recedat a vobis.

Nam antequam curet, quare manus Domini ab eis non recedat, ſcire non poſſunt: quia tunc pœnitentiæ bonum intelligunt, cum in purificato iam corde ſancti Spiritus gratiam recognoſcunt, & diuinæ indulgentiæ dona concupiſcunt, de quibus ineffabili exultatione gratulantur. Nam curantis iam manus Domini cauſam, qua ab afflictione non receſſerat, eos ſciſſe conſpexerat, qui percuſſorum exultationes exprimit, D
Pſ. 89. a Deo loquens & dicens: Repleti ſumus mane miſericordia tua, exultauimus & delectati ſumus pro diebus, quibus nos humiliaſti, annis quibus vidimus mala. Velut enim in nocte pœnitentiæ luctum exceperant, qui mane, videlicet diuinæ dignationis apparente claritate, ſe repletos miſericordia congaudebant: qui ſe delectatos pro diebus, in quibus humiliati fuerant, aſſerunt: per donum curationis, grauitatem manus Domini, quare ab eis non receſſerat, ſcire demonſtrantur. Sed quia a principibus adhuc per conſilium dicitur, vt quod debetur pro peccato arcæ, reddatur, & quid ſit illud, quod debetur, non exponitur, adiunctum eſt:

Qui reſpondentes dixerunt: Quid eſt, quod pro delicto reddere debeamus? E Reſponderunt illi: Iuxta numerum prouinciarum Philiſthijm quinque anos aureos facietis, & quinque mures: quia plaga vna fuit vobis, & Satrapis veſtris. Facietisq. ſimilitudines anorum veſtrorum, & ſimilitudines murium, qui demoliti ſunt terram, & dabitis Deo Iſrael gloriam, ſi forte releuet manum ſuam a vobis, & a dijs veſtris, & a terra veſtra.

Quid eſt, quòd quinque anorum ſimilitudines, & totidem ſimilitudines muriũ, iuxta prouinciarum numerũ, fieri iubẽtur, & ſic arcę debitum ſoluitur? Hæc profecto, ſi more Iudaico ſecundũ litterę vilitatem penſantur, non ſolum deſpiciẽda ſunt, ſed nec auditu digna.

A digna. Quæ profectò digne accipit, qui quo viliora per litteræ ſonum audit, eo ea per
ſpiritalem ſignificationem vtiliora eſſe intelligit. Nam ſanctus Spiritus, quo inſpiran-
te, tota hæc ſacra hiſtoria ſcribitur, numquam tam vilia promeret, ſi in huius vilita-
tis arcano magna quædam, & pretioſa valde myſteria non ſignaret. Vnde doctor egre-
gius fatetur, dicens: Omnia in figura contingebant illis, ſcripta ſunt autem propter 1.Cor.10.c
nos, in quos fines ſæculorum deuenerunt. Eo igitur per ſpiritum altius requirenda B. Hieron. in
ſunt, quo in expoſita velut carne litteræ vile cernitur, quod loquuntur. Quæ ergo Cantica Cant. homil.1.
ſunt anorum ſimilitudines, quæ murium imagines? Et quia hæc tam ad tentantia dæ-
monia, quàm ad membra peccatorum fœtoribus expoſita, ſuperius retulimus, ſimili-
tudines anorum & murium, qua ſignificatione deaurantur? Sed profectò tunc arcæ de-
bitum pro peccato bene ſoluitur, ſi anorum & murium ſimilitudines ex auro fabricen-
B tur. In ani quippe ſimilitudine emittendi fœtoris membrum cernitur: & tamen, quia
ſimilitudo, non veritas eſt, fœtore iam nullo maculatur. Et quia de auro efficitur, hoc
profectò inſinuat: quia ex ſplendore pulchritudinis ſpecies commutatur deformitatis:
Peccator ergo conuerſus ani ſimilitudinem facit, cum quibus peccati fœtoribus mem-
bra ſua depoſuerat, ad memoriam ducit. Ani ergo ſimilitudinem fabricare, eſt mem-
brorum ſuorum nuper peccantium turpitudinem pœnitenti corde recolere. Non ita-
que anum, ſed ani ſimilitudinem fabricat, qui & a peccati fœtoribus membra abluit,
& eadem membra, quibus peccatis ſubdiderit, recolere non omittit. Et quidem ex au-
ro fieri ani ſimilitudo cernitur, quia ad pretium æternæ ſalutis peccatorũ turpitudines
atteruntur. Vel fortaſſe memorando ſimilitudines anorum fiunt, flendo deaurantur:
quia & recolendo, quæ fecimus, fingimus: & dum commiſſa attentius lugemus, in iu-
C ſtitiæ ſplendorem membra deauramus. Anorum ergo ſimilitudo, non veritas cernitur,
quia tunc peccator ſuæ deformitatis ignominiam reſpicit, cum praua opera non ſo-
lum committendo non exercet, ſed etiam in præterito ſe commiſiſſe vehementer do-
let. Quinque autem ani fieri iubentur, quia vniuerſalis omnium gentilium ſatisfactio
imperatur. Vnde & caute notatum eſt: [Iuxta numerum prouinciarum Philiſthijm.]
Quare enim quinque ſunt Philiſtinorum prouinciæ, niſi quia carnalis vita gentilium
deſignatur? Quia enim quinque ſenſus corporis non ad laudem creatoris, ſed ad carna-
lem vitam contulit, per quinarium numerum Philiſtinorum prouinciæ exprimuntur.
Quinque anos aureos præcipiuntur vt faciant, vt de omnibus compungantur ſenſi-
bus: & quia omnes peccauerunt, ideo ad ſupernæ vitæ claritatem membra omnia re-
digant, quæ per oblectamenta carnis omnimoda polluerunt ſorde flagitij. In auro
D quippe ſupernæ conuerſationis fulgor oſtenditur, quia per Ioannem de ſuperna ciui-
tate dicitur: Ipſa vero ciuitas aurum mundum, ſimilis vitro mundo. Membra igitur Apoc.21.f
deaurantur, cum corpus terrena, & cænoſa concupiſcentiarum fœditate deforme, in
ſplendorẽ commutatur æternæ vitæ: cum videlicet per ſanctæ conuerſationis pulchri-
tudinem radiat, quod in appetitu mundanæ delectationis peccatorum fœtore ſorde-
bat. Ad iſtam namque deaurationem beatus Paulus auditores ſuos admonebat, dicens:
Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita Rom.6.d
exhibeatis membra veſtra ſeruire iuſtitię in ſanctificationem. Et quaſi ad anorum ſimi- Idem lib. 19.
litudines eos reſpicere compellens, intulit, dicens: Quem ergo fructum habuiſtis in il- Mor.c.16.
lis, in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors. Anorum ergo ſimilitudines ad
ruborem fiunt: quia profectò fœditatis noſtræ maculas ad memoriam ducimus, vt de
eiſdem maculis confundamur. Sed deaurantur ad ſecuritatem: quia profectò dum de-
E formitatem noſtram ſupernæ vitæ claritate obducimus, diuini examinis diſcuſſionẽ
quadam ſecuritate præſtolamur. Mures etiam, qui terram demoliti ſunt, de auro fieri
iubentur: quia & immundi ſpiritus, qui carni noſtræ corruptionis oblectamenta ſug-
gerunt, ad iuſtificationem noſtram memorantur. Quid eſt enim ſimilitudines mu-
rium facere, niſi eas, quas de nobis maligni ſpiritus habuerunt victorias, memorari? Sed
murium quoque ſimilitudines deaurantur, cum nos eorum eliſos viribus ſuſpiramus.
Nam dum ipſorum nos fraudibus victos plangimus, ſimilitudines profectò murium
aureas tenemus, dum præterita conſilia dæmonum non habemus in blandimento ope-
ris, ſed in contemptu reprobationis. Ex auro itaque ſimilitudines murium fiunt: quia
præteritæ fraudes dæmonum ad fulgorem nobis bonæ vitæ proficiunt. Tanto enim
humiliores iam ſumus, quanto membra noſtra per ſupernæ conuerſationis fulgorem

radiant, & ipſi, qui iam Dei omnipotentis auxilio fortia agimus, immundorum ſpirituum proſtratos fuiſſe fraudibus noſmetipſos videmus. Quod profecto conſilium, quia pluribus tribuunt, eiuſdem quoque rationem oſtendunt: quia dicunt: [Quia plaga vna fuit & vobis & Satrapis veſtris.] Quaſi aperte dicant: Quia omnes peccato ſubditi fuiſtis, neceſſe eſt, vt ad melioris vitæ ſtudium corda pariter præparetis. Vnde & Paulus dicit: Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Et vt attentius meliorandæ vitæ propoſitum commendent, inculcando repetunt, dicentes: [Facietis ſimilitudines anorum veſtrorum, & murium, qui demoliti ſunt terram, & dabitis Deo Iſrael gloriam, ſi forte releuet manum ſuam a vobis, a dijs veſtris, & a terra veſtra.] Eis, quæ prædictæ ſunt, ſimilitudinibus factis, Deo gloriam dare, eſt de ſtudio boni operis, & de æſtimatione humilitatis, in ſemetipſo inaniter non gloriari: ſed Dei omnipotentis laudibus omne, quod agitur, impendere. Et quia dicunt: Si forte releuet manum ſuam a vobis: quid aliud in hoc verbo dubitationis accipitur, niſi quia difficilis oſtenditur reconciliatio criminoſorum? Vnde & per Ionam dicitur: Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus? Quia ergo, ſi forte releuat manum, dicitur commoueri ad pœnitentiæ lacrymas, cum magna fortitudine debemus: quia etſi hi, qui pœnitentiam auſteram faciunt, vix fiduciam ſalutis inueniunt, negligentes ſalui fieri quando poſſunt? Quæ profecto reconciliationis difficultas ſi in pœnitentium æſtimatione tenetur, apud omnipotentem Deum nequaquam inuenitur: quia & dum Niniuitæ velut pro difficili reconciliatione graui pœnitentia ſe deijciunt, omnipotentis Dei miſericordiam facile meruerunt. Et cum Prophetæ Ioëlis voce acri ſe Deo populus lamento proſtraret, egit profecto, vt qui videbatur ad placandum difficilis, eius iram leuigaret. Nam ſtatim in eo ſcriptum eſt: Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo. Manus itaque releuatur, cum mens in pœnitentia valide compuncta ad conſecutæ miſericordiæ donum, diuina aſpiratione ſuſtollitur. Et quia, vt dixi, in initio naſcentis Eccleſiæ, ſicut generalis peccatorum conuerſio, ita & generalis erat reconciliatio conuerſorum: manus Dei, quæ releuanda aſſeritur, & ab auditoribus, & a dijs eorum, & a terra releuanda perhibetur. Per deos namque, ſublimes, & ſapientes viri deſignantur. Nam & ad Moyſen Dominus dicit: Poſui te in Deum Pharaonis. Et in legis etiam mandato præcipitur: Dijs non detrahes. Per terram vero, ſimplicium vita exprimitur: quia dum prædicationem ſuperiorum, velut cæli pluuiam in ſe cadentem, recipiunt, de irrigatione verbi fructum proferunt bonæ operationis. A dijs ergo, & a terra manus Domini releuatur, cum tam ſapientes, quàm ſimplices ad certitudinem diuinæ indulgentiæ aut occulto & ſpiritali ſolatio, aut prædicatorum iudicio reducuntur. Vnde & is, qui paulo ſuperius deaurari membra monuerat, dicens: Exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem, quaſi releuatæ manus Domini iudicium proferens, ait: Nunc autem liberati a peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationẽ, finem vero vitam æternam. Hinc iterum conuerſis a nequioris vitæ deformitate, integrum auri fulgorem mirabatur, dicens: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Hinc idem ſuos collaudans, ait: In medio nationis prauæ & peruerſæ, in quibus lucetis, quaſi luminaria in mundo. Factis igitur ex auro ſimilitudinibus anorum & murium & data Deo gloria, manus Domini releuatur: quia poſt pœnitentiæ luctum, poſt meliorationem vitæ, & æſtimationis humilitatem, ad plenam omnipotentis Dei miſericordiam peccatores reducuntur. Et quia iſta omnia adhuc per conſilium præcipiuntur, prædicatorum vero conſilium alij deuote perficiunt, alij vero contemnunt, qui de bonæ vitæ ſplendore bonos laudibus efferunt, contra ſuperbos per inuectionem increpationis accenduntur. Nam ſequitur:

Marginal notes: Rom. 3. e; Ion. 3. d; Ioel. 2. d; Exo. 7. a; Exo. 22. e; Rom. 6. d; Eph. 5. e; Phil. 2. b. *Section letters:* A, B, C, D, E.

Quare aggrauatis corda veſtra, ſicut Ægyptus, & Pharao.

Cor namque, vt Ægyptus & Pharao, aggrauat, qui iam cognitione ſacri eloquij, vulnera peccatorum ſuorum intelligit, & tamen per meliorationem vitæ, per amaritudinem pœnitentiæ, ad vera futuræ vitæ gaudia animum non intendit. Bene ergo Ægyptijs in grauitate cordis ſimilatur. Ægyptus quippe tenebræ dicitur. Quid ergo Ægypti nomine accipitur, niſi a cælorum ſedibus Angelorũ lapſa multitudo? Et quid in Pharaone Ægypti rege, niſi ipſe tenebrarum auctor diabolus deſignatur? Bene ergo diſſimu-

A diſſimulatores pœnitentiæ Ægypto, & Pharaoni in cordis aggrauatione ſimilantur. Reprobi quippe Angeli ſemel a cæleſtibus lapſi, ſicut amorē amiſſæ beatitudinis non recipiunt, ita & pœnitentiam agere de perpetrata ſuperbia numquam poſſunt. Dum ergo ſancti prædicatores contra impudentes peccatores per acutam increpationem ſe inueniunt, Ægypti, & Pharaonis ſimilitudinem ad medium ducunt, vt auditores eorum tanto facilius ad ſatisfactionem proruant, quanto per id, quod pœnitentiam nolunt agere, damnatis angelis ſe eſſe ſimiles non ignorant. Vnde & inſtanter ad ſtudium adimplendi conſilij eos cogunt, dum ſubinferentes dicunt:

Accipite ergo, & facite plauſtrum nouum vnum, & duas vaccas fetas, quibus non eſt impoſitum iugum, iungite ad plauſtrum, & claudite vitu-
B los eorum domi: tolletisq. arcam Domini, & ponetis eam in plauſtrum, & vaſa aurea, quæ exoluiſtis ei pro delicto, ponetis in capſella ad latus eius, & dimittite eam, vt vadat. Et aſpicietis: & ſi quidem per viam confinium ſuorum aſcenderit, contra Bethſamis, ipſe fecit vobis grande malum hoc. Si autem minime, ſcietis, quia nequaquam manus eius tetigit nos, ſed caſu accidit.

Quid enim plauſtri nomine, niſi aut vniuerſa ſimul ſancta Eccleſia, aut vnaquęque cuiuſque fidelis anima deſignatur? Cuius profecto plauſtri rotæ ſunt vtrumque teſtamentum. Nam dum ſancta Eccleſia, vel electa quælibet mens per vetus & nouum te-
C ſtamentum inſtructa, ad æternam vitam innititur, quaſi ſublimibus prælata rotis, ad propoſitum locum per altum fertur. Sed plauſtrum fieri nouum præcipitur, vt videlicet, qui ad æterna gaudia peruenire deſiderat, per præceptum dilectionis noui hominis ſplendore veſtiatur. Hoc quippe plauſtrum innouari præcipiebat Dominus, dicens: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Hinc Paulus *Io.15.d*
præcipit, dicens: Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induimini nouum hominem, *Eph.4.f*
qui ſecundum Deum creatus eſt. Hinc Romanos alloquens, ait: Non in commeſſatio- *Rom.13.d*
nibus & ebrietatibus, non in contentione & æmulatione, non in cubilibus & impudicitijs, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum. Plauſtrum igitur nouum facit, qui & vtrumque teſtamentum recte intelligit, & ſplendore ſanctæ conuerſationis indutus, ad ſuperna ſeſe deſideria extendit. Poſſunt quoque rotæ, quibus hoc plauſtrum gradi-
D tur, electi cuiuſque geminum deſiderium deſignare: quia quiſquis iā, opitulante Deo, præſentem vitam in ærumnam peregrinationis tenet, ad futuram beatitudinem idcirco peruenire deſiderat, vt impaſſibilis & immortalis fiat, vt videlicet per vnum, eam, quam horret, miſeriam deſerat: per aliud, eam, quam promeretur, beatitudinem, numquam perdat. Vaccæ autem ſunt ſancti prædicatores. Qui quia & gemino præcepto charitatis inſignes ſunt, & in noua conuerſatione conuerſorum animas gignunt, recte tam binario numero, quàm fœminino genere deſignantur. Vituli autem ſunt deſideria terrena. Cum ergo vaccæ plauſtrum trahunt, Domini vitulos claudunt: quia dum electis fidelibus ad ſupernam patriam ducatum præbent, ea deſideria, quæ eis reprobā vitam ſuggerunt, prodire ad effectum prohibent. Claudunt quippe vitulos, cum iam ſuperba deſideria in ipſo ſuggeſtionis initio, intra conſcientiam conterunt, & proficere ea ad effectum operis non permittunt. Vnde & vaccæ, quibus non eſt iugum impoſi-
E tum, ad trahendum plauſtrum exquiri perhibentur: quia prædicatores electis fidelibus prouidendi ſunt, qui per nulla onera criminis ſubiecti ſint imperio diabolicæ poteſtatis. De quo profecto iugo per Prophetam dicitur: Computreſcet iugum a facie olei. *Iſa.10.f*
Bene autem proceſſus ſenſuum ordini concordat verborum: quia etſi aduerſa dominatione ſunt liberi, neceſſe eſt, vt ſemper ſint de futura conuerſatione ſuſpecti. Vaccæ ergo & ſine iugo ſunt, & tamen earū vituli domi clauduntur: quia ſancti prædicatores aduerſarijs ſpiritibus ex virtute dominantur: ſed ab edomandis prauis deſiderijs, eo intentionem non auferunt, quo de ſanctitate, qua ſe ornatos aſpiciunt, ſecuritatem in hac vita perpetuam habere non poſſunt. Et quia talibus diuinæ cognitionis gratia latius aperitur, apte arca Domini tolli, & ſuper plauſtrum poni præcipitur. Quod autem imponi arca auditoribus ſuper plauſtrum iubetur, hoc profecto inſinuat, videlicet,

quòd

quòd in ſancta Eccleſia plures ordines præſulum inuenimus: quia dum prærogatiua A
alij alijs digniores ſunt, etiam auctoritatem præcipiendi ſortiuntur ex culmine ordi-
nis altioris. Cum ergo arca Domini reduci præcipitur, ſuper plauſtrum nouum poni
perhibetur: quia profecto ad æternam patriam cum cognitione ſacramentorum ſpiri-
tualium recte graditur, qui hoc, quod de ſancta ſcriptura didicit, per nouæ conuerſa-
tionis pulchritudinem non relinquit. Ad latus autem eiuſdem arcæ vaſa aurea, quæ ei
pro delicto ſunt reddita, poni præcipiuntur. Vaſa quippe aurea vocat, quæ ſupe-
rius memorat, dicens: [Facietis ſimilitudines anorum veſtrorum & murium.]
In quibus profecto vaſis peccatorum atque tentationum memoria deſignari dixe-
ramus. Quid eſt ergo, quòd ſuperius anorum, & murium ſimilitudines eſſe perhibuit,
nunc vaſa aurea appellauit? Sed ibi de eo, quod arcæ pro peccato exolui debebat, tra-
ctabatur, hic autem de arcæ remiſſione. Quid ergo eſt, quòd res iſtæ eædem honeſtio- B
ri nomine exprimuntur, niſi quia peccata, quæ pœnitentiæ fletibus terſa non ſunt, in
deformitate ſua attentius videnda atque lugenda ſunt: ea vero, quæ iam ſunt diluta
magnis fletibus, non attentius, neque in deformitate ſua reſpicienda, ſed æſtimatio-
ne humilitatis aliquando cogitanda? Quaſi enim in mente pœnitentis, & acriter
dolentis ani ſimilitudo, & murium eſt: quando vt attentius lugeat eam, quam ante
mentis ſuæ oculos congerit, peccati maſſam coadunatam videt. Sed cum iam
magnis & diuturnis fletibus quodam modo de peccatorum ſuorum remiſſione ſe-
curus ad ſupernam patriam feſtinare curſu magnæ conuerſationis cœperit, qua-
ſi aurea iam vaſa conſpicit: quia peccata videt, non quibus obligatum viderat, ſed
quæ omnipotentis Dei laudibus impendat. Bene autem in capſella ad latus arcæ ea-
dem vaſa reponuntur. Nam ſi arca diuinæ cognitionis ſecretum inſinuat, ad latus C
vaſa dependantur: quia dum altitudo diuinæ cognitionis mentem eleuat, ad virtu-
tem humilitatis infirma noſtra præterita ad memoriam reducenda ſunt. Non igitur
ponenda ſunt ante arcam, ne, dum immoderatius infirma reſpicimus, attolli ad ſu-
perna nequeamus. Conſtat itaque, quia ex latere dependantur: vt & ſuperna videa-
mus libere, &, cum expedit, ad noſtra infirma mentis oculos reuocemus. Quid eſt
autem, quòd præcipiuntur: [Et dimittite eam, vt vadat?] Sed arca dimittitur,
quando eruditæ mentes ſubditorum a ſuis rectoribus libere viuere permittuntur:
vt videlicet ad æternam patriam properent, non iam maioris imperio, ſed pro-
priæ arbitrio rationis. Tenenda eſt igitur, vt plauſtro imponatur, impoſita quo-
que dimittitur: quia nimirum electis ſubditis diſponendæ vitæ ſuæ licentia a præla-
tis ante danda non eſt, quàm doctrinæ ſpiritualis eruditionem percipiant, & fir- D
mam conſuetudinem bonæ operationis. Nam nec ſimplicibus ſubiectis & bene vi-
uentibus, nec eruditis & infirmis viuendi libertas recte conceditur. Illi quippe a cal-
lido aduerſario decipi tanto facilius poterunt, quanto & deprehendere eius inſidias
per ſpiritalem eruditionem nequaquam didicerunt: iſti vero eo difficilius ſeruant bo-
num eruditionis, quo tentatoris laqueos eruditi conſpiciunt, & eorum vincula deui-
tare eruditi non poſſunt. Tunc ergo competenter arca dimittitur, cum id, cui imponi
debeat, plauſtrum ante fabricatur, cum ei vaſa aureá, quæ debentur pro peccato, ex
latere dependantur: quia profecto tunc ſecura eſſe poterit vita libere viuentis ſubditi,
cum renouatione interioris hominis cuſtodire longo vſu didicerit, cum ex vitæ puri-
tate celſitudinem diuinæ eruditionis apprehendit, atque inter dona ſublimia ea, quæ
aliquando praue egiſſe memorat, recolere ad humilitatem non negligit. Quæ profe-
cto viuendi libertas, quia ad ſolum ſtudium ſuperni amoris bonis ſubiectis impendi- E
tur, apte & cauſam, qua eadem arca dimittatur, adiungit: [vt vadat, inquit.] Quaſi
enim & alijs verbis dicat: Ad hoc ſolum liberius viuere permittendi ſunt, vt ad cæle-
ſtem patriam celerius proficiſcantur. Sed quia nonnulli ſubditi tam conuerſatione,
quàm ſcientia humano iudicio perfecti ſunt, non diuino; prouidendum bonorum re-
ctorum ſtudio eſt, vt eorum curam tunc nec omnino prætereant, cum ijdem ſubditi ſe
de eorum cura dimiſſos putant, ſed pia calliditate explorent iam liberi qualiter vi-
uant, quorum ſubditionis bona plenius nouerant. Quare & ſubiungitur: [Et aſpicie-
tis, & ſiquidem per viam finium ſuorum aſcenderit contra Bethſames, ipſe fecit no-
bis hoc malum grande. Sin autem minime, ſciemus, quia nequaquam manus eius
tetigit nos, ſed caſu accidit.] Bethſamis, vt iam diximus, interpretatur domus ſo-
lis.

A lis. Dimiſſam autem arcam prædicatores aſpiciunt, vtrum recto itinere contra Bethſames gradiatur: quia & cum proprio arbitrio dimittuntur ſubditi, explorare prælati debent, an bonum libertatis ad profectum conuertãt cæleſtis itineris. Sed & caute notandum eſt: quia tunc recte contra Bethſames arca aſcendit, cum confinium viam gradiendo non deſerit. Confines etenim noſtri ſunt electi priores: confines quippe ſunt, qui iuxta ſe poſſeſſiones diſpoſitas habent. Confines igitur electorum ſunt æterni regni perpetui coheredes. Nam velut iuxta ſe diſpoſitis poſſeſſionibus habitant, qui in eandem æternæ patriæ ſocietatem vocati, de vna & eadem conditoris maieſtate ſortiti ſunt iura æternæ hereditatis. Vel idcirco dicuntur confines: quia cum de bona conuerſatione ad perennis vitæ gaudia electi perueniant, qui recte viuunt in hoc mundo, cæleſtibus ciuibus vicini ſunt. Quæ eſt ergo via confinium, niſi afflictio temporalis?
B Hanc viam Bethſamis per ſemetipſum Dominus demonſtrat, dicens: Arta eſt via, quæ ducit ad vitam. Hanc item commendat, cũ diſcipulos increpans, ait: O ſtulti, & tardi corde ad credendum, nonne oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Hinc Paulus ait: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Contra Bethſames ergo tunc arca dirigitur, cum per viam confinium aſcendere videtur: quia in ſuperna conuerſatione ille verius proficit, qui ad æterna gaudia peruenire non per mundanas delectationes, ſed per carnis afflictiones, & mundi aduerſitates quærit. Sed quia non ire, ſed aſcendere dimiſſa arca dicitur, altior via dimiſſis in libertate ſubditis indicatur: quia per viam Bethſames non recte gradiuntur, ſi non quotidie de bonis ad meliora proficiunt. Aſcendere enim meritis virtutum, quotidie ad meliora proficere eſt. Sed cum recte contra Bethſames arca ducitur, malum grande, quod perpeſſi fuerant, omnipotentis Dei operibus adſcribunt. Malum namque grande eam
C percuſſionem vocant, de qua ſuperius legitur: fiebat manus Domini ſuper ſingulas ciuitates interfectionis magnæ nimis. Et quia eandem interfectionem tam ad conuerſionem gentilium, quàm ad fidelium delinquentium ſalubrem compunctionem retulimus, cum arca recte contra Bethſames graditur, malum illud grande quod acciderat, a Deo eſſe indicatur: quia profecto electorum ſingulorum finis indicat, qualiter prædicatoris animus eorum prima opera recognoſcat. Nam ſi in fine deficiunt, aperte cognoſcitur: quia bona eorum principia a Domino non fuerunt. Vnde & ſubditur: [Sin autem minime, ſciemus quia nequaquã manus eius tetigit nos, ſed caſu accidit.] Manus Domini quid eſt, niſi vnigenitus patris æterni? Manu namque Domini non tanguntur, qui non inſpiratione diuini verbi, ſed ſubita deliberatione cordis ſui a priſtina conuerſatione ſeparantur. Qui certe tanto celerius ab incepta bonitate defi-
D ciunt, quanto quod per artam viam ingredi ad æternam patriam propoſuerant, qua fortitudine exequendum eſſet, præcogitare neſcierunt. Quare & apte dictum eſt: [Caſu accidit.] Quod enim caſu accidit, ſubito & ſine conſilio, & prouiſione contingit. Cum ergo hi, qui a mundi amore, ſiue qui ab infidelitate diſceſſiſſe videbantur conuerſi, ad prioris vitæ nequitiam reuiuiſcunt, aperte cognoſcitur: quia non manu Domini, vt videbantur interfecti, ſed accidente caſu a priſtina ſint conuerſatione ſeparati. Sequitur:

Fecerunt illi hoc modo, & tollentes duas vaccas iunxerunt ad plauſtrum, vitulosq. earum clauſerunt domi, & poſuerunt arcam Dei ſuper plauſtrum, & capſellam, quæ habebat mures aureos, & ſimilitudines anorum.

E

Quia hæc ſupra latius expoſita ſunt, quid iam in ſe de ſpiritali eruditione contineat ipſa profectio arcæ, videamus. Nam ſequitur:

Ibant autem in directum vaccæ per viam, quæ ducit Bethſames, & itinere vno gradiebantur, pergentes, & mugientes: & non declinabant neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram.

In directum per viã, quæ ducit Bethſames, ire, eſt in ſtudio cæleſtis profectionis, afflictionem carnis tenere per virtutem diſcretionis. Nam in directum vaccæ nequaquam gradiuntur, ſi in afflictione carnis diſcretio non ſeruatur. Denique dum vltra modum caro

Mat. 7. b

Luc. 24. d

Act. 14. d

caro affligitur, conferre opem ſpiritui eadem caro omnino defecta non ſufficit. Et ſi A
digne non affligitur, dum ſuperbit, velut libera ſeruire menti indomita dedignatur. Bene igitur, dum per viã Bethſames in directum vaccæ ire referuntur, ſubiunctum eſt: Quia non declinabant neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Ad dexteram quippe declinare, eſt virtuti abſtinentiæ immoderate inſiſtere: quia per bonum, quod videtur, viam deſerimus, dum ſic neceſſariam abſtinentiæ virtutem ſequimur, vt alia nobis auxilia de carne ſubtrahamus. Ad ſiniſtram quoque declinare, eſt carni abundantius indulgere. Nam per apertæ remiſſionis vitium, a Bethſamis via deflectimur, dum carnem per delicias deducimus; qui paradiſi viam in afflictione diſpoſitam noueramus. Et quia nulla eſt vitæ parcioris ſinceritas, ſi munditiæ boni operis ſimplicitas non concordat intentionis, caute expreſſum eſt: [Et itinere vno gradiebantur.] Vno quippe itinere graditur, qui virtutem, quam prætendit in bono opere, in recta ſeruat B
Eccl.2.c intentione. Quo contra de vnoquoque reprobo dicitur: Væ peccatori ingredienti terram duabus vijs. Duabus quippe vijs peccator terram ingreditur, cum Dei videtur eſſe, quod agit, ſed ex omni, quod religioſum foris exhibet, intus ſæculi intentionem
Mat.6.c tenet. Vno autem itinere gradi electos ſuos Dominus inſinuat, dicens: Si oculus tuus
2.Cor.1.c fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Hinc Paulus ait: Gloria noſtra hæc
Pſ.44.c eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Hinc Dauid: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Vno igitur itinere contra Bethſames vaccæ gradiuntur: quia electi ad æternam patriam feſtinantes, bona foris agunt, ſed ex eiſdem bonis operibus ſæculi præmia non requirunt. Quid eſt autem, quod de eiſdem vaccis dicitur: quia [Ingrediebantur pergentes & mugientes.] Sed pergere dicuntur: quia ſancti viri bona inceſſanter faciunt: mugiunt vero, quia carnalia deſideria in ſemetipſis extinguere, ſine magna quotidie C
tribulatione non poſſunt. Mugire namque ad laborem edomandæ carnis pertinet, pergere autem ad perſeuerantiam bonæ voluntatis. Nam dum contra naturam caro carnales motus comprimere cogitur, velut mugit, dum graditur: quia propria deſideria adimplere prohibetur. Bene quippe duo hæc in ſanctorum profectione deſcribuntur, videlicet pergere & mugire. Quia & ſi eis ad ſupernam patriam feſtinantibus, magna eſt inſtantia deſiderij, eſt nihilominus inuincibilis patientia laboris. Nam de his vac-
Ezec.1.d cis pergentibus per Ezechielem dicitur: Non reuertebantur, cum incederent. Vacca-
Rom.7.d rum quoque mugitum, & cauſam exprimit Paulus, dicens: Video aliam legem con-
B.Aug. ad Simpli.lib.1.q.1. tradicentem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Mugiunt ergo vaccæ, ſed pergunt: quia ſancti viri, etſi magna ſunt tentamenta, quæ perferunt, viam tamen ſupernæ patriæ non relinquunt. Pergunt item, ſed mugiunt: quia etſi magnis deſiderijs ad ſuperna D
properant, profectũ tamen ſuperni itineris non de quiete pacis obtinent, ſed ex triumpho tentationis. Sequitur:

Sed & Satrapæ Philiſthinorum ſequebantur vſque ad terminos Bethſamis.

Quinam ſunt termini, ad quos ſequi proficiſcentem arcam Dei prælatis neceſſariũ eſt, & quos in arcæ Dei comitatu progredi congruum non eſt? Quos nimirum terminos ſi accipiamus in eruditione ſacri eloquij, & bona operatione contrarium non videtur. Sed hi profecto termini Bethſamis, ſequentium principum termini ſunt, cum pro modo ſuo quiſque ſuper ſubditis perfectus eſt doctrina ſacri eloquij, & vſu bonæ operationis. Eo enim iam de iſto ſecurus paſtor efficitur, quo & caute iam ſpiritalia conſpicit, & ea, quæ ratione comperit, fortitudine boni operis apprehendit. Qui profecto termini, Bethſamis eſſe termini dicuntur: quia nimirum dum eruditos Dei operarios dignanter excipiunt, ad contemplationem ſupernæ patriæ introducunt. Termini namque ſunt: quia & dignos ad contemplationem ſuſcipiunt, indignos expellunt. Indocti quippe ſi ad contemplanda ſubtilius ſuperna ſe ſuſtollere præſumunt, potius errando deuiant, quàm lumen veritatis apprehendant. Et niſi quis bona opera præmittat, hoc profecto agit, vt illam, quam appetit claritatem internæ viſionis, numquam inueniat. Vnde & Dominus in Euangelio, quaſi ad terminos Bethſamis contemplati-
Io.14.c uæ vitæ amatores tranſmittens, ait: Qui habet verba mea, & facit ea, hic eſt, qui me diligit: qui autem diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Qui enim ſe manifeſtaturum non niſi diligentibus dicit, ſe autem

diligere

A diligere eos,qui ſeruant mandata eius: aperte docet, quia lucem ſuæ occultæ viſionis
non tribuit,niſi pro retributione bonæ operationis. Sequitur:

Porro Bethſamitæ metebant triticum in valle.

Qui enim Bethſamitæ rectius poſſunt intelligi,quàm hi,qui perfecti iam viri ſunt in
ſublimitate contemplationis? Nam velut de domo ſolis ſunt, qui contemptis terrenis
omnibus,veri luminis ſplendoribus illuſtrantur. De domo quidem ſolis ſunt, qui iam
omni mundo ſepulti, ad videndam conditoris ſui claritatem flamma miræ dilectionis
inardeſcunt. Qui ad ciuitatem ſuam duobus modis aſcendunt: qui ad ſupernæ patriæ
claritatem, & nunc per contemplationem, & in fine per veritatem gloriæ perducuntur,
nunc ad domum ſolis contemplando euolant:ſed quod nunc mentis puritate aſpi-
B ciunt, tunc per præſentem lætitiam æternæ retributionis veritatem apprehendunt.
Bethſames ergo arca Dei perducitur, cũ mens electa aut per contemplationis altitudi-
nem, aut per aſſumptionẽ retributionis ad æterna gaudia ſublimatur. Qui ergo æter-
num illum, & ineffabilem arcæ ſitum ſcire non poſſumus, ea, quæ de iſto,quem noui-
mus,dicuntur, audiamus. Quid eſt ergo,quòd Bethſamitæ metunt triticum in valle,
niſi quia contemplatiuæ vitæ dediti,delicias internæ refectionis colligũt in virtute hu-
militatis? Vallis quippe in ſacro eloquio æſtimationem deſignat humilium,Pſalmiſta
teſtante,qui de Domino loquens, ait: Qui emittis fontes in conuallibus. Nam infuſio- *Pſ.103.b*
nem ſupernæ gratiæ mentibus infundit diſpoſitis per humilitatem. Bethſamitæ ergo
in valle triticum metunt: quia contemplationi vacantes, dum pro humilitatis merito
clarius ſuperna conſpiciunt: ad ſuauiorem refectionem mentium ligant manipulos
C gaudiorum. Nam triticeus panis, ſicut aſpectu candidior, ita & ſapore delectabilior
eſt. Sed fortaſſe in iſta vita adhuc poſiti non ſumimus panem, ſed ſpicas metimus: in
illa autem ſuperna vita beatitudinis, non ſpicas, ſed panem manducamus. In iſta ete-
nim vita, cum ad contemplanda æterna ſuſtollimur, ſupernarum rerum ſimilitudines
capere de rebus iſtis infimis,& viſibilibus nitimur: vt iuxta egregij doctoris vocem:In- *Rom.1.c*
uiſibilia a creatura mundi, per ea,quæ viſibilia facta ſunt, cognoſcamus. Quare & ille
verus Bethſamita, & domeſticus ſolis iuſtitiæ exultans, ait: Delectaſti me Domine in *Pſ.91.a*
factura tua, & operibus manuum tuarũ exultabo. Quàm magnificata ſunt opera tua
Domine,nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ. Sed dum in rebus viſibilibus in-
uiſibiliũ rerum gaudia excipimus, velut intra paleas adhuc triticum tenemus. Tunc
autem nobis purum triticum, ſiue de tritico panis erit. Nam cum abſorpta iam morte,
D in æterna vita,reuelata facie, clarius Redemptorem cernemus,ad eius cognitionẽ the-
cis ſimilitudinum non egemus. Bene ergo de Bethſamitis dicitur, quòd metebant tri-
ticum in valle: quia perfecti viri, etſi pro humilitatis merito ſublimitatem ſupernæ
contemplationis accipiunt, ad illam omnipotentis Dei puram ſubſtantiam contem-
plandam eo pertingere nequeunt, quo refectionem ſuæ mentis adhuc velut inter pa-
leas metunr. Cuius profecto humilitatis bonum deſignatur, cum ſubditur:

Et eleuantes oculos viderunt arcam Dei.

Oculos quippe eleuant: quia dum de ſe alta non ſentiunt, æſtimatione ſua velut in
plano ſunt. Oculos eleuant: quia eos, quos diuina gratia dignos aſpiciunt, in alto
poſitos meritorum culmine contemplantur. Sed eleuantes oculos arcam vident: quia
quo ſe humilius per æſtimationem deijciunt, proximorum bona cognoſcere melius
E poſſunt. Ea etenim veritas,quæ ſuperborum corda per ſemetipſam deſerit, illa eis etiã
dona, quæ confert humilibus, abſcondit, vt velut obcæcati penitus, nec in terra diffu-
ſum iam ſolem videant,qui eius claritatis radios videre in cælo deſierunt. Sed quia re-
greſſionem arcæ Dei ad propoſitum contemplatiuæ vitæ retulimus: eleuatio etiã ocu-
lorum ad ſtudium diſcernendorum ſpirituum non inconuenienter referri poteſt.Beth-
ſamitæ quippe oculos leuant,cum vitæ ſecretioris propoſito confluentium ad ſe dona,
ſubtili inſpectione conſiderant, cum intenta mente diſcutiunt, an vitæ altioris propoſi-
tum, quod accedendo expetunt, recta validaq. intentione proſequantur. Leuare igi-
tur oculos eis eſt, nouitiorum ſpiritum altius conſiderare. Sed leuantes oculos arcam
Dei reſpiciunt: quia dum ſubtilius eius conuerſiones diſcutiunt, qua virtutum ſpiri-
tualium gratia fulgeant, deprehendunt. Et quia per affectum dilectionis, de co-
gnitis

gnitis eorum bonis hilareſcunt, apte ſubiungitur: A

Et gauiſi ſunt, cum veniſſent.

Sequitur:

Et venit plauſtrum in agrum Ioſue Bethſamitæ, & ſtetit ibi.

Si Bethſames interpretatur domus ſolis, domus ſolis ciuitas eſt cæleſtis. Hic Ioſue Bethſamita non tam typo, quàm ipſo nomine & dignitate humani generis Redemptorem ſignificat. Ioſue quippe, ſaluator noſtro eloquio dicitur. Et de ſemetipſo Dominus dicit: Venit filius hominis quærere, & ſaluum facere quod perierat. Hinc eſt etiã, quòd Ioſeph in ſomnis per Angelum repromittitur: Ipſe ſaluũ faciet populum ſuum a peccatis eorum. Bethſamitam quoque ſe eſſe per ſemetipſum manifeſtat, dicens: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Hinc Ioannes Baptiſta ait: Qui de cælo venit, ſuper omnes eſt. Quis eſt ergo ager Ioſue Bethſamitæ, niſi amœnitas vitæ contemplatiuæ? Ibi enim & herbarum virores, & odores aromatum, & florum diuerſa pulchritudo cernitur: quia nimirum quo ſuperna illa ſocietas clarius aſpicitur, quod incorruptibile floret Angelis, quod immarceſſibile viret ſanctis, quod inuiolabile in virginibus redolet, contemplantium oculis gratius exhibetur. Bene autem idem ager Saluatoris eſſe perhibetur: quia contemplatiuæ vitæ amatores, quo ſecretius conuerſantur, Redemptori noſtro gratiores & familiariores ſunt. In agrum quoque Ioſue Bethſamitæ plauſtrum venit, cum mens electa a ſæculi intentione diuiſa, ſolis cæleſtibus intendit, cum cæleſtis iam amœnitate viſionis fruitur: quia terrena reſpicere per amorem dedignatur. Et notandum, quia hoc plauſtrum nouum fuiſſe, non valde ſupra relatum eſt: quia profecto mens criminum vetuſtate reſoluta, ad tantam gloriam recipi non meretur. Sed habet vita ſecretior delicias in amœnitate viſionis, habet ingentem laborem in ſtrenuitate certaminis: quia nimirũ diuina præmia ſicut ex triumpho conſequimur, ita & ſtrenue dimicando cuſtodimus. Bene ergo de veniente in agrũ Ieſu plauſtro ſubiungitur: [Et ſtetit ibi.] Stare quippe ad prælij cuſtodiam pertinet, non ad pacis quietem. Stetit quippe plauſtrum in agro: quia etſi mens, amœna iam illius ſupernæ, & ſemper virentis patriæ videndo, atque amando inhabitat: tamen quòd amorem viſionis delectabiliter poſſidet, ſine inceſſantis curæ ſolicitudine nequaquam ſeruat. Sed nimirum in tanto agone poſita mens humana deficeret, ſi ille, qui humanam infirmitatem in ſua diuinitate roborauit, ei præſentiæ ſuæ auxilium non præberet. Quare & cauſam exponens, qua ſtare in agro plauſtrum potuerit, addidit, dicens:

Luc. 19.b — *Mat. 1.a* — *Io. 6.e* — *Io. 3.d* — B — C — D

Erat enim ibi lapis magnus.

Lapis quippe magnus Redemptor intelligitur generis humani. De quo lapide per Pſalmiſtam dicitur: Lapidẽ, hic quem reprobauerunt ędificantes, factus eſt in caput anguli. Hinc doctor egregius collaudans, ait: Superædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarũ, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, in quo & vos tamquam lapides viui ſuperædificamini. Et magnus quidem lapis dicitur: quia incomparabili fortitudine prædicatur. Cum ergo veniſſe & ſteriſſe in agro plauſtrum dicitur, additum eſt: [Erat ibi lapis magnus:] vt latentibus myſterijs deſignaret: quia contemplatiuæ vitæ dediti, ſeruare dona tam ingentia ideo poſſunt: quia iuxta eum per gratiam ſunt, a quo eadem dona perceperunt. Sequitur:

Pſ. 117.e — *Eph. 2.d* — E

Et conciderunt ligna plauſtri, vaccasq. impoſuerunt ſuper ea in holocauſtum Domino.

Quæ ſunt ligna plauſtri arcæ Dei, niſi ſanctæ ſcripturæ ſententiæ, & exempla iuſtorum? Bethſamitæ quippe ligna concidunt, cum ſecretioris vitæ præpoſiti ſubiectorũ ſuorum mentibus ſcripturarum ſenſus ſubtilius aperiunt, cum excellentiora exempla patrum ad eorum imitationem proferunt, vt in eorum cordibus ſuperni amoris flamma tanto feruentius ardeat, quanto fomentum incendij, velut conciſa ligna, citius ſubminiſtrant. Plauſtri quippe ligna ſunt: quia mens per Dei gratiam renouata, ea per memo-

A memoriam retinet. De quibus profecto lignis ſanctus legiſlator decernit, dicens: Ignis Leui.6.b
in altari meo ſemper debet eſſe: quem nutriat ſacerdos, ſuggerens mane ligna per ſin-
gulos dies. Quia vero concidi ligna memorantur, apertius indicant: quia contempla-
tiuæ vitæ puritatem quærentibus, non communia de ſacro eloquio, ſed altiora & ex-
cellentia quæque pandenda ſunt, vt eo fortius ſe in alta videndo ſubleuent, quo eis no-
biliora bona, quæ audiunt, magis placent. Vnde & bene ſubiungitur: quia vaccas
impoſuere ſuper ea in holocauſtum Domino. Holocauſtum namque combuſtum di-
citur. Cum ergo ligna conciduntur, holocauſta deſuper impoſitis vaccis fiunt: quia qui
eximia de ſcripturis deuota mente ſuſcipiunt, quo in ſuperna ſe deſideria altius exten-
dunt, eo nil in eis deſeritur, quod non diuini amoris flamma comburatur. Et tunc qui-
dem curare doctorem neceſſe eſt, vt religioſi ſubiecti alta conſiderent, & tamē per æſti-
B mationem de ſe alta non teneant: ne, quo celſius ſumma videndo proficiunt, per elatio-
nem corruentes, periculoſius elidantur. Vnde & hic quoque ſubditur:

Leuitæ autem depoſuerunt arcam Dei, & capſellam, quæ erat iuxta eam,
in qua erant vaſa aurea, & poſuerunt ſuper lapidem grandem.

Leuitæ interpretantur aſſumpti. Qui ergo ſunt leuitæ, niſi qui ſic ſunt diuina gratia
confirmati, vt a ſancto Spiritu deſeri numquam poſſint? Arcam quippe leuitæ depo-
nunt, cum perfecti prædicatores ſuos ſubiectos admonent, vt eos ſpiritalis ſcientia ne-
quaquam inflet. Capſellam quoque cum vaſis aureis deponunt, cum eos etiam de vi-
tæ ſplendore conueniunt, vt eo de ſe humilius ſentiant, quo etiam Redemptorem no-
ſtrum ad exaltationis ſuæ præmium, eorum quiſque iam perueniſſe didicit: quia de ſe
C inaniter alta non ſenſit. Bene itaque depoſita arca, & vaſa aurea ſuper grandem lapi-
dem poſita memorātur: quia inter dona ſublimia de ſe humiliter ſapere illi verius poſ-
ſunt, qui Redemptoris magnitudinem & humilitatem recolere ſæpius didicerunt.
Nam deponere arcam Dei, & ſuper lapidem grandem volebat ponere, qui dicebat:
Hoc ſentite in vobis, quod in Chriſto Ieſu. Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam Phil.2.a
arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiēs,
in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo: humiliauit ſe factus
obediens vſque ad mortem crucis. Sed qui de ſubditorum cordibus amoris hoſtiam
miniſterio prædicationis Deo immolant, de ſuis etiam mentibus excellentiora valde
oblationum dona repræſentant. Vnde & ſubditur:

Viri autem Bethſamitæ obtulerunt holocauſta, & immolauerunt victi-
D mas in die illa Domino.

In qua die, niſi in illa, in qua holocauſtum Domino vaccas ſuper plauſtri ligna
poſuere? Quæ eſt igitur dies illa, niſi illuminatio diuinæ prædicationis? Ea namque
die Bethſamitæ holocauſta Domino offerunt, ea die victimas immolant, qua ligna
concidunt, qua ſuper ea holocauſtum Domino vaccas imponunt: quia ſancti prædica-
tores ea luce verbi, qua ſubiectis emicant, ſibi quoque ad rectitudinem ſuperni itineris
officium viſionis adminiſtrant, & contemptis rebus infimis, per vim dilectionis om-
nipotenti Deo tāto ſe liberius exhibent, quanto etiam auditores ſuos ei iam magna fa-
miliaritate coniunctos vident. Quia vero non ſolum holocauſta obtuliſſe, ſed immo-
laſſe victimas viri Bethſamitæ relati ſunt, perfectorum virorum ſpiritalis oblatio de-
ſignatur. Nam holocauſta offerunt, cum per contemplationis aſcenſum ſe Deo omni-
E potenti ineffabili affectione coniungunt. Sed holocauſtis victimas ſociant: quia nimi-
rum tantæ iucunditatis bonum non ſuis meritis, ſed diuinæ referunt bonitati. Sine vi-
ctimis quidem holocauſtum offert, qui iam ſupernis in magna delectatione coniungi-
tur: & inſurgentibus elationis occultæ motibus, per humilitatis virtutem nequaquam
dominatur. In oblationibus ergo perfectorum ſimul holocauſta, & victimæ conue-
niſſe deſcribuntur: quia & diuina frui dulcedine digni ſunt, & in omni, quod totos ſe
iam cælites faciunt, elationis ignari.

Et quinque Satrapæ Philiſthinorum viderunt, & reuerſi ſunt in Accaron
in die illa.

Satrapæ Philiſthinorum, vt iam ſuperius dixi, electi ſunt prædicatores gentilium.

Qui nimirum quinario numero continentur: quia ad refrenandos quinque ſenſus corporis, aut rudibus adhuc fidelibus, aut carnalibus præſunt. Hi profecto plauſtrum cum Dei arca comitantur: quia ad ſtudium ſpiritalis vitæ tranſeuntes iam eruditos diſcipulos, ſolicitudinis ſuæ cura proſequuntur. Sed applicante in agrum Ioſue plauſtro, & vaccis immolatis, in Accaron redeunt: quia cum eorum perfectionem iam conſiderauerint, conuerſationis eorum itinera vlterius non explorant. In Accaron autem redeunt: quia ad conuertendos alios ſe conuertunt. Accaron quippe noſtro eloquio ſterilis dicitur. Steriles quoque ſunt, qui aut fide carent, aut bona conuerſatione. Bene autem cum reuerſi principes dicuntur, additum eſt, In die illa: quia niſi in eis claritatem tantæ perfectionis agnoſcerent, ab eorum ſolicitudine ſecuritatis certitudine non redirent. Sequitur. A

Hi ſunt ani aurei, quos reddiderunt Philiſthijm pro delicto, Azotus vnum, Gaza vnum, Aſcalon vnum, Geth vnum, & Accaron vnum. Et mures aureos, ſecundum numerum vrbium Philiſthijm, quinque prouinciarum, ab vrbe murata vſque ad villam, quæ erat abſque muro, & vſque ad Abel magnum, ſuper quem poſuerunt arcam Domini, qui erat vſque in die illa in agro Ioſue Bethſamitæ. B

Quid hæc omnia deſignent, late ſupra expoſitum eſt. Quid eſt autē, quòd cum reddi pro peccato debitum arcæ præcipitur, quinque ani aurei, & quinque mures ſimul nominantur: cum vero iam redditum, quod debebatur aſſeritur, vrbes ſingulæ ſeparatim vnum reddidiſſe referuntur? Sed ſimul ſupra nominantur: quia ſimul omniū membrorum demonſtrabatur ornatus, in commutatione bonorum operum: hic autē cum redditum debitum arcæ deſcribitur, caute oſtenditur: quia vrbes ſingulæ anos aureos ſingulos, & mures obtulerunt: vt profecto peccatori conuerſo inſinuetur, vt ſemel peccata deſerat, quæ per ſolitam prauitatem vlterius non requirat. Vrbes quippe ſingulæ anos, & mures ſingulos reddunt, cum conuerſi peccatores ſemel terſa lacrymis pœnitentiæ peccata non repetunt. Vnde & ſacra ſcriptura admonet, dicens: Non iteres verbū in oratione. Verbum quippe in oratione iterat, qui precibus purgare peccata conatus eſt: ſed tamen committere non omittit alia, pro quibus oret. Qui profecto anum vnum, & murē Deo pro delicto non offert: quia etſi pœnitendo compungitur, fœditates multiplicat, quas Deo confitens ei repræſentat. Cum ergo anum vnum & murem vnum vrbes Philiſthijm, ſiue prouinciæ ſingulę reddidiſſe deſcribuntur, quid aliud deſignat, niſi perfectionem verę conuerſionis? Perfecte enim conuertitur, qui cum ſemel, quod praue egerat, plangit, quod rurſum plangat, vltra non repetit. Igitur anum vnum & murem vnum pro peccato offert, qui ſic commiſſa luget præterita, vt perfecte caueat futura. Et quia iſta forma conuerſionis tam ſapiētibus, quàm indoctis, tam fortibus, quàm debilibus in ſancta Eccleſia obſeruanda eſt, bene ab vrbe murata, vſque ad villam ſine muro hæc ſolutio debiti extenſa perhibetur. Nulli enim intra ſanctam Eccleſiam conſtituto liberum eſt peccare, nulli innoxium, praua committere. Quare per Prophetam Dominus comminatur, dicens: Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Muratæ quippe vrbes ſunt mentes ſanctarum ſcripturarum eruditione circumdatæ. Villæ autē abſque muro ſunt mentes ſimplices. Vnum ergo anum aureum non ſolum ſingulæ vrbes reddunt, ſed etiam villæ, vt quicumque ad religioſam vitam, Deo auctore, conuertitur, ablutis iam fœtoribus, vlterius non fœdetur. Et quia nemo tam ſanctus eſt, qui in ſe non habeat aliquid fœditatis, quod plangat, ſolutio huius debiti vſque ad Abel magnū, ſuper quem poſuerant arcam Dei, pertenditur. Abel quippe interpretatur luctus. Quo nimirum nomine lapis, in quo arcam Dei poſuerant, vocabatur. Sed hoc profecto Redemptori noſtro nomē congruit: quia & ſi propria, quæ fleret non habuit, noſtra tamē quotidianis precibus, & fletibus peccata purgauit. Sunt quoque in ſancta Eccleſia viri perfecti, & illi ſummo lapidi, charitatis conſummatione coniuncti. Huic namque vnitus erat lapidi, qui dicebat: Nemo me ſeparat a charitate Chriſti: qui an arcæ debitum ſoluat, audiamus. Primum, inquit, fui blaſphemus, & perſecutor. Hinc iterū confitens, ait: Non ſum dignus vocari Apoſtolus: quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Notandum etiam, quòd vſque ad lapidem excurriſſe arcæ debitum legitur, qui vſque in die illo in agro

Eccl.7.b · *Hier.31.e* · *Rom.8.f* · *1.Cor.15.b* · *1.Tim.1.c* · C · D · E

A agro Ioſue manere, & in quo poſita arca Dei memoratur. Qua in re quid aliud tenemus, niſi quod in ſancta Eccleſia cernimus: quia illi etiam Deo pro culpa ſatisfaciunt, qui non ſolum a peccatis per Dei gratiam erepti, ſed etiam per magna ſanctarum virtutum culmina, in eius tabernaculum ſunt aſſumpti? Sequitur:

Percuſſit autem Dominus de viris Bethſamitibus, eo quòd vidiſſent arcam Domini, & percuſſit de populo ſeptuaginta viros, & quinquaginta millia plebis.

Qui ſunt Bethſamitæ percuſſi, niſi falſa contemplatione decepti hæretici? Bethſamitæ enim non veritate fuerunt, ſed præſumptione. Dum igitur arcam videre in lapide
B præſumerent, percuſſi ſunt: quia cum Domini, ac Redemptoris noſtri ſacramenta indigni diſcuterent, æternæ damnationis laqueis, per fallaciam proprij ſunt depreſſi erroris. Quid eſt autem, quòd de populo ſeptuaginta viri, de plebe autem quinquaginta millia percuſſa ſunt? ſed quia appellatione populi etiam vrbium nobiles continentur, plebs autem vulgus eſt reliquum ſine nobilibus, poteſt hoc colligi: quia hæreticorum alij inter alios, quaſi nobiles extiterunt, qui in munditia operum, ſolo errore perierunt: ceteri vero quaſi plebis ruſticitatem ſecuti, cum errore fidei obſcurati ſunt ſorde prauæ operationis. Vnde & alij quinquagenario, alij ſeptuagenario numero exprimũtur: quia & illi per quinque ſenſus corporis concepta flagitia perfecerunt, illi dum falſo ſibi dona aſcriberent ſpiritus ſeptiformis, æterna obruti ſunt caligine cæcitatis. Et quia de eorũ percuſſione veri fideles contriſtati ſunt, Sequitur:

C Dixeruntq. Bethſamitæ: Quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti huius?

Quaſi enim veri fideles, ſed ſimplices dicant: Si tam ſapientes & philoſophi in ſummæ veritatis cognitione falluntur, indocti & ſimplices quando venire ad eius notitiam poſſunt? Sed etſi de ſua menſura diffidunt, donum tamen diuinæ cognitionis adeſſe Eccleſiæ non diffidunt. Quare & ſubditur:

Et ad quem aſcendet a nobis.

A nobis quippe Dominus aſcendit, quãdo id, quod de eius cognitione nobis abſconditur, per electorum fidelium vocem prædicatur. Velut aſcendere namque eius a nobis eſt, quod ſimplicioribus, ſiue infirmioribus de æterna contemplatione cælauerit,
D ſublimibus per humilitatem cordibus reuelare. Quid eſt ergo dicere: Ad quem aſcendet a nobis: niſi dignum doctorem quærere, qui ſic diuina prædicet, vt a via veritatis non erret? In quibus etiam verbis ſi hiſtoricum ſenſum requirimus, aperte cognoſcimus: quia qui ideo mortui ſunt, quia arcam Domini viderunt, intelligimus nempe, quòd eadem viſione digni non fuerunt. Merito igitur, qui percuſſos aſpiciunt, dicunt: [Quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti huius?] Nam ſi hi, qui indigni ſunt, videndo moriuntur, contrectantes, quo modo viuunt? Bethſamitæ quidem in ſancta Eccleſia ſunt mortui ſacerdotes, & miniſtri ſacri altaris reprobi: quia de domo quidem ſolis iuſtitiæ ſunt dignitate miniſterij, non virtute & gratia ſanctitatis. Bethſamitæ quidem ſunt: quia per ſacræ oblationis officium conuerſantur in domo Dei, ſed tanto ſunt acriori damnatione percutiendi, quanto non ſolum videre audent ſacra
E myſteria, ſed contrectare: quanto non iam veteris teſtamenti arcam reſpiciunt, ſed quod omnia ſuperat, indigne ſe corpori & ſanguini ingerunt Redemptoris. Quos percuſſos inſinuat Paulus, dicens: Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. *1.Cor.11.g* Veri etenim fideles dicunt: [Quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti huius?] Altitudinem quippe tantæ adminiſtrationis conſiderant, & tanti ſacramenti dignitatem formidant. Sed dum tantæ rei ſubire officium metuunt, qui id exhibere valeant, digniores quærunt. Vnde & ſequitur: [Et ad quem aſcendet a nobis.] Quaſi ergo ſacra myſteria humiliter fugientes, dicant: Quia non infirma conuerſatione percutimur, miniſtri ex altiori vita quærendi ſunt, quos dum in altiſſimam virtutum ſanctificationem conuerſatio ſublimis erigit, adſiſtere Deo per officium tantæ oblationis poſſint. Sequitur:

Miſerunt ergo nuncios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Remiſerunt A
Philiſthijm arcam Domini, deſcendite & reducite eam ad vos.

Cariathiarim dicitur ciuitas eorum. Quæ eſt ſanctorum ciuitas, niſi illa Hieruſa-
lem, quæ ſurſum eſt? Qui ſunt ergo habitatores eius, niſi perfecti viri ab amore mundi
Phil.3.d alta conuerſatione ſeparati? Quorum profecto vnus ceteris efficacior ait: Noſtra con-
uerſatio in cælis eſt. Ad hos quippe nuncij mittendi ſunt, vt Dei arcã ſuſcipiant: quia
ad electionem ſacerdotum viri ſancti non ſolum recipiendi ſunt, ſed etiam inuitandi.
Et notandum, quia viris ſublimioribus per nuncios dicitur: [Deſcendite & reducite
eam.] Deſcendunt quippe, quia obediunt, nequaquam enim deſcenderent, ſi id, quod
ab eis fraternus amor expetit, impendere ſuperba mente refutarent. Tunc quidem
vere ſublimes ſunt, cum ſe Chriſto non auferunt, cum id, quod ex fraterno iudicio eis B
imponitur, non repellunt. Vnde apte ſubinfertur:

CAPVT V.

Caput VII. 1.Regum. VEnerunt ergo viri Cariathiarim, & reduxerunt arcam Domini,
& intulerunt eam in domum Aminadab in Gabaa.

Aminadab interpretatur populus meus ſpontaneus, Gabaa ſublimis.
Et nimirum talibus arca Dei committenda eſt. Populus namque ſpon-
taneus eſt, quem ad exercenda virtutum opera, ſola bona voluntas
trahit, quem ad implenda mandata Dei neceſſitas non compellit.
2.Cor.9.d Quos nimirum ſub vnius deſcriptione beatus Paulus prædicat, dicens: Hilarem dato-
rem diligit Deus. Quæ eſt domus ſpontanei populi, niſi munimentum ſanctæ dile- C
ctionis? Nam in virtutum miniſterio ſpontaneus eſſe non poſſet, ſi manſionem ſibi di-
lectionis non conderet. Quæ profecto domus in Gabaa, ideſt in ſublimi ſita cogno-
ſcitur: quia charitatis altitudine ad cæleſtia ſubleuamur. Vel certe in ſublimi eſt do-
mus: quia charitas omnibus virtutibus antefertur. Nam ſublimitatis huius altitudi-
1.Cor.12.d nem inſinuans Paulus, ait: Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro. Si linguis
hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs
ſonans, aut cymbalum tinniens. Quid eſt autem, quòd Eleazarum ſanctificant ad
cuſtodiendum arcam Dei? Sed hoc nimirum ex vſu ſanctæ Eccleſiæ nouimus: quia
electus miniſter prius benedictionem conſecrationis a ſummis viris accipit, quàm mi-
niſterium impendat oblationis. Quia vero Eleazarus Dei adiutor dicitur, profecto
oſtenditur: quia non ſolum ſanctificari Dei miniſtri debeant, ſed etiam inſpici, quales D
ſint ad eiuſdem conſecrationis ordinem promouendi. Qui enim ſunt Dei adiutorium,
niſi qui cum diuina gratia miniſtrando conueniunt, & quos omnipotentis Dei digna-
tio intus viſitat, quam ipſi per exterius miniſterium bene viuendo & docendo confir-
1.Cor.3.b mant? Vnde & cum Paulo non inaniter gloriantes dicunt: Dei etenim ſumus adiuto-
res. Qui nimirum conuerſatione fortiſſimi, ſcientia eruditi, amore feruidi, conſtan-
tia robuſti, non ſolum alieno non egent auxilio, ſed quocumque ſe conferunt, ſub-
uenire alijs poſſunt. Bene itaque dicitur: Eleazarum ſanctificauerunt, vt cuſtodiret
arcam: quia hi, quibus adhuc aliena auxilia neceſſaria ſunt, ad ſubueniendum alijs
promouendi non ſunt. Bene item idem Eleazarus filius Aminadab eſſe dicitur: quia
certe, qui ad miniſterium prædicationis eligitur, in imitatione ſanctorum poſitus,
auxilium omne, quod exhibet, eſſe debet ex dilectione. Quia vero nos ſuperius plau- E
ſtrum ſcripturam ſacram, arcam vero ſcientiam eius ſpiritalem eſſe diximus, vaccas
quoque electas animas, timor Bethſamitarum, quem ineſſe electis oſtendimus in obla-
tione ſacramenti, poteſt referri etiam ad onus prælationis. Non enim minor ſanctitas
idonea eſt animabus inſtruendis, quàm offerendis ſacris myſterijs. Et idcirco Bethſa-
mitæ perhibentur percuſſi: quia plerique viuunt ſubditi, qui moriuntur prælati. Ha-
bet enim arca Dei etiam extrinſecus pulchritudinem, quam ſi miniſter infirmus non
ad ſpiritalem venerationem, ſed ad concupiſcentiam ſæcularem inſpexerit, nequaquã
viuit. Bene itaque cauſa percuſſionis eorum declaratur, cum dicitur: [Quia viderunt
arcam Dei.] Quid eſt enim, viderunt, niſi quia eius gloriam videndo concupierunt?
Nunc autem, auctore Deo, per orbem vniuerſum ſanctæ Eccleſiæ gloria eſt copioſa.

Quæ pro-

A Quæ profecto gloria, quia a reprobis ſacerdotibus ſæculariter appetitur, Bethſamitæ viri arcam Dei exterius videndo moriuntur. Non enim ſpiritalem eius honorem pro interna virtutum gloria appetunt, ſed vt arcæ Dei ſplendorem rapiant, & Eccleſiaſticæ prælationis fulgorem, in flore ſæculi ſuis cultibus ferant. Arca quoque Dei male foris ad percuſſionem reſpicitur, quando flagitioſi præpoſiti ſubditarum perſonarum exteriori ſpecie deuicti, ad carnalem concupiſcentiã pertrahuntur. Viri timore ingentem multitudinem concupiſcentiæ telo proſtratam intuentes, dicunt: [Quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti huius?] Stat quippe in conſpectu Dei, qui fortis eſt in ordine diuini miniſterij. Stare etenim fortitudinis eſt, miniſtrare obſequij. Stare ergo in conſpectu Dei dicitur, qui ordinem ſuperni officij in altitudine diſponit dignæ conuerſationis, qui in miniſterio, quo fungitur, nullo appetitu Eccleſiaſtici honoris
B decipitur, nulla carnali concupiſcentia ſuperatur. Quia vero tam idonei miniſtri raro inueniuntur, merito dicunt: [Quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti huius?] Et quia tantum onus paruuli Chriſti viris fortioribus deſerunt, ſubdunt: [Et ad quem aſcendet a nobis?] Quo modo autem ad habitatores Cariathiarim miſerint, quo modo arcam Dei in domum Aminadab intulerint, quo modo Eleazarum ſanctificauerint, ſicut ſupra expoſitum eſt, non mutamus.

Et factũ eſt ex quo arca Dei manſit in Cariathiarim, multiplicati ſunt dies.

Si ad hiſtoriam reſpicimus dies manſionis arcæ multiplicati ſunt, quia illic multo tempore fuit. Vnde & ſubditur:

Erat enim annus uiceſimus.

C Et ad quid iſtam dierum multiplicationem introduxerit, ſubdens, ait:

Et requieuit omnis Iſrael poſt Dominum.

Quæ nimirum requies in illo veteri populo non bonorum operum, ſed bonæ deuotionis intelligenda eſt. Nam ſequitur:

Ait autem Samuel ad vniuerſam domum Iſrael, dicens: Si in toto corde veſtro reuertimini ad Deum, auferte deos alienos de medio veſtrum, Baalim & Aſtaroth, & præparate corda veſtra Domino, & ſeruite ei ſoli, & liberabit vos de manu Philiſthijm.

D Qui deos alienos de medio ſui non abſtulerant, niſi bona voluntate poſt Dominum quo modo requieſcebant? Quæ nimirũ omnia ſi ſpiritaliter inquirantur, dies manſionis arcę multiplicantur: ſed cũ manet in Gabaad, cum manet in cuſtodia Eleazari: quia cum animarum fidelium cura apud religioſos prædicatores reconditur, perfectio religionis, quæ ſublimi doctrina impenditur, bonorum operum ſtudio adimpletur. Vnde & annus viceſimus tunc inſtare relatus eſt. Si enim denarius numerus perfectionẽ antiquæ legis deſignat: quid vicenarius, niſi ſplendidiorem nouæ vitæ religionem ſignificat? Vicenarius quippe numerus, denarius eſt duplicatus. Qui certe numerus in electorum conuerſatione perficitur, cũ per amorem vitant legis prohibita, & ſublimia Euangelij mãdata complent. Quia vero nos arcæ profectionem ad contemplatiuæ vitæ perfectionẽ retulimus, in Cariathiarim manet arca Dei, cum eruditę mentes contemplan-
E tium eiuſdem eruditionis ſuę donum, in oblectamento perficiunt reuelatę ſibi ſupernæ claritatis. Viginti quippe annis manet ibi tunc arca Dei: quia electæ animæ ad exaltationis intimæ culmen euectæ, habent denarium numerum in perfectionem ſcientiæ, vicenarium vero in ſuperna delectatione. Poteſt etiam dierum multiplicatio ad virtutũ ſpiritalium incrementa referri. Cum igitur cauſa, qua dies multiplicentur, expreſſius dicitur, annus viceſimus eſſe perhibetur: quia videlicet electæ mentes contemplantium, quo vberius ſuperna contemplatione paſcuntur, eo plenius virtutum ſpiritalium fulgoribus illuſtrantur: Quid vero eſt, quòd anno viceſimo requieſcere omnis Iſrael poſt Dominum dicitur, niſi quia ſublimitas perfectionis electorum non conſiſtit in fortitudine boni operis, ſed in virtute contemplationis? Quieſcere namque poſt Dominũ, Redemptoris noſtri imitationem inuincibili charitate retinere eſt.

Et quiſquis illa ſupernæ ciuitatis ineffabilia gaudia contemplando fortiter amare non didicit: quia ſæpius ad mundi amorem poteſt deijci, poſt Dominum nequaquam requieſcit. Cum ergo manet arca in Cariathiarim, & dies multiplicantur, vniuerſus Iſrael poſt Dominum requieſcit: quia profecto dum electæ mentis ſcientia in experientiam ſupernæ delectationis erigitur, dum luce refuſæ gloriæ, virtutum ſpiritalium ſibi claritates glomerantur, imitationem Dominicam tenere eo perſeuerantius poteſt, quo immenſis illuſtrata claritatibus, eas tenebras, quibus a vero diuidatur lumine, ſentire non poteſt. Vnde & bene qui poſt Dominum requieſcere dicitur, Iſrael eſſe perhibetur, videlicet videns Deum: quia quo altius contemplator in diuina rapitur, eo ab humanis, quæ potenter cohibet, nequaquam ſuperatur. Verum quia, auctore Deo, arcam eius proficiſcentem vſque ad ſublimitatis eius ſitum deduximus, quo ſtudio prædicator erga ſubditorum correctionem inuigilet, videamus. Nam ſequitur: A
[Et ait Samuel ad vniuerſam domum Iſrael: Si in toto corde veſtro reuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio veſtrum.] Quos autem alienos deos ſcriptura ſacra appellare conſueuit, niſi dæmonia, quæ in manufactis ſimulachris habitant? In Samuele nouos ſanctæ Eccleſiæ prædicatores deſignari diximus. Recte itaque de medio ſui deos alienos in vniuerſam Iſrael domum auferre præcepit: quia in accedentibus ad fidem gentilibus, non ſolum rectæ profectionis veritatem prædicatorum ordo petijt, ſed etiam damnationem antiquæ ſuperſtitionis. Nil enim eis prodeſſet veritatem profitendo colere, vel obſequendo, niſi falſa prius deteſtanda reliquiſſent. Quiſquis etiam nunc intra ſanctam Eccleſiam poſitus eſt per fidem, ſed Deo rebellis per iniquam operationem, admonendus eſt, vt alienos deos de medio ſui auferat. Nam etſi manufacta ſimulachra deteſtatur, dæmonum tamen imperijs praua actione ſubmittitur. De medio autem ſui alienos deos abijcit, qui ſic ad Deum conuertitur, vt per mala opera immundos ſpiritus numquam veneretur. Poteſt etiam cautioris vitæ ſtudium per hæc exhortationis verba deſignari. Nam in medio noſtri quid eſt, niſi cor noſtrum? Sunt tamen nonnulli operatione mundi, ſed infirmitate cordis, vſu fœdantur prauæ cogitationis. Bona quidem inceſſanter faciunt, ſed cogitare reproba numquam prætermittunt. Quia vero tot in eorum cordibus dæmonia requieſcunt, quot deſideria immunda, auferre de medio ſui alienos deos inſtanter admonentur, quatenus omnipotenti Deo non ſolum rectitudinem impendant operis, ſed & gloriam internæ puritatis. Vnde & apte ſubditur: [Et præparate corda veſtra Domino:] Cor quippe Domino præparat, qui mentem non ſolum ab immunda cogitatione ſeparat, ſed etiam cogitationum ſanctarum, ac virtutum fulgoribus illuſtrat: vt velut abiectis & comminutis idolis, ſe Dei templum efficiat: dum illic diuinæ gratiæ ſedem erigit, vbi reprobos ſpiritus manere per ſubiecta eis praua deſideria non permiſit. Bene itaque prius auferre alienos deos de medio ſui Iſraelitas admonet, deinde corda Deo præparare: quia rectus ordo inchoatæ religionis eſt, vt prius vnuſquiſque praua reprobet, deinde ad omnipotentem Deum ſtudio bonæ intentionis appropinquet. Ad extremũ vero neceſſe eſt, vt qui iam Deo bonæ voluntatis propoſitum, & puri cordis munditiam obtulit, id quod intus bene viuendo deliberat, in rectitudine boni operis exponat. Quare & ſubditur: [Et ſeruite ſoli Deo.] Soli quippe Domino ſeruit, qui bonis operibus praua non inſerit. Nam qui ſic bona agit, vt mala non deſerat, Deo ſoli nequaquam ſeruit: quia malo ſpiritui obſequium exhibet, cuius perficere non metuit voluntatem. Vnde agitur, vt etiam bona agens Deo non ſeruiat: quia qui totum hominem condidiſſe creditur, habere eum communem cum aduerſario non dignatur. Hinc E
Mat.6.c namque eſt, quòd ipſa veritas per ſemetipſam denunciat, dicens: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.
2.Cor.6.c Hinc Paulus exquirens, ait: Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate, aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli, aut quis conſenſus templo Dei cum idolis? Soli ergo Domino ſeruire præcipimur, vt qui iam aſpirante Deo pro obtinenda peccatorum noſtrorum remiſſione agere bona cœpimus, eiſdem bonis praua nulla miſceamus. A peccatorum namque noſtrorum obligatione tunc ſoluimur, cum bona, quæ pro eorum impendimus abſolutione, malis admixta non ſunt. Deuotis namque pœnitentibus loquens prædicator, dicit: [Si in toto corde veſtro reuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio veſtri, & ſeruite Deo ſoli.] Quaſi dicat: Tunc a peccatis

ſolui

A ſolui poteritis, cum cordis & operis bona, quæ pro veſtra abſolutione impenditis Deo,
ſuperuenientibus criminibus alijs non fœdatis. Quare & repromittens, dicit: [Et li-
berabit vos de manu Philiſthijm.] Qui hoc loco alij Philiſthijm, quàm maligni ſpiri-
tus deſignantur? Qui nimirum dum ſuperbiæ ſuæ calice in momento debriati ſunt, a
ſtatu gloriæ tumeſcendo ceciderunt. Quæ eſt igitur manus Philiſthijm, niſi poteſtas
illa dæmonum, qua mortuas in peccato animas ad æterna tormenta perducunt? Ab
iſta Philiſthijm manu ſolus liber fuerat, qui dicebat: Venit princeps mundi huius, & *Io.14.d.*
in me non habet, quidquam. Hinc Paulus ait: Omnes peccauerunt, & egent gloria *Rom.3.c*
Dei. Hinc iterum dicit: Eramus & nos filij iræ, ſicut & ceteri. O quàm magni mune- *Eph.2.a*
ris eſt iſta promiſſio, qua dicitur: [Liberabit vos de manu Philiſthijm.] Nam ille ſo-
lus liber huius manus extitit, qui peccatum non fecit. Ab ea vtique omnes contra me-
B ritum liberamur. Vnde & Paulus dicit: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per re- *Rom.3.d*
demptionem iuſtitiæ ſuæ, propter redemptionem præcedentium delictorum, in ſuſten-
tatione Dei ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tempore, vt ſit ipſe iuſtus, & iuſtificãs
eum, qui eſt ex fide Domini noſtri Ieſu Chriſti. Hinc item dicit: Gratia liberati eſtis.
Tale eſt, ac ſi dicat: Liberabit vos de poteſtate ſpirituum malignorum, vt velut fuga- *Ephe.2.b*
tis de itinere crudelibus hoſtibus, dum mors carnis interuenit, ea, quæ cupitis æterna
gaudia, ſecurius adeatis. Magna itaque promiſit, qui magna præcipiendo docuit,
vt magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnum quippe eſt ſoli
Domino ſeruire, videlicet inſtanter bona agere, bonis actibus reproba non miſcere:
ſed o quàm maximum in vitæ huius tranſitu, poteſtatem cruentorum ſpirituum non
incurrere, nullas in via horribilitates cernere, contrarietates obiectionum nullas in-
C uenire, æternas pœnas euadere, liberatoris noſtri præſidia ſentire, momentaneam ſæ-
culi lucem perdere, ſed repente ineffabilem claritatem æternitatis inuenire. Audiant
ergo, audiant, qui de manu Philiſthijm liberari deſiderant: Præparate corda veſtra
Domino, & ſeruite illi ſoli:] vt hic ſibi quique colligere ſtudeant, vnde illic manus
tantorum hoſtium non incurrant: & ſecuri ad vitam tranſeant, qui inter ſalutis ſuæ
theſauros, quos hic bene viuendo congregant, mortis opera nulla portant. Electorum
vero mores inſinuantur per hoc, quod ſubditur:

Abſtulerunt ergo filij Iſrael de medio ſui Baalim, & Aſtaroth, & ſerui-
runt Domino ſoli.

Electorum quippe mos eſt, vt cum diuinæ prædicationis hortamenta ſuſcipiunt, ad
ſtudium auditæ bonæ operationis accendantur. Nam reprobi & frequenter verba Dei
D audiunt, & eiſdem tamen verbis nulla bona opera proponunt, pigri in ſuis actionibus
remanent: quia a diuina luce proiecti, omnipotentis Dei gloriã, cuius verba audiunt,
interna contemplatione non vident. Recte ergo, qui obediunt, Iſrael filij dicuntur:
quia quo maieſtatem apertiori manifeſtatione conſpiciunt, eius præceptis obedire de-
uotius agnoſcuntur. Sed quia conuerſis loquitur, quid eis adhuc deeſſe conſpiciat,
audiamus, nam ſequitur:

Dixit autem Samuel: Congregate vniuerſum Iſrael in Maſphath, vt orem
pro vobis Dominum. Et congregauerunt in Maſphath.

Maſphath dicitur ſpeculatio ſeu contemplatio. Quam profecto ſpeculationem bea-
tus Paulus exponit, dicens: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Speculari ete- *1.Cor.13.d*
E nim nobis eſt, de altitudine ſcripturarum æterna bona contemplari. Quaſi enim ſpe-
culamur, quod iam fidei veritate cognoſcimus, & adhuc reuelata facie non videmus.
Conuerſis vero peccatoribus in Maſphat conuenire, eſt per mẽtis intentionem de Dei
omnipotentis miſeratione confidere.. Sed ſic de Dei miſericordia præſumant, vt ta-
men id, quod ſe nequiter egiſſe recolunt, per pœnitentiam delere non negligant. Vnde
& illic repente ſubiungitur:

Hauſeruntq. aquam, & effuderunt in conſpectu Domini.

Quid enim eſt aquam haurire, niſi de profunda animi pœnitentis confuſione lacry-
marum fluenta producere? Velut enim aquam haurimus, dum quàm profunda iniqui-
tate cecidimus conſiderantes plangimus. Quam profecto aquam in conſpectu Domini
effundi-

effundimus, ſi cum pœnitendo compungimur, de eiuſdem compunctionis fletu, non A
quærimus fauorem ſæculi, ſed ſolum fructum diuinæ placationis. Sed & dum mens flendo compungitur, neceſſe eſt, vt etiam caro, quæ delectationibus ſubiacuit, affligatur. Vnde & ſubditur:

Et ieiunauerunt in die illa.

Dies peccatricis animæ, eſt ſpes conſequendæ indulgentiæ, in diuini verbi repromiſſione. Vnde & per prophetam Dominus repromittit, dicens: Nolo mortem peccatoris: magis autem, vt conuertatur, & viuat. In die igitur illa ieiunant, qui idcirco carnem pœnitendo atterunt: quia in luce ſpei peruenire ad indulgentiam ſe indubitanter credunt. Quæ tamen afflictio pœnitentiæ ad delenda peccata tunc demum idonea eſt, cum ſacerdotis fuerit iudicio imperata, cum ab eo confitentium actibus diſcuſſis, pro B
modo criminis, onus eis decernitur afflictionis. Bene itaque ſequitur:

Ezec. 18. a

Dixeruntque: Tibi peccauimus Domine. Iudicauitq. Samuel filios Iſrael in Maſphath.

In Maſphath quippe ſacerdos iudicat, cum non humanum arbitrium ſequitur, ſed diuinum, cum in omni, quod diſponendum eſt, ſe in alta contemplatione ſubleuat, & hoc id ſubditorum iudicio diſponit, quod æquum eſſe in ſuperna viſione cognoſcit. Hinc namque eſt, quòd in omni fere negocio Moyſes in tabernaculo fœderis Dominũ conſulit: quia nimirum prædicator ſanctæ Eccleſiæ in intima debet veritatis contemplatione conſpicere, vt ſubditorum vitam foris irreprehenſibiliter valeat ordinare. C
Tunc enim & tenere peccata, & dimittere verius poteſt, cum in arcano ſpeculationis, Domino loquente audit, quod loquitur. Vnde & reſurgens a mortuis Dominus prius in diſcipulorum faciem inſufflauit, & poſtea dimittendi, retinẽdiq. peccata auctoritatem tribuit: vt profecto monſtraret, quia qui illam mentis ſpeculationem non habet, iudex animarum eſſe non debet. In electorum quippe prædicatorum faciem Dominum inſufflare, eſt intimas ſecretasq. vias ſpiritalis examinis eis per Spiritum ſanctum reuelare. Hinc Paulus ait: Spiritalis iudicat omnia. Hinc item diuinæ gratiæ largitatem commendans, ait: Nos ſpiritum huius mundi non habemus, ſed ſpiritũ, qui ex Deo eſt: vt ſciamus, quæ a Deo donata ſunt nobis. Qui autem huius mundi ſpiritum habet, in Maſphath, id eſt, in ſpeculatione ſubditos iudicare non poteſt: quia dum per ſpiritum interiora non penetrat, in cauſis examinis, quas exquirit, mundano ſpiritu foris errat. Bene igitur Samuel filios Iſrael in Maſphath iudicaſſe dicitur: quia nimirum prædicatores ſancti, in ſubditorum iudicijs, aliud extra nequaquã diffiniunt, niſi quod intus eis diuina inſpiratione reuelatur. Sed dum boni ſubditi maiorum iudicio ſemetipſos ſubijciunt, ſpiritalium hoſtium iras contra ſe validius accendunt. Vnde & ſubditur: D

Io. 20. e
B. Aug. de Gen. ad lit. lib. 10. c. 5. lib. 4. de Trinit. 2.
1. Cor. 2. d

Et aſcenderunt Satrapæ Philiſthinorum ad Iſrael.

Ablatis namque dijs alienis, peracto ieiunio, exhibita a prædicatore cenſura examinis, ad Iſrael Philiſthinorum principes aſcendunt: quia cum altiori vita proficimus, maligni ſpiritus, qui ſemper bene agentibus inuident, nobis infeſtiores ſunt. Et quia de innocentis vitæ ſublimitate nos deponere appetunt, aſcendere dicuntur. Aſcendere quippe malignis ſpiritibus, eſt ſe ad expugnãda alta per cæleſte deſiderium corda ſubleuare. E
Quia etiam contra perfectiores Chriſti milites non quorumlibet malorum ſpirituum, ſed fortiorum dæmonũ prælia excitantur, non Philiſthijm contra Iſrael aſcendere, ſed Philiſthinorum Satrapæ perhibentur. Principes quoque pluribus præſunt. Per hoc ergo, quòd contra Iſrael Satrapæ aſcendere dicuntur, poteſt rationabiliter colligi: quia ad probandam electorum patientiam, nec vnus ſpiritus malus electorũ ſingulis, ſed innumeri deputantur, vt de conſecuta eorum victoria, tanto ſit copioſior fidelium gloria, quanto eis irrogata fuerint prælia grauiora. Tamen inter eadẽ prælia nuper conuerſi vehementer pauere ſolent: repente etenim inueniunt ſe in campo laboris, præter experimentum conſuetudinis. Armata hinc contra ſe aſpiciunt deſideria, quæ ſibi dudum pacata ſeruiebant: illinc ſupernus amor inuitat, vt cœpta bona

A non deſerant. Hinc ſpiritus mentem eleuat, illinc caro grauat, ac dum finis ſui modum ſcire non poſſunt, de electionis ſuæ incertitudine vehementer expaueſcunt. Vnde & hic apte ſubditur:

Quod audientes filij Iſrael, timuerunt a facie Philiſthinorum.

A facie enim Philiſthinorum timent, vt eorum poſteriora non timeant. Quæ eſt enim malorum ſpirituum facies, niſi concupiſcentia ſæcularis? In hac enim ſpecie quicumque componitur, eorū imagini conformatur. Quia vero non Philiſthinorum faciem, ſed ab eorum facie timuiſſe Iſrael dicitur, ſic electorum mentes inſinuant, vt etiam reproborum ſtultitiam latenti ratione reprehendat. Non enim faciem, ſed a facie timuerunt: quia videlicet ſancti viri, aliud eſt, quod foris aſpiciunt, aliud, quod
B intus expaueſcunt. Nam etſi aliquando florentem mundum humana ratione conſiderant, repente mentis oculos ad ea mala, quæ mundi gaudia ſequuntur, retractantes leuant, & velut a facie trepidant, qui pœnis ſequentibus contingere præſentes delectationes vitant. At contra reprobi, qui hanc Philiſthinorum faciem nequaquam metuunt, ſequentes ferocitatis eorum impetus, non euadunt. Dum enim vana mūdi gaudia tota virtute ſuſcipiunt: afflictiones perpetuas, dæmonum virtute, capiunt. Quibus nimirum veritas comminatur, dicens: Væ vobis diuites, quia recepiſtis conſolationem *Luc.6.d*
in vita veſtra. Hinc item denuncians, ait: Væ vobis, qui ridetis, quia flebitis. Quaſi *Ibidem.*
aliter dicat: Quia a Philiſthinorum facie nequaquam pertimeſcitis, cum ſequentes eorum vires irruunt, ſalutis inuenire refugium non poteſtis. Tunc quidē timor adeſt: ſed, qui adiuuet, non adeſt. Vindicta datur flagitij, ſine ſpe liberationis, & quàm ſint
C Philiſthinorum horribilia poſteriora ſentiunt, qui faciei eorum blandimēta in mundi amore voluerunt. Bene igitur de Iſraelitis, in electorum typo dicitur: [Timuerunt a facie Philiſthinorum] quia nimirum dum conuerſandi modum ſibi ſolerter ordināt, non diſponunt metuere æterna mala, cum veniunt: ſed a temporali concupiſcentia trepidant, cuius merito irrogantur. Et quia non tam ſuis meritis, quàm maiorum hoc interceſſione poſſe obtinere credunt, ſequitur:

Dixeruntq. ad Samuelem: Ne ceſſes clamare pro nobis ad Dominum Deū Iſrael, vt ſaluet nos de manu Philiſthijm.

Sed & tentatis ſubditis, paſtores boni non ſolum orationum præſidia conferunt, ſed etiam ſacrificiorum. Vnde ſubditur:

D Tulit autem Samuel agnum lactentem vnum, & obtulit illum holocauſtū integrum Domino, & clamauit Samuel.

Quid eſt clamor Samuelis, niſi in ſupplicatione Pontificis magna virtus deſiderij? Vnde ad tacentem labijs Moyſen, licet populi ſubditi ſalutem feruenti deuotione cupientem a Domino dicitur: Quid clamas ad me? Quis vero eſt agnus lactens, niſi ille, *Exo.14.d*
quem præcurſor eius oſtendit, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. *Io.1.d*
Et lactens dicitur: quia in eius innocentia vera humanitas prædicatur. Sed vnus agnus offertur: quia præter ipſum, qui mundi tollat peccata, nequaquam reperitur. Quem *Infra li.4. c.2. in fi.*
profecto agnum integrum obtulit. Integritas quippe agni ad ſoliditatem pertinet catholicæ profeſſionis. Velut enim agnus diuidit, qui a canone fidei per gladium ſeparatur erroris. Agnus itaque dicitur pro innocentia, lactens pro aſſumptione naturæ,
E vnus pro ſingularitate potentiæ, integer pro fidei noſtræ firmiſſima ſoliditate. Quòd ſi quis hæc non ad ipſum, ſed ad eius imitatorē referre voluerit, poteſt. Agnum quippe offerimus, cum per bonum caſtitatis, & innocentiæ Redemptori noſtro conformamur: & cum doctrina innocentium patrum noſtrorum paſcimur, velut vbera fugimus, quibus ad æternam vitam nutriamur. Vnum quoque agnum offerimus, ſi poſt initia religioſæ conuerſationis, nulla polluimur inquinatione prauitatis. Vnum quippe agnum offert, qui a propoſito innocentiæ, ad pollutæ vitæ maculas nequaquam diffluit, a quibus redeat per iterationem bonæ operationis. Integrum quoque agnum offerre, eſt ad æternam vitam non ſolum carnis continentiam, ſed mentis integritatem præparare. Integrum quoque agnum Domino nequaquam offert, qui carnem Deo per continentiam conſecrat, ſed mentis ſuæ ſecreta ab immundarum cogitationum la-

ſciuia

ſciuia non refrænat. Velut enim agni partem ſacrificio ſubripit, qui puritatem cordis, A
corporis continentiæ non coniungit. Vnde & ipſe agnus agnum integrum offerre di-
Mat. 5. d ſcipulis præcipiens, ait: Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis: ego
autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum, mœchatus eſt in corde
Mat. 25. a ſuo. Hinc etiam fatuæ virgines in Euangelio notantur, quæ lampades parauerunt, &
oleum non parauerunt. Lampades namque paratas habent, qui bonum pudicitiæ ſeruant in corpore: oleum quoque habent, qui nitorem puritatis tenent in mentis ſuæ
Moral. lib. 8. cap. 27. circumſpectione. Dicatur ergo de Samuele: Obtulit agnum integrum Domino: quia vt bonum pudicitiæ diuinæ placationi ſufficiat, non ſolum in candore corporis ſeruari debet, ſed in ſplendore internæ puritatis. Merito itaque ſubditur:

Et exaudiuit eum Dominus.

B Ille namque exaudiri a Domino pro alijs orans poteſt, qui ex parte aliqua ei, cui ſupplicat, Domino odibilis non eſt. Nam ſi adhuc propria infirmitate deprimitur, pro obtinenda proximorum fortitudine nequaquam exauditur: & eo deſiderium ſuum ad diuinæ celſitudinis arcem non ſubleuat, quo ipſe de imo, quo per lapſum iacet, conatu feruentioris ſtudij aſcendere nequaquam curat. Sed & modus exauditionis exponitur, cum ſubinfertur:

Factum eſt, dum Samuel offerret holocauſtum, Philiſthæos inire prælium contra Iſrael. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illo ſuper Philiſthijm, & exterruit eos, & cæſi ſunt a filijs Iſrael. Egreſſiq. filij Iſrael de Maſphath, perſecuti ſunt Philiſthæos, & percuſſerunt eos vſque ad locum, qui C
erat ſubter Bethchar.

Offerente holocauſtum Samuele, Philiſthijm contra Iſrael prælium ineunt: quia maligni ſpiritus tunc aduerſus fideles ſubditos grauiores tentationes commouent, cũ contra ſe ſtare inſtantius paſtores vident. Sed ſuper Philiſthæos Dominus intonat: quia orantibus doctoribus & fidelibus ſubditis, diuina gratia robur adminiſtrat. Tonitrua enim fieri per nubila ſolent. Nubes autem ſublimes per cæleſte deſiderium animæ intelliguntur. Vnde & Propheta mentes electorum in amore cæleſtium eleuatas
Iſa. 6. b. admirans, dixit: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant? Quæ ſunt autem tonitrua nubium, niſi illa feruentia & ſuperna electorum deſideria: quibus dum per diuinam gratiam eorum mens ſuccenditur, omne, quod maligni ſpiritus decipiendo ſuggerunt, ab ea penitus expellunt? Bene ergo dicitur: Intonuit Dominus ſuper Philiſthæos, & exterruit D
eos. Nam dum per gratiam ſuam electis mentibus ſuperna deſideria infundit, quia etiam terrena omnia facit contemnere, eos etiam, qui ea eis appetere ſuggerunt, nequã ſpiritus in fugam vertit. Velut enim tonitruo territi fugiunt, dum in electis mentibus, quas tentando pulſauerant, ingentem ſonitum diuinę virtutis expaueſcunt. Quia vero fragore magno intonuiſſe Dominus dicitur, quid eſt aliud, niſi quia imperfecta Chriſtianorum deſideria dæmonibus terribilia non ſunt? Fragor enim magnus tonitrui, perfectum eſt vniuſcuiuſque deſiderium electi. Cum igitur fragore magno ſuper Philiſthæos Dominus intonat, tunc a filijs Iſrael cæduntur: quia dum electorum mentem perfecta deuotio ad ſuperna gaudia erigit, omne, quod aduerſæ parti militat, a ſe penitus abſcindit. Bene quoque prius territi Philiſthæi, deinde a filijs Iſrael cædi memorantur: nam terrentur electorum deuotione, cæduntur opere. Et quia opere deuotio E
prior eſt, terreri prius, poſtea vero cædi recte perhibentur. Nam prius donum bonæ voluntatis a Domino accipimus, vt conſilia malorum ſpirituum poſtmodum confutare valeamus. Bene etiam Dominus ſuper Philiſthæos intonare, & exterrere eos dicitur, filij autem Iſrael illos cædere perhibentur: quia bona deſideria nobis per diuinã gratiam miniſtrantur, ſed nos dona gratiæ per conatum liberi arbitrij ad virtutum victorias promouemus. Ordo igitur cæleſtis militiæ eſt, vt ante tonans fragore magno audiatur Deus, & poſt miles ad cædenda hoſtium agmina progrediatur: vt videlicet in ſe prius dona gratiæ videat, deinde ad certaminis campum validius erumpat, & ſecurus victoriæ prouentum ſperet, qui eis, quibus coronetur, viribus ante congreſſionis tempora fultus eſt. Bene autem, qui Philiſthæos cædunt, de Maſphath egreſſi perhibentur.

A bentur. In Maſphath etenim, quæ ſpeculatio dicitur, morantur, qui in diuinarum rerum contemplatione perſiſtunt. Sed ad cædendos Philiſthæos exeunt, cum ex arcano internæ meditationis conſulti venientes, comprimunt vires aduerſæ dominationis. Intus enim latenter ordinant, qualiter foris in apparato opere, hoſtium cuneos irrumpant. Tanto quidem grauiores pugnas eis procedentes exhibent, quanto, dum interna cogitant, apud ſe quietiores latent. Et quia maligni ſpiritus ab electis Dei ſemper comprimendi ſunt, vſque ad locum ſubter Bethchar Philiſthijm percuſſi fuiſſe memorantur. Bethchar quippe, domus agni interpretatur. Hunc agnum nobis Iſaias inſinuans, ait: Tamquam agnus ad occiſionem ducetur, & tamquam ouis coram tondente ſe, ſine voce. Quæ igitur fuit domus agni, niſi illa ſublimis, & ſingulariter munita conuerſatio Redemptoris, quæ dum culpa caruit, cunctis nequam ſpiritibus in- *Iſa.53.c*
B acceſſibilis extitit? Ad Bethchar, ideſt, domum agni peruenire nemo poteſt: quia quiſquis multum proficit, ſanctitate Redemptoris inferior eſt. Vnde & prædicator egregius eiuſdem Redemptoris laudibus inſiſtens, dicit: Talis decebat, vt nobis eſſet pontifex ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus a peccatoribus, & excelſior cælis factus, qui non habet neceſſitatem, ſicut ſacerdotes, prius pro ſuis delictis hoſtias offerre. Quis eſt ergo locus ſubter Bethchar, ad quē vſque Philiſthijm cædere, & perſequi debemus? Sed ſi Bethchar perfectionem ſignat Dominicæ conuerſationis, locū ſubter Bethchar, communem ſanctorum ſummam exprimit ſanctitatis. Qui & eidem Redemptori ſe obediendo humiliant, & eius gloriæ per ſtudiū vitæ innocentis appropinquant. Locus enim, qui ſubter Bethchar ſitus oſtenditur, eidem loco, cui ſubeſt, & inferior eſſe cognoſcitur, & vicinus: quia ſancti viri, quo Deo per vitæ altitudinem vicini ſunt, eo *Heb.7.d*
C & humiliori cogitatione ſubiecti. Dum ergo nouitiorum fidelium triumphus ſub Iſraelitarum geſtis oſtenditur, vſque ad locum ſub domo agni cæſi alienigenæ dicuntur: quia profecto per indeſinentem conatum certaminis, contendere debemus ad arcem perfectionis: vbi iam tanto ſimus hoſtibus noſtris terribiliores, quanto Redemptori noſtro viciniores. Ibi enim iam quædam ſecuritas eſt, quæ perturbari hoſtium pauore non poteſt. Talibus namque conceſſæ virtutis dona inſinuans Dominus, ait: Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & omnem virtutem inimici. Vnde & is, qui ad locum domui agni vicinum peruenerat, dicit: Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti, tribulatio, an anguſtia, an fames, an cetera talia? Poteſt etiam domus agni cæleſtem patriam deſignare. Vnde & Ioannes dicit: Vidi ſupra montē Sion agnum ſtantem, & cum eo centū quadraginta quattuor millia, habentia nomen eius, *Luc.10.c* *Rom.8.f* *Apoc.14.a*
D & nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Quis eſt igitur locus, qui eſt ſub domo agni, niſi terminus temporalis vitæ, ex quo ad ſupernæ patriæ gaudia aſſumuntur electi? Qui enim vſque ad ſtatutum nobis terminum ducimur, quem præterire viuendo non poſſumus, velut ad locum venimus, vnde alio transferamur. Sed terminus vitæ electi viri ſub domo agni ſitus oſtenditur: quia vnde per anguſtias mortalitatis demergitur, inde ad vitæ indeficientis gaudia ſubleuatur. Nam & agnus ipſe, qui in citharœdorum citharizantium, & cantantium domum ſuam lætus inhabitat, antequam ad huius domus lætitiam duceretur, ſub domo fuit. Hinc namque eſt, quòd immolationis ſuæ tempore dicit: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Electi ergo vniuſcuiuſque finis dum loco oſtenditur, ſubter Bethchar, ideſt, domo agni eſſe memoratur: quia ſancti viri cum per mortis pœnam temporalia deſerunt, de vicino præeminentem ſibi ſupernam patriam conſcendunt. Nam Paulus, confidenter aſſerens, dicit: *Mat.26.d* *Mat.14.d* *B. Aug. contra Felicianum Arianum cap.15.*
E Scimus, quia ſi terreſtris domus noſtra diſſoluatur, habemus habitaculum ex Deo, non manufactum in cælo. Igitur vſque ad locum, qui eſt ſubter domo agni, Philiſthæos cædimus, ſi quamdiu in hac vita ſumus, de malignis ſpiritibus triumphamus. Sequitur: *1.Cor.5.a*

Tulit autem Samuel lapidem vnum, & poſuit eum inter Maſphath & Sen: & vocauit nomen eius lapis adiutorij, dixitq. Hucuſque auxiliatus eſt nobis Dominus.

Lapis in ſacro eloquio Dominum, & Redemptorem noſtrum ſignificat. Lapis vero vnus a Samuele tollitur, cum a ſanctæ Eccleſiæ prædicatore Redemptoris fortitudo ſingula-

ſingulariter prædicatur. Qui profecto inter Maſphath, & Sen præfigitur: quia in vitę A
exitu electos protegit, reprobos confringit. Sen quippe excuſſio dicitur. Excuſſi autem ſunt reprobi, ideſt, a fidelium ſocietate ſeparati. Dum ergo vſque ad locũ ſubter Bethchar Philiſthæi cæſi perhibentur, lapis inter Sen, & Maſphath præfixus aſſeritur: quia dum electi Dei victoriæ ſuæ titulum in fine percipiunt, Redemptoris iudicio a malorũ ſocietate ſeparantur. Modo vero, velut in area frumentum, & palea ſimul ſumus: ſed dum ad vitæ terminum ducimur, electi a reprobis Dominica virtute diuiduntur, & velut inter ſe lapidem habent medium, dum illi pondus Redemptoris in damnationis ſuæ iudicium ſuſtinent, & iſti in eius fortitudine æternæ gloriæ palmas tenent. Poſſunt per Sen etiam maligni ſpiritus deſignari. Excuſſi quippe ſunt, quia a cæleſti ſecreto per ſuperbiam proiecti. Et quia nunc in hac vita nobiſcum præliantur, bene cum victoriæ noſtræ tempus aſſeritur, lapis inter nos, & eos poſitus perhibetur: quia cum mi- B
litiæ noſtræ donatiua percipimus, vltra nobis eorum prælia nequaquam renouantur. Samuel autem hunc lapidem in medium ponit: quia nobis Redemptoris noſtri bonitatem ſanctæ Eccleſiæ doctor oſtendit. Et quia omne, quod a nobis in omni vita noſtra proſperum geritur, diuinæ gratiæ adſcribitur: apte ab eo lapis ille, qui in medio ſiſtitur, lapis adiutorij vocatur. Ipſe eſt namque lapis adiutorij, qui ſi nobis ſubuenire noluerit, vinci poſſumus, vincere nequimus. De quo iam in medium poſito dicitur: [Vſque huc auxiliatus eſt nobis Dominus:] quia eius præſidia electos ſuos vſque ad æternæ retributionis tempora perſequuntur. Et quia, vt diximus, iam tunc a nobis in æterna requie ſuſceptis a depreſſis hoſtibus prælia nulla commouentur, ſequitur:

Et humiliati ſunt Philiſthijm, nec appoſuerunt, vt venirent vltra in terminos Iſrael. C

Hæc profecto ſic electorum ſingulorum facta exprimunt, vt ſanctæ catholicæ Eccleſiæ & procinctum innuant belli, & gaudia remunerationis. Hanc namque vniuerſalis Eccleſiæ victoriam iam poſt reſurrectionis noſtrę gloriam futurã, beatus Paulus oſten-
1. Cor. 15. g dit: qui, quaſi futuræ incorruptioni præſens, morti inſultabat, dicens: Abſorpta eſt mors in victoria, vbi eſt mors victoria tua, vbi eſt mors ſtimulus tuus? Humiliatos etiã Philiſthæos vidit: quia apoſtatarum angelorum memorans, ad amorem futuræ digni-
Ibid. 6. a tatis electos accendit, dicens: An neſcitis, quia angelos iudicabimus? Tunc quippe Philiſthæi humiliantur, cum in præparata ſibi ab origine mundi æterni ignis incendia dæmones mittuntur. Et in terminos Iſrael venire vlterius non apponunt: quia ad tentanda electorum corda non exeunt. Qui autem ſunt Iſraelis termini, niſi cæli? Quo modo autem mali ſpiritus in Iſraelis terminos veniẽt, qui ſic in inferni profundo damnati ſunt, vt a ſummerſione pœnarum numquam reſurgant? Quia ergo æterna oppreſſione deijciuntur, apte ſubinfertur: D

Facta eſt, inquit, manus Domini ſuper Philiſthæos cũctis diebus Samuelis.

Qui enim ſunt dies boni doctoris, niſi vernantes illi radij fulgentis æternitatis? Qui apte Samuelis eſſe referuntur: quia etſi communes ſunt electorum omnium, ſpeciali quadam gratia ad gaudia lucent prædicatorum. Vel certe prædicatorum ſunt, quia ſpecialius eorum mentibus fulgent, quorũ prædicatione nunc ſanctæ Eccleſiæ demonſtrantur. Manus autem Domini ſuper Philiſthæos cunctis diebus Samuelis facta perhibetur, quia diuina poteſtas malos ſpiritus ſemper opprimit, quæ in æternæ claritatis gloria etiam electos exhilarare numquam deſiſtit. Tunc vero angelorum damna re- E
parantur, cum quidquid de ordine conditorum ſpirituum, eorum ſuperbia ſublatum beatitudini fuerat, de electis hominibus adimpletur. Quare & ſequitur:

Et redditæ ſunt vrbes, quas tulerant Philiſthijm Iſraeli.

Vrbes ſublatæ ſunt illæ perditæ multitudines angelorum. Sed tunc redduntur, quando de electa natura humana aſſumitur, vnde quod de angelis perijt, ſuppleatur. Quod etiam in conuerſione flagitioſorum hominum accipi conuenienter poteſt. Vrbes namque Philiſthijm tollunt, cum vnitas fidelium mentes tentando decipiunt, & ſibi eas peccatis immergendo ſupponunt. Sed ablatæ vrbes Iſraeli redduntur: quia ſic in hac vita pœnitentes ſatisfaciunt, vt in perenni gloria ſplendidi ad electorum gaudiũ exhibeantur.

A exhibeantur. Quia vero non ſolum, qui agere bona negligunt, ſed etiam, qui abun-
danter iniquitatem faciunt, pœnitendo ſaluantur, ſubditur:

Ab Accaron vſque Geth.

Accaron dicitur ſterilis, Geth torcular. Steriles quidem ſunt, qui bona opera non
agunt. In torculari autem vua premitur,& vinum promulgatur. Quid eſt autem con-
cupiſcentia ſæcularis, niſi vua reprobæ mentis? Quid vero eſt feruor peccandi, niſi
liquor vini, qui peccatoris mentem æternorum bonorum immemorem facit? Dum
enim ex concupiſcentia cordis peccatum generatur, quaſi in torculari de vua vinum
producitur. Ab Accaron ergo vſque Geth ſublatæ vrbes Iſraeli redduntur: quia bona
agere negligentium, & mala audacter perpetrantium mentes, quæ pœnitendo ad
B Dominum modo redeunt, tunc in communi electorum gloria ſplendidæ demonſtran-
tur. Earum quippe mala in Dei memoria nequaquam veniunt: quæ ipſi pœnitentiæ
afflictione delere obliti non ſunt. Sequitur:

Eratq. pax inter Iſraelem, & Amorrhæum.

Quæ eſt iſta pax, niſi quam Propheta Michæas aſſerit, dicens: Et erit iſte pax in ter- *Mich.5.e*
ra, cum venerit. Hinc Paulus ait: Ipſe eſt pax noſtra, qui facit vtraque vnum. Quid eſt *Eph.2.c*
autem, quòd inter Iſraelẽ,& Amorrhæum pax oſtenditur? Sed quid per Amorrhæum,
niſi pars hominum reproba deſignatur? Qui vero per Iſraelem figurantur, niſi electi?
Et quia electi in dextera Dei, reprobi vero in ſiniſtra futuri ſunt, dum pax eſſe inter *Mat.25.d*
vtroſque aſſeritur, ſanctorum beatitudo inclyta demonſtratur: qui iuſtitiæ condito-
C ris tanta æquitate conueniunt, vt de conſpecta reproborum pœna nulla compaſſione
moueantur. Dum ergo inter Iſraelem,& Amorrhæum pax eſſe oſtenditur, non demon-
ſtratur bonum, quod commune cum ſanctis habeant reprobi, ſed quo muniãtur electi.
Vnde & ſub Iſraelis ſpecie per Prophetam ſanctæ Eccleſiæ repromittitur: Qui poſuit *Pſ.147.a*
fines tuos pacẽ,& adipe frumenti ſatiat te. Pacẽ quippe Eccleſiæ fines ponit: quia dum
Redemptoris potentia eam in intimæ æquitatis celſitudinem erigit; per dolorẽ com-
paſſionis, perditorum miſeria non affligit. Sed ad tantam beatitudinem quo paſtorum
ſtudio boni ſubditi promoueantur, exponit, dicens:

Iudicauit quoque Samuel Iſraelem omnibus diebus vitæ ſuæ.

Qui ſunt dies vitæ vniuſcuiuſque doctoris, niſi virtutum ſpiritalium claritates?
D Omnibus namque diebus vitæ ſuæ Iſraelem iudicat, qui lucem iuſtitiæ, quam lo-
quendo aſſerit, ad ſubditorum fidelium exemplum, perfectione repræſentat bonæ con-
uerſationis. Qui autem virtutum ſpiritalium lucem non habet; quia ad docendum aſ-
ſumit bona conuerſationis extraneæ, diebus profecto iudicat vitæ alienæ. De quibus
profecto per Prophetam Dominus dicit: Ecce ego ad Prophetas, qui furantur verba *Hier.23.f*
mea, vnuſquiſque a proximo ſuo. Verba quippe furantur, qui bonum, quod docen-
do prædicant, operando non ſequuntur: quia veluti clam de alieno tollunt, quod da-
to proprij laboris pretio ſuum nequaquam faciunt. Poſt denunciatam itaque futurã *B. Aug. de Do-*
beatitudinem, qualis interim debeat eſſe fidelium paſtor, oſtenditur: quia omnibus *ctri. chriſtiana*
vitæ ſuæ diebus Samuel Iſraelem iudicaſſe perhibetur. Perfectionis etenim viam ma- *lib.4.c.29.*
le inſinuat, ſi lucis iter quis voce volens pandere, actione tenebreſcat. Nam qui cun-
ctos vitæ ſuæ dies ad iudicandum Iſraelem contulerat, dicit: Non audeo loqui horum
E aliquid, quæ per me non efficit Deus, inobedientia gentium verbo & factis. Iudicet
igitur doctor, ſed qui dies vitæ ſuæ inclytos habet: vt videlicet in ſe prius virtutum ſpi-
ritualium radios bene viuendo foueat, quos prouidendis ſubditorum itineribus loquẽs
adminiſtret: quia & lucerna tunc ijs, qui in domo ſunt, vtiliter oſtenditur, ſi ipſa antea
eo, quod ſparſura eſt, bene repleatur lumine. Sequitur:

Et circuibat Bethel, & Galgal, & Maſphath, & iudicabat Iſraelem in
ſupradictis locis.

Bethel dicitur domus Dei: Galgal rota: Maſphath, vt iam ſuperius replicatum
eſt, ſpeculatio interpretatur. Quid ergo Bethel, niſi viros officio ſacri altaris deputatos
ſignificat, qui dum ſpiritalibus ſtudijs inhærent, velut domeſtici, Dei omnipotentis

 familia-

familiares ſunt? Et quid Galgal, quæ rota dicitur, niſi coniugatorum ordinem deſignat? Velut enim in rota circumeunt, dum volubilis mundi curis penitus carere non poſſunt. Et quid per Maſphath, quæ ſpeculatio interpretatur, niſi illi exprimuntur, qui diuinæ contemplationi vacantes, ſolis ſupernis gaudijs inardeſcunt? Quid ergo eſt, quòd Samuel, & Bethel, & Galgal, & Maſphath circuire dicitur, & in eiſdem locis Iſraelem iudicare, niſi quia electus prædicator omnium electorum ordinum exempla ſequitur, vt ſubditorum fidelium eſſe valeat cenſor doctus? Non enim eſſe poterit æqui examinis, ſi de exemplis præcedentium electorum dedignatur aſſumere, quod decernit. Sed & per ſingulos annos iſta circumeat, vt doctor prouidus ordinum ſingulorum perfectionem ſigillatim reſpiciat: vt, quo ſubtilius præcedentiũ bona viderit, præſentia diſponere decentius poſſit. Ibi ergo, ibi iudicet Iſraelem, vt ſubiectos fideles, quos ad Dei viſionem erudit, illorum rectitudine corrigat, quos Deo placuiſſe indubitãter credit. Poteſt etiam per Bethel, quæ domus Dei dicitur, vniuerſa electorum Eccleſia deſignari: per Galgal, quæ interpretatur rota, ſcriptura ſacra. Quidquid vero in ſubditorum profectu doctor exhibet, aut de exemplo electorum accipit, aut magiſterio ſacri eloquij, aut reuelatione internæ, ac ſecretæ contemplationis. Samuel itaque Bethel circuit, cum prædicator Eccleſiæ auctoritatem diſponendorum operum, de exemplis maiorum quærit. Galgal, ideſt, rotam circuit, quando doctrinæ ſuæ auctoritatem de magiſterio ſanctæ ſcripturæ comprehendit. Maſphath quoque circuit, cum per ſecretæ contemplationis meditationem reuelationem meretur ſuſcipere veritatis. Ibi enim iudicat Iſraelem: quia quidquid ſubditis proponit ad normã rectitudinis, aut de exemplis electorum accipit, aut doctrina ſacri eloquij, aut ex reuelatione internæ contẽplationis. Quibus profecto verbis oſtenditur, non tantum, quæ doctor perfectus agat, ſed etiam quia perfectus non ſit, ſi agere hæc non poſſit. Nam ſi ſolum bonorum exempla nouerit, aut ſi ſacræ ſcripturæ etiam quis eruditus ſit, & contemplationis reuelatione caruerit, in ordine prædicationis vir perfectus non erit. Contemplatio enim virtus eſt, per quam non ſolum ipſa ſcriptura condita recognoſcitur, ſed per quam nondum condita conderetur: & per quam condita ad Dei voluntatem quotidie diſponatur. Bene ergo dicitur: [Et iudicauit Iſraelem in ſupradictis locis.] Nam non ſolum in Bethel, & Galgal, ſed etiam in Maſphath: vt qui ad perfectionem prædicationis innititur, dum per humilitatem exempla maiorum ſequitur, dum per ſtudium ſacri eloquij eruditione fulcitur, curet omnino neceſſe eſt, vt puritate mentis, ea, quæ diſponenda ſunt, contemplando cognoſcat. Dei namque debet eſſe docibilis, qui ſuſcepto prædicationis officio, docere homines cupit. Tamen ſic præſumat de eo, qui ſecretę contẽplationis eruditione inſtruitur, vt nec editas per Spiritũ ſanctũ ſcripturas faſtidiat, nec ſequi electorum exempla dedignetur. Samuel enim Bethel, & Galgal, & Maſphath circuire deſcribitur, vt alterum ab altero per diſcordiã nequaquã diuidatur: vt videlicet et exẽpla recipiat, quæ ſacra ſcriptura approbat, et illas ſacras ſcripturas, quas electi homines ſcripſerant, recognoſcat: atque eas reuelationes contẽplationis a Deo ſibi oſtenſas ſentiat, quæ nec ab electorum operibus, nec a ſanctę ſcripturæ auctoritate diſcordãt. Sed & omne, quod agit, ad rectitudinem redigat ſupernæ intentionis. Vnde et ſubditur:

Angelomus, hoc ipſo loco.

Reuertebatur in Ramatha: ibi enim iudicabat Iſraelem, & ibi erat domus eius.

Vt longe ſupra iam diximus, Ramatha interpretatur viſio conſummata: et ſupernorum ciuium illam beatam et perfectam ſocietatem ſignificat: ad quam Samuel reuertitur, ne laboris ſui onere deprimatur. In Ramatha quippe Samuel reuertitur, cum mens prędicatoris per amorem cæleſtium releuatur: nam inter officij ſui onera tã immenſa corrueret, ſi ad amorem cæleſtium per ſpei ſuę deſideriũ non rediret. Reuerti etenim prędicatoribus, eſt intentionem mentis ſuæ ad gaudia patrię cæleſtis reducere. Et ibi Iſraelem iudicant: quia ſupernæ patriæ pulchritudini, quam in mente retinent, fideles ſubditos facere conformes prædicando, ſtudent. Ibi iudicant Iſraelem: quia ex illa iam perfecta ciuitate formam videntes trahunt, quam filiorum mentibus loquentes imprimunt: et quidquid illa pulchritudine indignum conſpiciunt, ab eorum mentibus abſcindere conantur. Et quia in illius beatæ patriæ gloria tota dilectione requieſcunt, ibi eius domus eſſe perhibetur. Eius namque domus eſſe cognoſcitur, in qua

A in qua amando conuerſatur. Vnde & ille egregius prædicator gloriatur, dicens: Noſtra conuerſatio in cælis eſt. Bethel namque circuit Galgal, & Maſphath, & in earum aliqua non habet domum, in Ramatha autem domum habet: quia doctores ſanctæ Eccleſiæ quidquid nunc accipiunt de exemplis electorum, quidquid de eruditione ſacrorum voluminum, quidquid de altitudine ſupernæ reuelationis tranſitorie rimantur, ad adiutorium habent itineris, non ad amorem remunerationis. Illud vero, quod in ſuperna ciuitate diligunt, non ad profectũ itineris, ſed ad ſufficiẽtem, immo ad abundantem largitatem mercedis. Et quia illuc cuncta bona congregantur, ſequitur: *Phil. 3. d*

Ædificauit ibi etiam altare Domino.

Quid eſt enim altare Domini, niſi cor iuſti? Veritatis autem iudicio dicitur: Vbi eſt *Mat. 6. c*
B theſaurus tuus, ibi & cor tuum. Qui autem pro amore ſupernæ patriæ bona agit, dum *Mor. 25. c. 7.*
ardenter ad ea, quæ ſurſum congregat, peruenire deſiderat, profecto altare ædificat, ſuper quod quotidiani deſiderij hoſtias incendat. Bene autem dicitur: Ædificauit ibi altare Domino: quia ex incremento ſtudij cæleſtis, ſicut flamma creſcit in corde boni deſiderij, ita & velut additis lapidibus, altare ſurſum conſtruitur, vbi Deo holocauſta offerantur amoris. Quod etiam ad lucrum animarum referri conuenienter poteſt. Doctor namque in Ramatha altare Domino ædificat, cum ſubditorum merita in cælo locat, & dum quotidiano eius ſtudio electæ animæ ad cæleſtia regna conſcendunt, velut ad ſtructuram ſuperni altaris lapides mittuntur. Dicatur ergo de Samuele, dicatur: [Ædificauit ibi altare Domino:] quia nimirum valde otioſum eſt doctoris ſtudium, ſi per hoc, quod ab illo in terris agitur, cæleſte ædificium non augetur.

C

LIBER QVARTVS

CAPVT PRIMVM.

D SANCTORVM virorum facta præcedentium ſæpe electorum ſequentium ſolatia ſunt. Mira etenim diſpenſatione diuini conſilij, & altiſſimæ conuerſationis arce ſic ſublimati ſunt, vt fortia agerent ſibi, recta ſubditis prouiderent; ſic ſibi quandoque derelicti, vt ea, quæ recta intentione diſponerent, ſecundum Dei prouidentiam recta non eſſent; quatenus illorum infirmitas, electorum ſequentium firmitas fieret: quia etſi vt homines in diſponendis ſanctæ Eccleſiæ negotijs falli poſſunt, ipſæ tamen eccleſiaſticæ diſpoſitiones deſerendæ non ſunt. Ecce etenim dicitur:

Factum eſt autem cum ſenuiſſet Samuel, poſuit filios ſuos iudices Iſrael, *Cap. VIII.*
fuitq. nomen filij ſui primogeniti, Iohel, & nomen ſecundi, Abia, iudicum *1. Regum.*
in Berſabee. Et non ambulauerunt filij ſui in vijs eius.

Ecce qui prophetiæ ſpiritu plenus fuerat, ij, quos iudices Iſraeli ponebat, quia poſt
E auaritiam poſtmodum declinare debebant, & munera accipere, & peruertere iudiciũ, non cognouit. Quid ergo mirum, ſi falli in diſponendis ordinibus poſſunt, qui prophetiæ gratiam non accipiunt: ſi ij, qui prophetiæ ſpiritum habent, eundem ſpiritum ad diſponenda cuncta non habent? Quis autem de tanto viro dubitet? quia ſi futuram peruerſitatem filiorum prænoſceret, eos vtique forenſibus honoribus non præferret. Qui ergo reprobos ſcienter prouehunt, hoc Prophetæ exemplo ſibi blandiri nequaquam poſſunt: quia tunc ſolum innoxie agitur, cũ in eis, tempore quo promoti ſunt, ſubſecutæ iniquitatis ſigna nulla patuerunt. Quare & apte ij, qui iudices Iſraeli a Samuele poſiti ſunt, cum ponerentur, eius filij dicebantur: vt ex eo non ſolum per carnẽ credantur geniti, ſed etiam conuerſationis eius ſplendoribus adornati. Quare & eorũ nomina caute aſſignantur: vt ex titulo nominis, illa, quæ tunc eis inerat, cognoſcatur

forma virtutis. [Nomen, inquit, vni Iohel, alterius Abia iudicum in Berſabee.] Sed A
& de illis, qui poſt acceptam dignitatem declinaſſe ad auaritiā dicuntur, aperte oſtenditur: quia antequam eiuſdem dignitatis culmen attingerent, in eis futuræ prauitatis ſigna nulla videbantur. Sed ecce, dum paſtorum ſolatia attendimus, gregis Dominici non praua pericula intuemur. Nam ſteterunt ſubditi, ſed in culmine prælationis poſiti Prophetæ filij ceciderunt: vt ſi nobis ſub cura maiorum poſitis indeſinens ſanctæ vitæ ſtudium, aut ſecuritas magnæ conuerſationis arrideat, præeſſe tamen alijs non habeamus in appetitu deſiderij, ſed in magnitudine timoris. Sed carnales quique, dum ſola viſibilia attendunt, ſpiritalem ſanctorum conuerſationem cognoſcere non merentur. Paſtorum quidem ſanctæ Eccleſiæ culmen aſpiciunt, ſed cogitare neſciūt, quàm inuiti illi intus decorem tollerent, quem in ſpendore culminis foris tenent, quòd ſublimitatē honoris in oppreſſionem magni ſuſtinent oneris, quod magno deſiderio fugiunt, quod B
exteriori miniſterio proſequuntur. Teſtante etenim egregio doctore didicimus, quòd
1.Cor.2.d animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Vnde & tanto dementius carna-
B. Aug. contra Fauſtum Manichæum lib. 32. c.18. lia ſequens errat, quanto per diſcretionis virtutem ſpiritalia nulla iam penetrat. Et nonnulli tales in tantum dementiæ malum proficiunt, vt commouere ipſum etiā ſtatum Eccleſiaſtici culminis non vereantur. Vnde & ſequitur:

Congregati ergo vniuerſi maiores natu ex Iſrael venerunt in Ramatha, dixeruntq. ei: Ecce tu ſenuiſti, & filij tui non ambulant in vijs tuis. Conſtitue ſuper nos regem vt iudicet nos, ſicut vniuerſæ habent nationes.

His autem, qui viuebant ſub ſpiritali regimine, regem petere, quid aliud eſt, quàm eandem ſpiritalem prælationem in ſæcularem dominationem transferre geſtire? Sed C
ſancti viri cum ſe a ſubditis contemni conſpiciunt, non tam eis diſplicet, quòd contemnuntur, quàm quòd contemptores ſui Deo non placent. Eorum quippe contemptu, ſuæ internæ gloriæ dari incrementa conſpiciunt, ſed augeri merita ſua ſubditorum defectibus ingemiſcunt, quos ſic meritis vellent proficere, vt in æterna meritorum retributione, ſecum eos, quibus præſunt, habere potuiſſent. Quare & ſubditur:

Diſplicuit ſermo in oculis Samuelis, eo quòd dixiſſent: Da nobis regem, vt iudicet nos.

Hoc namque ei diſplicuit, per quod diſplicere Deo, qui loquebantur, exiſtimauit. Quia vero non ſimpliciter dicitur: diſplicuit ſermo Samueli, ſed in oculis Samuelis, & ſtatim ſubditur:

D

Et orauit Samuel pro populo Dominum.

Paulo ſubtilius ea nos conſiderare oportet. Sancti viri, qui omnipotenti Deo valde diſplicere metuunt, in ſuis iudicijs faciles non ſunt, ſed cuncta prius rationabiliter intus ordinant, vt ea foris in opere irreprehenſibiliter diſponant. Nam electionem accipiunt nullam iudicij, ſi non probatur contemplatione rationis. Hos profecto oculos
Ezec.40.a Prophetæ Dominus aperire volebat, cum dicebat: Vide oculis tuis, & auribus tuis au-
Luc.10.b di. Hinc in euangelio diſcipulis dixit: Beati oculi, qui vidēt, quæ vos videtis. Oculi quippe ſanctorum ſunt intellectus rationis, reſerati per gratiam Spiritus ſancti. Et idcirco Samuelis eſſe dicuntur: quia carnales quique, etſi per humanam ſapientiam rationales eſſe videntur, ab huius lumine rationis eo cæciores ſunt, quo illis ſolis oculis vident, quos ſerpens aperuit. Nam ſi ſpiritualium virtutum fulgorem aſpicerent, eum profe- E
cto in ornatu ſuæ mentis habere deſiderarent. Tantus ſiquidem decor earum eſt, vt viſus numquā non poſſit videntis deſiderio concupiſci. Sapientes ergo ſæculi cum ſe oculos rationis habere arbitrantur, ex hoc cognoſcere poſſunt, quàm dementer inſaniant: quia virtutum ſanctarum pulchritudine non illici, earum profecto gloriam non ſolū non cernere, ſed nec ſomniari eſt. Sancti ergo viri, qui iam illuminatione ſancti Spiritus in internorum amore obligati ſunt, mentis ſuę oculos ad videndam intimæ claritatis gloriā tanto clariores habent, quanto de mundi caligine in deſiderio nihil habent: & diſcernere carnalia tanto rectius poſſunt, quanto longe a carnalibus aſſumpti in Spiritus ſancti gratia altius profecerunt. Vnde & Apoſtolus Paulus de experientia tantæ vi-
1.Cor.2.d ſionis ſententiam protulit, dicens: Spiritalis iudicat omnia. Bene ergo dicitur:

Diſpli-

A Diſplicuit ſermo in oculis Samuelis.

Quia a viris ſpiritualibus nil ante deſpicitur, quàm deſpiciendum eſſe per ſpiritalē mentis intuitum iudicetur. Et quia quo abundantiori gratia Spiritus ſancti pleni ſunt, de virtutis ſuæ celſitudine non præſumunt. Sequitur:

Et orauit Samuel Dominum.

Quid enim Dominum orauit, niſi, vt ſibi dignaretur oſtendere, ſi tumultuantis populi petitioni aſſenſum dare debuiſſet?

Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi. Non enim abiecerunt te, ſed me, ne regnem ſuper eos, B iuxta omnia opera ſua, quæ fecerunt a die, qua eduxi eos de Ægypto vſque ad diem hanc.

Quia oranti Prophetæ dicitur: Conſtitue ſuper eos regem: plane oſtenditur, quia an hoc faciendum eſſet, ſibi reuelari poſtulauit. Et quia ſubdens, ait:

Non te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.

Apte oſtenditur, quantum ſibi ſermo diſpliceat, quem in oculis Samuelis diſplicuiſſe perhibetur. Quæ conuenientia iudicij in ſanctis oritur ex virtute charitatis: quia dū ex tota mente conditorem diligunt, & eius voluntati obedire deuote conātur, ex præmio ſupernæ retributionis accipiunt, vt ab eadem Dei omnipotentis voluntate aliter ſentiendo non diſcrepent, quam in bonis operibus ſemper tenent. Scriptum quippe eſt: C Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Domino quippe adhæret, qui præcepta voluntatis eius facere ſemper ſtudet. Sed vnus ſpiritus cum eo fit: quia ex diuturna deuotione pij operis in tantam gratiam diuinæ cognitionis aſſumitur, vt ab interni eius æquitate iudicij per errorem mūdani ſpiritus diſſentire vltra non poſſit. Sed valde difficile reſpondetur, ſi quæritur, cur omnipotens Deus & abiectum ſe in regis petitione conqueratur: & tamen id, quod petebatur fieri decernat: rurſumq. ſi dignitas regia ordinanda fuerat, cur velut indignata Dei maieſtate fuerit permiſſa, & cum prouiſus rex eligi decernatur, cur reprobādus eligitur? Quid ad hæc aliud reſpondere poſſumus, niſi id, quod Apoſtolus Paulus, ineffabilem abyſſum iudiciorum Dei perſcrutari audentibus, reſpondebat: Homo, inquit, tu quis es, qui reſpondeas Deo? Sed ſi hoc efficaciter diffinire non poſſumus, tangere inquirendo poſſumus. An fortaſſe abiectum ſe in regis petiD tione conqueritur, pro reproba voluntate male petentis populi, petitus rex conceditur pro vindicta. Quod ſi rationabiliter dicitur, dum vtrumque poſuit, & culpam, & vltionem pariter oſtendit. Ex reproba quippe voluntate iniuſta poſtulaſſe conuincitur, qui abieciſſe conditorem petendo monſtratur. Culpam ergo malæ petitionis inſecuta eſt pœna diſtrictæ æquitatis. Magna etenim vindicta eſt, quæ ex diſtrictione procedit interni examinis, quando reproba mens ſic proijcitur, vt quod male deliberât, agere permittatur. Qui ergo in petendo rege Dominum abieciſſe conuicti ſunt, dum id eis permitteretur agere, per quod a ſe Dominum abijcerent, grauior pœna non erat, qua hic plecti debuiſſent. Quo in loco notandum eſt; quia abiectionem Prophetæ Dominus ſuam facit. Non enim ſimpliciter dicit: [Abiecerunt me, ne regnem ſuper eos: ſed non te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos,] vt profecto oſtendat, E quia in perſona electi præſulis ipſe ſuis ſubiectis præemineat, & cum ad ſpiritale culmen electorum carnalis rector aſſumitur, ipſe abijci videtur, cuius præcepta diſſipantur. Ergo quàm reuerendi ſint optimi paſtores ſanctæ Eccleſiæ liquet. Ecce enim dum fideliter Deo ſeruiunt, tanto ei amoris vinculo coniunguntur, vt quidquid eis ingeritur, diuinæ iniuriæ adſcribatur. Vnde & in Euangelio primis Eccleſiæ paſtoribus dicit: Qui vos ſpernit, me ſpernit. Vbi etiam aliquid grauius cernitur: quia cum abiectum paſtorem conqueritur, abijcientium peccata omnia, & parentum etiam mala memorantur. [Iuxta omnia, inquit, opera ſua, quæ fecerunt a die, qua eduxi eos de terra Ægypti.] Summum namque crimen agnoſcitur, ad cuius diſcuſſionem in Dei memoria præterita cuncta peccata reducuntur. Et abiectum ergo ſe Dominus conqueritur, & tamen ordinare, in quo abijcitur, concedit: quia cum diſtrictæ æquitatis

1.Cor.6.d

Rom.9.e

Luc.10.c

ſuæ virtutem exequitur, ab eo carnalium deſideria impleri per eius miſericordiam nequaquam prohibentur. Sed & quæ concedi dignitas pro vindicta potuit, non tranquilla maieſtate diuinitatis concedi debuit, ſed velut indignata. Indignatam vero maieſtatem Dei non in ſeipſam aſſerimus, quæ paſſioni non ſubiacet: ſed quia dum culpas diſcutit, indignationis verba per ſcripturas dicit. Item quia in typum carnalium prælatorum aſſumitur, reprobandus rex eligitur, non electus. Vel fortaſſe idcirco reprobus rex eligitur, vt electus ſucceſſor eius rex Dauid in eo cognoſceret, quid cauere debuiſſet. Sic nimirum & de illa angelorum curia legimus: quia de apoſtata primo angelo ſcribitur: Ipſe eſt principium viarum Dei: ſed qui ante omnia conditus eſt, per ſuperbiam cecidit, & in eius ruina ſancti angeli didicerunt, qua virtute ſtare potuiſſent. Quod nimirum, qui apertis rectæ fidei oculis, intueri poterit, pariter attendit: quia omnipotens Deus etiam tunc magnæ miſericordiæ dona tribuit, cum vindictam irrogat: quia dum reprobos punit, ſanctos erudit: vt vnde illi deficiunt, iſti in ſuis profectibus adiuuentur. Diſtricto ſiquidem iudicio permittit mala fieri, ſed miſericorditer prouidet de his malis, quæ per iudicium irrogat, quæ bona facere diſponat. Nam quæ maior culpa, quàm illa, qua omnes morimur? Et quæ maior bonitas, quàm illa, per quam a morte liberamur? Et quidem, niſi Adam peccaret, Redemptorem noſtrum carnem ſuſcipere noſtram non oporteret. Non enim venit vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Si ergo pro peccatoribus venit, ſi peccata deeſſent, eum venire non oporteret. Si peccata, ad quæ delenda veniſſe creditur, per iuſtitiam Dei permiſſa eſſe ſentiuntur: dum pro peccatoribus Deus homo naſciturus erat, ex illo malo, quo morituri erant, bonum, quod malum illum vinceret, omnipotens Deus ſeſe facturum prouiderat. Cuius profecto boni magnitudo, quis fidelis non videat quàm mirabiliter excellat? Magna quippe ſunt mala, quæ per primæ culpæ meritum patimur, ſed quis electus nollet peiora perpeti, quàm tantum Redemptorem non habere? Eligatur ergo rex, ſed reprobandus: eligatur velut in indignatione, non voluntate Dei: ſubſequatur ergo rex iuxta cor Dei, vt ex iudicij eius diſtrictione vindictæ malum procedat in reprobos, & bonum, quod ex malo facturus erat, per largitatem diuinæ gratiæ redundet in pios, dum illi in malo, quod cupiunt, cadere permittuntur. Sed vnde ſe illi præcipitant, agitur, vt alij nequaquam cadant. Sed quia his verbis iudicium diuinæ diſtrictionis aſſeritur, videamus iam, quanta diſpenſatione vtitur, ne id male deliberantes agant, vnde puniantur. Nam ſequitur:

Iob 40.c · *Mat. 9.b*

A · B · C

Nunc ergo audi vocem eorum: verumtamen conteſtare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturus eſt ſuper eos. D

Quaſi aperta oſtenſione clementiæ, dicat: Sic audi voces eorum, vt tamen ipſi prius de iure regis, quem petunt, audiant quod expaueſcant, & velut tunc male cœpta deſerant, cum, quàm ſit res oneroſa, cognoſcitur, quam petebant. Sequitur:

Dixit itaque omnia verba Domini ad populum, qui petierat a ſe regem, & ait: Hoc erit ius regis, qui imperaturus eſt vobis, filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietq. ſibi equites, & perſecutores quadrigarum ſuarum: & conſtituet ſibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum, & curruum ſuorum: filias quoque veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias, & panificas: agros quoque veſtros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, vt det eunuchis & famulis ſuis. Seruos etiam veſtros, & ancillas, iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo, greges quoque veſtros addecimabit, voſq. eritis ei ſerui. E

Cum a carnalibus ſubiectio quæritur, profecto quidquid præcipitur eis, graue eſt, & ſi non ſit difficile: quia cum ex ſuperbiæ tumore habeant, vt propriæ voluntatis arbitrium ſequantur, quidquid eorum deliberationi obuiat, grauiſſimum penſant. Iam vero cum dura & contraria iubentur, quæ eis eſt moles oneris? qui tumor cordis? cum ferre etiam blanda, & leuia vix nolentes poſſent, quæ ſi vellent, facillime pertuliſſent.

Videa-

A Videamus ergo ſtultæ audaciæ hominis, quàm digne reſpondeat pia diſpenſatio conditoris. Iura hominum proponuntur contemnentibus iura Dei, & his, qui mitia & ſalubria diuinitatis conſilia ſpreuerant, dura & importabilia humanæ ſeruitutis onera prædicuntur: vt ex his ſecum rationem facerent, quàm intolerabilia eſſent imperia hominis eis, qui non tam imperantis, quàm monentis Dei, ne id peterent, conſilijs obedire noluiſſent. Sed habent corda carnalium temeritatem ex incremento audaciæ, habent duritiam ex ſimulationis ratione. Ex temeritate quidem facile agenda deliberãt, ſed quia, quod male proponunt, non intelligunt, meliorum conſilijs adiuuari non poſſunt. Quare & hic quoque ſubditur:

Noluit populus audire vocem Samuelis: Et dixerunt, nequaquam. Rex
B enim erit ſuper nos, & erimus nos quoque, ſicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.

Magnæ quidem temeritatis extitit, contra Dei voluntatem regem petere, magnæ duritiæ, conſilijs Prophetæ vinci non poſſe. Magnæ temeritatis fuit, ei rationes proponere, quem ſciebant cuncta, quæ acturus erat, reuelante Domino, prius ſcire: magnæ duritiæ, illi non acquieſcere, quem nouerant ea tantum, quæ Domino reuelante, didicerat, imperare. Nam quid eſt, quòd reſpondentes dicunt: Nequaquam, ſed rex erit ſuper nos?] Sed qui, Nequaquam, dicunt, profecto id negant, quod audiunt. Aperte ergo in hoc verbo oſtenditur, quia ad hoc Propheta graue ius regis expoſuit, vt nequaquam peteretur. Ius vero regis audiunt, & id, propter quod exponitur, deteſtantur, vt reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propoſiti conſum-
C matio eſt, & inconuertibilitas voluntatis, ſed nos antiqua tempora reprehendimus, qui noſtra videre non curamus. Quæ nimirum tempora, quo, ſeneſcente mundo, vetuſtiora ſunt, eo & in pluribus per temporis, ac negligentiæ vitium remiſſiora. Tanto etenim audacius nunc mala proponimus, quanto iam cum robuſta iuuentute ſęculi, robur exaruit humanæ conditionis: tanto difficilius, quod male eſt propoſitum, reuocamus, quanto ex laxato vigore ſpiritus, mens noſtra carnalis efficitur. Ita enim ſunt humani lapſus, vt quod in ſpirituali virtute deficit, in carnali vita roboretur. Omnia quidem hæc iuxta egregij doctoris vocem: In figura contingebant illis: ſcripta 1.Cor.10.c
ſunt autem propter nos. Iam quidem aperte cognoſcimus horum Iſraelitarum audaciam, quæ diuinæ indignationis iudicia ſecuta ſunt: & tamen contra voluntatẽ Dei, contra prælatorum ſanctæ Eccleſiæ conſilium agenda proponere non timemus. In
D malo quoque propoſito reprehenſi reſiſtimus, & ſalubria maiorum conſilia inſuperabili malo peruicaciæ vincere conamur. Videmus, quanti mali incrementum ſit, pereuntes aſpicere, & ſequi ad perditionem eorum veſtigia non timere: pœnales laqueos mortis incurrentes cernere, & eiſdem laqueis irretiri, nequaquam metuere. Et illi quidem contra Domini voluntatem regem petierunt, ſed a regia dignitate poſtea actum eſt, vt populus, qui Deum abiecerat, idola coleret, ſimulachra adoraret. Quàm reuerenda ergo ſint maiorum conſilia cernimus, ſi hoc ſolicite conſideramus: quia qui ea deſpicere auſi ſunt, hoc ſe non prouiderunt agere, vnde tam profundo erroris pelago demergi potuiſſent. Merito igitur ſe abiectum Dominus in regis petitione conqueritur, merito regiam dignitatem concedit indignatus. Tanta quidem erat iniquitas poſtulantium, vt cum illud peterent, per quod a Deo recederent,
E ex Dei iudicio permitti poſſet, prohiberi non poſſet. Quia vero hæc iuxta litteram diximus, quid etiam ſpiritualiter deſignent ea, quæ continentur in iure regio, videamus.

CAPVT II.

ABiecto etenim Samuele, rex petitur: quando reproba multitudo populi ſpiritualem paſtorem deſpicit, & præeſſe ſibi carnalem quęrit. Cũ quibus ſæpe diuinæ æquitatis diſtrictione agitur, vt eo ipſo, quòd electum prędicatorem deſpiciunt, ſubeſſe reprobo permittantur: ex cuius imitatione tanto deterius pereant, quanto maiori ſuperbia id, ex quo viuere in æternum poterant, audacius contemnebant. Cum ergo

ergo ius regis prædicitur, nimirum in vnius carnalis præpoſiti conuerſatione oſtenditur, quod carnales ceteri ex tyrannide acturi ſunt, non quòd electi debeant imitari. A
3. Reg. 21. b Nam in eadem Regum hiſtoria legitur; quia cum rex Achab Naboth vineam abſtulit, iram Dei omnipotentis incurrit. Hic vero cum ius regis prædicitur, agri, vineæ, & optima oliueta tollenda eſſe memorantur. Cum ergo hic prædicitur, quod commiſſum illic punitum eſt: oſtendit, quod diuino iudicio non iubetur.. Quare & electus rex
1. Paral. 21. c Dauid cum ad ædificandum altare Domino Ornam Iebuſæi aream pateret, regio illo tyrannorum iure non vti voluit: cum eam accipere nullatenus acquieſceret, niſi ante pro ea dignum pretium dediſſet. Quia igitur ea, quæ in iure regio continentur, vitanda potius, quàm imitanda prædicuntur, eo ſubtilius conſideranda ſunt, quo vitari nequeunt, ſi neſciantur. Ait ergo: [Filios tollet, & ponet in curribus ſuis.] Filij electorum ij ſunt, qui eorum virtutes imitantur. Currus etiam, carnalium prælatorum ſunt B faſtus mundanæ elationis. Nam dum ceteris ſe ſublimiores eſſe gloriantur, quaſi curribus vecti, per alta gradiuntur. In curribus ergo fidelium filij ponuntur, quando paſtores reprobos per appetitum mundanæ gloriæ ſequuntur: cum relictis ſpiritualibus ſtudijs, carnalis vitæ commoda expetunt: & depoſita illa ſublimi intentione cæleſtiũ, alta ſæculi aſſequi conantur. Bene itaque non in curru, ſed in curribus ponendi Iſraelitarum filij dicuntur: quia ex omni, quod præcellit in carnalium prælatorum culmine, proficiunt in elatione: & quaſi tot ſublimibus curribus in alta ſe eleuant, quot alta conſpiciunt, quibus alijs ſe ſuperiores putant. Bonorum ergo filios rex in curribus ponit, quando carnalis rector electorum imitatores exemplo ſuæ prauitatis ad elationis vitia pertrahit, vt cæleſtia poſtponant, terrena appetant, & in hoc ſolo gaudeant, ſi ex eo, quod temporaliter altum voluitur, ceteris præferantur. Et quia contra minores non ſolum erecti, ſed etiam fortes ſunt, Sequitur: [Et faciet ſibi equites.] Velut C
Bed. in Exod. c. 15. in Prou. 26. enim in equis ſæuiunt, qui & ſublimes ſunt dignitate, & potentia truces. Equites quoque ſunt, quia dum feroces cordis ſui motus contra impotentes dirigunt, ad omne, quod per tyrannidem exercere appetunt, veloces ſunt. Anhelant quippe impetu, ſpumant rabie, & quos curſu tyrannidis impetunt, elidunt. Sed dum in paſtoribus reprobis alij mundanæ elationis faſtus æmulantur, alij eorum exemplo, quos valent, opprimunt: nonnulli etiam ſunt, qui ad exercenda mala, quæ per ſeipſos bonis inferre nequeunt, nequiores ſe alios introducunt. Vnde & ſequitur: [Et præcurſores quadrigarum ſuarum.] Quæ ſunt enim quadrigæ regis, niſi peruerſæ mentes malorum ſubditorum, in quorum conſilijs prælatus reprobus requieſcit? Quadrigæ etenim ſunt, quæ reges portant: dum per iniqua conſilia prauorum acta rectorum adiuuantur. In eis quippe, quaſi per ſublime rex ducitur, dum per eos, qui ad temporales honores eis fauent, quidquid carnales præpoſiti de altitudine ſæculi in deſiderio volũt, exequuntur. Qui recte quadrigarum nomine deſignantur. Quadriga enim inde ſtat, vnde voluitur: quia reproba mens finem ſuæ intentionis habet ſæculi volubilitatem. Inde quidem requieſcit, quo per innumeras curas mentis rotantis mundi negotia ventilare non deſinit. Regũ ergo quadrigæ ſunt, dum per omne, quod altum voluendo cogitant, in ſe carnalium præpoſitorum iuſſa portant. Sed qui locum familiaritatis iuxta carnales prælatos habent, habent minores, quibus imperent. Ipſi ergo, velut quadrigæ regis ſunt, illi præcurſores quadrigarum, quia eo modo, quo carnalem præpoſitũ ad opprimendos humiles inuehunt, ipſi quoque ad nocẽdum quibus poſſunt, per aliorum miniſterium deducuntur. Quaſi enim quadrigarum præcurſor eſt, qui iniqua mentis ſuæ verſutia artem cogitat, per quam illum ad inferenda mala mitibus introducat. Si vero, vt plerique codices habent, non præcurſores, ſed perſecutores quadrigarum legimus, profecto ij ſunt, qui reprobos ad malum currentes imitantur. E
Quadriga etiam honoris cauſa portari regibus ſolet. Quaſi ergo in quadriga rex ſiſtitur, quando carnalis rector de magnorum, qui videntur iuxta ſe, adulationibus gloriatur. Qui vero iſtos in eorum laudibus præcedit, aut ſequitur, præcurſor ſeu perſecutor eſt quadrigarum: quia adulationes iſti, vel poſt, vel antea proferunt, quas illi in auribus populi præeundo, aut ſubſequendo ſparſere. Sequitur: [Et conſtituet ſibi tribunos, & centuriones.] Tribuni, & centuriones fiunt, cum in tantum mali profectum veniunt, vt ad exequenda tyranni imperia, impijs ſatellitibus principantur, cum mundanarum virium acies ordinant, quas ad innocentium bella producant.

Tribuni

A Tribuni quidem ſunt, qui per plures ſibi fautores recte viuentibus inſidiantur. Centu-
riones vero ſunt, qui nulla nocendi genera prætermittunt. Ex eo enim perfectionem
iniquitatis obtinent, quo multa, & ingentia mala, quæ poſſunt, inferre ſemper ſtu-
dent. A centenario quippe numero centurio dicitur. Et quia centenarius numerus
perfectionem ſignificat, in mala parte perficitur, quando ad ſummam nequitiæ ab
impijs peruenitur. Qui nimirum calliditate ſuaues ſunt, terrore violenti. Suauiter
quidem blandiuntur alijs, vt eorum auxilio terrere alios ferociter poſſint. Bene ita-
que ſubditur: [Et aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum.] Carnalis præpo-
ſiti agri, mentes ſunt ſubditorum: aratores vero horum agrorum ſunt, qui arte ſæcu-
laris ingenij, eis ſuadent acta prauitatis. Velut enim agrorũ ſoliditatem loquendo ape-
riunt, qui per reproba conſilia ſimplicium corda corrumpũt. Et ſegetes metunt, quan-
B do ſemine praui conſilij decepta corda minorum fructum reddunt malæ operationis.
Quæ profecto opera ſegetum appellatione deſignantur: quia peruerſitas reprobi ſub- *Rup in Deut. c.27.*
diti, dum a carnalibus rectoribus gaudenter excipitur, eorum quaſi electus eſt cibus *Bed. ſ Prou. 24.*
mentis. In qua certe peruerſitate, quia paulatim proficiunt, ſequitur: [Et fabros ar-
morum, & curruum ſuorum.] Quæ ſunt arma & currus tyrannorum, niſi illa om-
nia nocendi inſtrumenta, quæ ad euertenda corda minorum præparantur? Sed quia
curru peruenitur, quo armis feriatur, armorum & curruum regis fabri fiunt, quando
nequiſſima cordium ſuorum machinatione inueniunt, & mala, quæ agant, & eadem
mala inuenta qualiter inferant. Arma quippe fabricare, eſt nocendi genera repro-
ba mente colligere. Et currus fabricare, eſt ad eadem mala inferenda artem, qua ac-
cedere poſſint, inuenire. Sequitur: [Filias quoque veſtras faciet vnguentarias, &
C focarias, & panificas.] Filiarum nomine infirmorum mentes intra ſanctam Eccle-
ſiam poſitæ deſignantur. Quæ regis vnguentariæ fiunt: quia dum carnales præpoſi-
tos in celſitudine gloriæ tranſeuntis aſpiciunt, eos delinire adulationibus conantur.
Horum profecto vnguentorum vſum Pſalmiſta reprobans, ait: Oleum peccato- *Pſ.140.b*
ris non impinguet caput meum. Filiæ ergo vnguentariæ fiunt: quia dum carna- *S. Aug. de olea*
libus præpoſitis infirmi diſplicere metuunt, eorum feritatem, cui timendo ſubiacent, *adulationis in*
blandimento demulcent. Et notandum, quia filij prius dicuntur a rege tolli, & ſic *expoſ. præſentis loci.*
equites, & centuriones, ſiue armorum fabri fieri: filiæ vero non tolli, ſed ſimplici- *S.Hier. in Eze-*
ter vnguentariæ, & panificæ fieri. Tolli etenim violentiæ eſt. Filij ergo tolluntur, *chi. 16. & in pſ.140.*
quia robuſti difficile euertuntur. Dum igitur filiæ non tolli, ſed vnguentariæ fieri *Arn. in ipſum*
perhibentur, quid eſt aliud, niſi quia qui infirmi in bono ſunt, per exempla prauo- *pſ.*
rum facile diſſipantur? Quæ etiam focariæ, & panificæ regis fiunt: quia qui tyran-
D nis adulando ſeruiunt, dum fauendo placent, velut cibos exhibent. Focariæ etenim
ſunt, quæ focis coquunt, quæ reges comedunt. Focariæ ergo ſunt, quæ per obſequia
fauoris carnali præpoſito accendunt tumorem cordis: vt eo audacius fauores exci-
piant, quo velut delicatiores ſibi cibos ignis excitatæ deuotionis parant. Quę etiam
panificæ fiunt: quia dum reprobã vitam laudant, carnalem mentem tyranni ad exer-
cendam prauitatem roborant. Sequitur: [Agros quoque veſtros tollet, & vineas,
& olIueta, & dabit ſeruis ſuis.] Qui ſunt agri bonorum, niſi deuotæ mentes ſubdito-
rum? quæ dum eorum verba libenter audiunt, bonorum operum vberem fructum red-
dunt: Quæ autem vineæ eorum, niſi mentes eorum ita imitatione proficientium, vt
etiam alijs verbum vitæ præbeant, & quos loquendo in amorem conditoris accendũt,
velut potando ebrios faciant? Quæ vero oliueta ſunt, niſi corda auditorum, qui bono-
E rum exemplo, & exhortatione proficiunt in opus miſericordiæ? Sed dum rex conſti- *S.Aug. ep.120.*
tuitur, agri tolluntur: quia dum carnales perueniunt ad culmen regiminis, nonnulli *& 3. cont. lit. petil.33.*
bonorum auditores exempla ſuſcipiunt prauitatis. Tolluntur ergo agri, cum nuper
deuota corda ſeducuntur, quando ex nequitiæ ſemine fructum reddunt in maligna
conuerſatione. Oliueta & vineæ tolluntur, cum exemplo mali præpoſiti miſericor-
diæ opera, & ſanctæ prædicationis verba exhibenda & loquenda deſeruntur. Bene
autem ſeruis regis dari ablati agri, & vineæ, & oliueta memorantur. Serui quippe
ſunt, qui dominorum iuri ſemper ſubditi, euadere nequeunt iuga dominationis. Ser-
ui itaque ſunt regis, qui per abundantem iniquitatem ſic ſe tyrannorum voluntatibus
obligant, vt ab eis vlterius non recedant. Ablatos ergo agros, & vineas, & oliueta
ſerui ſuſcipiunt: quia reprobi fautores prælatorum carnalium, dum decepta corda in
propoſi-

propoſitum transferunt praui operis, velut electorum agris, vineis, & oliuetis titulum imponunt tyrannicæ poteſtatis. Sequitur: [Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, vt det eunuchis & famulis ſuis.] Cum mali præſunt, difficile valde eſt, vt qui eis ſubijcitur, nulla religionis damna patiatur. Aliorum namque mentes omnino pereunt: ſed ij, quos peruertere penitus nequeunt, dum inceſſanter & verba & opera eorum praua conſpiciunt, qualicumque ſorde maculantur. Bene ergo dicitur; Segetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit. Quaſi dicat: Sub paſtore reprobo electorum etiam bona integra non ſunt. Sed quod bonis demitur, eunuchis, & famulis regis datur. Eunuchi, & famuli carnalium prælatorum, ſunt eius auditores hypocritæ. Eunuchi quidem ſunt, quia ſæcularem voluptatem ſe abieciſſe oſtendunt: ſed regis ſunt famuli, quia per omne, quod de virtutibus ſe habere ſimulāt, in ſe reproborum præpoſitorum impoſitum iugum portant. Bene autem ſegetum, & vinearum decima eunuchorum eſſe refertur: quia hypocritarū virus leuiter non agnoſcitur. In quo dum ſancti etiam viri poſſunt decipi, quod perdunt, illis adſcribitur, quorum fraude capiuntur. Sequitur: [Seruos etiam veſtros & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo.] Serui, & ancillæ ſanctorum ſunt, qui eis temporalia neceſſaria ſubminiſtrant. Serui & ancillæ ſunt, quia dum eis corporum neceſſaria tribuunt, in codē opere miſericordiæ, alij alijs robuſtiores ſunt. Et optimi iuuenes, quia & qui multum, & qui parum poſſunt, dum omne, quod præualent, in opere miſericordiæ expendunt, velut electi iuuenes, diuina ſeruitia valenter operantur. Aſini quoque electorum ſunt, quibus ferenda onera obedientiæ imponuntur, vt eorum fragilitatem adiuuent, dum ea cum eis portant, quæ ſine eis portare nequaquā poſſent. Quid eſt autem, quòd in opere regis ponendi prædicuntur? Sed qui in opere regis ponuntur, diebus conſtitutis debitum perſoluunt angariæ, iuri publicæ poteſtatis. Quid eſt ergo, quòd in opere regis ſerui & ancillæ, & iuuenes optimi ponendi prędicuntur; niſi, quia præeminentibus carnalibus, & electorum miniſtri, & deuote obedientium corda, plerumque maculantur? Nam dum reprobam eorum vitam indeſinenter aſpiciunt, paulatim ſic decidunt, vt aliquid de eorum factis imitentur. Ex longo quidem vſu electis ſeruiunt, ſed dum ſæpe vident eorum excellentiam culminis, ſeruiri ſibi ab alijs quandoque appetunt per impulſum elationis. Sua quoque miſericorditer tribuunt, ſed tyrannorum ſæpe exemplo aliena tollunt. Sed quia ſerui ſanctorū ſunt, de iure eorum exire non poſſunt. Ad horam quidem poſſunt deſeri, ſed ab errore, in quem decidunt, per diuinam miſericordiā facile ſubleuantur. Quia ergo per exempla prauorum corruunt, qui cito reſipiſcunt, velut per angariam ponuntur in regis opere: in quo diu non permanent per continuam ſeruitutem. Sequitur: [Greges quoque veſtros addecimabit, voſq. eritis ei ſerui.] Quaſi dicat: Dum paſtor vobis carnalis præponitur, non ſolum veſtris, ſed etiam vobiſmetipſis virtutum prædæ inferuntur. Greges etenim electorum, ſunt turbæ virtutum ſpiritalium. Quia vero & ipſæ ſpirituales virtutes exemplo prauorum diſſipantur, rex decimas tollit gregis, quando is, qui carnaliter præeminet, in ſanctorum cordibus aliquas virtutes perimit. Decimas tollit: quia dum mentis integritatem diſſipat, virtutum numerum imperfectum derelinquit. Denario quippe numero perfectio deſignatur. Vnde & cum lapſæ humanitatis noſtræ damna Dominus aperta comparatione oſtenderet, mulierem, quæ de decem drachmis vnam perdiderat, in medium ducit, vt per hoc, quòd denarius numerus periſſe oſtenditur, ſuperna illa ſocietas, quæ nouenario numero remanſit in Angelis, ſine reparatione conditionis noſtræ imperfecta eſſe doceatur. Et quia decimæ per annos ſingulos exiguntur, apte qui decimas offerre non deſinunt, ſerui eſſe regis perhibentur. Eis quippe per annos ſingulos ſeruiunt, quorum exemplo ſæpe peiores fiunt. Poſſunt & per hoc, quòd poſt datas decimas ſeruitus iſta aſſeritur, mali profectus oſtendi. Nam qui paulatim deficiunt, quotidie agunt, vnde ad iniquitatis profunda deducantur. Dicit ergo: [Greges veſtros addecimabit, voſq. eritis ei ſerui.] Quaſi dicat: Malorum exemplo paulatim decidetis, ſed cadendo agitis, vt ab eorū imitatione numquam recedatis. Scriptum quippe eſt: A quo quis vincitur, eius ſeruus efficitur. Quia enim per imitationem paſtoris reprobi in peccati ſeruitutem incidunt, etiam ab eius iugo, quando volunt, ſolui non poſſunt. Vnde & ſubditur:

Luc. 15. b *Homil. 34. in Euang.* *2. Pet. 2. d*

Et cla-

A Et clamabitis in die illa a facie regis veſtri, quem elegiſtis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa: quia petiſtis vobis regem.

Quaſi dicat, in notitiam prauæ imitationis eius paulatim defluitis: ſed prauitatis eius exempla, quibus vos ſponte ſubmittitis, relinquere ſponte minime poteſtis. Omnis enim, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Quibus ergo peccata dominantur, Io.8.d
per ſe ab eorum iugo liberari nequeunt. Nam ſæpe ad Dominum cum precibus veniunt, liberari petunt, ſed exaudiri non poſſunt. Diuino ſiquidem iudicio cum eis agitur, vt qui noluerunt mala vitare, cum poſſent, non poſſint vitare, cum volunt: & qui ſponte incurrunt mala præcognita, fugere non poſſint experta. Quare & cauſam inſinuans, qua exaudiri prohibeantur, ait: [Quia petiſtis vobis regem.] Quaſi
B aperte dicat: Quia illud vobis dari poſtulaſtis, in quo hæc omnia futura, me prædicente, cognouiſtis. Hæc, vt ſuperius dixi, in typo prælatorum carnalium de futura regis conuerſatione prædicuntur: vt ab eius petitione quieſcerent, in quo tanta mala cognouiſſent. Sed habent corda reproborum, vt malum cito proponant, & a malo propoſito non celerius reſipiſcant. Quare & ſubditur:

Noluit autem populus audire vocem Samuelis, ſed dixerunt: Nequaquã. Rex enim erit ſuper nos, & erimus nos quoque, ſicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.

Quibus profecto verbis mores ſubditorum carnalium aperte deſcribuntur: quia
C dum exteriora appetunt, interiora damna etiam expoſita non attendunt. Sed qui carnaliter præſunt, ipſa oſtenſione temporalis potentiæ ſubditis ſibi minoribus magnam ſpem dant tutelæ. Dum ergo dicunt: [Rex erit ſuper nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis] quid aliud, quàm reproborum ſubditorum mores inſinuant, qui humiles & ſpiritales prædicatores deſpiciunt, vt temporaliter a carnalibus adiuuentur? Quod certe nullatenus agerent, niſi prius lumen cordis amiſiſſent. Nam ſi ſpiritalium virorum humilitatem foris deſpiciunt, ſed qua poteſtatis ſublimitate intus emineant, cernere non merentur; in illis quoque externam poteſtatis tyrannidem vident, ſed qua infirmitate intus deprimatur, non vident. Iſti, quia Deo adhærent, cum volunt, etiam in exterioribus potentes ſunt: illi, quia a Domino recedunt, ſpem, quam promittunt de potentia ſæculari, exhibere non poſſunt fortitudine operationis.
D Nam, vt de vicino exempla capiamus, Saul ad pugnanda bella regem poſtulantium, 1.Reg.10.d
fortis & potens eligitur: ita, vt, ſacra hac hiſtoria teſte, ab humero, & ſurſum populo vniuerſo emineret. A Deo igitur ad regni gubernacula electus, cum bonus exiſteret, & de filijs Iſrael aliquis melior illo non eſſet, tamen, cum tantus, ac talis vir carnali fortitudini relinquitur, bella perdidit, quæ pugnaturus acceperat, & vitam pariter amiſit. Samuel autem, qui ſæculi potentia ſublimis non extitit, qui humiliter non ſolum 1.Reg.31.c
Deo, ſed etiam hominibus miniſtrauit, de exterioribus quoque bellis trophæa potenter exhibuit. Nam non valde ſupra de eo dictum eſt: Tulit Samuel agnum lactentem vnum, & obtulit illum holocauſtum integrum Domino, & clamauit Samuel ad Do- 1.Reg.7.c
minum pro Iſrael, & exaudiuit eum Dominus. Factum eſt autem, cum Samuel offerret holocauſtum Domino, Philiſthijm iniere prælium contra Iſrael. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illa ſuper Philiſthijm, & exterruit eos, & cæſi ſunt
E Philiſthijm a filijs Iſrael. Dicat ergo: [Noluit populus audire vocem Samuelis,] vt in eorum inobedientia ſuperborum corda deſignentur, ſic diuinæ æquitatis iudicio proiecta, vt magna mala immineant, quæ incurſuri ſunt: ſed tamen ea videre non poſſint. Sequitur:

Et audiuit Samuel omnia verba populi.

Hoc profecto Samuel audiuit, quod populus locutus eſt, ſed ipſum populus non audiuit. Populo enim reprobo loqui, & non audire, fuit verba contra Dei voluntatẽ promere: ſed pœnam prauæ locutionis minime præuidere. Samuel autem populi verba audiuit: quia ſpirituales viri, dum ſuperbæ locutionis voces audiunt, futurum in eis diuinæ vltionis meritum recognoſcunt. Dicat ergo: [Audiuit Samuel omnia verba populi]

populi,] quia ſancti, ac ſpirituales viri, quidquid carnales ſuperbe foris inſonant, quale ſit, in diuino iudicio intus penſant. Sed quia, dum carnalium ſubditorum damnabilem vitam reperiunt, pro delendis eorum criminibus intercedunt. Sequitur: A

Et locutus eſt ea in auribus Domini.

In eorum auribus loquimur, apud quos magnæ familiaritatis gratiam habemus. Sancti autem viri, quia omnipotenti Deo in magni amoris vinculo coniuncti ſunt, ei in auribus loquuntur: quia diuinæ propitiationis eius auditum tanto fiducialius expoſcunt, quanto apud eius miſericordiam impetrandi locum ſublimius acceperunt. Peccata vero populi loquuntur pro humilitate confeſſionis, ſed in auribus loquuntur Domini: quia cum magno affectu precis ianuam pulſant Dominicæ propitiationis. Sed fortaſſe in auribus Domini loqui dicitur: quia dum ſancti viri pro peccatoribus obſecrant, preces, quas pro eis Deo offerunt, hominibus non reuelant. Vnde & in Euangelio Dominus prohibet diſcipulos, dicens: Cum oratis, nolite fieri ſicut hypocritę triſtes, qui amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus. Verba ergo, ſiue opera populi loquuntur, cum delicta locutionis & operis orationibus delenda Domino exponunt. Ea vero in auribus Domini loquuntur, vt dum hominum teſtimonia orantes fugiunt, ab eo, qui occulta reſpicit, celerius audiantur. Dum ergo in auribus Domini Samuel loqui perhibetur, modum profecto inſinuat, quo quis auditum mereatur diuinæ dignationis. Nam peruenire ad Deum oratio nequaquam poteſt, quæ ex intentione promitur, vt ab hominibus agnoſcatur. Vnde & qui in auribus Domini locutus aſſeritur, reſponſa eius etiam percepiſſe perhibetur. Nam ſequitur: B

Mat.6.c

Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi, & conſtitue ſuper eum regem. C

Qua in re notandum; quia Samuel verba populi, quibus regem petierat, in auribus Domini locutus eſt, & Dominus ſe abiectum aſſerit in eo, quòd populus regem petit. Dum igitur oranti reſpondet, & regem facere orantem iubet, quid aliud inſinuat, niſi quia deuota electi viri oratio numquam eſt infructuoſa? Nam ſi populi correctionem non obtinuit, eruditionis ſuæ bonum obtinuit, cum abiectum populum pro mala petitione cognoſceret, ſed & nihilominus ſciret, quid facere proiectis ipſe debuiſſet. Audiri ergo Propheta potuit, & non audiri: quia orando qualis eſſe deberet, nouit, ſed a populo reproba poſtulanti, duritiam cordis non abſtulit. Sed hoc obtinere ille potuit, qui in auribus Domini locutus eſt: quia ſancti viri eo ipſo, quo deuote pro peccatoribus Dominum obſecrant, diuinæ propitiationis auxilio muniuntur, vt eorum criminibus nequaquam polluantur, quorum ſordes delere precibus nequeunt. Quid vero eſt, quod Dominus ait: D

Audi voces eorum.

Cum ſuperius dictum ſit: Audiuit Samuel omnia verba populi. Sed verba populi audierat, vt ſciret, quæ dicebantur, non vt quæ petebantur, concederet. Dum ergo ei a Domino dicitur: Audi vocem populi, & conſtitue ſuper eum regem, fauere voluntati populi Prophetam iuſſit. Et ecce, vt palam cernitur, Propheta orans non auditur, populus Deum abijciens, regemq. petens, auditus eſt. Quid hoc eſſe dixerimus, niſi quia miro & tremendo diuinæ incomprehēſibilitatis iudicio ſancti viri pro reprobis orantes exaudiri nequeunt: in adimplendis vero ſuis prauitatibus, audiri ipſi reprobi delinquentes poſſunt: vt illis libera iniquitas æternæ vindictæ meritum augeat, & iſtis ex affectu compaſſionis merces perpetuæ retributionis accreſcat? Et ſtatim eum ordinem, quo ad eiuſdem regis conſtitutionem ventum ſit, oſtendere incipiens, ait: E

Et ait Samuel ad vniuerſos filios Iſrael: Vadat vnuſquiſque in ciuitatem ſuam.

Cum ſpiritualia diſcutere volumus, neceſſe eſt, vt ab intentione noſtra carnalia remoueamus: quia mens interna non penetrat, quam exteriorum actuum puluis cæcat. Dum

A Dum igitur Propheta Domini omnem populum abire ad propria loca præcipit, a ſe
vtique tumultum carnalium repellit: vt eo ſpiritualia, quæ diſponenda ſunt, clarius
videat, quo mentis eius aciem terrenorum actuum intentio non obſcurat. Sed qualis
ſit, qui diuino iudicio præuidetur, inſinuans, ait:

CAPVT III.

ERat vir de Beniamin, nomine Cis, filius Abiel, filij Seor, fi- *Caput IX.*
lij Bechorath, filij Aphia, filij viri Gemini, fortis robore. Et *1.Regum.*
erat ei filius nomine Saul, electus & bonus, & non erat vir
de filijs Iſrael melior illo, ab humero & ſurſum eminebat ſu-
B per omnem populum.

Cum ordinandi regis perſona exponitur, cur patrum eius nomina deſcribuntur,
niſi vt regnum eius durabile non ſentiatur? Nam de regno, quod futurum præuide-
rat Moyſes, ait: Non deficiet ſceptrū de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui *Gen.49.b*
mittendus eſt: & ipſe erit expectatio gentium. Quia ergo tribus Iuda ad regni diuturni-
tatem præuiſa extiterat, Cis generatio memoratur, vt regia dignitas, quæ condebatur
in filio, aperte sciretur eſſe diſpenſatoria, non manſura. Sed qui carnalem regem gene-
rat, Cis, id eſt durus noſtro eloquio dicitur, & is fortis robore prædicatur. Nunc quoque
plerique carnales intra ſanctam Eccleſiā ſunt, qui magna agere videntur: carnales vero
ſunt, quia Sancti ſpiritus gratiam non habent. Fortes ergo ſunt robore: quia omne,
C quod magnū videntur agere, corporale eſt. Nam & Cis pater Saul ideo fortis robore
dicitur, vt vires corporis magnas habuiſſe ſentiatur. Fortis ergo robore, durus eſt: quia
qui magna carnaliter exhibet, cor molle per compaſſionē, in fraterna charitate non ha-
bet. Valenter agit, quæ non imitari homines foris poſſint, ſed intus coniungi fraternis
mentibus neſcit per affectum dilectionis. Fortia agit, quæ Deus reprobat: & affectum
charitatis, quem approbat, exhibere non curat. Durus ergo eſt, quia dum ſuperbo corde
corporalia agit, eius mētem gratia Sancti ſpiritus non emollit. Quo contra ſanctus vir
gloriatur, dicens: Deus molliuit cor meum, & omnipotēs turbauit me. Et ſæpe, qui ta- *Iob 23.d*
lium mores imitantur, Dei iudicio rectores fiūt. Vnde & apte Saul filius Cis fuiſſe me-
moratur. Sed quærendum eſt, cur idem Saul electus, & bonus eſſe dicitur, qui duri filius
eſſe perhibetur? Sed electus dicitur non ſecundum gratiam, ſed ſecundum iudicium.
D Bonus etiā dicitur, vt diuinæ æquitatis diſpoſitio commendetur. Nam & mala, quę pro
peccatis noſtris ſæpe patimur, quia per diuinam iuſtitiam nobis irrogantur, bona ſunt.
Bonum profecto eſt, quidquid eſt iuſtum. Per iuſtitiam quippe Dei paſtores reprobi ad
regimen ſanctæ Eccleſię aſcendere permittuntur, ſed qui mali ſunt per iniquitatem, bo-
ni ſunt diuina diſpoſitione: & occulta nūc ordinatione Dei electi ſunt, qui vltimo erunt
vniuerſali iudicio reprobādi. Paſtor ergo reprobus, quia vt ſit, Dei indignatione decer-
nitur, dicatur electus: & quia iuſte permittitur, dicatur bonus. Item quia ad exequenda
diuina iudicia ceteris vtilior prouidetur, melior illo eſſe de filijs Iſrael nemo dicitur.
Qui etiam ab humero, & ſurſum eminere ſuper omnē populum memoratur: quia qui
carnaliū mores viuendo ſequitur, valde nititur, vt ea agat, quæ agere alter non valeat.
Carnalis etenim rector ab humero, & ſurſum vniuerſo populo eminet: cū in exteriori-
bus fortis eſt ſine comparatione. Poſſunt & hæc omnia verba laudis intelligi, quibus
E dum ordinandi regis perſona prædicatur, regem petentium intentio confundatur.
Nam dicunt: [Rex erit ſuper nos, & iudicabit nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.] *1.Reg.8.d*
Dicitur electus & bonus, & quia non ſit de filijs Iſrael melior illo, vt bona omnia in
petiti regis perſona excellant: ſed dum ad ea non ſufficit, quæ populus propoſuerat,
præſumptio humana confundatur, vt victa tabeſcat. Et quidem, vt ſupra dixi, rex,
qui populum præiturus eligitur, eorum bella pugnaturus: cum à diuino auxilio de-
ſeritur, bello depreſſus obijt, & populo, quem ad eadem bella præiuit, tunc non ſa-
lutis cauſa, ſed mortis fuit. Quod denique Deo populus adſcriberet, ſi is, qui Dei iudi-
cio electus rex fuerat, ad agenda, quæ volebat populus, non tā idoneus extitiſſet. Poteſt
etiam electus & bonus intelligi, dum aſſeritur, non qualis in futuro præuidebatur. Di-
citur ergo electus & bonus, vt talis a Domino ſentiatur electus, qui per inobedientiam

poſtea fuit reprobatus. Quare & ipſa ratio exigit,vt quæ de electo & bono vſque ad reprobationis tempora dicuntur, & in bona parte ſentiamus. A

CAPVT IIII.

Sup. SVmmatim ergo cuncta repetentes, quid ædificationis in ſe contineant, ſecundum aliam ſignificationem videamus. Quia in Samuele nouum ſacerdotiũ diximus deſignari,quid eſt,quòd ſenuit,niſi, quia dum per decurrentiũ ſpatia temporum ſancta Eccleſia ducitur,in nonnullis ſacerdotibus conuerſationis pulchritudo veteratur? Senuit autem Samuel, quia vigor auctoritatis emarcuit. Quaſi enim iuuenis erat Samuel,quando ſacerdotũ ordo ſolis cæleſtibus deſiderijs inhians,dum nulla terrena quęreret, quo efficacius ſuperna prædicare poterat,eo ad ea nihilominus verbis, & exẽplis ſubditorum animos accendebat. Valebat enim robore,& iuuenili pulchritudine radiabat,dũ vim cæleſtis verbi in ſplendore oſtenderet ſanctæ conuerſationis: quia quidquid validum loquendo poterat prædicare, nitebatur etiam ſublimiter viuendo oſtendere. B Nam & mortuas animas viuificabat verbo,ſed miro flore iuuentutis emicans, mortua corpora reſuſcitabat imperio.Cum & cęcis viſum,claudis greſſum,& omnibus ęgritudinibus medelã tribueret, & adeo ſanctiſſimæ conuerſationis pulchritudine radiabat; vt maioris virtutis eſſet, hoc modo poſſe viuere, quàm illo alijs ſubuenire. Velut ergo in iuuentute vigebat Samuel, quando in ordine ſacerdotum pariter refulgebat & mira virtus operis, & tam immenſa pulchritudo ſanctæ conuerſationis.Sed iã diu eſt, quòd Samuel ſenuit. Multa enim tempora elapſa ſunt, ex quibus multi eorum,amorem ſæculi ſequuntur, quorum virtute depelli gaudia mundi ab aliorum cordibus debuerũt. C Quod tamen non idcirco dicimus,vt ſancta Eccleſia nullos viros religioſos habeat: ſed quòd pauci ſunt, qui in prædicationis culmine perfecte nouerint mundum contẽnere, & ſummis deſiderijs inhærere. Quare apte Samuel & ſenex dicitur, & prophetare. Senex quidem eſt,quia rigorẽ aſperæ conuerſationis in pluribus perdidit: prophetare tamen non deſinit, quia dum aliquantas vires ſpiritales habet, virtutem prouidi ſpiritus valenter exhibet. Quod in vno eodemq. prædicatore intelligi conuenienter poteſt. Senes quidem ſunt, & prophetant, qui ſic per negligentiam reſoluuntur, vt bene doceant,ſed male viuant. Qui filios ſuos iudices ponunt,quando illos in ſacerdotij dignitate conſtituunt, qui remiſſioris vitæ eorum tempora contemplantur. A ſenibus tamẽ iuuenes ordinantur: quia, qui promouendi veniunt, fortia promittunt. Sacerdotalis quippe vitæ fortiſſimam profeſſionem ſpondẽt, cuius virtutem in futura conuerſatione non habent. Iuuenes igitur promouentur: quia, qui eos ordinant, prius quàm ab D eis profeſſionem virtutis accipiant,eos ad tanti ordinis celſitudinẽ non aſſumunt.Prius namque eis inſinuant, & quàm ſublimiter viuant,& quàm ſubtiliter doceant: quòd idcirco debent ſublimiter viuere, vt vtiliter valeant prædicare, vt vitæ propoſitum ſemper ad ſuperna dirigant,vt de labore prædicationis temporalia præmia non requirant; vt perſonas in iudicio non accipiant,ſed iuſta æquitatis lance cuncta diſponant:quatenus viarũ Dei difficultates audiant,& an velint ſubire earum labores,dicant.Has profecto difficiles vias plerique dum ſacros ordines ambiunt, ſe ambulare profitentur:ſed dũ ad id, quod ambiunt,perueniunt, ſponſionis ſuæ tenere fortitudinem,prætermittunt. Vnde & Samuelis filij non ambulaſſe in vijs eius, ſed accepiſſe munera, & peruertiſſe iudicium apte relati ſunt. Samuelis enim viæ ſunt, quia prædicatoris officio exponuntur. Filij ergo in vijs patris ſui non ambulant,quãdo ij,qui ad ſacros ordines ambitioſe E perueniunt,ardua religionis itinera a maioribus ſibi oſtẽſa deſerunt,& peruerſa intentione in appetitu terrenarum rerum altius immerguntur. Vnde & poſt auaritiam declinare, munera accipere, & iudicium peruertere, aperte prohibentur. Qui enim laborare pro cæleſtibus negligunt, neceſſe eſt, vt in appetitu terrenorum artius inſerantur. Declinare quidem poſt auaritiam, eſt ambitione rerum terrenarum tota intentione defluere. Nam nonnulli ſunt, qui terrena lucra per auaritiam expetunt, ſed tamen poſt auaritiam non declinant: quia & temporalia appetunt,ſed in appetitu eorum incurrere crimen vitant. Declinant ergo poſt auaritiam,qui pro terrenis, quæ ardenter ambiunt,incurrere crimen nequaquam pertimeſcunt. Animam quippe ſuam æſtimãt inferiorem omni re,quam poſſunt concupiſcere.Hinc namque eſt rapina violẽta, hinc

fiunt

A fiunt furta latentia: quia eos,quibus auari præualent, violenter opprimunt, & quorum rebus inferre violentiam nequeunt, furta inferre moliuntur. Sæpe & quibus non præualent furto manuum, inſidiantur falſitate verborum. Vnde & filij Samuelis,ordinato proceſſu,in inordinata auaritiæ confuſione denotantur, cum dicitur:

Declinauerunt poſt auaritiam,accepere munera,peruerterunt iudicium.

Qui enim vt munera acciperent, iudicium peruerterunt, ad inferendum furtũ concupitæ rei, non quæſierunt obſcuritatem noctis,ſed tenebras rationis. Et notandũ, quia ardor auaritiæ cauſa eſt accipiendorum munerũ, & acceptio munerum cauſa eſt peruertendi iudicij: vt Prophetæ narratione huius vitij prauitas oſtendatur,non ſolũ qualiter in reproborum cordibus proficit,ſed a ſanctorum mentibus qualiter extirpari fun
B ditus poſſit. Nã ſi peruerſitas iſta iudicij ex acceptione munerum naſcitur, qui munera non accipit,iudiciũ non peruertit,& oblata munera leuiter reſpuit, qui auaritiæ radicẽ a corde ſuo penitus extirpauit. Sed iſtam culpam filiorum Samuelis,plenius videndo, quàm loquendo,colligimus. Nã ſi ad deſtituta Eccleſiarum loca reſpicimus,vbi pater ſeneſcit,notã auaritiæ ſuſcepti muneris,& peruerſi iudicij filij incurrunt: quia vbi per lucra turpia rectoris perſona diſſoluitur,ſubiecti gregis corda facile diſſipãtur, vt in ſe nequiter viuant, & alijs exempla prauitatis præbeant. Sed libet in ijs valde admirari iudicia omnipotentis Dei. Nam filij Samuelis,dum poſt auaritiã declinant,dũ cauſa peruertendi iudicij munera ſuſcipiunt,populo,cui præſunt,exẽpla prauitatis impendunt. Ipſe autẽ populus,dum regem petit,de culmine poteſtatis Prophetæ filios abijcit. Deus vero omnipotens & regẽ petentium preces ſuſcipit, & iraſcitur,quòd petatur. Quibus
C profecto rebus turbari poſſumus,ſi eorũ rationem non ſubtiliter videamus. Quid enim iuſtius eſt,quàm,vt populi iudicio corruat,qui reprobo mentis ſuæ iudicio ſic ſtuduit, vt ſe ſequens populus periret? Sed tamen cum ſacerdotes male viuunt, a laicis iudicãdi non ſunt. Digne ergo indigniorẽ recipiunt, qui indignum indigne eijcere præſumpſerunt. Nam de filijs Samuelis dicitur: Acceperunt munera, & peruerterunt iudicia. De eo autem rege,quẽ filij Iſrael petunt, terribiles valde minæ proferuntur, quia dicitur:

Agros veſtros tollet & oliueta, & dabit ſeruis ſuis.

Et quis ſapiens non attendat, quia nequius ſit publica violentia agros & vineas tollere,quàm vt acciperẽt munera,prætextu veritatis iudiciũ permutare? Hæc culpa quadam verecundia tegitur,pudore obumbratur. Culpa vero illa tanto nequior cernitur, quanto manifeſtius,atque atrocius perpetratur. Sed nos nondum ad illa regni tempo-
D ra diſcutienda peruenimus,in quibus iſta fieri mala etiam ad litteram deſcribuntur: dũ ergo iuxta propoſitum noſtrum de electo & bono loquimur,vtile videtur, vt etiam ius regis,quod prædicitur, qualiter in bona parte poſſit accipi, ſubtiliter videamus. Nam ſi aliquid boni ſpiritualiter non oſtenderet, nequaquã in hac ſacra hiſtoria diceretur:

Locutus eſt Samuel ad populum legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino.

Quid eſt, quòd Iſraelitarum filij ponendi in regis curribus dicuntur? Sed prælatorũ ſanctę Eccleſię currus eorum deuota ſunt deſideria. Nam dum ſuperna gaudia feruenter appetunt,velut in curribus per alta feruntur. Hinc eſt, quòd Elias in curru igneo in cælũ ſubleuatus aſſeritur: quia profecto ad ſuperna gaudia ſuſtolli non poterit, qui
E ea per alta & feruentia deſideria non inquirit. Cum ergo boni auditores per exempla prædicatorum terrena contemnere,& amare æterna incipiunt, Iſraelitarum profecto filij in regum curribus ponuntur. Et notandum, quia & tolli dicuntur, & in curribus poni: quia prius debent a carnalibus deſiderijs abſtrahi, vt bene valeant ſuperni amoris ignibus inflammari. Quæ nimirum terrena deſideria, quia non facile deſeruntur, tolli filij perhibentur. Nam per magnam violentiam fieri oportet, vt terrena deſideria electus auditor penitus deſerat, & in cæleſtibus ſublimiter ſe ſuſtollat. De hac quippe violentia Dominus ait: Regnum cælorũ vim patitur,& violenti diripiunt illud. De hac Paulus ait: Nemo coronabitur,niſi qui legitime certauerit. Quod etiã his verbis latenter oſtenditur,quia filij, qui tolluntur, non in ſedibus,ſed in curribus poni perhibentur. Curru quidem antiqui pugnare conſueuerunt. Sed & qui curru ducitur, ſublimis, ac terribilis

4.Reg.2.b — *Super Ezech. lib. 2. hom.21. & in Euang. homil.29.* — *Mat.11.b* — *2.Tim.2.a*

terribilis contra hoſtem fertur. Electi etenim viri tanto ſublimiores atque terribiliores ſunt occultis hoſtibus, quanto interni amoris celſitudine altius profecerunt. Sublimes quippe ſunt, quia vſque ad eorum intentionem malignorum ſpirituum ſuggeſtio non pertingit. Terribiles etiam ſunt, quia reprobare eorum conſilia tanto facilius poſſunt, quanto per intimi affectus vigorem in ſuperni gaudij contemplatione conſiſtunt. Hoc quidem quoties his dicitur, qui adhuc carnales ſunt, piarum minarum illis bonitas exhibetur. Quod tale eſt, ac ſi dicat: Quia virtutis perſonam petitis, ſub eius diſciplina vacare vitæ otio non poteſtis. Quare & equites regis, & perſecutores regalium quadrigarum tribuni & centuriones fieri perhibentur. Omnia quidem hæc militiæ terrenæ ſunt. Dum ergo equites, & perſecutores quadrigarum, tribuni, & centuriones fieri prædicuntur, ad omne belli exercitium ſummouentur. Equites quippe ſunt, quando in virtute ſpiritus carnis ſuę voluptatis fluxa reſtringuntur, & cunctis illecebroſis motibus magna poteſtate dominantur. Velut enim equo ſublimis inuehitur, qui per bonum caſtitatis carni ſuæ præpoſitus, liber, & velox, & effugere hoſtem, cum dedignatur, poterit, & inuadere, cum dignatur. Per hoc quidē quòd bene præſidere didicit, tanta virtutis incrementa accepit, vt velut irruentis equitis impetum ſuſtinere hoſtis non poſſit. Et quia in virtutis ſuæ robore exempla electorum patrum ſequuntur, perſecutores ſunt regalium quadrigarum. Quadrigæ etenim regis ſunt, bona exempla electi prædicatoris. In eis quippe & pugnans, & triumphans oſtenditur: quia dum ſancta opera prædicatoris aſpicimus, hunc profecto ſublimem videmus & in agone certaminis, & in virtute triumphi. Sed carnalibus deſiderijs oppreſſi videre hunc in quadrigis ſuis poſſunt, perſequi eius quadrigas non poſſunt. Velut pedites quippę in plano ſunt pigri ad curſum, debiles ad conflictum. Vt ergo regales quadrigas perſequi valeant, prius equites fiant, terrena deſideria conterant, carni ſuæ præſideant, pudicitiæ armatura candeſcant. Tunc quidem poſt electos patres in ſpirituali conflictu currere tanto decentius poſſumus, quanto per id, quod nobis laudabiliter præſumus, occultorum hoſtium agmina potenter ferimus. Quod ſi, velut plures habent codices, non perſecutores, ſed præcurſores legimus, a bono intellectu non vacat. Regaliū quidem quadrigarū præcurſor eſt, qui laudat verbo exempla iuſtorū. Qui nimirum eques eſſe debet: quia reprobus laudator eſt, qui altam vitā atque doctrinam ſanctorum prædicat, quam ſublimi propoſito imitari nequaquam curat. Sed qui aliorum vitā, atque doctrinam proponere alijs ad imitationem nouit, iam quidem ſpiritalis militiæ eſſe magiſter incipit. Bene ergo ſubiunctū eſt:

A (line 1), B (line 12), C (line 23)

Et conſtituet ſibi tribunos, & centuriones. D

Tribuni ſunt, cum incipiunt: centuriones, cū in ſpiritali magiſterio perficiuntur.
Cap. 8. Etenim, vt ſuperius diximus, a centenario numero dicitur centurio. Tribuni etiam intelligi poſſunt ſpirituales viri, ſcientia ſimplices, ſed amore Dei & proximi inflāmati. Qui licet alta, & ſpiritualia loqui neſciant, tamen per exempla electorū, quę norunt, ad amorem conditoris, quos præualent, accendere conantur. Tribus quidem cognatio, ſiue curia dicitur. Si ergo tribuni dicuntur a tribu, qui ad profectum proximorum ſanctorum exempla proferunt, tribuni nominantur. Ad ruſticitatem quidem noſtram deſtruendam, velut curia veniunt, quando nobis illa proponunt, per quæ ſancti viri omnipotenti Deo placuere. Et cum plurimorum ſanctorum proprias virtutes exponunt, quaſi ſpiritualium cognationum nobilitatem nobis aperiunt. Centuriones ergo intelligi viri perfectiores poſſunt, qui prædicatorum magiſterio dum bene proficiunt, eorū E
auditores atque cooperatores fiunt. De quibus profecto in Euangelio Dominus ait:
Mat.13.g Omnis ſcriba doctus in regno cælorum ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert
B. Aug. quæſt. in Mat. q. 16. de theſauro ſuo noua & vetera. Tales quippe non ſolum operatione præcipui ſunt, ſed etiam verbi Dei ſcientia eruditi. Vnde & ad ſpiritalis militiæ conflictum cohortari proximos tanto vtilius poſſunt, quanto & alta, quæ prædicare ſciunt, in opere virtutis oſtendunt. Habent in eruditione verba, habent ad exempla ſimplicium opera: vt alta, quæ loquuntur ſapientes, intelligant, & qui verborum ſecreta non vident in intimis, imitentur opera, quæ vident foris. Centuriones ergo conſtituuntur, quando perfectione virtutis, culmen obtinent dignitatis: vt ſublimiter viuant, & quo altius viuunt, vtilius doceant. Sed qui centuriones ſunt, cum belli tempora ordinent,

proficc-

A proficere debent: vt pacis etiam fructus ferre cognoſcantur. Poſt tribunos ergo, & centuriones, agrorum fiunt aratores, & meſſores ſegetum, vt victorum iam corda vomere adhortationis aperiant, ex quibus vberius bonorum operum triticum metãt. Velut in pace iam quidem arant, qui ea corda, quæ ſpiritalia impugnamenta deuicerant: ad exercenda opera pietatis excitant. Et ſegetes metunt, quando de diuini verbi ſemine, quod in auditorum cordibus ſparſerant, electa opera prorupiſſe gratulantur. Velut enim de agro triticum falcibus metunt, quando amplexu charitatis, id de ſuperna conuerſarione accipiunt, quo interna deuotione ſatientur. Sed quamdiu in hac vita viuimus, in pace nulla poſſidemus. Antiquus etenim hoſtis, quia ſemper bene agentibus aduerſatur, neceſſe eſt, ſemper nos ea, quæ bene agimus, defendamus. Quare & bene poſt aratores agrorum, & ſegetum meſſores, armorum fabri, & curB ruum regis fieri perhibentur. Arma & currus fabricant: vt ipſos agros, quos excolũt, eaſq. ſegetes, quas metunt, defendant. Currum quippe fabricant, vt ad occurſum aduerſariorum veloces ſint. arma vero, vt ſint potentes. Currum quidem conſcendunt, vt magno impetu caſtra dæmonum atteranr: &, vt extinguant, quos impetunt, arma portant. In hac quippe currus ſublimitate ſtabat, qui dicebat: Noſtra conuerſatio in cælis eſt. Vnde & ſecurus iam, qui ſuperior cunctis ſuis hoſtibus apparebat, affirmãs, ait: Nulla creatura poterit nos ſeparare a charitate Chriſti. Sed qui currum conſcenderat, arma tenebat: vnde & exponit, dicens: Ego autem ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aerem verberans, ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Quid ergo in hoc curru rectius exprimitur, quàm rectæ intentionis ſublimitas? Currum ergo fabricare, eſt in mentibus auditorum altitudinem rectæ intentionis erigere. Qui enim per exempla meliorum prædicationis miniſterium ſortiuntur, currus poſt aratri & meſſionis ſtudium fabricant, quando bene agentes ſubditos docent, vt ex omnibus operibus bonis, quæ agunt, ſola æterna retributionis præmia præſtolentur. Terrena quidem deſpicere, nulla tranſitoria deſiderare, æterna diligere, atque ad illa magnis deſiderijs feſtinare, iam quidem ſublimi currui præſidere eſt. De quibus nimirum curribus per Pſalmiſtam dicitur: Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium, Dominus in illis aſcendit. Arma vero eorum, ſunt acuta conſilia, quibus tanto validius hoſtes feriunt, quanto celerius eorum aſtutias deprehendunt. Vnde & quaſi armatus ille potens loquebatur: Non ignoramus eius aſtutias. Arma etiam fabricabat, cum dicebat: Et ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. In illis quidem curribus, & armis poſiti electi, veloces atque potentes ſunt. Veloces quidem, quia dum ſpiritualia cupiunt, nequitias ſpirituales in momento deprehendunt. Potentes vero ſunt: quia dum ardentius ſumma deſiderant, quidquid eis de imo ſæculi amore ſuggeritur, pro nullo penſant: & quaſi currus vecti pondere, in hoſtes magnum impetum habent, qui ſanctis virtutibus, & acutis conſilijs pleni, tentamenta omnia, quæ ingeruntur, in momento deſtruunt. Nec vacat ab iſto ſenſu, quòd currus, dum per terram voluitur, & inferiorem partem leuat ſurſum, & ſuperiorem deprimit deorſum. Sic nimirum & ſanctorum virorum recta intentio, dum de terrenis, quæ agit, cæleſtia expectat, velut partem, quam per terram trahit, ad ſumma dirigit. Et quia ſe tam de bono opere, quàm de expectatione æternæ retributionis in conſpectu conditoris humiliat, velut ad terram mergit partem, quam ſurſum leuat. In rotis quippe ſuis currus noſter inceſſanter voluitur, E ſi de bono opere ſemper æterna intendimus, & de omni profectus noſtri altitudine humiles eſſe curamus. Quæ profecto arma, & currus tunc ſunt regis, cum a prædicatorum ſanctæ Eccleſiæ forma, & doctrina diſcrepare minime videntur. Currus ergo, & arma electi prædicatores fabricant, quando auditores ſuos ad ſupernam patriam feſtinare docent, & intentionis rectitudine & munitione virtutis. Sed hæc omnia, quæ in profectu vnius oſtendimus, nihil obſtat, ſi per ſe in pluribus diſtributa ſentiamus. Electos quidem per virtutum gradus proficiſcentes, oſtendimus prius in curribus poni, deinde equites, & regalium quadrigarum præcurſores ordinari, tribunos, centuriones, aratores, & meſſores conſtitui, ad extremum vero fabros armorum fieri. Sed quia ſancta Eccleſia diuerſis electorum miniſterijs vtitur, qui vult, poteſt gratiarum dona ſingula ordinibus attribuere ſingulis, vt eorum

Marginal references: Phil. 3. d; Rom. 8. f; 1. Cor. 9. d; Pſ. 67. d; 2. Cor. 2. c; Eph. 6. c; (margin letters C, D beside the lines "tentionis erigere" and "atque potentes ſunt")

quæque ſint propria illis, qui eorum affectibus ſtrictius inſeruntur. Quid ergo eſt, A
quod ſubdit: Filias Iſraelitarum vnguentarias, & focarias, & panificas eſſe futuras?
Sed filiarum appellatione aliquando infirmitas, aliquando fecunditas deſignatur.
Quæ ergo Iſraelitarum filiæ, niſi mentes electæ ſunt, ad diuini verbi conceptum pręparatæ? Quæ regis vnguentariæ fiunt: quia dum prædicatoris ſui inſtitutione proficiũt, in ſe abundantem gratiam Spiritus ſancti percipiunt, per quam mederi contritis cordibus ſalubriter poſſunt. Focariæ etiam fiunt: quia dum feruore Sancti ſpiritus plenæ ſunt, exemplo ſuo proximorum corda in amorem conditoris accendunt. Panificæ fiunt, quando electas mentes verbi Dei alimento reficiunt. Vnguentariæ ergo fiunt filiæ, quando vulnera peccatorum curant. Focariæ, quando purgata a ſordibus peccatorum corda, ad ſtudium boni operis exemplo ſuæ virtutis inflammant. Panificæ
vero ſunt, quando proficientibus per exempla, non iam exempla proponũt, ſed altę B
ſcientiæ verba proferunt, vt velut ſolido cibo paſti, tanto fortius agant, quanto iam ſpiritaliter inſtructi, feruentius æterna deſiderant. Sequitur: [Agros quoque veſtros, vineas, & olіueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis.] Qui nam ſunt agri, quæ vineæ, quæ olіueta, quæ iure prælatorum nobis auferuntur? Sed prædicatores ſancti, quando ad correptionem peccatorum loquuntur, delectationes carnis, concupiſcentias mentis, ſimulationes bonorum operum reprehendunt. Nam ſi carnis delectationes iniquę
Gal. 6. b poſſeſſionis agri non eſſent, Apoſtolus nequaquam diceret: Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem. In carne quippe ſeminare, eſt propoſitum mentis obruere in delectationes corporis. Qui profecto corruptionem de carne metunt: quia in electorum reſurrectione renouationem æternæ incorruptionis nequaquam recipiunt.
Vinearum quoque appellatione mentis concupiſcentiæ recte figurantur: quia repro- C
borum corda inebriant, & a cognitione veritatis alienant. Huius vineę fructus vitu-
Deut. 32. e perans Moyſes, ait: Ex vinea Sodomorum, vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorrhę, vua eorum, vua fellis, & botrus amariſſimus. Ex Sodomorum quippe vinea vitem, ex Gomorrha ducit propaginem, qui nefandiſſimis concupiſcentijs mentem replet. Quaſi enim vineam facit, qui inde æterna obliuiſcitur, vnde & per concupiſcentias debriatur, & qui ſe quaſi ſub vmbra vineę, & amœnitate prauę delectationis refrigerat, æterni ſibi incendij retributionem parat. Vnde apte nimis eiuſdem vineæ fructus exponens, vuam fellis, & botrum amaritudinis dixit: Vua quippe in viſu eſt, fel in ſapore: viſum oblectans, guſtum amaricans, quia nimirum reprobæ menti valde placet, quod concupiſcit, ſed in æterna pœna, quod ſibi modo eſt dulce, amareſcit. Rex
ergo nobis agros tollit, cum electus prædicator lætos in delectatione motus carnis no- D
ſtræ loquendo ſubtrahit. Vineas tollit, cum debriantes concupiſcentias a corde noſtro penitus abſcindit. Olіueta etiam tollit, cum falſæ miſericordiæ opera reprehendit, cum recte exhortando ſuggerit, nullum eſſe meritum operis, niſi prodeat de propoſito bonæ intentionis. Sed valde quærendum eſt, cur dari ſeruis regis aſſeruntur. Nã ſi hæc nobis iure auferuntur, qui nam erunt, quibus non indigne tribuantur? Quod tamen ſi ſubtiliter quærimus, magnos in imperijs ſuis ſanctos prædicatores noſtros inuenimus.
Iob 40. d Qui ſunt ergo ij ſerui, niſi illi, de quorum capite ad beatum Iob Dominus dicit: Numquid accipies eum ſeruum ſempiternum? Maligni namque ſpiritus ſerui ſunt ſanctorum hominum, ſed in hac vita ſerui perpetui, in illa vero ſerui ſempiterni. Quotidie namque hoc ingerunt, vnde ſancti viri coronentur. Nam cum ex prælio huius vitæ, æternæ gloriæ victoria nobis præbeatur, qui contra nos ea bella innouant, quibus ad
æternam requiem ducimur, profecto nobis magna ſeruitia impendunt. Serui quoque E
2. Pet. 2. d victorum ſunt, teſtante veritate: A quo quis vincitur, eius ſeruus efficitur. Nam dũ prælia contra eos, qui victuri ſunt, excitant, ſeruiunt eis, qui inde coronantur, vnde ad tempus eorum prælia potenter excipiunt. Sed quia quod ad ſanctorum gloriam proficit, malignis ſpiritibus creſcit in damnationis augmentum, ablati agri, & vineæ, & olіueta ſeruis tribuuntur. De omni quidem malitia ſua dæmones in æterna pœna punientur. In congreſſione quidem occulti certaminis, quando electi vincunt, mala, quæ
Sap. 3. b repellunt, ſuis hoſtibus tribuunt: quia iſti, tamquam aurum in fornace, probantur, illi pro reproba ſuggeſtione puniuntur. Agros ergo, vineas, & olіueta ſerui ſuſcipiunt: quia cum peccatores ad vitam, prædicantibus doctoribus, redeunt, hoc etiam ad damnationis cumulum dæmonibus proficit, quòd pœnitentes in culpa præterita tam diu eorum

A eorum fraude retenti ſunt. Dantur etiam hæc ſeruis, quando officio prædicatoris con-
uerſi peccatores ad Dominum agnoſcunt, quòd in amore præteritorum criminũ frau-
de dæmonum tenebantur. Quid vero eſt, quòd ſegetes, & vinearum reditus addeci-
mari,& eunuchis famulis regis dari ea perhibentur? Sed ſegetes electorum addeciman-
tur, quando excellentiora eorum opera colligimus, vt ea ad exemplum fidelium pro-
ducamus. Vnus denique ſolus fuit, qui in ſe omnium virtutum plenitudinem habuit,
cui ſe omnis plenitudo diuinitatis corporaliter infudit. Nos autem,quia de plenitudi- *Col.1.c*
ne eius omnes accepimus,dona gratiarum per partes diuiſas poſſidemus. Hinc Paulus
ait: Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij genera *1.Cor.12.a*
linguarum, alij interpretatio ſermonum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij operatiò
virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum. Denario vero numero,quia perfe-
B ctus eſt, virtutes addecimamus, cum ſingulorum dona electorum colligimus, quæ mi-
nores imitentur. Nam de Moyſe ſcriptum eſt: Quia erat mitiſſimus ſuper omnes ho- *Num.12.a*
mines terræ. De Abraam quoque dicitur: Credidit Abraam Deo, & reputatum eſt ei *Gen 15.b*
ad iuſtitiam. Cum ergo manſuetudinem cum fide imitari volumus, neceſſe eſt, vt de
exemplo Moyſi & Abraæ ad refectionem mentis noſtræ, velut electarũ ſegetum, cibi
decimentur. Sic ſic nimirum caſtitatem Ioſeph, ſic Iob patientiam, ſic zelum Phinees *Gen.39.c*
ad exemplum noſtrum prædicatores proferunt: quia dum perfectorum virtutes oſten- *Iob 17.d*
dunt, velut electarum meſſium decimas congregant, quas bene proficientibus appo- *Num.25.b*
nant. Vnde & bene eunuchis, & famulis eædem frugum decimæ dari prædicuntur.
Eunuchi quippe ſunt, qui animi virtute,omnia in ſe libidinis fomenta contriuerunt.
De quibus nimirum in Euangelio Dominus dicit: Sunt eunuchi, qui caſtrauerunt ſe *Mat.19.b*
C propter regnum cælorum. Famuli ſunt, qui adhuc ſtudijs vitæ actiuæ ſub aliena cu-
ra inſeruiunt, & ad altitudinem charitatis liberi adhuc exire non poſſunt. Qui & apud *Exod.21.a*
Moyſen ſex annis ſeruire dominis ſuis debere inueniuntur, vt ſeptimo liberi egredian-
tur: quia nimirũ prius debent perfecti eſſe in opere,vt ordinate in ſumma contempla- *Lib. 1. Homil.*
tione exire valeant. Eunuchis ergo famulis doctor meſſium decimas tribuit, quando *3 in Ezech.*
ij, qui in candore caſtitatis obediunt ſibi, opera maiorum electa ſequuntur. Vinea-
rum etiam decimas tribuit, cum eis, quàm mira charitate patres noſtri Deum, & pro-
ximum dilexerunt,oſtendit, vt & ipſi etiam eiuſdem charitatis abundantia repleri ſtu-
deant, ac velut ebrij præteritorumq. obliti, ſola futura diligant,atque ad illa feruenter
currere non omittant. Poſt iſta vero omnia ſerui Iſraelitarum, & ancillæ, iuuenes
optimi tollendi prædicuntur, atque in regis opere ponendi. Qui ſunt ſerui carnaliũ,
D niſi qui,malorum exemplo,diuturna conſuetudine ſic deprauati ſunt, vt colla mentis
ſub iugo nequiſſimæ imitationis perpetuo ſubdidiſſe videantur? Serui ergo illorũ tol-
luntur, quando electorum prædicatorum ſtudio illi etiam peccata deſerũt, qui repro-
bæ imitationi carnalium vehementer ſubdi videbantur. Qui etiam iuuenes optimi di-
cuntur. Iuuenes quidem ſunt, quia in malo fortes: optimi etiam dicuntur,quia ceteris
peccatoribus nequiores ſunt. Quibus nimirum per Prophetam dicitur: Væ qui po- *Iſa.5.e*
tentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Vinum de-
nique bibunt, qui deliberatione mentis, feruorem concupiſcentiæ præcipitanter exci-
piunt,& ebrietatem miſcent: quia dum concupiſcentiarum ardoribus inflammantur,
ad vias rectitudinis,perdita ratione,redire neſciunt. Potentes vero & fortes tam ad bi-
bendum, quàm ad miſcendam ebrietatem ſunt, vt pro feruenti propoſito mali velut
optimi ſerui eſſe doceantur. Hos optimos iuuenes item diuinus ſermo demonſtrat, cũ
E diaboli auiditatem exponit, dicens: Eſca eius electa. Nam antiquus hoſtis in eorum *Abac.1.d*
nequitia valde reficitur, qui nequiſſimis nequiores ſunt. Ancillarum vero nomine
illa nequiſſima peccatorum conditio deſignatur, qui per iniquitatem valde ſunt peſſi-
mi, & alijs præbent exempla prauitatis. Velut enim ancillæ ſeruos pariunt,dum ma-
gnæ iniquitatis non ſunt ſolum operariæ, ſed etiam matres. Quia vero ſanctorum prę-
dicatione tales etiam conuertuntur, qui magna poſtmodum omnipotenti Deo ſerui-
tia impendunt, apte ſerui & ancillæ dicuntur auferri, & in opere regis poni. An non
tunc ancillam rex regum tulit, quando de illa magna peccatrice dixit: Remittuntur *Luc.7.a*
ei peccata multa, quoniam dilexit multum: Et hanc in opere ſuo poſuit, quando in *Idem 10.g*
caſtellum intrauit, & eum illa in domo ſua recepit. Hanc etiam in opere ſuo poſuit:
quia reſurgens a mortuis, ei prædicationem ſuæ reſurrectionis iniunxit. Seruum
quoque

Mat.9.a *Mar.1.d* *Luc.5.f* quoque tulit, quando a telonei lucro Matthæum ad ſe ſequendum vocauit. In opere A
ſuo hunc etiam poſuit, quia ei in domo ſua conuiuium præbuit, & Æthiopiæ prædicatorem, conuerſi orbis Euangeliſtam fecit. Quia ergo prædicatorum miniſterio hi etiam ad Dominum redeunt, de quorum ſalute humana cogitatio deſperare poterat, bene ſerui, & ancillæ, & optimi iuuenes in regis opere ponendi deſcribuntur. Poſſunt ſeruorum & ancillarum nomine, motus cordis & affectiones intelligi. Nam quando nobis reproba ſuggerunt, ſerui ſunt: quando affectiones mentis prauorum motuum ſuggeſtionibus ſubſterni appetunt, ancillæ. Tunc quidem neceſſe eſt, vt per rigorem propoſiti vtriſque dominemur. Seruos noſtros, & ancillas prædicatores tollunt, cum motus cordium noſtrorum, & affectiones inſtruunt, qualiter ad Dei ſeruitiũ dirigantur. In opere regis ponunt, quando iam idem Dei omnipotentis ſeruitium, quod eorum magiſterio didicimus, exercemus. Quare & in aſinis quid aptius, quàm B
laſciui motus animæ figurantur? In opere autem regis ponuntur, quando illa mens, quæ prauis cogitationibus moueri ad laſciuiam ſolebat, prædicatione doctoris proficit, & affectus ſuos in appetitu imitandæ caſtitatis ponit. Poſſunt ſeruorum & ancillarum & aſinorum nomine deſignari, qui ſæcularibus hominibus corporalia obſequia fortiter impendunt. Sed in opere regis ponuntur: quia conuerſi ad Dei omnipotentis ſeruitium, ſpiritualia tanto deuotius pro æterna retributione tolerant, quanto clarius agnoſcunt, quia magna ſine fructu tolerabant. Greges etiam rex addecimare dicitur: quia quiſquis omnipotenti Deo placere appetit, oportet, vt mundus ſit per innocentiã, & ſtudio boni operis intentus. Per illud quidem arbor eſt bona, per iſtud etiam fructus facit. Quia vero multis vtimur, vt ſeruare innocentiam, & bona opera exhibere valeamus: ipſæ cogitationum innocentium turbę greges noſtri ſunt. Quid ergo eſt, quòd addecimantur, niſi quia cogitationum ſubtilitas facile non videtur: Nam ſæpe bona C
nos cogitare putamus, quæ ſubtiliter diſcuſſa, bona non ſunt. Addecimari ergo greges debent, vt illud ſolum regij iuris ſit, quod denario numero continetur. Quod in nobis tunc bene agitur, cum prædicatorum noſtrorũ magiſterio diſcimus, perfecti eſſe non ſolum exhibitione operis, ſed etiam in exquiſitione cogitationis. Ad extremum vero dicitur: [Vosq. eritis ei ſerui,] vt videlicet ſic eius iuri ſe ſubditos ſciant, vt eius mandata præterire non audeant. Hanc profecto regiam dominationem volebat Dominus ſtatuere, cum dicebat: Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum in *Mat.16.e*
cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum in cælis. Hanc etiam poteſtatem exigebat a ſubditis, qui dicebat: Si quis euangelizauerit vobis aliud, quàm ego *Gal.1.b*
euangelizaui vobis, anathema ſit. Hinc item Dominus diſcipulos mittens in prædicationem, dicit: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Hinc de D *Luc.10.c*
Iudææ prædicatoribus eiſdem diſcipulis Dominus dicit: Quæcumquæ dixerint vobis, *Mat.23.a*
facite. Serui ergo regum noſtrorum ſumus, quando ſic prelatorum noſtrorum imperio ſubdimur, vt preter eorum auctoritatem agere nulla preſumamus. Quia ergo eis præſunt, qui in virtute obedientiæ ſuas virtutes roborant, in fine regij iuris dicitur: Vosq. eritis ei ſerui: vt fideles ſubditi, tunc etiam ſe ſubditos prædicatorum præcepto debere eſſe cognoſcant, quando per virtutum profectum, ad perfectionis culmina perducuntur. Quod etiam eiſdem verbis ipſa veritas diſcipulos edocens, ait: Cum feceritis hæc omnia, dicite: Serui inutiles ſumus. Verumtamen, quia carnalibus iſta loquebatur, adiunxit, dicens: [Et clamabitis in die illa a facie regis, & non exaudiet vos dominus die illa, quia petiſtis vobis regem.] Qui regem petierant, a facie regis clamant, quando ij, qui agere ſpiritualem vitam ſub bono rectore vouerant, eiuſdem E
vitæ relinquere labores tentant. Facie quidem omnes agnoſcuntur. Facies ergo regis eſt cognita conuerſatio, & eruditio boni prædicatoris. Qui nimirũ, quia dura & aſpera pro æterna vita agunt, & dura præcipiunt, eorum vitam atque doctrinam carnales ſubditi non imitari, ſed fugere conantur. Faciem quippe regis tunc vident, qui regem petierant, cuius aſpectum ignorabant: quia in prælato ſuo cæleſtis itineris diſtrictio, quàm ſit laborioſa, conſiderant, quam velut rem facilem, antequam cognoſcerent, appetebãt. Tunc a facie regis clamant, qui regem petierunt: quia dum carnalis vitæ deſerere morem volunt, eius, quem ſibi præeſſe voluerunt, optimi paſtoris ſui laudabilem imitationem effugere nituntur. Et quia cæco corde lucem videre non poſſunt, ad Dominum clamant, ideſt, vt euadere ſpirituale iugum Dei poſſint, Dominum obſecrant.

Lib.6. Moral. cap.5. *B. Aug. lib. 4. de Doctr. chriſt. cap. 26. in fi.* *Luc.17. c*

A erant. Sed non exaudit eos Dominus in die illa. Quæ eſt dies illa, qua reprobi ſubiecti Dominum obſecrant, niſi intentio vanæ proſperitatis? Non exaudiuntur: quia profecto per diuinam gratiam numquam fit, vt bonis rectoribus ſemel promiſſa ſubiectio, libera egredi ad mundi delectationes poſſit. Quare & cauſam ſubiunxit, dicens:

Quia petiſtis vobis regem.

Quaſi dicat: Paſtoribus ſpiritalibus promiſſa ſubiectio indiſſolubilis eſt. Facile quidem vobis regem petitis: ſed quia dignitas regia grauis eſt, eorum poteſtatem effugere facile non poteſtis. Hoc quia ad hiſtoriam dicimus, notandum eſſe cenſemus, quia omnipotens Deus, dum ius regis præcidit, religioſis præpoſitis formam
B inſtitutionis impendit. Quare? vt qui artiſſimam conuerſationis viam imperant, nouiter accedentibus facile aditum non impendant. Quare & eiuſdem artiſſimæ vitæ magiſter optimus, ſummæ veritatis diſcipulus eruditus præcipit, dicens: Probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint. Et item nuncientur ei dura & aſpera, per quæ itur ad 1.Io.4.a
Deum, vt ſciat ad quod intrat. Prædicat ergo Dominus ius regis, dicat, ſciat omnia, quales carnales futuri ſunt in eius obſeruatione: & vt ad vitam virtutis debiles facile non accedant, fortes præpoſiti facile debiles nequaquam accipiant. Celeritas quidem conuerſionis plerumque oritur ex præcipitatione conſilij, non ex incremento deuotionis. Nam cum infirmi fortia promittunt, non eſt expertum robur animi, ſed confuſio diſcretionis. Quos omnes ſub vnius denotatione ſapiens admonet, qui dicit: Super te onus ne leuaueris. Qui ergo in regularis vitæ forti propoſito alijs
C præſunt, tanto diſcretius debent ad eandem vitam conuerſos recipere, quanto & vtilius prænoſcendum eſt, accedentium petitio ex virtute ſit animi, an ex præcipitatione voluntatis. Nam qui in ſuis actibus faciles ſunt, ſolent tã inſtanter vitæ ſpiritalis aſperitatem appetere, vt videantur magna animi virtute, quod expetunt deſiderare.

Noluit autem populus audire vocem Samuelis, & dixerunt: Nequaquam, ſed rex erit ſuper nos, & erimus nos quoque ſicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.

Hoc quia ſuperius late expoſitum eſt, in eorum exquiſitione otioſe retinemur. Sequitur:

D Et audiuit Samuel omnia verba populi, & locutus eſt ea in auribus Domini.

Audire vocem populi, eſt quę ſanctæ conuerſationis habitũ petentes, exterius dicant agnoſcere. Nam velut ſolam accedentium vocem audimus, cum ſcimus, quæ exterius aſſerunt: ſed quales inter ſponſionis aſſertiones futuri ſint, non videmus. Loqui ergo ea in auribus Domini debemus: vt ipſe ſponſionis verba ſuſcipiat, qui dum verba audit, corda diſcutit, & ex textu profectionis, vſuras exquirit robuſti operis. Hoc nãque nouitiorũ noſtrorum mentes audiant, & expaueſcant: quia videlicet quod nobis dicũt in auribus Domini loquimur. Nam quod coram nobis promittunt, Deo offerimus, vt ipſe iã de manibus noſtris teneat, quod exquirat. Quæ profecto libertas rectoris, eſt obligatio ſubditi: quia tanto diſtrictiori ſententiæ ſubditur, quãto apertius ſcire poteſt: quia de eo, quod reſpondet, omnipotenti Deo reddere rationem debet. Cum ergo ea, quæ
E nouitij promittunt, Deo offerimus, quaſi chirographum, quod nobis faciunt, illi damus. Et quia latenter hoc agitur, in auribus Domini Samuel ea, quæ populus dixerat, locutus fuiſſe perhibetur. In auribus quippe amicorum loquimur, quando ea, quæ dicimus, extraneis celamus. Sequitur:

Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, & conſtitue ſuper eos regem.

Superius Propheta futura proſpiciens, ait: Clamabitis ad Dominum, & non exaudiet, quia petiſtis vobis regem. Nunc vero Dominus dicit: [Audi vocem eorum, & 1.Reg.8.d
conſtitue ſuper eos regem.] Quid per hoc nobis oſtenditur, niſi, quòd ſæpe bonis rectoribus ſanctæ Eccleſiæ diuinitus inſpiratur, vt cæleſtis vitæ ſtudijs eos ſubdant, qui ſub di-

ſub diſciplina eiuſdem profeſſionis poſtea deuoti non ſunt? Qui profecto poſtea a facie A
regis clamaturi ſunt, & tamen diuino pręcepto regem recipiunt: quia diuinitus inſpirantur ad ſeruitutem Dei deuote accedere, quos in augmento mercedis æternæ paſtorũ ſolicitudo magni laboris ſub eiuſdẽ ſeruitutis vinculo debeat cohibere. Ad Dominum nempe clamare dicuntur a facie regis ſui: ſed quid a Domino miſſus Propheta reſpondeat, ipſi reges audiant, vt quid agere debeant, inter ipſos clamores ſciant. [Non, inquit, exaudiet vos.] Ergo nec ipſi exaudire debent. Qui enim in ſanctis monaſterijs ſunt tepidi, medendi ſunt, quaſi ægri; non ſunt eijciendi, vt mortui. Nam ſi a Domino miſſi ſunt, inter ſpiritualium vnguentorum fomẽta reſipiſcent. Dicat ergo Dominus: [Conſtitue ſuper eos regem:] quia profecto nonnulli ad ſeruitutem Dei veniunt deuoti, qui & refrigeſcere permittuntur: ſed paſtorum ſtudio, quorum ſe præcepto ſubdiderant diuina inſpiratione, ad amorem cæleſtis patriæ recaleſcunt. Sed iam qualis paſtor ad hæc ſit idoneus, exponit, dicens: B

Erat vir de Beniamin, nomine Cis, filius Abiel, filij Bechorath, filij Aphia, filij viri Gemini fortis robore. Et erat illi filius vocabulo Saul, electus & bonus, & non erat vir de Iſrael melior illo, ab humero & ſurſum eminebat ſuper omnem populum.

Quis eſt, quòd cum rex conſtituendus oſtenditur, patrum nomina prædicantur: niſi quia indigne aſſumitur ad principatum ſanctæ Eccleſiæ, qui ſanctorum patrum in moribus nobilitatem non tenet? Sex autem patrum nomina aſſignantur, vt ſanctæ conuerſationis eorum in bona actione perfectio deſignetur. Sex enim diebus mundus conditus eſt, ſex ætatibus conſummatur. Sex ergo ſunt patres, qui in genealogiæ ordine electorum paſtorum ſanctæ Eccleſiæ nominantur: quia nimirum illorum ſunt per imitationem filij, qui in forma ſequentium culmen obtinent perfectionis. C
Pater vero regis Cis, ideſt, durus dicitur: quia profecto ij, quorum ſancti prædicatores imitatores ſunt, vita & zelo remiſſi non ſunt. Duri namque ſunt, quia peccatoribus mollia non loquuntur: duri etiam ſunt, quia vt alios bene corrigant, dura, quæ illis præcipiunt, in ſua conuerſatione demonſtrant. Durus namque videbatur, qui
Mat. 3. b Iudæos arguebat, dicens: Genimina viperarum, quis oſtendit vobis effugere a ventura ira? facite dignos fructus pœnitẽtiæ. Sed qui alijs durus erat, ſibi remiſſus non erat. Nam vt pœnitentiæ duritiam, quam prædicabat, Euangeliſta eam tenere oſtenderet,
Mar. 1. a ait: Habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zona pellicea cinctus lumbis: eſca D
Ezec. 3. b autem eius locuſtæ & mel ſilueſtre. Ad Ezechiel quoque dicitur: Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum, vt adamantem & ſilicem dedi faciem tuam. Sed qui tam durus contra duros in malo veniebat, vt dura, quæ ventura erant, locuturus oſtenderet, diebus ſeptem in medio eorum, antequam loqueretur, flebat. Sic enim dicit: Et ſedi vbi illi ſedebant, & manſi ſeptem dies mœrens in medio eorum. Quia ergo ſancti prædicatores, obſtinatis peccatoribus, lenes, & manſueti non ſunt, & quod aſperum prædicant, operantur: duri filius Saul recte perhibetur. Illos enim imitari electus prædicator debet, qui & acuta prædicant, & quæ loquuntur, obſeruant. vnde & de eodem regis patre ſubiungitur: [Fortis robore.] Sunt nonnulli intra ſanctam Eccleſiam, qui elatione ſunt, & arrogantia fortes. Nam magna agunt, ſed cum laudare homines ea, quæ agunt, deſinunt: eadem magna ipſi agere prætermittunt. Fortis ergo robore eſt, qui virtutem, quam monſtrat in opere bono, habet a Spiritu ſan- E
Supra 2. cto. De quo nimirum robore ſuperius Anna in cantico vaticinata eſt, dicens: Infir-
Luc. 24. g mi accincti ſunt robore. De hoc Dominus diſcipulis repromittit, dicens: Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. In hoc robore fortiter gradiebatur ille, de quo
Luc. 4. b ſcriptum eſt: Regreſſus eſt Ieſus in virtute ſpiritus in Galilæam. Qui ergo durus dicitur, fortis robore perhibetur: quia electi viri, dum ſumma prædicant, ingentia demonſtrant: & omne, quod altum præcipiunt, omneq. quod magnum agunt, in virtute ſancti Spiritus operantur. De quo digne ſubiungitur: [Et erat ei filius Saul nomine, electus & bonus.] Nam qui talium imitator eſt, vtilis non ſolum eſt ad laborem miniſterij, ſed aptus ad fructum hereditatis. Electus quippe etiam Iudas ad miniſterium fuit: ſed quia bonus non fuit, ius amiſit ſucceſſionis. Qui ergo in Saul adhuc electo,

& bono

A & bono ſignificantur, niſi ſanctorum patrum electi imitatores, qui per doctrinam alijs vtiles ſunt, & per conuerſationem ſibi: qui ſic alios poſſunt regere, vt ſibimetipſis nequaquam deſinant prouidere. Electi namque & boni ſunt, quia ſic lucra aliorum expetunt, vt ſui nulla damna patiantur. Pleni quippe in ſeipſis ſunt, effluentes alijs, & de abundantia ſui ſic alijs tribuunt, vt ſuæ plenitudinis aliquid non amittant. Habent, quæ alijs præbeant, ſed habentes, quæ ſibi poſſint ſufficere, nulli præbent. Sic alijs præbere oleum nituntur, vt a ſe fomenta luminis non tollantur: vt dum illuminant alios, ſe non extinguant. Bene ergo electus & bonus dicitur: quia certe, qui ſanctæ Eccleſiæ regimen ſuſcipit, diues eſſe debet, & ornatus donorum ſpiritalium, & plenitudine meritorum. Et quia de communi ordine, qui præcellant, eligendi ſunt, Sequitur: [Et non erat de filijs Iſrael melior illo.] Cuius profecto excellentia commendatur,
B cum ſubditur: [Ab humero, & ſurſum eminebat ſuper omnem populum.] Hac quippe ſpecie corporis in perſona ordinandi antiſtitis, præſignantur acta virtutis. Quid enim in humero niſi fortitudo deſignatur? Sed qui ab humero, & ſurſum ſuper omnem populum eminebat, tam ſublimis ſtaturæ erat, vt qui altior eſſet in populo, capite vſque ad humerum regis pertingeret. Futurus vero rex collo & capite altitudinem omnium ſuperaret. Capita vero, quæ ſunt, niſi ſubiectæ plebis mentes? Quæ cum valde tenduntur, vſque ad humerum ordinandi regis pertingunt: quia is, qui ad regendum culmen ſanctæ Eccleſiæ quæritur, tantæ debet eſſe perfectionis, vt quidquid populus de bono opere ſibi vult proponere, in ſua conuerſatione debeat demonſtrare. Quaſi enim regis humerum capita plebis tangunt, quando eorum corda, quidquid virtutis in ſuo paſtore quærunt, inueniunt. Sed rex præcellit collo, præcellit & capite. Quid enim in collo, niſi locutio: quid in capite, niſi mentis contemplatio deſignatur?
C Capite ergo, & collo ſubditorum omnium capita excellit, ſi contemplationis altitudine mirabilis eſt, & ſublimitate doctrinæ. Quaſi enim capite ſublimis eſt, cum illa de ſecretis cæleſtibus contemplatur, quæ alij contemplari non poſſunt. Collum quoque ſuper alios habet, qui altitudine locutionis ſuæ mirabilis eſt, æquandus ab alijs non eſt. Quaſi enim caput in ſublime extulerat, qui dicebat: Veniam ad diuiſiones *1.Cor.12.a* gratiarum, & reuelationes Domini. Scio huiuſmodi hominem ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit. Sed velut electus & bonus rex, vt collum etiam ſuper capita omnia ſe tenere oſtenderet, ait: Audiuit arcana verba, quæ non licet homini *Ibidem.* loqui. Quid vero quaſi eminens collum eius miramur in ijs, quæ tacuit? adæquæmus eum, ſi poſſumus, in ijs, quæ dixit. De collo Apoſtoli Pauli proceſſerunt epiſtolæ eius, & cum ab illo tempore ceperint eas viri ſapientes exponere, adhuc conantur ea, quæ
D dixit, melius ſcire. Cumq. quotidie in eius eruditione proficiunt, quaſi ad ſummitatem colli innitentes, pertingere nequaquam poſſunt. Emineat ergo rex collo, emineat capite, ſit humero ſublimis, vt conuerſatione perfectus ſit, eloquio mirabilis, præ ceteris arduus in arce contemplationis. Sed, qui conuerſatione magnus eſt, eloquio præcipuus, præ omnibus contemplatione ſuſpenſus, prius, quàm perueniat ad culmē regiminis, ſigna exterius habere debet fraternæ charitatis: vt videlicet ſic proximorum ſolicitudinem habeat, vt ad æternam vitam lucra animarum quærat. Bene ergo in eorum typo ſubiungitur:

Perierant autem aſinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul filium ſuum: Tolle tecum vnum de pueris, & ſurgens vade, & quære aſinas. Qui cum
E tranſiſſent per montem Ephraim, & per terram Saliſa, & non inueniſſent, tranſierunt etiam per terram Salim, & non erant, & per terram Gemini, & minime repperere.

Cis, qui durus dicitur, non ſolum electos eius, ſed ipſum etiam Redemptorem ſignificat. Nemo enim ſibi eo durior extitit. Huius namque duritiæ aſperitatem Propheta inſinuans, ait: Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. *Iſa.53.b* Mori enim mortalibus non eſt pati, paſſibiles damnatæ naturæ. Ille ergo ſibi durus vehementer extitit, qui in ſe vnde pateretur, non habuit: ſed vt nos patiendo liberaret, in quo ſibi durus eſſet, & pati poſſet dignanter aſſumpſit. Aſinæ Cis ſunt animæ peccatrices. Quia etiam in fide Redemptoris regeneratæ ſunt, duræ eſſe dicuntur: perditę *1.Reg.10.a* autem

Mat.21.a autem aſinæ, quia per immunditiam ab eius ſunt ſeruitio ſeparatæ. Hinc eſt enim, A
Lib.1. Moral. cap.6. quòd ad paſſionem tendens, abſolutæ aſinæ, & pullo inſedit: vt patenter oſtenderet,
quia ad hoc pati venerat, vt peccatoribus ſubueniret. Pereuntes namque aſinas ſe
Luc.19.b quærere fatebatur, cum dicebat: Venit filius hominis quærere, & ſaluum facere,
quod perierat. Has aſinas & per ſemetipſum quæſiuit, & adhuc prædicatores ad quę-
rendum mittit. Dicit ergo Cis filio ſuo, vt aſinas quærat: quando electorum cordibus
ſpirituali inſpiratione Redemptor imperat, vt in prædicationis miniſterium pergant.
In prædicationis autem officio pergentes, quia ſolum ſpiritalem ſenſum ſecum debet
ducere, vnum de pueris tollere iubetur. Vnum namque puerum tollit, qui dum ad
præbendum alijs formam viuendi pergit, in omne, quod agit, ſpiritualis eſt. Vnum
Luc.1.b namque de pueris tulit, de quo prædictum eſt: Ipſe præcedet ante illum in ſpiriritu &
1.Cor.2.d virtute Eliæ. Vnum puerum ſecum tulerat, qui ait: Non habemus ſpiritum huius B
Ibidem. mūdi, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt. Hinc iterū dicit: Nos ſenſum Chriſti habemus. Hinc
Ezec.1.d per Ezechielem de ſanctis animalibus dicitur: Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradie-
bantur. Quærens ergo aſinas, vnum de pueris tollit: quando is, qui nouiter animarum
lucra quærere incipit, quæ agere putat, omnia ſpiritaliter agere diſponit. Inuenire au-
tē aſinas, eſt peccatores in luce ſanctitatis conuerſos aſpicere. Nam velut perditæ aſi-
nę non inueniuntur, quando in peccatorum tenebris, reproba corda ſe obruunt. Et quia
per quinque ſenſus corporis ad eaſdem peccatorum tenebras decidunt, quinque regio-
nibus non inueniendæ perquiruntur, videlicet monte Ephraim, terra Saliſa, & Salim,
& viri Gemini, & Zuph. Vnuſquiſque etenim vbi per peccatum proijcitur, ibi occul-
tatur, & quaſi perditus, vbi ſit, neſcitur, quando iuſtitiæ lucem, in qua eum Deus po-
ſuit, derelinquit. Hinc eſt, quòd in paradiſo poſt peccatum, primum hominem quæ- C
Gen.3.b rit, dicens: Adam vbi es? Quaſi dicat: Quia te in luce, qua poſui, non inuenio, demon-
ſtra te vbi poſuiſti. Hinc de mortuo Lazaro exquirit, dicens: Vbi poſuiſtis eum? Sed
Io.11.f quem quaſi perditum quærebat, vt inueniret progredi imperabat, dicens: Lazare ve-
ni foras. Perditur ergo homo, cum peccat: inuenitur, cum peccatum aduerſum ſe, iā
Iſa.43.d pœnitendo pronunciat. Quia enim per ſacra eloquia peccatori præcipitur: Dic tu
prior iniquitates tuas, vt iuſtificeris: dum ille, qui peccauit, confitendo iuſtificari in-
cipit, in luce iam cernitur, vbi iam poſitus inuenitur. Saul autem, qui aſinas quæ-
rens, non inuenit: eruditi quidem prædicatoris perſonam deſignat, ſed nouiter inci-
pientis. Quem profecto omnipotens Deus prædicationis fructum afferre non patitur,
ne vilem peccatorum conuerſionem æſtimet, dum leuiter conuertere eos ad Dominū
poteſt. Differtur ergo conuerſio, vt conuerſi diligantur: & eos prædicator tanto am- D
plius amet, quanto clarius videt, quia eos lucrari cito non præualet. Sed dum ſancti
viri de prædicatione ſua alios conuertere non poſſunt, de ſe vehementer timere inci-
piunt: ne inde omnipotenti Deo diſpliceant, vnde ſe ei vehementer placere cogita-
bant: & plerumque agitur, vt ſic nouorum prædicatorum corda terreantur, vt iam
proponant eiuſdem prædicationis officium deſerere, & Deo per ſilentium vacare.
Quare & ſubditur:

Cum autem veniſſet in terra Zuph, & non inueniſſet, dixit Saul ad puerum ſuum: Veni, reuertamur, ne forte dimiſerit pater meus aſinas, & ſolicitus ſit pro nobis.

Ad patrem reuerti deliberat, qui poſtpoſita intentione prædicationis, Deo vacare E
appetit in ſecreto ſilentij. Reuerti quidē dicitur, qui miſſus ante perhibetur. Quaſi
enim coram patre ſunt filij, quando electi viri immorantur in ſecreta contemplatio-
ne Redemptoris. Reuertuntur itaque, quando a publico ſanctæ prædicationis veniunt
ad rimanda gaudia æternæ claritatis. Sed quia ſancti viri nihil agunt inconſulti, Saul
de reuerſione ad patrem puerum conſuluit. Tunc namque puerum conſulimus, quan-
do intenta mente prouidemus: vt quod tentamus diſponere, a ſpirituali ſenſu non de-
Pſ.38.a beat differre. Ad patrem quippe reuerti diſpoſuerat, qui dicebat: Dixi, cuſtodiam
vias meas, vt non delinquam in lingua mea: Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſte-
ret peccator contra me. Aduerſus prædicatores peccator conſiſtit, quando ad præ-
dicationem eorum, ſtatum ſuæ iniquitatis non deſerit. Et quia tunc prædicator ei

ſilere

A ſilere, & Deo vacare proponit, vt ad patrem redeat, obmuteſcit. Sed quia per ſilentium voluntatem Dei melius didicit, cor eius concaluit, & exardeſcente igne internæ meditationis, locutus eſt. Quod in hoc etiam loco oſtenditur, quia conſultus puer, conſulenti ſe conſilium impendit, dicens:

Ecce eſt vir Dei in ciuitate hac, vir nobilis, omne, quod loquitur, abſque ambiguitate venit: nunc ergo eamus illuc, ſi forte indicet nobis de via noſtra, propter quam venimus.

Virum Dei Samuelem dicit, in quo prædicatores ſanctæ Eccleſiæ deſignari iam diximus. Qui vir quidem dicitur, pro reuerentia ſanctæ conuerſationis, & omne, quod
B loquitur, abſque ambiguitate venire perhibetur: quia quidquid minatur de æternis ſupplicijs, quidquid de æterna lætitia promittit iuſtis, ita vt denunciat, & impij abibunt ad pœnam, & electi ad gloriam. Qui etiam in ciuitate eſſe perhibetur: quia electus paſtor in communi ſubiectæ plebis cuſtodia, ſemper vigilare cognoſcitur. In ciuitate eſt paſtor, quia cum cuſtodit alios, in ſe munitus eſt. Vnde & per Prophetam in omnium virorum Dei laudibus, ſub vnius deſcriptione dicitur: In excelſis habitat, *Iſa. 33. c*
munimēta ſaxorum ſublimitas eius. Nam quo altius in æternorum ciuium viſione ſuſpenditur, eo & ſibi fortior, & proximis vtilior inuenitur. Nobilis etiam dicitur: quia ſuperna conuerſatione conſpicuus eſt, & de mundanæ vitæ ruſticitate nihil habet. Inde enim nobilis cernitur, vnde ciuis. Sæcularium quippe hominum, quia nulla eſt morum compoſitio, quaſi in exterioribus locis nutriti, ruſtici ſunt. Ex conſueta nam-
C que animi inhoneſtate, turpes proferunt motus corporis: & velut valde degeneres, vrbanæ conſuetudinis geſtum neſciunt, dum per omne, quod agunt, vitæ ſuæ ſpeciem vilitate terrenæ obſcuritatis operiunt. Quo contra viri Dei nobiles ſunt, qui dum fortiter ea, quæ diuina ſunt, agunt, in omni ſuo opere ſuperna luce reſplendent: & nihil degeneroſitatis habent, qui in magna luce omnis ſuæ conuerſationis radios proferūt cæleſtis originis. Ad hoc ergo a puero Saul ducitur, vt inſtruatur: quia qui in arce prælationis ponendi ſunt, ſpirituali ſenſui perfectorum prædicatorum magiſterio ſubijci monentur. Ab hoc puero nos duci admonet, qui dicit: Si ſpiritu ducimini, non eſtis *Gal. 5. c*
ſub lege. Quærendum vero eſt, cur dubitatiue dicatur: [Si forte indicet nobis de via noſtra, per quam venimus.] Sed quia ſpiritualia diſcere appetit, quia ingentia dona geſtit accipere, vtrum eiſdem donis ſit dignus, ſcire non poteſt. Dubitare ergo incipit,
D qui tam magna promereri ſe ſuis meritis non præſumit. Quæ nimirum dubitatio electis oritur ex virtute humilitatis. Quare & comitantis pueri voce Sauli dicitur: [Si forte indicet nobis de via noſtra.] Quia nimirum ſpiritualis ſenſus non alta nobis ſapere ſuggerit, non audacter de omnipotēti Deo præſumere, ſed eius dona cum ſumma ſancti timoris reuerentia poſtulare. Merito ergo puer dicitur, qui humilia ſemper docere prædicatur. Dum ergo dicit: [Eamus illuc,] & repente ſubiungit: [Si forte indicet de via noſtra.] aperte indicat: quia in ſenſu electorum Dei ſpiritus operetur, dum ad ſpiritualia dona expetenda, & deuote eos facit accedere, & de largitoris omnipotentia magna cum reuerentia formidare. Vnde & qui a ſpiritu ducitur, inopiam meritorum ſuorum reſpicere perhibetur, cum ſubditur:

Dixitq. Saul ad puerum ſuum: Ecce ibimus, quid feremus ad virum? panis
E defecit in ſiſtarcijs noſtris, & ſportulam non habemus, vt demus homini Dei, nec quidquam aliud.

Habent proprium mentes humilium, vt ſpiritualia dona habeant, ſed in ijs, quæ habent, ſe non attendant: Quia enim a Spiritu ſancto virtutum dona percipiunt, ideo ſanctus Spiritus, qui dona tribuit, ea eis ab ęſtimatione tollit, vt in virtute conuerſationis hæc habeant, in tumorem elationis non habeant. Bene ergo de Saule dicitur: Ab humero & ſurſum eminebat ſuper omnem populum. [Et dixit ad puerum ſuum, panis defecit in ſiſtarcijs noſtris, & ſportulam non habemus:] quia electi viri, & ad diſponendum ſanctæ Eccleſiæ culmen idonei, in ijs etiam ſe per humilitatem paruos aſpiciunt, in quo per virtutem magni ſunt. Et panem quidem ad refectionem fidelium animarū

habent in ſapientia verbi, ſportulam vero in memoria internæ meditationis. Cum A
enim ea, quæ in ſecreta meditatione colligunt, ſeruant in memoria ad eruditionem fidelium, velut panem in ſportula reponunt. De his enim ſportis in Euangelio dici-
Mat. 15. d tur: Impleuerunt ſeptem ſportas de fragmentis. Cum in menſa Domini panes abun-
Mar. 8. a dant, ſportæ impleri præcipiuntur: quia cum electi anima in ſuperna Redemptoris contemplatione reficitur, in eadem contemplatione veritatis eruditur, vt verbi alimonia, quæ in ſe excreſcere cernitur, in memoria ad eruditionem fidelium reponatur. Aliud etiam præter panem & ſportulam abundanter habent, qui cum virtute contemplationis, & doctrina verbi, abundant copia ſanctæ operationis. Vt ergo humilitas ſanctorum in ordinandi regis locutione reſonet, dicit: [Panis defecit in ſiſtarcijs noſtris, & ſportulam non habemus, vt demus homini Dei, nec quidquam aliud:] quia ſanctus Spiritus eos, qui ad eccleſiaſtici culminis regimen præparantur, magnos facit in B
virtute interni muneris, ſed omnino paruos in reſpectu propriæ æſtimationis. Dicat ergo puer: [Eamus illuc, ſi forte indicet nobis de via noſtra.] Saul autem vacuum ſe inſpiciat: quia Spiritus ſanctus dum ſenſus honeſte viuentium inſtruit, audaces modo, modo timidos reddit. Audaces quidem, vt præſumant: timidos, ne ſuperbiant. Impellit, vt neceſſaria poſtulent: retrahit, ne nimis præſumendo, vitium incurrant temeritatis. Et quia quos pauidos facit, per robur fiduciæ ad præſumendum erigit, repente ſubinfertur: Rurſus itaque puer Sauli reſpondit, & ait:

Ecce inuenta eſt in manu mea quarta pars ſtateris argenti, demus homini Dei, & indicet nobis de via noſtra.

Quaſi puer bona loquitur ſenſus electi hominis, quando ad loquendum impellitur, C
nutu Spiritus ſancti. Quid eſt ergo, quòd dicit: Inuenta eſt in manu mea quarta pars ſtateris argenti? Quæ eſt iſta pars ſtateris argenti? Sed quia argenti nomine diuina eloquia deſignantur, argentum in manu pueri eſt, ſermo diuinus in virtute ſciendi. Sermonem quidem aliud eſt poſſe dicere, aliud eſt poſſe ſentire. Nam diuina eloquia etiam reprobi eloquuntur, ſentire autem niſi electi poſſunt. Sentitur etenim ea res, cuius virtus agnoſcitur. Nam & ægri piſces comedunt, ſed vis ægritudinis tollit eis experimentum ſaporis: vt quod videntur comedere, prohibeantur & ſentire. Sic ſic nimirum carnales quique dum cæleſtia loquuntur, quæ non diligunt, velut ægri rebus vtuntur, quas ſentire prohibentur. In manu ergo pueri argentum inuenitur, quando per humilitatis meritum ſancti viri cæleſtia, quæ loquuntur, in magno affectu charitatis excipiunt: vt valde dulce ſit eis ſuperna dicere, eo quòd dulciter, ac
Pſ. 21. f valde dulcius per amorem ſaturantur. Vnde etiam ſcriptum eſt: Edent pauperes, & D
ſaturabuntur. Quia enim cibus animę eſt ſermo Dei: pauperes edunt & ſaturantur, diuites ſaturari non poſſunt: quia nimirum electi viri, qui ſuperna diligunt, quoties hæc audiunt, ad hæc feruētius incaleſcunt: reprobi ſuperna loquuntur, & audiunt, quæ in nulla dulcedine, ad mentis ſuæ refectionē ſuſcipiunt. Quarta vero pars ſtateris argenti dicitur, pro qualitate tēporis. Nam vt alias partes huius ſtateris videamus, Prophetæ, Apoſtoli, Martyres intuendi ſunt: Quia enim pro qualitate tēporis, ſingulis ordinibus diſtributa eſt ſonoritas prædicationis, velut ſinguli quartam partē ſtateris habuere. Quartam ergo partē ſtateris illi exhibuerunt, cum ſynagogæ aduentum Redemptoris promitterent. Apoſtoli partem ſuam dederunt, cum Iudæis eum, qui promiſſus fuerat, iam veniſſe prædicarent. Martyres etiam partem ſuam tribuerunt, cum infideles ad fidem Redemptoris adducerent. Quarta ergo pars ſtateris remanſiſſe cogno- E
ſcitur: quia per epiſcopos & doctores ſanctæ Eccleſiæ, verbum fidei vſque ad mundi finem electis fidelibus exhibetur. Sed ab his verbum fidei bene prædicatur, quibus per manus pueri ſubminiſtratur: quia nimirum illi debent ſuperna prædicare, qui in mētis ſuæ dulcedine meruerunt eorum ſuauitatē cognoſcere. Hæc namque pars ſtateris datur, vt viam quis rectæ prædicationis plenius mereatur agnoſcere: quia ſummi doctores ſanctæ Eccleſiæ auctoritatē prædicationis alijs non committunt, niſi eis, quos ſciūt cæleſtia diligere, quæ loquuntur. Quibus verbis ſimpliciores ad litterā admonēdi ſunt, vt in viro Dei prauitatem auaritiæ ſuſpicari non audeant, per hoc, quod dicitur: [Vt demus homini Dei, & indicet nobis de via noſtra.] Nam ſi Propheta venalē ſermonē haberet, homo Dei non eſſet, & ipſius prophetiæ ſpiritum habere nequaquā poſſet.

Hoc

A Hoc ergo cum dicitur, non exponuntur mores hominis Dei, ſed deuotio accedentis: quia in magna eum Saul habebat veneratione, in cuius conſpectu apparere vacuus erubeſcebat. Et quia ad eiuſdem viri Dei venerationem eos fama celebris inuitabat, adiungitur:

Vocabatur enim Videns.

Vocari etenim, eſt publica relatione dici. Videns autem, eſt qui interna etiam reſpicit, quæ mens carnalium non attendit. Vnde & de ſanctis animalibus dicitur: In circuitu, & intus plena erant oculis. Qui in exterioribus circumſpecti, & intrinſecus prouidi ſunt. Quo contra carnalium doctorum præſumptionem in Euangelio Dominus arguens, ait: Si cæcus cæco ducatum præſtat, ambo in foueam cadunt. Videns etiā B dicitur, cui remota & abſentia, præſentia ſunt. Quod ſanctis prædicatoribus bene conuenit, qui per cognitionem tanto ſunt præſentes ſpiritalibus, quanto in exterioribus intentionem figere dedignantur. Velut enim occulta patientia, & remota præſentia habent, qui ea, quæ carnales ſcire nequeunt, ſemper intelligunt. Talis namque eſſe paſtor ſanctæ Eccleſiæ debet: quia in via cæleſtis patriæ ad præbendum lumē ſubditis conſtitutus eſt. Semper ergo ſpargat radios lucis, vt fideles ſubiecti ex illuminationis ſuæ experientia, alios ad illuminationem trahant. Sequitur & dicit:

Ezec. 1. d
Mat. 15. b
B. Aug. lib. de Paſt. c. 10. 10. 9.

Olim ſic loquebatur in Iſrael vnuſquiſque vadens conſulere Deum: Venite, eamus ad Videntem.

Dominum imus conſulere, quando ad eruditos prædicatores pergimus, vt ſalutis C noſtræ conſilium inueniamus. Sed quia modo tam perfectorum virorum raritas eſt, dum antiquorum temporum florem religionis attendimus, defectum eius in præſenti tempore defleamus. De miſeria præſentis temporis & calamitate compuncti, florem elapſi temporis cum pulchritudine ſanctitatis emarcuiſſe ſuſpiremus. Dum ergo paſtores eccleſiarum cernimus terrenis inhærere, labentia quærere, nulla ſpiritalis vitæ inſignia proferre, dum nulla nobis prælatorum noſtrorum lux infunditur, ad laborē compunctionis illa, quæ præierunt, memorantes, dicamus: [Olim ſic loquebatur in Iſrael vnuſquiſque vadens conſulere Dominum: Venite, eamus ad Videntem.] Iſrael dicitur videns Deum, ſiue in quo eſt Deus. Quod certe nomen ſanctæ Eccleſiæ conuenienter aptatur, cuius populus dicitur. Nam & in Euangelio dicitur: Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi. Quæ nimirum, quia in priori tempore D paſtores habuit ſpiritali conuerſatione floridos, magna ſcientia eruditos, qui magno deſpectu terrena vilipenderent, cæleſtia cogitarent: ad lumen, quod in eis videbat populus, ſe inuicem exhortari poterant, dicentes: [Eamus ad Videntem.] Si ergo eundum eſt ad videntes, pariter eſt diuertendum a cæcis: quia reproborum prælatorum exempla non debemus imitari, ſed fugere: ab eis autem, qui conuerſationis merito ſpiritualia cognoſcunt, ſemper ædificationis noſtræ eruditionem poſtulare. Et quia hoc non niſi viri ſpiritales faciunt, Sequitur:

Idē in 2. Reg. c. 2. f 11. a
Mat. 28. d

Et dixit Saul ad puerum ſuum: Optimus ſermo tuus, veni, eamus.

Optimus ſermo eſt, quo melior audiri nequaquam poteſt. Quoties nobis ergo ſalutis noſtræ conſilia ſpiritaliter ſuggeruntur, intus nobis ſermo fit, quo melior in- E ueniri non poſſit. Pueri ergo ſermonem laudamus, quoties nobis in ſpiritualis ſenſus noſtri propoſito complacemus. Et cum eo ire promittimus, quando ſpiritualibus cogitationibus conſentimus. Sed quia tunc fructuoſa eſt bona cogitatio, quando in operatione perficitur, Sequitur:

Et venerunt in ciuitatem, in qua erat vir Dei: Cumq. aſcenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt ad eas: Numquid hic eſt Videns?

Qui virum Dei quęrunt, in ciuitatem veniunt: quia plerumque fit, vt vita atque doctrina prælati in ſubditorū conuerſatione requiratur. Sic nimirū & arbores ſæpe requirūtur, quarum ſpecies non in folijs, ſed in fructu inueniuntur. Plerumque autē ſuborta

fruteta magnis arboribus admiſcentur, & fructus ſuos earum arborum, quibus ſunt mixtæ, eſſe mentiuntur. Qui ergo fructum diſcernere vult, prius diſcernat & ramos: vt ex qua arbore fructus procedat, agnoſcat. Sic ſic nimirum eſt in conuerſatione fidelium: quia in electa plebe boni prædicatoris, dum plures mali admixti ſunt, velut intra bonas arbores ſpinæ oriuntur. Conuerſatio itaque electi prædicatoris non eſt exploranda in omnibus ſubditis, ſed in ſolis electis. Tunc quidem velut ramos bonæ arboris cum diſcretione ſecernimus, quando in plebe rectores illos velut electa poma imitamur, qui magiſtri ſui exemplo proficiunt: & illos velut vepres fugimus, qui antiqui hoſtis fraude reprobantur. Bene ergo de Saul, & eius puero dicitur: quia venerunt in ciuitatem, & cliuum eiuſdem ciuitatis aſcenderunt: quia nimirum perfectio ſanctorum virorum cum in ſubditis quæritur, non imperfecta membra, ſed electa atque perfecta requirenda ſunt. Nam & artifices opera ſua prius inchoant, deinde comunt. Pictor etiam cum pulchros colores, aut aurum ſuperducere appetit, prius viliorem colorem ſternit. Qui ergo iudicare de peritia artificum vult, non inchoata eorum opera, ſed perfecta reſpiciat. Cliuum ergo ciuitatis aſcendat, vt qui inuenire appetit videntem, reperiat. Cliuum enim infimus & defoſſus locus eſt. In qua nimirum parte ciuitatis illi ſignantur, qui adhuc in altiorem conuerſationem minime profecere. Cliuum ergo aſcendimus, cum planitiem infirmorum auditorum ad exemplum nobis proponere vitamus. Et tunc quidem puellas egredientes ad hauriendam aquam inuenimus: quia pulchritudinem ſanctarum mentium in perfectiori conuerſatione reſpicimus. Puellæ quidem ſunt mentes electorum, integræ per innocentiam, decoræ per virtutum claritatem. Et quia in ſecretiori vita pulchritudinem ſuam conſeruant, videri nequeunt, niſi cum ad hauriendam aquam egrediuntur. Puellæ aquã hauriunt, quando electæ animæ ex profundo dolore præſentis exilij fluenta lacrymarum fundunt. Haurire quidem aquam dicuntur: quia dum ſe proiectas in hac valle lacrymarum lugentes memorant, quaſi ad profundum, funem cogitationis mittunt, a quo cum labore aquas lacrymarum trahunt. Tunc etiam egreſſæ videntur: quia quæ quales ſunt intus latent, apparent tamen in oculis: & quantum diligant conditorem, indicant, quæ in tanto dolore præſentis ſæculi vitam ſuſtinent. Ab iſtis ergo quęrendum eſt: Vbi eſt videns? quia locus perfectorum tunc bene cognoſcitur, cum ab eis nobis oſtenditur, qui per profectum vitæ eorum conuerſationi vicini ſunt. Sed habent prædicatores loca diuerſa. Alium quippe locum habent per ſe, alium pro ſubditis: quia nimirum in ſeipſis in altiſſima contemplatione morantur, pro ſubditis ad doctrinæ montem deſcendunt. Per contemplationem velut in cælo ſunt, & quia alta ſunt, quæ docent, & deſcendunt cum docent, & ſublimia loquentes in alto ſe retinent. Perfectiores igitur auditores vicini ſuo rectori ſunt, non cum in ſumma contemplatione eſt, ſed in inferiori monte doctrinæ. Quare & puellæ reſpondentes dicunt:

In hanc ſignificationem. *2.Reg.15.f* *2.Par.20.d* *Leu.22.b* *Zac.8.a*

A B C D (marginal section letters)

Hic eſt, ecce ante te: hodie enim venit in ciuitatem:

Quaſi dicant: Ideo locum eius indicare poſſumus: quia illuc venit, vbi eum videre ſolebamus. Nam ſi in ſuæ ſublimitatis arce reſideret, eum tibi nemo oſtenderet. In ciuitate etenim doctor eſt, quando per miniſterium prædicationis moratur in eruditione populi ſubiecti. In ciuitate eſt doctor, quando relinquit propria, vt communia diſponat. Quia enim boni prædicatoris plebes per eorum exhortationem munitæ ac fortes ſunt, quando in eorum miniſterio moratur, in ciuitate eſſe cognoſcitur. Item quia in ſubiectæ plebis multitudine alij ſimplices, alij ſapientes ſunt, puellæ ſubiungunt: E

Feſtina nunc, hodie venit in ciuitatem: quia ſacrificium eſt populi in excelſo. Ingredientes autem ſtatim inuenietis eum, antequam aſcendat in excelſum, ad veſcendum. Neque enim comeſturus eſt populus, donec ille veniat: quia ipſe benedicet hoſtiæ, & deinde comedent, qui vocati ſunt.

Cum in ciuitatem venit Samuel, in excelſum aſcendit: quia electus prædicator in eruditione ſubditorum, modo plana verba, modo alta pronunciat. Quando igitur plana & intelligibilia præcipit, in ciuitate eſt: quando ſublimia, & quæ vix intelligũtur, in excelſo.

A excelſo. In ciuitate eſt, quando ſimplicibus proponit exempla: in excelſo autem, quando perfectis verborum ſpiritualium alta pronunciat: Quaſi enim in ciuitate erat, 1.Cor. 1.d qui dicebat: Nihil iudicaui me ſcire inter vos, niſi Chriſtum, & hunc crucifixum. Item in ciuitate erat, quando infirmis remedia demonſtrabat, dicens: Propter fornicationē 1.Cor.7.e vir ſuam vxorem habeat, & vxor ſuum virum habeat. Sed in excelſum aſcendit: quia non multo poſt ſubdit: De virginibus autem præceptum non habeo, conſilium autem do. Vellem omnes homines eſſe ſicut meipſum. In excelſum etiam verborum ſe ſæpe aſcendere fatetur, quia dicit: Sapientiā loquimur inter perfectos. Quid eſt ergo, quod dicunt puellæ: [Feſtina nunc, hodie venit in ciuitatem,] niſi quia raro videbatur in ciuitate, videlicet tarde veniens, cito recedens? Quo nimirum magiſterio ſanctæ Eccleſiæ doctor inſtruitur, vt videlicet raro ſit in publico, frequens in ſecreto: vt quo tar-B dius aſpicitur, deuotius veneretur. Tunc quidem quaſi cæleſtis excipitur: quia quo amplius in ſecreto contemplationis latuit, verbi Dei theſauros ad eos, qui ſe expectant ditiores trahit. Ille enim poteſt multa bona in infimis dicere, cui per ſecretum mentis intuitum conceditur ſumma videre. Et quia dulcius videntur illa, quæ dicuntur, puellæ dicunt: [Feſtina.] Quaſi dicant: Si id, pro quo in ciuitate venit, expleuerit, videre in ſecreto ſuo repoſitum non poteſtis. Quod profecto verbum iam litteram non ad verbum, ſed exemplum religioſorum eſt. Nam ſanctus vir tantæ erat diſtrictionis, vt ſtatutas dies & horas haberet, in quibus eum, qui cuperet, videre potuiſſet. Dicunt ergo: [Feſtina.] Ac ſi dicant: Si ſtatutum tempus tranſierit, in horis ſuæ quietis, verbis, aut actionibus non intendit. Qui ergo remotæ vitæ ordinem ſumpſimus, hoc obſeruare attentius debemus. Statuendæ ſunt nobis horæ miniſterij, vt breuiter perſiſtamus in ope-C re, feſtinanter redire valeamus ad contemplationis arcem. Ipſæ autem ſecreti ſilentij noſtri moræ, tanta lege diſtrictionis cuſtodiendæ ſunt, vt ipſi etiam, qui accedere ſolent, ſciant: quia contra propoſitum noſtrum ad nos acceſſum non habeant. Quia vero hęc ſpiritualiter explanare cœpimus, contra ſimplices hoc dici conueniēter intelligi poteſt. In ciuitate quippe is, qui videtur extraneus, Samuelem alloqui poſſe putatur, in excelſo autem non putatur: quia quos ſimplices eſſe credimus, plana, non alta eruditione eos indigere exiſtimamus. Tunc ergo prædicatores ſanctos audire debent, quando plana ſimplicibus loquuntur, quæ intelligunt: non quando dicunt alta, quæ intelligere nequaquam poſſunt. Dicunt ergo: [Feſtina nunc, hodie venit in ciuitatē: quia ſacrificium eſt populi in excelſo.] Quod tale eſt, ac ſi dicat: Quia multi ſunt, qui ſumma audire deſiderant, nunc tu debes feſtinare, quando ille ſimiles tui ſimplices vi-D detur inſtruere. Sacrificium quidem populi eſt deuotio electæ plebis. Quæ nimirum deuotio, quia verbo prædicationis in electorum cordibus excitatur, quaſi a Samuele perficitur. In excelſo eſt autem ſacrificium populi, quando corda fidelium ſubditorū alta verba ſanctæ prædicationis deuotè audire concupiſcunt. Vnde & apte dicitur: [Quia populus non comedit, niſi prius Samuel hoſtiæ benedixerit:] quia perfectiores auditores, dum ad ſummam virtutum perfectionem peruenire deſiderant, verbum ſcientiæ, per quod ad deſiderata perueniant, in magno deſiderio expectant. Quo in loco notandum eſt: quia oblatum ſacrificium nondum erat, & tamen dicit: Sacrificium eſt populi in excelſo. Si enim ſacrificium antequam offerri incipiat, non eſt, quo modo erat ſacrificium, quod non erat? Sed quia nos ſpiritalia ſequimur, nondum erat ſacrificium, & erat: quia cum electi fideles altius erudiri appetunt, iam quidem magnam deuotionem audiendi habent, quam, poſt auditam prædica-E tionem, valde maiorem habent. Non eſt ergo adhuc oblatum ſacrificium: quia illa magnitudo deuotionis, quæ naſcitur in corde electi de verbo prædicationis, ante prædicatoris verbum in corde non eſt. Et eſt quidem in excelſo ſacrificio: quia de expectatione verbi, magna iam eſt in corde audire volentis vis deuotionis. Quare & bene dicitur: [Quia populus non comedit, donec ille hoſtiæ benedicat.] Quia enim ſumma inhianter diligunt, donec eadē ſumma percipiunt, non quieſcunt. Si enim hoſtia mentis, eius deuotio eſt: hoſtiæ benedicitur, quando ad vocem prædicationis ſanctificatur: vt quo purior efficitur, diuina ſuſceptione acceptior habeatur. Quod enim in Dei ſacrificio benedicitur, mundū quidem eſt cum offertur, & materiale: oblatum vero tāto eſt mundius, quanto non ſolum materiale, ſed ſpirituale: quanto non ſolum mundum, ſed etiam mundans eſt. Hoſtiarum quippe oblationibus mūdari peccata quis dubitet?

Sic namque, ſic eſt mentis deuotio: nam cum bona audire geſtit, munda eſt: ſed cum ſanctæ prædicationis accepta & benedicta manibus fuerit, tanto ardentior & ſacratior redditur, quanto clarius didicit, quem amare dulcius notum poſſit. Munda quidem ante, velut præparatio ſacrificij fuerat, quæ bonum noſſe cupiebat, & tamen materialis erat apparatus: quia nondum nouit, quæ diſcere appetit, ſed munda valde & ſpiritalis, cum iam doctrinæ ſanctificata vocibus, non iam appetit audire, quod ſciat, ſed audita delectatur experiri, quæ amat. Tunc etiam non ſolum munda eſt hoſtia, ſed mundans: quia quo feruentiori cæleſtium amore ſuccenditur, ab ea negli- A

1.Pet.4.b gentiæ carnalis tenebræ potentius effugantur. Scriptum quippe eſt: Quia charitas operit multitudinem peccatorum: quia nimirum carnalia noſtra deſtruimus, cum ardenti deuotione ad cæleſtia ſubleuamur. Et quia ſubditur: [Et tunc comedent, qui vocati ſunt.] Quid aliud deſignat, niſi quia deuotionis affectus mentis eſt cibus? B Tunc namque comedemus, cum hoſtiæ benedicitur: quia cum ad prædicatorum vocē deuotio noſtra in amorem conditoris extollitur: anima, quæ ad dulcedinem conditoris peruenit, habet iam cibum ſuum. Tunc ergo comedunt, qui ante benedictionem hoſtiæ comedere noluerunt. Nam qui ſumma intentionis expectatione ad diuinæ dulcedinis perceptionem ſe præparant, dum mala deſideria per appetitum nulla recipiunt, velut ieiuni, refectione deuotionis auidius replentur. Velut enim benedictionem hoſtiæ ad refectionem expectant, qui cuncta illicita deſideria fugiunt, vt de viſio-

Mat.5.a ne internæ gloriæ per deuotionem ſatientur. Scriptum quippe eſt: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Qui enim in corde inepta non recipit, dum ſuperna deſiderat, mundus corde eſt: & dum per bonum prædicationis ad diuinæ contemplationis dulcedinem ducitur, quaſi benedictionem hoſtiæ habet in animæ ſaturitate. C Dicit ergo: [Deinde comedent, qui vocati ſunt.] Ieiuni quippe vocantur ad comeſtionem, dum prædicator foris loquitur, quia prauis deſiderijs mentem cuſtodiunt, & per gratiam Spiritus ſancti ad internæ dulcedinis experientiam trahuntur. Vocati enim tunc erant inuitati, qui venerant. Vocati ergo ieiuni tunc comedunt, quando hi ſpiritualis gratię deuotione paſcuntur, qui ad eam percipiendam ſe magna mentis ſuæ cuſtodia parauerunt. Quid vero eſt, quod dicunt:

Aſcendite, quia hodie reperietis eum?

Sed dum electi, bona prædicatorum laudant, auditorum corda magna luce irradiant. Cæleſtis namque illa conuerſatio boni doctoris, quam prædicant, dies eſt. Dicant ergo: [Hodie reperietis eum.] Eo namque die prædicator inuenitur, quando non eſt minor vita, quàm fama: quando electorum voce laudatur, ſed qui laudes audiunt, omne, quod audiunt, in eius laudabili conuerſatione inueniunt, atque cogno- D

Mat.23.c ſcunt. Quo contra Phariſæos increpans Dominus, ait: Væ vobis ſcribæ, & Phariſæi, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris videntur hominibus pulchra, intus autem plena ſunt oſſibus mortuorū. Hinc iterum vane glorioſos infidelibus comparat, dicens: Quo modo poteſtis credere, gloriam ab hominibus accipientes? In die quidem laudantur, qui eiuſmodi ſunt, ſed eo die non reperiuntur: quia qui eorū laudes audiunt, quaſi candorem ſepulchri a foris aſpiciunt: ſed cum laudatas virtutes quærunt, intus peccatorum noctem, quaſi triſtia atque putentia mortuorum oſſa inueniunt. Dicant ergo, pro ſignificanda vera gloria iuſti: [Hodie reperietis eum:] quia cum iuſti laudantur, in veritate conuerſationis habent, quidquid lucidum emicat de eis voce laudis. Et quia tanti viri feſtina deuotione quærendi ſunt, ſequitur: E

Eundē locū examinat B. Aug. de conflictu vitiorum c.3.

Io.5.f

Et aſcenderunt in ciuitatem, Cumq. illi ambularent in medio vrbis, apparuit Samuel, egrediens obuiam eis, vt aſcenderet in excelſum.

Cum ſanctorum virorum præconia audimus, in ciuitate aſcendimus: quia illic eos quærimus, vbi deſcendunt, non vbi ſunt. Sed, vt ſuperius dixi, prædicatorum locus, quem pro ſe habent, ſecreta diuinitatis contemplatio eſt: locus autem pro ſubditis, prædicatio. Aliquando vero plana, aliquando alta loquuntur. Habēt ergo communem locum pro omnibus, habent ſublimem ſpecialemq. pro quibuſdam, habent ſecretum pro ſe. Hæc nimirum tria ſpiritualia loca ſignantur: quia Samuel egredi dicitur, & apparere in medio vrbis, & aſcendere in excelſum. Nam qui, vt appareret, egreſſus eſt,

A ſus eſt, erat vbi, antequam appareret, latuiſſet. Egrediuntur ergo ſacerdotes, quando a ſecreto meditationis ad prædicandum veniunt. In ciuitate apparent, quando planiora, id eſt, ad agendum, vel ad intelligendum dicunt. In excelſum aſcendunt, quando ſapientibus aut fortia præcipiunt operis, aut reuelant alta myſterij. Ordinatus ergo aſcenſus noſter oſtenditur, per hoc, quòd Saul in ciuitate aſcendere perhibetur. Nam nobis paſtorum noſtrorum loca, in quibus orare, aut ſecreti eſſe conſueuerunt, veneranda, non adeunda ſunt. Quod non ſolum exemplo, ſed etiam diuina cohortatione cognoſcere poſſumus. In Cantico quidem canticorum Sponſus denunciat, dicens: Obſecro vos filiæ Hieruſalem, ne euigilare faciatis dilectam, quouſque ipſa velit. Mentes enim perfectorum ſponſæ ſunt: quia dum ſecreto diuini amoris ſe velut in thalamo collocant, ibi per viſionem inueniunt, cui ineffabili amore iunguntur. Cum ergo Cant. 3. b Orig. hom. 2. in Cantica Cant.

B Sponſa dormit in thalamo, coniungitur Sponſo: quia dum electa prædicatoris anima in ſecreta contemplatione reconditur, quaſi in ſponſi thalamo collocatur. Qui ergo hanc ſuſcitat, ſponſo tollit: quia nimirum requies electæ animæ non ſolũ ſua, ſed etiam delectatio ſponſi eſt. Vnde & per Prophetam dicitur: Gaudebit Sponſus ſuper Sponſam. Iſa. 62. b Merito ergo Hieruſalem filias Sponſus adiurat, vt ab eis Sponſa, quamdiu dormire voluerit, non excitetur: ne, dum illa ſurgit a quiete thalami, ipſe perfruitionem perdat amoris. Egreſſus ergo Samuelis expectetur: quia viri ſancti in ſecreto ſui ſilẽtij venerandi ſunt, inquietandi non ſunt. In ciuitate igitur aſcendendum eſt: quia electus doctor in communi loco doctrinæ tanto lucro ſuis videtur, quanto vt proſit, exire cognoſcitur. Quo in loco notandum: quia de Samuele non dicitur: Hodie aſcendit in ciuitate, ſed, hodie venit in ciuitatem: de Saule autem, & puero: non venerunt, ſed aſcenderunt, dicitur. Ille enim velut per planum venit, iſte velut in alta conſcendit.

C Quid aliud per hoc nobis oſtenditur, niſi quia plana, quæ loquuntur prædicatores, nobis plana non ſunt? In ciuitate ergo non venimus, ſed aſcendimus, quando aut plana prædicationis difficulter aſpicimus, aut parua, quæ præcipimur, cum labore portamus. Sed quia ſtare in ciuitate, munitum eſſe eſt, idcirco aſcendimus: quia cum nos ſummi viri parua bona agere docent, malignorum ſpirituum conſilijs acquieſcere vehementer prohibent. Et quia valde laborioſum eſt, omnia tentamenta vincere, ad verba doctorum, quæ hoc nobis præcipiunt, quaſi per aſcenſus laborem conamur peruenire. Sed quia ſcriptum eſt: Quòd vnuſquiſque mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem 1. Cor. 3. b (quod nimirum non ſolum de æterna retributione accipitur, ſed etiam de pręſenti) omnipotens Deus pro merito operis, electis ſuis tribuit augmenta virtutis. Nam & Abraæ filio non parcenti, dicitur: Per memetipſum iuraui: quia feciſti rem hanc, Gen. 22. e

D & non pepercisti filio propter me: benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum. Plerumque enim, qui fideliter laborant, in faciendis ijs, quæ ſciunt, per diuinam gratiam maiora, quæ agant, cognoſcere merentur. In quorũ typo bene Saul in ciuitate prius aſcendere dicitur, in excelſum poſtea a Samuele ductus perhibetur. Vetum obuiam venire, eſt per eandem viam venienti occurrere. Cum ergo a ſanctis prædicatoribus ſalutis viam diſcere volumus, nobis quidem obuiam veniunt, quando cum verbo ſalutis, quod quærimus, occurrunt. Quaſi enim eadem via veniunt, cum id nos docere feſtinant, quod nos propoſuimus diſcere. Hoc profecto morale eſt omnium: ſi enim ea, quæ ſpiritualiter quibuſdam competunt, indagamus, obuiam venit: quia ordinandum regem ad ſe venire præcognoſcit. Vnde autem cognoſcat, adiungitur:

E Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem, quàm veniret Saul, dicens: Hac ipſa, quæ nunc eſt, hora, cras mittam ad te virum de terra Beniamin, & vnges eum ducem ſuper populum meum Iſrael, & ſaluabit populum meum de manu Philiſthijm.

Exijt ergo ei obuiam, vt in excelſum ducat: quia is, qui ad ſanctæ Eccleſiæ regimen quæritur, & diuino munere demonſtrandus eſt, & ad ſublimem conuerſationem vocandus. Auricula Samuelis, quia diminutiue dicitur, quid deſignat, niſi humilem intelligentiam doctoris ſpiritalis? Auricula ergo reuelatur a Domino, quando humilis intelligentia prædicatoris a Spiritu ſancto inſtruitur: vt quæ facturus eſt, audiat, & audita diſponat. Sed ſubtiliter eſt intuendum quod dicitur: Ante vnam diem.

Dies

Mat.11.f ditur,humilibus reuelatur. Vnde & in Euangelio patri loquitur, dicens: Confiteor tibi A
B. Aug. de verbis Domini ſer. 8. & 9. pater rex cæli & terrę: quia abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea
paruulis. Sapientes quidē ſuperbos, & alta de ſe ſentientes, paruulos vero dixit humi-
1.Pet.5.b les. Quorum certe alia ſcriptura meminit, dicens: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus dat
gratiam. Reſiſtit namque ſuperbis, ne æterna bona intelligant, ſed paruulis gratiā dat,
vt eadem bona æterna, ipſo reuelante, cognoſcant. Electi ergo, quia ad ſpiritualē ſen-
tentiam per humilitatem veniunt, ad audiendos prædicatores, quaſi per portam va-
dunt. Electus etiam prædicator, quia ſpiritualia humiliter dicit, Samuel Sauli in eadem
porta occurrit. Quaſi enim ambo in porta ſunt, quando ea, quæ electus prædicator lo-
quitur, ab electo alio humiliter audiuntur. Sed qui nouiter venerat, quem quærebat,
inuenerat, & ignorabat. Quare & idem Saul ad Samuelem dicit: [Indica mihi, oro,
vbi eſt domus Videntis.] Hoc namque proprium magnorum virorum eſt, vt a minimis B
difficile cognoſcantur. Carne quidem deſpecti ſunt, ſed mente ſublimes. Foris con-
temptibiles apparere appetunt, ſed agere venerabilia non deſiſtunt. Quia ergo valde
proficere per eorum exempla appetunt, eos non ſolum in exterioribus, ſed in intimis
admirantur. Vident ergo in eis exterius, quod poſſit a carnalibus deſpici, ſed & pari-
ter attendunt, quod intus ſpirituales viri magna admiratione debeant venerari. Quos
dum fama ſublimes audiunt, in altitudine ſuæ conuerſationis agnoſcere concupiſcūt.
Secundum hiſtoriam ergo Saul Samuelem videbat, & non cognoſcebat: vt quod in fi-
gura contingebat illis, nobis ſpiritualia deſignaret. Nam cum paruuli ſumus, quaſi
videmus perfectos viros, dum eorum virtutes a referentibus audimus: ſed quos vide-
mus, non cognoſcimus: quia per experientiam ſcire non poſſumus, quia hoc, quod
auditu percipimus, in cordis oculis tenemus. Quando igitur ab eis conuerſationis eius C
ſecreta ad imitandum requirimus, eos nimirum quaſi de propria domo interrogamus.
Domus namque eorum conuerſatio eſt. Hanc domum ſcire volebat diſcipulus Ioan-
Io.1.f nis, quando Dominum interrogauit, dicens: Magiſter vbi habitas? Qui nimirum, quia
ad familiaritatem illius quaſi domeſticus perducendus erat, audiuit: Veni, & vide.
Hanc domum viſam Philippus non cognoſcebat, cui dicit: Tanto tempore vobiſcum
Idem 14.b ſum & non cognouiſtis me: Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. De Domino
etiam ſcriptum eſt, quia loquebatur Moyſi ſicut cum amico ſuo: ſed idem Moyſes vi-
Exod.33.c dens, & non cognoſcens, interrogabat, dicens: Si inueni gratiā in conſpectu tuo, oſten-
de mihi faciem tuam. Spiritualis autem conuerſatio ſanctorum: quia non niſi deuo-
tis, ac ſupplicibus panditur, domum Samuelis Saul indicari ſibi ſimiliter deprecatur.
Sancti etiam prædicatores cum de ſe magna audiunt, per humilitatem ſe deijciunt, non
inflant. Sciunt ſe petentibus magna, quæ imitentur, oſtendere: ſciunt inter magna, D
quæ oſtendunt magni, per iactantiam non apparere. Quare & ſubditur:

Et reſpondit Samuel Saul dicens: Ego ſum Videns. Sed aſcende ante me in excelſum hodie, vt comedas mecum, & dimittam te mane.

Quid eſt dicere: Ego ſum videns: niſi ſe, ſicut in oculis videbatur, humilem
demonſtrare? Quaſi dicat: Tu in æſtimatione tua magnum habes, quem quæris, ſed
paruus eſt ille, quem vides. Hoc namque in verbo videns non prædicatur, ſed ego.
Quaſi dicat: Videns ille, eſt ego: non quod æſtimas, ſed quod cernis. Sed qui humi-
liare ſe nouit, nouit dare dona non humilis, ſed ſublimis. Quare & in excelſum ante ſe
aſcendere eum, vt ſecum comedat, præcipit. In excelſum aſcendit, qui ad ſcienda
altiora mentem erigit. In excelſum quidem aſcendere, eſt cor ad altiora intelligenda E
Mat.17.a præparare. Vnde & Petrus in monte aſſumitur, vt gloriam transformati Redem-
ptoris videre mereatur. In illo etenim aſcenſu montis, ſublimis præparatio mentis
exprimitur: quia alta videre non poterit, qui per intentionem animum in ſublimibus
non ponit. Quia ergo ſublimia præparati melius intelligimus, ante Samuelem Saul
in excelſum aſcendere iubetur. Quaſi enim ante prædicatorem in excelſum aſcendi-
mus, quando nos prius ad alta ſcienda animum intendimus, & ipſi nobis ea, ad quæ
intendimus, poſtmodum loquuntur. Quid vero eſt, quod ait: [Vt comedas mecum
hodie.] Sed quando prædicatores ſancti cæleſtia loquuntur, electorum ſuorum au-
ditorum corda reficiunt, teſtante etenim veritate, quia cibus animæ eſt verbum Dei,
Idem 4.a Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Panis
namque

A namque alimētum corporis eſt, verbum mentis. Qui vero corpus ſine mēte reficiunt, mente mortui ſunt, carne viui. Quare & de delicata vidua Paulus ait: Viuens mortua eſt. Nam per ciborum delicias non moreretur vidua, ſi animam verbi Dei cibo ſatiaret, cum ipſe Paulus dicat: Nihil eſſe immundum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sed viuens vidua moritur, quando cibo corpus nutrit, animam fame interficit. In ſolo ergo pane homo non viuit: quia cum ex anima & corpore conſtet homo, ſicut aliter per animam, aliter per corpus viuit, ita & neceſſe eſt, vt alimentis diuerſis ſingula nutriantur. Vt comedamus itaque cum Propheta aſcendimus, quando ad alta diuini verbi mentem erigimus, vt eius cæleſti ſapore per deuotionem ſatiemur. Et quia ipſi prædicatores valde amant cæleſtia, quæ loquuntur, quaſi ſimul comedimus, cum deuote illi loquendo proferunt, quod nos deuote audiendo, in ventre animæ locamus. *1.Tim.5.a* *1.Tim.4.a* *Mat.4.a*

B Simul enim comedimus: quia verbum Dei pariter audimus. Prædicatoribus namque veritas dicit: Non vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Quod & Paulus probat, cum ſuos auditores interrogat, dicens: An experimentū quæritis eius, qui in me habitat Chriſtus? Quia ergo in ſanctis prædicatoribus Chriſtus, & eius ſpiritus loquitur, ipſi prædicatores tanto clarius loquentem audiunt, quanto eis viciniores ſunt, cuius ſedes eſſe merentur. Tanto ergo plenius de verbi alimento poterunt refici, quanto iam intra ſe habent cellam refectionis. Amici etenim ſponſi ſunt, & ſtant, & gaudio gaudent propter vocem ſponſi. Cum ergo diuina loquuntur ſancti prædicatores, audiunt: ſed quia certa experientia norunt, quando in eis loquitur ſpiritus, audiunt ſe, ſed non in ſe, quia & ipſi loquuntur, ſed in ſe locuti, loquentē alium venerantur. In eo igitur, quod audiunt & loquuntur, *Mat.10.d* *2.Cor.13.a*

C & reficiunt, & reficiuntur. Reficiunt quidem auditores, dum verbum proferunt voce ſua: reficiuntur ipſi dum verbū, quod proferunt, profertur eis reuelatione diuina. Ipſi tamen deuotius ſaturantur, qui in locutione ſpiritus, mentis delicias experti ſunt. An non experientia loquentis ſpiritus eſt, inconſultos & impræmeditatos ſe cernere, ſubitoq. conſultos, & paratos eſſe? Scire, quæ neſcierant: habere, quæ non habuerāt. Torporem mentis amittere, repente mira deuotione feruere: Plenitudine ſcientiæ ſtatim & in momento mirabiliter repleri, mira verbi facundia intellecta proferre? Habent ergo electi prædicatores experientiam ſpiritus in ſe loquentis, in repentina reuelatione veritatis: habent ſubito ardorem charitatis, habent in plenitudine ſcientię, habent in facundiſſima verbi prædicatione. Nam & ſubito inſtruuntur, & repente feruescunt, & in momento replentur, & mirabili eloquij poteſtate ditantur. De illa

D namque repentina experientia Dominus dicit: Dabitur vobis in illa hora, quid loquamini. De illo autem ſubitaneo feruore charitatis Cleophas dicit: Nonne cor noſtrū ardens erat in via, dum loqueretur, & aperiret nobis ſcripturas? De repletionis quoque & facundiæ experientia Lucas meminit, dicens: Factus eſt repente de cælo ſonus tamquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant ſedentes. In eodem quippe ſpiritu repleti & locuti ſunt, vt hoc, quod aſſerimus, deſignarent: quia videlicet loquendo, alios paſcunt, qui de eo, quod dicunt, audiendo paſcuntur. Et quia ſonum vehementis ſpiritus ardorem, ſiue locutionem, aut repletionem cognoſcunt, tanto dulcius in donis ſpiritualibus epulantur, quanto ad eius recubitum dignius aſſumpti ſunt. Dicit ergo: [Aſcende, vt comedas mecum hodie:] quia bonus doctor, dum dulciter, quæ dicit, in deuotionem mentis accipit; ſe, & eos, qui audiunt, ſimul paſcit. Quo contra doctores reprobi: quia quæ dicunt, non amant, cum alios *Mat.10.d* *Luc.24.f* *Act.2.a*

E verbo paſcunt, ieiunant. Nam cum animæ refectionem verbum Dei eſſe Dominus dixerit, verbum vero Dei in mente plena ſit eruditio, plena deuotio, verbo Dei non paſcuntur, qui deuotè, quod loquuntur, non audiunt. Apoſtolus quidem, quaſi iam illa verbi dulcedine repletus, ait: De plenitudine eius omnes accepimus. Alia quidem eſt plenitudo verbi, alia libri. De plenitudine quidē verbi accipere non niſi electi poſſunt, de plenitudine vero ſcripturæ poſſunt & reprobi. Liber namque beati Ioannis Apoſtoli, & liber beati Pauli Apoſtoli plenitudines quidem ſunt, quæ de eis habentur. Eorum nimirum verba Paulus ſiue Ioannes ſcripſit, ſed quod quiſque ſcripſit, loquens in eis verbum, inſpirauit. Qui ergo verbum ſcripturæ accipit, non in amore, ſed in ſcientia, de plenitudine accipit, non verbi, ſed libri. Et quia rem mortuam accipit, in eius ipſe acceptione non viuit. Sed quid dico ſcripturam mortuam? Non eſt mortua tan- *Io.1.b*

2.Cor.3.b tua tantum, ſed interficiens. Nam ſcriptum eſt: Littera occidit, ſpiritus autem vi- A
uificat. Hoc quidem facit omnis diuina littera. Nam littera corpus eſt, huius vero corporis vita ſpiritus. Viuificatum quippe, & viuificans corpus accipit, qui litteram legit, & in amorem intelligentiæ mentem reficit. Reprobi ergo, qui ſcripturas rimantur, quas non amant, qui audacter foris loquuntur, cuius ſaporem intus non intelligunt: dum refectionem ſcripturarum, quas exponunt, alij deuota mente percipiunt, quaſi de eo, quod ipſi dant, alij ſaturantur, non ipſi. Dicat ergo Samuel: [Aſcende, vt comedas mecum hodie:] quia ex eo, quod ſubditis de verbo electi doctores tribuũt, & pariter audiunt, & pariter ſaturantur. Ecce enim in eodem ipſo verbo, quod dicimus, demonſtratur. Nam quis dubitat, quòd hanc ſcripturam, quam exponimus, Samuel ſcripſerit? & tamen ipſe, qui ſcripſit, hæc dicit: [Reſpondit Samuel:] vt profecto oſtenderet, quia quod ipſe ſcribebat, alius impartiebatur. Quia ergo Spiritus ſan- B
ctus, qui per eum loquitur, per eum de eo dicit: Reſpondit Samuel Sauli: [Aſcende ante me in excelſum, vt comedas mecum hodie.] Hoc dicit, quod audit: & ſimul audit, & dicit. Dum ergo magna veneratione amoris audit, & loquitur prædicator electus: magna deuotione auditores boni, quæ dicuntur, excipiunt: Saul & Samuel pariter in excelſum comedere dicuntur. Item quia prædicatores auditoribus in eiuſdem verbi refectione digniores atque feruentiores ſunt: non Samuel cum Saule, ſed Saul cum Samuele comeſturus aſſeritur. Sed & quia tam ſplendida mentis eruditio, in magna luce ſpiritualis vitæ eſt, non dicit: Vt comedas mecum hac nocte: ſed hodie. Quem etiam mane dimittit. Mane dicit initium diei ſequentis. Sequens vero dies, eſt ſerena lux ſanctæ conuerſationis. Dicit ergo:

Dimittam te mane. C

Mane quidem ab excelſo dimittitur, qui cum ad altioris ſcientiæ lumen proficit, in magna luce boni operis ſe proponit immorari. Vel mane dimittitur, qui verbum magnæ ſcientiæ, quod prædicatoris ore didicit, prædicare alijs intendit. Quando enim bona proponimus, quaſi mane in initio diei ſumus: quia boni claritatem iam aſpicere cœpimus, quam ſequamur. Sed hoc mane in plenum diem creſcit, quando is, qui magna bona agere, aut alta æternitatis gaudia prædicare propoſuit, id, quod propoſuit, in magna exhibet luce virtutis. Mane ergo Saul ab excelſo dimittitur: quia auditores prædicatorum bonorum, quod ab eis ſublime audiunt, exercere ſublimiter non morantur. Sed electi viri bona, quæ habent, & abſcondere, & manifeſtare ſciunt. Abſcondunt quippe, ne per elationem pereant, ſed ne infructuoſa remaneant, manife- D
ſtant. Dum abſconderunt, tunc cuſtodiunt: ſed dum manifeſtant, proferunt fructum. Nam ſequitur:

Et omnia, quæ ſunt in animo tuo indicabo tibi, & de aſinis, quas perdidiſti nudiuſtertius, ne ſolicitus ſis, quia inuentæ ſunt.

Celare ſe quidem prædicatores qualiter ſtudeant, ſuperius in verbo Samuelis oſtenditur: vbi dicitur: Ego ſum Videns. Nunc autem quia dicit: [Omnia, quæ ſunt in animo tuo, indicabo tibi:] quid aliud tenemus, niſi quia ſæpe viri ſancti virtutes, quas habent, & abſcondunt, & proferunt? Sed, vt dixi, abſcondunt, ne in magnis virtutibus magni videantur: proferunt eas, vt electi imitentur. Verbo itaque ſapientiæ, aut prophetiæ ſpiritu ſe pollere aſſerunt, non vt venerentur, ſed vt audiantur. Quare & Pſal-
Pſ.118. miſta verbi gratiam ſe habere inſinuans, ait: Super omnes docentes me intellexi. Cer- E
Idem 33.b tus ergo de peritia ſpiritus, confidenter nos inuitat, dicens: Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos. Propheta namque ſe affirmabat Micheas, cum diceret:
Mich.2.c Vtinam non eſſem vir habens ſpiritum, & mendacium potius loquerer. Hinc Heli-
4.Reg.5.b ſæus de Naaman Syro dicit: Veniat ad me, & ſciat Prophetam eſſe in Iſrael. Hinc
2.Cor.11.d Paulus ait: Hebræi ſunt, & ego: ſemen Abrahæ ſunt, & ego: miniſtri Chriſti ſunt,
Amos 7.c & ego: vt minus ſapiens dico, plus ego. Econtra autem Amos dicit: Non ſum Pro-
Io.1.c pheta, ſed armentarius vellicans ſycomoros. Hinc etiam Paulus cum ſe vult abſcon-
1.Tim.1.c dere ad cuſtodiam, dicit: Non ſum dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus Eccleſiam Dei. Hinc interrogatus Ioannes Baptiſta ait: Non ſum Propheta. Non erat quippe ad elationem, ſed erat Propheta & pluſquam Propheta ad miniſterium. Samuel ergo,

A muel ergo, vt ſe cuſtodiat, ait: [Ego ſum Videns:] & vt ſe ad lucrum exhibeat, dicit: [Omnia indicabo tibi.] Quod ſi aliquis vult, eodem modo intelligere poteſt: quia cũ dicit: [Ego ſum Videns,] ſi videntem ſe aſſerit, ad hoc dicit vt bonum, quod habet, cum electis communicet. Vt ergo quod aſſerit, probet, ſubſequenter adiungit: [Omnia indicabo tibi.] Quod ſanctæ Eccleſiæ doctores agunt: quia dum virtutes mentium intuentur, & vitia; & mederi vitijs, & promouere virtutes euidenter ſciunt. Omnia ergo, quæ ſunt in corde, indicat, quando virtutis viam, quam bonus auditor cupit tenere, ipſe documento manifeſtæ eruditionis dignatur exponere. Quod ſi magnus eſt, & bona non ſolum agere, ſed etiam prædicare diſpoſuit. Omnia, quæ ſunt in eius corde, prædicatores indicant: quando eorum mentibus aperiunt, quidquid cupiunt de doctrina. Quia vero ei, cui loquitur, eum ſignificat, qui ad lucra prædicationis in-

B nititur, ſubdit, atque ait: [Et de aſinis, quas perdidiſti nudiuſtertius, ne ſolicitus ſis, quia inuentæ ſunt.] Hoc ſuperius in perſona Saul, qualiter rudibus prædicatoribus conueniat, expoſitum eſt. Aſinas quippe perdidit, qui peccatores, quibus verbum vitæ præbuit ad pœnitentiam, nequaquam traxit. Inueniret quidem, ſi ij, qui ſe in nocte prauitatis abſconderant, ad lucem iuſtitiæ redirent, in qua viri inueniri potuiſſent. Cur ergo dicit: Inuentæ ſunt? niſi, quia ſæpe in eis ſummi viri ſalutis bonum facile inueniri poſſe conſiderant, de quorum vita inerudíti deſperant. Nam & periti Medici corporum, illos ſæpe curare præſumunt, de quorum ſalute imperiti præſumere non poſſunt. Sic nimirum & ab eruditis doctoribus ſæpe ad pœnitentiam, & ſatiſfactionem peccatores trahuntur, qui trahi ab ineruditis rudibus nequiuerunt. Quia igitur tam prædicatione, quàm exemplo perfectorum illi ad Dominum pœnitendo

C redeunt, qui conuerti per aliorum miniſterium nequiuerunt: bene Samuel inuentas aſinas dicit, quas Saul inuenire non potuit. Poteſt etiam hoc dictum pro profectu ordinandi rectoris intelligi. Quaſi dicat: Dum eruditione & vita proficis, illos etiam lucrari Domino poteris, quos nondum potuiſti. Tam certa quidem virtus profectionis eſt, vt fructus eius, qui nondum conſtant in re, conſtent in ſpei certitudine. Et quia his verbis ad perferendos labores ſanctæ prædicationis inuitatur, quæ mercedis lucra expectare debeat, exponit, dicens:

Et cui erunt quæque optima Iſrael, nonne tibi, & omni domui patris tui?

Iſrael, qui dicitur videns Deum, quem rectius hoc loco ſignificat, quàm æternorum ciuium illam beatam ſocietatem, qui ex labore vitæ huius, ad æternam omnipotentis Dei viſionem peruenerunt? Quæ ergo ſunt Iſrael optima, niſi æternæ retributionis

D dona? Paulus quidem dicit: Vnuſquiſque mercedem accipiet ſecundum laborem ſuũ. *1.Cor. 3.b*
Hinc item dicit: Alia eſt gloria ſolis, alia lunæ, & ſtellarum. Stella enim differt a ſtella *1.Cor. 15.g*
in claritate. Omnium ergo fidelium retributiones, & præmia, bona ſunt Iſrael. Quia vero electorum prædicatorum merces ſumma eſt, eorum ſunt optima Iſrael. De his quippe Iſraelis optimis Dominus fideli ſeruo ſuo repromittit, dicens: Amen dico vo- *Mat. 24.g*
bis, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. Qui enim non in omnibus, ſed ſuper omnia conſtituitur, non tantum bona Iſrael, ſed etiam optima habere declaratur. Dicat ergo Samuel: [Cui erunt quæque optima Iſrael, nonne tibi & omni domui patris tui?] Quaſi dicat: Et ſi magnus eſt labor prædicationis, tanto deuotius ferri debet, quanto maiora lucra mercedis habet. Solicita ergo mente doctor ſanctæ Eccleſiæ penſare debet: quia Iſrael non bona tantum, ſed etiam optima eius ſunt, vt maiora & excellentio-

E ra agat ſemper, qui tam ſumma, & optima expectat. Eadem quippe ſumma, non ſummo ordini debentur, ſed ſummo labori. Nam & Doctor egregius non dixit: Vnuſ- *1.Cor. 3.b*
quiſque mercedem accipiet, iuxta ſuam dignitatem, ſed iuxta laborẽ. Cum ergo prædicatorum æternæ vitæ optima referuntur, magnus eis in hac vita labor iniungitur: quia nimirum meliora ceteris habere non præualet, qui melior eſſe non ſtudet. Et quia hoc omnium prædicatorum ſanctæ Eccleſiæ commune eſt, non ſolum Saul, ſed omni domui patris ſui Iſrael optima eſſe referuntur. Quaſi enim ex patre filij naſcuntur, quando in ordinem prædicatorum nouiter alij alijs, eadem nobilitate ſanctitatis ſplendidi ſubrogantur. Domus quoque prædicatoris eſt ſpiritualis eius conuerſatio. Omni ergo domui patris eius Iſrael optima ſunt: quia vbicumque ſacerdotalis conuerſatio eſt, illa nimirum eſt, & tam ſumma eſt, vt ex celſitudine meriti, in æterna vita

ſua ſint optima retributionis. In hoc ergo ſe ſubtiliter prædicatores aſpiciant: quia A
non ſolum ſibi, ſed omni domui eius optima erunt Iſrael: quia ſi de domo exeunt, optima non habebunt. Nam ſi ſolam prædicationis ſublimitatem tenent, optima non habebunt: quia altitudinem vitæ non tenent. Sed electus quiſque, dum de ſe magna audit, infirma ſua ad memoriam ducit, vt ſe ab elatione cuſtodiat, ne bona, quæ habet, amittat. Vnde & ſubditur:

Reſpondens Saul, ait: Numquid non filius Gemini ego ſum de minima tribu Iſrael, & cognatio mea nouiſſima inter omnes familias de tribu Beniamin? Quare ergo locutus es mihi ſermonem iſtum?

Quaſi dicat: Quare mihi tam magna adſcribis, cum ſim nihil? Gemini quippe filius eſt, qui negligentes imitatur in cura ſui, & in exemplo proximi. Geminus quippe eſt, quia dum curam ſui negligit, exempla boni operis alijs non impendit. Qui ergo tales imitatur, filius Gemini dicitur. Qui de minima tribu Iſrael eſſe dicitur: quia vltimus ordo ſanctæ Eccleſiæ conuerſorum peccatorum eſt. Merito igitur, qui peccatorem ſe eſſe fatetur, de minima tribu Iſrael eſſe dicitur. Cuius etiam cognatio nouiſſima inter alias eſſe perhibetur: quia iuxta veritatis vocem: Qui minimum mandatum ſoluit, minimus eſt in regno cælorum. Beniamin quippe dicitur filius dextræ. Qua profecto appellatione ſanctæ Eccleſiæ populus deſignatur: qui dum in fide Redemptoris naſcitur, per bona opera ad cæleſtis patriæ bona præparatur. Dextera quidem Dei illa æternæ vitæ fortitudo eſt. Cognationes tribus Beniamin, ſunt diuerſæ conuerſationes electorum. Nam velut ab vno generationis principio diuerſæ cognationes veniunt: quando ab vna origine orthodoxæ fidei, conuerſationes fidelium plures oriuntur. Sancti ergo viri, cum ſe per humilitatem deijciunt, quia peccatores ſe eſſe fatentur, & tamen recte in Deum credere, quaſi ſe & Gemini filios aſſerunt, & de nouiſſima Iſrael cognatione. Sed quia quanto plus ſe humiliant, iuxta veritatis vocem, amplius exaltantur, ſequitur:

Mat. 5. c — B — C — *Luc. 14. b* — *Mat. 23. b*

Aſſumens itaque Samuel Saul, & puerum eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant inuitati.

Samuel Saul aſſumit, quando prædicator ſanctæ Eccleſiæ electo auditori ſuæ alta prædicationis aperit. Aſſumitur quippe ſubditus, quando per verbum doctoris in cognitionem cæleſtium eleuatur. Et quia non carnali intentione ſpiritualia ſcire appetit, non ſolum ipſum Saul, ſed etiam eius aſſumpſit puerum. Quaſi enim ſine puero in imis remanſerat, qui dicebat: Cor meum dereliquit me. Cor quippe noſtrum nos derelinquit, quando ſic a concupiſcentijs carnalibus vincimur, vt intentionem cordis in terrenis, & carnalibus, atque corporeis, & non in cæleſtibus, & ſpiritualibus ponimus. Hunc puerum perditum inuenerat, qui dicebat: Inuenit ſeruus tuus cor ſuũ. Cor quippe noſtrum inuenimus, quando per intentionem cordis ſpiritalia quærimus, quando hanc a terrenis auellimus, vt ad cæleſtia dirigamus. Electus ergo prædicator ijs, qui adhuc carnales ſunt, nec fortia imperat, nec ſpiritalia manifeſtat. Nam & Paulus Corinthijs dicit: Non potui vobis loqui tamquam ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, tamquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam. Quaſi his verbis dicat: Idcirco vos ad excelſum non duxi: quia ſpiritualem ſenſum vobiſcum, velut Saul puerum, non habebatis. Quare & cauſam inſinuans, ait: Adhuc enim eſtis carnales. Bene ergo Samuel Saul, & puerum aſſumpſiſſe dicitur: quia doctores ſanctæ Eccleſiæ illis fortia imperant, illis alta manifeſtant, quos ſpirituales eſſe conſiderant. Qui etiam in triclinium introducuntur: quia eis charitatis latitudo monſtratur. Velut enim in triclinio ponitur, qui per id, quod altum didicit, moratur in latitudine charitatis. Vel certe introitus noſter ad triclinium, amor eſt: triclinium, pulchritudo eſt ſpiritualis vitæ. Vnde Ioannes dicit: Qui non diligit, manet in morte. Si enim, qui non diligit, manet in morte, ille, qui diligit, in vita manet. In tricliniũ ergo introducimur, quando in affectum ſupernæ conuerſationis ſurgimus per affectum charitatis. In hac nimirum manſionis latitudine ſuperiorem locũ ſancti prædicatores obtinent

Pſ. 37. b — D — *2. Reg. 7. d* — *1. Cor. 3. a* — E — *1. Io. 3. d*

A tinent: quia beatus Ioannes Euangeliſta dicit: Et in circuitu ſedis ſedilia vigintiquattuor, & ſuper ſedes vigintiquattuor ſeniores. Seniores quippe ſancti ſunt prædicatores maturi ſenſu, moribus graues, qui thronum Dei iuxta poſitis ſedibus ambiunt: quia qui præ ceteris conditorem diligunt, per altiſſimam conuerſationem ei vicinius requieſcunt. Bene itaque Saul cum puero ſuo locum in capite eorum, qui inuitati fuerant, ſortitur: quia in eis eligendorum paſtorum typus oſtenditur. In capite quidem rector ſtatuitur, quando per vim magni amoris ſupernæ vitæ ſingulare propoſitum accipit: cum fidem catholicam cum cęteris communem tenet, ſed præ ceteris virtutem ſublimem. Vnde & ſequitur: *Apoc.4.a*

Erant enim quaſi triginta viri.

B Ter decem triginta fiunt. Ternarius vero numerus fidem ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis inſinuat. Denarius vero per decem præcepta legis, boni operis perfectionem deſignat. Tricenarius ergo numerus eos deſignat, qui eam fidem tenent, quæ per dilectionem operatur. In horum capite Saul ponitur, quando per diuinam gratiam is, qui futurus eſt paſtor Eccleſiæ, ſublimior fit merito, quibus debet eſſe ſuperior dignitate. Hunc ſublimem locum Samuel tribuit: quia qui tantam vitæ meretur celſitudinem, ad eam maiorum proficit inſtitutione. Cui nimirum, quia iam magna, quę agat, & non minima demonſtrantur, ſubditur:

Dixit Samuel coco: Da partem, quam dedi tibi, & præcepi, vt reponeres ſeorſum apud te. Tulit ergo cocus armum, & poſuit ante Saul. Dixitq. Samuel: Ecce quod remanſit, pone ante te, & comede: quia de induſtria ſeruatum eſt tibi, quando populum vocaui: & comedit Saul cum Samuele in die illa.
C

Quid in armo pectoris, niſi fortitudo ſignatur actionis? Quæ a Samuele coco tribuitur, quando a ſummis prædicatoribus minoribus demonſtratur. Coci etenim ſacerdotes ſunt: quia dum electis fidelibus in feruore ſpiritus loquuntur, cibos mentis, velut per ignem coquunt. Sed pars, quæ datur, poſita ſeorſum dicitur: quia fortitudo boni operis in prædicatore debet eſſe ſingularis. Quam ante Saul ponit, quando ordinandum paſtorem ſanctæ Eccleſiæ, quantæ fortitudinis eſſe debet, conſiderare præcipit. Sed & de eo, quod cocus appoſuit, Samuel Saul dicit: [Ecce quod remanſit, pone ante te.] Remanſit quidem, quia non omnia noſtra Chriſtus expleuit, per crucem quidem ſuam omnes redemit, ſed remanſit, vt qui redimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profecto reſiduum viderat, qui dicebat: Si compatimur, & conregnabimus. Quaſi dicat: Quod expleuit Chriſtus, non valet, niſi ei, qui id, quod remanſit, adimplet. Hinc beatus Petrus Apoſtolus dicit: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea, quæ deſunt paſſioni Chriſti, in corpore meo. Sed notandum: quia armum ante Saul cocus poſuit, tamen Samuel Saul præcipit, vt ante ſe eum ponere debeat. Quid eſt hoc? Sed ponere ante diſcumbentes dapifer in menſa ferculum ſolet: quod dum is, qui diſcumbit, trahit ad ſe, illud ponit ante ſe vicinius, quod paulo longius erat ante ſe. Cocus ergo ponit armum ante Saul, Samuel Saul præcipit, vt ponat ante ſe: quia hoc quod nouo prædicatori iniungitur de fortitudine boni operis, velut ad ſe propius debet trahere per ſtudium conſiderationis. Quod etiam poſtquam ad ſe traxerit, comedit: quia diu conſideratum agere diſponit. Armum quippe manducare eſt, quod exterius de forti actione præcipitur, per propoſitum in mente recondere. Quaſi enim armum ante ſe ponere, & manducare electo cuique ſuadebat, qui dicebat: Si ſederis ad menſam potentis, ſapienter attende, quæ apponuntur tibi: quia ſimilia oportet te præparare. In menſa quippe potentis virtutem armi deſignauit. Et dum dixit: Sapienter attende, quæ apponuntur tibi: armum ante ſe eũ, cui dixit, ponere docuit. Sed manducare eum debere inſinuauit: quia dixit: Similia oportet te præparare. Similia enim præparando manducamus: quia dum fortia, quæ audimus, proponimus agere, velut comedentes, in cordis ventre reponimus cibos vitæ. Sed ipſis ſummis doctoribus Vas electionis ſub vnius diſcipuli eruditione imperat, dicens: Manum cito nemini im-
D *2.Tim.22.b* *Col.1.d* *1.Pet.2.d* E *Prou.23.a* *1.Tim.5.c*

ponas. Quia enim magna retractatione conſilij eligendi ſunt, qui in culmine ſublimentur, apte ſubiectum eſt: [Quia de induſtria ſeruatum eſt tibi, quando populũ vocaui.] Quaſi dicat: Pone ante te, quod antequam apponeretur, ego poſui ante me: conſidera, quod ego conſideraui. De induſtria quippe pars armi ſeruatur: quia fortiſſima prædicatoris actio illi bene committitur, qui a ſummis viris magna conſideratione dignus tanto miniſterio iudicatur. Iſta vero pars tunc ſeruata eſt de induſtria, quando populus vocatur: quia cum ad ſuſcipiendum prædicationis miniſterium ſubditi fideles veniunt, bonis prædicatoribus non infirmis infirma, ſed fortibus fortia iniunguntur. Sed qui bene proficiunt, in ſublimi ſua conuerſatione ante omnia tenere ſtudent bonum obedientiæ. Bene itaque ſubiunctum eſt: [Et comedit Saul cum Samuel in die illa.] Vt iam dixi, promouendo doctori comedere, eſt, hoc, quod ſibi de virtute præcipitur, ſe ad faciendum præparare. Bene autem cum Samuele comediſſe dicitur: quia cum ij, qui nouiter veniunt, magna agere proponunt, in virtute boni operis ſummi viri feruentiores fiunt. Poteſt etiam in iſta comeſtione illa ſignari, de qua ſuperius repromiſit, dicens: Aſcende ante me, vt comedas mecum hodie. Saul ergo cum Samuele comedit: quia cum intus prædicator cæleſtem verbi Dei ſuauitatem audit, quod, loquente ipſo, ſubditi foris audiunt, de diuina refectione vtrique ſatiantur. Sequitur: A B

Et deſcenderunt de excelſo in oppidum, & locutus eſt Samuel cum Saul in ſolario.

Quicumque ad celſitudinem curæ paſtoralis aſſumitur, in eadem ordinis ſui ſublimitate habere debet & vitæ propriæ altitudinem, & alienæ infirmitatis compaſſionẽ. Aſcendat ergo Saul cum Samuele, deſcendat in oppidum. Sciat rector, quæ agat alta: ſciat, quæ diſponat, communia. Dicat cum Paulo: Noſtra conuerſatio in cælis eſt: dicat nobiſcum: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? video aliam legem contradicentem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati. In excelſo eſt rector, cum ſapientiam loquitur inter perfectos. Carnalia quando diſponit, deſcendit in oppidum, dicens: Propter fornicationem vnuſquiſque vxorem habeat, & vnaquæque virum: vxori vir debitum reddat, vxor viro ſimiliter. In excelſo eſt, quando dicit: Nulla creatura poterit nos ſeparare a charitate Chriſti. In oppidum vero deſcendit: quia loquens, ait: Factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifaciam: omnia omnibus factus ſum, vt omnes facerem ſaluos. Samuel ergo Saul ad excelſum tulit, & in oppidum depoſuit: quia ſummi viri cum ſanctæ Eccleſię culmen ordinant, illos, quos in eodem culmine ponunt, docent ſublimiter viuere, plana prædicare, ſibi eſſe rigidos, ſed ſubditis temperatos: ſic attendere propriæ ſaluti, vt cũ infirmis poſſint infirmari: infirmari dixerim per affectum mentis, non per languorem internæ ægritudinis. Nam ſi per mentis languorem doctor iacet, curare ægros, & iacentes erigere non poteſt. Bene ergo cum Samuel Saul in oppidum deſcendiſſe, & in ſolario locuti eſſe referuntur. Oppidum quippe in plano eſt, ſolarium vero in alto. Ad excelſum quoque ſolarium planum eſt, ad oppidum non planum, ſed altum. Sic nimirum electi prædicatores, quando minoribus membris compatiuntur, quaſi excelſum deſerunt: ſed in oppidum deſcendentes in ſolario ſunt: quia ab alto quidem veniunt, ſed infirmitatem ſubditorum miſerando & conſulendo, non agendo & infirmando aſſumunt. Infirmis namque compatientes, vxorem ducere præcipiunt, nec tamen ipſi infirmando vxorem ducunt. In oppidum ergo deſcendentes, in ſolario ſunt: quia etſi plana iubent, in ſe ipſi infirma non retinent. Quia vero non eſſe in ſolario, ſed loqui cum Saul Samuel dicitur, hoc profecto ſignificat: quia futurus doctor doceri debet ſic infirmis ſubditis compati, vt ipſe tamen teneat alta conuerſationis. Et quia ad hæc agenda multa conſideratione nouus prædicator indiget, ſtrauiſſe ſibi Saul, & dormiſſe perhibetur. Dormire in ſolario nouo prædicatori, eſt in ſublimi ſua conſideratione diſponere, qualiter ſubditorum onera debeat portare. Nã ſi ad ſæculi intentionem vigilat, hoc profecto agit, vt tantæ diſcretionis bonũ in intimis non requirat. Dormire igitur debet, vt ſæcularia nulla cogitet: quia ſpiritualia diſponere oppreſſus ſæcularibus numquam poteſt. Sed & dormire non poterit, qui ſibi non ſternit: quia nimirum ſi bono-

C D E

Phil. 3. d *Rom. 7. d* *1. Cor. 7. a* *Rom. 8. f* *1. Cor. 9. d*

A ſi bonorum exempla, ſiue dicta non cogitat, impoſſibile eſt, vt ab exterioribus requieſcat. Velut mollia quidem nobis ſubijcimus, quando electorum doctrinam, aut vitã cogitamus. In eiſdem quoque ſtramentis dormimus: quia quieſcere tunc bene conſideratione poſſumus, quando in rebus ſpiritualibus occupamur. Dicat ergo:

Quia ſtrauit ſibi Saul, & dormiuit.

Vt electæ menti inſinuet: quia ſi negligenter ad exteriora ſe occupat, intimæ quietis gratiã non acquirat. Sed qui ſpiritualia bene vult, conſiderãdo, diſponere, donec ea intus perfecte ordinet, ad ea, quæ foris ſunt, euigilare non debet. Apte ergo ſubiungitur:

Cumq. mane ſurrexiſſent, & iam diluceſceret, vocauit Samuel Saul in ſolario, dicens: Surge, & dimittam te.

B Mane quidem luceſcit, quando quietæ menti veritatis ſplendor ſe aperit. Humana etenim mens per ignorantiam tenebroſa, & per illuſtrationem veritatis lucida fit. Ignorans ergo in nocte eſt, cum illuſtratur in die. Mane autem ſurgit, qui dormit nocte: quando ad agenda ſe erigit ea, quæ per conſiderationem ordinauit. Et quia ordinandi regis negotium tractabatur, ambo ſurrexiſſe perhibentur. Surgit quidem ſummus prædicator, vt auditorem ſuum ad miniſterium eiuſdem prædicationis ordinet. Surgit, qui ordinandus eſt, vt tam ſublimem ordinem imo cordis affectu recipiendum eſſe non ſperet. Pariter quidem ſurgunt: quia ſublime officium datur, ſublime recipitur. Quo in loco eſt aliud notandum: quia ambo prius ſurrexerunt, deinde Samuel Saul vocauit, dicens: [Surge, & dimittam te.] Sed ad hiſtoriam

C ſi ambo ſurrexerunt, a ſomno Saul, quia conſurgere præcipitur, ad opus præparari admonetur. Quia vero tam ſummi ſacerdotes, quàm ille, qui ad ordinem prædicationis aſſumitur, tanti miniſterij onus attente conſiderant, quaſi pariter dormiunt, pariter ſurgunt. Sed, qui nouiter ordinandus eſt, ſurgens a ſomno, ad opus item ſurgere iubetur: quia ad altitudinem ordinis quamquam penſare meditando ſtuduit, pertingere debet tamen per meritum conuerſationis. Surgens ergo ſurgere iubetur, vt ſublimem ordinem, quem ſubire deliberat, æquare meritis proponat. Vnde & in ſolario vocatur: quia ad alta conari præcipitur. Qui etiam dicit: [Et dimittam te.] Surgit quippe, vt dimittatur: quia ille liber eſſe in miniſterio prædicationis poterit, qui in altitudine magnæ conuerſationis excreuit. Surrexit quidem, qui ſurrexerat: quia qui conſiderando didicit altitudinem dignitatis, in eadem dignitatis

D altitudine erigere ſe curauit per ſublimitatem vitæ. Vnde & ſubditur:

Et ſurrexit Saul:

Deinde ſubditur:

Egreſſiq. ſunt ambo, ipſe videlicet & Samuel.

Paſtor egreditur, quando a ſecreto meditationis venit ad publicum operis. Quando enim diſponit, quæ vult agere, intus eſt: quando autem ea agit foris, quæ cogitauit, quaſi exit. Exijt etiam Saul: quia in exteriori dignitate, is, qui promouetur, illud ſuſcipit, quod, an eſſet ſuſcipiendum, diutius cogitauit. Ambo igitur dicuntur egreſſi, quia ambo fuerunt intus: dum ille ſolicita mente præuiderit, quid aut cui daret: ille item attentius cogitaret, qualis eſſet, qui tam ſumma perciperet. Quia

E ergo miniſterium ſanctæ prædicationis cum ſumma diſcretione tribuendum, atque recipiendum eſt, dum rex Iſraelis vngitur, & rex, & Propheta vncturus eum, egreſſi perhibentur. Plerique autem codices habent: [Cumq. mane ſurrexiſſent, antequam diluceſceret:] quia nimirum intelligi conuenienter poteſt. Mane eſt quidem, antequam diluceſcat, quando quodam modo aſpirare dies incipit, & tamen plena lux diei non eſt. Prædicatores autem ſanctæ Eccleſiæ dum eorum bonam conuerſationem conſiderant, quos ordinare diſponunt, quaſi mane eſt. Sed quia eorum futura ſcire non poſſunt, mane eſt, ſed antequam diluceſcat. Quod bene in eius ordinatione dicitur, qui omnipotenti Deo poſtea diſplicuiſſe memoratur. Quaſi enim mane, antequam diluceſceret Propheta vidit hunc, qui ei in luce bonæ conuerſationis apparuit. Sed plena diei claritas nondum erat, quia in eo futuras tenebras per præſen-

præſentem cognitionis lucem videre non poterat. Quod nimirum toties ſanctæ Eccleſiæ agitur, quoties boni ſunt, qui eliguntur in præſenti, ſed in eodem bono perſeueraturi non ſunt. Quaſi enim mane, & ante lucem egreditur, qui lucem boni operis præſentem monſtrat, caliginem vitæ futuram celat. Sed quid inde actum ſit, ſequitur. A

Cumq; deſcenderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero, vt antecedat nos, & tranſeat: tu autem ſubſiſte pauliſper, vt indicem tibi verbum Domini. Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit ſuper caput eius, & oſculatus eſt eum.

Quid eſt enim, quòd in extrema parte ciuitatis rex ducitur, & vngitur? Sed extrema pars ciuitatis, eſt vltima pars populi ſubiecti. Qui ergo vltimum locum tenent in ſancta Eccleſia, velut in extrema parte ciuitatis ſunt. Ipſius autem Eccleſiæ in vltima parte, conuerſi peccatores eſſe videntur. Nam iuſti quique in ſuperiori, vel prima ſunt parte. Aut fortaſſe primum locum virginitas tenet, ſecundum continentia, tertium coniugalis vita, vltimum conuerſio peccatorum. In extrema igitur ciuitatis parte rex vngitur: quia ſanctæ Eccleſiæ rector ordinatur, pro peccatoribus, non pro iuſtis. Hinc enim per ſemetipſum veritas dicit: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Hinc iterum dicit: Non opus habent ſani medico, ſed male habentes. Sed puerum Saulis Spiritualem ſenſum deſignare diximus. Quid eſt ergo, quòd præcedere & tranſire a Samuele imperatur? Sed præcedit puer, quando hoc agitur, quod a ſpirituali ſenſu nobis ſuggeritur, non quod a motu carnali imperatur. Sed quoſdã præcedit & tranſit, quoſdam præcedit & non tranſit. Non tranſit quidem præcedens puer arrogantes, tranſit humiles: nam dum arrogantes magna & ſpiritualia agunt, in oculis ſuis magni ſunt. Quaſi enim ſecum habent puerũ, quem ſequuntur, qui in ſpiritualibus, quæ agunt, ſpirituales ſe eſſe glorianrur. Quibus profecto Propheta exprobrat, dicens: Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Electi ergo in omnibus, quæ agunt, eſſe quidem ſpirituales curant, & tenere ſe ſpirituales vitant. Magni quidem ſunt merito, humiles æſtimatione: quia ſemper magna agunt, ſed in eiſdem magnis ſe magnos numquam aſpiciunt. Quaſi ergo puerum, quem præmittunt, tranſire faciunt, cum ſpiritualem ſenſum præſentem habent in opere, ſed longe ab æſtimatione. Quid vero eſt, quòd pauliſper ſubſiſtere præcipitur, vt ei verbum Domini indicetur? Sed pauliſper ſubſiſtit, præmiſſo puero, qui ad horam ſe proprio arbitrio ſubtrahit, & alienam voluntatem facit. Tranſire ergo facit puerum, & pauliſper ſubſiſtit, qui ad præceptum maioris illa etiam, quæ putat ſpiritualia, deſerit: vt ea, quæ ſibi iunguntur, efficere conuenienter poſſit. Quod certe ordinando prædicatori conuenit: nam dum pondus paſtoralis curæ conſiderat, & infirmitatem ſuam, hoc ſibi ſe præcedens ſpiritus dicit: quia tantum onus tam infirmus indigne ſuſcipit. Prætermittat ergo non ſolum, ſed tranſire faciat puerum: vt non arbitrium ſuum ſequatur, ſed illud ſuſcipiat, quod ei melioris prouiſione decernitur. Et de ſubſiſtente protinus additur:

Mat.9.b *Iſa.5.d* B C D

CAPVT V.

Caput X. 1. Regum.

TVlit autem Samuel lenticulam olei, & effudit ſuper caput eius. E

Hoc profecto hac vnctione exprimitur, quod in ſancta Eccleſia nũc etiam materialiter exhibetur: quia qui in culmine ponitur, ſacramenta ſuſcipit vnctionis. Quia vero ipſa vnctio ſacramentum eſt, is, qui promouetur, bene foris vngitur: ſi intus virtute ſacramenti roboretur. Ipſas ergo olei virtutes prius videamus attentius. Oleum quippe liquoribus alijs ſuperfertur, oleum ignem fouet, oleum vulnera curare conſueuit. Per illud ergo miſericordiæ bonum ſignificat: quia ſcriptum de Domino eſt: Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Quia ignem fouet, prædicationis gratiam deſignat, quæ electorum mentes illuminat. Quia vero vulnera per oleum curantur, hoc profecto inſinuat, quod detergenda ſunt vulnera peccatorum. Vngatur ergo caput regis, quia ſpirituali

Pſ.144.b

gratia

A gratia mens eſt replenda doctoris. Habeat in vnctione ſua oleum, habeat miſericordiam abundantem, quæ ſibi virtutibus alijs præferatur. Habeat oleum, vt dum ardorem ſancti Spiritus in ſe nutrit, lucere vehementer alijs per verbum poſſit. Habeat nihilominus oleum medicinæ, vt ſapienter diſponat, qualiter peccatorum fœtores tergat, & ægras mentes ſaluti reſtituat. Sed lenticula Saul vngitur, non pro præſignanda doctrina, ſed ad exprimenda futura. Lenticula quidem paruum eſt vas. Quid ergo eſt, quòd lenticula olei Saul vngitur, niſi quia in fine reprobatur? Nam quia obedire Deo poſtea noluit, a Samuele audiuit: Quia proiecisti ſermonem Domini, proiecit te Dominus, ne ſis rex. Velut enim lenticula olei parum habuit, qui ſpiritualem gratiam proijciendus accepit. Quod in rectoribus quoque ſanctæ Eccleſiæ conuenienter accipitur. Plerumque enim culmen prælationis accipiunt, qui in charitate Dei & proximi perfecti non ſunt. Quendam namque affectum charitatis habent, ſed plenitudinem eius non habent. Illa ergo rudis & imperfecta mentis affectio, quid eſt niſi lenticula olei? Nam dum vngit caput, & non replet: tota quidem effunditur, ſed parum exhibet. Econtra autem cum electus rex vngi præcipitur, eidem Prophetæ Dominus ait: Imple cornu tuum oleo, & veni mittam te ad Iſai Bethlemitem: prouidi enim in filijs eius mihi regem. Hinc eſt, quòd idem electus rex plenitudinem vnctionis ſuæ Dei laudibus imputans, ait: Impinguaſti in oleo caput meum, & poculum meum inebrians quàm præclarum eſt. Qui ergo gratiam vnctionis non perſeueraturus accepit, diſpenſante Deo, per illius vaſis liquorem vngitur, quo vncti defectio ſignaretur, ſequitur:

Infra 15. B *Infra 16.* *Pſ.22.*

C Et oſculatus eſt eum, & ait: Ecce vnxit te Deus ſuper hereditatem ſuam in principem, & liberabis populum eius de manu inimicorum eius, qui in circuitu eius ſunt.

Ad culmen ſanctæ Eccleſiæ rector ducitur, vt hoc officium habeat, quo inter Deum & homines pacem ponat. Peccando etenim, inimicitias creatoris incurrimus. Dum ergo ad peccatorum correptionem rector ponitur, illud de medio tollit, quod Dei nos inimicos fecit. Bene ergo Samuel Saul caput oſculatus fuiſſe perhibetur. Prophetæ namque oſculum defixum ille portat in capite, qui reconciliationis noſtræ ſuffragium portat in mente: cum videlicet in ſe nulla gerit fomenta diuinæ diſcordiæ, qui in mente paci reddere diſcordes ſtudet. Oſculato ergo principe, dicitur: [Vnxit te Deus in principem ſuper hereditatem ſuam.] Quaſi rebus eum admoneat, dicens: D Qui te ad hoc poſitum noſti, vt peccati inimicitias debeas ſoluere, quod in alijs deſtruis, in te non debes retinere. Nonnulli etenim & vnguntur, & oſculum non accipiunt, liberare populum Domini ſatagunt, ſed ſe inimicorum iugo ſubijcere non pauescunt. Nam qui alijs bona prædicat, quæ non agit, quaſi oſculum dat, quod non accipit. Amicos etenim Dei alios facere quærit, & ipſe inimicus eſſe non deſinit. Inimicitias peccati in ſe ædificat, quas in alijs deſtruere per verbum tentat. Quia ergo ille ſolum præeminet vtiliter, qui per affectum magnæ charitatis Dei amicus eſt: Samuel caput regis oſculatus fuiſſe dicitur. Hinc ipſa veritas prius oſculatur, quos ordinat: deinde ad liberandos alios mittit. Vos, ait, amici mei eſtis, deinde addidit, dicens: Poſui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Hinc item *Io.15.c* reſurgens a mortuis dicit: Pax vobis, deinde ſubdit: Quorum remiſeritis peccata, re- *Idem 20.f* E mittentur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Vt velut oſculum pacis in eorum mente figeret, quos peccati odia ſoluere præcepiſſet. Oſcultatus ergo rex ſuper hereditate Domini conſtituitur, quia electus doctor eligitur, vt fidelibus ſubditis dignitate præemineat, ſed de prælatione ſua non ſuum, ſed Domini lucrum quærat. Quare ad hoc conſtitutus aſſeritur, vt qui ſub eo ſunt, de inimicorum manibus liberentur. Hereditas Domini multitudo fidelium eſt. Omnis ergo ſæcularis intentio remouetur, cum rex ſuper hereditate Domini vnctus aſſeritur. Vnctionis ergo fructus eſt, cultus diuinæ hereditatis. Ille ergo officium vnctionis exequitur, qui ſola quærit lucra animarum. Super hereditate quippe Domini in principem ſe vnctum meminit, qui hoc ſolum de terrena dignitate quærit, quòd per ſuum miniſterium Chriſtus quæſiuit. Hoc igitur verbo negligentium rectorum intentio reprobatur. Audiunt namque, quia

ſuper

ſuper hereditate Domini vncti ſunt: quia de terra Dominus non niſi electos quærit. A
norunt, quòd non terræ latitudinem, non auri copiam, non diuitiarum affluentiam:
ſed fideles ſuos hereditatem ſuam dicit, & tamen terrenũ quærere, & quod perit, congregare non deſinunt. Ad id, quod Dominus non quærit, tota ſolicitudine intendunt: & quod ſolum quærit, quærere negligunt. Dicitur ergo, in quo ſe negligentes aſpiciant, dicitur, in quo boni meliores fiant. [Vnxit te, inquit, Deus in hereditate ſua in principem.] Quaſi dicat: Hereditatem ſuam tuam fecit, vide vt tu in ea aliter non regnes. Liberabis ergo populum de manu inimicorum, qui in circuitu eius ſunt. Grandis labor prædicatori præcipitur per hoc, quòd inimici in circuitu eſſe referuntur. Satis enim graue prælium eſſet, ſi in vna parte malignorum ſpirituum ſæuitiam tolerarent. Hinc per Prophetam denuncians, dicit: In circuitu impij ambulant. Hinc beatus Petrus exhortans: ait: Aduerſarius veſter diabolus, tamquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Inimici igitur noſtri in circuitu noſtro ſunt: quia immundi ſpiritus cogitationi noſtræ verbo, & operationi ſemper inſidiantur. Nam dum praua nobis ſuggerere appetunt, ab vna parte ſunt: cum ad mala pertrahunt, eorum prælio ab alia parte pulſamur: cum ad mala opera inuitant, ex parte reliqua bellum excitant. In circuitu ergo hoſtes habemus, qui in omni, quod cogitamus, loquimur & operamur, malignorum ſpirituum bella patimur. Sed quia non a bello, ſed de manibus inimicorum liberare populum dicitur, magna virtutis inſignia prædicatoribus adſcribuntur: quia non ſolum liberos, ne capiantur, debent protegere, ſed etiam captos de eorum ſeruitute liberare. Hoc autem tunc a regibus noſtris agitur, quando illi per eorum prædicationem reſipiſcunt, qui per audaciam tranſgreſſionis ſubiecti ſunt iugo diabolicæ poteſtatis. Quod profecto agere illi ſolummodo prædicatores poſſunt, qui ad culmen regiminis diuina ordinatione perueniunt. Nam quos omnipotens Deus ordinat, ad toleranda prælia antiqui hoſtis mittit, ſed eos inter ipſa bella non deſerit, quia milites ſuos protegit, & victores facit. Sed cum ſancti viri ad primatum ſanctæ Eccleſiæ ſuſtolluntur, vehementer expaueſcunt, ne onus tanti ordinis ſibi iudicio hominum ſit impoſitum, non ordinatione conditoris. Ad robur ergo humiliũ dantur ſigna, quibus ſe a Deo, non ab hominibus, electos ſciant. Quare & Samuel ſubiungens, ait:

Pſ. 11. b

1. Pet. 5. c

B

C

Et hoc tibi ſignum, quia vnxit te Deus in principem. Cum abieris a me hodie, inuenies duos viros iuxta ſepulchrum Rachel, in finibus Beniamin, in meridie ſalientis magnas foueas, dicentq. tibi: Inuentæ ſunt aſinæ, ad quas ieras perquirendas, & intermiſſis, pater tuus aſinis, ſolicitus eſt pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo. D

Quaſi enim humili paſtori, & de tanto miniſterio trepidanti dicat: Tu idcirco trepidas: quia an ſit ex Deo hoc, quod de te actum eſt, neſcis: ſed quia hoc ſcire potes, trepidare non debes. Hoc igitur tibi ſignum, quia te non homo, ſed Deus in principẽ vnxerit: duo videlicet viri illi tibi dicent: Inuentæ ſunt aſinæ, ad quas ieras perquirendas. Quaſi dicat: Si illos duos viros inueneris, & hoc tibi dixerint, ſcito, quia te Deus principem, non ego conſtitui. Quid ergo duo viri iſti nobis, niſi perfectos quoſque ſanctæ Eccleſiæ prædicatores deſignant? Duo quidem ſunt: quia perfecti in vtroque præcepto charitatis: viri, quia in ſancta conuerſatione robuſti. Qui iuxta ſepulchrũ Rachel inueniri perhibentur: quia per contemplatiuæ vitæ ſtudium diuiſi ſunt ab intentione ſæculi: & dum animarum lucra quærunt, non ſunt ſepulti. Per Rachel quippe contemplatiuæ vitæ ſpecioſitatem ſignari, venerabilium patrum indubitata ſententia eſt. Iuxta ſepulchrum ergo Rachel ſtãt viri: quia ſic ſupernæ contemplationi perfecti doctores vacant, vt ſanctæ Eccleſiæ ſolicitudinem gerant. Iuxta ſepulchrum Rachel ſtant, quia ſtatum boni operis dirigunt per virtutem contemplationis: & quia nihil gerunt in opere, niſi quod, contemplando, diſponunt. Et quia in ipſa altitudine ſupernæ contemplationis non præſumptionem ſuam, ſed rationem ſanctæ Eccleſiæ tenere ſtudent, ſepulchrum Rachel in finibus Beniamin eſſe deſcribitur. Vt iam dixi, in Beniamin, qui filius dexteræ dicitur, Redemptor humani generis deſignatur. Fines ergo Beniamin regulæ ſanctarum ſcripturarum ſunt: de quibus profecto finibus ſcri- E

ptum

A ptum eſt: Ne tranſgrediaris terminos, quos poſuerunt patres tui. Quia ergo ſancti prædicatores cum ſumma contemplando vident, a fidei regula non diſcordant, ſepulchrum, iuxta quod ſtant, eſſe in finibus Beniamin recte dicitur. Qui profecto viri in meridie magnas foueas ſaliunt quia per feruorem perfectæ charitatis, in qua aſſumpti ſunt, cuncta, quæ videntur, ſæculi alta deſpiciunt. Quidquid enim in hoc ſæculo altum cernitur, non eſt vera altitudo, ſed fouea, quæ omnes, quos in ſua ambitione recipit, ad inferna deponit. Alta ergo ſæculi viris ſpiritualibus vitanda, non appetenda ſunt: quia ex occulto ſe aperiunt, & quos abſorbendo recipiunt, ad inferna perducunt. Viri ergo ſpirituales foueas ſaliunt: quia dum ſe per cæleſte deſiderium erigunt, terrena contemnunt. Velut enim viſis foueis ſaltum dant, quando vt terrena contemnant, ad æterna bona concupiſcenda ſe eleuant. In meridie ergo foueas Prou. 22. d
B ſaliunt: quia ſæculum non poſſunt contemnere, niſi qui plenam lucem & ardorem ſupernæ charitatis habent. Tunc ergo Saul vnctum a Domino in principem ſe intelligat, quando iſti ſibi dicent: Inuentæ ſunt aſinæ, quas quærebas. Inuentas quippe aſinas Saul dicunt, quando ad colligenda animarum lucra idoneum cernunt. Quaſi aliter dicat: Electum te a Deo in miniſterium prædicationis non ab hominibus credas, ſi illi hoc de te indicant, qui dum Dei ſpiritu pleni ſunt, quæ dicunt, non humana, ſed diuina eſſe ſentiuntur. Quia ergo de nobis non nobis, ſed nobis melioribus credendum eſt, apte Saul a viris in meridie magnas foueas ſalientibus, ſe a Domino vnctum in principem recognoſcit. Sed alius eſt, a quo vngitur, alij, qui ipſam vnctionem a Domino eſſe atteſtantur: quia omne negocium ſanctæ Eccleſiæ, ſicut collatione ſanctorum patrum magis probatur, ita & magis robuſtum eſt. Quaſi enim ſignum ſuæ
C vnctionis beatus Paulus tunc quæſiuit, quando videre Petrum Hieroſolymam venit, & cum eo, & ceteris apoſtolis euangelium contulit. Non enim ab homine neque per hominem, ſed a cælo, vocante Domino Ieſu, apoſtolatum ſuſceperat: & tamen miniſterium vnctionis ſuæ per coapoſtolorum ſuorum collationem probabat. Nam de ſeipſo ait: Contuli cum illis euangelium, ne in vacuum currerem, aut cucurriſſem. Præcurſor etiam Redemptoris diſcipulos vnxerat, ſed vt ſigna ſuæ vnctionis agnoſcerent, quaſi ad ſalientem magnas foueas mittebat, dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Sciebat enim Ioannes, quem prædicauerat, quem baptizauerat: ſed diſcipulos mittebat, vt viſis ſignis, quo firmius crederent, electionis ſuæ indicia ſecurius tenuiſſent. Qui ergo ad prædicationis ordinem idonei prouidentur, in ſignum ſuæ electionis inuentas eſſe peccatorum, quas quærunt, animas recognoſcunt. Gal. 1. d Gal. 2. a Mat. 11. a
D Et quia omnipotens Deus non ſolum prædicatione, ſed etiam conuerſatione electi doctoris gaudet: ſubdit, atque ait: [Et intermiſſis, pater tuus, aſinis, ſolicitus eſt pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?] Patrem Saul Cis, qui durus noſtro eloquio dicitur, eos deſignate diximus, qui verbo & exemplo docent terrena deſpicere, & ad cæleſtem patriam per duram & aſperam conuerſationem feſtinare. Hanc quoque cæleſtis vitæ duritiam tam in verbo, quàm in vita noſtri Redemptoris agnouimus. Si ergo ad ſummam noſtræ eruditionis aſpicimus, filij Redemptoris ſumus. Pater ergo noſter, dimiſſis aſinis, ſolicitus eſt pro nobis: quia Redemptor noſter ſic vult nos quærere ſalutem alienam, vt non negligamus noſtram. Vult, vt vocentur peccatores ad pœnitentiam, ſed non vult, vt pereant ij, qui ipſos peccatores vocant. Vult, vt conuerſus peccator iuſtitiam, quam non habuit, habeat: ſed non vult, vt iuſtus eam, quam habet, iuſtitiæ palmam perdat. Intermiſſis ergo aſinis pro filio ſoli-
E citus eſt, quia prædicatores ſuos vult ad horam ab aliorum ſolicita intentione quieſcere, vt ſibiipſis per quietem valeant melius prouidere. Et quia ipſa ſolicitudo ſanctæ Eccleſiæ a bono rectore reſumenda eſt, intermittitur quies noſtra: quia præuenit hanc ſolicitudo prior, comitatur poſterior. Electus ergo prædicator vacet vtilitati ſubditorum, vacet ſuæ: ſed ſic ſuæ curam habeat, vt ſtatim ad eam, quam deſerit, alienam recurrat: quia tunc conditor noſter nos, quaſi filios diligit, cum & ſubditos noſtros, tamquam fratres diligimus, & ipſum quaſi patrem amamus, dum per affectum ſolicitudinis iſtis iungimur & ad illum per quietem noſtram, quam diligit, quaſi ad patrem, feſtinamus. Hæc namque dilectio quietis noſtræ exprimitur in hoc, quod dicitur: [Quid faciam de filio meo?] Hoc profecto pater dicit, qui tenere filium diligit. Hoc igitur non dicitur de præſente filio, ſed abſente. Sed quia perditas aſinas

patris

patris quærit, ei valde dilectus eſt: quia qui peccatorum animas conuertere prædicando nititur, Redemptori noſtro iam in magna charitate copulatur. Qui certe per aliorum ſolicitudinem ab eo quaſi longe eſt, per quietem contemplationis, & affectum orationis prope. Quia ergo nos ſibi vicinos eſſe & per contemplationem, & orationem appetit, quaſi diligens pater dicit: [Quid faciam de filio meo?] Quaſi dicat: Quo modo abſentem illum, mihi præſentem exhibebo? Quia vero prædicationis noſtræ ſolicitudinem magni ſanctæ Eccleſiæ viri laudant, ſed ſolicitudinis nimietatem vituperant, illi, qui inuentas patris aſinas dicunt, ſolicitum patrem pro filio aſſerunt. Signum ergo ſuæ vnctionis cognoſcere electi poſſunt: quia nimirum tunc a Deo ad ſanctæ Eccleſiæ culmen perducuntur, cum per verba, & exempla idonei ſunt ad ſalutem alienam, & per quietem ſtudioſi ad ſuam: & cum peccatores ad cælum quærunt, ſemetipſos ad ſæculum non relinquunt, ſequitur: A

B

Cum inde abieris, & vltra tranſieris, & veneris ad quercum Thabor, inuenient te tres ibi viri, aſcendentes ad Dominum in Bethel, vnus portans tres hædos, & alius tres tortas panis, & alius lagenam vini. Cumq. te ſalutauerint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.

Cum bene proficere in ſancta conuerſatione volumus, neceſſarium nobis eſt, vt electorum plurimorum nobis exempla colligamus: nam & apes componere mella nequeunt, ſi ea in floribus varijs nequaquam legunt. Bene ergo Saul a viris alijs ad alios peruenit: quia exempla ſanctorum, quo copioſius cernimus, melius edocemur. Flores quippe æternorum fructuum, ſunt opera ſanctorum, quæ dum ſuperni amoris rore perfunduntur, ex eis carpimus, vnde ad noſtram doctrinam, & ad aliorum vtilitatem repleamur. Inde etenim abit, & vltra tranſit Saul: quando rudis prædicator per electorum exempla proficit, & a conſpecta virtute vnius, ad explorandam alterius conuerſationem vadit. Quem ſæpe delectat in alijs mirari laborem prædicationis, ſæpe in alijs fortitudinem boni operis: illos loquentes veneratur, iſtos operantes imitari nititur. Illos aſpicit, qua pulchritudine foris fulgeant, iſtorum ſplendorem non in exteriori conuerſatione, ſed in intima perſcrutatur. Vnde & bene cum tranſit, ad quercum Thabor venire perhibetur. Quercus enim vmbroſa eſt arbor, & fortis. In qua profecto arbore ſecretior conuerſatio ſanctorum exprimitur. Huius namque conuerſationis viri, dum ad exteriora opera actiuæ vitæ non exeunt, quaſi in vmbra ſunt: quia incendia tentationum ſentire non poſſunt. Quia enim in cæleſti deſiderio requieſcunt, quo longius amoti ſunt ab amore mundi, eo & quietiores manent in vmbra refrigerij. Sed vmbra hæc fortis eſt arboris, quia conuerſatio ſanctorum tanto validius terrena deſpicit, quanto purius in amorem cæleſtium ſurgit. Fortis eſt etiam, quia ſæculi aduerſa potenter tolerant, qui ſola cæleſtia, quæ vident, amant. Et quia in magno lumine interni ſplendoris ſunt, qui terrena reſpicere per amorem dedignantur, quercus ipſa Thabor eſſe dicitur. Thabor quippe veniens lumen interpretatur. Lumen etenim venit, quando electæ menti ſe interna conditoris claritas aperit. Quercus ergo Thabor dicitur: quia ſecreta conuerſatio, terrena deſpiciendo agit, quo intimam conditoris lucem clarius aſpiciat. Secreti namque ſumus, quando ſenſus noſtros in Dei timore cuſtodimus. Et tunc quidem veniens lumen cernimus, quia cum bene reguntur membra corporis, menti noſtræ refunditur gratia conditoris. Et notandum: quia ad quercum Thabor venire dicitur, qui a ſapientibus foueas ſolicitum pro ſe patrem eſſe ſciebat. Nam prædicatores ſanctæ Eccleſiæ plerumque virtutes laudant, quibus ipſi vacare non poſſunt. Contemplatiuę quidem vitæ ſecretum prædicant, ſed dum ſoliciti ſunt pro ſubditorum cuſtodia, illius vitæ adhærere ſecretis vitant. Quaſi ergo Samuel dicat: Viri illi tibi contemplationis ſtudium laudant, ſed quia quod laudant, tenere non poſſunt, in alijs quærendum eſt. Inde ergo ad quercum Thabor tranſimus, quando a ſanctis prædicatoribus contemplatiuæ vitæ ſtudium laudabile noſcimus: ſed perfectionem eius in illis quærimus, qui ad eam ſpiritaliter intendunt. Tres ergo viri, qui vnctum regem ad quercum Thabor inueniunt, illos deſignant, qui in contemplatiuæ vitæ ſtudio perfecti ſunt. Qui bene non inueniri a rege, ſed regem illic inuenire perhibentur, Non enim

C

D

E

inueniun-

A inueniuntur: quia abſconditi ſunt. Ipſi vero nos inueniunt: quia lucem ſuæ ſecretæ
conuerſationis nobis aperiunt, cum dignantur. Non inueniuntur: quia vitam ſuam
ab omni hominum teſtimonio auferunt. Sed nos inueniunt: quia per affectum cha-
ritatis nobis ad imitandum aliquid ſuæ lucis oſtendunt. Qui item imitandas vir-
tutes ſuas non proferunt, niſi ijs, qui magno deſiderio eas obtinere, & exercere con-
cupiſcunt. Prius ergo nos oportet ad quercum Thabor venire, vt a viris illis tribus
valeamus inueniri. Nam velut iam in vmbra venientis luminis ſumus, quando ma-
gnis ſummæ contemplationis deſiderijs inflammamur. Tunc ergo nobis tres viri
apparent: quia qui ſe nobis deſiderantibus dignantur oſtendere, in cuſtodia locutio-
nis, cogitationis, & operis fortes ſunt. Nam ſecretioris vitæ eſſe non poſſunt, ſi
oculorum, cordis, & oris oſtia aperta tenuiſſent. Quia ergo cor ab inepta cogita-
B tione, os ab otioſo ſermone, totum corpus a praua operatione cuſtodiunt, tres ſunt:
viri autem, quia eamdem cuſtodiam fortiſſime obſeruant. Tres ergo viri nobis ap-
parent: quia cum tales cernimus, in eis robur virtutis intuemur. Qui certe in vmbra
venientis ſunt luminis: quia videre internam lucem conditoris tanto clarius poſſunt,
quanto ſtudioſius mundum cor a mundi inquinatione cuſtodiunt. Talibus quidem
a mortuis reſurgens apparuit Dominus, tales repleuit Spiritus ſanctus. De illo ete-
nim ſecreto dicitur: Cum ſero eſſet vna ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant *Ioan. 20. f. g*
diſcipuli propter metum Iudæorum. Et rurſum: Poſt dies octo iterum erant diſci-
puli eius intus, & Thomas cum eis, venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, &
dixit eis: Pax vobis. De alio item ſecreto ſcriptum eſt: Dum complerentur dies Pen- *Act. 2. a*
tecoſtes, erant omnes diſcipuli pariter in eodem loco, & factus eſt repente de cælo ſo-
C nus aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant ſedentes. Et
apparuere illis diſpertitæ linguæ, tamquam ignis, ſeditq. ſuper ſingulos eorum, &
repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. Clauſas quidem ianuas habent, qui contra humani
lapſus negligentiam officia corporis ſub forti cuſtodia ſtricta retinent. Intus etiam
ſunt: quia in interna dilectione ſupernæ vitæ requieſcunt. Quibus profecto reſur-
gens Dominus apparet: quia eius gloriam tanto clarius aſpiciunt, quanto per mun-
di contemptum paſſionis eius myſterium ſtrictius ſequuntur. Hi etiam repleri Spi-
ritu ſancto, quaſi in domo poſſunt: quia illi percipiunt abundanter gratiarum eius
dona, qui ad ea percipienda ſeſe, viſibilia contemnendo, parauerunt. Qui bene ad
Dominum in Bethel aſcendere dicuntur. Bethel quippe dicitur domus Dei. Domus
vero Dei, quæ eſt, niſi domus illa, quam inhabitat, inacceſſibilis? Lux etiam inacceſ-
D ſibilis, eſt reuelatio diuinitatis eius. Lux quippe eſt: quia a mundis cordibus quali-
tercumque videri poteſt. Planiſſima quidem in ſemetipſa replet omnia, ſed abundan-
ter replens vniuerſa, non capitur. Capitur quidem, vt repleat, ſed replens non capi-
tur, quæ, repletis omnibus, non expletur. Reuelatio itaque conditoris, quia tanta im-
menſitas lucis eſt, vt illuminet omnia, & anguſtetur in nullo: dum videtur, & non
comprehenditur, lux eſt inacceſſibilis. Viri ergo hi tres ad Dominum aſcendunt: quia
qui ſe in ſecretiori vita cuſtodiunt, in diuinæ lucis contemplatione ſublimantur. Sed
quia ad ipſam Dei omnipotentis ſpeciem adhuc pertingere non poſſunt, in Bethel
aſcendere dicuntur. Quidquid enim de omnipotente Deo humana mens poteſt cogita-
re, Deus non eſt. Sed dum cogitando cuncta tranſcendit, dum quidquid poteſt intimæ
lucis, quidquid internæ ſuauitatis & dulcedinis, quidquid ſpiritualis delectationis ſi-
bi fingere, minus illa eſſe creditur, ad quamdam lucem tamen peruenit, quæ non eſt
E Deus, ſed quam inhabitat Deus. Et quia tunc electi anima mirabiliter inflammatur,
mirabiliter reficitur, ineffabiliter delectatione fruitur, cogitare compellitur, quàm
ineffabilis lux, dulcedo, & delectatio ſit, quæ ipſe eſt, ſi tam immenſa lux eſt illa,
quam inhabitat, & non eſt ipſe. Ad Dominum quippe in Bethel Moyſes aſcenderat,
quando cum eo in monte loquebatur. Sed qui ad lucem peruenerat, quam inhabi-
tat Deus, lucem, quæ ipſe Deus erat, quærebat, dicens: Oſtende mihi faciem tuam. *Exod. 33. c*
De quo etiam ſcriptum eſt, quia, Loquebatur Moyſi Dominus facie ad faciem. Quid *Ibid. b*
eſt, quòd facie ad faciem Moyſes cum Domino loquitur, & tamen Dominum obſe- *lib. 18. Moral. cap. 27. B. Aug.*
crat, vt faciem ſuam Dominus oſtendat? Sed facies Dei cognitio eius eſt. Cognoſci- *cõtra Maximinum Ar. ep. lib. 2. cap. 3.*
tur autem Deus per ſpeculum, cognoſcitur per ſeipſum. Per ſpeculum hic, per ſe-
metipſum in cælo. Speculum vero eſt illa lux, quam habitat Deus: ipſe autem lux *1. Cor. 13. d*
illa,

Exod· 33. c illa, quæ ipſe eſt. Moyſes autem qui facie ad faciem Deum videre dicitur, & eius fa- A
Num. 12. b ciem ad videndum poſtulare, quid rectius deſignat, quàm perfectionem electorum, qui iam ſpeculum illius ſummæ lucis intuentur, ſed tamen ad ipſam lucis veritatem pertingere vehementer cupiunt? Iſta quidem cognitio lucis, electorum deſideria ſatiare non nouit, ſed excitare: illa vero & ſatiare, & excitare. Nam tam iocunda res eſt, vt ineffabiliter concupiſcatur: & tam plena, vt qui iam ſemper hanc in magno deſiderio viderunt, ſemper ineffabili plenitudine ſatientur. Viri ergo, qui ad Dominũ aſcendunt, in Bethel aſcendere dicuntur, quia cum multum in iſta vita proficimus, videre ipſam lucem conditoris per ſpeculum poſſumus, in ſeipſam autem minime valemus. Et quia ad hanc ſublimem viſionem non niſi humiles exaltantur, bene de eiſdem viris dicitur: Quia vnus tres hædos, alius tres tortas panis ferebat. Tres denique hædos portat, qui ore, corde, & opere ſe deliquiſſe pœnitẽdo conſiderat. Quia enim per hædos B peccatores ſignificãtur, ij, qui in extremo examine ad ſiniſtrã æterni iudicis ſtatuendi ſunt, hædorũ nomine exprimũtur. Tres ergo hædos ad Dominum portat, qui peccata operis, verbi, & cognitionis pœnitẽdo conſiderare non deſinit. Et vir quidẽ eſt, & tamen hædos portat: quia peccare fortiter cauet, ſed quaſi peccator non deſinit ſatisfacere.
Iac. 3. a Nam vir erat, & hædos portabat, qui dicebat: In multis offendimus omnes. Et quia peccata, quæ confitentur, delere pœnitendo ſatagunt: vnus tres hædos, alius vero tres tortas panis portat. Tortas quippe panis ſuperius ad afflictionem pœnitentiæ retulimus: quia ſi panis aliquando delectationem præſentis vitæ ſignificat, panis torquetur, cum pro præterita carnis delectatione cruciamur. Vnde & rex Ezechias cum pœnitendo compungitur, delectationes regias ſe torturum promittit, dicens:
Eſa. 38. d Recogitabo omnes dies meos in amaritudine animæ meæ. Quando etenim carnalis C mens in culpæ delectationes reſoluitur, quaſi diem habet: quia hoc, quod agit, lætanter videt. Dies ergo mentis reprobæ ſunt delectationes malæ. Omnes ergo dies ſuos peccator recogitat: quia cum per diuinam gratiam reſipiſcit, ſatisfacere pro vniuerſis malis non deſinit. Prius enim dicitur vnus portare tres hædos, deinde alius tres tortas panis: vt electi cuiuſque virtus appareat, qui fortis eſt in bono opere, humilis per æſtimationem, afflictus per contritionem pœnitentiæ. Et quia tantæ perfectionis eſſe nequeunt, niſi qui amore æternorum bonorum temporalium obliti ſunt, tertius lagenam vini portare dicitur. Lagenam quippe vini portat, qui mentem repleuit calore Spiritus ſancti, quo & anteriora fortiter currendo appetat, & ea, quæ retro ſunt, velut in magna ebrietatis obliuione derelinquat. Nam hædos portabat, qui
1. Tim. 1. d dicebat: Venit Chriſtus vocare peccatores, quorum primus ego ſum. Et quia etiam D
1. Cor. 9. d tortam panis portabat, dicit: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Sed quaſi
Phil. 3. c amphoræ vino ebrius, dicit: Quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea vero, quæ ſunt priora, extendens meipſum, ad deſtinatum perſequor brauium ſupernæ vocationis Dei, in Chriſto Ieſu. Viri ergo tres ad Dominum aſcendunt, & tres hædos, & tres panis tortas, & vini lagenam deferunt: quia remotioris vitæ ſtudijs dediti, ad contemplationem veri luminis ſurgunt ex merito humilitatis. Sed quales ſunt in ſe, quales vero ſint alijs exponit, dicens: [Cumque te ſalutauerint, dabunt tibi tres tortas panis, & accipies de manu eorum.] Salutant nos viri ſancti, quando nobis bona æterna ſalutis annunciant. Qui vero nos per corpus ſalutant, caput inclinant, vt reuerentiam ſalutaris exhibeant. Viris autem ſpiritualibus caput inclinare, eſt mentem a ſumma contemplatione deponere. Nam ſi caput non inclinant, ſalutare non poſſunt: quia nos ſalutari eruditione non inſtruunt, ſi mentem a ſumma contemplatione cæleſtium non deponunt. Tunc E enim nobis magnam reuerentiam exhibent: quia eos, pro quibus ab alto ſuo culmine deſcendere dignantur, paruos eſſe non tenent. Sed dum futurus rex ſalutatur, duo ei panes tribuuntur. Duo enim panes ordinando prædicatori dantur, quando flere docetur peccata non ſolum ſua, ſed aliena. Habet ergo panem vnum tortum, quando pro peccatis ſuis affligitur: habet alium, quando ſubditorum peccata plangere conatur.
Pſ. 126. a Sed & hunc panem Pſalmiſta clarius inſinuans, ait: Surgite, poſtquam ſederitis, qui
Pſ. 79. b manducatis panem doloris. Hinc Domino confitetur, dicens: Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis cum menſura. Panis ergo torta, panis lacrymarum. Et fortaſſe idcirco ille vir vnus tres panis tortas portabat: quia tres erant, qui ſimul pergebant, vt cum inter ſe eos diuiderent, ſinguli ſingulos panes haberent.

Quod

A Quod etiā de hædis intelligi conuenienter poteſt. Qua in re quid notandū eſt, niſi quia remotioris vitę viri dum ſingularē conuerſationem tenent,ſolicitudinem aliorum non habent? Vnum ergo hædū,& vnum panem habent,qui pro ſolis ſuis peccatis compunguntur,& alienis per paſtorale officiū non grauantur. Et quia, qui eiuſdē perfectæ conuerſationis ſunt,in ſeipſis afflictionē carnis æmulantur: bene tres panes vnus, & alius tres hædos,& tertius vini lagenā portat. Velut enim vnus portat,quod oblaturi,aut comeſturi ſunt omnes: & omnes manducant vel offerunt,quod portat vnus, quando pia æmulatione eorū quiſque ſuccenſus,in ſe habet bona exēpla pro alijs,& bona, quæ habent alij,non negligit imitari. Et quia feminino genere dicūtur tortæ panis,hoc profecto inſinuat:quia qui ex conſuetudine compungitur, ei nimirum ex lacrymis alijs aliæ plures oriuntur. Quaſi enim in femineo ſexu fecunda eſt pœnitentis afflictio: quia quo B ſæpius quiſque compungitur,eo & largiora ei lacrymarum fluenta miniſtrantur. Saul ergo non vnus panis,ſed duo dantur,quia flere prędicatori pro ſe ſolo non ſufficit. Accipiat ergo de virorū manibus duos panes,vt videlicet flere exēplo perfectorum diſcat, ſed fletum neceſſarium ſibi,& pro ſe & ſubditis recognoſcat. Et quia in manu aliquādo poteſtas accipitur,viri tres panes habēt in manu: quia qui prouecti ſunt in arcem contemplationis,fletū habent in virtute poteſtatis. Quia enim nolunt vana lætitia diſſolui cum poſſunt, poſſunt merito flere cum volunt. Nos quippe infirmi & cuſtodiā mentis noſtræ negligentes, etiam cum compūgi & flere pro peccatis noſtris volumus,non valemus. Quia enim ex magno feruore ſpiritus, ſpirituales lacrymæ producuntur, qui negligentię noſtræ frigore conſtringimur, incaleſcere cito ad lacrymas prohibemur. Bene ergo panes in manibus habere dicuntur,qui ad quercū Thabor futuro regi appa- C rere perhibentur:quia qui in contemplatione vitæ priuatę perfecti ſunt,lucrum habent ſubditorum pro obſeruatione virtutū. Et notandum,quia vncto regi Samuel præcipit, dicens: [Et accipies de manu eorū.] Cuius verbi,quæ melior ratio colligi poteſt, quàm ea,quæ palā cernitur:quia videlicet in ſanctis viris afflictionē non libenter æmulamur? Nā qui honorem prælationis,& dignitatē ambiant,innumeri ſunt: qui vero laborē miniſterij,& afflictionē carnis de eadem prælatione appetant,pauci. Libenter quidē volumus ſuper alios ſublimari,ſed eorū plangere peccata vitamus. Tunc enim panes nobis oblatos videmus,ſed de manibus offerentiū recipere nolumus: quia in electis viris afflictionem cernimus,quam non imitamur. Præcipiat ergo Propheta,dicens: Accipies de manu eorū,vt qui idoneus eſſe appetit rector Eccleſiæ, quod dictū eſt, aſſumere nequaquā vitet. Bene quoque Saul prius ad viros ſalientes magnas foueas ducitur, deinde ad D eos,qui panes,hædos,& vinum portāt:vt rudis prædicator in alijs diſcat,ſæculi alta deſpicere, & in alijs carnis afflictionē, & lacrymarū hoſtias pro ſe, & ſubditis omnipotēti Deo offerre. Sed & adhuc profectus eius ſummā inſinuans Propheta,ſubiungit,dicēs:

Poſt hæc venies ad collē Domini,vbi eſt ſtatio Philiſthinorū, & cū ingreſſus fueris vrbem,obuiū habebis gregem prophetarū,deſcendentem de excelſo,& ante eos pſalteriū, & tympanum, & tibiā, & citharā, ipſosq. prophetantes. Et inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis cū eis,& mutaberis in virū aliū.

Collis,altitudo eſt montis. Quid vero in colle hoc rectius accipitur, quàm ſancta intentio ſcripturarum? Altitudo quidem montis eſt: quia non iacet in plano litteræ, ſed nimis erecta eſt in ſpiritualium ſenſuum ſublimitate. Recto igitur virtutū itineri rudis E innititur prædicator, ſi poſtquam publicos prędicatores,& remotos anachoretas viderit, ſcripturæ altitudinem videat & agnoſcat. Qua in re notandum eſt: quia Saul in eo, quòd ab humero, & ſurſum ſupra omnem populum eminet, eruditum, & magnæ conuerſationis virum ſignare diximus: Cur ergo ad collē Domini aſcendit, vt ad ſcripturarū altitudinem veniat,quam cognoſcit? Sed ſimili modo de eo quæri potuit,quòd ad videndos viros ſalientes magnas foueas ierit,qui magnæ conuerſationis eſſe dicebatur. Ad quod dicendum: quia magnos viros deſignare oſtenſus eſt in conuerſatione, ſed miniſterio prædicationis rudes. Qui ergo per exēpla meliorum proficere, & in contemplationis puritate, & officio prædicationis poteſt,redire ad altitudinem ſcripturarum debet: quia quo altiori vita proficit,ſublimitatem ſacri eloquij valde ſubtilius attendit. Dicat ergo Propheta: [Poſt hæc venies ad collē Domini.] Quaſi dicat: Cū perfectionem ſanctorum virorum perfecta imitatione comprehendis,in tantam ſcripturæ

Supra 9.

ſacræ intelligentiam proficies,vt planum iam eſſe videas, quod in ea te ſublimiter videre cogitabas.Ibi eſt ſtatio Philiſtinorum:quia qui ſuperbię potu de cælo ceciderunt, Iudæis atque hæreticis per ſcripturas illudunt.Stant ergo in colle: quia eorum corda, quæ poſſident,in ſcripturis decipiunt intelligentię falſitate.Quoties ergo Iudęi ad collem Domini aſcendere præſumunt, a Philiſtæis ibi ſtantibus captiuantur. Dum enim ſcripturæ ſenſum ſe ſublimiter intelligere æſtimant, eis in aſcenſu ſuo dæmones obuiant,& decipiētes necant.Merito ergo Saul non ſtatim, ſed prius, viſis ſalientibus foueas,& panes,& vinum portantibus, ad collem Domini iri pręcipitur:quia viri fideles magna & doctrinę meliorū,& exemplorum tutela muniuntur. Vnde & eidem Saul dicitur:[Obuiū habebis gregem prophetarum venientium de excelſo.] Quaſi dicat:Philiſtinorum ſtationem timere tanto minus poteris, quanto ad ſecuritatem obuios prophetas habebis.Et quia grex prophetarum dicitur, magna defenſorum noſtrorū multitudo ſignatur. Timeat ergo Iudæus: quia, dum ſolus aſcendit, interit. Quid enim ijdem prophetæ nobis obuiam venientes dicunt?Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non eſt,qui erigat eum.Solus namque eſt, qui a Deo relinquitur.Hunc certe cadentem nullus erigit, quia relictum a Deo ſanctorum aliquis non aſſumit. Electus ergo quiſque ſecurus aſcēdit:quia ſolus non eſt.Qui enim per nos loquitur,nobiſcū eſt. Nam & repromittit, dicens:Ecce ego vobiſcū ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationē ſæculi. Solus quippe non ęrat,qui dicebat:Solus non ſum,ſed qui miſit me,mecū eſt. Solus item non erat,qui exquirebat,dicēs:An experimentū eius quæritis, qui in me loquitur Chriſtus? Quod non ſolū de Domini ſpiritali præſentia, ſed & de materiali electorū doctrina intelligi conueniēter poteſt.Sancti quidē pr ędicatores in collē Domini,vbi eſt ſtatio Philiſtinorum,aſcendunt,ſed quia prophetarū gregem habet obuium,ipſos Philiſtęos nequaquam metuūt.Qui vero ſunt hi prophetę,niſi magni prædicatores ſanctę Eccleſię? Prophetæ namque miniſteriū eſt occulta reuelare,& futura prædicere. Doctores autē ſanctę Eccleſię dum occultos ſcripturarū ſenſus ad communem ſcientiam trahunt,ſecreta,quę neſciuntur,aperiunt:& dum æterna gaudia prædicant,futura reuelant.Prophetæ ergo nobis obuiam veniūt: quia doctores ſanctæ Eccleſiæ ſcripturæ ſanctæ veritatem nobis oſtendunt.Dum enim ea,quę de ſacro eloquio ſcire volumus, nobis dicūt, per viā, qua ad collē Domini pergitur,euntibus occurrūt. Ibi ergo per occurſum prophetarū ſecuri ſumus,vbi Philiſtæi ſunt:quia per auctoritatē ſanctorum pr ędicatorum ſcripturæ intellectū agnoſcimus, in qua Iudæi, & hæretici errorū ſuorum gladio a dæmonibus perimūtur.Ecce enim ſi ad legē Moyſi recurrimus, collē profecto Domini inuenimus.Ibi certe de tabernaculo, ibi de magno Pontifice, ibi de hircorū & vitulorum ſimul,& agni paſchalis ſanguine legimus.Iudæi hoc ſuo ſpiritu iuxta litteram intelligunt,in quo quia nullū prophetarum ſecum habent,moriuntur.Ego ſi ad hunc montē aſcendere volo,anre deſcendētes prophetas video,& ſecurus aſcendo.Et vt nouos interim deſeram,Eſaias aſcendenti prius occurrit, dicens:Quaſi ouis ad occiſionē ducetur, & quaſi agnus coram tondēte ſe,non aperiet os ſuū.Hinc Paulus ait:Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorū bonorum per amplius, & perfectius tabernaculū, non manu factū. id eſt non huius creationis,neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum,ſed per proprium ſanguinē introiuit ſemel in ſancta,æterna redemptione inuēta. Sed ſi plures habere volumus in iſto colle,omnes prophetas requirentes inuenimus:quia quod veteres doctores promiſerant, hoc in Redemptore noſtro noui prædicatores impletū eſſe demonſtrant.Quare,& collis nomine Redemptor humani generis conueniēter deſignari poteſt. Vnde Eſaias vaticinans, dicit: Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montiū.Collis quidem dicitur pro ſublimitate ſanctitatis:Domini vero,quia ſummi eſt filius genitoris. In quo nimirum colle ſtatio Philiſtinorum eſſe dicitur:quia & in ſignum natus eſt,cui contradicatur. Statio quidem Philiſtinorū eſt contrarietas hæreticorū.Velut enim in colle ſtantes, ad collē aſcendentibus inſidiātur:& dum Scripturas ſacras male exponēdo peruertūt, ad cognoſcendū Redemptorē negligēter aſcendentes perimūt.Electus ergo ne trepidet,gregem prophetarū aſcendēs obuium habet: quia ei ipſum Redemprorē annunciant omnes prædicatores teſtamēti veteris & noui.Qui nimirū de excelſo veniūt:quia quæ in terra prædicāt,in cælo vidēt. Vnde & Ioāni quaſi vero ex electo grege prophetarū a cęlo dicitur:Aſcēde huc,& oſtēdam tibi,quid oporteat fieri poſt hęc.Qui cū aſcendiſſet, agnū,quē Moyſes occidēdum figurauc-

Marginal notes: Eccl. 4. c; Matt. vlt.; Io. 8. b; 2.Cor. 13. a; Eſai. 53. b; Heb. 9. c; Eſai. 2. a; lib. 33. Moral. cap. 4.; Luc. 2. e; Apoc. 4. a

Margin letters: A; B; C; D; E

A figurauerat, & ipſe in cruce oblatum viderat, iam regnantem conſpexit & agnouit: & quantas gratas agerent ei ij, pro quibus occiſus fuerat, didicit. De excelſo igitur prædicatores veniunt: quia quod minoribus prædicant, in cæleſti contemplatione didicerunt. Bene etiam grex Prophetarum Saul occurſus in ingreſſu vrbis aſſeritur. quia ſummos prædicatores ſanctæ Eccleſiæ illic videre poſſumus, vbi deſcendunt, non vbi ſublimantur. Ea enim, quæ nobis paruulis dicunt, audimus: ſed ea, quæ vident in cæleſtibus, quo modo videant, aut dulciter ament, non videmus. Paulus namque Apoſtolus raptus eſt in paradiſum, & aſſumptus eſt ad tertium cælum, audiuit etiam arcana verba, quæ non licet homini loqui. *2. Cor. 12. a* Quis ergo inuenire tantum prędicatorem poſſit in paradiſum raptum, aut ad tertium cælum aſſumptum? Sed iſta de ſe coactus beatus Paulus dixit. Vnde & in fine expoſitæ ſublimitatis ſe humilians, ait: Factus ſum *Ibid. d*
B inſipiens, vos me coegiſtis. Quanta ergo fuerunt illa, quæ dicere noluit, ſi ad hæc manifeſtanda coactus venit? Nam & qui audiuit, & quæ homini non licet loqui, vidit, quę homini non licet ſcire. Dicas fortaſſe: Si vellet, humana tamen quo modo dicere poſſet locutione illius tertij cæli pulchritudinē, intimæ illius claritatis lucem referre, Angelorum fulgorem inenarrabilem, & inacceſſabilē claritatem: quàm dulciter de plenitudine illius electi & beati illi æterni ciues omnes accipiant, quàm deſideranter ſumant, quàm pleniter repleantur, quàm ſuauiter diuinæ bonitatis dulcedinem guſtent, quàm delectabili plenitudine ſatientur: qui ſplendores ſint ſingulis de vna ineffabili illa luce conditoris, quæ ſimul omniū de vna illa gloria pulchritudo: qua excellentia dignitatis alij præemineant alijs, qua ſint boni melioribus ineffabilis iuſtitię iucunditate ſubiecti? Ad hoc ergo excelſum Paulum ſequi non poſſumus, ſed vrbem ingredimur, in qua
C velut ab alto deſcendens, nobis obuiam venit. Nam qui cernere non poſſumus alta, quæ prædicatores vident, venerabiliter audire debemus plana, quæ docent. Sed cum deſcendunt, ante ſe pſalterium, tympanum, tibiam, & citharam deferunt. Pſalterium quippe habent, quia regnum cælorum annunciant: tympanum habent, quia prædicant mortificationem carnis: tibiam habent, quia flere ſubditos iubent pro acquiſitione æternæ lætitię: citharam quoque habent, quia gaudere pios pro certitudine æternorum bonorum edocent. Pſalterium quidem, quia a ſuperiori parte reſonat, etiam æternorum gaudiorum prædicationem deſignat: quia dum ſuperna amare ſuggerit, quaſi a ſuperiori parte ſuæ dulcedinis ſonum mittit. Tympanum vero, quia de mortui animalis corio tenditur, in eo non inconuenienter carnis noſtræ mortificatio figuratur. Tibiam autem, quia in mortuorum hominum exequijs haberi ſoleat, de Euan-
D gelio didicimus: quia dum Dominus archiſynagogi filiam reſuſcitare vellet, de domo *Mat. 9. c* illius tibicines eiecit, & turbam tumultuantem expulit. Quid ergo in tibia, niſi ſanctorum luctus exprimitur? Nam dum ſe ab illa vita æterna, quam appetunt, proiectos aſpiciunt, ſemetipſos quaſi mortuos plangunt. Cithara autem valde lætum muſicum eſt inſtrumentum. Quo nimirum inſtrumento verbum ſolatij electorum apte figuratur: quia velut ad ſonum citharæ hilareſcimus, quando nos electi prædicatores inter ærumnas præſentis exilij conſolantur. Pſalterium ergo primum in promiſſione prædicatorum ponitur: quia ante omnia cæleſtis regni gloria prædicanda eſt, vt dum bonum agnoſcimus, quod amemus, laborare pro eodem bono adipiſcendo cupiamus. Hinc eſt, quòd cum in Euãgelio Matthæus principia Dominicæ incarnationis aſſereret, dixit: Cœpit Ioannes prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquabit *Mat. 4. c*
E regnum cælorum. Sed quia cum cæleſtia noſcimus, ſi ad ea peruenire volumus, neceſſe eſt, vt paſſiones carnis mortificemus, prędicatores ſanctæ Eccleſię velut poſt pſalterium, ſonum tympani faciunt. Ipſa autē mortificatio corporis quid eſt aliud, quàm præparatio æternæ beatitudinis? Cæleſtia ergo præparari diligimus, & ardentiſſimis fletibus ea poſtulare iubemur. Quaſi enim tibia mortuos plangimus, quando vehementer dolemus: quia adhuc in illa æterna vita non viuimus. Poſt tympanum ergo prædicatores noſtri tibiam habent, quando & membra noſtra nos docent mortificare, & pro amore æternæ vitæ ingemiſcere. Citharam quoque poſt tibiam ducunt: quia præcipiunt ſic deflere ærumnas præſentis exilij, vt gaudeamus de promiſſione æternæ hereditatis. Nam pſalterium inſonabat Propheta magnus, cum diceret: Oues meæ vocem meam audiunt, & vitam æternam do eis. Pſalterium item *Ioan. 10. c* percutiēs, ait: Exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, *Ioan. 3. b*

Col. 3. a ſed habeat vitam æternam. Tympanum ſonabat, qui dicebat: Mortificate membra A
veſtra, quæ ſunt ſuper terram: fornicationē, immunditiam, libidinem, concupiſcentiā.
Iac. 5. a Tibiā ſonabat, qui dicebat: Miſeri eſtote, lugete, riſus veſter vertatur in luctū, & gau-
Pſ. 43. c dium in mærorem. Tympanū ſonabat, qui dicebat: Propter te mortificamur tota die,
æſtimati ſumus, ſicut oues occiſionis. Tibiam vero ante ſe habet, qui itē Deo loquitur,
Pſ. 79. d dicens: Cibabis nos pane lacrymarū & potum dabis nobis in lacrymis in menſura. Ti-
Ioan. 16. c biam ante ſe habebat Dominus, cum dicebat: Amen dico vobis, quia plorabitis & fle-
bitis vos, mundus autem gaudebit, vos vero contriſtabimini. Sed velut citharæ ſonum
Ibid. c ſubiungens, ait: Triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Quaſi citharā nobis ſonabat, qui
Phil. 4. a dicebat: Gaudete in Domino ſemper, iterū dico gaudete: modeſtia veſtra nota ſit om-
nibus hominibus, Dominus prope eſt. Citharam nobis ſonat, qui ciuitatis noſtræ bona
Iſa. 51. b annuncians, ait: Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. B
Quia ergo prædicatores ſanctæ Eccleſiæ cæleſte regnum annunciant, & pro eodem re-
gno adipiſcēdo, mortificare carnem, flere captiuitatem, in ſpe futuræ beatitudinis nos
exultare præcipiunt: Prophetæ ab excelſo deſcendentes, ante ſe pſalterium, tympanū,
tibiam, & citharā habere perhibentur. Et grex quidem Prophetarū dicitur, quia multi
ſunt paſtores ſanctæ Eccleſiæ, & paſtorem vnum habent Dominum Ieſum Chriſtum.
Et notādum, quia pſalterium, tympanum, tibiam & citharam ante ſe habere Prophe-
tæ perhibentur, vt electorum prædicatorum forma videatur. Reprobi namque poſt ſe,
quæ prædicant, habent: quia dicunt & non faciunt, negligunt bona agere, quæ cogno-
1. Reg. 15. f ſcunt: Vnde & adhuc regi Saul, iam Domini mandata contemnenti, dicitur: Quia pro-
ieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus, ne ſis rex. Hinc per Prophetam de Iu-
3. Reg. 13. b dæis Dominus queritur, dicens: Proiecerunt me poſt corpus ſuum. Sancti ergo docto- C
res, quia iter ſupernæ conuerſationis, quod prædicant, continuo inceſſu boni operis ſer-
uant, in eorum typo dicitur: quia Prophetæ pſalterium, tympanum, tibiam & citharā
ante ſe deſcendentes habuerunt. Poſſunt enim hęc inſtrumenta ad prędicationem Re-
demptoris referri. Et quia non valde ſuperius, collem Domini ipſum eſſe Redemptorē
diximus, organorum conuenientiam intueamur. Qui regni æterni eum regem nomi-
nat, nobis profecto pſalterium ſonat. Et qui diſciplinam mortificationis noſtræ in eo
aſſerit, velut tympanum ferit. Tibiam ſonat, qui mortuum Redemptorem pro ſalute
mundi denunciat. Citharam percutit, qui eum a mortuis ſurrexiſſe, & ad cælos aſcen-
diſſe dicit. Sed ad tantorum organorum iucunditatem hilareſcimus, ſi ipſum Prophe-
Pſ. 18. e tarum gregem inſonantem audiamus. Dauid namque dicit: A ſummo cælo egreſſio
Pſ. 71. e eius, & occurſus vſque ad ſummum. Hinc item dicit: Adorabunt eum omnes reges ter- D
ræ, omnes gentes ſeruient ei. Velut enim pſalterium in laudem Redemptoris tenuit,
qui ſuperiorem partem laudis obtinuit, & Redemptoris aduentum a ſummo cęlo præ-
Iſa. 53. a dicauit. Tympanum mortificationis eius Iſaias tetigit, dicēs: Et vidimus eum, & non
erat aſpectus, & deſiderauimus eum, deſpectum, & nouiſſimum virorum, virum dolo-
rum, & ſcientem infirmitatem: & quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus, vnde nec
Ibid. c reputauimus eum. Tibiam mortis eius item ſonans, ait: Tamquam ouis ad occiſionem
Lib. 3. Moral. cap. 11. ducetur, & quaſi agnus obmutuit. Citharā reſurrectionis Dauid increpitans, ait: Com-
Pſ. 95. b moueatur a facie eius vniuerſa terra, dicite in gētibus, quia Dominus regnauit a ligno:
etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur. Citharā aſcenſionis etiam tan-
Pſ. 67. d gens, dixit: Regna terræ cantate Deo, qui aſcendit ſuper cælos cælorum ad orientem.
Prophetæ ergo de excelſo deſcendunt, quando ſancti prædicatores illa ſacramenta no-
bis annunciant, quæ alta contemplatione didicere. Et pſalterium, tympanum, tibiam, E
& citharam dicunt: quia Redemptorem noſtrum æterni regni Dominum aſſerunt, &
per humanā conditionem humiliatū, & morte ſua mundū redimere, & reſurgendo cæ-
leſtia reparare. Quæ nimirū laudis inſtrumēta ante ſe habent: quia ea, quę dicūt, intelli-
Io. 11. g gūt. Econtra vero Caiphas prophetare dicitur, & ea, quę dixit, ignorare, cū tibiam Do-
minicę mortis, quam tetigit, & non vt electus Propheta haberet ante ſe, ſed poſt ſe. Bene
ergo de electis Prophetis ſubiūgitur: [Ipſosq. prophetātes.] Quia dum vident, quæ di-
cant, velut ante ſe habent inſtrumenta, quę tangant, & dum prædicant, illud proferūt,
quod præuidendo cognouerūt. Saul ergo ad collem Domini venit, quādo electus & ru-
dis prædicator ſpirituali ſcientia proficit, & Redemptorē humani generis non in plano
humanitatis, ſed in alta diuinitatis eius maieſtate cognoſcit. Tunc quidē Prophetarū
choros

A choros concinentes audit: quia omnes ſcripturas, quæ de ipſo ſunt, perfectè intelligit. Qui igitur viros magnas foueas ſalientes vidit, qui hædos, & tortas panis, & amphoram vini portantes aſpexit, ad collem Domini peruenit, quando is, qui per electorum exempla profeciſſe cognoſcitur, ad culmen ſcientiæ ſublimatur, & Redemptorem ſublimiter ſciens, ineffabiliter diligit, a quo quod item ſcire de eo appetit, quaſi familiaris amicus poſſit. Bene itaque ſubditur: [Et inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis cum eis.] Inſilire ſpiritus Domini dicitur, quia electorum corda donis eius ſubito replentur. Qui ſtatim prophetare incipiunt: quia qui diuino ſpiritu pleni ſunt, Dei magnalia tacere non poſſunt. Vel prophetaturus aſſeritur, cui Samuel diuini verbi gratiam pollicetur. Quod tale eſt, ac ſi dicat: Qui modo in illa abundantia in te ſuperuenientis ſpiritus loqui non potes, quando illa ſe tibi plenitudo infuderit, loquendi copia abundabis.
B Hunc quippe inſilientem ſpiritum diſcipulis promittens Dominus, ait. Cum venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, & quæ ventura ſunt, annunciabit vobis. *Io. 16. b* In eos quidem ſuperueniens ſpiritus inſiluit, quorum corda repente veniens, illuſtrauit. Et illuſtrati prophetauere, quia Redemptorem humani generis omni lingua prædicauerunt. *Act. 2. a* Quod certe in ſancta Eccleſia etiam nunc fieri cernimus: quia ſæpe qui diuina loqui appetunt, ab eodem ſpiritu ſubito docentur, & loqui optime ea etiam poſſunt, quæ præmeditatione nulla didicere. Pro cuſtodia quippe mandatorum Dei, percipiunt gratiam verbi in ſublimi reuelatione Redemptoris. Quid enim mirum, ſi lucem ſcientiæ percipere ſubito poſſunt, qui per vitæ puritatem ſedes ſancti Spiritus ſemper ſunt? Sed quale eſſet ſancti Spiritus donum, ſi ſcientiã daret, & affectũ magnæ charitatis non daret? Qui enim illo ſpiritu replentur, cęleſtia prædicãt, ſed quę
C loquuntur, amant. Apte ergo ſubiũgit: [Et mutaberis in virũ alium.] Amor electæ mẽtis quid eſt aliud, quã immutatio vetuſtatis? Natura enim noſtra per lapſum primi hominis ſic dãnata eſt, vt quotidie labẽdo deficiat, & deficiendo veteraſcat. Sed qui in nobiſmetipſis deficimus, cum in nos ille ſpiritus inſilit, renouamur: quia ſtatim quod non eramus, efficimur. Tepidus erat quis, ſed repente viſitatus a ſpiritu, feruẽs efficitur. Incipit ardere per deuotionem, fortiter exerceri in bono opere. In virũ ergo alium mutatus eſt: quia eſſe cœpit, quod ante inſilientẽ ſpiritũ in ſe, eſſe non potuit. Iam bonę conuerſationis eſt aliquis, cæleſtia amat, terrena deſpicit: ſed pro ijs, quę ſurſum diligit, & pro ijs, quæ odit in infimis, flere non præualet. Sæpe vero flere appetit & non poteſt, qui plura, quæ flere debeat, commiſiſſe recolit: ſed cum ſubito ille ſpiritus inſilit, in lacrymarum fontes erumpit. In virum ergo alium mutatur, qui compunctionis gratiã
D per aduenientem ſpiritum ſuſcipit, quam ante aduentum eiuſdem ſpiritus non habebat. Puritatem cordis quis obtinere appetit, cæleſtia cogitare, nullis curarum ſęculariũ occurſionibus impediri, ſed ad id, quod per deuotionem appetit, aſſurgere nequit per affectum puritatis. Repente autem raptus in virtute ſuperuenientis ſpiritus, eſſe carnalis deſinit, potenter ſæculi curas abijcit, & in æternorum contemplationem mira puritate conſurgit. Miratur ſe tunc eſſe, quod non erat: miratur ſe tunc non fuiſſe, quod eſt. Nam cum in ſpiritualibus talem ſe vidit, miratur qui talis eſt, quòd talis fuiſſe non potuit. In virum ergo alium mutatur, qui illud, quod non fuit, ſe videt eſſe, & illud, quod fuerat, non eſſe. Bene ergo de Saul: [Mutaberis in virum alium:] Quia prædicatores ſanctæ Eccleſiæ cum gratiã diuinę prędicationis accipiunt, non accipiunt ſolam ſcientiam verbi, ſed virtutẽ amoris: vt per verbũ alijs prodeſſe valeãt, & per verbi amorẽ ipſi meliores fiant.
E Quando etenim loquuntur, mutantur in virũ alium: quia cum per eos ſpiritus loquitur, ipſi mira charitate eidem ſpiritui coniunguntur, & ab eius voluntate iam nec verbo, nec operatione diſſentiunt. Talẽ namque virum ſacra ſcriptura collaudans, dicit: Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. *1. Cor. 6. d* Deo namque adhæremus, quando Spiritus ſancti gratiã abundanter accipimus, & vnus ſpiritus cũ eo efficimur, quãdo diuinæ volũtati mẽte, ore, & opere concordamus. Bene ergo propheta Samuel ſubiunxit, dicẽs:

Quando enim venerint tibi omnia ſigna hæc, fac quodcumque inuenit manus tua: quia Dominus tecum eſt.

Hæc quidẽ ſigna ſunt, in quibus ſe prędicator agnoſcat, & tunc omne, quod diſponit agere, audeat, cũ certa experientia nouerit: quia in magna charitatis abundantia virtutẽ ſuſcipit Spiritus ſancti. Sed docere ea debet prędicator, quæ agit, ſicut de Domino

Act.1.a Lucas dicit: Quia cœpit Ieſus facere & docere vſque in diem, qua præcipiens Apoſtolis, per Spiritum ſanctum quos elegit, aſſumptus eſt. Hinc Paulus ait: Non audeo loqui ea, quæ per me non effecit Deus, in obedientia gentium verbo & factis. Samuel itaque vncto regi præcipit, dicens: [Fac quodcumque inuenit manus tua.] Quaſi dicat: Cum te diuina gratia plenum videris, doce alios quidquid facis: quia ex præſidente tibi eadem diuina gratia habes, & optime viuere, & vtiliter prædicare. Sed tamen, quid ante hæc omnia obſeruare debeat, ſubiungit, dicens: A

Rom.15.d

Et deſcendes ante me in Galgala. Ego quippe deſcendam ad te, vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis me, donec veniam, & oſtendam tibi, quæ facias.

B

Quid eſt, quòd prius dicit: Fac quodcumque inuenit manus tua, deinde ſubdit: [Septem diebus expectabis me, donec veniam, & oſtendam tibi, quæ facias.] Sed qui ſigna perceperat, quibus ſe vnctum regem a Domino ſciret, probandus erat, an ipſa ſigna cognoſceret. Quod quidem magis ſpirituali, quàm hiſtoricæ explanationi conuenit. Nam venire in collem Domini, ad perfectam cognitionem & amorem Redemptoris pertinere diximus: prophetiæ dono repleri, ad virtutem Spiritus ſancti. Dicit ergo: [Quando tibi omnia hæc ſigna venerint, fac quodcumque manus tua inuenit:] Quia quiſquis certus eſt de intima inſpiratione ſancti Spiritus, prçſumere poteſt tam de propoſito boni operis, quàm de diſpoſitione prædicationis. Dixit item: [Septem, diebus expectabis me, donec veniam, & oſtendam tibi, quæ facias.] Quia ſummi paſtores ſanctæ Eccleſiæ dum de minorum profectione dubitant, ſoliciti valde ſunt, vt hanc in eis certis indicijs recognoſcant. Quæ autem ſunt indicia ſpiritus, niſi excellentia dona humilitatis? Sanctus enim Spiritus quo maiori luce virtutum electorum corda irradiat, eo & abundantiori dono humilitatis ditat. Quo enim celſiores ſunt meritis, planiores ſunt per virtutem humilitatis. Qui ergo ante Prophetam in Galgala deſcendere, & expectare iubetur, ei nimirum pro cognoſcenda humilitate, obedientiæ onus iniungitur. Rectus quoque ordo electæ conuerſationis eſt, vt obedientiã non iniungat alijs, quam ipſe alijs impendere non curauit. Expectare ergo præcipitur, vt, an ſit vere humilis, agnoſcatur. Si ergo ſignum perfecti prædicatoris eſt repletio ſancti Spiritus, & virtus humilitatis ſignum illius plenitudinis, quid in laude humilitatis dicitur, niſi quia eius dona ſunt ſigna ſignorum? Sed quia immolaturus rex per Prophetam præire iubetur, ea, quæ dicuntur, melius cernimus, ſi ex ordine videantur. Galgala quidem interpretatur rota. Quid vero rota in iſto loco ſignificat, niſi vitam obedientium? Rota quidem voluendo graditur, & modo alta petit, modo inferiora. Sic nimirum vita obedientium, quia inferius agit, quod ſurſum pertrahit, & ſurſum videt, quod inferius exhibet, quaſi ad alta ſubleuatur, & ad ima deponitur. Nam quod obedientes inferius agunt, ſurſum tollunt: quia quando prælatorum iuſſis obediunt, terrena ſunt, quæ operantur, ſed de terrenis, quæ faciunt, ſuperna præmia prçſtolantur. Item quod ſurſum habent, ad terram flectunt: quia vt bene terrena agant, cæleſtia contemplantur, & illud ſolummodo operantur, quod ſummæ illi felicitati conuenire conſpiciunt. Hanc profecto rotam flectere Moyſi Dominus præcipiens, ait: Omnia fac, ſicut oſtenſum eſt tibi in monte. Qui enim in ſummis vidit, quod fecit in infimis: nimirum ſuperiorem rotæ partem ad terram flexit. Inferiorem quoque partem ad ſuperiora extulerat, qui dicebat: Viuit Dominus, in cuius conſpectu ſto. In imo quidem ſtabat per humilitatem obedientiæ, dum regi perfido exprobraret: ſed planitiem operis in ſublimitate extulit diuinæ contemplationis, vt velut currentem rotam optime volueret, dum in terreno opere, quid cæleſte mereretur, aſpiceret. Hæc profecto forma eſt electæ obedientiæ, vt in omni, quod foris agimus, ad potentiam conditoris vbique præſentem reſpiciamus. Sic nimirum in ſubditione obedientiæ noſtrę habere poſſumus & rectitudinem operis, & incrementa deuotionis. Recti quidem tunc ſumus opere: quia pro eo, quem cernimus, nos in labore obedientię exercemus. Deuoti etiam ſumus: quia ei nos placere credimus, quem inſpectorem noſtrorum laborum attendimus, & largitorem ęternę retributionis. Et quia maiorũ imperia perfecta humilitate obſeruanda ſunt, bene Saul dicitur: [Septem diebus expectabis.]

Margin letters: C, D, E. Marginal references: *Exo.25.d* (beside "cipiens, ait: Omnia fac"), *3.Reg.17.b* (beside "quoque partem ad ſuperiora").

A ctabis.] Septenarius quippe numerus propter dona ſeptiformis Spiritus perfectus eſt. Septem diebus doctores Eccleſię expectamus, quando per virtutem ſeptiformis Spiritus, tantam intimę deuotionis claritatem ſuſcipimus, vt eorum pręcepta nullatenus negligamus. Quo in loco notandum eſt, quia non dixit: Septem diebus eris in Galgala: ſed [Septem diebus expectabis me, poſt quam deſcenderis ante me.] Ante prædicatorem deſcendimus, quando hoc agimus, quod eius nobis iudicio imperatur. Tunc quidem deſcendere dicimur, quia mentes noſtras eorum imperio ſubiugamus. Septem vero diebus expectare, eſt bonum obedientiæ omni luce cordis implere. Quod tunc certe agimus, quando maiorum mandata nec dura, nec leuia præterimus. Nullam quippe dierum ab hac luce vacantem Dominus eſſe volebat, quando dicebat: Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur *Mat.5.c*
B in regno cælorum. Et quia perfecta obedientia, quam hominibus exhibemus, munus eſt creatoris: qui ſeptem diebus expectat, oblationem offerre dicitur, & pacificas victimas immolare. Oblatio quidem Domini eſt, quia hominibus pro Deo offertur, ſed oblata hominibus a Deo ſuſcipitur. Victimæ ſunt obſequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo ſubijcimur, ſuperbos ſpiritus ſuperamus. Ceteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiā vincimus. Victores ergo ſunt, qui obediunt: quia dum voluntatem ſuam alijs perfecte ſubijciunt, ipſi lapſis per obedientiā Angelis dominantur. Sed notandum eſt, quia Samuel ante ſe Saul in Galgala deſcendere præcepit, ſine ſe autem eum offerre oblationem, & victimas noluit. Nam dixit: [Ego quidem deſcendam ad te, vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas; ſeptem diebus expectabis me, donec veniam ad te, & oſtendam tibi, quæ facias.] Quid
C eſt hoc, niſi quia ipſa bona noſtra & ignorare ſapienter, & ſcire aliquando vtiliter debemus? Ignoranda quidem ſunt, ne infirmis nobis elationem præbeant: ſed a perfectioribus ſcienda ſunt, vt p er deuotionem creſcant. Vnde & bene in Euangelio de Eliſabet prægnante dicitur: Et occultabat ſe menſibus quinque. Qui enim ſpirituales, *Luc.1.c* ac fortes eſſe nequeunt adhuc, per quinarium numerum deſignantur. Quæ autem nouiter concipit, quinque ſe menſibus celat: quia per ſenſus corporis bona agit, ſed quia ſpiritualis, ac fortis in hoc bono opere nondum eſt, ea, quæ agit, ſapienter abſcondit. Ille ergo victimas Deo, ille oblationem offert, qui ſeptem diebus expectans, venientem Prophetam recipit: quia tunc Deo dignum eſt, quod impendit, cum impendens iuſtus eſt virtute obedientiæ, & diuinæ immenſitatis conſideratione timoratus, cum ſe aliud eſſe non credit, niſi quòd maiorum probatione cognoſcit. Quaſi
D enim, præſente Propheta, offerimus, quando illa ſolummodo opera noſtra digna eſſe diuina ſuſceptione credimus, quæ ſanctorum prædicatorum iudicio comprobantur. Et quia coram Propheta immolare dicitur, hoc profecto ſignat: quia operibus noſtris ſapientibus atque ſpiritualibus viris credere debemus. Quia item ſeptem diebus expectat Saul, prædicator ſanctæ Eccleſiæ virtutem ſubiecti diſponere ſapienter debet, vt coram eo bona eius non laudet, niſi quando laudis ſuæ contemnere fauorem poteſt. Vnde & eadem oblatio, & victimę Deo offerri a Saul prædicūtur, & non ſibi. Deo quippe victimas offert, qui de virtute, quam habet, inaniter non extollitur, ſed omne, quod perficit, gratiæ tribuit conditoris. Hoc etiam, quia doctorum magiſterio diſcimus, bene Samuel ſermonem concludens, ait: [Et oſtendam tibi, quæ facias.] Expectanti quidem quę faciat, indicat: quando is, qui perfecte obedire cognoſcitur, qua-
E liter imperare alijs debeat, edocetur. Sed iſtud Saul adhuc non exhibetur, ſed promittitur. Non enim mittitur ad immolandum, ſed ad expectandum. Et quia ſanctorum collocutione proficimus, apte illatum eſt:

Itaque, cum auertiſſet humerum ſuum, vt abiret a Samuele, immutauit ei Deus cor aliud.

Cor enim aliud immutatur, quando ad appetenda meliora dirigitur: cor etiam immutatur, quando ad malum deſeritur. In Saul autem, qui prius bonus, poſtea malus fuit, quo modo potius intelligī ad litteram debeat, non valde clarum eſt. Sed ſi pro profectu eius dicitur, cor immutatum habebat: quia qui aſinas quæſierat, iam de regni diſpoſitione cogitabat. Si vero malum cor tunc recepiſſe cognoſcitur, coram Propheta humilis fuit: ſed vt cœpit diſcedere, pariter cœpit & ſuperbire. In mente ſua iam

ſua iam non eſſe paruulum, ſed regem cogitabat. Adhuc non erat ſublimis ordine, ſed erat ſublimis æſtimatione. Sed quia per hanc ſacram hiſtoriam adhuc de eius ſuperbia aperte nihil dicitur, rectius nos quoque agimus, ſi interim, quod de eo ſiniſtrum videri poteſt, reticemus. Quod vero adhuc manenti eius innocentiæ ſuffragari poteſt, in ſequentibus dicitur: Quia filius vnius anni erat Saul, cum regnare cœpiſſet, & duobus annis regnauit ſuper Iſrael. Si enim duobus annis humilis rex fuit, immutatum ei cor aſſeritur, pro vigore propoſiti, non pro nouitate tumoris. In eo ergo, quòd immutatum cor Saul habere dicitur, nouis prædicatoribus ſanctæ Eccleſiæ ſimilatur: qui cum ordinem prædicationis accipiunt, per diuinam gratiam meliores fiunt. Samuel quippe Saul in principem vnxit, Deus autem ei cor aliud immutauit: quia ſacrorum ordinum ſacramenta ab Eccleſiæ doctoribus foris accipimus, ſed ſacramentorum virtute ab omnipotente Deo interius roboramur. Virtus vero ſacramenti gratia eſt ſpiritus ſeptiformis. Quam certe gratiam, qui accipiunt, quaſi alio accepto corde immutantur: quia quos gratia ſua ſanctus Spiritus roborat, eſſe eos facit protinus, quod non erant. Sic nimirum & Redemptoris diſcipuli ante metuebant, ſed vbi per aduentum ſancti Spiritus cor aliud eis immutatum eſt, verbum Dei cum fiducia prædicabant. Aliud quippe Deus cor eis immutauit, quibus linguarum omnium peritiā tribuit. Aliud quippe cor eis immutauit, quos mira charitate induit, & virtutum omnium ſplendoribus illuſtrauit. Et notandum: quia tunc ei Deus cor aliud immutauit, quando, vt abiret a Propheta, humerum auertit. Quaſi enim vt abeat, humerum auertit, quando, is, qui prædicationis ordinem ſuſcipit, id, quod ſibi de paſtorali officio præcipitur, agere diſponit. Diſponit quidem, ſed non præualet, ſi Deus ei cor aliud non immutet: quia ſummus locus bene non regitur, niſi rectoris mens diuini muneris ſumma gratia repleatur. Hæc autem, quia ei in futuro promittitur, ſubiunctum eſt:

Infra 13.a — *Act.2.a* — *Act.4.f* — A — B — C

Et venerunt ei omnia ſigna hæc in die illa.

Doctrina etenim electi prædicatoris, quid eſt aliud, quàm dies eruditi diſcipuli? Nā qui in die ambulat, videt & plana, quæ ambulet, & præcipitia, quæ declinet. Sic nimirum, dum ſanctorum prædicatorum doctrinis illuminamur, quod agendum, & quod vitandum eſt, patenter aſpicimus. In illa ergo die, in qua Propheta prædicat, bonus auditor ſuæ electionis ſigna percipit, qui in ſe ea virtutum dona conſpicit, quæ ante ei affutura ſuus prædicator oſtendit. Signa quidem ſunt: quia per hæc ſe a Deo electos intelligunt, qui ad prædicationis ordinem promouentur. Vnctum ergo ſe aliquis ad Eccleſiæ principatum non teneat, qui diei illius ſigna adeſſe non viderit in virtute perfectionis. Primum ergo ſignum prius attente conſpiciat, videlicet ſi exemplo virorum ſalire iam magnas foueas ſciat. Sequens etiam ſignum cognoſcat, ſi ad quercum Thabor tres viros obuios habuit, quos hædos, & panis tortas portare in Bethel ad domum Domini vidit, ſi panes duos de eorum manibus accepit. Tertium nihilominus videat, ſi ad collem Domini venit, ſi prophetantes cuneos aſpexit, ſi in eum ſpiritus Domini inſiliuit, & in eorum medio prophetare iam poſſit. Et viros quidem ſalientes foueas vidit, ſi perfectorum exemplo omnia ſæculi confutare iam didicit. Ad quercum Thabor venit, ſi contemplatiuæ vitæ fortitudinem, atque amœnitatem experiri iam nouit. In qua & hædos, & panis tortas, & vinum ad Dominum portantes aſpexit: quia ab amatoribus vitæ contemplatiuæ iam didicit, & peccatorem ſe indeſinenter agnoſcere & pro eiſdem peccatis carnem affligere, & afflictionis ſuæ dolorem omnipotenti Deo gratanter offerre. Ad collem Domini venit, ſi ad reuelatam intimam Redemptoris gloriam, aut ſcripturarum ſublimem intellectum proficiendo conſcendit. Obuium gregem prophetarum habuit, ſi prædicatorum ſanctæ Eccleſiæ concordē ſcientiam intellexit. In quorum medio inſilientem in ſe ſpiritum Domini ſenſit, ſi illa ineffabili ſuauitate internæ experientiæ in ſe donum ſuperuenientis diuinitatis agnouit, & notæ gratiæ abundantiam loquendo effudit. Hæc quoties ſancti prædicatores imperfectis nobis oſtendunt, per doctrinam, qua nos illuminant, quaſi clariſſimum diē produnt. Et iſta quidem omnia iam promoti prædicatores, exponentibus ordinatoribus, ſciunt. Quia ergo diem ſignorum habent, ſalubriter attendant, ſi promiſſa ſigna iam videant. Nam qui mundi gloriam contemnere nondum didicit; primum ſignum audire promiſſum potuit, ſed non vidit oſtenſum. Si contemplatiuæ vitæ robur, & dulce-

D — E

A dulcedinem neſcit, ſequentis ſigni bonum videre non meruit. Si altitudinem ſcripturarum per intimæ eruditionis notitiam non conſcendit, ad collem Domini nondum venit. Si ſuperuenientis in ſe Spiritus ſancti virtutem nondum habet, prophetare non poteſt. Sine illo etenim ſpiritu paſtor carnalis eſt, & quod loquitur, non ad dignitatē prædicationis referri poteſt, ſed ad auſum temeritatis. Qua ergo formidine nos miſeri terreri poſſumus? Ecce enim aliorum ducatum ſuſcepimus, qui virtutem ſuſcepti regiminis non habemus. Signa ſpiritualis prælationis audiuimus, quæ in nobis per lucem experientiæ non videmus. Terrena concupiſcimus, curis exterioribus occupamur, & tanto longius a cæleſti contemplatione repellimur, quanto terrenorum actuũ ſolicitudine prægrauamur. Hac quoque terrenæ vitæ mole depreſſi, quando illum ſplendorem intimæ gloriæ Redemptoris attingere, quando ad altiſſimos ſanctarum

B ſcripturarum ſenſus poſſumus peruenire? Sed & cæleſtia, quæ neſcimus, loqui quaſi nota non poſſumus. Et qui per quietem amori internæ vitæ vacare nolumus, inſilientem in nos ſpiritum Domini non ſentimus. Nota ergo & non habita ſigna nos terreant: vt cum pro negligentiæ noſtræ immenſitate compungimur, virtutem ſuſcepti ordinis per fletus, & lamenta requiramus. Hinc Pſalmiſta voce infirmorum deplorat, dicens: Signa noſtra non vidimus, iam non eſt Propheta. Nam Propheta eſt, cum iam *Pſ.126.a* dicta hæc prophetiæ ſigna ei adeſſe præuidentur. Si ergo ad culmen prælationis aſſumitur, non ſe teneat, quod eſt altitudine ordinis, ſed quod eſt virtute perfectionis. Dicat ergo. Signa noſtra non vidimus, iam non eſt Propheta. Quaſi dicat: Eſſe nunc Prophetam dicerem, ſi dona ſpiritus cernerem, quibus Prophetæ perſona fulgere debet. Qui ergo ſuſcepti ordinis paſtoralis perfectionem audiuit, quam in ſe obtinere

C viuendo non meruit, idoneus ſanctæ Eccleſiæ doctor non eſt. In primo igitur rege, paſtorum omnium ſanctæ Eccleſiæ profectus oſtenditur, dum dicitur: [Venerunt ei omnia ſigna hæc in die illa.] Et quia idem profectus electorum prædicatorum mirabilis eſt, ſequitur:

Videntes autem eum, qui nouerant eum heri, & nudiuſtertius, quòd eſſet cum Prophetis, & prophetaret, dixerunt adinuicem: Quænam res eſt, quæ accidit filio Cis? Num Saul inter Prophetas?

Quid eſt, quòd dicunt: Quæ res eſt, quæ accidit, niſi valde admirari, quod ab eis non poterat comprehendi? Hominem hominis filium nouerant, Prophetis ſociatum videbant, carnalem nouerant, ſpiritualem videbant: ſimplicem nouerant, Prophetã

D videbant. Dicunt ergo: [Quænam res accidit filio Cis?] qui noſſe quod fuerat, poterant: quod erat, qualiter eſſe poſſet, ignorabant. Hic denique profectus ſpiritualis prædicatoris eſt, vt qui in communi vita aliquando notus eſt in ſuperiori ordine habeat, quod ignoretur. Tres quidem gradus perfectionis oſtenſi ſunt, quia dicit: [Heri, & nudiuſtertius.] In duobus quidem diebus prædicator agnoſcitur, in tertio habet, quod etiam ij, qui nouerant, non cognoſcant. Primus namque dies auditoribus pertinet, ſecundus ſodalibus, tertius eſt prædicationis. Primum namque diem paſtor habuit, quando prælatis ſuis diſcipulis obediuit. Quaſi enim in magna luce cernitur, qui in virtute obedientiæ deuotus eſt. Secundum diem habuit, quando meliorum coadiutor eſſe iam cœpit. Iſta quippe claritas magnæ conuerſationis, in electorum exemplo maximum diem facit. Hanc diem Dominus inſinuans, ait: Sic luceat *Mat.5.b*

E lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt. Tertius vero dies inſilientis Spiritus eſt, & prophetię. In tertio quippe die paſtor aſpicitur, quando ſublimitatem dignitatis ſuę adæquat ſplendore conuerſationis, quando cæleſti virtute indutus, ea vita, eaq. doctrina ſubditis lucet, vt videri ab eis poſſit: diſcuti, & iudicari non poſſit. Talis quidem erat Moyſes, quando *Exo.34.d* lucidiſſimo vultu a monte deſcendit, cuius ſubditi fulgorem videbant, ſed in fulgentem claritatem intendere viſum non poterant. Talis erat, qui gloriabatur, dicens: Nos *1.Cor.3.d* autem reuelata facie gloriam Dei ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur, tamquam a Domini ſpiritu. Tales vtique erant, quos Spiritus ſanctus repleuerat. Vnde & qui in Hieruſalem conuenerant, admirantes dicunt: Nonne iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt? Interrogabant quippe, vt ſcirent, quod audiebant, & ſcire non poterant. *Act.2.a*

terant. Qui autem nouerant Saul, de re, quæ ei accidit, admirantes interrogant: quia eos aliquãdo in humiliori ordine ſanctæ Eccleſiæ humiles, & deſpectos cernimus, quos dum ſanctus Spiritus ad ordinem prædicationis aſſumit, gratiarum ſuarum ſplendoribus induit, & in eiſdem ſplendoribus mirabiles oſtendit. Sed bene ſanctorum virtutes admiramur, cum eas bonitati conditoris adſcribimus. Quare & Moyſes Domino confitens, ait: Quis ſimilis tibi in dijs Domine, quis ſimilis tibi glorioſus in ſanctis, mirabilis in maieſtate, faciens prodigia? Hinc Pſalmiſta dicit: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ. Bene ſubiungitur: A

Exo. 15. b *Pſ. 67. g*

Reſpondit alter ad alterum, dicens: Et quis pater eorum?

Quid eſt, quod hucuſque de ſolo Saul dicebatur: Quænam res accidit filio Cis? & nunc, quaſi de multis reſpondetur: Et quis pater eorum? Sed ſi ad hiſtoriam intelligatur, ſtare nullo modo poteſt. Reſtat ergo, vt ſenſus, qui litteræ demitur, in ſpirituali ſignificatione requiratur. Cum ergo dicitur: Quis pater eorum? non ſolum Saul prophetans attenditur, ſed omnis ille cuneus Prophetarum. Qui nimirum Prophetæ omnes, quia valde ſpirituales erant, non ex carnali progenie, ſed ex cæleſti origine cenſebantur. Pater quidem Prophetarum ille eſt, qui per Malachiam exquirit, dicens: Si Dominus ſum, vbi eſt timor meus? & ſi pater ſum, vbi eſt amor meus? Quia enim omnipotenti Deo in magna charitate coniuncti ſunt, eius, quem quaſi patrem diligunt, filij nominantur. Quod nouæ Eccleſiæ prædicatoribus tanto decentius conuenit, quanto ille eos in cæleſtem nobilitatem altius extulit, qui eis claritatem tanti generis in forma detexit orationis. Sic, inquit, orabitis: Pater noſter, qui es in cælis. Quod tale eſt, ac ſi dicat: Mirandi eſſent ſancti prædicatores, ſi mira quę agunt, ſua virtute perficerẽt: nunc mirum non eſt, quod cernitur: quia per eos ille hoc agit, cui aliquid difficile non videtur. Dicat ergo alter ad alterum: [Et quis pater eorum?] Quaſi dicat: Quid mirum eſt, ſi mirabiliter doceant, cum non ipſi ſint, qui loquuntur: ſed ſpiritus patris eorũ, qui loquitur in eis? Non ergo dicitur: Quis pater eius? Ne, quod pluribus conuenit filijs, vnico conferatur. Solus etenim ille, qui natura filius eſt, dicere audet: Pater meus vſque modo operatur. Et item: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Nam vt vtriuſque dignitatis differentiam promeret, Mariæ Magdalenæ loquitur, dicens: Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum, Deum meum, & Deũ veſtrum. Quoties ergo vnus prædicator mirabili vita, aut prædicatione clarus aſpicitur, in ſuperna generatione non ſolus, ſed cum alijs innumeris videtur: quia omnipotens Deus, qui mirabilis in vno oſtenditur, mirabiliorem valde hominum admirationem facit, cum innumerabiles attenduntur, qui id, quod in vno mirantur, habuerunt. Quod tamen ad detractionem carnalium referri conuenienter poteſt: nam cum ſpiritualium virorum famam minuere tentant, eorum carnalia explorant, quæ ad derogationem proferant. Et plerumque in ſancta Eccleſia miram ſanctitatis famam habent, qui ſæcularem altitudinem nullam habent. Cum ergo carnales quique, aut carnis originem aut paupertatem in eis reprehendunt, qui diuina generatione iam magni & diuites ſunt, quaſi ſubſannando de Prophetarum patre ſciſcitantur. Et quia pro re valde noua habent, quòd parui homines ſæculi tam magni videri poſſunt, ſubiungitur:

B

Malac. 1. b.

Mat. 6. b

C

Mat. 10. c

Io. 5. b *Pſ. 2. b*

Io. 20. e

D

Propterea verſum eſt in prouerbium: Num Saul inter Prophetas?

Quod nimirum ſi oculis cordis inſpicerent, pro noua re non haberent. More etenim ſuo agit Spiritus ſanctus, cum ad virtutum culmen pauperes, humiles atque ſimplices erigit. Nam de eo ſcriptum eſt: Qui ponit humiles in ſublime, & mærentes erigit ſoſpitate. Hinc omnipotens pater de eodem omnipotente ſuo ſpiritu per Prophetam dicit: Super quem requieſcit ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos? Hinc Paulus ait: Non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mũdi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi elegit Deus, vt ea, quæ ſunt, deſtrueret, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius. Quod certe prouerbium etiam electis adſcribi poteſt. Non enim minor admiratio habita eſt de beato Paulo Apoſtolo, quando auditum eſt ab Eccleſia: quia ille euangelizaret, qui Eccleſiam minando, & cædendo expugnare ſolebat, nunc prædicando defenderet. Tunc quidem ij, qui audiebant, dicere poterant: Num E

Iob 5. a *Iſa. 66. a* *1. Cor. 1. d* *Moral. lib. 29. cap. 1.*

Saulus

A Saulus inter Apoſtolos? Numquid ille Ieſum prædicat, qui Ieſum perſequi ſolebat? Sed hoc iam in electorum prouerbium verſum eſt. Prouerbium quidem eſt, quando in eo, quod dicitur, aliud occultatur. Conuerſio autem beati Pauli Apoſtoli, facta eſt prouerbium peccatoris. Audiat ergo vnuſquiſque peccator beati Pauli conuerſionem, & non deſperet de criminum multitudine. Saulus enim ſpirans minarum, & cædis in diſcipulos Domini, vbique electos affligebat, lapidantium protomartyrem Stephanum veſtimenta ſeruabat, & velut omnium manibus lapidabat, qui expeditos ad lapidandum omnes reddebat. Sed qui talis extitit Chriſtum perſequens, ad Chriſtũ conuerſus, caput effectus eſt nationum: quia obtinuit totius Eccleſiæ principatum. Dum ergo tam magnum peccatorem conuerſum, tam ſublimi dignitate a Domino honoratum conſpicimus, peccatorum noſtrorum inuenire nos poſſe remiſſionem præſuma- *Act.9.a*
B mus. Prouerbium ergo noſtrum, ideſt, quòd ad euangelizandum perſecutor aſſumitur, quòd hoc myſterium continet: quia conuerſus peccator non ſolum ſperare a Domino veniam, ſed quòd viriliter certando pertingere valeat ad coronam. Sed hoc diſtare inter carnales, & ſpirituales prædicatores ſolet: quia carnales poſt alta verba prædicationis, ad ima deſcendunt praui operis: ſpirituales vero poſt ſublimia, quæ loquuntur, in altiora valde cæleſtis patriæ deſideria ſe ſuſtollunt. Vnde & ſubditur:

Ceſſauit autem prophetare, & venit ad excelſum.

Ad excelſum poſt prophetiæ miniſterium venit, qui ad cæleſtia gaudia, quæ prædicat, mentem erigit: & ad ea amando ſe ſubleuat, quæ loquendo monſtrat. Docto-
C res quidem cum minoribus plana prædicant, cum eis, quos docent, quaſi in plano ſunt. Et quia poſt verba prædicationis ad promerenda ea, quæ prædicant, ſe bonis operibus præparant, ad excelſum venire perhibentur. Qui certe ſublimes verbo & opere ſunt, cogitatione elationis non ſunt. Magna quidem ſemper agunt, ſed magni videri numquam appetunt. Bene ergo ſubiungitur:

Dixit autem patruus Saul ad eum, & ad puerum eius: Quo abiſtis? Qui reſpondère: Quærere aſinas, quas cum non reperiſſemus, venimus ad Samuelẽ. Et dixit ei patruus ſuus: Indica mihi, quid dixerit Samuel. Et ait Saul ad patruum ſuum: Indicauit nobis, quia inuentæ ſunt aſinæ. Sermonem autem re-
D gni non indicauit ei, quem locutus ei Samuel fuerat.

Sermo regni eſt honorabilis dignitas paſtoralis. Ipſa enim repræſentatione ſua loquitur: quia patruus non eſt, qui tanto ordine ſublimatur. Verbum ergo regni rex non indicat: quia paſtor Eccleſiæ magno diuinitatis ſplendore loquitur, ſed elatione non loquitur. Qui vero verbum non indicat, illud celat, quod loquitur. Verbum enim ſemper loquitur, cui verbum eſt, alioquin verbum non eſt. Verbum ergo regni habet, qui ea conuerſatione fulget, quæ exempla cæleſtis itineris alijs quaſi loquendo præbet. Verbum ergo non indicat, qui magnitudinem ſanctitatis per vanam gloriam non reuelat. Habet quidem quod indicet, ſed quod per ſeipſum oſtenditur, indicare non vult. Nam qui magna dignitate, magnaq. ſanctitate radiat, multa viuendo oſtendit, quæ loquendo non dicit. Hoc profecto regni verbum habere Dominus prædica-
E torem voluit, quando in veſte Pontificis tintinnabula poni mandauit. Veſtis quidem Pontificis eſt oſtenſio bonæ conuerſationis. Quæ quaſi tintinnabulis multis inſeritur, quando opera bona multiplicat, quæ ad minorum exemplum clamant. Sed indicare rex regni verbum non audet: quia præceptum eſt ſacerdotibus, vt coram Domino veſtis decorem portent. Coram Domino quidẽ veſtis decorem portat, & qui bona oſtendit, & de oſtenſione bonorum operum non hominibus per vanitatem foris, ſed Deo intus per amorem placere appetit. Tunc certe ſacerdos tacet, ſed dum incedit, quod portat, clamat: quia electus prædicator ſe iactando non indicat, ſed bene viuendo loqui nequaquam ceſſat. Dicatur ergo de Saul, quia patruo ſuo ſermonem regni non indicauit: quia electi viri, cum ſplendorem dignitatis, aut bonæ vitæ incrementa percipiunt, per exempla ſe proferunt, ſed ſilentio occultant. Et quia alijs electis ſe eſſe meritis minores credunt, ille, cui ſermonem non indicat, eius patruus eſſe dicitur. *Exod.28.f*

Patruus

Patruus quippe dicitur frater patris. Redemptor autem generis humani quotquot fidei ſuæ, & doctrinæ ſacramentis inſtituit, ad immarceſcibilem æternæ hereditatis gloriam tot filios facit. Qui enim inſtituuntur in Eccleſia, quaſi paruuli adhuc filij ſunt. Sed, qui magnis meritis ei iam in virum perfectum occurrit, frater eſt Redemptoris. Tales nimirum beatus Paulus Apoſtolus collaudans, ait: Heredes Dei, coheredes Chriſti. Quia ergo perfecti prædicatores electos alios perfectos tenent, & ſe imperfectos, patruus Saul dicitur, qui de regni ſermone eum interrogaſſe perhibetur. Eundem vero regni ſermonem Saul Samuel dixerat: quia electi viri ſpiritualem conuerſationem, quam habent, maiorum locutione didicerunt. Sed rex, qui initiatus per vnctionem fuerat, a populo adhuc electus non erat. Vnde & ſequitur: A

Rom. 8. c

Vocauit Samuel populum ad Dominum in Maſphath. B

Maſphath, vt dixi, ſpeculatio interpretatur. In ordinatione autem regis populus in Maſphath vocatur: quia qui ad ordinandum ſanctæ Eccleſię paſtorem conueniunt, eius ſpiritualia, non carnalia attendere docentur. Speculari quidem eſt, per formam ſacræ ſcripturæ ordinandum prædicatorem cognoſcere. Nam electorum ſpeculum ſacra ſcriptura eſt. Quaſi enim per ſpeculum noſcitur paſtor, quando moribus talis oſtenditur, qualis in ſacro eloquio prædicatur. Bene igitur Samuel populum in Maſphath conuocat, vt electio boni antiſtitis non ſit humano iudicio, ſed diuino: cũ non talis eligitur, qualis hominum arbitrio decerni poteſt, ſed qualis in ſacro eloquio declaratur. Quod quia diuini muneris eſt, oportet, vt populus, qui a Deo tam magna expectare cognoſcitur, a reatu ſuo per pœnitentiæ ſatisfactionem purgetur. Ipſa autem cognitio peccati, eſt præparatio diuini muneris: quia ſæpe cum nos diuino munere indignos credimus, id per humilitatem promeremur. Vnde & Samuel eos, qui ad excipiendum regem conuenerant, prius ád peccatorum ſuorum conſiderationem conuertere ſatagit: quia ſubiunctum eſt. C

Et ait Samuel ad filios Iſrael: Hęc dicit Dominus Deus Iſrael: Ego eduxi Iſrael de Aegypto, & erui vos de manu omnium regum, qui affligebant vos. Vos autem hodie proieciſtis Dominum Deum veſtrum, qui ſolus ſaluauit vos de vniuerſis malis & tribulationibus veſtris & dixiſtis: Nequaquam, ſed rex erit ſuper nos.

Attente quidem oſtendit eis & bona, quæ eis impendit Dominus, & mala, quæ Domino fecerunt ipſi: vt tanto grauius ſe deliquiſſe cognoſcerent, quanto illum peccando offendere auſi ſunt, a quo tanta bona perceperãt. Quid vero ſit abijcere Dominum, & qualiter ſecundum litteram, & ſecundum ſpiritualem ſenſum intelligi debeat, ſuperius late expoſitum eſt, vbi ad Samuelem Dominus ait: Non te abiecerunt, ſed me iuxta omnia opera ſua, quę fecerũt a die, qua eduxi eos de terra Aegypti. Sed quia ſancti prædicatores eos, quos arguẽdo compungũt, docendo inſtruunt, ſubintulit, dicens: D

Supra. 8. b.

Nunc ergo ſtate coram Domino per tribus, & familias veſtras.

Coram Domino quidem ſtare præcipimur, quando maiorum præcepto corda noſtra ad ſcienda eius mandata præparamus. Vel coram Domino ſtant electi, quando a ſummis viris in ſpiritualibus virtutibus cõſiderãtur: vt qui melior in eis aſpicitur, per paſtoralem curã ceteris præferatur. Et quia plures ſunt fidelium ordines, per tribus & familias ſtare corã Domino iubentur. Quod profecto latius exequens, ſubdit, dicens: E

Et applicuit Samuel omnes tribus Iſrael, & cecidit ſors ſuper tribum Beniamin, & applicuit tribum Beniamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & peruenit vſque ad filium Cis.

Stare omnes per tribus, & familias fecit, vt omnes conſideraret, & conſideratis omnibus vtiliorem eligeret. Sed quia ipſe iam, Domino reuelante, regem cognouerat, eumq. ipſo præcipiente, in principem vnxerat: quid eſt, quòd adhuc eligendum per tribus & familias quæritur? ſed inuentus rex a ſolo propheta erat. Inuentus ergo quæritur, vt non inuentus a populo, inueniatur. Sorte etiam quæritur, vt eum, quem

A Propheta eligeret, diſpenſatione diuina prouiſus populus non poſſet dubitare. Quid
ergo in hoc facto ſignatur, niſi quia ſanctæ Eccleſiæ principes multa conſideratione
eligendi ſunt? Summi etenim prædicatores, ex interna gratia ſancti Spiritus, quam ha-
bent, magno prouidentiæ lumine pleni ſunt. Et quia valde ſunt humiles, de internæ il-
luminationis ſuæ magnitudine non præſumunt. Quare & ea, quæ apud ſe bene ordi-
nant, coram alijs probant. Solus enim Propheta regem futurum noſcit, quando ſum-
mus ſanctæ Eccleſiæ rector perſonam ordinandi rectoris, & merita conſpicit. Quem
etiam in principem vngit, quando eum donis ſpiritualibus plenum aſſerit. Tamen ad-
huc populum conuocat, per tribus, & cognationes diuidit, ſortes ponit, & eum, quē no-
uit, quaſi per artem inuenit. Tribus quidem, & familiæ quaſi diuiſæ ſtant, quando in
ſtatu virtutum diuerſi ſanctæ Eccleſiæ ordines attenduntur. Nam cum perfectiones ele-
B ctorum plures intuemur, cum candorem virginum, cum robur continentium, cum
honeſta miniſteria clericorum, cum monachorum ſolicitudinem videmus, velut ſtan-
tes tribus attendimus. Et quia in Dei ſeruitio horum multa varietas eſt, dum ea, quæ
ſunt in ſingulis ordinibus, item varietates aſpicimus, quaſi ſtantes non ſolum tribus,
ſed etiam cognationes videmus. Et ſors ſuper tribum cadit: quia meliores viri ſæpe
in vno ordine, quàm in alio inueniuntur. Nam velut ſortem tribus accipit, quando
ij, qui perfectiores ſunt alijs, conuenire videntur miniſterio prædicationis. Sed non ſu-
per perſonam adhuc, ſed ſuper tribum ſors cadit, quando plures ſunt, in quibus perſo-
na digna reconditur. Adhuc itaque ſummis viris remanet, quod inquirant. Bene ergo
ſors ſuper tribum Beniamin cecidiſſe dicitur, Samuel autem ipſam tribum, & eius co-
gnationes applicuiſſe, & ad Cis filium perueniſſe: quia electi & ſummi viri ſanctæ Ec-
C cleſiæ conſiderare virtutes ſingulorum non deſinunt, donec ad eum veniant, qui mini-
ſterij paſtoralis ſorte dignus inueniatur. Sed qui digni ſunt, onus tanti ordinis ſuſci-
pere vehementer expaueſcunt. Vnde & ſequitur:

Quæſierunt ergo eum, & non inuenerunt, & conſuluerunt pro eo Domi-
num, vtrum nam venturus eſſet illuc. Reſponditq. Dominus: Ecce abſcon-
ditus eſt domi.

Abſcondunt quippe ſe, ne inueniātur: quia ſubire dignitatem refugiunt, cuius oneri
ſe eſſe impares arbitrantur. Habet quippe ſpiritualis prælatio exteriorem gloriam di-
gnitatis, habet & interioris magnitudinem oneris. Nam rector & honoratur a ſubditis,
& portat eos, a quibus honoratur. Cum honoris ergo principio, cauſa naſcitur oneris:
D quia vnde honor a rectore excipitur, inde illud ſuſcipit, quo grauetur. Quamquam ipſe
honor dignitatis per ſeipſum magnum ſit onus mentis: quia contemni debet, & placet.
Contemni quidem debet, ne mentem per ſuperbiam eleuet: & ſuſcipi debet, vt cæleſtia,
quæ doctor loquitur, ſubiecti venerentur. Grauius ergo onus de honore naſcitur: quia
electus paſtor magna animi virtute ferre poteſt, vt deſpiciat illud in ſe, quod pro Deo
recipit in ſe: vt videlicet talis pro Deo ſit, ſed ſibi talis non ſit, & ſemetipſum abneget,
& non abneget: vt ſit quod eſt pro Deo, & quod eſt pro ſemetipſo, non ſit. Honor ita-
que oblatus a ſubiecto ſuſcipitur, vt prædicatio commendetur. Honorem quoque
oblatum prædicator deſpicit: quia non extollitur, quòd honoratur, ſed gaudet, quòd
verbi Dei miniſterium commendetur. Hoc autem quàm difficile agatur, cogitan-
do melius, quàm loquendo comprehenditur. Nam infirmis mentibus impoſſibile eſt
E onus aliorum fortiter ferre, & oblati honoris reuerentiam mentis virtute diſponere, vt
inter eiuſdem honoris obſequia, de profectu ſubditorum gaudere ſciat, & pro reueren-
tia ſua tumere neſciat. Quia ergo electi viri diſplicere Deo nolunt, prælationis of-
ficium ſuſcipere vocati refugiunt. Sed & eandem fugam miniſterij ad virtutem hu-
militatis habent, non ad iactantiam dignitatis. Nam quantum poſſunt, fugiunt, ſed
ſi a Domino prouiſi ſunt, deliteſcere nequaquam poſſunt. Quare & idem Saul domi
abſconditur, ſed Domino pandente, monſtratur: quia electi viri exterioribus ſe ſanctæ
Eccleſiæ miniſterijs ſubtrahunt, ſed tamen ad exteriora miniſteria diſponēda, Domino
diſpenſante, producuntur. Quia vero nunc in ſancta Eccleſia, qui ſe ſubtrahant tantis
honoribus, pauci ſunt: qui ſe ingerāt, multi: notare, qui ſe ingerunt, debent: quia is, qui a
Propheta domi abſconditus dicitur, non ad ſpirituale Eccleſiæ dignitatē, ſed ad ſæculá-
rē regni gloriam quærebatur. Non enim in pontificem hunc quærebant, ſed regē facere

volebant. Videat ergo ſacerdos, qua mēte fugiendum ſit culmen ſanctæ Eccleſiæ, ſi culmen ſæculi conſcendere, tam caute reges fugère. Sed, quia ſancti viri, quo inſtantius ſuſcipere ordinē prælationis refugiunt, a deuotis plebibus deuotius requiruntur, ſequitur: A

Concurrerunt, & tulerunt eum inde.

Poſt hæc etiam ſubditur:

Stetitq. in medio populi.

In medio populi ſtat Prælatus, quando ab vniuerſis ſubditis eius fortitudo conſpicitur. Stare namque virtutis eſt. Qui ergo bona operatur, inſtanter ſtat. Et quia eadem bona opera exemplū minoribus præſtant, in medio populi ſtare, non in ſolitudine cernitur. Quod etiam pro rectitudine intentionis dictum eſſe, conuenienter accipitur. Qui B
enim ſtat rectitudine corporis, caput in ſublime tollit. Qui vero bona publice agit, non ſtat fortitudine operis, ſi rectitudinem non habet intentionis. In medio ergo populi ſtare rex dicitur, vt Prælatorum ſanctæ Eccleſiæ forma monſtretur: quia ad exemplum ſubditorum bona opera debent oſtendere, ſed de eodē bono opere ſuſcipere, mundi gloriam deuitare. Sed & quantus apparere debeat, ſubdit, atque ait:

Et altior erat omni populo ab humero & ſurſum.

Late ſupra oſtendimus, quòd excellens magnitudo corporis in ſanctis prædicatoribus deſignet augmentum perfectionis. In medio ergo populi ſublimis aſpicitur, qui in virtutum culmine poſitus, a ſubditis non neſcitur. Rectus quidem ordo electi prædicatoris eſt, vt, ante ſublimitatem eccleſiaſtici culminis, culmen conſcendat virtutis, pro C
honore Dei culmen obtineat gloriæ, ſed maiori ſublimitate fulgeat, reuelata virtutum perfectione. Talis quidem paſtor a perfectis viris valde prædicandus eſt, a minoribus cupiendus atque diligendus. Bene ergo ſubiunctum eſt: Et ait ad omnem populum: Certe videtis, quem elegit Dominus, quòd non ſit ei ſimilis in omni populo.

Et clamauit cunctus populus: Viuat rex.

Sequitur:

Locutus eſt Samuel ad populum legem regni, & ſcripſit in libro, & poſuit coram Domino.

Sup.c. De iure regio, quia late ſuperius diximus, hoc tantū de illo memoramus: quia ad hiſtoriam non præcipitur, ſed oſtenditur, quid acturi ſint reges reprobi, quid vitaturi ſint D
boni. A regibus quidē defendēdi ſunt ſubditi, non bonis proprijs ſpoliandi. Auxiliū præſtare ſubiectis debēt, agros, vineas, & oliueta auferre non debēt. Quòd ſi non vitāda, ſed agenda ſcripta hæc contendere quis voluerit, tyrannorum ius pro eo rege ſcribitur, qui abiecto Domino, poſtulatur. Crudelis ergo lex regni, vltio eſt Dominum abijcientis populi. Non enim iniuſtū erat, vt agros, & vineas perderet, qui regnantem ſuper ſe Dominum ſponte perdebat. Cuncta ergo, quæ contra æquitatem in hoc iure regio continentur, æqua eſſe cernimus: ſi in petendo rege quidquid populus deliquerat, conſideramus. Nā quod magnum in diuinæ æquitatis examine onus legis eſt, ſi filios & filias in regis opere inuiti ponerentur, quos a Dei libertate ſponte tuliſſent? Et quid inconueniens eſſe cernitur, ſi quod ad vltimū ponitur, ipſi fierent ſerui hominum, qui abijciebant ſuper ſe E
regnantem Deū? Dum ergo regni lex ſcribitur, perpetuæ memoriæ pœna traditur, qua audaces puniātur: quæ quia per Domini iuſtitiam lata fuerat, coram Domino reponi perhibetur. Sed fortaſſe ius illud aliud fuit, quàm lex iſta, quę ſcribitur. Quod ſi verum eſt, hāc Samuel corā rege ad populū loquitur, vt rex ſciat a populo quid exquirat: ſciat populus quid exhibere ſuis regibus debeat. Quæ lex in libro ſcribitur, vt pro futurorum memoria reſeruetur. Corā Domino ponitur, vt venerabilis habeatur. Nos autē reges eccleſiarū eſſe ſanctos prædicatores diximus, quibus aperte omnia conuenire oſtēdimus, quæ iure regio continētur. Hanc ergo legē Samuel ad populū loquitur, quando electus doctor fideles ſanctæ Eccleſiæ inſtruit, qua humilitate ſuis præpoſitis debeāt ſubiugari. In libro etiā ſcribitur, quando in eorum mente hæc firmiter inſerit. Nā qui ſic loquitur, vt audita auditores eius obliuiſcātur, ad populū legē dicit, ſed hanc in libro non ſcribit.

Verba

A Verba ergo, quæ doctor loquitur, in libro ſcribere, eſt auditorum ſuorum mentibus attente commendare. Quaſi ſcribere volebat Dominus, quæ dixerat, quando dicebat: Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis. Non eſt ſeruus maior Domino ſuo. *Ioan. 15. c* Hinc Paulus locutam regni legem in libro deſcribens, ait: Mementote præpoſitorum *Heb. 13. a* veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem. Si vero & hic aliam legem quis eſſe præſignatam accipere voluerit, illam aſpiciat, quam beatus Paulus oſtendit, dicens: Qui euangelium annunciat, de euangelio viuat: & qui altario ſeruit, de altario viuat. *1. Cor. 9. b* Hanc quippe legem regni Dominus loquebatur ad populum, quando dicebat: Qui recipit Prophetam in *Matt. 10. d* nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Et vt artius hanc in libro deſcriberet, a minori verbum B roborans, ait: Qui dederit vni ex minimis meis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, non perdet mercedem ſuam. Sequitur. *Matt. ibid.* *Mar. 9. f*

Dimiſit Samuel omnem populum, ſingulos in domum ſuam, ſed Saul abijt in domum ſuam in Gabaa, & abijt cum eo pars exercitus, quorum tetigit Deus corda. Filij vero Belial dixerunt: Numquid ſaluare nos poterit iſte? Et deſpexerunt eum.

Si ſimplex hiſtoria quæritur, quid vnquam planius dici potuit? Sed ſi vim verborum ſingulorum attendimus, magna ſunt, quæ in hac ſimplicitate verborum clauduntur. Nam populus in domum ſuam dimiſſus aſſeritur, rex autem in domum non C eſſe dimiſſus, ſed abijſſe perhibetur. Separatim quoque de domibus populi, & de domo regis dicitur: quia populus refertur dimiſſus in domum ſuam, & rex abijſſe in ſuam. Prius tamen populus dimiſſus eſt, quàm abiret rex. De abeunte etiam populo caute ſignatur, & non ſimul, ſed ſinguli abijſſe in domum ſuam referuntur. De his vero, qui regem ſecuti ſunt, non dicitur: Abijt pars exercitus, ſinguli poſt regem: ſed: Abijt cum eo pars exercitus. Ad extremum vero qui regem ſequuntur, eorum corda a Deo tacta referuntur: qui regem ſpernunt, Belial filij nominantur. Hic profecto modus dicendi non ſimplex, ſed valde ei ſubtilis eſt, qui conſiderare nouit, non quod ſimpliciter foris ſonat, ſed quod ſapienter intus inſinuat. Quid eſt ergo, quòd rex in domum ſuam abire, populus vero dimitti dicitur? Sed regē Eccleſiæ paſtorē, populos ſubiectos deſignare oſtēdimus. Ire autē liberi eſt, dimitti eius, qui retineri poteſt. Rex ergo abire dicitur, D vt in perſona prædicatoris libertas animi prædicetur. Abire quippe doctores poſſunt, cum volunt, & redire: quia fortes ſunt in bono opere, ſapientes in interna diſpoſitione. Veniunt quippe, quando ad ſubditos exeunt, aut exemplo boni operis, aut verbo prædicationis. Abeunt autem, quando ad mentis ſecretum redeunt, & quod foris acturi ſunt, intus diſponunt. In qua nimirum conſideratione, quia quotidie permanent, quaſi intra domum latent. Abire ergo in domum ſuam rex dicitur: quia prædicator æternæ vitæ operatione probatus, ſapientiæ doctrina ſecurus, liber ad opera poteſt egredi, & ad conſilia mentis intrare. Populus autem in domum ſuam dimittitur: quia fideles ſubiecti non ſunt liberi ad diſponenda, quæ volunt, ſed ad ea, quæ iubentur. Quaſi tenti quidem dimittuntur, dum iuſſa præcipiuntur agere: præſumere non iuſſa, deuitare. Et quia ad opera diuerſa mittuntur in ſuam domum eorum vnuſquiſque dimittitur. E Vt enim ea, quæ nobis præcipiunt, bene perficiamus, priuſquam appareamus in opere, intus recondimur in interna conſideratione. Reges ergo noſtri nos ſingulos in domum noſtram dimittunt: quia ad ea, quæ nobis iniungunt, nos per ſecretam mentis diſpoſitionem ire præcipiunt. Bene quidem ipſi præcipiunt, ſed ſi operationis noſtræ modum negligimus præuidere, quæ bene præcepta ſunt, inconſulta menre diſſipamus. Singuli ergo in domum ſuam redeunt, quando vnuſquiſque fidelis ſubditus opus obedientiæ, quod proponit, conſilio mentis diſponendo pręuenit. Quia vero, electo rege, in domum ſuam ante populus dimiſſus, quàm rex abijſſe aſſeritur, poteſt in hoc aliud deſignari. Qui enim regem excipiunt, in domum ſuam vadunt, quando ſe vnuſquiſque ſubiectus conſiderando præparat, vt ei, quem præeſſe ſibi petijt, fidelem obedientiam impendat. In hoc ergo loco non eſt imperata conſiderare, ſed imperandis infima ſe diſpoſitione ſubſternere. Regi quoque in domū

ſuam abire, eſt, vt diſcrete paratis imperet, conſiderare. Alia ergo eſt domus regis, alia populi ſubiecti: quia alta illi mente ſubditorum itinera diſponenda conſiderant, iſti prælatorum imperia exequi per intimi propoſiti robur parant. Vnde & domus regis in Gabaa ſita perhibetur. Gabaa quippe ſublimis dicitur. Domus ergo regis in Gabaa eſſe oſtenditur: quia electus doctor non ima, & terrena cogitando incolere, ſed alta & cæleſtia meditari ſtudet. Vnde & bene pars exercitus cum eo ire in Gabaa dicitur: quia hi, qui contra diabolum fortes ſunt, electum paſtorem ſuum ad virtutum alta proſequuntur. Pars ergo exercitus ire cum rege dicitur: quia in ſancta Eccleſia plerique fideles ſunt, qui prælatis ſuis humiliter obedire ſciunt, alta cogitare neſciunt. Sciunt quidem imperata perficere, neſciunt alijs imperanda pręuidere. Quaſi enim huius partis milites commemorabat Paulus, cum Coloſſenſibus ſcriberet, dicens: Salutat
Col. 4. b vos Ariſtarchus concaptiuus meus, & Marcus conſobrinus Barnabę, & Ioannes, qui di- B
citur Iuſtus, qui ſunt ex circumciſione, hi ſoli ſunt adiutores mei in regno Dei. Item
Rom. 16. a Romanos alloquens, ait: Salutate Priſcam & Aquilam adiutores meos. Et poſt pauca:
Ibid. a Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucas, & Iaſon. Adiutores quippe ſuos diſcipulos vocauit, quia ordine minores erant, ſed laboris participes, obedientiæ humilitate Apoſtolo ſubiecti erant, ſed dum cum eo æterni regni gloriam prædicarent, cum eo pariter veritatem defenderent, infidelibus obſiſterent, illatas perſecutiones fortiter ſuſtinerent, quaſi in bello Dei milites regis erant. Cum rege in Gabaa pars exercitus ire dicitur: quia perfecti diſcipuli in alta diſpoſitione ſanctæ Eccleſiæ magiſtrorum ſuorum coadiutores ſunt: auxilia, quæ poſſunt, per altitudinem virtutis ferunt, ſed eis, quos adiuuant, per humilitatem ſeruiunt. Et quia hoc non niſi illi poſſunt, qui Spiritus ſancti gratia præuenti ſunt, cum pars exercitus ire cum rege dicitur, ſubiungitur, C
[Quorum Deus tetigit corda.] Quia enim digito tangere ſolemus, Deus corda ſanctorum tangit, quando eis Spiritus ſancti gratiam tribuit. Et eius tactum ſentiunt: quia, recepto internæ virtutis munere, a carnalitatis ſuæ debilitate commouentur. Qui protinus cæleſtis exercitus milites fiunt: quia per virtutem ſancti Spiritus infirma deſerunt, & ad agenda fortia in Chriſti bello præparantur. Quia vero intra ſanctam Eccleſiam quidam prælatos ſuos deſpicere non verentur, audiant: quia qui regem deſpiciunt, Belial filij dicuntur. Per ſuperbiæ quidem vitium in illius imitatione generan-
Iob. 41. d tur: de quo ſcriptum eſt: Omne ſublime videt, & ipſe eſt caput ſuper omnes filios ſu-
ex Edit. lxx. perbiæ. Qui apte ſuperborum mores inſinuant, quia dicunt: [Numquid iſte ſaluare nos poterit?] Sancti etenim viri, quia præſentia deſpiciunt, æterna inquirunt, contemptum mundi, quem in mente retinent, proferunt etiam in exteriori conuerſatio- D
ne: intus venerabiles ſunt, foris deſpicabiles videntur. Superbi ergo, quia illud ſolum, quod in ſanctis foris deſpici poteſt, aſpiciunt, illud vero, quod valde venerandum eſt, cernere non merentur, dicunt: [Numquid iſte ſaluare nos poterit?] Quaſi deſpiciendo interrogent: A tam paruo tam grandia ſperanda ſunt? Iſte tam paruus nos tam magnos: tam debilis tam fortes ſaluare poſſe credendus eſt? Nam quid eſt aliud, quòd dicunt: Iſte & nos: niſi quòd ſuperbi & arrogantes inſpicientes alios, ſemper paruos, & debiles eſſe credunt, ſe autem magnos, fortes, atque ſapientes. Merito igitur Belial filij dicuntur: quia dum ſuperbiendo ſe extollunt, illi ſe conformant, qui eodem modo cecidiſſe de cælo dicitur. De quibus etiam regem deſpicientibus dicitur:

Et non attulere ei munera.

Si ad litteram iſta diſcutimus, hoc profecto inſinuant: quia & terrarum domini, & E
ſpirituales ſanctæ Eccleſiæ prælati exterioribus officijs honorãdi ſunt. Vnde & beatus
Rom. 13. b Paulus Apoſtolus elatos Romanos alloquitur, dicens: Reddite omnibus debita, cui tributum tributum: cui vectigal vectigal. Hinc apoſtolorũ princeps exhortãs, ait: Subiecti
1. Pet. 2. c eſtote omni humanæ creaturę propter Deum, ſiue regi tamquam præcellenti, ſiue ducibus tamquam ab eo miſſis. Spiritualia vero munera rectoribus noſtris tribuimus, quando debitam eis honoris reuerentiam offerimus, & ea, quæ præcipiunt, cum magna deuotione ſeruamus. Magna enim munera ſunt reuerentia honoris, & humilitas ſubiectionis: quia dum rectoribus noſtris, & intus per humilitatem ſubdimur, & per exteriora obſequia foris honoris reuerentiam exhibemus, munus ei vnum præbemus a corpore, aliud a corde. Vt ergo ſuperborũ typum inſinuet Propheta, non dicit:

Non

A Non attulere ei munus,ſed,Non attulere ei munera: quia dum electos prædicatores deſpiciunt, eis vtique honorem a corpore offerre dedignantur , & humilitatem a corde. Sed cum electi prædicatores ſubditorum culpam agnoſcunt , aliquando eã ſtatim corrigere increpando geſtiunt, aliquando hanc ſe noſſe diſſimulant , vt ad eam delendam congruum tempus quærant . Vnde & de eodem deſpecto rege protinus ſubditur:

Ille vero diſſimulabat ſe audire.

Subditorum quidem prauitatem audit,qui noſcit: ſed audit,& non reſpondit,immo ſe audire diſſimulat : quia plerumque , cauſa exigente , nota ſubditorum ſuperbia incorrepta deſeritur , vt opportuniori tempore, quaſi cognita, feriatur . Quam profecto eccleſiaſticæ cenſuræ diſcretionem bene in hoc ipſo Iſraelis rege agnoſcimus , ſi regni
B . tempora,& acta diuerſa videamus . Nam rudis adhuc , & nouiter ordinatus diſſimulare ſe audire deſpicientium verba dicitur, ſed confirmato regno ſuper Iſrael ad dexteram,& ſiniſtram pugnare,& quodcumque ſe vertebat, ſuperare perhibetur . Culpa ergo , quæ feriri digna ſeueritate non poteſt,diſſimulanda, non exponenda eſt : quia audacius a ſubiectis delinquitur , ſi prælatorum infirmitas agnoſcatur. Hæc in quarto huius operis libro diſputata ſufficiant,vt per loquendi principium ad exponenda , quę reſtant, ſtudium renouemus .

LIBER QVINTVS

C

CAPVT PRIMVM.

CVM ſacræ huius hiſtoriæ profunditatem aſſerere in iſtius operis præfatione voluiſſem , in eo potiſſimum videri poſſe aſſerui , quòd ſcripta fuerit a Prophetis . Ipſi quidem myſtica dicere , non ſolum verbis, ſed etiam rebus conſueuerant : plana proferre , ſed alta ſignare. Quia enim per eos Spiritus ſanctus loquebatur, & planum erat , quod ipſi,velut homines dicebant : ſed profundum , & myſticum : quia locutionem hominibus ſummus & incircumſcriptus Spiritus ſuggerebat. Quia ergo Prophetam Samuelem loquentem
D exponimus , tanto maiori ſtudio indigemus,quanto ipſe in Spiritus ſancti gratia ſubli-miter aſſumptus , exteriora dixit , ſed interiora vidit. Carnalia plerumque adſeruit : ſed intima & ſpiritualia ſignauit. Sed quia humano ſtudio ad diuina peruenire impoſſibile eſt , non eſt nobis confidendum de viribus proprijs,ſed de dignatione Spiritus ſancti , qui a Redemptore miſſus,Repleuit orbem terrarum , & hoc , quod continet omnia,in omnibus iam ſcientiam habet vocis. Quid ergo iam idem Propheta de incœptis Iſraelitarum geſtis exequatur, audiamus. *Sap.1.a*

Et factum eſt (inquit) quaſi poſt menſem, aſcendit Naas Ammonites , & pugnare cœpit aduerſus Iabes Galaad. Dixerũtq.omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos fœderatos , & ſeruiemus tibi . Et reſpondit ad eos Naas Ammonites: *Caput XI. 1.Regum.*
E In hoc feriam vobiſcum fœdus , vt eruam omnium veſtrum oculos dextros , ponamq. vos opprobrium in vniuerſo Iſrael.

Si hiſtoria quæritur, nihil planius dici , nihil facilius poteſt intelligi . Si vero ſpiritum ſequi volumus, Paulum prius loquentem audiamus, qui vetera intuens, ait : Omnia in figura contingebant illis : ſcripta ſunt autem propter nos, in quos fines ſæculorũ deuenerunt. Eſſe etiam ſpiritualia bella inſinuat, dicens : Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem,& ſanguinem , ſed aduerſus principes , & poteſtates,aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus . Cum ergo Naas aſcendere, & pugnare contra Iabes Galaad dicitur, interiora vitiorum prælia deſignantur . Quibus nimirum verbis ſacræ hiſtoriæ proceſſus oſtenditur, vt nouo regi noua bella mouerentur : quæ dum bene conficeret , ſtrenuitatis ſuæ gloriam demonſtraret. Quis eſt ergo iſte Naas Ammonites? *1.Cor.10.c* *Eph.6.b*

 quæ eſt

quæ eſt Iabes Galaad? Sed Naas interpretatur ſerpens, Iabes exſiccata. De ſerpente autem in Geneſi dicitur: Quia callidior erat cunctis animantibus. Cuius profecto ſerpentis ſimilitudo ſi in vitijs quæritur, quid ſimilius, quàm violentum gaſtrimargię, ideſt, gulæ motum inuenimus? Luxuriæ quidem motus, furti crimen, turpis lucri appetitus, iræ impetus, amaritudo ſæcularis triſtitiæ, deſidia accediæ, appetitus vanæ gloriæ, tumor ſuperbiæ aperte deteſtabilis eſt: gulæ vero vitium tanto eſt fraudulētius, quanto & occultius: quia & quaſi neceſſarium ſuggerit cibum corpori, ſed dum abundanter carnem reficit, luxuriæ gladium in mentem mergit. Suadet quod peccatum non eſt, ſed vnde comeſtio quaſi non peccatum recipitur, inde peccato luxuriæ anima ſubiugatur. Vnde & in paradiſo ad mulierem gulæ vitio decipiendam, ſerpens veniſſe oſtenditur, qui aliud ſuggereret, aliud obtineret: vt dum comedenda oſtenderet, improuiſam mortem propinaret. Serpens ergo iſte gulæ deſignat auiditatem: quia & reſpectu iuſtæ neceſſitatis repit, & virus impiæ delectationis ſpargit. Bene etiam Ammonites dicitur, qui populus mæroris interpretatur: quia lætum videtur, quod ſuadet, ſed valde luctuoſum erit in æterna damnatione. Populus autem dicitur: quia guloſi quique pro ſolicitudine ventris innumerabilium curarum frequentia deprimuntur. Qui ad Iabes Galaad aſcendit: quia in alta abſtinentiæ virtute poſita iuſtorum corpora ad ciborum concupiſcentiam præcipitare appetit. Exſiccata quidem recte caro dicitur, quæ humore pinguedinis non grauatur. Ad eos quidem Naas aſcendit, quos exſiccatos videt: quia illis grauiora bella gulæ ſpiritus ingerit, quos attenuatos ieiunijs agnoſcit. Bene autem pugnare cœpiſſe Naas dicitur: quia ſancti viri gulæ ſuggeſtionem non habent in fœdere amicitiæ, ſed in pugnæ contrarietate. Abſtinentes enim, quaſi cum ſerpente pugnant, quando gulæ appetitum magna virtute deprimunt, vt veneno luxuriæ non inficiantur. Pugnare quidem gulæ, eſt eſurientia abſtinentium corpora ad inordinatam ventris repletionem prouocare. Sed perfectos viros gulæ appetitus tentare poteſt, ſuperare non poteſt. Bene ergo pugnare cœpiſſe contra exſiccatam dicitur, non viciſſe: quia electi viri deſideriorum carnalium impetum ſentiunt, ſed eiſdem deſiderijs ſciunt virtute mentis obſiſtere, ſciunt neceſſaria per diſcretionem prouidere. Sciunt quidem gulæ impetum, ferociter inſurgentem, deprimere: ſciunt neceſſitati corporis alimenta iuſta præſtare. Hinc namque Doctor egregius dicit: Scio manducare, & eſurire. Manducare quidem & eſurire nouit, qui & corpus moderate reficit, & ad immoderatam ciborum perceptionem ſuggerenti gulæ vitio non conſentit. Quare & ad Naas reſpondentes, dicunt: Habeto nos fœderatos, & ſeruiemus tibi. Fœdus quippe a gula petunt, qui vellent carnem pro voto reficere, ſi in carne nulla poſſent incitamenta ſentire luxuriæ. Quaſi dicant: Nos dabimus, quod tibi iuſtum eſt, vt tu nobis non inferas, quod iuſtum non eſt. Iuſtum quidem eſt, vt reficiatur corpus: ſed iniquum valde eſt, vt refecta caro per ardorem libidinis ad contumeliam ſpiritus excitetur. Fœdus ergo expetimus, cum ſic fauere carni ad ciborum perceptionem volumus, vt a carne nulla luxuriæ mala ſentiamus. Sed hoc profecto velle poſſumus, obtinere non poſſumus: quia nimirum nos iuſtam refectionem quaſi tributum carni offerimus, ſed a carne nobis nulla pacis bona promittuntur. Nam cum auditum mentis ad vitiorum reſponſa bene dirigimus, hoc profecto in gulæ voce cognoſcimus: quia ſi carnem impinguemus per excreſcentem concupiſcentiam, cordis cæcitate percutimur. Quare & idem Naas dicit: [In hoc feriam vobiſcum fœdus, vt eruam omnium veſtrum oculos dextros.] Dexter oculus noſter eſt intuitus æternæ claritatis, ſiniſter vero oculus, eſt concupiſcentia carnalis. Dexter ergo oculus eruitur, quando mens ea cæcitate percutitur, vt vltra ad videnda cæleſtia non aperiatur. Eruitur quidem oculus, quando a mente reproba ſic lumen euellitur, vt radix ei nulla remaneat, de qua rediuiuum lumen erumpat. Naas ergo dextros oculos fœderatorum ſuorum eruit, quando gula ſic deuictis abſtinētibus præualet, vt carnalia ſola cupiant, & vltra, quæ ſolebant amare, non attendant. Et quia quiſquis in hac vita proijcitur, in futura coram angelis, & electis hominibus condemnatur, ſubiungitur: [Ponamq. vos opprobrium in vniuerſo Iſrael.] Tunc quippe reprobi in vniuerſo Iſrael opprobrium ponuntur, quando in extremo examine, coram electis omnibus de perpetratis iniquitatibus erubeſcunt. Vel in opprobrium in hac vita ponuntur: quia, dum ipſi obcæcato corde mala audacter perpetrant, ſancti viri pro co-

Marginalia: Gen. 3. a (beside "tem in Geneſi dicitur"); Gen. 3. a (beside "iugatur"); Phil. 4. c (beside "egregius dicit"); section letters A, B, C, D, E in right margin.

A pro eorum culpis erubeſcunt. Sed qui turpes videri, auulſis dextris oculis, dedignantur, attendant quod ſequitur:

Et dixerunt ad eum habitatores Iabes: Concede nobis ſeptem dies, vt mittamus nuncios ad terminos Iſrael: & ſi non fuerit, qui defendat nos, egrediemur ad te.

Qui ſunt habitatores Iabes, ideſt, exſiccatæ, niſi qui caſtigationem extenuatæ carnis in longo habent vſu virtutis? Nam plerique reſiſtere gulæ incipiunt, ſed dum fatigari abſtinentiæ labore inchoant, ad vſum ſe conſuetæ guloſitatis inclinant. Velut enim vrbem Iabes ingredi, & effici eius ciues appetunt: ſed dum exſiccatę, & eſurientis B carnis cruciatum non perferunt, fieri eius habitatores nequaquam poſſunt. Iabes ergo inhabitant, qui attenuationem corporis per vigorem mentis in ius habent poſſeſſionis: & velut exſiccatæ muris ambiuntur, dum per id, quòd corpus extenuant, ab ignitis luxuriæ iaculis proteguntur. Qui cum validiſſimis inſurgentibus gulæ ſtimulis fatigantur, ſeptem diebus inducias expetunt: in quibus ſi auxilia deſunt, ad Naas egrediantur. Sed hoc Ammonitarum bellum melius exponimus, ſi in eo deprehenſæ carnis infirmitatem intueamur, & ſagacitatem eruditæ mentis. Hanc quoque clarius videmus, ſi quod contrarium eſt, in ſtultis infirmis ſubtilius attendamus. Nā quidem intra ſanctam Eccleſiam deuoti per deſiderium ſunt, ſed conſueta vitiorum debilitate remiſſi. Poſſunt quidem bona proponere, ſed quia exequi quod proponunt, nequeunt; & a præſenti concupiſcentia ſuperantur, & bonum, quod in præſenti deſerunt, in vicino C tempore ſe recuperare poſſe confidunt. Sæpe quidem ieiunare diſponunt, ſed cum conſueta gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuros ieiunandum. Cumq. gulæ feritas ſemper eis præſens ſit, præſens, & deſiderium futuræ bonitatis, hoc ſerpentis fraude agitur, vt bonum, quod proponitur, non inueniatur. Cras enim, quod ſemper promittitur, numquam reperitur. Sed quia hoc ab illis agitur, quorum mens debilis eſt, caro fortis, videamus qualiter ſerpenti illudant illi, quorum mens fortis eſt, caro autem infirma. Nam de eodem ſerpente Pſalmiſta ad Dominum dicit: Draco iſte, quem formaſti, ad illudendum ei. Numquam enim conuenientius vincitur, quàm cum eius verſutia pia fraude ſuperatur. Vnde & ſapientiæ ſuæ aſtutiam beato Iob Redemptor improperans, ait: In oculis, quaſi hamo, capies eum. In oculis quippe, quaſi hamo ſerpentem cepit, qui ei carnem exhibuit, diuinitatem D celauit: & dum cepit ille quod appetijt, eo tentus, & peremptus eſt, quod non vidit. Sancti ergo viri, vt hoſti illudant, rigorem conuerſationis in præſenti virtute habent: pro illuſione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt. Nam ſæpe ingentia ſunt, quæ agunt, ſed pro infirmitate carnis ſemper agere dura, & aſpera promittere non præſumunt. Tanto quidem facilius eadem dura ſuſtinent, quanto eorum onera ſibi ineſſe in perpetua promiſſione non vident. Sed dum optime viuunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo deſperare non poſſunt, ſemper carni in futura æſtimatione promittunt: ſed ei ceptæ afflictionis dolorem infligere nequaquam deſinunt. Per id ergo, quòd in appetitu ſuo ſpes carni relinquitur, quaſi ad futurum bonum eiuſdem carnis ſui aduentus præſentiam ſpiritus pollicetur. Sed quia ſolitum continentiæ rigorem deficiendo non deſerit, promiſſum voluptatis caro habet E in futuro, & electa mens virtutis robur in præſenti. Quo in loco notandum eſt: quia ad Naas egredi ſub conditione promittunt, ſed vrbis mœnibus ſine conditione muniuntur: quia abſtinentes in eo etiam, quòd ſecundum carnem infirmi ſunt, roborari per diuinam miſericordiam confidunt. Et quia gulæ vitium decipiendo ſupplantare geſtiunt, dicunt: [Concede nobis ſeptem dies.] Quaſi enim a gula tempus conceditur, quando eo reſpectu comprimitur, vt eius deſiderijs quandoque ſeruiatur. Quo nimirum dierum ſpacio Naas egreſſum ad ſe obſeſſorum ciuium, ciues vero Iabes auxilia præſtolantur: quia nimirum gulæ appetitus de infirma carne refici appetit, ſed electa mens in abſtinentiæ virtute roborari. In ſeptem vero diebus auxilia quæruntur, quando contra tentamentorum tenebras omni luce cordis erigimur, quando aduerſus praua conſilia, quidquid poſſumus, inuenimus ratione noſtra,

Pſ. 103. c *Iob 40. c*

& lucis radios, quos in nobis non cernimus, de eruditione munimur aliena. Dum A
enim ad robur noſtræ virtutis, perfectorum conuerſationes aſpicimus, quaſi per ſeptẽ dies auxilia defenſionis inuenimus. Inducias quidem petimus: quia cum Naas, ideſt ſerpente, pugnamus: cuius quo latentia ſunt venena, eo nobis ſubtiliora ſunt quærenda conſilia. Vnde & in vniuerſos terminos Iſrael mittere nuncios ſe promittunt: quia electi viri ad ædificationis ſuæ commodum, omnium videntium Deum exemplis adiuuantur. Sed quod dicitur: Si non eſt, qui defendat, egrediemur ad vos: in electorum voce, non auxiliorum dubitatio, ſed certitudo monſtratur. Quaſi aſtutis verbis ſuadenti aduerſario illudentes, verba proferunt, quibus illi ſpem tribuant, & ſibi fiduciam nequaquam tollant. Qui enim dicunt: Si non fuerit qui defendat, egrediemur ad vos: quandam exeundi ſpem tribuunt. Sed quia illi hoc dicunt, qui de auxilio certi ſunt, hoſtes ſuos promittendo decipiunt. Sed vbi iam eadem auxilia inueniantur, B
exponit, dicens:

Venerunt ergo nuncij in Gabaa Saul, & locuti ſunt verba hæc, audiente populo, & leuauit omnis populus vocem ſuam, & ſtetit. Et ecce Saul veniebat mane ſequens boues de agro, & vidit plorantem populum, & ait: Quid habet populus, quòd plorat?

Gabaa, vt ſupra iam diximus, ſublimis interpretatur. Et quia omnium electorum non eſt æqualis altitudo meritorum, in Gabaa Saul nuncij veniſſe perhibentur: vt ſpirituali ſignificatione doceamur, vt cum validis tentamentis impellimur, ad prædicatorum noſtrorum conſilia recurramus. Sed & flentis populi afflictione inſtruimur, vt C
fraternis neceſſitatibus intima mentis compaſſione iungamur. Saul autem flentem populum vidit, ob quam cauſam fleret, interrogauit: quia electus doctor ſubditorum neceſſitatem compatiendo ſuam facit, & hanc reuelare appetit. De agro quidem venit: quia a ſecreto ſui fertilis cordis exit. Mane vero de agro venit: quia in oriente ſibi ſplendore veri luminis ſubditorum cauſas inquirit. Et boues ſequitur: quia eum validi affectus charitatis antecedunt. Quaſi enim duos boues ante ſe habet, qui & proximis per amorem iungitur, & diuina charitate inflammatur, & inde proximum ordinate diligit, quia hunc amor Dei fortiter accendit. Quare & per Moyſen Dominus
Deut.22.b ait: Non arabis in boue & aſino. Aſinus quippe eſt amor carnalis: quia qui portat quos amat, quaſi forte eſt animal: & quia inordinate idem non pro Deo diligit, laſciuum. In boue ergo & aſino arari non poteſt: quia fructu æternæ mercedis anima non D
excolitur, ſi puritas amoris, quo Deo coniungitur, inordinato proximi amore polluitur. Saul ergo de agro veniens, boues ſequitur: quia electus doctor vtrumque affectum charitatis in frugifero corde integrum retinet, ex quibus præparare ſibi æternæ retributionis vberes fructus poteſt. Et mane venit: quia cum ad ſubditos exit, diem ſuæ virtutis aperit. Sed iam cognitis neceſſitatibus populi, quid egerit, audiamus. Nam ſequitur:

Et narrauerunt ei verba virorum Iabes. Et inſiliuit ſpiritus Domini in Saul, cum audiſſet verba hæc, & iratus eſt furor eius nimis. Et aſſumens vtrumque bouem, cæcidit in fruſta, miſitq. in omnes terminos Iſrael per manus nunciorum, dicens: Quicumque non exierit, ſecutusq. fuerit Saul, & Samuelem, ſic fiet bobus eius. E

Quid in his verbis dicimus, niſi quia ſanctorum infirma, & quæ videntur carnalia, non ſunt infirma & carnalia, ſed ſpiritualia, & robuſta? Iræ quippe nimietatem in religioſis viris reprehendere ſolemus, ſed ecce Saul, vt iraſci nimis potuerit, prius in eum ſpiritus Domini inſilijt. Quàm metuenda ſit ergo ſanctorum ira, cernimus, ſi inſilientem in eos Domini ſpiritum cogitamus, ſi dum illos foris iraſcentes aſpicimus, commouentem ſpiritum intus pariter attendamus. Quoties ergo maiorum zelo corrigimur, ſub eorum indignatione vehementer poſſumus pauere: ſi eorum impetum motum ſancti Spiritus credimus. Et quia Saul vtrumque bouem in fruſta concidit, in omnes terminos Iſrael miſit, minas protulit, ſic omnium bobus fieret, qui ſe & Samuelem

A lem ſequi noluiſſent: quid aliud inſinuat, niſi quia pigriores quique ad auxilia præbenda proximis, non ſolum inuitandi, ſed cogendi ſunt? Vnde & ſtatim ſubiunctū eſt:

Inuaſit ergo timor Domini populum, & egreſſi ſunt, quaſi vir vnus.

Quia enim proximos ſicut nos ipſos diligere iubemur, recto ordine eis auxilia præbemus, quando ad hæc exhibenda non timore cogimur, ſed amore prouocamur. Cum vero nos effectum huius debiti amoris perdimus, ad prædicatorum noſtrorum zelum pertinet, vt in fratrum auxilia ex timore conſurgamus. Bene ergo dicitur: [Inuaſit timor Domini populum, & egreſſi ſunt, quaſi vir vnus:] quia plerumque ſumus in amore proximorum tepidi, ſed prælatorum noſtrorum minis erigimur ad ſtatum deuotionis, & ex timore bonum opus aggredimur, ſed ex initio timoris, ad vinculum
B perducimur magnæ charitatis. Vnde & bene timor inuaſiſſe populū dicitur, ſed quaſi vir vnus omnes egreſſi perhibentur. Quaſi vir quippe vnus plures non poſſunt egredi, niſi qui ad parem conſcendunt vnitatem dilectionis. Hinc namque & de perfectis diſcipulis Redemptoris dicitur: Erat illis cor vnum, & anima vna. Sequitur: *Act.4.f*

Et recenſuit eos in Bezech, fueruntq. filiorum Iſrael trecenta millia, virorum autem Iuda triginta millia.

Prius dicuntur filij Iſrael egreſſi, deinde a Saul recenſiti: quia electus prædicator cum contra occultos hoſtes mouere ſubiectorum ſuorum militiam tentat, prius eorū forte propoſitum aſpicit, deinde eos in numero bellatorum ponit. Quaſi enim intus ſumus, & recenſeri non poſſumus, quamdiu virtus noſtræ mentis noſtris paſtoribus
C occultatur. Et cum egredimur recenſemur: quia cum mentium noſtrarum eis fortitudinem pandimus, nos iam habere ſocios in ſpirituali pugna confidunt. Sed cum infirmas mentes ad propoſitum boni operis erigere appetunt, non ſolum maiorum doctrinis nos erudire conantur, ſed etiam minorum electorum exemplis accendere. Bene ergo filiorum Iſrael trecenta millia, virorum autem Iuda triginta millia recenſita fuiſſe perhibentur. Tricenarius quippe numerus ad rectitudinem fidei, & ſtudiū pertinet bonæ operationis: quia nulla ſunt præcepta legis, ſi ad contemplationem non tendunt ſummæ trinitatis. Apte ergo viri Iuda dicuntur, qui triginta millibus continentur: quia confeſſionem habent rectæ fidei, & robur bonæ operationis. Patres autē noſtri eiuſdem fidei, atque operationis fuere: ſed in contemplatione diuinitatis, quo longe altius, quàm nos, profecerant, eo & opera fidei fortiora exhibebant. Quare etiā
D filiorum Iſrael trecenta millia recenſentur. Triginta quidem à tribus, & decem in triginta veniunt: ſed in tricenario numero tam denarius, quàm ternarius ſimplex eſt, ſed vt vſque ad trecentos numeremus, & denarium triceſies, tricenarium decies multiplicamus: quia & ſi magna eſt contemplatio, magna ſunt opera ſubiectæ plebis, illa tamen, quæ præceſſerunt in patribus noſtris, incomparabilia fuerunt. Velut enim denarius noſter numerus decies in illorum perfectione glomeratur, dum eorum perfectioni valde noſtra ſubmittuntur. Triginta ergo millia virorum Iuda, & trecenta filiorum Iſrael nobiſcum recenſita, ad pugnandum contra Naas prædicatores ducunt: ſi cum adiuuare tentatos abſtinentes ſubditos volunt, & fortiſſimorum patrum eis eximia facta proponunt & minorum. Iſrael quidem dicitur videns Deum, ſiue in quo eſt Deus. Quod profecto nomen infirmo adhuc, aut imperito non conuenit. Quot quot perfectos viros in afflictione carnis, & contemplatione mentis proferimus, ſerpentem Naas
E tot armatis elidimus. Sed iam obſeſſos, quibus verbis regis exercitus confortet, audiamus.

Et dixerunt ijs, qui venerant: Sic dicetis viris, qui ſunt Iabes Galaad: Cras erit vobis ſalus, cum incaluerit ſol.

Tale fortaſſe eſt illud, quod nobis ſapientis illius conſilio dicitur: Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum cito non deſeras. Locus vniuſcuiuſque electi eſt ſitus bonæ conuerſationis. Quando autem permittitur, impugnans ſpiritus poteſtatem habere poteſt: quia impugnare electorum corda nullatenus poſſet, niſi hoc diſpenſatio diuina permitteret. Præcipit ergo, vt locum noſtrum non deſeramus: quia ſi inter tentationum breues tenebras fortes ſumus, cito diuina lux aderit, *Eccl.10.a*

in cuius

in cuius aduentu tenebrarum virtus euaneſcit. Bene ergo dicitur: [Cras enim, cum A
incaluerit ſol, erit vobis ſalus,] Sanctorum prædicatorum exhortatio dies eſt: quia
dum tentata minorum corda tangit, ad ſpem victoriæ erigit. Sed hanc nox ſequitur:
quia etſi diuina auxilia ſperantur, adhuc tamen irruentes deſideriorum carnalium te-
nebræ non diſcedunt. Quis eſt ergo dies craſtinus, niſi diuinæ viſitationis aduentus?
Craſtinus enim dies dicitur: quia tentatis electis diuini auxilij ſplendor valde vicinus
Hier. 23. e eſt. Vnde & per Prophetam Dominus dicit: Ego Deus de vicino, & non Deus de lon-
Pſ. 144. d ge. Hinc Pſalmiſta dicit: Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate.
Iſa. 58. c Hinc item ipſe Dominus repromittit, dicens: Antequam me inuocetis, dicam: Ecce,
adſum. Dies ergo primus, lux prædicationis, craſtinus diuinæ gratiæ eſt. Sed notan-
dum, quia dixit: Cum incaluerit ſol: vt diei claritas obſcuritatem ſenſus illuminet, &
calor Solis accendat amorem cordis, vt mens bonum, quod cupiat, per lucem videat: B
& quod videt, per calorem mentis concupiſcat. Geminum quippe hoc mentis reme-
dium, contra duplum diaboli bellum exhibetur. Nam malignus ſpiritus, vt mentes
electorum tentando ſuperet, prius tenebras cogitationum malarum obijcit, deinde
concupiſcentiarum flammas accendit: quia niſi prius mentem cæcauerit, ad prauita-
tem concupiſcentiæ non impellit. Electa vero mens dum tentari permittitur, eius ſta-
tus in vtroque turbatur: quia in tantum concupiſcentiarum moleſtias ſentire poteſt,
in quantum, permittente Deo, cogitationum tenebras abijcere a ſe non poteſt. Sed quia
a Deo tentari permittitur, in aduentu eius gratiæ, ab vtroque malo releuatur: dum
contra tenebras lucem accipit, & per calorem aduenientis ſpiritus, abijcit frigus men-
tis. Incipit enim videre cæleſtia, qui leuare mentem a carnalibus non valebat, & quæ
amanter aſpicit, ardenter cupit. Bene ergo dicitur: [Cras erit vobis ſalus, cum inca- C
luerit ſol:] quia ſi validas antiqui hoſtis impugnationes viriliter ferimus, diuinæ gra-
tiæ celeritate ſubleuamur ad lucem cordis, & virtutem magnæ charitatis. Et quia hoc
ſanctorum prædicatorum conſilium electa ſubditorum corda gratanter excipiunt,
ſequitur:

Venerunt ergo nuncij, & annunciauerunt viris Iabes. Qui lætati ſunt.

Sed etiam promiſſo ſibi auxilio, quid Ammonitis reſpondeant audiamus. Nam
ſequitur:

Et dixerunt: Mane exibimus ad vos, & facietis nobis omne, quod pla-
cuerit vobis.

Hoc profecto, quia illi dicunt, qui iam de vicino auxilio ſecuri ſunt, quandam ſpem D
hoſtibus tribuunt, quos promittendo illudunt. Voce quidem debilitatem ſimulant,
ſed fortitudinem promiſſi auxilij intus ſeruant. Aliud ergo promittunt, aliud credũt.
Qui enim dicebant: [Cras exibimus ad vos, & facietis nobis omne, quod placuerit
vobis.] hoc dabant hoſtibus credere, quòd ſic ſe in eorum manibus traderent, vt fa-
cere de eis poſſent, quæcumque voluiſſent. Sed qui in diem ſequentem venturum re-
gem in ſuum auxilium nouerant, exire cum eo non ad hoſtium manus, ſed ad interfe-
ctionem cogitabant. Secundum ſpiritualem vero ſenſum ſerpenti Naas, ideſt, gulæ
concupiſcentiæ in die ſuo noſtrum exitum promittimus, ſed nos in die noſtro eius
acies debellamus. Dies quidem eius eſt delectatio corporeæ ſaturitatis. Qui enim pro-
ponit ventrem pro voto replere, quaſi diem primum concupiſcentiæ dedicat, & tamen
adhuc intus eſt: quia quandam lucem delectationis propoſuit, quam operando non E
vidit. Cras ergo exijt, qui hoc lætum, quod carni promiſit, & operando & delectan-
do exhibuit. Sed ſancti viri, vt ſuperius dixi, gulæ illudunt: quia cum ab eius appeti-
tu deſperare in perpetuum nequeunt, illud, quod promittunt & non ſumunt, quaſi in
futura luce delectationis repromittunt. Coacti quidem ſunt foris nimia fragilitate
carnis, & intus induti robore magnæ charitatis. Per illud quidem, qui appetitibus re-
nunciare nequeunt, quaſi exteriori voce promittunt, quod intentione non habent.
Per illud vero, quia de diuino ſecuri ſunt, aliud proponunt agere, quàm loquuntur in-
firmitatis voce. In die igitur ſuo ad Naas exeunt: quia ad oppugnandum gulæ con-
cupiſcentiam, per lucem ſuperni auxilij progrediuntur, & viſitati ſuperna gratia, iam
contra omnem carnis impetum fortes ſunt, qui derelicti ad modicum, eius impugna-
menta

A menta timuere. Qui profecto diuinæ gratiæ ſplendor, quia profecto per ora prædicatorum aliquando minoribus ſanctæ Eccleſiæ membris infunditur, ſequitur:

Et factum eſt, cum veniſſet dies craſtinus, conſtituit Saul populum in tres partes, & ingreſſus eſt media caſtra in vigilia matutina, & percuſſit Ammon vſque dum incaleſceret ſol.

In partes quidem diuiditur populus, vt ſerpentem Naas non vna acie feriamus. Et quidẽ in tres partes diuiditur, vt ſacræ abſtinentiæ fructus, & dignitas oſtendatur: quia ad eam, quã manducando perdidimus, ſanctæ Trinitatis contemplationem ieiunando reuocamur. Hinc eſt enim, quòd legis, & prophetiæ & euangelij ieiunia commendantur. Nam Moyſes vt legem percipere mereretur, bis quadraginta dierum nume- *Exod.34.d*
B ro ieiunauit. Elias vt Iezabel manus euaderet, quadraginta diebus in vnius cibi for- *3.Reg.19.b*
titudine ad Oreb Dei montem peruenit. Dominus ac Redemptor noſter Ieſus Chriſtus *Mat.4.d*
per quadraginta dies in eremo ieiunans, nullum omnimodo cibum ſumpſit. In tres ergo partes Saul populum diuidit: quia in exemplum abſtinentium, legis, & prophetarum, atque Euangelij ieiunia producuntur. Et veniente die craſtino, media caſtra doctor ingreditur: quia cum diuina gratia, quæ ad docendum corda prædicatorum illuminat, auditorum etiam mentes irradiat, & ad ſpem victoriæ potenter leuat. In die igitur craſtino doctor triumphaturus caſtra inimicorum ingreditur, & aperit, in eiſq. concupiſcentiarum acies potenter ferit. Et quia ipſorum ſubditorum mentes audiendo proficiunt, in vigilia matutina rex dicitur caſtra Ammonitarum ingredi, & vſque dum dies incaleſceret, in eorum cædibus immorari. Vigilia quidem matuti-
C na in Dei aſpiratione, eſt feruor ſolis in eius plenitudine. Velut enim matutina nobis lux oritur, quando tenebris tentationum depreſſi, lucem virtutis ab ore prædicatorum videre incipimus, quam ſequamur. Et ſol nobis incaleſcit, cum per eorum verba mens noſtra ſuccenditur, & quaſi feruentis ſolis calore decocta, deſiderijs inflammatur. Tunc quippe Ammon vehementer cæditur: quia vitiorum populus de noſtris ſenſibus effugatur. Rector igitur, qui in vigilia matutina Ammonitarum caſtra ingreditur, vſque dum incaleſcat dies, ab interfectione gladium non recondat: quia tãdiu debet ſubditorum ſuorum eruditioni inſiſtere, quamdiu illos aſpiciat magnis interni luminis caloribus inflammari. Quo in loco notandum eſt: quia Naas, id eſt, ſerpens Ammonitarum rex eſſe dicitur: ipſe autem Ammon populus mæroris interpretatur. Et quia in hoc ſerpente gulæ vitium deſignari diximus, cum Naas percutitur, mæro-
D ris populus debellatur: quia ex vno gulæ vitio, innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ producuntur. Et cum idem gulæ vitium reciditur, alia multa nobis vitia ſubiugamus. Vnum quidem gulæ vitium eſt, ſed aculei libidinis innumeri ſunt, qui præcedentem illum, quaſi regem ſequuntur. Qui læta quidem ſuggerunt, ſed ad æterni fletus lamenta perducunt. Cum Naas ergo pugnatur, ſed mæroris populus cæditur: quia cum gulam domamus, libidinum incitamenta perimuntur. Vnde bene non ipſe Naas, ſed Ammon ſubiectus ſibi, id eſt, populus interfectus aſſeritur: quia appetitus comeſtionis reſtringendus, non extinguendus eſt. Sed bene numquam reſtringitur, ſi ſubſequens mæroris populus, id eſt turpes motus libidinum non necantur. Contra Naas ergo nobis principale certamen eſt: quia cum iſte ſuperatur, Ammon interficitur: quia libido tunc bene cæditur, ſi eius principale initium ſubiugatur. Sed profectus pudicitiæ quouſque procedat, latenter oſtenditur per ea, quæ ſub-
E ſequuntur. Nam dicit:

Reliqui vero diſperſi ſunt, ita vt nec relinquerentur duo pariter.

Probatio veræ abſtinentiæ non eſt in attenuatione corporis, ſed in perfectione caſtitatis. Nam bene ſerpens atteritur, ſi ſic gula reſtringitur, vt libidinoſi motus corporis omnis violentia minuatur. Nam motus illicitus carni, quamdiu ipſa caro eſt, tolli non poteſt, violentia mouendi tolli poteſt. Non quidem tolli poteſt carni, quòd lex carnis membra non moueat: ſed tamen tolli poteſt carni violentia motionis, vt relinquatur ei motus, ſed eidem motui omnis delectationis obſcœnitas auferatur, & ſimplex motus ille ſit, in quo reliqua libidinis turpitudo nõ ſit. Bene ergo alij in fugã verſi perhibentur, quia cum abſtinentes quoſque diuina gratia perfecte remunerat, a corporalibus

poralibus eorum motibus omnium obſcœnitatum aculeos tollit: ſed eis, ipſos motus naturales deſerit, vt tentari ſemper poſſint, vinci numquã poſſint: dum id deſerit, quod eis valde diſplicet, ſed ſic debilitat quod deſerit, vt preualere victoribus non permittat. A
1. Cor. 9. d Ammonitas quippe percuſſerat, qui dicebat: Caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubijcio, ne alijs prædicans, reprobus efficiar. Interfectis etiã alijs, fugitiuos interficere non
Rom. 7. d poterat: quia deplorat, dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Item quia debilitatos videbat, qui remanſerant, dicit: Nulla creatura
Rom. 8. f poterit nos ſeparare a charitate Chriſti. Quid eſt ergo, quòd deplorat legem ineſſe membris legi mentis repugnantem, ſi extinctis alijs, alij in fugam verſi ſunt: niſi quia perfecti viri hoc ipſum, quod ſimplices motus carnis contra voluntatem ſuſtinent, vehementer dolent? Vellent quippe ſic manere in carne, vt contra mentis voluntatem de
Rom. 7. d carne nulla ſuſtinerent. Quod quidẽ, quia impoſſibile eſt, præmiſit dicens: Velle adiacet mihi, poſſe autem non inuenio. Non enim quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi malum, illud facio. Quaſi dicat: Vellem eſſe in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus eſt, ſed ſicut angeli Dei in cœlo. Sed hoc poſſe no inuenio, quia quãdiu mors peccati abſorta in futura reſurrectione no fuerit, illud, quod in me peccatũ, inhabitat, mouet me contra me. Sed quòd extingui peccatum non poteſt, effugari poteſt. Motus quippe carnis quaſi in fugam vertitur, dum ipſa bene ieiunando caſtigatur. Tanto enim rarius ac difficilius ſe contra ſpiritum erigit, quanto ſibi eam præſidens ſpiritus per extenuationem ſubdit, cum ſic eam domat, vt tarde ſuperbiat, cito conquieſcat. Sed ſubtiliter eſt intuendum, quod dicitur: [Vt non relinquerentur duo pariter.] Duo quidem remanent, ſed pariter non remanent. Duo quidẽ ſunt, cogitatio immunda, & naturalis motus carnis. Ad ſanctorum quidem conflictum aliquando immunda cogitatio preuenit, aliquando reſurgentem ſibi ſentiunt legem carnis contra legem mentis: ſed qui victores iam ſunt, hoſtes in fugam verſos non timent, ſi iterũ ad pugnam redeunt: quia cum eis pariter pugnare non poſſunt. Nam cum praua cogitatio obuiat, prius eam abijciunt, quàm de eius ſuggeſtione caro moueatur. Et cum carnis lex membra commouet, lex mentis turpem motum turpia cogitando nequaquam fouet, & dum alterum abijcit, alterius pugnam nequaquam ſentit. Bene ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia [Diſperſi ſunt alij, vt duo pariter ex eis non ſint relicti:] quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmem perfectionis, vt ab eis quidquid a carne, quidquid a mente ingeritur, leuiter ſuperetur, dum conuenire in pugnam non ſinitur. Et hæc quidem victoria de omnibus ſenſibus corporis electi percipiunt, qui obſidentem Naas ſibi ſubijcere per abſtinentiæ virtutem poſſunt. D
Nam refecta caro, & impinguata ad lapſum linguæ, oculorum, auditus, olfactus, & tactus facilis eſt. Dum ergo illiciti corporalium ſenſuum motus a gulæ vitio, ad mentis pugnam deducuntur, quaſi Ammon populus, Naas regem ad Iſraelitarũ obſidionem comitatur. Sed dũ Naas perfecte vincitur, Ammon & extinguitur ex parte, & ex parte ſic in fugam vertitur, vt ex eo duo pariter non inueniantur: quia dum per abſtinentiam corpus atterimus, innumeros noſtrorũ ſenſuũ illicitos motus eneruamus, & quos omnino eradicare non poſſumus, quaſi debiles effugamus. Ex quibus duo pariter nobis in pugnã non remanẽt: quia in oblectatione alicuius ſenſus corporei, non coniungimus ſenſum mentis. Nam ſæpe oculis aſpicimus, ſæpe audimus auribus, ſæpe tactu, ſæpe olfactu percipimus, quæ carnalem animum trahere ad illicitum amorem poſſunt, ſed noſtram perfecte carnem macerãdo victores ſumus: quia duos pariter de victis aduerſarijs non videmus. Concupiſcenda quidem tunc cernimus, ſed oculorum motibus appetitum animæ coniungere deuitamus. Sæpe etiam cordi cogitatio illicita obuiat, ſed victor ſerpentis, fugitiuum motum ſuum, quem attendit, ſolum inuenit. Ad ea enim, quæ corde accidenter cogitat, aliquem de ſenſibus corporis per motum illicitum ne- E
Iſa. 60. b. quaquã leuat. Tales quippe ſunt, quos Propheta miratur, dicens: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Quaſi enim columbæ ad feneſtras ſuas ſunt, qui concupiſcenda reſpiciunt, ſed ſimplicitatem mundi cordis concupiſcendo non perdunt: quia vident quæ appetant, ſed illicite appetere quod cernunt, vitant. Ad hanc profecto victoriam, quia prædicatorum noſtrorũ exhortatione proficimus, bene per Saul Ammonitarum populus deuictus & cæſus eſſe memoratur. Quorum profecto bella non vniformia, ſed diuerſa ſunt. Nam aliquando occultos aduerſarios

potenter

A potenter opprimunt, aliquando falſos fratres ſapienter ferunt. Illos intus magna vir-
tute domant, iſtos foris mira patientia tolerant. Intus per immēſa certamina magno-
rum triumphorum gloria inſignes ſunt, ſed foris incomparabilibus tantæ manſuetu-
dinis ſuæ titulis adornantur. Qui ergo internæ victoriæ narrationem cognouimus,
qualiter etiam foris vincant, audiamus. Nam ſequitur:

Et ait populus ad Samuelem: Quis eſt, qui dixit: Saul num regnabit ſuper
nos? Date viros, & interficiemus eos. Et ait Saul: Non occidetur quiſquam
in die hac: quia fecit Dominus ſalutem in Iſrael.

Ad Samuelem quippe Dominus ſuperius dixerat: Non te abiecerunt, ſed me, ne re- *Supra 8.b*
gnem ſuper eos. De Saul autem paulo ante dictum eſt: quia deſpexerunt eum, & non *Supra 10 d*
B attulerunt ei munera. Sed ille abiectus, iſte deſpectus, cæſis iam hoſtibus conſecuta vi-
ctoria, vociferantem populum audiuit: Date nobis viros,& interficiemus eos. Poſſet
quidem vterque non interficiendo,ſed conſentiendo de inimicis vindicari, ſed etiam,
qui abiectus fuerat propheta loquitur, rex deſpectus fauet dicenti: [Non occidetur
quiſquam:] quia ſancti prædicatores noſtri maiori victoria coronantur, cum aduer-
ſa proximorum tolerant, quàm cum foris hoſtes expugnant. Vnde & vera ſapientia
in Salomone loquitur, dicens: Melior eſt ſapiens viro forti. Sed notandum,quod dici- *Prou.16.d*
tur:In die hac. In die quidem victoriæ ſuæ occidere appetit, qui eos, quos claritate vir-
tutum ad amorem Dei pertrahit,ad nocendum alijs accendit. Vel in die victoriæ occi-
dit: quia ea luce claritatis, qua in venerationem prædicatoris adducitur, ad odia eidē
doctori detrahentium excitatur. Qui enim odit fratrē ſuum,homicida eſt. Quia enim *1.Io.3.c*
C de doctrina boni paſtoris ſic adiuuandi ſunt boni, vt tolerentur mali: cauſa, qua nemo
occidendus ſit,bene ſubiungitur: [Quia (inquit) hodie fecit Dominus ſalutem in Iſ-
rael.] Sequitur:

Dixit autem Samuel ad populum: Venite eamus in Galgala, & innouemus
ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecere ibi regem Saul
coram Domino.

Si ergo omnia eo modo,quo ſuperius in ordinando regem,fiunt, ad ſanctæ Eccleſiæ
morem deducimus,magna ſubtilitate eius rectores ordinantur. Prius quippe prophetę
rex eligendus oſtenſus eſt,deinde quæſitus quaſi incognitus: poſtea etiam ſorte inuen-
tus, domi abſconditus, reuelatus a Domino, a populo ſublatus, & in regiam dignita-
D tem ab omnibus receptus eſt. Quid eſt ergo, quòd adhuc in Galgala tenditur, vt illic
regnum innouetur? Sed magna diſcretione rex quæritur, & inuenitur, quia altiſſi-
ma ſunt eccleſiarū negotia, quæ ſi infirmi, & imperiti ſuſcipiunt, ipſa rerum magnitu-
dine deprimuntur. Attente ergo & ſubtiliſſima inueſtigatione perquiritur, qui tan-
to culmini præferatur. Qui profecto valde prædicandus eſt, non cum quærentium iu-
dicio conſtituitur,ſed quando in ipſa diſpoſitione ſummi miniſterij ſtrenuus inuenitur.
Bene ergo iam triumphante conſtituto rege dicitur: [Perrexerunt in Galgala, & fe-
cerunt ibi regem Saul corā Domino:] quia cum prædicatoris fortitudo cognoſcitur,
in auditorum ſuorum mentibus honoratur. In Galgala quidem, ideſt, rotam imus,
quando per ſacrum eloquium doctoris noſtri operationem diſcutimus, & eum illic co-
ram Domino regem facimus: quia, quem probabilem cernimus, dignum eſſe tanto
culmine iudicamus. Prius ergo dicitur Saul a populo electus, ad extremū rex in Gal-
E gala conſtitutus coram Domino: quia licet multa conſilij grauitate in ſancta Eccleſia
paſtor eligatur, vtrum ſit merito, quod eſt ordine, non cognoſcitur, niſi cum operum
fortitudine declaratur. Dicatur ergo non de alio, ſed de eo alio, qui magna victoria
claruit: Perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Do-
mino.] vt dignitas ſummi pontificis non conſtet in ambitione culminis, ſed in ſum-
ma virtutis. Et in Galgala quidem itur, vt iudicare de ſummo loco non audeat, cui
ſcripturæ ſacræ abſcondita ſunt præcepta. Et coram Domino rex conſtituitur: quia
tunc doctor ſubiectorum ſuorum deuotione colitur, cum ipſi acceptam eius vitam
omnipotenti Domino recognoſcunt. De ipſa autem cognitione vitæ, & doctrinæ
paſtoris ſui: quia ſæpe non ſibi, ſed melioribus creditur, bene dicitur populus in
Galgala regem coram Domino conſtituiſſe: ſed idem populus in Galgala, monente

Samuele perrexiſſe. [Eamus,inquit,in Galgala,& innouemus ibi regnum .] Regnum A
quippe innouatur: quia dum electus prædicator in magna virtute conſpicitur,ei noua
& recenti deuotione auditorum corda ſubmittuntur. Vnde & quaſi oſtēſa regis victo-
ria regnum innouatur, quando cognita magna conuerſatione doctoris, ipſa ſubditorū
corda ſplendorem nouæ deuotionis accipiunt, & per eius exemplum ad propoſitum
magnæ virtutis excitantur. Sed iam qui in vno internorum prælio triumphos aſpexi-
mus, in altero iam pacis tempora mirabili æquitate decurſa videamus.

CAPVT II.

Caput XII. 1. Regum.

DIxit autem Samuel ad vniuerſum Iſrael: Ecce audiui vocem ve-
ſtram iuxta omnia, quæ locuti eſtis ad me, & conſtitui ſuper
vos regem: & nunc rex gradiatur ante vos, ego autem ſenui, B
& incanui. Porro filij mei vobiſcum ſunt, itaque conuerſatus
coram vobis ab adoleſcentia mea vſque ad diem hanc, ecce
præſto ſum. Loquimini de me corā Domino, & coram Chri-
ſto eius, vtrum bouem cuiuſquam tulerim, aut aſinum. Si quempiam calum-
niatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſquam munus accepi, con-
temnam illud hodie, reſtituamq. vobis.

Cum reprobi paſtores præſunt, principale eis propoſitum eſt in rapina ſubditorum.
Quia enim æternorum bonorum abundantiam aſpicere neſciunt,quo præſentia arden-
tius concupiſcunt, eo auidius oblata recipiunt, non oblata violenter tollunt.Innocen- C
tibus inſidiantur, debiles opprimunt, munera accipiunt, iuraq. peruertunt. De his pa-
Soph.3.a ſtoribus per Prophetam Dominus Iudææ improperat, dicens: Paſtores tui lupi veſpe-
re, non relinquentes in mane. Calumniatores innocentium pariter & oppreſſores de-
Mich.3.b bilium item percutit, dicens: Si quis non dederit in ore eorum quippiam, ſanctificāt
ſuper illum bellum. Quapropter nox eis pro viſione erit, & tenebræ pro diuinatione.
Nam dum iniquitatem cognoſcunt,quam faciūt,per audaciam nequiſſimi operis, ca-
dunt in cæcitatem cordis, vt per amorem,lucem veritatis vltra non videant, per quam
Iſa.1.d a prauitate reſipiſcant. Item munerum acceptionem reprehendit Iſaias,dicens: Om-
nes diligunt munera,ſequuntur retributiones.Sanctus ergo vir,dū innocentiæ ſuæ ſim-
plicitatem oſtendit, qua meritorum altitudine fuerit,ſublimis apparuit. Quod quidē
virtutis præconium in eo vno oſtenditur, vt omnibus electis doctoribus eadem bonita- D
tis conformitas oſtendatur. Vitæ quidem innocentiam pro nobis habemus, ſed præla-
tionis culmen pro alijs, non pro nobis aſcendimus. Per innocentiæ bonum ad æternam
patriam tendimus, per altitudinem prælationis in aliorum cuſtodia vigilamus. In illa
virtute ſecuri ſumus, iſtam vero celſitudinem cum magno metu poſſidemus: quia qui
noſtrorum operum rationem reddere vehementer expaueſcimus,de eo,quod alijs pre-
ſumus, Deo reddere rationem debemus. Si ergo electi viri,volente Deo,etiam præ-
lationis culmen inuiti conſcendunt, volente Deo, idem culmen deuotionis deſerunt.
Sanctus ergo vir dicit: [Ecce audiui vocem veſtram,& conſtitui ſuper vos regem, &
nunc rex gradiatur ante vos,ego autem ſenui,& incanui. Porro filij mei vobiſcū ſunt.]
Quaſi alijs vocibus dicat: Quia non pro me,ſed pro vobis præfui, dignitatem,quam te-
nui, libenter alij dedi. In eadem dignitate iam ſenui,& tamen longus vſus præeminen- E
di, quem tenui, obligatum me in ſui ambitione non tenuit. Quid ergo eſt, quod ait:
[Filij mei vobiſcū ſunt,] niſi quia in ſanctis viris magna vis ſpiritualis amoris eſt,qua
filijs ad culmen naſcentibus, ius auferunt ſucceſſionis? Sed qui ſummam ordinis tam
quietus deſerit, qualis in eodem culmine manſerit,oſtendit. Quia enim rapinæ violen-
tiam non exercuit, dicit: [Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto eius,
vtrum bouem cuiuſquam tulerim, aut aſinum.] Item quia nulli nocendi occaſionē
quæſiuit, ſubiunxit, dicens: [Si quempiam calumniatus ſum.] Item quia debilibus
grauis non fuit,dicit: [Si oppreſſi aliquem.] Item quia de prælatione ſua non terrena,
ſed cæleſtia quæſiuit, dicit: [Si de manu cuiuſquam munus accepi, & contemnam
illud hodie, reſtituamq. vobis.] Quia vero in tanto contemptu rerum ab omnibus no-
tus extiterat, ſequitur:

Et dixe-

A Et dixerunt: Non es calumniatus, neque oppreſſiſti, neque tuliſti de manu alicuius quippiam. Dixitq. ad eos: Teſtis mihi Dominus aduerſus vos, & teſtis Chriſtus eius in die hac, quia non inuenietis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Teſtis. Ipſe vero adhuc ſubdit, dicens: Dominus, qui fecit Moyſen & Aaron, & eduxit patres noſtros de terra Ægypti, ipſe teſtis eſt.

Quo in loco notandum eſt, quia bona, quæ fecit vir ſanctus, non dixit: mala vero, quæ non fecit, expoſuit, vt ſilendo ad æterna lucra bona ſeruaret, & loquendo odorem bonæ opinionis non perderet. Paulus vero loquitur, dicens: Chriſti bonus *2.Cor.2.d*
B odor ſumus in omni loco. Ipſe etiam quoſdam redarguens, ait: Nomen Dei per vos *Rom.2.d*
blaſphematur inter gentes. Hinc item diſcipulum admonet, dicens: Oportet etiam *1.Tim.3.b*
epiſcopum bonum teſtimonium habere ab ijs, qui foris ſunt. Dum ergo mala ſe tam caute vitaſſe aſſeruit, & ingentia bona, quæ fecit, ſiluit: aperte vir beatus oſtendit, in quanto culmine virtutum ſtetit, dum mala reprobando, ad electorum exemplum, odorem ſeruauit bonæ opinionis: & occultando virtutum opera, præmia cuſtodiuit æternæ retributionis. Sed notandum, quia cum Dominum teſtem ſuæ innocentiæ aſſereret, ipſum Dominum feciſſe Moyſen & Aaron dixit. Quid eſt hoc aliud, niſi quia & virtutis ſuæ culmen oſtendit, ſed in tanto culmine ſolus apparere noluit? Quaſi latentibus ſenſibus dicat: In tanta animi virtute mirandus non ſum: quia in ea ſolus non ſum. Contemptum rerum in munere virtutis habeo, ſed hunc in intentionem vanæ laudis non habeo: in quo valde meliores atque ſublimiores cerno. Et
C quia ipſum Moyſen, & Aaron Dominum feciſſe aſſeruit, tale eſt item, ac ſi dicat: Quod mala tam fortiter cauere potui, illius debet gratiæ aſcribi, qui Moſem, & Aaron tales fecit. Sed ad quid ſanctus vir iſta præmiſerit, oſtendit: quia ſubintulit, dicens:

Nunc ergo ſtate, & iudicio contendam aduerſus vos corã Domino de omnibus miſericordijs, quas fecit vobiſcum, & cum patribus veſtris.

Ordo ſummæ rationis eſt, vt qui bona agere non curat, mala in alijs nequaquam reprehendat. Sanctus ergo vir prius mala ſe vitaſſe caute aſſeruit, deinde ad reprehenſionem aliorum proſilijt, vt electi prædicatoris mores inſinuet, qui prædicationis fru-
D ctum bene ferre non præualet, niſi cum id, quod de æternitate lucidum prædicat, ſplendida etiam conuerſatione demonſtrat. Dicit ergo: [Nunc ſtate, & iudicio contendam aduerſus vos de omnibus miſericordijs Domini.] Stare quidem auditoribus, eſt intentionem mentis ad verbum prædicatoris erigere. Merito ergo ſtare præcipiuntur: quia doctor nihil exhortando proficit, ſi auditor mentem ad ea, quæ loquitur, non intendit. Eaſdem miſericordias enumerans, ait:

Quomodo ingreſſus eſt Iacob in Ægyptum, & exclamauerunt patres noſtri ad Dominum, & miſit Dominus Moyſen, & Aaron: & eduxit patres noſtros ex Ægypto, & collocauit eos in loco hoc. Et quia obliti ſunt Domini Dei ſui, tradidit eos in manu Siſaræ magiſtri militiæ Aſſur, & in ma-
E nus Philiſthinorum, & regis Moab: & pugnauerunt aduerſus vos. Poſtea clamauere ad Dominum, & dixere: Peccauimus, quia dereliquimus Dominum, & ſeruiuimus Baalim, & Aſtaroth: nunc ergo erue nos de manu Philiſthinorum, & ſeruiemus tibi. Et dimiſit Dominus Ierobaal, & Barach, & Iepte, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum veſtrorum per circuitum; & habitaſtis confidenter.

Has quidem miſericordias factas ſecundum hiſtoriam idcirco commemorat, vt in eo, quòd regem petijt, reum ſe coram Domino populus agnoſcat. Nam, qui ad omnia pericula ſubmouenda Dominũ præſentem habuit, hominem ſuper ſe regem neceſſarium non habuit. Ipſam autem præſentiam Domini per impenſas miſericordias oſten-

oſtendit,dum de manu Ægyptiorum per Moyſen & Aaron, & de manu Siſaræ & Philiſthinorum, & de manu regis Moab per Ierobaal, Barach, & Iepte,& a Samuele eos liberatos aſſeruit. Quo in loco valde quærendum eſt, cur petitio,qua rex petitur, tam diſtricte & reprehenditur, & ipſa diuinæ miſericordiæ auxilia populo Dei per prælatos homines impenſa eſſe,doceatur. Qua in re quid reſpondendum eſt, niſi quia valde diuerſa eſt prælatio regum a prælatione iudicum? Iſti quidem vt pares præſunt,illi vero in poteſtate præeminendi arrogantiam exhibent dominationis. Iſti innocentiæ ſuę teſtimoniũ coram Domino & omni populo commendant:quia nec aliquem opprimũt nec alienum aliquid in ſuis vſibus tollũt:illi vero non ſolum propria ſubditis auferũt, ſed etiam ipſas ſubditorum perſonas onere ſeruitutis premunt. Subdens ergo ait: A

Videntes autem, quòd Naas aſcenderet, & pugnaret aduerſus vos: Nequaquam, dixiſtis. Sed rex erit ſuper nos: cum Dominus regnaret in vobis. B

Quaſi dicat: Ad hoc vobis hominem elegiſtis,ad quod Deum habere ſolebatis. Quē nimirum locum ſi ſpiritualiter diſcutere volumus, hoc ex eo colligitur: quia qui carnalem ſibi præeſſe expetunt,diuinam gratiam a ſe repellunt. Nam dum humilium doctorum exemplo viuunt,velut ab Ægypto liberantur: quia caliginem mundani amoris toto deſiderio fugiunt. Quia etiam omnium vitiorum tyrannidem eorum doctrina euadunt,velut de manu Siſaræ Philiſthinorum, & regis Moab,miſſis ducibus,liberantur. In quibus Deus iam ſolus omnipotens regnat: quia dum humiles paſtores foris imitantur, regnantis inter ſe diuinitatis amorem gratanter excipiunt. Dicat ergo Propheta: [Dixiſtis mihi: Nequaquam, ſed rex erit ſuper nos,cum Dominus regnaret in vobis:] vt oſtendat,quia qui carnalibus ſe imitando ſubijciunt,diuinæ gratiæ dignitatem perdunt. Notandum etiam, quia Propheta Samuel per virtutem humilitatis vbique ſe electis oſtendit in norma rectitudinis. Nam cum Iſraeliticæ plebis liberationem aſſereret,non ait:Miſit Dominus Iepte & me: ſed, [Iepte & Samuel,& eruit vos de manu inimicorum veſtrorum.] Se quidem quaſi alium nominauit, vt virtus liberationis non aſcriberetur perſonæ miſſi: ſed gratiæ mittentis Dei. [Miſit, inquit,Dominus Samuel,& eruit vos.] Quaſi dicat: Quem voluit,miſit, & per quem voluit,fecit. Et fortaſſe de ſe quaſi de alio loquitur: quia non ipſe eſt, qui per ſeipſum loquitur: ſed Spiritus ſanctus. Et quia permiſſione Dei,iam rege conſtituto,vir Domini iſta loquebatur, ad hoc profecto loquebatur,vt regem & populum ad Dei cultum dirigeret, non vt ipſam dignitatem regiam euacuaret. Vnde & ſubiungens,ait: C

Nunc præſto eſt rex veſter, quem elegiſtis, & petiſtis. Ecce dedit Deus veſter vobis regem, ſi timueritis Deum, & ſeruieritis ei, & audieritis vocem eius, & non exaſperaueritis os Domini, eritis & vos, & rex veſter, qui imperat vobis, ſequentes Dominum Deum veſtrum. Si autem non exaudieritis vocem Domini, ſed exaſperaueritis ſermones eius, erit manus Domini ſuper vos, & ſuper patres veſtros. D

Hæc profecto non myſtica,ſed hiſtorica ſunt in omnibus. Nam vbi prælati & ſubditi reprobam vitam ducunt, diuinæ vltionis pœnam pariter ſubeunt. Sed quia ſeparatim ducuntur bona, ſeparatim mala,illa, pro quibus manus Domini ſuper eos futura prædicitur, ſubtilius conſideranda ſunt. Quid eſt ergo,quòd ait: [Si timueritis Dominum,& ſeruieritis ei:] niſi quia plerique diuinæ diſtrictionis iudicia metuunt,& tamen praua agere non deſiſtunt? Pauenti quidem corde futura iudicia cogitant, ſed præſenti voluptate deuicti,mala committere nequaquam vitāt. Bene ergo poſt timorem Domini, eius ſeruitia memorantur: quia ille ſolus timor probabilis eſt, qui dum mentem concutit, ad boni operis ſtudium trahit. Item quia nonnulli ſunt,qui per timorem Domini quædam mala reſpuunt,aliqua bona agunt: & tamen nec mala plene deſerunt, nec bona ſufficienter operantur, adiungitur: [Et audieritis vocem eius.] Qui vocem Domini audit, & bona plene agit, & mala penitus deſerit. Eadem vero bona opera in delectatione ſuauitatis habenda ſunt, non in æſtimatione aſperitatis. Nam quibus ſemper dura, & aſpera videntur, quæ a Domino præcipiuntur, paulatim decidunt *Matt. 11. d* & deficiunt. Hinc enim per ſemetipſam veritas dicit: Iugum enim meum ſuaue eſt, & E

onus

A onus meum leue. Hinc Ioannes ait: Mandata eius grauia non ſunt. Grauia quippe *Io.5.a*
non ſunt electis: quia dum æternæ vitæ gloriam magno deſiderio appetunt, præcepta Euangelica gratanter ferunt. Poteſt & os Domini prædicatio perfectæ charitatis intelligi. Quaſi enim oris ſui blandimenta volebat oſtendere, cum dicebat: Hoc eſt pręceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. *Io.15.c* Hoc quippe præceptum Domini, hoc iugum eſt diuinæ ſuauitatis. Quid enim leuius, aut vnquam gratius, quàm amor fertur? Quid præterea graue non leuiter tolerat, qui amat? Quidquid enim diligitur, cum magna deuotione portatur. Quia ergo vinculum perfectionis eſt charitas Dei & proximi, bene in vltimo loco Propheta denunciat, dicens: [Si non exaſperaueritis os Domini, eritis & vos, & rex, qui imperat vobis, ſequentes Dominum Deum veſtrum.] Quaſi dicat: Tunc bene diuinam voluntatem perficitis, ſi & contemptum prauitatis,
B & boni operis ſtudium in diuina charitate ſolidatis. Tunc ad ſummam æternæ vitæ beatitudinem bene poſt Redemptorem curritis, ſi ea, quæ carnalibus aſpera ſunt præcepta charitatis, vſque ad vitæ finem cum iucunditate deducitis. Sed quia infirmis & carnalibus loquebatur, ſubſequẽter denuncians, ait: [Si non audieritis vocẽ Domini, ſed exaſperaueritis ſermonem eius, erit manus Domini ſuper vos, & ſuper patres veſtros.] Manus Domini diuinæ eſt ſeueritas vltionis. Quæ profecto manus ſuper filios, & patres extenditur, cum diuini contemptus merito, & reprobi prælati & ſubditi puniuntur. Eadem quoque manus ad vltionem extenditur, cum vox Domini non auditur, cũ eius ſermones exaſperantur: quia ij, qui diuina mandata quaſi dura, & importabilia reſpuunt, intolerabili pœnæ onere in futuro deprimuntur. Stulta quippe audacia hominis, vnde ad modicum ſubire ea, quæ ſibi videntur aſpera, refugit: inde ſe aſperioribus
C in æternum ſubdit. Nam ſi ſapienter ſaperet, hoc ſibi quod diſplicet, ſuaderet: vt per dura & aſpera huius breuiſſimi temporis, dura & aſpera euaderet futuræ damnationis. Hæc profecto dura corda carnalium velociter audiunt, ſed per ſalubre conſilium facile molliri non poſſunt. Bene ergo ſubiungitur:

Sed & nunc ſtate, & videte rem iſtam grandem, quam facturus eſt Dominus in conſpectu veſtro. Numquid non meſſis tritici eſt hodie? Inuocabo Dominum, & dabit voces & pluuias, & ſcietis & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conſpectu Domini petentes ſuper vos regem.

Quia tam attente, & toties iſta petitio regis reprehenditur, hoc electis inſinuat: quia qui ad culmen ſanctæ Eccleſiæ carnales prouehunt, grauiſſima peccati obligatione re-
D tinentur. Nam peccata reliqua ſingularis pœnæ meritum obtinent: qui vero carnalem præpoſitum conſtituit, tot incurrit pœnarum merita, quot ille fidelibus ſubditis præbet prauitatis exempla. Sed graue pondus criminis deponi non poteſt, niſi auſteritate magnæ compunctionis. Compũctionis autem gratia menti non infunditur, niſi prius ipſa ei peccati magnitudo monſtretur. Propheta ergo Domini, vt ad congruæ pœnitentiæ fructum peccantem populum prouocaret, per mirabilem motum aeris, ei inſinuat magnum peccatum tranſgreſſionis. In meſſe autem tritici, pluuiæ, & tonitrua in illa regione non fiunt. Bene autem ſubſequenter adiunctum eſt:

Clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces, & pluuias in die illa: & timuit omnis populus nimis Dominum, & Samuelem. Dixitq. vniuerſus populus ad Samuelem: Ora pro ſeruis tuis ad Dominum Deum
E tuum, vt non moriamur. Addidimus enim vniuerſis malis noſtris, vt peteremus nobis regem.

Quod ſane, ſi ad noſtra tempora deducimus, vt populus ad cognitionem peccatorum veniat, prædicatores pro eis ad Deum clamant: quia fidelium ſalutem magnis deſiderijs flagitant. Clamare quidem prædicatoribus, eſt electorum ſalutem magna deuotione poſtulare. Ad quorum clamorem Dominus vocem dat: quia peccatorum corda excitat, vt prauitatis ſuæ nequitiam recognoſcant. Dat pluuias: quia excitata corda per infuſionem ſupernæ gratiæ, adiuuat, vt non ſolũ deſerat mala quiſque, quæ fecit, ſed etiã bona fortiter agat, quę appetit. Sed hoc in die meſſis tritici fieri dicitur, vt virtus miraculi deſignetur. Non eſt quidem minus miraculũ immutatio cordis, quàm

perturbatio aeris. Non minus miraculum eſt arentia corda reuiuiſcere, quàm æſtiuis A
ardoribus inuſitato more pluuias inundare. Maius quippe miraculum eſt, intimo ſonitu inſenſibilem mentem concutere, quàm; colliſis per vētum nubibus, tonitruum inſonare. Sed rectus ordo conuerſionis oſtenditur in ordinatá poſitione verborum. Nam dicit: [Dedit Dominus voces & pluuias, & timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem.] Ordinatiſſima quippe conuerſione cum malum deſeritur, bonum in mente propagatur, cum conuerſi mens quaſi per pluuiam bonum ſemen nutrit, & ſe Deo & hominibus per obedientiæ virtutem ſubdit. Bene ergo dicitur: [Timuit omnis populus Dominum & Samuelem.] quia qui ſummi Spiritus aduentum ſuſcipit, & mala deſerit, & bona apprehendit, & ſic Deo ſubditur, vt pro Deo etiam hominibus ſubſternatur. Et quia præſumptionem in ipſa obedientiæ virtute non habent, dicunt: [Ora pro ſeruis tuis ad Dominum, vt non moriamur.] Cum ſpiritus vitæ ſe menti B
infundit, protinus eam ad mortis pauorem erigit: quia magiſterium eiuſdem ſpiritus eſt, vt timendo mens agat, ne quod timet inueniat: ſed ſancti viri pro eis orantes exaudiri poſſunt, qui & occulta peccata cordis per humilitatem reuelant confeſſionis. Vnde & ſubditur: [Addidimus enim vniuerſis malis noſtris, vt peteremus nobis regem.] Quia vero hæc ſatis iam exponendo ventilata ſunt, ſequentia videamus.

Dixit autem Samuel: Nolite timere. Vos feciſtis vniuerſum malum hoc. Verumtamen nolite recedere a tergo Domini.

Pœnitentis mens tunc bene dirigitur, ſi diuina iudicia metuat, & de Dei omnipotentis miſeratione confidat. Timor quidem ſine ſpe in deſperationem præcipitat, ſed cum ſpei coniungitur, ſalutem mentis operatur. Quare & ſummo ſtudio inuigilare optimus doctor debet, vt peccantem terreat, & territum ad veniæ ſpem reducat, quatenus C
per metum peccare deſinat, & per ſpem impetrandæ indulgentię, diuinæ miſericordiæ portum quærat. Territos ergo ſubditos ad ſpei virtutem Samuel erigens, dicit: [Vos feciſtis vniuerſum malum hoc, verumtamen nolite recedere a tergo Domini.] Quaſi dicat: Si peccare deſinitis, ad obtinendam commiſſorum veniam peruenire citius poteſtis. [Nolite ergo recedere a tergo Domini.] De iuſti laude promittitur: Præibis
Luc.1.g enim ante faciem Domini parare vias eius. Hinc Elias ait: Viuit Dominus, in cuius
3.Reg.17.a conſpectu ſto. Hinc Pſalmiſta dicit: Exultent iuſti in conſpectu Dei. In conſpectu
Pſ.67.g quidem Domini, vel ante Dominum ſtare, eſt teſtimonio bonæ conſcientiæ de amore conditoris præſumere. Stant quidem in conſpectu eius, qui ex merito magnæ actionis, de ſuperna conditoris ſui gratia ſecuri ſunt. Peccatores autem, cum mala committunt, a facie Domini fugiunt, ſed cum redire pœnitendo deliberant, quaſi poſt D
tergum Domini ſunt: quia & diſcedere longius nolunt, & tamen præſumere de Deo
Luc.7.f quaſi amici non poſſunt. Hinc eſt, quòd peccatrix mulier retro ſtetiſſe dicitur, vt
Matt.19. pedes Domini deoſculari mereretur. Retro etiam illa ſtetit, quæ fimbrias eius tetigit, & a fluxu ſanguinis ſui curari meruit. Retro quidem ſtat pro verecundia peccati, ſed tangit per virtutem ſpei. Quia ergo pro commiſſis iniquitatibus ſemper erubeſcere debemus, & in quibus confundimur deuitare, Samuel peccatoribus imperat, vt a tergo Domini non recedant. Sed quia non ſufficit conuerſio peccatori, vt peccata non agat, ſubſequenter, adiunxit:

Et ſeruite Domino in omni corde veſtro.

Tunc namque promereri veniam poſſumus, ſi peccare deſinimus, & bonis operi- E
bus inhæremus. In omni etenim corde Domino ſeruire, eſt peccandi nullam in corde intentionem retinere. Omne quidem cor ad ſeruitium conditoris inflectitur, quando ſic bona agimus, vt mala per propoſitum nulla teneamus. Quod & Propheta Domini Samuel aperte inſinuat, cum ſubiungit:

Et nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos: quia vana ſunt:

Ad litteram vana ſimulacra dæmonum appellat. Nobis autem vana illa hic acci-
Eccls.1.a pienda ſunt, quæ concionator oſtendit, dicens: Vanitas vanitatum & omnia vanitas. In comparatione etenim æternorum bonorum, vana ſunt omnia, etiam bona temporalia.

A ralia. Quidquid enim in hoc ſæculo lætum, delectabile, ſublime, aut proſperum cerni-
tur, vanum profecto eſt: quia difficile habetur, & cito amittitur. Repente quidem
alta ſæculi corruunt, pulchra tranſeunt, læta & proſpera euaneſcunt. Nam cum
ſtare in his floribus ſuis mundus blandiens cernitur, repentina fortuna turbatur, aut
feſtina, & omnia deturbante morte, concluditur. Vana ergo ſunt gaudia ſæculi, quę
quaſi manentia blandiuntur: ſed amatores ſuos, cito tranſeundo, decipiunt. Dicat
ergo Propheta Samuel: [Nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis.]
Quaſi dicat: Stulte appetuntur bona ſæculi, quæ ab appetitoribus ſuis non poterunt
diutius teneri. Et notandum, quia de futuro dicitur: Non proderunt vobis: quia ni-
mirum nunc prodeſſe cernuntur, ſed cum in futuro pro eis puniri cœperint, nequa-
quam proſunt. Vnde & apte ſubditur: [Neque eruent vos, quia vana ſunt.] Quaſi
B dicat: Idcirco vos tunc non adiuuant, quia cum mundo deficiunt, & poſt ſæcu-
lum non habentur. Multum quidem ſæculi bona durant, ſi cum amatore vſque ad
extremum vitæ perueniunt. Poſt ſæculum ergo non proſunt, quæ finem vitæ tran-
ſire non poſſunt. In hac quidem vita ſuos amatores peccatis obligant, ſed tunc
non eruent, vbi quidem per meritum ſunt, ſed per auxilium non ſunt. Qua in re
caute notandum eſt: quia eis temporalia bona non proderunt, qui poſt hæc declinare
perhibentur. Poſt bona etenim temporis declinare, eſt in eorum appetitum defluere,
amorem illorum diuino amori præferre. Merito ergo his vana non proderunt: quia
ea eo ordine, quo condita ſunt, habere noluere. Sed quo fructu vana deſpiciantur, in-
ſinuatur, dum ſubditur:

Et non derelinquet Dominus populum ſuum propter nomen ſuum ma-
C gnum: quia iurauit Dominus, facere ſibi populum.

Magnum malum hæc vana poſt ſe declinantibus ingerunt: quia dum inordinate
terrena appetunt, a ſummo & omnipotenti Deo ad ſuſtinenda futura tormenta deſe-
runtur. His ergo, qui declinare poſt vana prohibētur, merito Propheta repromittit, di-
cens: [Non derelinquet Dominus populum ſuum propter nomen ſuum magnū.] Quia
qui pro eius amore vana deſpiciunt, a veris malis eruuntur, & ex fide promiſſionis,
mercedem accipiunt æternæ hereditatis. Populum quippe ſuum Dominus facit, quē
ad æternæ beatitudinis gaudia ſuſtollit. Ibi quippe reuelata maieſtatis ſuæ gloria illi
præſidet, quem in mundo ab amore vanitatis per occultam gratiam aſſumptum te-
net. Iurare quidem Domino, repromittere eſt, eumq. populum ſuum facere, Domi-
nus iurat, qui non declinat poſt vana: quia terrena deſpicienda ſunt, vt æternæ here-
D ditatis adipiſci bona mereamur. Nec tamen ad ea poſſe his meritis ſe perduci aliquis
credat: quia hic diſtricte expreſſum eſt: [Propter nomen ſuum magnum.] Non
enim bonitate noſtra, ſed Dei fit, vt homo terrenus bonis cæleſtibus perfruatur. Do-
num quippe Dei eſt, non ex nobis. Sequitur:

Abſit autem a me hoc peccatum in Domino, vt ceſſem orare pro vobis.

Ille iſta loquitur, cum ſuperius de ijs, quibus loquitur, Dominus ait: Non te abie- *Supra. 8.b.*
cerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos. Ecce abijcitur Propheta, & abijcientibus ſe lo-
quitur, dicens: [Abſit a me hoc peccatum in Domino, vt ceſſem orare pro vobis.]
Equidem, ſi ſecundum legis præceptum hoc diſcutitur, peccatum non eſſet, ſi pro abij-
cientibus ſe non oraret. Nam lex Moyſi præcipit, dicens: Diliges proximum tuum, *Leu.16.*
E & odio habebis inimicum tuum. Sed & qui Prophetam abijciebant, non amici, ſed
inimici extiterant. Quid eſt ergo, quod dicit: [Abſit a me hoc peccatum.] Niſi quia
vir ſanctus ad charitatis verticem ſublimatus, non ſolum diligebat amicos, ſed ipſos
etiam amplectebatur inimicos? Legis quidem veteris mandato inſtructus, ſed nouæ
gratiæ fulgoribus illuſtratus, licentiam vetuſtatis Euangelica perfectione reprehen-
dit. Quo nimirum in facto, nos nobiſcum facere rationes cogimur. Hinc enim per
Euangelium iubetur: Diligite inimicos veſtros, benefacite ijs, qui oderunt vos. *Luc.16.*
Quantum ergo nunc inimici diligendi ſunt, cum præcipimur, ſi tunc amari potuere,
cum odio haberi iubebantur? Et quia non ſolum orare pro eis, ſed eos erudire conaba-
tur; ſubiungens, ait:

Et doce-

Et docebo vos viam bonam, & rectam. A

Cur enim viam diuini obſequij bonam dicit, & rectam: cum bona non ſit, ſi non ſit
recta, nec recta, ſi non ſit bona? Sed bona fuit via, qua populus ab Ægypto ad terram
promiſſionis aſcendit, & tamen dum per eremum circuiuit, recta non fuit. Bona
ergo via eſt, qua ad ſupernam patriam tenditur: recta, qua facile peruenitur. Via
ergo bona & recta eſt, cum ad religioſam vitam conuertimur, diuina obſequia cum
inſtanti feruore magnæ deuotionis exercemus. Vnde & bene eandem viam Samuel
exponit, dicens:

Igitur ſeruite Domino, & timete eum in veritate, & ex toto corde veſtro.

Hæc quidem via bona & recta eſt: quia ad æternam vitam tendit, & velociter per- B
uenit. Per timorem quippe Domini deuitantur mala: ſeruiendo ei, eius mandata
complentur. Cui nimirum in veritate ſeruimus, quando eius præcepta pro ſola ſu-
perna retributione perficimus. Nam qui de bono opere temporalem mercedem expe-
tit, Deo in veritate non ſeruit, quem falſo propoſito in ſua operatione non diligit.
Qui autem in veritate Deo ſeruire cupiunt, totũ cor in diuinis obſequijs ponere iuben-
tur, vt ſic, quæ Dei ſunt, agant, vt in mente aliquid quod contra Deum ſit, non reti-
neant. Hæc profecto via non ſolum bona, ſed recta eſt: quia ad ſalutem tendit, &
viatorem ſuum ad perfectionem velociter deducit. Velut enim altera via terræ repro-
miſſionis oſtenditur bona, quæ perducat: recta, quæ diuerticulum caueat. Per hanc
quippe vnuſquiſque tanto melius ad culmen virtutum peruenit, quanto per negligen-
tiarum circuitus non diuertit. Hæc quidem via recta in illa exprimitur, per quam C
Dominus filios Iſrael ducere ad terram promiſſionis voluiſſe perhibetur. Voluit
quippe illis labores deſerti committere, vt nobis poſt vnigeniti ſui veſtigia gradien-
Matt.19.c tibus, curſum tanti itineris leuigaret. Non enim adhuc audire poterant: Si vis perfe-
ctus eſſe, vende quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me, & habebis theſaurum in
cælo. Dum enim licentia rerum temporalium vetus populus per diuerſa diſcurreret,
quaſi per circuitum laboris ad terram promiſſionis cito duci non potuit. Vt ergo
nobis nouæ vitæ viam Propheta inſinuet, viam bonam & rectam eſſe dicit, & Deum
metuere, & ei in veritate, & ex toto corde ſeruire: quia ad ſublimitatem diuinæ gra-
tiæ cito perueniunt, qui omnipotentem Deum & bono opere, & feruentibus deſide-
rijs inquirere non deſiſtunt. Et quia eundem populum ad audienda prædicationis ver-
ba per miraculum attentum fecerat, ſubdit: D

Vidiſtis enim magnifica, quæ in nobis geſſerit Dominus.

Quaſi dicat: Ex ijs, quæ vidiſtis, colligite omnipotentem Deum quàm terribiliter
metuere, & quàm deuote ei ſemper ſeruire debeatis. Quæ profecto verba ſi ad nos tra-
here volumus, tanto nobis eſt & venerabilius metuendũ, & deuotius Deo ſeruiendum,
quanto in Redemptore noſtro mirabiliora perſpeximus. Sed quia quod boni audiunt,
audacter mali contemnunt, ſubiunxit, dicens:

Quòd ſi perſeueraueritis in malitia, & vos, & rex veſter pariter peribitis.

CAPVT III.

Caput XIII. 1. Regum. Filius vnius anni erat Saul, cum regnare cœpiſſet: duobus autem E
annis regnauit ſuper Iſrael.

Supra 9. a Superius cum ordinandi regis negotium tractaretur, de eo, qui di-
uino iudicio præferendus erat ceteris, dictum eſt: quia erat electus,
& bonus. Item de eo iam electo in regnum, & in medio populi ſta-
Supra 10. d tuto Samuel ait: Certe videtis, quem elegit Dominus, quoniam non eſt ei ſimilis in
omni populo. De eodem item rege nunc dicitur: [Filius vnius anni erat Saul,] vt
dum attente laudatur, a Domino bonus electus fuiſſe ſentiatur: Cur ergo vnius anni
eſſe dicitur, cum regnare cœpiſſet, niſi vt eius innocentia prædicetur? Nam ad litte-
ram, vnius anni quo modo eſſe filius potuit, qui vniuerſo populo ab humero & ſurſum
emine-

A eminebat? Quod ergo ſecundum litteram intelligi non poteſt, intelligi per internæ intelligentiæ rationem debet. Vnius itaque anni rex eſſe deſcribitur, vt donum pueritiæ in perſona regis innocentiæ bonum ſignet. Vnde & æterni regni filijs iubetur: Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote. Quod certe & Eccleſiarum paſtoribus ipſa veritas comminatur, dicens: Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. De rege ergo, qui prius bonus, poſtea malus extitit, dicitur: quia vnius anni fuit, cum cœpit regnare, & duobus annis regnauit. Licet enim multis annis regnauerit, illis ſolis regnare dicitur, in quibus innocens & humilis fuiſſe perhibetur. Nam poſtea ſuperbus & inobediens audiuit: Quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus, ne ſis rex. Se quidem a regno proiectum cognouit, & tamen proiectus regnare non timuit. Quanta poſtea fortiter egit? Sed B ecce omnia illa tempora ad regnum ei deputata non ſunt. Illo ergo ſolum tempore nos vixiſſe gaudeamus, quo innocenter & humiliter viximus. Nam illa tempora, quæ in ſæculi vanitate, & fluxa carnis vita conſumpſimus, quaſi perdita minime memorantur. Sunt adhuc quoque, qui ad rapiendum culmen ſanctæ Eccleſiæ ingeruntur: de quibus per Prophetam Dominus queritur, dicens: Regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego ignoraui. Qui nimirum dum quædam fortiter agunt, rapinam inuaſi culminis a Deo obliuioni traditam arbitrantur. Secum ſua opera numerant, & quod præter Deum agunt, a Deo remunerandum putant. Qui certe, vt rectius ea, quæ agunt, enumerent, Saul abiecti tot fortia facta numerent, quæ diuinus numerus nequaquam tenet. Dicat ergo Saul: [Duobus annis regnauit ſuper Iſrael:] vt de omnibus ſentiatur: quia quod nobis viuimus mercede vacuatur, & nequiter præeſſe, non eſt veritas præeminendi, ſed temeritas puniendæ præſumptionis. Sed C iam quid vnius anni rex fecerit, audiamus.

1.Cor.14.d *Mat.18.a* *Infra 16.f* *Oſe.8.d*

Et elegit Saul tria millia de Iſrael, & erant cum Saul duo millia in Magmas, & in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin.

Millenarius numerus, quia centenario decies collecto, perficitur, ſummam perfectionis inſinuat. Qui profecto cum ter repetitur, in eo electorum perfectiones variæ deſignantur. Saul ergo tria millia virorum de Iſrael elegit: quia prædicator veritatis ad defenſionem ſanctæ Eccleſiæ non infirmos & debiles, ſed robuſtos & validos bellatores ducit. Tria quippe millia eſſe perhibentur: quia in ſumma perfectionis faciem, virgines proferunt: iuxta quos & continentes, & veritatis defenſores ponunt. Dum enim exemplo virginum ad ſummam incorruptionis alios accendunt, dum continen- D tium vita alios a ſæculi corruptionibus auferunt, dum humilium debilitatem per auxilia potentium defendunt, contra hoſtes ſanctæ Eccleſiæ boni doctores quaſi cum tribus electorum virorum millibus veniunt. Viri autem dicuntur pro fortitudine, de Iſrael eſſe referuntur pro diuina contemplatione. In ſummo enim defectionis numero contineri non poteſt, qui aut virtute caret magni operis, aut notitia internæ viſionis. Quid eſt, quod alij cum Saul, alij cum Ionatha ex electis viris eſſe perhibentur? Sed & ipſa locorum nomina, in quibus eſſe dicuntur, myſterijs vacua credenda non ſunt. Ionathas, qui filius regis eſſe deſcribitur, & partem bellatorum habet, eos profecto inſinuat, qui in prædicationis miniſterio doctorum adiutores ſunt. Filij quippe eorum ſunt: quia vehementer eos diligunt, quorum miniſterio Deo generantur. Sed parti bellatorum præſunt: quia ſanctæ Eccleſiæ curam gerunt, & exemplo alios, alios E vero exhortationibus ad amorem virtutum prouehunt. Quaſi enim magnus rex filiũ in exercitum miſerat, qui Corinthijs loquebatur, dicẽs: Ideo miſi ad vos Timotheum, qui eſt filius meus chariſſimus, & fidelis, in Domino: qui vos commonefaciat vias meas, quæ ſunt in Chriſto Ieſu, ſicut in omnibus eccleſijs ſanctorum doceo. Hinc item dicit: Cum venerit Timotheus, videte, vt ſine timore ſit apud vos: opus enim Domini operatur, ſicut ego. Ionathas vero cum mille viris in Gabaa Beniamin eſſe dicitur, Saul autem cum duobus millibus in Magmas, & in monte Bethel. Gaba, vt ſæpe iam diximus, ſublimis interpretatur: Magmas humilitas, Bethel domus Dei, Saul petitio, Ionathas columbæ donum dicitur. Tria vero millia virorum electorum de Iſrael, ad virgines, & continentes, & veritatis defenſores retulimus. Dum ergo columbæ donum Ionathas dicitur, & in Gabaa, ideſt ſublimi, mille cum eo eſſe

1.Cor.4.d *1.Cor.16.b*

eſſe viri perhibentur: quid aliud, quàm illos inſinuat, qui luciđiſſimo virginitatis exē- A
plo, alijs præbent eiuſdem normam pudoris? Bene autem columbæ donum, inſtitutor
virginum dicitur: quia incomparabili gratia Spiritus ſancti efficitur, vt a manenti-
bus in carne carnis corruptio neſciatur. Bene & in ſublimi eſſe virgines dicuntur:
quia quod naturam humanam ſupergreditur, in altiſſimo virtutum culmine ſitum
Apoc.14.a eſt. Vnde & virgo ille dilectus Ieſu locum virginum inſinuans, ait: Vidi ſupra mon-
tem Sion agnum ſtantem, & cum eo centum quadraginta quattuor millia, habentia
nomen eius, & nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Quos etiam ex luce pro-
Ibidem. priæ conuerſationis inſinuat, dicens: Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquina-
ti, virgines enim ſunt, & ſequuntur agnum quocumque ierit. In monte quidem
eſſe cum agno dicuntur. quia per meritum incorruptionis, quo a terrenis, & carnali-
bus delectationibus ſe diuidunt, in ſuperna Redemptoris gloria ſublimantur. Cum B
Saul vero duo millia eſſe dicuntur in Magmas, & in monte Bethel. Magmas, quæ hu-
militas interpretatur, quid aliud, quàm continentium ruborem ſignificat? Nam dum
præterita carnis oblectamenta recolunt, erubeſcunr. Sed quia viri fortes ſunt, cū Saul
eſſe referuntur: & dum experta ſæculi blandimenta deſpiciunt, exemplo ſuæ virtutis
innumeros alios ad eiuſdem ſæculi contemptum trahunt. Sed tamen Magmas inha-
bitant: quia dum recolunt, quales fuerunt in ſæculo, ſuperbire non poſſunt, de eo, quòd
magnos ſe vident eſſe in Deo. Qui bene cum Saul eſſe referuntur, qui petitio dicitur.
Prædicator etenim veritatis tantæ charitatis eſſe debet, vt inſtāti deſiderio non petitor,
ſed petitio eſſe ſentiatur. Salutem quippe fidelium tam inſtantius debet appetere, vt
ex vſu interni guſtus, omnem motum cordis in affectum ducat ſupplicationis. Cum
quo mille viri ſunt: quia perfectiores auditores cū electis doctoribus in charitate con- C
ueniunt, & pro ſalute fidelium omnipotentem Dominum communiter deprecantur.
In Magmas ergo cum rege ſunt: quia humilitatem pro ſe incolunt: vt exaudiri pro
alijs mereantur. Sed dum electus doctor omnibus ſubditis vtiliter præeſt, omnium vir-
tutes ad victoriæ coronas promouet. Nam cum humilibus ſupplicat, cum fortibus pu-
gnat, cum remotis viris orationibus inſiſtit, cum expoſitis Eccleſiæ defenſoribus, debi-
les & infirmos protegit. Bene ergo non ſolum in Magmas, ſed in monte Bethel eſſe cū
Saul in bellatorum millibus dicuntur: quia prædicator Eccleſiæ ſicut diuerſis ordini-
bus electorum præeminet, ita eorum eſſe cooperator debet. Bethel quippe, ideſt, Dei
domum cuſtodiunt, qui verbi auctoritate ſanctam defendunt Eccleſiam. Cum quibuſ-
que tyrannis voce liberæ auctoritaris obuiant, cum contra huius ſæculi potētes ſe eri-
gunt, cum pro defenſione humilium, ſæculi huius poteſtatibus contradicunt, Bethel
domum Dei quaſi regis bellatoris cuſtodiunt. Qui certe cum Saul eſſe referuntur: D
quia in defenſione Eccleſiæ magnorum doctorum coadiutores ſunt. Bene autem de
reliquis dicitur:

Porro ceterum populum remiſit vnumquemque in tabernacula ſua.

Ceterum populum dicit, quem millenarius numerus non concludit. In tabernacu-
la quiſque ſua remittitur: quia ad ſumma, & fortia opera infirmi, & imperfecti pro-
ducendi non ſunt. Nam nec continentes, nec virgines, nec martyres fieri debiles poſ-
ſunt. Illis quidem, vt ad eos præterita carnis oblectamenta non redeant; iſtis, vt inex-
perta carnis blandimenta contemnant: illis, vt aduerſa mundi non metuant, maxima
fortitudo neceſſaria eſt. In tabernacula ergo ſua cetera plebs remittitur, ne de altioris
vitæ temeritate damnetur, & velut debilis, & infirma in bello pereat, dum altæ con- E
uerſationis fidem ſpondet, quæ altæ virtutis robur non habet. Quaſi enim vnum-
1.Cor.7.a quemque in tabernacula ſua dimittebat beatus Paulus Apoſtolus, cum dicebat: Pro-
pter fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & vnaquæque ſuum virum.
Velut enim peritus magiſter internæ militiæ, & coronas victoriæ, & pugnæ conſide-
rans grauitatem, militum vires in belli pondere librabat, optimum iudicans infir-
mis, vt in vrbibus viuerent, ne acerbo marte perirent. Quare & item eos a caſtris
Ibidem. fortium ſegregans, ait: Reuertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incon-
tinentiam veſtram. Sed remotis debilibus, quid in fortiſſima virginum acie agatur,
exponitur, cum ſubiungitur:

Et per-

A Et percuſſit Ionathas ſtationem Philiſthinorum, quæ erat in Gabaa.

Sicut excellit ordine ſponſi acies, ita & victoriæ titulos prima ſuſcepit. Ionathas quippe ſtationem Philiſthinorum percutit: quia electa virginitas de carne, continentiæ arce ſublimata, motus turpes extinguit. Bene autem ſtatio Philiſthinorum dicitur: quia in corpore virginali, carnales motus non habent requiem delectationis, ſed ſtatum certaminis. Stant quippe: quia impugnant, ſed requieſcere non poſſunt: quia mentem ſanctam minime oblectāt. Statio ergo Philiſthinorum in Gabaa percutitur, quando ab electis virginibus carnis deſideria penitus eneruantur,& pacē triumphi obtinent, dum ſolita bella non habent. Ad quam profecto victoriam, quia maiorum exhortatione ſæpe proficiunt, mille viri in Gabaa cum Ionatha ſunt: ſed Ionathas per-
B cutere Philiſthinorum caſtra perhibetur. Et quia exemplo aliorum,ſæpe alij ad æmulationem virtutis excitantur, ſequitur: [Et percuſſit Ionathas ſtationem Philiſthinorum, quæ erat in Gabaa:

Quod cum audiſſent Philiſthæi, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi, & vniuerſus Iſrael huiuſcemodi famam. Percuſſit Saul ſtationem Philiſthinorum, & erexit Iſrael aduerſus Philiſthæos. Clamauit ergo populus poſt Saul in Galgala.

Percuſſa quippe Philiſthinorum ſtatione, Saul buccina canit, & poſt Saul populus clamat: quia auditas electorum virtutes ſancti prædicatores prædicant, & ſubditorū
C corda ad exemplum boni operis inflammant. Buccina quidem canere, eſt & victoriam nunciare, & exemplo victorum aliorum mentes ad ſpiritualis belli propoſitum excitare. Populo etiam poſt Saul clamare, eſt de audita prædicatione magnæ deuotionis auſum ſuſcipere. Quo in loco notandum eſt, quia Ionathas ſtationem Philiſthinorum percuſſit: ſed Saul tuba canens, ſe percuſſiſſe eandem ſtationem perhibuit. Quia nimirum electorum prædicatorum triumphis adſcribitur, quòd a ſubditis occulti aduerſarij ſuperentur. Sed quoties alios hoſtes vincimus, neceſſe eſt, vt ad aliorum deuincenda certamina præparemur. Omnipotens enim Deus, quia electos ſuos copioſius remunerat, eos ſemper vult in pugna conſiſtere: vt ipſi ſemper poſſint ſibi æterni muneris bona præparare. Quare & cum populus clamaſſe poſt Saul dicitur, ſubiunctum eſt:

D Et Philiſthæi congregati ſunt ad præliandum contra Iſrael, in triginta millia curruum, & ſex millia equitum, & reliquum vulgus ſicut arena, quæ eſt in littore maris plurima.

Superius rex Saul tria millia virorum ſibi elegiſſe deſcribitur. Si ergo partes vtriuſque exercitus conferre volumus, contra vnumquemque virum Saul, decem currus Philiſthinorum, & duo equites deputantur. Decies enim tria millia, triginta millia ſunt. In ſenario quoque numero ternarius geminatur. Quo nimirum bello occultorum hoſtium tam multitudo, quàm feritas deſignatur. In curribus quidem & equis contra nos veniunt: quia modo malas cogitationes electorum cordibus, modo eorum corporeis ſenſibus rerum viſibilium blandimenta noxia offerre moliuntur. Equi nam-
E que ad curſum celeres ſunt, ad impetum fortes. Quibus nimirum cogitationes malæ apte comparantur, quæ ad cor velociter veniunt, & fortiter pungunt. Equites contra nos in prælium veniunt, quando maligni ſpiritus nobis malas cogitationes & celeriter excitant, & nos per eas fortiter impugnant. Sed contra vnumquemque fideliū duo equites veniunt: quia ſi occultas reproborum ſpirituum inſidias in conſiderationis ſummam colligimus, illud eorum ſpeciale propoſitum eſt: vt videlicet in nobis principalem virtutem feriant, & charitatem Dei & proximi penitus extinguant. Equus vero vnus ſæuire cernitur, quando reproba cogitatione nobis malignus ſpiritus ſuggerit, vt proximus odio habeatur. Sed equus, qui ſolus cernitur,ſolus non eſt:quia Deum nemo diligit, qui fratrem odit. Quia item diuina charitas cum nullo principa- 1.Io.4.d
li vitio in mente conuenit, quoties ſpirituale vitium nobis dæmonum fraude ſuggeritur,equi-

tur, equitum ſæuientium cauere debemus velocitatem nimiam & ferocitatem violentam. In comparatione quidem equitis, ſagittarij aut peditis ictus omnimodo debilis eſt. Impetus vero, equitis, equi viribus, violentus eſt: quia nimirum virtus maligni ſpiritus nulla eſt in electorum certamine, ſi ipſe reſidere non permittitur in mala cogitatione. Quia ergo valde fortes in bello hoſtes noſtri ſunt, quando inſidere internis cogitationibus permittuntur, in Philiſthinorum exercitu equitum turba numeratur. Currus vero decem vnicuique electo in prælium deputantur. Quinque enim nobis ſunt ſenſus corporis, quibus experimentum accipimus delectationis. Sed ſpiritus maligni, quando per blandimenta carnis mentem decipere geſtiunt, corporeis ſenſibus rerum ſpecies oſtendunt, quas caro appetat, & per earundem rerum ſpecies ſuggerit, vt mens oblata concupiſcat. Quaſi enim in rotis ſuis currum aduerſarius erigit, dum hinc rerum blandimenta offert, inde cogitationes retinet, iſta porrigit, illas immittit, & quaſi voluendo ſe ſublimem ad animam inuehit, dum contra electos ſe malignus ſpiritus erigit, & per blandimenta rerum & per artem ſuggeſtionum. Decem ergo currus ſunt: quia contra ſingulos ſenſus corporis noſtri habent ſpecies blandimentorum viſibilium, habent contra totidem ſenſus animæ, & deceptorias artes ſuaſionum. Quid eſt autem quòd reliquum vulgus ſicut arena, quæ eſt in littore maris, eſſe plurima memoratur, niſi quia ad ducatum malorum ſpirituum, innumerabilis ſæuit contra nos turba vitiorum? Velut enim ſubiectum vulgus, currus & equites ſequitur, quando dæmonum inſidiæ mentem impugnando præueniunt, vt a ſubſequentibus vitijs, quaſi ab irrationabilis vulgi multitudine, deuaſtetur. Bene autem prius currus & equites, deinde vulgi numeroſitas in ſpirituali ſanctorum pugna deſcribitur: quia nimirum nulla eſt numeroſitas, nulla fortitudo vitiorum, ſi excitando & immittendo non præcedat hanc malignorum turba ſpirituum. Quibus etiã verbis innuitur, quàm cauta & circumſpecta ſemper eſſe debeat vita ſanctorum. Nam ſi vulgus reliquum arenæ maris plurimæ comparatur, innumerabilis, & fere ineuitabilis eſt multitudo iaculorum. Quamuis enim peritis fidelibus omnia nota ſint vitia, quantis tamen cor motibus pulſent, quibus modis, aut quibus cauſis ſemper ad cor veniant, omnino ſcire non poſſunt. Apertas quidem tentationum tenebras potenter abijciunt, ſed ſæpe caliginẽ ignorantiæ in rebus leuioribus quaſi arenæ minutias non euadunt. Semper fortitudinem oſtendunt boni operis, ſed qui magnos exercitus equitum magna virtute ſuperant, linguam penitus ab omni ſuperflua locutione non refrenant. Continuo vſu corpus in Dei omnipotentis ſeruitio dirigunt, ſed eorum mens, quæ foris membra perfecte ordinat, cogitationes ſuperfluas aliquando nequaquam vitat. Quid enim aliud tunc, quàm vulgi importunam multitudinem ſentiunt, qui currus & equites magna virtute proſtrauerunt? Sed doctor egregius dicit: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Permittit quidem Deus electos ſuos magnis tentationibus impeti, vt magnificentiſſime in cęleſti regno debeant coronari: ſed magna prælia permittit, quæ vincant, leuia excitat, in quibus cadant: vt victoria fortium magna ſit, caſus innoxius, vt cadentes ſe facile erigant, & eos fortia, in quibus victores ſteterant, non extollant. Nam ſi currus, & equites vincimus, extolli de victoria non debemus: quia innumerabilia ſunt, quæ cogitando, loquendo, viuendo guſtando, & audiendo, & operando committimus. Huius namque vulgi innumerabilis tela, etiam ille vitare non poterat, qui dicebat: In multis offendimus omnes. Hinc item dilectus Ieſu loquitur, dicens: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Quis ergo iam quaſi victor extolli audeat, ſi tanti viri peccatorum tela ſe omnino euadere non poſſe manifeſtant? Sed quia hæc in ſpirituali bello deſcribuntur, non debemus nunc æſtimare, quid patimur, ſed qualiter hoſtium noſtrorum impetum infirmare valeamus. Vulgus Philiſthinorum arenæ comparatur, quæ eſt in littore maris plurima: quia omnis virtus vitiorum, & numerus ex ſæculi perturbationibus augetur. Mare quippe hoc ſæculum deſignat: quia dũ magna rerum & temporum varietate impellitur, quaſi ventis furentibus perturbatur. In littore autem, quando impulſa maris aqua refunditur, innumerabiles arenæ minutiæ glomerantur. Quid eſt ergo littus maris, niſi cor vniuſcuiuſque in ſpirituali conuerſatione negligentis? Per ordinem quippe religionis, quaſi in ſolido ſtare cernitur, ſed dum ſęculares cogitationes non reprimit, quaſi frangentes in ſe maris fluctus excipit,

Rom.8.e *Iac.3.a* *1.Ioa.1.d*

A pit,& cumulos arenarum: & inde quidem impelli fluctibus, & obrui arena poteſt, vnde mari appropinquare non timet: quia ſi ſæculi cogitationes ſpiritualium rerum contemplatione reprimeret, vitia mentis & corporis, quæ, ſæculi occupatio, velut arenas, & fluctus inuehit, non ſentiret. Cur ergo vulgus hoſtium arenæ ſimile eſſe dicitur, niſi quia maligni ſpiritus eiſdem vitijs electos Chriſti athletas impugnant, quibus negligentes ſuperant? Cum turba quidem ſæcularis ſtrepitus contra eos veniunt, qui ſæculum in ſuis delectationibus ſpernere tota mente didicerunt. Pompas rerum viſibilium formant, contemptum iam ſæculi amorem fingendo renouant: vt corda ſuperno amore flammantia, ad noxias delectationes trahant. Sed ſancti viri, quia innumerabilem hanc nequam cogitationum turbam de ſæculi pelago prodire conſiderant, ſæculum tota mente fugiendo, fieri littora maris vitant, & tantum vulgus hoſtium iã
B non timent: quia dum in intima contemplatione ſe retinent, vitiorum turba ad eos acceſſum habere non poteſt. Sequitur:

Et aſcendentes, caſtrametati ſunt Magmas ad orientem Bethauen.

Malignis ſpiritibus aſcendere, eſt ad decipienda ſanctorum corda, per cæleſte deſiderium alta conari. Bene autem dicitur: Caſtrametati ſunt in Magmas: quia in illis cordibus reſident, quæ in alto amore cæleſtiũ ſublimata non vident. Magmas quippe humilitas interpretatur. Humiliari vero in ſacro eloquio pro defectu ſæpe virtutis accipitur. Vnde & in hac eadem Regum hiſtoria Thamar Dauid regis filia, quã violaſſe Amon frater eius legitur, humiliata perhibetur. Corrupta quidem humiliata eſt: quia *2. Reg. 13. c*
ſublimis ſteterat virgo, & dum altum honoris virginei culmen perdidit, velut de ſubli-
C mi ad planum & humilem locum venit. De futura etiam ſuperborum depreſſione dicitur: Omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur: quia in examine ſuperni iudicis corruũt, *Luc. 14. c*
qui vane de huius ſæculi ſublimitate gloriantur. Bene ergo in Magmas caſtra ponere Philiſthæi perhibentur: quia per iniqua conſilia in eis dæmonia habent, qui alta virtutum culmina tenere non curant. Nam dum terrena quærunt, velut plana & humilia incolunt, vbi inuiſibiles hoſtes caſtra ponere leuiter poſſunt. De quibus nimirum hoſtibus per Prophetã dicitur: Qui dicunt animæ tuæ: Incuruare, vt tranſeamus. Ere- *Iſa. 51. g*
cta quidem ſublimis eſt anima, incuruata humilis: quia per virtutum celſitudinem, & per cæleſte deſiderium in alta ſuſtollitur: ſed quando ad vitia, vel ad ſæculi amorẽ defluit, illuc quidem cadit, vbi hanc hoſtis irruens leuiter atterit. Dicunt ergo animę tuæ: Incuruare, vt tranſeamus: quia ſi hanc ad agenda, vel cogitanda terrena non humiliant, nec malignis perſuaſionibus penetrant, nec vitiorum bello perturbant. Hinc
D ergo colligere poſſumus, quantum a ſæculo, actu, verbo, & cogitatione longe fieri debeamus. Verba quippe noſtra, cogitationes & opera plana & humilia ſunt, quando ſæcularia. Per hæc quidem ibi ſumus, vbi occultorum hoſtium caſtra libere ponuntur, vbi tanto facilius capi poſſumus, quanto nulla munitionis arcę ſubleuamur. Quis enim iam fidelis neſciat: quia culpas verborum, cogitationum & operum noſtrorum colligant, & ad accuſationem noſtram in aduentu venturi iudicis ſeruent? Vnde & hunc humilem atque deſpectum locum Magmas fugiendum nobis eſſe Dominus inſinuans, dicit: Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent ratio- *Matt. 12. d*
nem in die iudicij. Locus ergo hoſtium humilis dicitur, vt profecto nobis inſinuet, quia verbo, cogitatione, & opere ſemper ſublimes eſſe debeamus. Et quia dum in humili remiſſioris vitæ ſuæ loco reprobi capiuntur, exempla prauitatis oſtendunt, quæ
E alijs imitanda proponantur: ab oriente Bethauen Magmas eſſe dicitur. Ab oriente quidem ſolis lucem oriri cernimus. Reproborum autem vita quamquam veritatem obſcuritatis habeat: qui hanc tamen pro vana ſæculi delectatione ſemper appetunt, nimirum velut falſæ lucis ſplendore falluntur. Vnde & per beatum Iob dicitur: Aufe- *Iob 38. b*
retur ab impijs lux ſua. Modo quidem velut lucidum eis placet blandimentum ſæculi, ſed dum de ſæculo exeunt, perpetuas ſubibunt tenebras, quas lucem eſſe crediderunt. Tunc videbunt, quia lux non fuit, quando in aduerſitatem proſperitas, lux in tenebras, riſus in mærorem, dulcedo in vermem, decor in deformitatem, honor in dedecus, blandimenta in pœnas & æterna tormenta commutantur. Hæc profecto, quia nunc impiorum corda non ſentiunt, bonorum mores imitari refugiunt, & exemplo perditorum, quidquid de ſæculo eis placet, ſumere nequaquam timent:

quia illos imitantur, qui per vitam reprobam habitacula dæmonum facti ſunt. Vnde & merito domus inutilis dicuntur: quia ſæpe ſanctorum prædicationem ſuſcipiunt, ſed verbum, quod ab eorum ore audiunt, in ſe habitare per amorem nequaquam patiuntur. Inutilis ergo domus ſunt: quia aptam in ſe Deo habitationem non faciunt. A
Matt.8.c Hanc inutilem domum per ſemetipſam veritas in Euangelio deſignat, dicens: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput ſuum
Sap.1.b reclinet. Hinc iterum ſcriptum eſt: Spiritus ſanctus diſciplinæ effugit fictum, & non habitat in corpore ſubdito peccatis. Bene ergo inutilis domus habere in orientis parte Magmas dicitur: quia, qui ſanctorum prædicationem ſpernunt, in reproborum exemplo ima & terrena quærentium, velut in magnæ lucis exortu gratulantur. Sed dum, loquentibus ſacræ hiſtoriæ myſterijs, malorum conuerſatio demonſtratur, quàm ſit cauta ſanctorum vita, ſubſequenter oſtenditur. Nam ſequitur: B

Quod cũ vidiſſent viri Iſrael, ſe in arto ſitos, afflictus eſt populus, & abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & ciſternis.

In arto quidem ſumus, quando ab immundis ſpiritibus intus tentamur, & foris malorum hominum exempla conſpicimus. Contra internam ergo malorum ſpirituum tentationem bene dictum eſt: [Afflictus eſt populus,] & contra exteriora exempla impiorum hominum, [Abſconderunt ſe:] Quia blanda & læta nobis appetenda callidus aduerſarius ſuggerit, qui numquam melius vincitur, quàm ſi tentati ad deuotæ orationis lamenta curramus. Et exempla prauorum vitare citius poſſumus, ſi ea etiã reſpicienda non eſſe iudicemus. Abſcondi ergo ſanctorum, eſt reproba videre dedignari. Et quia quinque ſenſus corporis a reproborum imitatione cuſtodiunt, quinque etiã latibulorum genera deſcribuntur: ſpeluncæ, ſcilicet abdita, petræ, antra, & ciſternæ. C
Speluncæ vero montium occulta ſunt. Quia vero alta in cæleſti deſiderio ſunt corda ſanctorum, & malignis ſpiritibus clauſa & inacceſſibilia ſunt. Speluncas ergo ingredimur, quando ad mentium ſecreta recurrimus, ne vagantibus oculis foris concupiſcenda videamus. In abditis abſcondimur, quando clauſi oris ſilentia occulta ſeruamus. Petras aſcendimus, quando actum corporis in robuſta operatione locamus.
Iſa.33.c Vnde & de his abſconditis per Prophetam dicitur ſub vnius aſſignatione: Qui claudit oculos ſuos, ne videat malum, & obturat aures ſuas, ne audiat ſanguinem, & excutit manus ab omni munere: in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſublimitas eius. Antra & ciſternas intramus, quando & olfactum ab obſcœnitatibus mũdi, & aures ab audiendis vaniloquijs cuſtodimus. Ciſternæ namque aquarum ſanctarum ſcripturarum verba ſunt. In ciſternis ergo abſcondimur, quando ad ſacri eloquij aquas ingredimur, vt per aurium officium mentium prata rigemus. Bene autem in electorum typo Iſraelis latibula memorantur: quia qui ſenſus corporis a delectarionum carnalium inquinamento non protegit, occultorum hoſtium gladium non euadit. Dicat ergo occultæ illius congreſſionis victoriam, dicat: [Afflictus eſt populus.] Dicat aperte obiecti extra certaminis triumphos: [Abſconderunt ſe.] Afflictio quippe electæ mentis, omnis diabolicæ tentationis peremptorius mucro eſt. Nam dum profunde compungitur, in ſuperni gaudij amorem ſubleuatur, & tanto iam fortius oblata mundi oblectamenta reſpuit, quanto iam cæleſtia feruentius diligit, ad quæ flendo conſcendit. D
Act.14.d Doctor namque egregius dicit: Per multas tribulationes oportet nos introire in regnũ Dei. Qui certe regni cæleſtis introitus ſic ſperatur in fine temporum, vt in quotidiana ſanctorum vita ſentiatur. Tribulatio igitur noſtra ſuperni gaudij introitus eſt. Merito ergo quoties electa mens in afflictionis ſuæ lamento compungitur, ſe tribulando, hoc obtinet, vt intret in contemplationem illius ſuperni regni, in quo ineffabiliter gratuletur. Et dum ſancti viri amatores mundi in flore tranſeuntis lætitiæ videre refugiunt, dum corporeos ſenſus ſuos ab eorum imitatione abſcondunt, eorum, quæ cernitur non eſt fuga, ſed glorioſa victoria. Actus quidem terrenos fugiunt, ſed cæleſtes aſſequuntur, mundo deliteſcere videntur, ſed cæleſti gloriæ reuelantur. Fugiendo igitur noxia, hoſtes ſuos validius inſequuntur, & valde nobilius triumphant, cum ſic ad cæleſtia properant, vt eos aduerſariorum polluta ſæuitia non contingant. Sequitur: E

Hebræi

A Hebræi autem tranſiere Iordanem ad terram Gad, & Galaad.

Hoc profectò, ſi prius iuxta litteram ſcire volumus, Hebræi iſti & timore perterriti, & ad hoſtes ſuos confugiſſe ſentiuntur. Nam non multo poſt in aperta Ionathæ victoria ſcribitur: Hebræi, qui fuerant cum Philiſthijm heri & nudiuſtertius, aſcenderuntq. cum eis in caſtra, reuerſi ſunt, vt eſſent cum Iſrael, qui erant cum Saul & Ionatha. Quid vero in hoc facto ſignatur, niſi quòd quotidie in ſancta Eccleſia fieri cernimus, bonorum eſſe tutam & cautiſſimam vitam, negligentium præcipitem impatientiam? Infirmi quidem & audaces ſunt curioſi ad actiones ſæculi, debiles ad tolerandum bellum tentationis. Et ſi in his noſtra diſcutimus, in monaſterijs plerique tales inueniuntur. Intra portus quidem tranquilla inhabitant, ſed aperti pelagi procellas, B & tempeſtatum turbines nequaquam penſant. Cumq. foris quaſi fortes agere ſe magna æſtimant, ad grauiſſima tentationum prælia faciles exeunt, ad fortes aduerſarios impotentes. Ratione quidem improuidi, robore infirmi, ſicut aſtutæ tentationis fraudes non intelligunt, ita & apertas blandimentorum decipulas non euadunt. Iordanem ergo tranſeunt, quia ad perpetranda carnis flagitia incuruantur. Iordanis quidem deſcenſus eorum interpretatur. Qui ergo iuſtitiam deſerunt, ab alto monte virtutum cadunt. Quia ergo infirmi quique libenter appetunt mundi blandimenta, quæ cernunt, in eorum typo Hebræi non trans Iordanem perlati, ſed Iordanem tranſire perhibentur. Tranſire quidem volentis eſt. Iordanem itaque tranſeunt, qui ad carnales delectationes voluntaria, & feſtina deliberatione flectuntur. Poſſunt autem intelligi Iordanem tranſire, qui nouiter peccare incipiunt, ſed aliorum peccatorum ho- C minum nequitias peccando tranſcendunt. Ad deſcenſum quippe eorum deſinendo, non tranſiendo pertingerent, ſi alijs æqualia mala facerent, & non ea audendo ſuperarent. Et quia in nequiori etiam vita pares ſuos inueniunt, bene ad terram Gad & Galaad, trans Iordanem peruenire memorantur. Velut enim trans Iordanem habitant, qui per peccandi vſum malis peiores fiunt. Ab hoc deſcenſu culpæ erigere peccatores venerat ille, de quo ſcriptum eſt: Venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Qui de omnibus culpis prædicare pœnitentiam venerat, in omnes vtique deſcenſus regiones veniſſe prædicatur. Sequitur:

Infra 14.c — *Luc.3.b*

Cumq. adhuc eſſet Saul in Galgala, vniuerſus populus perterritus eſt, qui D ſequebatur eum. Expectauit autem ſeptem diebus iuxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapſusq. eſt populus ab eo. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocauſtum & pacifica: & obtulit holocauſtum.

Hucuſque quia de Saul, vt ſuperius dictum eſt, electo & bono diuinus ſermo locutus eſt; rationabile viſum eſt, vt quæ de eo dicebantur, tam per hiſtoriam, quàm per moralitatem in bonam partem acciperemus. Nunc vero, quia ad locum tranſgreſſionis eius peruenimus, nimirum neceſſe eſt, vt in eo etiam, quæ ſunt vitanda, videamus. Sed quid vmquam ſtudioſius vitandum electis omnibus, quàm ſuperbiæ & inobedientiæ malum videri debuit? Hæc quippe primi angeli ſublimitatem depoſuit, hæc perditorum ſpirituum gloriam ſtrauit. Hæc primo homini felicitatem abſtulit, E hæc captiuitatis humanæ perpetuas ærumnas inuexit. Et ecce primo angelo, primo homini, electi populi per inobedientiam rex primus adiungitur, vt dum magna proruunt, minima erigantur. Bene quippe erigimur, ſi & illorum lapſus aſpicimus, & vitamus. Vbi ergo Saul ceciderit, attente conſiderandum eſt. Superius namque ei dixerat Samuel: Deſcendas ante me in Galgala. Ego quidem deſcendam ad te, vt offeras holocauſtum, & oblationem, & immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis me, donec veniam ad te: & oſtendam tibi, quæ facias. Idcirco igitur per inobedientiam cecidit, quia integris ſeptem diebus, ſicut iuſſus fuerat, non expectauit. Nam in eodem loco repente ſubiungitur:

Supra 10.b

Cumq. compleſſet offerens holocauſtum, ecce Samuel veniebat.

Quo in loco trementi corde conſiderandum eſt, quàm breuiſſimi temporis expe-

ſtatione neglecta, repulſus ſit. [Cum compleſſet (inquit) holocauſtum, ecce Samuel A
veniebat.] Si ergo eum ſolo temporis breuiſſimo interuallo expectaret, quo obtulit
holocauſtum, ſecurus iam regni ſui robur obtinere potuiſſet. Itaque ſi tanta pœna
eſt, quando Propheta deſpicitur: quid putamus de pelago illo diuinæ animaduerſio-
nis incurratur, cum ipſa diuina præcepta diſſipantur? Et quia in momento tranſit car-
nis delectatio, & omnis peccatorum commiſſio, & breuis quidem eſt hora tranſgreſ-
ſionis, non tamē breuis pœna flagitij: quia dum ad momentum in nobis regnum pec-
cati erigimus, illa regna perdimus omnium ſæculorum. Statim enim poſt peccatum
ſermo propheticus venit, vt increpet: qui adeſſet, ſi non peccaremus, vt in bono robo-
raret. Polluta quidem conſcientia habet iam diuinum eloquium contra ſe, quæ ſi
pollui vitaret, ab eo adiuta, & releuata proprio vigore ſubſiſteret. Quid enim nobis
aliud ſpiritualiter deſignat, quod dicitur: [Cumq. compleſſet offerens holocauſtum, B
ecce Samuel veniebat.] Et ſi non obtuliſſet holocauſtum, nihilominus & Samuel ve-
niſſet. Sic nimirum & cum tentamur, diuina gratia iuxta eſt, quæ ſuſtinentes adiu-
uet: iuxta & diuina iuſtitia, quæ deficientes damnet. Vnde ſacra ſcriptura nos expe-
Eccls.10.a ctare cohortans, ait: Si ſpiritus poteſtatem habens aſcenderit ſuper te, locum tuum
Iſa.50.c cito non deſeras. Hinc Propheta teſtificans, ait: Dominus auxiliator meus, & ideo
Pſ.15.c non ſum confuſus. Hinc Pſalmiſta vicina eadem auxilia reſpiciens, ait: Prouidebam
Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam a dextris eſt mihi, ne commouear. Sed
iam Propheta quid non expectanti dicat, quid is, qui expectare noluit, reſpondeat,
audiamus:

Locutusq. eſt ad eum Samuel: Quid feciſti?

Sciebat quidem Propheta, quid fecerat, ſed interrogando, inobedientiæ factum re- C
Gen.3.b probabat. Vnde & ad peccantem Adam in Paradiſo a Domino dicitur: Adam vbi es?
Poteſt etiam per hanc interrogationem magnitudo reatus intimari. Ac ſi aperte di-
cat: Parum tibi videtur, quòd inobediendo deliqueris, ſed a ſublimi gloriæ tuæ cul-
mine delinquendo cecidiſti. Nunc ergo plerique intra ſanctā Eccleſiam ſe flagitijs ob-
ruunt, & quaſi, qui nulla aut minima perdant, ſecuri ſunt. Dicatur ergo lapſo, di-
catur: [Quid feciſti?] Parum tibi videtur, quòd te peccati ſorde pollueris, quia quam
æternitatis gloriam perdideris, quam gehennæ pœnam merueris, non attendis. In-
terrogatur quidem peccator, quid fecerit, vt ad cor per lamenta perducatur, vt ma-
gna ſe incurriſſe ſciat, & parum non doleat. Sed quia ex radice ſuperbiæ ipſa culpa
inobedientiæ naſcitur, ſolent inobedientes reatus ſui magnitudinem, obiurganti-
bus doctoribus, audire, ſed non humiliter confitendo ſatisfacere. Nam cum ſubli- D
mes videri appetunt, lapſus ſuos oſtendere dedignantur, & ideo excuſationes pro-
ferunt, iuſtitiam prætendunt: quia apparere peccatores erubeſcunt. Bene ergo ſub-
iungitur:

Reſpondit Saul: Quia vidi, quòd dilaberetur a me populus, & tu non vene-
ras iuxta placitos dies. Porro Philiſthijm congregati fuerant in Magmas. Di-
xiq. Nunc deſcendent Philiſthijm ad me in Galgala, & faciem Domini non
placaui. Neceſſitate compulſus obtuli ſacrificium.

Ecce qui de magnæ tranſgreſſionis temeritate arguitur, magnas cauſas iuſtitiæ
aſſerere non veretur. [Vidi (inquit) quòd dilaberetur populus a me.] Ecce hic E
aſſeritur deſtitutus a populo. [Porrò non veneras iuxta placitos dies.] Hic ſe oſten-
dit Prophetæ promiſſione fraudatum. [Porro Philiſthijm congregati fuerant in
Magmas.] Hic pariter obijcit imminens periculum congreſſionis. Quare ex actione
ſua verbum ſubinferens, ait: [Neceſſitate compulſus obtuli holocauſtum.] Quaſi
dicat: Tu me de magno reatu arguis, cum reatus tanto ſit leuior, quanto non teme-
ritate conſtat, ſed neceſſitate. Sed qualem eum cognoſcat Propheta, qui ſe cogno-
ſcere noluit, ſubiungens, ait:

Stulte egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui.

Superbi quique, quia per timorem ſupra homines ſe eſſe arbitrantur, competenter
arguun-

A arguuntur, cum eis diuina voluntas obijcitur, quam offendunt. Saul ergo ſuperborū
more arguitur, qui Domini Dei ſui mandata contempſiſſe perhibetur. Quod tale eſt,
ac ſi ſuperbientem, & contemnentem terreat, dicens: Et ſi homines deſpicis, nunc non
conſilium hominum, ſed Domini Dei tui mandata diſſipaſti. Recte ergo tuum reatū
penſas, ſi illum, quem contemnis, trementi corde conſideras. Et notandum, quia non
ait: Non cuſtodiſti mandata Dei tui, aut mandata Domini tui, ſed: Non cuſtodiſti
mandata Domini Dei tui. Ac ſi aperte dicat: Auſus magnæ tranſgreſſionis eſſet, ſi ille,
cuius mandata deſpicis, tantum Dominus tuus, non etiam Deus exiſteret. Quantum
ergo eſt, quod committitur, cum Dei & Domini mandata negliguntur? Quia item
non dixit: Domini Dei mei, aut Domini Dei noſtri, diuinæ familiaritatis gratiam eū
offendiſſe redarguit. Quaſi dicat: Eius præcepta contempſiſti, qui dum te de imo ex-
B tulit, dum ſuper alios te conſtituit, dum regem fecit, per impoſitionem tantorum mu-
nerum, velut ſpecialiter tuus fuit. Adhuc quoque ſubiungitur, vnde tranſgreſſionis eius
audacia maior eſſe doceatur:

Quæ, inquit, præcepit tibi.

Quædam denique Dei præcepta ſunt communia omnium, non ſpecialia aliquorū.
Vt ergo audacem reum temeritatis ſuæ patenti obiectione conuincat, non eum præce-
pta communia, ſed propria, & ſingularia contempſiſſe demonſtrat. Quæ ait, præce-
pit tibi. Ac ſi dicat: Illa Dei & Domini tui mādata contempſiſti, quæ non velut com-
munia omnibus, ſed velut propria, & ſoli tibi ſingulariter credita obſeruare debuiſti.
Sed quid mereatur, exponit, dicens:

C Quod ſi non feciſſes, iam præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael
vſque in ſempiternum, ſed nequaquam vltra conſurget.

Ecce quàm magna perdidit, qui, vt putabat, nulla contempſit. Ecce ſeptem diebus
Prophetam ſuſtinuit, ſed dum præſtolari eum in fine diei deſijt, gloriam tantæ digni-
tatis amiſit. Vnde & per Prophetam dicitur: Væ ijs, qui perdiderunt ſuſtinentiam. *Eccl.2.c*
Suſtinentiam quidem perdunt, qui bona, quæ inchoant, non conſummant. Quibus ni-
mirum, væ eſſe, dicitur: quia non ſolum incœpti laboris mercedem perdunt, ſed etiam
Apoſtolatus ſui pœna feriuntur. Pœna autem ſuperbi, & inobedientis regis declara-
tur, cum dicitur: [Quod ſi non feciſſes, præparaſſet iam Dominus regnum tuum ſu-
per Iſrael a modo & vſque in ſempiternum, ſed non conſurget.] A modo & vſque in
D ſempiternum electum regnum paratur: quia qui temporalia bene ordinant, æternæ
gloriæ ſibi ſublimitatem parant. Modo quidem electorum regnum paratur, cum per
diuinam gratiam recte eorum miniſteria diſpenſantur. Quod a modo & vſque in ſem-
piternum proficit: quia de ſublimi actione huius temporis, ſublimiorem illam æter-
nitatis gloriam promerentur in cælis. In finem itaque reprobo regi dicitur: [Regnum
tuum nequaquam vltra conſurget.] Quaſi dicat: Dum a temporali rectitudine defi-
cit, ad æternitatis celſitudinem non pertingit. Vel idcirco ad litteram non conſurgere
dicitur: quia cum ipſo corruit, & poſt ipſum in eius filijs non remanſit. Sed, vt liuoris
pœna feriatur, non ſolum repulſionem ſuam, ſed etiam electionem alienam audire
compellitur. Nam ſubiungens Propheta, ait:

Quæſiuit ſibi Dominus virum iuxta cor ſuum, & præcepit ei, vt eſſet dux
E ſuper populum ſuum Iſrael.

Per omnia verba hæc ſuperbus eliditur: [Quæſiuit, inquit, virum iuxta cor ſuum.]
Quaſi dicat: Ideo eum quæſiuit, quia tu iuxta cor ſuum eſſe noluiſti. Quaſi dicat: Ta-
lem virum populi ſui ducem conſtituit, qui præceptum diuini conſilij exequatur vir-
tute deuotionis. Quia enim corde ea, quæ agere volumus, deliberare ſolemus: dum
vſu noſtræ locutionis cor Dei in ſacro eloquio ponitur, per eum voluntas eius intima
deſignatur, quæ a nobis tunc foris agnoſcitur, quando inobedientiæ præcepta reuela-
tur. Iuxta eam vero ſumus, quando hanc, & per intellectum agnoſcimus, & per
amorem cuſtodimus. Bene ergo de Domino Propheta Samuel dicit: [Quæſiuit ſibi
virum iuxta cor ſuum, & præcepit, vt eſſet dux ſuper populum ſuum.] Quia ille alijs
vtiliter præcipit, qui obedire Deo perfecte iam nouit, qui ſolum hoc præcipit, quod

ex conſilio procedit intimæ veritatis. Sed quid eſt, quòd quaſi de præterito dicitur: A
Quæſiuit ſibi Dominus virum, & præcepit ei, vt eſſet dux, cum non fuerit quæſitus,
nec ei, vt populo ſuo præeſſet, iniunctum? Nam poſtquam Saul percuſſit Amalech, ei-
dem Prophetæ Dominus ait: Imple cornu tuum oleo, & veni, mittam te ad Iſai Beth-
leemitem. Sed hæc quæſtio facile ſoluitur, ſi omnipotentis Dei præſcientia, & præ-
Infra 16.a deſtinatio videatur. Ei quidem prædeſtinare, facere eſt: & apud ipſum iam facta
ſunt, quæ ab ipſo fieri præordinata ſunt. Vnde & de eo ſcriptum eſt: Fecit, quæ fu-
Eccl.3.c tura ſunt. Sed quæſiſſe virum Deus dicitur, vt eligendorum antiſtitum forma homi-
nibus præbeatur. Quærere enim ſolemus, quæ aut præſentia non cognoſcimus, aut
abſentia non videmus. Deus autem, cui nihil eſt abſens, nihil latens, non dicitur quæ-
ſiſſe virum, vt abſentem, aut abſconditum: ſed quæſiſſe dicitur, vt omnis, qui ad ſan-
ctæ Eccleſiæ culmen eligitur, diſcutiendus ab hominibus eſſe doceatur. Sed quæri de- B
bet ſecundum cor Dei, vt videlicet non ſolum diuinam voluntatem intelligat, ſed bo-
nis operibus oſtendat. Quia item electi viri ad honorem primatus non ex ambitione
veniunt, ſed coacti perducuntur, bene dictum eſt: [Et præcepit ei, vt eſſet dux.] Quaſi
dicat: In honorem prælationis non per ambitionem ſubijt, ſed coactus aſcendit. Po-
teſt etiam intelligi vir pro fortitudine, ſecundum cor Dei, pro interna charitate. Quan-
do igitur neceſſitas exigit, ad curam ſanctæ Eccleſiæ quæratur vir, vt ſit conuerſatio-
ne fortis: quæratur ſecundum cor Dei, vt per affectum magni amoris, quaſi vnitus ſit
diuinæ voluntati: præcipiatur ei, vt ſit dux: quatenus ſublimitatis ordinem conſcen-
dere ex cupiditate non ambiat, ſed ex humilitate pertimeſcat: ſicq. ſibi humilis me-
tuat, vt ſubdi præcepto Dei deuotius agnoſcat. Sed quia his verbis Propheta lapſi regis
vitam reprehenderat, ſequitur: C

Surrexit autem Samuel, & aſcendit de Galgalis, in Gabaa Beniamin.

Quaſi ab alto ad planum ſanctæ Eccleſiæ doctor venit, quando peccatorum culpas
redarguit, & ſtatus ſui ſublimitatem curuat, cum ad diſcutienda malorum crimina ſe
per affectum charitatis humiliat. Bene ergo de eo, qui peccatorem arguerat, dicitur:
[Surrexit & aſcendit.] Surgit quippe electus prædicator, quando ad altitudinem
ſuæ ſpiritualis conuerſationis ſe per intentionem erigit: aſcendit autem, quando ad
arduam eiuſdem vitæ ſuæ celſitudinem per conſuetum opus venit. Cæleſtia quidem
deſideria, ſpirituales virtutes, bona opera in ſublimi ſunt: affectus terreni, concupi-
ſcentiæ ſæculares, vitia & peccata in infimis. Doctor vero, vt lapſos bene corrigat,
prius culpas diſcutiendo inuenit, deinde inuentas ferit. Vt ergo, quæ feriat, perſpicue D
& aperte videat, mentis oculos ad videnda ima peccatorum vulnera curuat. Sed per-
ſpecta non ferit, ſi ad tangenda ea in infimis, non deſcendit. Surgere ergo, & aſcen-
dere Propheta dicitur, quia electi doctores ſic ad ima noſtra videnda & emendanda
plerumque veniunt, vt redire ſtatim ad alta conuerſationis ſuæ numquam obliuiſcan-
tur. Quibus etiam verbis ſacerdotalis animi libertas aſſeritur. Nam plerique alios in-
crepant, qui ſemetipſos validiſſimo iræ bello perturbant. Poſt increpatas vero culpas
ſurgere & aſcendere nequeunt: quia in ſemetipſis turbidi, ad alta intimæ quietis pro-
gredi nequaquam permittuntur. Quidam coercendas aliorum turpitudines audiunt,
ſed cum ad cogitanda ima deſcenderint, noxia eorum delectatione ſordidantur: In-
firmi quidem & tanti miniſterij impares, dum ſoluere inferius aliorum modos geſtiūt,
illos non liberant, ſed ſemetipſos ligant. Quid ergo ſignificat, quòd de Samuele dici- E
tur: [Surrexit & aſcendit,] niſi quod in perfectioribus viris aſpicimus, qui ſic noſtra
inquinamenta reſpiciunt, vt ab eis nequaquam ſordidentur: ſic nobis iraſcuntur, vt
quieti intus ſecreti ſui alta conſcendere velociter poſſint? Fortes namque & potentes
ſunt, & qui magna & fortia ſua leuiter ferunt, noſtris infirmitatibus non grauantur.
Et quia in correctione noſtra ſanctæ ſcripturæ teſtimonia proferunt, a Galgalis ſurge-
Sup.c.7. re, & aſcendere perhibentur. Galgala quidem, vt plerumque iam dixi, rota nomina-
Et inf.15. tur. Teſtimonia vero ſcripturarum, quia per diuerſos ſenſus in noſtra eruditione vol-
uuntur, velut rotæ ſunt. Et quia cum ſancti prædicatores ſubditorum ſolicitudinem
deſerunt, in æternę vitæ contēplatione ſublimantur, in Gabaa Beniamin Samuel aſcen-
dere dicitur. Gabaa denique Beniamin collis filij dextræ interpretatur. Quis ergo
eſt filius dextræ, niſi quem ſancta Euangelia confitentur ad cælos aſcendere, & ad dex-
tram

A tram Dei patris ſedere? Collis igitur filij dextræ, æterna eſt celſitudo Redemptoris. Quando enim ima noſtra ſancti prædicatores deſerunt, in alta illa diuina Redemptoris per intentionem ſurgunt, & per viſionem conſcendunt. Poteſt & ſecundum hiſtoricum ſenſum ſimplicius intelligi hoc, quod dicitur: [Surrexit, & aſcendit:] quia videlicet in rege, quem arguerat, humilitatem pœnitentiæ, qua manere cogeretur, minime cognouit. Idem tamen rex in miniſterio relinquitur, vt ipſa prophetæ ſeparatione corrigatur: quia plerumque quos prædicatoris verba non corrigunt, diuidi a prædicatorum familiaritate, vel a ſanctæ Eccleſiæ vnitate pertimeſcunt. Iuxta prædicatores duri ſunt, ſed ſeparati reſipiſcunt: & qui inobediendo peccauerunt, obedire Deo, iam humiliter parant. Vnde & rex Saul non multo poſt demoliri Amalechitas *Infra 15.a* præcipitur: vt, ſi mandatum Domini eiuſdem cæde gentis perficeret, prioris inobe-
B dientiæ nexus enodaret. Separatus quidem a Propheta, ea agere viſus eſt, vt ad agenda alia iuberetur. Quare & ſubditur:

Et reliqui populi aſcenderunt poſt Saul obuiam populo, qui expugnabat illos: venientes ex Galgala in Gabaa Beniamin.

Nonnulli ſic in peccato corruunt, vt in nullo bono opere teneantur: nonnulli vero dum mala ſe perpetraſſe recolunt, agere bona inſtantius conantur. Agendo quippe bona, mala quæ relinquunt, operiunt: ne ab æterno iudice detecta iudicentur. Hoc nimirnm ſi factum Saul in bonam partem deducimus, hoc inuenimus: quia qui prius in ſacrificio, metuens Prophetæ mandata contempſit, poſtea vero ad eos, quos metuerat, conterendos populi Dei aduerſarios feſtinauit. Quo in loco etiam hoc notandum
C eſt, quia quem Propheta deſeruit, ad experienda bella hoſtium de Galgalis aſcendit. Pleroſque etenim peccatores iuſta prædicatorum ſeueritas proijcit, quos tamen diuina memoria non relinquit. Solatia & adhortationes rectorum propter culpas amittunt: ſed ſacras ſcripturas conſulunt, propoſitum reſumunt, & qui inobedientiæ malo velut lapſi iacuerant, erecti per obedientiæ feruorem ad occultorum hoſtium bella procedunt. Bene ergo de Galgalis, ideſt, de rotis venire memorantur: quia de ſanctis ſcripturis accipiunt, vnde aduerſæ partis militiam comprimere fortiter poſſint. Quia vero perditæ conuerſationis altitudinem recuperare vincendo ſatagunt, in Gabaa Beniamin aſcendere dicuntur. Quia item alij in latibulis ſe clauſerant, alij ad hoſtes confugerant, reliqui populi vocantur, qui nullo ſunt timore perterriti, ſed cum rege ſuo ad locum feſtinant congreſſionis. Quod etiam nunc in eccleſia videmus, quia videli-
D cet plerique quaſi paruuli proficere per priuatæ vitæ ſtudium proponunt, plerique fortes in expoſitis quoque maligni hoſtis certaminibus audaces ſunt: vt aperte videãt ſæculi blandimenta, quæ appetant, ſed appetere viſa contemnunt. Hi quidem non in latibulis, ſed in aperti certaminis campo conſiſtunt, expoſiti ad prælium, fortes ad triumphum, qui pugnare poſſunt, & nequeunt ſuperari. Vnde & per perfectum numerum deſignatur, cum ſubditur:

Et recenſuit Saul populum, qui inuentus fuerat cum eo, quaſi ſexcentos viros.

Septem quippe diebus hebdomada impletur, ſed vnus eorum ad operandum prohibitus eſt, ſex vero in boni operis ſtudio conceduntur. Centenarius autem numerus
E ſummam continet numerorum. In ſexcentis ergo viris, qui alij deſignantur, niſi qui opere, & cordis deliberatione robuſti ſunt? Nam quidem fortia proponunt, ſed quia quod proponunt, non faciunt, ad ſexcentorum virorum numerum non pertingunt. In ſexcentis ergo viris, fortes operarij ſanctæ Eccleſiæ deſignantur, quia magna proponunt, & rigorem propoſiti fortitudine complent bonæ operationis. Qui bene cum rege inuenti perhibentur, quia cum paſtoribus ſanctæ Eccleſiæ in bona voluntate, & pia actione conueniunt. Cum eis namque ſunt, a quibus nec voluntate diſcrepant, nec operatione diſcordant. Qui ſic conuenire dicuntur, vt excellere prædicatorum dignitas ſentiatur: quia etſi idem bonum ſubditi, quod prædicatores volunt, faciunt, illi tamen in eodem bono præcipui ſunt, quorum, vt ordo eſt celſior, ita & ardentior virtus animi, & robuſtior nixus operationis. Quare & ſeparatim de rege, & eius filio dicitur:

Et Saul,

Et Saul, & Ionatha. A

Vt quid enim ſeparatim rex, & eius filius nominatur, niſi quia actio boni præſulis claret eſſe ſingularis? Et quia omnium fidelium ſubditorum non eſt vniformis æqualitas, ſequitur:

Et populus, qui inuentus in Gabaa Beniamin.

Satis replicatum eſt, quòd Gabaa collis interpretatur. Collis vero non ſummitas, ſed montium eſt altitudo ſummitati vicina. Quid vero in iſto colle, niſi alta & perfecta vita intelligitur fidelium ſubditorum? Hæc nimirum quamuis prædicatorum celſitudini æqua non ſit, tamen ab aliorum meritis valde cernitur eſſe ſublimis. Vnde &
Apoc. 14. a de quibuſdam præcipuis electis in Apocalypſi legitur: Nemo poterat dicere canticũ, B
Ibid. niſi illa centum quadraginta quattuor millia. Quos & clarius demonſtrans, ait: Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt, & ſequuntur agnũ, quocumque ierit. Dum ergo ſpiritualia prælia deſcribuntur, populus inuentus in Gabaa Beniamin ſpecialiter recenſetur, quia virginum chorus contra immundorum ſpirituum ferocitatem tanto violentior eſt, quanto nullo eorum vulnere ſaucius, nulla eorum ſuggeſtionis ſorde pollutus. Liber quippe integer, expeditus eſt ad occurſum, fortis ad ictum. An non in colle filij dextræ ſunt, quos integritatis ſuæ merito
Ibid. 14. a dilectus Ieſu reſpicit, dicens: Vidi ſupra montem Sion agnum ſtantem, & cum eo centum quadraginta quattuor millia? Sed & niſi valde fortes eſſent, ad tantam celſitudinem fatigati aſcendere nequaquam poſſent. Item niſi omnium cogitationum liberi eſſent, poſt agnum vbique currere non valerẽt. Quia ergo in occulti certaminis triumpho, virgo quiſque mirabilis eſt, dum ordo congreſſionis deſcribitur, ſub typo populi Gabaa, virginitatis ſpecialis dignitas memoratur. Sequitur: C

Porro Philiſthijm conſcenderant in Magmas. Et egreſſi ſunt ad præliandũ de caſtris Philiſthijm tres cunei: vnus cuneus pergebat contra viam Ephraim, ad terram Saul, porro alius ingrediebatur per viam Bethoron, tertius autem vertit ſe ad viam termini in terra Sabaa, imminenti valli Seboim, contra deſertum.

Quid eſt, quòd Philiſthæi tres cuneos faciunt, niſi quia maligni ſpiritus cordi noſtro, linguæ, & operi inſerere peruerſa moliuntur? Quia enim cogitando, vel loquendo, ſiue faciendo omne peccatum committitur, tres ſunt Philiſthinorum cunei: quia D maligni ſpiritus impellere ad peccandum animas ſatagunt, negligentia cordis, effrenatione oris, audacia peruerſi operis. Vnde & primus cuneus contra viam Ephraim pergere dicitur, quia expugnare innocentiam a corde incipiũt. Via quippe Ephraim, ideſt, fructiferi cordis, bona eſt cogitatio. Contra viam ergo Ephraim primus Philiſthinorum cuneus pergit: quia occulti aduerſarij, ſi prius vſum bonæ cogitationis a mente non auferunt, ad eradicandos virtutum eius fructus peruenire non poſſunt. Contra Ephraim igitur viam veniunt, quando bonæ cogitationi inſidiantur, qua via ad terram Saul tendere dicitur. Quid enim eſt aliud mens electi diſcipuli, niſi fructifera valde terra doctoris? Vnde & Dominus in Euangelio parabolam ſeminum expo-
Luc. 8. b nens, ait: Quod cecidit in terram bonam hi ſunt, qui in corde bono & optimo verbum excipiunt, & fructum afferunt in patientia. Dicitur ergo de primo cuneo Philiſthinorum: Pergebant contra viam Ephraim: vt dum litteræ ſenſum ſpiritualẽ percipimus, E cogitationis aditum malignis ſpiritibus obſtruamus. Sed dum cor munimus, linguam pariter a ſuperfluis locutionibus refrenare compellimur. Vnde & ſecundus cuneus per viam Bethoron ingredi dicitur. Bethoron quippe domus iræ interpretatur. Domus vero iræ, eſt mens vſui ſeruiens linguæ litigioſæ. Quam certe domum ſapiens ille
Eccle. 7. b inſinuat, qui ait: Ira requieſcit in ſinu ſtulti. Per hanc quidem ad cor ſtulti hoſtes ingrediuntur, quia maligni ſpiritus, dum ad effrenata verba linguam ſoluunt, iras accendunt, & mutuam fidelium charitatem feriunt. Qui ergo cauere cogitationes noxias didicit, ſi oris cuſtodiam tenere non nouit, vnius cunei impetum vicit, alterius non euaſit. Tertius vero cuneus vertit ſe ad iter termini. Quis eſt terminus cogitationis,

A tionis & verbi, niſi conſummatio boni operis? Nam idcirco bona cogitamus,& loquimur, vt ea ad finem boni operis perducamus. Sed cum antiquus hoſtis verbis & cogitationibus nocere non præualet,in finem laqueos tendit, & bonum opus fidelium euacuare, vel impedire appetit. Quod vero eſt iter termini, niſi ſtudium bonæ operationis? Quia ergo multis inſidijs maligni ſpiritus nitũtur, vt ſtudium boni operis deſeratur, ad iter termini tertius cuneus verti dicitur. Poteſt etiam in hoc termino, vitæ noſtræ finis intelligi. Ad iter vero termini cuneus vertitur, quia interrũpere hoſtis opus bonum nititur, ne vſque ad vitæ finem perducatur. Vnde & Pſalmiſta lapſorum fletus in ſe exprimens, ait: Funes extenderunt in laqueũ pedibus meis, iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi. Iuxta iter quidem ſcandalum ponitur, vt bona electorum opera ante huius vitæ conſummationem deſerantur. Quid eſt autem quod ait: [In terra *Pſ.* 139.a
B Sabaa, imminenti valli Seboim contra deſertum?] Sed hæc nomina locorum ad deſignandum ſitum termini, quem dixerat, poſita ſunt. Sabaa vero in lingua noſtra captiua dicitur: Seboim capreæ nuncupantur. Quæ eſt autem iſta captiua, niſi humana natura, quæ in paradiſo fuit poſita, & nunc ad perferendas huius mortalitatis ærumnas in hoc ſæculum eſt ligata? Quæ eſt autem terra captiuæ huius, niſi peregrinatio vitæ temporalis? Bene igitur, dum verti cuneus dicitur, terra captiuæ memoratur: quia maligni ſpiritus in hac terra peregrinationis noſtræ prælia contra nos mouere poſſunt, illa vero vita noſtra non poſſunt. Sed electorũ præſens conuerſatio quamuis in hoc captiuitatis exilio poſita ſit, ſi iter termini perfecte cuſtodit, poſt termini huius anguſtias, ad altitudinem immortalitatis peruenit. Vnde & termini huius terræ valli Seboim, id eſt, caprearum imminere perhibentur. Vallis quippe caprearum, eſt mors pre-
C tioſa ſanctorum: quia vnde moriendo deponuntur, inde ad gaudia æterna ſubleuantur. Capreæ quidem velocia animalia eſſe, & magnos ſaltus dare quis neſciat? Recte ergo ſanctarum animarum dignitatem capreæ deſignant, quæ in morte corpora deſerunt, ſed quaſi magnos ſaltus dantes, per ingentia merita ad ſuperna regna conſcendunt. Dicat ergo, quia terminus terræ captiuæ imminet valli Seboim: quia etſi damnata eſt humana conditio, ſic tamen eſt in Dei filio exaltata, vt cum ad vitæ temporalis terminum ducitur, in morte datur, vt in æternæ vitæ celſitudinem ſubleuetur. Dicat ergo, [quia tertius cuneus ad iter ſe vertit termini in terra captiuæ, quæ imminet valli caprearum:] vt malignos ſpiritus ad hoc electorum extrema bona peruertere conari aſſerat, vt ad ſuperna gaudia non conſcendant. Quæ etiam vallis ſita contra deſertum dicitur. Quid deſerti nomine hoc loco, niſi infernum accipitur? Deſer-
D tum quidem recte intelligitur, vbi electorum nullus inuenitur. Deſertum etiam dicitur, in quo ęrumnarum ſolatia nulla ſentiuntur. Vallis ergo caprearum contra deſertum ſita perhibetur: quia ſanctorum mors diuerſum omne ab inferni meritis habet,& conueniens aliquid,& dignum inferni pœnis non habet. Sequitur:

Porro faber ferrarius non inueniebatur in omni terra Iſrael. Cauerant enim Philiſthijm, ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam. Deſcendebat ergo omnis Iſrael ad Philiſthijm, vt exacueret vnuſquiſque vomerem, aut ligonem, & ſecurim, & ſarculum.

Hæc profecto omnia deſcribuntur, vt modus ſubſecuturæ victoriæ inſinuetur. Armati quippe ab inermibus victi ſunt, vt totum, quod vincitur, omnipotentis Dei laudibus tribuatur. Nos autem ſi more noſtro ſpiritualiter iſta proſequimur, myſterijs va-
E cua non inueniemus. Quid eſt ergo, quod dicitur: [Faber ferrarius non inueniebatur in Iſrael:] niſi quia ad ſpiritualia bella non per ſæculares litteras, ſed per diuinas inſtruimur. Faber quippe ferrarius in Iſrael non inuenitur, quia fideles Domini videntes, arte ſæcularis ſciẽtiæ contra malignos ſpiritus nequaquam præliantur. Fabri namque arte adiuti vincerent, ſi ſæcularis eloquentiæ iaculis, occultis hoſtibus præualerent. Quæ profecto ſæcularium librorum eruditio, & ſi per ſemetipſam ad ſpiritualẽ ſanctorum conflictum non prodeſt, ſi diuinæ ſcripturæ coniungitur, eiuſdem ſcripturæ ſcientia ſubtilius eruditur. Ad hoc quidem tantum liberales artes diſcendæ ſunt, vt per inſtructionem illarum diuina eloquia ſubtilius intelligantur. A nonnullorum cordibus diſcendi deſiderium maligni ſpiritus tollunt: vt & ſæcularia neſciant, & ad ſublimitatem ſpiritalium non pertingant. Bene ergo dicitur: [Cauerant Philiſthijm ne forte

forte facerent Hebræi gladium, & lanceam.] Aperte quidem dæmones ſciunt, quia dum ſæcularibus litteris inſtruimur, in ſpiritualibus adiuuamur. Cum ergo nos ea diſcere diſſuadent, quid aliud, quàm ne lanceam aut gladium faciamus præcauent? Dicat ergo hiſtorica, & ſtudium electorum Propheta inſinuet, & exponat: [Deſcendebat Iſrael ad Philiſthijm, vt exacueret vnuſquiſque vomerem ſuum, aut ligonem.] Ad Philiſthæos deſcendimus, quando ad diſcendos ſæculares libros animum inclinamus. Et deſcenſus dicitur, quia Chriſtiana ſimplicitas in alto eſt. Sed quid eſt, quòd ſæculares litteræ dicuntur in plano eſſe, modus vero docendi ſublimis? Quia cum cæleſtia nulla narrent, & miro dicendi ordine, quæ proponuntur, explicant, & narrando ſublimantur, & carnalia docendi deponuntur. Quem profecto dicendi, ſiue intelligendi modum qui ſcire appetit, deſcendat ad Philiſthijm, vomerem & ligonem acuat, vt ad ſæcularium etiam carnalia audienda deponatur, qui eorum eloquentia inſtrui penitus nititur. Hanc quippe ſæcularem ſcientiam omnipotens Deus in plano ante poſuit, vt nobis aſcendendi gradum faceret, qui nos ad diuinæ ſcripturæ altitudinem leuare debuiſſet. Idcirco eam præmittere voluit, vt in ipſa nos inſtrueret ad ſpiritualia tranſire. Vnde & Moyſes, qui nobis diuinorum eloquiorum principia edidit, non prius diuina didicit, ſed vt capere, vel exprimere diuina poſſet, in omni Ægyptiorum ſcientia rudem animum informauit. Iſaias etiam prophetis alijs eloquentior extitit: quia nec, vt Hieremias Anathotites, nec, vt Amos armentarius, ſed nobiliter inſtructus atque vrbanus fuit. Paulus quoque vas electionis ante ad Gamalielis pedes inſtruitur, quàm rapiatur in paradiſum, vel ad cæli tertij altitudinem ſubleuetur. Et ideo fortaſſe per doctrinā alijs Apoſtolis excellit: quia futurus in cæleſtibus, terrena prius ſtudioſus didicit. Sed iam, vt arbitror, ruralium inſtrumentorum proprietates ſpiritualiter exquirendæ ſunt. Quid ergo in vomere, qui præeuntibus bobus trahitur, niſi affectus geminæ charitatis inſinuatur? Et quid in ligone, quo ſolus quiſque in agri cultura exercetur, niſi priuatæ vitæ ſtudiū oſtenditur? Quidam namque & dites & fortes ruricolæ in bobus arant: quia & Dominum fortiter diligunt, & per fraternum amorem animarum lucris diligentius intendunt. Vomerem igitur apud Philiſthinorum fabros acuunt: quia ſanctæ prædicationis ſtudium de ſeculari eruditione componunt. Nonnulli vero, vt pauperes, ligone vtuntur: quia qui ad lucrandas aliorum animas ſe non poſſe ſufficere arbitrantur, ſibi ſolis deſinūt præparare de æternitate quod poſſunt. Velut ligone quiſque eorum vtitur: quia agrum ſuæ mentis diuino cultui præparare non deſinunt. Et quia in hoc etiam priuatæ vitæ ſtudio valde ſibi ſæcularis eruditio prodeſt, ligonem, dum docetur, exacuit: quia in propriæ vitæ ſtudio eruditus quæque ſubtilius intendit. Securi autem non terram fodimus, ſed ramos arborum detruncamus. Quid ergo aliud ſignat ſecuris, niſi zelum bonæ æmulationis? Nam quando ad imitanda meliorum exempla ſuccendimur, velut ramos nobis incidimus, quibus ignē depellendis negligentiæ noſtræ frigoribus nutriamus. Hanc ſecurem nos tenere Paulus Apoſtolus præcipit, dicens: Bonum æmulamini in bono omnes. Quæ nimirum ſecuris acuitur: quia eruditi fideles, ſicut melius agnoſcunt exempla fidelium, ita & feruentius imitari concupiſcunt. Sarculum ſiue tridens ſubtilius terram fodit, ita vt non tam fodere, quàm ſcalpere, & glebas confringere cognoſcatur. Quid per hoc tridens ſarculum, niſi virtus diſcretionis exprimitur? Per quam certe dum acta, vel agenda ſubtili conſideratione diſcutimus, velut ſerendæ terræ noſtræ glebas in tenuem puluerem complanamus. Quod profecto ſarculum tridens aſſeritur, quia vis diſcretionis non ſolum agenda, ſed etiam cogitanda, & loquenda componit. A manu quidem, corde, & lingua cuncta noxia reſerat, vt ſemen, quod terræ mentis noſtræ committimus, vberem fructum ferat. Apte itaque dicitur: [Deſcendebat omnis Iſrael ad Philiſthijm, vt exacueret vnuſquiſque vomerem ſuum, ligonem, ſecurem, & ſarculum:] quia affectum geminæ charitatis, priuatæ vitæ ſtudium, alienæ perfectionis exempla in ſacro eloquio legimus: ſed eiuſdem ſacri eloquij profunditatem penetrare ignari ſæcularis ſcientiæ non valemus. Vnde & rationabiliter ſubinferens, ait:

Act.7.c — Act.22.a — Gal.4.c

Retuſæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & ſecuriū, & tridentium, vſque ad ſtimulum corrigendum.

Non dicuntur acies replicatæ, aut attritæ, ſed retuſæ. Nam ſi replicatæ eſſent, vel attritæ,

A attritæ, omnino nihil inciderent. Retuſa vero acies, & ſi celeriter non incidit omnia, quædam obiecta in mora laboris ſecat. Sic nimirum ſunt corda ſimplicium, quæ ſi ſubtiliter ſpiritualia non intelligunt, dum tam tarde quædam intelligunt, acuitatem ingenij non acutam habent, ſed retuſam. Sæpe enim diſcutere obſcura volunt, ſed dum vix diu cogitando ad ea etiam, quæ ſunt aperta, perueniunt, velut retuſa acie morando incidunt. Quod certe non ſolum in occultis ſacramentis ſcripturarum oſtenditur, ſed etiam in latentibus ſuggeſtionibus dæmonum. Depellere quippe a ſe hoſtem nequeunt, quem cognoſcere cito non poſſunt. Dum ergo magna mora cogitationis, inſidias malæ ſuggeſtionis expellunt, velut retuſa acie ſecant, quod per acuitatem ingenij abſcindere velocius poterant. Quid eſt autem, quod dicitur: vſque ad ſtimulum corrigendum? Stimulus dicitur increpatio prælatorum. Vnde & ſcriptum eſt: Verba *Eccl.12.d*
B ſapientum ſunt quaſi ſtimuli. Stimulus quidem increpatio dicitur, quia dum culpas arguit, mentem pungit. Sed retuſus eſt ſtimulus, quando prælati languet intellectus: vt ſubditorum culpas, nec cognoſcendo reperiat, nec inueniendo reprehendat. Bene ergo increpatio rectoris ſtimulus aſſeritur: quia tumores vitiorum pungere non præualet, ſi eius mens erudita per ſcientiam, pungenda non videt. Vnde & in typo eruditorum prælatorum bene ſubiungitur:

Cumq. veniſſet dies prælij, non eſt inuentus enſis, & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saul & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio eius.

Quid per lanceam, niſi ſanctorum prædicatorum acuta prouidentia accipitur? Et quid per enſem, niſi eorum intelligentiæ ſubtilitas demonſtratur? Per lanceam quip-
C pe longe nobis ante obiecta perfodimus. Per enſem vero vicini, & fere coniuncti nobis hoſtes trucidantur. Bene ergo in lancea prouidentia electorum oſtenditur, per quã occultos hoſtes percutiunt, antequam vicinum eorum impetum patiãtur. Dum enim futuras dæmonum inſidias cauendo præueniunt, velut a longe lancea feriunt, quorum vicinos excipere ictus nolunt. Vnde & beatus Paulus Apoſtolus dum a longe armatos fornicationis ſpiritus cerneret, coniugalem caſtimoniam quaſi lanceam tenuit, & eos accedere propius non permiſit, dicens: Propter fornicationem vnuſquiſque vxorem *1.Cor.7.a* ſuam habeat, & vnaquæque virum. Vxori vir debitum reddat, ſimiliter autem vxor viro. Et iterum: Reuertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiã *Ibidem.* veſtram. Hinc etiam de ſemetipſo ait: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne prædicans alijs, reprobus efficiar. Qui enim ne reprobus fieret, corpus caſtigauerat, nimirum lancea hoſtes ſuos, longiuſcule poſitos ante ſe perfodiebat. Prouiden-
D tia ergo abſtinentiæ pro edomanda carnis libidine quaſi lancea accipitur, per quam venturi hoſtes feriuntur. Bene etiam per enſem intellectus exprimitur: quia qui prauas maligni ſpiritus ſuggeſtiones in præſenti tempore cognoſcit & abijcit, velut vicinum, & iuxta ſe poſitum hoſtem ferit. Qui etiam velut enſe vtraque parte acuto incidit: quia tam falſa bona, quàm vera mala reprehendit. Quid vero eſt, quòd in manu Saul & Ionathæ enſis eſſe perhibetur? Sed in manu non ſunt eorum, qui acute vicina, & præſentia intelligunt, & futura præuident, & ad extinguenda ea fortia non exercent. Aperte ſciunt, quia antiquus hoſtis maximam partem humani generis per robur carnis in fornicationem præcipitat, qui tamen carnem per abſtinentiam caſtigare non curant. Sic etiam nonnulli præſentia mala aperte conſpiciunt, ſed hæc vitare minime conantur. Hi nimirum enſem & lanceam habent, ſed in manu non habent.
E Bene ergo in die prælij in manu Saul & Ionathę enſis & lancea inuenitur: quia ſolum electi viri ſunt, qui & præſentia & futura mala intelligant, & ea cordis intentione vincere ardentius concupiſcant. Quod tamen hoc loco ideo dicitur, vt populus nihil in manu tenuiſſe doceatur, qui vomeres, ligones, ſecures, & ſarculos tenere oſtenditur. His enim verbis non electi diſtinguuntur a reprobis, ſed hebetes a peritis. Sed quia iam armatos viros oſtendimus, modum certaminis explicemus. Sequitur:

CAPVT

CAPVT IIII.

A

Caput XIIII. 1. Regum.

EGreſſa eſt ſtatio Philiſthinorum, vt aſcenderet in Magmas, & accidit quadam die, vt diceret Ionathas filius Saul ad adoleſcentem armigerum ſuum: Veni & tranſeamus ad ſtationem Philiſthinorum, quæ eſt trans locum illum.

Philiſthinorum ſtatio egreditur, quando malorum ſpirituum turba electis mentibus per ſuggeſtiones noxias demonſtratur. Quæ nimirum idcirco ſtatio dicitur, quia electorum bella deſcribuntur. Stare quippe malignis ſpiritibus, eſt in electorum pugna magnas vires exercere. Nam ſtando validius vnuſquiſque, quàm ſedendo, conari ad aliquid faciendum poteſt. Philiſthinorum igitur ſtatio egreſſa dicitur, vt dęmonum conatus in bello noſtro aperte colligatur. Et quia velut ſe inferiores, atque minores opprimere fideles cogitant: in Magmas aſcendere egredientes parant. Vel in Magmas aſcendere geſtiunt, quando paruulorũ corda decipere, tentando moliuntur. Sed electi prædicatores dum tentata corda ſubditorum intelligunt, ferre auxilia non morantur. Hos velut in tuto reponunt, illos ſecum ad ſuſtentanda pericula bellorum ducunt. Quid eſt, quòd ad bella armiger ducitur, niſi quia per ſcientiam eruditi ſubditi ad internorum certaminum victoriam promouendi ſunt? Quidam namque artem phyſicam ſciunt, qui medendi experientiam neſciunt: ſic nimirum in ſancta Eccleſia quidam ſunt, qui artem interioris pugnæ didicerunt, ſed ad diſtrictas neceſſitates certaminum adhuc perducti non ſunt. Magnos viros pugnantes audiunt, ſed prælia, quæ magni magnifice tolerant, auditu ſciunt, virtute neſciunt. Tales quippe ſunt, qui ad imitanda veſtigia Redemptoris inuitantur. Qui vult, inquit, venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Arma vero Ionathæ ſunt hortamenta doctoris. Armiger vero arma portat, cũ quibus non ipſe, ſed alius pugnat. Sic nimirum ſunt, qui in ſancta Eccleſia nouiter inſtruuntur: Dum enim virtutes a doctoribus audiũt, quibus ipſi doctores contra malorũ ſpirituum verſutiam pugnant, illud nimirum habent in ore, quod nondum habent in virtutis exhibitione. [Dixit ergo Ionathas ad armigerum ſuum: Veni, tranſeamus ad ſtationem Philiſthinorum:] quia electi doctores ſubditos ſuos docent non ſolum artem, qua dimicent: ſed etiam ad bella pertrahunt, quo triumphent. Et quia remiſſi paſtores bella, quæ inſinuant, ſuſcipere nequaquam curant: non dicit: Vade & tranſi ad ſtationem Philiſthinorum: ſed: Veni tranſeamus. Alios quidem ad certamen prouocant, ſed eadem certamina ipſi priores tentant. Quid vero eſt, quod dicit: [Quæ eſt trans locum illum?] Sed quidam locus in ſancta Eccleſia eſt, qui magnis prælijs clauſus, non expoſitus eſt. Poſſidere quidem bona ſæculi, vxorem ducere, filios procreare, blandimenta de omnibus rebus licitis corporibus exhibere, eo munitum ab hoſte manere eſt, quo aliquid impoſitum in eo ordine poſitis oneroſum non eſt. Sed hunc locum ſi quis melioris vitæ deſiderio accenſus tranſire nititur, neceſſe eſt, vt ad grauiſſima bella præparetur. Diuitias namque contemnentes, paupertatem Chriſti amplectentes, ſpernentes coniugia, amorem pudicitiæ ſemper amplecti debent. Habent continuo iſti inſurgentia grauiſſima prælia carnis, illi impugnationem cordis: quia nec paupertas leuiter fertur, nec ſine magnis agonibus pudicitiæ corpora ſubiugantur. Vnde bene per quendam ſapientem dicitur: Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Quaſi dicat: Quia egredi voluiſti de loco muniminis, neceſſe eſt, vt iam patenti bello, contra fortiſſima hoſtium caſtra muniaris. Dum ergo trans locum illum, non iſtum dicit, doctorum Ionathas virtutem inſinuat, qui per ſingulare propoſitum religionis, ſemper ſunt in aperto campo certaminis. Et quia de omni, quod ſtrenue dimicant, de omni, quod nobiliter triumphant, iactantiæ, & elationis vitium fugiunt, ſequitur:

(Margin: B at "electorum pugna"; Matt. 16. d at "quippe ſunt"; C at "neceſſitates certaminum"; D at "liſthinorum: ſed"; Eccli. 2. a and E at "per quendam ſapientem")

Patri autem ſuo hoc ipſum non indicauit.

Tacendæ quidem ſunt electorum virtutes, ne per iactantiam dicantur: ſed aliquãdo ad Dei gloriam eas manifeſtare culpa non eſt. Quia vero nos in Saul magnos prædicatores

A tores expreſſimus, hoc profecto, quòd patrem Ionathas pugnæ initium celat, illud inſinuat: quia magna, quæ agimus, quandoque propter humilitatem laudabiliter celamus. Tales quidem iam facti per corruptionem ſumus, vt boni videri etiam ab illis, qui præſunt nobis, ſine elatione numquam valemus. Cum ergo de manifeſto latens malum náſcitur, ſapienter bonum abſconditur, ne malo ſuperueniente maculetur. Sed inter hæc ſciendum eſt: quia illi virtutes celare prælatis ſuis iſta neceſſitate poſſunt, qui bene cognoſcere bonum, quod agunt, ſciunt. Si enim nimis ſunt ſimplices, ſæpe non eſt bonum, quod eſſe bonum arbitrantur: & dum vitium quaſi virtutem non indicant, in ſe abſconditum hoſtem portant. Vnde & Ionathas, qui patri belli propoſitum texit, tantus aſſeritur: vt ſub eius ducatu pars exercitus producta referatur. Erant, inquit, duo millia virorum

B cum Saul in Magmas, & in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin. Dicatur ergo de Ionatha: [Patri autem ſuo hoc ipſum non indicauit:] quia eruditi viri, dum elationis vitium incurrere de magnis operibus ſuis metuunt, ea nimirum ipſis abſcondunt, a quibus adiuuari potuerunt. Quæ nimirum prædicatoris auxilia melius diſcimus, ſi ipſos in loco ſuæ perfectionis videamus. Nam ſequitur: *Supra 13.a*

Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa ſub malo granata, quæ erat in Magron.

Gabaa, vt diximus, interpretatur, Magron de fauce dicitur. Prædicatores autem ſancti ſublimes valde ſunt, non ſolum opere, ſed etiam contemplatione. Ex-

C trema ergo pars iſta ſublimitas eſt operis: intima vero, illa contemplationis. Per hanc quidem extremam partem ſuæ celſitudinis ad exemplum a nobis conſpiciuntur, per illam vero intimam, in magno amore conditori coniuncti ſunt. Hos quidem nobis extrema parte ſublimitatis ſuæ Propheta mirandos oſtendit, quando ait: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Volant quippe vt nubes: quia a grauedine culpæ ſunt leues, & gratia ſancti Spiritus in bono opere veloces. Quaſi columbæ vero ſunt ad feneſtras: quia ad exemplum per bona opera ſe nobis quaſi per foramina porrigunt, ſed de oſtenſa vitæ munditia, laudis appetitu nequaquam capiuntur. Sed & ſub malo granata rex reſidet, quia in vmbra Redemptoris prædicator requiem habet. Magno quidem labore fatigatur, ſed verborum Domini conſolatione reficitur. Vnde & eadem malus *Iſa.60.b*

D arbor in eo loco, qui de fauce dicitur, morari perhibetur. Quid enim hoc loco iſtud de fauce dicitur aptius, quàm ſancti Euangelij dulcedo deſignatur? Sic enim nunc morari in vmbra Redemptoris poſſumus, ſi videlicet vmbra eius ad conſolationem de Euangeliorum meditatione capiamus. Sed in hoc reſidere quietius prædicatores poſſunt, qui quo altius, & propius illud diuinæ faucis verbum ſuſcipiunt, dulcius ſaginantur. Hæc etiam cauſa eſt, qua rex Saul non ſtare, neque ſedere; ſed morari ſub malo granata in Magron dicitur: quia perfectus doctor Dei docibilis eſt, & dum paſcere cibo alios nititur, ipſe multiformium deliciarum ſpiritualium dulcedine ſatiatur. Nam dum Redemptoris amœna ſingulariter aſpicit, in miram contemplationem virtutum ſurgit: & quaſi de vno cortice plurima grana colligit, dum per ea omnia, quæ in Redemptorem recolit, delicioſam mentem gra-

E tanter ducit. In hac quidem Redemptoris amœnitate ſponſa ſe requieuiſſe gloriatur, quæ dicit: Sub vmbra eius, quem deſideraueram, ſedi. In vmbra quippe eius ſedere, eſt in eius contemplatione requieſcere. Eius certe contemplatio vmbra eſt: quia in eius viſione protegimur, ne diabolica tentatione velut ſolis ardore denigremur. Qui ergo tam ſublimiter requieſcunt, ferre ſe conſulentibus auxilia vtiliter poſſunt. Sed tamen nonnulli electi ſubditi dum infirmitatem propriam metuunt, dum ſolum Deum agonis ſui teſtem requirunt, tantorum hominum indicia fugiunt, vt a ſolo Deo in bona ſua actione videantur. Bene ergo & Saul in extrema parte Gabaa ſub malo granata morari dicitur, & Ionathas belli propoſitum ei non indicaſſe: quia dum perfecte cauere elationem non poſſumus, bonum, de quo naſci poteſt, omnibus abſcondi debet. Sequitur: *Cant.2.a*

Erat populus cum eo quaſi ſexcentorum virorum.

Hoc numero fortes viros in bono opere ſuperius deſignari diximus, qui cum rege eſſe referuntur: quia per ſtudium boni operis, concordes ſunt vitæ doctoris ſui. Sed habent prędicatores Eccleſiæ ſub ſe, non ſolum qui magna agant, ſed & verbi comministros, qui ſumma doceant. Habent duces, qui ad bella feruentes roborent, habent qui audacter currant, habent qui potenter protegant. Bene ergo ſubiungitur:

Achias filius Achitob fratris Ichabot, filij Phinees, qui ortus fuerat ex Heli ſacerdote Domini in Silo. Qui portabat ephod.

Achias namque vmbraculum noſtro ſermone dicitur. Quid vero per vmbraculum hoc in loco, niſi protectio deſignatur? Qui ergo in ſancta Eccleſia minores quoſlibet B
ab occultis aduerſarijs protegunt, per vmbraculum recte deſignantur. Qui autem vmbraculo reſidet, ardorem ſolis ſentire non poteſt. Cur vero in ſacro eloquio vmbracula prædicantur, niſi quia etiam ſolem reprobum oſtendunt, quo viror mentis exuritur? De quo nimirum ſole veritas in diuiſione ſeminum dicit: Orto ſole, aruerunt. (*Matt.13.a*) Feruens quippe ardor concupiſcentiæ ſol eſt, qui velut luce candeat, ſed qui mentem, cui lucet, exurat. Dum ergo maiorum exhortationibus omnium concupiſcentiarum blandimenta reſpuimus, quo alibi, quàm in vmbraculo amœno ſubſternimur, vbi tentationum incendia declinemus? Sed diminutiue vmbraculum Eccleſiæ miniſter dicitur, vt Redemptori nemo comparetur. De illius namque protectione ſponſa in Canticis gloriatur, dicens: Sub vmbra illius, quem deſideraueram, ſedi. (*Cant.2.a*) Et Pſalmiſta deprecans, ait: Sub vmbra alarum tuarum protege me. (*Pſ.16.b*) Sed vnde tantus Achias iſte procedit, exponitur, quia filius Achitob eſſe memoratur. C
Achitob frater meus bonus dicitur. Quis igitur iſte frater bonus intelligitur, niſi Redemptor noſter? Frater quippe, quia naturæ noſtræ particeps: ſed bonus, qui naturam noſtram, quam ſuſcepit, ab æterna morte liberauit. Vel bonus, quia omnes nos mali ſumus, dicente ipſo: Si vos mali cum ſitis, noſtis bona data dare filijs veſtris. (*Matt.7.b*) Achias ergo filius Achitob dicitur: vt qui in Eccleſia potentes ſunt, eorum potentia ex ſola Redemptoris imitatione eis ineſſe ſentiatur. Idem vero Achitob frater Ichaboth aſſeritur, quia a tranſlatione gloriæ nuncupatur. Nam Redemptor noſter ſecundum carnem de Iudæorum gente eſt natus. A quo nimirum populo, quia omnis ornatus templi, omnes ſacrificiorum ritus, omnia ſcripturarum myſteria ad gentilem populum tranſierunt, tranſlatio gloriæ in Achitob fratre recte memoratur. D
Ipſe quoque Achitob Phinees fuiſſe filius dicitur: qui Iudaicus populus in erroris ſui perfidia, qua ſe merſit, eiuſdem gentis ſuæ doctores ſe valde nequiores habuit. Vnde & idem Phinees os mutum, ſiue ori parcens interpretatur. Os quippe dicitur, quia per eundem populum Dominus locutus eſt. Sed mutum os nunc eſſe cognoſcitur: quia dum Redemptorem repulit, loquentem in ſe olim Spiritum pariter amiſit. Qui etiam ori parcens recte dicitur: quia ſic ſemel in reatu tanti ſanguinis cecidit, vt per pœnitentiam, & confeſſionem ad eum conuerti nequaquam poſſit. Ori igitur parcens dicitur, quia confitendo pie erubeſcere dedignatur. Quo contra beatus Iob ex perſona conuerſorum promittit, dicens: Non parcam ori meo, loquar in tribulatione ſpiritus mei. (*Iob 7.c*) Sed quia item religionis dignitatem in Patriarchis & Prophetis habuit, idem Phinees ex Heli ſacerdote Domini natus aſſeritur. Heli quippe Deus meus, Silo miſſus interpretatur. Dij vero aliquando in E
ſancta ſcriptura electi prædicatores intelliguntur. Vnde & ad Moyſen a Domino dicitur: Poſui te Deum Pharaonis. (*Exo.7.a*) Et in lege præcepit, dicens: Dijs non detrahes. (*Exo.22.d*) Pater ergo Phinees Deus meus dicitur: quia nimirum Iudaicus populus eorum, ſecundum litteram, ſcripturas imitatur, qui verbum Dei, & reuelata mente meruerunt cernere, & theca litteræ, ne videretur, occultare. Hos nimirum per ſemetipſam veritas oſtendit, cum verba Pſalmiſtæ expoſuit, dicens: Illos dixit Deos, ad quos factus eſt ſermo Dei. (*Io.10.g*) In Silo autem natus aſſeritur: quia Iudaicus populus, licet carnaliter, adhuc tamen in ſcripturis ſpiritualibus eruditur. Quia ergo electus quiſque & ſapiens in ſancta Eccleſia natum Dominum ex Iudaico populo per doctrinam ſequitur. Achias, qui vmbraculum dicitur, filius Achitob fratris Ichabot, filij Phinees,

filij

A filij Heli eſſe perhibetur. Qui etiam ephod portare deſcribitur, vt aperte monſtretur: quia protegere alios nequaquã poteſt, qui pulchritudine bonæ conuerſationis, luceq. non fulget. Sequitur:

Sed & populus ignorabat quo iſſet Ionathas.

Quid eſt, quòd populus, quo eat Ionathas, neſcit: niſi quia electus doctor ea, quæ intendit agere, ſtudet per humilitatem celare? Vnde & in Euangelio Dominus dicit: Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua. Si enim per dexterã æterna, per ſiniſtram vero præſens vita figuratur: homines in ſiniſtra, angelos ad dexteram habemus. Quando autem per bona opera ad conſortium ſupernorum ciuium tendimus, dextera manus noſtra operari perhibetur. Siniſtra vero manus noſtra opera neſcit dexteræ, ſi B cooperatores noſtros, fideles videlicet ſanctæ Eccleſiæ, adiutores habemus in opere, & laudatores habere nolumus ad elationem. Bene ergo dicitur: [Populus ignorabat, quo iſſet Ionathas:] quia tunc ſolum bene agere magna nitimur, cum ea, quæ agimus, pandere ad oſtenſionem vitamus. Sed quia ad exemplum electorum iſta proferimus, non ſolum quo eat, ſed etiam qua eat, explorare attentius debemus. Sequitur: *Matt.6.a*

Erant inter aſcenſus, per quos nitebatur Ionathas tranſire ad ſtationem Philiſthijm, eminentes petræ ex vtraque parte, quaſi in modum dentium, ſcopuli hinc inde prærupti: nomen vni Bores, nomen alteri Sene.

C Cum electorum vita alta ſit meritis, ima vero conditio malignorum ſpirituum, quid eſt, quòd aſcenſus eſſe dicitur, vnde ad Philiſthinorum ſtationem Ionathas tendere conatur? Nam de eiſdem Philiſthæis in typo dæmonum non longe ſuperius dictum eſt: Aſcendentes caſtrametati ſunt in Magmas. Sed ſuper nos eſſe dicuntur, quo minores fortitudine videamur. Super nos etiam eſſe cognoſcitur, quod penetrare per intelligentiam non valemus. Quoties ergo cum ſpiritibus reprobis certare proponimus, robur parare debemus ad aſcenſum, quia homines cum angelis pugnare contendimus. Vnde & ille athleta ſtrenuus confortans vehementer commilitones ſuos, ait: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Quia enim contra principatuum & poteſtatum ſpirituales nequitias ſe pugnaturum prænouerat, nimirum robur D mẽtis ad altitudinis aſcenſum parabat. Peccatorum corda dum nequam ſpiritus ſibi ſubijciunt, eis vtique per multiformia vitia dominantur. Si ergo illuc quoque eos expugnare contendimus, valde nos oportet aſcendere, vt eorum poſſimus agmina potenter ferire. Aliter enim lubrici, aliter ſaluandi ſunt acedioſi: aliter vaneglorij, aliter ſuperbi. Vt vero ad hæc omnia electus doctor poſſit ſufficere, quia per aſſiduæ meditationis acuta conſilia mentem leuat, quaſi ad aſcenſum Philiſthinorum ſe roborat. Bene autem non vnus adſeritur, ſed plures dicti ſunt aſcenſus: quia innumeris hoſtibus multis itineribus occurrendum eſt. Quod tunc bene agitur, quando vitijs ſingulis congruentes, & propriæ curationes adhibentur. Nam, vt aliqua ex eis breuiter perſtringamus, fornicationis ſpiritus, continentiæ virtute depellitur: ſed tamen leuius ſuperatur, ſi caro impetum ſuum per abſtinentiam minuat, ne ſe mundanæ concupiſcentiæ victa ſubſternat. Gula per abſtinentiam frangitur: E ſed abſtinentiam ciborum corporalium habere non poteſt, qui mentem ſpiritualibus cibis non replet. Potenter enim corpus extenuat, qui amore cæleſtium cor inflammat: quia dum ſpiritualia fortiter diligit, deſideria carnis valenter premit. Auaritiæ quoque vitio bonum paupertatis voluntariæ contrarium eſt: ſed pauper ſpiritu eſſe non poterit, qui amare adhuc æternos theſauros neſcit. Sic nimirum ira vincitur, ſi amore cæleſtium perfecte terrena omnia deſpiciantur: quia vnde iraſcatur, iam non habet, qui damnum temporale non timet. Sic quoque acediæ vitium, ideſt, tædium cordis depellitur, ſi ſemper bona cæleſtia cogitentur. Tædere quidem mens nullatenus poteſt, quæ tam iucunda bona lætanter videt. Triſtitiæ enim anguſtioſum malum ſpiritualis lætitiæ campo deuoratur: ſed tamen ipſa ſpiritualis lætitia ſe menti non infundit, quæ temporalis vitæ anguſtias *Supra 13.b* *Ephe.6.c*

tranſgredi contemplando non nouit: Bene quidem triſtitia vincitur, ſi temporalium A laborum præmia videantur: quia vnde electa mens temporaliter ſe affligi conſiderat, inde gaudere in cæleſti patria æternaliter ſperat. Quia ergo magna diuerſitate conſilij ad diuerſos animarum morbos curandos prædicator vtitur, quia idem conſilium alta mentis conſideratione comprehenditur, bene vnde Ionathas trãſire ad ſtationem Philiſthinorum appetit, aſcenſus eſſe perhibentur. Et quia ad expugnandos malignos ſpiritus a peccatorum cordibus plures difficultates obuiant, petræ inter aſcenſus eſſe memorantur. Quid enim per iſtas duas petras, videlicet Bores & Sene, niſi concupiſcentia & peccatum deſignatur? Bores quippe in primatu dicitur: Sene ſol, ſiue auditio. Bene autem concupiſcentiæ primatus nomen conuenit, quia ipſa prior mentem occupat, quàm ſe mens peccato ſubſternat. Solis etiam nomine recte peccati delectatio figuratur: quia a veritatis intuitu mentis oculos claudit, & ad vanitatem aperit. B

Gen. 2. c Vnde & in primis hominibus a ſeductore ſpiritu per ſerpentem dicitur: In quacumque die comederitis de ligno, quod eſt in medio paradiſi, aperientur oculi veſtri. In comeſſatione quidem illa, peccando aperti ſunt oculi tranſgreſſorum, vt falſæ lucis radios in experientia delicti perciperent, & a ſupernæ claritatis alta contemplatione caligaret. In hanc quippe lucem aperire oculos Pſalmiſta refugiens, Dominum obſe-

Pſ. 118. crat, dicens: Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. Hanc beatus Iob alta men-

Iob 3. c te deſpiciens, perfectorum meritis ſe inſeri exoptans, ait: Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem: aut ſicut abortiuum abſconditum, non ſubſiſterem: vel qui concepti non viderunt lucem. Qui ſunt iſti, niſi qui peccare fortiter cauerunt? Vnus ergo ſcopulus Bores, alter Sene dicitur: quia ſi concupiſcentia in mente ſibi locum vindicat, eiuſdem mentis oculos ad placidum peccati blandimentum, quaſi ad C ſolis lucem videndam leuat. Bene item petræ nominantur: quia iniquorum mentibus iſta duo conueniunt, vt iam redire prædicatores ad ſe facile non admittant. Sed & dicuntur ſcopuli: quia hinc inde, videlicet tam mente, quàm corpore præruptum retinent vſum prauitatis. Dum enim nulla morum, nulla operum integritate ſolidantur, in modum ſcopuli, hinc & inde prærupti ſunt. Et quia dicitur in modum dentium, quid dat intelligi, niſi quod ſæpe videmus, quia qui prædicatorum hortamenta deſpiciunt, eorum vitam mordere detractionibus conantur? Sed de eiſdem ſcopulis ſubditur:

Vnus prominens ad Aquilonem, ex aduerſo Magmas: & alter ad Meridiem, contra Gabaa.

D

Ad Aquilonem primus ſcopulus prominet, alter ad meridiẽ: quia per concupiſcentiam feruor charitatis extinguitur, & per peccatum ardor concupiſcentiæ augmentatur. Mens enim reproba dum concupiſcentiæ ſubditur, charitate ſpoliatur, & dum peccare non metuit, acriora in ſe valde peccãdi deſideria accendit. Quaſi enim in ſumma diei ſuæ altitudine, & calore poſita, in fluxu peccati, & immoderate lætatur, & ardenter reſoluitur. Male ergo mederi concupiſcentiæ morbo ſatagit, qui ad hoc explere concupiſcentias peccando cogitat, vt quieſcat. Tanto quidem erit poſt peccatũ concupiſcẽtia maior, quãto ipſa ſibi eſſe incipit peccati delectatio gratior. Sed primus ſcopulus ex aduerſo Magmas ſitus, alter contra Gabaa prominere perhibetur. Magmas, vt iam ſatis diximus, humilitas, Gabaa collis interpretatur. Ex aduerſo vtique concupiſcentia humilitatem habet, blandimentum vero peccati cæleſtem conuerſationem. Omnis enim, qui vetita concupiſcit, dum præceptorem deſpicit, ſuperbit. Ex E aduerſo itaque humilitatem habet, quam in obedientiæ deuotionem non retinet. Sed & qui in peccati feruore, velut meridiana claritate reſoluitur contra Gabaa, ideſt, collem prominet, quia dum aduerſatur cæleſtibus, pœnis tartareis præparatur. Sed quia tales etiam ad æternam vitam ſanctorum prædicatione perducuntur, ipſorum prædicatorum ſtudium in Ionathæ facto videamus. Nam ſequitur:

Veni, tranſeamus ad ſtationem incircumciſorum horum, ſi forte faciat Dominus pro nobis: quia non eſt Domino difficile ſaluare, vel in multitudine, vel in paucis.

Quæ eſt ſtatio Philiſthinorum, niſi robur malignorum ſpirituum? Sancti etenim viri

A viri cum ad peccatorum correctionem ſe præparant, aperte ſciunt, quia cum de cælo lapſis angelis pugnant. Pugna ergo hæc, quia angelorum eſt, & hominum, pugnatur a fortibus cum infirmis, cum ſimplicibus ab aſtutis. Nam ab his fortibus inſultum acceperat, qui dicebat: Irruerunt in me fortes, neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine. *Pſ.58.a* Aſtutias lapſi angeli etiam Paulus intuens, ait: Non ignoramus eius aſtutias. Contra aſtutos igitur via cautæ rationis quærenda eſt, contra fortes vero diuina ſunt auxilia petenda. *2.Cor.2.c* Vt ergo magna cautela prædicatio exhibenda eſſe ſentiatur, Ionathas armigerum ſuum ad ſecum tranſeundum inuitaſſe dicitur. Et vt in expellendis hoſtibus de Dei miſeratione præſumatur, loquitur, dicens: [Quia non eſt Deo difficile ſaluare, vel in multitudine, vel in paucis.] & quia flagitioſorum conuerſio facilis non eſt, dicit: [Si forte
B faciat Deus pro nobis.] Si forte dicit, quia de plena criminoſorum ſalute adhuc plenius non præſumit. Sed formam electi ſubditi in virtute oſtendit humilitatis, quia ſubdit:

Dixitq. ei armiger ſuus: Fac omnia, quæ placent animo tuo. Perge quo cupis, & ero tecum quocumque volueris.

Nonnulli ſubiecti dum menſuram ordinis ſui negligunt, eandem menſuram ſic confundunt, vt prælatorum ſuorum diſpoſitioni communicent, ſed obedire imperijs recuſent. Emendare quidem maiorum dicta facile audent, ſed facile implere, quæ præcipiunt, non conantur. Quid ergo in huius armigeri voce nobis oſtenditur, niſi, quia relinquenda eſt præpoſitis diſpoſitio libera, tenenda eſt ſubditis virtus obedientiæ non
C remiſſa? Vt enim liberam diſponendi auctoritatem prædicatoribus adſignent, ait: [Fac omnia, quæ placent animo tuo.] Et vt ſubditorum pronam voluntatem ad omnia ſeruitia oſtenderet, ſubdit: [Perge quo cupis, & ero tecum quocumque volueris.] Nec ibi quidem dixit: Quædam fac, quæ ſunt in animo tuo: quædam non fac, vel aliter fac: nec hic, perge illuc, & ero tecum, & illuc non ero tecum. [Omnia, inquit, fac:] quia diſpoſitione prælatorum diſponenda ſunt omnia, [Ero item, ait, tecum, quocumque volueris,] quia alicui præcepto obedientiæ ſubiectus optimus deeſſe non debet. Sequitur:

Et ait Ionathas, ecce nos tranſibimus ad viros iſtos, cumq. apparuerimus eis, ſi taliter locuti fuerint ad nos: Manete donec veniamus ad vos: ſtemus in loco noſtro, nec aſcendamus ad eos. Si autem dixerint: Aſcendite ad nos, aſcen-
D damus: quia tradidit eos Dominus in manibus noſtris.

Certa & indubitata ſanctæ Eccleſiæ ſententia eſt: quia electi prædicatores, non ſolum quid, quantum, & quando loquantur, conſiderare debent, ſed quibus etiam loquantur. Vnde & Dominus a quorundam notitia verbum recondens, diſcipulos prohibet, dicens: Nolite ponere margaritas ante porcos. Hinc item ſcriptura inutiliter effundi verbum vetat, & dicit: Vbi non eſt auditus, non effundas ſermonem. *Matt.7.a* *Eccl.32.a* Quid eſt ergo, quod Ionathas dicit: [Si dixerint: Manete, donec veniamus ad vos, ſtemus in loco noſtro: ſi vero: Aſcendite ad nos, aſcendamus: quia tradidit eos Dominus in manibus noſtris,] niſi quia electus prædicator attente debet colligere, quibus verbum vitæ debeat proferre? Sed quia hoc oſtendi nunc in ſenſu litte-
E ræ videtur, nos ſubtilius exprimamus. Ad peccatores prædicatores tranſeunt, quando his, quibus verba exhibent, non ſolum verbo, ſed etiam vita placent. Qui ergo ſunt, qui dicunt: Aſcendite ad nos, niſi hi, qui deuotionis ſigna proferunt, quia ſalutis verbum & venerabiliter audiant, & retinere fortiter concupiſcant? Ad iſtos itaque aſcendendum eſt, in quibus etſi magnus labor eſt in opere miniſterij, ſunt & magna lucra ſalutis. Econtrario vero ad doctores peccatores tranſire geſtiunt, quando tam profunda cæcitate merguntur: vt ad imitandæ ſuæ prauitatis exemplum, ipſos etiam prædicatores conuertere nitantur. Proni quippe ad malum ſunt, corde impœnitentes, & peccati lepra, quam induunt, maculare alios non expaueſcunt. De quibus ſapiens ille loquitur, dicens: Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. *Prou.2.c* Et item Propheta de his vaticinans, ait:

Iſa.3.b Prædicauerunt peccatum ſuum ſicut Sodoma. Quid eſt ergo, quod ait: [Stemus in A loco noſtro?] Sed tale eſt, ac ſi dicat: Si illos lucrari non poſſumus, noſmet ipſos in bona conuerſatione ſeruemus. Locus enim noſter, bona conuerſatio eſt. De quo nimirum loco alias ſcriptum eſt: *Eccl.10.b* Si ſpiritus poteſtatem habens aſcenderit ſuper te, locum tuum non deſeras. Locus quidem iſte non ſolum a ſpiritu, ſed etiam ab homine cauendus eſt: quia ipſe ſpiritus non ſolum per ſe nobis obuiat, ſed contra nos etiam per hominem pugnat. Si vero locus noſter Dominus eſt, cum mali ſe nobis obijciunt, in loco noſtro perſiſtamus: quia cum incorrigibiles prædicatorum monita non recipiunt, ſolerter debent ipſi circumſpicere, vt ad ſe nulla poſſint eorum exempla peruenire. Sequitur:

Apparuit itaque ſtationi Philiſthinorum, dixeruntq. Philiſthijm: En Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus abſconditi fuerant. Et locuti ſunt B viri de ſtatione Philiſthinorum ad Ionatham, & ad armigerum ſuum: Aſcendite ad nos, & oſtendemus vobis rem.

Quidnam eſt, quòd apparere Ionathas Philiſthæis cum armigero dicitur: niſi quia doctor ipſe prior debet bonum oſtendere, quod alios contendit edocere? Non enim poteſt in prædicatione venerabiliter recipi, ſi prius in ſe honorem miniſterij non præfert luce bonæ conuerſationis. Vnde & egregius Prædicator confidenter aſſerit, dicens: *Rom.11.b* Quamdiu quidem ſum gentium Apoſtolus, miniſterium meum honorificabo. Apparet ergo doctor, non tam cum verbo loquitur, quàm cum vita & moribus venerabiliter demonſtratur. Propheta igitur cum typis ſacræ hiſtoriæ prædicatorum mores oſtenderet, rationabiliter ſubintulit, dicens: [Apparuit itaque vterque ſtationi Philiſthinorum.] C Quaſi dicat: Quia docere propoſuit, prius his, quibus loqui diſpoſuit, vitam monſtrauit. Sed quid eſt, quòd Philiſthæi apparentes deſpiciunt, & tamen eis, Aſcendite ad nos, dicunt, niſi quia plerumque illi etiam prædicatorum optimam vitam deſpiciunt, qui eorum prædicatione ad pœnitentiæ lamenta curſuri ſunt? Et dum eos deſerere vitæ remotioris ſtudium reprehendunt, eos nimirum de cauernis egreſſos aſſeuerant. Quaſi dicant: Illi nunc ſub colore prædicationis ad ſæculum exeunt, qui huc fugiſſe tota intentione videbantur. Sed plerique iuſtos prædicatores arguunt, qui mala, quæ eis obijciunt, in eis eſſe ſuſpicantur. Qui nimirum eo ipſo, quo malum damnant, ſpem prædicatoribus tribuunt: quia ad bonum, quod defendunt, exequendum pertrahi facilius poſſunt. Dum ergo bona intentione falſa iuſtorum mala vituperant, inſaniunt quidem voce, ſed prædicatoribus fructum ſuæ ſalutis, etiam inſaniendo ſpondent. D Et quia de aſcenſu ſuperius dictum eſt, reſtat inquirere quid ſit, quod dicunt: [Oſtēdemus vobis rem,] Sed hoc, ad litteram, minas ſignificat. Quod tale eſt, ac ſi dicant: Si huc aſcenderitis, quantum valemus patiendo ſentietis. In malorum vero conuerſione item facile eſt colligere, cum iuſtos expellunt, quantum ſoleant nocere. Sed quia, auctore Deo, carnalitatem hiſtoriæ ad ſpiritualem intelligentiam duximus: dum ſancti doctores, erumpentibus quibuſdam ſignis, peccatorum conuerſionem conſiderant, res etiam ab eis promittitur: quia ad verum eſſe redire pollicentur. Res quidem aliquid habet eſſe, peccatum vero eſſe nullum habet. Vnde & Paulus Corinthijs *1.Cor.8.b* dicit: Scimus, quia nihil eſt idolum in mundo. Peccator autem, quia peccando ad nihilum tendit, cum nihil illud, cui inhæſit, deſerit, quaſi ad eſſe redit. Rem ergo in ſe oſtendere, ideſt aliquid, quod eſſe habet, poteſt: quia iam per diuinam gratiam opera virtutis tenent. E Dicunt ergo: [Aſcendite ad nos, & oſtendemus vobis rem.] Quaſi ſigno quodam peccatores repromittant & dicant: Si verbo ita in nobis laborare proponitis, ſine magno lucro non erit, quod laboratis. Quare & de aliorum certitudine ſubiunctum eſt:

Et ait Ionathas ad armigerum ſuum: Aſcendamus, ſequere me, tradidit eos Dominus in manus Iſrael.

Quiſquis nititur magna agere, hæc bene penſare nouit, ſi ſemper ſtuduit diuinis laudibus imputare. Bene ergo Ionathas de conſequenda victoria confidens, non in manus ſuas, ſed in manus Iſrael tradendos inimicos aſſeruit: vt triumphum oſtenderet, &

A ret, & qualis eſſe debeat triumphator, pariter deſignaret. Iſrael quippe videns Deum interpretatur. Cui ergo in manus hoſtes tribuuntur, videns Deum dicitur: vt non ei ea, quæ in manu data ſunt, doceatur attendere: ſed tenens datum, ad largitorem munerum cor leuare. Aliud enim tenet manibus, aliud oculis videt: vt triumphi palmam fortiter teneat, ſed videntem Deum, retenta palma victoriæ, non extollat. Hæc autem quia confidendo, non poſſidendo loquitur, qualiter ad eadem poſſidenda veniat, audiamus: ſequitur:

Aſcendit Ionathas reptans manibus, & armiger eius poſt eum.

Quid eſt reptare manibus, niſi corpus omne curuare, nihil in ſe ſublime relinquere, ſuperiora membra ad inferiora officia peragenda inclinare? Quid autem B in hoc facto nobis inſinuatur, niſi quia multa prædicatorum compaſſione indiget conuerſio peccatorum? Quid enim aliud, quàm reptare manibus videbatur Redemptor noſter, cum publicanorum amicus fieret, & peccatores reciperet, & cum ipſis manducaret? Manibus quidem reptabat, cum dicebat: Non habent opus ſani medico, ſed male habentes. Hinc iterum dicit: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. *Matt.9.b* Hanc etiam incuruationem reptandi, in ſacro eloquio cameli appellatio deſignat. Quia ad hoc Saluator vſque ad ima noſtra ſe voluit humiliare, vt nos ad alta ſuæ diuinitatis extolleret. Hunc namque reptantem manibus, Paulus ſequi ſe inſinuans, ait: Omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos. Sed & *1.Cor.9.d* quia in manibus opera ſolent ſignificari, reptat manibus paſtor, quando peccatoribus viam, quam tenere conuerſi debeant, non profert ſapientia verbi, ſed exemplo conuerſationis. Reptare quidem manibus prædicatores ſuos docebat Domi- C nus, cum dicebat: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt. *Matt.5.b* Bene autem reptans aſcendere ad ſtationem Philiſthinorum dicitur: quia ad deſtruenda peccatorum vitia peruenire ille doctor poteſt, qui ipſos peccatores magna humilitatis oſtenſione, & magna charitatis affectione demulcet. Nam dum conuenientiam gratiæ fortis porrigit, manum intus ad incidendum mentis languorem mittit. Vnde & bene ſubiungitur.

Et cum vidiſſent faciem Ionathæ, alij cadebant ante Ionatham, alios armiger eius interficiebat.

Facies Ionathæ cernitur, quando qui verbum prædicatoris audiunt, charitatem D etiam mentis eius agnoſcunt, cum videlicet hunc audiunt & cæleſtia prædicare, & eos, quibus ipſa pandit cæleſtia, mira charitate diligere. Bene autem ante faciem cadere dicuntur: quia dum bona, quæ ſunt in mente prædicatoris agnoſcunt, ſtatum prauitatis deſerunt. Sed & dum ad remedium pœnitentiæ plures veniunt, alij in magnorum, alij in minorum exempla confugiunt. Apte igitur dictum eſt: [Alios armiger eius interficiebat.] A vita quidem reproba priuari, interfici eſt: & cuius exemplo, vel monitis malum quis deſerit, ante eius pedes quaſi interfectus cadit. Generali quippe ſententia, ſingulorum victorias exponens Iacobus, ait: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius a morte, & operit multitudinem peccatorum. Sequitur: *Iac.5.d*

E Et facta eſt plaga prima, qua percuſſit Ionathas & armiger eius, quaſi viginti virorum, in media parte iugeri, quam par boum in die arare conſueuit.

Plaga prima hæc dicitur: quia ſancti percutere noxios etiam poſt, in vltimo iudicio deſcribuntur. Vnde & Paulus Corinthios excitat, dicens: An neſcitis, quia angelos iudicabimus? *1.Cor.6.b* Hinc Pſalmiſta vaticinans, ait: Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis, exultationes Dei in faucibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. *Pſ.49.b* Plaga prima iſta conuerſionis eſt, ſecunda damnationis: quia modo ſancti conuerti nos ad Dominum rogant, ſed non conuerſos tunc durius damnant. In qua viginti viri mortui referuntur, vt quinarij numeri myſterium commendetur. Quinquies enim quattuor repetiti, aut quater quinque viginti fiunt. Et quia vigore quinque ſenſuum omne tempus peccati perficitur, & in quattuor Euange-

Euangeliſtarum libris remedia noſtræ ſalutis inuenimus, viginti virorum typo omnes A
ſaluandi peccatores exprimuntur. Qui in media parte iugeri interfecti perhibentur, quam par boum in die arare conſueuit. Boues ſunt prædicatores Eccleſiæ, qui dū prædicant, arant: qui dum verbis cæleſtibus corda auditorum aperiunt, quaſi in bona terra ſemen ſpargunt. Sed in die arant boues, quia Dominus comminatur, dicens: Veniet nox, quando nemo poteſt operari. Item duo boues arant, Ionathas videlicet & armiger eius. Quibus nimirum bobus, aut ſapientes & ſimplices intelligēdi ſunt, aut minores, & altioris ordinis ſacerdotes. Poſſunt autē generaliter in duobus bobus, omnes ſanctæ Eccleſiæ prædicatores intelligi: quia & geminæ charitatis gratia pleni ſunt, & ſe priuato amore non diligūt. Media ergo pars iugeri iſta, eſt vita pręſens. Iſta quidē temperata ad cultum imbribus molleſcit hiemis: illa ad ſterilitatem pigrorū caloribus torretur æſtatis. Iſtam partem iugeri boues arare poſſunt, illam vero non poſſunt: quia in B
hac vita bona opera ſeminanda ſunt, in illa vero non ſeminanda opera, ſed operum retributio metenda. Bene ergo in media parte iugeri, viginti viri interfecti perhibentur: quia conuerti peccatores hic ſolū ſalubriter poſſunt, vbi magnitudo criminis purgari creditur per lamenta conuerſionis. Sed nonnulli in ſubita peccatorum conuerſione mirantur: quia eis propter vſum curæ exterioris quotidiana tot, quæ agit Deus mira, viluerunt. Vnde & ſubditur:

Io. 9. a

Et factum eſt miraculum in caſtris per agros.

Perfecti quique in omnibus, quæ facta ſunt, ſiue fiunt, omnipotentis Dei virtutem & ſapientiam mirari non deſinunt. Vnde & Pſalmiſta diuinis laudibus inſiſtens, ait: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſrael, ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi C
ſuæ, benedictus Deus. Hinc Moyſes eidem Domino confitetur, dicens: Quis ſimilis tui in dijs Domine, quis ſimilis tui in ſanctis glorioſus, mirabilis in maieſtate, faciens prodigia? In ſanctis quidem mirabilis dicitur, quia, quo altius diuina conſpiciunt, eo & mirabilius obſtupeſcunt: quia nimirum altiſſima contemplatione vident, quibus ſtupeant, non quæ ratione comprehendant. Quoties ergo præter quotidianum vſum noua quædam accidunt, quæ carnales, ac ſimplices admirentur, miraculum per agros fieri dicitur. In comparatione namque ſanctorum velut agreſtes homines ſunt, qui tot conditoris antiqua opera, tot diſpoſitiones temporum, & tot ordines creaturarum mirari neſciunt. Bene igitur in eadem ruſticitatis hebetudine omnes generaliter concluduntur, cum ſubditur:

Pſ. 67. d

Exo. 16. b

Sed omnis populus ſtationis eorum, qui ierat ad prædandum, obſtupuit. D

Quam ſtationem nominant, niſi Philiſthinorum? Quid eſt ergo, quòd Philiſthijm admirantur, niſi, quia aliquando conuerſionem peccatorum alij peccatores obſtupeſcentes aſpiciunt, & dum bonitatem Dei in illorum viſitatione intelligunt, ad ſimile conuerſionis propoſitum accenduntur? Ad prædandum quippe ſtationis populus pergit, quando agere peruerſa non metuit. Quod enim, prohibente Deo, ſcripturis minantibus, contradicentibus doctoribus, quis audet agere, quaſi per violentiam nititur ſuis vſibus vſurpare. Si quis per hunc populum dæmonia intelligere voluerit, poteſt: quia ad prædandum pergunt, cum violentas tentationes ingerunt, & captiuas animas peccatorum ducunt. Qui certe populus obſtupeſcere dicitur: quia cor pœnitens, quod dæmones habere non poſſunt, qua gratia conuerſi peccatores recipiant, non intelligunt. Sed dum peccatores reſipiſcunt, tā ſibi, quàm alijs proſunt, quia non- E
nulli eorum exemplo corriguntur. Vnde & ſubditur:

Et conturbata eſt terra.

Dum populares viri noua mira conſpiciunt, terra turbatur: quia ſæpe contingit, vt dum per exteriora miracula alij conuertuntur, aliorum duritia incitamentis quibuſdam ad propoſitum boni operis moueatur. Male etenim tranquilla eſt terra, quando vita carnalium in mundi iacet delectationibus ſecura: quando peritura, quæ ardenter deſiderat, hanc dulciter oblectant. Terra vero turbatur, quando carnalis mens a mala ſua ſoliditate concutitur, & cogitare fluctuando inchoat, inter mala, quæ reſpuit, & bona quæ amat. Turbari etenim menti tunc eſt, ſerenitatem malæ delectationis

propo-

A propoſito Chriſtianæ religionis obducere. Sed carnalis affectus concutitur, vt ſpiritualis vita reueletur. Vnde & ſubditur:

Et accidit quaſi miraculum a Deo.

Quando namque mens hominis carnali delectatione deprimitur, eius vtique viſus obtunditur, vt ſpiritualia bona ignorare mereatur. Sed cum in ſuis carnalibus infirmari incipit, paulatim in ſpiritualibus conualeſcit: vt ſuperna proficiendo videat, infirma obliuiſcendo derelinquat. Profectus quidem conuerſæ mentis oſtenditur: quia prius terra turbari dicitur, deinde miraculum quaſi a Deo accidiſſe memoratur. Miraculum vero a Deo eſt, quod ſine homine facit Deus. Quòd enim manna in deſerto filijs Iſrael pluerit Dominus, quòd concupiſcentibus volatilia præbuerit, miraculum vtique ſine homine Deus fecit: ſed dum mare diuidere voluit, virga hoc Moyſen tangere præcepit: vt miraculum oſtenderet, quod per hominem populo demonſtraret. Sic nimirum virga petra percutitur, vt aquæ fluenta producantur: quia nimirum miraculum, quod oſtendere voluit, per hominem, non per ſemetipſum fecit: vt dum hominem venerabilem redderet, huic Iſraeliticus populus humiliter ſubiji, & deuote obedire debuiſſet. Quid eſt ergo, quòd miraculum quaſi a Deo accidiſſe aſſeritur, poſtquam terra turbatur: niſi quia dum ſanctus Spiritus mentem ad conuerſationem commouet, commotæ menti electorum exempla inſinuat: quæ & venerabiliter videat & imitari deuote concupiſcat? Hoc quidem miraculum iuxta hiſtoriam ſic accipitur, quia plures interficiebantur. Nunc vero in ſancta Eccleſia ad religioſam vitam peccatores conuertuntur, quos alij ad virtutis exempla ſequuntur. Spiritus quidem ſanctus illos trahit, & quia trahuntur alijs oſtendit: vt tractos trahat, & videntes tractis inſerat: quatenus per largitatem ſuæ gratiæ vtroſque comprehendat. Quando enim hoc ſine homine per ſemetipſum operatur in cordibus fidelium, vtique miraculum non fit quaſi a Deo, ſed a Deo. Quando autem prædicantibus hoc æternæ vitæ doctoribus agit, quaſi a Deo eſt miraculum: quia mirabiles ſuos miniſtros oſtendit, vt qui eos aſpiciunt, deuote valeant imitari. Sed quia ſummos ſacerdotes Saul ſignare ſuperius diximus, Ionatham vero filium eius ſubditas prædicatorum perſonas: ſi ſequentia attendimus, ſolicitudinem apoſtolicam in ſummis pontificibus, quam retinent, inuenimus. De quo nimirum beatus Paulus loquitur, dicens: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Præter illa, quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omnium eccleſiarum. Qui vero omnium eccleſiarum ſolicitudinem gerebat, non ſolum paruulorum, ſed etiam ad diſcutienda maiorum facta vigilabat. Vnde & hic ſubiungitur.

Exod. 16. c · *Idem. 14. c* · *Num. 20. b* · *2. Cor. 11. d.* · B · C · D

Et reſpexerunt ſpeculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin, & ecce multitudo proſtrata huc illucq. diffugiens. Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Et repertum eſt, non adeſſe Ionatham, & armigerum eius.

Pugnam Ionathæ Saul ſpeculatores aſpiciunt: quia ſummi pontifices, non ſolum ſubditorum facta diſcutiunt, ſed doctrinam prælatorum. Iſtos quidem explorant, ſi bene agant: illos autem an recte doceant. Sępe conuerſionem aliorum audiunt, ſed E ne ſint bene eruditi, pertimeſcunt. Quid enim eſt aliud, quòd quis abierit, quæritur: niſi quia qui ad prædicandum mittitur talis eſſe debet, vt onus miniſterij ei ſecure imponatur, vt mens mittentis nulla dubitatione fluctuet, quòd recte doceat, & doctrinæ verba operibus oſtendat. Et quia innumeri ſunt eccleſiarum præſules, a ſpeculatoribus Ionathas aſpicitur: quia ſummum culmen vniuerſalis Eccleſiæ, ſic per orbem prædicatores ordinat, vt circa ſe miniſtros habeat, per quos illorum doctrinam diſcutiat, & opera diligenter inquirat. Sed qui ſummi culminis miniſterio & legatione funguntur, in alta vitæ & ſcientiæ ſede ſublimantur. Vnde & bene & ijdem ſpeculatores in Gabaa Beniamin eſſe memorantur. Gabaa quidem Beniamin collis filij dextræ nuncupatur. In colle quidem filij dextræ ſunt, qui iam per ſublimem vitam, & per altam ſcientiam ad conformationem videntur pertingere Redemptoris. Hi nimirum victorum acta de ſublimi conſpiciunt: quia bonorum vitam probare, & malos diſcu-

diſcutere, ex vitæ merentur celſitudine, & ſummæ ſcientiæ perfecta eruditione. Qui A Ionatham non adeſſe reperiunt: qui lucra prædicationis tunc optima eſſe conſiderant, cum prædicatoris laudabilem perſonam probant. Sequitur:

Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei.

Cur Achiam' ſacerdotem Saul applicare arcam præcipit, niſi quia modum certaminis a ſpeculatoribus audiunt? Quod quidem a ſummis ſacerdotibus bene ſpiritualiter agitur, cum ea, quæ a relatoribus audiunt, non ante dijudicant, quàm eorum rationem in conſilio internæ meditationis quærant. Et, quia ſæpe alienæ etiam mentis conſilia ſequuntur, Achias arcam applicare iubetur. Arcam quippe ſacerdos habet, qui ſcientia ſpirituali mentem vacuam non habet. Saul ergo arcam applicare Achiam iubet, quando ſummus doctor conſilium a minoribus ſuis, & eruditis B quærit. Ibi enim ſunt poſtulanda conſilia, vbi ſpiritualis ſcientiæ gratia coruſcat. Vnde & ſubditur:

Erat enim arca Dei in die illa cum filijs Iſrael.

Quaſi dicat: Hoc applicare præcepit, quod eſſe cognouit. Ab irreligioſis quidem religionis conſilium, aut ſapientiæ a ſtultis petere, non eſt conſilium accipere, ſed præcipitare. Bene ergo dicitur: [Erat enim ibi arca Dei:] quia in rebus dubijs illos debemus conſulere, quibus aperte ſcimus ſpiritualia dona non deeſſe. Sed quædam ſunt, quæ per conſilium, quædam vero, quæ per auxilium meliorantur. Vbi enim aperta & indubitata neceſſitas eſt, illic non eſt idonea mora conſilij, ſed celeritas ſubuentionis. Ambigua quidem, & obſcura melius conſulendo peragimus: ſed aperta, & cognita ſubueniendo, & feſtinando ſubleuamus. Vnde & C ſubditur:

Cumq. loqueretur Saul ad ſacerdotem, tumultus magnus exortus eſt in caſtris Philiſthijm, creſcebatq. paulatim, & clarius reſonabat. Et ait Saul ad ſacerdotem: Contrahe manum tuam: conclamauit Saul, & omnis populus, qui cum eo erat, & venerunt vſque ad locum certaminis.

Quid enim aliud ſignat, quòd prius Saul applicare arcam petijt, deinde ſacerdotem contrahere manum iuſſit: niſi quia & obſcura debemus conſulendo diſponere, & quæ clarius innoteſcunt, cum feſtinatione complere? Sed prædicatori tumultum creſcentem paulatim audire, eſt conuerſorum peccatorum deuotionem cognoſcere. Quod D paulatim creſcere dicitur: quia dum mentem noſtram ad bona opera ſpiritus dirigit, hanc ad meliora per quotidianos profectus leniter ducit. Quid vero eſt, quòd Saul, & omnis, qui cum eo eſt, populus clamat: niſi, quia ſe præliatoribus ſociant? Sed & vſque ad locum certaminis veniunt. Locus certaminis cor eſt verbum Dei audientis. Certaminis vero locus dicitur, quia verbum, quod recipitur, cum præterita conuerſatione præliatur. Placent enim ei iam cæleſtia, quæ audit, ſed vetus conſuetudo inſurgit, & vt audita contemnat, ſuggerit. Fit pugna item grauior, quia quod prædicator laudat, hoc maligni ſpiritus diſſuadendo vituperant, & quaſi præliando ſe contra ſanctos erigunt, dum illud bellando deſtruunt, quod iſtorum voce prædicatur. Quid eſt ergo venire vſque ad locum certaminis, niſi per exquiſitionis aditum, peruenire ad ſecreta cordis auditoris, vbi hoſtes celeriter inueniat, & potenter cædat? Nam qui diſcutere interna neſciunt, ad locum certaminis peruenire non poſſunt. Vel locus certaminis eſt, vbi crebra fama magnæ religionis eſt. Illuc quippe dum ab innumeris curritur, qui & vitam deponere veterem, & induere nouam concupiſcunt, certaminis locus recte nuncupatur: quia quotidie illic ſpiritualium virtutum exercitus pugnat, cum numeroſitate vitiorum. Illic quidem quanto graues pugnæ, tanto glorioſæ victoriæ. Illic quo frequentius acceſſus hoſtium, eo & laudabilior numerus triumphorum: vbi non ſolum magnorum alta virtus extollitur, ſed communis omnium ſtrenuitas mira fortitudinis oſtenſione monſtratur. Vnde & ſequitur: E

Et ecce

A Et ecce verſus fuerat gladius vniuſcuiuſque ad proximum ſuum, & cædes magna nimis.

Quis eſt hic gladius, niſi gladius ſpiritus, quod eſt verbum Dei? Qui enim innumerabilibus locis ad omnipotentis Dei ſeruitium conuerſi ſunt, quia verbo Dei inſeparabiliter inhærent, quaſi iuxta ſe quiſquis gladium tenet. Gladius ergo vniuſcuiuſque ad proximum vertitur, quando hi, qui in monaſterijs conuerſi ſunt, & viciſſim ſe verbo Dei perforant, & in carnalitatem in ſe penitus necant. Velut enim alterutro vulnere interficiuntur, dum alter alterum verbo Dei percutit, & quidquid in ſe carnaliter viuit, extinguit. Qui quia nuper conuerſi, a ſæculari vita ceciderant, Philiſthinorum typo ſignati ſunt. Vel gladius alterius ad proximum vertitur, quando per conuerſorum exhortationem, non dum conuerſi peccatores ad Dominum conuertuntur: quando non ſolum hi, qui præſunt, verbo prædicationis alios lucrifaciunt: ſed multitudo ſubditorum quotquot poſſunt verbis & exemplis inſtruere, & præſentis vitæ deſiderijs conantur velut interfectos ſubducere, & æternæ vitæ viuos exhibere. Hæc quidem lucra peremptorum iam in tota Eccleſia per orbem vniuerſum diffuſa conſpicimus: quia quicumque per diuinam gratiam iam Deo viuunt, alternæ charitatis mucrone huic mundo mortui videntur. Gladius quippe vniuſcuiuſque ad proximum vertitur: quia omnes electi ſe in ſancta Eccleſia viciſſim roborant, & ad cæleſtem patriam ſtudio alternæ prædicationis inflammant. Et quia innumerabilis populus quotidie Deo acquiritur, bene illic ſubditum eſt: [Et cædes magna nimis.] Magnum vtique nimis eſt, quod in magnitudine poteſt quomodocumque dignoſci, ſed excellentia non valet comprehendi. C Ad hanc quidem magnam nimis cædem oculos extulerat, qui dicebat: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum: dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur. *Pſ. 138.c* Poteſt etiam magna nimis cædes intelligi, non ſolum vt multi, ſed etiam vt bene interfecti videantur. Quod quidem in conuerſione peccatorum fieri cernitur: cum ſic præterita deſerunt, vt ad eadem delectamenta numquam reuiuiſcant. Cædi vtique peccatoribus, eſt ad tempus a turpi vita ſeparari. Vehementer ergo, ſiue nimis cædi, eſt temporalis vitæ illecebras perfecte deſerere, & futuræ gaudijs inhiare. Ipſorum vero, qui conuertuntur, quia multa diuerſitas eſt, ſequitur:

Sed & Hebræi, qui fuerant cum Philiſthijm heri & nudiuſtertius, aſcende-
D rantq. cum eis in caſtris, reuerſi ſunt, vt eſſent cum Iſrael, & his, qui erant cum Saul, & Ionatha.

Qui ſunt Hebræi, qui fuerant cum Philiſthæis, niſi peccatores a religioſa conuerſatione lapſi? De quibus non valde ſupra dictum eſt: Hebræi tranſierunt Iordanem. *Supra 12. b* Hebræi quidem ſunt ordine religionis, ſed cum Philiſthæis ſunt, & cum eis aſcendunt, quamdiu per ſuggeſtiones noxias illuduntur, & in praua operatione proficiunt. Cum malignis quidem ſpiritibus ſunt propoſito & voluntate peccati, ſed cum eis aſcendunt, quia, ipſis impellentibus, in audaciam ſe extollunt iniquæ operationis. Vel cum eis ſunt, cum peccata ſua operando perficiunt: cum eis vero aſcendunt, cum prauitatis ſuæ exempla alijs imitanda proferre non me-
E tuunt. Quid eſt ergo, quòd reuerti & eſſe cum Iſraele dicuntur, niſi quia tales etiam plerumque reſipiſcunt? Reuerti enim, amorem religioſæ vitæ reſumere eſt. Et cum Iſraele eſſe, eſt intra ſanctam Eccleſiam in charitatis vnitate perſiſtere. Ad hoc quippe reuertendum, vt cum Iſraele eſſe proponatur: quia nulla eſt conuerſio peccatoris, ſi conuerſus perſeuerantia careat boni operis, & vnitate charitatis. Sequitur:

Omnes quoque Iſraelitæ, qui ſe abſconderant in monte Ephraim, audientes, quòd fugiſſent Philiſthijm, ſociauerunt ſe cum ſuis in prælio.

Hoc quidem toties fit, quoties remotiori vitæ dediti, ad quærenda animarum lucra intorquere ſtudium dignantur. Cum ſuis namque ſe in prælium ſociant, cum vera

vera æternæ vitæ gaudia cum ſanctæ Eccleſiæ doctoribus prædicant, pariterq. a peccatorum cordibus malignos ſpiritus fugant. Sed quærendum valde eſt, quo modo dicatur: [Audientes, quòd fugiſſent Philiſthijm.] Præclara quidem victoria non eſt, fugientes inſequi, ſed reſiſtentes effugare. Quid eſt ergo quod dicitur: [Audientes, quòd fugiſſent Philiſthijm, ſociauerunt ſe cum ſuis in prælio:] niſi quia his verbis eiuſdem remotæ vitæ conuenientia lucra ſignantur? Mos namque illorum virorum eſſe ſolet, vt verbum potius conſulentibus ſe, quàm ſibi obſiſtentibus proferant: quia niſi deuotum cor auditoris agnoſcunt, prædicationem ſuam quaſi in vacuum perituram emittere dedignantur. Prius ergo quàm ſe ſuis in prælium ſocient, Philiſthæos fugiſſe audiunt: quia non tam ſceleſtis conuertendis inuigilant, quàm conuerſis ad perfectioris vitæ faſtigia ſubleuandis. Ipſa autem ſublimitas vitæ perfectioris, quia ſuaderi magnæ exhortationis laboribus ſolet, qui fugiſſe Philiſthæos audiunt, præliari merito dicuntur. Hoſtes itaque fugiunt, ſed nuper abſconditi præliantur: quia remotæ vitæ viri non dignantur loqui, niſi deuotis auditoribus, ſed loquentes, vitæ, quam ipſi tenent, altitudinem magna verborum atque exemplorum pugna ſuadere vix poſſunt. Et quia magna lucra prædicationis infirmi, & imperfecti colligere non poſſunt, ſequitur: A B

Erant cum Saul quaſi decem millia virorum.

Non ait decem millia, ſed quaſi decem millia. Huius denique numeri perfecta perfectio in terra non inuenitur, ſed in cælo. Quia enim nouem ſunt ordines angelorum, & ad illorum ſocietatem electorum illa hominum multitudo ſuſtollitur, decem millia virorum illa ſunt, quæ in ſanctis angelis, & electis hominibus in illa æternæ gloriæ ſede gratulantur. Quaſi ergo decem millia virorum illa ſunt, quæ in iſtius adhuc ſæculi exilio poſita, illius beatæ ſocietatis formam in moribus ſuſceperunt. Quia item illius ſupernæ vitæ amore peccatorum tenebræ relinquuntur, ſequitur: C

Et ſaluauit Dominus in die illa Iſrael.

Contemplatio quidem internæ lucis ſplendida valde atque clariſſima dies eſt, in qua Dominus Iſraelem ſaluat: quia quorum corda luce intimi ſplendoris irradiat, in celſitudinem perpetuæ ſalutis leuat. Saluare quippe in die illa Dominus dicitur, quia ad æternæ vitæ amorem nemo ſuccenditur, cui intimæ lucis ſplendor occultatur. Ad hanc ſalutis gratiam non ſolum electa, ſed etiam deſpecta, quæ videntur mundi, perueniunt. Vnde & ſubditur: D

Pugna autem peruenit vſque Bethauen.

Bethauen dicitur domus inutilis. Hanc quippe inutilem domum Dominus in parabolis oſtendens, regem ſeruo in nuptijs præcipientem introducit, dicens: Exi cito in plateas, & in vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos ac claudos introduc huc. Pauperes quidem ſunt, qui verbi Dei theſauros in corde ſuo minime recondunt. Debiles vero ſunt, qui laborare ſatis pro æterna vita non poſſunt. Cæci vero idiotæ ac ſimplices deſignantur, quia dum cæleſtia nequaquam vident, lumine mentis carent. Claudi vero ſunt, qui greſſum boni operis perdiderunt. Sed [Pugna peruenit vſque Bethauen,] quia ſæpe inutiles perſonæ dum ſermonis Dei bello capiuntur, in eius redactæ ſeruitium, vtiles fiunt. Pugnatur quidem cum cæcis, vt videant: cum claudis, vt ſubſiſtant: cum pauperibus, vt morum theſauros accipiant: cum debilibus, vt ad robur boni operis conualeſcant. Vſque ergo Bethauen pugna perducitur, quando illi ſanctorum prædicatione capiuntur, qui vtilitatem alicui neceſſariam, habere nullam videbantur. Vnde & ſubditur: E

Luc. 14. c

Et omnis vir Iſrael ſociatus eſt ſibi in die illa.

Omnis quidem vir prædicatori coniungitur, quando conditio hominum nulla relinquitur, ex qua conuerſi ad bonam conuerſationem minime perducantur. Sed qui Saul ſociātur, viri dicti ſunt: quia qualeſcumque in ſæculo ſumus, in Dei omnipotentis ſeruitio eſſe fortes admonemur. Niſi viri etenim prędicatoribus nequaquam ſociantur: quia cum eis non conueniunt, niſi fortia ipſi agant, quæ illi docendo laudant.

Sed iam

A Sed iam deuictis hoſtibus, iam ſibi fortibus coniunctis, quid rex agat, attente conſide-
randum eſt. Sequitur:

Et adiurauit Saul populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit vſque ad
veſperum, donec vlciſcar de inimicis meis.

Inimici prædicatorum illi ſunt, de quibus Pſalmiſta obſecrat, dicens: Eripe me *Pſal.58.a*
de inimicis meis, Deus meus, & ab inſurgentibus in me libera me. Inimici quidem
ſanctorum recte immundi ſpiritus dicuntur: quia mundi blandimenta, quæ illi ſug-
gerunt, amplecti iſti magno ſtudio deteſtantur. Nam quibus adhuc aliquid de ma-
ligni ſpiritus conſilijs placet, eius vtique inimicus non eſt: quia odiſſe non dum no-
uit, cuius blandimenta non reſpuit. Inimici etiam ſanctorum dicuntur, vt ex ſa-
B cro eloquio detegantur. Nam per omne, quod ſuggerunt, per omne, quod blandiun-
tur: eas animas, quibus delectabiliter fauent, perdere conantur. Quid eſt ergo,
quòd populum adiurat, ne vſque ad veſperum comedat, donec de inimicis ſuis vl-
tionem ſumat? Sed notandum, quia iam deuictis hoſtibus iſta loquebatur. Quid ve-
ro eſt comedere victoribus, niſi de peracto virtutis opere cibos vanæ laudis delectan-
ter excipere? [Maledictus, inquit, omnis, qui ante veſperum comederit:] quia
qui modo vanas laudes gratanter excipit, tunc æternas creatoris laudes amittit.
Adiuratur ergo populus, ne comedat: quia doctorum præcepto conſtringitur, vt de
bono opere inaniter nunquam glorietur. Fortia bene viuendo agat, ſed quamdiu
vixerit, appetere de fortitudine laudes caueat: vt laudari poſt mortem æternaliter
non amittat. Qui enim ante veſperum populum manducare prohibuit, ad veſpe-
C rum vtique eſſe comedendum conceſſit. Et quia in veſpere finis diei eſt, in veſperum
comedunt, qui abſtinere ante veſperum poſſunt: quia qui laudari modo de magna
actione deſpicit, cum ad vitæ finem ducitur, æternis dignus laudibus inuenitur.
Hoc eſt, quod Dominus ſe daturum electis in Euangelio repromittit, dicens: Euge *Matt.25.c*
ſerue bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra
in gaudium Domini tui. Hinc iterum ad iudicium veniens, dicit: Venite benedicti *Ibid.d*
patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt a conſtitutione mundi. Tunc
quidem de inimicis noſtris vlciſcimur, quia omnes tunc diabolicæ tentationes eua-
neſcunt. Quia enim vltra dæmonum inſidiæ tentando nihil obſunt, cum per car-
nem morimur, de inimicis noſtris vlciſcimur, quos iam velut interfectos penitus
non pauemus. Vel ergo vſque ad veſperum comeſtionem differimus, ſi laudis no-
D ſtræ præconia in fine venturo iudici reſeruemus. Tunc quidem manducandum eſt:
quia qui iudex tunc venit, modo dux noſtri exercitus, commilitonibus repromit-
tit, dicens: Faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis. Tunc quippe vi- *Luc.12.e*
ctores diſcumbunt: quia internæ quietis alta ſede recepti, perennis vitæ laudibus
delectantur, quando ipſis tacentibus, omnium bonorum operum præconia conci-
nunt: & ſimul proferuntur ad gloriam, quæ hic magna virtute ferebantur ad pu-
gnam. Sequitur:

Omneq. terræ vulgus venit in ſaltum, in quo erat mel ſuper faciem agri.
Ingreſſus eſt itaque populus ſaltum, & apparuit fluens mel, nullusq. appli-
cuit manum ſuam ad os ſuum.

E Saltus, ſiluoſus atque cliuoſus locus eſt. Quo nimirum nomine apte corda ſæcula-
rium deſignantur: quia dum tota intentione curis exterioribus ſeruiunt, velut ſiluo-
ſa loca culta ad fructum boni operis prædicationis vomere non ſunt. Qui vero vul-
gus nomine hoc loco ſignantur, niſi religioſi viri & ſimplices? Terræ quidem vulgus
dicitur: quia in bono opere magni ſunt, ſed tamen altiſſima contemplatione magni
non ſunt. Nobiles quidem actione, ſed vulgus ſummorum virorum comparatione.
Quid ergo eſt, quòd [vulgus terræ venit in ſaltū:] niſi quia religioſi & ſimplices viri
per exempla bonorum operū, ſæpe ad notitiam ſæcularium deducuntur? Vbi mel in
agro apparet: quia de exemplo boni operis apud ſæculares inueniūt, & deuotionis la-
titudinem, & fructum venerationis. Quid enim eſt ager in ſaltu, niſi deuotio in inculto
& inexpurgato corde ſæcularium? Et quid mel ſuper faciem agri, niſi dulcedo fauoris?

Qui merito poſt ingreſſum vulgi apparere dicitur: quia videlicet aſpera ſæcularium A
corda, ſi prius religioſorum exempla non vident, nec latitudine deuotionis ſe valent diſtendere, nec alienæ ſanctitatis gloriam prædicare. Ante ingreſſum quidem, tantum ſaltus eſt: nec agrum habet, nec fluens mel. Poſt ingreſſum vero & latitudinem agri habet, & dulcedinem mellis: quia ſæpe qui mundum diligunt, ſanctorum exempla feruenti amore recipiunt: vt bonum, quod vident, ſibi non ſolum placeat, ſed etiam prædicare attentius concupiſcant. Ipſa tamen ſanctorum vita laudanda eſt, & laus iſta ab eis, quorum eſt, per vanam gloriam nullatenus capienda. Videri tantum debet, excipi non debet: vt glorificari Deum quiſque in ſuo opere gaudeat, ſed de Dei gratia extolli contemnat. Vnde & caute expreſſum eſt: quia fluens mel ſuper faciem agri apparuit, & tamen manum cum melle ad os nemo applicuit. Mel quidem fluit, quia dulcis fama ſanctorum dulciter velociterq. currit. Sed manus ad os nullus ducit, quia B
de opere bono dulcedinem laudis non accipit. Manum quidē cum melle ad os applicare, eſt laudem operis ſui gratanter accipere. Decurrat ergo mel, & nemo ad os manum applicet: vt ſanctorū fama dulciter fluat, & ipſos, a quibus defluit, non extollat. Fluat, vt alios satiet: ſed non ſumatur, ne mortem propinet. Vnde & ſubditur:

Timebat enim populus iuramentum.

Luc.18.c Iuramentum regis eſt: Omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur. Item iuramentum re-
Matt.6.c gis eſt, quod contra hypocritas profert, dicens: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Iuramentum ergo populus timet: quia ne æternas amittat, temporales recipere laudes cauet. Sequitur:

Porro Ionathas non audierat, cum adiuraret pater eius populum, extenditq. C
ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauo mellis, & conuertit manum ſuam ad os ſuum, & illuminati ſunt oculi eius.

Quos in hoc loco Ionathas, niſi illos inſinuat, qui verbo, & opere magni ſunt, ſed tamen ſtudio circumſpectionis, magni non ſunt? Alta quidem prædicant, fortia exercēt, ſed in humilitatis circumſpectione ſe non viriliter tenent. Quid eſt enim, quòd virgam tenet in manu, niſi quia diſciplina, qua peccare alios prohibet, ſemetipſum non coercet? Virga quidem, qua paruuli ſolent corripi, ſermo correctionis poteſt apte deſignari. Prædicatio ergo & opus bonum, virga & manus eſt. Quid eſt igitur virgā extendere, & manum ad os cum melle reuocare, niſi tam de prædicationis verbo, quàm de ſtudio bo- D
ni operis vani fauoris guſtum recipere? Sed quia more elatorum peccat, non virga, ſed
Matt.6.a extremitate virgæ mel leuare dicitur. Virgam quippe, & manum melle plenā, ad os conuertunt, qui iuxta veritatis vocem, Omnia opera ſua faciunt, vt ab hominibus videantur. Dū enim ſuis laudibus ſaturantur, mel non ad tenuem guſtum habent in ſummitate virgæ, ſed vel in tota virga, vel in manu ad plenam refectionem. Tales vtique
Io.5.g erant, quibus Dominus in Euangelio exprobrat, dicens: Quo modo poteſtis credere, gloriam ab inuicem recipientes? Quid ergo eſt hæc virgæ extremitas, niſi quia plerumque & Dominum glorificare in ſuo opere quidam volunt, & apparere ipſi laudabiles non refugiunt? Merito igitur vocem patris, qua populum adiurauit, Ionathas non audiſſe dicitur: quia Dei, ſiue eius prædicatoris verba non audit, qui ea implere negligit. Quid vero eſt, quòd ex guſtu mellis illuminati ſunt oculi Ionathæ, niſi quia qui vani fauoris aurem recipiunt, ex eodē ad agenda fortia roborantur? Hoc quidem loco non dicuntur E
aperti oculi, vt clauſi fuiſſe ſentiantur, ſed vt reparato vigore corporis, ad videndos intelligantur, & ad extinguendos hoſtes reparati. Quod nimirum elatis omnino conuenit, qui ex eo maiora & fortia agunt, quo laudabilia opera ſua efferri conſpiciunt. Sed ſæpe minor zelo charitatis accenditur, qui delinquentes magnos viros ad ſcripturarū memoriam reducere conatur. Vnde & ſubditur:

Reſpondensq. vnus de populo, ait: Iureiurando conſtrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie.

Patrem quippe adiuraſſe populum, & maledictum protuliſſe retulit, quia cum minor errantem vult prælatum dirigere, non debet aſpere obiurgare, ſed dulciter atque humili-

A humiliter ad maiorum ſtatuta memoranda reducere. Vnde dicit: [Iureiurando conſtrinxit pater tuus populum.] Vt enim eum dulciter admoneat,eum qui iureiurando populum conſtrinxit, patrem eius eſſe aſſeruit. Quaſi enim alijs verbis dicat: Tanto dilectius debes maiorum inſtituta conſeruare, quanto eorum locum altius videris per ſucceſſionis dignitatem retinere. Constrictus etiam populus iureiurando patris aſſeritur: vt non loquentis perſonæ humilitas, ſed oſtenſæ auctoritas attendatur: vt ſi ſuggerentis ordo deſpicitur, illius,qui monſtratur, celſitudo timeatur. Quem tamen patrem aſſerit: vt præcepta maiorum & timori eſſe debeant & amori. Dicat ergo: [Iureiurando conſtrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus qui comederit panem hodie.] Quod tale eſt, ac ſi dicat: Eorum te memorem eſſe volo, quæ tua, non mea ſunt: quia dum culmen maiorum obtines, eorum leges quaſi hereditario iure ſeruare B debes. Panis vero nomine fauor adulantium recte exprimitur: quia mentem vanitati intentam & ſatiat, & confortat, dum hanc ad agenda,quæ laudari debeant, valentiorem reddit. Quod quidem arrogantibus valde conuenire cernitur, qui ad loquendũ, prolatis laudibus, animantur. Et quia arrogans prædicator habet ſimiles ſibi ſubditos laudis cupidos, ſequitur:

Defecerat autem populus.

Quid eſt ad litteram deficere, niſi laſſeſcere? Qui enim laudes tranſitorias de verbi prædicatione requirunt,deficiunt, cum non laudantur: quia nullo vigore verba proferunt, quæ non laudari cernunt. Velut enim laſſeſcentes deficiunt, dum deſpecti obmuteſcunt. Sed & dum non comedunt, videntur deficere: quia ſi licitum haberent ci- C bum fauoris, velut refecti & fortes inſequerentur vitia prædicatione verbi. Vnde & arrogantis prædicatoris forma oſtenditur, per id quod ſubiunctum eſt:

Dixitq. Ionathas: Turbauit pater meus terram. Vidiſtis enim ipſi,quia illuminati ſunt oculi mei, eo quòd guſtauerim paululũ de melle iſto: quanto magis ſi comediſſet populus prædam inimicorum ſuorum, quam reperit, nonne maior facta fuiſſet plaga in Philiſthijm?

Quid eſt enim,quòd turbaſſe terram patrẽ reprehendit,niſi quia maiores ſtatuta ſua per imperitiam confudiſſe redarguit. Terræ quidem nomine ſubditorum humilitas deſignatur: quæ nimirum turbari cernitur, quando errante paſtorum iudicio,trãquil- D læ veritatis ordinem deſerere videtur. Et quia dum fauores hominũ arrogantes inhianter ambiunt, & hoc licitum eſſe aſſerere conantur, profectus ſuos in teſtimonium perducunt. [Vidiſtis enim,ait,quia illuminati ſunt oculi mei, eo quòd guſtauerim paullulum de melle iſto?] Quaſi dicat: Ex laude ſubiectorum creui, dum non eſſe minor laudibus ſtudui. Nam & electorum prædicatorum mos eſſe ſolet, vt dũ ſe laudari conſiderant, hoc,quod de ſe foris audiunt eſſe,viribus contendant. Et idcirco paululũ mellis ſe Ionathas comediſſe retulit: quia arrogans linguę fauores ſe excipere licenter putat ad vitæ profectum,non ad intentionem vanitatis. Sed omnino aliud eſt laudis præconia moribus adæquare contendere: aliud laudes appetere,vt in eiſdem laudibus profectum vitæ poſſit inuenire. Laudes quippe ſuas moribus exæquare conantur,qui ipſas laudes deſpiciunt,qui laudari ab hominibus numquam volunt. Quantũ certe in eis eſt, E laudari vehementer refugiunt, ſed quia non poſſunt omnino effugere ne laudentur,conantur eſſe, quod audiunt. Sed quidam,bonis oſtenſis operibus,idcirco laudati volunt, vt laudati maius conſcendant in opus virtutis. Qua profecto præſumptionis ſuæ æſtimatione falluntur: quia qui in minimis laudes appetit,cũ maiora opera fecerit,ardentius & valde auidius laudes quærit. Et fortaſſe ideo poſt patrem Ionathas non potuit regnare: quia illos ſignabat, qui dum vane ſe extollunt, vere deficiunt. Addidit quoque ratiocinando, & dicit: [Quanto magis ſi comediſſet populus prædam inimicorũ, nonne maior facta fuiſſet plaga in Philiſthijm?] Mellis paululum in virgæ ſummitate guſtare, eſt de doctrinæ facundia qualitercumque gloriari. Prædam vero inimicorũ comedere, eſt virtutis opera per memoriam repetere, & recolendo gaudere. Quaſi enim prædam inimicorum facit, dum ea, in quibus occultis hoſtibus quis præualuit, ad memoriam ducit. Ea quoque ad ſaturitatem comedit, qui quaſi ſua virtute hæc fe-

cerit, ſe inaniter & vehementer extollit. Dicit ergo: [Quantò magis ſi comediſſet po- A
pulus prædam inimicorum ſuorum, nonne maior facta fuiſſet plaga in Philiſthijm?]
Quaſi dicat: Cum ex breui guſtu fauoris, tantus profectus ſit, quid electi præliatores facerent, ſi plenas operum laudes licitas ac iuſtas haberent? Sequitur:

Percuſſerunt ergo Philiſthæos in die illo a Magmis vſque in Aion.

Dies mentis eſt ſplendor eruditionis. Sed illi, quos arrogantes erudiunt, quia ambitione temporalis gloriæ accenduntur, ſimulationem lucis accipiũt, non veritatem. Dum ergo dies illa dicitur, quid aliud ſignatur, niſi quia ſæpe propoſito temporalis gloriæ fortia fieri viderentur? In die namque illa, ideſt doctrina, vel exemplo ſuperborum percutiunt, quia ad hoc miniſterio prædicationis inſeruiunt, vt ſplẽdorem gloriæ temporalis adipiſcantur. Et quia omnibus innoteſcere cupiunt, dicit: [A Mag- B
mis vſque in Aion.] Magmas, vt ſatis dictum eſt, humilitas, Aion vero frater meus mœrens interpretatur. Humiles autem hoc loco, puſilli, ac ſimplices in ſancta Eccleſia deſignantur. Mœrens vero frater quos alios inſinuat, niſi eos, quos Dominus in
Matt. 5. a Euangelio collaudat, dicens: Beati, qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur? Qui enim iam temporalia cuncta nouit deſpicere, & ad æterna magnis deſiderijs anhelare, dum horret teneri in corpore, & gemit in illa æternæ vitæ lætitia nondum eſſe, frater meus mœrens recte nominatur. Frater quidem, quia Chriſti coheres iam eſſe cœpit, ad cuius beatiſſimam illam atque lætiſſimam hereditatem totis deſiderijs ingemiſcit. Mœrens autem dicitur, vt perfectorum luctus inenarrabilis eſſe deſignetur. Mœrere autem non quomodolibet, ſed affectuoſiſſime flere eſt. Quia enim Spiritus ſancti gratia repleti ſunt, ad illam fletuum vbertatem peruenerunt, quam egregius doctor C
Rom. 8. e aſſerit, dicens: Ipſe autem ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Mœrẽs etiam frater dicitur, quia Redemptori in magna familiaritate perfecti quique coniuncti ſunt. Quem enim ſingulariter Redemptor diligit, quem ſingulari dignitate ad perpetuæ hereditatis poſſeſſionem nutrit, cum frater eius aſſeritur, ſingulari numero de-
Exo. 33. c claratur. Vnde & ad Moyſen quaſi ſingularem amicũ dicit: Noui te ex nomine. Hinc
Io. 21. d eſt quod de Ioanne in Euangelio dicitur: Hic eſt diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus. Qui enim omnes diſcipulos valde diligebat, dum hunc diligere dicitur, frater ſingulari numero demonſtratur. In die illa a Magmis vſque in Aion Philiſthæos arrogantes percutiunt, quia vt lucem gloriæ ſæcularis accipiant: non ſolum paruulis parua prædicant, ſed alta, quæ perfectiores agnoſcant. Et quia cum ſibi per intentionis peruerſitatem obſunt nonnullis in Chriſto paruulis, pluribus etiam perfectioribus proſunt lo- D
quendo, a Magmis vſque in Aion non pugnare, ſed percutere dicũtur. Philiſthæos quidem percutere, eſt dæmonum inſidias, vel vitiorum tyrannidẽ ab electorum corde perimere. Sed ſæpe elati doctores alijs per verbũ proſunt, & eiuſdem verbi laudes nullas accipiunt, quas concupiſcunt. Vnde & frequenter accidit, vt dũ laudari & efferri ſe non conſiderant, velut fatigati magnis laboribus obmuteſcant. Quare & ſubditur:

Defatigatus eſt autem populus nimis.

Mos quoque eſſe elatorum ſolet, vt cum ab eorum laudibus lingua aliena ſilet, æſtimatio ſua non ſileat. Tacentibus quidem alijs clamant, quia æſtimationis ſuæ præconia in corde portant. Bene ergo de eodem populo ſubditur:

Et verſus populus ad prædam, tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauere E
in terra, comeditq. populus cum ſanguine.

Oues quidem tollit, qui innocentiæ ſuæ cauſas multiplices ad elationem recolit. Boues in prædam tollit, quando labores prædicationis ſuæ cogitat, & quidquid alijs loquendo, velut terram excolendo, profecit, memorando coaceruat. Vitulos tollit, cum de eo extollitur, quod compreſſi motus laſciuiæ ad mentem reducuntur. Quia enim duo in magna iuſtorum laude præcepta ſunt, videlicet ſplendor charitatis, cum luce boni operis, dum æſtimatione ſua quiſque arrogans extollitur, & oues, & vitulos tollere perhibetur. Oues quidem in innocentia bonorum operũ, vitulos vero in mortificatione corporalium paſſionum. Quibus nimirum boues inſeruit: quia perfecte non extollitur, qui ſe infirmum & impotentem in parte aliqua contemplatur. Magnus quidem

A quidem apud ſe iam eſt æſtimatione pudicitiæ, & boni operis, ſed in faſtu amplioris elationis ſe eleuat, dum perfectum ſe recolit in labore prædicationis. Sed hæc omnia ad quem finem perducantur, ſubſequenter expoſitum eſt: [Et mactauere in terram.] In terra oues, boues, & vitulos mactare, eſt de virtutum conſcienria, ima & carnali lætitia exultare. Vnde & per Oſeam de elatis & arrogantibus dicitur: Victimas demergebant in profundum. In profundum quidem victimas mergunt, qui cæleſtes virtutum hoſtias non in cælum per gratiarum actionem ſubleuant, ſed ad terram per appetitum vanæ laudis inclinant. Vnde & bene ſubditur: [Comeditq. populus cum ſanguine.] Mentis cibus interna eius lætitia eſt. Quid eſt ergo comedere cum ſanguine, niſi ab interno appetitu mentis, intentionem vani fauoris nequaquam remouere? Velut enim ſanguis abijcitur, cum mens a gaudio boni operis intentionem remouet vanitatis. Huiuſmodi enim mens lætari in bono opere nouit: quia appropinquare cæleſtibus per opera bona gaudet, quæ in eiſdem operibus videri ad tempus refugit. Cum ſanguine ergo comedere, eſt gaudium boni operis ſumere permixtum vanitatis intentione. Quod nimirum cum ab alijs offertur, elatis ſimplex cibus eſt: cum vero nullis laudantibus, conſcientia ſuperborum intumeſcit, quaſi per prædam violenter tollunt, quod aliquis ſponte non tribuit. Sequitur: *Oſeæ.5.a*

B

Nunciauere autem Saul dicentes, quòd populus peccaret Domino, comedens cum ſanguine. Quid, ait, præuaricati eſtis? Voluite ad me iam ſaxũ grande. Et dixit Saul: Diſpergimini in vulgus, & dicite eis, vt adducat vnuſquiſque bouem ſuum, & arietem, & occidite ſuper iſtum lapidem, & veſcimini:
C & non peccabitis Domino cum ſanguine comedentes.

Prædicatorum ſanctæ Eccleſiæ proprium eſt, & perpetratas culpas reprehendere, & qualiter reprehenſæ vitari debeant, monſtrare. Reprehenſæ quidem innoteſcunt, ſed ſi vitari neſciantur, oſtenſæ repetuntur. Quid in hac ſanguinis comeſtione, niſi latens elationis virtus oſtenditur? Latentia autem vitia niſi expoſita non curantur. Vt ergo prædicatorum mores inſinuet: Saul prius præuaricatum fuiſſe populum aſſerit, deinde in lapide occidi, quæ manducent animalia, præcipit. Sed ſaxum, ſiue lapidem nouimus: quia hunc Paulus oſtendit, dicens: Petra autem erat Chriſtus. Lapis vero ad prædicatorem voluitur, cum coram eo Redemptoris exempla memorantur. Deuolui etiam dicitur, vt ex omni parte videatur. Grandis vero dictus eſt: quia per Danielem creſcere perhibetur, & omnem orbis faciem implere. Non ergo quomodolibet, ſed ab vtroque latere reuolutus aſpicitur, vt ab arrogantibus conſpiciatur Deus, & eorum arrogantia deprimatur. Videat ergo arrogans, quàm potens in virtute, quàm ſublimis in maieſtate, quàm humilis in virtute Redemptor noſter apparuit. Nam cæcos illuminans, ægros ſanans, præcipiebat, vt quod potenter egiſſet, nemini diceretur. In monte reſplenduit, patrem teſtimonium ſuæ diuinitatis produxit, & tamen diſcipulis ait: Nemini dixeritis viſionem hanc, donec filius hominis a mortuis reſurgat. Et fortaſſe idcirco reſurgente iam Domino, ad monumentum Angelus apparuit, qui ab eius oſtio lapidem reuoluit. Tunc quippe reuoluendus erat lapis, quia Chriſtus verus homo, & potens Deus poſt reſurrectionis gloriam erat agnoſcendus. Si ergo vnam partem lapidis aſpexit elatus, voluat lapidem, & aliam videat. Non qualitercumque lapidem videat, quia non eſt mortuus Chriſtus, ſed reuolutum ab Angelo: quia a mortuis reſurrexit. Aſpiciat ergo facundiam prædicationis hinc, & voluat, & miretur illinc ſplendorem humilitatis. Videat ſignorum potentiam hinc, & inde videat, quia qui virtutis potentia claruit, eandem virtutem præcepto ſilentij occultauit. Sed dum videt partem humilem, videat, & ſublimem. Ecce humilis pars lapidis cernitur, quia dicit: Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem. Sed ſi iſta pars voluitur, altera reuelatur, quia ſubiungitur: Propter quod Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Ad prædicatorem ergo lapidem voluimus, cum coram ipſo Redemptoris noſtri potentiam, & humilitatem memoramus, cum & in operibus eum attendimus humilem, & ex humilitate in cælo ſublimem. In hoc quidem lapide bos, & aries occidatur, vt in omni

1.Cor.10.a *Dan.2.f* *Matt.9.d* *Matt 17.b* *Luc.24.b* *Phil.2.b*

D E

omni hominum genere elationis vitium, Chriſti contemplatione mactetur. Ibi quippe omnis ſanguis effunditur: quia qui exemplo Chriſti inſtruitur, magna agit, ſed de illis magnis operibus ſe non extollit. Paſcitur quidem lætitia boni operis, ſed non cruentatur cibus eius ſanguine vanæ laudis. Nam lapis ille ſi in verbis reuoluitur, dicit: Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Sed quia de verbis non tumuit, volens ſe, ait: Ego non quæro gloriam meam. Bos ergo, & aries in lapide occiditur, quando exemplo Redemptoris omnis cornuta elatio condemnatur, quando electus quilibet, & bene agit, & optime docet, ſed nec vita eũ erigit propria, nec eruditio aliena. In ariete quippe robur propriæ innocentiæ exprimitur, in boue autem labor, & fortitudo prædicationis. Qui in petra occiduntur, vt ſic electam mentem gaudendo reficiant, vt ei mixtum in ſe cruorem carnibus non impendant. Hoc quidem electus prædicator non ſolum loquitur, ſed etiam perſuadet. Vnde & ſubditur:

Io.15.d *Io.8.f*

A

B

Adduxit itaque populus vnuſquiſque bouem in manu ſua, vſque ad noctem, & occiderunt ibi.

Bouem in manu adducere, eſt peccatum elationis, pœnitentiæ afflictione delere. Dum enim operando delet, quod ſuperbiendo deliquit, mactandum bouem in lapide per manum ducit. Quid eſt autem, quod dicit: [Vſque ad noctem,] niſi quia & peccare non licet, ſed delere peccata vſque ad mortem licet? Vſque ad noctem ergo boues mactandi ſunt, non in nocte, quia dum viuimus, peccata delere pœnitendo poſſumus, poſt mortem fructuoſam agere pœnitentiam non valemus. Bene autem in eodem loco ſubditur:

C

Ædificauit autem Saul altare Domino:

Quia dum peccatores conuertuntur, quaſi ex lapidibus cæleſte ædificium fabricatur. Et quia plerique codices habent:

Tumq. primum cœpit Saul ædificare,

Poteſt altaris nomine compunctio cordis intelligi. Quando enim per verbum doctoris compunctio cordis erigitur, nimirũ altare Domino ædificatur. Et primum ædificatum dicitur, quia eſt compunctio amoris. Vnde & in tabernaculo fœderis duo altaria fieri a Domino iuſſa ſunt, adolendis ſcilicet thymiamatibus vnũ, alterum comburendæ carnis. Primum altare foris erat, ſecundum intra ſancta ſanctorum. Altare ergo primum compunctio timoris eſt, altare ſecundum compunctio amoris. Illud quippe peccata lugentium eſt, iſtud vero ad æterna gaudia totis deſiderijs inhiãtium: illius lapides, recogitationes peccatorum: huius lapides, meditationes perenniũ gaudiorum. Altare ergo primum doctor ædificat, quando culpas exponit, quas dum in ſe peccator aſpicit, ingemiſcit. Merito etiam altare compunctio dicitur, quia incenſat. Sed cum diu pro peccatis ſuis vnuſquiſque compungitur, pœnitẽdo proficit ad vſum ſecuritatis. Nam poſt afflictionis tempora ardere incipit ad æternam vitã, & qui prius lugebat pro pauore ſupplicij, flere iam copioſius incipit pro dilatione mercedis. Quia ergo prima electorum compunctio ex timore naſcitur, dum per typum regis, & populi prædicatores, & nuper conuerſi ſubditi deſignantur, altare tunc primum Saul ædificaſſe dicitur. Sed ex aliorum profectu ſæpe doctor ad aliorum lucra conſequẽda ſuccenditur. Vnde & ſubditur:

Exo.27.a

D

E

Et dixit Saul: Irruamus ſuper Philiſthijm nocte, & vaſtemus eum vſquequo illuceſcat mane, & non relinquamus de eis virum.

Hoc ſupra ſatis expoſitum eſt, ſed quia in nocte, & vſquequo illuceſcat dies, percutere Philiſthæos appetit, hoc profecto inſinuat, quia ne in futurum nocere dæmones poſſint, a cordibus peccatorum modo expellendi, & perimendi ſunt. Nox quidem vita hæc dicitur, cum æternæ comparatur. Nam qui illam vitam contemplari digne potuerit, illius comparatione quidquid hic lucidum cernitur, noctis obſcuritas eſſe iudicatur. Illuceſcit autem dies illa, quando in fine huius vitæ, electis animabus ſe aperit. In egreſſu quippe ſuo de corpore electa anima illuceſcentem ſibi æternitatẽ videt,

quia

A quia lucem præſentis ſeculi quaſi tenebras non aſpexit. Quid vero eſt, quod dicitur: [Et non relinquamus ex eis virum?] Sed omnis Philiſthæus vir vaſtari debet, paruulus omnis nequaquam vaſtari poteſt. Nemo enim ſine peccato, niſi ſolus Deus. Viri ergo capitalia crimina, & vitia principalia ſunt. Sed tunc virorum, id eſt fortium nomine deſignantur, cum peccatorum ſibi corda ſubijciunt. Bene ergo dicitur: [Non relinquamus ex eis virum,] quia conuerſi peccatores ſanctorum prædicatorum conſilio fortia quæque peccata, & vitia deſerunt, ſed nullum peccatum aut vitium habere non poſſunt. Poſſunt cauere crimina, ſed omnia non poſſunt vitare peccata. Poſſunt vitia extinguere, ſed ne aliquo eorum quomodocunque pulſentur, non præualent exercere. Dicit ergo: [Non relinquamus ex eis virum,] quia prædicatores ſanctæ Eccleſiæ & vitia nos eradicare præcipiunt, ſed dum fortia & principalia in no-
B bis necant, agere nequeunt, vt quædam eorum per tenuem motum nequaquam viuant. Et de populi obedientia ſubiungens, ait:

Dixit populus: omne, quod bonum eſt in oculis tuis, fac.

Oculi prædicatorum ſunt intuitus rationis. Qui ergo arbitrio doctoris committitur, dicere ei recte perhibetur: [Omne, quod bonum eſt in oculis tuis, fac.] Quaſi dicat: Qui nos de rationis noſtræ illuminatione diffidimus, rationis tuæ luci committimus, quod nobis deeſſe iudicamus. Sed hoc, quod dixit Saul: Irruamus ſuper Philiſthijm, poteſt intelligi: quia non deliberata protulit, ſed hoc dicendo, an eſſet ſuper Philiſthijm irruendum conſuluit. Quòd autem populus cito aſſenſum præbuit, hoc, quod videmus, inſinuat: quia nonnulli intra ſanctam Eccleſiam, antequam verba ma-
C iorum intelligant, probant. Nam protinus ſubditur: Et ait Sacerdos:

Et ait Sacerdos: Accedamus huc ad Dominum. Et conſuluit Saul Dominũ, dicens: Num perſequor Philiſthijm? Et non reſpondit ei Dominus in die illa.

Quid eſt, quòd conſulentis regis verba, quæ populus laudat, ſacerdos ad Dominum eſſe deferenda denunciat, niſi quia obſcura & magna negotia, quæ ſimplices latent, numquam bene diſponuntur, ſi eorum exitum in ſacrario mentis ſubtili meditatione non quærimus? Ad Dominum quippe accedere, eſt eius voluntatem ſecreta contemplatione cognoſcere. Et bene acceſſus dicitur: quia ab exterioribus ad interna tendimus, quando operis noſtri exitum in diuina voluntate cognoſcere tentamus. Nam qui occulta, & intima quærit, & exteriora non deſerit, ea, quæ neſcit, adire non inuenit. Quando ergo a nobis de occultis rebus conſilium quæritur, ad
D. Dominum accedamus, vt tunc demum quod agendum eſt, proponatur, cum in diuina voluntate cognoſcitur. Multa enim videntur bona eſſe, & non ſunt. Pleraque etiam facienda ſunt, ſed vtilius fiunt, ſi congruo tempori reſeruentur. Quædam quoque alij facere debent, alij vero non debent. Quæ nimirum ſi electus quilibet in ſecreto meditationis videre negligit, ea vtique recto ordine non diſponit. Econtra autem qui diſcutere ea, vel agere meditando conſueuit, non ſolum agenda, ſed etiam vitanda cognoſcit. Vnde & bene dicitur: [Conſulit Saul Dominum, & non reſpondit ei Dominus in die illa.] Dies eſt cogitatio mentis, quæ bona putatur, & non cognoſcitur. Nam dum bonam ſe eſſe ſimulat, quaſi lucem portat. In die ergo illa Dominus conſulenti ſe non reſpondit: quia verbum Dei cum mala deliberatione conuenire non poteſt. Per reſponſum quidem verbi, patefacere ſolemus ſenſum intimæ
E voluntatis. In illa igitur die Dominus non reſpondet: quia omnipotens Deus in ſimulata cogitationis luce non cernitur, qui ſemper in claritate veritatis inuenitur. Et notandum, quia qui accedendi ad Dominum conſilium tribuit, ſacerdos fuit. Quid enim ſanctius, quàm conſilium accedendi ad Deum? Sacerdotes ergo toties ſumus, quoties fratribus bona conſilia miniſtramus. Sacrius enim nihil dari poteſt, quàm id, per quod quiſque ire ad conditorem debet. Nos autem quia ordinem ſpiritualis pugnæ deſcribimus, continuare priora ſequentibus debemus. Verbum quidem Saul fuit, vt ſic Philiſthæos vaſtaret, vt ex ijs virum non relinqueret. Quod ſic etiam intelligi poteſt, quia ita volebat Philiſthæos perimere, vt eorum nullus vltra mouere bella potuiſſet. Magna quidem hæc dies mentis eſt, qua ſic æterna quæruntur, vt temporalis hoſtis nullus a cæde relinquatur. Sed quia nulli conceditur ſic temporaliter vincere,

cere, vt non debeat omni tempore pugnare, merito dicitur: [Non reſpondit ei Dominus in die illa.] Reſpondere Dei non ſolum intimi verbi eius eſt, ſed gratiæ & muneris. Quando enim benigne concedit, quod pie petitur, reſpondere perhibetur. Non ergo reſpondet Dominus in die illa, quia permittit quidē electis vt vincant: ſed de hoſtibus quaſi viuentes deſerit, vt cum quibus ſemper pugnent, inueniant. Quod tamen ſi ideo dicitur, quia Ionathæ culpa celatur, magnus timor prælatis incutitur. Filius quidem peccat, & patri eius reſponſionem negat. Vnus etiam deliquiſſe cognoſcitur, ſed pro vnius culpa inſequi hoſtes ſuos cuncti pertimeſcunt. Quid in hoc facto ſignatur, niſi quia peccata ſubditorum, non ſolum ſibi, ſed etiam prælatis, & ſecum communiter viuentibus nocent? Quia vero latens hæc culpa a rege diſcutitur, videamus iam, qua ſublimitate latentia quęque perquirantur. Nam ſequitur: A

Applicate huc vniuerſos angulos populi, & ſcitote, & videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Viuit Dominus ſaluator Iſraelis, quia ſi per Ionatham factum eſt, abſque retractione morietur. B

Quibus nimirum verbis ordinatum valde iudicij ordinem demonſtrauit: quia culpa prius inuenienda eſt, deinde pœna irroganda. Nam iudicij ordo confunditur, ſi ante inuentæ culpæ diſcuſſionem proferatur. Ne enim ante diſcuſſionem feriat, dicit: [Applicate huc vniuerſos angulos populi, & videte, & ſcitote, per quem acciderit hoc peccatum hodie.] Et quia cognita culpa auſterius ferienda eſt, iurat, dicens: [Viuit Dominus, quia ſi per Ionatham filium meum factum eſt, abſque retractione morietur.] Tractari quidem diutius debet, vt inueniatur culpa: ſed poſtquam inuenta eſt, in ea viuus aliquis relinqui non debet. Abſque retractione perimitur, qui viuere in peccato, ſtatim vt innotuerit, prohibetur. Sed iſtud abſque retractione, ſcilicet perimere, abſque retractione non eſt: quia multa conſideratione paſtor vtitur, vt culpa, quam retractando inuenit, feriri abſque retractione, & extingui velociter poſſit. Quòd ſi iuxta hiſtoriam huius paterni iuramenti pondus attendimus: & illius temporis feruorem, & teporem pariter contuemur. Antiqui etenim patres, vt Deo placerent, ad mortem filijs etiam non parcebant. Nos autem eos, quos ſecundum carnem diligimus, etiam tenui aſperitate verborum inſequi non audemus. Ecce, qui ad regnum filium nutriebat, dicit: Quia ſi per eum peccatum factum eſt, abſque retractione morietur. Nos peccantes cernimus, & obiurgare peccantes aut nolumus, aut timemus. Cur ergo, facimus, niſi quia Deum, ſicut illi hoc nequaquā diligimus? Nam Moyſes, vt bene peccatum idololatriæ vindicaret, Leuitas viginti tria milia virorum iuſſit occidere. In cuius nimirum exercitatione cædis dixit: Si quis eſt Domini, iungatur mihi. Ponat vir gladium ſuper femur ſuum. Ite & redite de porta vſque ad portam, & occidat vnuſquiſque fratrem ſuum, & amicum, & proximum. Quaſi dicat: in hoc oſtendet quiſque, quia ſit Domini, ſi pro eius amore fratri, proximo, vel amico non parcit. Dicit ergo Saul de filio: Quia abſque retractione morietur: quia nobis iam ſub Redemptoris gratia viuentibus, & ſi mors non decernitur corporis, peccati non debet vita dilatari. Abſque retractione quippe rector interficit, cum affectus carnis non aſpicit: ſed cum crimen inuenit, velociter ferit. Retractat quidem, qui ne ſceleſtum acriter pungat, obſequia ab eo ſibi impenſa, aut conſanguinitatis affectum cogitat. Qua in re notandum eſt, quòd non omnes culpæ acriter feriendæ ſunt: Nam leues pulueris maculæ melius excutiendo, quàm lauando, aut ignem apponendo, terguntur. Graues etiam culpæ in omnibus æqua aſperitate inſequendæ non ſunt: quia vulnera corporum pro ipſorum corporum natura, & robore vigorem exigunt medicinæ. Plerumque tamen prælati Eccleſiæ cum culpas audiunt, plus iuſto inferueſcunt: & dum vindictam metiuntur, nec vulnerum qualitatem, nec perſonarum delinquentium vigorem reſpiciunt. Qui nimirum tolerandi ſunt, cum minantur: ſed ab vltione, bonorum conſilio ſedandi ſunt. Vnde & hic ſubiungitur:

C (margin, beside "moríetur. Tractari quidem…")

D (margin, beside "timemus. Cur ergo…")

Exo. 32. d (margin, beside "iuſſit occidere")

E (margin, beside "Nam leues pulueris…")

Ad quod nullus contradixit ei ex omni populo.

Quia enim maiorum minæ humiliter ferendæ ſunt, dicitur: [Nullus contradixit ei.] Et quia eorum nimietas ſalubri piorum conſilio refrænanda eſt, non valde inferius

A rius cum eandem mortem filio inferre rex tentat, omnis populus clamat: Ergo ne
morietur Ionathas, qui fecit ſalutem hanc in Iſrael? Liberauit ergo populus Iona-
tham, ne moreretur. Sed quia nondum inuentam culpam non ferire, ſed inuenire ſa-
tagit latentem, ſequitur:

Et ait ad vniuerſum Iſrael: Separamini vos in parte vna, & ego cum Iona-
tha filio meo ero in parte altera.

Quid eſt, quòd regis præcepto populus a rege,& eius filio ſeparatur: niſi quia dum
culpa latens, & ſuſpecta quæritur: & ſuperiores & inferiores perſonæ diſcutiendæ
ſunt? Sæpe quidem populus, ſæpe eorum rector delinquit: & aliquando ipſa ſubdi-
torum culpa prælato adſcribitur, quo negligente impleri perhibetur. Cum ergo
B oſtenſis ſuperius indicijs, quia lateat in populo culpa cognoſcitur, & in quo ſit ab-
ſcondita neſcitur: ſe rex admiſceat, vt an ſua ſit culpa, vel populi paſtor ſciat. Equi-
dem rex Saul conſcius culpæ non erat, quam ipſe nec conſenſu,nec opere perpetraue-
rat: & tamen diſcutiendus miſcetur, vt ſi in ſe etiam latet inueniatur. Quaſi enim
ſe peccati inſcium perquirebat, qui dicebat: Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non 1.Cor.4.b
in hoc iuſtificatus ſum, qui autem iudicat me, Dominus eſt. Quaſi dicat: quærere
meipſum, & inuenire non deſino: quia ſi mihi lateo, cui nuda ſunt omnia, non late-
bo. Dicat ergo rex peccati illius, quod diſcutiebatur,non conſcius: [Ego cũ Ionatha
filio meo ero in parte altera:] quia electi doctores cum in alijs per rectitudinis zelum
ſæuiunt, ſibimetipſis, & ſuis familiaribus nequaquã parcunt. Quaſi enim in vna par-
te populum ſeparant, & ſemetipſos non ſeparant, qui ſubditorum culpas diſcutiunt:
C & vt ſemetipſos inueniant, inueſtigare non curant. Magnum quippe eſt humanæ
ignorantiæ pelagus. Nam ſi noſmetipſos quærere, & quales ſimus inuenire vix aut
numquam poſſumus, alios quando poſſumus? Quid eſt enim, quod Propheta deplo-
rat, dicens: Cor meum dereliquit me. Quid eſt, quod ſcriptura ſacra denunciat: Pſ.37.e
Ignorat homo, vtrum odio, vel amore dignus ſit. Item quæſtionis ſuæ fructum pro- Eccl.9.b
pheta denunciat, dicens: Inuenit ſeruus tuus cor ſuum. Si vix inuenire cor ſancti 2.Reg.7.c
poſſunt, noſmetipſos inquirere, qua temeritate ceſſamus? Sed fortaſſe nec propheta
potuit, quia ſubiunxit: Vt timeat te. Inueniret vtique cor ſuum, ſi pleniter cogno-
uiſſet, odio an amore dignus exiſteret. Qui ergo non inuenit, vt coram Deo ſecurus
eſſet, inuenit vtique,vt timeret. At nos nec iſtud facile poſſumus: quia dum inueni-
re peccata noſtra, & inuenta penſare negligimus, quaſi perdito corde ſecuri ſumus.
In parte ergo altera hi, illi in altera ſtatuuntur, vt ſingulorum occulta conſideren-
D tur, & inuenta culpa digna pœna feriatur. Quod quia laudandum valde, non diſ-
uadendum eſt, Sequitur:

Reſpondit populus Saul: Quod bonum eſt in oculis tuis fac.

Quid eſt autem,quòd populo Saul, vt ſe in partem vnam ſepararet præcipit, & po-
pulus facere regem rogat quod præcipit: niſi quia inquirere ſemetipſos ſimplices ne-
ſciunt, etiam cum iubentur. Dicit ergo: Fac quod bonum eſt in oculis tuis. Quaſi
dicat: Tu melius agere noſtra poteris, qui lumen cordis non ſolum tibi, ſed etiam
noſtris præuidendis itineribus ſuſcepiſti.Sed rector de interna illuminatione laudatur,
quam per gratiam habet, per æſtimationem non habet. Laudatur quidem quia co-
gnoſcere ſecreta aliorum poſſit, ſed ipſe ſemetipſum poſſe ſcire diffidit. Quia ergo lu-
E men ſibi tantæ gratiæ non adſcribit, a Deo poſtulare hoc precibus non omittit. Vn-
de & ſequitur:

Et dixit ad Dominum Deum Iſrael: Da iudicium. Quid eſt, quod non re-
ſponderis ſeruo tuo hodie? Si in me aut in Ionatha filio meo hæc iniquitas
eſt, da oſtenſionem: aut ſi eſt in populo tuo hæc iniquitas, da ſanctitatem.

Indicium ergo dari petimus, quando nobis abſcondita reuelari flagitamus. Sed
quærendum eſt, quid ſibi vult tanta verborum diuerſitas? Nam in ſe & filio oſtenſio-
nem dari petit, ſi in populo eſt iniquitas, ſanctitatem. Quod tamen dici breuiter
poteſt, quia electi doctores ſciunt propriam fortitudinem, ſciunt populi ſubiecti in-
firmita-

firmitatem. Pro ſe ergo ſolam oſtenſionem culpæ petunt: quia auſteritate pœnitentiæ hanc ſoleant inſequi ſciunt. Pro populo autem ſanctitatem quærunt: quia culpas ſubditorum ſolum ſcire appetunt, ſed quos inueniunt praua agere, rogant ad veniam per lamenta peruenire. Quid eſt enim dicere: Da ſanctitatem: niſi, Sanctifica, quos demonſtras? Mihi eorum occulta detegis, ſed detegendo nihil agitur: ſi quod oſtendis, gratiam refundendo, non operis. Quia vero ſæpe ſtant ſubditi, & prælati cadunt, Sequitur: A

Et deprehenſus eſt Ionathas & Saul.

Et quia ipſa etiam culpa non facile a quo ſit perpetrata cognoſcitur, Sequitur:

Et ait Saul: Mittite ſortem inter me & filium meum. Et captus eſt Ionathas. B

Ion. 1.c Qui ſortes mittunt, per viſibilium rerum coniecturas latentia ſæpe deprehendunt. *Act. 1. d* Sic nimirum Ionas fugiens noſcitur, ſic Matthias Apoſtolus apoſtolica celſitudine dignus inuenitur. Sortes ergo ſpirituales ponimus, quando per exteriora ſigna operum, ad occultorum notitiam peruenimus. Sors enim vniuſcuiuſque propria eſt conuerſatio. *Sap. 2.b* Vnde in ſapientia reprobi dicunt: Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra: vbique relinquamus ſigna lætitiæ: quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors noſtra. Econtra autem Pſalmiſta precatur, dicens: *Pſ. 141. b* Portio mea Domine ſit in terra viuentium. Quod etiam Paulus denuncians, ait: *Phil. 3. d* Noſtra conuerſatio in cælis eſt. Doctor ergo quaſi ſingulorum ſortes tenet, dum vniuſcuiuſque conuerſationem videt. Et dum culpa noſcitur, & rei perſona neſcitur, quaſi ſortes mittit, dum modum facinoris comparat perſonæ negligentis. C Sed & forte culpam deprehendit, dum quodam ſigno coniecturæ, peruenit ad euidentem criminis veritatem. Negligenter quidem præeminet, qui commiſſorum ſibi fidelium neſcit & fortitudinem & infirmitatem. Noſſe enim debet fortes ſubditos, quibus ſint virtutibus apti, quibus infirmi ſint vitijs per negligentiam proximi. Noſſe debet, quæ virtutum deuotio iſtos excitet, quæ illorum negligentiam qualitas vitiorum turbet. Quaſi ergo in exterioribus ſortes ſingulorum tenet, dum præuidet quibus illi poſſunt vitijs obrui, quibus iſti virtutibus exaltari. Cauſa igitur cognita, quaſi ſortibus ſigna imprimit, dum patentis culpæ notam illius conuerſationi aſcribimus, qui per negligentiam pronus, & vicinus ad illud facinus perpetrandum ante fuiſſe videbatur. Sed coniectura hæc habeatur ad indagandam veritatem, non ad rei inuentæ certitudinem: quia illic ſtatim ſubditum eſt: D

Dixit autem Saul ad Ionatham: Indica mihi quid feceris.

Quid eſt enim, quòd captus interrogatur, niſi quia culpæ, quæ ſignis aut coniecturis deprehenſæ videntur, feriendæ adhuc non ſunt? Quaſi enim iam vulnus tenetur, ſed adhuc tectum eſt. Diſcooperiatur ergo, vt mederi valeat, & curari. Cogendus quidem aut admonendus eſt, vt culpam, quæ iam velut palam cernitur, confiteatur. Dicit ergo: [Indica mihi quid feceris:] quia crimen, quod apertis quibuſdam indicijs noſcitur, ante iudicandum non eſt, quàm apertiſſime demonſtretur. Et quia electorum eſt peccare & reſipiſcere: culpas perpetrare, & perpetratas confitendo detegere, Sequitur.

Et indicauit ei Ionathas, & ait: Guſtans guſtaui in ſummitate virgæ, quæ erat in manu mea paululum mellis, & ecce morior. E

Quid eſt quod ait: Guſtans guſtaui? Quare non dixit ſuperius: Guſtans guſtaui paululum de melle iſto, cum dixit: Vidiſtis quia illuminati ſunt oculi mei, eo quòd guſtauerim paululum de melle iſto? Sed quidam dum peccata confitentur, ea nimirum quibuſdam vocibus minuunt, dum ſe non ex toto animo commiſiſſe oſtendunt: Econtra autem electi viri quando ſe de minimis accuſant, ea vtique non quaſi parua, ſed quaſi magna pronunciant. Quid eſt dicere: [Guſtans guſtaui:] niſi quòd foris peccatum exercui, magno concupiſcentiæ ardore compleui? Et quid eſt poſt peccati confeſſionem, dicere: Morior, niſi mortem a ſe pœnitendo & confitendo expellere, & expulſam timere? Quod quidem proprie eſt electorum, qui peccata ſua deſerunt: &

tamen

A tamen hæc, quaſi nôn deſerta, pertimeſcunt. Et quidem puris confeſſionibus, & auſteris pœnitentiæ cruciatibus delent: ſed, quaſi non deleta, vehementer timent. Sed quid eſt, quod ait: [In ſummitate virgæ:] niſi quia dum nos confitendo inſequimur, proferre contra nos mendacium non debemus? Peccatum quidem in confeſſione prodendum eſt, ſed augmentandum mendacio non eſt. Tale quidem debet eſſe in confeſſione, quale fuit in opere. Vt ergo ardor concupiſcentiæ bene prodatur, dicit: [Guſtans guſtaui.] Et vt qualitas eius appareat, ſubditur: [In ſummitate virgæ.] Quaſi dicat: Audacter inflammatus feci, ſed hoc feci. Et quia filius regis confitetur, dicit: [Quæ erat in manu mea.] Virga Ionathæ prædicatoris doctrinam atque diſciplinam ſignat. Quæ in manu tenetur, quando non ſolum docet, ſed quod docet, operando exercet. Quid eſt ergo, quod ait: Quæ erat, B non, Quæ eſt in manu mea: niſi quia æſtimationem electorum inſinuat, qui etiam cum parua committunt, prædicationis miniſterio ſe indignos arbitrantur. Dicit ergo: [In ſummitate virgæ, quæ erat in manu mea.] Quaſi dicat: De illo ſuperbiens peccaui, quo peccando me indignum feci. Erat ergo in manu mea, & non eſt: quia etſi aliquando feci, quod docui, illud, quod operando tenui, ſuperbiendo amiſi. Nunc igitur timore perterritus dicit: [Ecce morior.] Et quia idem metus aliquando diuina inſpiratione menti incutitur, aliquando comminatione doctorum, ſubditur:

Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat: quia morte morieris Ionatha. Sequitur:

C Dixitq. populus ad Saul: Ergo ne Ionathas morietur, qui fecit ſalutem magnam in Iſrael? Hoc nefas eſt. Viuit dominus, ſi ceciderit capillus de capite eius in terram: quia cum Deo operatus eſt hodie. Liberauit ergo populus Ionatham, ne moreretur.

Quid eſt ergo, quod dicit: [Ergo ne Ionathas morietur:] niſi quia aliud de eadem culpa moreretur? Quibus nimirum verbis populi, nobis oſtenditur virtus magnæ diſcretionis: quia in electorum examine, non ſolum culparum cauſæ penſandæ ſunt, ſed etiam merita perſonarum. Quod aperte his verbis oſtenditur: quia non ideo Ionathas non moriturus aſſeritur, quia erat filius regis, ſed quia in Iſrael magnam ſalutem fecit. Cum ergo magni viri cadunt, communi iudicio tradendi non ſunt: quia D priora opera promerentur, vt poſteriorum grauitas leuigetur. Ipſa autem culpæ leuigatio non acceptione perſonæ decernenda eſt, ſed reſpectu prioris vitæ: quia ad abſolutionem illius ſanctæ Eccleſiæ lucra penſanda ſunt, non carnalis affectio admittenda. Sed quid mirum, ſi abſolutionem peccatoris propria merita ſuffragantur, quando in ſacri eloquij auctoritate diſcamus, quia alij pro alijs liberati ſunt? Aliorum quidem bono opere alij adiuuantur, ſicut ad peccantem regem Salomonem a Domino dicitur: Quia non cuſtodiſti præcepta mea, diſrumpens ſcindam regnum tuum, *3.Reg.11.b* & dabo illud ſeruo tuo. Veruntamẽ in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum, ſed de manu filij tui ſcindam illud. Hinc eſt, quòd non ſolum patrum opera filijs proſunt, ſed etiam ciues pro ciuibus liberandos agnouimus. Euertendæ quidem *Gen. 18.d* Sodomæ ſe promiſit Dominus parcere, ſi in ea tantum decem iuſtos inueniret. Hie- E ruſalem quoque reſpici miſericorditer dicitur: quia aliquanta bona opera in ea inuenta ſunt. Hinc eſt, quòd Heli vita propria iuſtus, ſed auctoritate paſtorali remiſſus, a viro Dei audiuit: Pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem peruenerit, *Supra 2. g* veruntamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo: vt ſacra ſcriptura hic aperte monſtraret, & pro diſſolutione percuſſum, & pro præterita conuerſatione reſpectum. Sed percuti fortaſſe ex parte potuit: quia qualemcumque vitæ immunditiam habuit. De Ionatha ergo bene dicitur: [Ergo ne Ionathas morietur, qui fecit ſalutem hanc magnam in Iſrael? Hoc nefas eſt. Viuit Dominus, ſi ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus eſt hodie.] Quaſi dicat: Qui magna opera fecit, abſolui ex toto digne promeruit. Quia igitur in eccleſiaſtica cenſura etſi non eſt acceptio perſonarum, eſt tamen diſcretio meritorum, apte concluſit ſenten-

ſententiam, dicens: [Liberauit ergo Ionatham populus, ne moreretur.] Quo in loco notandum eſt, quia rex bis iuſiurandum interfectionis Ionathæ ſuperius protulit, quem tamen victus populi inſtantia non occidit. Quid eſt, quòd iurauit, & iuramenti aſſertionem nequaquam ſeruauit? Sed ex hac re duo nobis documenta proueniunt, vt cauti ſcilicet, & diſcreti eſſe debeamus. Cauti quidem, ne iuremus: diſcreti, ſi agere peruerſa iuramus. Qui enim iurare cauet, periurare omnino non poteſt. Sed cum male iuratur, iuſtius iuſiurandum dimittitur, quàm compleantur crimina, quæ iurantur. Sit ergo vnuſquiſque cautus, antequam iuret, vt aut ne omnino iuret, aut facturum ſe mala non iuret. Cautos quidem nos eſſe Dominus inſinuat, dicens: Sit ſermo veſter: Eſt, eſt, non, non. Nolite iurare neque per cælum, neque per terram. Econtra autem reprobi, & incauti quidem ſunt, & diſcreti non ſunt. Nam ſæpe ſe acturos mala repromittunt, & reuocare promiſſa, quaſi periurium incurſuri, non ſatagunt. Hinc eſt, quòd Herodes incaute iurauit, & nefarium inſiurandum, quod protulit, in præcurſoris Domini morte compleuit. Cauti ergo in noſtris diſpoſitionibus eſſe debemus, ſed ſi cauti eſſe negligimus, prætermittenda ſunt propoſita, non implenda. Sic quippe a propoſito deſiſtere, non eſt vitium leuitatis, ſed virtus diſcretionis. Tamen iurare, quæ reuocanda ſunt & deteſtanda, omnino cauendum eſt, & vehementer horrendum: quia cum tale iuſiurandum non impletur, non omnino culpa vitatur, ſed minor eligitur: Sequitur.

Matt. 5. f · *Marc. 6. d* — A · B

Receſſitq. Saul, nec p[illegible]s eſt Philiſthijm

Cum Ionathæ culpa reperitur, [illegible] iuſiurandum rex non perfeciſſe cognoſcitur, ceſſare Philiſthæos perſequi perhibetu[illegible]ia dum propria infirmitate paſtores deprimuntur, lucra aliorum exquirere fortiter nequeunt. Ceſſare etenim perſequi Philiſthæos, eſt ad tempus vitia aliorum inſequi, prædicando deſiſtere. Prius enim eſſe intendendum iudicant ad purificationem ſuam, deinde purgati vigilandum ad ſalutem alienam: quia dum ſilent, ſemetipſos præparant, vt quaſi per pœnitentiam ſuam ad lucra aliorum fortiter ſurgant. Et quia ſæpe dum doctor ſibi conſcius ſilet, quibuſdam eius ſubditis m[illegible]na ſuggerendo, non ſilent. Sequitur. C

Porro Philiſthijm ab[illegible]

Tacentibus quidem doctoribus, in loca ſua dæmones abeunt: qui[illegible]paſtorum ſilentium non pereunt, niſi quia ad vitam æternam prædeſtinati n[illegible] ſunt. Loca etenim dæmonum ſunt: quia diuina præſ[illegible]ientia in habitac[illegible]præordinati non ſunt. Hinc eſt, quòd prædicantibus primis doctor[illegible], dicitur: Credebant quotquot prædeſtinati erant ad vitam æternam. Hinc Pa[illegible]. Quos præſciuit, & prædeſtinauit, & quos prædeſtinauit, vocauit. [illegible]t, quòd volentes Apoſtoli tranſire in Aſiam, a Spiritu ſancto prohibiti ſunt. Qui ergo non prædeſtinati ſunt, ſiue audiant doctorum verba, ſiue non audiant, vocari in Dei habitaculum nequeunt: quia per nequitiam, in qua ſunt ante conſtitutionem mundi præcogniti, locum in ſe malignis ſpiritibus parauerunt. Bene igitur, dum inſequi Philiſthæos ceſſare dicitur, in loca ſua dæmones abijſſe referuntur: quia aliquando Dei diſpenſatione doctores tacent, vt illis tacentibus hi, qui Domini non ſunt, a malis ſpiritibus recipiantur. Sed, vt dixi, cum poſt culpam paſtores tacent, ſemetipſos humiliant, vt purgati in miniſterium prædicationis potenter ſurgant. Dum tacent, infirmitatem ſuam penſant, ſed conſiderando ſemetipſos, contra occultos hoſtes ſe validius roborant. Vnde & bene ſubiungitur. E

Act. 13. g · *Rom. 8. f* · *Act. 16. b* — D

At Saul, confirmato regno ſuper Iſrael, pugnabat per circuitum contra inimicos eius.

Debilitatur quidem regnum, quando paſtores in aliquibus culpis cadunt. Sed debile confirmatur, cum per ſatisfactionem pœnitentiæ ad opus magnæ virtutis eriguntur. Et ſuper Iſrael cofirmari dicitur: quia dum ad vitæ altitudinem proficit, eos, quibus præeminet ordine, vincit conuerſatione: Videntibus Deum prælatus eſt, ſed ſupra Deum videntes extollitur, cum præ ceteris in diuina aſſumitur contemplatione. Merito ergo dicitur:

A [Pugnabat contra omnes inimicos eius, & quocumque ſe vertebat ſuperabat:] quia qui æterna altius conſpicit facile conterit, quidquid de infimis ſibi ad pugnam venit. Quia enim nulla terrena ſibi iam placent, qui per magnam charitatem ſuper Iſrael, id eſt, in cæleſtibus regnat, quocumque ſe vertit, ſuperat. Quid enim huic malignus ſpiritus ſuggerat, qui terrena nulla conſiderat, qui læta ſæculi nulla iam amat? Pugnat doctor, dum prædicat, ſed ſuperat: quia quod prædicando prohibet de mundi delectatione contingere, conuerſationis virtute perſuadet. Et quia pugnare in circuitu contra inimicos dicitur, magnæ laudis eius victoria eſſe demonſtratur. Ex omni quidem parte perfectum eſſe doctorem docet, qui ex omni parte fortiſſimos habet inimicos. Dum ergo vbique verti & ſuperare dicitur, quanta eius gloria prædicatur? Qui eſt ergo, quod in circuitu hoſtes habere
B dicitur, niſi quia maligni ſpiritus omnibus ſenſibus noſtris inſidiantur? Nam loquendo alios, alios videndo decipiunt. Alios per auditum, alios per guſtum vel olfactum fallunt. Alios etiam per inſidias illecebroſæ delectationis, vel cogitationis pertrahere ad immunditias ſatagunt. Alijs foris obſcœna offerunt, quæ mentis deliberatione ſequantur. Sed vt rectius hunc circuitum demonſtremus, hunc dum ad læta pertrahunt, eis quaſi ad dexteram inſidias ponunt. Illum dum per aduerſa deijciunt, quaſi a leua parte conſtringunt. Nos dum ad præterita oblectamenta inuitant, quaſi a retro præcipitant. Illis quaſi ab anteriori parte obuiant, quia ſæpe infirmorum mentibus diſtrictæ conuerſationis, & vitæ longitudinem quaſi conſulendo monſtrant. Ab ante enim veniunt, quia proficiſci ad cælum animas non permittunt. In circuitu ergo inimicos habemus, quia ante, retro, in dexteram & ſiniſtram malignorum ſpirituum certamen patimur. Vnde & beatus Petrus
C Apoſtolus nos cohortatur, dicens: Aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Sed iam belli circuitum nouimus, qualiter per circuitum reges vincat, videamus. In circuitu quidem vincunt, qui linguam, & os, & oculos, & omnia corporis membra ab illicita actione cuſtodiunt. Dum enim linguam perfecte per ſilentium muniunt, quaſi in vna parte victores ſunt: & dum vident oculis, quæ concupiſcere dedignantur, ex alia parte victores fiunt. Sæpe etiam mala audiunt & repellunt, & quia noxia reprobant, & reprobando triumphant. Cunctis ergo ſenſibus victores ſunt, qui per eorum aliquem ſubdi malignis ſpiritibus nolunt. Sed & dum cordi inepta cogitatio offertur, hoſtis, qui reprobatur, eliditur. Qui enim noxia quæque abijcit, hoſtem potenter premit. Et quia item læta contemnit, & aduerſa non metuit, quæ
D reliquit aliquando peruerſa non repetit, & ad cæleſtia feruenter currit, hoſtes, quos in circuitu patitur, ſuperare declaratur. In quibus profecto aduerſarijs quia inſidiæ oppoſitæ quinque corporalibus ſenſibus deſignantur, apte per quinarium numerum exprimuntur.

1.Pet. 5.e

Contra Moab, inquit, & filios Ammon, & Ædom, & regem Suba, & Philiſthæos.

Qui enim quinque gentium nomina poſuit, oppoſitas quinque ſenſibus corporis fraudes dæmonum deſignauit. Sed quia doctor non ſolum viuendo, ſed etiam docendo dimicat, cum contra omnia vitia diſputat, cum ea verbi gladio in auditorum ſuorum mentibus necat, nimirum in circuitu & pugnare cernitur, & quocũque ſe vertit ſupe-
E rare. Sed quędam ſpecialiter nominantur, quæ ſibi principaliter obſtant: [Contra Moab, inquit, & filios Ammon, Ædom, & regem Suba, & Philiſthæos:] Moab ex patre interpretatur, Ammon populus mœroris, Ædom rufus, Suba incenſa ſiue conuertens, Philiſthæus poculo cadẽs. Quid enim his nominibus niſi gradus peſſime exprimitur? In Moab quippe, qui ex patre dicitur cõcupiſcentia deſignatur. In mente quidem reproba, quia a diabolo ponitur, quaſi a patre generatur. Quid vero per Ammon, qui populus mœroris interpretatur, oſtenditur, niſi frequentia malorũ operum? quia enim multa ſunt, populus dicitur: & quia ad æterni luctus amaritudinẽ reprobũ vnũquemque perducunt, mœroris populus recte nominatur. Ædom vero, qui rufus dicitur, quid niſi peccandi nimiũ feruorem inſinuat? prius enim peccare quiſque conſueuit, deinde per vſum peccandi proficit in augmentum feruoris: vt peccare ſæpius audeat, & hoc, quod

quod audendo ingeminat, ſemper iterare ardentius concupiſcatur. Quo nimirum A
peccandi ardore agitur, vt in mente reproba quidquid virtutis aut boni operis viruit, comburatur. Incenſa ergo poſt Edom in ſpirituali bello deſcribitur: quia ita eſt perditæ mentis caſus, vt cum feruenter mala congregare nititur, bonis omnibus quaſi per combuſtionem perditis & redactis ad nihilum ſpolietur. Suba etiam conuertens dicitur: quia & formam Dei de reproba mente feruens peccatum tollit, & hanc ad
Prou.18.a Apoſtatæ angeli formam redigit. De qua iam per diuinam ſententiam dicitur: Cum venerit impius in profundum malorum, contemnit. Superba quidem mens iam diuina mandata deſpicit, & ſemetipſam carnalibus deſiderijs ſubdit. Quis ergo eſt
Iob.41.d rex Suba, niſi ille, de quo ad beatum Iob a Domino dicitur: Ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Philiſthæi vero, qui poculo cadunt, qui ſunt, niſi qui omnibus ſupradictis malis ebrij ſunt? qui ſic cæleſtia obliuiſcuntur, vt ad hæc euigilare aut vix, B
aut numquam videantur. Per Moab ergo concupiſcentia carnis exprimitur: per Ammon frequens vſus malæ operationis: per Edom peccandi ardens deſiderium: per Suba vaſtatio & combuſtio virtutum: per Philiſthæos obliuio cæleſtium. Cum ergo electus doctor aliquem educere de tantorum laqueorum medio appetit, quantæ virtutis certamen ſumit? Et quia de omni hoc perditionis gradu per doctorum laborem ad pœnitentiam redeunt, quocumque ſe vertit ſuperare perhibetur. Prædicando etenim aliquando concupiſcentiam in alicuius corde interficit, aliquando vſum prauæ operationis. Modo illos trahit, qui in vſum peccandi tranſierant, modo illos, qui, combuſtis & ad nihilum redactis virtutibus, regi ſuo diabolo quaſi incenſi ſeruiebant. Et quia prædicando ſuperna memorat, cadentes poculo, & cæleſtium oblitos ad ſpiritualis vitæ ſtudium excitat, & per amorem ardenter inflammat. Bene ergo dicitur: C

Quocumque ſe vertebat, ſuperabat:

quia dum de omni genere peccatores ad vitam trahit, triumphare vbique cognoſcitur. Hos nimirum triumphos agere ſuos milites, ſuos principes imperabat Do-
Mar.16.d minus cum dicebat: Ite in orbem vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Omni creaturæ Euangelium prædicare pręcipit, quia omnia genera hominum duci ad fidem voluit: vt dum nobiles regum ſuorum triumphos oſtenderet, eos ſu-
1.Pet.3.b perare vbique monſtraret. Vnde ſcriptum eſt: Qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Omnes quippe homines vult ſaluos fieri: quia de omni hominum genere eligit, quos ad gaudium æternæ ſalutis trahit. Sed quid ſpeciali fortitudine agat, exponit, quia dicit: D

Congregatoq. exercitu, percuſſit Amalech, & eruit Iſrael de manu vaſtatorum eius.

Amalech populus lambẽs intepretatur. Quid ergo per Amalech, niſi fornicationis ſpiritus deſignantur? Lambere enim eorum eſt, ad peccandũ mentem carnis blandimento delinire. Velut enim linguæ tactu lambere ambiunt, cum leuibus ſuggeſtiobus mentem tangunt. Quid eſt, quòd contra Moab & Ammon, quòd Edom & regem Suba pugnaſſe & viciſſe dicitur, non tamen exercitum congregaſſe: ſed vt Amalech vinceret, exercitum congregauit? Quid eſt, quòd exercitum congregauit, niſi quia ad extinguendum fornicationis ſpiritum, virtus vna non ſufficit? Abſtinentia quidem ciborum contra hoc vitium fortiſſima eſt, ſed ſola non pręualet: velut enim miles eſt, E
& pugnare poteſt, ſuperare non poteſt: quia Amalech non vincitur, niſi exercitus congregetur. Qui ergo fornicationem percutere appetit, addat abſtinentiæ corporis virtutem humilitatis. Nam ſi mens Deo ſubdi humiliter deſpicit, carnis ſuæ deſideria dominãdo ac præeminẽdo non premit. Sed adhuc neceſſe eſt, vt congreget: quia exercitum paruũ habet. Virtuti ergo humilitatis & abſtinentiæ corporis addatur frequens numerus orationis. Affectus quidem cordis intenti cæleſtibus, contra carnis bellum fortes milites ſunt. Iam ergo in frequenti aſſiduitate precum aciem habet, ſed exercitus non vnam tantum aciem, ſed plures habet. Adhuc itaque exercitum perfectũ non habet, & Amalech percutere nequaquam valet. Numquid ei prodeſt, quòd ieiunando ſe atterit, quòd ad tempus orando compungitur, ſi mens lubrica cogitet, &
phan-

A phantaſmata laſciuiæ in ſemetipſam portet? Sed vitare turpes cogitationes non præualet, qui honeſtas in ſe non habet. Quia enim ſemper cogitamus, exquirenda ſunt nobis bona, ne mala cogitemus. Quid vero ſunt omnes turbæ bonarum cogitationum, niſi innumerabiles mentis acies? Nam dum mentem ambiunt & minuunt, ad eam accedere turpiſſimos inimicos non permittunt. Et quia cogitando ad deſiderium magnæ puritatis accendimur, armis potentibus milites noſtri induti ſunt, quibus fornicationis impetus & depellendo in fugam vertunt, & ad nihilum deducendo perimunt. Nam vnde ad animam intrare cogitationes poſſint, non habent, quæ quaſi fortiſſimo milite, honeſtate cogitationum bonarum vndique ornata eſt. Nunc ergo exercitum anima congreget, quæ Amalech vult perimere, & de manu vaſtatorum eius videntem ſpiritum liberare. In horum medio reſideat, vt cincta exemplis electorum
B fortium, circumdata doctrinis ſcripturarum, nullam partem ſui vacuam habeat, vnde hoſtis irrumpat. Quia ergo innumerabilia ſunt exempla fidelium, quia multa documenta ſcripturarum, exercitus magnus & fortis eſt, ſed ad congregandum, difficile nō eſt. Bene ergo de Iſraelis rege dicitur: [Congregato exercitu, percuſſit Amalech.] quia fornicationis ſpiritus non ante vincitur, quàm per abſtinentiam corpus atteratur, & omnis turpitudo obſcœnæ cogitationis, bonis mentem replentibus, effugatur. Tunc quippe eum lambere, id eſt, delinire populus lambens delectando non poteſt: quia domita carne ieiunijs, humilitatis arce prædita mente, orationis armis accincta, intenta doctrinis cæleſtibus, exemplis munita, impiæ ſuggeſtioni aditum præbere conſentiendo non præualet. Quæ nimirum exercitus congregatio bene regibus, id eſt, Eccleſię doctoribus conuenit: quia quiſquis ad extinguendam fornicationis rabiem electos ſubditos inſtruere nititur, hæc plura auxiliorum agmina ei ver-
C bo congreganda ſunt. Bene & Iſrael erutus de manu vaſtatorum eius aſſeritur. Erui quidem euelli dicitur. Et quod euellitur, altas radices in profundiora merſiſſe ſentitur. Manus vero vaſtatorum poteſtas eſt malorum ſpirituum. Vnde etiam ſcriptum eſt: A quo quis vincitur, eius ſeruus efficitur. Quid ergo colligitur, niſi quia dum *2.Pet. 2.d* fornicatores deſiderijs carnis aſſentiunt, poteſtati malorum ſpirituum ſubiguntur? Quia item altum eſt fornicationis blandimentum, dum in hoc anima per deſiderium mergitur, quaſi in profundum radicibus tenetur. Erui ergo de manu vaſtatorum, eſt a fornicationis abyſſo, qui in poteſtate dæmonum eſt, liberari. Bene etiam vaſtatores fornicationis impetus dicuntur: quia de vitio luxuriæ per beatum Iob dicitur: Ignis eſt vſque ad perditionem germinans, & omnia eradicans germina. Vaſtator *Iob. 31.b* quippe fornicationis ſpiritus dicitur: quia quem inuaſerit, ei nimirum nulla virtu-
D tum dona derelinquit. Ad laborem quidem miniſterij, bona quidem aliqua habere poteſt, ſed ad meritum ſalutis ea habere non poteſt. Vaſtari ergo dicitur, cui perdita caſtitate ad vitam bona alia nulla proſunt. Vaſtari etiam horti tenera dicuntur. Qui enim ſunt horti ſuperni ſponſi, niſi corda ſanctorum per cuſtodiam munita, & per caſtitatis odorem florida? Nam dum nullos motus turpes recipiunt, albo pudoris flore decorantur. Vnde & ſponſę in Cantico ſponſi laudibus dicitur: Quæ habitas in hor- *Cant. vlti.d* tis audire me fac vocem tuam. Et rurſus: Hortus concluſus ſoror mea ſponſa. Hortus *Ibid. 4. d* quidem, quia virtute eximiæ caſtitatis floridus: concluſus autem, quia per continentiam munitus. Hinc ſponſa quid ſponſum oblectet, exponit, dicens: Sponſus meus *Ibid. 1.e* mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Immundi ergo ſpiritus vaſtatores ſunt: quia ſi pudica corda decipiunt, decepta teneros
E flores tantæ virtutis perdunt. Qui itaque cum ab immunditijs ad caſtitatem redeunt, quia diras dæmonum poteſtates effugiunt, & a profundo perditionis aſcendunt, de manu vaſtatorum erui apte memorantur. Sed rex, qui eruere populum dicitur, qualęs adiutores habeat, videamus. Nam ſequitur:

Fuere autem filij Saul Ionathas, & Ieſui, & Melchiſua: nomina duarum filiarum eius nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.

Filij Saul, qui non ad quamlibet hereditatem, ſed ad regnum naſcuntur, illos inſinuat, de quibus ſanctæ Eccleſiæ per Pſalmiſtam dicitur: Pro patribus tuis nati ſunt *Pſ. 44.d* tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Quos tres eſſe agnouimus: quia fidem ſanctæ Trinitatis prædicando defendunt. Sed quia percuſſo Amalech, regis

filij nominantur, eorum numerum ad virtutum merita referamus. Maceratio qui- A
dem corporis, circumſpectio mentis, ſimplicitas intentionis, tria ſunt. Quia ergo
doctores ſanctæ Eccleſiæ ad reprimendam carnis libidinem fortes ſunt, ad cordis cu-
ſtodiam ſapientes, intentionem cordis in cælum ſubleuando ſublimes tres eſſe Saul fi-
lij dicuntur. Tria etiam ſunt fortitudo operis, virtus charitatis, & affluentiſſima
gratia prædicationis. Doctores quippe ſanctæ Eccleſiæ, quia magna conuerſatione
ſublimes, magna charitate feruentes, magna verbi ſapientia facundi, ternario nu-
mero apte ſignati ſunt. Quorum certe virtutibus nomina conueniunt: quia Iona-
thas columbæ donum dicitur, Ieſui planicies ſiue deſiderium meum, Melchiſua rex
meus, ſalus. Quia enim præcellentia dona Spiritus ſancti doctores habent, columbæ
donum recte nominantur. Quia item inter dona ſublimia humiles ſunt, planicies
dicuntur. Quia pro ſubditis ſibi fidelibus ardenter æterna poſtulant, deſiderium B
meum eſſe perhibentur. Quæ quidem vox paruulorum ſubditorum eſſe cognoſcitur,
virtus vero tanti nominis prælatorum. Qui enim paruuli, & frigidi adhuc in noſtris ne-
gligentijs iacemus, ad cæleſtem patriã ardentibus deſiderijs non flagramus. Sed quod
nos ardenter flagitare non poſſumus, pro nobis poſtulat, qui ad illam, quam nobis
adipiſci deſiderant, patriam, magnis deſiderijs anhelant. Pro excellentia ergo chari-
tatis non deſiderantes, ſed deſiderium regis filius dicitur, vt in doctoris mente fla-
grare ignis dilectionis ſpecialiter demonſtretur. Vnde & de Domino per Pſalmiſtam
Pſ. 103. a dicitur: Qui facit angelos ſuos ſpiritus & miniſtros ſuos ignem vrentem. Hinc eſt
Dan. 9. a item quòd Daniel vir deſideriorum dicitur: quia proſpera populi ſui magnis preci-
bus poſtulaſſe perhibetur. Melchiſua vero dicitur rex meus, ſalus. Rex quippe præ-
dicator dicitur: quia celſitudinem tenet ordinis, & dignitatem magnæ conuerſatio- C
nis. Rex item dicitur: quia ſummam tenet celſitudinis, & vigorem auctoritatis. Sa-
lus etiam dicitur, vt eius integritate ægritudo populi depelli poſſe ſentiatur. Me-
rito enim vitæ & deuota oratione homo agere quotidie debet doctor, vt ſubiectus ſibi
quiſque pertingere valeat ad ſalutem. Sed notare iterum doctor debet: quia cum a
ſubditis nominatur, non rex noſter, ſed rex meus dicitur. Quid eſt ergo, quòd rex
meus dicitur, niſi quia tam familiaris eſſe debet omnibus, vt ſingulorum eſſe per amo-
rem ſentiatur? Sed quia meus dicitur, rex nominatur: quia humilis & affabilis prædi-
cator hoc ipſum, quod præeminet, non videtur eſſe ſuum ſingulariter, ſed ſpeciale
ſingulorum, cum tam communis per gratiam eſſe nititur, vt eius celſitudo propria
vniuſcuiuſque fore videatur: Onus autem verbi dicitur, quia videlicet ſalus mea dici-
tur, per quod nimirum diligens prædicatoris ſtudium & ſolicitudo commendetur: D
quia ſic debet intendere ſimul omnibus, vt quęrat, & agat propria ſingulorum. Ab vno
quoque etenim ſalus mea dicitur: ſi vniuſcuiuſque infirmi curam ſuſcipit, & hunc ad
æternæ ſalutis bona perducit. Quæ vero ſunt Saul filiæ, niſi prædicatori ſubditæ ele-
ctorum qualitates? Alij quippe actiuæ vitæ ſtudijs ſeruiunt, alij vero contemplatiuæ
remotionibus abſconduntur. Filiæ quidem dicuntur pro fecunditate. Illa quidem pa-
rit multitudinem bonorum operũ, iſta vero internorum plenitudinem gaudiorũ. Me-
rito igitur regis filiæ nominantur, quia dum concipiunt de verbo Dei, cæleſtes fructus
parturiunt. Vnde bene Merob de multitudine dicitur. Actiua etenim vita, quia ex mul-
tis bonis operibus perficitur, de multitudine recte nominatur. Vel de multitudine di-
citur: quia qui Deo per actiuam vitã placent, multi ſunt. Quia enim pauciores nume-
ro ſunt, qui per contemplatiuam cæleſtibus gaudijs inhiant, in eorum comparatione E
illos, qui actiuæ vitæ inſeruiunt, multos vocat. Qui profecto multi ſunt numero, mi-
niſterio diuiſi: quia etſi vnam cæleſtem patriam bonis operibus quærunt, tamen varijs
operibus pietatis inſeruiunt. Quorum certe nonnulli in tantum amorem conditoris
proficiunt, vt ipſa etiam opera bona deſerant, atque ad contemplatiuæ vitæ dulcedi-
nem tranſire, & in ea Deo vacare concupiſcat. Vnde & bene Michol in lingua noſtra
ex omnibus dicitur. Ex omnibus quidem fit: quia nullus eſt perfectus in contempla-
tione, qui ex labore boni operis non peruenit ad arcem eiuſdem contemplationis. Vn-
Matt. 11. d de & in Euangelio Dominus dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis,
& ego reficiam vos. Tunc qui laborat, vocatur, quando bene agenti deſiderium æter-
nitatis infunditur. Et ad vocantem ſe accedunt, quando ad contemplatiuæ vitæ
quietem veniunt. In qua nimirum laborantes, reficiuntur: quia amoris gaudia de
diuina

A diuina contemplatione abundanter ſumunt. Ipſe quidem accedentes reficit, qui puris mentibus ſemetipſum oſtendit. In cuius reuelatione quia contemplationis gaudia multa inueniunt, quaſi omnimoda delectationis dulcedine, non ab alio, ſed ab ipſo ſaturantur. Michol ergo ex omnibus dicitur: quia contemplatiuæ vitæ ſecretum nullus expetit, qui in aliqua prius operatione bona non fuit. Minor ergo ſoror dicitur: non quia inferior dignitate, ſed quia poſterior tempore. Si quis autem velit per primogenitam filiam contemplatiuam vitam, per minorem actiuam, poteſt accipere. Et tunc quidem Merob de multitudine dicitur: quia multitudinis turbas deſerit, & ad rariorem numerum in contemplatione perfectorũ venit. Non ergo multitudo, ſed de multitudine eſſe dicitur, vt non hi, cum quibus eſt, ſed vnde venerat, agnoſcatur. Michol vero ex omnibus dicitur, vt in actiua vita vniuerſalis vita ſanctæ Eccleſiæ deſi-

B gnetur. In actiua etenim vita etiam illi ſunt prius, qui poſtea ad contemplatiuæ ſecretum tranſeunt, ſed in contemplatiuæ remotione, exterioris vitæ ſolicitudine grauati non ſunt. Illa ergo de multitudine, iſta vero de omnibus dici poteſt: quia actiua vita omnes continet, contemplatiua omnium conſpectum declinat, vt ſe, conſpectu mentis, cæleſtibus iungat. Quomodo igitur Saul filiæ dicuntur, niſi quia vtraque iſta ſtudio boni rectoris oſtenditur? Qui enim nos docent bona agere, æternæ vitæ ſtudijs vacare, ab illo nobis generantur, cuius magiſterio in corde noſtro diſcuntur. Quod quidem quia de actiuæ vitæ operibus conſtat, mirum de contemplatiua videtur, quæ per Mariam Marthæ ſororem, quæ ad pedes Domini ſedere, & verbum eius audire deſcribitur. Sed facile reſpondetur: quia dum ſedet Maria, perfectos in contemplatione ſignat. Filia tamem Saul Merob recte dicitur: quia etſi *Luc.10.g*

C ſedens ad pedes Domini, quæ vult, ab eo audit & diſcit, tamen prius diſcere debet, quo modo ſedere poſſit. Hoc nimirum quia ſapientis & eruditi doctoris eruditione cognoſcitur, Saul eſſe filiam Merob recte memoratur. Quam profecto in coniugium Dauid dare promiſit, ſed ei minorem dedit: quia nonnulli contemplatiuę vitę pulchritudinem diligunt, ad cuius amplexus accedere nequaquam permittuntur. Quia enim regendis fidelibus gregibus foris neceſſarij ſunt, ſummus rex ſic ordinat, vt Michol minorem accipiant, & Merob maiorem numquam comprehendant. Plerique autem poſt minorẽ maiorẽ accipiunt: quia poſt deuota charitatis opera, ad intimi ſecreti amorem recipiuntur. Quod bene Iacob inſinuat, qui Rachelem amauit, ſed prius Liam accepit, & ſic deinde Rachelem in coniugium ſumpſit. Quid eſt hoc quòd Iacob vtramque ſororem habere licuit, Dauid autẽ ad maioris thalamum non peruenit, niſi quia Dauid rex fuit, Iacob vero rex non fuit? Qui ergo regimen animarum ſuſcipit, hunc cenſura *1. Reg. 18. d* *Gen.29.e*

D Eccleſiaſtica ſuſceptum gregem deſerere, & remotæ vitę otijs vacare non ſinit. Sed Merob Dauid promittitur, & numquã datur: Michol ſola datur, quia nonnulli cũ curam animarum ſuſcipiunt, putant ſe ſic aliorum ſolicitudinem gerere, vt ſibijpſis valeant per ſolicitudinẽ vacare: & tamen quietem, quã in prælatione quærunt, numquã inueniunt, fitq. vt dum impetrare a Domino gratiam tantę puritatis nequeunt, quaſi iram incurriſſent Domini, pertimeſcunt. Quaſi ergo irato rege promiſſam ſibi primogenitam perdunt: quia eum, quem ſe putabant in prælatione habituros amorem quietis intimæ, amplecti non poſſunt. Hæc autem breuiter per exceſſum diximus, nunc ergo ad dimiſſa redeamus. Ambæ ergo Saul filiæ dicuntur, ſed nomina diuerſa ſortiuntur: quia & differunt & conueniunt. Conueniunt quidem: quia ad æternam vitam, quam diligunt, per amorem tendunt. Item conueniunt: quia bona opera, quibus hæc inde-

E ſinenter extenditur, illa quomodolibet operatur. Quia igitur ambæ amant, quæ vident æterna, ambæ ad illa per bonam operationem peruenire deſiderant, quomodocumque conueniunt: differunt autem, quia plus agit vna, plus videt altera. Nam & Lia non dicitur fuiſſe cæca, ſed Lippa. Et Rachel ſi non tantos peperit, omnino tamen ſterilis non remanſit. Nam ſi altera vita alteram contemplando aut operandò ſuperat, nulli autem eorum viſionis claritas demitur, nulli fecunditatis gloria denegatur. Videndo tamen & agendo differunt: quia actiua vita viſionem habet in tranſitu, opus vero in intentione: contemplatiua vero opus in itinere, intentionem in quiete. Vnde bene Euangeliſta Marcus, cum ſub illarum trium mulierum ſpecie contemplatiuæ vitæ amorem oſtenderet, ait: Emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Quaſi dicat: Steterunt in opere, vt currere valerent ad contempla- *Marc.16.a*

 tionem

tionem. Aromata quidem emere, eſt per laborem boni operis, bonæ opinionis odorem circumquaque dilatare. Et Ieſum in ſepulchro vngere, eſt per mortificationem carnis ad deuotionis intimæ pinguedinem peruenire. Nam velut in ſepulchro vngitur, quando a conſepultis ad gaudium intimæ claritatis ſuæ deuotiſſime peruenitur. In tranſitu ergo operationem habent: quia etſi aliquando operantur, quaſi currendo hoc deſerunt, qui ad locum dilectæ ſolitudinis, magno ſpiritus impetu impelluntur. Nam quia totis deſiderijs in æternorum amore requieſcunt, videre magis, quàm miniſtrare appetunt. Rari ergo ſunt in publico operis, aſſidui in ſecreto contemplationis, foris parum, ſatis intus immorantur. Nam & fornicationem eſſe ſolent iudicare, vel ad momentum a Chriſti contemplatione diſcedere. Econtra autem actiua vita, quæ frequens circa miniſterium ſatagit, rara eſt in ſecreto contemplationis. Nam quæ æterna ſibi præparare non ſedendo, & audiendo, ſed ſatagendo & miniſtrando propoſuit, non damnum, ſed diſpendium putat, ſi ſibi vacans, & ſua petens, & non quæ aliorum, a ſolita obſequiorum oblatione requieſcat. Plus igitur operando laborat, minus obſecrat. Vnde & Martha, quæ circa frequens miniſterium ſatagebat, ſtetit, & locuta eſt. Quæ enim ſtetit, ei nimirum ſedere non licuit: quia ſi ad audiendū ſederet, imparatum fortaſſe miniſterium, & inſufficiens impendiſſet. Et notandum: quia tranſeundo Dominum Martha vidit, non tamen tranſeundo, ſed ſtando loquitur. Nam Euangeliſta caute expreſſit, dicens: Quæ ſtetit, & ait. Quo profecto exemplo inſtruimur, vt qui fratribus miniſteria exhibemus, ſi per moram ſedere ad Redemptoris pedes non poſſumus, per aliquantulam morulam Redemptori aſſiſtere debeamus. Sed bene ei aſſiſtimus, ſi tranſeundo, & ſeruiendo videamus. Quid eſt autem tranſeundo Dominum cernere, niſi in omni noſtro bono opere, ad ipſum cordis dirigere intentionem? Tranſimus enim, quando huc illuc diſcurrendo in membris ſuis, Domino miniſtramus. Sed tranſeundo Dominum cernimus, ſi per omne, quod agimus, præſentem nobis ipſum cui placere cupimus, contemplamur. Quo in loco notandum eſt: quia confidenter Martha loquitur, dicens: Domine non eſt tibi curæ, quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Quod certe perfectis quibuſdam operarijs ſanctæ Eccleſiæ conuenit, qui omnipotenti Deo preces tanto fiducialius offerunt, quanto laborioſius ei in membris ſuis ſe miniſtraſſe meminerunt. Sed quia in ipſis etiam, quæ actiuæ vitæ deſeruiunt, nimietas ſolicitudinis cohibenda eſt: Martha reprehenditur, quæ tam ſolicita aſſeritur, vt erga plurima turbetur. Actionis quidem feruor tunc recte diſponitur, cum ſic inſiſtimus operi, vt tranquillo corde eum, cui opera noſtra conſecrare nitimur, videamus. Quid eſt ergo nimietas ſolicitudinis, niſi confuſio ſupernæ intentionis: quia dum ſe erga plurima diuidit, diuiſa iam ad ſupernorum intuitum non aſſurgit. Illud enim æternum, & ſimplex bonum æternæ viſionis, anima quia vix vnita comprehendit, ſe nimirum ad id diuiſa non erigit. Dicit ergo operum noſtrorum diſpoſitor & receptor: Vnum eſt neceſſarium: ne ſe mens ad multa diuidat, vt per tranquillitatem vnita, ad ſummi boni intuitum potenter ſurgat. Duæ igitur filiæ Saul, etſi pariter regis ſunt filiæ, nominibus differunt: quia vita actiua, & contemplatiua nobilitate religionis generoſæ ſunt, ſed non ſunt pares pro diuerſitate officij. Sed quia earum patrem oſtendimus, matrem pariter demonſtremus. Sequitur:

A | B | *Luc. 10. g* | *Ibidem.* | C | D

Et nomen vxoris Saul Achinoe, filia Achimaas.

E

Quæ eſt enim prædicatoris vxor, niſi bona voluntas? Qui enim per amorem bonæ voluntati coniungitur, ei vtique quaſi ex nobili coniuge filij oriuntur. Nam cum bonorum operum fructus proferre volumus, neceſſe eſt, vt prius eos in bona voluntate ſeminemus. Vnde bene Achinoe fratris requies interpretatur. Frater quippe noſter ille eſt, qui a mortuis reſurgens, Mariæ Magdalenæ locutus eſt, dicens: Vade & dic fratribus meis: Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum. Hinc Paulus nobilitatem electorum aſſerens, ait: Heredes autem Dei, coheredes Chriſti. Quid eſt, quòd dicitur fratris requies, niſi quia Redemptor humani generis in bona coheredum ſuorum voluntate requieſcit? Et quia ab ipſo nobis bona voluntas impenditur, a quo inhabitatur, filia Achimaas eſſe perhibetur. Achimaas enim fratris decor, vel frater decor interpretatur. Frater quippe & decor Redemptor noſter dicitur: quia humana

Io. 20. d | *Rom. 8. d*

natura

A natura per peccatum primi hominis dignitatis ſuæ vigorem perdidit, ſed in perſona Redemptoris, aucto ſibi ſplendore, radiauit. Decor quippe noſter eſt: quia quicumque in ſancta Eccleſia virtutum claritate fulgeſcunt, de plenitudine lucis illius omnes accipiunt. Hinc Paulus ait: Ei ſe infudit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Dum ergo bonam prædicatorum noſtrorum voluntatem Propheta Samuel reſpicit, typis viſa exprimit, dicens: [Achinoc filia Achimaas:] quia nimirum magna eſt pulchritudo bonæ voluntatis, ſed de infuſione naſcitur Redemptoris. Debet namque amari vt coniux, ſed ſi pater aſpicitur, ex nobilitate amplius amatur. *Io.1.b* *Coloſ.2.b*

Et nomen principis eius Abner, filius Ner, patruelis eius.

Abner dicitur pater meus lucerna, Ner etiam lucerna dicitur. Quid ergo Ner, niſi B ſermo ſcripturarum accipitur? Littera quidem ſanctæ ſcripturæ quaſi huius lucernæ teſta eſt, intellectus vero ſpiritualis claritas luminis, oleum vero eius, deuotio amoris. Filius ergo lucernæ, eſt qui verba ſcripturarum libenter audit, & ſapienter intelligit: & quæ per intellectum colligit, per affectum charitatis apprehendit. Cur itaque dicitur filius lucernæ, niſi quia, quod de lumine naſcitur, lumen eſt. Quid enim peccatum niſi tenebræ? Quid item bonum opus niſi lumen? Sancti enim viri dum ad ducatum ſcripturarum greſſus operum dirigunt, quaſi ex lumine lumen accipiunt ſpiritualis eruditionis. Hoc quippe lumen de lumine Ioannes exprimens, ait: Omnis, qui natus ex Deo eſt, non peccat: quia generatio cæleſtis ſeruat eum. Quid eſt naſci de Deo, niſi cognitam in ſanctis ſcripturis eius voluntatem diligere? Et quid eſt non peccare, niſi in luce iuſtitiæ ſemper conſiſtere? Quaſi enim de luce nos lucem facere C volebat beatus Petrus Apoſtolus, cum dicebat: Habetis propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, tamquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec aſpiret dies, & lucifer oriatur in cordibus veſtris. Merito igitur Abner pater meus lucerna dicitur, ipſe quoque pater eius lucerna nominatur: quia illi in ſancta Eccleſia lucere per exempla alijs poſſunt, qui eruditione ſcripturarum, & claritatem acceperunt luminis, & oleum perfectæ charitatis. Sed per Ioannem non peccare dicitur, vt prædicatorum robur inſinuet, qui ſic peccatoribus manum porrigunt, vt tamen ipſi peccatorum tenebris non fœdentur. Sed quid eſt, quòd patruelis Saul dicitur? Patruelis autem dicitur, qui naſcitur ex fratre patris. Vnde & hic quoque ſubiungitur: *1.Io.3.b* *2.Pet.1.d*

Cis fuerat pater Saul, & Ner pater Abner filius Abiæ.

D Et cum eligendus rex peteretur, dictum eſt: Et erat vir nomine Cis filius Abiæ. Quia vero iſta ſtirpis regiæ nomina quid ſignificent, plenius expoſuimus, hoc tantummodo exprimamus, quo modo Abner patruelis Saul eſſe referatur. Sed Saul filius Cis, ideſt, duri eſſe cognoſcitur: Abner etiam lucernæ filius perhibetur. Durum hunc auſteræ nimis conuerſationis viros oſtendimus deſignare, Ner lucernam interpretari. Quid eſt igitur, quòd lucerna, & durus eiuſdem patris eſſe filij dicuntur: niſi quia a Deo eſt, & quòd ſcriptura ſancta auſterum præcipit, & virtus exterior duræ conuerſationis? Frater quippe lucernæ durus eſt: quia gratiam implendæ legis ab eo habet, a quo ipſa lex ortum habet. Vnde & Pſalmiſta confidenter repromittit, dicens: Etenim benedictionem dabit, qui legem dedit. Legem quippe dare, eſt præcepta vitæ electis proferre: benedictionem etiam dare, eſt gratiam implendæ legis impendere. Quia ergo ab vno ſunt tam lumen ſcripturæ, quàm aſperitas vitæ noſtræ: E Cis & Ner vnius patris filij eſſe referuntur. Abner ergo filius Ner, Saul regis patruelis eſſe recte dicitur: quia qui ad curam animarum eligitur, duræ & aſperæ vitæ debere eſſe iudicatur. Sed qui prædicatorum adiutores eſſe cupiunt, numquam agunt, quod cupiunt, ſi lumen ſcripturæ ſanctæ, in quo per cognitionem concepti ſunt, in bona operatione atque ſancta prædicatione, velut naſcendo, non perficiunt. Cum vero ſcripturarum ſanctarum cognitio magis ſummis doctoribus, quàm eorum adiutoribus ſubditis adſcribatur, & exempla conuerſationis ſequi magis minoribus, quàm maioribus conuenire videantur: quid eſt, quòd duri filius rex dicitur: lucernæ vero filius dicitur princeps regis? Sed his verbis non ſignificat, quod ſummi doctores & eorum adiutores habent, ſed ſuppreſſo quod habent, exponit quod ſingulis agendum eſt. Rex quippe videlicet ſummus, & electus prędicator: quia iam per altiſſimę eruditionis *Supra 9.a* *Pſ.83.c*

tionis

tionis ſcientiam, ſcripturę lumen habet: non ſic confidat de ſcientia, vt aliorū exempla minime ſequatur. Princeps quoque, ideſt magni doctoris adiutor: quia exemplis eiuſdem ſui præpoſiti ſubditur, ad lumen innitatur: vt qui exempla ſequitur, in doctrinæ altioris eruditionem, quaſi in magna lucernæ luce naſcatur. Quia ergo eruditus ad maiorum exempla per humilitatem reducitur, exemplis inſtructus ad ſcripturarum ſplendorem diſcendo ſubleuatur, bene rex filius duri, & princeps lucernæ filius eſſe perhibetur. Tales viri, quia electis fidelibus vtiliter præeminent: quia ſubiectos ad virtutum victorias fortiter prouehunt, Sequitur: A

Erat autem bellum potens aduerſus Philiſthæos omnibus diebus Saul.

Debile & omnino infirmum bellum illorum doctorum eſt, qui nec lumen habent diuinæ cognitionis, nec fortitudinem boni operis. Potens ergo bellum dicitur, quando electis plebibus duri filij dominantur: quia ille poteſt alijs vtiliter bona dicere, qui conſueuit verba magna operatione præire. Sed & ſubtiliter eſt intuendum, quod implexius dicitur: [Cunctis diebus Saul.] Qui ſunt dies Saul, niſi lucis opera? Quod bellum doctoris eſt aliud, quàm quod lingua conficitur? Omnibus itaque diebus pugnat, qui multa alios docet: ſed nil docendo profert, niſi quod ſuo prius fulget opere. In die etenim ſua pugnat, qui verba prædicationis ex propria trahit luce virtutis. In die ergo alieno pugnare vult, qui contraire reprobis ſpiritibus ſatagit, non loquendo, quæ agit, ſed prædicando, quæ nouit. Sed omnibus diebus pugnat: quia omnia præcepta Dei oſtendit in luce operis, quæ ſubſequendo vult pandere per curam prædicationis. Merito itaque bellum potens dicitur, in quo cum omnimoda virtutum, vel operum luce pugnatur. Poteſt etiam per hoc, quod omnibus diebus pugnare dicitur, agonis ſpiritualis inſtantia deſignari. Qui enim vitam ducit plenam virtutibus, in diebus viuit. Cunctis ergo diebus bellum potens electi doctoris agnoſcitur: quia is ſemper malos ſpiritus ſuperare cernitur, qui a luce virtutum numquam ſeparatur. Sed habent electi viri virtutem præliandi, habent & humilitatem timoris. Per virtutem triumphant, ſed per timorem auxilia congregare non ceſſant. Vnde tanto fortius præliantur, quanto & vires confligendi congregare non deſinunt. Bene ergo cauſa potentis belli ſubiungitur: B C

Nam quemcumque videbat Saul virum fortem & aptum ad prælium, ſociabat eum ſibi.

Quaſi dicat: Idcirco bellare potenter poterat: quia congregare exercitum non ceſſabat. Sed quia non ſolum fortes, ſed etiam aptos ad prælium ſibi ſociaſſe dicitur, cautus doctor in eligendis Chriſti militibus demonſtratur. Fortes autem ad ferenda onera quidam ſunt, non ad prælia exercenda: quia præliari de fortitudine ſua dum neſciunt, nequaquam poſſunt. Viri ergo fortes & ad prælium apti ſunt, qui ſciunt pugnare, & volunt. Per voluntatem quippe fortes ſunt, & per ſcientiam apti ad præliandum. Quorundam ergo temeritas a Chriſti bello repellitur, cum apti & fortes electi memorantur. Nam quidam ſciunt cum diabolo pugnare, & nolunt. Sapientes quidem ſunt, vt faciant mala: bona autem facere neſciunt. Hi antiquo hoſti ſeruire volunt, reſiſtere nolunt. Quid enim faciat doctor, ſi aptos iſtos ad prælium ſibi ſociet? Magis tales poſſunt alios per exempla deſtruere, quàm ipſe per verbū ædificare. Nam & ſæpe tales docere audent, & docendi virtutem operando non tenent. Cum loquuntur nobiſcum in hoſtes irruunt, ſed per opera ſubito in viſcera noſtra torquentur. Velut proditores quidam exercitus, arma Chriſtianæ doctrinæ induunt, & per exempla ſubito paruulos Chriſti feriunt, quos velle protegere loquendo putabamus. Non apti ergo viri fortes repellendi, non ſociandi nobis ſunt: quia per ſapientes reprobos robur noſtrum deſtruitur, non augetur. Qui ergo ſunt fortes & non apti, niſi quos videmus onera ſæculi fortiter ferre, & fortitudinem ſuam in ſeruitium conditoris transferre neſcire? Nam iugum hominum, & magnos ſæculi labores fortiter ferunt, ſed ad ſeruitutem Dei accedere velut infirmi pertimeſcunt. Quid ergo iſti, niſi fortes & non apti ſunt, qui ſæculi magna faciunt, & Chriſti agere leuia & blanda non poſſunt? Sæpe etiam in monaſterijs conuertuntur, & qui ſæculi onera fortiter tulerant in paruis, quæ agunt, quaſi inter magnos labores ſudant. Quid ergo his D E

A verbis oſtenditur, niſi vt viros ad Chriſti militiam cum magna nobis diſcretione ſociemus, nec accedentibus ante præbeamus ingreſſum, quàm eos & aptos per ſcientiam, & fortes per bonam voluntatem eſſe ſciamus? Poſſunt autem idcirco viri fortes & apti ad prælium dici: qui Amalech, ideſt, libidinum bella ſubſequuntur. Nam viri fortes non ſunt, qui carnales concupiſcentias extinguere nequeunt. Et apti ad prælium non videntur, qui pro pudicitia apti ad præliandum non ſunt. Eligat ergo doctor milites Chriſti, eligat fortes: vt dum carnem fortiter domant, immundos ſpiritus potenter vincant. Eligat ergo aptos ad prælium, vt dum inter dona fortitudinis non ſuperbiunt, triumphi gloria in cæleſtibus ſublimentur.

B LIBER SEXTVS

CAPVT PRIMVM.

ET dixit Samuel ad Saul: Me miſit Dominus vngere te in regem ſuper populum eius Iſrael. Nunc ergo audi vocem Domini. Hæc dicit Dominus exercituum: Recenſui quæcumque fecit Amalech Iſraeli, quo modo reſtitit ei in via, cum aſcenderet de Ægypto. Nunc ergo vade, & percute C Amalech & demolire vniuerſa eius. *Caput XV. 1. Regum.*

Superius Amalech luxuriæ vitium deſignare diximus, quæ velut lambit, dum voluptatem blandiendo ſuggerit. Profectus ergo conuerſationis oſtenditur, eo quòd ſuperius a Saul percuſſus aſſeritur, & nunc non ſimpliciter iubetur percuti, ſed omnia eius demoliri. Primo quidem hunc doctor percutit, quando per eius verbum agitur, vt pudicitia in conuerſorum cordibus & corporibus teneatur. Quaſi enim percuſſa eſt libido, quando caro armis pudicitiæ qualitercumque ſubacta eſt, & perfecte ſubacta non eſt. Nam qui luxuriæ iam inquinamenta deſerit, ſed adhuc motus turpes ex ſe contra ſe inſurgentes ſentit, iam opus nefarium non exercet, ſed tamen abigere hoc a cogitatione non poteſt. Sæpe inuitus, & incautus ad immundas cogitationes trahitur, ſed D ea, quæ negligendo intus cogitat, carnem foris excitant, vt ad turpes motus voluptatis ſurgat. Quid ergo eſt, quòd percuſſus Amalech, iterum percuti, & demoliri præcipitur: niſi quia prædicator eos, quos ad pudicam vitam erudit, promouere debet ad perfectionem virtutis? Iterum ergo iubetur Amalech percuti: quia adhuc non bene interfectus viuit. Iterum Amalech percutitur, cum verbis doctoris illi etiã motus, qui carnem pulſant, eliduntur: cum ob hoc coronari ſubditos doctor docet, vt ſic corpus domare debeant, vt ad illecebroſos motus nequaquam ſurgat. Sed quia numquam ſic caro reſtringitur, ſi mens ad immunda cogitando labitur, poſt percuſſionem, Amalech demoliri præcipitur. Percutitur ergo in corpore, demolitur in corde, dum caro digne per abſtinentiam teritur, & mens a cunctis immundis cogitationibus refrenatur. Quo in loco priora etiam conſideranda ſunt, quæ ex perſona Domini Samuel loquitur, dicens: [Recenſui quæcumque fecit Amalech Iſraeli, quo E modo reſtitit ei in via, cum aſcenderet de Ægypto.] Quid eſt, quòd Amalechitarum opera recenſentur, niſi quia luxuriæ inquinamenta Deo valde odibilia ſunt? Vnde beatus Paulus Apoſtolus dicit: Omne peccatum extra corpus eſt, qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Item dicit: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Hinc etiam acrius increpans, a regno Dei eos ſegregans, ait: Neque immundi regnũ Dei poſſidebunt. Cur luxuria recenſetur, niſi quia iuſtitia Dei peccator proijcitur, quando ad perpetranda eius inquinamenta curuatur? Qui ergo recenſetur, vt cadat, aliquando recenſetur, vt pereat: aliquando recenſetur, vt ſurgat. Et quia poſt tanta temporum ſpatia recenſita, Amalech facta memorantur, vtcumque nobis inſinuatur: quia tales aliquando poſt longa tempora reſipiſcant. Ipſa autem eius opera exprimuntur, cum dicitur: [Quo modo reſtitit ei in via, cum aſcenderet de Ægypto.] *1. Cor. 6. d* *Heb. 13. a* *1. Cor. 6. b*

Iſrael videns Deum dicitur. Qui quia de Ægypto perhibetur aſcendere, nouiter conuerſos inſinuat, qui peccatorum tenebras, & ima deſerunt, & ad lumen veritatis accedunt, & montem boni operis aſcendunt. In via autem Amalech Iſrael reſtitit: quia libido ad perfectionis ſummā tendētibus arma voluptatis obijcit, & corda quæ poteſt, gladio immundæ ſuggeſtionis ferit. Et quia valde fortis & violenta eſt pugna fornicationis, non quomodolibet obuiaſſe Iſraeli, ſed reſtitiſſe perhibetur. Reſiſtere quidē, forti oppugnationi inſtare eſt. Hos nimirum reſiſtentes Amalechitas videbat Iſraelita ille aſcendens, cum dicebat: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Vnde & ad auxiliatorem reſpiciens, ait: Infelix ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti. Reſiſtere ergo Amalech dicitur: quia dum in carne ſumus, libidinis fortia bella ſuſtinemus. Sed quid de Ægypto aſcendentibus reſiſtere dicitur? Ecce qui ad tertij cæli ſe ſecreta ſuſtulerat, reſiſtentes motus carnis habebat. Merito igitur non ſolum nouitios, ſed etiam magna virtute præditos, Iſrael de Ægypto aſcendens inſinuat. Ægypti quidem nomine huius mundi tenebræ deſignantur. Iſrael autem de Ægypto aſcendit: quia electi omnes dum ſanctæ viuendo proficiunt, ad ſupernam patriam pertingere conantur. Et quia quamdiu in carne ſunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, ſibi vtique per validos motus Amalech reſiſtentem vident. Huius namque violentia paſſionis oſtenditur, cum eadem, quæ recenſentur, Amalech bella deſcribuntur. Nam pugnante Iſraele: cum eleuabat manus Moyſes, vincebatur Amalech: & vincebat ille, cum iſte manus deponeret. Quid eſt autem, quòd contra alios ſolis armis pugnabat Moyſes contra Amalech vero non ſolis armis, ſed etiam virtute orationis? Quæ autem virtus & inſtantia ſupplicationis erat tunc neceſſaria, vbi ſi manus deponeret, Amalech victoriæ honorem daret? Sed profecto magnum certamen fornicationis oſtenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate ſuperatur. Arma igitur exercitus, oratio intentiſſima neceſſaria eſt. Arma quidem neceſſaria ſunt: quia qui contra fornicationem pugnare volunt, vincere nequeunt, ſi non ceteris virtutibus muniuntur. Exercitus, vt ſupra oſtendimus, exempla patrum & ſcripturarum præcepta ſunt: quæ quidem quilibet etiam conſiderare debet, ac illis ſic mentem occupare, vt laſciuiæ inquinamenta non ſpectet. Sed exemplis atque doctrinis inſtructus, de ſe confidere nequaquam poteſt. Leuet ergo manus ſuas, leuet mentem, vt opere bono & deuotione reſplendeat, qui abſcindere perfecte a ſe libidinis bellum tentat. Quid item eſt, quòd depoſitis manibus vincitur, niſi quia ſæpe per audaciam praui operis, ipſa etiam tollitur pulchritudo caſtitatis? Sæpe ex toto non tollitur, ſed cum infirmantibus operibus infirmatur. Inter opera quidem, & labores ſpirituales, contra ſtimulos carnis fortes ſimus: ſed ſi quaſi feſſi, a ſolitæ conuerſationis rigore torpeſcimus, vel molleſcimus, dum paulatim negligimus, aculei carnis inſurgunt, qui quaſi depoſitis Moyſi manibus Iſraelem vincunt. Ne ergo manus laſſeſcant, Aaron & Hur lapidem ſupponant, & graues Moyſi manus deponi nequaquam ſinant. Aaron quidem mons fortitudinis, Hur ignis vocatur. Quando enim laſſeſcimus, conſideratis cæleſtibus roboramur. Mons ergo fortitudinis quid eſt, niſi altitudo ſupernæ contemplationis? Quæ profecto, quia in electo corde ſine magna charitate non eſt, mons fortitudinis Moyſi adſtare recte perhibetur. Qui nimirum lapidem ſupponunt, & manus ſuſtinent: quia qui ſumma cælorum præmia ardenter aſpicit, fortitudinem magnam ſumit, & bene operari, & conditorem exorare non deſinit. Quia ergo valida ſunt & omnino violenta bella carnis, aſcendenti Iſrael Amalech reſtitiſſe apte perhibetur. Regi igitur Propheta præcipit, dicens: [Audi vocem Domini. Recenſui quæcumque fecit Amalech Iſraeli.] Quid eſt, quod dicit: Audi vocem Domini:] niſi quia caſte viuere volentibus, contra fraudes fornicationis ſpiritus ſubtiliter vigilandum eſt? Quaſi dicat: Conſiderare non deſinas, quantis inſidijs ſibi ſubdere electos parat. Et idcirco non dixit: Recenſui, quòd reſtitit Iſraeli, ſed: [Audi vocem Domini. Recenſui quo modo reſtitit Iſraeli.] Quaſi dicat: Si modum inſidiarum cognoſcis, hoſtem ſuperare facilius valebis. Merito igitur ſubintulit, dicens: [Nunc ergo vade, & percute Amalech, & demolire vniuerſa eius.] Quaſi dicat: Quia noſti quemadmodum ire debeas: [Vade, & demolire vniuerſa eius,] & ſic eum deleas, vt aliquid de eo vltra non viuat. Sed quis ita ſibi ſubijcere carnem, quis vmquam ſibi reſtringere mentem potuit,

Margin: A (line 1); Rom.7.e (beside "ta ille aſcendens"); 2.Cor.12.a, B (beside "Ægypto aſcendentibus"); Exo.17.c (beside "manus deponeret"); C (beside "ctoriæ honorem"); D (beside "ribus infirmatur"); Exod.17.d (beside "manibus Iſraelem"); E (beside "omnino violenta")

A potuit, quis ſic manere in carne, vt de carne turpes motus nullos ſuſtineret? Quis ita refrenare cogitationem potuit, vt ad eam immunditiarum obſcuritas per cogitationem nulla perueniret? Sed ſi de carne non tollitur turpitudo motionis, tamen turpitudinis robur eneruatur, cum motus quidem ſimplex in carne eſt, ſed in motu pruritus libidinis nullus eſt. Hinc quidem motus Amalechita non eſt, quia menti non lambit, quam oblectare non poterit. Non poteſt tolli menti, quòd aliquo modo immunda non videat, ſed in mirabilem vſum puritatis deducitur, vt immunda videns, nulla delectationis labe maculetur. Quiſquis ergo ſic præeſt carni, quiſquis ſic mentem regit, ideo præeſt, ideo regit: quia Amalech cuncta demoliri fortiter potuit. Sed iam quæ ſunt eius vniuerſa, ſubſequenter exponit, dicens:

B Non parcas ei, & non concupiſces ipſius aliquid, ſed interfice a viro vſque ad mulierem, & paruulum & lactentem, & bouem & aſinum, & ouem & camelum.

Quis eſt hic, qui parcit Amalech, niſi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne laſciuiæ aliquid retinet? Nam plerique turpitudinis opera non exercent, ſed linguam a turpi locutione non cohibent. Plerique per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant. Quidam nihil turpe agunt, ſed quod actu refugiunt, corde concupiſcunt. Parcit ergo Amalech, qui blandimenta laſciuiæ, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit itaque: [Non parcas ei,] quia de tam nequiſſimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere.
C Dicat ergo: [Non parcas ei,] vt omnes libidinoſi motus, omnes obſcœnæ locutiones prorſus perimãtur in corpore. Dicit ergo: [Non concupiſces ipſius aliquid,] vt penitus eradicetur a cogitatione. Quid enim eſt libido, niſi ignis? Et quid de carne & mente ex ortæ virtutes, niſi flores? Quid item turpes cogitationes niſi paleæ? Quis etiam neſciat, quia ſi in paleis ignis negligenter extinguitur, ex parua ſcintilla, quæ remanet, omnes paleæ accenduntur? Qui ergo virtutum flores in mente non vult exurere, ita debet libidinis ignem extinguere, vt per tenuem ſcintillam numquam poſſit ardere. Carnalium etiam cogitationum ſtipulas aufert, ne dum is, qui extingui non poteſt, calor naturalis accenditur, virores virtutum, qui per ſe accendi nequeunt, quaſi per admixtas paleas exurantur. Quid eſt ergo: [Non parcas ei, & non concupiſces ipſius aliquid,] niſi quia luxuria omnis in carne perfecte domãda eſt, & a mente radicitus extirpanda? Poteſt etiam intelligi: [Non parcas ei, & non concupiſces ex
D eo aliquid:] quia & viri & mulieres, paruuli & lactentes interfici præcipiuntur. Nam mulieres concupiſci poterant, paruuli & lactentes ad miſericordiam prouocare. Qui ergo ſunt viri interficiendi, quæ mulieres, qui paruuli, qui boues, quæ oues, qui cameli, qui aſini, ſubtiliter conſiderandum eſt. Qui enim ſunt Amalechitæ viri, niſi ſuadentes motus turpitudinis? Viri etenim ſunt: quia violenter ſuggerunt, & corruptis mentibus ſemina prauitatis infundunt. Mulieres ſunt mentis concupiſcentiæ, quæ prædictis motibus ad fœtus impios ſubſternuntur. Sed & paruuli & lactentes qui ſunt, niſi qui de Amalechitarum virorum & mulierum commixtione generantur? Nam ſi motus malæ ſuggeſtionis, quaſi adulter in mente recipitur, concupiſcentia quaſi meretrix impregnatur. Ipſa ergo concupiſcentia, ſi nefarium effundere partum ſinitur, libidinum motus iam non ſolum mente, ſed etiam in carne generantur.
E Qui dum naſcuntur, paruuli ſunt: quia adhuc carni violentiam mouendo non inferunt. Lactentes vero ſunt, cum tenui & negligenti cogitatione nutriuntur. Qui enim iam libera cogitatione motus turpes in carne reficit, non iam lac paruulis, ſed cibum adultis impendit. Lac ergo paruulorum Amalechitarum tenuis eſt cogitatio immunditiæ: quia ſi motus turpis per cogitationem non paſcitur, quaſi negato ſibi lacte, paruuli necantur. Quod profecto lac meretrix mater porrigit: quia dum ardor concupiſcentiæ mentem præuenit, quaſi ex peſſima cordis vbertate agitatur, vt peiores motuum ſoboles in carne nutriantur. Quid vero in boue niſi conſilium fraudulentum accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem ſuggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? Nam quaſi diſcretionis vomere ſcindere terram cernitur, ſed ſi ex deliberatione ſuſcipitur, iugo turpitudinis colla miſeræ mentis illaqueat,

quem

quem per ſimulationem geſtat. Ouis autem nomine innocentum vita ſignatur. Vnde A
Io.10.c electi omnes Redemptoris noſtri voce oues nominantur, cum dicit: Oues meæ vocem
meam audiunt. Quæ eſt ergo ouis Amalech, niſi ſimulatio innocentiæ? Nam quidam
dum & ipſam formam humani corporis, & proprietates ſexus vtriuſque, dum inſi-
tam libidinem membris conſiderant, quaſi naturali bono ſe hoc poſſe vti licenter pu-
tant. Quaſi ergo ouis Amalechita eſt, quando continentibus illud quaſi bonum ſug-
geritur, quod vere bonum non eſſe liquido comprobatur. Quid etiam in camelo ſigna-
tur? Sed camelus ruminat, & vngulam nequaquam findit. Quid ergo in camelo ſi-
gnatur, niſi cogitatio quædam luxuriæ, quæ quaſi a ratione incipit, ſed per diſcre-
tionem non finitur? Nam dum cogitat, quaſi intus camelus ruminat: ſed dum quod
cogitat, per veritatem non diſponitur, eius vngula diuidi non videtur. Nonnulli
etenim continentiam profeſſi, dum a carnis concupiſcentia ſuperantur, in coniugali B
1.Cor.10.a vita ſaluari poſſe confidunt. Quidam & dum Apoſtoli licentiam audiunt: Vnuſ-
quiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum: ſine diſcretione perſona-
rum omnes in hoc præcepto concludi, & ſacrorum ordinum viros coniugali copu-
la vti poſſe fatentur. Huiuſmodi enim ſenſus Amalechita camelus eſt: quia quaſi ex
ratione incipit, ſed ad irrationabilem vitam trahit. Quid ergo aſinus, niſi aperta ne-
quitia fornicationis accipitur? Quoſdam enim diabolus in apertum chaos fornica-
Vbi ſup. tionis inuehit, quibuſdam per fraudes illudit. Aſinus etiã aliena onera portare con-
ſueuit. Doctor vero gentium dum virum ſui corporis poteſtatem non habere, ſed
mulierem docuit: item nec mulierem ſui corporis habere poteſtatem, ſed virum: quid
aliud, quàm aliena onera eos portare iuſſit? Aſini ergo nomine, robur coniugalis
copulæ deſignatur: quia electi coniuges inuicem onera ſua fortiter portant, vt per C
carnis infirmitatem in fornicationis baratrum remiſſius corruant. Aſinus ergo in-
terficiendus eſt, ſed Amalechita: quia copula coniugalis in honeſtate thalami robo-
randa eſt, ſed a turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum ſibi in-
uicem reddere, ſed turpiter conuenire non debent. Aſinus ergo Amalech interficitur,
cum in bonis coniugibus charitas tenetur honeſtæ copulæ, ſed omnis obſcœnitas vi-
tatur in turpi coniunctione. Omnia igitur Amalech demoliri iubentur: quia qui caſte
proponunt viuere, de blandimento carnis in ſe aliquid retinere non debent. In carne
quidem eſſe debent, vt bona per carnem agant: ſed ſic debent a carnis voluptate per
mentis ſublimitatem diſcedere, vt contumelias de carne non tollerent. Tales quidem
Rom.8.b eos eſſe volebat, quibus Apoſtolus loquebatur, dicens: Vos autem in carne non eſtis,
ſed in ſpiritu. Sed qui Amalech delere præcipitur, quibus auditoribus ad hæc ſufficiat
attendamus. Nam ſequitur: D

Præcepit Saul populo, & recenſuit eos quaſi agnos.

Agnorum nomine ſolent viri magnæ prudentiæ deſignari. Vnde per Ioannem di-
Apoc.14.a citur: Vidi ſupra montem Sion agnum ſtantem, & cum eo centum quadraginta quat-
tuor millia habentia nomen eius, & nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Qui
enim nomen agni aſſumpſerant, agni dicebantur. Ipſos etiam exponens, ait: Hi ſunt,
qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt. Quid eſt ergo, quòd
cum Amalech deleri præcipitur, quaſi agni regis milites recenſentur: niſi quia cum
fornicationis ſpiritum delere prædicando volumus, perfectorum exempla produce-
re debemus? Quotquot enim pudicitiæ gloria inſignes ſæcularibus conuertendis oſtẽ-
dimus, velut tot milites quaſi agnos recenſitos ad Amalech bella portamus. Poſſunt E
autem horum recenſitorum nomine ipſi miniſtri diuinæ prædicationis intelligi.
Quaſi agni ergo ſunt: quia per gloriam perfectæ pudicitiæ iam illis virginibus cum
Chriſto in regno gaudentibus, ſimilantur. Quibus profecto verbis oſtenditur, quia
qui prædicationis miniſterium ſumunt, præcipuo caſtitatis fulgore ante decorandi
ſunt: quia ſi per incontinentiam defluunt, continentes alios facere nequaquam poſ-
ſunt, & ad tantæ lucis bonum prouocare non præualent, qui eius radios in propriæ
conuerſationis fulgore non habent. Bene ergo dicitur: Recenſuit eos quaſi agnos:
quia pudicos valde eſſe eos oportet, qui fornicationis effugare ſpiritũ per accepti ordi-
Luc.12.e nis poteſtatem debent. Vnde in Euangelio eis Dominus dicit: Sint lumbi veſtri præ-
cincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: vt verbum prædicationis ſubditi audiãt,

ſed eos

A ſed eos ad bonum caſtitatis, quod audiunt, exempla lucidiſſimæ conuerſationis trahant. Vnde bene perfecto numero deſignantur, cum ſubditur:

Ducenta millia peditum, & decem millia virorum Iuda.

Peditum nomine electi figurantur, non cum alta prædicant, ſed cũ per bona exempla cæleſtis itineris rectitudinem alijs demonſtrant. Pedites quidem greſſibus currunt, quo producere arma volunt. Quid vero ſunt exempla caſtitatis, niſi cæleſtium militum terris impreſſa veſtigia? Nam vt vitia libidinum in lubricis feriant, ad cordium eorum tenebras, cum bonorum exemplorum luce feſtinant, & quaſi greſſu peruenientes, hoſtes perimunt: qui poſtquam per opera cognoſcuntur, corda peccatorum ad pudicitiæ bonum trahunt. Cum ergo per exempla caſtitatis in peccatorum cor-
B dibus tenebras immunditiarum deſtruunt, pedites recte nominantur. Et quia non ſolum prætextu corporalis munditiæ ſplendidi ſunt, ſed etiam luce cordis, ducenta millia eſſe perhibentur. In centenario quippe, & millenario numero, omnis decalogi ſumma concluditur. Perfecti ergo viri in ducentis millibus continentur: quia per diuinam gratiam tam corporis continentia, quàm integritate mentis ad ſummam pudicitiæ arcem peruenere. Tam enim in corpore, quàm in mente habent peferctionem intentionis. Vel quia non remiſſe, aut negligenter Deo per pudicitiam ſeruiunt, centenarium habent operis: & quia ei ſeruire non deſinunt, habent millenarium multiplicationis. Sed fortes & aſſidui ſunt ad continentiam corporis, perfecti & inſtantes ad circumſpectionem cordis perfectione virtutis. Talem quidem etiam viduam Apoſtolus eſſe præcipiens, ait: Vt ſit ſancta carne & ſpiritu. Sancta quippe carne & ſpiritu eſt, ſi *1.Cor.7.f*
C perfectione caſtitatis, qua fulget in corpore, fulgeat etiam in mente. Quod ſi viduæ tales ſunt, quales eſſe iuſſæ ſunt virgines? De illis namque pluribus, ſub vnius deſcriptione dictum eſt: Aſtitit regina a dextris tuis in veſtitu deaurato. In eodem quoque Pſalmo laudatur eadem regina, cum dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus. Quid eſt enim veſtitus aureus, niſi decor, & honor corporis virginalis? Veſtitus quidem dicitur: quia foris fulget in corpore: aureus autem, quia præcellit dignitate. Omnis autẽ metalli ſpecies auro inferior eſt. Sic nimirum omnis pudicitia alia, decori virgineo comparari non poteſt. Quid eſt ergo quod dicitur: Omnis gloria filiæ regũ ab intus: ſi foris eſſe gloria veſtitus aurei prædicatur? Si enim foris eſt aliqua magna aurei veſtitus gloria intus omnis gloria videri non poteſt. Quid eſt ergo, quòd omnis gloria intus eſſe perhibetur, niſi quia & illa, quæ foris eſt, gloria, cum alijs innumeris intus eſſe cognoſcitur? Aurea enim virginitas non eſt, *Pſ.44.c*
D ſi foris eſt, & intus non eſt. Quia ergo intus, & foris eſt, quia eadem ſplendet in corpore, eadem fulget in mente: omnis gloria filiæ regum intus eſſe ſentiri conuenienter poteſt. Omnis gloria intus eſt: quia foris ſola, intus ſola non eſt. Quia enim multæ ſunt virtutum claritates in mente virginis, ſic virgineus ſplendor aſſeritur, vt intus omnis gloria prædicetur. Hoc nimirum eſt, quod ſubſequitur: In fimbrijs aureis circumamicta varietatibus. Fimbriæ enim aureæ ſunt claritates a mente numquam deficientes. Fimbriæ quidem finales veſtimenti partes ſunt. Quæ idcirco in ſponſæ Chriſti decore laudantur: quia nulla eſt virtutum gloria, ſi lucere ante vitæ conſummationem deſiſtat. Regina ergo amor dicitur, in veſtitu aureo virginitas prædicatur. Sed omnis gloria intus, & in fimbrijs aureis, & varietate circumamicta aſſeritur: vt innumeris virtutibus adiuncta integritas, vſque in finem deduci ſentiatur. Bene itaque contra Ama-
E lech ducenta peditum millia recenſenrur: quia illi ad debellandos immundos ſpiritus idonei ſunt per exempla caſtitatis, qui eam tenere didicerunt & in luce operis, & in ſplendore circumſpectionis. Quia item eruditi, ac perfecti ſunt verbo Dei, decem millium virorum Iuda numero demonſtratur. Viri etenim ſunt fortitudine, Iuda autem prædicatione. Iuda etenim confitens interpretatur. Sed denario numero deſignatur: quia perfectionem doctrinæ per gratiam Spiritus ſancti conſecuti ſunt. Vnde & Moyſi decem legis præcepta tribuuntur, quæ Dei digito ſcripta ſunt. Quid eſt enim digitus Dei, niſi Spiritus ſanctus? Qui cum legem ſcripſit, hanc vtique in decem præceptis edidit: quia etſi in ea carnale aliquid foris protulit, intus hanc ſpiritualis intelligentię perfectionem ſignauit. Decem millia igitur virorum Iuda contra Amalech producenda ſunt, vt fornicationis ſpiritus apti viribus ſuperetur. *Exo.31.c*

Lambit quippe ſuggeſtione: quia leuia & blanda conſulit,ſed res,quas lambendo con- A
ſulit, per cogitationum phantaſias oſtendit. Ergo vt mens obſcœna ſibi a dæmonibus
oſtenſa non videat: electorum exempla reuelanda ſunt. Et vt eam ſuggeſtionibus tur-
pibus immundus ſpiritus delinire non poſſit, lingua prædicatorum debet per pudici-
tiæ laudem tangi. Lingat hanc prædicator, vt malignus ſpiritus lingere nequaquam
poſſit. Et hanc verbis oblectet, ne cui cæleſtia deſunt,hanc diabolus per ſuggeſtionum
oblectamenta dilaniet. Contra duplex ergo bellum cordis, quia duplex eſt neceſſariũ
bonum auxilij, bene contra Amalech & pedites, & viri Iuda parari perhibentur. Si
quis autem alios per pedites, alios per viros Iuda vult intelligi, ſenſus aperte verita-
tis patet: quia ſummi doctores habent, qui docere neſciunt prædicatione, prodeſſe
autem valeant opere. Sed iam recenſiti ad tanta prælia audiamus qua arte ſubſequen-
ter dimicent. Sequitur: B

Cũq. veniſſet Saul vſque ad ciuitatẽ Amalech, tetendit inſidias ad torrentẽ.

Pſ.109.a Quis hic torrens eſt, niſi ille, de quo per Pſalmiſtam dicitur: De torrente in via bi-
bit. Torrens quippe decurſum noſtræ mortalitatis deſignat. Saul ergo in torrente in-
ſidias tendit, quando prædicator Eccleſiæ æternis præmijs conſiderationẽ noſtræ mor-
talitatis inſerit. Vt enim lubricas animas quaſi per fraudem capiat, modo cæleſtia
loqui inchoat, ſed repente ad exponendam æternarum pœnarum acerbitatem conuer-
titur, vt ſecuræ in carnis delectatione mentes terreantur. Quaſi enim per fraudem
educit, per inſidias percutit, dum læta loquens, ad audiendum prouocat, & mortis
triſtia inſerit, vt audiant lubrici quod expaueſcant. Saul ergo ad Amalech ciuitatem
venit, cum doctor munita per illicitum amorem corda peccatorum, dulcedine æter- C
næ iucunditatis attrahit. Sed inſidias ei in torrente abſcondit: quia mortis conſidera-
tionem inducit, vt quaſi ex inſidijs erumpentem contra ſe militem peccator videat,
& dum ſe velociter moriturum conſiderat, moram peccati tendere vltra pertime-
ſcat. Sequitur:

Dixit Saul Cyneo: Diſcede ab Amalech, ne forte inuoluam te cum eo. Tu
enim feciſti miſericordiã cum omnibus filijs Iſrael, cũ aſcenderẽt de Ægypto.

Quis eſt Cyneus,qui cum Amalech habitare cognoſcitur, qui & diſcedere cogitur,
1.Cor.7.a ne cum eo pariter inuoluatur? Sed fortaſſe hic ille eſt, de quo dicit Apoſtolus: Vxori
vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro. Cui etiam nomen conuenit: quia Cyneus
poſſidens dicitur. Qui profecto coniugati quia coniugio obligati ſunt, relinquere om-
nia non coguntur. Quid eſt ergo, quòd Cyneo dicitur: [Diſcede ab Amalech,] niſi D
quia his verbis in coniugibus omnis obſcœnitatis turpitudo damnatur? Cum Ama-
lech quidem coniuncti ſunt, qui meretricio more iunguntur. Quos diſcedere ab Ama-
lech doctor præcipit, cum ad honeſtatem coniugalem eos reuocare contendit. Quaſi
dicat: Si continere ab inuicem non poteſtis, honorabile connubium vobis ſit, & tho-
rus immaculatus. Ab Amalech itaque diſcedere, eſt coniuges ſeipſis vti non ad tur-
pitudinem meretricæ obſcœnitatis, ſed ad temperantiam honeſtatis, & ad fructum
propaginis. Vnde & idem Doctor egregius de vidua, quæ iuxta eius conſilium ſic
Ibidem. permanere non poteſt, dicit: Quòd ſi ſe non continet, nubat tantum in Domino. Non
in Amalech, ſed in Domino, vt quæ a nuptijs abſtinere non præualet, obſcœnos ge-
ſtus in fœdere nuptiarũ vitet. Cui etiam comminatur,dicens:[Ne inuoluã te cum eo.]
Inuolui peccatoribus,eſt æterna pœna damnari. Vnde & de nequam ſeruo in Euange- E
lio Dominus dicit: Ligatis pedibus,& manibus,proijcite in tenebras exteriores. Modo
ergo prædicatores auditores reprobos non inuoluunt: quia etſi verbum contemnunt,
redire tamen ad pœnitentiam donec viuunt, cum volunt,poſſunt. Inſtanter ergo con-
iugibus coniugalis honeſtas imperanda eſt: quia valida multatione dicitur: [Abite,
recedite abſque læſione. Diſcede ab Amalech, ne inuoluam te cum eo.] Abſque læ-
ſione quidem nunc, non tunc receditur: quia qui per omnia turpibus ſimulantur,
eorum læſionis expertes non erunt. Qui etiam feciſſe cum filijs Iſrael de Ægypto
aſcendentibus miſericordiam dicitur: quia infirmi ſanctæ Eccleſiæ filij, dum per-
petuæ continentiæ bonum ſeruare nequeunt, coniugij miſeratione ſuſcipiuntur.
Ab Ægypto quidem aſcendunt: quia luxuriæ & fornicationis tenebras deſerunt.
Et miſeri-

A Et miſericordiam a Cyneo ſuſcipiunt: quia coniugij indulgentiam promerentur. Vnde & doctor gentium dicit: Hoc dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Et quia ſancta Eccleſia electis ſubditis bona, quæ loquendo exhibet, perſuadet, Sequitur: *1.Cor.7.a*

Et receſſit Cyneus de medio Amalech.

De medio quidem Amalech diſcedit coniunx, de parte non poteſt: quia etſi geſtus vitat turpitudinis, vitare non poteſt affectum voluptatis. Ignem quippe temperare per honeſtatem coniuges poſſunt. De medio igitur Amalech exeunt: quia etſi carnalibus deſiderijs omnino carere nequeunt, ipſum tamen carnis impetum, ſub præcepto honeſtatis vinculo moderantur. Sequitur:

B Percuſſitq. Saul Amalech ab Euilat, donec veniret Sur, quæ eſt e regione Ægypti.

Euilat parturiens interpretatur, Sur anguſtia, Ægyptus tenebræ. Concupiſcentia autem peccatum parit. Merito igitur parturientis nomine concupiſcentia deſignatur. Propheta etiam impœnitentis cordis anguſtias incurrere metuens, obſecrat, dicens: Ne abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Doctor ergo ab Euilat vſque Sur Amalech percutit, cum in auditorum ſuorum cordibus vitia conceptæ delectationis comprimit, & finem deliberationis. Sur etiam percutit, cum eas mentes videtur ad pudicitiæ amorem trahere, quæ in luxuriæ fœtore propoſuerant vitam finire. In anguſtia enim ſunt, qui capti iam malæ conſuetudinis laqueo conſtringuntur. Et notandum, quia Sur e regione Ægypti eſſe oſtenditur: quia qui in luxuria vitam finire deliberat, modo in interioribus tenebris clauditur, a quibus ad exteriores perducatur. Sed etiam liber iſte claudatur, vt ad conſequentis conſiderationem per ſilentium veniamus. *Iac.1.a* *Pſ.68.*

CAPVT II.

REx Saul, qui principia bona habuit, ſed in bonis, quæ cœperat, nequaquam perſeuerauit, per ſacræ hiſtoriæ textum oſtenditur, vt in eo imitanda, & cauenda videamus. Sic nimirum & male cultas ſegetes carpimus, quæ ad meſſionem ſpinis admixtæ conſurgunt. Bene quidem eas legere nouit, qui ſic curat ſpicas carpere, vt ſpinas ſtudeat euitare. Sic dum horti cura negligitur, cum olere, quod reficit, D naſcitur vitia quæ pungit. Quaſi enim male cultos agros ingredi caute diſcipulos præcipiebat Dominus, cum dicebat: Super cathedram Moyſi ſederunt principes, & Phariſæi. Quæcumque dixerint vobis, facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Quaſi dicat: Quia mixta ſunt acta & verba reproborum, ſic vtendi ſunt: vt in eis ſumatur quod viuificat, vitetur quod necat. Hinc iterum prænuncians, dicit: Venient ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Hucuſque ergo regem Saul, ſtrenue regni curam gerentem, libenter attendimus: contemptorem iam Dominicæ iuſſionis, in quo vitari & abijci debeat, ſubtiliter videamus. Nam ſequitur: *Matt.23.a* *Idē lib. 6. Moral. cap. 5.* *Idem 7.*

Apprehendit Agag regem Amalech viuum, omne autem vulgus interfecit ore gladij. Et pepercit Saul & populus Agag, & optimis gregibus E ouium, & armentorum: & veſtibus, & arietibus, & vniuerſis, quæ pulchra erant, nec voluerunt diſperdere ea. Quidquid vero vile fuit & reprobum, hoc demoliti ſunt.

Verbum Domini fuit: Nunc vade & percute Amalech, & demolire vniuerſa eius. Non parcas eis, & non concupiſces ex eis aliquid. Aperte ergo tranſgreſſor per inobedientiam extitit, quia implere præceptum Domini per ſuperbiam recuſauit. Dominus quidem prophetæ præcepit, dicens: Ne parcas ei, & non concupiſces ex rebus ipſius aliquid. Hic vero & peperciſſe, & omnia electa eius concupiſſe oſtenditur: vt dum tranſgreſſionis modus oſtenditur, quàm ſit deteſtabilis inobedientiæ culpa, monſtretur. Quòd ſi carnis bella deſcribimus, magnos eſſe lapſus regios inuenimus.

Matt. 5. b Vnde & Dominus in Euangelio dicit: Si ſal euanuerit, in quo ſalietur? Reges vero A Eccleſiæ, eius ſunt prædicatores, ſicut ſupra iam oſtenſum eſt. Quis ergo eſt Agag rex Amalech, niſi ſenſus carnalis? Nam cum ex anima rationalitatem, ac ſenſualitatem habeamus, rationalitas menti, ſenſualitas carni adſcribitur: & per illam cum angelis, per iſtam cum brutis animalibus conuenimus. In illa quòd altius extollimur, ſupernis ciuibus appropinquamus. Per iſtam vero quoad carnis blandimenta dilabimur, carnaliores, vt ita dixerim, inuenimur. Vnde & viſis & concupitis iam filiabus hominum, iam impletis in luxuria voluptatibus, de his, qui puritatis merito filij *Gen. 6. a* Dei vocabantur, in Geneſi Dominus minatur, dicens: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, eo quòd caro ſit. Caro quippe homo efficitur, quando ſenſui carnis ratio ſubiugatur. Rex ergo Amalech vigor eſt ſenſus carnalis, qui motibus turpibus imperat, vt captiuam rationem ad illecebras obſcœnitatis trahat. Bene autem B carnali ſenſui nomen congruit Amalechitæ regis. Agag quippe meditans, ſiue loquens interpretatur. Meditari quippe ei eſt, phantaſmata laſciuiæ interna meditatione colligere. Et loqui ei eſt, carnem motibus turpibus ad libidinem excitare. Quaſi enim magnum clamorem locutionis habet, quia carnem pulſando ardentius commouet. Nam & meditando colligit, quod loquendo exponat: quia vnuſquiſque carnali ſenſui ſubditus, quo liberius laſciuiæ ſimulachra intus conſpicit, eo validiores motus turpitudinis foris ſentit. Meditatur ergo per internam viſionem turpitudinis, loquitur autem per exteriorem motum delectationis. Rex ergo Amalech loquens & meditans dicitur: quia illis labentia blandimenta carnis excitare poteſt, quibus per turpes cogitationes illudit, & quos per experientiam blandæ motionis erudit. Sed notandum, quia quo liberius meditatur, eo & liberius loquitur: quia carnē eo fortius commouet, quo C cauſas ſuæ commotionis intus impreſſas per cogitationem tenet. More etenim ignis quo attentius inſufflatur, eo magis accenditur: quia ſi flatus immundæ cogitationis deeſt, ardor libidinoſæ commotionis adeſſe non poteſt. Rex ergo Iſrael contra Amalech regem pugnat, cum doctor Eccleſiæ contra fornicationem diſputat. Quem victū capit, quando ad veniam conuerſos peccatores non ſolum pœnitentes, ſed etiam confitentes accipit. Quaſi ergo Amalech regem iam vinctum tenet, qui carnalem ſenſum, in conuerſis peccatoribus per amorem pudicitiæ, iam rationi ſubiectum videt. Sed quid eſt, quòd vinctus viuit: niſi quia nonnulli ſunt, qui proprijs paſſionibus non mouentur, ſed auditis alienis obſcœnitatibus, mouentur? Pugnantes fortes ſunt, ſed victores cadunt. Qui enim expugnatum regem viuum ſeruauit, liquet quia in eiuſdem belli triumpho capti ſibi regis perſona placuit. Quid vero aliud faciunt, qui ab alijs D peccatorum confeſſionem recipiunt? nam dum cogitant, quæ confitentes fecerunt, ad ſcelera, quæ audiunt, inardeſcunt? Nam ſæpe dum audiunt, quibus ſe alij blandimentis obruerant, amare ipſi incipiunt, quæ iam eorum exhortatione morientes, illi confitentur. Iam ergo in vrbe ſua victus & captus eſt Agag, ſed a victore ſeruatur, cum quod teſtatur a ſubditis, diligitur a prælatis: quia carnalis ſenſus in eis vigere incipit, qui in illis vigorem iniquæ dominationis amiſit. Et quia dum paſtores currunt ad præcipitium, ſubiecti comitantur, rex viuum Agag cepiſſe dicitur, ſed idem rex & populus eidem regi, & quibuſque Amalech optimis peperciſſe memorantur. Parcere enim, affectæ mētis eſt, amore eius, cui parcit. Quod certe libidinis vitio conuenit: quia vt placere incipit, mentem in ſui amorem trahit. Quia etiam vehemens eſt virtus illius, ſtatum habere non nouit: quia nimirum cito perficit, ſi a ſe hanc cito euigilans E animus non expellit. Nam dum mentē inuadit, ſe per innumeras turpitudinū cogitationes ſpargit. Vnde & bene optimis gregibus & armētis, & Saul & populus peperciſſe memorantur. Cogitationes quidem libidinū greges & armenta dicuntur: quia innumeræ ſunt, & de contemplatione immunditiæ in reprobo corde paſcuntur. Optimi etiam ſunt, non probatione bonitatis, ſed appetitu eligentis. In corde etenim reprobo, quia nihil diligitur charius, optimi greges dictuūr, quibus alia nulla comparātur. Sed optimi dicūtur pro cæcitate cordis, armenta vero pro reatu tranſgreſſionis. Reprobis quippe mentibus magnum non eſt, immūda cogitare: ſed coram Deo peccatum paruum non eſt, in templo Dei, hoc eſt in regenerato ſpiritu immunda reponere. Parcit ergo non ſolum ouibus, ſed armentis: quia qui per amorem libidinis, quaſi paruas immunditiæ culpas aſpicit, quaſi paruis modo parcit, ſed merita pœnarū parua non inuenit.

Poſſunt

A Poſſunt autem ouium nomine leuiores luxuriæ cogitationes intelligi, armenta vero fortiores, & moleſtiores. Quibus vtique rex & populus parcit, cum reprobus doctor, & ſubditi tam leuibus, quàm fortibus immundæ cogitationis vexationibus ſubſternuntur. Quid vero eſt parcere veſtibus, niſi damnatæ iam menti immunda deliberare? Si enim aureus veſtitus ſponſæ virginalis gloria eſt, quæ ſunt veſtes Amalech, niſi fœda inquinamenta luxuriæ? Sed veſtimenta dicuntur: quia eorum velamine tam anima, quàm corpus inficitur. Quia enim animam fœdat & corpus perpetratio luxuriæ, non veſtis, ſed veſtes nominantur. Sed, vt dixi, parcere deliberare, per affectum mentis immunda diligere eſt. Infelix vero anima ſic capta, ſic illaqueata, quia miris impulſionibus ad deliberatam prauitatem perpetrandam cogitur, bene poſt oues, armenta, & veſtes, arietibus peperciſſe memoratur.

B Quaſi enim arietum cornua ſibi in lenes libidinum ictus placent: qui hoc in ſe vnum retinere nititur, vnde ad immunditiæ mortem perforetur. Arietibus ergo parcit, qui præcipitationis ſuæ ictus gratanter recipit. Pungitur quippe, vt carnis ſuæ deſiderijs ſeruiat: ſed quod ſe fortiter pungit, leuiter oblectat. Quia item per innumeros modos obſcœnitatis mentem libido illicite, non ſolum his nominatis rebus, ſed omnibus, quæ pulchra erant, peperciſſe memorantur. Omnia, quæ ſibi immunda anima de luxuriæ voluptate gratantem fingere cernitur, Amalech pulchra nominantur. Appetere hæc quippe nullatenus poſſet, ſi vehementer ſibi eorum ſpecies non placeret. Sed quia caſus victorum aſſeritur, dicitur: [Nec voluerunt diſperdere ea.] Quaſi dicat: Poſſent diſperdere, ſi voluiſſent. Nam nil facilius, quàm libido vincitur, ſi omnis immunda cogitatio deuitetur. Tanto igi-

C tur facilius diſperdi poteſt, quanto vnuſquiſque cogitare alia, quàm carnis oblectamenta poteſt. Quia enim duas ſimul res imaginari non poſſumus, dum quidquid eſt, aliud cogitamus, cogitare immunda non poſſumus. Celer ergo & facilis victoria libidinis eſt, circumſpectio cogitationis: ſi quoties carnalia obuiant, ad aliquid omnium recurramus, quod libidinis non ſit blandimentum. Hoc quidem facile ſtantibus, non lapſis facile dixerim: quia qui perpetratione peccati immundi ſpiritus ſeruus efficitur, nec carnis cogitationes libere poteſt vitare, nec ad alias cito recurrere. De victoribus ergo dicitur: Noluerunt ea diſperdere, qui potuerunt: quia ante caſum a liberis facile peccata vitantur; ſed ſi nolunt vitare, cum poſſunt, poſtea non poſſunt, ſi volunt, quia perfecte velle non poſſunt. Quibus vtique per ſe veritas, dicit: Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Quaſi dicat: Quia ſponte liberi eſſe de- *Io.8.f*

D ſiſtis, poteſtatem adipiſcendæ libertatis in vobis iam non habetis. Quid vero eſt, quod dicitur: [Quidquid vero fuit vile & reprobum, hoc demoliti ſunt:] niſi quia nonnulli maiorum delectationum vſu, minores faſtidiunt? Reprobum quidem & vile eis eſt, quod electione eorum, quæ magis placent, vilipendunt. Quia enim delicatiora peccata expetunt, quædam reprobant: & quia pretioſiora peccata approbant, vilia minora putant. Bene ergo dicitur: [Quidquid vile fuit & reprobum, hoc demoliti ſunt.] Quia delicatiora peccata eligunt, & quæ minus placent, quaſi inepta reprobant, & velut vilia contemnunt. Iſta vero omnia moraliter intellecta, libidinum pugnas atque victorias, ſed ad hiſtoriam ſuperborum & inobedientium tumorem deſignant. Nam præceptum a Domino Saul fuerat, vt Amalech ſic deleret, vt alicui eorum non parceret, nihilq. concupiſceret. Qui ergo & regi Ama-

E lech peperciſſe, & optimis quibuſque rebus aſſeritur, ſuperbus & inobediens aperte monſtratur. Sed fortaſſe præceptum contempſit: quia hoc a propheta, non a Domino audiuit. Qui certe ſic prophetam audire debuit, vt auctoritatem attenderet, quam præmiſit. Nam præcepturus propheta, vt Amalech regem percuteret, præmiſit dicens: Hæc dicit Dominus: vt præceptum, quod per hominem audiſſet, quaſi hominis deſpicere non auderet. Ne iterum miniſterium eius rex elatus vilipenderet, item præmiſit, dicens: Me miſit Dominus vngere te in regem. Quaſi dicat: Per illum tibi Dominus regale miniſterium præcipit, per quem te in dignitatem regiam ſublimauit. Tanto igitur humilius obedire debuit, quanto hunc eſſe a Deo miſſum apertius agnouit. Sed dum miſſum prophetam ſpreuit, mittentem pariter Dominum contempſit. Vnde ſubdit:

Factum eſt verbũ Domini ad Samuelem, dicens: Pœnitet me, quòd conſtituerim regem Saul: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. A

Ille Prophetæ verba ſe non audire credidit, ſed Dominus ſe derelictum conqueritur, dum verba ſua opere non impleta oſtendit. Nunc Eccleſiæ Dominus loquitur, dicens:
Luc.10.c Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui ergo per inobedientiam a prædicatorum verbo diſcedunt, Dominum derelinquunt: quia ab illis recedunt, per quorum miniſterium diuinæ voluntati præſentes fiunt. Verba Domini tunc opere non implent: quia foris homines loquuntur, intus vero in hominibus Deus loquitur.
Matt.10.c Non ergo ipſi ſunt qui loquuntur, ſed Spiritus ſanctus. In prædicatoribus ergo contemnenda non eſt foris vilitas carnis, quorum mentes tam dignanter incolit ſublimitas deitatis. Quid eſt ergo, quòd pœnitere Dominus dicitur, cum mutari affectibus non credatur? Sed quia cum mutabilibus ſumma immutabilitas loquitur, more eorum, quibus cum loquitur, dum pœnitere dicitur, diſplicere ſibi ſuperborum temeritas deſignatur. Pœnitere enim ſolemus, cum mala nobis illi retribuunt, quibus nos honores aut dona impendiſſe memoramus. Quia ergo more noſtro omnipotens Deus de ſuperbi regis ingratitudine queritur, dignitatem regiam contuliſſe ſe illi, pœnitere perhibetur. Quod profecto ad cumulum magnæ damnationis de ſuperbis dicitur: quia quòd ſunt, iam non ad meritum, ſed ad pœnam ſunt, quia in voluntate Dei non ſunt. Pœnitere ergo Dei, eſt voluntatem in reprobis non habere, cum a ſe honores impenſos meminit, ſed eos, quibus bona contulit, male vti bonis, quæ contulit, agnoſcit. Hanc quippe pœnitentiam ſuam Deus verbis alijs per Malachiam Pro- B
Malac.1.b phetam Iudæis inſinuat, dicens: Non eſt mihi voluntas in vobis, & ſacrificium non ſuſcipiam de manu veſtra. Quantum ergo cauenda ſit inobedientiæ culpa cernimus, ſi his verbis Domini, quàm diſtricte percutitur, attendamus. Nos autẽ in bello Amalech fornicationis pugnam deſcripſimus, qui nobis omnino deleri per ſacra eloquia iubetur. Merito igitur de lapſis in carnis bello doctoribus intelligi poteſt, hoc, quod Dominus queritur, dicens: [Pœnitet me, quòd conſtituerim regem Saul: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit.] Verbum quippe eius præceptum præ- C
Luc.12.e dicatoribus eſt: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Qui ergo verbum in prædicatione habet, & in præcinctu caſtitatis non habet, loquendo, Dei eſſe cernitur: ſed operando, Deum derelinquere probatur. Foris diuina exequitur, ſed occulte, dum in carnis voluptate reſoluitur, verba Domini opere non implere declaratur. Dominum quippe derelinquit, mala proponendo: verba eius non implet, prohibita præſumendo. Bene ergo dicitur: [Pœnitet me, quòd conſtituerim regem Saul.] Quaſi dicat: Quem præeſſe alijs tunc volui, modo nolo: quia quem humilem prætuli, nunc ſuperbientem & elatum tranſgreſſorem cerno. Quod nimirum de quibuſlibet lapſis non dicitur: ſed de his, quorum lapſus oſtenditur, & pœnitentia D
Prou.24.b nequaquã præuidetur. Nam de iuſtorũ caſu ſcriptum eſt; Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit. Eorũ certe caſus quodam modo ſtatus eorũ eſt: quia aliquando permittuntur cadere, vt ſemper valeant fortius ſtare. Permittuntur, vt in malis corruant, ne ſumma virtutũ dona per elationẽ perdant. Hi profecto & ſi verba Domini quandoque non implent, a Domino non recedunt: quia ad tẽpus relinquuntur, vt æternaliter teneantur, & in modico deſipiunt, ſed poſt modicum reſipiſcunt. Dum ergo Saul non ſolũ verba Domini opere non impleſſe reprehenditur, ſed ipſum Dominũ reliquiſſe, quos melius, quàm lapſos, & impœnitentes ſignificat? De quibus profecto per Prophetam dicitur: E
Iſa.28.c Percuſſerũt fœdus cum morte & inferno. Cum morte quidẽ fœdus percutere, eſt mala audacter perpetrare, & ea ſemper agẽda promittere. Mala quippe indeſinẽter faciunt, ſed diligendo quod faciunt, quaſi a mortis amicitia ſe numquam recedere pollicentur. Hi quippe in mortis fœdere quanto inſenſibiliores fiunt, viſcera matris Eccleſiæ tanto acrius miſerando quatiuntur. Vnde bene ſubiungitur:

Contriſtatusq. eſt Samuel, & clamauit ad Dominum tota nocte.

Samuel quidem contriſtatur, quia de perditione ſubditi ſummus prædicator affligitur. Et tota nocte ad Dominum clamat, quia pro reſtitutione lapſi diuinam miſericordiam deuotis precibus obſecrat. Clamare quippe doctori, eſt pro peccatis ſubdito-

rum

A rum magnis deſiderijs omnipotentis Dei miſericordiam poſtulare. Qui tota nocte clamat, cum per affectum totam illius peccati caliginem ſuſcipit, & pro ea, quaſi pro proprio crimine, Deo pœnitens ſatisfacit. Tota ergo nocte prædicatori clamare, eſt totam ſubditi cauſam ſuſcipere, & omnem caliginem peccati illius, deuotæ compunctionis affectu deſtruere conari. Sed quid eſt, quòd clamaſſe dicitur, & Dominum non reſpondiſſe, niſi quia ea, quam dixi cordis impœnitentis caligo in illa, pro qua clamat, Saul culpa ſignatur? Reſponderet quidem Dominus, ſi vocem clamantis exaudiret. Sequitur:

Cumq. de nocte ſurrexiſſet Samuel, vt iret ad Saul mane, nunciatum eſt Samueli, quòd veniſſet Saul in Carmelum, & erexiſſet ſibi fornicem
B triumphalem.

Quid nam eſt peccatoris vita, niſi nox? Et quid iuſti lux aliud, quàm dies? Vnde & per Paulum conuerſis peccatoribus dicitur: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. *Ephe.5.a* De nocte autem prædicatori ſurgere, eſt ab alienæ culpæ ſuſceptione affectum mentis erigere. Quaſi enim in nocte iacet doctor, quando alieni peccati tenebras luget, quia ab alta innocentiæ ſuæ ſecuritate deponitur, vt in imo alienæ conſiderationis peccatorum caligo deſtruatur. De nocte ergo ſurgit, cum ab afflictione ſe, erigit, & mane ad reum venire diſponit, quia occulte per compaſſionem plangit, & aperta increpatione per zelum percutit. Nocte etiam luget doctor, ſed mane ad arguendum venit: quia intus peccantem ſubditum diligit, ſed palam errantem argue-
C re nequaquam erubeſcit. Quaſi enim mane luceſcit, cum doctor aperire crimen, quod latet, incipit. Quid ergo eſt, quòd in Carmelum veniſſe, & fornicem ſibi triumphalem erexiſſe is, ad quem venit, aſſeritur, niſi quia profectus mali liquido prædicatur? Poſt inobedientiæ quidem culpam triumphalem arcum, vel fabricam erigere, eſt mala agere, & de eorundem malorum perpetratione ſuperbire. Quaſi enim triumphalia ſigna erigunt, quando cum quadam oſtentatione ea proferunt, quibus alijs ſe excellere arbitrantur. Quod certe tam arrogantibus, quàm lubricis doctoribus conuenit. Illi quidem, dum magna dicunt, ſe in ſublime æſtimationis erigunt, & quales ſe intus aſpiciunt, per iactantiam & oſtentationem foris innoteſcunt. Cumq. & illud, quod per ſe alij proficiunt, ad fauorem propriæ laudis trahunt, quid aliud videntur agere, niſi altum victoriæ ſignum inſigni titulo demonſtrare? Nonnulli vero & cum tur-
D piter viuunt, & honeſtiſſime loquuntur, conſiderant verborum honeſtatem, non tamen reputant propriæ vitæ turpitudinem. Cum ergo non rebus operum, ſed ſplendore verborum apparere geſtiunt: nimirum triumphalem arcum fabricant, in quo ſe quaſi victores extollant. Et quia turpium verbo, turpes plerique alij reſipiſcunt: poſt expugnatum Amalech, eis in Carmelum venire eſt: & fornicem triumphalem erigere, de extincta in ſubiectis libidine, inaniter coram ſimplicibus gloriari. Carmelus quidem mollis, ſiue tener interpretatur. Qui enim teneri huius nomine, niſi in ſancta conuerſatione rudes intelliguntur? Qui etiam molles vocantur, niſi qui adhuc per vſum virtutis non ſunt in inchoata bonitate ſolidati? In Carmelo igitur ſignum victoriæ erigunt: quia rudibus & debilibus ſe oſtendunt, ne a peritis fortibus, quales in veritate ſunt, inueniantur. Hi enim non in verbis, ſed in operibus fulgo-
E rem victoriæ quærunt: quia arbores non in decore foliorum iudicant, ſed in ſapore pomorum probant. Vnde & Dominus docens, ait: A fructibus eorum cognoſcetis eos. *Matt.5.b* Quia ergo laudari inaniter appetunt, quia probatiſſimorum virorum iudicia fugiunt, & rudibus, ac debilibus aliud, quàm ſunt, ſe eſſe mentiuntur, Saul in Carmelum veniſſe, & fornicem ſibi triumphalem erexiſſe dicitur. Quid vero eſt, quòd in Galgala tranſit, niſi quia eo modo, quo ſe ſimplicibus & religioſis oſtendit, in religioſis & doctis innoteſcere appetit? Galgala quippe, vt iam multoties dixi, rota nominatur. Quidam vero intra ſanctam Eccleſiam & eruditi in ſacra ſcriptura ſunt, & religioſi non ſunt: quia virtutem ſcripturæ, videlicet charitatem non habent. Qui dum loquentes facundos viros & carnales audiunt, verba, quæ ſciunt, admirantur. Sed diſcutere non poſſunt eorum occulta, quæ neſciunt. Bene igitur Saul in Galgala tranſire dicitur, quia qui fauorem de facunda locutione quærunt, id, quod cupiunt, non apud

apud eruditos religioſos, ſed apud ſimplices & rudes, aut apud irreligioſos ſapientes A
inueniunt. Sed ſummi viri cũ reprobi bona docent, electis ſubditis magis timent: ne quos lingua ædificant, manu, id eſt operatione peruertant. Quia ergo diu in miniſterio prædicationis lubrici doctores dimittendi non ſunt, apte illatum eſt:

Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocauſtum Domino, initia prædarum, quæ attulerat de Amalech.

Venit quippe ad Saul, vt ſuperbum deponat, quem humilem ad regni culmen extulerat. Quem qualis erat, inuenit: non qualem ſe ſuperbiæ ſignis oſtenderat. Quid eſt ergo, quòd holocauſtum Domino Amalech primitias offert, niſi quia nonnulli & praue viuunt, & placere ſe Deo per aliorum profectum arbitrantur? Et quia non parum placere credunt Deo, quòd offerunt non ſacrificium aut victimam, ſed holocau- B
ſtum offerre perhibentur. Initia vero prædarum dicuntur, vt in Samuele ſummi & electi antiſtitis vigilans ſtudium deſignetur, a quo malorum principia velociter comprimuntur. Quaſi dicat: Valde feſtinus occurrit, quo abſente nec initium holocauſtorum habere liberum potuit. Poſſunt initia prædarum intelligi electa quæque de prædis. Quæ aperto ore lubrici, ſed occulta cæcitate percuſſi offerunt, quando inde ſe placere Deo credunt, quod in auditoribus ſuis ea perimunt, quæ in ſe viuere permittunt. Quaſi enim indiſcrete offerentem apertius reprehendens dicat: Illud viuum offerebat, quod melius offerret extinctum. Nam ſi iuxta verba Domini prædam omnem in Amalech extingueret, holocauſtum omnino acceptabile omnipotenti Deo obtuliſſet. Sic nimirum & doctor lubricus ſi cuncta blandimenta carnis, quæ loquendo reprobat, volendo reprobaret: holocauſtum combureret, quod C
reprobari non poſſet. Quid eſt ergo, quod dicitur: quia [Offerebat prædarum initia, quæ attulerat de Amalech:] Niſi quia cæci cordis caligo damnatur, quod ſic de eo reputat, quod prodeſt alijs, vt videre negligat, quod obeſt ſibi? Quaſi dicat: De illo quaſi victor gaudebat victor in alijs, quod in ſe viuum & inuictum portabat. Et quia plerumque tam dementer inſaniunt, vt etiam ipſis electis, & ſummis prædicatoribus prætextum virtutis offerre conentur, ſequitur:

Et dum veniſſet Samuel ad Saul, dixit Saul: Benedictus tu a Domino, impleui verbum Domini.

Verbum Domini fuit, vt Amalech delere debuiſſet. Quid eſt autem, quod dicit: [Impleui verbum Domini:] niſi quia culpa fornicationis quo fœdior cernitur, eo a D
reprobis ſtudioſius occultatur? Quia ergo ij, qui eidem fornicationis vitio ſubiecti ſunt, ſemper latere appetunt, in eorum typo & Amalech Saul demoliri deſpexit, & ad Samuelem dixit: [Impleui verbũ Domini.] Quaſi dicat: Et in alijs libidinem domui, & in meipſo eius blandimẽta peremi. Et quia blanda adulatione ſummi viri flectere mentem nititur, præmiſit, dicens: [Benedictus tu a Domino.] Quaſi dicat: Hoc quidem ego egi, ſed agere non meis viribus, ſed tuis meritis, & interceſſionibus potui. Sed perfecti viri audire laudes ſuas poſſunt, a rigore autem iuſtitiæ flecti nequeunt. Quare & ſubditur:

Dixitq. Samuel: Et quæ eſt hæc vox gregum, quæ reſonat in auribus meis, & armentorum, quam ego audio?

Vox gregum & armentorum Amalech, fama turpitudinum eſt. Quando de mino- E
ribus luxuriæ culpis quilibet diffamatur, vox gregum reſonare dicitur. Quando item de crimino ſioribus & obſcœnioribus accuſatur, vox armentorum. Quaſi ſub falſæ virtutis ſuæ ſimulatione reconditum denudet, dicens: Tu te proprio ore iuſtificas, ſed immunditiarum tuarum turbæ per omnium ora clamant. Sed iam qui excuſationes prætendere cœpit, quibus defenſionibus obiectæ infamiæ crimen euadat, videamus, ſequitur:

De Amalech adduxerunt ea. Pepercit populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarent Domino Deo tuo: reliqua occidimus.

Quid eſt, quod ait: De Amalech adduxerunt ea, & non dixit, Adduximus? Sed quando

A quando reprobi arguuntur, culpas aliquando negando tegunt, aliquando in alios
transferunt. Teguntquidem negando, cum latere poſſunt: ſed dum quaſi in aper-
to deprehenſi tenentur, quod negare nequeunt, alijs adſcribunt. Horum ſiquidem
mores Saul inſinuans, ait: [De Amalech adduxerunt ea. Pepercit populus melio-
ribus ouibus & armentis.] Quaſi dicat: Malum,quod auditur,ex populi fragilitate
penſandum eſt, non ex virtute paſtoris. Peccata quidem ſubditorum in prælatorum
comparatione deſpicienda ſunt. Dicit ergo: De Amalech: Adduxerunt ea. Quaſi di-
cat: Hoc, quod de turpi vita reſonat, verum eſt, ſed tamen eadem turpitudo in par-
uulis viguit, non in magnis. Adhuc item eandem culpam leuigans, ait: [Pepercit
populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo.] Quaſi
dicat: Vere peccauit populus, ſed non ad mortem: quia peccata operis, iam, me ex-
B hortante, delere nititur humilitate confeſſionis. Greges quippe Amalech, & armen-
ta Domino immolantur, quando lubrici & incontinentes ad confeſſionem veniunt,
& quod nequiter egerunt, pœnitendo delere ſatagunt. Dicit ergo: Pepercit populus,
id eſt, peccato indulſit. [Sed adduxerunt ea,vt immolarentur:] quia in quibus ſe ce-
cidiſſe populus recolit, iam ſe confitendo & pœnitendo, compungit. Meliores vero
greges & armenta, vt ſupra, electiora peccata luxuriæ deſignantur. Quaſi dicat:
Et ſi grauiter deliquit populus, arguendi non ſumus: quia pro magnitudine criminis
habet lamenta compunctionis. Quid eſt, quod ait: [Vt immolarentur Domino Deo
tuo.] Sed fallacium per hoc conſuetudo oſtenditur, qui dum ſummis viris latere ap-
petunt, addulantur. Quid enim eſt, quòd Deum ſuum ſingulariter aſſerit, niſi
quia eum familiarem Dei amicum oſtendit? [Domino,inquit, Deo tuo] Non meo,
C ſed tuo: quia ego peccator, tu ſingulariter ſanctus es. Sed mirabili vſu fraudis fal-
laces ſic ſe tegunt, vt proferant: & iuſtificant,vt accuſent. Accuſationis quoque mo-
dum ſic temperant, vt accuſando iuſti appareant, ne excuſando innoteſcant. Dum
enim ſuum Deum dicit, illum quidem extollit, ſe minuit. Sed dum adducta ab A-
malech aſſerit,quæ Domino immolentur: tacite profert non vnde reprehendi debeat,
ſed laudari. Et adhuc addens, dicit: [Reliqua vero occidimus:] Occiduntur qui-
dem peccata, quæ dimittuntur. Viua quidem peccata ſunt, quæ aut in mente ad-
huc per concupiſcentiam regnant,aut quæ per conuerſionem contempta, ſed per pœ-
nitentiam adhuc non ſunt deleta. Illa quidem viuunt adhuc ad voluptatem, iſta vi-
uunr ad pœnam:quia etſi iam peccare deſeruimus, niſi commiſſa plangamus, com-
miſſorum obligatione retinemur. Sed maiora minoribus, leuiora maioribus tribuit.
D Nam quid eſt,quod dicit: [Reliqua occidimus:] Niſi quia ſunt paruiſſima peccata
maioribus, quæ ſola confeſſione lauantur? Quæ doctores occidunt, quando humili-
ter confitentibus apoſtolica auctoritate dimittunt. His enim verbis omnibus, quia ſe
fallaces tegere nituntur, non prodere, qua electorum prædicatorum auctoritate re-
probentur, adiungitur: Dixit enim Samuel ad Saul:

Sine me, indicabo tibi, quæ locutus ſit Dominus ad me nocte.

Quid eſt, quod ait: [Sine me, & indicabo tibi:] niſi quia dum fallaces verboſi-
tati inſiſtunt, examinantibus prælatis, loquendi locum non tribuunt? Quaſi dicat:
Dum a verboſitate non deſinis, ea, quæ audire debes, loqui me non permittis. Poteſt
etiam hoc verbo adulatoris intentio derideri: qui dum blandimento laudis placere
ſe credit, eos,quos laudat, ſe quaſi tenere eiſdem laudibus arbitratur. Tale eſt ergo
E ac ſi laudatorem ſuum electus præſul honeſta grauitate derideat, dicens: Qui me
laudas, loqui tibi dura non poſſum. Sine ergo, id eſt, permitte me loqui, & ea, quæ
ſum locuturus, intellige. Et quia, vt dixi, placere ſe laudando adulatores credunt,
audire ab eis dura,quos laudant, nequaquam putant. Quaſi ergo iam læta & proſpe-
ra auditurus, ſubſequitur Saul, dicens: [Loquere.] Sed electi viri,cum laudes ſuas
audiunt, inter fomenta laudis a rigore iuſtitiæ non molleſcunt. Nam qui reprobo-
rum acta deſpiciunt, excipere verba nequaquam poſſunt. Quia ergo flecti laudibus
nequeunt, laudatores improbos & ſubtili ratione diſcutiunt, & diſtrictis ſententijs in
ſequuntur. Vnde ſequitur:

Et ait: Samuel:Nonne cum paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus
Iſrael

Iſrael factus es? Vnxitq. te Dominus in regē ſuper Iſrael, miſitq. te Dominus in viam, & ait: Vade, interfice peccatores Amalech, & pugnabis contra eos vſque ad internecionē eorum. Quare ergo non audiſti vocem Domini, ſed verſus ad prædam es, & feciſti malum in oculis Domini? A

His quippe verbis ſuperbi regis inobedientia ſubtiliter examinatur: quia ei prius dona collata obijcit, deinde audaciam tranſgreſſionis per eiuſdem culpæ exquiſitionem ferit. Subtilis namque examinatio eſt, quando ſic verſutus quiſque peccator diſcutitur, vt ei culpæ excuſatio nulla relinquatur, vt hunc ad mortem flagitij quaſi vinctum Dei ſententia teneat, cui peccati confugium nullum reſtat. Vt ergo omnis via fugiendi fallacibus ſuperbis obſtruatur, memorantur ei & ſublimitas dignitatis & modus miniſterij, cum dicit: [Non ne cum paruulus eſſes in oculis tuis, caput in Tribubus Iſrael factus es: & ait tibi Dominus: Interfice peccatores Amalech?] Et vt circumdatū iam & obſeſſum ratiocinationibus capiat, manum culpæ inijcit, dicens: [Quare ergo non audiſti vocem Domini, ſed verſus ad prædam es, & feciſti malū coram oculis Domini?] Quaſi dicat: Ecce quid eras, quid factus es, quid debuiſti facere, ecce quid feciſti: ecce quantum ab eo, quod debuiſti exercere, receſſeris. Dum ergo intulit, dicens: Quare feciſti malum in oculis Domini? Quaſi fallacē reum circumdando comprehendit. Sed in hoc loco notandum eſt: quia dum rex ſuperbus arguitur, electionis eius tempora memorantur: vt tumor cordis ſentiatur, non adfuiſſe eligendo, ſed ex culmine creuiſſe prælato. A Domino quidem bonus electus eſt, ſed dū creuit ex culmine, decreuit elatione. Dicit ergo: [Cum eſſes paruulus in oculis tuis, caput in Tribubus Iſrael factus es: modo verſus ad prædam, feciſti malū in oculis Domini.] B C Quaſi dicat: Per veritatem humilitatis regnum promeruiſti, ſed nunc prætextu humilis, veritate tumidus regnū perdis. Quid enim ſunt oculi cordis, niſi aſpectus rationis? Nam qui integros viſus rationis habet, perfecte illuminatus eſt. In oculis ergo ſuis eſt humilis, qui ſe perfecte reſpicit, & humilem perfecta viſione cognoſcit. His ergo verbis lapſi regis non ſolū præterita humilitas, ſed etiā rationis acuitas commendatur: quia videlicet tātus erat ratione, vt ſe perfecte cognoſceret: & tantus virtute, vt ſe ſubtiliter intuens, vere humilem videret. Quia igitur cū arguitur, eius præterita memorantur, quid aliud, quàm his, quæ habebat, carere deſcribitur? Nā ſuperbire nequeunt, niſi qui prius oculos cordis perdunt. De libidinoſis vero valde clarius conſtat: quia in fornicationis baratro ſe numquam obruerent, ſi a luce intimæ gloriæ non ante caligarent. Qui quia alta pudicitiæ præcepta contemnunt, etiam tumoris arguuntur. Qui ergo deponere præpoſitū regem venerat, dicit: [Cum eſſes paruulus in oculis tuis, caput in Tribubus Iſrael factus es, nunc feciſti malum in oculis Domini.] Quaſi dicat: Superbus modo, & cæcus iuſte deponeris, qui prius videns & humilis regnum ſortiri meruiſti. Nam & ſuperbi Phariſæi ab ipſa veritate cæci nominantur, quę ad diſcipulos ait: D

Matt. 15.b Sinite eos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Quæ vtique cæcitas ſpecialiter libidinoſis adſcribitur: quia nulla ſunt vitia, quæ ſpiſſiores tenebras menti ingerant, quàm libido. At nunc pleroſque videas ſtetiſſe clericos, ſacerdotes corruiſſe. Quibus certe per Samuelis imperium dicitur: [Cum eſſes paruulus in oculis tuis, caput in Tribubus Iſrael factus es.] Quaſi dicat: Cum in minori ordine illuminato corde pudicitiæ præcepta ſeruaueris, nunc, amiſſis oculis, in fornicationis baratrum corruiſti. [Ad prædā verſus es:] Quia diuina præcepta violentā præſumptione rupiſti. Quia enim prohibente, & quaſi minis armato & obſtante Deo, ad violandum ſacrarium caſtitatis irrūpunt: E quaſi per rapinam prædæ, Amalech electa ad Domini terram ducunt. Et quia quantum poſſunt, lubrici prædicatoribus abſconduntur, in coſpectu Domini malum Saul feciſſe reprehenditur. Quaſi enim minans & terrens prædicator in carnis voluptate lapſo dicat: Crimen immunditiæ hominibus quidem abſconditur, ſed videnti omnia non celatur. Hæc quidem & his ſimilia cum impœnitentes audiunt, terreri nequaquam poſſunt. Vnde & ſi iam ratiocinatione capti ſunt, velut angues per lubricum dilabi a tenentis ſe manibus ſatagunt. Caudam proferunt, caput abſcondunt: quia videntur iam extrema operum, ſed earundem tegitur qualitas actionum. Vnde & ſequitur:

A Et ait Saul ad Samuelem: Immo audiui vocem Domini, & ambulaui per viam, qua miſit me Dominus: & adduxi Agag regem Amalech, & Amalech interfeci.

Quaſi enim occulta tegens, aliorum diſcooperta proferens, ſe lubricus doctor de profectu prædicationis commendat, dicens: De ſubditorum culpa reprehendi non debeo, ſed laudari, quam in delinquentibus prædicando deleui. Amalech percuſſi: quia fornicationis ſpiritus in auditorum meorum cordibus linguæ meæ gladio corruit. Rex etſi viuit, adductus eſt: quia etſi ſenſus carnis quamdiu ſumus in carne, omnino perdi non poteſt, captus eſt, vt capi potuit: quia præualere rationi non poteſt. Ipſos ſubditos correptos, & peccata confitentes oſtendere geſtiens, ſubiun-
B xit, dicens:

Tulit autem populus de præda, oues & boues, & primitias eorum, quæ cæſa ſunt, vt immolaret Domino Deo ſuo in Galgalis.

Quando armatorum violentia alicuius aliquid proprium tollitur, præda nominatur. Vitia autem carnis, & animæ: quia diabolo ſuggerente propagantur, eius velut proprium ſunt. Quiſquis ergo in ſe nuper remiſſus, nunc autẽ violentus vitia deſtruit, prædam facit: quia quæ aliena ſunt, potenter rapit. Et notandum, quia cædere & præda dicitur, vt alia mortua relicta, alia viua delata eſſe doceatur. Cæduntur quidẽ oblectamenta libidinis, quando virtute ſupernæ intentionis depellũtur a corde, & contritione ſpiritus reciduntur a corpore. Sed viua ad immolandum deducuntur: quia etſi
C conuerſione peccatoris, carnis aut mentis delectamentum deſeritur, pœna præteritæ delectationis penitus non deletur. Cædantur ergo vitia, primitiæ viuæ ad immolandũ nullatenus ſeruentur: vt qui vim peccati in contemptum oblectationum potenter perimit, viuere ſibi ad immolandum timeat pœnam delectationis. Primitiæ ergo cæſorum quid ſunt, niſi delectationes peccaminum? Has quidem offerre dicitur, qui corã Deo ſacerdotibus confitetur. Et oblata immolantur, quando eorum pœna pœnitendo deſtruitur. Quaſi enim in primitijs cæſa offeruntur, & per poſteriora viuunt: quando aliquis peccata confitetur, & immolare, hoc eſt, coram Deo mactare pœnitendo non nititur. Dum ergo cæſorum primitiæ reſeruari ad immolandum dicuntur, quorundam error confunditur, qui peccata deſerunt, nec tamen plangunt. Quia ergo non ſolum confitenda ſunt peccata, ſed etiam pœnitentiæ auſteritate delenda, dum
D boni doctoris Saul typum ſimulat, ſubiectos ſuos cæſorum primitias immolandas tuliſſe aſſeuerat. Quia etiam ratione ſcripturarum modus pœnitentiæ decernendus eſt, in Galgalis primitiæ immolandæ deducuntur. Boues autem non ſolum, ſed & oues ad immolandum ſeruantur: vt qui circa ſalutem ſuam ſoliciti ſunt, ſic delere pœnitendo magna ſtudeant, vt minora plangere non omittant. De ſuperbis autem manifeſtum eſt: quia cum ſemper magni videri appetant, notari peccatores erubeſcunt. Deprehenſi etiam reſiſtunt, & in his etiam iuſti apparere cupiunt, quæ agunt. Quid eſt ergo, quod ait: [Immo audiui vocem Domini.] Samuel autem dicit: Sine me, & indicabo tibi, quid locutus ſit mihi Dominus nocte. Et poſt pauca: Quare verſus ad prædam es, & feciſti malum coram oculis Domini? Patet ergo, quàm mirabiliter tumeat, qui tunc ſe iuſtificare appetit, quando Dominum ſe reprehendere de peccato recognoſcit. Si vero idcirco ſic reſpondiſſe creditur, quia verba prophetæ, non Do-
E mini eſſe crediderit, ſed prophetæ: videmus adhuc imitatores Saul, qui dum in propria eruditione confidunt, maiorum iuſſa, quæ audiunt, & per tumorem deſpiciunt, & meliorare permutando credunt. Quid eſt ergo, quod dicit: [Immo audiui vocem Domini, & adduxi Agag regem Amalech?] Sed tale eſt, ac ſi dicat: Et quod præceptum fuit, implere ſtudui, & quod minus erat ſuppleui. Agendum fuit, vt Amalech percuteretur: ſed quia, Deo auxiliante, vincitur, ſupplendum erat, vt quæ in eius immolarentur ſacrificio, ſeruarentur. Quod aperte in ſuperbis apparet: quia cum apertã culpam celare non poſſunt, permutare aut minuere conantur. Quaſi dicat: Et ſi iudicas apertas culpas operis, attendenda eſt occulta ſimplicitas intentionis. Culpa quidem eſſe de Amalech aliquid afferre, niſi allata Deo deberent immolari. Hoc quidem ſæpe in monaſterijs accidit, cum quiſque nimis religioſus ſubditus ſpiritualium prælatorum

latorum imperijs adijcere præſumat: cum regularem communem vitam deſpicit, & A
propriæ ſequitur arbitrium voluntatis. Dum enim meliorare vitam eligendo, quàm
obediendo nititur, quid aliud quàm apertam inobedientiam intentione virtutis colorare
monſtratur? Quem profectò locum non ſolum ſubditi, ſed etiam prælati intueri
ſubtiliter debent. Subiecti quidem notare ſubtiliter debent: quia ex eo Saul Deo diſplicuit,
quòd Deo immolare præter prophetæ præceptum tentauit. Subtiliter notent
prælati: quia demoliendi Amalech propheta regi præceptum dedit. Sic enim debet
doctor laudare communia, vt ſingulorum propria non contemnat. Illa quidem communis
vita laudatur, quæ charitate coniungitur, vitijs mediantibus non fuſcatur.
Apoſtoli quidem ſententia eſt: quia vnuſquiſque proprium donum habet a Deo, vnus
1.Cor.7.a quidem ſic, alius vero ſic. Quorum ergo cibi & menſa communes ſunt, debent attendere
non ſolum commune bonum refectionis, ſed proprietatem paſſionis: vt pariter B
comedant, ſed contra fornicationis ſtimulos certare per abſtinētiam pariter non contendant.
Eius vero caro amplius domanda eſt, cui carnis ſtimulus magis infeſtus eſt.
Iam ergo non excitare communis eſt vita, vbi communitas refectionis attenditur, ſed
contra ſingularem pugnam pugnare ſingulariter perhibetur. Nec doctor bene præcipit,
ſi non præcipit, vnde Amalech percutitur, ſed vnde viuit. Præcipiat ergo doctor,
ſed vt fornicationis ſpiritus ſuperetur. Non obedire ſubiecti refugiant, ſed vbi ſuperbiæ
crimen incurritur, non vnde baratrum mortis deuitatur. Inobedientes autem dum
tumenti corde maiorum iuſſa non faciunt, cum meliorare, quod eis iniungitur conantur,
ſua opera Deo offerre dum cupiunt, ſemetipſos tollunt. Nam per alias
virtutes noſtra ei impendimus, per obedientiam noſmet ipſos exhibemus. Samuel
ergo ſubiungens, ait: C

Numquid vult Deus holocauſta & victimas, non potius vt obediatur voci Domini?

Quid enim ſunt bona electorum hominum opera, niſi victimæ & holocauſta?
Cum ergo holocauſta & victimas per legem offerri Dominus præcepiſſet, quid eſt,
quòd Dominus holocauſta, & victimas nolle dicitur, velle autem vt ei obediatur,
pollicetur: niſi quia quæ præter obedientiam fiunt, holocauſta & victimæ non ſunt?
Supra libro 1. cap. 10. de victimis quæ sūt obſequia obedientium. Quaſi dicat: Tunc bona ſunt bona opera, quando a præpoſitorum conſcientia
non diſcordant. Si vero hoc ideo dicitur, vt virtus obedientiæ commendetur, liquet,
quàm ſublime bonum ſit, quod victimis & ſacrificijs excellit. Quid eſt ergo,
quod dicitur: [Vult vt obediatur voci Domini:] Niſi quia omnia bona opera poſt- D
ponenda ſunt his bonis, quæ iubentur? Nam cum bene prælati iubent, bona, quæ
ex arbitrio ſubiecti eligunt, prælatorum imperijs poſtponuntur. Ipſa vero opera illis
poſtpoſita, holocauſta & victimæ nominantur, vt non ſolum ſentiantur non eſſe
conferenda maiorum imperijs, minorum parua, ſed maxima. Holocauſta quidem
eorum ſunt, qui ſe omnino ſubtrahere volunt a publico opere, vt Deo ſe totos
per amorem combuſtos offerant in ſecreto contemplationis. Victimæ ſunt eorum,
qui ſe a communi publico nequaquam ſeparant, ſed ſingulari virtute agunt, vt virtutes
aliorum diſtrictius viuendo tranſcendant. Hæc quidem, & huiuſmodi cum bonorum
rectorum permiſſione aguntur, victimæ & holocauſta ſunt, quæ Deus probat:
cum vero ſic fiunt, vt per ea maiorum præcepta negligantur, audiant qui offerunt,
quid a Domino miſſus ad inobedientem regem propheta loquitur: [Numquid vult E
Deus holocauſta & victimas, & non potius, vt obediatur voci Domini? Quaſi iuſſa
patrum velut minora deſpicientes, & ſua quaſi maiora exhibentes terreat, dicens:
Hoc quia magnum agere putatis, paruum & abiectum deſpicitis, ſed ſi aperte cernitis,
per hoc Domino non placetis. Bene autem, dum ſuperborum opus diſcutitur,
propheta acute exquirit, dicens: [Numquid vult Deus holocauſta & victimas, & non
potius vt obediatur voci Domini?] Exquirit ſiquidem vt ſuperbiæ tumor paſtorali auctoritate
feriatur. Dicit: [Numquid vult Deus holocauſta & victimas?] Quia qui ſequi
propriam voluntatem eligunt, Deo placere ſe putant, ſed Deus eorū opera cum
magna & ingentia ſunt, nequaquam probat. Sed iam quibus laudibus obedientia prędicanda
ſit, ſubiunxit, atque ait:

Melior

A Melior eſt enim obedientia, quàm victimæ, & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum.

Quia enim ſuperius ait: Numquid vult Deus holocauſta & victimas? Numquid vtrumque obedientiæ laudibus ſubijciens, dum victimas & arietum adipem poſuit, in adipe holocauſtum intellexit? Quidquid melius eſt, bono vtique melius eſt. Illa autem holocauſta & victimæ, quas non vult Deus, bona minime ſunt. Quid eſt ergo, quòd in obedientiæ laudes dicitur: [Melior eſt obedientia, quàm victimę, & aſcultare, quàm offerre adipem arietum, niſi quia tunc obedientia melior eſt, cum holocauſtum & victima mala non eſt? Quaſi ergo ſuperbientes, inobedientesq. ad tanti boni conſideratione̅ reducat, dicens: Et ſi nil a vobis per præſumptionem fieret, obedientiæ virtus operibus,
B quæ eligitis, melior eſſet. Liquet ergo, quo ſita ſit culmine, quam diuinis oblationibus Propheta vidit altiorem. Quòd ſi, vt ſupra, ſpirituale̅ ſenſum ſequimur, victimæ ad magnæ conuerſationis auſteritatem, holocauſta ad compunctionem vitæ ſecretioris referenda ſunt. [Melior eſt enim obedientia, quàm victimæ, & auſcultare magis, quàm offerre arietum adipem.] Quia longe altioris meriti eſt propriam voluntate̅ alienæ ſemper voluntati ſubijcere, quàm magnis ieiunijs corpus atterere, aut per compunctionem ſe in ſecretiori ſacrificio mactare. Quid eſt enim adeps arietum, niſi pinguis & interna deuotio electoris? Adipem ergo arietum offert, qui in ſtudio ſecretæ conuerſationis deuotæ orationis affectum habet. [Melior eſt tamem obedientia, quàm victimæ, & quàm offerre adipem arietum.] Quia qui perfecte voluntatem præceptoris ſui implere didicit, in cæleſti regno, & abſtinentibus & flentibus excellit. Hoc certe, quia contra ſuper-
C bientem, atque aperte Domini mandata contemnentem, dicit, non confert bonu̅, quod fecit, bono quod contempſit: ſed boni ſimulationem deſtruit, melioris boni oſtenſa veritate. Quaſi dicat: Et ſi pro excellentiori virtutum gloria excellens bonum quærebas, bonum obedientiæ, quod excellentibus etiam excellit, eligere potius debuiſti. Sic profecto loquens ſimulationem boni argumentando deſtruit, ſed ſubiungendo, parens inobedientiæ malum aperte confundit, dicens:

Quoniam quaſi peccatum ariolandi, eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere.

Quidnam eſt, quòd ariolis & idololatris repugnantes, & acquieſcere nolentes a Propheta ſimulantur, niſi quia arioli diuina cognoſcere atque abſconſa diuinare nitebantur:
D tur: idololatræ autem figmentis ſe venerando ſubdidere? Qui aute̅ repugnant prælatorum imperijs, ideo vtique repugnant: quia diuinam voluntatem ſe ſcire melius æſtimant. Quaſi ergo peccatum ariolandi, eſt repugnare: quia velut contempto diuino altari, ad aras dæmonum reſponſa percipiunt, dum cordis ſui pręſtigioſis ac ſuperbis adinuentionibus credunt, & ſalubribus prælatoru̅ conſilijs contraria ſentiendo refragantur. Nolle autem acquieſcere, idololatriæ ſceleri ſimile dicitur: quia nimirum in inobedientiæ ſuæ obſtinatione nemo perſiſteret, ſi propoſiti ſui figmentu̅ in corde quaſi idolum non geſtaret. Dum enim agenda in corde concipit, quaſi idolum facit. Et du̅ conceptum mentis propoſitum ſe acturum deliberat, quaſi ad adora̅dum ſimulachrum ſe inclinat. Quaſi ergo ſcelus idololatriæ eſt, nolle acquieſcere: quia quiſquis in propria deliberatione obſtinatus eſt, idcirco foris in maiorum contemptum erigitur, quia intus
E eis, quę finge̅do ſtatuit, propoſiti ſui ſimulachris incuruatur. Sed quærendum valde eſt, cur repugnare ariolandi peccato, & nolle acquieſcere ſceleri idololatriæ comparatur? Scelus quippe non niſi magnu̅ peccatum dicitur, peccatum vero etiam, quod leue eſt; nominatur, ſed ſi ab ara dicebantur arioli eo, quòd reſponſa percipere conſulendo conſueuerant, idololatriæ peccatu̅ in eius comparatione ſcelus erat: quia dementius erat lapides adorare, quàm ſub ſpecie diuinoru̅ falſa bene viuendi reſponſa percipere. Cur ergo repugnare peccatum per ſimilitudinem eſſe dicitur, acquieſcere autem nolle ſcelus? Sed repugnare, eſt ab imperantis voluntate diſſidere. Plerique autem ad horam repugnare videntur, dum ſtatim præpoſitorum imperia non recipiunt, qui tamen eiſde̅ imperijs poſt modicum acquieſcunt. Nolle autem acquieſcere, quid eſt niſi & iniunctę obedientiæ repugnare, & in eiuſdem repugnationis obſtinatione perſiſtere? Non enim acquieſcunt, qui in cordis ſui propoſito inuincibiles ſunt, & quæ decernunt agere nul-

lius auctoritate prætermittunt. Merito igitur in comparatione repugnandi ſcelus nolle acquieſcere dicitur, quod maius valde, atque horribilius peccatori eſſe videatur? Quia ergo qui huiuſmodi ſunt, rationibus non vincuntur, qua pœna cohibeantur, Propheta intulit, dicens: A

Pro eo quòd abiecisti ſermonem Domini, abiecit te Dominus, ne ſis rex.

Quid eſt enim, quòd Saul abijcitur, niſi quia incorrigibilis iudicatur? Quaſi ergo dicat: Quia cũcta ſalutis conſilia reſpuis, pro culpa peruicaciæ non debes verbis vlterius corrigi, ſed abiectionis pœna damnari. Quantũ itaque timeri debeat inobedientiæ culpa oſtenditur, ſi hoc attente conſideretur: quia propter hanc etiam reges deponuntur. Quid eſt, quod ait: [Quia proiecisti ſermonem Domini, proiecit te Dominus?] Sed ſermo proijcitur, quando in ſui ſublimitate venerabiliter non ſeruatur: proijcere enim, B
eſt de manu aliquando labi in terram, aut negligenter ſinere, aut violenter iactare. Sermo autem Domini, quia ſalubria loquitur, cæleſtis aut ſublimis eſt. Qui in terram negligenter proijcitur, quando per deſidiam non impletur. Per contemptum vero proijcitur, quando hunc ſuperbi & inobedientes tumenti corde repellũt, & manu operationis obſeruare dedignantur. Quia vero non proijcere, ſed abijcere ſermonem reprehenditur, hoc ſignat, quia dum ſuperbi proprium arbitrium ſequuntur, a Domino longe fiunt. Abijcere enim eſt, aliquid longe repellere. Qui enim aliorum ducatum digne ſuſcipiunt, non ſolum per obedientiam Deo vicini ſunt, ſed etiam illos ei vicinos faciunt, qui per vitia & ſcelera ab eo longe ſunt. Tale eſt igitur, ac ſi dicat: Longe ab ordine dignitatis expelleris, quia dignitatis eiuſdẽ merito præſens eſſe noluiſti. Meritum quippe dignitatis eſt, obſeruatio diuini verbi. Quod cum abijcitur, quia meritum dignitatis C
amittitur, ipſa quoque dignitas amouetur. Libet ergo intueri, quanta per inobedientiam ſuperbis pereant, humiles quanta lucrentur. Illi dum implere propriæ voluntatis arbitrium gaudent, Deo magnos operum labores exhibent, & laborum præmia nulla habent: iſti dum ſe deſerũt, dum alienæ voluntatis arbitriũ ſequuntur, æternæ ſublimitatis gloriam promerentur, vnde & per beatiſſimam Mariam Domini Redemptoris noſtri genitricem, dicitur: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. Potentes quidem de ſede Dominus deponit, cum inobedientes ſuperbos abijcit, & humiles exaltat: quia æterna gloria obedientes glorificat, ſuperbos autem verba non corrigunt, ſed tantum, dum amittere honores trepidant, humilitatem, quam non habent, ſimulant, ne gloriæ culmen perdant, vnde & ſubditur:

Luc. 1. g

Vide lib. 32. Moral. c. 7. quo modo ſuperbi ruant, & de eorũ ſuperbia quàm multis modis animũ pulſet.

Dixitq. Saul ad Samuelem: Peccaui, quia præuaricatus ſum ſermones Domini, & verba tua. D

Quid eſt, quòd Saul a Propheta vocem Domini non audiſſe, & malum in oculis eius feciſſe reprehenditur, & ſe peccaſſe minime fatetur: ſed cum ſe abijci de regno conſpicit, ſe peccaſſe & præuaricaſſe Domini ſermonem, & eius verba fatetur: niſi quia ſuperbi ad contemnenda verba humilium audaces ſunt, ſed electorum more honores, quos ambiunt, contemnere non poſſunt? Audaces quidem ſunt, vt maiorũ contemnant imperia, ſed parati non ſunt, vt alta relinquant. Econtra autem humiles ad maiorum imperia prompti ſunt, & ad alta perdenda ſecuri. Quia enim non terrena, ſed cæleſtia appetunt, terrenæ ſublimitatis alta deſpiciunt, laborare pro cæleſtibus conantur: ſubdi libenter volunt, præferri refugiunt. Saul ergo obedire Deo refugiens, perdere regnum timens, quid aliud nobis, quàm ſuperborum mores inſinuat, qui cum præualent, videri E
parui, aut peccatores vitant, cum coguntur, humilitatis virtutem ſimulant. Sed cum compulſi confitentur, peccatum, quod accuſant, loquendo minuunt. Quia etſi peccaſſe ſermonem Domini præuaricando perhibuit, eandem præuaricationem diſpenſatione potius, quàm voluntate ſe incurriſſe memorauit, dicens: Timens populum, & obediens voci eorum. Quaſi dicat: Peccatum, quod feciſſe reprehendor, tanto leuiori pœna feriri debet, quanto commiſſum non conſtat per malitiam: ſed per infirmitatem. Studio autem & voluntate peccare magna præuaricatio eſt: infirmitate vero peccare, tanto tolerabilius eſt, quanto is, qui peccato ſubiacet, eiuſdem peccati viribus impar eſt. Et quia eadem cordis ſui verſutia ſe præualere ſimplicium doctorum humilitati æſtimant, quaſi iam ſuaſim ſubiunxit, dicens:

Sed

A Sed nunc porta, quæſo, peccatum meum, & reuertere mecum, vt adorem Dominum.

Corrigibilia equidem peccata portantur, quia poſtquam a delinquentis voluntate diſcedunt, purgari ſatisfactione ſalubriter poſſunt. Non autem portantur peccata eorum, in quorum mentibus per impœnitudinem inuiſcerata ſunt. Vnde & Ioannes ait: Eſt peccatum ad mortem, ne pro illo oret quis: peccatum quippe ad mortem eſt, *Io.5.c* quod ab eo committitur, qui reſpicere numquam poteſt. Quod nimirum peccatum a *Ibidem lib.16.* præpoſitis non portatur, quia ſacerdotum orationibus aut oblationibus non deletur. *Mor cap.22.* Saul autem per omnia ſuperbos obſtinatosq. deſignans, & tumere non ceſſat, & peccatum ſuum portari obſecrat, importabile onus congerit, & quaſi leue portari petit.
B Hoc quidem toties in Eccleſia agitur, quoties hi, qui magna ſcelera libenter committunt, eorum magnitudinem non attendunt. Importabilia congregant, & hæc leuia, atque nullius eſſe ponderis penſant. Peccata ſua ſuis præpoſitis abſcondunt, & vt vix inueniri poſſint & argui, quantum poſſunt, eadem peccata leuigant, ne qui eis præſunt, eorum granditudinem attendant. Ad peccatum etiam fortes ſunt, ad flenda peccata debiles: volunt quidem peccati delectationibus reſolui, ſed pœnitentiæ nolunt acerbitate purgari. Quid eſt ergo quod dicit: [Porta peccatum meum:] niſi quia & peccatorum dulcedinem in ſeipſis excipiunt, ſed onerare prælatos onere eorundem peccatorum volunt? Quidam etiam ſponte ad cofitendum veniunt, ſed pro quibus ſe accuſant, non ipſi lugent, ſed pœnitere alios obſecrant: fide ſola ſaluari æſtimant, per pœnitentiam reuertere abiecti non curant. Vnde & Saul ſubdit, dicens:
C [Et reuertere mecum vt adorem Dominum.] Quaſi enim recedens eſt prædicator, cum impudentes abijcit, dicit ergo: [Reuertere mecum vt adorem Dominũ.] Cum eo tantum a communione electorum non diuidi putat, quod fidem communem ſeruat: vel certe Dominum adorare eſt ſubdi religioni fidei, & cuſtodiæ bonæ operationis. Quia vero fictos hypocritas Saul inſinuat. Sequitur:

Ait Samuel ad Saul: Non reuertar tecum, quia proieciſti ſermonem Domini, & proiecit te Dominus, ne ſis rex.

Quid eſt ergo, quòd Propheta portare peccatum pœnitentis regis renuit, niſi quia hunc non vere pœnitentem vidit? Cui ea, quæ prius, abiectionis verba reſpondit, quia eum immutandum nomine cognouit. Qua nimirum Prophetæ conſtantia quidam
D nimis clementes huius temporis ſacerdotes arguuntur, qui conuerſatione infirmi ſunt, temeritate fortes. Se ſe vix ſuſtinent & portanda ſuſcipere aliorum onera audent: leuia ſua non ferunt, & importabilibus ſe ſubijciunt. Ecce fortis Propheta refugit ſuſcipere onus regalis peccati, vt ſacerdos Eccleſiæ timeat, & peccatorum importabilium pondera ſubire pertimeſcat. Plerumque autem ſic aliena peccata ſuſcipiat, vt tamen ea, quæ expianda ſuſcipit, flere eum, a quo ſint commiſſa, permittat. Vnde & Samuel portare peccatum regis minime promiſſit, & tamen eũ, quem retulit, abiectum planxit. Nam de eo poſt pauca ſcriptum eſt, [Lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum pœnitebat, quòd conſtituiſſet eum regem ſuper Iſrael.] Non quidem promiſit ei portare peccatum regis, vt rex illud flere ſtuderet. Sed tamen quem repulerat flebat, vt Dominum ei propitium faceret. Ad litteram vero dum ſententiam Propheta ingeminat, irreuocabilem diuinæ æquitatis ſententiam monſtrat, qua
E ſic peccator proijcitur, vt redire ad diuinæ miſericordiæ manum numquam permittatur. Poteſt & aliter intelligi, quòd reuerti ſecum Prophetam, vt adoret Dominum, rogat. Nam ſancti viri, qui Dominum peccando non deſerunt, ad eum neceſſe non habent vt pœnitendo reuertantur. Reuerti enim abeuntis eſt. Quod nimirum peccatoribus per peccatum a Domino recedentibus conuenit, iuſtis permanentibus non conuenit. Quid eſt ergo, quòd reuerti cum peccante Saul iuſtus Samuel petitur, niſi quia electi prædicatores pro lapſis ſubditis velut pœnitentes affliguntur, & quaſi recedentes veniunt, dum lapſos ſubditos paterna afflictione comitantur? Cum eis ergo reuertuntur, cũ peccata ſubditorũ & ipſi ſubditi, qui peccauerunt, & prælati qui ſteterunt, pariter plangunt. Tale eſt igitur, ac ſi dicat: Iam te paternis viſceribus adhærere per increpationem prædicationis mihi agnoui, quem nec longius peccare reliquiſti.

Quia ergo, te obiurgante, reſipui, mecũ redire te rogo: quia proprijs viribus ad tantæ prauitatis magnitudinem delendam nequaquam ſufficio. Sed tanti affectus preces recipiendæ eſſent, ſi ex cordis veritate procederent, apte ergo hypocritæ reſponſum eſt: [Non reuertar tecum.] Quaſi dicat: Pro te ſacrificare Deo neſcio, quem veritate humilitatis Deo ſubditum non attendo, & quæ priora ingeminans, ait: Quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus, ne ſis rex: & quia verſuti & abijciendi, & deſerendi ſunt, Sequitur: A

Et conuerſus eſt Samuel, vt abiret.

In qua profecto maiorum deceſſione magis hypocritæ amiſſionem temporalis honoris timent, quàm æternæ hereditatis. Vnde & quieſcere etiam derelicti non poſſunt, ſed ea, quæ agere per ſe non audent, impetrare alijs interuenientibus ſtudent, bene ergo ſubiungitur: B

Ille autem apprehendit ſummitatem pallij eius, quæ ſciſſa eſt.

Quæ ſunt veſtimenta doctoris, niſi docere ſibi adhærentium ſubditorum qualitates?
Iſa.48.b De quibus profecto veſtibus magno paſtori per Prophetam repromittitur: Viuit Dominus, quia his omnibus velut veſtimento veſtiris, & per Pſalmiſtam canitur. Dominus regnauit, decorem induit, Dominus fortitudinem. Induit quippe decorem, qui ad ſeipſum ſplendidas fidelium mentes, quaſi veſtimenta coniunxit. Saul ergo Samuelis pallium apprehendit, cum ſuperbus quiſque & abiectus honorem culminis ſibi deferri a ſummis viris per cohærentes ſibi dilectos & familiares quærit: & quia pro reprobo perfectorum auditorum nullus obſecrat, non pallium, ſed pallij ſummitatem, id eſt, extremitatem apprehendiſſe perhibetur: ſed ea extremitas ſcinditur, quia qui inutilia ſuggerit, reprobatur. Cum enim minor indiſcreta rogans repellitur, velut veſtimenti ſummitas ſcindi perhibetur. Velut enim pars pallij ſummi Prophetæ ſciſſa eſt, quando male ſuggerenti Petro reſpondit, dicens: Vade retro me ſatana, non enim ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Hinc item præcipit, dicens: Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & proijce abs te: item ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te. Quibus nimirum verbis non ſolum ſummitas pallij, ſed etiam media abſcindenda deſignantur: quia cum male ſuggerunt, perfecti etiam auditores contemnendi ſunt. Hinc namque eſt, quòd Zebedæi filij ſimul cum matre vnus ad dexteram, alter vero ad ſiniſtram Redemptoris ſedere petunt: ſed quaſi bonæ petitionis ignari, repelluntur. Velut enim partem chlamydis Dominus ſcidit, cum ea membra, quæ mouebant ſcandalum, increpando confutauit. Et notandum, quia non totum pallium, ſed pars pallij ſcinditur: quia dum bonus mala ſuggerit, in eo, quod male ſuggerit, repelli debet, & in eo, quòd aliter bonus eſt, ex dilectione retineri. Per veſtimentum etiam rectoris conuerſatio deſignatur, Pſalmiſta atteſtante, qui ait: Sacerdotes tui induantur iuſtitiam. Summitas ergo pallij apprehenditur, quando doctor de magna ſanctitate laudatur, cum illud in eius laudem dicitur, quod decorum foris oſtendit. Sed quia iuſtorum plura ſunt bona, quæ latent, pallij tantum ſummitas apprehendi poteſt: quia parum eſt, quod de electi doctoris iuſtitia cernitur, multum vero, quod occultatur. Ipſum vero parum, quod ſcitur, cum apprehenditur, ſcinditur: quia iuſti ſuis laudibus non tenentur. Quia enim eas in momento contemnunt, quaſi ſciſſura pallij teneri nequeunt. Tenetur quidem pars ſciſſa veſtimenti, Propheta non tenetur: quia verum eſt, quod de iuſti laude dicitur, & tamen iuſti, dum contemnunt, quod audiunt, quaſi ſciſſuram in tenentis manibus relinquunt. Maiorum ergo quia quædam ſciri poſſunt, quaſi pars apprehenditur. Cum vero totum ſcitur a paruulis quod agetur, ſi laudatur, nihilominus abijciendum eſt: quia aliquid bonorum operũ per vanitatem tenendũ non eſt. Hinc namque eſt, quòd dum Ioannes adhuc adoleſcens comprehẽſum iam Dominum ſequitur, & per pallium tenetur, & relicto pallio nudus fugiſſe deſcribitur. Per veſtimentũ namque adoleſcẽs capitur, quãdo de bonę conuerſationis initio collaudatur: ſed relicta ſindone nudus profugit, qui laudes, quas audit, vilipendit. Nudũ namque fugere, eſt laudabilẽ vitam habere, ſed electæ vitæ laudẽ deſpicere. Quaſi enim nudus fugit, qui de ornatu virtutũ ſibi per vanã gloriã nihil adſcribit. Poteſt etiã idcirco nudus fugiſſe intelligi, quia qui per partẽs ſindonis captus aſſeritur, reliquiſ-

Marginal notes: *Pſ.92.a* (beside "minus, quia his omnibus…"); C (beside "perfectorum auditorum…"); *Matt.16.d* (beside "do male ſuggerenti Petro…"); *Matt.5.d* (beside "quæ Dei ſunt…"); *Matt.20.e* (beside "auditores contemnendi ſunt…"); D (beside "petitionis ignari…"); *Pſ.131.b* (beside "Sacerdotes tui induantur…"); E (beside "tenetur: quia verum eſt…"); *Mar.14.g* (beside "per vanitatem tenendũ…").

A reliquiſſe ſindonem perhibetur: quia plerumque in electorum conſcientia agitur, vt per hoc, quòd ex parte laudantur, non pars meritorum, ſed omne bonæ vitæ meritum perdidiſſe ſuſpicentur. Samuelis ergo pallium ſcinditur, quia laudes ſuas electi doctores vilipendunt. Et quia laudibus non flectuntur, ſeueritatem prioris ſententiæ replicat, dicens:

Scindit Dominus regnum Iſrael de manu tua hodie.

Perfecti etenim viri, quia a rigore iuſtitiæ nulla laude molleſcunt: tales ante quales poſt laudis ſuæ teſtimonium ſunt,& quæ prius dixerant eadem poſt repetendo confirmant. Sed quærēdum eſt, quid ſignificet hoc,quod dicitur: [Hodie.] Si enim reproborum vita nox eſt,quid eſt,quòd in die Saul regnū ſcinditur: ſed ſi nox eſt vita paſto-
B ris reprobi,cum eius regnum ſcinditur,diem facit.Dies quippe non fit,niſi cum nox recedit,dicit ergo: [Hodie.] Quia caligo inobedientis dānari perhibetur, vnde & exeunte Iuda:Dominus dicit, Nunc clarificatus eſt filius hominis:quia noctem vitæ illius vi- *Io.13.d*
dit diſcedere, & puram lucem iuſtitiæ in alijs diſcipulis permanere.Dicitur etiam:Hodie. Quia amoto ſuperbo,regi humili regnum tradebatur. Vnde & ſubditur:

Et tradidit illud proximo tuo meliori te.

Cum ergo dies dicitur,non abiecti regis lucidum aliquid cernitur, ſed ſubſtituti gloria prædicatur,qui de regni culmine magnæ virtutis debebat ſplendore radiare. Et diuinæ ſententiæ incommutabilitatem aſſerens ſubdit, dicens:

Porro triumphator in Iſrael non parcet, & pœnitudine non flectetur.

C Quis enim huius triumphatoris nomine, niſi conditor humani generis intelligendus eſt? Nam occultos aduerſarios quicumque ſuperat, eius virtute vincit,qui ei gratiam ſuperandæ tentationis impendit. Quid eſt,quòd triumphator non parcere dicitur, cum Samuel rogatur:quia cum prædicatores peccantibus ſubditis iraſcuntur,cum ſuperbos aut lubricos diuina ſententia feriunt, non impetu furoris ſui, ſed diuinæ voluntatis iudicium exequuntur? Quaſi certe dicat: Ego quidem non meā, ſed illius ſententiam protuli, qui quod decernendo profert,reuocari non poteſt. Non ergo parcit,& pœnitudine non flectitur: ſed eis,qui nec a peccatis ſuis deſinere, nec peccatorum poſſunt, quæ diligunt, pœnitere. Et cauſam ſubijciens, ait:

Neque enim homo eſt, vt agat pœnitentiam.

D Quaſi dicat: Et iterum eſſe ei eſt,cui mutabilitas nulla eſt. Poteſt etiam triumphatoris nomine ſubſtituti regis perfectio deſignari, qui & multorū triumphorum gloriā habiturus erat,& contra voluntatem conditoris parcere alicui non auderet. Vnde & in hoc ipſo eodem libro, de eo ſcriptum eſt: Et percutiebat Dauid omnem terram, nec *Infra 27.c*
relinquebat viuentem virum, & mulierem. De eo etiā dicitur: Neque enim homo eſt, vt agat pœnitentiam. Quid enim hoc loco homo, niſi carnalibus paſſionibus ſubditus deſignatur? Quaſi adhuc ſuperbum mordeat,dicens: Te modo peccatorum pœnitet, cum audaciæ tuæ ſententiam percipis:ſed ille pœnitentiam non aget, qui vt homo,& inobedientiæ,& tumori non ſubiacet.Et ille adhuc in ore ſuo confitetur,dicens:

Peccaui.

E Ipſius autem confeſſionis qualitatem oſtendit, quia ſubiunxit, dicens:

Sed nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſrael.

Liquet, quam pœnitudinem gerat,qui adhuc honorari deſiderat.Nam ſi ſui peccati hunc veraciter pœniteret, inhonorari potius, quàm honorari concupiuiſſet. Admirari igitur libet proiecti cordis duritiam. Vt vir Dei mandatum conditoris exequens,dicit: [Proiecit te Dominus,ne ſis rex.] Econtra vero qui abiectionis ſententiam ſuſcipit,per appetitum elationis,honores quærit. Quid eſt ergo,quod dicit: [Peccaui?] Confeſſionem quidē peccati non honor aut gloria, ſed vtilitas, & contemptus ſequi debet. Quid enim prodeſt confiteri flagitia, ſi confeſſionis vocem non ſequitur afflictio pœnitentię? Tria quippe in vnoquoque conſideranda ſunt veraciter pœnitente, videlicet,

conuerſio mentis, confeſſio oris, & vindicta peccati. Nam, qui corde non conuertitur, A
quid prodeſt ei, ſi peccata cofiteatur? Peccatum, quod diligitur, confitendo minime
deletur. Nonnulli quidem ſunt, qui peccata confitendo aperiunt, ſed non conuertendo, nequaquam deteſtantur. Hi profecto confitendo nihil agunt, quia quod loquendo eijciunt, amando introducunt. Vnde & ſalubriter confiteri volentibus, ſcriptura
Rom.10.b inſinuat, dicens: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Quid eſt corde credere ad iuſtitiam, niſi voluntatem dirigere ad fidem, per dilectionem operantem? Cum ergo quis cordis intentionem ad iuſtitiam per amorem dirigit, per initium bonę voluntatis, fructum habet bonæ conuerſionis. Hic certe iam ad ſalutem confitetur: quia plus loquendo de vulnere eijcit, quàm conuerſione compunxit. Tertia ergo ſpecies, id eſt vindicta, quaſi medicina neceſſaria eſt, vt apoſtema reatus, quod conuerſione compungitur, confitendo purgetur, afflictionisq. medicina, ſanetur. B Ergo qui corde ad iuſtitiam non credit, confeſſionem ad ſalutem nequaquam facit, quia velut malæ arboris folia oſtendit: cuius altas radices figit in corde. Signum ergo veræ confeſſionis non eſt in oris confeſſione, ſed in afflictione pœnitentiæ. Tunc namque bene conuerſum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis auſteritate delere nititur, quod loquendo confitetur. Vnde Ioannes Baptiſta male con-
Matt. 3.b uerſos Iudæos ad ſe confluentes increpans, ait: Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. In fructu ergo, non in folijs aut ramis pœnitentia cognoſcenda eſt. Quaſi arbor quippe bona voluntas eſt. Confeſſionis ergo verba quid ſunt aliud, niſi folia? Non ergo nobis folia propter ſeipſa, ſed propter fructum expetenda ſunt: quia idcirco omnis confeſſio pec-
Marc.11.b catorum recipitur, vt fructus pœnitentiæ ſubſequatur. Vnde & Dominus arborem C
folijs decoram, fructu ſterilem maledixit: quia confeſſionis ornatum non recipit, ſine fructu afflictionis. Saul ergo confitetur, & honorari vult, non affligi & humiliari: quid deſignat, niſi eos, qui confeſſionem ſterilem habent, & fructum non habent: qui decorem confeſſionis verbis humilibus præferunt, ſed verborum virorem, non humilitate pœnitentiæ, ſequuntur? Sed quid antiquos attendimus, cum nunc tantam lapſorum regum multitudinem videamus? Cateruatim namque nunc in flagitia corruunt, non ſolum ſubiecti debiles, ſed etiam prælati & ſacerdotes negligentes. Lubrica peccando agunt, qui ordine miniſterij ſacramentis cæleſtibus deputati ſunt. Sed plerique illorum dum quodammodo ad cor redeunt, ſe erraſſe confitentur. Qui tamen ſic volunt contra ſe peccata proferre, vt velint adhuc de officio ſacri ordinis honorari, turpes in ſecreto ſe proferunt, ſed foris præter ordinis celſitudinem videri humiles erubeſcunt. D Quid ergo iſti niſi abiectos ſe vident, & tamen velle honorari audent? Sæpe autem non a ſeipſis veniunt, ſed inuiti capiuntur, abiectionis ſuæ mandata percipiunt, & tamen rogant, vt honorentur. Volunt quippe immunda agere, ſed audent ſacris altaribus inhærere. Ecce quot Saules attendimus, quot reges lapſos a ſanctæ Eccleſiæ culmine contemplamur. Quorum profecto ſingulis dicendum eſt: quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus ne ſis rex, vt miniſterium cæleſte non agant, quos terrena flagitia inquinare non ceſſant. Sed hoc profecto dicere poſſumus, lubricis tamen miniſtris ſuadere non poſſumus. Nam Saul & abiectum ſe audiuit & regnauit: quia immundi ſacerdotes ſe ſacerdotali culmine deiectos per luxuriæ inquinamenta cognoſcunt, & tamen contra Dei voluntatem ſacra myſteria tractare non deſinunt. Sed rex contra Domini voluntatem regnans, non eſt rex, ſed Tyrannus fuit: quia ſacerdos indignus, qui merito ſuæ inquinationis abijcitur, cum E
miniſtrare præſumit, ad tantæ gloriæ culmen damnandus aſcendit. Vnde & Tyran-
1.Cor.11.d nos terrere volens, cæli ille magnus Senator: Qui manducat panem, inquit, & bibit ſanguinem Domini indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit. Plerumque autem inſtanti confeſſione agitur, vt confitentibus de cordis etiam conuerſione credatur. Aliquando reproborum falſam humilitatem electi prædicatores accipiunt, vt exemplo eorum alij ad ſalutem perducantur. Duo quippe in hypocritis agnoſcunt, vnum intus, alterum foris. Intus quidem purum malum, foris bonum ſimulatum. Vtrumque deteſtantur, ſed ſæpe prætextum boni in eis ſimulant, vt qui bonum foris cernunt, malum interius neſciunt, boni quod aſpiciunt, exempla ſequantur. Bene ergo ſubiunctum eſt:

A Reuerſus ergo Samuel ſecutus eſt Saul, & adorauit Saul Dominum.

Per malum quippe, quod interius latebat, audire meruit: Proiecit te Dominus, ne ſis rex. Sed vt prætextu boni ad eiuſdem boni veritatem alios traheret. Samuel Saul ſequi voluit, & eum adorare Dominum vidit. Quandoque etiam mala regum, & terræ magnorum toleranda ſunt, ne exaſperati ad peiora dilabantur. Deos quippe gentium filij Iſrael ſæpe coluerunt. Vnde & de conuerſis a Samuele ſuperius dictum eſt: Abſtulerunt filij Iſrael de medio ſui Baalim & Aſtaroth. Et fortaſſe ſi abiectus rex ſecum ad adorandum Dominum reuertentem Prophetam non cerneret, dæmonum ſimulachra adoraret. Et proijcit ergo eum, & cum eo reuertitur: quia in potentibus huius ſæculi ſic eſt damnanda iniquitas, vt bonum, quod habent, exaſperati non perdant. Sæpe enim B mali ſunt in occulto: & bonum, quod cernitur, alij deuotius imitantur. Mala certe potentum ſæculi, magna eis mala ſunt: ſed bona, quæ proferunt ad exemplum fidelium magis, quàm bona aliorum proſunt. Bene ergo Samuel cum abiecto rege reuertitur: quia electi prædicatores, ſæculi potentes, & pro iniquitate percutiunt, & pro exemplo bona agere quædam, ſinunt. Vnde & ſequitur:

Supra 7.

Dixitq. Samuel: Adducite Agag regem Amalech. Et oblatus eſt ei Agag pinguiſſimus tremens.

Reges Dominum adorant, quando ſuperbi & contemptores ſe ad Domini mandata facienda humiliant. Adorant lubrici, quando Deo ſubijciuntur per obedientiam caſtitatis. Aliquando autem adorare ſe ſimulant: quia nonnulli prætextum humilitatis C aut caſtitatis habent, ſed dum habere in veritate bonum creduntur, alij per bonum, quod credunt, mali operis vſum perdunt. Agag ergo regem Samueli tradunt: quia ſenſualitatis ſuæ vigorem confitendo proferunt. Quando enim confitentur peccata luxuriæ, quæ per vigorem carnis commiſerunt, quid aliud, quàm Amalech regem interficiendum Prophetis offerunt? Sed quid eſt, quòd pinguiſſimus Agag dicitur, ſed ſenſualitatis vigor in alijs pinguis, in alijs macer eſt? Quid eſt ergo, quòd pinguis offertur, niſi quia a ſubditis regis reprobi ducebatur? Nam ſæpe negligentes ſunt ſubditi, ſed dum electi paſtoris ſui exempla conſpiciunt, inter mala, quæ faciunt, ingemiſcunt. Per fragilitatem carnis ad immunditias cadunt, ſed percuſſi exemplis maiorũ omnino gaudere inter immunditiæ oblectamẽta non poſſunt. In quibus ergo pinguiſſimus eſt Agag, niſi in illis de quibus dicitur: Lætantur, cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis? Subiecti namque laſciui doctoris tanto audacius peccant, quãto maD iorum ſuorum nulla coram poſita habent exempla, quæ videant. Sed valde dementius ſe præcipitant, cum in paſtoribus ſuis bonum, quod ſequantur, non vident: & cuius exemplo pereant, malum vident. In his quippe Agag pingueſcit: quia gaudenter, ſecure & libere vigor carnis in luxuriæ voluptate diſtenditur, qui vſu illecebræ, nulla re obuiante, fraudatur. Pinguiſſimus ergo interficiendus offertur, quando illi conuertuntur, qui in voluptate luxuriæ valde lætati ſunt: quaſi enim traditur rex, quando is, qui menti imperabat, carnalis ſenſus, Chriſti ſacerdotibus per confeſſionem reuelatur. Nutrire etiam ignem pinguedo ſolet. Bene ergo Amalechitæ regi adſcribitur: quia dum mentem fornicationis ſpiritus obtinet, quo dulcius ac ſæpius illic per turpes cogitationes paſcitur, ad agendũ ignem concupiſcentiæ vberiora ſibi fomenta tribuuntur. Tremens vero dicitur, quia carnalis ſenſus, quando ſpiritualibus viris per conE feſſionem traditur, infirmatur. Signum ergo dat tremens, quia membrorum robur non habet. Dum ergo infirmari vigor ſenſualitatis incipit, quid aliud, quàm rex Amalechitarum tremit? Vel tremere dicitur, quia rigorem pœnitentiæ plerique, dum conuerti incipiunt, expaueſcunt. Et quia carnales quique relinquere oblectamenta carnis ſolita ſine mœrore non poſſunt, ſequitur:

Prou. 2. b

Dixitq. Siccine ſeparat amara mors?

Hoc quippe dicere carnali ſenſui, eſt mentem pro amiſſione voluptatis ſolitæ triſtitiæ conuerſione pulſare. Quia enim magna amaritudinis tela nuper conuerſi patiuntur, quaſi rex, cui ſeruierant, de morte queritur: quia in eis carnalitas ſine magna tribulatione minime necatur. Interrogare ergo de ſeparatione mortis, carnali ſenſui eſt tri-

eſt, triſtem adhuc conuerſi mentem de præteritæ delectationis amiſſione pulſare. Sed A
& modus ſeparationis exquiritur, cum dicit: [Siccine?] Quaſi enim viſis auſterita-
tibus, quibus ſubdenda eſt, dicat menti ſenſualitas ſua: Læta pro tam triſtibus ſper-
nis? Hanc certe vocem Samuel audit: quia tentatum cor ſubditi, quibuſdam indicijs
electus prædicator agnoſcit. Sed prodeſt agnoſcere, ſi contra id, quod intus in corde
ſubiecti infremit, aliquid ipſe non dicit? Sequitur ergo:

Et ait Samuel: Sicut fecit mulieres abſque liberis gladius tuus, ſic abſque li-
beris erit inter mulieres mater tua.

Quæ eſt mater carnalis ſenſus, niſi originalis culpa? Quia enim ante peccatum
primi hominis nulla membris libido inerat, rex Amalechita non erat. Erat quippe
ſenſus carnis, ſed turpis ac libidinoſus non erat, ſed ſtatim vt ad culpam cecidit, pru- B
ritum membrorum ſenſit: quia obedientem motum carnis habere non potuit, quan-
do ipſe Deo inobediens fuit. Culpa ergo originalis mater contumelioſi ſenſus car-
nis recte intelligitur, quia ex illa naſcendo prodit, qui eſſe ab illa cœpit. Vnde
& Apoſtolus quaſi ſeueriſſimi tyranni legem carnalis ſenſus exhorrens, non ſolum
Rom. 7.d ipſum regem ſed matrem oſtendit, dicens: Itaque iam non ego operor illud, ſed quod
inhabitat in me peccatum. Peccatum namque, quod ſe non operari perhibuit, mo-
tum carnis intellexit: peccatum autem in ſe inhabitans, originalem culpam. Quia er-
go ex originali culpa fit peccatũ motionis carnis, dum regem carnalem ſenſum atten-
dimus, matrem eius eſſe primam culpam recte nominamus. Liberi autem huius ma-
tris ſunt omnes concupiſcentiæ, peccata & vitia. Abſque liberis vtique fit mater, quan-
do omnis a carne, omnis a mente iam culpa remanere videtur: ſine liberis namque C
tunc eſt, quia etſi a carne nulla iam turpitudo eſt, ſi nulla iam regnat concupiſcen-
tia in mente, manens tamen in nos illa culpa, nunc doctoris virtute perdi non poteſt.
Quid eſt enim, quod ait Apoſtolus: Iam non ego operor illud, ſed quod inhabitat in
me peccatum? ex illa quidem culpa, quam ex vitioſa naturæ noſtræ radice contrahi-
mus, habemus vt corrumpi vitiorum paſſionibus valeamus. Lex ergo innordinata
membrorum quando præter voluntatem noſtram membra mouet, nos non hoc ope-
ramur, ſed quod inhabitat in nos peccatum. Velle quidem nobis tunc adiacet, ſed
adhuc poſſe non inuenimus, ſi quidem vellemus, vt nobis inuitis, aliquid in nobis mo-
ueri non poſſet. Et hi fortaſſe peſſimæ matris conceptus, quibus culpa illa impræ-
gnatur, ſi in turpes actus & obſcœnos ſinuntur effundi, quaſi naſci perhibentur. Fi-
lij ergo ſunt motus, qui non ſolum naturaliter intus ſunt, ſed qui in turpibus & ob-
ſcœnis operibus manifeſtantur. Mater ergo Agag ſine liberis fit, quando originalis D
culpa ſic reſtringitur, vt nullos actus aut motus edere permittatur. Vel fortaſſe ſine
liberis fit, quia liberos habuit. Quando ergo peccatores conuerſi, eſſe turpes tam actu,
quàm geſtibus luxuriæ deſinunt, quaſi mater habitans in eis culpa filijs orbatur. Et
notandum, quia ſine filijs fieri dicitur mater per comparationem. [Sicut, inquit, ſi-
ne liberis fecit mulieres gladius tuus, ſic erit ſine liberis mater tua.] Virtutes mentis,
ex quibus bona opera procedunt, matres ſunt, gladius vero Agag luxuriæ telum dici-
tur: qui nimirum mulieres abſque liberis facit, quia cuncta bona opera libido
interficit. Vel certe mulieres fidelium mentes intelliguntur, filij vero ſanctarum
mentium bonæ cogitationes, virtutes & bona opera ſunt. Agag vero gladius matres
abſque liberis fecit: quia delectatio luxuriæ, ſi euaginari quaſi gladius ſinitur, ab eis
nimirum omnes bonæ cogitationes, omnes virtutes, & bona opera necantur. Acuta E
quippe peſtis huius delectationis, ſi a mente recipitur, dum libet attentius immun-
dum cernere mundum, & ſanctum cogitare nihil poteſt: & dum ardenter ad nefa-
rij operis expletionem pertrahit, virtutis aliquid agere nihil permittit. Et quia per
eius combuſtionem omnia pereunt, non ſolum Agag filij ſed omnes mulierum filij
trucidantur. Abſque liberis ergo matres facit: quia delectatio luxuriæ ad inſtar gla-
dij dum fructus mentium percutit, virtutis cogitationes aut operis bonum viuere ne-
quaquam ſinit. Sicut ergo abſque liberis fecit matres, ita & mater eius fit abſque li-
beris, cum ſic peccator conuertitur, vt præter culpam nobis inſitam naturalem,
nil conuerſis de obſcœnis operibus, aut motibus remanere videatur. Vnde & apte
ſubiungitur:

Et in

A Et in fruſta concidit Agag Samuel coram Domino in Galgalis.

Quod in fruſta conciditur, per paruas particulas mortuus ſecatur. Agag quippe interficitur, quando carnis vigor abſtinentijs, vigilijs, ac ſpiritualibus meditationibus ſic eliditur, vt nihil laſciuum, nihil libidinoſum mouere ſentiatur. Interfici quippe eius eſt, carnem turpiter mouere non poſſe. Sed interfecti cadauer integrum eſt, quando eius motus remanet, libido non remanet, quando ſolo pondere mentem grauat: cum videlicet membris ſimplex, ac naturalis inſidet motus carnis, ſed libidinoſi nil habet ardoris. Hoc ipſum autem, quia electorũ mentes grauiter tolerant, quaſi regis mortui integrum cadauer portant: quid vero eſt, quòd in fruſta conciditur, niſi quia nec ipſi naturali motui relinquere vigorem volunt? In fruſta ergo
B conciditur, quia quoties pulſat, necatur. Dum ergo vices motuum conuenire non ſinuntur, quaſi cadauer Agag in fruſta conciditur. Vel fortaſſe talis eſt Agag iſte, vt niſi conciſus in fruſta mori non poſſit. Vt enim ſuperius dixi, more ignis libido ſuccenditur, &, ſi negligenter extinguitur, adiacens ſtipula velociter inflammatur. Magnus quoque ignis diſperſus ſæpe extingui melius poteſt. Nam cum in vnum multi carbones conueniunt, ingentem maſſam prunarum faciunt. Ne ergo extinguens comburatur, prunarum maſſa, ante ſapienter diſpergitur, vt per ſingulorum carbonum fruſta velociter extinguatur. Quid enim cogitationes luxuriæ, quid ſunt libidinoſi corporis motus, niſi carbones ignis? Qui nimirum ſi in corde aut in carne conueniunt, comburere cito poſſunt, extingui facile numquam poſſunt. Diſpergatur ergo ignis in fruſta, concidatur Agag, & cuſtodiatur mens, vt immundas cogi-
C tationes diſpergat, ne vnam alteri adhærere permittat. Quia enim agere non poteſt, vt innoxia numquam cogitet, agat quod poteſt, vt ſtatim cogitationem eijciat, quæ negligenter ad mentem intrat. Sic nimirum quaſi ignem maximum in carbones ſingulos & velociter diuidit, & celeriter extinguit ſi omnes flammas cogitationum ſic ſeparat, vt coniungi in mente neque per negligentiam, neque per deſiderium ſignat. Sic nimirum & motus corporis vigorem mentis reprimit, cum ad inuicem conuenire minime permittit. Motus quippe illecebroſus carnis ſi per cogitationem minime paſcitur, conuenire cum altero non videtur. Glutinum quippe illecebroſorum motuum immunda cogitatio eſt, quia qui libenter immunda videt, ſtatim, carnem ad amata concupiſcendo violenter mouet, quo libentius ac moroſius cogitat, quaſi carbones carbonibus, turpes turpioribus motus ligat. Teneat ergo fortem cuſtodiam animi,
D qui potenter vult diſpergere motus carnis. Intus quippe ante Agag diuiditur, vt foris pariter in fruſta diuidatur: quia qui cogitationes malas conuenire non patitur, ei nimirum turpes motus carnis, quaſi in fruſta diuiduntur. Sic nimirum Agag pinguiſſimus occiditur, ſi in fruſta diuidatur: quia ſenſum càrnis cum immundis motibus, cum in corpore, tum in anima tunc potenter extinguimus, ſi ad eius ſingulas inſidias ſingulari intentione vigilemus. Vnde & ſapiens ille diligenter admonet, dicens: Omni cuſtodia ſerua cor tuum: quia ex ipſo vita procedit, & de neglecto mors exit: vita namque procedit, cum cor ſeruatur, quia dum immunditia omnis repellitur, ad virtutes conuerſorum ſpiritus animatur. In fruſta ergo Agag a profana conciditur, quando per doctorum conſilium ſingulæ immunditiarum particulæ, & in corpore auditorum, & in mente perimuntur. Bene autem & coràm Domino & in Galgalis concidi perhibetur: quia illi minutias illecebroſarum cogitationum, & turpium mo- *Prou. 4. c*
E tuum diuidere potenter poſſunt, qui & de omnipotente Deo, & de ſanctis ſcripturis cogitare ſapienter ſciunt. Sed, vt dixi, ſimulata bona malorum, ſæpe doctores non pro ipſis, ſed pro alijs ſuſtinent: quia quod ſimulate agunt non ſimulatoribus, ſed videntibus prodeſt. Sæpe quidem electi ſimulata bona malorum vident, ſed quia qui corda neſciunt, bonum, quod fulgere videtur exterius, imitantur. Saul Samuelem vt ſecum ad adorandum Dominum reuerteretur, rogauit: ſed ille reuerſus Agag in fruſta concidit: quia electi doctores per opera, quæ reptobi faciunt, electos ad bene viuendi ſtudia conuertunt. Sed quia idipſum diſpenſatiue, id eſt, propter aliud faciunt, cum diſpenſationis neceſſitas tranſit, ipſos reprobos, quos quaſi ad bona opera ſequuntur, ad reprobi cordis impœnitudinem lapſos deſerunt. Bene itaque ſubditur.

Abijt

Abijt autem Samuel in Ramatha, Saul vero aſcendit in domum ſuam in Gabaa, & non vidit Samuel vltra vſque ad diem mortis ſuæ. A

Quæ eſt domus trãſgreſſoris, niſi conſuetudo praui operis. Quiſquis enim in peruerſa conſuetudine clauditur, quaſi in domo conuerſatur. In domũ ergo ſuam Saul aſcendit, quando reprobus quiſque poſt increpationẽ doctorum ad mali operis vſum redit. Quaſi enim ad plana deſcendit, quando humilitatẽ ſimulat, vt præſulum mandata cognoſcat. Quid eſt vero, quòd prius Samuel abire, quàm Saul in domum ſuam aſcendere dicitur? Sed, vt dixi, cum neceſſitas aliorum non eſt, manere cũ verſuto electus prædicator non poteſt: & quia in abſentia doctoris ſimulator proficit, Saul in domũ non abijt, ſed aſcendit. Aſcẽdere quippe reprobis eſt, de malo ad peius proficere. Cum itẽ deſcendere ſuperbus dicitur, aſcendere perhibetur. Aſcendere quippe in domũ ſuam ſuperbo, B eſt ſuperbiendo vſque ad menſuram, qua damnandus eſt, ſe extollere. Domus namque ſuperbi eſt nequitiæ ſuæ menſura. Dũ enim per proſpera ſæculi agere tyrannidem, turbare terram, premere bonos, innocentes affligere permittuntur, quid aliud, quàm aſcendere ſuperbi videntur? Sed quia præfinitum eſt a Deo quantum noceant, quantum ſæuiant, quantum per tyrannidẽ ſe extollant, vſque ad domũ ſuam aſcendere permittuntur. Domus namque eorum menſura nequitiæ eſt, in qua ſemper erunt: quia vbi ad plena flagitia venerint, rapiuntur per mortem & per æterna tormenta puniuntur. Quaſi enim in domo manet, qui a conuerſationis ſuæ pœnis egredi numquam poteſt. Quod non ſolum de ſuperbis, ſed & de luxurioſis, & omnibus reprobis conuenienter intelligi poteſt. In aſcenſu quippe, & non in domo adhuc erant, de quibus dicitur: Nondum impleta ſunt peccata Amorrhæorum. Hinc item beatus Paulus Apoſtolus dicit: Vt impleat peccata ſua. Ergo ad domũ aſcendunt, quando profectu mali ad opera nequiora proficiunt, pro quibus æterna tormenta ſuſtinebunt. Samuel autem in Ramatha abire dicitur. A reprobis quippe diuiſi doctores non eunt, ſed abeunt. Vadunt quippe, quãdo corrigendos deſerunt: quia quos velut irati dimittunt, ab eis poſtmodum bona emendatione inuitati redeunt. Abire ergo doctoris, eſt impœnitentes impios perpetua animaduerſione deſerere. Sic enim peccata ad mortem per impœnitudinem operantes deſerunt, vt ad eos redire vlterius non cogantur. Bene ergo dixit: [Non vidit Saul Samuelem vltra vſque ad diem mortis ſuæ.] Et quia hoc eſſe agendum in ſummæ veritatis contemplatione percipiũt, in Ramatha abire memoratur. Conſummata nãque viſio, eſt intimæ veritatis ratio perfecta. Ne ergo prædicatorum diſtrictio nimia eſſe carnalibus iudicetur, cum ab Eccleſiæ communione reprobos in perpetuũ ſeparant, audiant: D quia poſtquam Samuel in Ramatha venit, Saul vltra non vidit: quia illũ doctor æternaliter diuidit, quem pertinere ad electorum numerum non cognoſcit. Sed hoc fiducialiter creditur, ſi in forma Samuelis prædicatorum ſanctæ Eccleſię charitatis affectus diſtrictius videatur. Diſtrictionis quippe zelus oſtenditur, quia non vidiſſe Saul vſque ad diem mortis ſuæ memoratur. De affectu vero charitatis ſubiunctum eſt.

Gen. 15. c
1. Theſſ. 2. c

Verumtamen lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum pœnitebat, quòd conſtituiſſet regem Saul ſuper Iſrael.

Quid enim eſt, quod luget, quem cernere dedignatur: niſi quia & cum zelo rectitudinis ſancti doctores habent affectum magnæ charitatis, ipſa autem charitatis magnitudo oſtenditur, quia proiectum regem plangere perhibetur? Quo ergo affectu electorum ſubditorum peccata plangunt, qui pro proiectis reprobis plangere tam affectuoſe E didicerunt? Inſtantia namque luctus oſtenditur, quia ſubiunctum eſt:

CAPVT III.

Caput XVI. 1. Regum.

Dixit Dominus ad Samuelem: Vſquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum, ne regnet ſuper Iſrael.

Cui enim dicitur: Vſquequo tu luges? inſtanter lugere declaratur. Magnus ergo eſt affectus ſanctorum, etiã cum auſteritatẽ vindictæ exterius proferunt. Nã foris ſæuiunt, ſed intus per amorem liqueſcunt. More matrũ paruulos verberant, ſed affectum gemũt cum paruulis, quos caſtigant. Sed quid eſt, quòd Dominus ait: Vſquequo tu luges Saul, an poteſt mater filium morientẽ cernere,

& per

A & per ſciſſionem viſcerum nequaquam flere? Mortuũ ſine luctu tolerat,quæ moritur,
ſed infirmatur. Quid eſt, quòd dicit: Vſquequo tu luges Saul? niſi quia perditi nimis
lugendi non ſunt? Nam ſæpe doctor de perditione ſubditi vehementer affligitur, ſed
reſpectu ſummæ iuſtitiæ conſolatur. Hoc ergo dicere Dei ad Prophetam quid eſt, niſi
prædicatoris mentem per internũ ſolatium ab afflictione releuare? Et quia lapſis præ-
latis electi per diuinam miſericordiam ſubrogantur, ſubiungens Dominus, ait:

Imple cornu tuum oleo, & veni mittam te ad Iſai Bethlehemitem. Proui-
di enim in filijs eius mihi regem.

Quaſi enim lugentem conſolans, ait: Cur proiecti perſona plangitur, cum me-
lior ſubrogatur? Vnde & Saul non prouiſus, Dauid autem prouiſus oſtenditur. Quan-
B tus ergo, & qualis fuerit, citata conſideratione penſetur, qui iudicio & electione Dei
omnipotentis decernitur. Quid eſt autem, quòd Deus prouidet, & Propheta ad vn-
gendum mittitur, niſi quia ſanctæ Eccleſiæ ſpirituales mores deſcribuntur, quæ con-
ſtituere nulla cernitur, niſi quæ præeligere & præordinare Deum contemplatur?
[Veni, inquit, mittam te ad Iſai Bethlehemitem. Prouidi enim in filijs eius regem.]
Quaſi dicat: A te nihil præſumas, ſed illum, quem præuidi ordinando, ſubſequeris.
Vnde & paulo poſt ſubdit, dicens: Et vnges quẽ moſtrauero tibi. Quid eſt hoc, niſi quia
Prophetę eſſe debent, qui in culmine Eccleſiæ alios volunt ordinare? Præuiſum nam-
que a Deo cognoſcere poſſunt, ſi ad inueniendũ perſonam eligendi pontificis ſacras
conſulunt ſcripturas. Quaſi enim loquente Deo oſtenditur, cum talis paſtor eligitur,
qualis per ſacrum eloquium commendatur. Ad litteram vero Samueli venire a Domi-
C no dicitur, vt a reprobi & abiecti regis compaſſione reuocetur. Si vero luctu aſſiduo
lapſi reſtitutionem poſcebat, ei venire fuit, a tali intentione quieſcere. Et cornu ſuum
oleo impleuit, quia paſtoralem ſublimitatem in vngendo rege laudis nitore tempera-
uit. Cornu quippe aſpero Saul impetijt, quia peccantem velut magno impetu proſtra-
uit, dicens: Quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus, ne ſis rex: Quid *Supra.15.d*
eſt ergo, quòd cornu impleri oleo præcipitur, niſi quia vngendi regis iuſtitia commen-
datur? Quaſi dicat rex: Qui modo vngitur, non erit increpatione feriendus, ſed mirę
laudis fauore prædicandus: non eget impeti, ſed faueri. Ad Iſai Bethlehemitem mit-
titur, vt rex, qui eligitur, permanſurus eſſe doceretur. Per Patriarcham quippe Iacob
longe ante regni manſuri ſtatus oſtenſus eſt, quia dixit: Non deficiet ſceptrũ de Iuda, *Gen.49.b*
& dux de fœmoribus eius, donec veniat, qui mittendus eſt. In filijs ergo Iſai rex prǽui- *B. Aug. contra*
ſus adſeritur, vt rex, qui vngi præcipitur, non vt Saul receſſurus, ſed durabilis doceatur, *Fauſtũ lib. 22.*
D quaſi Propheta in abiecti anguſtia tabeſcentem excitet, dicens: Cur abiectus pro culpa *cap.85.*
plangitur, cum laudandus ſubrogetur? Hæc autẽ ad litteram tetigimus, nunc ſub litte-
ræ narratione prælatorum noſtrorũ electionem videamus. Quid eſt, quòd cornu oleo
implere præcipitur, niſi quia talis in ſancta Eccleſia paſtor eligendus eſt, qui non argui
velut tranſgreſſor debeat, ſed ad exemplum aliorum miris laudibus commendari?
Cornu namque telum animalium eſt. Auctoritas autem & increpatio ſummi antiſtitis
quid ſunt aliud, niſi tela? Cornu quippe feriunt, quando peccatoribus per increpationẽ
acumina coniungũtur. Ferire etenim cornu eſt peccatores acute redarguere. Cornu er-
go oleo impletur, quando prædicatoris ſublimitas non habet aſperitatẽ minarum, ſed
blandimenta fauorum. Vel cornu oleo impletur, quando electo paſtori ſimul datur
& ſublimatus culminis, & virtus vnctionis: quando & ſublimis gradus aſcenditur, ſed
E qui ad alta ſuſtollitur, meritorum vbertate repletur. Cornu ergo pleno ſacerdotes vn-
guntur, qui ad ſummum gradum perueniunt cum plenitudine gratiarum. Quia vero
oleo ignis accenditur, oleum doctoris amor eſt cordis. In quo ignis accenditur: quia in
pinguedine oris virtus & gratia ardet Spiritus ſancti. Quia ergo pinguedinem ma-
gnæ charitatis habere doctor debet, rex, qui vngi præcipitur, pleno cornu vngi perhi-
betur. Dicitur etiam plenitudo cornu pro perſeuerantia gratiarum: nam qui ante fi-
nem deficiunt, vngi cornu plenitudine non merentur. Adhuc quoque dicendum de
cornu huius plenitudine eſt: quia idcirco præcipitur, quia magna vnctione indiget,
qui de ſua plenitudine replere alios debet. Vnde & Moyſes tam plenus extitiſſe di-
citur, vt de ſpiritu eius Dominus tuliſſe & alijs dediſſe doceatur. Vel cornu Pro- *Num.11.c*
phetæ impletur, cum pontificalis ſublimitas ad perfectiora docenda præparatur.

Quando

Quando enim Eccleſiæ principes ordinantur, eis, quæ agere debeant, ſemiplena prædican- A
da non ſunt. Cornu ergo pontifices implent, quando plenas atque perfectas virtutes
proferunt, quas electi Eccleſiæ principes imitentur. Quia vero ipſi, qui vngunt, eſſe ſpi-
ritales debent, cornu iubentur implere. Cornu quidem de carne eſt, ſed clauſum in carne
non eſt. Cornu ergo ſpiritualis conuerſatio doctoris eſt. Cornu vero oleum effundit, cum
ille alta prædicat, qui hæc alta conuerſatione demonſtrat. Cornu ergo oleo implere, eſt
prædicationem magnarum virtutum in alta conuerſatione ſuſcipere. Et in capite effun-
dit, quando in mente illius imprimit, qui ad ſummum ordinem nouus venit. Quando
ergo electi promouentur, pleno cornu vnguntur, quia ad altitudinem ordinis proficiunt
virtute perfectionis. Sed Propheta ad Iſai Bethlehemitem mittitur, rex in eius filijs præ-
uidetur: quia ille paſtor eligitur, qui eccleſiaſtica religione eruditus eſt. Bethlehem igitur,
quę domus panis dicitur, quid aliud, quàm vnamquamque deſignat domum religionis? B
Panis namque nomine doctrina perfectionis oſtenditur, Paulo atteſtante, qui ad conuer-
1. Cor. 3. a ſionem debiles excitans, ait: Lac vobis potum dedi, non eſcam. Nondum enim potera-
tis, ſed necdum poteſtis. Si enim lac paruulorum eſt, panis non eſt niſi perfectorum. Vn-
Iſa. 33. b de & de perfecti viri robore dictum eſt: In excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſubli-
mitas eius, panis ei datus eſt. In domo ergo panis rex ad vngendum quæritur quia vtiliter
promouentur, qui in perfectæ conuerſationis ordine nutriuntur. Ille etenim facere fortes
alios poteſt, qui remiſſa & negligenti conuerſatione nutritus non eſt. In domo igitur quę-
ritur panis: quia in promouendo antiſtite, quærendum eſt robur conuerſationis. De con-
gregatione quidem debili fere numquam accipitur perſona virtutis. Vnde bene in Iſai fi-
lijs quæritur, qui ſalus Domini, aut certe ſalus abſolute nominatur. Salus quidẽ recte pręla-
tus dicitur. Quid enim ſunt peccata & vitia, niſi languores animarum? Electus autem C
prædicator per integritatem ſanæ doctrinæ, per ſoliditatem innocentiæ, per ſplendorem
electę vitæ ſalus Domini recte nominatur. Alij quidem ſunt doctores, quorum ſermo ſer-
pit, ſicut cancer. De horum quippe familia rex non aſſumitur, quia ægras mentes ad ſalu-
tem non ducit, ſed interficit. Et notandum, quia Iſai alio nomine Ieſſe dicitur. Duplex
quidem nomen habet, quia bonus doctor non ſemper in pace eſt. In pacis quidem tempo-
re ſalus Domini dicitur, vt bellorũ munera, quaſi intra domus ſecura veſtibula ſanare do-
ceatur. In bello autem Ieſſe nomen habet: quia & ſeipſum fortiter munit, & alios valen-
ter protegit. Ieſſe quippe inſulæ leuamen dicitur. Quid autem inſulæ nomine, niſi men-
tes tentationum fluctibus vallatæ intelliguntur? Inſulæ quidem ſunt: quia etſi magnos
conflictus ſuſtinent, non mouẽtur. Vnde & electorum victoriam Pſalmiſta prædicans, ait:
Pſ. 96. c Dominus regnauit, exultet terra, lætentur inſulæ multæ. Dominus quidem regnat, D
quando eius ſedem, electas videlicet mentes turbo hoſtium nullus inquietat: ſed lætatur
Vid. B. Aug. in expoſitione præſentis pſalmi. terra, quia ſolida corda doctorum gratulantur. Lætantur inſulę, quia cum eius gratiam
tentamenta ſuperant, maiorum auditores hilareſcunt. Terra quidem eſt mens fortis, &
firma lingua doctoris. Inſula vero dicitur, cor forte ſubiecti, quod adhuc tentamentis im-
petitur, nec tamen mouetur. Quid eſt ergo, quòd Ieſſe leuamen inſulæ dicitur, niſi quia
per robur doctorum minorum corda ſubleuantur? Nam inter tot fluctus tentamento-
rum corruerent, ſi non maiorum robore ad altæ vitæ deſiderium eorum corda leuaren-
tur. In Iſai ergo, & Ieſſe filij rex latere deſcribitur: quia illi vtiliter ad Eccleſiæ culmen ve-
niunt, qui electorum magiſterio & pacem cuſtodire & diſponere, ſiue conficere ſpi-
ritualia bella didicere. Bene ergo dicitur: [Prouidi enim in filijs eius mihi regem.]
In his quippe, non in alijs rex præuidetur: quia ad culmen Eccleſiæ per diuinam gra-
tiam nulli perueniunt, qui electorum magiſterium per omnes temporum ordines non ſe- E
quuntur. Sequitur:

Et ait Samuel: Quo modo vadam? Audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni. Et vocabis Iſai ad victimam, ego oſtendam tibi quid facias.

Quid his verbis oſtenditur, niſi quia tyrannorum verſutia atque ſæuitia quandoque
eſt pia fraude deludenda? Præcepto namque Domini de armento vitulus tollitur, im-
molatio ſimulatur, & ad regiam vnctionem peruenitur: quia dum nocere tyranni cu-
piunt,

A piunt, obijcienda ſunt eis quædam, quę credant, vt nocendi aditum non inueniant. Sic tyranni deludendi ſunt, vt cantatur culpa mendacij: Quod tunc bene perficitur, cum illud fit, quod aſſeritur, ſed quod fit ſic dicitur, vt celetur: quia ex parte dicitur, & ex parte reticetur. Prophetæ namque Samueli præcipitur, vt ad vngendum regem vadat, & ſe immolaturum Domino, non regem vncturum aſſerat: vt immolans verum dicat, & vnctionem celans tyranni ſæuitiam, vera dicens, deludat. Quia enim immolaturus abijt, paulo poſt manifeſte exponit, vbi dicit;

Sanctificauit ergo Iſai, & filios eius, & vocauit eos ad victimam.

Sed iam melius agitur, ſi quid ſpiritualiter deſignent iſta, videamus. Quid eſt ergo, quòd vitulum in manu Propheta tollit, & ſic ad vngendum regem peruenit? Sed vitulus quid eſt, niſi ſplendor imaginis Redemptoris? Quia enim eum, quem eligit, conformem facere Redemptori ſtudet, quando formam ipſam Redemptoris prædicat
B quaſi vitulum in manu portat. Et quia ſplendorem Dominicæ conuerſationis, quem prædicat, in virtute operis monſtrat, vitulum, quem de armento ſuſcipit, per manum ducit. Vitulum namque in manu tollere, eſt prędicationem Dominicæ conuerſationis ſeruare in virtute operis. Sic nimirum vadens non occiditur, aliter occideretur: quia qui dicit, & non facit, oris proprij gladio condemnatur. Quid eſt, quòd dicere iubetur: Ad immolandum Domino veni? Quid eſt item, quia facit, quod dicit, dum venit & immolat: niſi quia tantæ debet eſſe efficacię qui alios promouet, vt bona non ſolum dicat, ſed perſuadeat? Immolationis quidem victima, quę in Prophetę manu videtur, in altari cognoſcitur. Quid eſt enim cor electi auditoris, niſi altare Dei? Quando enim bona
C doctor loquitur ore, & oſtendit opere, vitulus in manu eſt. Quando autem & quod dicit, & agit auditoribus perſuadet, victima in altari eſt. Tunc ergo immolat, quando electa corda per amorem ſuſcipiunt, hoc quod in verbo & exemplo doctoris radiat, de imitatione Redemptoris. Sequitur: [Et vocabis Iſai ad victimam.] Fortaſſe hoc, locus iſte inſinuat, quòd præter prælatorum conſcientiam ſubditi promouendi non ſunt. Iſai prius ad victimam vocatur, vt bonum, quod ſubire ſubiectus cernitur, in magiſtri ſui mente fundetur. Bene ſubiungitur: [Et oſtendam tibi quid facias.] Idipſum quoque exprimens, ait:

Et vnges, quem monſtrauero tibi.

Niſi enim Iſai prius vocetur, ei, quę facienda ſunt, non pandentur: quia ſine magiſtri
D voluntate aliquid de ſubiecti perſona faciendum non eſt. Illo ergo vocato, quod eſt faciendum, oſtenditur, quia cum voluntate religioſi doctoris, ſubiecti humilitas ad arcem ſuſtollitur prelationis. Quid eſt autem, quòd dicitur: Vnges quem monſtrauero tibi, niſi quia electi paſtoris æquales diſcipuli omnes non ſunt? Sunt namque ex illis, alij vtiles ad obediendum: alij & humiliter obediunt, & iubere diſcrete didicerunt, dicit ergo: [Vnges quem monſtrauero tibi.] Vt, cum ad culmen ſacerdotij perſona quæritur, cum magna ſubtilitate requiratur. Quibus nimirum verbis ordinatoribus eccleſiarum in electione aliorum nihil ſuum relinquitur. [Quem, ait, monſtrauero tibi, illum vnges.] Qui ſunt qui vngunt, quos non monſtrat Deus, niſi qui carnali affectu ad eccleſiarum culmen ordinandos ducunt, qui non merita diſcernunt, ſed perſonas accipiunt? Iſti quidem reges vngunt, ſed non qui a Deo monſtrantur. Quod ſuum eſt, faciunt: quod Dei eſt, tollunt. Dei quidem perſonam monſtrare, eſt ordinatorijs præbere vnctio-
E nem. Dum ergo ipſi ſibi monſtrant quos vngant, habere Deum cooperatorem nolunt. Vnde & per Prophetam Oſæam de talibus electis Dominus queritur, dicens: Ipſi regnauerunt, non ex me: principes extiterunt, & ego ignoraui. Dicitur ergo *Oſea. 8.a*
electis, quod audire non poſſunt reprobi. [Vnges quem monſtrauero tibi:] vt nullus promoueatur, niſi qui dignus tanto ordine ſcripturarum ſanctarum laude decernitur. In eis quidem Dominus loquitur, ibi qualis & quantus eſſe debeat magiſter Eccleſiæ, memoratur. Ille ergo monſtratus a Domino eligitur, qui per ſacrum eloquium commendatur. Hæc quidem mali rectores contemnunt, boni faciunt. De bonorum ergo obedientia recte ſubiungitur:

Fecit ergo Samuel, quod locutus eſt ei Dominus. Venit in Bethlehem, & A
admirati ſunt ſeniores ciuitatis, occurrentes ei.

Ad hiſtoriam ſeniores admirantur, quia illuc venire Propheta non erat ſolitus.
Quo in loco fortaſſe ſignatur: quia electi doctores vix aliquando videri in publico de-
bent, eſſe frequentes in ſecreto, negocijs ciuilibus vacui, ſpiritualibus pleni. Miracu-
lum ergo fit populi, in publico viſa perſona paſtoris. Mirantur quòd exeat, quem ſe-
creti cultorem ſciebant. Qui quia in magna populi veneratione ſuſtollitur, ſeniores
ciuitatis & admirati, & ei occurriſſe referuntur. Quia vero non populus, ſed ſeniores
admirantur, perfecta doctorum virtus oſtenditur, qui non a paruulis & ſimplicibus,
ſed a magnis & eruditis prædicatur. Qui etiã de pacifico ingreſſu Prophetæ ſciſcitan-
1. Cor. 4. d tur. Quaſi ergo ingreſſum non pacificum minabatur, qui dicebat: Quid vultis, in vir- B
ga veniam ad vos, an in ſpiritu manſuetudinis? Quid eſt ergo, quòd dicunt:

Pacificus ne eſt ingreſſus tuus?

Niſi quia electi fideles dum bene ſpiritualium doctorum acta conſiderant, in eis vti-
que diuinam voluntatem penſant? Quia enim eſſe Samuelem Prophetam ſciebant, vti-
que quia diuinæ diſpenſationis ſecreta cognouerat. Dum ergo de pacifico ingreſſu
interrogant, quid aliud interrogando faciunt quàm diuini conſilij noſſe velle ſecre-
tum? Vtinam & nos quoties ſanctos viros cernimus, inquirere de pacis noſtræ ſecu-
ritate ſtuderemus, & diligenter ab eis ſcire, quales a Deo cernamur, qui cognitionis
noſtræ oculos non habemus. Pacificus ergo ingreſſus doctorum eſt, cum ad eos ve-
niunt, qui non ſunt pro culpa feriendi, ſed pro iuſtitia prædicandi. Qui ergo promo- C
tum iuſtum venerat reſpondit, dicens:

Pacificus ad immolandum Domino veni. Sanctificamini, & venite me-
cum, vt immolemus.

Cum doctoribus, vt immolent, vadunt, qui intentionem ad ſuperna dirigunt.
Et coram euntibus Propheta immolat, quando id doctor, quod verbo pronun-
ciat, in aſſiſtentium cordibus per amorem ligat. Sed vt hiſtoriam paululum atten-
damus vigilanter eſt diſcutiendum, quod dicitur: [Sanctificamini & venite mecum.]
Si enim intereſſe ſacrificijs non audent, niſi ſanctificati, quid de ſacrificantibns cen-
ſendum? Sanctificare enim purgare eſt. Quantum ergo puros decet eſſe pontifices, vbi
inuitatæ ad ſacrificium non niſi ſanctificatæ admittendæ ſunt plebes? Sanctificatio D
quippe corporis pudicitia eſt, ſanctificatio mentis charitas & humilitas. Sanctificetur
ergo ad ſacrificium inuitatus, ſed magis ille cogitur, a quo inuitatur. Notent ſacerdo-
tes, quæ inuitatis dicant: [Venite mecum.] Secum quippe ſanctificati veniunt, ſi
cum mundis plebibus ad Dei obſequia mundi ſacerdotes accedunt. Secum quippe
ire eſt, mundos cum mundis accedere. Nam ſi mundæ ſunt plebes, non mundi ſacer-
dotes, ſecum non veniunt: quia æquali puritatis ordine non incedunt. Audiant hu-
Iſa. 52. c iuſmodi quid aliter Propheta admonet, dicens: Mundamini, qui fertis vaſa Domi-
Iſa. 1. c ni. Audiant item, quod dicit: Lauamini, mundi eſtote. Quia ergo mundandæ ſunt
plebes, dicit: [Sanctificamini.] Quia itẽ ſummi viri in continuo munditiæ ſuæ ſtatu
ſemper debent permanere, & ad formam ſuæ puritatis alios trahere, ſubdit: [Et ve-
nite mecum.] Sed quia ſeniores ad victimam inuitantur, quid per typum demon-
ſtrant, niſi quia ad eligendum antiſtitem, ſiue ad vngendum & conſecrandum plures E
ſapientes atque religioſi viri vocandi ſunt? Qui nimirum ſanctificantur & veniunt ſi
proponunt, vt in electione illa carnale aliquid non ſequantur. Sanctificari quidem
eis eſt, ad præbenda dona ſancti Spiritus ſpiritualem & ſanctam intentionem adduce-
re. Bene autem in typo electorum & de Iſai, & eius filijs dicitur:

Sanctificauit ergo Iſai, & filios eius, & vocauit eos ad ſacrificium.

Et quia per ſacra eloquia Dominum erigendos antiſtites monſtrare docuimus, iam
quales monſtret, qualeſq. reprobet ſubſequenter, loquentibus ſacræ huius hyſtoriæ
myſterijs, videamus. Sequitur.

Cumque

A Cumq. ingreſſi eſſent, vidit Eliab, & ait: Num coram Domino eſt Chriſtus eius? Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne reſpicias vultum eius, neque altitudinem ſtaturæ eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominum iudico. Non enim videt ea, quæ apparent, Dominus autem intuebitur cor.

Quid enim eſt ſapientibus ingredi, niſi ad ſubtile diſcretionis ſacrarium intrare? Sed ingreſſus Eliab vidit: quia illum eſſe dignum prælatione ſanctæ Eccleſię paſtor agnoſcit, qui & fortitudinem habet boni operis, & ſcientiam veritatis. Quid eſt autem, quòd ei Dominus nec ſtaturam eius, nec vultum aſpicere præcipit: niſi quia in ſancta Eccleſia nec opus, nec ſcientia ſine humilitate prædicatur? Quid eſt enim vultus alicuius, niſi exterior conuerſatio, per quam noſcitur? Et quid eſt ſtatura eius, niſi altitudo ſcientiæ, per quam ad ſuperiora ſublimatur? Quos ergo Eliab rectius, quàm bona agentes, & eruditos ſignificat, ſed arrogantes. Vnde & Eliab Deus meus pater interpretatur. Hoc quippe eius nomen, quod audent præſumere. Quid namque eſt, quòd Deus meus pater dicitur: niſi quia dum fortiter bona agunt, ſpiritualia ſapienter intilligunr, ſe per ſingulare meritum in filiorum Dei numerum tranſiſſe gloriantur? Nam pater non meus, ſed noſter omnipotenti Domino dicerent, ſi per humilitatem ſe cum electis ceteris in ſupernæ generationis ordine communiter viderent. Merito ergo repellitur, quia in ſpirituali culmine non niſi humiles præferuntur. Subtiliter ergo Propheta de vngendi perſona exquirit, dicens: [Num coram Domino eſt Chriſtus eius?] Modo hoc fit, quãdo ſummus doctor, & vitam & intelligentiam eligendi cognoſcit, ſed adhuc de humilitatis virtute perquirit. Sed vultũ & ſtaturam eius abiectã videt, quando ei, quidquid pulchrũ habet in opere, quidquid altum in eruditione, ineſt ei, abſque humilitatis virtute cognoſcit. Merito igitur Dominus dicit: [Proieci eum, nec iuxta intuitum hominis iudico: quia homo videt in facie, Deus autem intuebitur cor.] Quaſi dicat: Homines ſolent magna opera, & ſcientiæ verba laudare: ego autem nec verba, nec opera laudo, quæ in humilitate vera fundata non video. Indignitatis quippe ſuę repulſam, qui eiuſmodi ſunt, expaueſcerent, ſi attente audire vellent, quod ad Prophetam Dominus dicit: [Ne reſpicias vultum eius, neque altitudinem ſtaturæ eius, quia proieci eum.] Pro magno namque habent, quod arrogantes faciunt: ſed ecce tam vile eſſe a Domino dicitur, vt nec reſpiciendum eſſe iudicetur. Sed iſto amoto, quid ſequatur, oſtenditur.

D Et vocauit Iſai Aminadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

Aminadab interpretatur vrbanus. Merito igitur, Domino conſulto, repellitur: quia ſancta Eccleſia ad regimen animarum non eligit negotijs ſecularibus ſtrenuum, ſed ſpirituali conuerſatione decorum. Vrbani quidem ſunt, qui poſtpoſita intentione cæleſtium, exterioribus ſtudijs ſe oſtendere ſtrenuos conantur. Nec hunc ergo elegit Dominus: quia pij paſtoris ſtudio cæleſtia, non terrena prouideri fidelium gregibus debent, non infirma & labentia, ſed ſublimia & æterna.

Adduxit autem Sama, de quo & ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

Sama audiens interpretatur. Quid ergo Sama deſignat, niſi obedientes & ſimplices? Audire quidem eis eſt, ea, quæ a maioribus iubentur, obediendo perficere. Vnde & de obedientia gentilis populi per Pſalmiſtam dicitur: Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Quid eſt autem, quòd non eligi a Domino dicuntur: niſi quia in Eccleſiæ culmine non ponuntur imperiti humiles, ſed humiles ſapientes, qui & facere iuſſa ſciant, & quæ facienda ſunt, ſapienter iubeant? Facere quidem eum oportet, & docere. Faciat ergo humiliter, doceat ſapienter. Quia ergo qui facere per humilitatem ſciunt, & iubere per eruditionem neſciunt, in dignitatem regiam aſſumendi non ſunt. Sama ad regnum a Domino non eligi perhibetur. Hinc ergo, hinc ſimplices & inobedientes colligant, quàm pœnaliter ad præeminendum ſe ingerunt, ſi omnipotens Deus nec illum ad regimen ſuſcipit, qui per humilitatem obedientiæ audiens vocatur. Et quia plures ſancta Eccleſia huiuſmodi

(B, C, E in margin; Pſ. 17 beside "Populus, quem non cognoui")

tam ſimplices & bene viuentes, quàm humiles ſapientes habet, ſequitur: A

Adduxit itaque Iſai omnes filios ſuos coram Samuele. Et ait Samuel: Non elegit Dominus ex iſtis.

Quia in ſeptenario numero ſoleat perfectio deſignari, teſtatur Iſaias Propheta, qui *Iſa. 11.a* dona ſancti Spiritus in Redemptore noſtro manentia aſſerens, ait: Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Quid eſt ergo, quòd hi, qui a prædicationis officio repelluntur, ſeptenario numero deſignantur, cum idem numerus perfectionem deſignet, quam alius niſi de ſancti Spiritus infuſione non habet? Sed conuenienter hoc aſſeritur: quia pluribus gratia Spiritus ſancti ad bene viuendum datur, ad docendum non datur. Qui quia plures ſunt, & in bona B operatione perfecti, apte ſeptenario numero continentur. Item quia robuſta faciunt, & ſubtilia non intelligunt, a regni gubernatione repelluntur. Et ſeptẽ ergo ſunt filij, et eorũ aliquis ad animarum regimen non aſſumitur: quia etſi bene viuendo regere fortiter ſemetipſos ſciunt, tueri alios fortiter per doctrinam nequaquam poſſunt. Numquam ſe tam in ordinando præcipitet ordinator Eccleſiæ: quia etſi plures habet, qui ad ſuſcipiendam animarum curam non ſunt idonei, qui tamen præeſſe poſſint, ei deeſſe non poſſunt. Quærat ergo doctor inſtanter, non deficiat quærere, donec latentes poſſit inuenire. Magnæ quidem electorum virtutes quaſi theſauri omnipotentis Dei ferè ſemper in occulto ſunt. More etenim timoratorum diuitum omnipotens Deus facit: quia ne virtutum theſauros perdat, hos & in electis mentibus collocat, & ipſas mentes per ſecretum celat. Quærat ergo, qui ordinare, immo ornare Eccleſiæ caput cupit, C occultos theſauros. Chriſti ſponſam ornare geſtit, ſed non poteſt, niſi occultos ſponſi theſauros ad eius ornatum producat, & non deſiſtat, donec latentes inueniat. Sed quid hortor paſtores quærere, cum niſi Deus oculos proferat, nequeant inueniri? Quid eſt enim aliud: Vnges quem moſtrauero tibi? Tamen quærendi ſunt: quia niſi quæſiti diu, minime monſtrantur. Nam & Dominus ſe monſtraturum promittit, & tamen Propheta quærere nititur, vt inuenire mereatur. Vnde & Dominus quærendi inſtantiam *Matt. 7.a* imperat dicens: Quærite & inuenietis, petite & accipietis, pulſate & aperietur vobis. Quærens ergo Propheta, & tot iam repulſis, quærere perſeuerans, quid nobis inſinuat, niſi vt nulla diſpenſatione indigni ad culmen religionis venire permittamur? Nã cum in plerisque ſanctæ Eccleſiæ negotijs ſalubris ſit diſpenſatio, lethalis profecto & mortifera eſt, vbi aut cæci per ignorantiam, aut irreligioſi ſapientes, aut ad ſęcularia negotia proiecti ad aliorum primatum venire permittuntur. Hi enim ignorando, illi D ſciendo, & non faciendo, ſubditorum animas perimunt: illi item negligendo ſpiritualia, ſequendo carnalia & terrena. Illi quidem totis viribus laborant, vt laudentur, quæ dicunt: iſti quæ dicant, neſciunt: illi ad hoc omni intentione conantur, vt inter ſummos ſæculi abundantius honorentur: qui profecto tanto peiores prioribus ſunt, quanto illi in ſpiritalibus, iſti in carnalibus & ſæcularibus apparere ſublimes volunt. Horum finis deſiderium eſt, fulciri diuitijs, honoribus extolli, potentum huius ſęculi familiaritatibus ſublimari. De quibus omnibus reprobæ mẽtis affectibus oriri poteſt negligentia animarum ſubditorum, contemptus Chriſti, & Eccleſiæ dilapidatio facultatum. Quærat itaque doctor, vt nulla diſpenſatione indignos præferat: quia quod lethiferum eſt, numquam permitti debet. Vnde & ſubditur:

Dixitq. Samuel ad Iſai: Numquid completi ſunt filij. E

Quid eſt, quòd alium quærit, niſi quia non debet ante quærẽs quieſcere, quàm mereatur inuenire? Et quia ſæpe abiecta foris & vilia, intus excelſa ſunt, ſequitur:

Qui reſpondit: Adhuc reliquus eſt, & qui paſcit oues.

Quid eſt reliquus niſi abiectus? Abiectum dico a ſe, non a Deo: quia a Deo per ſuperbiam quis abijcitur, a ſe abiectus eſt, qui vilis & humilis æſtimatur. Vel reliquus dicitur, qui in aliorum comparatione eſſe aliquid non videtur. Abiectus ergo humilis dicitur: quia contemni ſe videt, & tolerat, oſtendi nequaquam curat, ſed oues paſcit: quia cogitationes ſimplices in contemplatione æternæ hereditatis nutrit. De his certe

A certe paſcuis electorum a Domino dicitur: Ingredientur & egredientur, & paſcua inuenient. Intus quippe habent paſcua contemplationis, foris paſcua boni operis. Intus mentem deuotionibus impinguant, foris ſe pijs operibus ſatiant. Merito paruulus iſte dicitur oues paſcere, quia electus quiſque humilis eſt, & ſterilis non eſt, qui quotidie magna agit, ſed de ſe magna non ſentit. Merito ergo non ſolum paruulus, ſed paſtor aſſeritur: quia qui vere humiles ſunt, foris ſe deijciunt, ſed per internam ſocietatem in ſummis, & æternis paſcuis immorantur. Nam ſcriptum eſt: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Quæ autem gratia? niſi vt ſumma videant & cognoſcant, cognoſcant & diligant, atque ad ipſa delicta quaſi pingues & fortes currant? Hic itaque quia valde idoneus eſt, inſtanter exhiberi iubetur. Nam ſequitur: *Io.10.a* *1.Pet.5.b* *Supra lib.3. cap.9.*

Et ait Samuel ad Iſai: Mittite, & adducite eum. Neque enim diſcumbemus,
B priuſquam ille veniat.

Quid eſt autem, Non diſcumbemus, priuſquam veniat? Quem requirit: niſi quia in obſeruatione ieiunij celebranda ſunt ſacramenta vnctionis? Nobis autem non ſolum ipſa ſacramenta, ſed vis ſacramentorum attendenda eſt. Nam quidam cibi ſunt, qui ſi non cauentur, vngere bene reges nequaquam ſinunt. Exteriora quidem Eccleſiæ negotia quidam cibi animæ ſunt, qui ab electis deuote adminiſtrantur. Sed ſi negotiorum multitudine anima ſaturetur, ad ſuſcipienda ſpiritalia intrare perfecte non ſinitur. Cum ergo ſpiritalia inſtant, exteriora differantur: quia cum magna mentis quiete diſponenda ſunt. Sequitur:

Miſit ergo, & adduxit eum.

C Rex futurus adducitur, quando ab occultationis ſuæ latibulis humiles producuntur. Latent quidem, ſed in paſcuis: quia etſi hominibus intra carnis vilia & infirma ſe tegunt, magna eſt ſupernæ contemplationis latitudo, in qua morantur. Sed qualis iam prælatus appareat, videamus. Sequitur enim, & dicit:

Erat autem rufus, & pulcher aſpectu, decoraq. facie.

Quid eſt, quòd tanta pulchritudo regis aſſeritur: niſi quia magnis virtutum fulgoribus ornari debet perſona doctoris? Nam de Redemptore dictū eſt: Spiritu eius ornauit cælos. Cæli nāque ſunt ſublimes prædicatores. Qui profecto cæli a ſpiritu ornati ſunt: quia virtutes, quibus emicant, a Spiritu ſancto percipiunt. Quid eſt ergo, quòd rufus aſſeritur, niſi quia in rubra ſæpe materia charitatis feruor deſignatur? Vnde & in veſte *Iob 26.d* *In Euang. homil.30.* *Exo.39.b*
D Pontificis coccus ponitur bis tinctus, vt duplici veſtiatur charitate. Rufus ergo dicitur per ardorem charitatis: quia dum ardentia præcepta charitatis exhibet, quaſi per calorem rubet. Quid item eſt pulcher aſpectu, niſi interna contemplatione conſpicuus? Quaſi enim pulchrum aſpectum habet, qui decore viſionis radiat in interna contemplatione. Quid ergo facies deſignat, niſi exteriorem gloriam honeſtatis? Nam quia per faciem quiſque cognoſcitur, decor faciei eſt præclara honeſtas conuerſationis. Quaſi enim per faciei decorem cernitur, qui in omni geſtu corporis ſplendidus inuenitur. Rufus ergo amore eſt, pulcher aſpectu propter ſcientiam, decora facie, ſplendidus honeſtate. Quia vero charitatis feruor per ſancta opera demonſtratur, poteſt per ruborē ipſe labor operis deſignari. Qui enim nimis laborat, faciei ruborem repræſentat: quia dum intus incaleſcit, foris in vultu ruborem trahit. Sic namque eſt omnis
E ſpiritalis labor. Quia enim vnuſquiſque quanto amplius pro æterna vita laborare conatur, tanto feruentius ad laborandum ſancti Spiritus ardore ſuccenditur, velut in ferueſcendo ruborem excitat, quem foris portat. Rufus ergo eſt doctor labore pij operis, pulcher aſpectu in fulgore contemplationis. Decor vero faciei ipſa eſt pulchritudo charitatis. Per alias quippe virtutes formam ſanctitatis accipimus: per ipſam charitatē, ipſam formam nobis quaſi mirabili decore veſtimus. Illæ aliæ virtutes corpus iuſtitiæ ſunt, charitas vero huius corporis facies recte intelligitur. Per faciem quippe, non per corpus vnuſquiſque cognoſcitur. Nam ſi corpus videas, & faciem non videas, eum, cuius ſolum corpus aſpicis, non agnoſcis. Quid vero eſt aliud, quòd fatuis virginibus reſpondetur a ſponſo: Neſcio vos? Ecce per magnos labores virginitas conſeruatur, ipſa quoque virginitas magna & incomparabilis virtus agnoſcitur. *Matt.25.a*

Quid eſt ergo, quòd fatuæ virgines a ſponſo non cognoſcuntur; niſi quia corpus habent, quo ſubſiſtant, decorem vero non habent faciei, quem ſponſus agnoſcat. Habent quidem laborem in conſeruando corpore, non habent decorem vultus in perfecta charitate. Hæc namque tria eo, quo ponuntur, ordine, in electi conuerſatione proficiunt. Nam pulchros contemplationis aſpectus habere non præualet, niſi qui prius ſe in labore pij operis vehementer exercet. Æternæ quidem lucis gaudia illius ſummi luminis immenſitas, æternus vigor illo ſplendoris ineffabilis, quo laborioſius quæritur, ſe quærentibus laxius aperitur. Qui ergo iam talis eſt, idoneus quidem ad docendum cernitur: ſed niſi decora facie fulgeat, niſi mentem charitatis perfectæ radijs illuſtratam gerat, dignus tanta celſitudine non probatur. Sit ergo rufus paſtor, & non ſit remiſſus in opere: ſit pulcher aſpectu, videlicet ſublimis in eo contemplatio: ſit decora facie, vt totum robur operis, & altitudo contemplationis ſupernę maieſtatis oculis notum ſit per ineffabilem pulchritudinem charitatis. Hæc quippe tria immenſi decoris inſignia, quia ſanctæ Eccleſiæ doctor habere debet, pro omnibus Petrus aſſumitur, & B
Io.21.c an amet Redemptorem tertio interrogatur. Primo namque ei dicitur: Petre amas me: vt per amorem agere fortia ſtudeat: ſecundo, vt in contemplando, alta cognoſcat: tertio, vt perfectæ charitatis affectu, & erga proximũ ferueat, & ad ſpeciem conditoris feruentius inardeſcat. Talis ergo ac tantus tam pulcher, tam decorus puer, quo teſtimonio proferatur, audiamus. Nam ſequitur:

Surge, & vnge eum, ipſe enim eſt.

Quid eſt, [Surge, & vnge eum?] An tantus erat paruulus, vt ſedendo vngi non poſſet? Sedendo quippe, tangere alta non poſſumus. Magna ergo eſt virtus, magna celſitudo humilium, ſi ad eorum ſumma nec prophetæ pertingunt. Surgit ergo propheta, C
cum ſe pontifex in miram electi prædicatoris venerationem erigit. Nam foris humilem quaſi videndo conſpicit, ſed interius eius meritum niſi ſe in interna contemplatione erigat, non agnoſcit. Surgere ergo doctor præcipitur: quia cui tanta vult ſacramenta impendere, eius ante cognoſcere meritorum ſublimitatem debet: Quid eſt ergo, quod dicitur: [Surge, & vnge eum, quia ipſe eſt:] niſi ſublimi ſublimia ſacramenta ſublimiter præbe? Nam ſæpe indiſcreti paſtores negligentem & reprobam accedentium vitam ſciunt, & eos promouere non metuunt. Hi profecto vngunt, & non ſurgunt: quia quibus ſacramenta vnctionis tribuunt, in alto ſitos meritorum loco non cernunt. Quando igitur doctor ſublimis oſtenditur, eius ordinator ſurgere monetur: quia per miniſterium tunc digne tribuuntur ſacramenta vnctionis, cum vngendus in alta conſpicitur ſublimitate virtutis. De quo nimirum: Quia ipſe eſt, D
dicitur. Si ergo ipſe eſt, alius non eſt: quia niſi his virtutibus fulgeat neceſſe eſt, vt ordinem tantæ celſitudinis non attingat. Quem ergo monſtraturum ſe Dominus promiſit, rufum & pulchrum aſpectu, & decora facie oſtendit, dicens: [Ipſe eſt enim.] Quia nullus debet ſubire culmen regiminis, qui robur non habet magni operis, ſcilicet contemplationis ſcientiam, & feruorem charitatis. Bene ergo ſubiungitur:

Tulit igitur Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum ſuorum.

Cornu olei tollitur, vt tota vita pontificis ſpiritualis eſſe doceatur. Cornu olei tollitur, vt in excellenti liquore magiſter Eccleſiæ vir eſſe ſtudeat magnæ miſericordiæ. Oleo vngitur caput regis, quia lucere ſuper candelabrum debet per flammam verbi. Cornu oleum recipit, vt increpando purget: & miſerando per blandimentum trahat. E
Cornu etiam recipit in ſublimitate ordinis, oleum ad fomenta virtutis. Sed pleno cornu vngitur, vt virtus pontificis plena doceatur. Cornu namque plenum in vnctione ſua habet, ſi tam in virtute miſericordiæ, quàm charitatis & verbi perfectus eſt. Plenum etiam cornu in vnctione ſua habere cognoſcitur, cuius omnis poteſtas per miſericordiam diſpenſatur. Ipſa quippe auctoritas ſanctæ Eccleſiæ cum ſine miſericordia eſt, nulla eſt: quia tunc ſpiritualis eſt rigor diſciplinæ, cum a linimento non vacat miſericordiæ. Cornu ergo & oleum ſimul oſtenditur, vt diſciplina ſemper cum miſericordia teneatur. Cornu namque oleo plenum dicitur, vt vbicumque cornu acumen exhibet, exhibeat refuſæ gratiæ vnctionem. Sed dum ad vngendum regem vnctio ducitur, cornu foris cernitur, intus plenitudo olei occultatur.

Portet

A Portet igitur Propheta cornu foris, intus oleo repleat: foris textum inſinuet, intus ſacramenta declaret. Sciat ergo Propheta quod tribuat: ſciat rex vnctus exhibita recipiendo, quid agat. Quid eſt ergo quòd foris eſt cornu, intus oleum: niſi quæ plerumque ſubditorum duritia meretur, vt paſtoris increpationem ſentiat, ſed miſericordiæ eius aliquid non attendat? Rector ergo cornu exhibet, in quo oleum latet: quia cum qui acriter ex charitate corrigitur, pœna ſentitur, charitas non videtur. Sæuus enim rector aſpicitur, qui ſic increpat, quaſi qui non amat, quaſi qui vehementer odit, ſic obiurgat. Quid tunc a compunctis cernitur, niſi cornu acumen, quo acrius feriantur? Sed quia valde intus prius paſtor diligit, quem foris arguendo ferit: quid aliud, quàm cornu increpando monſtrat, oleum diligendo celat? Plenum ergo cornu in vnctione regis aſſeritur, vt in electo prædicatore perfectum vtrumque eſſe doceatur.

B Nam acutus ad arguendum eſſe debet, mollis ad miſerendum. Perfecte feriat, vt omnem vim morbi perfecte confodiat: perfecte per miſericordiam vngat, vt plagas, quas pungit, ad ſanitatem reducat. Si enim minus violenter, quàm debet ferit, pus, quod latet, non eijcit. Et ſi violenter ferit, & abunde non vngit, percuſſum per auſteritatem interficit, & ſaluti non reddit. Sit ergo integrum cornu, integra olei plenitudo, vt auſtere per cornu feriantur vulnera, & per oleum foueantur. Sed quid eſt, quòd in medio fratrum vngitur: niſi quia virtutis exempla circũquaque ſpargere iubetur? In medio fratrum vngitur, vt tantæ vnctionis fieri participes omnes poſſint. Qui enim in medio ponitur, ab omni parte videtur. Oleo quippe in medio aliorum vngitur: quia qui in aliorum exemplum poſitus eſt, nullam ſui partem habere obſcuram debet, vt hunc omnes aſpiciant, & ab eo lucis exemplum ſumant. Vnde & ſancta animalia in circuitu oculos habere deſcribuntur: quia electus doctor dum ardorem charitatis, dum virtutẽ miſericordiæ, dum zelum rectitudinis ex dono ſancti Spiritus recipit, quaſi globum habitat luminis, qui eum ex omni parte circumſtantibus fulgentem reddit. Vel in medio fratrum vngitur, vt vnctum & medium ſe eſſe ſemper arbitretur. Agnoſcat ergo dignitatem ſuam, & vim dignitatis exerceat: quia vnctus eſt. Videat ſe medium, & communis conditionis hominem, vt pares ſibi eſſe eos, quibus eminet, recognoſcat. In medio ergo fratrum vngitur, vt ſit humilis, & ſublimis. Sublimis ordine, humilis æſtimatione. In medio item vngitur, vt ſe priuato amore non diligat, ſed ex omni, quod præeminet, lucra aliorum quærat. Vnde & Saul ſolus in extrema parte ciuitatis vnctus fuiſſe perhibetur. Quid eſt enim, quòd ſolus a ſolo inungitur, niſi quia de culminis poteſtate per amorem priuatum debebat intumeſcere? Dum enim de accepta dignitate ſe ſingulariter amare voluit, velut fomentum luminis ſolus tulit. Vnde & puer, qui comitabatur, præmittitur: quia electorum nullus eius exempla ſequitur, qui diuina auctoritate reprobatur. Dauid ergo in medio fratrum vngitur: quia electus doctor de eo, quod ſingulari ſublimitate ſuſtollitur, ſingulari amore nequaquam gloriatur. Et quia per miniſterium hominum ſpiritualia in electis rectoribus dona cumulantur, adiunctum eſt:

Ezech. 1. d (C) *Supra. 9. d* (D)

Et directus eſt ſpiritus Domini in Dauid a die illa, & in reliquum.

Spiritus quippe Domini poſt vnctionem dirigitur: quia foris ſacramenta percipimus, vt intus ſancti Spiritus gratia repleamur. Foris namque homo, intus Deus operatur, & non homo. Foris namque homo ſurgit, intus ſe ſpiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, ſed in eum, cui ordo datur, ſpiritus dirigitur: vt

E foris ſublimitatem ſuſcipiat ordinis, & intus robur ſancti Spiritus. Foris ordo committitur, vt quæ Dei ſunt, agere debeat: intus dirigitur ſpiritus, vt quod iniungitur, potenter agat. Magnum quippe eſt onus ordinis, magna fragilitas carnis. Onus ergo tantum quia debili committitur, dirigitur ſpiritus: vt debilis roboretur, & magnum onus tanto gratius ferat, quanto ipſum omnipotens ſpiritus fortius ad ferendum iuuat. Sed dirigi ſpiritus dicitur, vt conuerſus a rege ſuperbo ſentiatur. Se ergo ſpiritus in alterum dirigit, quando eiuſdem ſpiritus gratia ſuperbos ac fictos fugit. Vnde & ſcriptũ eſt: Spiritus Domini diſciplinę effugiet fictũ. Hinc & per ſemetipſum in Euangelio ait: Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, & neſcis vnde veniat, aut quo vadat. Spiritus quidem venit & vadit: quia reprobos deſerit, electos aſſumit. Et quia iudicium omnipotentis Dei imperſcrutabile eſt, vnde veniat & quo vadat, homo *Sapien. 1. b* *Io. 3. b*

homo neſcit: quia ſciri non poteſt, an quis in gratia, quam recipit, perſeuerare in perpetuum debeat. Ab eo igitur, qui defecit, venire ſpiritus dicitur, ire ad eum, qui perſeuératurus eſt, quia alios in tempore deſerit, alios aſſumit, nec tamen deſerit. Vnde & in typo electorum de Dauid dicitur: [Directus eſt ſpiritus Domini in Dauid a die illa in reliquum.] In die quidem vnctionis dirigitur, quando ſic foris Chriſti ſacramenta percipimus, vt intus ſancti Spiritus gratia repleamur: Et in reliquũ dirigitur ſpiritus, qui a gratia, quam percipit, numquam recedit. Hanc quippe gratiam directi ſpiritus ſic prędicatoribus adſcribimus, vt omnibus ordinibus ſanctæ Eccleſiæ tribuamus. Quiſquis enim Redemtoris noſtri fidẽ ſuſcipit, per redemptionis noſtræ baptiſmum renaſcitur, & Spiritus ſancti gratia ab omni peccato redimitur. Vnde & electis redemptis eiuſdẽ Spiritus ſancti donũ inſinuãs Paulus apoſtolus, ait: In quo ſignati eſtis in die redemptionis. Si ergo conſideremus populum dudum in circumciſione ſuperbũ, Spiritum ſanctum amittere, videmus pariter in baptizatos eiuſdem ſpiritus directionem. In quo nos quidẽ dirigimur, quia per ſuperbiam illi ſancti Spiritus gratiam perdiderunt. Quid eſt ergo, quod dicitur: [A die illa & in reliquum.] niſi quia ſancti Spiritus gratia ſic recipitur, vt in ea electi vſque in finẽ perſeuerare doceantur? Multi quidem poſt remiſſionem peccatorũ peccata ad mortem faciunt, in quibus nimirum ſpiritus in reliquum dirigi non videtur. Dirigitur ergo ſpiritus in electis tantũ in die illa in reliquum: qui reprobis in exortu fidei per Spiritum ſanctum peccata dimittũtur, ſed Spiritus ſancti gratiam poſt modum per iniquitatem perdunt. Dirigitur namque in reliquum, ſed in Dauid: quia manu fortis interpretatur. Manu quidem fortis eſt, qui diabolo præualet, & bonum, quod accipit, per perſeuerantiam vſque in finem tenet. De quibus certe Dominus ait: Qui perſeuerauerit vſque in finem, ſaluus erit. Quòd ſi vniuerſalis Eccleſiæ ſtatus conſpicitur, ſpiritus Domini in Dauid in reliquum directum videmus: quia electos ſanctę Eccleſię ab eiuſdem Eccleſiæ primordijs Spiritus ſancti gratia replere cœpit, quos vſque ad mundi finem cuſtodire non deſinit. Iam quippe iuxta propoſitum noſtrum claudi liber ad finem debet, ſed ad memoriam redit: quia principia voluminis ad conuerſationem retulimus Redemptoris. Et quia per Ioannem initium: & finis idem Redemptor nôſter aſſeritur, optimo liber fine clauditur, ſi in Redẽptoris noſtri narratione conſumetur. Dauid ergo manu fortis ipſum Redẽptorem humani generis inſinuat, qui antiquo hoſti præualuit, & de eius poteſtate electos tulit. Qui Bethlehemitæ Iſai filius dicitur: quia de eo populo naſci voluit, quem ſcripturarum ſanctarum ſcientia quaſi ex pane ſaturauit. Domus quippe panis Iudęa fuit, quæ ſolidum ſcripturarum cibum in ſpirituali intelligentia, quaſi ex pane habuit. Quid vero Samuel, niſi, vt iam ſæpe diximus, nouorum predicatorum ordinem ſignat? Quid vero Dauid, niſi Redemptorem inſinuat? Ad eum ergo vngendum Samuel mittitur. Vngere quippe eum, eſt eius incomparabilem ſanctificationem ignorantibus prædicare. Nam quaſi vngitur, quando neſcientibus opinionis eius odor aperitur. Hunc namque vngebat, qui dicebat, Quia ei ſe infundit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Sed quid tantum nouos prædicatores ad eius vnctionem recipimus, cum etiam veteres tam venerabiliter vnxiſſe videamus? Quid enim melius, ac ſuauius redolet, quàm illud, quod in eo Propheta Iſaias effudit, dicens: Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientię & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini? Hic item, qui tenetur in manibus Dauid, ei loquens, ait: Specioſus forma præ filijs hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Et poſt pauca: Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Hunc autem Daniel vnxit, & omnis vnctionis ſacramentum Iudęis præbuit, dicens: Cum venerit Sanctus ſanctorum, ceſſabit vnctio veſtra. Ad vngendum ergo Propheta mittitur: quia eius odor a paruulis numquam capitur, niſi per prædicatorum ora pandatur. Vnde & tres illæ mulieres aromata præparant, & in ſepulchro Redemptorem vngunt. In ſepulchro quidem Ieſus vngitur, cum reſurrectionis eius gloria prędicatur. Vnde & cum veniunt, Ieſus non inuenitur: quia cum bene de Dominica morte diſputant, mortuum iam reſurgentem monſtrant, & quaſi veniendo non inueniunt: quia vbi bene mortis cauſam cognoſcunt, vitam eſſe redditam per illius mortem inueniunt. Sed quid eſt, quòd implere cornu oleo iubetur? Quid namque fuit auſteritatis legis, niſi cornu acuitas? Quaſi enim cornu percuſſit: dum peccata non per miſericordiam indulſit, ſed pœnam infligendo vindicauit. Cornu ergo oleo impletur: quia talis Rex vngitur, qui peccata hominum miſericorditer dimittat, non per legis auſteritatem puniat. Nam Moyſi cornu præferebant, qui de ea

Marginalia: *Ephe.4.g* — *Matt.24.b* — *Io.1.a* — *Col.2.b* — *Iſa.11.a* — *Pſ.44.a* — *Dan.9.f* — *Marc.16.a*; section letters A, B, C, D, E.

A de ea, quæ in adulterio deprehenſa fuerat, Domino dicebant: Moyſes iubet huiuſmodi lapidare, tu quid dicis de ea? Sed qui pleno cornu vnctus fuerat, dicit: Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in eam lapidem mittat. Quaſi cornu feriendi ille aſſumpſerat, qui dicebat: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret quæ, & qualis eſt hæc mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix eſt. Sed qui ex plenitudine cornu vnctus Ieſus fuerat, totum remittebat, dicens: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hinc de peccatorum aſſumptione murmurantibus dicit: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Cornu ergo pleno ad vngendum Dauid Propheta mittitur, quia illum modo doctores prædicant, qui duritiam legis ſoluit, & omne, quod rigidum prætulit, per gratiæ ſuæ fomenta reparauit. An non vngebat eum ille, ad eum vngendum miſſus, de quo dicitur: Fuit homo miſſus a Deo, cui B nomen erat Ioannes: hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine? Sed audiuimus, quo modo miſſus fuerat, audiamus, quomodo vngat: Ecce, inquit, agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Poteſt per cornu, regni eius videlicet, ſanctæ Eccleſiæ ſublimitas deſignari, quæ magna eſt, ſed auſtera, & ſuperba non eſt. De quo nimirum cornu ſuperius per Annam Samuelis matrem dicitur: Sublimabit cornu Chriſti ſui. Hinc namque per Zachariam dicitur: Erexit cornu ſalutis nobis, in domo Dauid pueri ſui. Cornu quidem ſalutis quid eſt, niſi ſublimitas eccleſiaſticæ poteſtatis? Nam quod antiquis nuſquam dicitur, modo vniuerſali Eccleſiæ dicitur: Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Quod profecto cornu erectum, & oleo plenum dicitur: quia ſancta Eccleſia cum ſublimitate poteſtatis, extendit viſcera miſerationis. Et quia per damnatæ huma- C nitatis vitium facilius in auctoritatem poteſtatis extolli poſſimus, quàm flecti ad molliciem pietatis: bene non cornu, ſed præparare oleum iubetur. Qui enim, imple cornu tuum oleo, dicit, cornu ſine oleo eſſe ſignauit. Quid eſt hoc, niſi quia iraſci, & arguere etiam inconſulti poſſumus: ſed flecti ad miſericordiam, niſi ex magna meditatione non poſſumus? Quaſi dicat: Zelum, quem naturaliter habes, imple oleo, quod ſi non habes ex te, habere potes ex virtute. Quod certe ei dicitur, qui vnde vngere Redemptorem mittitur: vt qui in officio prædicationis ponitur, diues eſſe miſericordia ſemper conetur. Poſt hoc cornu mentis affectus oſtendi. Quod certe cornu impleri præcipitur: quia perfecte debet Redemptoris noſtri vnctio, ideſt, ſanctificatio ante ſciri, quàm ſufficienter valeat prædicari. Cornu ergo D impletur, quando bene ſanctitas Redemptoris agnoſcitur. Et pleno cornu vngitur, quando optime prædicatur. Nam Ioannes quia prædicando vngere venerat, quaſi cornu impleuit ſciendo: vt eum vngere bene loquendo potuiſſet. Si autem bene ſcire impletionem volumus, audiamus, quod in Euangelio dicitur: Factum eſt verbum ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto. Cornu ergo pleno eum vnxit, qui perfecte prius a verbo doctus eſt, quàm verbi diuinitatem, & aſſumptam hominis naturam loqui potuiſſet. Sed veniens, in manu vitulum habuit: quia vt dignus præco Redemptoris fieret, carnem ſuam Deo per abſtinentiam mactauit. Poteſt etiam vituli appellatione ipſe Dominus deſignari. Quid ergo eſt, quòd Propheta in manu vitulum tulit, niſi quia, qui Ieſum vult prædicando oſtendere, per mortificationem carnis debet eius, quem prædicat, paſſiones imitari? Vitulum quippe in manu tenere, eſt ſimilitudinem paſſionis Chriſti in virtute operationis oſten- E dere. Aliter enim, qui ad vngendum regem venit, occiditur: quia nimirum in ſalutis ſuæ periculum prædicator veritatis efficitur, qui verbum, quod ore prædicat, praua operatione conculcat. Samuel itaque ad vngendum regem veniens, in manu vitulum tulit: quia præcurſor Domini ſe prius mirabilem per ſupernæ conuerſationis fulgorem præbuit, & ſic bonum tantæ gratiæ neſcientibus indicauit. Sed quid eſt, quòd quæri inter filios Iſai iubetur: niſi quia & de veteri populo naſciturus erat, & æqualem nullum habiturus? Quæri itaque præcipitur, vt ei rationabiliter credamus. Et quia per ſemet ipſum dicit: Nemo venit ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eum, bene Samueli a patre dicitur: [Vnges quem monſtrauero tibi.] Quaſi enim monſtratum vnxerat prius, qui ab eo, quem vnxerat, audiebat: Beatus es Simon Bar iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater

Io.8.a *Luc.7.f* *Matt.9.b* *Io.1.a* *Ibid.d* *Supra.2.* *Luc.1.a* *Matt.16.c* *Luc.3.a* *Io.6.e* *Matt.16.c*

pater meus, qui eſt in cælis. In Bethlehem ergo mittitur, quia cum ſecundum car- A
nem quæritur Chriſtus, natus ex Iudæorum populo inuenitur. Venit etiam in
Bethlehem: quia ordo prædicatorum ante Iudæam conuertere ſtuduit, & poſtea gen-
tibus Redemptoris finem prædicauit. Quid eſt autem, quòd ſeniores ciuitatis mi-
rantur, niſi quia, qui ad maturitatis ſenſum peruenerant, in tantæ nouitatis prædi-
catione ſtupebant? Sed admirantes ei occurrunt, quia prædicationem veritatis li-
benter audiunt. Occurrere quidem prædicatoribus, eſt verbum fidei, quod prædi-
cant, deſideranter audire. Quid de pacifico ingreſſu eius interrogant? Quid eſt in-
greſſus pacificus, niſi cum præſentia pacis venerit? Hanc item pacem oſtendit, qui
Ephe.2.c ait: Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Quid eſt ergo, quòd de pacifico
ingreſſu interrogant: niſi quia patrum promiſſionem electorum Iudæorum corda de-
ſideranter expectabant? Quaſi nutantes, qui expectabant, dicant: Numquid nam B
venit pax, quæ ſe venturam, tanto temporum ſpatio præcurrente, prædixit? Et
quia noui doctores, quod antiqui patres promiſerant, exhibitum narrant, dicunt:
[Pacificus.] Quaſi dicat: Nos non futura promittimus, ſed præſentia pacis dona
monſtramus. In ingreſſu noſtro præſens eſt, in verbo noſtro futura non eſt. Iam
Luc.2.d iuſtus Simeon vidit, iam tenuit & adorauit, dicens: Nunc dimittis ſeruum tuum Do-
mine ſecundum verbum tuum in pace. Iam paſtoribus apparuit, iam miſſa de cælis
Luc.2.b diu expectata pace, angelorum multitudo cantauit: Gloria in excelſis Deo, & in ter-
ra pax hominibus bonæ voluntatis. Et quia non ſolum prædicare pacem venerat, ſed
etiam perſuadere, ſubdit, dicens: [Ad immolandum veni.] Quid eſt ſacerdoti im-
molare, niſi Redemptori noſtro corda electorum per amorem coniungere? Quaſi di-
cat: Vos, an venerit, ſcire vultis, ſed non prodeſt ſciri, niſi proſit amari. [Ad immo- C
landum ergo Domino veni.] Hinc eſt, quòd Paulus eos, in quibus immolare non po-
1.Cor.16. terat, expellit, dicens: Qui non amat Dominum Ieſum, anathema ſit. Sed inuitatis
ad victimam dicitur: [Sanctificamini, & venite.] Iudæi idcirco nobiſcum ad fidei ſa-
crificium venire nequeunt, quia Dominum Ieſum ex ſcripturis iudicare nolunt, ſed
ſolo odio audire eius prædicationem refugiunt. Vnde per ſemet ipſum Dominus que-
Io.15.d ritur, dicens: Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non habe-
rent: nunc autem excuſationem non habent, quia viderunt & oderunt me, & patrem
meum. Quid eſt ergo, quod dicitur: [Sanctificamini, & venite.] Sed ſanctificari au-
ditoribus, eſt ad audiendum puræ mentis ſecretum præparare. Sanctificari quippe
eis eſt, odium de corde proijcere, & ad audiendum verbum prædicationis, intentionis
puritatem parare. Sanctificatis ergo venire præcipitur: quia venire nihil prodeſt,
qui intentionem puritatis audiendo non habent. Et quia per doctores ſanctos ſan- D
ctus loquitur Spiritus, dicit: [Venite mecum.] Quaſi dicat: Sic loquentem at-
tendite, vt vobiſcum credatis audientem: quia ſic loquor, vt audiam, dum ipſe ſum,
qui loquor, & locutionem adminiſtro. Et quia in initio naſcentis Eccleſiæ multi ex
Iudæis, & deuote audierunt, & fideliter crediderunt, bene dicitur, quia Iſai & eius
filij ſanctificati a Samuele ſunt, & ad victimam inuitati. Sed in ſeptem Iſai filijs rex
non inuenitur. Quid enim ſeptem Iſai filij niſi omnes ſunt ſynagogæ perfecti? Qui ad
prophetam veniunt, ſed eorum nullus eligitur: quia electus prædicator, & perfectos
ſynagogæ filios aſpicit, & ex eis Redemptorem humani generis nullum credit. Ad-
ducit ergo omnes priores filios, vt cum perfectos omnes aſpicimus, Redemptoris ex-
cellentiam cogitemus. In quibus profecto niſi paruulus adducitur, rex eſſe a Domi-
no non monſtratur: quia nimirum cum Redemptori noſtro magnos viros conferi- E
mus, quantum excellat eius dignitas, videtur. Non inuenitur ergo in alijs, quia pu-
ri homines ſunt. Quæritur ergo in paſcuis puer, qui paſcit oues: quia vſque ad mor-
Iſa.9.b tem patri obediendo ſe ſubdit, generationem tamen eius quis enarrabit? Paruulus
quippe dicitur, quia humilitatis eius gratia commendatur. Paruulus ergo dicitur,
Pſ.8.a qui minoratus ab angelis per Pſalmiſtam perhibetur. Sed paruulus oues paſcit, quia
per humilitatem eſt humilis, & per maieſtatem ſublimis. Hic laborat & eſurit, ſed ibi
Io.1.b de gloria maieſtatis ſuæ angelos paſcit. Dum enim de plenitudine gloriæ eius om-
nes accipiunt, quaſi in illis beatiſſimis paſcuis per puerum ſaturantur. Paruulus
etiam paſtor aſſeritur: quia de carnis eius aſſumptione, ſuperni ciues ineffabiliter gau-
dent. Gaudium quippe illud ineffabile beatorum ciuium, quaſi ouium cibus eſt.

Hic ergo

A Hic ergo adduci inſtanter præcipitur, hic donec veniat, diſcubitus neceſſe eſt differa-
tur. Diſcumberet quippe, antequam veniret, ſi plebs in alium credidiſſet. Expectari
ergo debuit, qui beatarum animarum ſingularis & vnicus cibus fuit. Vnde & per ſe-
metipſum dicit: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Sed quia qui aſcendit, ip- *Io.6.d*
ſe eſt, qui deſcendit, illuc mittitur, vt adducatur. Mittere namque ad paſcua, eſt men- *Ephe.4.b*
tem ſupra angelos vſque ad æqualitatem æterni patris extendere. Et inuenire eum, eſt
ſummo patri eum per omnia æqualem credere. Adducit autem eum, qui etiam ad Re-
demptionem humani generis per aſſumptam humanitatem veniſſe iam aſſerit. Miſe-
rat namque, & adduxerat eum hic, ad quem in eius typo mittitur, cum dicebat: Qui de *Ibid.3.*
cælo venit, ſuper omnes eſt. Paruulum paſcentem oues adducebat Iſaias, cum dicebat:
Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & vocabitur nomen eius admirabilis *Iſa.9.b*
B conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis. Sed quia doctoris fides ad
ſalutem ſibi tantum, non etiam auditoribus proficit, mitti, & adduci præcipitur, vt
vnuſquiſque fidem eius habeat, per quam ſaluari mereatur. Ire etenim ſinguli, & ad-
ducere eum debent, quia firmiter debent eum credere per diuinitatem æterno patri
æqualem, & per humanitatem naturæ noſtræ participem. De cuius etiam deſcreptio-
ne dicitur: Qui erat rufus, & pulcher aſpectu, & decora facie. Rufus quippe, quia lan-
cea vulneratus: rufus, quia ex paſſione rubicundus. Vnde & per Prophetam ei dicitur:
Quare rubrum eſt indumẽtum tuum? Rufus quippe extitit, qui candorem tantæ inno- *Iſa.63.a*
centiæ pretioſi ſanguinis rubore colorauit. Pulcher etiam aſpectu fuit, quia & reſur-
gendo immortalitatis pulchritudinem induit, & mortales nos ex magna charitate re-
ſpexit. Quaſi enim aſpectus ſui pulchritudinem repromittens diſcipulis, ait: Iterum
C videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. Hinc item repromittens, ait: Vado parare vobis *Io.14.a*
locum, & veniam & accipiam vos ad meipſum, vt, vbi ego ſum, & vos ſitis. Quis eſt
decor faciei, niſi eius gloria maieſtatis? Facies namque eius perfecta cognitio eſt.
Hanc etiam Paulus commemorans, ait: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, *1.Cor.13.d*
tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc cognoſcam, ſicut & cogni-
tus ſum. Decor ergo faciei quid eſt, niſi ſplendor æternæ diuinitatis? Qui nimirũ de-
cor modo creditur, non videtur: tunc non creditur, ſed videtur, quia Apoſtolus ait:
Cum apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eũ, ſicuti eſt. Vnde & Moyſi *1.Io.3.a*
quærenti eundem faciei decorem, reſpondit: Poſteriora mea videbis. Quidquid de il- *Exo.33.d*
lius diuinitate contemplari nunc poſſumus, non eſt ipſe decor, ſed velamentum deco-
ris. Poſteriora quidem cernimus, vt ſequamur, ſed dum ſequendo peruenimus ad eũ,
D anteriora, ideſt, faciei decorem cernimus. Rufus ergo in ſæculo fuit, pulcher in para-
diſo, decora facie perennis in cælo. Poteſt & omnis hæc trina pulchritudo in hac præ-
ſentis vitæ eius conuerſatione cognoſci. Rufus quippe extitit: quia feruenter amauit
eos, pro quibus animam poſuit. Pulcher aſpectu fuit: quia omnia nouit. Decora facie:
quia bona omnia fecit. Sed quæ illa aſpectus pulchritudo? Nemo nouit patrem, niſi fi- *Matt.11.d*
lius. Hunc item Petrus admirans, ait: Nunc ſcimus, quia ſcis omnia, & non eſt opus, *Io.16.d*
vt quis te interroget. Decorem faciei turbæ intuentium proteſtantur, quæ dicunt: Be- *Mar.7.d*
ne omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui. Hinc item alij admirãtes, dicunt:
Qualis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei? Decor ergo faciei quid eſt, niſi pulchri- *Matt.8.d*
tudo ſanctitatis? Quid item eſt decor faciei, niſi ſplendor conuerſationis eius incom-
parabilis: quia per omne, quod egit, incomparabili luce gratiæ reſplenduit. Hũc nam-
que faciei decorem Pſalmiſta admirans, ait: Specioſus forma præ filijs hominum, dif- *Pſ.44.a*
E fuſa eſt gratia in labijs tuis. Hãc Paulus prædicans, ait: Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & *Heb.1.a*
figura ſubſtantiæ eius, portanſq. omnia verbo virtutis ſuæ, purgationẽ peccatorum fa-
ciẽns, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis, tanto melior angelis effectus, quãto dif-
ferentius præ illis nomen hereditauit. Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius *Pſ.2.b*
meus es tu, ego hodie genui te? De hoc igitur recte prophetæ præcipitur: [Surge &
vnge eum, ipſe eſt enim.] Petrus quoque Apoſtolus non ſolum Propheta, ſed ſum-
mus Patriarcha, vidit inenarrabilem lucem fuſam deſuper, nubem obumbrantem,
clamantem patrem: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Ibi *Matt.17.a*
dicitur: [Ipſe eſt enim.] Hic dicitur: Hic eſt filius meus dilectus. Ibi quia in ty- *Mar.1.b*
pis oſtendebatur, quaſi abſentior cernitur, dum dicitur: [Ipſe eſt.] Hic autem quia *Luc.3.c*
iam reuelata claritas eius erat, præſentior cernitur, quia dicit: Hic eſt filius meus *2.Pet.1.d*

dilectus

dilectus, in quo mihi complacui. Hic ergo vngendus eſt, hic laudandus, & perpetuis A
fauoribus demulcendus. Sed quis digne laudare ſufficiat, cum non ſufficiat gloriam
videre, quam laudat? Quid eſt, quod Petrus cadit, cum vocem audit inſonantem tanti
verba præconij? Sed paruulus erat, adhuc videbat, quod videre non ſufficiebat. Vi-
debat, & quia videndo cadebat, ſignificat, quòd ad id non poterat attingere, quod
1.Cor.12.a merebatur videre. Nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Quia er-
go Petrus nondum illam plenitudinem ſpiritus acceperat, prædicare Ieſum quaſi par-
uulus non valebat: ergo ſurgere iubetur prius, & viſionem nemini dicere, donec a mor-
tuis reſurrexiſſet. Poſt reſurrectionem quippe accepturus erat Spiritum ſanctum. Vn-
Io.7.b de ſcriptum eſt: Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.
Non debebat ergo Petrus ante reſurrectionem viſionem dicere, quoniam quidem bene
vidit, ſed antequam ſpiritum haberet, non intellexit. Quid eſt ergo, quòd ad Samue- B
lem Dominus ait: [Surge & vnge eum.] Quid eſt, quòd ſurgere iubetur, vt vngat,
niſi quia multum oportet eum erigi ad ſuperna, qui ſublimitatem Domini geſtit præ-
dicare? Sed quantum erectus erat Petrus, qui ad tanta videnda ſuſtollebatur? Sed ſi
ille adhuc altiorem ſtatum perfectionis expectat, quis tantæ prædicationis officium ſu-
bire non metuat? Si Prophetam Dominus ſurgere admonet, prædicare Dominum au-
det, qui per lapſum prauitatis iacet? Hinc eſt enim, quòd vnicuique prædicatori per
Iſa.40.b Iſaiam præcipitur: Super montem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion. Mons
excelſus, perfectio doctrinæ, & operis eſt. Surgat ergo, qui vngere regem præcipitur,
in ſublimia ſe extendat. Surgat in alto opere, ſurgat in alta contemplatione, ſurgat in
ſapientia verbi, ſurgat in virtute charitatis. Ille quidem, qui prædicando vngitur,
tantus eſt, vt vix ad eum a ſublimibus perueniatur. Et fortaſſe Paulus hunc ideo vn- C
Phil.3.d gere poterat, quia dicit: Noſtra conuerſatio in cælis eſt. Ideo hunc vngere poterat,
2.Cor.12.a quia ad tertij cæli ſecreta ſe erexerat, & in paradiſo arcana verba audiebat. Quia ergo
Dominus Ieſus ſublimiter a ſublimibus prædicari debet, ſurgere Propheta præcipitur:
quia eum, per quem ipſe ſignatur, vngere iubetur. Alta quidem, immo altiſſima hæc
perfectæ conuerſationis virtus eſt, ſed a multis perfecte perficitur. Magna quidem
ſublimitas hæc eſt, ſed tam ſublimes Eccleſia ſancta multos habet. Nam ex quo ſy-
nagogam repulit, in innumerabilem celſitudinem virtutis ſanctam Eccleſiam ſubli-
mauit. Bene ergo dicitur: [Et directus eſt ſpiritus Domini Dauid a die illa in reli-
quum.] Dies quidem eſt fides Redemptoris. In qua nimirum & ſancta Eccleſia illu-
minatur, & repulſa ſynagoga mira cæcitate deprimitur. In die ergo illa Spiritus ſan-
ctus in Dauid dirigitur: quia eius gratia ſynagogæ tollitur, & ſanctæ Eccleſiæ electis D
datur. Dirigitur enim, quia illos deſerit, iſtos adſumit. Sed in die dirigitur, quia qui
in fide Redemptoris illuminatus non eſt, in ſeſe dirigentem ſpiritum habere non po-
teſt. Spiritus ergo in die dirigitur, quia fidei lumen habentibus datur. Dirigitur au-
tem in Dauid, quia hunc ſola ſancta Eccleſia ſuſcipit, quæ corpus eſt Redemptoris.
Sed quia, auctore Deo, ea, quæ propoſuimus, de libro Regum tractanda compleui-
mus, orandus eſt ſummus atque omnipotens ſpiritus, vt qui verba per quem voluit,
protulit, tam ſcribenti, quàm legenti tribuat affectum virtutis. Amen.

EXPOSITIONIS IN LIB. I. REGVM.

FINIS.